ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

Directeur et Propriétaire : Sch. MISSAKIAN
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
1er JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1765 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԵԶԻ ՀԱՄԱՐ, ՔԵԶԻ ՀԵՏ

Աշխարհացրիւ ժողովուրդ, քու ամենավերջին ելքիդ հետ ծնաւ այս օրաթերթը — ամէնէն երիտասարդը։

Ճամբայ ինկաւ քեզի հետ, պատմելու համար քու տառապանքներդ ու բաղձանքներդ, կարօտներդ ու պահանջներդ։ Վիշտերուդ հետ երգելու փառքերդ։ Եւ ափէ ափ, ուրիշներու հետ, արձանագրելու ամենէն ճակատամարտը ինքնապաշտպանութեան եւ ազատութեան, հայրենիքի եւ անկախութեան, աշխատանքի եւ ստեղծագործութեան։

Անշուշտ, այնքան որքան կը ներէին իր ուժերը։

Որովհետեւ, չափազանց համեստ եղաւ «Յառաջ»ը, առաջին օրէն իսկ։

Ան քալեց հանգրուանէ հանգրուան։

1925 Օգոստոս 2 (հիմնարկութիւն)։ 1926 Փետրուար 1 (ծաւալի ընդարձակում)։ 1927 Յունուար 1 (օրաթերթ)։ Եւ ահաւասիկ 1932 Յունուար 1, — նոր ընդարձակում ծաւալի։

Իր առաջին հոգն եղաւ հանդիսանալ հաղորդակցութեան կապ մը ամէնէն առաջ այս գաղութին մէջ, որ ինկած էր քաղաքէ քաղաք, աւանէ աւան։ Ցիրուցան՝ անծայրածիր տարածութեան մը վրայ։ Ուզեց նախ ճշդել համրանքը, որ պատկառելի զանգուածի մը հասած էր երկու տարուան ընթացքին, 1922-1924։

Եւ բաղդատաբար կարճ ժամանակի մը մէջ, երեւան եկաւ պատկեր մը որ թէ՛ լուսաւոր էր թէ՛ մռայլ։

Լուսաւոր՝ անոր համար որ հալածական բազմութիւնները արդէն կրցեր էին ոտքի կանգնիլ, հակառակ բոլոր զրկանքներուն։ Իսկ մռայլ՝ որովհետեւ ցնդած էին մօտաւոր, նպաստաւոր հեռանկարի մը բոլոր յոյսերը։ Իսկապէս նոր, չնախատեսուած, օտարոտի կեանքի մը հիմը կը դրուէր այս [illegible] պողոտաներուն վրայ եւս։

Եւ հաւատարիմ իր դաւանանքին, «Յառաջ»ը քալեց ոչ միայն իբրեւ ուղեկիցը այդ բազմութիւններուն, այլ եւ իբրեւ պարտաճանաչ պահակ մը այն կազմակերպութեան, որուն խօսքն ու գործը այնքան սերտօրէն կապուած են այս ժողովուրդի ճակատագրին հետ։

Արդարեւ, իմաստ չպիտի ունենար այս թերթը, առանց դաւանանքի եւ առանց զանգուածի։ Առանց քաղաքական եւ ընկերային տեսակէտի եւ հեռանկարի։

Եւ «Յառաջ»ը փորձեց ժողովրդականացնել Դաշնակցութեան գաղափարները, որքան կը ներէին իր ուժերը։

Ինչպէս ժողովուրդը արմատախիլ, անոր սրբութիւններն ու խղճերն ալ քշուեր էին աշխարհէ աշխարհ։

Անհրաժեշտ էր գտնել միութեան գիծը ոչ միայն ցիրուցան բազմութեանց, այլեւ անոր ճակատագիրը վարող գաղափարներուն միջեւ։ Անհրաժեշտ էր ծանօթացնել ոչ միայն երէկը՝ իր յեղափոխական խոյանքներով, այլեւ այսօրը՝ իր ծփուն ալիքներով եւ յարաճուն տագնապներով։

Իսկ ամէն բանէ առաջ, հարկ էր անեղծ պահել աւանդը,— անվհատ, աննահանջ, յարատեւ պայքար՝ հայրենիքի եւ ազատութեան համար։

×

«Յառաջ»ի ուրիշ մէկ հոգն եղաւ եթէ ոչ համախմբել, գոնէ շարժում ստեղծել մտքի ուժերուն միջեւ։ Մանաւորապէս երիտասարդութեան մէջ։

Կային որ ասպարէզ կը փնտռէին։ Ուրիշներ «մեկնած էին առանց հասցէ ձգելու»։ Թիւ կը կազմէին վհերոտները, վարանողները, զառանցածները։

«Յառաջ»ը ուզեց պատեհութիւն ընծայել բոլորին։ Այնքան որքան կը թոյլատրէին օրաթերթի մը պայմանները։

Եւ այս տրամադրութեան հետ զուգընթաց, պարտականութիւն սեպեց ամէն դիւրութիւն ընծայել բոլոր այն տարրերուն, որ հիմը կը դնէին ո՛ր եւ է հանրօգուտ շարժումի, որ կը խանդավառէին գրականութեան, արուեստի, լեզուի, մէկ խօսքով՝ հայկական մշակոյթի ճիգերով ու երկունքով։

Ի՜նչ փոյթ, եթէ կէս ճամբան մնացողներ եղան։ Ո՛ր եւ է շարժումէ միշտ ալ հետք մը կը մնայ։ Եւ անուրանալի է որ լայն ակօսներ բացուած են այսօր, այս կամ այն ուղղութեամբ։

Այս բոլորը մէկ մասն են այն ձգտումին, որ խանդավառեց «Յառաջ»ը, եւ որ կը կոչուի «ազգապահպանում» — նոր ժամանակներու նորօրինակ բացատրութեամբ։

×

Այս բոլոր տրամադրութիւններն ու ճիգերը անշուշտ չսահմանափակուեցան միայն մեր գաղութին, կամ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ։

«Յառաջ»ը ուզեց արտայայտիչն ըլլալ նաեւ միւս գաղութներու կեանքին ու գործին։ Ձայն տալ, ձայն առնել անոնց հետ, եւ ձայնակցել իր երէց կամ կրտսեր պաշտօնակիցներուն։ Այդ հաղորդակցութիւնը, կը յուսանք, աւելի պիտի կանոնաւորուի ու զարգանայ յառաջիկային։

Ինչ կը վերաբերի Հայաստանի, մեր ձգտումն եղաւ կարելի եղածին չափ արդար ըլլալ անոր գլխուն թառած իշխանութեան հանդէպ։

Երկիրը գտնուելով դաժան դիկտատուրայի մը թաթին տակ, մեզի համար անհնար է ոչ թէ թղթակից պահել, այլ նոյնիսկ ուղղակի լուր ստանալ։ Մեր աղբիւրներն եղան մասնաւոր միջոցներ եւ փախստականները։ Այլ մանաւանդ իրենց իսկ հրատարակութիւնները, որոնց թարգմանութեան համար խմբագիր մը յատկացուցած ենք, ինչպէս անգլիերէնի, ֆրանսերէնի կամ թուրքերէնի համար։

Զանազանցութիւններ, վրիպումնե՞ր եղած են, — թող միջոց ընծայեն ստուգելու։ Բայց թող չպահանջեն որ հեքեաթը չփաթենք իրականութեան հետ։

Հայաստանը, մեզի համար, է՛ եւ կը մնայ կռուան մը. եւ անոր զարգացումը այնքան կը դիւրանայ, որքան երեւանցիներն ու անոնց բարեկամները վարժուին լսել այս ժողովուրդին հարազատ ձայնը։

...Միշտ քեզի հետ եւ քեզի համար, ահա կը շարունակենք մեր ճամբան հանգրուանէ հանգրուան, մինչեւ վախճանը քու թափառումներուդ։ Մինչեւ «ծագումն արեգական»։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԱԼ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՃԱՄԲՈՎ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՒՏՈ՛ՒՐՆ ԱԼ ՄԵՆԱՇՆՈՐՀ

Թրքական կառավարութիւնը ձեռնարկած է պատրաստելու արտածումներու կազմակերպութեան մը ծրագիրը։ Այս կազմակերպութեան նպատակը պիտի ըլլայ 1) պահպանել թուրք արտադրիչներու շահը, 2) ապահովել տեղական արտադրութեանց արտածումը, արգիլելով խարդախութիւնները, 3) կարգի դնել վճարումներու հաւասարակշռութիւնը։

Թուրք կառավարութիւնը այն համոզման եկած է թէ տնտեսական ներկայ տագնապի շրջանին, անկարելի է անհատական միջոցներով ապահովել արտածումը, երբ միջազգային հրապարակը բռնած են մեծ ու զօրեղ կազմակերպութիւններ։ Թուրք կառավարութիւնը այս ձեռնարկը գլուխ հանելու մղուած է նաեւ, նկատի ունենալով անհատական ձեռնարկներու տկար դրամագլուխը։

Այս կազմակերպութիւնը գլխաւորաբար պիտի զբաղի ափիոնի, ծխախոտի, բամպակի եւ կաղինի արտածումով։ Սկզբունքով ընդունուած է որ կազմակերպութիւնը կատարուի ոչ թէ շրջաններու համաձայն, այլ զանազան տեսակի ապրանքներու վրայ։ Նախատեսուած օրէնքին համաձայն, բոլոր արտադրիչները պարտաւոր պիտի ըլլան մասնակցելու այս կազմակերպութեան։

Այս կերպով, անոնք իրենց արտածելի ապրանքները պիտի յանձնեն մասնաճիւղերուն։ Իսկ ապրանքներու փոխարժէքը տէրերուն պիտի տրուի մաս մը գեղչուելէ յետոյ։

Արտածման քանակը նկատի ունենալով, կառավարութիւնը պիտի սահմանէ նաեւ ներածումներու քանակը։

Մաքսանենգութիւնը Թուրքիոյ մէջ

Էնկիւրիէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, հարաւային սահմանագլխին վրայ, մաքսանենգներու հետապնդումն ու գրաւումը կը շարունակուի։ Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, Կազի Այնթապի շրջակայքը անցեալները տեղի ունեցած երկու ընդհարումներու մէջ, ութ մաքսանենգներ ձերբակալուած են եւ 14 պարկ զանազան տեսակ ապրանք ու երեք անասուն գրաւուած են։

Օսմանիէի շրջակայքը տեղի ունեցած ուրիշ ընդհարման մը մէջ, մաքսանենգները ապրանք բեռցած 11 կենդանի ձգելով փախած են։ Դեկտ. 12էն 13 լուսնալու գիշերը Ուրֆայի [illegible] ըսուած տեղը պահակ պաշտօնեաներու միջեւ ընդհարում պատահած է եւ 3 պարկ շաքար եւ 5 պարկ փախստեայ ծխախոտ գրաւուած է։

Դեկտ. 15—16ի գիշերն ալ հարաւէն հիւսիս անցնիլ ուզող մաքսանենգներու նոր կարաւանի մը եւ պահակ պաշտօնեաներու միջեւ տեղի ունեցած ընդհարման մէջ մաքսանենգ մը ինկած է, սպաննուելով, եւ 3 մաքսանենգներ ալ ապրանքները ձգելով փախած են։ Ձեռք առնուած միջոցներուն շնորհիւ, Հէքիարիի կուսակալութեան Զայ շրջանակին մէջ 18, Կեդր. շրջանակին մէջ 13 եւ Գէյթիւլլէհասի շրջանակին մէջ ալ 4 կենդանի բեռցուած փախստեայ գոյքեր գրաւուած են։

Ներգաղթի առաջին կարաւանը մեկնեցաւ

Համաձայն հեռագրական լուրի մը, դեկտ. 30ին մեկնած է ներգաղթի առաջին կարաւանը 1990 հոգի։ Այս մասին Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղած է արտաքին նախարարութեան օտարականներու գրասենեակէն (25 դեկտ.)։

— Ներգաղթողներու ցանկերը տասը օր առաջ մեզի յանձնուեցան։ Մինչեւ որ մեր քննութիւնը աւարտեցաւ, շաբաթ մը անցաւ։ Ինչպէս գիտէք, բոլոր Հայերը արձանագրութիւն ունին օտարականներու գրասենեակին մէջ։ Ցանկերը յանձնուեցան Ընդհանուր Ապահովութեան Մարմնին, որպէսզի մեկնողներուն անունները ջնջէ արձանագրութեան տետրէն։ Ահա այս գործողութիւնն է որ շաբաթ մը յետաձգեց մեկնումը։

Կառավարութիւնը հրահանգ տուաւ նաւային իշխանութեան մեծ շոգենաւ մը տրամադրել, փոխադրութեան համար։ Արդէն պատրաստ է «[illegible]» բեռնատար նաւը, որ 3000 թոն տարողութիւն ունի։ Առաջին կարաւանով, գաւառէն եկածներն ալ հաշուելով, մօտ 2000 հոգի պիտի մեկնին։

Կառավարութիւնը միայն 600 անկողին տրամադրած էր շոգենաւի [illegible] համար։ Գիտէք որ տնտեսական տագնապը մեծապէս կը ճնշէ Յունաստանը։ Կառավարութիւնը չի կրնար աւելի մեծ զոհողութիւններ ընել։ Կերպով մը յաջողեցանք կարգադրել։ Աւելցնեմ նաեւ որ մէկ շաբթուան ձգձգումը, անուղղակի հետեւանք էր նաեւ յարմար շոգենաւ գտնելու դժուարութեան։

Կը յուսանք որ երկրորդ կարաւանը ճամբայ ելլէ յունուարի վերջը։ Այս անգամ կարեւոր թիւ մը պիտի առնուի Մակեդոնիայէն։ Այս տարի, ինչպէս ըսուեցաւ, 4,5000 գաղթական պիտի տարուի։ Յառաջիկայ տարի կը յուսանք որ նոյնքան եւս մեկնին, լրացնելու համար տասը հազարի թիւը։

ՌՈՒՍԵՒՌՈՒՄԷՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Էնկիւրի թէ Մոսկուա

Ռումանիոյ արտաքին նախարարութեան գեկոյցը կը յայտնէ թէ, ռումանական եւ խորհրդային կառավարութիւնները քննելու վրայ են երկու երկիրներու միջեւ, ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման նպատակով, բանակցութեանց սկսելու հնարաւորութիւնը։

Ֆրանսական եւ լեհական կառավարութիւնները փափաք յայտնած էին որ դաշինքին կնքումէն առաջ, Ռուսիա նման համաձայնութիւն մը գոյացնէ Ռումանիոյ եւ պալթեան երկիրներուն հետ։ Այս բաղձանքին վրայ է որ Ռումանիա յարաբերութեան մտած է Ռուսիոյ հետ՝ համաձայնութեան գալու նպատակով։

Ներկայիս կարծիքներու փոխանակութիւն տեղի կ'ունենայ բանակցութեանց վայրին մասին։

Ռուսիա առաջարկած է Էնկիւրին, իսկ Ռումանիա՝ իր կողմէն կ'առաջարկէ բանակցութիւնները կատարել Վարշաւիոյ, Ռիկայի կամ Փարիզի մէջ։ Էնկիւրին առաջարկուած է այն նպատակով որ յանձին արտաքին գործոց Թէվֆիք Րիւշտիի, քանիցս Թուրքիա միջնորդի դեր կատարած է այս հարցին առթիւ։

Կրնայ նաեւ ըլլալ որ համաձայնութիւն գոյանայ Մոսկուայի վրայ։ Այս պարագային, ռումանական պատուիրակութիւն մը պիտի երթայ այնտեղ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ
17 Rue Damesme Paris (13e)

Մինչեւ ցին հեռախօսին փոխադրութիւնը, առժամապէս մեր հեռախօսի թիւն է Gob. 19-78

Երթեւեկի համար՝ métro Tolbiac.

Հատուցումներու խորհրդաժողովը

Ո՛ւր տեղի պիտի ունենայ

Հատուցումներու խորհրդաժողովին մասնակցող բոլոր երկիրներու դեսպաններուն, անգլիական կառավարութիւնը հրահանգեց առաջարկել կառավարութեանց որ Զուիցերիոյ հետ յարաբերութեան մտնեն եւ խնդրեն որ Լօզան քաղաքը տրամադրէ՝ խորհրդաժողովին գումարման։

Անգլիա՝ գումարման թուական առաջարկած է յունուար 18։

Այս խորհրդաժողովին պիտի մասնակցին 13 երկիրներ։

Անգլօ-ֆրանսական համաձայնութեան հիմերը

Անգլիական «Տէյլի Թելէկրաֆ» թերթին քաղաքական աշխատակիցը կը հաստատէ թէ անգլիացի եւ ֆրանսացի մասնագէտները՝ հատուցմանց հարցին մէջ, համաձայնութեան եկած են հետեւեալ հիմերու վրայ։

1) Եընկի ծրագրին տարեվճարներու պայմանադրական հատուածին վրայ, Գերմանիոյ պիտի տրուի երեք տարի յետաձգման պայմանաժամ մը։

2) Եընկի ծրագրին ամբողջութիւնը պահպանելու համար, Գերմանիոյ պիտի թելադրուի Միջազգային Դրամատան վճարել հատուցմանց տարեվճարներու ոչ-պայմանադրական պարտքերը՝ այս երեք տարուան պայմանաժամի ընթացքին։ Այս գումարները սակայն վար չպիտի դրուին։ Երկաթուղիներու կամ զանազան ձեռնարկներու փոխատուութեան ձեւով, անմիջապէս պիտի վերադարձուին Գերմանիոյ եւ այս կերպով գերմանական դրամի արտասահման փոխադրութեան առաջքը պիտի առնուի։ 3) Յետաձգման պայմանաժամին ընթացքին, Գերմանիա, կարելի չափով պիտի նուազեցնէ հատուցումներու հաշուոյն Ֆրանսայի յանձնած նիւթեղէնը։

4) Պարտապահանջ պետութիւնները յանձն պիտի առնեն կրկին անաչառօրէն քննել Գերմանիոյ նիւթական կացութիւնը եւ վճարման կարողութիւնը։

Խիստ ազդարարութիւն

Հնդիկ յեղափոխականներուն

Կալկաթայի մէջ, ի պատիւ իրեն տրուած ճաշկերոյթի մը ընթացքին, Հնդկաստանի փոխարքան ճառ մը մէջ, խիստ ազդարարութիւններ ուղղեց Հնդիկ Խորհուրդի անդամներուն եւ ահաբեկիչներուն։

Ճշտելէ յետոյ թէ մինչ կառավարութիւնը կ'ուզէ Հնդկաստանը օժտել ազատական սահմանադրութեամբ մը, հնդիկ յեղափոխականները կը վերսկսին պայքարի, ըսաւ.

— Այս գործիչները կրնամ վստահեցնել թէ եթէ շարունակեն իրենց պայքարը, պիտի տեսնեն թէ Հնդկաստանի կառավարութիւնը եւս չպիտի կենայ իր նպատակէն եւ պարտականութենէն։ Ընդդիմութեան եւ ըմբոստացման բոլոր կերպերուն դէմ, կառավարութիւնը պիտի կրնայ կարգը պահպանել եւ միեւնոյն ատեն կիրարկել իր սահմանադրական ծրագրին գործադրութիւնը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Պոլշեւիկեան նոր վաճառատուն.— Ամսէ մը ի վեր, Լոնտոնի մէջ ծախու հանուած է պոլշեւիկեան շամփանիա, որ համաձայն մասնագէտի մը գնահատութեան, շատ աժան գինով կը վաճառուի։ Մասնագէտը կը կարծէ որ եթէ այս փորձը յաջողի, պոլշեւիկները պիտի ձեռնարկեն մեծ քանակութեամբ շամփանիա թափելու հրապարակին վրայ։

Անգլիոյ նոր մաքսատուրքերը.— Անգլիոյ երկրագործական նախարարութիւնը հրատարակեց ցանկը երկրագործական այն արտադրութեանց որոնք մասնաւոր մաքսատուրքերու պիտի ենթարկուին։ Այս ցանկը մաքսատուրքի պիտի ենթարկուի յունուար 5էն սկսեալ։ Այս մաքսատուրքերուն ենթակայ են պտուղներ եւ թարմ բանջարեղէն։

Ընդհ. գործադուլ Հնդկաստանի մէջ.— Բողոքելու համար Հնդկաստանի կառավարութեան կիրարկած դրամատիրական ճնշման դէմ, եւ ցոյց տալու համար աշխատաւորական տարրերու ընդդիմութեան ուժը, հնդիկ աշխատաւորականներու ձախ թեւը որոշեց ընդհ. գործադուլ յայտարարել Փետր. 4ին։

Աւստրիական քաղաք մը սնանկացած.— Աւստրիական քաղաք մը Շթէյր որ ինքնաշարժի կարեւոր գործարաններ ունէր, սնանկութիւն յայտարարեց։ Քաղաքապետը յայտնեց թէ քաղաքին եկամուտները կը կազմեն 42 միլիոն ֆրանք, մինչ ծախքերը կը հասնին 70 միլիոն ֆրանքի։

Ջիչէրին հանգիստ կ'ապրի.— Վերջերս զրոյց տարածուեցաւ թէ խորհրդային նախկին արտաքին գործավարը Ջիչէրին շատ խեղճ վիճակի մատնուած եւ ինքզինքը գինովութեան տուած է։ Մոսկուա կը հերքէ այս լուրը։ Խորհրդային կառավարութեան կողմէ Մոսկուայի մէջ իրեն տրամադրուած տան մը մէջ հանգիստ կ'ապրի եղեր եւ ծանր շաքարախտէ տառապելով, քաշուած կեանք մը կը վարէ եղեր։ Որեւէ մէկը ընդունիլ կամ տեսնել չուզեր եւ միայն երաժշտութեամբ կը զբաղի եւ Մոցարդի վրայ ուսումնասիրութիւն մը կը պատրաստէ եղեր։

Ընդծովեաներուն դէմ.— Անգլիական թերթ մը կը գրէ թէ, համաձայն Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակներուն, եթէ զինաթափութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովին մէջ, ընդծովեաները ջնջելու հարցը դրուի անգամ մը եւս պիտի մերժուի։

Թերթը կը յիշէ այն պատճառները, որոնց հետեւանքով նաւային փոքր պետութիւնները դէմ են ընդծովեաները ջնջելու ծրագրին։

Շնորհիւ ասոնց կ'ըսէ, նաւահանգիստներու նեղ պաշտպանում մը շատ դժուար կը դառնայ։ Ասկից զատ, չէզոքներու իրաւունքներու պաշտպանութեան համար, ամենէն աւելի յարմարութիւններով օժտուած նաւերն են։

Կանտիի եւ փոխարքային տեսակցութիւնը.— Կանտի փորձած է տեսնել Հնդկաստանի փոխարքային, տեսակցութիւն մը յաջողցնելու համար։ Լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաղորդեն սակայն թէ փոխարքան պիտի մերժէ որեւէ նոր տեսակցութիւն ունենալ Կանտիին հետ։

Կոչ մը պետութեանց.— Գրչի մարդոց միջազգային ակումբին, որուն կը մասնակցին 53 երկիրներու պատկանող 4000 գրագէտներ կոչ մը ուղղած են պետութեանց ի նպաստ քաղաքական բանտարկեալներու։

ՃՇԴՈՒՄ.—«Անմիջական օգնութեան» երէկուան ցանկին մէջ, նուիրատուներու կարգին գրուած էր Տիկ. Գէկղամեան. պիտի ըլլայ Գէկլարեան։

ԱԻԵԼԻ ՄԵԾ ՈՒ ԼԵՑՈՒՆ

ԲԱՅՑ ԱՅՍՔԱՆՆ ԱԼ ԴԵՌ ՔԻՉ Է...

Առանց փոքր ու խմբակի «Յառաջ»ը նոյնն հասակ նետեց, այս բերումն՝ երբ ամէն մարդ ինքն իր վրայ կը կծկուի։

Հակադրութիւնը իր օրէնքն է եղած կարծէք, բարերար օրէնք, որ խիզախ ու յուսատու քայլերու մէջ, կորովի եւ լաւատեսութեան հրմուղ մը կը բարձրացնէ դառնութեան ճամբաներուն վրայ։

Առաջին անգամ, 1927ին էր։ Երբ ամէն մարդ կը մտածէր խանութ փակել, աքկածուէր կորիճի մը յանդգնութեամբ, «Յառաջ» հրապարակ կը նետուէր իր օրաթերթ։

Այսօր երբ ծաւալ կը մեծցնէ, պայմանները նոյնն են՝ հաւասար անորոշութեամբ ու խորութեամբ, եթէ չ՚ աւելի։

1927ին «Յառաջ»ը որ մինչեւ այն ատեն երկօրեայ էր, իրաւունք կու տար օրաթերթ դառնալու ու մտաւորական պարտականութիւն։

Այսօր, նոյնպէս՝ մեծնալու։

Համբերատար պրպտում ու դաշտապատում պէտք է վերականգնելու համար դերը, զոր «Յառաջ» կատարած է իր երեւումէն ու մանաւանդ 1927էն ի վեր, նորահաստատ ու վայրանտ գաղութի մը մէջ, որուն միութեան թելը ընկնող թէ փրթած էր։

Օրաթերթ Յառաջի համար, արդար ինքնադաւանութիւն պիտի ըլլայ ըսել թէ կատարեց ու կը շարունակէ կատարել այդ դերը, միութեան թելի, բարոյական շաղախի դերը։ Բաշէք անոր հաւաքածոները ու ամէն մէկ Գ. էջի վրայ, կարդացէք յայտնութիւն մը, գոյութեան ագանչման մը՝ տրուած հեռաւոր անկիւններէ, անծանօթ ու սիրական ծայրերու շէջերը. ու նաեւ, հանրային կեանքի արձագանգներուն հետ, հայ ժողովրդային ողջմտութեան դասերն ու դատաստանները։

1927էն ասդին, աստուածային չափով ու զուրգուրանքով, «Յառաջ» կատարեց այդ դերը, իր էջերուն վրայ հաւաքելու ցրուածները, կոչուած, մատղաշի, ինքնակոչումի դատապարտուածները, արձանագրելու եւ մատնանշելու անոնց ցաւերը, պահանջները ու բողոքները եւ ներկայացնելու անոնց պահանջները։

Ու 1927էն ասդին, չզգացուեցաւ մարմին մը, որ գայ, ի հեճուկս խոստացուածին այս թերթին, լսէր, յուզուէր ու շարժէր։ Ոչ ջանաց անոնց կասը փրկել «Յառաջ»էն ու զանոնք կասէր իրեն...

Եւ երբ դարձեալ, այս էջերուն մէջ մատնանշուեցաւ անփութութիւնը, ըսին՝ կը հեգնէ։

Ու երբ, պախարակումի եւ դալբուլի խօսքեր արձանագրուեցան, ըսին՝ կը հայհոյէ։

1927ի «Յառաջ»ը լիուլի կատարած է իր պարտքը այս կողմէն։ Արժնցուց, ամփոփեց, մատնանշեց ու նոյնիսկ ցուցադրեց։

Բայց, արձանագրութիւնները դուրս չելան իր էջերէն։

1932ի «Յառաջ»ը, պէտք չէ այլեւս գոհանայ օրուան պահանջներու պարզ արձանագրութեամբ։ Ինչ որ ցարդ ընել տուաւ «Երկու Խօսք»ով, ասկից վերջ պէտք է ընել տայ «Երկու Գործ»ով։

Որովհետեւ, ինչ ընենք որ հայ թերթը առեւտրական ձեռնարկ մը չէ, ինչպէս եւրոպականը, որ միլիոնատէր օտարուածի քով, ունի մանաւանդ ծանուցումներու միլիոնները։

Հայ թերթը՝ շատ հոգ լաւծ ու գետ կը լսենք ալ, չապրեցնէր իր մարդը, ու մարդը՝ գիտէ եւ ամէն օր ալ կը զիջնայ հասարակ այդ ճշմարտութիւնը։ Իր այդ գիտակցութեամբ, ան, իր իսկ ձեռքերով պիտի բանէ ճամբան, զոր կեանքը կը մատնանշէ եւ իր քամակը անգամ մը եւս պիտի ծռէ պահանջներու ծանրութեան տակ։ Մանաւանդ այս օրերուն, երբ հայ կեանքի իշխանութիւնը մասամբ է յանձնուած...

«Յառաջ»ի կ՚իյնայ արժեցնել այդ իշխանութիւնը, գործի վերածելով թելադրութիւնները, ձեռնարկները ու հաստատութիւնները, որոնք կը ըլլան հայ գաղթականին կեանքէն, պահանջքէն ու խօսքէն։

Ընդգծէ անոնց ուրեմն, որոնք տրոյ գոհացան միայն ու միայն խելով ու շարունակեցին իրենց բախը կեղծ իշխանութեան մը բաղխնուղներուն վրայ։ 1932ի «Յառաջ»ը պէտք է քալէ աւելի կորովի եւ ճամբան, ո՛չ միայն խօսքով, այլ մանաւանդ գործով։

Ինչ որ ցարդ յօդուած գաղթական ազմութիւններուն բաւեցաւ բայց լսուեցաւ, կամ լսուեցաւ, միմիայն մոռցուելու համար, պէտք է կեանքի կանչել։

1932ի «Յառաջ»էն կը սպասենք որ իրիկունը խօսի եւ յաջորդ առտու գործէ։

Գործադրել, գաղբի ուրիշին թելադրել։ Այլ ուղղակի ձեռնարկել...

Տարիներու ամուլ փորձը եւ ատվորամոլութիւնը ուրիշներէն սպասելու, անոնցմէ որ բռնագրաւեր ու իւրացուցեր են իշխանութեան մականը, այլեւս չեն կրնար մնուցանել այս ժողովուրդը։

Եթէ անիշխանութիւն է, թող կատարեալ ըլլայ «Յառաջ»ի ձեռնարկներով...

Ու լոյսը, յամրօրեան 1932ի կրկին թող քառաչն ծագի։

×

Ներքին հանրային մարզին վրայ, թող առայժմ, Յառաջի դերը սահմանափակուի այդ տեղ, այսքանով, եթէ քիչ կը գտնէք։

Բայց, օրաթերթի մը համար, որ կոչուած է պրպտելու, երեւան հանելու ցրուած գաղութի մը անմիջական, իրական ու տեւական պահանջները, փնտռելու, գտնելու կամ ինքն իսկ գործադրելու անոնց գոհացման պահանջները, ուրիշ հագեր ալ պէտք է բոցնենք Յառաջի ուսերուն։

Այս թերթն էր որ ամենէն առաջ եւ ամենէն աւելի զուրգուրանքով ու յամառութեամբ քրքրեց ձուլման ու այլասերման հարցերը։

Ու պատասխանները որ սուաշ այդ առթիւ իր բացած հարցարանին, կամ ուսումնասիրութիւններն ու խոր մտատանջութեան փաստերը զորս լոյս ընծայեց անկից առաջ, լեցուն էին կարելի եւ գործադրելի թելադրութիւններով։

Այս ժողովուրդը քաջաբախտաբար կը խորհի իր զաւակներուն տեղ եւ բնածին ողջմտութեամբ ցոյց կուտայ ճամբան, ուրկէ եթէ քալելու կամքը չպակսէր, այսօր, շատ դժուարութիւններ հարթուած կ՚ըլլային եւ այլամերժ այս հողերուն վրայ, հայը՝ գոնէ մխիթարութիւնը կ՚ունենար կեղծած ըլլալու իր հարազատ միջավայրը...

Կրկնենք սակայն։ Մարդ չլսեց Փարիզի ու Գաւառի ձայները, որոնց արձագանգը եղաւ Յառաջ։ Ու հաստատենք փորձին դառը,— Մարդ չգիտի լսել։

Յառաջի կը մնայ ուրեմն ընթացք տալ թելադրութիւններուն, որոնց տեղն տուաւ իր հարցարանով, խորհրդածութիւններով ու ցուցմունքով։

Ժողովուրդը իր դաղթածին զաւկներուն փրկութիւնը կը պահանջէ։ Եւ եթէ դպրոց չկայ, անոնք որ հայերէնի պաշտպան մը մտան գաղութ, յանձն կ՚առնեն ուսուցչի դեր կատարել իրենց զաւկներուն։ Ուղեցոյց մը կ՚ուզեն սակայն։

Յառաջի ճիտին պարտքն է այդ ուղեցոյցը տալ։

Մանկական հանդէսի մը պահանջը զրուեցաւ ուրեմն Յառաջի առջեւ, եւ իր իսկ յանցանքով... ու գնա կը մնայ..., մեծ հարցականի մը պէս, որ պատասխանի կը սպասէ։

Եթէ ոչ, վաղը ինքն ալ դժուար թէ ընթերցող գտնէ...։

×

1932ի Յառաջը պէտք է գտնենք նաեւ ուրիշ պահանջի մը առջեւ։

Իր հրատարակման առաջին օրէն իսկ, ան քաջալերեց կամ երեւան հանեց նորեկներ, որոնց առջեւ յաճախ փակ էին մնացեր ուրիշ դռներ եւ լռութեան, զանոնք ցրուեց ապերախտ զաւկըներու պէս, որոնք կեանքի ճամբուն վրայ, հազիւ քանի մը քայլ նետած՝ արդէն նպաստ ձգտումներ ցոյց կուտան լքելու հօրենական տունը։

Ամբողջ գրականութիւն մը կայ ցրուած Յառաջի կիրակնօրեայ թիւերուն մէջ։ Առօրեայ Յառաջ գեղեցիկ գրուածքներու աճիւն ալ արթնցուց գաղութի մը մէջ, որ տրամադիր կը թուէր երես դարձնելու նոյնիսկ առօրեայ ընթերցումին։

Բայց ինչ որ սկիզբները շատ իսկ կը թուէր, այսօր չի բաւեր։ Տեւական եւ յատուկ գործ մը բացակայութիւնը աւելի քան զգալի է։ Ցարդ նման ձեռնարկներ իրենց գինով ու բովանդակութեամբ ո՛չ միայն չեն կրցած ու չեն կրնար մօտենալ ժողովուրդին, այլ մանաւանդ անկանոն հրատարակութեամբ վստահութիւն կը խախտեն։ Մանաւանդ որ յաճախ, ժողովուրդին համար չէ որ կը հրատարակուին։

Բայց Եւրոպայի մէջ եւ անկէ դուրս ապրող հայութիւնը իր օգտին իսկ համար, պէտք է որ հաղորդուի միջազգային իմացականութեան։

Ու մանաւանդ, պէտք է որ Եւրոպայի հայ մտաւորականութիւնը՝ առանց սերունդի պռոշտան խաբուլութեան եւ անամէջ աղմուկի, ունենայ իր պատշաճ ժամադրավայրը,— իր գանձարանը։

Նման ձեռնարկ մը կանոնաւոր եւ պարբերական, նոյնպէս կ՚իյնայ Յառաջի։

Իբր օրաթերթ՝ կաթնած ժողովրդային լայն համակրանքին՝ արդէն ապահովեր է իր գոյութիւնը եւ ծաւալի ընդարձակումը, որ շատոնց մտադրուեր էր, բայց յապաղեր՝ տպարանական անյարմարութիւններով, բխած է միմիայն այդ համակրանքը արժեցնելու մտահոգութենէն։

Բայց, կը կրկնենք, չի բաւեր։ Քայլ մըն ալ առաջ եւ այս գործն ալ թող Յառաջ բեռցնէ իր ուսերուն, յօգուտ ժողովուրդին, ո՛չ թէ քաղմերուն, այլ կրնակի հաւատացեալներուն համար։

Չէ՞ որ արդէն իր նշանաբանը շատոնց է ընտրեր.— Ամէն բանի մէջ ժողովուրդին հետ, ժողովուրդին համար, եւ ժողովուրդով։

ՄԿՐՏԻՉ ՆՐԻՑԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՐՁԱԿԷՏԸ

Արտասահմանի հայ գրականութիւնը ուշագրաւ անկիւնադարձ մը կազմելու վրայ է, որ գրական եւ ափափարար երեւոյթ մը կը պարզէ, հակառակ ինքնամխող դժգոհանքին, յաճախ արտայայտուած հայ մամուլի էջերէն։ Ակնարկ մը անցնող տարուան գրական կեանքին վրայ, պիտի բաւէ ըսելու որ հայ վիպական գրականութեան ծաղկման շրջանի մը մէջ մտած ենք։ Վիպագրութեան այս ծաղկումը, իմ համոզումով, մեր գրականութեան պատմութեան մէջ նոր եւ կարեւոր շրջան մը կը բանայ, ու կ՚արժէ ուշադրութեան առնել այդ իրողութիւնը։

Վերջին տասնամեակին (1921-1931) արձակ գրականութեան յարաճուն զարգացումը ակնբախ էր։ Ու արձակին մէջ՝ տիրական տեղ կը գրաւէին պատմուածքն ու նորավէպը, որոնք սակայն, շատ անգամ իրենց սահմաններէն դուրս գալով կը կազմէին վէպի եւ պատմուածքի խառնուրդ մը, ոչ մէկը եւ ոչ միւսը։

Այս իրողութեան գաղտնիքը՝ յուշագրութիւնն ու ժամանակակից պատմութեան նուիրուած երկերը աննախընթաց ճոխութեամբ կուգային արձակի ընդհանուր չափմանքը հարստացնելու։ Գերազանցութեան այս հեղեղատը, անհրաժեշտօրէն պիտի ճիշդուարուէր, աւելի յստակելու եւ աւելի ինքնուրոյն ձեւ առնելու համար։

Սահմանափակելով մեր խօսքը միայն գեղարուեստական երկերուն վրայ, դիտելի է որ հին ու նոր հեղինակները ակնյայտնի ձգտում մը ցոյց տուած են ոչ միայն իրենց նիւթերը ընտրելու հայկական կեանքէն, այլ, որքան կարելի է, փնտռած են նիւթեր մեր մօտաւոր անցեալէն՝ հետզհետէ հակելով դէպի ներկայ կեանքը։ Անցեալ կեանքը եւ ցնցումները, որոնք պարզ յիշատակներ չեն, այլ կը շարունակեն թրթռալ փոքրաւոր բազմութեան հոգւոյն մէջ, ու անոր արեան հետ խառն՝ շրջան կ՚ընեն ցեղին երակներէն։ Ու նաեւ ներկան, ա՛յնքան փոթորկալից, ա՛յնքան լուռ ողբերգութիւններով լեցուն, գրագէտի սեղանին կը ներկայանայ։ Պատմուածքի եւ նորավէպի սահմանները քիչ կուգային այդ հարցերու լրիւութիւնն ու խորութիւնը ընդգրկելու։ Վիպական գրականութեան անհրաժեշտութիւն մը կը դառնար։

Հիմա, 1931ի գրական ձեռնարկները նկատի առնելով, կարող ենք ըսել որ հայ գրականութիւնը իր ամբողջ հասակովը թեւակոխած է վիպագրութեան լայն սահմաններուն մէջ։ Ա. Ահարոնեան լոյս ընծայեց «Եղջերուաքաղը» (չէ. ամսագիր)։ Համաստեղ տպագրութեան տակաւ էր «Ալիտակ Ջիւսուրը», որու առաջին մասը լոյս տեսաւ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ եւ տակաւին երկու մասեր ալ կան որ պիտի շարունակուին նոյն ամսագրին մէջ։ Ներկայ տարուան ընթացքին։ Յ. Օշական իր «Մնացորդաց»ի առաջին հատորը յանձնեց «Յառաջ»ին եւ երկու խոշոր հատոր ալ պատրաստելու վրայ է։ Կ. Զարեանի Բանկօօպը եւ Մամութի Ոսկորները, խորհրդային Հայաստանի ներկայ կեանքէն առնուած խոշոր վէպ մը, սկսած է տպագրուիլ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ։ Ռէնի «Արբերը» ընդարձակ վէպը, նուիրուած Հայաստանի առաջին արբութեան (1895-96ի ջարդերու օրգինքը), տարիէ մը ի վեր կը շարունակուի նոյն ամսագրին մէջ։

Այս շարանին վրայ ամէնէն առաջ կը կեդրոնանայ մեր ուշադրութիւնը, երբ վիպագրութեան նոր թափի մասին կը խօսինք, որովհետեւ, նախ՝ յիշեալ հեղինակները գրեթէ նոյն ժամանակաշրջանին ձեռնարկած են իրենց մեծ վէպերու հրատարակութեան եւ ներկայիս (բացի Ահարոնեանէ) բոլորն ալ կը շարունակուին գրական ամսաթերթերու յաւագրումով, եւ երկրորդ, Յ. Օշականն ու Համաստեղը աւելի մեծ առաջադրութիւններով հրապարակ եկած են, երեքական ծեծահատոր վէպերով լայն ընդգրկումի ընելու մեր բազմախող մօտաւոր անցեալին, որու գեղարուեստական պատկերացումը գրական մեծագործութեան մը կարելիութիւնը կը ներշնչէ մեզ։ Երկու անուանի հեղինակներն, իրենց վաւերական կարողութեամբ ձեռնարկի մեծութեան կրնան դիմագրաւել։

Ներկայ գրական շարժումը, սակայն, իրեն նախորդող կարճ ժամանակաշրջանին տնի, որ ուշադրութենէ պէտք չէ վրիպի։ Դէպի վիպական գրականութեան հակումը նշմարելի է մօտ հինգ տարիներէ ի վեր։ Համաստեղը իր պատմուածքներէն յետոյ, տուաւ «Ալիտակ Լեռներուն վրայ» վէպը։ Յ. Օշական «Հայրենիք» ամսագրին մէջ լոյս ընծայեց «Շնակ Պատուկը» մեծ ու արժէքաւոր գործ մը, որ իր գլուխ-գործոցը կը մնայ, մինչեւ որ «Մնացորդաց»ը լրանայ եւ գրական դատաստանի կոչուի։ 1929-31 շրջանին վէպերով հրապարակ եկան Շահան-Շահնուր, Վ. Շուշանեան, Որբունի, Ն. Սարաֆեան։ 1931ին գրքով լոյս ընծայեցին իրենց նախապէս գրած վէպերը Ռէն (Գնդակահարուածները) եւ Ն. Պէշիկթաշլեան (Թաղապի)։ Կան թերեւս ուրիշներ ալ որ իմ ուշադրութենէն վրիպեցան։ Բայց խնդիրը ամբողջական յիշատակութեան մը շուրջ չի դառնար, այլ մեզ հետաքրքրողը գրական մթնոլորտի բնորոշումն է, մթնոլորտ մը, ուր վիպական գրականութեան տիրապետութիւնը, բոլոր անկիւններէն՝ փաստական իրողութիւն մը կը դառնայ։ Այս երեք չորս տարուան ընթացքին, մեր հաւատն թէ երիտասարդ արձակագիրներու ստեղծագործութիւնը վէպի կաղապարին մէջ մտած է, եւ այժմ վարակիչ հանգամանք մը ունի։ Ոմանք, մթնոլորտէն տարուած իրենց թեւերը պիտի բախեն մայրերուն, եւ ջարդուած՝ վար իյնան։ Շատերը ծաւալուն պատմուածքը վէպի հետ պիտի շփոթեն։ Բայց բարեբախտութիւն մըն է հաստատել որ մեր գրականութեան նուիրուած լաւագոյն հեղինակները կը գտնուին այդ շարանին մէջ ու լոյս կը ներշնչեն հայ գրականութիւնը հարստացնելու արտակարգ կատարելութեամբ օժտուած մեծ վէպերով։

Վէպի պակասը խիստ զգալի էր մեր գրականութեան մէջ (խօսքը թերթօնային գրականութեան մասին չէ)։ Անցեալ դարու կէսերէն մինչեւ մեր օրերը վիպական գրականութիւնը տիրական դարձաւ միջազգային գրականութեան մէջ, երկրորդական եւ երրորդական աստիճանի վրայ ձգելով բանաստեղծութիւնն ու քննադատութիւնը, (մանաւանդ պատերազմէն յետոյ)։ Այդ ժամանակաշրջանին հայ գրականութիւնն ընդհանրապէս, արեւմտահայ գրականութիւնը մասնաւորապէս, աղքատ մնաց վիպական գրականութենէն։ Այժմ երբ միջազգային գրական շարժումը խիստ ձգտող է վէպի տիրապետութենէն, եւ վերադառնալու բաղձանքներ կ՚արտայայտուին դէպի իր երկրորդական աստիճանին բերելու եւ նոր թափ տալու բանաստեղծութեան, քննադատութեան եւ փիլիսոփայական մտածողութեան, մեր մէջ, նոր աւիւնով ուշացած, մեծ տարափ մը կը բերուի հայ գրականութեան։

Անշուշտ երեւոյթն ուրախալի է, եւ ուշացած ստեղծագործութիւնն իսկ պիտի նպաստէ լրիւ նկարագիր մը տալու մեր գրականութեան, որ յաճախ պատահականութեան զոհ գացած է։ Թէեւ տարագիր, բայց մեր ներկայ գրականութիւնը կ՚ուզէ թօթափել իր պատահական բնոյթը եւ մտնել գիտակցական շրջանի մը մէջ։ Այս հինգ տարուան վիպական գրականութիւնը իր ծաւալով եւ գրական-գեղարուեստական արժէքով կը գերազանցէ անցեալ քառասնամեակին որ եւ է տասնամեակը, եթէ բացառինք բաղդատական քննութեան մը դրուին այդ տարբեր շրջաններու ստեղծագործութիւնները։

Միջազգային գրականութեան ճիգերը նոր ու մեծ հորիզոններ բանալու գրական միւս սեռերուն առջեւ, գետ կը մնան անորոշ։ Մենք չէ որ պիտի յուզուէինք ուշացումէ այս պարագային, ու զուտ միւս կողմէ ցաւիլէինք, առանց ամուր կամուրջ մը կապելու մեր առջեւ բացուած անդունդին վրայէն։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՆՈՐ ՁԳՏՈՒՄՆԵՐ ԱՐԴԻ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Փարիզեան մամուլի թատերական քննադատութիւնները չեն ներկայացներ արդի թատրոնի հաւատարիմ պատկերը։ Դասական երկար շրջանի մը արձագանգներն են անոնք։

Այս տեսակէտով յատկանշական է Le Tombeau sous l'Arc de Triomphe-ի պարագան Քոմէտի Ֆրանսէզի մէջ։ Ցանցառն է թատերգութիւնը, բայց ճշմարիտ՝ ողբերգական ճշմարտութիւնով մը.— Զինուորը կը մեկնի ճակատ ու կեանքը կը շարունակէ իր բնական ընթացքը։ Բացակայն ա՛լ տեղ չունի ընկերութեան մէջ։ Ի՛նչ փոյթ թէ նահատակ մըն է ան, հայրենիքի պաշտպանը. ան կը մեռնի իր մեկնած օրը. ահա անոր դամբանը յաղթական կամարին տակ.— Ներկաները սուլեցին ու աղմկեցին արգիլելու համար անոր ներկայացումը. քննադատները ձայնակցեցան անոնց՝ ու հեղինակը պարտաւորուեցաւ քաշելու իր գործը դասական գիրքէն այդ մեքենաբերքէն։ Քիչ վերջը մեզի կը հասնէր արձագանգը այն խանդավառ ընդունելութեան, զոր թատերգութիւնը կը գտնէր անգլիական բեմերու վրայ։

Պահպանողական է Ֆրանսան, պահպանողական է նաեւ իր թատերական գեղեցկագիտութիւնը՝ որ դեռ զօրաւոր ձայն ունին երէցները։

Պատերազմը լայն խրամատ բացաւ երկու սերունդներուն մէջ։ Հին եւ նոր. ան ցրուեց երիտասարդ սերունդը աշխարհի հինգ ճակատներուն վրայ, ստեղծեց նոր Բաբելոն մը, ուր կը խօսէին մարդկային բոլոր լեզուները. նոր սերունդին ականջները լսեցին երաժշտութիւններուն ամէնէն սահմռկեցուցիչը, գնդակներու symphonieն, անոր աչքերը տեսան ողբերգութիւններուն ամէնէն անհուրը, մարմիններուն սպանդը ու երբ ան 1918ին վերադարձաւ տուն, այլափոխուած էր հոգիով։

Գիտութիւնն ալ յեղաշրջեց մեր կեանքը իր մեքենական արագութիւնով։ Փոխուած է այսօր երկրագունդին դիմագիծը, փոխուած են մեր զգայարանքները։ Փոխադրական միջոցներու խելքի պտոյտ տուող արագութեան մէջ, երկիրը այլեւս չի ներկայանար մեզի մանրամասն պատկերներով, այլ միայն գիծերով ու արատներով, կանաչ արատ մըն է անտառը, կապոյտ արատ մըն է ծովը, ժապաւէն մըն է գետը։

Մեր տեսողական զգայարանքին այս փոփոխութիւնը յեղաշրջեց նկարչութիւնը ու հետեւաբար թատերական բեմադրութիւնը (¹), ու այսօր շնորհիւ գիտութեան՝ հին թատրոնը կը տարբերի նորէն, այնքան որքան ձիու կառքը՝ ինքնաշարժէն։

Պատերազմը յեղաշրջեց թատերական գրականութեան խորքը, գիտութիւնը՝ բեմադրութիւնը, ու հետեւաբար նոյն գրականութեան ձեւը, որովհետեւ այլափոխուած հոգիով ու այլափոխուած զգայարանքներով նոր սերունդը, թէ՛ իբրեւ հեղինակ եւ թէ՛ իբրեւ ունկնդիր, չկրցաւ շնչել քաղքենի թատրոնի գաղջ մթնոլորտը։ Ան փնտռեց նոր թատերական արուեստ մը, համապատասխան իր նոր էութեան, ամփոփ եւ անկեղծ, կոպիտ ու նախնական անկեղծութիւնով։

Ու թէեւ ան չյաջողեցաւ իրականացնել իր յաւակնութիւնները, յաջողեցաւ կենդանացնել իր գաղափարական տարազը (²) — վերածել թատրոնը անկախ արուեստ մը — բայց ներկան բաժնեց անցեալէն խորունկ սահմանագծում մը, անկախ ու անկաշկանդ լծակ… համար հինը վերանորոգելու եւ ե… րիտասարդացնելու աշխատանքին…

Դժուար էր անշուշտ այս թատերական վերածնունդը, երկունք մը շատ դժուար, որովհետեւ կ՚ապրէր աւանդական թատրոնը, զոր նուիրագործած են մեծ բանաստեղծներ իրենց տաղանդով։ Ան իր ետեւ ունէր դարերու կռուանը, ուրկէ կ՚առնէր իր դիմադրական ուժը։

Դասական քննադատներն ա… նպաստեցին անոր տիրապետութեան։ Ասոնք նոր թատրոնին մէջ փնտռեցին այն հաճոյքն ու հոգը, զոր համալսարանի նստարաններուն վրայ զգացեր էին առաջին անգամ… որուն անուշ բաբախումով մը… շարունակեցին դատել ու վերլուծել նոր թատրոնը նախքան պատերազմի… եան գեղեցկագիտութեան տեսու… թիւններով, աւանդական ակնոցով։ Ու այս սխալ եղանակով անոնց տուին սխալ պատասխանատուութիւն մը,— թատրոնը կը մեռնի, թատրոնը մե… ռաւ։

Բայց այս սերունդը դատապարտուած է անհետանալու անժառանգ…

×

Նոր թատրոնը բնախօսական է ու այդ է իր գլխաւոր յատկանիշներէն մէկը։

Հոգեբանական թատրոնը, Ֆրանսայի մէջ մանաւանդ, դարձաւ ազ… գային նկարագիր մը, — բոլոր թատերագիրները, Ռասինէն մինչեւ Պեռնշթայն, վերլուծեցին մարդկային հոգին, իրենց խորաթափանց աչքերը խորասուզելով անոր մութ, անծանօթ աշխարհին մէջ։ Հոգին տիրապետեց ու լռեց մարմինը։

Քրիստոնեայ քաղաքակրթութեան մը ազդեցութիւնն էր ասիկա… մէ չկրցաւ խուսափիլ ամէնէն ան… կրօն գրագէտն անգամ։

Մոլիէր, այս յանդուգն թատերագիրը, որուն տեսութիւնները կը շարունակեն զբաղեցնել նոր սերունդը, ան իսկ անտեսեց մարմինը։ Ո՞վ է Ալսէսթ, քանի՛ տարեկան է, ի՛նչ դիմագիծ ունի, խարտեա՞շ թէ թուխ, երկայնահասա՞կ թէ կարճ. լուռ է հեղինակը իր հերոսի ֆիզիքական դիմագծի մասին… Էականը մտահոգ եւ սիրահար մարդու մը հոգիին վերլուծումն է, հեշտասէր ու պարկեշտ մարդու մը եւ ձեւապաշտ ընկերութեան մը բախումներն են։

Աւելի նոր շրջաններու մէջ Իպսէն կը շարունակէ յարգել քաղքենի դասակարգին բարոյական ըմբռնումները։ Սիրոյ տամերը վերլուծելու անոր եղանակը աւելի հոգեբանական է քան բնախօսական։ Իպսէնեան աշխարհին մէջ կինը մարմին չունի, փրկչուհի մըն է։ Ու հարկ եղաւ որ յայտնուի Սթրինտպէրկ, որպէսզի ամբողջանայ Իպսէնի գաղափարապաշտ մարդկութիւնը։

Մարմին չունին նաեւ վակներեան հերոսուհիները, «Լոհէնկրին»ի Էլզան, «Թանհաուզեր»ի Էլիզապէթը։ Այս կինը կը սիրէ Թանհաուզեր սակայն, բայց մեղաւոր է ան. որովհետեւ կը ճանչնայ Աստղիկը ու սերը կ՚երգէ հեթանոսական հեշտանքով ու լրբութեամբ։ Ու պէտք է որ Էլիզապէթ աղօթէ, ապաշխարէ ու մեռնի քրիստոնէական նուիրումով մը, որպէսզի փրկուի մեղաւոր ասպետին հոգին։ Մարմին չունի այս սիրող կինը, փրկչուհի մըն է։

Բնախօսական հոսանքը կը յայտնուի գրականութեան մէջ մեծ գրագէտի մը եւ մեծ գիտունի մը ազդեցութիւնով, Թոլստոյ եւ Ֆրոյտ։

Թոլստոյի նուիրուած ուսումնասիրութեան մը մէջ, Մէրէժքովսքի զայն կ՚անուանէ մարդ-կենդանիին մեծագոյն նկարիչը, «մեր յատակատեսութիւնն» ունեցող մեծագոյն բանաստեղծը։

Մարդկային հոգին սուտ վիպասանին կալուածը չէ. երբ ան կը փորձէ հոգեբանութիւն ընել, խառ… դալ մտածումներու եւ զգացումներու հետ, որոնք օտար են իր հանճարին, խօսքը կ՚երկարի շաղկապներու եւ յարաբերական դերանուններու լաբիւրինթոսի մը մէջ, նախադասութիւնները կը կաղան։

«Կա՛ն արուեստագէտներ, կ՚ըսէ Մէրէժքովսքի, որոնք ուրիշ կալ…

(¹) Բեմադրութեան մասին առանձին յօդուածով։ Ա. Թ.

(²) Տեսնել «Արդի Թատրոնը», «Յառաջ» 20 Ապրիլ 1931։ Ա. Թ.

...ուածի մը մէջ յաջողած են Թոլստոյ... Բայց ոչ մէկ ուրիշ մարդ-կենդանին չէ երեւցած այնքան աղդու ճշմարտութիւնով եւ մերկացումով, որքան Թոլստոյի գործերուն մէջ։ Այս տեսակէտով Թոլստոյ անմրցելի կը մնայ տիեզերական բանաստեղծութեան մէջ։

Ահա Նաթաշան, «Պատերազմ եւ Խաղաղութիւն»ի կեդրոնական դէմքը։ Վէպի առաջին գլուխներուն մէջ ի՜նչ գարնանային բոյր, ի՜նչ բանաստեղծական հրապոյր կը ցոլացնէ իր դէռատի կեանքէն։ Որքա՜ն մեծ է սակայն կերպարանափոխութիւնը վէպի վերջին գլուխներուն մէջ, երբ Նաթաշան կին է ու մայր. ան այլեւս հոգի չունի, այլ միայն «մարմին ու դէմք, գեղեցիկ էգ մը, առոյգ ու բազմածին... որ կը յղանայ, կը ծնի, կը սնուցանէ», ինչպէս կենդանական աշխարհին մէջ։

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

(Շարունակելի յաջորդով)

ՅԱՄՐ ԲԱՑՑ ԱՄՐԱՔԱՑԼ

Մեր օրերուն մամուլը այն վիթխարի ուժն է, որուն վճռական ազդեցութիւնը ոչ ոք կրնար ժխտել։

...նոր աստիճանական զարգացման եւ ատոր նպաստող պատճառներուն վրայ։

1925ին Ֆրանսայի մէջ մեր թերթին ունենալու անհրաժեշտութիւնը այլեւս անվիճելի հարց էր բոլորին համար։ ...

Ջոյնե՞ր են արդեօք այս թերթի տեւականութեան եւ յաջողութեան պատճառը, — ոչ այս եւ ոչ այն անտարակոյս, որովհետեւ «Յառաջ»ի բարոյական եւ նիւթական բոլոր հնարաւորութիւնները, միջոցները հրապարակի վրայ են, ծանօթ բոլորին, ճիշդ այնպէս, ինչպէս իր խօսքը որ սովորութիւն չունի ծածկելու, նեղ ու պաղ կուսակցութիւններու մէջ։

Գաղտնիքը Յառաջի այս յարատեւ զարգացման — ընենք անվարան եւ առանց կեղծ համեստութեան — իր ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆՆ է։

Ուղղութիւն մը, որուն հիմնական սկզբունքը Հ. Յ. Դաշնակցութեան ու անոր որդեգրած գաղափարները ըլլալով մէկտեղ, միշտ նեղ կուսակցական հաշտութիւնը, խանդավառելով այն բազմաթիւ կացութեանց առաջ, որու մէջ կ'ապրի հայութիւնը։ Ուրիշ խօսքով Յառաջը նախընտրելով այս ժողովրդի շահերուն, մնացեր է դաշնակցականօրէն — բայց միշտ իբրեւ հայ եւ հետեւաբար Դաշնակցութեան ...

...յատկէն հայ հասարակութիւններուն։ Առոր ապացոյց իր տարածումը աշխարհի այն բոլոր մասերուն մէջ, ուր հայ կայ — հայ կեանքով ապրող մարդ կայ։

Եւ «Յառաջ»ը կը քալէ անշեղ իր ընտրած այս ճամբով, հաստատուն ու վճռական քայլուածքով, դէպի հայութեան մշուշապատ ապագան։ Երկար ու արկածալի այս ճամբուն մէջ, ան սակայն չմոռնար բոլոր դիկզակները, որոնք կը փռուին իր շուրջը։ Ու այսպէս է որ մենք կը տեսնենք «Յառաջ»ը միրճուած երբեմն զուտ տեղական խնդիրներու մէջ. մասնաւորաբար Ֆրանսայի ցրուած գաղութահայութեան յատուկ։ Անգամ այս նեղ շրջագծին մէջ «Յառաջ»ի դերը յաճախ եղեր է անգնահատելի, ոչ միայն իր անմիջական քարոզութեան կենդանի արդիւնքովը, այլ եւ անով որ այդ արդիւնքը նպաստեր է մեր հաւաքական ճիգերուն։

Եթէ իր այս աշխատանքներուն մէջ «Յառաջ» յաջողեր է իր նպատակին ...

...բոլոր թիւրքերուն։

Ահա՛ «Յառաջ»ի յաջողութեան գաղտնիքներէն մէկը մը, որուն շնորհիւ ան կ'ունենայ տարիներուն եւ տեւականօրէն, հազ չէ թէ շատ հեռու միջազգային մամուլի ունեցած յաջողութիւններէն, այսպայմաններու մէջ այսքանը սակայն աւելի կարեւոր է եւ արժանաւոր, քան ուրիշինը իր այնքան նպաստաւոր պայմաններուն մէջ։

Մ. ԹԱԹՈՒԼ

"ՀՐԱՆՏ ՃԱՆԻԿԵԱՆԸ ՀԱՐՍՏԱՀԱՐՈՒԱԾ ՀԵՐՈՍ ՄԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ,,

Այս խորագրին տակ «Վագրթ» կը գրէ (27 դեկտ.).

— «Թուրքիայէն դուրս գտնուող հայ կոմիտէճիները վերջերս նոր գրգռութեան մը սկսան։ Այս գրգռութեանց առաջքին պատճառն է վարչապետ Իսմէթ փաշայի համբորդութեան առթիւ իբր մահափորձի գործիք Սուրիայէ ղրկուած Հրանդ Ճանիկեան անուն հայ կոմիտէճին շուքինուքին հեմիշին մէջ աննշատակ ըլլալը։

Բոլոր թերթերը գրեցին այն ատեն թէ այս աննշատականութիւնը ինչ տեսակ պայմաններու տակ կատարուած էր։ Դատական իշխանութիւնը կարեւորութեամբ քննութիւն կատարելով, ճշդեց անոր արդիւնքը փաստերացուեցաւ ընդհ. դատախազութեան, ինչպէս նաեւ շոգենաւի նաւապետին, բժիշկին եւ խոհարարին կողմէ։ Հայ կոմիտէճիները կը խնդաթիւրեն այս բացայայտ ճշմարտութիւնը։ ...

Ցայտնի է որ հայ կոմիտէճիները թէ՛ ընդհ. պատերազմի միջոցին եւ թէ զինադադարէն վերջ իրենց ազգին մէջ իրենց կատարած եղեռնական գրգռութեանց բնական եւ անհրաժեշտ հետեւանքները եւ անոնց հայ ազգին վրայ գործած հակազդեցութիւնները տեսնելէ յետոյ, մինչեւ մը դղջացածի երեւոյթ առեր էին։ Անոնց ամէնքն ալ ապաստանի վիճակ մը ունէին. արտասահմանի մէջ իրենց ապաստանած երկիրներու մէկ անկիւնը։

Սակայն այս արկածախնդիր խառնակ տարրերը չկրցան բոլորովին լքել կոմիտէճիութիւնը եւ մահափորձի ձեռնարկները զորս իրենց համար ապրուստի տեսակ մը միջոց ըրած էին։

Առկէ անկէ շահ մը փրցնելու համար, մէկ կողմէ հայրենիքէն վտարուած 150նոցներու եւ միւս կողմէ ալ արեւելեան գաւառներու ապստամբութեանց հետ կապ ունեցող եւ արտասահման փախած Քիւրտերու հետ միանալով աշխատիլ սկսան։

Բնաւ տարակոյս չկայ որ այս կոմիտէճիները գիրենք գրգռող կարգ մը օտար ուժեր ալ գտան։

Այսուհանդերձ, կասկած չկայ թէ բուն հայ հասարակութիւնը այլեւս չպիտի խաբուի հայ կոմիտէճիներու այս գրգռութիւններէն, որովհետեւ մօտաւոր անցեալին մէջ, տեսնուած փորձառութիւնները չեն մոռցուած։ Ատոր հակառակը ընդունիլ կը նշանակէ հայ ազգին մեծամասնութիւնը ողջմտութենէ զուրկ նկատել»։

ԻՐԱՔԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

«Էլ Ահրամ» կը գրէ (21 դեկտ.)—

Մեր առած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, Շէյխ Ահմէտի մէկ պաշտօնական յայտարարութեան վրայ ...

ՅՈՅՆԵՒՊՈՒԼԿԱՐ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աթէնքի պուլկար դեսպանին եւ Յունաստանի արտաքին նախարարին միջեւ տեսակցութեան մը թետեւանքով, յոյնեւպուլկար բանակցութիւնները պիտի վերսկսին Աթէնքի մէջ, առկախ հարցերու լուծման համար։

ՏՊԱՐԱՆԻ փոխադրութեան առթիւ, պատճ կը գրենք մեր ջերմ շնորհակալութիւնը յայտնել տպարանի վարչութեան եւ աշխատաւորութեան, որոնց ամէն դիւրութիւն ընծայեցին թերթին կանոնաւոր թղթատարութեան համար։

Վարչութիւն

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԱԾՆՈՒԹԻՒՆ

...

Հոյ վէպն է որ գրական վերածնունդի Թուականը կ'արձանագրէ։ ...

...ութիւններով, հերոսական խիզախումներով, ...եւ անոր բնական արդիւնքը՝ ...ու նոր ...ները...

ՄԻՐԻՋ ՖԵՐԵՍԵԱՆ

Այրի Տիկ. Ազնիւ Խաչերեան եւ զաւակք Սեդրիկ եւ Սօնա Խաչերեան, (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Խաչիկ Խաչերեան (Պուքարէշ), Այրի Տիկ. Արշան Գազազեան (Մարսէյլ). Տէր եւ Տիկ. Արթակի Ղազարոսեան եւ զաւակունք (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Խաչիկ Խաչատուրեան եւ զաւակունք, Տեարք Ղազարոս Յակոբ Խաչատուրեան եղբարք (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Թորգոմ Փափազեան եւ զաւակունք (Հռոմ), Տէր եւ Տիկ. Օ. Պալըգճեան եւ զաւակը (Փարիզ), Օր. Աստղիկ Խաչատուրեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Մ. Աշճեան եւ զաւակունք (Մարսէյլ), Պ. Յ. Համբարձումեան (Պոլիս), Այրի Տիկ. Աղաւնի Ազարեան (Փարիզ), Այրի Տիկ. Հոգիցա Խաչատուրեան, Պ. Խաչիկ Խաչատուրեան, Այրի Տիկ. Մարիամ Գասպարեան եւ զաւակը (Քանթի), ինչպէս նաեւ Սարգիսեան, Տէր Ներսէսեան, Մէնգիլճեան, Միքայէլեան, Արթինեան, Ջէնէքճեան, Գասպարեան, Պօտուրեան, Ապաճեան, Գար-րիէլեան, Միսաքեան, Պալըգճեան ընտանիքները, ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, փեսին, քեռայրին, քեռորդւոյն, քենեկալին եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ԽԱՉԵՐԵԱՆԻ
(ԻԶՄԻԹՑԻ)

որ տեղի ունեցաւ 29 Դեկտ. 1931, Tenon հիւանդանոցը, յետ կարճատեւ եւ տաժանելի հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, ուրբաթ, 1 յունուար 1932 ժամը 13ին, Pantinի գերեզմանատունը։ Հաւաքումը յուղարկաւորներու, Թրնոն հիւանդանոցի ելքի դուռը 47 Rue Pelleport Paris. (20e)

Մասնաւոր մահազդ զրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Հաղորդակցութեան միջոց. Aut. BG., O bis, մէթրօ: Gambella, թրամվէյ՝ 26. 95, A եւ B.

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

«Սիփան» երկսեռ երգչախումբի կողմէ, ղեկավար՝ ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
Պատրաստուեցէք եւ ապահովեցէք ձեր տոմսերը
Նախօրօք՝ 12.50, երեկոյթին գիշերը 15 ֆրանք

2 Յունուար, շաբաթ իրիկուն, ժամը 9էն մինչեւ լոյս. Victor Hugoի շքեղ սրահներուն մէջ, 46 ter Rue St. Didier, մէթրօ Վիքթոր Հիւկօ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նոր պարեր՝ Օր. Մաքսուդեանի (Շաւթլէի թատրոնէն) եւ իր քրոջ կողմէ։ Պարեր երկսեռ խումբով եւ հայկական տարազով։ Անակնկալներ։ Պարողներուն աչքը լոյս, եւրոպական պարեր կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ փոլիգէոսմի նշանաւոր Pesenti նուագախումբի։

ԽՄԲԵՐԳ՝ Առաւօտեան բարի լոյս, Հով լինի՝ Կոմիտաս Վարդապետի. Հովս Անուշ՝ Սպ. Մելիքեանի. Տանում են աղջկան, Ալագեազ, Խնկի ծառ՝ Գ. Սիւնիի. Անձրեւն եկաւ, Շողեր ջան, Եար ջան արի, Էս օր ուրբաթ է. Ջուր կուգայ, Սարէն եկաւ, Գնա գնա, Սոնա եար, եւ այլն։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը խրախուսել իր ձեռնարկը։ Հայ երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ անդամագրուեցէք «Սիփան» երգչախումբին։

Տոմսերու համար դիմել՝ «Յառաջ»ի, «Կավռօշ»ի, Գրատուն Հրանդ-Սամուէլ (61 rue Mr. le Prince Ֆլօրիա ճաշարան, Լ. Նշանեան (56 rue Piat, Նպարավաճառատուն Աւետիսեան 28 rue de la Huchette, Սարգիս Ստեփանեան 8 rue Domat, Սարգիս Գէորգեան 24 rue St. Lazare.

Խնջոյք եւ տարեկան պարահանդէս

կազմակերպուած Սեբաստիոյ Թավրայի հայրենակցական միութեան կողմէ: Այսօր Ուրբաթ, կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, 20 Ave. Ville d'Avray շավիլ: Թրամուէյ վերսայլ թիւ 1 իջնել Puits, sans Vin շոգեկառք՝ Invalidesէն շավիլ-վէլիզի- սէն Լազարէն եւ Մօնփարնասէն շավիլ:

կը հրաւիրուին հայրենակիցներ — Մուտքը ազատ է

ԲՈՂՈՔԻ ՄԻԹԻՆԿ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Եղերամահ Հ. Ճանիկեանի (Վ.Փիլիպեան) արիւնոտ դատին համար

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Թափի վերի սինէմայի սրահին մէջ: Հովանաւորութեամբ Mr. Marius Masseի, Vice président du Conseil d'Arrondissementի: կազմակերպուած հայ քաղ. կուսակցութեանց, 24 Հայր. միութեանց եւ 5 մշակութային կազմակերպութեանց խառն ժողովին կողմէ:

Ներկայ պիտի ըլլան ֆրանսացի բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, ֆրանսական թերթերու թղթակիցներ: կը խօսին հայ քաղ. կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Մ ո ւ տ ք ը   ա զ ա տ   է

Տ Օ Ն Ա Ծ Ա Ռ

Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի
Այս կիրակի Maison Mutualitéի մէջ, 24 Rue St. Victor, Métro Maubert-Mutualité. Մասնակցութեամբ գայլիկներու եւ արէցներու: Մանուկներու ներկայացում եւ խաղեր: կաղանդ պապան նուէրներ կը բաժնէ:

Մուտքը ազատ է — Ցախսերու մասնակցութիւն 2 ֆրանք

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՑԻՄՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

17 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին **Salle de la Mutualité**ի մէջ

24, Rue St. Victor, Paris (5), Métro: Place Maubert-Mutualité

Վարժարանի Սանուց Միութիւնը կը կազմակերպէ Գեղարուեստական հանդէս մը

Բարեհաճ մասնակցութեամբ ՌՕԶ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ, ԼԻՏԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ, ՊՊ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ, Է. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ եւ ՑԷՎԷՃԵԱՆԻ

կ'երգէ վարժարանին 80 հոգինոց երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ

կը բեմադրուի Ա. Պատմագրեանի յատկապէս այս հանդէսին համար պատրաստած «ՀԷՔԵԱԹ» մանկական երաժշտական պիէսը, որուն գլխաւոր դերը կ'երգեն Ռօզ Պատմագրեան, Գ. Գ. Փափազեան, Ցէվէճեան եւ Jacques BENOISTON Théâtre Lyriqueէն: ՍԻԼՖԻԿՆԵՐ, ԳԱՃԱՃՆԵՐ, ՀՈՒՐԻՆԵՐ, ՋԻՆ... ՆԵՐ, 150 հոգի բեմի վրայ: Բեմադրութիւն՝ Գ. Ա. Ճաքխաթունիի կողմէ:

Պալէթ՝ ղեկավարութեամբ Michel Kotcharoffի.— Costumes, Հ. Ալեմաքի.— Մեծ նուագախումբ՝ ղեկավարութեամբ Հեղինակին.— Պա... ներ հայկական կեանքէ:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ.— 30, 20, 15, 10 եւ 7.50 ֆր.: Կը ծախուին՝ Ճաշարան Ֆլօրիա՝ 61, rue Mr. le Prince, Նպարավաճառ Méridional 8, rue Chateaudun, Նպարավաճառ Yéprade (Պէտմէն Եղէան) 9, rue Jouye Rouve, Վաճառատուն Հրաչ Սարգիսեան 261 Fg. St. Martin ...

Տիկ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ «ԱՍԻԱ» ...

Հ Ա Յ Կ Ա Կ Ա Ն   Օ Փ Ե Ր Է Թ

Հայ "ՏՐԱՄ - ՕՓԷՐԷԹ,, խումբը
Ղեկավարութեամբ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ
ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

ՈՒՐԱԽ ՕՓԷՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ

10 Յունուար 1932, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.45ին Maison de la Mutualitéի սրահին մէջ
24 Rue St. Victor, Paris (V). Métro Maubert-Mutualité

Արեւելեան նուագախումբ 12 հոգինոց օրքեստր ղեկավարութեամբ ԹԱՈՒՍ ԺՕՐԺԻ

Դ. Արաբին Տիկ. Սուրաբեան կ'երգէ «ԱՍԻԱ ՍԵՒՈՐԱԿ» եւ կը պարէ կովկասեան լեռնական պարեր

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 20, 15, 10 ԵՒ 7.10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ՝ 51 rue Mr. le Prince, Paris (6), ճաշարան Ֆլօրիա 61 rue Mr. le Prince, փարիզ (6), ճաշարան կովկաս՝ 23 rue de la Huchette, փարիզ (5), Գերձակ Փափազեան՝ 20 rue des Carmes, փարիզ (5), Լ. Նշանեան՝ 56 rue Piat, մեթրօ Պէլվիլ, փարիզ (20):

Իսկ ներկայացման օրը թատրոնին կիշէն, որ կը բացուի ժամը 12ին

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

Directeur et Propriétaire : Sch. MISSAKIAN
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 2 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
2 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1766 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

Եւրոպայէն դուրս, եւ իբրեւ նոր եւ հոծ գաղութ, ունինք Սուրիա-Լիբանանը։

1931ի ամառը տեղի ունեցաւ համագումար մը՝ ներքին կազմակերպութեան համար, մասնակցութեամբ բոլոր հոսանքներուն։ Արդէն իսկ ձեռնարկուած է աշխատանքի, որպէսզի բոլոր շրջանները ունենան ընտրովի մարմիններ։

Այս գաղութը մինչեւ հիմա կը կառավարուէր համաձայն Պոլսոյ Ազգ. Սահմանադրութեան, աւելի կամ պակաս կրճատումներով։ Երկրին նոր Սահմանադրութեան հաստատման հետ, անհրաժեշտ պիտի դառնայ մշակել նոր կազմական կանոնագիր մը մեզի համար։ Անշուշտ բոլոր հոսանքները պիտի գործակցին այս առթիւ, որպէսզի կարելի ըլլայ ապահովել լայն իրաւունքներ։

Ոչ մէկ տեղ այնքան պատեհութիւններ կան մեր հասարակական կեանքի արդիւնաւոր կազմակերպութեան համար, որքան այս երկրին մէջ։ Դժբախտաբար անհոգութեան տուած ենք շատ մը հիմնական խնդիրներ եւ կը շարունակենք ջուր ծեծել մենք մեզի, փոխանակ սերտ յարաբերութիւններ մշակելու տեղական տարրին հետ, եւ հարթելու շարք մը թիւրիմացութիւններ։

Միւս կողմէ, պակաս չեն կարմրուկ մարզանքները, որոնք մանաւանդ շեշտուեցան 1931ի ընթացքին։ Թերեւս տասն անգամ ցոյցեր, հրապարակութիւններ, ձերբակալութիւններ եւ խուզարկութիւններ եղան, եւ բոլորին մէջ ալ խառն էին հայ թափթփուքներ։ Ցաւալի աւելի շատուոր քան բուն տեղացիները։

Այս ցաւագար երեւոյթը ուրիշ բանի չի ծառայեր, եթէ ոչ նոր կասկածներ ներշնչել տեղացիներուն։

Արաբ մամուլին եւ մտաւորականութեան մէկ մասը դժբախտաբար թունաւորուած է սահմանէն անդին սարքուած սադրանքներով, եւ պարբերաբար պատրուակներ կը գտնէ իր կարգին պղտորելու համրային կարծիքը։

Այդ պատրուակներէն մէկն ալ գաղթականներու տեղաւորման ձեռնարկն է, որուն շուրջը նորէն կատաղի վայնասուն մը կ'արձակեն Թուրք թերթերը, ճիշդ այս օրերուն։

Բացարձակ հանգամանք մը չունի տեղաւորման ձեռնարկը։ Ոչ թէ դուրսէն հազարաւոր հայ գաղթականներ կը փոխադրուին Սուրիա, տուն տեղ ըլլալու համար, այլ 1921էն ի վեր գաղթակայաններու, հիւղաւաններու, մթերանոցներու կամ խաներու մէջ խռնուած բազմութիւններն են որ մաս-մաս կը տեղափոխուին եւ նոր թաղեր կամ գիւղեր կը կազմեն։ Եթէ մեր համրանքները այս կարգադրութեան շնորհիւ կը փրկուին վատառողջ խշտեակներէ եւ թշուառութենէ, մեծամասնաբար հողին կապուելով, միւս կողմէ նորագաւ երկիրն է որ կ'օգտուի։ Ամայի տարածութիւններ կը շէննան, նոր գիւղեր կը շինուին կամ հին քաղաքներ կը բարեզարդուին։ Տեսակ մը համրօգուտ շինութիւն։

Այնպէս որ, Արաբները պատճառ չունին ականջ դնելու սահմանէն անդին արձակուած վայրերան կանչերուն։ Իրենց շահերուն գիտակից վարիչներ բազմաթիւ են այս բարեկամ ժողովուրդին մէջ, կը բաւէ որ մենք օտարոտի շարժուձեւեր չփորձենք, եւ գիտնանք մեր շահերը ներդաշնակել անոր իրաւունքներուն հետ։

×

Եգիպտոսի մէջ ալ, որ նմանապէս կը կառավարուի Պոլսոյ Ազգ. Սահմանադրութեան տրամադրութիւններով, կա՛յ նոր կազմական կանոնագրի խնդիր, փոխուած ըլլալով երկրին վարչաձեւը։

Վերջին տարիներու կրքոտ վէճերը մեղմացած են այսօր։ Բայց շարք մը ապօրինութիւններ եւ անհոգութիւններ, եւ համատարած տնտեսական տագնապը ոչ միայն վնասած են ազգային եկամուտներուն, այլ եւ գաղութին կռնակը բեռցուցած են անհաւոր պարտք մը, 40-50.000 ոսկիի։ Եւ երկու կեդրոններուն մէջ ալ — Գահիրէ եւ Աղեքսանդրիա — ընդհանուր մտահոգութիւն կը տիրէ, եւ կազմալուծման վախեր կան։ Կարելի չէ ուրանալ Երուսաղէմի նոր պատրիարքին եւ իր հաւատարիմներուն պատասխանատուութիւնը՝ այս տխուր կացութեան մէջ։

Եգիպտոսն ալ կազդուրիչ կայան մըն է, ազգային մշակոյթի, ազգապահպանման աշխատանքներու տեսակէտով։ Այստեղ ծնաւ նոր կազմակերպութիւն մը, «Համազգային»ը, որ երկու տարիէ ի վեր Պէյրութի մէջ կը պահէ վարժարան մը, «Հայ Ճեմարան»ը, արժանի ամէն աջակցութեան։ Դժբախտաբար նիւթական միջոցներու անձկութիւնը թոյլ չի տար աւելի զարգացնել այս հաստատութիւնը, եւ գիւղացնել Համազգային Ընկերութեան միւս առաջադրութեանց իրականացումը։

Դէպի արեւելք, Սուրիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ, ունինք ուրիշ նոր գաղութ մը, Միջագետքը, որ զարմանալի կենսունակութիւն կը ցուցնէ։

Այստեղ ալ, հայ համայնքը 1931ին ունեցաւ իր կազմական կանոնագիրը։ Ուրեմն կը կազմէ պաշտօնապէս ճանչցուած փոքրամասնութիւն մը։

Ուրիշ մխիթարական իրողութիւն մըն է Մուսուլի հիւսիսակողմը հաստատուած նոր գիւղախումբը, Հավրէզք, որ իրեն կը քաշէ միւս գաղթակայաններու բազմութիւնն ալ։

Հայաստան երթալու պատրաստուած տարագիրներն են որ փոխադրուեցան այդ շրջանը, Իրաքի կառավարութեան կողմէ տրամադրուած հողերու վրայ, հողին կապուելու համար։ Նախապէս քանի մը հարիւր հոգի էին, իսկ այսօր երկու հազարի կը մօտենայ փոխադրուած գաղթականներուն թիւը։ Ափսո՜ս որ նիւթական միջոցներ չկան նոր եկողներ ապահովելու, տուն շինելու, լուծք, սերմացու հայթայթելու եւ ուրիշ անհրաժեշտ պահանջներ գոհացնելու համար։ Գաղթականները կամքաջն զարկաւ բոլոր դռները, Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա, — եւ եթէ չենք սխալիր, իբրեւ արդիւնք՝ 1931ի աշնան հազիւ 200 տոլար կրցաւ ստանալ Ամերիկահայ Կարմիր Խաչէն, մինչդեռ հարիւր անգամ երկու հարիւրն ալ չի բաւեր…։

Շ.

Անգործութեան տագնապը

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԵՌԱՑՈՒՄԸ ԿԸ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒԻ ԵՌԱՆԴՈՎ

Ֆրանսայի պաշտօնաթերթը հրատարակեց անգործութեան վերջին վիճակագրութիւնը, որուն համաձայն, նպաստընկալ անգործներու թիւը բարձրացած է 147.000ի։

Բայց, որովհետեւ այս թիւը չի ներկայացներ անգործներու ամբողջութիւնը, աշխատանքի նախարարութեան կապուած զանազան սպասարկութիւնները՝ անգործներու ամբողջ թիւը կը գնահատեն 300,000։ Իսկ կէս անգործները,-անոնք որ շաբաթական մէկ քանի օր միայն կ'աշխատին, անշուշտ աւելի բազմաթիւ են։

Այս կացութեան դէմ, կառավարութիւնը ձեռնարկած է գործադրելու կարգ մը միջոցներ, որոնք պիտի ծառայեն տագնապը մեղմացնելու մեծ չափով։

Առաջին միջոցն է տրամադրելի աշխատանքը ամէնէն առաջ վերապահել Ֆրանսացիներուն, եւ արդէն, աշխատաւորներու տեղաւորման գրասենեակները խստութեամբ կը շարժին։ Անցեալ շաբթու Ֆրանսա մտնելու արտօնութիւն ստացած են միայն 56 ճարտարագործական եւ 107 երկրագործական աշխատաւորներ։ Իսկ այս մուտքին դէմ արձանագրուած է 4881 ելք։

Բայց, աշխատանքի նախարարութիւնը նշմարած է որ Ֆրանսայէն իրենց երկիրները վերադարձող օտարականներու թիւը որ շաբթէ շաբաթ կ'արձանագրուի վիճակագրութեանց մէջ, հազիւ կը ներկայացնէ մեկնողներու մէկ երրորդ մասը։ Կը նշանակէ թէ 12էն 15000 օտար աշխատաւորներ են որ Ֆրանսայէն կը մեկնին ամէն շաբաթ։

Պէտք է շեշտել թէ գործի պակասով Ֆրանսայէն հեռացուած օտարականներուն մէջ չեն քաղաքական ապաստանեալներ եւ բազմանդամ ընտանիքները։

Անգործութեան դէմ, կառավարութեան երկրորդ միջոցն է նպաստը։ Ցարդ կառավարութիւնը համայնքներու նպաստի մնտուկներուն կը մասնակցէր 50 առ հարիւր չափով, իսկ պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած հրամանագրի մը համաձայն, կառավարական մասնակցութեան բաժինը կը բարձրանայ 60, 70, 80 եւ 90 առ հարիւրի համաձայն համայնքներու մէջ ապրող անգործներու թիւին։

Բայց, ամէնէն կարեւոր միջոցը պէտք է նկատել ազգային շինարարութեան ծրագիրը, որուն իրականացման կառավարութիւնը պիտի յատկացնէ կարեւոր գումարներ։

Քեռնիաս սպասարկութիւնները կը կարծեն թէ այս ծրագրին գործադրութեամբ, անգործներու թիւը կէս առ կէս պիտի նուազի։ Գործաւորի մը տարեկան վաստակը նկատելով միջին 10 հազար, 2 միլիառ ֆրանք պիտի յատկացուի հանրօգուտ շինութեան մէջ աշխատողներու օրավարձերուն։ Որով, մօտ 250000 մարդու գործ պիտի հայթայթուի շնորհիւ այդ ծրագրին։

Հանրօգուտ շինութեանց ծրագրին ուղղակի օգուտներէն մէկն ալ պիտի ըլլայ այն որ կարգ մը արհեստանոցներու եւ գործարաններու ալ գործ պիտի բացուի, առաջնագործութիւն, մետաղագործութիւն եւն., պիտի օգտուին անկից։

Պաշտօնաթերթը հրատարակեց հանրօգուտ շինութեանց վերաբերեալ օրէնքը։

Այս առթիւ, Ֆրանսայի վարչապետը նախանգապետներուն ուղղուած հեռագրով, կը հրահանգէ անմիջապէս ձեռնարկել նախատեսուած ծրագրերու իրականացման, եւ կը թելադրէ փութով իրեն ներկայացնել իրենց նախանգներուն ծրագրուած աշխատանքներու տեղեկագիրը։ Նախարարները իրենց կարգին պիտի ջանան որ օրէնքի գործադրութիւնը չուշանայ որեւէ կերպով։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ
17, Rue Damesme, Paris (13e)

Մինչեւ հին հեռախօսին փոխադրութիւնը, առժամապէս մեր հեռախօսի թիւն է Gob. 19-78

Երթեւեկի համար՝ métro Tolbiac.

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

«Յառաջ»ի նոր ծաւալով տպագրութիւնը եւ գրասենեակներու տեղափոխութիւնը միեւնոյն առթին կատարուած ըլլալով, կարելի չեղաւ սովորական ժամուն թղթատարին յանձնել Յունուար 1-ի թիւը։

Այսօրուան թիւն ալ կրնայ ուշանալ, մանաւանդ որ նամականիները փակ էին երէկ կէս օրէն յետոյ, Տարեգլուխի առթիւ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Փոխարքային պատասխանը Կանտիի

Վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը կը բարւոքի ոչ այն սահմանադրական վրայ։ «Կարմիր Շապիկաւորներու» գործունէութիւնը հետզհետէ կը սահմանափակուի Պեշաւար-Խայբար կոչուած շրջանին մէջ, հաւաքաբար կառավարութեան սահմանին մօտերը, արշաւախումբ մը ղրկուած է այդ կողմերը կարգը վերահաստատելու եւ կառավարութեան հաւատարիմ Պաթանց ընակչութիւնը պաշտպանելու…

Կը հաստատուի սակայն թէ Հնդիկ ազգայնականներու ընդհ. գաշնակցութիւնը որ երկու տարիէ ի վեր համայնական գիւղացիներու ձեռքէն ելած է, որոշած է ընդհ. գործադուլ յայտարարել վերստին, բողոքելու համար կառավարութեան խստութիւններուն դէմ։

Կանտի, Հնդկաստանի փոխարքային ստացաւ տեսակցութեան մը համար կատարած դիմումին պատասխանը։

Պատասխանը տակաւին չէ հրապարակուած եւ սրոշ յայտնի չէ թէ փոխարքան կը մերժէ՞ թէ կ'ընդունի Կանտիի հետ տեսակցութիւն մը։ Լաւատեղեակ շրջանակներ կը կարծեն թէ փոխարքան չէ մերժած Կանտիի հետ վիճաբանիլ Կլոր Սեղանի խորհրդաժողովին բնոյթ սահմանադրական հարցերու շուրջ, բայց թէ թոյլ չպիտի տայ որ վերջին հրովարտակները՝ որոնք բացառիկ իրաւասութիւններ կուտային ոստիկանութեան, վիճաբանութեան նիւթ կամ որեւէ կերպով խնդրոյ առարկայ դառնան։ Կ'ըսուի նաեւ թէ փոխարքան իր նամակին մէջ յայտնած է Կանտիի թէ, եթէ Հնդիկ խորհուրդը վերսկսի պայքարի, կառավարութիւնը պատրաստ է դիմադրելու։

Պաշտէյէն կը հաղորդուի թէ Հնդիկ ազգ. խորհուրդի գործադիրը յետաձգած է իր նիստը՝ սպասելու համար վերջ փոխարքային տուած պատասխանը Կանտիի։

Կանտիի գլխաւոր գործակիցներէն մէկը յայտարարած է.— Կացութիւնը շատ ծանր է։ Պատրաստուեցէք կռուի։

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ

Պիրմանիոյ մահուան դատարանը մահուան դատապարտեց 9 հոգի, որոնք մասնակցեր էին վերջին խռովութիւններուն։ Ուրիշ 14 ըմբոստներ ալ դատապարտուեցան ցկեանս աքսորի։

Ըմբոստութիւն մը Ստալինի դէմ

Անգլիական «Տէյլի Մէյլ» թերթին թղթակիցը Մոսկուայէն կուտայ լուրը ըմբոստացման մը լուրը ընդդէմ Ստալինի բռնապետական վարչութեան։

Իբր թէ ըմբոստացման այս շարժումը կը ղեկավարէ Տրոցկի Թուրքիոյ իր աքսորավայրէն եւ այս շարժման յարողները Ռուսիոյ մէջ ծանօթ են «Տրոցկիական» անունով։ Անոնք յաջողած են գրաւել պոլշեւիկեան տնտեսական կազմակերպութեանց ամէնէն կարեւոր դիրքերը եւ հակառակ յանձնախմբի ու բազմաթիւ ձերբակալումներուն, յաջողած են պահել իրենց ազդեցութիւնը։

Պոլշեւիկեան բանտախօսները իրենց ճառերուն մէջ, կը յայտնեն թէ մէկ տարիէ ի վեր, այս հակառակորդ տարրերը կը նեղեն կառավարութիւնը եւ կ'արգիլեն հնգամեայ ծրագրին չափէն կէտերու իրագործումը։

Տրոցկի միշտ կը յուսայ Ռուսիա վերադառնալ եւ ատոր համար ալ, երբեք կապը չէ կտրած Ռուսիոյ եւ արտասահմանի իր համախոհներուն հետ։

Այս շարժումը որ մեծ ծաւալ ստացած է, նիւթական զաղտնի օժանդակութիւններ կը ստանայ եւ համաձայն տրուած տեղեկութեան, մեծկակ գումարներու տէր են այս շարժման կուսակիցները ու ղեկավարները որոնք ի վիճակի են ծախսելու ամսական 60,000 րուբլի, երկրին ներսը իրենց քարոզչական աշխատանքներուն համար։

Կ'ըսուի թէ խորհրդային կառավարութիւնը ընդդէմ Տրոցկիի բողոքած է Ինկիլթերի կառավարութեան, բայց պատասխան ստացած է թէ կարելի չէ բան մը ընել։

Ռուսիոյ ներքին անցուդարձերուն լաւատեղեակ անձնաւորութիւններ կը նախատեսեն Ստալինի վարչութեան մօտալուտ անկումը, որովհետեւ անոր հակառակորդները պիտի սկսին յարձակման, անմիջապէս որ իրենց պատրաստութիւնները վերջանան։

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը

ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան նիստը Ժընեւի մէջ պիտի բացուի յունուար 25ին, նախագահութեամբ Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պ. Պրիանի։ Օրակարգի վրայ դրուած են 30է մօտ հարցեր որոնք կապ ունին Ազգերու Դաշնակցութեան գործունէութեան հետ։

Ամէնէն առաջ, ժողովը պիտի զբաղի չինեւճափոնական վէճով եւ այդ առթիւ խորհուրդին կատարած կարգադրութիւններով։

Ժողովը զբաղեցնող կարեւոր հարցերէն մէկը պիտի ըլլայ հոգատարութեանց յանձնախումբին կատարած աշխատանքները։ Յայտնի է թէ հոգատարութեանց յանձնախումբին գլխաւոր աշխատանքն էր իր կարծիքը բանաձեւել ու յայտնել այն պայմաններու մասին, զորս լրացնելով, Իրաք պիտի կրնար ազատիլ հոգատարութենէ։

Անգլիա, ինքն իսկ փափաք յայտնած էր Իրաքը անկախ տեսնելու եւ 1932ին անոր անդամակցութիւնը առաջարկելու Ազգերու Դաշնակցութեան։

Լեհաստանի, Վենեզուէլայի եւ Ռումանիոյ փոքրամասնութեանց հարցը եւս պիտի զբաղեցնէ խորհուրդը։

Իսկ Համաշխարհային ստուերաթափական յանձնախումբը Ժընեւ պիտի հաւաքուի յունուար 22ին։

Ռուսեւռումէն բանակցութիւնները

Ռուսեւռումէն ոչ-յարձակման դաշինքի բանակցութեանց վայրի մասին Ռումանիա ստացաւ Ռուսիոյ առաջարկը։ Բոլշեւիկեան կառավարութիւնը կը պնդէ որ բանակցութիւնները կատարուին Մոսկուայի մէջ, իսկ Ռումանիա առաջարկած էր Ռիկա կամ Փարիզ։ Ռուսիա իր պատասխանին մէջ կը յայտնէ սակայն թէ, որ եւ է արգելք չի տեսներ որ բանակցութիւնները տեղի ունենան Ռիկայի մէջ։ Ռումանիա եւս իր պատասխանին մէջ՝ նախընտրութիւն կը յայտնէ այս վերջին քաղաքին մասին եւ կ'առաջարկէ բանակցութիւններն սկսիլ յունուար 20ին։

Կը կարծուի թէ այս բանակցութեանց մէջ, կարեւոր դեր մը կատարած է Ինկիլթերի ռումանական դեսպանը։

Գերմանիա մտահոգ

ՌՈՒՍԵՒՌՈՒՄԷՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Մոսկուայէն տրուած լուրեր կը յայտնեն թէ Մոսկուայի գերմանական դեսպանը դիմում կատարած է խորհրդային արտաքին գործավարին Լիտվինովի, լուսաբանութիւններ ուզելով Ռումանիոյ հետ կնքուելիք ոչ-յարձակման դաշինքին մասին։

Գեսման դեսպանը որ արդէն գոհ չէր Ֆինլացած լեհեւռուս բանակցութիւններէն, իր կառավարութեան դժգոհութիւնը յայտնած է Ռումանիոյ հետ կատարուելիք բանակցութեանց մասին, մանաւանդ որ այս դիւանագիտական գործունէութեան ներշնչողը կը նկատուի Ֆրանսան։

Գերման դեսպանը Լիդվինովի հետ իր տեսակցութեան ընթացքին, յիշեցուցած է Ռափալլոյի դաշնագրին ստորագրման առթիւ երկու կողմերէն ընդունուած կարգ մը յանձնառութիւններ, ինչպէս նաեւ այն պարագան թէ, ռուսեւռումէն յարաբերութեանց մէջ, Ռուսիա ընդունած էր որ միջնորդի դերը նախընտրաբար կատարէ Գերմանիան։

Մոսկուայի գերմանական շրջանակները կը հաւաստեն թէ Լիտվինով ամէն մտահոգութիւն փարատող պատասխան մը տուած է գերման դեսպանին։

— Խորհրդ. կառավարութիւնը ըսած է Լիտվինով, բոնադատուած է ոչ-յարձակման դաշնագրեր կնքել Ֆրանսայի եւ Լեհաստանի հետ, որովհետեւ մնչուած է տնտեսական անխուսափելի անհրաժեշտութիւններէ, բայց լեհական նրբանցքին, ինչպէս նաեւ Պեսարապիոյ հարցերուն մէջ, Ռուսիա բացարձակ ոչ մէկ յանձնառութեան տակ պիտի մտնէ։

Հինտենպուրկի կոչը գերման ժողովուրդին

Գերման հանրապետութեան նախագահը կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին երէկան։ Ստորեւ կոչին գլխաւոր հատուածները.

— Լիովին գիտակից եմ մեծ դժուարութեան որ Գերմանիոյէն կը խնդրենք, թշուառութիւնը վերցնելու համար։ Բայց այդ զոհողութիւնը որուն կ'ենթարկուինք, արտասահմանի հանդէպ մեզ իրաւունք կուտայ պահանջելու որ Հնդկիմանայ մեր բարեկամաւ, մեզմէ պահանջելով անկարելի հատուցումներ։ Զինաթափութեան հարցին մէջ, նոյնպէս չեն կրնար Գերմանիան զրկել իր իրաւունքէն։

«Նոյն ապահովութիւնը ստանալու համար մեր պահանջը այնքան յստակ է որ կարելի չէ դրժել։

Եւ Հինտենպուրկ կը հրաւիրէ իր ժողովուրդը որ համբերութիւն, միաբանութիւն եւ յուսալքման չմատնուի։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Թանզիմաթի հրատարակութենէն ի վեր՝ Թուրքիա կանոնաւորապէս փոխառութիւններ կնքած է Եւրոպայի մէջ, բայց միշտ գէշ պարտատէր մը եղած է։ Պետական ելմտացոյցը գրեթէ շարունակ բաց տուած է եւ գրեթէ միշտ կարեւոր բացեր. իր պարտքերն ալ բնականաբար նոյն համեմատութեամբ խոշոր եղած են։

Թուրքիոյ պարտքերուն տարեվճարներն ու տոկոսները 1875ին կը ներկայացնէին իր կանոնաւոր հասոյթներուն 75 առ հարիւրը, բան որ մեծ համեմատութիւն մը կը կազմէ, որովհետեւ ընդունուած է ընդհանրապէս թէ՝ տնտեսական միջակ կարողութեան տէր պետութեան մը պարտքերուն տարեկան բեռը պէտք չէ որ իր ելմտացոյցի հասոյթներուն 30էն 35 առ հարիւրը անցնի. հակառակ պարագային, սնանկութիւնը անխուսափելի կը դառնայ։

Այդպէս ալ եղաւ. Վերջիվերջոյ թուականին Թուրքիա հարկադրուեցաւ դադրեցնել իր վճարումները, որոնք 1881ին միայն վերսկսան, շնորհիւ Մուհարրէմի հրովարտակ կոչուած օրէնքին որ պետական բոլոր պարտքերը միացուց եւ անոնց տարեվճարներուն ու տոկոսներուն գանձումը յանձնելով միջազգային ելմտական հաստատութեան մը, Օսմանեան Հանրային Պարտքի Վարչութեան, այս վերջինին ձգեց պետական քանի մը հասոյթներու յանձնառումը, — ինչպէս ծխախոտի տուրքը, աղի մենաշնորհը, դրոշմաթուղթի տուրքը, ոգելից ըմպելիներու տուրքը, եւն.։

×

Մուհարրէմի հրովարտակը կարգ մը փոփոխութիւններ եւս կրեց 1903ին, յաւելուածական օրէնքով մը։ Այդ թուականէն սկսեալ, վճարումները կանոնաւորապէս տեղի ունեցան։ Երկրին ելեւմուտքը զգալի կանոնաւորութեան մը մէջ մտաւ, երկրին տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը տարուէ տարի բարելաւուեցաւ միջազգային վարչութեան նոր ձեռնարկներուն եւ բարեփոխութիւններուն հետեւանքով։

Միւս կողմէ, պետական հասոյթները եւ մասնաւորաբար այն հասոյթները՝ որոնց յանձնառումը Հանրային Պարտքի Վարչութեան թողուած էր, մեծ բարելաւում կրեցին, ինչպէս կ'երեւայ յետագայ թիւերէն։ Այս հասոյթները որ 1882ին 1,600,000 օսմ. ոսկիի գումար մը կը ներկայացնէին, 1883ին հասած էին արդէն մէկ միլիոն 837,000 ոսկիի, 1893ին՝ 2.207.000 ոսկիի, 1900ին՝ 2.844.000 ոսկիի, 1903ին՝ 2,519.000 ոսկիի, 1907ին՝ 2 միլիոն 897.000 ոսկիի եւ 1911ին՝ 3.189,000 ոսկիի։

Աւելի ուշագրաւ պարագայ մը եւս, — նոյն շրջանին, այսինքն՝ 1882էն 1912, պետական հասոյթները կայուն վիճակ մը ցոյց տուած են եւ կամ երբեմն միայն պզտիկ յաւելումներ կրած։ Ամէն անգամ որ կառավարութիւնը ձեռնարկած է ելմտական կամ զանազան հանրօգուտ շինութիւններու, անոնց մէջ առաջնակարգ դեր մը կատարած է Հանրային Պարտքի Վարչութիւնը, միջնորդի դեր կատարելով տեղի ունեցող բանակցութիւններու մէջ, խորհուրդները տալով պետութեան։

×

Հանրային Պարտքի Վարչութիւնը իր ճարպիկութեամբ յաջողած է վստահութիւն ներշնչել Թուրքիոյ այն առեւտրական յետադէմ եւ ապիկար վարիչներուն։ Այսօր արդիւնքը այն եղած է որ Համիտի կառավարութիւնը ընդլայնած է Հանրային Պարտքի Վարչութեան իրաւասութիւնները։ Նմանօրինակ քաղաքականութեան մը հետեւած է նաեւ Երիտասարդ Թուրքերու կառավարութիւնը որ տղայնամտօրէն զգացումներէ շարժած՝ թէեւ մեծ պատերազմի միջոցին ջնջեց բոլոր քափիթիւլասիոնները, բայց զգուշացաւ որեւէ տնօրինութիւն ընելու Հանրային Պարտքի Վարչութեան մէջ։

[illegible] նախապատրաստութեան օրով, հաշիւ եղած էր որ Հանրային Պարտքի Վարչութեան յանձնուած վեց տուրքերուն հասոյթները հարիւր առ հարիւր յաւելում մը կրած էին։ Կարգ մը հասոյթներու առաւելութիւնը՝ չհաշուած՝ շատ աւելի մեծ եղած է, ինչպէս մետաքսի տասանորդին (400 առ հարիւր), դրոշմաթուղթի տուրքերը (500 առ հարիւր) եւ ձուկերու տուրքերը (250 առ հարիւր)։ Անկէ զատ, գիտելի է որ այս յաւելումները ձեռք բերուած են առանց աւելցնելու ժողովուրդին տուրքի բեռը եւ արդիւնքը եղած են պարզապէս այն բարեփոխութեանց՝ որոնք մտցուած են Հանրային Պարտքի Վարչութեան կողմէ գանձումի եւ այլ մեթոտներու մէջ։

×

Քէմալական կառավարութիւնը, կրկար ազգայնամոլութենէ մը մղուած՝ գրչի մէկ հարուածով ջնջեց Մուհարրէմի հրովարտակին գործադրութիւնը։

Ընկերի կ'առարկէ թէ՝ պետական ելմտացոյցը ի վիճակի չէ տանելու պարտքերուն համար վճարուելիք տարեկան գումարներուն պահանջած բեռը։ Այս գլխաւոր ի հաշիւ Թուրքիոյ վճարելիք տարեկան գումարը ելմտացոյցի ընդհանուր գումարին 8 առ հարիւրը անգամ չի կազմեր, համեմատութիւն մը՝ որ չնչին կը նկատուի բաղդատմամբ շատ պետութիւններու պարտքերուն պահանջած բեռին, մանաւանդ որ Թուրքիա իր զինուորական ծախքերուն յատկացուցած է ու կը յատկացնէ միշտ իր տնտեսական կարողութեան եւ ելմտական միջոցներուն հետ բնաւ համեմատութիւն չունեցող գումարներ։

Պատմական այս հակիրճ տեսութենէն ետք՝ երկրորդ յօդուածով մը պիտի պարզենք այն վիճակը որուն մէջ կը գտնուի այսօր Թուրքիոյ պարտքերու խնդիրը։

ՀՐ. Ն. ԹՈՒՐՈՍԵԱՆ

ԽՄԲ.— Մեր աշխատակիցը Հանրային Պարտքի Վարչութեան առաւելութիւնները թուած առեն, դժբախտաբար մոռցած է յիշել նաեւ անոր կեղեքումները՝ իբրեւ միջազգային դրամատիրական ուժ։

Դաս մը Փարիզի մէջ Կանտիի երեկոն

Կանտի Փարիզէն անցաւ ու գնաց մը տեղի տուաւ։ Այս լռակեաց յեղափոխականը աչքի զարնող պատահար Փարիզի մէջ այն տունը՝ ուր հիւրասիրուած էր։

Իջեր էր Յիկ. Կիէսի բնակարանը, ուր ընդունելութիւն մը սարքուած էր ի պատիւ համբաւաւոր հիւրին։ Կէս գիշերին մասնաւոր հրաւիրեալներ լեցուցեր էին սրահը եւ ամէն անգամ որ Կանտի բերանը կը բանար աջէն ու ձախէն կամ հնդիկ յեղափոխութեան մասին խօսք մը ըսելու, ծափերու աղմուկը կը փրթէր եւ մօտակայ բնակիչներու քունը կը խանգարէր։

Առտուան ժամը 7ին, Կանտի մեկնեցաւ ու աղմուկը դադրեցաւ։ Բայց ձայնը քանի խանգարուեր էր եւ չի-ձա դատ բացած են տան տիրոջ դէմ իբր ամբաստան... քանի որ Կանտի մեկնած ըլլալով չէին կրնար զայն պատասխանատու կանչել, բայց մէկն՝ որ օրինական ժամէն վերջ, տուիչներու հանգիստը կը վրդովէ։

Դամասկոս խաղաղ վերջին դէպքերէն վերջ

Ընտրութեանց առթիւ ծագած խռովութիւններէն յետոյ նոր դէպքեր չեն պատահած Դամասկոսի մէջ։ Միայն թէ ուսանողներու կողմէ կարգ մը թռուցիկներ ցրուած են քաղաքին մէջ, բոլորովին սեւ շրջագիծերու մէջ առնուած եւ նախատական հայհոյութիւններով լեցուած Շէյխ Թաճէտտինի եւ նախարարներու հասցէին։ Ուսանողները այդ թռուցիկներով կ'ուզեն ժողովուրդին որ յարաբերութիւն չունենայ Շամասէնտով Թաճէտտինի եւ իր մարդոց հետ։

Միւս կողմէ, ազգայնականները որոշած են մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ղրկել Եւրոպա, վերջին դէպքերու մասին պէտք եղած տեղեկութիւնները տալու համար։ Հեռագիրներ եւ բողոքներ անոր կանոնաւոր ներկայացուցիչներուն կ'ըսեն Համալսարանին նամակներով ... եւ կը յայտարարեն թէ զեղծումներ կատարուած են քուէատուփերու մէջ։

Դամասկոսի եւ Համայի մէջ ընտրական արդիւնքը կը հակին կարեւորին։ Սպաննուածներու վերջնական թիւը յայտնի չէ դեռ։ Դամասկոսի թերթերուն գրածին համեմատ 11 հոգի մեռած են եւ կան մահացու ծանր վիրաւորներ։

Կ'ըսուի թէ Համայի եւ Դամասկոսի մէջ շուտով տեղի պիտի ունենան լրացուցիչ ընտրութիւններ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՊԱՀԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻՆ

Նպատակ չունիմ տարուան գրական հաշուեկշիռը պատրաստելու։ Պայմանները թոյլ չեն տար հետեւիլ հայ գրական ամբողջ շարժումին, որ մեր կեանքին հետ տարտղնուած է չորս բոլորին, ու անկարող՝ ամփոփուելու, խտացնելու, ինքզինքը պարտադրելու։

Բայց ո՛չ ալ ծածկած ըլլանք, միշտ ըսելիք խօսք մը փնտռելու, յայտնելու անըմբռնելի մարմաջը կ'զգանք։ Հանրապետութեան հացի ստացուածը յուսալուած չի մատներ վերջնականապէս մեզ, չի խեղդեր ազնիւ խանդավառութիւնները։ Մեր ամպոտ երկինքին, աւելի ճիշդ, մեր վրայ ծանրացող ամպերուն տակ, մեզ միակ յոյս եւ սփոփանք կը հայթայթեն պրակտաը ուսուցիչները, որ իրենց յարկին մէջ մաքը մեծ ... խոզաններու ... Եթէ պէտք ըլլայ հոն հեղուլ կաթիլ կաթիլ մաս մը իրենց արիւնէն։

Բայց, աւա՜ղ, հակառակ մեր հոգեկան կապերուն, անհնար է մեզ համադրել մեր ճիգերը նոյնիսկ գրական գետնի վրայ։ Անտառի մը անհել ուղիներուն վրայ մոլորեալ ճամբորդներուն նման, մեր ճիչերը, մեր կանչերը միշտ իրարու չեն հասնիր. միեւնոյն մտահոգութիւններուն, յաճախ միեւնոյն խանդավառութիւններուն անձնատուր, դատապարտուած ենք սակայն անգիտանալու իրար։ Հոգեկան սկսնակ սարքաւորուած մը։ Ցնակ մը աւացած որ չի կրնար էջ լսել գրական-գեղարուեստական ամբողջ մեր Թարգը, մեր Թախիծը։

Ու այսպէս, իւրաքանչիւր հայ գաղութ պատուըրուած իրեն իր մէջ, մշակութային գետնին վրայ կը փորձէ բան մը փրկել ինքզինքէն, բան մը աւելցնել հասարակաց ինչքին վրայ։ Հեռաւոր զարկերակի մը նման է միայն որ մեզի կը հասնին գանցառ բայց ջերմիկ արտափաւմերը հայ սրտին։

Ցաւալի թշուառութիւն մը՝ այս։

Բայց մանաւանդ մայր երկրի դիմագիծն է որ մեզ, արտասահմանի իր զաւակներուն կ'երեւի, մառախլապատ միջոցի մը խորէն, այլամերժ, քննախոյզ, գրեթէ օտարոտի արտայայտութեամբ։ Օրհասը մօտցած ըլլայ կը թուի իրմէ մեր բաժանուող հեռաւոր ճիւղերուն. Երկիրը կ'աւրանայ մեզ։ Ջուր է սակայն այդ։ Ոչ ոք կրնայ լռեցնել հոգին ձայնը մեր մէջ։ Որքա՜ն կը փափաքէինք առնչել հոգեկան հաղորդակցութիւնը այդ հեռաւոր ու հարազատ եղբայրներուն հետ։ Որքան ալ անոնք ջանան տան դուռը գոցել մեր երեսին ու զոցել սպառնալիքներու ճառ, նալարգը մեր աչքէ, պիտի ուզէինք բաժնել իրենց շունչը, իրենց երազները եւ յոյսերը, որոնց արձագանգները մեր կուրծքը կը լեցնեն անբուժելի կարօտախտով։

Ցաւալի թշուառութիւն մըն ալ այս —, մայր երկրի եւ արտասահմանի անջրպետը խորացնող, լախցող այս թիւրիմացութիւնը...

×

Ու սակայն նոր ուրեմն մեր ակնարկը ամփոփել մեր գրական անմիջական հորիզոնէն ներս, դէպի հոն փնտռել լուսաւորութեան, ինքնավստահութեան երաշխիքներ։

Արդ, իրաւունք ունինք արդէօք խօսելու ֆրանսահայ գրական շարժումի մը մասին։

Ես կը մտածեմ մտածելու թէ ոչ միայն այդպիսի շարժում մը գոյութիւն ունի, այլեւ տարբերաբար ֆրանսահայ գրական կեանքը բիւրեղացուցիչ կեդրոն մը պիտի դառնայ, որու շուրջը պիտի գայ դասաւորուիլ մեր գաղթահայ իմացական կեանքը մեծ մասով։

Արդարեւ, չէ՞ք ընդունիր որ մեր աչքին առջեւ, մեր շուրջը, անկզակաւոր, կ'անցնին, կը հասուննայ երկուքը մը, դաշ... գերբ... քաղաքականութեան, պիտի կոչեմ հոգեկան այլափոխութիւն։ Առոյգ կը բոլորաւորւի գրական սերունդ մը։

Թէեւ չփաթ կամ ասպարէզային, բայց կամակոր չէպ՞է, գրական մեր դիրքերուն, մեր իմացական մարզերուն մէջ պահակները կը փոխուին, հոգեկան արժէքներու փոխանցումը կը կատարուի յանկարծ, առանց ցնցումներու, բայց անդի-մաղթելիօրէն։

Այս իրողութիւնը խօսի յիշել կուտայ պահակարգի եղերական մէկ խաղը։ Ցասմնագութիւն խրամներու մէջ պահակ գաղափարներու փոխանակումը... Ցուցումով երեւակայած եմ հակառակորդական իմաստը այդ ծխանքին, որ մարդկային ալիք մը տար կը տանի ու նոր ալիք մը կը բերէ լեցնելու համար խրամները...։

Ցեղի մը հոգեկան արիւնախողողութիւնն ալ իր խրամները, յառաջընթաց գիրքերը ունի։ Կեանքի անակնկալին, տագնապներուն, հարցերուն առջեւ անհրաժեշտ է որ ցեղ մը իր պահակները ունենայ այդ գիրքերուն վրայ։ Անոնք որ կոչուած են խորհելու, երազելու, յայտնաբերելու, անոնք միայն գիտեն խիզախել մինչեւ այդ յառաջապահ գիրքերը։ Անոնք կը հսկեն ցեղին քանին, աշխատանքին վերեւ, մշտական, ապագային հանդէպ. անոնք կը պայծառացնեն սպրդ սերունդին ակնարկը, գլխաւորութիւնը եւ մտածումը։

Գրական ամէն գրոհ որ կուգայ փոխարինել հինը, կը բերէ թարմութիւն մը, կեանքին տիրապետելու նոր եղանակ մը, հոգեկան-իմացական տարբեր առաքինութիւններ։ Անհա թէ ինչպէս ցեղի մը հոգեբանութիւնը կը զօրանայ, կը նորոգուի։

1915ի զաւաղրութիւնը, մեր շատ մը արժէքներու կարգին, անոնցմէ առաջ, խլեց մեզմէ մեր գրական պահակախումբը։ Հոգեկան մեր խրամները պարպուեցան։ ցեղին հոգին անհատապէս աւելի քան տասնեակ մը տարիներ Թուց մերկ, անպարպառ, անզօր։ Մենք կորանցուցած էինք մեր արտայայտութիւնը, ու տակաւին կը փնտռենք մենք մեզ։

Բայց, վարանոտ եւ խարխափուն, ահա անոնք ճամբաներէ կուգան, կը բարձրանայ գրական ամենթացութիւնը։ Անպաշտպան գիրքերու շարք կը խլրտի նորահաս սերունդը։ Ահա դէմքեր որոնց այլեւս կոչուած մը լռութիւնը կը մատնեն, ահա բառեր, որոնք այլեւս թեթեւանքները ըլլալէ հեռու, կը հնչեն հզօր եւ թարմ ճիչտորով. ահա վերջապէս, հոգեկան մեր սահմաններուն վրայ, պահակներու սրուանտուերները որ կ'անցնին, նախ ցանցառ, անկապակից, մոլորած նըշոյլներու նման, որոնք կը մօտենան սակայն, կը պատսպարանեն իրարու, ու գիրքէ գիրք կը խաղցնեն շարքերը։

Երէկուան թափուր, ամայի տաբածութեան վրայ, ուր սերունդի մը աշխատանքը շիջուտեցաւ, ահա այսօր, խարշակէն յետոյ, գրական ընձիւղներ որոնք պիտի խոստանան, պիտի թոյն ակօսէ ակօս։

×

Բարեկամաց համագործակցութեամբ մը, սարթը տրուեցաւ մեզ վերջին տարիները անգամ մը եւս անդրադառնալու գրական աշխատանքներուն երեք սերունդի մը, որ կը հսկէր գետ երէկ պատնէշին վրայ, մինչ այսօրուան յառաջապահները մանուկներ էին տակաւին։

Կ'ակնարկեմ «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներու» նախաձեռնութեամբ լոյս տեսած հատորներու շարքին։

Անո՛նք, — Զարդարեան, Հրանդ, Դեզեան, Արփիարեան, Բարսեղեան — մեզի երեւցան այլեւս վերջնական ու հարազատ իրենց դիմագծով։ Կարելի է այլեւս բնորոշել իրենց գործը եւ գնահատել. աւելի կամ պակաս ճշգութեամբ սահմանել իրենց տեղը եւ արժէքը մեր գրական պատմութեան էջերուն վրայ։

Անհետացող սերունդի քովէ գրական այդ ամփոփին հետ զուգընթաց, մենք հետեւեցանք այսօրուան երիտասարդ նորերու նախափորձներուն, յաճախ խոովիչ, անսպասելի յայտնութիւններուն։ Պէտք կա՞յ յիշել անունները. «Նահանջը առանց երգի» (Շահան Շահնուրի), «Փորձը» (Զ. Որբունիի), «Ամբան գիշերներ» (Նշան Պէշիկթաշլեանի), «Մերը» (որևէ գրական խմբակի մը), «Միջնակ» եւ «Բագար» (Ն. Պէշիկթաշլեանի)։ Տակաւին անհրաժեշտ է յիշել պարբերականներու մէջ ցրուած ուշագրաւ գործերը մեր նոր գրողներուն. («Հանգ սեւ մատը» Սարաֆեանի, «Եղած Որբունիի, բանաստեղծութիւններ Թոփալեանի, Ճէյմէնեանի, Մխիթարեանի, Ձուաքեանի եւն.)։

Բաւականացած եմ յիշել հոս այն հրատարակութիւնները միայն, զորս կարդալու պատեհութիւնը ունեցած եմ անձամբ։ Անկասկած դոյն մը անտեսուած Ու գիտեմ որ այդ ցանկին չեմ մխացներ քանի մը անունները, — ինչպէս «Երեք բնկերները», Մելքոնեանի, «Նոյակահարուածները» Թէնի, «Մասնա հայրենի» Մանուկ Պէրպէրեանի — որոնք իրենց բնոյթով, հեղինակներու տարիքով եւ խառնուածքով հեռու են բնորոշելէ մեր երիտասարդ սերունդին հոգեբանութիւնը։

Մեր գրական երէկը եւ այսօրը հակադրող այս ցուցակագրութիւնը — թէեւ թերի, թէեւ անբնական — մինչեւ կ'ընծայէ սակայն մօտաւորապէս գնահատելու անջրպետը որ կը զատէ զիրենք։ Ընդգծելու յատկանիշները որոնցմով կը մօտենան կամ կը հեռանան անոնք իրարմէ։

Բանի կը ջանամ մօտենալ մեր նորերուն, տարտամօրէն բայց յարաճուն կերպով կը շեշտուի իմ մէջ տպաւորութիւն մը, զոր կը ներկայացնեմ պարզապէս իբրեւ վերապահ կարծիք։

Մեր երիտասարդ գրականութիւնը, աւելի քան երբեք կը կտրուի, կ'ուծանայ հայ կեանքէն։

Անուրանալի է, — գաղութուհատական բնազդը Թեքնիքը, ճաշակը, ոճը շատ աւելի նրբացած, հասունցած են մեր նորերու քով, բայց սոսոր փախաքէն հայ կեանքի հանդէպ շահագրգռութիւնը, հանրային բնազդը, հոգեկան համակրանքը դէպի գանգուածը թոյլ են եւ արժեգոյն։

Հեռու ինձմէ մտածումը հայ գրականութիւնը ի սպաս դնելու հրապարակագրութեան, Զեմ ուզեր բնաւ նմանօրէն թէ արուեստագէտը իրաւունք չունի հանրային կեանքը նկատելու իբրեւ ցացահանդէսնիւթ, իբրեւ գրական վաճառք, անտարբերութեան, տիլեթանթիզմի, իբրեւ պատրուակ խելօք-խիկարութեան։

Ո՛չ, ո՛չ։

Ինչ որ սակայն պիտի անուանեմ գեղարուեստական առաքելութիւն կամ կոչում, տարիքը այն օգնել կանոնական, հոգեբանական կապակցութիւնն զոր գրող մը ի բնէ, ներգինէ նաեւ զգալու է զինքը պարուրող կեանքին հետ։ Գիտակցութիւնը՝ թէ՝ Սիրոյ տրուած չէ եղած մարդը հեռացնելու աշխարհի կոչանքէն, այլ ալ աւելի կը զայն մօտեցնելու ու բաշխելու կեանքի տօնին։

Անոնք, այդ երիտասարդները ոչ միայն արուեստագէտ են, այլ նոյնքան ալ ինքնակերպոն։

Գրականութեան, արուեստի իբրեւ ողբերգական պատմառ՝ հայ կեանքը, ի՛նչ անզիր զգլութիւն, զայն եւ խռովում հոգիներու տրամադրութիւն, ինչ ժամադրութիւն։

Ոչ մէկ արձագանգ սակայն այդ երգ երգացէն մեր երիտասարդ գրողներու գրչին տակ։ Անհասարակ այն խարխափանքաց, համայնքաց մտայնութիւն մը կը մատնեն անոնք։ Ուրկէ կուգան, ո՞ւր կ'երթան,— կարելի է սրոշել։

Բայց, ներողութի՛ւն. եթէ հրամեշտ է դէթ ուղեգիծ մը ընդգծել, պիտի մատնանշեմ գիրք մը — «Նահանջը առանց երգի»։

Ահա եթէ ոչ կատարեալ, դէթ մեր ժամանակին հաւատարիմ վկայ մը։

...Այսպէս ուրեմն գրել կ'ուզեմ, կէր մեկուսանալ կամ պճնուիլ, այլ մօտենալ, մերկանալ եւ հաղորդակցիլ։ Գրե՛լ... կը նշանակէ խառնուիլ ալիքներուն, զգալ իր մէջ ջարդերուն, խոր հառաչներուն ծփանքը... Ապրիլ ու ապրեցնել...։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՆՈՐ ՁԳՏՈՒՄՆԵՐ ԱՐԴԻ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գիտութիւնն ալ իր գերն ունեցաւ գրական, բնախօսական շարժումին մէջ։

Անկարելի է անդրադառնալ Ֆրանսի վարդապետութեան, հոգեվերլուծումին, որ ժողովրդականացած է այսօր։

Վիեննացի գիտունը նոյն խանդավառ ընդունելութիւնը չգտաւ սակայն ամէն տեղ։

Ֆրանսայի կրթական նախարարը 1928 ակամ. 1ին կ'ըսէր «Թանոր խմբագիրներէն մէկուն.

— «Մինք կը հաւատանք թէ Ֆրայտ թունաւորած է գերման երիտասարդութիւնը։ Ֆրոյտիզմը հիւսիսային երեւոյթ է, ան չի կրնար յաջողիլ Ֆրանսայի մէջ։ Ֆրոյտիզմը Հոնեսէն անդին պիտի լրացնէ այն քայքայման գործը զոր պատերազմը սկսաւ։»

Այսպէս կը յայտարարէր պաշտօնական Ֆրանսան իր ռուսշնչապետին անունով, մինչդեռ հիւսիսի ժողովուրդները խանդավառութիւնով կ'ընդունին Ֆրոյտիզմը, որովհետեւ անոր մէջ կը տեսնեն ազգականական կապ մը գերման ռոմանթիք բնազանցականին հետ, ելլաւորաբար Նովալիսին, որուն լուսաւոր աշխարհը, Հարթման, Ֆրոյտէն առաջ եղած էր անգիտակից վիճակներու իմաստասէրը։

Բայց վերապահ Ռասին յատուկ գիտութիւնը եւ իմաստասիրութիւնը։

Այդպէս չեղաւ սակայն գրականութեան եւ արուեստներու մէջ։ Ֆրանսական վէպն ու թատրոնը ենթարկուեցան այս նոր վարդապետութեան ուժին եւ հրապոյրին, եւ հոգեվերլուծումի ջահով պայծառեցին մեր ներքին աշխարհը։

Ցուցուեցան քրիստոնեայ բարոյախօսներու ու զատական գիրերկոտոյները, անտեսելով վտանգը որ կը ստեղծէր իրենց գաղափարապաշտ վարդապետութիւններուն, հոգիին միահեծան տիրապետութեան, որովհետեւ Ֆրոյտ կը բերէր բնազդական զօրաւոր կեանքի մը յայտնաբերութիւնը, սիրոյ հայրէն բնախօսական յուեալումը, մարմինին ձայնը։

Ռաս վիպասանին եւ Վիեննացի գիտունին ազդեցութիւնը կը յայտնուի նախ գերման Թատերական գրականութեան մէջ։ Վէտքիէնտ եւ ապա առաջին յեղափոխական գրողներ որ փչեցին հոգեբանական յանգումը եւ հիմը դրին Թատերական նոր դիցաբանութեան մը որ կը ձգտի մարմինին réhabilitationին։ Անոր հերոսներն են շնացողներ, պոռնիկներ, յարախտաւորներ, կրկէսի սիրուհիներ, աշխարհիկ կիներ ու միջնորդներ, այսինքն այն չիլ մարդկութիւնը որ հոգեկան կեանք չունի, նոր քրիստոնէական զգացում չունի։

Հոգիին բարոյականին դէմ գերման Թատերագիրը առաջարկեց մարմինին բարոյականը, քրիստոնեայ բարոյախօսներուն դէմ ան գոչեց քրիստոնէութեան հիմնադիրն Յիսուսի պատասխանը. «Ձեր մէջէն անմեղը թող քար նետէ անոր.— Ես ալ չեմ դատապարտեր քեզ»։ Եւ Յիսուս արձակեց շնութեան յանցանքով բռնուած կինը։

Բայց Վէտքիէնտ մեաց առանձին երեւոյթ մը իր շրջանին, իր ժողովուրդին մէջ։

Ու հարկ եղաւ որ պատերազմը գայ, մարդկային արիւնը հոսի, մարմիններ փճանան, որպէսզի սանձազերծ ... հոգիին սանձարձակ արտայայտութիւնը եւ յարութիւն առնէ մարմինը այն զարուար լռութեան որուն դատապարտեր էին զինք նախ քրիստոնէութիւնը, յետոյ ալ գերմանական գաղափարապաշտ փիլիսոփայութիւնները։

Ու այն առեն նոր սերունդը փրկագործեց Թոլստոյի, դիմեց Ֆրոյտի, այս ազդեցութիւնը աւելի քայքայեց։ Սթրինտպէրկով որուն Թատերական սրտաւաշանները կը ներկայացնեն հոգիին տանջանքները, բանտ մարմինի մը մէջ։

Ֆրանսական ժամանակակից Թատրոնի այս բնախօսական ուղղութեան ամէնէն մեծ ներկայացուցիչն է Լընօրման։

Լընօրման իր դրամները կը գծէ տակաւ վայրի սեւէքնեցներու տեղ գաղթավայր կամ բնութիւն, որ մարդը կը թօթափէ ձեւապաշտ քաղաքակրթութեան մը կեղեւը, կը հարցնէ բնութեան հետ, ու կը դառնայ իր նախնական բնազդներուն, իր բնախօսական կեանքին։

Ահա «La Dent Rouge»ը, խոր ու տխուր ձորան մը մէջ որ բանով մը պէս կը ճնշէ ու կը տարրալուծէ մարդկային բարոյականը։ Ահա «L'Amour magicien»ը ակկանոսի քով, որուն ալիքը, մրրկավար ալիքներու մանչիւնը, հոգայ մասնաւորութիւնը կը սուրբէն հոգիներու, կը հալեցնեն անոր բարոյական օրէնքները ու կը սանձազերծեն ...

«Simoun»ի գործողութիւնը կատարուի ափրիկեան վիճակ մը, ֆրանսական գաղութ մը, Ֆրանսացի քաղքենի մը հոն հաստատուած է գիրք եւ հարստութիւն շինելու համար։ Կը կենակցի բնիկ մը հետ. Ունի աղջիկ մը որ կ'ապրի Ֆրանսա, գիշերօթիկ վարժարանի մը մէջ։

Դրամը կը սկսի երբ աղջիկը վերադառնայ հօրը քով։

Բնապաշտութիւնը կը հանդիպի ափրիկեան մթնոլորտին վրայ, ... հետեւ սրամը մթնոլորտային ...

[illegible]

ԱՐՇԱՒԻՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Ցիր ու ցան խեղճեր Անատոլուի մէջ

[illegible]

ՍԱՄՍՈՆ.— 30 անհատ [illegible]

ԱՄԱՍԻԱ.— 87 հայ [illegible]

ՆԻՔՍԱՐ.— 140 [illegible]

ԵՒԴՈԿԻԱ.— [illegible]

ՕՐԴՈՒ.— [illegible]

ՍԵՒԱՍ.— [illegible]

ԵՒԻՆ ԽԱՆ.— Ունի 30 անհատ [illegible]

ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Նոր յարձակում մը Հայերու վրայ

[illegible]

ԱՆՏԻՊԻՐ

[illegible]

ՔԱՄԸՇԼԸ

Քամըշլը՝ Նիւսէյպինի սահմանագծին վրայ գտնուող Թրքական գիւղաքաղաք մըն է, որ երկու-երեք տարի առաջ [illegible]

[illegible] մէջ կ'ապրին 2327 անհատ [illegible]

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Կռփամարտ

[illegible]

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Ա.— «Յառաջ»ը օրաթերթի տեղ մըն է և է հանրային շահերու համար կը բացուի, որ չհակասեն իր ուղղութեան և այս առարկի ժողովուրդի շահերուն։

Բ.— Մասնաւոր գաղութային տեղ կուտանք «Ձայներ Գաւառէն» բաժնին կը խնդրուի գրել, ԱՄՓՈՓ և ՓԱՍՏԱՑԻ։ Այս բաժինը կարող չունի ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ և ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆ հետ։ Եւ կը խնդրուի գրել ՄԱՔՈՒՐ, արտագրութեան հոգը ձգելով խմբագրին։

Գ.— Ժողովներու, հանդէսներու, երեկոյթներու, ծրցումներու նկարագրութիւնները նկատի չեն առնուիր՝ 1.— Եթէ գրողը անծանօթ է խմբագրութեան։ 2.— Եթէ ներկայացուած երեք օր անցած է Փարիզի և մէկ շաբաթ՝ գաւառի համար։

Դ.— Որ և է գիտողութիւն, քննադատութիւն նկատի չառնուիր, եթէ հեղինակին անունը յայտնի չէ խմբագրութեան։ Անստորագիր [illegible], պայման է որ գրողը իր ստորագրութեամբ երեւայ թերթին մէջ։

Ե.— Կը խնդրուի կարելի եղածին չափ կարճ գրել զանազան կոչեր, հրաւէրներ եւայլն։

Զ.— Մեր թղթակիցներուն, և բոլոր խրախճ և օրուգա հայրենակիցներուն կը յանձնարարուի մասնաւորապէս հետաքրքրուիլ անտեսական տեղեկագրութիւններով, տալով ամբողջ խորհրդածութեան։

Է.— Բացառիկ դէպքերու մէջ, խմբագրութիւնը կը հոգայ հեռագրի ծախքերը։

ՎԱՐՉԱԿԱՆ

Ա.— Ցերեկուան ժամը 12էն յետոյ հասած ազդերը կը մնան յաջորդ համարին։

Բ.— Նկատի չեն առնուիր ինչպէս անստորագիր յօդուածները, նոյնպէս այն ազդերը որ պաշտօնական հանգամանք չունին։

Գ.— Բոլոր հանրային հաստատութեանց ազդերը կը հրատարակենք ձրի, իբրև «Յուշատետր», միայն մէկ անգամ։ (Բացի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ազդերէն)։ Մէկ անգամէ աւելի և իրենց ուզած չափով ծանուցումներու համար պէտք է պայմանաւորուիլ վարչութեան հետ (Բացառութիւնները կախուած ուրիշ վարչութեան հայեցողութենէն)։

Դ.— Վարչութիւնը պատասխանատու չէ այն ազդերուն համար, որոնք ուշ կը հասնին, կամ հրատարակութեան կը զրկուին առանց տեղի ու ժամանակը (հանդէս, երեկոյթ, ժողով) որոշելու։

Ե.— Վարչութիւնը պատասխանատու չէ այն ազդերուն համար որ կը խաչածեն իրար։

Զ.— «Կը փնտռուի» մէկ անգամը կը հրատարակուի հինգ փրանքի։ Երեք անգամէ աւելի համար՝ պէտք է պայմանաւորուիլ վարչութեան հետ։

[illegible] 84 տարեկան, նախապատերազմեան ժամանակի մէջ (1927էն ի վեր), [illegible] յաջողութիւնը կը պարտի իր վարպետ [illegible] Զ. Թրանսիզ Մազինէի [illegible]

Չ. Գալըսեան

ՄԵԾ ՇԱՄՊԻ.— [illegible]

[illegible] թերը մանրամասնօրէն կը նկարագրին մրցումը, ուր պատանի կռփամարտիկը առաջին շրջանին իսկ զետին փռեց հակառակորդը։

ԿՈՉ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ

ՍԻՐՏԱՍԱՐՓՆԵՐՈՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Մարզական [illegible]

Ուրեմն կիրակի 10 յունուար, առաւօտեան ժամը ճիշդ 8-10ին ժիմնազը (Մէթրօ՝ ժան ժորէս)։ Միասին ունենալ կարճ տեսակցութեան մը [illegible]

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, Թիւ 12, 1931 դեկտեմբեր։ Տարեկան բաժնեգին 3.50 տոլար։ Հասցէ՝ St. Lazare, Venise (Italie).

ԱՌՈՂՋ ԿԵԱՆՔ Թիւ 10-11 (1931 Հոկտ. Նոյ.)— գնուքէ հատը 4 Ֆր.։ Հասցէ 31 rue de la Rochefoucauld, Paris.

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 118

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան փորձերը

9.— ԱՐԱԲ ԻԶԶԷԹ ԱՌԱՋԱՐԿԵՑ ԻՆԾԻ ՍՊԱՆՆԵԼ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Պատրիարք Իզմիրլեան գիշեր ցերեկ, նոյնիսկ իր երազին մէջ յեղափոխութեան և ազատագրութեան մասին կը մտածէր։ Եւ չէր գիտեր թէ ինչ ընել, կործանելու համար Թուրքիան։ Զարմացմանց խորամանկ էր, նենգ խաւարեկեն մը։ Քանի մը անգամ տեսակցեցայ։ Ոչ խօսու մարդ կ'ընէր, ոչ ալ սպառնալիք։ Զարմանալին այն էր, որ թէ Պոլսը Ալին, թէ Պոլսոյ այս կոմիտէնի Պատրիարքը ամենամի շուքով կը մեծարէին, [illegible]

[illegible]

10.— ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

[illegible]

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ Համագաստ խումբը ժողով մը կը գումարէ այս Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, ծանօթ հասցէին։

ԲՈՂՈՔԻ ՄԻԹԻՆԿ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

եղերամահ Հ. Ճանիկեանի (վիտրինեան) արիւնոտ դատին համար

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Քափի վերի սինէմայի սրահին մէջ: Հովանաւորութեամբ *Mr. Marius Massel, Vice président du Conseil d'Arrondissement*ի եւ նախագահութեամբ Հ. ՕԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆի:

կազմակերպուած հայ քաղ. կուսակցութեանց, 24 Հայր. միութեանց եւ 5 միակութային կազմակերպութեանց խառն ժողովին կողմէ:

Ներկայ պիտի ըլլան ֆրանսացի քաղծրաստիճան անձնաւորութիւններ, ֆրանսական թերթերու թղթակիցներ: կը խօսին հայ քաղ. կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի Այս կիրակի *Maison Mutualité*ի մէջ, *24 Rue St. Victor*, *Métro Maubert-Mutualité*. Մասնակցութեամբ գայլիկներու եւ երէցներու: Մանուկներու ներկայացում եւ խաղեր: կաղանդ պապան նուէրներ կը բաժնէ:

Մուտքը ազատ է — Ծախսերու մասնակցութիւն 2 ֆրանք

ՎԱՐՁՈՒ ՑԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՏԵՍԱՐԱՆ. ՄԱՔՈՒՐ ՕԴ.

*Porte d'Orléans*էն ՈՒԹԸ ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՄԻԱՅՆ ՀԵՌՈՒ

1, 2, 3 սենեակնոց յարկաբաժիններ, *Entrées, W. C.*, խոհանոց, *Cave, chauffage central*, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Այցելելու եւ պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել ամէն օր տեղւոյն վրայ *115 Route d'Orléans* (առնել *Porte d'Orléans*էն *88* թիւ Թրամվէյը իջնել *Bagneux*) կամ ժամը *10-12* ցորմիսեանի. *80 Rue de Bondy, Paris (Porte St. Martin)*.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

«Սիփան» երկսեռ երգչախումբի կողմէ, ղեկավար՝ ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Պատրաստուեցէք եւ ապահովեցէք ձեր տոմսերը — Նախօրօք՝ 12.50, երեկոյթին գիշերը 15 ֆրանք

Այսօր շաբաթ իրիկուն, ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Victor Hugoի շքեղ սրահներուն մէջ, 46 ter Rue St. Didier, մէթրօ Վիքթոր Հ...

Գեղարուեստական Ձոխ բաժին

Նոր պարեր՝ Օր. Մաքուծալտի (Շաթլէի թատրոնէն) եւ իր քրոջ կողմէ: Պարեր երկսեռ խումբով եւ հայկական տարազով: Անակնկալներ. ... ներսէն աչքը լոյս. եւրոպական պարեր կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ Պոլիգէնումի նշանաւոր Pesenti նուագախումբին.

ԽՄԲԵՐԳ՝ Առաւօտեան քամի լոյս, Հով լինի՝ Կոմիտաս Վարդապետ, Հովի Անուշ՝ Սպ. Մելիքեան, Ցանում եմ աղէկան, Ալագեազ, ... Գ. Աճէմի. Անձրեւն եկաւ, Շողեր Ջան, Եար Ջան ալի, Էս օր ուրբաթ է, Ջուր կուգայ, Սարէն եկաւ, Գնա գնա, Սանա եար, եւ այլն.

ՍԻՓԱՆ երգչախումբը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը խրախուսել իր ձեռնարկը: Հայ երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ անդամագրուեցէք «Սիփան» երգչախումբին.

Տոմսերու համար դիմել՝ «Յառաջ»ի, «Կամաւոր»ի, Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ (51 rue Mr. le Prince), Յլօրիա ճաշարան, Լ. Նշանեան (56 rue ...), Նպարավաճառատուն Ալեքսանեան 28 rue de la Huchette, Սարգիս Սահակեան 8 rue Domat, Սարգիս Գէորգեան 24 rue St. Lazare

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

17 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին **Salle de la Mutualité***ի մէջ*

24, Rue St. Victor, Paris (5), Métro: Place Maubert-Mutualité

Վարժարանի Սանուց Միութիւնը կը կազմակերպէ Գեղարուեստական Հանդէս մը

Բարեհաճ մասնակցութեամբ ՔՈՂ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ, ԼԻՏԻ ՑԷՄԻՐՃԵԱՆԻ, ՊՊ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ, Է. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ եւ ՑԷՎՃԷՃԵԱՆԻ

կ'երգէ Վարժարանին 80 հոգինոց երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ

կը բեմադրուի Ա. Պատմագրեանի յատկապէս այս հանդէսին համար պատրաստած «ՀԷՔԵԱԹ» մանկական երաժշտական պիէսը, որուն գլխաւոր դերը կ'երգեն Քող Պատմագրեան, Պ. Պ. Փափազեան, Ցէվճեան եւ *Jacques BENOISTON, Théâtre Lyrique*էն: ԾԱՂԻԿՆԵՐ, ԳԱՃԱՃՆԵՐ, ՀՈՒՐԻՆԵՐ, ... ՆԵՐ, *150* հոգի բեմի վրայ: բեմադրութիւն՝ Պ. Ա. Եաճխաթունիի կողմէ:

Պալէթ՝ ղեկավարութեամբ Michel Kotcharoffի.— Costumes, Հ. Ալեանաքի.— Մեծ նուագախումբ՝ ղեկավարութեամբ Հեղինակին.— ... Ներ հայկական կեանքէ:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ.— 30, 20, 15, 10 եւ 7.50 ֆր.: Կը ծախուին՝ Ճաշարան Յլօրիա 61, rue Mr le Prince, *Նպարավաճառ* Méridio... 8, rue Chateaudun. *Նպարավաճառ* Yéprade (*Պէլվիլի շրջան*) 9, rue Jouye Rouve, *Վաճառատուն Հրաչ Սարգիսեան* 261 Fg. St. Martin ...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ "ԳՐԱՄ - ՕՓԷՐԷԹ" խումբը

Ղեկավարութեամբ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆի

ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

ՈՒՐԱԽ ՕՓԵՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ

10 Յունուար *1932*, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ճշգ. 2.45ին *Maison de la Mutualité*ի սրահին մէջ *24 Rue St. Victor, Paris (V). Métro Maubert-Mutualité*

Արեւելեան երաժշտութիւն *12* հոգինոց օրքէստր ղեկավարութեամբ *ԹԱՌԻՍՏ ԺՈՐԺԻ*

Գ. Արաքին Տիկ. Սուրաբեան կ'երգէ «ԱՅԵՐ ՍԵԻՈՐԱԿ» եւ կը պարէ կովկասեան լեռնական պարեր

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 20, 15, 10 ԵՒ 7.10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ՝ 51 rue Mr le Prince, Paris (6), ճաշարան Յլօրիա 61 rue Mr le Prince, փարիզ (6), ճաշարան Կովկաս՝ 23 rue de la Huchette, փարիզ (5), դերձակ Փափազեան՝ 20 rue des Carmes, փարիզ (5), Լ. Նշանեան 56 rue Piat, մէթրօ Պէլվիլ, փարիզ (20).

Իսկ ներկայացման օրը թատրոնին կիչէն, որ կը բացուի ժամը 12ին

Տիկ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ «ԱՍԻԱ» դերին ...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

Directeur et Propriétaire : Sch. MISSAKIAN
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Միւս երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

3 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1767

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այս բառը իմաստ չունի Երեւանցիներուն համար, առանց մակաբայծ բայսի մը — «խորհրդային»։

Անոնք որ միամտութիւնն ունէին հակառակը մտածելու, անդրանիկը փառաբանելով «հայկական կառավարութեան հայրենասիրական» գործերը, իրենց դասը առին 1931 Նոյեմբեր 30ին, չափէն աւելի կոշտ արտայայտութիւններով։

Այսպէս, Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը խոր գայթակղութեան մը մատնուեցաւ, որովհետեւ տօնը կատարուեցաւ ոչ թէ իբրեւ «Հայաստանի տարեդարձ», այլ իբրեւ ցուցահանդէս մը թերխաշ,անկի ճամարտակութեանց։ Եւ պաշտօնաթերթը քարեր գլորեց ոչ միայն լուրերու կարգին, այլեւ պարտք սեպեց խմբագրական էջերէն ձաղկել կատարուած «քաւլլակէօղութիւնները»։

Մենք չուզեցինք խառնուիլ այս վէճին, բայց չափազանց բնորոշ էր երեւոյթը։ Եւ քանի որ յիշեցինք, արտատպենք մէկ-երկու տող՝ երկու կողմի «տեսակէտներէն».

— «Վերածնեալ հայրենիքի անուան հետ կապուած այդ տօնը Հայաստանի հողին մէջ թաղուած այն հուժկու մագնիսն է, որ իր շուրջը կը հաւաքէ՝ օտար աստղերու տակ տարտղնուած՝ հայրենազուրկ եւ վտարանդի բոլոր հայերը անխտիր։

«Այդ մագնիսին հմայքն այժմ էր որ Նոյմ. 30ին Վակրամի մեծափարթամ մէկ դահլիճին մէջ համախմբած էր հայ անուան պատկանող ամէն խաւերն ու դասակարգերը,— դրամատէրն ու գործաւորը, հոգեւորականն ու արհեստաւորները, մտաւորականներն ու առեւտրականները, արուեստագէտներն ու ուսանողները եւ ազգային ու հասարակական բազմաթիւ եւ բազմազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները։ («Աբաքայ», 5 Դեկ.)։

Իսկ դիմացէն՝ «Մեր Ուղին» է որ կը բարբառի.

— «ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Հայաստանի տարեդարձի իմաստն նախճառելու պէտք «բաղաքացի» ռամկավար «արտացոլ» խմբագիրը այդ տօնը կը կապէ հայրենիքի անուան հետ, մինչդեռ անիկա այդ երկրի ռէժիմի տօնն է։ Անիկա կը զառանցէ հողին մէջ թաղուած ինչ որ մագնիսի մասին, մինչդեռ բազմահազար աշխատաւորութիւնը եկած էր ողջունելու հողին վրայ հիմնուած կարգերը, անոր վրայ կառուցուած բազմաթիւ ելեկտրակայանները, ջրանցքները, գործարանները, գիւղերն ու քաղաքները, տներն ու դպրոցները եւ այս բոլորի հրահրողը՝ Խորհրդային Իշխանութիւնը։ Անիկա կը մոռնայ բոլոր հայերու՝ «անխտիր» այդ օրուայ հանդէպ ունեցած «խանդավառութեան» մասին, մինչդեռ քաջ գիտէ, որ իր Պէյրութեան դաշնակիցները՝ Դաշնակցութիւնը այդ օրն ալ կորսուած իշխանութիւնը կը ողբար,իսկ միւս կողմէն ալ, ինքը՝ ռամկավար կուսակցութիւնը երկու լարերու վրայ փինչլիվանութիւն փորձելու սզումով միայն այդ օրը Սալ Վակրամ եկած էր, թէկուզ եւ տատամսոտ կրճտուքով կը լսէր խօսողները»։

Այսպէս ուրեմն, լեռ ու ձոր կայ Երեւանցիներուն եւ Խ. Հայաստանի բարեկամներուն աշխարհահայեացքին միջեւ։

«Ի սկզբանէ էր բանն»։ Բայց ռամկավարները չտեսնելու կը զարնէին։ Կը փորձէին իրար խառնել, ներդաշնակել ջուրն ու կրակը, մինչեւ որ գաւաթը իրենց գլխուն կոտրեցաւ, հանդիսաւոր առիթով մը...։

×

Արդարեւ, լեռ ու ձոր կայ գաղութներու հասկցած հայրենիքին եւ իրական Հայաստանին միջեւ։ Եւ տարուէ տարի կը շեշտուի անջրպետը։ Բռնի, արհեստական եւ ծիծաղելի կացութիւն մը, որ եթէ աւելի երկար տեւէ, ամէնէն առաջ «բարեկամները» պիտի յուսահատեցնէ։

Մենք պատրանքներ ունեցած չենք մինչեւ հիմա, եւ պէտք չունէինք Նոյեմբեր 29ի ցուցադրական մարզանքներուն սպասելու։

Երեւանցիները ծաղրեցին հայկական — մասնաւորապէս Թրքահայ — Դատը։ Եւ կը ծաղրեն մինչեւ այսօր։ Անոնք նուաստացում, հակայեղափոխութիւն կը համարեն հայրենիք ստեղծելու, քաղաքական դատ վարելու, ժողովուրդ համախմբելու պարտականութիւնը։ Անոնք պատասխանատու վարիչի մը բերնով, յայտարարեցին թէ իրենք «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չեն», եւ կոպտօրէն մեր երեսին նետեցին հռչակաւոր «Հայմաթլոսը»։ Անոնք արդարացուցին հայաջինջ սարսափները, եւ մինչեւ այսօր ալ ամուր կանգնած են քէմալականութեան կողքին, ոչ միայն քրտական շարժումները խափանելու, այլեւ Սուրիա — Լիբանանի հարիւր հազար հայութեան արիւնը մաննելու համար։

Այս անողոք իրականութեան հանդէպ, իսկապէս որ բաւական միամիտ պէտք է ըլլալ, կարծելու համար թէ դառ կը շահինք շոյելով, սեւը ճերմակ ներկելով, «լոբնաշուրթն» փառաբանութիւններ երգելով կամ Նոյ. 29ի տարեդարձը պատուելով «հանդերձ բնտանեօք»։

Պէտք է իրականութիւնը տեսնել այնպէս ինչպէս որ կայ։ Եւ ոչ թէ համաձայն մեր բարի բաղձանքներուն։

Մանաւանդ այսօր, — տասը տարուան փորձէն եւ փորձառութենէն յետոյ։

Այդ ճամբով միայն կրնանք խնայել նոր յուսախաբութիւններ։ Մնացեալը բանաստեղծութիւն է եւ հէքեաթ։

×

Վերջացող տարուան ընթացքին, Երեւանի մեծագոյն գործն եղաւ, գաղութներուն հանդէպ՝ Ներգաղթի ձեռնարկը։

Երբ լուրը հրապարակ գրուեցաւ 1931 Յուլիս 10ին, մենք չվարանեցանք յայտնել մեր տեսակէտը, եղածը համարելով նուազագոյն չարիք՝ ներկայ պայմաններուն մէջ։

Եւ այդպէս ալ կը մնայ։ Ներգաղթ՝ մեր հասկցած իմաստով՝ չէ եղած մինչեւ հիմա եւ չպիտի ըլլայ, քանի կը տեւէ ներկայ կարգուսարքը։

Բայց նկատի առնելով օրուան պայմանները, մենք պատրաստ ենք ուժ տալ որեւէ ձեռնարկի որ կը ձգտի Հայաստան փոխադրել եւ հողին կապել արմատախիլ, երերուն բազմութիւնները։ Ուրիշ ելք չունինք. իսկ հրաշքները վեր են մեր ուժէն։

Շ.

Համաստարած զտում կոմկուսի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ կեդր. կոմիտէին Նախագահութիւնը հրամայեց ամենախիստ զտում կատարել կուսակցութեան մէջ, նոր տարուան առթիւ, մասնաւորապէս սկսելով վերին խաւերէն։ Այս կարգադրութեան նպատակն է ջախջախել հակալէնինեան եւ հակաստալինեան տեսութիւններոն վերակենդանացումը ագդեցիկ վարիչներու, մասնաւորապէս անոնց մէջ որ վարակուած են «փտած ազատականութեամբ», կեղծ տրոցկիականութեամբ եւ բոլշեւիկեան պատմութեան խեղաթիւրումով։ Զտումը պիտի վերջանայ Յունուար 30ին, երբ տեղի կ'ունենայ համամիութենական խորհրդաժողով մը, արդիւնքը քննելու համար։ Զրդէն իսկ սեւ ցանկը անցած են Ռատէք եւ Եարոսլավսկի, որոնք ներում խնդրած եւ առժամապէս ընդունուած էին։

Ստալին ինքն ալ քանի մը շաբաթ առաջ, մամուլին մէջ հրատարակուած յօդուածով մը կը շեշտէր թէ վերսկսած է հին հերետիկոսութիւնը, իր գործակալները, առաջնորդութեամբ Թականովիչի, անմիջապէս սկսան հերետիկոսներ որսալ, «պատկառելի» արդիւնքի մը յանգելով։ Պայքարը սկսաւ կեդր. համայնավար ակադեմիայի փրոֆէսէօրներուն եւ ուսուցիչներուն, համալսարանի կաճառին եւ ուրիշ բարձր հաստատութեանց մէջ՝ Մոսկուա, Լէնինկրատ, Խարքոֆ, Սամարա, Կալինին (Նախկին Թվէր)։ Աճապարանքով կազմուած սեւ ցանկին մէջ կ'իյնան Լարին, Ստէքլով, Դեպորին, Պրէոբրաժէնսկի, Զաքս-Կլատնիէվ, Ցալեւ, Ճլուկին եւ Սորոկին, ինչպէս եւ փրոֆեսէօրներ Սլուցկի, Գեմենտիեւ, Նեֆէտով, Վոլոսէվիչ, Իւինսկի, Բուշուէվ եւն.։ Առանց դատի կուսակցութենէն վտարուած են փրոֆէսէօրներ Սլուցկի, Գեմենտիեւ, Բուշուեւ եւ Կրժիժանովսկի։

Թերթերը դիտել կու տան թէ հերետիկոսները դաւադրութիւն մը սարքած են կուսակցութեան տնտեսական, նիւթական, առեւտրական քաղաքականութեան եւ Ստալինի ուղղութեան դէմ, «հակառակ վերջին երկու տարիներու փայլուն արդիւնքներուն»։ Փրոֆ. Նեֆէտովի «դիմակազերծման» առթիւ խռովութիւններ ծագած են Լէնինկրատի ճշտեսական կաճառին մէջ։ Փրոֆէսէօրը դիւրաւ տեղի չտուաւ եւ ձեռքը անցած առարկաները նետեց ամբաստանողներուն վրայ, կոտրելով քննիչ Սեյկինի գլուխը։

ԹՇՆԱՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ Ռուսիոյ մէջ

ՌԻԿԱ, 1 Յունուար.— Գերման ճարտարագէտ մը, որ երկար տարիներ անցուցած է Ռուսիոյ գործարաններուն մէջ, հնգամեայ ծրագրի գործադրութեան աշխատելով, կարեւոր տեղեկութիւններ տուաւ ռուս ժողովուրդին տգրուած պայմաններուն մասին։

Սիպերիոյ մէջ, յոռեսի կը պատահի որ 15 ժամ աշխատելու ստիպուիլ կառավարուած կեանքի ժամանման։ Գաղերը զզուանք աղդելու չափ կեղտոտ են, իսկ հաշարաններու մէջ կարելի չէ կուշտ ու կուտուելու։ Ուտելիքը կը պակսի։

Ճարտարագէտը համոզուած է թէ ճարտարարուեստը չպիտի զարգանայ Ռուսիոյ մէջ, նկատի առնելով որ բոլշեւիկները չեն կրնար օտար մասնագէտները կապել իրենց, թէեւ բաղդատմամբ ռուս մասնագէտներու, օտարականները կը ստանան տասնապատիկ աւելի վարձատրութիւն։

Անմիջապէս որ օտար մասնագէտները մեկնումին հետեւանքով գործարանները կ'անցնին ռուս մասնագէտներու ձեռքը, ամէն ինչ բախտին կը ձգուի, ոչ թէ անոր համար որ Ռուսերը չունին պէտք եղած գիտութիւնը, այլ որովհետեւ անոնք կը զլացուին անհրաժեշտը՝ պաշտպանելու համար կանոնաւոր արտադրութիւն եւ աշխատանք։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ
17, Rue Damesme, Paris (13e)

Մինչ եւ հին հեռախօսին փոխադրութիւնը, առժամապէս մեր հեռախօսի թիւն է Gob. 19-78

Երթեւեկի համար՝ métro Tolbiac.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՊՂՏՈՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հնդիկ խորհուրդը կը վերսկսի պայքարի

Կանտի պիտի ձերբակալուի՞ նորէն

Ցէյլի Հէրալտի թղթակիցը կը հեռագրէ Պոմպէյէն.— Հնդիկ խորհուրդին գործադիր կոմիտէին կողմէ քուէարկուած բանաձեւ մը՝ Հնդիկներուն կը յանձնարարէ 1) Պոյքոթի ենթարկել անգլիական արտադրութիւնները, 2) աղ շինել, 3) ոգելից ըմպելիի վաճառատուններուն առջեւ պահակ սպասել, 4) «ոչ-քաղաքական» նկատուած օրէնքներուն անսաստել, 5) Նոր հրամանագիրներուն բովանդակած անարդար հրամաններուն չհնազանդիլ։

Հնդիկ խորհուրդը յայտարարեց թէ Հնդկաստանի փոխարքային վերջին հրամանագրերուն գործադրութիւնը եւ հնդիկ պետերու ձերբակալումը այնպէս կարծել կու տան թէ, անկարելի պիտի ըլլայ աւելի երկար ատեն գործակցիլ կառավարութեան, եթէ իր քաղաքականութիւնը արմատական փոփոխութեան մը չենթարկէ։

Հնդիկ գործադիրը քուէարկեց նաեւ բանաձեւ մը որով իրաւունք կու տայ իր Նախագահին նշանակելու իր փոխանորդը, այն պարագային որ ձերբակալուի։

Այս բանաձեւը կը հրահանգէ նաեւ պոյքոթի ենթարկել հանրային բոլոր սպասարկութիւնները, ինչպէս հեռագրական սպասարկութիւնը եւ դատարանները։

Գործադիրը նոր նիստի մը մէջ պիտի քննէ ուրիշ բանաձեւ մը, որ կը տրամադրէ օտար պետութեանց միջամտութիւնը հրաւիրել հնդկական գործերուն։

— Փէշավէրի Նահանգին մէջ, համեմատաբար հանդարտութիւն կը տիրէ, շնորհիւ կատարուած ձերբակալութեանց։ 100 նոր ձերբակալումներ կատարուեցան։

— Հնդկաստանի փոխարքան որ Կալկաթա գացեր էր, օդանաւով վերադարձաւ Տէլհի, ուր անմիջապէս ժողովի հրաւիրեց գործադիր խորհուրդին անդամները։

Կը կարծուի թէ հակառակ հնդիկ խորհուրդի վերջնագրին որ կը սպառնայ վերսկսիլ քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարը, կառավարութիւնը պիտի մերժէ խնդրոյ առարկայ դարձնել բացառիկ հրամանագրերը, ինչպէս առաջարկեր էր Կանտի։

— Պոմպէյի մէջ տիրող ընդհանուր կարծիքն այն է թէ, հրամանագիր մը որ մօտ ատենէն պիտի յայտարարուի, պիտի հրահանգէ անմիջապէս ձերբակալել հնդիկ խորհուրդին գլխաւոր ղեկավարները, որոնց կարգին նաեւ Կանտի։

Լեհռուսական բանակցութիւնները

ՎԱՐՇԱՎԱ, 1 Յունուար.— Լեհ քաղաքական ձեռնհաս շրջանակները հաստատել տեղեկութիւնները կը հաղորդեն Ռուսիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ, ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման բանակցութիւններուն մասին։

Երկու կողմերը քննելու վրայ են դաշինքին էական կէտերը,որոնք ընդունուած են արդէն փոխադարձ համաձայնութեամբ։

Դալով այն կէտերուն որոնք վարանումի տեղի տուած են, քննուած են պայմանաւոր կերպով եւ առաջարկուած են բազմաթիւ լուծումներ։ Սակայն այս կէտերէն որ եւ է մէկը այնքան կարեւոր չէ որ կարենայ ընդհատել ու խափանել բանակցութիւնները։ Ու նաեւ, չկայ կէտ մը որ անլուծելի մնայ՝ երկու կողմերու յամառութեան հետեւանքով։

Լեհ քաղաքական շրջանակները լաւատես են բանակցութեանց ելքին մասին։ Այս դաշինքին կնքումը անշուշտ, քաղաքական թէ տնտեսական գրական հետեւանքներ պիտի ունենայ. — Ռուսիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ տնտեսական յարաբերութեանց հաստատում եւ քաղաքական յարաբերութեանց բարելաւում։

Արիւնահեղ գործադուլ Սպանիոյ մէջ

ՄԱՏՐԻՏ, 1 Յունուար.— Պատոյոզ քաղաքին արուած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, այդտեղ յայտարարուած ընդհ. գործադուլը ծանր միջադէպերու տեղի կու տայ։ Ժանտարմներու եւ պահակախումբերու միջեւ բախումներ են պատահած նախորդ օր։ Մէկ սպաննուած եւ բազմաթիւ վիրաւորներ երկուստեք։ Անկէ յետոյ, նոր բախումներ ալ պատահեցան եւ չորս գիւղացիներ սպաննուեցան։ Նոր եւ ծանր միջադէպերէ կը վախցուի, որովհետեւ ժողովուրդը չափազանց գրգռուած է։

Հակաֆաշիստ շարժումը Ամերիկայի մէջ

Լոնտոնէն տրուած լուրի մը համաձայն, ամերիկեան իշխանութիւնները հետզհետէ աւելի կը մտահոգուին ծայրայեղ հակաֆաշիստներու գործունէութենէն։ Անոնք զանազան գաւեր սարքած են իտալացի դիւանագէտներու, հիւպատոսներու եւ նշանաւոր Իտալացիներու դէմ, որոնք կապ ունին ֆաշիստական կազմակերպութեանց հետ։

Թղթատարական վարչութիւնը երեւան հանած է փոքր ռումբեր, որոնք հարտարօրէն զետեղուած էին կապոցներու մէջ եւ ուղղուած իտալացի անձնաւորութեանց, որոնց մեծ մասը կը պատկանին իտալական հիւպատոսական մարմնին։

Ամերիկեան իշխանութիւնները թելադրած են իտալական հիւպատոսներուն եւ դիւանագիտական անձնաւորութեանց, որ մերժեն ընդունիլ իրենց ուղղուած որեւէ ծրար։

Հակաֆաշիստ գաւառայնութիւնները երեւան եկած են Փէնսիլվանիոյ մէջ, Թղթատարով ղրկուած ծրարներու պայթումին հետեւանքով։ Ծրարներուն մէջ, ռումբեր դրուած էին։ Մէկը պայթելու դեռ տեղոյն չհասած, սպաննելով թղթատարական երկու պաշտօնեաներ։

Ոստիկանութիւնը քննութիւն կատարելով ձերբակալեց 11 կասկածելիներ եւ կը յուսայ շուտով երեւան հանել դաւադրութեան գլխաւոր հեղինակները։

Կանտի կը հրաժարի

Փոխարքային պատասխանը

Հնդիկ խորհուրդի վերջին նիստին մէջ անդամները յուզումով բաժնուեցան իրարմէ, Կանտիէն ստանալէ վերջ լրացուցիչ հրահանգներ քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարի մասին։

Բռնալուտ խռովութիւններ նախատեսելով, Կանտի հրահանգեց փակել «կամաւոր-կիներու» մարզարանը եւ կիները ցրուեց երկրին զանազան կողմերը։

Կանտի՝ համաձայն Հնդիկ խորհուրդի որոշման, իրեն փոխանորդ նշանակեց Փաթէլը։

Ատկից զատ հանրութեան կոչ մը ուղղելով, հրաւիրեց զայն որ աղքի խնայողութեամբ։

Պոմպէյի ոստիկանութեան վարիչները գաղտնի նիստի մը մէջ մշակեցին փոխ-յարձակման ծրագիր մը, այն պարագային որ կառավարութեան դէմ պայքարը վերսկսի։

Միւս կողմէ սակայն, անգլիական կերպասի ամէնէն մեծ վաճառատան տէրը, Կանտիի հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, վստահեցուց թէ պոյքոթի գործին մէջ մեծ ուժ պիտի տայ իրեն։

— «Նոր Հնդկաստան» թերթը կը հրատարակէ Կանտիի մէկ յօդուածը, ուր հնդիկ յեղափոխականը կը յայտարարէ.— Պէտք է աշխատինք Հնդկաստանի փրկութեան՝ բարեկամական բանակցութեան ճամբով, եթէ կարելի ըլլայ, բայց նաեւ ուղղակի գործով՝ եթէ չկարենանք ուրիշ կերպ ընել։

— Հնդկաստանի փոխարքային կողմէ Կանտիի տրուած պատասխանը կը ճշդէ մասնաւորաբար թէ Հնդկաստանի կառավարութիւնը չի կրնար բանակցիլ այն անձերուն կամ կազմակերպութեանց հետ, որոնք ըմբոստական գործունէութեամբ մեղադրուած են, ըլլայ Պէնկալի, նահանգներուն, թէ հիւսիս-արեւմտեան սահմանագլուխին վրայ։

Փոխարքան կը յայտնէ թէ չի կարծեր որ Կանտին պատասխանատու նկատուի այն դէպքերուն համար, որոնք տեղի կ'ունենային երբ ինքը կը մասնակցէր Լոնտոնի կլոր սեղանի խորհրդակցութեան, թէ պատրաստ է իր հետ խօսակցելու այն լաւագոյն միջոցներուն մասին, որոնք պիտի ապահովեն գործակցութիւն մը ուզուած նպատակի ճամբուն վրայ, բայց կը մերժէ վիճիլ վերջին հրամանագրերուն եւ պէնկալի ու կարգ մը գաւառներու մէջ կառավարութեան կիրարկած միջոցներուն շուրջ։

Չինաճափոն Պատերազմը

Չինացի զօրավար մը, Նանքինի մէջ հեռուեալ յայտարարութիւնն ըրաւ օտար մամուլի ներկայացուցիչներուն։

— Բացարձակ կերպով կը յայտարարեմ թէ միջազգային մամուլի մէջ հրատարակուած լուրերը, որոնց համաձայն իբր թէ չինական զօրախումբերը կը քաշուին Մանչուրիայէն առանց դիմադրութեան ճափոնական զօրքերուն առջեւ, անհիմն են։ Ընդհակառակն, կեդրոնի կառավարութիւնը հրաման տուաւ չինական զօրքերու հրամանատարին կատաղի ընդդիմութիւն ցոյց տալ ճափոնցիներուն։

Ամերիկայի ՓԱԿՈՒԱԾ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐԸ

Ամերիկայի խորհրդարանին ներկայացուած տեղեկագրի մը համաձայն մինչեւ 1931 Դեկտ. 31ին վերջացող նախընթաց 12 ամիսներու ընթացքին, Ամերիկայի մէջ փակուած են 2342 դրամատուններ,որոնց յանձնուած գումարները կը ներկայացնեն 2 միլիառ 9 միլիոն տոլար։

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ ՅԵՏՈՅ

Քանի մը տարի առաջ քննադատներ էի օրաթերթերու սովորութիւնը «գրական տարի» կամ «գրական տարեկան տեսութիւն» գրելու։

Վասնզի գրականութեան պատմութեան մէջ չկան տարիներ, այլ կան միայն շրջաններ։

Ուրեմն, այս յօդուածը նպատակ ունի ներկայացնելու միայն գրական ներկայ շրջանը, որ կը սկսի պատերազմէն յետոյ։

Ինչո՞ւն է այս շրջանը, որոշ չափով հասո՞ւն է արդէն. ի՞նչ դիմագիծ կը ներկայացնէ. — ահա հարցեր, որոնց պէտք է պատասխանել այս յօդուածով։

×

Ֆրանսացի երիտասարդ գրող մը, անցեալները, հեգնանքով ու ծիծաղով կը պատմէր թէ գրական ամէն հին սերունդ, երբ պահ մը կը հայի հասնող նոր սերունդին, ափսոսալով կը յայտարարէ թէ նոր սերունդը վէպ չունի, բանաստեղծութիւն չունի, թատրոն չունի, լեզու չունի։ 1900ի սերունդը դժգոհ էր 1910ի սերունդէն, 1910ի սերունդը՝ 1920ի սերունդէն։

Այդ սովորութիւնը կը տեսնուի նաեւ մեր մէջ։ Թերեւս այդ սովորութիւնն ալ ժառանգած ենք ֆրանսական գրականութենէն, ուրիշ շատ մը բաներու հետ։ Արդարեւ պիտեր եմ, որ բոլոր հին սերունդները դժգոհութիւն են յայտներ իրենց յաջորդող սերունդներուն մասին։ — Լեզու չեն գիտեր, տաղանդաւոր գրող մը չէ՛ մնաց նոր սերունդին մէջ։

Զարմանալի չէ անշուշտ, երբ վաղը այս նոր սերունդն ալ իր կարգին թերագնահատէ 1940ի սերունդը։

Սովորութի՛ւն։

Ոմանք եթէ այսպէս չըսեն, քննադատ չեն ըլլար։ Պէտք է ափսոսա՛լ, ձեռքերը ծունկերուն զարնել, «մեծամասնաց» լեզուին միակ խնկարկու երեւալ, նոր գրողներուն գործը թերագնահատել... քննադատի տիտղոսն ստանալու համար։

Մեր նիւթէն դուրս է վերլուծումն ընել այդ «ափսոս»ներուն։ Որքէն հայ գրականութեան պատմութիւնը, որ ամբողջութեամբ է հեռացող սերունդներու տխուր գուշակութիւնները։ Նորերու ապագային մասին, տուեր է եւ կուտայ ծիրը նոյն պատասխանը, զոր երկինք կուտար... Պերճի օրացուցայի [?] քանանային օդային գուշակութիւններուն։

×

Բայց մտիկ ըրէք։

Հայոց գրականութեան ամենէն ծաղկուն շրջանն է այս։ Օրուան արժէքները իրենց ծանրութեամբ կը սպառնան հին արժէքներուն։ Եւ այս՝ քաղաքական տխուր պայմաններու մէջ, հողէ զուրկ, հայրենի մթնոլորտէ հեռու։ Փարատոքսալ երեւոյթ է, չէ՞։

Սերունդը բազմութիւնը չէ, որ կը ընէ։ Երկու երեք արժէքներ բաւական են իրենց նորութեամբ ու ծանրութեամբ կազմելու շրջան մը։ Այդ շրջանը, անշուշտ, պիտի ունենայ անարժէք անուններու բազմութիւն մը։ Երեւակայեցէ՛ք 1900-1914 շրջանի անտաղանդ ու զզուելի գրողներու ամբոխը։ Թերեւս շատերուն անունը մոռցուած է արդէն։ Բայց թղթատեցէք այդ օրերու թերթերն ու պարբերականները, տարեցոյցներն ու գիրքերը։ Ի՜նչ անուններ, որքան այդքան անուն չէ յիշուած Աստուածաշունչի Ծննդոցին մէջ։ Ուրեմն ինչո՞ւ զարմանալ, եթէ այսօր ալ կան ոմանք, որոնք լեզու չեն գիտեր՝ բայց թերթ կը հրատարակեն, կամ տաղանդ չունին՝ բայց գիրք կը տպեն։ Պէ՛տք է տեսնել, անոնց կողքին, արժէքներ որ շրջան մը կը կազմեն եւ սերունդի մը դիմագիծը կուտան։

Եւ այս նոր ուժերը, իրենց գործով, ահա կը սպառնան քշել հրապարակէն հեռացող սերունդին գործերն ալ։

Արդարեւ, Շահան Շահնուրի մէկ վէպը չէ՞ փոխեր Զապել Եսայեանի գործերուն հետ՝ բոլորը մէկ ծրար ըրած։ Համաստեղ աւելի թանկագին է քան Գրիգոր Զօհրապ։ Ըսել Բակունց տասն անգամ աւելի արժէք ունի Շիրվանզադէէն։

Ձեռ ուզեր չարունակել, աճուրդի չհանելու համար հին սերունդը։ Ընդունեցէք որ այնքան կարկառուն են նոր դէմքերը։

×

Յետպատերազմեան այս նոր գրականութեան մէջ կարմիր գիծ մը պէս կը յայտնուի գլխաւոր յատկանիշ մը։

Հայ ժողովուրդին գոյութիւնը մտահոգութեան առարկան է գործած գրողներուն մէջ։ Ամենէն առաջ Գ. Մնձուրին էր, որ թատերական մը ներկայացուց հայ աղջկան հետաքրքրութիւնը օտար երիտասարդէն։ Կարծես այդ աղջկան մէջ հայ ժողովուրդն էր, որ յանկարծ, յուսախաբ, կը կծկուէր ու կ'ամփոփուէր ինքն իր մէջ։ Յիշեցէք Շահան Շահնուրի վէպը, որ դէմ յանդիման կը դնէր հայ եւ ֆրանսացի երիտասարդները, զգացումներու եղերական պայքարի մը մէջ նետելով զանոնք։ Օշական եւս կարծես նման պայքար մըն է որ կը գծագրէ, կռիւի հանելով հաւաքականութիւնները։ Գ. Զարեան, երկար թափառումներէ յետոյ, տուաւ գլուխ-գործոց հատոր մը, «Ծառերագնածի հարսը», ուր կը դատապարտուի ընախօսութիւնը յանուն հայ հաւաքականութեան աւանդութիւններուն եւ սարամերժութեանց։ Գրական ոչ մէկ շրջան, մեր մէջ, այսքան յստակ դիմագիծ չերաւ։ Մեզի, եւ արդի մեր գրականութիւնը, իր ազգային մտահոգութիւններով, հրաշալի յարութեան մը պատկերն է, որ կը գծէ։ Այստեղ եւ ինծի իրաւունք կուտամ ուրախանալու գրական այս վերածնունդով, որովհետեւ 5-6 տարի առաջ, ուրիշներու յոռետեսութեան շրջանին, հասած եմ անհեքեր սերունդին մասին, որ կը պատրաստուէր։

×

Եւ արդի լեզուն։

Ո՞ր սերունդը կրնայ պարծիլ, ո՞ր շրջանը կրնայ մրցիլ իր լեզուով յետպատերազմեան հայերէն գրական սերունդին հետ։

Գեղեցիկ, առոյգ, արիւնոտ, տաք, բարախուն, կենդանի եւ ջինջ լեզու մըն է այս։

Միշտ գրեր եմ, թէ լեզուն երկուք է, — քերականական եւ ստեղծագործական։

Եթէ ներկայ սերունդին մէջ կան, որ հայերէն քերականութիւն չեն գիտեր, միւս կողմէ անոնք արտայայտութեան այնպիսի ինքնատպութիւն մը ցոյց կուտան, որ ուրախութեամբ կը լեցնէ քննադատին հոգին։ Ֆլօպեր եւս, սխալ կը գրէր ֆրանսերէնը, բայց անոր սխալները «լաւ սխալ»ներ էին, որովհետեւ ան կը ստեղծէր անոնց։ Մի մոռնաք, որ այս սերունդին մէջ կան հրաշալի «գրողներ», — այս բառին տալով իր սովորական իմաստը։ Այսինքն, անոնք կը գրեն ոչ միայն կատարեալ հայերէն մը, այլ եւ այդ լեզուին վրայ «կը բանին» կարծես, ոճերու գեղեցիկ հիւսուածքներով։

Հայ լեզուին ոսկի շրջանն է այս։

Յետպատերազմեան շրջանին մէջ կողք կողքի կ'ապրին երկու սերունդներ որոնցմէ՝ կրտսերը, օտար լեզուներու ազդեցութեան տակ, թերեւս ձեւազեղծէ հայերէնը։ Սակայն կը կարծեմ թէ երէցը, որուն լեզուն լաւ կազմուած է, իր ազդեցութեան տակ պիտի պահէ զայն դեռ ժամանակ մը։ Յետպատերազմեան սերունդին երէցները կ'երաշխաւորեն հայերէնին պաշտամունքը եւ յարգանքը։

×

Բան մը կը պակսի սակայն յետպատերազմեան այս շրջանին։

Զօրաւոր պարբերականներ կը մնան հրապարակին վրայ, (չեմ յիշեր անոնք որ հրատարակուեցան պատերազմէն անմիջապէս ետքը եւ պայքեցան շուտով)։ «Հայրենիք» եւ «Անահիտ» ոչ մէկ կապ ունին պատերազմեան գրական շրջանին հետ, ըսել կ'ուզեմ թէ գրական նոր շրջան մը հիմնելու համար անոնք ոչ մէկ թել տուին։ Անոնց խմբագրութիւնը Ժնեւեան դեր կը կատարէ՝ ստանձնելով բարութիւնը հրատարակելու ամէն բան, որ իրենց կը տրուի։ Մեր մէջ պարբերականի խմբագրի դերը ոմանք կը շփոթեն հասած ձեռագիրը տպելու — սխալ մը մեկենաս — պաշտօնին հետ։ «Զուարթնոց» գրական ուղղութիւն կամ վարդապետութիւն չունէր՝ ծառայելու համար գրական նոր շրջանին կազմակերպութեան։ Ան աւելի շատ հետաքրքրուեցաւ ազգագրական գեղեցկագիտութեամբ եւ ֆրանսական թատերականաւորական նիւթերու քաղելով՝ փոխադրելու համար Փարիզեան Ճոճանակը Պոլսականին վրայ։ «Մենք» չիշ մըն է դեռ, հաւաքական ձեռներէց մը, եւ կանուխ է՝ անուանելու համար իր յատկանիշը։ Այսպէս, ուրեմն, ծանօթ պարբերականներու չեզոքութիւնը շրջանին կազմակերպման աշխատանքներուն մէջ կը յայտնուի առաջին անգամ եւ կը բացատրէ անով, որ գրական վարդապետ մը իր տիրական ձայնով չհաւաքեց երիտասարդները։ Կարծես աւելորդ ըլլար այդ։ Թերեւս անոնք հասունութեան չունէին «Երկունք»ը, թէեւ գրական յաւակնութիւն չունէր, կրնայ դառնալ, որ երկու տարուան ընթացքին երեք շնորհալի գրողներ նետեց հրապարակ։

Այսպէս՝ պաշտօնական հրապարակին վրայ ոչ ոք քննադատ զինուոր կամ վարդապետ, ամէն մարդ իր գլխուն տէրը ու քալեց, ամէն բանաստեղծ իր քնարը բացաւ ու կանչեց։ Ահա թէ ինչո՛ւ քննադատութեան մասին անտարբերութիւն մը կը տեսնուի եւ թերթեր, — կարեւորներէն է ակնարկութիւնս, — ըմբռնեն իրենց քննադատը։

Ու եթէ քննադատութիւնը ստեղծագործութիւն մըն է՝ անոր համար որ ճամբաներ կը բանայ, սերունդներ կը շինէ, բազմութիւններ կ'առաջնորդէ, — այն ատեն գրական ներկայ շրջանը չունեցաւ իր քննադատները։ Մեզ չեն հետաքրքրեր անոնք, որոնք «գրախօսականներ»ը կը գրեն ազգինանդին, բայց երբեք ուսումնասիրած չեն հոգեբանական երեւոյթները արուեստի մէջ, արուեստի փիլիսոփայութիւնը գրականութեան պատմութեան մէջ, գրական զանազան վարդապետութիւններու զարգացումը։

Սերունդը աճեցաւ ու ժնեց ինքն իր գլխուն, — ինչպէս մեր որբերը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՐԻԿ ՈՉԽԱՐԻ ՊԱՏՄԱԾԸ

(ԻՄ ԱՌԱԿՆԵՐԷՆ)

Հրանտ Ճանիկեանի յիշատակին

Մարիկ Ոչխարը փիլիսոփայելու համաձայն էր. իր զառնուկն էլ հետաքրքիր ու հարցասէր։ Յափշտակութեամբ լսում էր Մարիկի բոլոր պատմածները։ Հակառակ իր փոքրութեան, նա շատ բան գիտէր արդէն։ Լսած ու գիտցածների մէջ ամէնէն սիրածը իրանց ծագման ու զարգացման պատմութիւնն էր, զոր Մարիկը առանձին խնամքով սովորեցրեր էր իրան։ Նա գիտէր, որ շնչաւորների մէջ ազնուագոյնը, բարին ու արդարը իրանց ցեղն է, իր տխրաբով կը ճանչցուի Որդին Աստուած։ Նրանք զոհ ու նշխարիկ էին Իրարմով։ Մարիկը հպարտ էր իր զառնուկի ուշիմութեան եւ բազմակողմանի ընդունակութիւնների համար, զառնուկն էլ չափազանց սրախ Մարիկի հսկայ պատրաստութեան եւ անսահման համբերատարութեան համար։ Մարիկի եւ զառնուկի ամենամեծ բաւարարութիւնը, մենաւոր հանդիպումը, խօսքն էր, աշխարհի լուրջ ու ծանրակշիռ հարցերի մասին, խօսքը՝ սիրով, խօսքը՝ ամէն, խօսքը՝ անվերջ։ Զառնուկը իր հարցերով միշտ առիթներ կը ստեղծէր Մարիկին շահեկան պատմութիւններ լսելու։

×

Մարիկենց հօտը մակաղած էր սպանդանոցի դրան առաջ, ընդարձակ հրապարակում։ Սպանդանոցը մեծ էր, աճարկու պատերը խարխուլ ժամանակատ. յատակը լպրծուն, փոսերի մէջ արիւնը լճացած։ Հրապարակի վրայ բացուող սպանդանոցի մեծ դռնէն՝ արիւնի խոնաւ հոտ էր բուրում։ Ներսը — սիւներէն գերաններէն, պատերէն — երկաթեայ կարթերով կախուած էին գլխատուած մորթազերծ ոչխարները, որոնցմէ թարմ ու կարմիր արիւն էր կաթկթում յատակին եւ բարձրանում մարմնի ջերմութեան վերջին գոլորշին։

Մսագործները քրտնաջան աշխատանքի մէջ էին. մեծ ու հաստ դանակները մէջքերին, ճերմակ շապիկներն ամբողջապէս արիւնոտ, դէմքերը ուրախ, հօտէն ջոկում էին օրուան մորթուելիքները։ Ներսէն լսւում էր դանակները սրելու ձայնը եւ մորթուողների խուլ խռխռոցը։ Հօտի մնացած մասը անտարբեր, բաց աչքերով դիտում էր այս սոսկալի տեսարանը եւ հանգի՛ստ որոճում։ Օրը տաք էր, փոշին կուշտ, սարէն նոր էին իջած։

Այս համատարած անզգայութիւնը խանգարում էին խոյերը, որոնք կռւում էին իրար հետ. գրգռում շատ կողմը եւ իրանց գլխին հաւաքում հետաքրքրւողների հսկայ բազմութիւն մը։ Կռիւը կատաղի էր։ Կառոշների զարհուրելի չըխկոցէն զառնուկը սարսափած մօր կողքը եւ իր դժգոհութիւնը յայտնեց.

— Ինչո՞ւ են կռւում մեր Արինները, կռիւը վատ բան է, չէ՞, Մարի՛կ, ես կռիւը չեմ սիրում։

Ահա՛, մի նոր առիթ խօսելու եւ փիլիսոփայելու։ Մարիկ ոչխարը սկսաւ լուսաբանել կռւի մասին իր ունեցած ըմբռնումը, ընդունելով զարմի անխուսափելի անհրաժեշտութիւն մը՝ կեանքի գոյութեան պահպանման տեսակէտէն։ «Զարկերով լինելու աշխարհի մէջ գլուխ պահելու համար կռիւը անխուսափելի է, զառա՛կս, այդ իսկ պատճառով էլ բարի բնութիւնը, կռւի կոչւած ունեցողները օժտել է ուժեղ եղջիւրներով։ Հին ատեն, ազատ լեռների, ազատ սարաւանդների վրայ, ազատ են եղէր մեր նախնիները։ Ո՛վ կը յանդգնէր, ո՞ր չար գազանը կը համարձակէր մօտենալ մեր հօտին։ Այգախեները իրանց մէջքը կը քաշէին մեր Արինների եղջիւրների ծայրին։ Վասնզի առանց այդ հուժկու եղջիւրները կենդանի պարիսպներ էին մեր ցեղի պաշտպանութեանց եւ ամրակուռ վահանը անոր գոյութեան։ Չարիքի առաջ կռիւը, զառա՛կս, դա բնութեան օրէնքն է, եւ մ'չ էլ կռուողները, նրանք մեր փառքն են եղել, մեր ազգային հպարտութիւնը։

Բայց...։ Մարիկ ոչխարի պատմութիւնը կիսատ մնաց. զինքը դէպի սպանդանոց, Զառնուկը դէպի սարը քշեցին՝ մնացած ոչխարների հետ։

×

Խոյերը առաջէն, ոչխարները մէկիկ-մէկիկ իրար ետեւէ շարւած, շղթայի մը օղակներուն պէս իրար օղակւած կարծես, կը բարձրանային դէպի արօտատեղին հովի ետեւէն՝ շների հսկողութեան տակ։

Զառնուկի սիրտը լեցուն էր ուրախութեամբ. ինչքա՛ն նոր բան գիտէր կռւի ու կռւողների մասին. հրճւում էր հոգին խոյերին ի տես. «աշխարհի հզօրները մեզի հետ են, էլ ի՞նչ վախ»։ Անդադրութիւնը գինովցրել էր զինքը, ցատկում էր, խայտում անդադար ու միշտ առաջ նետւում մի քիչ աւելի մօտէն տեսնելու այնքան հրախտաւոր իրանց հզօրները, մի քիչ աւելի մօտէն շփւելու անոնց հետ։ Յափշտակութեան ու սքանչացման կատարեալ տիպար էին նրա մատաղ հոգին. նրա համար այժմ խոյերի ամէն մի շարժումը խորհրդաւոր արտայայտութիւն ունէր։ Հասան արօտատեղին։

Օրը թարմ էր, խոտը՝ մարմանդ, ջուրն աղբիւրի՝ զուլալ ու սառնորակ։ Մինչ սրնգի ձայնը անուշ եւ լեւէջներով կը տարածուէր եւ շներն իսկ գրաւած մօտիկ կ'ընէին գլխաւորին թաթերի վրայ դրած, զառնուկը գլխին հաւաքած իր տարեկիցները, պատմում էր նրանց Մարիկ ոչխարի պատմածը՝ կռւի եւ կռւողների մասին, ցոյց տալով հեռուն բռնկւող փոթորկալից կռիւը։ «Տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, եթէ մերոնք այսպէ՛ս կը կռւին իրար հետ, տարա՛, ի՞նչ կը զարնեն նրանք թշնամու դէմ... Ո՛հ, մեր Արինները, արեւավառ աչքեր, գրահապատ գլուխ, պողպատեայ պարանոց, ո՞վ կը յանդգնի մեզ մօտենալ»։

Յանկարծ գայլերի վոհմակ մը ձորի մէջէն խուժեց իրենց վրայ եւ իրենցմէ մի քանիսը պատառ-պատառ ըրաւ։ «Մեր արածի հասուցումը հիմա կը տեսնէք» սպառնալիքի փոթորիկով թռաւ դէպի հօտը Արինների լուր տալու համար։ Եւ ի՞նչ տեսնի — խառնել է ամբողջ հօտը, փախչում է յեղապատառ. իսկ Արինները ամէնէն առաջ, կարծես փախչելու մէջ անգամ առաջնութեան պատիւը շահելու մրցումով։ Ամբողջ աշխարհն մը փուլ եկաւ իր հոգու խորքում։ «Մարիկը գիս խաբե՞ց, ստո՞ւտ էր այն գեղեցիկ պատմութիւնը, մեր Արինները ինչո՞ւ մեղանչեցին բնութեան օրէնքին դէմ»։

Մինչ այս մտածումներով տանջւում էր, հովիւը վերադարձաւ շներին հետ՝ գայլերը հալածելէն՝ շալակին վիրաւոր զառնուկ մը։ Բերը վար դրաւ, թեքով կալեց ջուրս ոտքը. վէրը ոլորեց եւ դանակով կտրեց գլուխը։ Ահ ու սարսափի մէջ հօտը յամր աչքերով կը դիտէր զարհուրելի արիւնը։ Վայրկենական ուժեղ ցնցում մը անցաւ բոլորի հոգիէն, իսկ Զառնուկը Մարիկի պատմութեան ազդեցութեան տակ, ինքնամոռացումով կրկին ճկաց ողնութեան աղաղակով եւ լաց այդ պահուն իսկ իրար հետ կռւող խոյերի կառոշների ձայնը։

Հովիւը քերթեց Զառնուկը, պառակց փորը, կուրծքը։ Թոքերը, սիրտ, աղիք, փորոտիք առեց շներին, Ճազանը կախեց փայտի ծայրին, առաւ ուսը եւ հօտը քշեց դէպի գիւղ։

×

Հօտը հանգարտ որոճալով սարէն վար կ'իջնէր, խոյերը իրանց դիրքում — միշտ առջեւէն, շները ետեւէն։

Հետաքրքրութիւնը այրում էր զառնուկի էութիւնը, հարցերը հեղեղ էին դարձել նրա մէջ, Մարիկն էր փնտռում զրուցելու ստանալու համար, բայց նա չկար։ Ճարահատ մօտեցաւ Մարիկի տարեկից մի ոչխարի. պատմեց անոր Մարիկի կրակ պատմութիւնը եւ հարցրեց. «Ասա՛, մօրաքոյր, գիս խաբե՞լ է Մարիկը, ստո՞ւ է այս բոլորը»։ «Ճիշդ է, բայց Մարիկը չասա՞ց, որ դա մեր անցեալն է։ Մեր Արինները վաղուց դադարել են թշնամու հետ կռւելէ, նրանք այժմ մենմենակ իրար դէմ կռւել գիտեն, նրանց եղջիւրների ահաւոր ուժը այժմ թշնամու համար չէ, այլ՝ իրար փոր ծակելու, այն էլ խառի եւ խարտիկ շիշակի համար»։

«Բայց ճիշդ է եղեր Մարիկի պատմածը» մխիթարւում էր Զառնուկը։ Հօտը կանգ առաւ, հասեր էին սպանդանոցի դրան առաջ։

ԱՐՈՅԵԱՆ

Նիս

ԱՐՄԻՆԷԻՆ ՍԻՆԷՄԱՆ

(ԿԱՂԱՆԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ)

Արմաղան ուսուցչուհիիս՝ Տիկ. Տիրուհի Միսաքեանին

1.

Գեղեցիկ եռուզեռ մը կը տիրէր որբանոցին մէջ։

Բակին մէջ, խումբերու բաժնւած, երկ-երկու, երեք-երեք ու չորս-չորս, սեւ ու սեւուլիկ, ճերմակ ու թօմպուլիկ տղաք եւ աղջիկներ, կը խօսէին, կը պարէին, կ'երգէին ու կը վազվզէին շարունակ։

Բոլորն ալ Հայու զաւակներ, բոլորն ալ արիւնի եւ անապատի լուտաներ, գեղուղէշ հասակներով, զիրկ զիրկ մխեղով, խօսուն ու սիրելի, կրակ ու բոց աչքերով։

Ցեղին հարազատ եւ ճշմարիտ պատկերը։

2.

Արմինէն։

Կեցած էր մեծհետաքրքիր խումբի մը ճիշդ մէջտեղը ու համբուրելի շարժումներով, երկու օր վերջ իրենց վայելելիք հաճոյքին մասին կը խօսէր, խանդավառելով եւ նախապաշարելով տասներեք կամ տասնչորս տարու իր ընկերուհի ունկնդիրները, երեւակայական փայլուն հեռանկարներով։

Ամէնքն ալ սիրուն ու պճլտուն, բոլորն ալ իրարմէ գեղազանց՝ հայու շուշան աղջիկներ։

Արմինէն։ Խումբին եւ որբանոցին ամէնէն աշխատասէրը, ամէնէն ընդունակը, Տիգրանակերտի գիւղերէն աղջնակ մը, զաւակը բարեկեցիկ եւ հայրենասէր ընտանիքի մը, որուն պատմութիւնն ամբողջ, գիւղին լեռնակատա՛ր ազատագրութեամբ միայն գրի պիտի առնուէր։

Գիւղէն որբացած։ Հա՛, այո՛, այնպէ՛ս տխո՜ւր, շատ տխուր երազի մը պէս կը յիշէ. իր հօրը եւ ուրիշ տասնեակ մը հայերու գլխատումը ու անոնց գլուխներուն ցուցադրութիւնը, գիւղին գլխաւոր փողոցներուն մէջ եւ կառավարութեան զմնացին առջեւ։

Կը յիշէր այս։ Կարելի՞ էր չյիշել։ Ու յետոյ ալ իր հանինին հետ, աքսորի աշխարհին բոլոր անկիւնները թիզ առ թիզ չափչփելով Տէր-Զօր հասած, ու կորսնցնելէ յետոյ իր հանինը— միակ ապաւէնն ու պաշտպանը— որբահաւաք հայ պաշտօնեաներու ձեռքով Պոլիս բերուած, զինադադարէն վերջ։

Իր գիւղը ճանչցած էր միայն, ու քաղաքին նորանոր երեւոյթներն ու զարմանազան բաները հրաշքներ կը թուէին իրեն։

Առաջին անգամ երբ հսկայական շոգենաւ մը տեսաւ, կարծես թէ իր գիւղն էր որ իր առեւէն կուգար։ Ու հա՞ որբանոցին մէջ ու Պոլսոյ ամէն բան նոր էր ու զարմանալի իրեն համար։

Ուսումը շատ կը սիրէր։

Ու կը յիշէր, այնպէս կ'երեւէր երազի նման թէ իր ծնողներն ալ կը սիրէին ուսումը, թէ ուխտած էին ուսումնական աղջիկ մը ընել զինքը։

Կը յիշէր այն, որ իրենց տանը մէջ թերթեր կը կարդացուէին, Պոլսէն եկած...

«Ազատամարտ» ու «Բիւզանդիոն»։

Ինչքան կը յիշէր իր ծնողները եւ ինչքա՛ն կուլար անգամ որ, մանաւանդ մանկէ եւ, միտքը գային

3.

Հիմայ, որբանոցին բակին էր գլուխը հաւաքած իրեն պէս հալի ու համակրելի քանի մը քնքոյշ աղջիկներ, կը խօսէր ժանկարի մասին։

Ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի աւետած էին իրենց թէ երկու օր վերջ, նոր տարի էր եւ թէ որբանոցի սաներու յարմար մը պիտի տարուէին։

Փոթորկած էր Արմինէին ու երեւակայութիւնը։ Առաջին զամն էր, որ սինէմա պիտի Ինչպէ՞ս բան էր արդեօք։

Կ'ըսէին թէ պատին վրայ տեսարաններ տեղի կ'ունենա թէ երկինքը կ'երեւէր, ու սիրուն աղջիկներ զգեստ մը կը դառնային՝ ճակատնե գերով պսակուած, ու կ'ըսէին որ Հայոց Ջարդը ցոյց պիտի

Ո՛չ, այդ մէկը չէր ուզեր նել թէեւ փոքր, բայց կը յիշէ ինչպէ՛ս Թուրքերը կը ջարդէի յերը, կը փախցնէին մեծ քոյրի Ո՛չ, ո՛չ, Այդ մէկը չէր ուզեր

Այսպէս ուրեմն, Արմինէ գի օրուան սինէմային սպասե օրը։ Ու իրիկուան երբ ելաւ, զգաց որ թեթեւ մը կը գլուխը եւ ճակատն ալ քիչ մը րեր։

4.

Յաջորդ օրը, առտուան կին հետ չկրցաւ ելլել, բուռն ճիգերուն եւ փափաքին։

Սոսկալի տենդ մը կ'այրէր րուն նազելի մատաղ մարմ եւ գլուխը վեր վեր կը նետէր ծեր։

— Հանգիստ ըրէ՛, հա՛, հանգիստ ըրէ, որպէս զի վաղ ըլլաս եւ չզրկուիս սինէմային ուէին վարժուհիները։

Ի՜նչու սինէմային զրկուի՞ Եթէ հրդեհներու մէջ ալ պիտի երթա՛ր անպայման։

Որբանոցի բժիշկը զայն յետոյ գլուխը տխրօրէն շարժ անյոյս վիճակ մը ունենալը նած էր։

Ծանր ուղեղատապ մը էր խեղճ աղջնակը։

5.

Վաղը Կաղանդ է։

Ու գիշեր։

Տղաքը՝ վաղուան սինէմայի դէն բռնուած էին։ Մինչ հիւանդներու բաժնին մէջ, Արմ ուղեղատապէն շղթայուած կը ռապէր։

Բժիշկ եւ վարժուհիները տասուացթոր աչքերով կը սպա անոր մնարին վերեւ։

Անյոյս էր Արմինէին վիճ Տղաք՝ մեծ բան չէին գիտեր որ հիւանդ էր Արմինէն. այդ միայն։

— Ի՜նչ ունիս Հա՞ւ եա, վաղը նէմա պիտի երթամ, չէ՞։

«Եթէ զիս չտանիք, ալ ձեզի տի չհամբուրեմ, ա՛լ դասերս տի չաշխատիմ, ա՛լ բարի Արմ պիտի չըլլամ...։ Կ'ըսէր երբեմն շուրջիններուն, կակմակելով։

— Այո՛, անշուշտ կը պատաս նէին։

6.

Կաղանդ։ Յունուար մէկ։

Որբանոցին մօտակայ եկեղեցիին զանգակը կը ղօղա որբ ու որբուհիներուն պէս եւ հետ լալով կարծես։

Որբանոցը սուգի մէջ էր։

Ու բակին մէջ, բարձրաւ կի մը վրայ կը հանգչէր Արմ անուշ-գազալը, զարդարուած նակին յարմար ծաղկեփունջեր

Արմինէն մեռած էր։

Իր վերջին խօսքերը սինէ մասին եղած էին։ Ու ինքը էր կեանքի իրական սինէմա մահուան գիրկը։

Որբանոցն ամբողջ լացաւ եւ։

ԱԹԷՆՔ Մ. ՄԱՆՈՒԿ

ԿՈՉ ՄԸ

Մտքի Աշխատաւորներու Մի զաշնակցութիւնը կոչ մը հրապա կած է, որուն մէջ, կը մատնա ֆրանսական մտքի աշխատաւորութ արտաքման նուազումը, մը, որ անգործութեան վրայ ճառ մըն ալ կ'աւելցնէ։ Աէնաւ ցաւ կը յայտնէ որ Ֆրանս Խորհրդարանին հաւանութեան Թարկուած հանրօգուտ շինութ ծրագրին մէջ, ոչինչ նախատես է մտքի աշխատաւորներուն համ

ԳԻՏԱԿԱՆ, [illegible]

ԵՐԿՈՒ ՄԵԾ ԳԻՏՈՒՆՆԵՐ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԳՈՐԾԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ.— 1931 տարուան Նոպէլի քիմիաբանութեան մրցանակը ստացան երկու Գերմանացիներ՝ Քարլ Պօշ եւ Ֆրիտրիխ Պէրկիուս, երկուքն ալ մեծ անուններ գերման քիմիական մեծ ճարտարարուեստին մէջ։ Անոնց համբաւը սակայն զուտ գիտական աշխատանքի արդիւնք չէ, որովհետեւ երկուքն ալ աւելի ճարտարագէտներ են քան գիտնականներ, եւ երբ նկատի ունենանք որ մինչեւ այսօր Նոպէլեան մրցանակները կը տրուէին միայն գիտութեան մարդոց, զարմանալով մը կը գտնենք այս տարուան մրցանակաբաշխութեան մէջ։

Քարլ Պօշի եւ Պէրկիուսի ընծայուած այս մեծ պատիւը գնահատութիւնն է այն ջանքերուն, որոնցմով անոնք յաջողեցան իրարմէ անջատ եւ տարբեր մարզերու մէջ գործնականացնել տեսականօրէն շատոնց ծանօթ քիմիական կարելիութիւններ։

Փրոֆ. Քարլ Պօշի գլխաւոր գործն է օդին մէջ գտնուող ազօթի միացումը ջրածինի հետ, որմէ կը կազմուի ամոնիաք։ Տեսականօրէն այս զօդումի գիւտը ըրած էր ծանօթ գերման քիմիագէտ Հապէր, որուն համար ալ ստացաւ ան 1918ի Նոպէլեան մրցանակը։ Բայց ի՞նչ կ'արժէ տեսականը, երբ կարելիութիւն չկայ զայն գործնականացնելու։ Պօշ ստիպուած էր բոլորովին նոր հիմեր վրայ դնել քիմիական բացատրութիւն մը մէջտեղ բերելու մեթոտները։ Պէտք էր բոլորովին նոր տեսակ երկաթ մը պատրաստել որ 200 մթնոլորտի ճնշման տակ եւ 400—500 աստիճան տաքութեան մէջ ամենեւին կայքը՝ ջրածինը անկորուստ պարփակէր ներս, եւայլն։

Պատերազմի միջոցին երբ Գերմանիա մեկուսացման պատճառով զրկուած էր Չիլէի ժայռաղէն (բորակ, salpêtre), ստիպուած էր արուեստականօրէն իր երկրի հում նիւթերէն պատրաստել զայն ո՛չ միայն պատերազմական նպատակներու, (վառօդի պատրաստութիւն), այլեւ հողագործին հասցնելու համար քիմիական աղը, որ նոյնպէս ազօթի բաղադրութիւններ պէտք է պարունակէ։ Անհրաժեշտութեան անմիջական ճնշման տակ գերման պետութիւնը չխնայեց իր դրամական աջակցութիւնը եւ այսպէս Պօշ յաջողեցաւ 1916—17, մէկ տարուան կարճ միջոցին Լօյնայի գործարանը կառուցանել, զոր կարելի է կոչել գործարաններու գործարանը, քաղաք մը մօտ 500 շէնքերով եւ 6 քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ մը վրայ։ Այս տեսակ հսկայ հաստատութիւն մը պէտք էր որ կարենար ամէնէնաժան նախանիւթերէն — օդ, ջուր եւ ածուխ — պատրաստել ամոնեաքը եւ բորակային թթուն։

Այսօր Պօշ ընդհ. տնօրէնն է աշխարհի ամենամեծ քիմիական ձեռնարկին I. G.ի, բայց ստացած մրցանակը ոչ թէ իր պաշտօնին, այլ անոր համար որ կրցաւ իրագործել ամոնեաքի զօդումը։

Ֆրիտրիխ Պէրկիուս քեանքին մեծագոյն մասը նուիրած է ածուխէն պէնզին կամ նման հեղուկ վառելանիւթեր հանելու, ուրիշ խօսքով ածուխը հեղուկացնելու։ Այս նպատակին հասնելու համար, պէտք էր ածուխին վրայ բարդել ջրածին։ Բայց այս բարդումը նոր բաղադրութիւն մը պէտք էր ստեղծէր, որպէս զի պարզ ածխանիւթին տուած աշխատանքի քանակը այդ կերպով բարձրանար եւ հասնէր բնական քարիւղի արժէքին։

Իր փորձերը յաջողութեամբ պսակուած են եւ արդէն 10 տարիէ ի վեր կը պատրաստուի մեծ քանակութեամբ զօդացեալ պէնզին։ Այսօրուան հրապարակի ինկած գինով թէեւ շահաբեր չէ այս գործը, բայց գիտական մեծ խնդիր մը լուծուած է եւ Գերմանիան ի հարկին պիտի կրնայ իր պէնզինը ինք պատրաստել եւ ձերբազատուիլ օտար քարիւղի տիրապետութենէն։

Վերջերս Պէրկիուս փայտէն շաքար հանելու գործնական ձեւ մը գտած է, որուն տեսականը նշանաւոր քիմիաբան Վիլշթէթըր ժամանակին բանաձեւած էր։ Փայտին մէջ գտնուած սէլիւլոզը թթուի ազդեցութեան տակ կը վերածուի շաքարի, այնպէս ինչպէս նշան (օսլայ)։

Այսօրուան համար թէեւ մեծ գործնական արժէք մը չէ ներկայացներ այս յաջողութիւնը, բայց իրականացած է փայտէն սնունդ հանելու գաղափարը։

Իրաւա՛մբ ունի Գերմանիոյ պատերազմական եւ ներքին նախարար Կրէօնէր, երբ երկու շաբաթ առաջ, այնքան հպարտութեամբ, իր անթելի ճառին մէջ կը գոչէր.— «Ցնցուածալու պէտք չունինք, որովհետեւ հակառակ ամէն բանի, գիտութեան մէջ նորէն ամէնէն առաջնէն կ'երթանք»։

ՏԻԳՐԱՆ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՊԱԼԻ ԿՂԶԻՆ ՄԷՋ

Հասարակածային ծովերուն վրայ նետուած կղզի մըն է Պալին, որ, ջուրի կապոյտ բաղուկով մը ծածկուած բաժնուած, կը լողայ ու կը ցնցուի փրփուրին կապոյտներուն մէջ։ 160 քիլոմեթր երկարութ եւ 80 քիլոմեթր լայնք ունի։ Բնակիչներուն թիւն է 1 միլիոն։

Խափշիկներ են անոնք, ի բնէ արուեստագէտ։ Անոնց մէջ գործածուած են զանազան արուեստներ։ Ունին հրաշալի քանդակագործներ, եւ այլ արուեստագէտներ, որոնք աղուոր խազեր կը բանին փայտի վրայ։ Քանդակները գունաւոր են։ Կիները կը հիւսեն մետաքսեայ շքեղ ու նուրբ կերպասներ, արծաթէ եւ ոսկեայ ծաղկներով։

Այս կղզիէն կուգայ պաթիկի արուեստը, — ճերմակ կերպասին վրայ, որ կը ներկայացնէ զանազան գծագրութիւններ, կը թափեն տաք մոմը, զոր յետոյ կը գունաւորեն գէգին, կապոյտ կամ կարմիր։ Այսպիսի պաթիկներով նախշուած են Պալիի կիներու եւ այրերու զգեստները, որոնք կը կոչուին սարօնկ։ Այս զգեստը շրջազգեստի մը պէս կը ծածկէ մէջքէն վար մինչեւ ոտքերը, մերկ ձգելով իրանը։ Պալիի կիները մերկ կը ձգեն իրենց կուրծքը, որ հասուն սերկեւիլի գոյն կը ստանայ արեւէն։

Բնութիւնը նահապետական է. բազմաթիւ հիւղակներ պատով մը շրջապատուած, կը կազմեն մէկ ընտանիք։ Գիւղը մեհեան մը։ Հնդկական արշաւանքէ մը ի վեր, որ տեղի ունեցած է 1200 թուականներուն, Պալիցիները յարած են հնդկական կրօնքին։ Անոնց կրօնական արարողութիւնները կը բաղկանան թափօրներէ, պարերէ եւ նուիրաբերութիւններէ։ Սակայն այդ արարողութիւնները այնքան յաճախակի են, որ Պալին կը կոչուի «սրբազան կղզի»։

Պալիի կիները պարտաւոր են սորվիլ երեք գործ.— հիւսել, գլխուն վրայ առարկայ դնել (որպէս զի ետքէն այդ ձեւով նուէրներ տանին իրենց աստուածներուն) եւ պարել։

Պարերը երկու տեսակ են,— աշխարհիկ եւ սրբազան։

Մեհենական սրբազան պարերը կը կատարեն կղզիին ամէնէն թարմ ու գեղանի աղջիկները։ Այս պարերը չափազանց ինքնատիպ են եւ խորհրդաւոր։ Ոչ մէկ ուրիշ խափշիկ ցեղ գիտէ պարել այնքան խորհրդաւոր եւ գեղեցիկ,— այդ պարերը արտայայտութիւնն են կամ թարգմանութիւնը իրենց աստուածաբանական բանաստեղծութիւններուն։ Այս պարերուն կ'ընկերանայ նուագախումբ։ Պարուհիները, կրօնական այդ արարողութիւնը սկսելէ առաջ, կ'երթան ծերագոյն քուրմին առջեւ, որ իրենց գլխուն վրայ կը թափէ օրհնեալ ջուր եւ նուիրական ծաղիկի մը փունջերը։ Ցետոյ պարուհիներուն ափին մէջ կը լեցնէ քանի կաթիլ օրհնեալ ջուր, զոր անոնք պիտի խմեն՝ պարն սկսելու համար։

Պալիցիները, ինչպէս ըսինք, զարմանալի ինքնաբուխութիւն մը ունին, արուեստագէտ ծնած են։ Դաստիարակութեան խորութիւնը այնքան չէ շփոթած, որքան Հնդկաստանի մէջ։

Պալիցիներուն օրացոյցը տարին կը բաժնէ 210 օրերուն կամ 6 ամիսներու, որը 16 ժամ է. աշխատանքը կը սկսի՝ երբ կը ծագի արեւը։

Հրաշալի բնութիւն մը ունի, եզակի վայելչութեամբ։

Պալի կը գտնուի Հոլանտացիներու տիրապետութեան տակ։

ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

Քերթուածներու համար մէջբերումներ խաղաղ, հեղինակ Քարլօ Հարանօ։ Քանի մը փոքրիկ հատուածներ, իբրեւ ճաշակ.

ՏՈՎՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ծովուն վրայ գիշեր ատեն,
Շամենք շունչ մը առի,—
Հովի կզզի մը։

փողոցի մը անկիւնադարձին՝
ճիշդ կուրծքիս վրայ ստացայ
Գեղանի դէմք մը,
ինչպէս ծաղկեփունջ մը։

ԴԵՂՁ ՄԸ

Անուշաբոյր գունդ մը,
Ցնամիջօրէի գովսով,—
Ամա՛ն կ'ուտեմ։
Մրգաստանին մէջ, զոր նոր կ'թեր եմ,
Այնման անձրեւները ծածք են խոտը,
Ցառ մը տակ ինկեր
Մոռցուեր է երախայի գնդակ մը։

ԳԻՆԱՐԲՈՒՔ

Քիմքերու գիջութիւն,—
Իրարու կը խառնեն,
Կշռոյթով մը ցնցելով,
Ըմպելիներն տարաձամ,
Որպէսզի ստեղծեն կեանքի ճաշակը։
Խմեցի եւ ծանր կը զգամ ինքզինքս,
Թէեւ թեթեւ խմեցի,
Հիմա ազատ եմ ժխտելու ամէն գործ,
Եւ յաղթական կը մեկնիմ։

ՑԵՏՊԱՏԵՐԱԶՄԵԱՆ ԴԻԿՏԱՏՈՐՆԵՐԸ

Կոմս Սֆորցա վերջերս լոյս ընծայեց երկու գիրք, որոնք գրեթէ նոյն նիւթը կը շօշափեն, բայց միշտ հետաքրքրական։ Առաջին գիրքը կը կոչուի «Նոր Եւրոպայի ճարտարապետները», իսկ երկրորդը՝ «Ցետպատերազմեան գիկտատորները եւ գիկտատուրաները»։

Կարեւոր են, մեզի համար, տեսակէտները, զորս Կոմս Սֆորցա կը յայտնէ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ գիկտատորներուն մասին։

Ըստ կոմս Սֆորցայի, յետպատերազմեան ամէնէն իրական գիկտատորն է Մուսթաֆա Քէմալ, որ «հանճարը իրական յաջողութիւնը եւ փառքը, եւ ոչ թէ երեւութականը»։

Կոմս Սֆորցա պատերազմէն յառաջ Պոլսոյ մէջ մարզպանն էր Իտալիոյ։ Այնպէս որ լաւ կը ճանչնայ իր նիւթը։ Ան ազդուելով իր յիշատակները, ծանրապէս կը քննադատէ այն սխալները, զորս գործեցին պատերազմէն յետոյ, դաշնակիցները, մասնաւորապէս Անգլիա, Դաշնակիցներն էին, որ կ'ըսէ, Թուրք ազգային շարժման զարթօնքին, ամէն ձեւով նպաստեցին Մուսթաֆա Քէմալի հեղինակութեան բարձրացման՝ մինչեւ անոր գիկտատորի յաջողութիւնները։

Կոմս Սֆորցա կը խօսի նաեւ ռուսական կայսերապաշտութեան մասին, զոր լաւ կը ճանչնայ իբրեւ գիտցող։ Ու կը հաստատէ թէ բոլշեւիկներուն քաղաքականութիւնը շարունակութիւնն է ռուս աշխարհակալական ձգտումներուն դէպի Մանչուրիա, Պարսկաստան, Մոնկոլիստան եւ Չինաստան։ Ոչ մէկ տարբերութիւն Գ. Միջազգայինին ու ցարերու գերդաստանին աւանդութիւններուն ու յաւակնութիւններուն միջեւ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ն. Փ. Ընկերութիւնն ալ "կոմիտէն",...

Պոլսոյ Վաքթ լրագիրը կը գրէ դեկտ. 26 թուականով.

Ցարդ Ռեֆորմական Գերմանական ընկերակցութեան մասին զանազան ձեւերով զանգատներ արձանագրելով հանդերձ, պէտք չէր զգայցուէր անոնց տեղեկութեանց։ Իրաւ է թէ այսօր, մէջտեղը այդ ընկերակցութեան Թուրքիոյ մէջ ունեցած ճիւղերուն մասին նոր գանգատ մը չկայ։ Բայց Գահիրէի եւ Պէյրութի մասնաճիւղերու գործունէութեան վրայ կ'արժէ որ Թուրք հանրային կարծիքին ուշք հրաւիրենք։

Գահիրէ լոյս տեսնող դաշնակցական «Յուսաբեր» թերթը իր 11 Նոյմ. 931 թուակիր թիւին մէջ կը գրէ թէ 300 հոգիէ հացկերոյթ մը տրուած է ի պատիւ Երեւանի նախկին կրթական նախարար Ն. Աղբալեանի։ Այս հացկերոյթը տրուած է Ն. Փ. Ը. սալոններուն մէջ։ Միւս կողմէ Դաշնակցականներու կողմէ հիմնուած համազգային կազմակերպութեան Պէյրութի ճիւղին բացումն ալ Ն. Փ. Ը. մէջ կատարուած է, ուր պիտի տեղի ունենան համաժողովներ այդ կազմակերպութեան ժողովները։

Մէկը Եգիպտոսի եւ միւսը Սուրիոյ մէջ տեղի ունեցող այս դէպքերուն միջեւ, կապը ուշադրութեան արժանի է։ Կը հանգինք որ Ն. Փ. Ընկերակցութեան արտասահմանի մասնաճիւղերը իրենց գտնուած տեղերուն մէջ հայ կոմիտէներուն կ'օժանդակեն։ Մեծ ցաւով կ'արձանագրենք այս փաստը։

Մեր գիտցածը այն է որ Ն. Փ. Ընկերութեան Թուրքիոյ մասնաճիւղերուն եւ արտասահմանի մասնաճիւղերուն միջեւ փոխադարձութ եւ կանոնագրի տեսակէտով ոչ մէկ տարբերութիւն կայ։ Բոլորն ալ միեւնոյն կեդրոնէն կը ստանան իրենց հրահանգները ու ուժը։ Բոլորն ալ միեւնոյն նպատակը եւ քաղաքականութիւնը կը հետապնդեն։ Ուրեմն Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ լոկ քաղաքակրթական նպատակներ հետապնդելը յայտարարող Ն. Փ. Ընկ.ի արտասահմանի ճիւղերուն մէջ այս գործունէութիւնը ինչպէ՞ս կարելի է բացատրել։

Ինչպէ՞ս կարելի է հաշտեցնել այդ գործունէութիւնները իրենց ծրագրին եւ կանոնագրին հետ։ Եւ եթէ Ն. Փ. Ընկ.ի Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ ճիւղերը ոչ մէկ առնչութիւն չեն տեսներ այդ տեղի կոմիտէներուն օժանդակելու մէջ, Թուրքերը ինչպէ՞ս կրնան վստահիլ անոնց ճիւղերուն գործունէութեան իրենց երկրին մէջ, եւ թոյլ տալ անոնց ազատ գործունէութիւնը։

Հետեւաբար այս խնդրոյն մէջ պարտականութիւն մը կ'իյնայ կառավարութեան։ Խաղալ քննել անոնց կացութիւնը եւ անոնց կեդրոնին ուշք հրաւիրել Թուրքիայէն դուրս գտնուած իրենց ճիւղերուն վրայ։ Կրնայ ըլլալ որ Ն. Փ. Ընկ.ի Թուրքիոյ մասնաճիւղերուն անօրէնները ըսեն.—

«Մենք միայն մեր գործունէութեան մասին պատասխանատուներն ենք ըլլալ։ Ձեր խօսքը Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ ճիւղերուն»։

Կասկած չկայ թէ երեւութապէս այս տեսութիւնը շիտակ է. բայց այդ պատասխանատուութիւնը անձնական պատասխանատուութիւն է։ Անկէ զատ, Ն. Փ. Ընկ.ի բարոյական պատասխանատուութիւնը կայ։ Այնպէս որ ինչ ալ ըլլայ տեղ տալ ճիւղերուն անձ է հաստատութեան, որ Արտասահմանի մէջ Թուրքերուն եւ Թուրքիոյ դէմ գործունէութեան կը մասնակցի։ Այս կացութեան համաձայն, կառավարութիւնը վճռական պարզաբանութիւն մը պէտք է ընէ անոնց բուն կեդրոնին։ Եւ որքան ատեն որ այդ վերոյիշեալ երկու մասնաճիւղերը չզադրին գործակցիլ այդ կօմիտէներուն, պէտք է հաղորդել կեդրոնին թէ Թուրքիոյ ճիւղերուն կարելի չպիտի ըլլայ արտօնել գործունէութիւնը։

"Ինչու համար Դաշնակ պետը յաճախ պտոյտի կ'ելլէ,,

«Ճէնի Կիւն» շարունակելով իր տասն անգամ կրկնուած թէզերը, կը գրէ (24 դեկտ.).

— «Նոր Թիւրքիստան» անուան տակ հայաստան մը երեւան պիտի բերուէր։ Արդէն Հօյպունեանները ընդունած էին որ Կիլիկիոյ մէջ անկախաբար ուրիշ Հայաստան մը եւս կազմուի եւ սատարձակութեամբ այդ Հայաստանին շնորհած էին Երզրումը, Պայազիտը եւ Վանը։

Հօյպուն միութեան հիմը Հայերը դրած են։ 1927էն ի վեր զանազան վայրերու մէջ փորձուած ըմբոստութիւնները, գաւազրութիւնները եւ յեղափոխութիւնները երբ արդիւնք մը չտուին, Հայերը պէտք տեսան իսլամութեան եւ խալիֆայութեան անունին տակ սրտել բոլոր անոնք որ ընդդիմադիր էին Թուրք հանրապետութեան։ Այդ Հայերը նոյնպէս զանազան միջոցներով աշխատեցան Թուրքերը մոլորեցնել։ Մէհմէտ Ալի անուն մարդու մը Փարիզի մէջ հրատարակուած «Եգիպտոսեան Հանրապետութիւն» կոչուած քուրքի կաշր թերթը։ Այս քուրքի կարծին հա՛ օրինակները։ Պէյրութի մէջ, Դաշնակներու մասնաճիւղին կողմէ երկրէն կը բաժնուէին։ Հայերը, ուրեմն նիւթապէս կ'օժանդակէին նաեւ Մէհմէտ Ալիին։

Վէհիպ փաշա Հայերուն հետ շփման մէջ է։ Նոյնիսկ Աթէնք գտնուած միջոցին, հոն եկած են նաեւ Արշակ Ջամալեան եւ Ռուբէն Տէր Մինասեան, որոնք երկար տեսակցութիւններ ունեցած են անոր հետ։

Թուրք դաշնակիցներու միութիւնը եւս հայկական դրամով կազմակերպուած է եւ անոր անդամներուն մեծամասնութիւնը Թրքութեան թշնամի ոչ իսլամ տարրերէ կազմուած է։ Այս տարի Դաշնակները եւ Հօյպունները Պէյրութի մօտ վայրի մը մէջ հաւաքուելով ժողով գումարելով կարգ մը որոշումներ տուին։ Անոնց իբրեւ թէ պիտի աշխատին նախկին Օսմանեան կայսրութեան նման Թուրքելիբերա կայսրութիւն մը հիմնելու, որուն վերապետը պիտի ըլլայ եղեր նախկին կայսերական գերդաստանի անդամներէն մէկը։ Այս ուղղութեամբ փոխադարձ կատարուած եւ Ազաբէլ Մէհմէտ ալ դիմած եղած է։

«Ճէնի Կիւն» կը խօսի նաեւ քրտական հարցի մասին եւ կը բացատրէ թէ ինչո՞ւ համար հայ յեղափոխականները կը հրահրեն այս հարցը։

Ծխախոտի տագնապը

Ձէթիքէն հասած բազմաստորագիր հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ հակառակ այս տարուան լաւագոյն բերքերուն, Ճէթիքէ գիւղացիներուն ձեռքը մնացած է վեց հարիւր հազար քիլոյէն աւելի ծխախոտ։

Գիւղացիները պիտի փճանան, որովհետեւ աւանդ ձգուած ծխախոտները գրաւառատններուն կողմէ վար գինով կը ծախուին, եւ պահանջատէրերն ալ կը նեղեն պարտականները։

Գիւղացիները հեռագրով դիմած են նաեւ վարչապետին եւ Ազգ. Մեծ Ժողովին։

Վարժարաններու կիւակին

Անատօլուի հեռագրական գործակալութիւնը կը հերքէ Ազգամի այն լուրը, թէ որով ֆրանսական գիմնազին գործավարներուն տուած այցելութիւնը կը վերագրուէր քրիստոնեայ վարժարաններու գիւղացիի խնդրին։ «Ժեանանին այցելութիւնը ոեւէ կապ չունի, կ'երակի օրերը վարժարան բանալու վերջին հրահանգին հետ»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

"Արծիւ" փանֆարի հանդէսը

ՏԷՍԻՆ, 28 դեկտ.— Անցեալ Ցունիսի 22ին, Ս. Համանէն հոս եկաւ Պ. Խ. Յոնալեանը — Մալաթիացի — իր հետ բերելով Սէն. Շամօնի լուծուած Զարգացական Միութեան փանֆարի 11 կտոր գործիքները, ծախելու համար։ Վասպ. Հայր. Միութեան վարչութիւնը անմիջապէս գնեց փանֆարի գործիքները եւ Միութեան մնացած 34 կտոր գրքերը· երկուստէք տալով պէտք եղած ընկալագիրը։ Վարչութիւնը յետոյ գնեց նաեւ Լիոնի լուծուած «Արագած» փանֆարի 13 գործիքները եւ ձեռնարկեց «Արծիւ» փանֆարի խումբի կազմութեան եւ իբրեւ մարզիչ-ղեկավար հրաւիրեց Պ. Խոփիկեանը, որ սիրով յանձն առաւ այդ պաշտօնը եւ սկսաւ բարեխղճօրէն տանիլ իր գործը։ Պ. Խոփիկեանը համբերատարութեամբ յառաջ տարաւ խումբի փորձերը, հակառակ շատ մը դժուարութիւններու եւ ահա այսօր թէ ինքը եւ թէ նախաձեռնող միութիւնը, ինչպէս եւ Տէսինի գաղութը կը վայելեն իր աշխատանքի արդիւնքը։

Համաձայն յայտարարութեան, դեկտ. 26ին շաբաթ կէսօրէ վերջ, փանֆարը իր կազմով որոշուած հաւաքատեղիէն դուրս ելաւ եւ ուղղուեցաւ դէպի S. L. S. A.ի գործարանի դուռը, յարգանքի առաջին ողջոյնը տալու համար վարչութեան։ Ճամբուն ամէնէն կը ծածանէին ֆրանսական եւ հայկական եռագոյնները, իսկ մէջտեղը՝ խումբի գինանշանը «Արծիւ Վասպուրականի», որ իր թեւերը բացած եռագոյնին մէջ եւ «փարոսը կանակին», խնամքով մը գծուած էր։

Թափօրը — որուն կը հետեւէին ստուար բազմութիւն մը — կանգ առաւ տնօրէնութեան շէնքին առջեւ եւ նուագեց ֆրանսերէն յայտնի կտոր մը, «Լը Թուրիստը»։ Ցետոյ թափօրը յառաջացաւ Ժան Ժօրէսի փողոցէն եւ անցնելով քաղաքապետարանի եւ ոստիկանատան առջեւէն, նուագեցին «Ի՞նչն Հայերը» եւ ուղղուեցաւ դէպի հանդիսավայրը — Սէնթ-ժան Նովէլթիի սրահը, բաժնեցնելով բուռն հետաքրքրութիւն մը տեղացիներու մէջ, որոնք պատուհաններէն եւ փողոց թափուելով կը դիտէին թափօրը։

Ժամը 3ին նախագահ Պ. Ա. Մելքոնեանը, խումբի կազմութեան եւ եւ հայկական երաժշտութեան մասին մը խօսք ըսելէ վերջը վարագոյրը բացուեցաւ եւ ժողովրդի դղրդագին ծափերու տակը երեւան ելաւ փանֆարի խումբը (32 հոգի) շուրջանակի կանգնած բեմին վրայ, իրենց գլխէն կախուած «Արծիւ Վասպուրականի» գինանշանը, երկու կողքերէն ֆրանսական եւ հայկական դրօշակները։

Հանդէսը բացուեցաւ փանֆարի «Մեր Հայրենիք» երգով, որուն ներկաները ունկնդրեցին յոտնկայս։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Պ. Պ. Եղիան «Միրուհիս» եւ «Հոնց ամպերը» մեներգներով, Ն. Խաչատրեան Պ. Դուրեանի «Սեւ օրերը» արտասանութիւնով, Ն. Գազազ ֆանթեզիով մը եւ դիմակաւոր կատակերգութիւնով մը — Պարոնեանի կտորներէն — ընկերակցութեամբ Պ. Եղիային, որոնց կը մասնակցէր դաշնակով Պ. Խոփիկեանը։ Օր. Ս. Հիւսեան Նար պէյի «Միծեռնիկ» արտասանութիւնով եւ դաշնակով մը ֆրանսերէն կտոր մը։

Վասպ. Հայր. Միութեան կողմէ ընկ. Կ. Կալոյեանը ծաղկեփունջ մը ձեռքին բեմ ելաւ Պ. Խոփիկեանի հետ եւ փունջը նուիրեց անոր։

Փանֆարը մէջընդմէջ կը նուագէր «Լը Թուրիստ» Չէյթունցիներ», «Լուսին Չկար», «Ցառաջ Նահատակ» երգերը։ Մեներգ մը խումբին մասնակցող ֆրանսացիի մը կողմէ, իսկ Պ. Ժիրայր նուագեց առանձին «Միծեռնակը»։

Հանդէսը փակուեցաւ փանֆարի «Մշակ Բանւոր» երգով, որ ներկաներու ծափերուն տակ կրկնուեցաւ։ Ցետոյ դարձեալ ժողովուրդի բուռն ցանկութեամբ, խումբը նուագեց «Լը Թուրիստը», եւ ներկաները մեկնեցան խանդավառ տրամադրութեան տակ։

Հանդէսէն վերջը, երեկոյեան ժամը 6ին Միութեան կողմէն հացկերոյթ մը տրուեցաւ խումբին, ի պատիւ փանֆարին մասնակցող ֆրանսացի նուագողներուն, իսկ ժամը 8էն մինչեւ լոյսը, ընտանեկան պարահանդէս մը փանֆարի ընկերակցութեամբ, Պ. Ալեքսան Սատոյեանի պարասրահին մէջ։

Վ. Հ.

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Գ. ՄԵՐԻԿԵԱՆՑ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց երրորդ մանչ զաւկին։

Մարսէյլ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Մանկապարտէզի տարեկան հանդէսը տեղի ունեցաւ Դեկտ. 25ին, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան։ Փոքրիկներուն կողմէ եղան մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն որոնք շատ յաջող էին։

Գնահատութեան արժանացան վարժուհիներ Օր. Գասապեանները որոնք փոքրիկներուն կրթութեան համար ջանք չէին խնայած։ Փոքրիկներու կողմէ ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը եւ «Թ․․ք Թաքը» նաեւ ի նպաստ մանկապարտէզին աճուրդի դրուեցան մէկ երկու առարկաներ եւ հասոյթ գոյացաւ 300 ֆրանք։

Հոգեւոր հովիւը եւ Պ. Գ. Սարօեան խօսելով մանկապարտէզի յառաջացման մասին, թելադրեցին որ կազմակերպութիւնները եւ ունեւոր հայրենակիցները նիւթապէս օժանդակեն, այլապէս պիտի փակուի։ Արդէն 600 ֆր. բաց մը ունի։

Ն. Թ.

Լօզանի խորհրդաժողովէն առաջ

Նախորդ օր, Ֆրանսայի Նախարարաց խորհուրդը քննելով հատուցումներու խորհրդաժողովին շուրջ կատարուած բանակցութիւնները, ընդունեց իբր խորհրդաժողովի գումարման վայր՝ Լօզանը։

Խորհրդաժողովը պիտի բացուի յունուար 18ին։

Գերմանիա եւս ընդունած է անգլիական կառավարութեան կողմէ եղած առաջարկը խորհրդաժողովի գումարման վայրի եւ թուականի մասին։

Պալի եւմտական յանձնախումբին Գերմանիոյ կացութեան մասին տուած տեղեկագրին հիման վրայ՝ համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ բանակցութիւնները պիտի սկսին յառաջիկայ շաբթու Փարիզի մէջ։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

5 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1768

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՐԹԻՑ ԳԻԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Վերջացող տարուան ընթացքին. բսինք, Երեւանի մեծագոյն գործն եղաւ Ներգաղթը: Անշուշտ այնպէս ինչպէս կը հասկնան իրենք:

Դեռ նոր մեկնեցաւ Ներգաղթի առաջին կարաւանը: Դեկտ. 30ին Պիրէոնէն ճամբայ ելան 1900 հոգի, ինչպէս կը հաղորդէր հեռագիրը: Յաջորդ մեկնումներու մասին որոշ տեղեկութիւն չունինք: Եւ յայտնի չէ տակաւին, թէ երբ պիտի վերջանայ առաջին վեց հազարին առաքումը (հազարը Պուլկարիայէն):

Այնպէս որ, կանխահաս է խօսիլ մնացեալ չորս հազարին մասին: Իսկ յաջորդ քսան հազարի ծրագիրը պէտք է համարել պարզ ծրագիր Անոր իրականացումը կապուած է գաղութներու օժանդակութեան հետ. որ ոչ իսկ Թուղթի վրայ նախատեսուած է: «Վարչապետին այցելութեան առթիւ (1931 օգոստոս) շռայլուած խոստումները, ճառերն ու հաւաստիքները շուտով դարձան հոգեհան քարոզ: Եւ այս ընթացքով, այդպէս ալ պիտի մնան:Գանէ մինչեւ այն օրը ուր ոչ միայն Երեւանը, այլ և անոր շռայլարան բարեկամները խելքի գան:

Ներգաղթը լաւագոյն պատեհութիւնն էր խոհանոցի վէճերը մէկդի դնելու եւ հաւաքարար գործի փարելու: Ընդհակառակն, դարձաւ նոր պատրուակ մը հակադաշնակցական ախորժակները սրելու: Եւ տեղ, տակաւին առաջին կարաւանը ճամբայ չելած, «մահափորձի» հէքեաթ մըն ալ կը ծամծուի, ի պատիւ ամսեղուկ Շահվերդեանի...

Զմեղադրենք: Հերոսանալու մարմաջն ալ հայկական ժառանգութիւն է: Երեւանի Թզուկ Ըամէթը ինչո՞ւ վար պիտի մնար Թուրքիոյ վարչապետէն:

×

Բուն երկրին մէջ, տարին անցաւ «խաղաղ»:

Այնտեղ ուր հաւաքական տնտեսութիւնը կարելի եղած էր գործադրել, մարդիկ վայելեցին անոր արհեստական շնորհնե՛րը: Իսկ ուր որ գիւղացին ըմբոստացած էր, Թնդանօթը օգնութեան հասաւ, իբրեւ «շինարարական» ազդակ:

Մասնաւորապէս լեռնային, մեկուսացեալ շրջաններու մէջ, Արագածէն մինչեւ Զանգեզուր, պակաս չեղան դէպքեր, որոնք պաշտօնական բերնով կը կոչուէին «բանտիզիմ» (աւազակութիւն), ինչպէս յեղափոխական շարժումները՝ Թուրքիոյ մէջ:

Եւ անընդհատ շարունակուեցան խուզարկութիւնները, ձերբակալութիւններն ու աքսորները, որոնք անբաժան լրացուցիչ մասերը կը կազմեն կարմիր իշխանապետութեան, ինչպէս ամբողջ Ռուսաստանի, նոյնպէս անոր յետին ծայրագաւառներուն մէջ:

Իսկ տարուան ամէնէն զարշելի երեւոյթն եղաւ մտաւորականութեան դէմ սարքուած միջնադարեան հալածանքներն՝ «յանուն Մարքս-լէնինեան փիլիսոփայութեան դիալեքտիկական մատերիալիզմի»:

Ազգերու պատմութեան մէջ դժուար թէ գտնուի շրջան մը, ուր չոշորթութիւնը, տգիտութիւնը եւ լրբութիւնը ձեռք ձեռքի տուած ըլլան, վայրենի հալածանք մը կազմակերպելու համար Մոսկուին դէմ: Եղած - չեղած հեղինակութիւններու դէմ, մազ-մօրուք ճերմկցուցած բանասէրներու, լեզուագէտներու, հնագէտներու, ակադեմականներու, գիտուններու, ճարտարագէտներու, նոյն իսկ բժիշկներու դէմ:

Այստեղ ալ, ազդանշանը տրուած էր վերէն: Բայց Մոսկուան հագիւ քալելու հրամանը տուած, Երեւանցիները սկսան վազել քառասմբակ, ինչպէս «կոլխոզ»ի գործադրութեան, ինչպէս ամէն բանի մէջ:

Ազդանշանն էր — «Բոլշեւիկօրէն գրոհել դասակարգային թշնամու իդէալոգիական դիրքերի վրայ: Արմատախիլ անել բուրժուական-ռէակցիոն իդէոլոգիան տեսական ֆրոնտի բոլոր բնագաւառներից» (Խորհ. Հայաստան, 21 Ծայիս 1931):

Եւ այստեղ էր որ արձանագրուեցաւ փառք. Հրաչեայ Աճառեանի անքաւելի «մեղքը», իր բարկաճայթ բացագանչութիւնը.

— «Դիալեգտիկան որտեղ ուզում ես խօթիր, բայց իմ առարկայի մէջ մի խօթիր: Լեզուի զարգացման մէջ դիալեգտիկա չկայ»:

Գրոհը կազմակերպուեցաւ մոլեկրօն խիզախութեամբ, անուղղելի մասնելով բոլոր գրոց-բրոցները: Կարգով առեան կանչուեցան քաղաքականութեան հետ հեռաւոր կապ անգամ չունեցող մարդիկ, իրենց «հաւատոյ հանգանակը» խոստովանելու համար: Իսկ միամիտ Թաշագնաձեին անգամ մըն ալ խաչին գամուեցաւ, իբրեւ երկերես եւ վտանգաւոր թշնամի: Վարանողները պատժուեցան պաշտօնազրկութեամբ, համակերպողները հարկադրուեցան ստորագրել ուռուցիկ բանաձեւեր, խմբագրուած հասարակ ապուշներու կողմէ:

Հարուածը հասաւ մինչեւ... հայ աշուղներուն, եւ անոնց ժողովրդական երգերը հռչակուեցան հակայեղափոխական:

Այս գռեհկութեան չափ ընդվզեցուցիչ էր այն վերապահ, լուռ ու մունջ դիրքը զոր բռնեցին արտասահմանի մտաւորականութիւնն ու «բարեկամ» մամուլը:

Անշուշտ վախցան հաճոյք պատճառել Դաշնակցութեան, ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ, երբ ամբողջ ժողովուրդ մը արիւն կուլար, հաւաքական տնտեսութեան առթիւ կատարուած «քեալլաքէօզութեանց» հետեւանքով:

×

1931ին ալ, աւելի շեշտուեցաւ այն քաղաքականութիւնը, որով սկսեր էին տապարէզէն քշել քիչ-շատ հասունցած տարրերը:

1930ին, արդէն ցիրուցան վտարուած էր այն յառաջապահ խումբը որ հիմը դրաւ Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան: Աշոտ Յովհաննիսեանները, Ա. Կարինեանները Սաքոներն ու Լուկաշիները, Կոստանեանները եւ Մելիք-Յովսէփովները այլ եւս կը համարուէին ոչ-ուղղափառ: Անոնց յաջորդեցին աչքէն ձախէն հաւաքուած աղմկարարներ, հրճուած ճպուռներ եւ լարուած մեքենաներ, որոնց միակ արժանիքն էր անպայման հաւատարմութիւն եւ սառամոլութիւն:

Հարթիչ գլանը բանեցաւ անընդհատ, բոլոր ճակատներուն վրայ:

Շ.

Ժամ առաջ փոխեցէք

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՆ ՈՒ ՔԱՐՏԵՐԸ

Աշխատանքի նախարարութիւնը կը հաղորդէ հետեւեալ գծերը.—

Գործատէրերուն ու ապահովագրեալներուն կը ծանուցուի թէ 1932 յունուար 1էն սկսեալ ընկերային ապահովագրութեան բաժնեվճարները պէտք է ներկայացուին տարեկան նոր քարտերու եռամսեայ նոր թուղթերուն վրայ, որոնք զրկուած են ցանկագրգռուողներուն:

Հետեւաբար, մինչեւ 1931 դեկտ. 31 ի զօրու եղող քարտերն ու թուղթերը պէտք չէ օգտագործուին այս թուականին յաջորդող աշխատանքի ժամանակաշրջանին մէջ, եւ մինչեւ 10 օր պէտք է յանձնուին նամակատան մը:

Նոր թուղթերուն եւ քարտերուն վրայ ներկայացուելիք վճարումներուն համար, գործատէրերը պէտք է օգտագործեն այդ պաշտօնաթուղթերուն վրայ նշանակուած ձեւով ընկեր. ապահովագրութեան դրոշմաթուղթերը: Աւելի յաճախ, անոնք պէտք պիտի ունենան գործածելու նոր ձեւի դրոշմաթուղթերը՝ երկու մասով. մէկը պէտք է փակցուի հիւանդութեան թուղթին, միւսը ծերութեան տարեկան քարտին վրայ:

Այն ապահովագրեալներն, որոնք հասցէի փոփոխութեան հետեւանքով չեն ստացած իրենց նոր քարտը. կը հրաւիրուին թէ փութով պէտք է իրենց նոր հասցէն յայտնեն ընկերային ապահովագրութեանց նահանգային կամ միջնահանգային սպասարկութեան, փարիզ. 11, Avenue de Lowendal:

Ռումանօ-ռուսական Բանակցութիւնները

Պուքրէշէն տրուած լուրի մը համաձայն, նախորդ օր, խորհրդային կառավարութեան հաղորդուած ծանուցագրով մը, ռումէն կառավարութիւնը փափաք կը յայտնէ Ռիկայի մէջ սկսելու ոչ-յարձակման դաշինքի բանակցութիւնները:

Ռումանիա բանակցութեանց ըսկսելու թուական առաջարկած է յունուար 15ը, որպէսզի ծընեւի զինաթափութեան խորհրդաժողովի բացումէն առաջ, լրացած ըլլան աշխատանքները:

Կը կարծուի թէ Ռումանիոյ նախատեսած դաշնագրին բնագիրը, որուն շուրջ սկզբունքով համաձայնութեան եկած են Ֆրանսա եւ Լեհաստան, պիտի բովանդակէ հետեւեալ տրամադրութեամբ յօդուած մը.— Ոչ-յարձակման դաշինքը պիտի վերաբերի բոլոր այն հողամասերուն, որոնք կը գտնուին երկու երկիրներու գերիշխանութեան տակ»: Այս յօդուածը պարզապէս կը նշանակէ Ռուսիոյ կողմէ ճանաչումը Պեսարապիոյ գրաւումին:

Գալով Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ դիւանագիտական կանոնաւոր յարաբերութեանց վերսկսման, այդ մասին պիտի խօսուի այն ատեն միայն երբ Ռուսիա վերջնապէս ճանչնայ Պեսարապիոյ Ռումանիոյ կցման յայտարարագիրը:

Ռուսերը կը գնեն Տէօրթ Եօլի նարինջները

Այս տարի ալ Ռուսերը Տէօրթ Եօլի վաճառականներէն մէկուն հետ կնքուած պայմանագրութեամբ, իւրաքանչիւր սնտուկը 310 ղրուշէն 120 սնտուկ նարինջ պիտի գնեն եւ տանին մինչեւ Փետրուարի սկիզբը զանազան թուականներով եւ 3 շոգենաւով Ռուսիա պիտի զրկեն: Ռուսերը տակաւին նարինջ գնելու չեն սկսած, որովհետեւ անոնց արտաւել չինելու համար, ցանկի հրատարակութենէն առաջ Ռուսիայէն 91 հազար հատ առաջն բերուած եւ ցանկը հրատարակուելէ յետոյ, այս առաջները մաքսատունը մնացած են:

Տէօրթ Եօլի վաճառականները տնտեսական գործավարութեան դիմելով, հաղորդած են թէ այս կերպով 400 հազար ոսկի վնասած են, եւ խնդրած են որ տեղի չտրուի այս վնասին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Արիւնալի ընդհարում Սելանիկի Հայերուն միջեւ

Սելանիկէն կը գրեն «Նոր Օրի» (31 դեկտ.)—

Կիրակի կէսօրէ յետոյ, Պէշ Չինարի մէջ արիւնալի ընդհարում տեղի ունեցաւ վարժարանին մէջ հաւաքուած գաղթականներուն եւ ազգ. իշխանութեան ներկայացուցիչներուն միջեւ: Մեծկուլ. ատրճանակի պայթում եւ խոշտանգում: Գաղթականները զրգռուած էին համայնավարներու կողմէ, որոնք ամէն միջոց ի գործ դրած էին կռիւ առաջ բերելու համար:

Այս ցաւալի դէպքին մասին, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտան.

-- Կիրակի օր, կէսօրէ յետոյ Պէշ Չինարի դպրոցին մէջ նպատակաւոր կերպով կարգ մը գրգռիչներու կողմէ տեղաւորուած բնտանիքներու հետեւանքով առաջին ախուր դէպքը տեղի ունեցաւ: Ոստիկանութիւն, ծեծ, ծեծկռտուք. յարձակում ոստիկաններու վրայ, ինչ որ կ'ուզէք, ամէն ինչ կատարուեցաւ եղաւ:

Խոշտանգուած են ազգային իշխանութեան ներկայացուցիչներ Պ. Պ. Սեփանեան, Մակարեան եւ Աւետիսեան, որոնք հաց բաշխելու համար գաղթակայան գացած էին: Ոստիկանները այդ խառնաշփոթին մէջ ի վիճակի չեն ըլլար զանազանելու թացն ու չորը: Ցիշեալները մինչեւ պահականոց կը տարուին, ուր իրենց անմեղութիւնը ստուգուելէ յետոյ, ազատ կը ձգուին:

ԹԷՎՖԻՔ ՌԻՒՇՏԻԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 3 յունուար.— Կառավարական շրջանակները կը հաստատեն թէ առաջիկայ գործավարը թէվֆիք Ռիւշտի մօտ ատենէն, Էնկիւրիէն պիտի մեկնի դէպի Մոսկուա, Թեհրան եւ Պաղտատ:

Թէվֆիք Ռիւշտիի ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ մօտ 25 օր:

Մոսկուայի մէջ, Թէվֆիք Ռիւշտի տեղեկութիւններ պիտի տայ խորհրդային ղեկավարներուն, այն տեսակցութեանց մասին զորս ունեցաւ Պուլկարիոյ վարչապետին Մուշանոֆի հետ: Այս տեսակցութեանց գլխաւոր նիւթն եղած է Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերսկսումը:

Թուրք քաղաքական շրջանակները կը հաւաստեն թէ երկու երկիրներն արդէն մօտերս պիտի սկսին տնտեսական յարաբերութեանց եւ այդ կերպով ճամբայ բացած պիտի ըլլան դիւանագիտական յարաբերութեանց:

Թէհրանի մէջ, Թէվֆիք Ռիւշտի պարսիկ նախարարներուն հետ ուղղակի բանակցութիւններ պիտի վարէ, երկու երկիրներու միջեւ բարեկամութեան դաշինքի կնքման համար, ինչպէս նաեւ սահմանագլուխի վերջնական ճշգման եւ մաքսանենգութեան դէմ գործակցութեան մը համար:

Լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաւաստեն թէ Թուրք նախարարը պարսիկ պետական մարդոց պիտի առաջարկէ ասիական խմբակցութեան մը կազմութիւնը:

Այս խմբակցութեան մէջ պիտի մտնեն Թուրքիա, Պարսկաստան, Աֆղանիստան ու Թիբեթ, նաեւ, Իրաքը: Այս խմբակը պիտի զուգակշռէ պալքանեան խմբակցութիւնը, քանի որ Էնկիւրի կեդրոնը եւ հրահրիչը կը դառնայ այս երկու խմբակցութեանց:

Պաղտատի մէջ, Թէվֆիք Ռիւշտի խօսակցութիւններ պիտի ունենայ մաքսանենգութիւնը եւ քրտական շարժումը ճնշելու, ինչպէս նաեւ Իրաքի ասիական խմբակցութեան մասնակցութեան մասին: Այս հարցը արդէն արծարծուած է եղեր Իրաքի վարչապետին Նուրի փաշայի Էնկիւրի այցելութեան պահուն:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՊՂՏՈՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կանտի ձերբակալուեցաւ նորէն

Պոմպէյէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Կանտի կրկին ձերբակալուեցաւ ու բանտարկուեցաւ կիրակի առտու կանուխ:

Այս ձերբակալուէն յետոյ, որուն կը սպասուէր, Հնդկաստանի փոխարքային կարգի ազդարութիւններէն վերջ, տեղի ունեցան նաեւ ուրիշ ձերբակալումներ: Ձերբակալուածներուն մէջ է նաեւ Կանտիի փոխանորդը, Փաթէլ՝ նախագահ հնդիկ ազգ. խորհուրդին: Կանտի նոյն օրը պիտի մեկնէր Ալլահապատ, ճառախօսելու հաւաքոյթի մը մէջ: Փոխարքան հրաման տուած էր որ Կանտին ձերբակալեն շոգեկառքին մէջ, ճամբորդութեան ընթացքին, Պոմպէյէն 100 քիլոմեթր հեռու, փոքր կայարանի մը առջեւ: Կառախուսմբին մեկնումէն մէկ ժամ առաջ, Կանտի մեկնելու մտադրութիւն փոխած ըլլալով. կառավարութիւնը ստիպուեցաւ զինքը ձերբակալել քաղաքին մէջ:

Կանտի որ կը սպասէր այս ձերբակալման, իր զորձերն արդէն կարգի էր դրեր: Վերջին պահուն կոչ մըն ալ խմբագրեց Ամերիկայի ուղղուած խնդրելով որ ամերիկեան կառավարութիւնը իր մեծ ազդի ազդեցութիւնն ի սպաս դնէ՝ ճնշուած մարդկութեան մը գաւառին:

ԲՈՂՈՔ ՄԸ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻՆ ԴԷՄ

Անգլիոյ աշխատաւորական երեսփոխաններու պետը Հնդկաստանի փոխարքային ուղղուած հեռագրով մը կը յայտնէ թէ Կանտիի հանդէպ իր ընթացքը անհաճութիւն պատճառած է բազմաթիւ ընկերվարականներու:

"ԿԱՐՄԻՐ ՇԱՊԿԱՒՈՐ,,ՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Փէշավէրի շրջանին մէջ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հինգ «Կարմիր Շապկաւորներ» որոնք իբր պատանդ ոստիկան մը վար դրած էին: Բախումի մը ընթացքին, վիրաւորուեցան երեք Կարմիր Շապկաւորներ եւ գիւղացի մը:

Պէնկալի համբաւաւոր յեղափոխականներէն մէկը Շաւպհաս Պուզ ձերբակալուեցաւ եւ զրկուեցաւ անծանօթ ուղղութեամբ:

ՓՈԽԱՐՔԱՅԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Հնդկաստանի փոխարքան հեռագրով պատասխանեց Կանտիի վերջին դիմումին եւ ցաւ յայտնեց որ իր խորհուրդին վրայ, հնդիկ զործավարը քաշէրկած է բանաձեւ մը որով, կարգ մը պայմաններու վերապահութեամբ, կը թելադրէ վերսկսիլ քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարը:

«Իբր պատասխանատուութեան գիտակից որեւէ կառավարութիւն, կը հեռագրէ փոխարքան՝ իր պատասխանին մէջ, չի կրնար ընդունիլ պա-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՑԱՆԿ 6

Արամ Հ. Ցարութիւնեան, *Epinay*	20.
Վիգէն Գարմէն, Ժընեւ	10.—
Վահան Ռուբեան	10.—
Հ. Մ.	3.—
Սերժ Թորոսեան	15.—
Ա. Գարսամեան	50.
Գումար՝	108.—
5րդ ցանկին գումարը	1915.
Ընդհ. գումար	2023

ԽՄԲ.— Երեք ֆրանք ղրկող հայրենակիցը հետեւեալ երկտողը գրած է.—

«Կաթիլ կաթիլ ծով կ'ըլլայ: Եթէ հազար հայ երկուական ֆրանք տան, կ'ընէ 2.3000 ֆրանք, որ շատ ցաւեր կը մեղմացնէ: Յաջողութիւն կը մաղթեմ «Անմիջական Օգնութեան» ձեռնարկին»

ՄԵԾ ՃԵՂՃԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱԹԷՆՔ, 2 Յունուար.— Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, նենգայթակղութիւն մը ծագած է Աթէնքի արտաքին նախարարութեան մէջ: Թերթերը կը յայտնեն թէ յատուկ յանձնախումբի մը պաշտօն յանձնուած է քննելու փաստափուլասի վարչութիւնը: Այս անձը կը վարէր բնակչութեան փոխանակութեան դիւանը եւ մասնաւորաբար, Յունաստանի մէջ լքուած եւ մահմետականներու պատկանող կալուածներու սպասարկութիւնը: Քանի մը տասնեակ միլիոնի հասնող զեղծում գործուած է:

ԹՈՒՐՔ ԿԻՆԵՐԸ ՈՍՏԻԿԱՆ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 2 Յունուար-- Ներքին նախարար Շիւքրի Գայա մօտերս Ազգային Մեծ Ժողովին դիւանին պիտի յանձնէ օրինագիծ մը, որ կը տրամադրէ կիներն ընդունիլ ոստիկանական սպասարկութեան մէջ:

Թուրք կիներու ընկերակցութիւնները կը յայտնեն թէ չափազանց գոհ մնացած են իրենց այս նոր նուաճումէն, զոր ամէնէն կարեւորը կը նկատեն, ցարդ իրենց շահած իրաւունքներէն: Այս ընկերակցութիւններէն մէկը դպրոց մը պիտի բանայ կիներուն տալու համար ոստիկանական կրթութիւն:

ՓՈՔՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փրակայի դիւանագիտական շրջանակները կը հաւաստեն թէ, փոքր Համաձայնական պետութեանց յառաջիկայ բացառիկ խորհրդակցութեան ընթացքին, վիճելի գլխաւոր հարցերէն մէկը պիտի դառնայ Չեխոսլովաքիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ յարաբերութիւնները խորհրդային կառավարութեան հետ:

Հարցը արդէն առաջին անգամ քննութեան առնուած է Եուկոսլաւ նախարար Մարինքովիչի Վարշաւիա այցելութեան պահուն:

Պելկրատի կառավարութիւնը ցարդ տրամադիր չէր յարաբերութեան մտնելու բոլշեւիկ կառավարութեան հետ, վախնալով մանաւանդ որ, այդ կերպով, համայնավար քարոզչութեան ուգործունէութեան ուժեղացման տեղի կուտայ Եուկոսլաւիոյ մէջ: Սակայն, այսօր, ամէնէն աւելի տրամադիր կը թուի կապ հաստատելու Ռուսիոյ հետ, գլխաւորաբար այն պատճառաւ որ Սօֆիայէն տրուած լուրերը հաւանական ցոյց կուտան Պուլկարիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ դիւանագիտական յարաբերութեանց մօտալուտ հաստատումը, համաձայն պուլկար վարչապետին Մուշանոֆի, Էնկիւրի կատարած այցելութեան ընթացքին, տեղի ունեցած նախապատրաստական խօսակցութեանց:

ՍԵՒ ՑԱՒԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Պասրայէն տրուած լուրի մը համաձայն, սեւ ցաւի (ժանտախտ) համաճարակը՝ Իրաքի մէջ վարակած է 2334 հոգի, որոնց 1445ը մեռած են:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆԱՑԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Միացեալ Նահանգներու Խորհրդարանին նոր նստաշրջանը բացուեցաւ դեկտեմբերի առաջին երկուշաբթին, ինչպէս կը նախատեսէ այս երկրի սահմանադրութիւնը։

Արտակարգ նստաշրջանի մը պահանջը, որուն կը կարծուէր թէ Նախագահ Հուվըր ընդառաջ պիտի երթար, որպէսզի կարենար ձեռք բերել մեծ պատերազմէն մնացած պետական պարտքերու վճարումը տարի մը յետաձգելու իր առաջարկին վաւերացումը, միշտ ալ մնաց պահանջ, մինչեւ հասաւ նստաշրջանի բացման համար օրէնքով նախատեսուած օրը։

Օգոստոսի սկիզբները բոլորովին որոշ կը թուէր որ արտակարգ նստաշրջան մը պիտի հրաւիրուի նոյեմբերին, որպէսզի երեսփոխաններն ու ծերակուտականները զբաղին միայն մորաթորիումի վաւերացման հարցով, մնացած հրատապ խնդիրները յետաձգելով սովորական նստաշրջանին։

Երբ նոյեմբերին ալ չհրաւիրուեցաւ արտակարգը, պէտք էր ենթադրել թէ ապահովուած է Խորհրդարանի ամբողջութեան նպաստաւոր դիրքն այդ խնդրի մասին։ Դէպքերը, սակայն, բոլորովին հակառակը կը ցուցնեն այժմ։

Վերջին ամիսներու ընթացքին տեղի ունեցան երեսփոխանական կարգ մը ընտրութիւններ, որոնց արդիւնքն եղաւ այն որ Երեսփ. Ժողովի մեծամասնութիւնը անցաւ ռամկավարներու ձեռքը։ Իսկ Ծերակոյտի մէջ երկու մեծ կուսակցութիւնները (հանրապետական եւ ռամկավար) կը ներկայացնեն գրեթէ հաւասար ուժեր (48 հանրապետական, 47 ռամկավար, 1 երկրագործական-աշխատաւորական)։

Խորհրդարանական կեանքի բնականոն ընթացքը կարելի չէր ապահով նկատել, եթէ իշխանութեան ակնոցով դիտուէր կացութիւնը։

Բացի կասկածելի մեծամասնութեան խնդրէն, Նախագահ Հուվըր հաւանօրէն ծանօթ էր այն զօրաւոր ընդդիմութեան, որ իր իսկ գլխաւորած կուսակցութեան մէջ ծայր էր տուած, յատկապէս մորաթորիումի շուրջ։

Երեւի այս իսկ պատճառներով Նախագահը հրաժարեցաւ արտակարգի ծրագրէն, որպէսզի բուն նստաշրջանի բացումէն առաջ կիրքերը չհրահրէ։

Եւ սակայն, անկարելի եղաւ կանխել անխուսափելին։ Այս կ'ապացուցանէ Խորհրդարանի նոր նստաշրջանի բացումէն յետոյ անցնող առաջին տասնօրեակը։

Ընդհ. արդէն թէ Երեսփ. Ժողովի ղեկը ռամկավարներու ձեռքն անցաւ։ Այս կը նշանակէ որ Խորհրդարանի այդ կէսին ո՛չ միայն կէսը, այլ եւ բոլոր յանձնաժողովներու ատենապետները ռամկավար կուսակցութեան պատկանող անձեր են։

Ինչ կը վերաբերի Ծերակոյտին, դեռ իր կազմակերպման գործերն անգամ չէ կրցած կարգադրել։ Այսպէս, ան չէ կրցած համաձայնիլ իրր ատենապետ առաջարկուած Մոզէսի վերընտրութեան շուրջը, որովհետեւ «ըմբոստ» հանրապետականները մերժած են քուէ տալ անձի մը, որ ամիսներ առաջ զիրենք կոչած է «վայրի էշեր»։

Ծանօթ է նաեւ որ այս «ըմբոստ» հանրապետականները չեն հետեւիր իրենց կուսակցութեան հրահանգներուն եւ իրենց ցոյց տուած գործունէութեամբ ո՛չ մէկ կերպով կը տարբերին ընդդիմադիր կուսակցութեան խմբակէ մը։

Պարզ է որ Ծերակոյտին մէջ ալ ծանրութեան նժարը կը գտնուի այս «ըմբոստներու» ձեռքը, ինչ որ գործնականին մէջ կը նշանակէ ընդդիմադիրներու մեծամասնութիւն մը։

Երբ ներկայ տարուան Մայիսին պիտի փակուէր Խորհրդարանը, բազմաթիւ ծերակուտականներ եւ երեսփոխաններ շեշտեցին արտակարգ նստաշրջանի մը պէտքը, նկատի ունենալով տնտեսական տագնապը։ Նախագահը հակառակեցաւ եւ Խորհրդարանը փակուեցաւ՝ առանց այդ մասին որոշում տալու։

Անցնող եօթը ամիսներու ընթացքին, մեղմելու համար տնտեսական տագնապը, եղան վարչական կարգադրութիւններ, որոնց սակայն չտուին սպասուած արդիւնքը։

Կասկած չկայ որ այս խնդիրը պիտի կազմէ ներկայ նստաշրջանի գլխաւոր մտահոգութեան առարկան։ Այս առթիւ եղած են յանձնաժողովային աշխատանքներ, որոնց հաւանօրէն տեղերէն յետոյ միայն պիտի կրնան նկատի առնուիլ, քանի որ առաջին օրերէն իսկ խորհրդակցութեան առարկայ դարձած միջազգային պարտքերու հարցը մեծ յուզում առաջ բերաւ, մանաւանդ Երեսփ. Ժողովին մէջ։

Նախագահ Հուվըր նստաշրջանի բացումէն երեք օր վերջ Խորհրդարանին ղրկեց երկու պատգամագիր, որոնց մէկ կողմէ կը ներկայացնեն Միացեալ Նահանգներու ներքին եւ արտաքին կեանքը՝ վերջին ամիսներու ընթացքին, միւս կողմէ կը բովանդակեն այն ծրագիրները, որոնցմով Նախագահը կը փափաքի զբաղեցնել ու առաջնորդել Խորհրդարանը։ Այս երկու գրութիւններուն մէջ ալ գլխաւոր խնդիրը տնտեսական տագնապն է, որուն լուծման նպաստելու համար կազմուած ու առաջարկուած են իր ծրագիրները։

Թէ՛ ներքին եւ թէ՛ արտաքին խնդիրներու պարզաբանման առանցքը կը կազմէ տնտեսական տագնապը, որ համաշխարհային է եւ կրնայ դարմանուիլ միջազգային գործակցութեամբ։

Իբր հետեւանք արգիլնաբերութեան եւ տնտեսական անկումին, նուազած են Միացեալ Նահանգներու պետական եկամուտները եւ աւելցած ծախքերը, հակառակ վարչական ճամբով կատարուած կրճատումներուն։

Նախագահի առաջադրած ծրագիրին այն մասը՝ որ կը վերաբերի Միացեալ Նահանգներու ներքին կեանքին, կարեւոր չափով մը նպատակ ունի մեղմել տնտեսական տագնապին հետեւանքները։ Չարկերու յաւելումի, սեփական տուներ շինելու համար փոխատուութիւն ընող դրամատուններու հաստատման, վերաշինական ընկերակցութիւններու ստեղծման, անգործներուն եւ երկրագործներուն օգնելու, դրամատուններու օրէնքներու վերաքննութիւն եւ դաշնակցային ծախքերու կրճատման առաջարկները կը ձգտին մեղմել հետզհետէ աճող թշուառութիւնը։

Արտաքին յարաբերութեանց նկատառման միջոցին յիշատակուած են միջազգային պարտքերու, զինաթափման համաժողովի, համաշխարհային ատեանի անդամակցութեան, Մանչուրիոյ, Հավայիի եւ Կրանտիի այցելութիւններու եւ Խորհրդարանի արձակուրդի շրջանին կնքուած կարգ մը դաշնագրութեանց վաւերացումի խնդիրները։

Դեկտեմբեր 15ին միջազգային պարտքերու հաշուին Միաց. Նահանգներու պետական գանձը պիտի ստանէր 125 միլիոն տոլար, եթէ մորաթորիումը գոյութիւն չունենար։ Եւ որովհետեւ այս վերջինը Խորհրդարանի վաւերացումով միայն կրնար գործադրելի ըլլալ, բնական էր որ առաջնութիւն ստանար։

«Յառաջ»ի ընթերցողները ծանօթ են այս խնդրի մանրամասնութիւններուն։ Թարմացնելու համար յիշողութիւնները, ըսենք որ Հուվըր ըրաւ մորաթորիումի առաջարկը Խորհրդարանի արձակուրդի միջոցին, նախապէս ապահովելով Երեսփ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի ղեկավար անդամներուն համաձայնութիւնը։ Բայց, ինչպէս ժամանակին ալ դիտել տուած ենք, յունիսէն դեկտեմբեր կրնային փոխուիլ տրամադրութիւնները։

Մինչ միջազգային պարտքերու խնդիրը կը զբաղեցնէր Երեսփ. Ժողովի անդամներուն միտքերը, դեկտ. 13ին, վարչական խաղովակով, հաղորդուեցաւ պարտական պետութեանց ներկայացուցիչներուն թէ՝ դեկտ. 15ին վճարելի գումարները կրնան յետաձգուիլ։

Ճիշդ է որ այս դեկոյցէն առաջ գանձային նախարարութեան խորհրդական Միլս իշխանութեան այս տրամադրութեան մասին յայտնած է Ծերակոյտի ղեկավար անդամներուն եւ անոնցմէ ո՛չ մէկը որեւէ առարկութիւն ըրած է, բայց այս պարագան հանրութեան սեփականութիւնը դառնալէ յետոյ, Միլսի ակնարկած ծերակուտականներէն Պորահ հրապարակեց իր խօսքերը, ուղղուած Միլսի թէ՝ իր կողմէ որեւէ առարկութիւն չըլլալը պէտք չէ նմթադրել ասոր թէ ինք համաձայն է իշխանութեան կարգադրութեան։

Ուրեմն, Խորհրդարանի բացումէն յետոյ ալ կը շարունակուին վարչական կարգադրութիւնները եւ փոթորիկը պայթեցաւ։

Երեսփ. Ժողովի հանրապետական անդամ Մք Ֆէտըն, որ անցեալին եղած է դրամատուններու եւ դրամանիշերու յանձնաժողովին ատենապետը, բուռն խօսքերով յարձակեցաւ Նախագահ Հուվըրի վրայ, երբ օրակարգի նիւթն էր մորաթորիումի վաւերացումը։

Համաձայն Մք Ֆէտընի պնդումներուն, Հուվըր իր ընտրութենէն առաջ համաձայնած է Գերմանիոյ հետ սերտ կապեր ունեցող պրամատուններու վարիչներուն հետ, որպէսզի վերջիններս յաջողցնեն իր ընտրութիւնը, իսկ ինք առաջարկէ միջազգային պարտքերու յետաձգում մը։ Մք Ֆէտըն կ'ըսէ որ Հուվըր այս ամառ կատարեց իր խոստումը, բայց իր այդ քայլով իսկ գործնականօրէն ան ծախեց իր երկիրը։

Արտայայտութիւնը շատ խիստ էր, եւ բողոքը եկաւ երկու կուսակցութեանց շարքերէն ալ։ Ուրիշներ ալ քննադատեցին Նախագահը, բայց չափաւոր լեզուով։

Ռամկավար ականաւոր ներկայացուցիչ Ուիլըրս շեշտեց որ մորաթորիումի խնդրին մէջ չարաչար գործածած է իր հեղինակութիւնը։ Միաց. Նահանգներու կառավարութեան պետին պէտք է դիտել տրուի, աւելցուց Ուիլըրս, որ ինք այս երկրի նախագահն է եւ պէտք է հետեւի Խորհրդարանի ցուցումներուն։ Նման քայլեր առնելու իրաւասութիւնը չէ տրուած այս երկրի նախագահին։

Խնդրի մանրամասն ուսումնասիրութիւնը յանձնուած է պատկան յանձնաժողովին, որ արդէն սկսած է իր աշխատանքին, ամէնէն առաջ լսելով գանձային պաշտօնատար Միլսը։

Թերթերու վերջին դեկոյցներէն կը պարզուի յանձնաժողովին մեծամասնութեան տրամադրութիւնը, որ նպաստաւոր է մորաթորիումի վաւերացումին, շեշտելով որ միջազգային պարտքերու կրճատումի կամ ջնջումի մասին խօսք պէտք չէ ըլլայ ապագային։

Շատ հաւանական է որ այս խմաստով պատրաստուած բանաձեւ մը Երեսփ. Ժողովին մէջ շահի բաւական ուշադրու մեծամասնութիւն մը, մէկ երկուօրեան ընթացքինեւ խնդիրը երթայ Ծերակոյտին, որպէսզի վերջինն ալ քուէարկէ նման բանաձեւ մը մինչեւ յառաջիկայ երեքշաբթի (դեկտ. 22), երբ կը սկսի Խորհրդարանի արձակուրդը (մինչեւ յունուար 4) Ծննդեան եւ Նոր տարուան տօներուն առթիւ։

Եթէ այս ձեւով վերջանայ իսկ խնդիրը, կարելի չէ համարել այդ նշան մը՝ խորհրդարանական բնականոն կեանքի վերահաստատման։

Դժուարութիւններ պիտի ծագին նաեւ այն ատեն, երբ կարգը գայ նախագահ Հուվըրի ներկայացուցած «անկուսակցական» ծրագրի միւս խնդիրներու քննութեան։

Նշաններ կ'երեւին արդէն։ Ծերակուտական Նօյ, որ «ըմբոստ» հանրապետականներէն, կամ ինչպէս իրենք կ'ըսեն Յառաջդիմականներէն (Progressive) մէկն է, հրատարակած է յօդուած մը, որով կը պարզէ իր պատկանած խմբակին հետապնդելիք ուղեգիծը։

Այդ յօդուածին մէջ Նօյ կը խօսի Միացեալ Նահանգներու ներկայ տնտեսական կացութիւնը փոփոխութեան ենթարկելու, շինութեանց մեծ ծրագիր մը մշակելու եւ անմիջապէս գործադրութեան դնելու, մեծ եկամուտներու եւ ժառանգութեանց ծարկերը բարձրացնելու, բարձր մաքսերը իջեցնելու, ժողովրդական զանգուածներու կենցաղը բարելաւելու, Ամերիկայի հիմնական արդիւնաբերութեան՝ երկրագործութեան զարկ տալու եւ երկրագործներու գնողական կարողութիւնը բարձրացնելու ստիպողական անհրաժեշտութեանց մասին։

Նօյի այս յօդուածին հիմնական միտքերը կը բաժնեն անշուշտ իր ընկերները, որոնք պիտի հետապնդեն այս ծրագրին գործադրութիւնը։

Այս կը նշանակէ որ Խորհրդարանի նոր նստաշրջանի առաջին օրերուն նկատելի ելեկտրական մթնոլորտը պիտի շարունակուի ամբողջ նստաշրջանի ընթացքին։

ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդեցին հեռագիրները, թէ Երեսփ. Ժողովը եւ թէ Ծերակոյտը վաւերացուցին պարտքերու յետաձգման կարգադրութիւնը։

ՄՈՒԹ ՄՆԱՑԱԾ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ցանուն աղջատւթեան

«Յառաջ»ի դեկտ. 24 թիւին մէջ, Աշոտ Արծրունի տառապագութեամբ յօդուածին վերջին պարբերութիւնը կարդացի սահմռկած զառնոյ։

Իրաւունք կարող են հարցնել ինձ թէ ինչո՞ւ լռեր եմ ցարդ եւ յանկարծ այսօր ինչո՞ւ կը խօսիմ այդ պարբերութեան առթիւ։

Այո՛, լռեր եմ որովհետեւ 1910-1911ին, երբ ծագեցաւ Գ. Սպանդար Սպանդարեանի տխուր հարցը իմ դատաւարակ, Գ. Կոնստանդին Սպանդարեանը իր գժբախտ աքսորավայրէն ինքնաբերաբար հրապարակ ելաւ իր եղբայրը փրկելու համար այդ վարկաբեկումէն, մինչ իր անունն իսկ խնդրոյ առարկայ չէր եւ իր մէջ միմիայն եղբայրական զգացումն էր որ խօսեր էր՝ եւ դեռ անփորձ էի։ Եւ ի՞նչ կարող էի ընել բացի ընդվզիլ եւ բողոքելէ, համոզուած ըլլալով զործուած մեծ անիրաւութեան։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արեւմտեան Բիւրոն էր որ, բառ Գ. Կ. Սպանդարեանի ցանկութեան՝ կանչեց զինքը, տեսնուեցաւ հետը եւ ղրկեց Փարիզ, տեղի ունենալիք ընկերական դատարանին։

«Անհերքելի փաստաթղթերու վրայ հիմնուած մի եզրակացութիւն է որ Սպանդար Սպանդարեանը, «Նոր Դարի» խմբագիրը, եղել է ռուսական աղէնտ». հապա պաշտօնապէս գրուած ըլլալէ վերջ՝ յանկարծ այդ դատէն յետոյ կը տպագրուի Բիւրոյին որ, ոչ թէ Ս. Սպանդարեանը, այլ եղբայրն է եղեր մեղաւորը եւ անոր այսպէս յանցանքը կը մնայ Կ. Սպանդարեանի վրայ։

(Պ. Աշոտ Արծրունին իր յօդուածին մէջ չի յիշեր թէ Ս. Սպանդարեանի ո՞ր եղբայրն էր այդ։ Երկու ուրիշ եղբայր եւս ունէր, Միշա եւ Սաշա Սպանդարեանները, առաջինը Ռուսիա հետ ամուսնացած եւ բոլորովին ռուսացած։ Որքան իրենց մէջ լսած եմ, բայց գիտեմ որ այդ դատին հետ առնչութիւն ունեցողը Կ. Սպանդարեանն է եղած)։

Ան ուզած էր փրկել իր եղբայրը, բայց ինքն ինկած էր մեղադրանքին տակ, եթէ այդ մեղադրանքն ալ իսկապէս գոյութիւն ունեցած է՝ մեղադրուողները փնտռելէ առաջ։ Ո՞վ կարող է հաստատել թէ ի՞նչ բնոյթ ունեցեր է այդ ամբաստանութիւնը եւ իսկապէս զոհեր ովքե՞ր են եւ որո՞նք են եւ ո՞վ է եղեր գաղտնի գործակալը։ Ես անշուշտ ոչինչ կրնամ գիտնալ այդ մասին եւ միայն իմ պատմաբանելու եմ ճանչցած ըլլալուս համար է որ առաւել ըմբռնած էի այն ատեն, որովհետեւ միայն գաղութին մէջ չէ որ ճանչցայ զինքը, այլ իր կեանքին ամենատեւ օրերուն։ Գիտէի թէ ան ուրիշ տեսակ մարդ է, բացարձակ անընդունակ էր իր մեծ եւ անկեղծ նկարագրովը, նկարագիր մը զոր այն ատենուան միջավայրին մէջ քիչեր կ'ըմբռնէին անշուշտ։ Եւ ան ծերացած էր արդէն, երբ առաջին անգամ իր վարժարանը գացի եւ տեսայ զինքը, ծերացած իր ուղիղ նկարագրին մէջ որուն թողած տպաւորութիւնը երբեք չեմ կրնար մոռնալ։

Մարդ պարզապէս խելքը կորսնցուցած պէտք է ըլլայ որ, երբ ինքզինքին մասին ապահով չէ՝ նոյնիսկ եղբայր մը փրկելու համար ինքզինքը զոհէ եւ այդ տեսակ անպատասխանատուութիւն մը իր վրայ հրաւիրէ։ Կեանք մը փրկելու եւ այլն գերագոյն պարագաներու մէջ կարելի է զոհաբերել ամէն ինչ, մանաւանդ իր ընտանիքին մէկ անդամին համար, բայց այդօրինակ անուանարկութիւն մը ո՛չ ոք յանձն կ'առնէ։ Եւ եթէ ընտանիքին որեւէ մէկ անդամը այդ վատ համբաւէն արժանանայ՝ արդէն բոլոր ընտանիքն ալ անպատուուած կը զգայ ինքզինքը։ Ուրեմն Գ. Կ. Սպանդարեանը վստահօրէն այս նպատակին համար է որ չհանդուրժեց ամէն գնով փրկել եղբայրը։ Իսկ եթէ իր մասին որեւէ կասկած ունենար՝ ինչո՞ւ յայտնուէր իր գժբախտ մեկուսացումէն եւ առաջ նետուէր։

Ինչպէս ըսի, այն ատեն իմ ամենայն վեր էր այսպէս խնդիրներով հրապարակ իջնել։ Միւս կողմէ, կատարեալ հաւատք ունէի այդ խնդրով զբաղողներու արդարամտութեան մասին։ Եւ այսպէս անխախտ կը հետապնդէի այդ խնդիրը, կը բաղձէի, կը խօսէի այս մասին ընկերներ Վռամեանի. Մարբ եւ աւելի վերջը՝ Ակնունիի եւ Խաժակի հետ, դուռ այդ առթիւ ճանչցայ անմիջապէս։ Անոնք մտիկ կ'ընէին եւ երկարօրէն բացատրութիւն կուտային շարունակ, միեւնոյն ատեն զնահատելով բողոքներուս ազնիւ։ Եւ եթէ սկիզբները արտիս խորքէն միշտ դայրոյթով կը լեցուէի՝ բայց եւ այնպէս յարգանքս կ'աւելնար աստիճանաբար, տեսնելով որ լրջօրէն կը զբաղին եւ կը ջանան արդարութիւնն երեւան հանել։ Խնդիրը, հակառակ իրենց կամքին, խրթին դարձուածք մը առեր էր յանկարծ, բայց անոնք չէին վհատեր եւ խոստացան անպայման այդ հանգոյցը լուծել ժամանակի ընթացքին։

1912ին էր որ Վռամեանը եւ Մարբ գրեթէ միեւնոյն կարծիքը յայտնած էին ինծի,— թէ պէտք եղած կերպով չէ քննուած խնդիրը, դատը լաւ չէ տարուած եւ թէ մէկուն արդարացումը անպայման միւսին դատապարտութիւնը չէ։ Եւ այն ատեն վստահեցան մինչեւ իսկ ըսելու որ ալքի էր ինկեր այդ դատավարութեան ընթացքին այն պարագան որ, Գ. Ս. Սպանդարեանը իր եղբօրն հանդէպ ոչ մէկ պաշտպանողական կամ նպաստաւոր բառ չէ արտասաներ բոլոր ժամանակը։ Մինչ եղբայրը ամէն զոհողութիւնները բով էլեր էկեր է հետեւերէն եւ գլուխը վտանգի ենթարկեր եղբօրը համար եւ ամէն ճիգ թափեր որ արդարացնէ զինքը։ «Ինչ որ մարդկային հոգւոյն ամէնէն ազնիւ զիծերէն մին էր, ըսին։ Եւ կարծես տեսակ մը խղճի խայթ կը զգային որ կը շարունակուէր այդ կասկածանքը անոր հանդէպ եւ մէկէն չէին կրնար հերքել։ Բաղդաքականապէս այնպէս ալ վատ շրջանի սկզբնաւորութիւն էր որ ուրիշ ծանր եւ խիստ կարեւոր հարցեր եւս կային եւ անշուշտ իսկոյն չէին կրնար վերջնել նոյն դատը։

[illegible]

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅՐՆ ՈՒ ՈՐԴԻՆ

Աստուած իմ, այս ի՜նչ անախորժ ձմեռ է, որ ամէնայօր տեսք թանձր խաւարն իջած երկրի արդէն ծերացած մակերեսին, կը սպառնայ խալաւ խաւարեցնել մարդկային տեսողութիւնը։

Ու ահա, մարդկային մարմիններն իրենց վերարկուներուն մէջ պլլուած, ինչպէս ոզնիներն իրենց փուշերուն մէջ՝ կը քալեն արագ-արագ եւ կ'անհետանան անկիւններու ետեւ, ու փոքրացուցած աչքերնին կը սեւեն որ քայլ մը աւելին տեսնեն... Բայց դուր է, որովհետեւ ջառ անգամ երկու կառքի առաջներ դէմ առ դէմ կը ճռնչեն։ Ծառերի բախում մը ու տկարը կ'իյնայ ցաւի կոկորդով ձիւն մը արձակելով, մինչ զօրաւորը, ան որ կոխկռտեց տկարը, անտարբեր, կ'անցնի վրայէն անհոգ, ծանօթ ու տարօրինակ...

Ու ես, փորձն՝ հետս հօրիզոնին վրայ՝ երկնային տլիքները ծածանումներուն մէջէն երեւցող լոյսին՝ ձեռնալ վերջալոյսի կարմրութենէն ալ տկար ճրագի մը աղօտ պլպլացումին կ'երթամ։

Ահա, տե՛ս, չերտը լոյսին ու քիչ մը կանչ, քիչ մը ճիչ, քիչ մը սիրտ, քիչ մը զգացում։ Օհ, բա՛ց աչքդ, մէկդի ըրէ չփոթ մշուշը եւ նայէ՛։ Երկու մարդկային արարածներ, կը քալեն արագ-արագ ու քրտնաթոր։ Ճակատէն քալողը ծերն է։

Երկուքը կը տեսնեմ ու կը լսեմ։ Անոնք մէկ կաւով են թրծուած, մէկ ջուրով լուացուած ու մէկ արիւնով մկրտուած։ Բայց այսօր՝ ծածկելով իրենց ներհակութիւնը, հոգւով կ'առնեն իրարու քանդի, այսօր, փոխանցման օրն է եւ մէկը դժգոհ է երթալուն, միւսը իր բաղձալի հասակին ու անգիտութեամբ։

Կամաց-կամաց մշուշը կ'անհետանայ ու մենք կը տեսնենք երկու մարմիններ ճամբուն վրայ, կանգնած դէմ առ դէմ. զոյգ մը աչքեր խորունկ, շողացող ու զոյգ մը՝ խորշոմած։ Ինչպէ՞ս կը նային իրարու, ա՛յնպէս զաւկուն...

Ծեր-տղայ վիճողները մէկ ցեղի զաւակներ են։ Եղեռնի վիհէն ծնած, իրենց գործն է յաղթանակը։ Հայր ու որդի են. Մէկն ալեւոր, միւսը բողբոջ։ Մէկուն սիրտն ու հոգին է մարմնոյն տենդերը մը վէշտին։ Միւսին խորքն է զողուած կարմիր տաք արիւն ու արցունքով։ Հայրն իր քարութեամբ է ջախ, որդին իր ըմբոստութեամբ։ Մեռած է իր ճամբուն ծայրը, միւսը նոր կը ծնէր։ Ու այսօր փոխանցման օրն է։

— Ճամբուս վրայ, զաւակս, կ'ուզեմ քու իմ ցեղիս. ցաւն երկինքին անկեղծութեան ու բանաստեղծի զգայնութեամբ տխուր հայումը տեսայ կարմրած գոյներ։ Մի տանջեր զիս, զաւակս, ծաղկիններ ջարդուած է ծառդ ալ աւերակներուն տակ։ Մի պտտիր տեղ, քանզի ականջս խլացած է սեւ ցող շուներու հաչոցէն։ Հանգիստ թող զիս, որովհետեւ իմ հոգիս, որ գառան աչքին ծածքուր էր, հազար անգամ ցին ու իմ սիրտս տապկեցին ծորող արցունքով... Մի քաշեր զիս տեսէդ, ալ իմ տեղս հոս է, ալ ես հոս ջարդ ու փշուր... դուն գնա թեթեւ քով... Աստուած հետդ...

— Հա՛յր, հայր, եթէ հոգիիդ գնալ լսել ազնուութեամբ ու կախարդիչ սայլով ուղղով ցաւը լսեցիր ժայռերու մարմնիդ։ Եթէ շանթերու ահարկու կութեամբ կրակ ու բոց տեղացին խիղճ գլխին։ Եթէ լեռներու բարձր տարէն ու լուսնի աղջամուղջի արցունքի յորդառատ կաթիլներով մը հիւսեցիր երկինքին երկրի պարգեւ անհուն պէտութեան վրայ, ըրիր որ պէտք էր ընէիր։ Իսկ այսօր, անդամալոյծ ոտներդ քու վրայ կը ծաղին դառն ծիծաղով... որովհետեւ կած օձապտոյտ ուղիղ սխալ էր...

— Իսկ քու ճամբադ, որդի, զիտակ կարծես ու զիս հեգնես, երբոր դուն լրացնես ու համեմա եղած տեղս, զաւկիդ դէմ յանդիման, կուր այն ատեն միայն երդնում դառնէ կը դատէիր, ով որ անիծէ՝ նիծաւ, ով որ ծաղրէ կը ծաղրուի. Զաւակս, ինչպէս քու հեղուկով մը նով ըլլալ ու լալու տեղ անձամբ զողն ցոյց կուտաս իմ վերջին շունչը, ու որ ալ լոյսի շերտն ու կեանքի ծառը [illegible] փորձես իմ չկրցած զաւակ,— կեանք ցեղիդ որ ցրուած է, եղած, ու իր կլքուած տունէն...

— Ես ո՞ւր պահեմ եւ ի՞նչ ընեմ ունց զաւակ բանալու։ Ես ի՞նչպէս քու մեծ ու ընկած քու ծնկերդ։ Ես ի՞նչպէս գրուցեմ ոճիրներ ցոլացնող քու լեռները։ Ի՞նչպէս հաղթեմ լաթերը պաղ ձեռնիդ։ Ո՞ւր պահեմ, սրտիս ո՞ր քարին պահեմ քու պատառ-պատառ [illegible] տակը... Հա՛յր, հա՛յր, քանի որ դուն թէ անիծուած էր ծնունդդ եւ աւերակ ալ ինչո՞ւ ծորս արգանդը [illegible] զիս ալ գրեցիր ճակատագրի տախտակին վրայ։ Քանի որ քու բաժինն [illegible] տանջանք, ալ ի՞նչ պատասխանատուութեամբ թողեցիր զիս...

— Հերի՛ք անիծես օրհնեալ, հերի՛ք տուես սիրել, հերի՛ք խոցես զաւակս...

— Հերի՛ք, հերի՛ք... ալ դա՛ռ է, քան ճամբաներուն անկիւնէն, ժպիտ զծեցինք իրարու. ալ կը տրքան կեղտերն ամբարելցինք։ Բաւ՛, բան ստիպեց քեզ, որ զիս քու բուրդ յաջորդ ձուլես. բաւ՛...

— Թող տուր, զաւակս, որ քու չարութիւնը։ Թող տուր, որդիս, սիրեմ քու մեծամիտ հարցումները, իմ տանիք, ծունկիս վրայ նստած, ցուցիր անգամ մը։

— «Հայրիկ՛կ, Աստուած հա՞յ է, Թուրքն ու ես նայեցայ քեզի տեսած աչքերով։ Զաւակս, ես ալ հայր, եւ դուն ալ պիտի ըլլաս ճամբան ոչ ծայր ունի ոչ սկիզբ, միայն հանգրուաններ։ Արդ, դուն հօրը շարունակութիւնը, մի որդի ինչպէս ես քեզ սորվեցուցի։ Ահա, առ եւ գնա թափով, ժպիտը դէմքիդ, ձախ ողջոյն տալով։

.. Եւ անոնք, դեռ կը քալեն այն։ Մինչ մշուշն ետ եկաւ նորէն, խի թանձր ամպերով ու տարաւ իմ աչքէն հեռա՛, հեռու հօրիզոնի լիքներու վէտվէտումներու վրայ։

Մութ է, մո՛ւթ...

Ռ. ՌՕԶՄԱՐ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

...ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

«Լը Սուառ»ի մէջ փոլ Լուի կը գրէ ֆրանսայի անգործութեան տագնապին մասին՝

— Պիտի դիտե՞նք երբեք ճըշ... տագնապին մասին... Թուի թէ մեր պաշտօնական վի... ճակագրութիւնները սահմանուած են... այն հանրութիւնը խաբելու։ Իսկ... այն վիճակագրութիւն... [illegible]

Պելճիքա եւ Իտալիա կը բարձրա... ցնեն իրենց սակերը, Ֆրանսա կը կիրարկէ չափազանցի գրութիւնը, որ իւրն իր մէջ ամփոփուած, կը յանգի արգելականութեան։ Ուրջէնբուռլայի անտեսական միութիւնը, որուն խօսքը կ՚ընէին հանդիսաւոր կերպով՝ Երբեք պետութիւններն այնքան չէին կանգնած դէմ առ դէմ, թշնամական մեկուսացումով մը։

Գ. Լամալ ըսաւ թէ աշխարհը կ՚անցընէ Չըգաղթութեան տագնապ մը։ Միւս Չըգաղթութի՞ւն... [illegible]

«ՄԱՔՍԱՆՆԵՆԳՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈՅՆԵՐ ԵՒՍ»

Մ. Իւեժէք կը շարունակէ իր պայմանութիւնները... Թուրքիոյ մաքսանենգութեան բոյներու մասին։ Ստորեւ վերջին յօդուածը.—

— Մաքսանենգութեան... [illegible]

հաստատուած 9 մթերանոցները մաքսանենգուած ապրանքները կը գրկեն Ուրֆա, Սէվէրէկ եւ էլ Ազիզ՝ խոշոր շուկայ մը ունի 160 խանութով։

Արաբ Փունար շուքաթը 15 վաճառ մաքսանենգուած ապրանք կը ... [illegible]

Ցուրտն ու տառապանքն եւ աղքատութիւնը

[illegible]

Խառնուածքեան մը

[illegible]

Կեանքը Միջնաբերի մէջ

ՄԻԼԱՆ, 27 դեկտ. (Սեփ. Թղթ.)։ [illegible]

Կուսակցական կեանք

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՀԻՆՉԱԿԵԱՆՆԵՐԸ

ԴԱՄԱՍ, 29 Դեկտ (Սեփ. Թղթ.) [illegible]

Ն. ԹՈՓՈՅԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐՈՒԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒ, 28 դեկտ. (Սեփ. Թղթ.)— Ցնծական տագնապը հոս եւս մայր՝ առած է։ Ցարդ ունինք 50-60 անգործ Հայեր՝ մասնիք 38-40 ժամ մըն ալ շաբաթական աշխատողներ։ Բազդատմամբ ուրիշ տեղերու՝ ներկայիս հոս մարդ չեն արձակեր։ Եթէ նոր օրէնքը կիրարկուի՝ մեծ դժբախտութեան պիտի հանդիպինք, որովհետեւ աշխատաւորներու մեծ մասամբ օտարականներ են։ Հաւատանք թէ ազգականները զոնէ այս կէտը շուրջ պիտի ուզեն գործակցիլ համայնապար դիմում կատարել ... որպէսզի Հայերը իբր օտարականներ չնկատուին։

«Յառաջ»ի արծարծած գաղափարը— [illegible]

...յին աւելի եռանդով շարունակեն իրենց գործունէութիւնը մանաւանդ աւելի ուժ տան դպրոցին՝ որ պիտի ըլլայ մեր գոյութեան միակ գրաւականը այս օտար ափերուն վրայ։

Առանձնապէս գնահատելի է Տիկին Զապէլ Գաբրիէլեանը, որ երկու երեք ամիս սիրայօժար ամէն երեկոյ դպրոց այցելելով, պատրաստեց փոքրիկները սոյն գեղեցիկ հանդէսին։ Փոքրիկներու կողմէ «Բամ Փորոտանով» փակուեցաւ հանդէսը, եւ ներկաները մեկնեցան լաւագոյն յոյսերով եւ գոհ սրտով։

Ի. Արախչինեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մուրատի Սղահանդէսի Ցանձնախումբը եւ Դավրայի, Բազրատունիի եւ Կովտունի Հայր. Միութիւնները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն քաղաքական կուսակցութեանց, ազգային կազմակերպութեանց... [illegible]

ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Բոլշեւիկեան «Փրաւտա» թերթը կը հրատարակէ բաւական յօդուած մը... [illegible]

...բանները, այնտեղ ուսումնասիրելու համար արտադրութեան եւ գործաւորներու աշխատանքի պայմանները։

Այս խմբակին ուսումնասիրութիւնը եւ դիտողութիւնները ամփոփուելով հրատարակուած են մասնաւոր հատորով, ուր խիստ կերպով քննադատուած են գործաւորներու անունդի եւ բնակութեան պայմանները։

Հակառակ առոր սակայն, գործաւորները խղճմտութեամբ կը կատարեն իրենց աշխատանքը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Ա.— «Յառաջ»ը արտածողի տեղ ունի մը եւ է համբային շարժումի համար, կը բաւէ որ չհակառի իր ուղղութեան եւ այս առաջնորդ ժողովուրդի շահերուն։

Բ.— Մասնաւոր գրգռութեամբ տեղ կուտանք «Ձայներ Գաւառէն» բաժնին։ Կը խնդրուի գրել ԱՄՓՈՓ եւ ՓՈՅՏԱՅԻ։ Այս բաժինը կապ չունի ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ եւ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԵԱՆ հետ։ Ու կը խնդրուի գրել ՄԱՔՈՒՐ, սրբագրութեան հոգը ձգելով խմբագրին։

Գ.— Ժողովներու, հանդէսներու, երեկոյթներու, ճրգուաններու նկարագրութիւնները նկատի չեն առնուիր՝ 1.— Եթէ գրողը անծանօթ է խմբագրութեան։ 2.— Եթէ ներկայացումէն երեք օր անցած է Փարիզի եւ մէկ շաբաթ՝ գաւառի համար։

Դ.— Որ եւ է գրութիւն, գիտողութիւն, քննադատութիւն նկատի չառնուիր, եթէ հեղինակին անունը յայտնի չէ խմբագրութեան։ Ամբաստանութեանց պարագային, պայման էաբ գրողը իր ստորագրութեամբ երեւայ թերթին մէջ։

Ե.— Կը խնդրուի կարելի եղածին չափ կարճ գրել զանազան կոչեր, հրաւէրներ եւայլն։

Զ.— Մեր Թղթակիցներէն, եւ բոլոր իրազեկ եւ սրտցաւ հայրենակիցներէն կը յանձնարարուի ծանուցանել հետաքրքրուիլ տնտեսական տագնապի եւ գործազրկութեան երեւոյթներով, առանց աւելորդ խորհրդածութեանց։

Է.— Բացառիկ դէպքերու մէջ, խմբագրութիւնը կը հոգայ հեռագրի ծախքերը

ՎԱՐՉԱԿԱՆ

Ա.— Ցերեկուան ժամը 12էն յետոյ հասած ազդերը կը մնան յաջորդ համարին։

Բ.— Նկատի չեն առնուիր ինչպէս անստորագիր յօդուածները, նոյնպէս այն ազդերը որ պաշտօնական հանգամանք չունին։

Գ.— Բոլոր հանրօգուտ հաստատութեանց ազդերը կը հրատարակենք ձրի, երբեւ անուշատոր, միայն մէկ անգամ՝ (Բացի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ազդերէն)։ Մէկ անգամէ աւելի եւ իրենց ուզած չափով ծանուցումներու համար պէտք է պայմանաւորուիլ վարչութեան հետ։ (Բացառութիւնները կախուած ունին վարչութեան «հայեցողութենէն»)։

Դ.— Վարչութիւնը պատասխանատու չէ այն ազդերուն համար, որոնք ուշ կը հասնին, կամ հրատարակութեան կը գրկուին առանց տեղի ու ժամանակը (հանդէս, երեկոյթ, ժողով) որոշ ըլլալ։

Ե.— Վարչութիւնը պատասխանատու չէ այն ազդերուն համար որ կը խաչաձեւեն իրար։

Զ.— «Կը փնտռուի» մէկ անգամը կը հրատարակուի հինգ ֆրանքի։ Երեք անգամէ աւելիի համար՝ պէտք է պայմանաւորուիլ վարչութեան հետ։

հանջներ, զոր որեւէ քաղաքական կողմակերպութիւն մը կը ջանայ պարտադրել ապօրէն արարքներու սպառնալիքով։ Ու յայտնելէ վերջ թէ իր վերջին հրամանագրերու մասին Կանոսի ինքը կամ հնդիկ խորհուրդը չեն կրնար դատաւոր ըլլալ, փոխարէն կը մերժէ ընդունիլ Կանտիի հետ տեսակցութիւն մը, քանի որ «քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարի վերսկսման սպառնալիքին տակ տեղի ունեցած տեսակցութենէ մը» որեւէ արդիւնք չի կրնար

Ռազմական հնգամեայ ծրագիր

Գերմանական թերթ մը կը յայտնէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը մշակած է ռազմական հնգամեայ ծրագիր մը, հետեւողութեամբ տնտեսական հնգամեայ ծրագրին գործադրուելու որ վրայ է։

Այս ծրագիրը կը նախատեսէ կարմիր բանակի զօրացումը եւ ազգային պաշտպանութեան յատուկ արտադրութեանց համար բանող գործարաններու զօրացումն ու ընդարձակումը։

Այս գործարանները պիտի կեդրոնանան Ուրալի եւ Վոլկայի շրջաններուն մէջ։

Ցալով Կարմիր բանակին, պիտի զօրացուի հրասայլերով, արհեստագիտական եւ քիմիական կազերով։ Այս նպատակով ալ, ամէն մէկ զօրաբաժնի վրայ պիտի աւելնայ վաշտ մը եւս։ Գործօն բանակին թիւը պիտի ըլլայ մէկ միլիոն, պահեստի բանակինը՝ հինգ կամ 6 միլիոն։ Բանակի պարէնաւորումը ապահովելու համար, ծրագրուած է ուտեստի մեծ քանակութեանց մթերումը։

Գործազրկութեան նպաստը կ'աւելնայ

Յունուար 1էն գործադրութեան մտաւ օրէնք մը որով կ'աւելնայ պետական մասնակցութիւնը անգործութեան նպաստի գումարներուն։ (Ֆրանսայի մէջ կեդրոնական մնտուկ չկայ գործազուրկներու օգնութեան համար)։

Մինչեւ հիմա պետութիւնը կը վճարէր նպաստին կէսը միայն։ Նոր օրէնքով, մասնակցութեան չափը կ'աւելնայ համաձայն իւրաքանչիւր շրջանի գործազրկութեան աստիճանին։ Ուր որ անգործներու թիւը բնակչութեան մէկ առ հարիւրը չանցնիր, պետութեան մասնակցութիւնը պիտի ըլլայ 60 առ հարիւր։ Ու համեմատաբար մասնակցութիւնը պիտի աւելնայ որչափ աւելի ըլլայ անգործներուն թիւը։ Նոր օրէնքին տրամադրութեամբ, պետութիւնը պիտի վճարէ 70, 80 եւ վերջապէս 90 առ հարիւր, երբ անգործութեան համեմատութիւնը բարձրանայ ըարիւրին 2ի, 3ի եւ աւելիի։

Նպաստընկալ գործազուրկներու շաբաթական ցուցակն է 147,000, ինչ որ կը նշանակէ 16,000ի յաւելում։

Մեծ արդիւնքներ կը սպասուին հանրօգուտ շինութիւններէն։ Այս տարուան համար յատկացուած է 34 միլիոն առուբլին։ Աշխատանքի նախարարութեան հաշուով, կարելի պիտի ըլլայ շինութեանց շնորհիւ գործ ճարել 250 հազար բանուորներու։ Վարչապետը հեռագրեց դաւառները որպէսզի անյապաղ գործի ձեռնարկեն։

Գերման համայնավարները եւ Հինտէնպուրկի ճառը

Տարեգլխու առթիւ, Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահը Հինտէնպուրկ, ճառով մը խրախուսեր էր իր ժողովուրդը տոկալու դժնդակութեանց, որոնց ենթարկուած է համաձայն Պրիւնինկի հրամանագրերուն եւ ընդհանուր ակնարկ մը նետեր էր Գերմանիոյ ներքին եւ արտաքին կացութեան վրայ, ու յիշեր էր գերմանական պահանջները՝ յաղթական պետութիւններէն։ Ճառը՝ անթելով հաղորդուեր էր երկրին ամէն կողմերը։ Սակայն համայնավարները՝ յաջողեր էին թելերուն վրայ կատարուած փոփոխութեամբ մը խանգարել Հինտէնպուրկի ճառը եւ ունկնդիրներուն՝ անոր տեղ լսեցնել իրենց բողոքի, պախարակումի եւ ըմբոստացման հրաւէրի խօսքերը։

Կառքածի վրայ ձերբակալուած են երկու գերման զինուորներ։

Գերման քննադէտ մը յաջողած է համայնավարական ճառը քաշել սկաւառակի վրայ, ինչ որ կը կարծուի, մեծապէս պիտի նպաստէ արգիւնաւոր քննութիւն մը կատարելու։ Առով յայտնի եղած է թէ նախապէս պատրաստուած ճառով մը, համայնավարները բողոքած են օրավարձքերու եւ թոշակներու նուազման դէմ եւ պահանջած են խորհրդային տիրակալութեան մը հաստատումը Գերմանիոյ մէջ։

ՏԻԿ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ «ԱՇԽԱ»...

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

10.— ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Արդարեւ այդ շրջանին, այդպիսի Պալատի մը, այդպիսի խորհուրդի մը մէջ, վերջապէս քարիւթիւլանիններու ծանօթ փորձանքներուն պահուն նետուելիք գաղափար չէր Ապտիւլհամիտիկարծիքը։ Արդէն Աբդուլհամ փաշա մէկն էր Պալատին երախտաւորեալներէն։ Ասկէ ի վեր Համիտ եւս շատ կը սիրէր զայն։

Գնաց տեսակցեցաւ Կրօնական Խառն ժողովի անդամներուն, ինչպէս նաեւ հայ երեւելիներուն հետ։ Նոյնիսկ հայ հարուստներէն եւ վաճառականներէն ոմանք, Պատրիարքին հրաժարման մասին, իրենց կարգին դիմում մը ըրին Խառն ժողովին։ Եւ սակայն Խառն ժողովը մերժեց այդ դիմումը։ Ինչո՞ւ չմերժէր։ Չէ՞ որ կոմիտէճիներ էին բոլորը, գլխէն մինչեւ ոտքը, Պատրիարքէն սկսեալ Կրօնական ու Խառն ժողովներուն բոլոր անդամները։

Այդ շրջանին անգլիական ծանօթ բողոքական օրաթերթերէն իսկ, Թայմզ, Տէյլի Քրոնիքլ, գրադեցան Հայոց Պատրիարքին հրաժարականին հարցով եւ խմբագրականներ գրեցին։ Հնչակեան պաշտօնաթերթն ալ, անգլիական թերթերու յօդուածներուն մասին խօսելով, կարեց չափից իր ուզած ձեւով։ Այլեւս Պատրիարքին հրաժարականի հարցը օրուան նիւթ դարձած էր։

«Հնչակ»ի թիւ 6ին մէջ կը կարդանք.

— «Ինչպէս «Տէյլի Քրոնիքլ» թերթը կը գրէ, Իզզէթի եւ Նազըմի գրգռութեանց պատճառով, Սուլթանը կ'աշխատի հրաժարեցնել Իզմիրլեան Պատրիարքը։ Հայոց երեւելիներէն ոմանք գրաւոր դիմում մը ներկայացուցած են Խառն ժողովին, պահանջելով Պատրիարքին հրաժարումը, սակայն Խառն ժողովը միաձայնութեամբ կը մերժէ։ Հայ վաճառականներէն եւ հարուստներէն ոմանք եւս, գլուխ չտալու համար կոմիտէին, համաձայնութիւն յայտներ են դիմումին։ Իզմիրլեան մեղաւո՞ր է Նազըմի, Իզզէթներուն, Նազըմներուն սիրտը չի՞ ցաւիր երբեք, լսելով ողբն ու կոծը հայրենակիցներուն եւ տեսնելով արիւնը որ թափուեցաւ Սերբաստէն մինչեւ Վանափոր։ Այս մարդիկը դահիճներն են Ըլտըզի սպանդանոցին։ Ամբողջ ազգ մը գերի գերեզման կը քշեն։ Ինչ օգուտ կրնան ստանալ, եթէ ուրիշ Պատրիարք մը ընտրել տան։

«Իզմիրլեանը չէր, որ պատճառ դարձաւ հայ յեղափոխական կոմիտէներու կազմութեան, այլ միայն Օսմանեան կառավարութեան հայաջինջ քաղաքականութիւնը։ Պատրիարքները ոչ մէկ ազդեցութիւն կամ միջամտութիւն փորձած են։ Մի՞թէ կանգ չառաւ հայ յեղափոխական շարժումը Ներսէսին մահէն յետոյ։

«Իզմիրլեան, հակառակ պետի հանդամանքով, արիւնհեղութեան չի փափաքիր, սակայն սիրահար ալ չէ Սուլթանին գլուխին ու պատուանշաններուն։ Չի քաջալերեր եւ չի խրախուսեր հայ յեղափոխականները, բայց չի հալածեր նաեւ Սուլթանին ոտքերը։ Ինչ կը պատահի, եթէ Իզմիրլեան հրաժարի եւ տեղը Սուլթանին ուզած Պատրիարքը նշանակուի։ Աշխատանքները ու Մաքսուտները կրցա՞ն թումբ կանգնել յեղափոխութեան առջեւ։ Պատրիարքի փոփոխութեամբ կարելի չէ փոխել նաեւ հայ ազգին ճակատագիրը, որուն միակ վարիչն է կոմիտէն։ Կը զարմանանք անոնց վրայ, որոնք ուրիշ կերպ կը մտածեն։ Ճիշդ է, որ մեծ կորուստ կրեցինք յեղափոխական շարժումներու ընթացքին։ Անհամար զոհեր ունեցանք։ Սակայն դարերէ ի վեր չէի՞նք տառապեր ու տանջուեր։ Հայաստան մեր հանգիստ օր մը տեսաւ։ Այժմ յոյս մը ունինք, որուն համար կուիւ կը մղենք եւ պիտի շարունակենք պայքարը։

«Հայ յեղափոխականները շատ լաւ գիտեն իրենց հաշիւը։ Շնորհիւ անոնց շարժման, հետզհետէ կը քանդուի եւ աւերակ կը դառնայ Օսմանեան Կայսրութիւնը։ Անանկ պետութիւն մը դարձաւ ելմտական, հանրային ապահովութեան եւ արժանապատուութեան տեսակէտով։

«Այսօր ամէն մարդ գիտէ թէ որո՞ւն ստորագրութիւններով ու գրգռութիւններով կորուստի ենթարկուեցան Հայերը։ Մեծ դիւանագէտ մը ըլլալու պէտք չկայ, հասկնալու համար թէ բոլոր այս գրգռութիւնները եւ ջարդերը տեղի ունեցան Աւէքսանդր Գ.ի եւ Նիքոլա Բ.ի ստորագրութեամբ։

«Օսմանեան կառավարութիւնը, որ մտահոգուած է Սասունի դէպքերէն ի վեր, (Սասունի եւ Տալուորիկի արիւնոտ կռիւներուն մասին, որոնք հայ յեղափոխականներուն ամէնէն յուզումնալից դրուագները կը կազմեն, պիտի խօսինք յառաջիկային), այսուհետեւ ոչ մէկ Հայու մազին կրնայ դպչիլ։ Այդ շրջանին, Ռուսիայէն՝ զատ, ո՞վ կ'օգնէր Սուլթանին։ Այդ դէպքերու ընթացքին Համիտ չպաշտպանեց Նիքոլայի քղանցքին տակ։ Ռուսի էմիրին պէս, Իւլամ Ն... գիրկը մտաւ օրթոտոքս։ Սակայն մի՛ մոռնաք, որ ... Հայերը, այլ նաեւ Միւսլիմ... պիտի բնաջնջուին հիւսիսի ... անհաւր ճանկերուն մէջ։

Ի վերջոյ, հայ երեւելի... ճնշումով, Իզմիրլեան պա... հրաժարեցաւ գահէն, սակայն ... եւ Կրօնական ժողովները մ... նութեամբ չընդունեցին հր... կանը։

Ճիշդ այդ օրերուն, Փարի... դեսպանէն ստացանք սար... հեռագիր մը, որ կը տեղեկա... Զուիցերիայէն ու Անգլիայէն ... հասած են կոմիտէին պետ... երեք օր. գէշեր ցերեկ ժող... մարելով, չափազանց յարմար ... են ժամանակը՝ յեղափոխու... յարուցանելու համար Պոլսոյ ... նաւորապար Ղալաթիոյ կո... երբ անդին Մակեդոնիոյ եւ ... հարցը սուր հանգամանք մը ... ցած է։

(Շ[ար.])

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԲ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
6 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1769

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Բաղդատենք, առ այժմ, մեր խորհրդածութիւնները 1931ի դէպքերու մասին, շօշափելու համար խնդիր մը որ ասոր համգամանք առած է նորէն։

Կ'ակնարկենք Թուրք մամուլի հակահայ արշաւին, «յառելեալ եւ հրահրեալ տպագրութեամբ»։

Երեք խուժանավար թերթեր կը շարունակեն «արթուն պահել» Թուրք հանրային կարծիքը՝ «հայկական պատրաստութեանց» մասին։ «Միլլիէթ»ը դեռ չմոռցուց իր հռչակաւոր շարքը — «Թաշնաքճըլըք»ը (Դաշնակցութիւն), որ ուղղուած է Սուրիոյ հայ գաղթականութեան դէմ, մինչեւ մինչեւ փոքրը։ «Եէնի Սիրա» կը շարունակէ թխել երբե՛ք դէմ, մինչեւ մինչեւ փոքրը։ «Եէնի Սիրա» կը շարունակէ թխել երբե՛ք չորրորդ տպագրութիւնը «Դաշնակ»Հօյբուն» հէքեաթին, որուն մէջ թէ չորրորդ տպագրութիւնը «Դաշնակ»Հօյբուն» հէքեաթին, որուն մէջ տեղեկութիւններ կան — քաղուած՝ հայ թերթէ հարիւրին 25 հաւատալի տեղեկութիւններ կան — քաղուած՝ հայկական թերթերէ — մնացեալ 75 առ 100ը կը ծառայէ ոտքի վրայ քուն բերելու կամ գրգռիչ խնդալու։

Այսպէս, «Եէնի Սիրա» ալ կը պնդէ որ, քիւրտահայ համաձայնութիւն մը գումարուեցաւ Փարիզի մէջ։

— «Ժողովին մասնակցեցան, Սուրիոյ քիւրտերուն կողմէ՝ Պէրազայի առաջնորդները, Հիւմի, քիւրտերուն կողմէ՝ Շերիֆ փաշա, իսկ Հայերուն կողմէ՝ Խատիսեան, Ահարոնեան (Երեւանի ղեկավարներէն), Փափազեան, Պօղոս Նուպար (փաշա) եւ Ռուբէն։

— «Ժողովին մէջ միաձայնութեամբ որոշուեցաւ երկու Հայաստաններ ծրել, մէկը՝ Կիլիկիոյ մէջ, միւսն ալ՝ Երեւան, իսկ Քիւրտիստանը պիտի միանայ այս երկու Հայաստաններուն միջեւ, բայց ի՞նչ կերպով եւ որոնցմո՞վ... անորոշ է այդ»։

Կը խնդրենք բաւ համարել այսքանը, որովհետեւ առիթ պիտի ունենանք արտատպելու այս շարքին գլխաւոր մասերն ալ, մեր ընթերցողները լիովին իրազեկ պահելու համար Թրքական ամբողջ անցուդարձին։

Եւ յետոյ, չզարմանանք այսքան անճարակ յերիւրանքներ անհնելով Թուրք մամուլին մէջ, երբ նոյն անցուդարձը նոյն ձեւերով կը պատմուի նոյնիսկ խորհրդային մամուլին մէջ, Թիֆլիսի «Զարիա Վոստոկա»էն մինչեւ Երեւանի «Խ. Հայաստան»ը։

Ուրիշ առթի ալ բացատրած ենք թէ պատահական չէ այս երեւոյթը, — Թուրքերու արտակարգ հետաքրքրութիւնը՝ հայկական անցուդարձի մասին։ 1931ը մեզանիշը կոտրեց այս տեսակէտէն։ Ամբողջ տարուան ընթացքին, ոչ միայն զանազան յուշեր եւ լուրեր հրատարակուեցան, այլ եւ շարք-շարք յօդուածներ, որոնք միշտ կը շարունակուէին, տեսակ եւ ձեւ փոխելով։ Իսկ ինչ որ եղաւ հռչակաւոր «Մանակուլին» առթիւ, տակաւին թարմ է բոլորին յիշողութեան մէջ։

Թուրքերը, մանաւանդ նորերը ոչինչ կ'ընեն առանց կանխորոշ նպատակի։ Ամէն անգամ որ կառավարութիւնը ծրագիր մը ունենայ աչքի առջեւ, ընդհանրապէս խօսքը կուտայ Թուրք խմբագիրներուն եւ լրաբերներուն, որոնք դեռ սուլթանական օրերէն վարժուած են գործած օրուան հովին համաձայն մթնոլորտ պատրաստելու։

Թուրք Ապահովութեան Տնօրէնութիւնը տարիներէ ի վեր կը հետապնդէր Ճանիկեան-Վիլինեանը։ Թուրք մամուլը օգնութեան հասաւ ճակատագրական պահուն, ելեկտրականացուց մթնոլորտը։ Եւ քանիչորս ժամ չանցած, կերան Ճանիկեանի գլուխը։ (Այս ձեռնարկին կազմակերպութեան մեղսակից է հայանուն հրէշ մըն ալ, որուն «ցուցակ ծառայութեանց»ը վէպի նիւթ կրնայ դառնալ)։

Էնկիւրի երկար ատենէ ի վեր ծուռ կը նայի Սուրիա եւ Լիբանան փախած հայ գաղթականներու տեղաւորման եւ բարգաւաճման։

Եւ տես զարմանալի հետեւողականութեամբ մը, Թուրք մամուլը նիւթեր կը հաւաքէ, նիւթեր կը հայթայթէ, ի պէտս քաղաքական եւ զինուորական իշխանութեանց։

Ինչ որ կը տեսնենք մանաւանդ այս օրերս, չի կարօտիր ոչ մեկնութեան, ոչ ալ մարգարէական մարգանքներու։

Թուրք մամուլը բացէ ի բաց կ'ըսէ ինչ որ կը մտածէ, ինչ որ կ'օրհնէ, ինչ որ կ'ուզէ կատարել։

Եւ պարագաներն ալ չափազանց նպաստաւոր են։

Թուրքիան հոգեր չունի Պալքաններէն, երկար ատենի համար։ Թուրքեւյոյն բարեկամութիւնը, Թուրքեւպուլկար մերձեցումը, դէպի Էնկիւրի կատարուած երթեւեկները եւ Թուրք վարչապետին ու գործավարներու այցելութիւնները դէպի Եւրոպա, զանազան դաշնագիրներ եւ բանակցութիւններ հանգստացուցած են քէմալականութիւնը։

Միւս կողմէ, արեւելեան նահանգներուն մէջ, քրտական շարժումը կորսնցուցած է իր թափը եւ Արարատը դժուար թէ կարենայ նախկին ուժգնութեամբ գործել։ Թուրքիան յաջողեցաւ ոչ միայն Պարսկաստանի աջակցութիւնը ապահովել այս գործին մէջ, այլեւ իրեն պահել փոքր Մասիսը, բոլոր ճամբաները խափանելու համար։ Յաջողեցաւ, նաեւ, ապահովել բարեկամութիւնը եւ գործակցութիւնը Իրաքի, սահմաններու ապահովութեան համար։ Այնպէս որ, մտահոգութիւններ չունի այդ կողմերէն։ Եւ ընդհակառակն կրնայ անակնկալներ պատճառել իր հարեւաններուն, ինչպէս կը փորձէ Իրանի դէմ եւ ինչպէս ըրաւ դեռ անցեալ դեկտեմբերին, Իրաքի դէմ, քրտական շրջանին մէջ։

Եւ աւելի առաջ երթալով, ահաւասիկ նախարար մը ճամբայ կը հանէ դէպի Թեհրան եւ Պաղտատ, ոչ միայն դաշնագիրներ ստորագրելու, այլեւ «ասիական խմբակցութիւն» մը կազմելու համար, մասնակցութեամբ Իրանի, Իրաքի եւ Աֆղանիստանի։

Ուրեմն, Խ. Միութիւնը (եւ հետեւաբար Հայաստանը) բարեկամ եւ զինակից, Պարսկաստանի եւ Միջագետքի կողմէն ապահով՝ սիրալիր յարաբերութիւններով և փոխադարձ յանձնառութիւններով, — կը մնայ սուրիական ճակատը (կամ Ֆրանսա)։ Եւ որովհետեւ դժուար է ուղղակի ճակատ յարդարել բուն Ֆրանսայի կամ Սուրիոյ դէմ, Թուրքիան յղացեր է գիւտային խաղ մը, — երկուքն ալ գրգռել հայ գաղթականութեան դէմ, անոր գլխուն փաթթելով աշխարհի բոլոր մեղքերը։

Հայկական մղձաւանջն է որ կատաղութեան մոլուցքի մը մասներ է Թուրք մամուլը։

Շ.

Թողոմի մեծ ցոյցեր Հնդկաստանի մէջ

Կանտիի ձերբակալումը որ Պոմպէյի մէջ կատարուեցաւ առանց միջադէպի, տեղիք է տուած ալ բաղում ցոյցերու։

Հնդիկ ուսանողները կը պատճառաբանեն հոկայ ցոյց մը կատարել. Պոմպէյի առեւտրականը եւ 44 ամուսինները իրենց գործերը փակեցին, բողոքելու համար Կանտիի ձերբակալման դէմ։ Իսկ ամբողջ քաղաքին մէջ, գործերը կանգ առած են։ Երեք օր այսպէս պիտի շարունակուի։ Բոլորովին քաղաքներ ալ ասոր օր յայտարարած են։

Երրորդ անգամն է որ Կանտի կը ձերբակալուի։ Առաջին անգամ 1922ին էր։ Այն ատեն դատապարտուած էր 6 տարի բանտարկութեան։ Բայց երկու տարիէն ազատ արձակուեցաւ հիւանդութեան պատճառով։

Երկրորդ անգամ ձերբակալուեցաւ 1930 Մայիսին։ Մէկ քանի ամիս բանտարկուած մնալէ յետոյ, կրկին ազատ արձակուեցաւ, առանց փոխարքային՝ Լորտ Իրվինի հետ իր տեսակցութեան հետեւանքով։ Ինչպէս կը յիշուի, այդ տեսակցութիւնը այն ատեն յանգեր էր Տէլհիի դաշինքին որ բացաւ կլոր Սեղանի խորհրդակցութեան նախընթաց գինադադարի շրջանը։

Կանտի եւ իր գլխաւոր օգնականը Փաթէլ տարուեցան Փունայի բանտը, հոն ուր նախապէս արգէն բանտարկուած էին։ Փունայի մէջ որեւէ ցոյց չկատարուեցաւ ընդդէմ այս ձերբակալութեան, որովհետեւ լուրը տակաւին չէր տարածուած։

Ձերբակալման հետ միասին ասեն 5 հարիւր հոգինոց զօրախումբ մը զրկուեցաւ Մատրաս, ուր 57 ծայրայեղներ ազգարութիւն առաջան զագրեցնելու իրենց պայքարը ընդդէմ վարձքերու վճարման։

— Հնդկաստանի զանազան քաղաքներէն առնուած լուրերու համաձայն, ներքին կացութիւնը կարելի է ամփոփել հետեւեալ կերպով. Պոմպէյի մէջ, Հնդիկ խորհուրդի տեղական կոմիտէն լուծուեցաւ եւ անոր տեղ կազմուեցաւ «պատերազմական խորհուրդ» մը, որուն առաջին գործն եղաւ յայտարարել եռօրեայ սուգ եւ հրապարակային հաւաքոյթի մը եւ թափօրի մը կազմութիւնը։

Ամբողջ քաղաքին մէջ զրեթէ յայտարարուած սուգը պահուեցաւ եւ տեղական թերթ մը կը գրէ թէ 10-15,000 կամաւորներ մասն Հնդիկ խորհուրդի հաստատութեան մէջ եւ թէ տեղական 270 խորհուրդներ կազմուեցան, գործադրելու համար Հնդիկ ղեկավարներու մշակած ծրագիրը եւ մասնաւորապէս հակելու համար անգլիական ապրանքներու դէմ պոյքոթին վրայ։

Ալլահապատի մէջ, մանարանի գործաւորներ տեղի տուին կարգ մը խռովութեանց, քարկոծելով այն գործարանները որոնք չէին դադրեցուցած աշխատանքը հակառակ սուգի յայտարարութեան։ Ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ բռնութեամբ ցրուել զանոնք։

Ալլահապատի մէջ, երկու հոգի սպաննուեցան խռովութեանց ընթացքին, տեղին ոստիկանապետին կողմէ արգիլուած թափօրի մը պատճառաւ։ Ոստիկանութիւնը հոն ալ ստիպուեցաւ միջամտել։ 20ի չափ ալ վիրաւորներ կան։ Կալկաթայի մէջ եւս, սուգ յայտարարուեցաւ, իբր բողոք յանուն յեղափոխական Շուպհաս Պոսի ձերբակալման դէմ։ Սակայն քաղաքը հանդարտ մնաց։ Մատրասի մէջ ուր Կանտիի ձերբակալումը յուզում պատճառեց, բազմաթիւ խանութներ փակուեցան։ Սակայն որեւէ անկարգութիւն չպատահեցաւ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

„ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԸ„

«Պէրլինէր Թակէպլաթթ»ի Գ. Պոլսոյ Բղթակիցը կը հեռագրէ Յունուար 2 թուականով.—

Սուրիական սահմանին վրայ «Հայկական վտանգը» սուր հանգամանք կ'առնէ հետզհետէ. Թրքական տեսակէտի համաձայն, քանի որ Սուրիոյ հոգատար պետութիւնը նախապատրաստութիւններ կը տեսնէ Թուրքիոյ եւ Իրաքի սահմանագլխի մարզին մէջ հայկական «օճախ» մը հաստատելու։ Այդ մարզին մէջ Հայերէն զատ կան քիւրտեր, չէրքէզներ, Ասորիներ եւ ուրիշ տարրեր, որոնք ամէնքն ալ Թուրքիոյ թշնամի են եւ միաժամանակ ներքին քաղաքական պատճառներով կը պաշտպանուին հոգատար պետութեան կողմէ իբրեւ փոքրամասնութիւններ՝ արաբական մեծամասնութեան դէմ։ Այս նպատակաւ իբր թէ առանցմէ ամէնքէն պիտի կազմուի ինքնավար կառավարութիւն մը։

Թրքական հաշիւներու համաձայն Սուրիոյ մէջ 200,000է աւելի Հայ կը գտնուի, այնպէս որ քանի մը հազար հայերու ի. Հայաստան գաղթը գործնական ոեւէ կարեւորութիւն չունի, կ'ըսեն Թուրքերը։ Յայտնի է թէ հայկական սովնարկոմի (Նախարարաց խորհուրդ) նախագահ Տէր-Գաբրիէլեան, աշնան փարիզ եկաւ, եւ հոն հայկական երկու մեծ օժանդակ կազմակերպութեանց նախագահին՝ Քաբիուղի իշխան Ալ-ուլպենկեանին հետ յարաբերութեան մտաւ, «բանուոր» հայ տարագիրներու «Հայրենիք դառնալուն» միջոցները գտնելու համար — մտաւորականները նկատի չեն առնուիր, եւ յաջողեցաւ։ Ընդամէնը 30,000 հայեր, գլխաւորաբար Կոնստանդնուպոլսէն եւ Պուլկարիայէն, նոյնիսկ Սուրիայէն ի. Հայաստան պիտի տարուին։ Բայց «Հայրենիք դառնալու» խնդիր մը չէ ասիկա, որովհետեւ գրեթէ բոլոր Հայերը, որոնց շուրջ կը դառնայ խնդիրը, Ռուսիայէն չէ, այլ Թուրքիայէն փախած են։ Հայ գաղթական շրջանակներուն մէջ կասկած կը յայտնուի այս շարժումին յաջողութեան վրայ, նոյն իսկ այդ թիւին կէսը անգամ ի. Ռուսիա տանիլը տարակուսելի կը նկատուի։ Այս առաջին փորձը չէ արդէն, եւ նախորդները ամէնքն ալ չեն յաջողած։

Օտար լեզուները Թուրքիոյ դպրոցներուն մէջ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 4 Յունուար.— Երթական գործավարին որոշումով, արգիլուած է օտար լեզուներու աւանդումը՝ փոքրամասնութեանց նախակրթարաններուն մէջ։ Այս որոշումը մասնաւորաբար կը հարուածէ Ֆրանսերէնը, միակ լեզուն, որ կանոնաւոր կերպով կը դասաւանդուէր հայ, յոյն եւ հրեայ վարժարաններուն մէջ։

Թուրքիա ընդդէմ օտարականներուն

ԷՆԿԻՒՐԻ, 4 յունուար.— Այս օրերս, Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովը պիտի զբաղի այն օրէնքով որ օտարականները կ'արգիլէ կարգ մը արհեստներ ի գործ դնելէ։

Օրէնքին համաձայն օտարահպատակներուն արգիլուած է անասնաբուժութիւն, քիմիագիտութիւն, հնաֆութիւն, փոքր արհեստաւորութիւն եւ կամ վաճառորդութիւն, նաւագնացութիւն, գրաշարութիւն, լրագրավաճառութիւն, բժշկութիւն, երկրաչափութիւն, շոֆէօրութիւն, շոֆէօրի օգնականութիւն, կառապանութիւն, միջնորդութիւն, թարգմանչութիւն, օդանաւի մեքենավարութիւն, նաւուղղորդութիւն։ Վեց ամիս պայմանաժամ պիտի տրուի օտարականներուն՝ այս օրէնքին հրատարակութենէն ետք։ Անկէ զատ պիտի առաջարկուի նաեւ որ օտարները կուսակալութեան կամ գաւառակի կողման չեղած տեղերու մէջ չկարենան խանութ բանալ։

Այս նոր օրէնքը ամէնէն աւելի պիտի վնասէ յոյն, պարսիկ եւ իտալական գաղութներուն։

Ոչ-յարձակման դաշինքին շուրջ

Ռուսիա ընդունած ըլլալով Ռումանիոյ առաջարկը Յունուար 18ին՝ Ռիկայի մէջ սկսելու համար ոչ-յարձակման դաշինքի բանակցութիւնները, երկու կողմերն արդէն նշանակած են իրենց պատուիրակները։ Ռումանիոյ կողմէ Ռի՛կայի գործակատարը եւ Ռուսիոյ կողմէ Լեհաստանի դիւանագիտական ներկայացուցիչը։

Պուքրէշէն տրուած հեռագիր մը հաւանական կը նկատէ որ Ռումանիա այն ատեն միայն ստորագրէ դաշինքը՝ եթէ յատուկ յօդուածով մը երաշխաւորէ իր հողային ամբողջութիւնը, ինչ որ կը նշանակէ Ռուսիոյ կողմէ Պեսարապիոյ սահմանագլուխին ճանաչումը։

Լուսատեղեակ շրջանակներ չեն կարծեր որ դաշինքին կնքման հետեւի դիւանագիտական կանոնաւոր յարաբերութեանց վերսկսումը երկու երկիրներուն միջեւ։ Յատուկ յանձնախումբ մը պաշտօն պիտի ստանայ կարգադրելու ամէն հարցերը, բացի սակայն պատերազմի պահուն, Ռուսիոյ կողմէ գրաւուած ռումանական գանձի հարցը։

Ռումանիոյ արտաքին նախարարին Վարշաւա այցելութեան առթիւ, ալ ընդդիմադիր թերթ մը կը գրէ թէ ցարդ, երբեք օտար արտաքին նախարարի մը Վարշաւա այցելութիւնը՝ այսքան կարեւորութիւն չէր առնուած։

— Արեւելեան Եւրոպայի մէջ ապահովութեան հարցը, կը գրէ թերթը, չի կրնար իրօք լուծուիլ, եթէ Ռումանիա չստորագրէ ոչ-յարձակման դաշինք մը Խորհ. Միութեան հետ։ Իրօք, Պեսարաբիոյ հարցը կը ներկայացնէ ամէնէն մեծ վտանգը Եւրոպայի այս մասին մէջ։ Լեհաստան դաշնակցութեամբ կապուած ըլլալով Ռումանիոյ, գիտէ որ է հասկնալ այս բանակցութեանց կարեւորութիւնը։

Ռուսիոյ ռազմական ելեւմուտքը

Մոսկուայէն Լոնտոն ստացուած լուրերու համաձայն, 1932ի խորհրդային ելմտացոյցին մէջ, նշանակելի յաւելում մը կայ զինուորական ծախքերու վրայ։

Պատերազմական գործավարին ելեւմուտքին մէջ նշանակուած է 16 միլիառ 250 միլիոն ֆրանքի գումար մը, որ 1917էն, այսինքն խորհրդային իշխանութեան գահակալութենէն ի վեր, պատերազմական գործավարութեան յատկացուած ամէնէն մեծ գումարն է։ Մէկուկէս միլիառ եւս պէտք է աւելցնել այս գումարին վրայ իբր յատկացում «յատուկ խումբերու»։ Այս գումարը մտած է «Ոստիկանութիւն» գլուխին տակ։ Այս յատուկ խումբերուն մէջ է անշուշտ, համբաւաւոր ու զարհուրելի Կէփէուն, որ ի հարկին, շատ դիւրութեամբ կրնայ վերածուիլ ռազմական կազմակերպութեան մը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Մեր պաշտօնակիցներէն

Կը խնդրուի նկատի ունենալ «Յառաջ»ի նոր հասցէն.—

17, Rue Damesme
Paris (13e)

Ներգաղթի մասին

Բարեգործականի Յունուար 4 Թուակիր գեկոյցը հաստատելով առաջին կարաւանին մեկնումը, կ'աւելցնէ.— մեկնողներուն մէջ կը գտնուին Միութեան 135 նախկին սաները, 17ը Մելգոնեան կրթ. Հաստատութենէն (13ը շրջանաւարտ), 78ը Քէլէկեան եւ Սիսուան որբանոցներէն, եւ 40ը Երուսաղէմի նախկին Արարատեան եւ Վասպուրական որբանոցներէն, ինչպէս նաեւ 38 գաղթականներ՝ որոնց 23ը Հալէպցի, ամէնքն ալ Միութեանս միջոցաւ եւ ծախքովը փոխադրուած Ֆրանսայէն, Երուսաղէմէն, Նիկոսիայէն եւ Պէյրութէն։

Հայաստանի ներգաղթի գործողութիւնները յապաղած եւ ծմռան այս ցրտաշունչ եղանակին գաղթականներու փոխադրութիւնը եւ տեղաւորումը դժուար ըլլալուն, հասկնալի մտահոգութեամբ մը Միութեանս կողմէ առաջարկուեցաւ Հայաստանի կառավարութեան եւ Ներգաղթի լիազօր ներկայացուցիչ քաղ. Ճաճվերտեանի՝ որ ամէնէն անհամբեր եւ աճապարոտ գաղթականները միայն փոխադրուին երկրորդ կարաւանով, իսկ մնացեալ ներգաղթը յետաձգուի գարնան, երբ կարելի կ'ըլլայ լաւագոյն պայմաններ ապահովել։

Յունաստանէն

ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Աթէնքի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ատենապետը ընկերակցութեամբ իրաւագէտ խորհրդականին, այցելեց վարչապետութեան փոխանորդ Գ. Փափասաթոսի, որ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ Յունահայերու հպատակութեան հարցի մասին.

— Ըստ Ազգերու Դաշնակցութեան արտօնութեան իրաւասութիւն չունինք Հայերը հելլէն քաղաքացի ընելու։ Խնդիրը կրնայ լուծուիլ ծընեւի մէջ։

Այս մասին տարբեր աղբիւրէ հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղած է «Նոր Օր».—

- Ազգերու Դաշնակցութիւնը արգիլած է Յելլէն կառավարութիւնը զանգուածովին հպատակ ընելու յունահայերը մինչեւ 1935 Թուականը։ Այս ժամանակամիջոցին, հայ գաղթականներու Հայաստան կամ այլուր փոխադրութեան մասին կարգադրութիւններ պիտի ըլլան։ Եթէ մինչեւ 1935 Թուականը՝ յունահայ գաղթականութեան փոխադրութեան խնդիրը չլուծուի որ եւ է ձեւով, Յունաստան իրաւունք պիտի ունենայ քաղաքացի նկատելու Հայերը։

Մեկնողներուն

Հիւղակները կը գրաւուին

Աթէնքէն Հայաստան մեկնողներուն հիւղակները արձանագրուած են ոստիկանական իշխանութիւններուն կողմէ։

Ոստիկանութիւնը խիստ հրահանգ տուած է պարպել այն հիւղակները, որոնք ներգաղթողներուն մեկնումէն յետոյ, գրաւուած են ուրիշ հայ գաղթականներու կողմէ։

ԵԹՈՎՊԻՈՅ ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳԸ ԵՒ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐԸ

Եթովպիոյ գահաժառանգը այս պահուս կը գտնուի Փարիզ, ուր ջերմ ընդունելութիւն գտած է պաշտօնական շրջանակներէ։

Սեւրի Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան կողմէ աւանմնապետ Տ. Սրապիոն Վ. Ուլուհոճեան, եւ Գ. Արք. Պէօրհաճեանի զաւակները քարի գալուստ մաղթած են իշխանին։

Իշխանը շնորհակալութիւն յայտնած եւ չափազանց գոհ մնացած է այս այցելութենէն։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԵՐԵՒԱՆ - ԷՆԿԻՒՐԻ

Թուրք հանրապետական կառավարութիւնն ու Թուրք ազգը կը շարունակեն իրենց ծրագրուած պայքարը հայութեան դէմ:

Երկրին ներսը մնացող ափ մը հայութիւնը ամէն կաշկանդումի ու հարկադրանքի տակ առնուած է(?).

— «Էնկիւրին չի հանդուրժեր որ մեր ծալածական, Թալանուած ու իրաւազուրկ ծամբանքները ոտքի կանգնին, տուն տեղ ըլլան, աճին ու բարգաւաճին իր սահմաններուն վրայ»: («Յառաջ» 25 դեկտ.)

Թուրքիայէն ներս թէ դուրս Թուրք կառավարութեան ձեռնարկներն ու ծրագիրները, հայկական հարցի մասին, ոչինչ ունին գաղտնի:

Իր նպատակին մէջ անվարան ու միացեալ Թուրքը չի հանդուրժեր հայ ժողովուրդի ուժեղացման ոչ միայն իր սահմաններուն վրայ, այլ աշխարհիս որեւէ մէկ անկիւնը:

Եւ այս կացութեան առջեւ, գաղութները ոչ միայն անպատրաստ են, այլեւ անկապակից՝ վտանգին սահմանները ճշդորոշելու աշխատանքին մէջ:

Ընդհակառակն, քիչ չեն նաեւ հրատարակութիւններ հայ մամուլի կողմէ, ուղղուած մասնաւորաբար Դաշնակցութեան դէմ, որ իբր թէ իր քաղաքականութեամբ պատճառ կը հանդիսանայ Թրքական նոր գրոհին:

Եւ այս հրատարակութիւնները օրը օրին կ'օգտագործուին Թուրքիոյ կողմէ, «հայ ազգը ոչնչացումէ(?) զերծ պահելու» կեղծ ու զարշելի անպատկառութեամբ:

Հոս արդարեւ Թուրքը կը յաջողի իր բնական «դաշնակիցները» ապահովել բուն իսկ այն տարրերով որոնք [illegible] «հայ կոմիտէճիներու վնասակար խաղերէն», կը կռուին այդ կոմիտէճիներուն դէմ, ապահովելու ո՛չ միայն Թուրքիոյ ներքին եւ արտաքին անդորրութիւնը, այլ եւ ազատելու «հայ ազգին մնացածութիւնը» զարհուրելի(?) այս պատուհասէն:

Կռիւը, ուրեմն, Թուրքիոյ բոլոր սահմաններուն վրայ, ուր հայ մը տեղաւորուած է, կը մղուի Թուրքիոյ կողմէ, ոչ թէ հայութեան այլ անոր մէկ «չնչին» փոքրամասնութիւնը կազմող կոմիտէճիներու դէմ:

Անցեալի դառն փորձերն ու փաստերը, սակայն, գիտենք թէ ինչ իրողութիւններ են արձանագրեր ճիշդ այդ ձեւով սահմանուած Թրքական ձեռնարկներէ:

Ի՛նչ հաւաստիութիւններ են առեր «խումբ մը կոմիտէճիներու» դէմ առնուած «պատժական» քայլերը:

1915ի հրէշային սարսափներն ալ նոյն այդ «կոմիտէճիներու» դէմ ուղղուած ապահովութեան եւ կանխազգուշական քայլեր չէ՞ին, զուտ Թրքական բացատրութիւններով: Ողբերգութիւնը այսքանով չի վերջանար սակայն:

Դաւութներու մէջ Թուրքիոյ անձանձ յարձակումներուն դէմ բաժան բաժան եւ յաճախ գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար անոր «գործակից» մեր դէմ ունինք Թուրքիոյ հետ ու Թուրքիոյ կողքին Երեւանը, մայրաքաղաք հայոց աշխարհի:

Էնկիւրիի նման Երեւանն ալ առիթ չի փախցներ կրակ թափելու Դաշնակցութեան գլխին, ոչ միայն իբրեւ «իրական պատուհասը, սեւ բիծ եւ արիւնարբու թշնամին հայ աշխատաւորութեան», այլ եւ միշտ կարեւոր ազդակը «հակայեղափոխական» ուժերու մէջ, գործակիցը խորհուրդներու դէմ պայքարող արտաքին յարձակումներու ծրագրին»:

Երեւանն ալ կը խօսի հայ աշխատաւորութեան ողջմտութեան մասին, սահմանափակելով Դաշնակցութեան դերը չափազանց նեղ ու անարժէք սահմանի մը մէջ: Եւ դեռ աւելին, Երեւանը կը նկատէ թէ Դաշնակցութեան դաւերը ոչ միայն անզօր են վտանգաւոր ըլլալու աստիճանին հասնելու, այլ եւ դատապարտուած են վիժելու շնորհիւ հայութեան միաձայնութեան(?) ընդդիմութեան:

Եւ սակայն, այս բոլորը մէկ պատճառ չեն, որ Երեւանը իր դաշնակից Էնկիւրիին հետ, չդիմէ այնպիսի քայլերու, որոնք սպառնան հայութեան ընդհանրապէս:

Հոս ալ, աւելի շեշտուած համագործակցութիւն մը ընդդէմ հայութեան, միեւնոյն բանաձեւումներով:

Այս համագործակցութիւնը նոր չէ անշուշտ: Ան իր ծնունդը կ'առնէ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան առաջին օրերէն, երբ հիմը կը դրուէր ռուսօ-Թրքական գործակցութեան:

Այս գործակցութիւնը որու առաջին արդիւնքն եղաւ Հայաստանի Հանրապետութեան անկումը 1920ին, տարիներու հետ աւելի յանդգնութեամբ եւ լրբութեամբ առաջնորդեց հայկական շահերու անտեսումը, ի նպաստ Թրքական հաշիւներուն:

Թուրքը ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս գիտցաւ, իր նոր բարեկամին առաւելագոյն օգուտը քաղել, եւ այն ալ իր նախասիրած ուղղութեամբ:

Ջիչերին ու Լիտվինովը, ինչպէս եւ Գարախանը, Լօզանէն Էնկիւրի միշտ ալ եղան հաճոյակատար գործակիցները Ըսմէթ փաշային — Թէֆիք Րիւշտիին Հայկական հարցի «լուծման» Թրքական ծրագիրներուն համար:

Սակայն անցեալ հոկտեմբերին, Լիտվինովի Էնկիւրի այցելութիւնը նպաստեց Թրքական ձեռնարկներու աշխուժացման, մասնաւորաբար Սուրիոյ մէջ:

Առէք առաջ, Երեւանը Թիֆլիսին ձայնակցելով, առաջինը եղաւ դեռ 1931 մայիսի սկիզբը, բանաձեւելու(?) Սուրիոյ մէջ «հայկական օճախ» ստեղծելու առասպելին: Առասպել մը որ երթալով զարգացաւ Երեւանի մամուլին կողմէն, մինչեւ այն աստիճան, ուր հարկ եղաւ հիւսել նոր առասպել մը եւս որու մէջ իբրեւ միացած Դաշնակն ու քիւրտ չէյխերը, Թրքական սահմաններէն դուրս վտարուած 150նոցի պէկերն ու փաշաները, հակախորհրդային ամէն տեսակի կազմակերպութիւններու հետ իշխան Կիրիլ եւ Գ. Փօղոս Նուպարը, եւ անոնց բոլորին հովանաւորող Ֆրանսական եւ Անգլիական գործակալները:

Երեւանը իր այս աշխատանքներուն մէջ Թուրքիան պաշտպանած կը նկատէր ո՛չ միայն «իմպերիալիստական» ուժերէն, այլեւ Դաշնակցականներէն:

«Կասկած չկայ, որ իմպերիալիստական պետութիւնները չեն հրաժարել եւ չեն հրաժարւի, ինչպէս հակախորհրդային պատերազմի, նմանապէս եւ Թուրք ժողովրդի ընտրկացման, Թուրքիան բաժանելու իրենց մտադրութիւններից: Նրանց ինտրիգները Թուրքիայի սահմանների վրայ: Սիրիայում հայկական «օճախ» ստեղծելու փորձերը, քրդական-շէյխական ավանդուրիայի դաւերը, Թուրքիայի եւ Խ. Ս. Հ. Մ.ի ծովային սահմանների մօտ կատարուած պատրաստութիւնները՝ ինչքան Թուրքիայի առաւել եւս Խորհրդային Միութեան դէմ ուղղուած են»: («Խ. Հայաստան» 30 հոկտ. 1931)

Այսու նման յայտարարութիւններ Երեւանի պաշտօնական օրգանին կողմէ, բաւական պերճախօս չե՞ն հաստատելու գործակցութիւնը, որ այնքան ամուր է Երեւանի եւ Էնկիւրիի, կամ աւելի ճիշդ Մոսկուայի եւ Էնկիւրիի մէջ:

Էնկիւրին իր օրուան քաղաքականութեան մէջ, մասնաւորաբար հայութեան մասին, իր գլխաւոր ուժը կ'ըստանայ Մոսկուայէն, եւ անոր ենթակայ Երեւանէն:

Սուրիոյ «Հայկական օճախի» առասպելէն ետք Երեւանն ու Էնկիւրին բնական է թէ այսօր տարբեր գնահատութեան եզրակ(?) չունին «մազանդնութեան»(?) դէմ պաշտպանելու ներքին ծրագրերու հանդէպ:

Ամէն առթիւ Դաշնակցութիւնը Ֆրանսական «իմպերիալիզմի» կառքին լծելով, Երեւանը կը զօրացնէ Թրքական տեսակէտը, ցոյց տալով հայութիւնը իբրեւ վտանգ Թրքական սահմաններու վրայ:

Միշտ եւ ամէն առթիւ, Էնկիւրիի հիգերը(?) ուղղուած ըլլալով «Թուրքիան բաժանելու իմպերիալիստներու մտադրութիւններուն» դէմ, Երեւանը բնական հետեւողութեամբ կը քաջալերէ Թրքական քայլերը, որոնք Թուրքիան պաշտպանելով մէկտեղ, կը պաշտպանեն նաեւ Խորհրդային Միութեան շահերը:

Այս զարշելի, ներողութիւն «յեղափոխական արթնամտութեան» չէ, որ այսօր ալ կը ջատագովէ Թրքական գլխաւոր սպառնալիքները հայութեան գլխուն: Ու այս է պատճառը, որ Երեւանի պաշտօնաթերթը, առանց մեկնութեան, ընդհակառակն հաճոյքով կ'արձագանգէ Անգորայի, Հեռագրական Գործակալութեան այն լուրը, որով «Ծիւմհուրիէթը մերկացնում է իմպերիալիստների արիւնոտ ծրագրերը»:

Եւ գիտէ՞ք թէ ո՞րն է այս արիւնոտ ծրագիրը, որ յաղթած է մասնէր(?) Երեւանը, լսեցէք.

— «Եօնուս Նատի «Ջիւմհուրիէթ» Թերթում զետեղել է մի յօդուած, որի մէջ ի միջի այլոց արձանագրում է, որ խոշոր պետութիւնների ոճրագործութիւնների շնորհիւ որոնք մանր պետութիւններին օգտագործում են որպէս զէնք, ծով արիւն է Թափուած: Որ ֆրանսան Հայերին Սիւրիայի սահմանամերձ շրջանն է գաղթեցնում, նպատակ ունենալով ստեղծել ընդհարումների մի մշտական աղբիւր: Հայ գաղթականների կեանքերին հետ խաղալը նպատակ ունի ստեղծել միջազգային բարդութիւններ — ասում է Եօնուս Նատին — եւ մենք մի գեղեցիկ օր վճռականապէս վերջ կը դնենք այդ քաղաքականութեանը»: («Խորհ. Հայաստան» 9 դեկտ. 931)

Պարզ է թէ արիւնոտ ծրագիրը Ֆրանսայինն է, որ Թուրքիայէն քշուած Հայերը կը տեղաւորէ Սուրիոյ մէջ: Այս «ոճրային» ծրագրի դէմ Երեւանը բնական կը գտնէ Եօնուս Նատիի հրէշային եւ խրատ(?) ոճրային սպառնալիքները:

Հայկական ողբերգութեան ամբողջ ընթացքին(?) երբեք Թուրքիան այսքան անկեղծ բարեկամներ չէ ունեցեր, որքան այսօր, Երեւանէն մինչեւ գաղութները:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՄՈՒԹ ՄՆԱՑԱԾ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յանուն արդարութեան

(Բ. Եւ վերջին մաս)

Այդ օրերէն վերջ, գրեթէ բոլորովին փոխուեցաւ իրենց վարմունքը Գ. Կ. Սպանդարեանի հանդէպ, որ կարծես արդէն դարձած էր Թափառէր(?) կենդանի ձեռնալի մը նման: Իր կրած բոլոր դժնդակ(?) կանքներուն, հալածանքներուն եւ նեղութեան ծայրայեղ անձկալի օրերուն մէջ, այդ վերջին հարուածն եղած էր ամէնէն՝ զարհուրելին: Կասկածիլ իր գաղափարներուն վրայ եւ նոյնիսկ պահ մը կասկածի՜լ, անհնարին դդուած էր այդ: Լաւագոյն կը համարէր մեռնիլ ամէն մեղադրանքներով բացի այդ մէկէն:

Համիտի աշեղ(?) շրջանին ինքը միակ հայ ուսուցիչն էր որ քաջութիւն ունեցած էր հայ ոգիով սնուցանելու եւ հաբանելու(?) Հայ մեծցնելու իր աշակերտները: Եւ միայն մեր դպրոցին մէջն էր որ հայ երգը դեռ կը հնչէր Թուրքիոյ մէջ այն շրջանին: Բայց հետզհետէ աւելի դժուարացած էր իր կացութիւնը, մանաւանդ 1900էն սկսեալ: Խեղդուած լրտեսական ցանցի մը մէջ՝ անվերջ կը պայքարէր ապրելու եւ վարժարանը բաց պահելու համար, մինչեւ որ հազիւ կրցանք շրջանաւարտ ըլլալ, երեք ընկերուհիներս եւ ես, ու մեր դպրոցը փակեցին:

Շարունակ հետապնդուելով լրտեսներէ որոնք իր շրջապատը կ'ահաբեկէին՝ զրկուեցաւ ապրուստ ամէն միջոցէ եւ ճանաչուեցաւ յետին թշուառութեան: Չէր կրնար նոյնիսկ մասնաւոր դասեր տալ: Հայերը, ազատուելու ճգնաժամէն՝ կը փախչէին հեռուէն իսկ բարեւ տալ: Այն շրջանի սարսափն այնչափ պզտիկցուցած էր հոգիները, եւ քիչերն էին որ անկեղծօրէն կը խոստովանէին իրենց խուսափման բուն շարժառիթը... Նոյնիսկ իր ազգականներէն ոմանք հեռացան իրմէ... Եւ միայն սակաւաթիւ բարեկամներ մ'նացին հաւատարիմ: Անոնց մէկն էր մեր դպրոցի ուսուցիչներէն Գ. Ցարութիւն Գեւենեանը, Պոլսոյ ամէնահին եւ յայտնի Դաշնակցականներէն գաղափարական եւ անձնուէր գործիչ մը, որ մինչեւ վերջը մնաց անբաժան իր ամէնամեն(?) օրերուն:

Ան գիտէր Գ. Կ. Սպանդարեանի անկեղծ եւ անվեհեր հոգին, գիտէր որ անոր մէջ ամէն բանէ վեր կը խօսէր հոգը եւ որուն համար ամէն բան կը զոհէր:

Գ. Կ. Սպանդարեանը ծնած էր Շուշի(?) հին ընտանիքէ մը սերած, եւ իր ծննդավայրին լեռներուն նման հպարտ էր միշտ, հպարտ ու ազնիւ: Առաջին Ռուսահայն էր գրեթէ զոր ճանչցած էր Պոլսոյ հայութիւնը, իր կրթութեամբը եւ խառնուածքովը բոլորովին իրմէ տարբեր: Բայց ան որ ճանչցած էր զինքը, ան որ վախկոտ մը չէր եւ գնահատել գիտէր՝ անսահման յարգեց զինքը, եւ նոյնիսկ իր թշնամիները կ'ակնածէին իրմէ:

Այժմ յարմար չեմ դատեր թուել իր ծանր հալածանքի օրերուն իրեն հաւատարիմ մնացած ուրիշներու անուններն ալ:

Երբ 1914ի պատերազմի սկիզբը Պոլսոյ ռուսահպատակները ձերբակալուեցան խումբ խումբ եւ քանի մը օր բանտարկուելէ վերջ աքսորուեցան իրենց երկիրները, զինքն ալ Ռուսիա դրկեցին: Տարիներ յետոյ լսեցի որ այնտեղ եւս ուրիշ չարչարանքներու ենթարկուած է, Թուրքիայէն եկած ըլլալուն համար կասկածի ենթարկուելով եւ երկու տարի աքսորուած: Անկէց ի վեր աւելի մեծցած է իր թշուառութիւնը եւ հօն, անօթի, անտէրունջ կը դեգերի, խոր ծերութեան մէջ (ծնած է 1847 յունուարին) իր ծերացած ազնիւ կնոջը հետ որ Աղաբեկեանի աղջիկ է:

Եւ ազգը, եւ կամ դէթ իր աշակերտները եւ յարգողները (եւ յարգելով բացառութիւնները) փոխանակ օգնութեան ձեռք կարկառելու այն հայ ուսուցչին, որ Թուրքիոյ ամէնէն կատաղի եւ մութ շրջանին եւ ոչ թէ սահմանադրութենէն վերջ՝ ճշմարիտ հայ սերունդներ կրթեց ու դաստիարակեց, եւ փոխանակ այդ պահ մը յարուցուած եւ չհերքուած, չհաստատուած խնդրին արատը գէթ լռութեամբ սրբելու իր ճակտէն եւ գէթ իր վերջին ժամերն ուրախացնելու՝ տակաւին կը յանկերգեն այն սխալը որ ակամայ գործուեցաւ:

Երբ 1914ի աշնան ընկեր Ակնունին դարձաւ Էրզրումի ժողովէն եւ այնտեղ իմացած ըլլալով որ Վռամեանը նշանուած է՝ իր որդւոյն ուրախութեան արտայայտութիւններուն մէջ անդրադառնալով նաեւ նոյն ցաւոտ հարցին, կրկին ըսաւ այն ինչ որ Վռամեանն ըսած էր ինծի մեկնելէն առաջ:

— «Դուն բոլորովին մերն ես այլ եւս եւ պէտք է գիտնաս թէ մենք քեզմէ աւելի կը չարչարուինք այս հարցով, գիտենք թէ պատուի գերագոյն հարց է եւ արդարութեան պարտք մը կը զգանք եւ պիտի կատարենք անպայման: Գիտենք որ մեծ սխալ մը գործուեցաւ եւ ամէն գնով պիտի դարմանենք զայն: Մի՛ գուշեր մենք զոհ գացած ենք ճշմարտութեան փաստերու եւ [illegible] է բուն ճշմարտութիւնը: Պէտք է երեւան հանուի իրականութիւնը որ բուն մեղաւորները դիմակներ ըլլան: Վստահ ենք որ [illegible] Սպանդարեանն ալ Սպանդարեանի նման անձեր է …
պիտի ջանանք ապացուցանել …
բակել Յանուն արդարութեան …
յարատեւ ընդոստացումն …
է թէ ի՛նչ կարող է ըլլալ …
որ այդ ոգիով կրթեր է …
ըը Դուն հանգի՛ստ կեցիր»:

Ընկեր Թաժակը ներկայ էր …
սակցութեան եւ ինքն ալ նոյն …
քէն էր: Իրենց պաշտօն …
մեկնելէն միայն համար չէր …
կ'արտայայտուէին ինծի. Վստահ …
եթէ հաճոյուած ըլլային անոր …
գծով այսպէս պիտի խօսէին:

Վռամեանը խոստացած էր …
ձին, աշնան վերջերը (9 …
խնդրով, ինչ որ հաստատեցին …
ընկերները՝ Թաժակն ու Ակնունին …

Ես սպասեցի այդ դարձին, …
մինչեւ պատերազմի վերջը:

Եւ Զինադադարը ինծ ալ բեր…
լոր սպասումներուն պատասխան…

Անոնցմէ ոչ մէկը եկաւ …

Եւ ապրիլ … վերջ, …
մը բրի իմ մէջս, այն է յարմար …
մը այդ առկախ եւ ցաւոտ հարցի …
գիլ անպայման եւ պայքարիլ …
գծով, մինչեւ որ արդարութիւնը …
գայ: Սակայն դժբախտաբար վեր…
10 տարուան տարագրի կեանքը …
լատրեց ինքնամփոփ նուիրուիլ…
գործին, եւ թէ անժամանակ …
եւ միջավայրին ալ անյարմար …
որ անհա տարբեր հարցի մը առթի…
ծայ կ'արծարծուի այդ հին ցաւը …
օրինակ ալ կը ծառայէ… այլ ես …
մ չէր լաւ եւ խղճի գերագոյն …
մը համարեցի հրապարակաւ …
թիւն տալ, քանի որ յանձնառ …
նենք որ [illegible] էին այդ …
պաշտպանութիւնը:

Կամ իրաւամբ եւ արդարակորով …
հատուներու կողմէ կրկին կը քննա…
Պոլսեցի - Սպանդարեան դատը եւ …
կ'ընդունեմ որ, ժամանակին բոլոր …
բարեխօսէն եւ ակամայ … …
վերջին ժամուն գլխացողներու …
օտարի մը սխալ փաստերուն, …
միանգամ ընդ միշտ կը փակուի …
հարցը եւ հայ վաստակաւոր …
կ'ազատուի այդ սեւ [illegible] …

Իրաւարանութեան բերանէն եւ …
պանած արդարութեանը չէ որ կ…
նեմ, ոչ ալ ընկերական զգաց…
յուզումի արդարութեան, այլ բուն …
կային արդարութեան եւ անոր …
խղճին:

ՌՆԱՒ…

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ...

1. Մեր աշխատակիցներէն.— … գրուածներու առաւելագոյն չափ … գունել 2-3 [illegible] սիւնակը … ծաւալով:

2. Մեր Թղթակիցներէն.— … ղել եւ չգրագեցնել մեզ ուրիշ … թերթերու սաւերուն եւ բանաւոր … թիւններուն պատասխան … Անհրաժեշտ պարագաներու … նկատի կ'առնուին միայն փաստ…

3. Գրել միշտ ՄԵԼԱՆՈՎ, ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ եւ ՄԱՔՈՒՐ:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

„ՇՆՈՐՀՔՈՎ ԲԱՆ„Ը

Վերջերս, կիրակի օր մը, առաւօտեան ժամը տասնին հայ գործաւոր մը սովորաբար իր տունը(?) կ'անցնէր զիս, իր հիւանդ զաւակը քննելու համար: [illegible] յետոյ, հիւանդին անկողնին քովը քիչ մը տեղ ընկերացաւ ինծի եւ գիս սրճարան հրաւիրեց բան մը առնելու համար:

— Ի՞նչ կ'առնէք, Տոքթոր, հարցուց:

— Սուրճ մը, պատասխանեցի:

— Ո՛չ, Տոքթոր, շնորհքով բան մը առէք.

— Ուրեմն դուք ապսպրեցէք այդ շնորհքով բանը, ըսի ժպտելով:

Խօսակիցս ծառայողին դառնալով «Երկու Anis B...» հրամայեց:

«Շնորհքով բանը» ախորժաբեր կոչուած ոգելից ըմպելիներու դասէն էր, եւ ամէնէն վնասակար տեսակէն, քանի որ թէ չափազանց ալքոլ եւ թէ ոգիներ (essences) կը պարունակէր:

Նիւթը ալքոլին կատաղի հակառակորդը չեմ: Ընդհակառակն, կ'ընդունիմ թէեւ ալքոլաւոր ըմպելիներուն, մանաւանդ գինիին, մերթ ընդ մերթ գործածութեան անխուսափելիութիւնը, մասնաւորաբար ուրախութեան եւ տրամութեան պահերուն: Նոյնիսկ մեղք չեմ նկատեր ամէնէն վնասակար ու գլխագ(?) ըմպելիին պատահական գործածութիւնը:

Ահա թէ ինչու չմերժեցի քանի մը սխալ խմել հրամցուած ըմպելիէն: Բայց միեւնոյն առեն զարմանքս եւ ցաւս յայտնեցի խօսակցիս՝ 30-60 աստիճան ալքոլ պարունակող ոգելից ըմպելիները «շնորհքով բան» նկատելուն համար, ինչ որ թոյլ կուտար ենթադրել որ ամէն անգամ սրճարան երթալուն այդ ըմպելիներէն կը խմէր եւ կը հրամցնէր իրբեւ լաւ եւ յարգի խմիչք:

— Ի՞նչ անպատեհութիւն կայ, Տոքթոր, ըսաւ, չէ՞ որ ախորժաբեր են:

Ստիպուեցայ բացատրել խօսակցիս, որ իբրեւ «ախորժաբեր» ներկայացուած ոգելից ըմպելիները սովորաբար զէշ տեսակի, թերեւս ալքոլներ կամ ալքոլացած(?) գինիներ են, որոնց խառնած են զանազան բոյսերու (անիսոն, կոճապ, եւն.) ոգիներ, համեմներ (քնաքինա, կասիա, եւն.), այդ ալքոլներուն գէշ համը փոխելու եւ ըմպելի դարձնելու համար: Պատերազմէն առաջ ապսէնթի ազի(?) կը խմուէին. բայց այդ Թունաւոր ըմպելին այնքան տարածուեցաւ եւ աւեր գործեց ժողովուրդին լայն խաւերուն մէջ, որ կառավարութիւնը, պատերազմական վիճակին շնորհիւ, յաջողեցաւ արգիլել անոր պատրաստութիւնը: Գործատէրները, այնքան շահաբեր աղբիւր մը չկորսնցնելու համար, ապսէնթի տեղ սկսան անիսոնի եւ այլ բոյսերու ոգիներ խառնել: Խառնուած նիւթերը առանձին եւ պատշաճ գործածութեամբ կրնային իբրեւ դեղ օգտակար ըլլալ որոշ հիւանդութիւններու մէջ, կրնան ախորժակ իսկ բանալ: Բայց անոնց սովորական եւ աննպատակ գործածութիւնը ոչ միայն ախորժակ կը գոցէ խանգարելով մարսողական գործարանին պաշտօնավարութիւնը, այլեւ կը Թունաւորէ ջղային դրութիւնը, առաւել հետեւ ապսէնթի, անիսոնի եւ կարգ մը բոյսերու ոգիները Թմրեցնող կամ ջղագրգռող են: Ֆրանսայի մէջ, ինչպէս ըսի, այդ նիւթերը աւելցուած են «ախորժաբեր» ըմպելիին տակ ուրիշ գիներով զօրաւոր ալքոլներ ծախելու համար, որոնք այնքան կը վնասեն ժողովուրդին առողջութեան:

— Բայց ալքոլը սնունդ է եւ ուժ կուտայ, կ'ըսեն, առարկեց խօսակիցս:

Այս սխալ ըմբռնուած կարծիքը դժբախտաբար շատ տարածուած է ժողովուրդին մէջ: Գիտական [illegible] ալքոլը սնունդ մըն է, բայց գործնականին մէջ շատ խեղճ եւ սուղ սնունդ մըն է: 50 կրամ գանձը կամ մօտ կէս լիտր Պորտոյի գինին հազիւ նոյնքան սնունդ եւ ջերմութիւն կուտան որքան 4 կտոր շաքարը, դգալ մը կարագը կամ գաւաթ մը կաթը: Բայց որովհետեւ ալքոլը անմիջապէս արիւնին մէջ կ'անցնի, առաւ ջերմութիւնն ալ անմիջապէս զգալի կ'ըլլայ, կը դրդէ եւ ուժ տալու տպաւորութիւնը կը թողու: Ալքոլին տուած ուժը մտրակի հարուածի մը պէս կ'ազդէ: Առողջ ձին մտրակի պէտք չունի, յոգնած ձին մտրակին տակ ա՛լ աւելի կը յոգնի: Ալքոլին տուած մտրակի հարուածը կրնայ օգտակար ըլլալ միայն կարգ մը ծանր հիւանդներու, ցուրտէն առածներուն, նուաղածներուն, եւն., բայց երբեք առողջներուն՝ երբեք: Ան որ ալքոլի ուժին պէտք ունի, անպատճառ հիւանդ է:

Ուրեմն անտեղի է ոգելից ըմպելիներ խմել իբրեւ ախորժաբեր, իբրեւ սնունդ եւ խոստումիկ է անոնց տուած ուժը: Հանգստի համար, որոշ առիթներով կարելի է քիչ ալքոլաւոր ըմպելիներ (գինի, գարեջուր) մերթ ընդ մերթ խմել, բայց սովորաբար՝ երբեք: Որովհետեւ ալքոլին վտանգը ոչ թէ պատահական, այլ սովորական գործածութեան մէջ է, նոյնիսկ եթէ քիչ քանակութեամբ խմուի: Ժամանակի ընթացքին ալքոլը կ'այրէ կը մաշեցնէ ստամոքսը (քանի մը օր շարունակ ալքոլով լուացէք ձեր ձեռքերը, եւ պիտի տեսնէք արդիւնքը), կը յոգնեցնէ լեարդը եւ երիկամները, կը գոցէ ախորժակը, կը խանգարէ մարսողութիւնը, կը գրգռէ ու կը կարծրացնէ երակները եւ երիկամունքը: Բայց ամէնէն աւելի կը Թունաւորէ ջղային դրութիւնը եւ ուղեղը, կը դարձնէ դիւրազգած(?) եւ կռուազան, ու յաճախ մտացնոր: Յիմարներուն կէսը ալքոլին զոհն է: Ոճրագործութիւններուն 70 առհարիւրին ուղղակի կամ անուղղակի պատճառը ալքոլն է: Մարմնով եւ մտքով յետամնաց երախաներու կէսը ալքոլամոլ ծնողներու ծնունդ են: Ալքոլը, երբ սովորաբար կը գործածուի, այնքան կը մաշեցնէ մարմինը, որ զինքն կը պատրաստէ ուրիշ հիւանդու…
թիւններու, մասնաւորապէս Թ…
քախտին:

Արդ, մենք Հայերս ամէնէն ա…
լի պէտք ունինք խնայելու մեր առողջութեան, որուն անդադար սպառնան այս երկրին, այս միջավայրին հողը, օդը, ջուրը, բնակութիւնը, սնունդառութեան, խառնանքի պայմանները, …
քաղաքային ազդեցութեան մեծ…
կը նպաստէ «ախորժաբեր» կոչ…
ուած ոգելից ըմպելիներու սովոր…
կան յաճախակի գործածութիւնը:

— Շատեր կը ճանչնամ որոն…
կը խմեն եւ բան մը չեն ըլլար:

— Այդ շատերուն ներկան գի…
տէք, բայց ոչ ապագան: Միթէ…
բժիշկները եւ դատաւորները գի…
թէ ինչպէս եւ ո՞ւր կը վերջացնե…
իրենց կեանքը, ինչ տեսակ սերունդ…
կը հասցնեն: Չկայ մէկը որ ալ…
բաւար խմէ եւ օր մը իր անձ…
կամ իր սերունդին վրայ չհասա…
տէ ալքոլին ուղղակի կամ անուղ…
ղակի աւերները:

Ալքոլը ախորժաբեր եւ ուժատո՞ւ՝ երբեք.
Ալքոլը օգտակար դե՞ղ՝ երբեմն.
Ալքոլը ոճրագո՞րծ՝ յաճախ.
Ալքոլը ախտաբե՞ր՝ միշտ:

Ահա ինչ որ պէտք է մտաբերել երբ կը փորձուիք խմել:

ՅՈՎԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՆՈՐ „ՄԱՀԱՓՈՐՁ„-ՁԱԻԵՑՏԸ

Առաջին կարաւանը մեկնեցաւ

«Յառաջ»ի ընթերցողները կը յիշեն այն աղմկոտ դէպքը որ տեղի ունեցաւ Աթէնքի շատ մօտիկ Ֆիքսի գաղթակայանին մէջ, «Հայաստանի կառավարութեան արտակարգ ու ներկայացուցիչին», Դանուշ Շահվէրտեանի այցելութեան շնորհիւ։

Դէպքին գործօն մասնակիցներէն քանի մը հոգի արդէն խստապատժուած են թէ զոհ գացին բլիբէնչեան գրգռութիւններուն։ «Փախչարար» վար առնուած հելլէնական եւ հայկական դրօշները, դէպքին յաջորդ կէսօրին իսկ, նորէն կախուեցան Ֆիքսի եկեղեցիին վրայ, հոս աշխատաւորներու կողմէ։

Դէպքին յաջորդ օրերը, մասնաւորապէս քանի մը անգործ հնչակեաններ աշխատած են շատ տխուր գերեր խաղալ, սուտ ու տեղեկութիւններ ... համար, բայց չեն յաջողած ու խայտառակուած են։ Միւս կողմէ, կրկին մասթին գործողներ, աշխատած են կառավարութիւնը իսկ շփոթեցնել, համոզելով անոր թէ «Դաշնակցութիւնը դէմ է ներգաղթին, եւ այս իսկ պատճառաւ, այսպիսի դէպքեր կը սարքէ» եւայլն։

Եւ ահա գաւեշտախաղ մը, որ Ըամէթին հանրածանօթ ասպարէզն ալ զբաղեցուց։

Հակառակ «Դաշնակ թիւրօն մասնաւոր հրահանգ տուած էր, որեւէ առաջ, Աթէնքի կոմիտէին սպաննելու համար Շահվէրտեանը» ու «Ֆիքսի եկեղեցիին տակէն մասնաւոր խրամներ փորուած են, որոնք առաջ, եկեղեցիին... տակէն կառաքելու համար տէրորը»։ Այս ապուշները, իրենց գրածին իրենք իսկ չեն հաւատար, այնպէս գրեցին խելական քուրջի կտորի մը՝ «Նոր Շարժում»ին մէջ։ Առանց կարմրելու, ելան ու օր ցերեկով զանազան հանրային մուտքերականներու անունները ալ տուին։ Այս բոլորը անոր համար որ, ամբողջ գաղութը իր անվերապահ զայրոյթն ու նողկանքը յայտնեց հայ համայնավարներու դէմ, որոնք Շահվէրտեանի մեղսակցութեամբ եղբայր եղբօր դէմ զինեցին եւ արիւն թափեցին։

Աթէնքի շրջանը խաղաղած է այլեւս մանաւանդ Ա. կարաւանին մեկնումովը. խաղաղութիւնը սկսաւ տիրել կրկին՝ կայաններու մէջ։

Գաղթականները փոխադրող շոգենաւը ունէր 8000 թոնօ տարողութիւն։ Միայն մեկնումի օրը՝ յորդահոս անձրեւը պատճառ եղաւ իրարանցումի։

Կը տեղեկանամ, թէ վերջին պահուն Շահվէրտեան նոր քննութեան մը ենթարկած է ներգաղթողները, «կասկածելիները» դուրս հանելու համար։ Կ'ըսուի թէ քանի մը «անբաղձալիներ» դուրս հանած է նաւէն։ Այս լուրը տուած էր Աթէնքի տեղական օրկան՝ «Էլլէնիքի»ն։

Կը տեղեկանամ նաեւ, որ ներգաղթողներէն ութը հազար տոլարի շորթուած էինոր Շարժումի համար։ Այս մասին, մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Բարեգործականի պատուիրակ Գ. Օննիկ Թադէոսեան մեծապէս օգտակար եղաւ ներգաղթի աշխատանքներուն ընթացքին։ Մանաւոր խնամք ցոյց տուած է որբերուն զանոնք տեղաւորելով Լիփազմայի ազգային եւ բողոքական դպրոցներուն մէջ։

Ինչպէս ըսի, Ա. կարաւանը մեկնեցաւ, դեկտ. 30ին, չորեքշաբթի օր։ Կ'ըսուի թէ երկրորդ կարաւանն ալ Աթէնքէն պիտի մեկնի. թէեւ պաշտօնական գործողութիւն չկայ տակաւին։ Երկրորդ կարաւանն ալ Աթէնքէն պիտի մեկնի, բայց, ե՞րբ, յայտնի չէ։ «Յավարիչ» Շահվէրտեան քիչ կը խօսի, բայց «շատ կը գործէ» եւ կը գործէ առանց «արիւնից վախենալու»։

Փաստ՝ Ահա Սելանիկի դէպքերը վերջին պահուն։ Դեռ ներգաղթի վերջնական որեւէ կազմակերպութիւն չեղած, տակաւին Գ. կարաւանին սպասելու պատրաստուած գաղթականներ համայնավարներու գրգռումով կը յարձակին ազգային իշխանութեան ներկայացուցիչներուն վրայ, աթոռներով, դանակներով եւ քիթերով, ու կը խոշտանգեն, Գ. Գ. Ստեփանեանը (ռամկավար ուսուցիչ մը), Մակարեանը, եւ Աւետիսեանը։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին։ Միայն կը լսեմ, որ Աթէնքէն Շահվէրտեանի հրահանգովը երկու հայ համրուածուներ մեկնած են Սելանիկ, գրգռութիւններ եւ խռովութիւններ սարքելու համար։ Ֆիքսի դէպքը կ'ուզեն կրկնել Սելանիկի մէջ։ Արդարեւ, Շահվէրտեան «արիւնից չի վախենայ»։

Թոքինիոյ ազգ. վարժարանի ուսուցիչներէն երեք հոգի ալ Հայաստան մեկնեցան, իրենց պաշտօնները ստանալով։

Ուսուցիչներէն մէկը, Աստուածատուրեան, ռամկավար մըն է։ Մեկնողներուն մէջն էր նաեւ «Արեւ»ի խմբագիրներէն Փափազեան, կրկին ռամկավար։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՏՆԻ ԴԱՇԻՆՔԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ "ԽՕՅՊՈՒՆ" ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԿՌԻՒԸ

Պէյրութի ... թուականով յունուար 3ի թիւին մէջ Նորթ Ասոց Ռայֆէնպէրկ հետեւեալը կը գրէ Երուսաղէմէն.

Ամիսներ առաջ շատ մը անօգուտ ճիգերէ վերջ՝ այս անգամ յաջողեցայ յարաբերութեան մտնել քրտական գաղտնի դաշինքին, քիւրտ ազգայնական «Խօյպուն» լիկային ղեկավարներուն հետ։ (Անշուշտ կը հասկցուի թէ անոնց հասցէները տրուած չեն հետեւեալ տողերուն մէջ...»։ Թեմապայ նիւթը՝ որուն հիման վրայ առաջին անգամ ըլլալով հոս պիտի հրատարակուի այս ազատական շարժման ծագումին պատմութիւնը, կը պարունի Ս Պ Լէվին տուած տեղեկութիւններուն, ինչպէս նաեւ ձեռագիր վիճակի մէջ գրքոյկի մը, որ այս միջոցիս կը տպագրուի արաբերէն, պարսկերէն եւ ֆրանսերէն, եւ որուն նպատակն է բովանդակ աշխարհի աչքերը բանալ քիւրտ ժողովուրդին տառապանքներուն վրայ, ժողովուրդ մը՝ որուն ճակատագիրը նման է հայոց ճակատագրին։

Առաջին քաղաքական քիւրտ կազմակերպութիւնը հիմնուեցաւ Կ. Պոլիս 1908ին։ Անոր ղեկավարները եղան Էմիր Էմին Ալի Պետրխան, զօրավար Շէրիֆ փաշա, Ահմէտ Ջիւլէ Ֆիլ փաշա։ 1925ին Տիարպէքիրի մէջ Թուրքերու կողմէ կախուած Ներկուտական Սէյիտ Աբտիւլ Գատէր։ Միեւնոյն ժամանակ Կ. Պոլսոյ մէջ կազմուեցան Փրոփականտայի կազմակերպութիւն մը եւ քրտական ակումբ մը։

Զինուորական պարտութիւնէն վերջ, ժէօն Թուրքերը գացին զաղ-թօզը եւ լուծեցին բոլոր քրտական կազմակերպութիւնները։ Այդ ժամանակէն ի վեր Քիւրտերուն մէջ քաղաքական գործունէութիւնը գաղտնի կերպով միայն կարելի եղաւ շարունակել։ Քրտական անկախութեան կոմիտէները, որոնք Մուսթաֆա Քեմալի յաղթութենէն վերջ քայքայուեցան, իրենց գործունէութիւնը վերսկսան արտասահմանի մէջ։ Այս ատենէն կազմակերպութիւնները յառաջընթացը եղաւ «Խօյպուն» (Անկախութիւն) միացեալ դաշինքին կամ ուխտին։

Թրքական հարստահարութեան մեթոտները պատճառ եղան որ 1925ին պայթի քրտական առաջին յեղափոխութիւնը։ Անոր ղեկավարները ամենամեծ մասամբ նոյն տարուան մարտ 21ին Թուրքերուն կողմէ կախուեցան քրտական ազատութեան անյաղթ ուխտը իրենց շրթունքներուն վրայ։ 1925էն մինչեւ 1928 տարիները Քիւրտերուն համար ամենասոսկալի հալածանքներու ժամանակ մը եղան։ Այդ տարիներու միջոցին 8000է աւելի գիւղեր քանդուեցան եւ 15 հազարէ աւելի կիներ եւ մանուկներ սրէ անցուեցան Թուրքերուն կողմէ, եւ կէս միլիոնէ աւելի Քիւրտեր աքսորեալ եղան։ Ամէն դժուարութիւններու ի հեճուկս, քիւրտ յեղափոխականները յաջողեցան 1927ի գարնան պատուիրակներ հաւաքել համաժողովի մը։ Այս համաժողովը տեղի ունեցաւ քրտական անմատչելի լեռնաստանին մէջ։ Հոս ի կեանս կոչուեցաւ «Խօյպուն» կազմակերպութիւնը եւ ուխտ ըրին կռիւը շարունակել՝ մինչեւ որ վերջին թրքական զինուորը քշուի Քիւրտիստանէն։ Իբրեւ պատրաստութիւն նոր յեղափոխութեան մը՝ որոշուեցաւ զինուորական վերին հրամանատարութիւն մը հաստատել եւ զինուիլ արդիական զէնքերով։ Անկէց զատ, քրտական լեռնաստանին մէջ զինուորական կեդրոն մը հաստատուեցաւ, որ խարիսխը պիտի ըլլայ ազատագրական պայքարին, եւ ուր պիտի մարզուի հետզհետէ քիւրտ երիտասարդութիւնը։ Թրքական բոլոր պնդումներուն հակառակ «Խօյպուն» կը հաւատայ թէ որեւէ օտար պետութիւն (այսինքն Անգլիա) երբեք չօժանդակեց քրտական ազատագրական շարժումին, թէ ան բնաւ առնչութիւն չունի խալիֆայական գաղափարին կուսակիցներուն կամ հակաքէմալական կուսակցութիւններու հետ։

Թրքական ծառայութեան մէջ սպայակոյտի քիւրտ հազարապետ Պիթլիսցի Իհսան Նուրի պէյ 1923ին ապստամբութիւն մը կազմակերպեց Գօհթանի լեռնաշխարհին մէջ եւ վերջերը քանի մը հարիւր կողմնակիցներով Արարատ փախաւ։ Իբրեւ պատուիրակ Արարատի յեղափոխականներուն մասնակցեցաւ քրտական համաժողովին եւ ապստամբական շարժման կազմակերպութիւնը իրեն յանձնուեցաւ։ 1928ին քանի մը հազար կարգապահ եւ քաջավարժ մարդոց բանակի մը գլուխ կանգնած էր արդէն։ Միեւնոյն ժամանակ Հաքէ Թէլլօ Իպրահիմ փաշայի գլխաւորութեամբ քաղաքային վարչութիւն մը կազմուեցաւ եւ լեռներուն մէջ բարձրացաւ քրտական ազգային դրօշը։

Թուրքերը, իրենց շուրջ այսպէս յարատեւ օղակուող փրոփականտէն մտահոգուած, փորձեցին բանակցութիւններ կատարել Իհսան Նուրիի հետ։ Սեպտեմբերի կէսին, պատուիրակութիւն մը ղրկեցին անոր մօտ, եւ հանդիպումը տեղի ունեցաւ Շէյխի Քէօփրիւ կոչուած վայրը։ Բայց Թուրքերուն խոստումներէն եւ ոչ մին, ինչպէս ընդհանուր ներում եւ Իհսան Նուրիի անուանումը իբրեւ զինուորական կցորդ եւրոպական թուրք դեսպանատան մը մէջ՝ կրցաւ Նուրի փաշան ետ կեցնել ազատութեան կռիւէն։

Պատասխանեց թէ ինք «Խօյպուն»ին հրամանին տակ կը գտնուի եւ այդ կազմակերպութեան հրահանգին համաձայն միայն կրնայ իր դիրքը փոխել։ Իսկ «Խօյպուն» մէկ պայմանով միայն պատրաստ էր վերջ տալ կռիւին — թուրք զինուորները պէտք է պարպեն քրտական հողը եւ Թուրքիա ճանչնայ անկախ Քիւրտիստան մը։ Իհսան Նուրի «Խօյպուն»ի ուղղեալ իր տեղեկագրին մէջ կ'ըսէ, թէ շատ դժուարութեամբ կարելի եղաւ սանձել իր մարդիկը որոնք զայրացքին ցասումով կ'ուզէին յարձակիլ պատուիրակներուն վրայ՝ [illegible] Թուրքիա յամ մը, որ իր սուրերով իրենց քիւրտ եղբայրները սպաննած էր։

Բոլոր բանակցութիւնները ի դերեւ ելան։ Թրքական հարստահարութիւնը շարունակուեցաւ, քրտերէն խօսքը արգիլուեցաւ։ 1929ին վերջնական Թրքական զինուորական պատրաստութիւնները, եւ 1930 Յունիս 12ին տեղի ունեցան ընդհարումները։ Հիմա Թուրքերը կը տարածայնեն թէ ապստամբութիւնը ճնշուած է, բայց «Խօյպուն»ի անդամները խիզի կը հաւատան փաստերով թէ կռիւը կը շարունակուի։

ՎՐԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ինչպէս Պրոլետար (19 Դեկտ.) կը գրէ, Վրաստանի մէջ «Զետի» յիշատակին բացուած դպրոցի աշակերտներէն խումբ մը հայ երիտասարդներ, Գրիգուլեան, Ամիրեան (որոնք կոմսոմոլներ են) եւ Գրիգորեան, Մելիքսէթեան, Մելիք-Բարխուդարեան (որոնք չէզոք են), իբրեւ թշնամական ցոյց՝ պատռեր են վրացի գրողներու պատկերները։

Այս դէպքին մասին տեղական հայ կոմսոմոլներու բջիջը ոչ մէկ քննութիւն կը կատարէ։

Երջանային կոմիտէն, քննելով խնդիրը, կը մեղադրէ հայ կոմսոմոլ երիտասարդները բջիջը իբրեւ ազգայնական, եւ իբրեւ պատիժ շարքերէն կը վտարէ Գրիգուլեանն ու Ամիրեանը, յետոյ զանոնք, իրենց միւս չէզոք ընկերներուն հետ, կը հեռացնէ դպրոցէն։

Ասոր առթիւ կը հրամայեցուի նաեւ Աստուածատուրեան, որ պատասխանատու ներկայացուցիչն էր դպրոցին, այն մեղադրանքով թէ կը ծածկէր աշակերտներու հայ ազգայնական տրամադրութիւնները։

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

Երկու նոր գործավարութիւններ պիտի հաստատուին

Ազգ. Մեծ Ժողովին ներկայացուեցաւ երկու օրինագիծ, որոնց համաձայն երկու նոր գործավարութիւններ կը հաստատուին։ Մէկը՝ մաքսի եւ մենաշնորհներու գործերը վարելու համար, միւսը՝ իբրեւ երկրագործական գործավարութիւն։

Օրէնք առեւտուրեան

Ազգ. Մեծ Ժողովը վաւերացուց այն օրինագիծը, որով պարգեւներ կը հաստատուին «գաղտնի պահուած շարժուն եւ անշարժ գոյքերը տեղեկացնողներուն»։

Որոշուեցաւ հետեւեալ համեմատութեամբ պարգեւ տալ տեղեկատուներուն՝ շարժուն կամ անշարժ գոյքերու գրաւումէն վերջ։

Շարժուն գոյքերու համար՝ մինչեւ 3000 ոսկիի՝ հարիւրին 30, անշարժներուն՝ հարիւրին 20։ Մինչեւ 25,000՝ շարժուն գոյքերու՝ 3000էն վեր մասին համար հարիւրին 25, անշարժներուն համար՝ 15։ Մինչեւ 50,000 ոսկինոց շարժուն գոյքերու համար՝ 25.000էն վեր մասին համար 15, անշարժներուն համար 12։ Մինչեւ 100.000 ոսկի՝ առաջիններէն 50.000 ոսկիէն վեր մասին համար՝ հարիւրին 10, իսկ երկրորդին համար 10։ 100.000 ոսկիէ վեր մասին համար՝ շարժուն եւ անշարժ կալուածներու արժէքին հարիւրին 7ու կէս:

Կարեւոր տեղեկատուութեանց համար, Գործավարներու Խորհուրդին որոշումով, այս պարգեւներուն համեմատութիւնները կրնան աւելցուիլ մինչեւ անոնց կէսին համեմատութեամբ, եթէ տեղեկացնողը պետական պաշտօնեայ է։ Օրէնքը կը պարունակէ նաեւ ուրիշ կարգ մը տրամադրութիւններ՝ կալուածահամարի տոմարին մէջ չարձանագրուած շէնքեր, հողեր եւայլն, լուր տուողներու յատկացուելիք դրական պարգեւներու մասին:

Ամն ինկան խոստումները

Սարաճ Օղլու Շիւքրի, ելմտական նախկին գործավարը, Ամերիկայէն վերադառնալով, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

— Ամերիկայի մէջ հինգ շաբաթ մնացի։ Եւ ամէն կողմ Թուրքերու մասին յարաճուն գնահատումներ եւ բարեկամութիւններ գտայ։ Ուաշինկթընի մէջ հանրապետութեան նախագահ Պ. Հուվըրի կողմէ ընդունուեցայ եւ մեծ ընդունելութիւն գտայ։ Պ. Հուվըր մեր երկրին զարգացման եւ յառաջդիմութեան մասին մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուաւ։ Ուաշինկթընի մէջ կարգ մը նախարարներու հետ ալ տեսակցեցայ եւ բոլորին կողմէ սիրով ընդունուեցայ։ Ամերիկայի արեւելակողմը Նիւ Եորք, Ուաշինկթըն, Հալիֆաքս, Գոսթըն քաղաքները այցելեցի, առեւտրական հաստատութիւնները աչքէ անցուցի։ Այդ տեղերու մէջ կառավարութեանս կողմէ ինծի յանձնուած քննական պաշտօնս կատարեցի։ Քննութեանս արդիւնքը եւ տեսածներս տեղեկագրով մը պիտի պարզեմ կառավարութեան։

Կրնամ ամփոփ կերպով յայտնել թէ Թուրքօ-ամերիկեան տնտեսական յարաբերութիւնները պիտի զարգանան մեծապէս եւ այժմէն իրականացնելիք գործեր կան։ Ամերիկացիները մեզի հանդէպ անկեղծ զգացումներով տոգորուած են։ Այս գործին մէջ մեծ դեր կատարած է անցեալները Աուլանտեանը կարելով Պոլիս եկող երկու Ամերիկացի օդանաւորդներուն Պոլսոյ մէջ եղած ընդունելութիւնը, որ շատ լաւ տպաւորութիւն թողած է Ամերիկայի մէջ։ Ամերիկայէն դարձիս Փարիզ հանդիպելով, անպաշտօն կերպով տեսակցեցայ Հանր. Գարապէ գործերը վարողներուն հետ եւ կարծիքի փոխանակութիւն ունեցայ։

Կիրակնօրեայ դադարի մասին

Շրջաբերական մը հաղորդուած էր, որ տեղի տուաւ թիւրիմացութեանց։ Քանի մը օր առաջ, Կրթ. Տեսչութիւնը լաւելուած զեկոյցով մը ճշդած էր թէ այդ հրահանգը լիսէններու եւ միջնակարգ վարժարաններու չէր վերաբերեր։

Նախակրթարաններու տնօրէններուն եւս Կրթ. Գործավարութեան ընդհ. քննիչ Հիլմի պէյի ստորագրութեամբ հաղորդուեցաւ յաւելուած շրջաբերական մը, որ կը պարունակէ հետեւեալ մանրամասնութիւնները.

Շաբաթ եւ կիրակի օրերը դասախօսութեանց շարունակութեան մասին նախապէս հաղորդուած հրահանգը սխալ ըմբռնուած եւ անոր կիրարկումին մէջ վարանում առաջ եկած է։ Պետական վարժարաններու մէջ մինչեւ շաբաթական դասապահներու թիւը 27 է, դիտուած է որ փոքրամասնութեանց վարժարաններուն մէջ, հակառակ կիրակի եւ շաբաթ (հրեաներուն համար) օրերը դոց ըլլալուն, շաբաթը մինչեւ 48 պահ դասախօսութիւն տեղի կ'ունենայ։ Որով օրական 7—8 եւ մինչեւ 9 ժամ դաս կը տրուի տղոց, որոնք հարկադրուած կ'ըլլան կանուխէն վարժարան երթալ եւ իրիկունը ուշ տուն մեկնիլ։ Այս դրութիւնը կը խանգարէ աշակերտներու ֆիզիքական եւ մտաւոր կեանքի հաւասարակշռութիւնը։

Անցեալ տարիքին մէջ գտնուող տղոց կարողութենէն վեր աշխատութիւններէն եւ իրենց առողջութեան վնասող, այս վիճակէն ազդուած, կարգ մը վարժարաններու տնօրէններ կրթական տնօրէնութեան դիմելով, թոյլտուութիւն խնդրած էին Կիրակի օրերն ալ դասախօսութիւն ընելու։

Ահա այս կացութիւնը քննուելէ յետոյ, ազգային կրթութեան եւ դաստիարակութեան դիւանին կողմէ հաստատուած կանոնագրի հիման վրայ, հրահանգ տրուած է որոշ տրամադրութեան ենթակայ հաստատութիւններուն՝ օգտուիլ նոյն կանոնագրէն, բանալով Կիրակի եւ Շաբաթ օրերը։

Այս կանոնագրին համաձայն, Կիրակի եւ Շաբաթ օրերը դադար ընող վարժարանները մնացեալ օրերուն սահմանուած դասաժամերուն թիւը գեղչելու են եւ իրենց կանոնագրութիւնը համաձայնեցնելու են հիմնական կրթութեան տրամադրութեանց, համախորհուրդ տնօրէններուն եւ նախակրթութեան քննիչներուն հետ։

— Այս շրջաբերականէն կը հետեւի որ քրիստոնեայ նախակրթարանները հարկադրուած չեն կիրակի օրերն ալ դասախօսութիւնը շարունակել, քանի որ նախակրթութեան քննիչներուն եւ տնօրէններուն իրաւասութիւն կը ձգուի համախորհուրդ կատարել այս կարգադրութիւնը։

ՀՆԱՐԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ չունենալով անջատ-անջատ պատասխանել «Յառաջ»ի ծաւալին ընդարձակման առթիւ յայտնուած շնորհաւորութեանց, կը փութանք մեր շնորհակալութիւնը յայտնել հրապարակաւ։ ԽՄԲ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐԳԱՂԹ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ, առաջին կարաւանին մեկնումին առթիւ (31 դեկտ).

Գաղթականութեան տագնապը մեծապէս կը թեթեւնայ, եթէ Երեւան 10-15 հազար հայութիւն ընդունի Յունաստանէն: Հաւատացած ենք որ Հայաստան կրնայ չորս կամ հինգ անգամ տասը հազար գաղթական ընդունիլ, եթէ միջոցներ տրամադրուին։ Դժուարութիւնը՝ այդ միջոցները ստեղծելուն մէջ է արդէն։

Ահա չորս ամիս անցած է Գ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանի Փարիզէն մեկնումէն ի վեր եւ ներգաղթի Մնայուն յանձնախումբ կազմուած չէ տակաւին։ Յանձնախումբին պարտականութիւնը պիտի ըլլար նուիրահաւաքութիւն կազմակերպել, նիւթապէս օժանդակելու Հայաստանի կառավարութեան՝ գաղթականներու տեղափոխութեան եւ զետեղման գործին մէջ:

Հիմակ որ ամէնէն տաք շրջանն է ներգաղթին եւ մամուլը կը զբաղի միշտ գաղթականներու փոխադրութեան խնդրով, եթէ չօգտագործուի ժողովուրդի տրամադրութիւնը, յետագային դժուար պիտի ըլլայ տարը միութիւն քով քովի բերել կազմակերպութիւն ստեղծելու համար:

Լաւագոյն է որ Փարիզը ազդանշանը տայ, ինչ որ ըրած է ուրիշ առիթներով, եւ գաղութները հետեւէին իրեն։ Երեւի՝ լոյս քաղաքին մէջ՝ ցուրտ հով մը կը փչէ այս օրերուն՝ Հայաստանի բարեկամ կոչուած կազմակերպութիւններուն միջեւ՝ որ համագործակցութիւնը կ'ուշանայ։ Այդ մասին խօսք անգամ չկայ։

Միացեալ Նահանգներու մէջ կազմուած է Ներգաղթի Կեդր. Յանձնախումբ մը, որմէ դուրս մնացած են Ռամկավար կուսակցութիւնը, Պետական Թիւ 1 Կարմիր Խաչը, Բարեգործականը եւ Ռամկավար կուսակցութեան ենթակայ բոլոր կազմակերպութիւնները։ Դաշնակցութեան խօսքը չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ Երեւան խստիւ արգիլած է «բարեկամներուն» որեւէ գործակցութիւն ունենալ Դաշնակցութեան հետ։

Մեր կարծիքով, բոլորովին սխալ ճամբու մէջ դրուած է ներգաղթի նուիրահաւաքութեան ձեռնարկը։ Այս կերպով եւ այս կազմակերպութիւնով, անկարելի է որեւէ գումար հանգանակել, քանի գաղութահայութեան գործօն եւ քիչ թէ շատ գանգուած ունեցող կազմակերպութիւնները (Դաշնակցութիւն, Բարեգործական) հեռու կը պահուին ներգաղթի ձեռնարկէն։

Այս կերպով, ներգաղթին առաջին հարուածը կուտան անոնք, որոնք հրապարակաւ կը ջատագովեն ներգաղթը եւ անոր անունով կը յուսան վարկ ու դիրք գրաւել գաղութային կեանքին մէջ։

ԽՄԲ.— «Մամուլ»ի բաժինը, որ ատենէ մը ի վեր ընդհատուած էր տեղի անձկութեան պատճառով, այսուհետեւ պիտի շարունակուի կանոնաւորապէս։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՍԵՎՐԱՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Անցնող շաբաթը շատ յիշատակելի եղաւ Սեւրանի համար։

Երկու քոյր Միութիւններ — Սեւրանի հայ Կրթ. Միութիւնն ու Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղական մասնաճիւղը — յայտնելի գաղափարը ունեցան, ամիս մը առաջ, ձեռք ձեռքի տալով երեկոյթ-պարահանդէս մը սարքելու, ուր 30ի չափ դպրոցականներն ալ իրենց ամանորի հանդէսի բաժինն ունեցան։

Հանդէսին կը նախագահէր Պ. Գ. Յովհաննէսեան, իսկ Պ. Հ. Աբէլեան Փարիզի եւ շրջականներու սկաուտ երգչախումբին գլուխը կանգնած էր։ Պ. Մէլպէրեանի բացման խօսքէն յետոյ փոքրիկներու հանդէսը սկսաւ, երգի եւ արտասանութեանց տարափով մը, վերջանալու համար արտասանութիւններով, խիստ գեղարդ մթնոլորտի մը մէջ։

Օրէյներէն արտասանեցին Պ. Մանուկեան՝ «Ես իմ անուշ Հայաստանի»ն, Պ. Լեւոն Տիւրկէրեան, Սիամանթոյի «Պար»ը արտայայտ կերպով, քիչ յետոյ ուրիշ գեղարդ կտորներ եւս աւելցնելով։ Պ. Ա. Շաքեան «Ծղոտ ...» եւ Պ. Փափազեան Ֆանթէզիներու շարք մը՝ ծափերու մէջ։

Պ. Գառնիկ Յովհաննէսեան բանախօսութեամբ մը ջերմապէս գովեց Սեւրանի Հայերուն ջանքերը, ծանուցանելով փոքրերու համար։ Բանախօսութենէն անմիջապէս յետոյ ներկայացուեցաւ «Զարլաթոն»ը, հանդիսականներու անվերջ քրքիջներուն մէջ։ Պ. Ա. Քէպապճեան անմահացուց Եբիկ աղան, օրիորդներ Խաչէեան, Գարակէօզեան եւ Պ. Ա. Գաւէմեան յաջողապէս ներկայացուցին իրենց դերերը, իսկ Պ. Հայկ Մանավեան արտասանեց «Օդաչուի Նամակը», մեծ յաջողութեամբ։

Այս հանդէսը նոր լոյս մը սփռեց Սեւրանի տեղական ուժերուն վրայ։ Զատիկի առթիւ պատրաստութիւններ պիտի տեսնուին։ Պարահանդէսի միջոցին, Պ. Նասիպեան (Ռէնօի), 70ի մօտ «քոթիյոններ» նուիրեց։

Սրահը շատ անբաւական եղաւ հանդիսականներու բազմութեան։ Զոյգ Միութիւնները բարոյական մեծ քաջալերանքի արժանի եղան իրենց գեղեցիկ գործակցութեամբ։

Գովելի էին Յանձնախումբի անդամներուն եւ թէ աշխոյժ եւ քաջարի յաջողութեան համար աշխատող բոլոր տիկիններուն եւ պարոններուն ջանքերը։ Հրապարակային շնորհակալութիւններ բոլորին։ Նիւթական հասոյթն ալ գոհացուցիչ է. Զուտ շահ՝ 060 Ֆր. 20 ս.։

Շնորհակալութի՛ւն հանդէս պատրաստողներուն եւ ազնիւ հիւրերուն։

ԽԱՉԻԿ ԵԶԵԿԻԷԼԵԱՆ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

«Գրոհ» կը գրէ (19 դեկտ.)—

Հիւսիսային Կովկասի մէջ, հայկական շրջանին դպրոցներու աշակերտները մեծ մասամբ վարակուած են վեներական հիւանդութիւններով: Ամէնէն աւելի վարակուած է Խոյթայի գիւղախումբին Խանջեան գիւղին դպրոցը։

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

ՏՐԱԿՈՆԱԿԱՆ ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հազիւ Գանտի եւ իր օգնականը՝ Փաթէլ ձերբակալուած ու բանտարկուած, Հնդկաստանի կառավարութիւնը կը ջանայ լիշտ եւ ուժեղ հարուածներով՝ գլխէն վիրաւորել հնդիկ յեղափոխական շարժումը: Փոխարքան հրատարակութեան տուաւ չորս նոր հրամանագրեր, որոնցմով պատնէշ կը կանգնէ ըմբոստական ամէն գործունէութեան ու խլրտումի առջեւ:

Հրամանագրերէն մէկը կ'արտօնէ գրաւել տրամադրելի ամբողջ գումարը տեղական կառավարութեան մը, որ կ'օժանդակէր յեղափոխական կազմակերպութեան մը: Ուրիշ հրամանագիր մը տեղական իշխանութեանց իրաւասութիւն կուտայ կարգ մը հանրային շէնքեր ուր հաւաքոյթներ տեղի կ'ունենան, ապօրէն յայտարարելու եւ բռնագրաւելու զայնքը. միեւնոյն ատեն խուզարկութեան եւ այլ բացառիկ իրաւասութեանց սահմանները կ'ընդարձակէ ամբողջ երկրին վրայ՝ այն հրամանագրերուն, որոնց նախապէս հրատարակուած ըլլալով, կը կիրարկուէին միմիայն Պէնկալի եւ հիւսիս-արեւմտեան նահանգին մէջ:

Երրորդ հրամանագիր մը խիստ պատիժներ կը նախատեսէ ոչ միայն բռնութեան արարքի թելադրութեանց եւ անձերու վրայ կատարուած խուժանցումներու, այլ նաեւ վաճառատուններու դէմ պոյքոթ կատարելու նպատակով անոնց առջեւ դրուած պահակներուն համար:

Չորրորդ հրամանագիր մը տեղական պաշտօնատարներուն իրաւունք կուտայ ձերբակալելու կասկածելի անձերը, կանոնաւորելու առեւտուրը եւ փոխադրութեան միջոցները, քննութեան տակ առնելու հանրօգուտ ապարկութիւնները, կազմելու յաւելուածական ոստիկանութիւն մը եւ ի պահանջել հարկին, զործոն օժանդակութեան կանչելու ընդունակ տարրեր:

Իսկ զէնք եւ փամփուշտ պահելու, ինչպէս նաեւ մասնաւոր դատարաններու կազմութեան վերաբերեալ հրամանագրերը աւելի խստացած են:

Փոխարքան, չգոհանալով այս խստութիւններով, ապօրէն յայտարարեց Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի Գործադիր Կոմիտէն:

Այս հրամանագրերուն հետ, Հնդկաստանի կառավարութիւնը հրատարակութեան տուաւ երկար տեղեկագիր մը, որ Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդին դէմ ամբաստանագիր մըն է:

Տեղեկագիրը կը բովանդակէ խորհուրդին կազմէ ձգուած խափանարար պայքարին պատմականը՝ 1929ին Լահորի մէջ իր հաւաքոյթէն ի վեր: Մանրամասնօրէն կը պատմէ հնդիկ ղեկավարներու ճիգերը նահանգներու մէջ խռովութիւն եւ ըմբոստացում սերմանելու համար, մինչ Հնդկաստանի եւ Անգլիոյ կառավարութիւնները կը ջանային պատրաստել Լոնտոնի Կլոր Սեղանի Խորհրդաժողովը, կը յիշատակէ թէ ինչպէս կնքուեցաւ 1930 մարտ 5ի Տէլհիի զինադուլը եւ թէ ինչպէս այս զինադուլը օգտագործուեցաւ նոր խռովութիւն պատրաստելու համար:

Այս տեղեկագրին մէջ կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ Հնդիկ Խորհուրդին դէմ իր բոլոր ուժերով իր գոյութեան պայքարն է որ կը մղէ. թէ Խորհուրդը երկու անգամ մերժած է կառավարութեան հրաւէրը գործակցութեան համար եւ երկու անգամ բռնած է քանդումի եւ աւերի ճամբան:

ՉԻՆԵՒՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Մուքտէնի անկախութիւն կը յայտարարէ

Ճափոնական զօրքը գրաւած ըլլալով Թին-Չէուն, Նանքինի կառավարութիւնը դիմում կատարեց Ազգերու Դաշնակցութեան, խնդրելով որ ստիպողաբար ժողովի հրաւիրուի Խորհուրդը: Որոշեց նաեւ կոչ ուղղել աշխարհի հանրային կարծիքին:

Թոքիոյէն տրուած լուրի մը համաձայն, Մանչուրիոյ դէպքերուն ընթացքը՝ մեծ գոհունակութիւն պատճառած է ճափոնցիներուն, որոնք խանդավառ ցոյցեր կատարած են:

Կ'ըսուի թէ Մանչուրիոյ անկախութիւնը պիտի յայտարարուի Փետրուար 11ին, ճափոնական կայսրութեան հիմնարկութեան օրը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ցեղային պայքար դիւրաբեկ սրտի մը մէջ

Տնունդով խափշիկ սպայ մը որ 20 տարիէ ի վեր կը ծառայէր ամերիկեան բանակին մէջ, անձնասպան եղաւ, վախնալով որ իր ծննդեան գաղտնիքը կը յայտնուի: Ոչովհետեւ այն օրէն իվեր որ մտեր էր ամերիկեան բանակը, զինքը սպիտակ ցեղէն կը կարծէին: Ո՛չ ոք կը կասկածէր իր ծագման մասին: Մորթը թուխ էր, մազերը թեթեւօրէն գանգուր, այնպէս որ խուսափելու համար խափշիկներու հանդէպ Ամերիկայի մէջ զգացուած արհամարհանքէն, յաջողեր էր դիւրաւ ինքզինքը ցոյց տալ իբր սպիտակ ցեղի խոնարհ մէկ շառաւիղը:

Այսպէս, ամերիկեան բանակին մէջ իբր սպայ ծառայեր էր 20 տարի: Մեծ պատերազմին՝ մխիթարութիւնն ունեցեր էր հրամայելու սպիտակամորթ ճանքիներու եւ իր քաջութեամբ՝ ստացեր էր աստիճանի բարձրացում.

Բայց ամէն անգամ որ կ'երթար կարօտը առնելու իր սեւամորթ մօրմէն, զօրանոց կը վերադառնար սիրտը լեցուն դառնութեամբ: Մայրը անընդհատ կ'այպանէր զաւակին կեղծիքը եւ իր յանդիմանութիւններով, հեզնական կամ կծու ակնարկութիւններով թոյլ չէր տար որ խղճի հանդարտութեամբ կրէ ճերմակ բանակի ուսնոցները: Առկից զատ, կարգ մը սեւամորթներ ալ՝ իր ցեղակիցները, սկսեր էին թափանցել գաղտնիքին. փսփսուքներ կը թափառէին արդէն բերնէ բերան, մինչեւ որ խիղճը որոշեց վերջ տալ այս կեղծիքին: Ու փոխանակ իր ճերմակ պաշտօնակիցներուն յայտնելու իր ծագումն ու ինքնութիւնը, խիղճը լաւագոյն համարեց հրաժարականը տալ կեանքի դառնութիւններուն:

Նախորդ օր, երբ ինքնաշարժով արձակուրդէ կը վերադառնար՝ ընկերակցութեամբ մանկամարդ ու ճերմակ զեղուհիի մը, փորձեց իբրականացնել իր եղերական մտադրութիւնը: Ինքնաշարժը վերջին արագութեամբ քշեց հաստաբեստ ծառի մը վրայ: Թեթեւ վէրք մը միայն ստացեր էր: Այն ատեն քաշեց ատրճանակն ու փամփուշտը պարպեց գանկին:

ՄԻՆՉԵՒ ՑՈՒՆՈՒԱՐ 31

Չետզհետէ պիտի դադրեցնենք թերթերը այն բաժանորդներուն որոնք չեն փակած իրենց հաշիւները կամ մեզի չեն հաղորդած յապաղման պատճառները:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ „ՅԱՌԱՋ„Ի

Ա. Ե. Հ. Կ. Ե.-ի ՓԱՐԻԶԻ "ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ,, ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

տեղի կ'ունենայ Յունուար 23ին Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, Salle d'Horticultureի մէջ, 84 rue de Grenelle, métro rue du Bac.

Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար

Ցերեկոյթ Թէյասեղան Ալֆօրվիլի մէջ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ց. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ

Այս կիրակի ժամը 2.30ին Հայ Ակումբին մէջ

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

Կը խօսի ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Երգ. արտասանութիւն — Մուտքը ազատ է

Զ. Ռ. Մ.-Ի ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Նախագահութեամբ Գ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle Mutualité, 24 rue St. Victor, կերուխում, գեղարուեստական բաժին եւ զուարթ Ցաւեր:

Եկէք, լսեցէք ու ճաշակեցէք

Ընկեր ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԹՈՅԵԱՆ եւ Օր. ՎԱԶԳԱՆՈՅՇ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Ամուսնացած

Մարսէյլ — 20 դեկտ.

Ընկեր ԱՂԱՊԱՐ ԳԱՐՈՆԵԱՆ եւ Օր. ԲՐԱԲԻՈՆ ՏԷՐ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Ամուսնացած

Մարսէյլ — 26 դեկ.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՐ Գուա Քոլոնպի Զէյթուն կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին rue Charles Chefson, Ծխավաճառին սրահին մէջ: Կը խօսի ընկ. Լ. Գեւոնեան: Կը հրաւիրուին բոլոր խումբերու ընկերները:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի անդամական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի մէջ, 262 րիւ Ցիւքէզլէն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի անդամական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին Մարտիրոս եւ Գէորգ Դիզիրեանները: կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Իսի-լէ-Մուլինօ: Իմացնել իրենց եղբօր H. Kizirianի, m. 6526, 2-2 Régiment Etranger 6me Cie. Meknes, Maroc.

— կը փնտռեմ Եւրեքէ գիւղացի Յորեղբօրորդիս Յովհաննէս Օհանեանը 22—23 տարեկան, հօր անուն Մարտիրոս, մօր անուն՝ Նալլը, քրոջ անուն՝ Ազնիւ, եղբօր անուն Մարկոս: 1926ին Պէյրութէն Ֆրանսա եկած եւ Արժանթին մեկնած է: Իմացնել C. Ohanian No. mll 8565, 2)2 Regiment etranger 7e cie. Meknes, Maroc.

Յառաջ լուր տուողին եռամսեայ «Յառաջ» նուէր:

F SORBIER իր բոլոր յաճախորդներուն կը ներկայացնէ իր մաղթանքները 1932ի համար: Իր Գըլխարկները, ամբողջ Փարիզի մէջ ամէնէն սիրունները պիտի ըլլան, եւ ամէնէն աժանը: Ցանել անոր նորութիւնները այցելութեանց, արարողութեանց եւ ֆոթ տ'Ազիւրի համար. 11 Rue Lafayette.

Հայերու ժամադրավայրը ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince. PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Imp. A. DER (Agopian) 17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

10.— ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Այս ծրագրով, արդէն են ամէն գոհողութիւն սատանել եւ դիմել անհրաժեշտ միջոցներուն.

Արդարեւ, երբ Իզմիրլեան Պատրիարք կը հրաժարէր, միւս կողմէ Պոլիս կը լեցուէին բազմաթիւ գաւառացի հայեր, որոնք կը տեղաւորուէին խաներու, «պէքեարի» խուցերուն եւ գիշերը-բաց սրճարաններուն մէջ: Այդ եկուորներուն մարդահամարը կատարել տալով, տեսայ որ 7000ի կը հասնին: Զգալով բոլոր անոնց, որ օրինական ղործով մը եկած էին կամ զբաղումի մը տէր դարձած էին Պոլսոյ մէջ,— հաւաքել տուի հասցեատէրները եւ ոստիկանական հսկողութեան տակ դրկեցի իրենց ծննդավայրը: Ցետոյ հրահանգ տուի ոստիկանական պահականոցներուն՝ հսկողութեան տակ առնել գիշերը-բաց սրճարանները եւ կասկածելի վայրերը:

Պատրիարքին հրաժարականին եւ խառն ժողովին մերժումին առթիւ, վերջին անգամ մըն ալ կարգադրեց «Հնչակի» թիւ Դի խմբագրականը,

—«Նախարարաց խորհուրդին վերջին նիստին մէջ նկատի առնուած են երկու հարցեր,— Եղիպտոսի հարցը եւ Հայոց Պատրիարքին հրաժարականի խնդիրը:

«Կառավարութեան լուր տրուած է թէ Հայոց Կրօնական ժողովը միաձայնութեամբ մերժելէ յետոյ Պատրիարքին հրաժարականը, անհրաժեշտ խառն ժողովին որոշումը՝ արժէքի հրաժարեալ նկատուի Պատրիարքը: Ու սակայն ներկայիս խառն ժողովը չի կրնար նիստ գումարել: Պոլսէն «Թայմզ» թերթին դրկուած հեռագիր մը համաձայն, Սուլթանը 10 հազար ոսկի խոստացած այն մարդուն որ պիտի յաջողցնէ հրաժարեցնել Պատրիարքը: Այդ մարդը, Աքքահամ փաշա, ուրիշ խոստումներ ալ ստացած է: Ո՛վ գիտէ, ակնկալելով այս անձերուն տակ, Դուքեաններն ու Աքքահամ փաշաները գեռ ինչ ատրգանքներ պիտի փորձեն:

«Եւ սակայն հաւ յեղափոխական կոմիտէն, հասնելու համար իր նպատակին, մտածած է ամէն հաւանականութեան մասին, եւ իր ծրագիրները պատրաստած է համաձայն այդ հաւանականութիւններուն:

11.— ՀԱՅ ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ ՄԱՐԶԱՆՔ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷԻՆ ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ ՄԷՋ, ՔԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՊՈԼՍՈՅ ՎՐԱՅ...

Կոմիտէճիները, իրարու հետ խօսակցելու համար շուկային ու փողոցներուն, սրճարաններուն ու զբօսավայրերուն մէջ, տեսակ մը գաղտնի լեզու սորվեր էին: Պատմեցինք ճշգրիտ պատմութիւնը: Այս անգամ կ'ուզեմ պատմութիւն մը, օրինակ մը տալու համար հայ կոմիտէճիներուն գաղտնի բարբառին մասին:

Երկու հայ քահանաներ նաւակ մը կը նստին Պոլսոյ Թեայի ձկնավաճառներու փողոցին նաւամատոյցէն, անցնելու համար Պոլսոյ կողմը: Նոյն նաւակին մէջ կը գտնուէր ուրիշ մը, որ ուղղակի կապուած էր ինծի: Լրտեսը կը հետապնդէր այս քահանաները: Ահա թէ ինչ կը խօսէին հայ քահանաները լրտեսին ականջին տակ:

— Ռոստոմի պատուէրները չհասան տակաւին: Յակ են զէնք հետեւաբար Պոլսոյ պատերի հրապարակը չպիտի կարենայ օգտուիլ Ռոստոմի բերքէն: Արդէն տարանալի մէջ է հրապարակը:

—Լաւ, սակայն Իզմիրի կեանքները նկատ զալ: Այս տարի Պարտիզակի բերքը առինքան աղւոր, այնքան առատ է, որ...

— Այո՛, մեր բոլոր բարեկամներն ալ այդպէս կ'ըսեն: Պարտիզակի այս տարուան բերքը հրաշալի է: Ամէնէն աղուոր կեռասը այս տարի Պարտիզակէն է, որ պիտի գայ: Տեսնենք, գէթ մէկ օխա կեռաս ուտելու բախտը չունենանք:

— Այս շաբթու կը յուսամ, որ Համբարձումը կը բերէ: Գրիգորի հետ շահակցութիւն մը կազմեր են: Մեծ քանակութեամբ կեռաս հաւաքեր են: Կը կարծեմ թէ շատ աժան պիտի ուտենք կեռասը այս տարի:

— Սարկաւագ Մկրտիչը եւս աղուոր կեռաս կը հասցնէր, սակայն հիւանդութիւն է ինկեր իր ծառերուն վրայ: Ինծ ալ, կ'ըսեն թէ այս տարի հրաժարեր է կեռասի մշակութենէն:

— Ո՛չ, չէ հրաժարած: Կը մնայ, սակայն կեռասի մշակութենէ չի հրաժարիր:

Խօսակցութիւնը թերեւս երկար տեւէր եւ կեռասի պատմութեան շարունակութիւնը գեռ աւելի հետաքրքրական դրուագներ երեւան բերէր, սակայն նաւակը մօտեցած էր այլեւս նաւամատոյցին, եւ քահանաները ցամաք ելան:

Լրտեսը նոյնութեամբ ինծի հաղորդեց այս խօսակցութիւնը:

Արդարեւ կեռասի եղանակը հասած էր: Իզմիթի շրջանն ալ կեռասի մշակութեան յայտնի շրջան: Սակայն խօսակցութեան ձեւը հաստատէր, որ կեռասը այլաբերաբար գործածուած է փոխաբերաբար: Նաեւ արտաքար ուշադրութիւն կը ւէր այս խօսակցութիւնը անոր մար, որ երկու քահանաները մասնագէտներու պէս շարունակեցին կեռասի մասին կը խօսէին: Հասկցուեցաւ թէ այս քահանաները կը պատկանին այն դասակարգին որ Անատոլու անցնելու համար դիմած էր ու մերժուած: Անոնց ինչ՛ու քայլ առ քայլ հետապնդելու կ'ուտային լրտեսներու:

Քահանաները ակնարկած նաեւ Ռոստոմի պատուէրին: Արդարեւ Ռոստոմի անունը կան տեւաւ էին շարունակ կը նայի տեղեկագիրներ, որոնց հաղորդէին թէ բազմաթիւ գործ փնտռելու պատրուակով բայ եկած են դէպի Պոլիս կողմէ կոմիտէն քանիցս ինծի էր ազատագրեր, որոնք կը դէին թէ մօտ օրէն պիտի անհաւասար յեղափոխութիւն մը չպիտի կարենայի զսպել, անգամ պիտի դիակս ցիցի վրայ նելով, ամբողջ շաբաթ մը ցուցադրէին Պոլսոյ փողոցներուն

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
7 JANVIER 19[illegible]

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1770 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Ուրեմն, արեւմուտքէն ապահով, հիւսիս-արեւելքէն ապահով եւ դաշնագիրներով կապուած, Էնկիւրի իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է դէպի հարաւ, սուրիական սահմանին վրայ։

Եւ 1931ի ոչ միայն հրատարակութիւնները, այլ եւ պետական գործունէութիւնը կը հաստատեն թէ՝ քէմալականութիւնը «պլըֆ»ներ չէ որ կը գործէ։

Արդարեւ, ինչ որ կը գրուի եւ կը կատարուի, բաւական է սթափեցնելու քնացողները։

Թուրք մամուլը երբեք այնքան սանձակոտոր ուժգնութեամբ արտայայտուած չէր՝ Սուրիոյ հայ գաղթականութեան հանդէպ։

Երբեք այնքան համարձակ, բացորոշ մեղադրանքներ ուղղած չէր հոգատար պետութեան հասցէին։

Ոչ ալ այնքան «անձնուիրութեամբ» կապուած՝ Սուրիոյ արաբ ժողովուրդի շահերուն։

Քանի մը հատուածներ՝ «Միլլիյէթ»ի գրգռիչ շարքին առաջին յօդուածէն, որուն թարգմանութիւնը չերեւցաւ հայերէն թերթերու մէջ.

— «Այսօր Հալէպի շրջանը Սուրիա կոչելու համար ճակատ վկայ կ'ազէ։ Փայասէն մինչեւ Ճէզիրէ երկարող աղտոտ երիզ մը շատոնց այս շրջանը ծածուած է սուրիական ծանգամանքէն։ Սուրիոյ տիրողները չունենին, փիշէն փախած հայ դաշնակները, չէչէն եւ քիւրտ աւազակները, դարերէ ի վեր իրենց ծագումն ու ծնունդը մոռցած մարդիկը Թուրքիոյ թշնամացնելու համար սահմանին երկայնքը հաւաքեցին։ Հալէպը դարձաւ մաքսանենգներու քաղաք մը, մաքսանենգներու գլխաւոր քաղաքը։

... «Մաքսանենգութեան դրօշին տակ հաւաքուեցան. —

Հանգամանակութեամբ սահմանին երկայնքը լեցուած Հայերը։

Հովանաւորութեամբ Թրքական սահմանին վրայ համախմբուելու հրաւիրուած Հայերը,

Ջրի հող ստացող Հայերը։

Թուրքիոյ մէջ ծնունդ առնող Թաթխիլէ մէկ շաբաթ յետոյ Հալէպէն նամակ գրող թշուառականները։

Աւազակութենէ ուրիշ արհեստ չունեցողները։

Քիւրտն ու Հայը եղբայր պիտի դարձնենք ըսելով աջ ձախ շորթողները։

Հայրենազուրկները եւ ամէն տեսակ սողացողները»։ («Միլլիյէթ» 17 Դեկտ. 1931)։

Օրէն օրին առած ենք նոյնքան եւ աւելի պերճախօս հրատարակութիւններ, որոնք [illegible] ցոյց կուտան թէ ոչ միայն չպիտի դառնեն, այլեւ պիտի զարգանան։

Միւս կողմէ, կառավարութիւնը արդէն լրացուցած է բացառիկ միջոցներու քննութիւնը, մաքսանենգութեան եւ յարակից խնդիրներու մասին։ Օրինագիծը պատրաստ է։ Պատրաստ է նաեւ մասնաւոր վարկ մը, որով ընդհ. հրամանատարութիւն մը պիտի հաստատուի, մաքսանենգութեան շրջանին մէջ գործելու համար։ Ոչ միայն այս հրամանատարը, այլեւ սահմանամերձ շրջաններու դատարանները պիտի վայելեն մասնաւոր իրաւասութիւններ, տեղն ու տեղը գործողութիւններ եւ դատավարութիւններ կատարելու համար։

Մէկ խօսքով, ճակատը յարդարուած է եւ յատակագիծը պատրաստ՝ գործելու համար։

Ուշագրաւ է որ այս բոլորը կը զուգադիպին շրջանի մը, երբ Իրաքը անկախ պետութիւն կը դառնայ, իսկ Սուրիոյ մէջ հոգատար իշխանութիւնը կը վերահաստատէ սահմանադրական իրաւունքները։

Այս բոլորին հետ կապեցէք նաեւ Թուրքիոյ արտաքին գործավարին, Թէվֆիք Րիւշտի պէյի ուղեւորութիւնը դէպի Մոսկուա-Թէհրան-Պաղտատ, եւ կ'ունենաք ամբողջ պատկերը հետապնդուած քաղաքականութեան։

Էնկիւրիի ծրագրած «Ասիական խմբակցութիւնը» իրականանայ թէ ոչ, մէկ բան ստոյգ է, — Թուրքիա կը գտնուի ամէնէն նպաստաւոր պայմաններուն մէջ, իր գաղտնի եւ յայտնի ծրագիրները գործադրելու համար հարաւային ճակատին վրայ։

×

Եւ այստեղ կը ցցուի չարաբաստիկ հարցականը, — ի՞նչ կ'ընենք մենք, ի՞նչ կը խորհինք ընել, դիմագրաւելու համար սպառնացող վտանգին։

Ազգային մարմիններու, զանազան հոսանքներու անունով չենք առ, որպէսզի խանգարած չըլլանք մէկուն-միւսին ծրագիրները։ Գիտենք որ հետապնդողներ, աշխատողներ կան, լիովին գիտակից՝ վտանգին լրջութեան։

Բայց, կը կարծենք թէ անհրաժեշտ է լայն խորհրդակցութիւն մը, հաւաքական ծրագիր մը՝ կանխելու համար շատ մը անակնկալներ։

Պարզուած կացութեան առջեւ, աններելի է յօրանջել, հառաչել կամ խուճապի մատնուիլ։

Եւ մանաւանդ, քրէական յանցանք է անկիւն մը քաշուիլ, քրթմնջելով. — «Դուք ձեզի, մենք մեզի»։

Երրորդ անգամ ըլլալով կը կրկնենք, 1931 դեկտ. 12ի մեր հարցումը.

— «Ունի՞նք, վերջապէս, քաղաքականութիւն մը, ուղեգիծ մը այս ճակատին վրայ։

Տրամադի՞ր ենք ըմբռնելու վաղուան անակնկալները»։

Տրամադի՞ր ենք, մանաւանդ, այս խնդիրը չշփոթելու հայրենիքի գոյութեան, քաղաքական տեսակէտներու հետ, ինչպէս կ'ընեն կարգ մը հոսանքներ։

Ներգաղթի ծրագիրն ալ կապ չունի դրուած հարցին հետ։ Տակաւին ամիսներ պիտի անցնին, մինչեւ որ լրանայ առաջին վեց հազարին փոխադրութիւնը։ Ժամանակի խնդիր է, նաեւ, մնացեալ չորս հազարի տեղափոխութեան իրականացումը։

Միւս կողմէ, լաւագոյն պարագային իսկ՝ դժուար թէ քանի մը քանի մը հազարէն աւելի տարագիրներ ուզեն օգտուիլ Ներգաղթէն։ Սուրիա-Լիբանանի հայ գաղութը չի նմանիր ուրիշ գաղութներու եւ սխալ է հեռաւոր հաւանականութիւններ շփոթել օրուան իրականութեան հետ։

Բայց, հրապարակային քննութեամբ չէ որ պիտի գտնուի կացութեան դարմանը։

Շ.

Ֆրանքօ-գերման տնտեսական յանձնախումբը

Ֆրանսայի վարչապետին Պ. Լավալի եւ արտաքին նախարարին Պ. Պրիանի Պէռլին այցելութեան ընթացքին, ինչպէս կը յիշուի, որոշուած էր կազմել յանձնախումբ մը, երկու երկիրներու տնտեսական յարաբերութիւնները ուսումնասիրելու համար։ Այս յանձնախումբին 4էն 3 մասնախումբերը արդէն սկսած են աշխատանքի։

Երկրորդ մասնախումբը արդէն մշակած է կարգ մը առաջարկներ՝ փոխադրութեանց գործին մէջ համաձայնութեան մը գալու նպատակով։ Այս առաջարկները մանրամասնօրէն պիտի քննուին ֆրանսական խմբակներու կողմէ։

Չորրորդ մասնախումբի նախնական աշխատանքները «արտասահմանի մէջ՝ ֆրանքօ-գերման գործակցութեան» մը մասին, չեն բախած մեծ դժուարութիւններու։ Ծագած այս մասին եղած են կարգ մը թելադրութիւններ՝ որոնք երկար քննութեան եւ բանակցութեանց կը կարօտին։

Առաջին մասնախումբին է որ կ'իյնայ ամէնէն կարեւոր աշխատանքը, — քննութիւն երկու երկիրներու միջեւ տնտեսական յարաբերութեանց, եւ մասնաւորաբար ֆրանքօ-գերման առեւտրական դաշնագրի մը կնքումը։ Այս մասնախումբը որ կազմուած է գեկոմեքերին, փնտռելու վրայ է հիմեր՝ որոնց վրայ կատարուին բուն բանակցութիւնները։

Սպանիոյ կացութիւնը

ԱՐԻՒՆԱՀԵՂ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ

Սպանիոյ կարգ մը գիւղերուն մէջ, բախումներ տեղի ունեցան ոստիկաններու եւ գիւղացիներու միջեւ։ Քալաթրանայի մէջ, գիւղացիներու յարձակման, ոստիկանները պատասխանեցին զէնքի դիմելով։ Երկու գիւղացիներ վիրաւորուեցան ծանրօրէն։

Վալանսէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, նախորդ երեկոյեան խռովութիւններու ընթացքին երկու հոգի սպաննուած եւ 7 հոգի ալ վիրաւորուած են։ Զոհերուն մէջ կը գտնուին երկու կիներ։

Իսկ Քանարեան կղզիներուն մէջ յայտարարուած ընդհ. գործադուլը հետզհետէ կը տարածուի։

Զինաթափութիւնը եւ Միաց. Նահանգները

Ամերիկայի նախագահը Հուվըր տեսակցութիւններ կ'ունենայ ամերիկեան պատուիրակութեան անդամներուն հետ, որոնք պիտի մասնակցին զինաթափութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովին։ Իրաւասու շրջանակներ կը յայտնեն թէ ամերիկեան կառավարութիւնը իր պատուիրակներուն պիտի հրահանգէ ընդդիմանալ սպառազինումները սահմանափակելու նպատակով կատարուած ելմտական միջոցներու առաջարկներուն։

Անգլիոյ դիրքը

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՊ

Անգլիական թերթ մը գրեր էր թէ Լոնտոնի դրամատիրական շրջանակները չեն ուզեր որ հատուցումներու խորհրդաժողովը վերջնական լուծում մը տայ հարցին եւ թէ, աւելի յարմար կը նկատեն որ խորհրդաժողովը յետաձգուի։

Այս լուրը հերքած են քաղաքական շրջանակները՝ որոնք իբր հերքում այս լուրին, կը յայտնեն թէ նախարարական մասնախումբերը կը շարունակեն ուսումնասիրել այս հարցին վերաբերեալ տեղեկագիրը, որ պիտի ներկայացուի յունուար 12ի նախարարաց խորհուրդին։ Այս խորհուրդի ընթացքին է որ պիտի ճշդուի անգլիական կառավարութեան դիրքը այս հարցին հանդէպ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻՐԱՔԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը հրատարակեց յատուկ տեղեկագիր մը, զոր հոգատարութեանց մնայուն յանձնախումբը խմբագրած է Ազգ. Դաշնակցութեան խորհուրդին համար։ Տեղեկագրին խմբագրութիւնը առաջարկած էր անգլիական կառավարութիւնը որ կը փափաքի Իրաքի վրայէն վերցնել հոգատարութիւնը։

Տեղեկագիրը մանրամասնօրէն կը թուէ այն յանձնառութիւնները զորս Իրաքի անկախացած պետութիւնը պէտք է ստանձնէ հանդէպ Ազգերու Դաշնակցութեան։

1.— Իրական պաշտպանութիւն փոքրամասնութեանց, ցեղերու, լեզուներու եւ կրօնքներու։

2.— Ինչպէս ժամանակին, օսմանեան կայսրութեան օրով կը կիրարկուէր համաձայն ընդունուած սովորութեանց եւ քափիթիւլասիոններու, առանձնաշնորհումներ եւ ապահարկում եւ հիւպատոսական դատավարութիւն, պայմանաւ որ նախապէս հակառակ համաձայնութիւն մը գոյացած չըլլայ։ Այս համաձայնութիւնը պէտք է հաւանութեանը ենթարկուի Ազգերու Դաշնակցութեան եւ շահագրգռուած պետութեանց։

3.— Դատական, քաղաքային եւ պատժական գործերու մէջ, օտարականներու շահերու պաշտպանութիւնը, քանի այս շահերը չեն երաշխաւորուած քափիթիւլասիոններով։

4.— Խղճի ազատութիւն, կրօնքներու եւ դպրոցներու մէջ՝ կրօնական դաստիարակութեան ազատութիւն։ Կրօնական միաբանութիւններ, ինչ դաւանանքի ալ պատկանին կրնան գործել երկրին մէջ։ Իրաքի կառավարութիւնը կրնայ սակայն դիմել անհրաժեշտ բոլոր միջոցներուն, կարգը եւ բարքերը պահպանելու համար։

5.— Իրաք կը ստանձնէ նաեւ հոգատար պետութեան ելմտական յանձնառութիւնները։

6.— Միջազգային պայմանադրութիւնները՝ զորս կնքած է հոգատար կառավարութիւնը՝ հոգատարութեան օրով, ի զօրու պիտի ըլլան անկախացած պետութեան համար։

Իրաք պարտաւոր պիտի ըլլայ իբր անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան, ընդունիլ ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքը՝ թէեւ իբր փոխանցական միջոց։

Այս յանձնառութեանց կիրարկման մասին, Իրաքի եւ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութեան մը միջեւ, եթէ կարծիքի տարբերութիւններ երեւան գան, հարցը պիտի կարգադրուի Միջազգային արդարութեան մնայուն ատեանին կողմէ։

Տեղեկագիրը կը հաստատէ թէ Իրաքի կողմէ Անգլիոյ հանդէպ ընդունուած յանձնառութիւնները, չեն վնասեր նոր պետութեան անկախութեան։

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին մէջ՝ հարցը խորհրդակցութեան դրուելէ վերջ, կը կարծուի թէ Իրաքի ընդունելութիւնը իբր անդամ Ազգ. Դաշնակցութեան, պաշտօնապէս պիտի առաջարկուի այս տարուան սեպտեմբերին։

Թէվֆիք Րիւշտի Թէհրան մեկնեցաւ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, երէկ մեկնեցաւ Պոլիս, ուրկէ պիտի անցնի Թէհրան։ Պարսիկ դեսպանն ալ մեկնեցաւ նոյն կառախումբով։ Թէվֆիք Րիւշտիի կ'ընկերակցի Իշ Պանքասի տնօրէն Ճէլալ, որ Պարսկաստանի տնտեսական կացութեան մասին ուսումնասիրութիւն պիտի ընէ եւ միեւնոյն ատեն պիտի զբաղի Թէհրանի կամ Պարսկաստանի ուրիշ մէկ քաղաքին մէջ, մասնաճիւղ մը բանալու խնդրով։

Կտրուկ քայլեր հնդիկ շարժման դէմ

ԵՐԿՈՒՍՏԵՔ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հնդկաստանի կառավարութիւնը կը շարունակէ յեղափոխական շարժումը զսպելու համար խստօրէն վարուիլ։ Փոռնփորի մէջ, հսկայ եւ աղմկալից ցոյցերու հետեւանքով, ձերբակալուեցան եօթ ղեկավարներ։ 15 օրուան համար, բոլոր ժողովները եւ հաւաքոյթները արգիլուած են. Փողոցներուն մէջ, եօթ հոգիէ աւելի հաւաքող բազմութիւնները պիտի նկատուին ապօրէն։ Լաքնովի մէջ եւս ձերբակալուեցան 4 ղեկավարներ։ Փաթնայի մէջ, Հնդիկ խորհուրդի անդամներէն 8 հոգի, որոնք կը մերժէին հեռանալ իրենց կեդրոնատեղիէն, ձերբակալուեցան եւ բանտարկուեցան, որմէ վերջ ոստիկանութիւնը գրաւեց շէնքը եւ անոր վրայէն վար առաւ հնդկական դրօշը։

Հնդկաստանի փոխարքային վերջին 4 հրամանագիրը յայտարարուեցան Պոմպէյի եւ Մատրասի մէջ եւ անմիջապէս պիտի գործադրուին այս երկու քաղաքներուն մէջ, ուր արդէն բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են։

Տէլհիի մէջ Հնդկաստանի փոխարքան անընդհատ խորհրդակցութիւններ կ'ունենայ դիւանապետներուն հետ։

Հնդկաստանի անգլիական զօրախումբերը շարժման մէջ են։ Այս շարժումներու մասին, Լոնտոնի մէջ զրոյց կը շրջի թէ անգլիական կառավարութիւնը մտադիր է օգնական ուժեր ղրկել Հնդկաստան։ Սակայն պաշտօնական շրջանակները կը հերքեն այս զրոյցները։

Կը կարծուի թէ հնդիկ գործադիրը ամէն կարգադրութիւն լրացուցած է քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարին համար, բայց գործելէ առաջ, կը սպասէ փոխարքային հրովարտակներուն հրատարակման թերթերու մէջ, որպէսզի ասոնք օրէնքի ուժ ստանան։

Գործադիրին կողմէ պայքարի համար նախատեսուած միջոցներուն մէջ է Պոմպէյի եւրոպական վաճառատուններու դէմ պոյքոթը։

Հնդիկ գործադիրի ձերբակալուած նախագահին՝ Փաթէլի եղբայրը հրահանգեց իր հայրենակիցներուն.— Այս տարի բան մի գնէք, կամ գնեցէք հնդկական արտադրութիւններ։ Եթէ չէք կրնար այսպէս ընել, Գերմանիայէն, Ամերիկայէն կամ որ եւ է երկրէ եկած ապրանքներ գնեցէք, բայց երբեք անգլիական։

Հայու մը ոճիրը Մարսիլիոյ մէջ

Մարսիլիա բնակող հայ մը Ադամ քանի մը բարեկամներու ընկերակցութեամբ, արշաւանք մը կազմակերպած էր դէպի իր կնոջ տունը։ Կինը որ բաժնուած էր իրմէն, կ'ապրէր իր հօրանց հետ։ Ադամ եւ իր բարեկամները ծանրօրէն վիրաւորեցին կինը եւ իր սիրականը եւ փճացուցին տան կարասիները։ Յետոյ խոյս տուին։ Սակայն շատ չանցած ձերբակալուեցան։

Ոչ-յարձակման բանակցութիւնները

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ՀԵՏ

Ֆինլանտական կառավարութեան հրաւէրին վրայ, Հելսինկֆորսի մէջ, բանակցութիւններ սկսան խորհրդային կառավարութեան հետ, ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման համար։

ԼԵՏՈՆԻՈՅ ՀԵՏ

Մոսկուայէն ճամբայ ելած է արտաքին գործավարութեան օգնականներէն մէկը, որ պաշտօն ունի վերսկսելու լեթոնական կառավարութեան հետ, ոչ-յարձակման դաշինքի բանակցութիւնները։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՀԵՏ

Ռումանիոյ արտաքին նախարարութեան շրջանակները կը ծանուցանեն թէ ռումանական կառավարութիւնը նախօրդ օր Ռիկայի իր ներկայացուցչին յանձնարարած է նախնական բանակցութեանց սկսիլ խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցչին հետ եւ այս մասին իր կառավարութենէն ստացած է մանրամասն հրահանգներ։ Այս բանակցութիւնները հաւանաբար պիտի երկարին քանի մը օր, որովհետեւ կապուած են ֆրանքօ-ռուս եւ լեհօ-ռուս բանակցութեանց։

Ռումանական մամուլը կը շարունակէ երկարօրէն մեկնաբանել ոչ-յարձակման դաշինքի հարցը։ Թերթերէն շատերը կը պնդեն այն իրողութեան վրայ որ, ռուս-ռումէն դաշնագրին իրականացումը կարելի պիտի ըլլայ Ֆրանսայի, Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ գործակցութեան, Եւրոպայի խաղաղութիւնը ամրապնդելու նպատակով։

«Ատվէրուլ» թերթը կը հաղորդէ թէ պեսարաբական երեսփոխանները, այս օրերս բազմաթիւ հաւաքոյթներ ունեցած են, եւ իրենց դժգոհութիւնը յայտնած են իրարու յաջորդող ռումէն զանազան կառավարութեանց հանդէպ, որոնք ցարդ նկատի չեն առած իրենց զանազան պահանջները։

Խորհրդային նոր գործավարութիւններ

Բոլշեւիկ կեդր. կոմիտէն որոշեց վերակազմել ազգային տնտեսութեան գերագոյն խորհուրդը։ Թեթեւ ճարտարարուեստը պիտի անջատուի գերագոյն խորհուրդէն եւ այս ճիւղին համար պիտի հաստատուի նոր գործավարութիւն մը, որ պիտի զբաղի բամպակի, բուրդի, կտաւի, կօշիկի, կաշիի, զգեստեղէնի ճարտարարուեստով։

Նոյնպէս, անջատ գործավարութիւն մը պիտի հաստատուի փայտի ճարտարարուեստին համար։ Այս ճիւղը պիտի զբաղի նաեւ թուղթի գործարաններով եւ քիմիական արտադրութիւններով։

Իսկ ազգային տնտեսութեան գերագոյն խորհուրդը պիտի վերածուի ծանր ճարտարարուեստի գործավարութեան։

Հատուցումներ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Անգլիա եւ Ֆրանսա դիմում կատարած էին Զուիցերիոյ, որպէս զի Լօզան քաղաքը տրամադրէ հատուցումներու խորհրդաժողովին։ Զուիցերիա ընդունած է առաջարկը։

Այս խորհրդաժողովը պիտի ըլլայ Վէրսայլի խաղաղութեան խորհրդաժողովէն վերջ, ամէնէն կարեւորներէն մէկը։ Կը հաշուուի թէ մօտ 300 պատուիրակներ եւ բազմաթիւ լրագրողներ ներկայ պիտի ըլլան։ Մէկ քանի պատուիրակութիւններ բաղկացած են մինչեւ 70 անդամէ։

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ խորհրդակցութիւններ ունեցաւ ելմտական նախարարին եւ Գերմանիոյ դեսպանին հետ այս խորհրդակցութեան մասին, որուն թուականը, տակաւին չէ ճշդուած վերջնապէս։

ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Առանց նեղմտօրէն խնդնելու ռամկավարական կարգերը, քանի որ ցարդ լաւագոյնը չէ գտնուած, պէտք է ընդունիլ թէ որ եւ է խորհրդարանի մէջ, գերակշռող խմացական տարրը ամբոխավարութիւնն է: Որ եւ է խորհրդարան, ինչ տարրերէ ալ կազմուած ըլլայ, իր ամբողջութեան մէջ՝ կը ներկայացնէ ժողովրդային գիւրաբորբոք ու գերազգեա զգացումի եւ միշտ մտածումի խառնակոյտ մը: Անհատը, հո՛ն, յաճախ կը կորսնցնէ իր մտքի ազատութիւնն ու խղճի անկախութիւնը՝ իր լեզուն թափելու համար խմբակի մը շահերուն, կամ իր իսկ անձնական նըկատումներու կաղապարին մէջ:

Հարցեր կան մանաւանդ, որոնք իրենց էութեամբ իսկ, կը ծառայեն յստակօրէն յայտնելու խորհրդարանական մարմիններու դիմագիծը: Անգործութեան հարցը այս կարգէն է այն երկիրներուն մէջ մանաւանդ, ուր բնիկներու կողքին՝ ճակտի քրտինք կը թափէ նաեւ պատկառելի թիւ մը եկւորներու:

Այս տեսակէտէն, պէտք է ընդունիլ թէ Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովը պահ մը գրեթէ մոռցաւ ամբոխը, քուէի մտահոգութիւնն ու ջանաց փաստել կացութեան հարազատ ըմբռնում մը:

Իրօք, տագնապահար երկրի մը մէջ, ուր մօտ 3 միլիոն օտարականներ են տեղաւորուած՝ մեծ մասամբ աշխատաւոր, պէտք չէր սպասել աւելի չափաւորութիւն, երբ մանաւանդ ամբոխավարական արտաքին ու ներքին ազդակներն ալ պակաս չէին:

Կ՚արժէ անշուշտ գնահատել այդ չափաւորութիւնը, երբ մանաւանդ նկատի առնենք անգործներու յաճախումն եւ արդէն մեծկակ թիւը:

Վերջին վիճակագրութիւնը կ՚արձանագրէր 147,000: Բայց արդէն գիտենք թէ պաշտօնական թիւերը առանց սքօղել ուզելու իրականութիւնը՝ շատ վար կը մնան անկէ: Դեռ մէկ ամիս առաջ, Երեսփ. Ժողովի բեմէն իսկ, աշխատանքի նախարարը պէտքը կը չէզտէր վիճակագրական թիւերը եռապատկելու, մօտենալու համար իրականութեան: Անցեալ մարտի ընդհ. մարդահամարը Ֆրանսայի մէջ կ՚արձանագրէր 12 միլիոն վարձուորներ ու թոշակաւորներ:

Այս 12 միլիոնին վրայ, 2 միլիոն 950 հազարը կէս-անգործ են, համաձայն աշխատանքի նախարարութեան քննութեան, որ ամէն ամիս կը կատարուի 100է աւելի մարդ բանեցնող արհեստանոցներու եւ վաճառատուններու մէջ: Շատ է սակայն թիւը անոնց, որոնք հարիւրէ պակաս ձեռք կ՚աշխատցնեն: Կէս-անգործներու թիւը ուրեմն՝ 2,750,000ը չի համապատասխաներ բուն կացութեան:

Իսկ լրիւ անգործներու թիւը, դեկտեմբերի սկիզբը աշխատանքի նախարարը կը գնահատէր 300,000: Այսօր արդէն անցած է կէս միլիոնը:

Ու նախարարը ինքն իսկ կ՚եզրակացնէ. «Համաձայն իմ կատարած ուսումնասիրութեանս, ահա, ուրեմն անգործութեան վիճակը մեր երկրին մէջ: Ոչինչ ծանր չէ որքան կարգ մը օտար երկիրներունը, ինչպէս Ամերիկան, Անգլիան, Գերմանիան: Այսուհանդերձ ծանր է եւ պէտք է այս գնահատման վրայ աւելցնել թէ ջղտումը ներկայիս յըստակօրէն յոռի է:

Անա պաշտօնական խոստովանութիւն մը, նշանակելի՝ երկրի մը համար, որուն վարիչները տակաւին մէկ տարի առաջ, գայն գերծ կը յայտարարէին տագնապին ճնշումներէն:

Իսկ այս կացութեան առջեւ, ինքնին պիտի ծագէր բնիկ աշխատաւորներու պաշտպանութեան հարցը, երկրի մը մէջ՝ ուր ճիշդ 2 միլիոն 881 հազար տեղաւորուած օտարականներէն մէկ միլիոն 266 հազարը վարձուորներ են:

Ամբոխավարը այս պատկերին առջեւ, պիտի ստուծէր ու բարձրաձայն յայտարարէր.— Այսքան օտարականներ՝ մեր երկրին մէջ կը գրաւեն նոյնքան Ֆրանսացիներու տեղը»:

Եւ այս հաստատումէն յետոյ, անշուշտ դժուարութիւն չպիտի կրէր գրգռութիւններու ասպարէզ մը տակ խեղդելու արդարութիւնը:

Կան բարեխախարար անձեր, որոնք գիտեն իրականութեան հարազատ ըմբռնումը դնել հարեւանցի վերլուծումներու եւ դիւրին եզրակացութիւններու դրօհին դէմ:

Ու կարծէք, գանոնք կանխելու դիտումով էր որ Աշխատանքի նախարարը ինքն իսկ, պարտք կը սեպէր Երեսփ. Ժողովի բեմէն յայտարարելու.

«Մենք էինք որ կանչեցինք ու ներս առինք այս օտար աշխատաւորները, որոնք մեր երկիրն եկած են: Անոնց մեծ մասը նոյնիսկ, մենք գացինք փնտռելու իրենց երկիրներուն մէջ: Հատ պէտք ունէինք անոնց»:

Այս խօսքերը պաշտօնական բերնի մը մէջ, անհրաժեշտ կը թուէին մեղմելու համար հաւանական չափազանցութիւնները:

Ֆրանսայի վրայ ուրեմն բարոյական պարտականութիւն մը կ՚իյնար հարցը լուծելու կարելի մեղմութեամբ, պաշտպանելով մէկտեղ եւ իր հարազատ հպատակներուն շահերը:

Կային սակայն միջազգային պայմանագրութիւններն ալ: Ֆրանսա բազմաթիւ երկիրներու հետ կնքած է միջազգային պայմանագրութիւններ: Ութը անոնցմէ կնքուած են օտարազգիներու կողմէ, հպատակներուն հանդէպ՝ փոխադարձ նոյն վարմունքի հիմանվրայ: 30 ուրիշ պայմանագրութիւններ՝ փոխադարձաբար կը պարտադրեն ամենէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքը:

Ֆրանսա, դժբաղդ այս պայմանագրութիւնները՝ ոչինչ պիտի շահէր: Երկրէն հեռացուած օտարականներու համեմատութեամբ կամ աւելի Ֆրանսացիներ որոնք ներկայիս կ՚աշխատին զանազան երկիրներու մէջ, պիտի վերադառնային հայրենիք, աւելցնելու անգործներու թիւը:

Այս նկատումներէն զատ խորհրդարանի որոշման վրայ բնականաբար կը ծանրանային նաեւ ճարտարարուեստի ու երկրագործութեան պահանջները:

Ամէնէն ազգայնամոլ ու ամբոխավար երեսփոխաններն իսկ, ստիպուեցան խոստովանիլ թէ Ֆրանսացին ամէն գործի չի լծուիր, թէ գործեր կան՝ անհրաժեշտ՝ ճարտարարուեստի բարգաւաճման ու երկրագործական կանոնաւոր արտադրութեան, որոնք օտար ձեռքերու յարնութիւնն ու տոկունութիւնը կը պահանջեն:

— «Ֆրանսան՝ կը յայտարարէր երեսփոխաններէն մէկը, ամէնէն առաջ պէտք ունի օտար աշխատաւորներու: Բացայայտ իրողութիւն մըն է: Բնականոն շրջանի մէջ, մեր ճարտարարուեստը Ֆրանսայի աշխատաւորներուն մէջ չի գտներ իր արտադրութեան անհրաժեշտ ձեռքերը: Երկրագործութիւնը երկար ատենէ ի վեր բազուկի պակասէն կը տառապի: Անհրաժեշտ է ուրեմն, շնորհիւ օտար աշխատաւորներու չափացոյցի մը՝ փակել Ֆրանսայի աշխատաւոր բազուկներու պակասը»:

Այս գլխաւոր նկատումով չէ՞ր արդէն որ զանազան երկիրներու մէջ հաստատուած յատուկ սպասարկութիւններով, Ֆրանսա աշխատաւոր ձեռքեր կը հաւաքէր: Անցեալ յունուար 1ին կատարուած վիճակագրութիւն մը՝ անոնց թիւը ցոյց կուտար մէկ միլիոն ութ հարիւր հազար:

Բոլորը մէկ վերադարձնել իրենց երկիրները, «աղէտ մը պիտի ըլլար մեր ճարտարարուեստային բազմաթիւ ճիւղերուն համար», կը յայտարարէր նոյն երեսփոխանը:

Առկէց զատ պէտք էր նկատի առնել նաեւ հետեւեալ պարագան ալ.— Տագնապը յաւիտենա յաւիտենից չպիտի տեւէ եւ երբ լմննայ, կ՚աւելցնէր ուրիշ մը, նորէն պէտք պիտի ունենանք օտար աշխատաւորներու, մանաւանդ որ տագնապին աւարտումը պիտի զուգադիպի այն շրջանին, երբ ֆրանսական գործուն տայ բնակչութեան թիւը նուազած պիտի ըլլայ պատերազմական տարիներու անսերնդագործութեան հետեւանքով»...

Ուրիշ առթիւ, երկարօրէն պարզած ենք թէ, ինչո՞ւ Ֆրանսա օտարականներու վրայ կը նայի նաեւ բնագաման ու ձուլման հեռանկարներով:

Այդ օրերուն սակայն, տնտեսական տագնապը չէր որ ամէնէն աւելի առեն կուտար օտարականներու հարցին յարուցման: Ամբոխավարները գիտենք թէ միշտ ալ տնտեսական եղած են եւ նոյնիսկ առիթը չեն փախցուցած հատուկ տեղի մը համար յարձակելու օտարականին եւ առով ալ կառավարութեան վրայ:

Բայց այսօր, պարագան բոլորովին տարբեր է եւ հարցին յարուցման առեն ու շէշտ կուտալ բոլորովին տարբեր նկատումներով, որոնց մէջ, բարեխախտաբար, մարդասիրականը չէ որ կը բացակայի:

Երեսփոխանական յանձնախումբի տեղեկագրերն անգամ, չէր ուզեր եւ մնալ այդ ճամբուն վրայ ու «Բնագիրը զոր կը ներկայացնենք Երեսփ. Ժողովին կ՚ըսէր, միանգամայն յատկանշուած է ընկերային ու ազգային ոգիով: Բոլոր օտար երկիրներուն մէջ, Ֆրանսա լայն հիւրասիրութեան համբաւ կը վայելէ: Ձենք ուզեր որ վաղը կարենան մեզ ըսել.— Ձեր երկիրը կ՚ընդունի օտար աշխատաւորներ, բայց գործ չէք տար անոնց»:

Իսկ Անրի Կէրնուի ճառը ի նըպաստ քաղաքական ապաստանեալներուն, կուգար յայտ ու քիչ մը մխիթարութիւն ներշնչելու անոնց, որոնք, ալբուսատի հալածէն զատ, հոգեկան հիւծնութեամբ ալ հիւծելու են դատապարտուած օտար ափերու վրայ:

Ֆրանսական խորհրդարանին ուրեմն, ծայրայեղ խտութեան մը սպառնալիքը չէ որ կը կախէ օտարականներուն գլխուն՝ իր քուէարկած օրէնքով, ինչպէս կ՚ակնկալէին շատեր:

Ընդհանրապէս, ըմբռնելի զգուշութեամբ, պաշտպանելով մէկտեղ տեղացի աշխատաւորին շահը, չափացոյցի հաստատումով, առաջքն առած կ՚ըլլայ օտարականներու դէմ հաւանական գրգռութիւններու եւ այս կերպով ալ պաշտպանած զանոնք:

Պէտք է աւելցնել նաեւ թէ.քուէարկուած օրէնքը նկատելի մեծ փոփոխութիւն չի մտցներ իրական կացութեան մէջ: Պաշտօնապէս վաւերացուցած եղաւ քաղաքականութիւնը՝ որուն կը հետեւէր ցարդ կառավարութիւնը, իր ընդհանուր գիծերուն մէջ:

Տարբերութիւնը հոն է որ իրաւունք կուտայ կառավարութեան, պարագային համեմատ չափացոյցի դիմելու հրամանագրերով: Եւ իր իսկ ոգիով. Թոյլ կուտայ յուսալու որ մեր պաշտօնական մարմինները, գաղթականաց զոյգ զիւմանները եթէ շարժին, տագնապի այս օրերուն, կրնան առաւելագոյն օգուտը քաղել ի նպաստ հայ աշխատաւորներուն:

ՄԿՐՏԻՉ ՆՐԻՑԱՆՑ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻՆ

Անոր կը հարցնէին.

— Դուն ո՞վ ես:

Ան կ՚ընդվզէր այս հարցումին համար: Ան Լազանէն նոր գարձած էր: Թիֆլիզի մէջ երկար ատեն գրեր էր, վիճեր, ճառեր էր: Ինքզինք ճանչցուցեր էր իբրեւ գիրագոյն տաղանդ:

Մտաւորական շրջանակներու մէջ կը ծիծաղէր Շափէնհաուէրի, Նիցչէի, Սփէնսըրի, Իպսէնի, Մէթերլինքի վրայ:

Եւ ինչպէ՞ս կրնար հանդուրժել որ իրեն հարցնէին, թէ... Դուն ո՞վ ես:

Ան ինքզինք կը կարծէր դրական շտեմարան, զլուխը հանրագիտակ բառարան: Երեւակայութիւնը քնար բազմալար:

Ինչպէ՞ս կարելի էր հարցնել իրեն:

— Դուն ո՞վ ես:

Ան որ միտքը դրած էր թէ ինքը միայն ձեռնհասօրէն ամէնարուեստի վրայ կը ճառէ, եւ ինքը միայն հեղինակութիւն ունի վարպետները քննադատելու:

Ան որուն համար չկար բան մը անլուծելի, չկար բան անըմբռնելի: Ան որ կը կարծէր թուաբանական անլուծելի խնդիրները լուծել աչքը գոց: Ան որ կը յանդգնէր դաս տալ հնախօսին, աստղագէտին, հոգեբանին: Ան որ կը քննադատէր Ռոքֆէլլէրի, Ֆորտի, Ռօչիլտի ոգետեսագիտութիւնները:Ան որ ինքզինքը կը համարէր համեմար անճառելի: Ի՞նչպէս կրնար հանդուրժել, երբ իրեն կը հարցնէին թէ...

— Դուն ո՞վ ես:

Ան ինքզինքը համոզած էր թէ Կովկասի մէջ ամէն ցեղերու զաւակները յաղաշրջած էր, պահպանողականները ցնցած էր, ցույց տուած էր թէ որքան ծիծաղելի էին Տոլստոյեւսկին, Թոլստոյ, Միցկէվիչը, Սենկէվիչը:

Ան ուր որ կ՚երթար կը քարոզէրինքը թէ լուսաւորութեան կեդրոնները շրջէր է, թէ ամէն յայտնի տաղանդներ իր վրայ ազդեցուած են: Բայց ոչ մէկը կըցած էր ըմբռնել թէ ի՛նչ զմայլելի յայտնութիւններ անյատ կը մնային իր մէջ:

Եւ չէր մնար հոն. Ռուսաստանէն՝ Պոլիս կ՚անցնէր, կը հետանար Կովկասի «մտքի առաջնորդութիւններէն»:

Պոլիս հասնելուն, ան կը սկսի տեղական թերթերու մէջ գրել, նախ ֆրանսերէն եւ իր մէկ բարեկամը հայերէն կը թարգմանէր անոր գրութիւնները: Բայց շուտով կը զգար նաեւ նոյն միջավայրէն: Համարձակօրէն ամէնուն կ՚ըսէր որ Պոլսեցիները ապուշ երազողներ են, հաշիշամոլներ են: Ան կը սկսէր վախնալ, զուցէ վաղը ինքն ալ անոնց պէս անտարբեր-անզգայ, բանաւոր անբանի մը փոխուէր:

Ամիսներ անցնելէն վերջը, կը զայրանար եւ կը զարմանար որ ոչ մէկը չէր սքանչանար իր վրայ: Բայց երբ տեսնէր որ անծանօթ մը իրեն կը նայէր, ան դարձեալ կը զայրանար, կը կարծէր թէ անծանօթը իրեն կ՚ուզէր հարցնել.

— Դուն ո՞վ ես...

Ան իր մտքէն կ՚ըսէր որ ինքը այդ հասնողներուն նման չէր, ինքը այդ անանդամիա աննկարագիր մարդուկներու շարքերէն չէր: Սակայն առով հանդերձ Բերայի շիտակին վրայ քալած ատեն, երբ մատով գինքը ցոյց չէին տար, ան մտքով զանոնք կը նզովէր, կ՚անգոսնէր: Սակայն շուտով կը խղճար անոնց վրայ, ու կ՚ըսէր թէ անոնք իր մտքին բարձրութիւնը չափելու կարողութիւնը չունէին:

Ան ինքնիրեն կ՚ըսէր, թէ անոնք այնքան զօսացած, բթամիտ ապիկարներ են որ, իրենք իրենց վրայ անդրադառնալու անկարող են, բնականաբար չէին կրնար տեսնել իր ունեցած անտեսանելի յատկութիւնները:

Ամէն անգամ որ քիչ մը կը տկարանար, կ՚արգահատէր մարդկութեան վրայ: Ներողամիտ կ՚ուզէր ըլլալ, կ՚ուզէր ամէն մարդու հանդուրժել իր հոգիին կրակէն, իր մտքի լոյս ճառագայթներէն թափել խաւարեալներու մութ հոգիին մէջ: Եւ ահա՛ դարձեալ ինքն իր մէջ կ՚ըմբոստանար, եւ կ՚ըսէր թէ անոնք կատարեալ ոչնչութիւններ էին. անոնց հոգին այնքա՛ն մթին էր որ անոնց մէջ արեւն ալ թէ իյնար՝ կը մթննար: Եւ կ՚ըսէր, ու կը խորհրդածէր ինքնիրեն, — քանի որ անոնք կոյր են, ի՞նչպէս կարող էին տեսնել իր մեծութիւնը:

^

Ամիսներով կ՚առանձնանար, մէկու մը հետ չէր տեսնուեր: Մեծամտութիւնը իր անփրկելի պահապանն էր, զայն կ՚արթնցնէր ու ան դարձեալ կ՚արթննար ու դարձեալ կը զառանցէր, կը ցնդաբանէր, չէր կրնար ինքզինքը գտնել: Կը մտածէր դարձեալ ընկերութեանց մէջ մտնել, տեսնել ու տեսնուիլ, գրել, ճառել:

Բայց կըմտածէր որ նախ խուլերուն ականջը բանալու էր, համրերուն լեզուին կապը կտրելու էր: Եւ անոնց ինքզինքը կը ճանչցնէր, բայց անոնք գինքը չէին ճանչնար: Իր կարծած կոյրերը կոյր կը մնային, եւ չէին տեսներ իր մեծութիւնը: Իր կարծած համրերը համր կը մնային եւ չէին գովաբաներ իր փառաւորութիւնները:

Ան օրէ օր անոնցմէ կը հեռանար: Իր երազները՝ շուքին պէս իրեն հետ կը մնային: Իրեն հետ, իր մտքին կապած կը մնար իր անըղձած փառապսակը:

Այլեւս համոզուած էր որ խուլերուն համար իր հոչակը անհաչակ կը մնար: Ան համոզուած էր,Թէերմէ զատ ամէնն ալ միափառութեան շտեմարաններ էին, ամէնուն սիրտը մարած հրաբուխ մըն էր: Ան համոզուած էր թէ մարդիկ որ կ՚ապրէին ողջ մեռածներ էին, կը քալէին, կը խօսէին, կ՚երգէին: Ան կ՚ըսէր որ խելացի համարուածները խելագարներ էին:

Վերջապէս ան զինուցած էր իր փառամոլ մարտութիւններովը, անսահման յաւակնութիւններովը, ապերախտ ինքնասիրութիւնովը: Կ՚ըսէր ամէնուն թէ արեւը կը ծագի գինքը դիտելու, իր վրայ զմայլելու համար: Զարմանալի չէ կ՚ըսէր թէ, ագլոր ալ արշալոյսին երբ երգէ, կը կարծէ թէ արեւը կը ծագի իր երգը լսելու համար:

×

Ան, Պոլիս «Պատաոն» անունով թերթ մը կը հրատարակէր: Մի առ մի իմաստութեան եւ արուեստի կուռքերը կը տապալէր. եւ անոնց պատուանդանին վրայ ինքզինքը կը դնէր: Ու երբ իր այդ թերթը ընդունելութիւն չէր գտներ, ան չէր զարմանար, այլ ինքն իր վրայ կը զարմանար, ու կը խորհրդածէր թէ ինչո՞ւ իր մտքին մարգարիտները խոզերուն առջեւ նետած էր:

Վերջապէս ալ Պոլսեցիներէն, Կովկասցիներէն բոլորովին զզուած՝ Եւրոպա կ՚անցնէր, օտար թերթերու մէջ կը գրէր, օտար բեմերուն վրայ կը ճառէր, ու երբ Եւրոպացիներուն անտարբերութիւնը կը տեսնէր, ու երբ որոնիզած կը պահանջէր զովեստ, փառք ու պաշտամ, ու ո՛չ մէկը կը կեդծաւորէր իր առջեւ, ան դարձեալ խելագար ճոռոմ հոռոմ կը քննադատէր համաշխարհային պաշտամի արժանացած վարպետները, ու այլեւս կը կարծէր թէ իրօք հանրածանօթ իմաստութեան առատուած է եղած ինք ամէնուն համար:

Սակայն օրին մէկը Փարիզ կաթուածահար կ՚ըլլար, երբ իր կօշիկները փայլեցնողը կը հարցնէր.

— Դուն ո՞վ ես...

ԱՐԱՄ ԱՐՄԷՆ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ

ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Առեղն, կեդրոններէ հեռու, մեկուսի անկիւնի մը մէջ լճակ մըն էր գոյացած հեղեղներէ քշուած ջուրերով: Լճակը պարապանման բլուրներով շրջապատուած ըլլալով, ոչ մի անցորդի ուշադրութիւնը չէր հրաւիրած իր վրայ:

Ու այսպէս, առանձնացած, թողուած ինք իր բախտին, տակաւ մաշած իր ամբողջ յոյզն ու եռանդը, տարօրինակ հանդարտութիւն մըն էր զգեցած. որուն յաջորդած էր կանաչախայտ ասուան մը, որ ծածկած էր իր մակերեսը բովանդակ:

Ու գորտերը, այդ կիսաթափանց ծածկոցին տակ, տարօրինակ առատութեամբ մը աճած էին, ու հետզհետէ առանձին ուրախութեամբ մը դիտած անոր թանձրացումը, որուն տակ այնքան հեշտ կ՚ըլլար շահատակել ամէն ուղղութեամբ:

Եւ ժամանակի ընթացքին, գորտերու հասարակութեան մէջ չըրտաւորութիւններ էին յառաջ եկած: Բանի մը գորտեր չափազանց պարարտացած էին պարագաներու բերումով, ու՝ ֆիզիքական գերակշիռ ուժ եւ զօրաւոր խռչափողեր էին ստացած, իրենց զօր ձայնով ուրիշներուն վրայ ազդելու համար: Ուրիշներ առաջնակարգ սուզակներու համբաւ էին հանած, հակառակ անոր որ փոքրամարմին էին ու աչքերուն թաղանթն ալ այնքա՛ն հաստ էր պղտոր ջուրի մէջ գործելու համար: Մէկը, որ զարմանալի կորովութիւններ ունէր մարմնին վրայ, — իր միակ զէնքը բոլորին դէմ պաշտպանուելու համար — յաջողած էր յաղթական հլլել բոլոր ընդհանրական պէպքերու ընթացքին: Կար ուրիշ մը որ ֆիզիքական շատ փոքր ծաւալ ունէր, բայց այնքա՛ն մեծ համբաւ ստացած էր իբրեւ խառնակիչ ու գրգռիչ, որ ամէնքը ատոր կը յարգէին զինքը:

Եւ երրորդ մը, որ վտիտ ու անարժէք էր ըստ երեւոյթին, յարգ ունէր իբրեւ առաջնակարգ խորհրդատուող եւ ննջադէտ — յատկութիւններ՝ որ յարգի էին գորտերու հասարակութեան մէջ: Ու տակաւին շատ մը երկրորդական եւ երրորդական գորտեր, որոնք իրենց կրկռոցները կը կաշեցնէին, երբ վերոյիշեալները էին ասպարէզ իջած:

Ու ժամանակներ էին անցեր, սովորութիւնները օրէնք դարձեր, գիրքերը՝ պատուանդան — իսկ ասուանը կանաչախայտ՝ թանձրացեր ու թանձրացեր:

Օրին մէկը, սակայն, անբաղձալի հիւր մը կանգ առաւ ճիշդ ճահիճին գիմացը:Որսորդ մըն էր, որ աշխարհ կը շրջէր, եւ որ խորհեցա՛ւ, երկա՛ր խորհեցաւ, եւ հաղիւ թէ աղուտական գորտ մը կոկռոցը իր ասըը կ՚աղդարարէր ճահիճի ներքնաշխարհին, մեծ քար մը վերցուց երկրի երեսէն եւ ուժեղ բազուկով մը զայն նետեց ճահիճին վրայ...

Ահազանգ մը փրթաւ, զառամ ու զոչում, խուճապ ու սարսափ, անէծք-հառաչանք...

Իրականին մէջ, այնքան ալ ընչին բան չէր այս դէպքը: Էին ու նախիրական գիրք ու փարկերու, ու ալ դարաւոր սովորութիւններու մէջքին իջեցուած լախտի ջախջախիչ հարուած մըն էր ուժգին:

Անցորդը ժպտեցաւ, ու չոգին երկար տաղտկանալ ճահճացեններու կոկռոցներով, առաւ ու քայլ [illegible] բայց, իր նետած քարը՝ գարգացումը մը բացաւ ճահիճին համար.

Նեխած ու կանաչախայտ ասուանին վրայ՝ ծակ մը բոլորակ, անոր շուրջը՝ բազմաթիւ ճահճամիջներ էին գոյացած. ուր՝ աշխարհային վերը միացած վերահաս ամենաբ... բուն, սկսան թափանցել ու կարկաճած տենչէն ամբողջ սաւանը շքահեղ կը ... իսկ լճակը թարմ ու վճիտ ջերմ ... լեցուցին:

Մթնշաղ սիրող, եւ պղտոր ... մէջ, այնքան հեշտ կերպով ... ընձեռող մեր վաղնջական ... գորտերուն բանը բուսած էր ... իրենց համար ապագային մէջ ... կանքներով լի կեանք մը կը ... սէր: Իրենցմէ շատեր ... ակնարկ մը նետելով քարին — ... անխիղճ կը ննջէր խորը ... ալ անդարձօրէն գացին աշխարհ... Իսկ անոնք որ մնացին կեանքի ... յարմարելով ժամանակի ... պահանջին — որդւոց որդի, ... ւանդաբար կը պատմեն իրենց ...

— Լճակին խորը ննջող այդ ... ոստա քարն անզգած, յանկարծ ... ու կեանք բոլած էր լիճին — իսկ ... ժամանակներ առաջ մտայ[ին] ... մը ու խել մը տմարդի բռնա... ներ ունէր իր կուրծքին վրայ ... ու տիրական:

Կ. Գ. ԼԱՄ...

ԱՐՇԱԿ ԼՉԻՐ

ԽԵ՛ՂՃ ՆԱԶՈՎԼԵՑԻ

Բալէ՛, ընկեր գաղափարի եւ ...

Թառնուինք այսօր, աս խմբ... պաչ ամբոխին, որ Նազովլեցիին ... զը կը փառաբանէ, ամէնէն աղտոտ... պով, շահագործելով անունն ու վ... պետութիւնը այդ բարի յեղափոխակ...

Անցնինք քովի հետ թեւ թեւի ... ղոցներէն լուսացնցող եւ պաղա... արեւու պէս փայլուն: Մտնենք այն ... բերը բոլոր, ուր Քրիստոսի անուն... ծախուի այսօր, Հրեաներու յատուկ ... բաժանկութիւններով:

Կը տեսնե՞ս աՀա, հոս՝ աս ... պետական սրահներու մէջ, ծարրիկ ... պէս կ՚անբասրոյանան, ինչպէ՛ս ... քերթէներով իրենց սրածութերով ... Նոլորտը ամէնքիս՝ բարի ու բնակա...

Ու կը տեսնե՞ս, անոնք չեն մա... միշտ ծամծմելու անունը Մեսիային, ... բաքանչիւրը իր ծայրենի լեզուով, ... ձէնքը՝ իր հասկցած եւ ըմբռնած ձեւ...

Ու սա զօղարիկ եւ ծեղաւոր ... կիւնններուն մէջ կծկուած զոյգերը ... յոյրատ ու խենէշ: Նոյն բանը կ՚... կը համբուրուին՝ Ցիսուսի անունով ... գրկուին՝ անոր շնորհիւ, ու կը սրի... կան կրկին անոր նշանաբանով:

«Սիրեցէ՛ք զմիմեանս»: Անչափ ... ինչպէս որ կ՚ուզէք, կամ ինչպէս ... կ՚ըմբռնէք:

Դուրս ելլենք այս սրահներէն ... իջնենք, դէպի պարտէզները՝ արքա... կան եւ հանրային: Ի՛նչ գեղեցիկ է ... սէն՝ տեսքը անոնց: Կը նմանին հա... փոր եւ լաւ հագուած այն ծաղիկ... րոնց աղնուական պատուանդանը կ... ծաղկանացուներու այս քառեակն ... ծածկելով անոնց ներքին բոլոր ... թիւններն ու քաղքենի ննջութիւն...

Նե՛րս ծանենք, ու գոցէ՛ ակ... ներդ:

Մի՛ ընդվզիր: Ի՞նչ կայ որ. կ՚... թէ կեանքը այսպէս եկած է ու այ... ալ պիտի երթայ:

Ձէ՞ որ «սիրեցէք զմիմեանս» ... գաճած է, այդ ողորմած հոգի Նազո... ցին՝ Թագաւոր Հրէից:

Է՛հ լաւ ի՞նչ կայ ուրեմն զա... նալու: Մարդիկ կէս առ կէս կը ... ւին անոր փիլիսոփայութեան: Ու ... անցնելով կ՚ապրին ողորմելինե՛րը ... կը սիրեն ու կը սիրուին: Իսկապաշտ... ամէնեցուն:

Ո՞վ ըսաւ, որ անարդարութիւն է ... ծաթիւ որտերու հետ խաղալը: Մի՛, ... լոյ որ խօսիս: Կը քարկոծեն ու կը ... րին քեզ:

Անարդարութիւնն է այս դարուն ... լիսոփայութիւնը: Եւ այս փիլիսոփայու... թիւնը հիմնած են քաղաքն ու քաղա... նին, զլխիվայր շրջելով ամէն ... թիւն:

Ափսո՛ս կը նկատես, եթէ ... ընկերային հարցերու եւ բարոյակ... շուրջ:

Բաց կնոջ նման առջեւդ կ՚ելլէն ... Նազովլեցիէն կը ծառնին Իրենց ... կատակը փառաւոր: Իրաւունք ունին:

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՄԵՌՆԵ՞Լ ԹԷ ԽՆԱՅԵԼ

Մեռնե՞լ թէ խնայել։ Համլէթի հարցին պէս բան մը։ «Ըլլա՞լ թէ չըլլալ»։

Իսկ Գերմանիոյ աշխատանքի նախարարը Պ. Հանտըլ արդէն լուծած է հանգոյցը ու «Մեռնեցէ՛ք» կը պատգամէ, անշուշտ անոնց համար որ տրամադրելի աշխատանք եւ ժամանակ չունին...

Սովորական ժամանակաշրջանի մէջ, կը հաստատէ, անհրաժեշտ է խնայել։ Անհատական խնայողութիւններն են որ կը կազմեն հանրային հարստութիւնը։ Բայց ներկայիս, անոր վտանգը կը կայանայ [illegible] մէջ իր հզօրացած ուժերու կայուն, մթերքներուն մէջ որոնք կը խեղդուին եւ [illegible] չեն հասնիր։

Աշխատանքի նախարարը կը յայտնէ թէ հսկայական այն խնայողութեան որ պերճանքի առարկաներու գիները շատ իջած են, բայց գնողներ չկան, պատճառն այն է որ դրամ չկայ։ Այլ այն որ նոյն իսկ անոնք որ բնաւ չեն զրկուած, կը ձգտին աւելի խնայել, նոյնիսկ իրենց դրամը չեն ուզեր յանձնել դրամատուններու, նոյնիսկ շատեր կը քաշեն իրենց դրամական աւանդները։ Եւ այս գումարները կը մնան անգործածելի, առանց որ եւ է օգտակարութեան եւ գոցուելու վտանգին ենթակայ...

«Այս սխալ խոհեմութիւնները, որոնց երկրին մէջ դրամական գործառնութիւնները կը կասեցնեն, վտանգաւոր են։

«Ընդհակառակն պէտք է թոյլ տալ որ դրամը արտադրէ։ Իսկ առանձին պարզ միջոցն է «ծախսել»։

Եւ օրինակը կու տայ կառավարութիւնն ինքը։

«Առանց դպչելու տնտեսական ծախսերու նիւթացոյցին, առանց նոր տուրքերու ենթարկելու երկիրը, առանց նաեւ դպչելու պետական նիւթացոյցերուն, կառավարութիւնը քաշել [illegible] ծախքերու [illegible]։

Նահանգներու տնտեսական վիճակին օրինակներ բերելէ վերջ, նախարարը կ'եզրակացնէ.

— Ահա թէ ինչո՞ւ, ծախսելը՝ ամփոփելու խմել, ժամանցներու [illegible] հագնիլ, ինչ որ ըլլայ միայն ձեր [illegible] պաշտպանելու մեր ճարտարարուեստը եւ թոյլ տալու որ [illegible] տագնապը։

Ու յորդորի նախարարը կը շարունակէ իր հանելի յանձնարարութիւնները.

— Խնձոր գնեցէք, ճերմակեղէն, ամփոփարկներ, կօշիկներ։ Ինքնաշարժ վարձեցէք, թատրոն գացէք, ձեր տուները կահաւորեցէք, ձեր դրամը դրամատուն յանձնեցէք։ Դադրեցէք պերճանքի կեանքին։ Համակրելի ժողովուրդ մը կ'ապրի այս փոխադարձութիւններով եւ հացի կը սպառէ»։

Բայց Պ. Հանտըլի որ շուայլութեան առաջնորդը պէտք է յորջորջել, երբ առատութեան տարիները [illegible] տարիներուն, կը [illegible] ընկերվարական պետին Պլումի պէս պատգամէր.— Դրամը առէք անոնցմէ որ ունին...»

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Գերմանիոյ մէջ, անգործներու թիւը անկարելի դարձած է անգործութեան նպաստ [illegible] կատարուած վճարումներու [illegible] հսկողութիւնը։ Արդիւնքը, Գերմանական նիւթացոյցը կը բաժնէ «փոխանցելի գլուխներ» [illegible] ամէն տարի նիւթացոյցին [illegible] տեղ կը փոխեն...

Համաձայն պաշտօնական թիւերու, Գերմանիա անգործներու համար 1924էն ծախսած է 333 միլիոն 300 հազար մարք, 1925ին՝ 270 եւ կէս միլիոն, 1927ին՝ մէկ միլիառ 221 միլիոն, 1927ին՝ 764 միլիոն։ Այս ծախքերը փակուած են գործատէրերու եւ գործաւորներու եւ պաշտօնեաներու անդամատուրքերով եւ համայնքներու եւ կառավարութեանց ու կեդրոնական կառավարութեան մասնակցութեամբը, ինչպէս նաեւ երկրորդական հասոյթներով։ 1927ին նպաստընկալ անգործներու թիւն էր 900,000։ Անէն մէկը կը ստանար մօտ հազար մարք տարեկան (վեց հազար ֆրանքէն քիչ մը աւելի)։

Անկից ասդին սակայն, փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են։ Ներկայիս անգործներու թիւը կ'անցնի 5 միլիոնը եւ գերման վարչապետը, անցեալ սեպտեմբերին յայտարարեց թէ ձմրան ընթացքին, պէտք պիտի ըլլայ ապրեցնել մօտ 7 միլիոն անգործ։

1927էն ի վեր նպաստի քանակը նուազած է հարիւրին 20 չափով։ Անգործը ներկայիս կը ստանայ տարեկան 800 մարք (4800 ֆրանք)։ Այս անգործները պահելու համար, Գերմանիա պէտք ունի 4 միլիառ մարքի (24 միլիառ ֆրանք որուն 1 միլիառ 700 միլիոնը կը հայթայթուի անդամատուրքերով եւ այլ հասոյթներով։ Բացը պատրաստ է հոգալ պետութիւնը։

Անգործներ ամենէն աւելի կը համրուին մետաղագործութեան մէջ հարիւրին 25-28, փոխադրութեանց ճարտարարուեստին մէջ՝ հարիւրին 30, շինութեանց մէջ՝ հարիւրին 60-65, կարեգէնի մէջ՝ հարիւրին 40։

Այս արհեստներուն մէջ աշխատող 1,5 միլիոն գործաւորներէն կէս միլիոնը անգործ են Պերլինի մէջ։

«Մնաւ նոր արքայ ի Բեթղեհէմ քաղաքի»։

Ահա օրուան կարգախօսը, որ հնչուն [illegible] պատուհաններուն վրայ կախուած [illegible] կոտմերուն նման կ'աշխատի [illegible] անի ծանծկելու նորը [illegible]։

Փախչի՛նք բնէ։

Ծառայր ու ապիկար մարդկութիւն թանուսուցած է իր ծննդեանը։ [illegible] սէրունդ մը, որ իր ծննդեան գաղ[illegible] անբարոյութիւնը կը յաւերժացնէ, [illegible] Նազովրեցիին անունն ու վարդապետութիւնը։

Ինչ՞ղ Նազովրեցի։

Մ. Ե. ՄԵՆՈՒԿԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐԸ ՆՈՐԷՆ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆՈՒԱԾ.— Սելանիկի «Հօրիզոն»ը դեկտեմբերի ընթացքին հրատարակեց հետեւեալ սրտաճմլիկ տեղեկութիւնները։ Այս առթիւ աւելցնենք թէ Սելանիկի առաջնորդարանը փակուած է, չկարենալով ընթացք տալ եղած դիմումներուն.—

Մենք, 16 որբեր, Տրամայէն 15 քիլոմեթր դէպի արեւմուտք Փրօսոչան քաղաք գիւղաքաղաքին մէջ կը բնակինք։

Ձիւնը կէս մեթր բարձրութեամբ պատած է ամբողջ դաշտը։ Ոչ գործ ունինք, ոչ ուտելիք հաց, ոչ ալ պատսպարան։ Եթէ այս անտանելի վիճակը շարունակէ եւ մեկ ամիս, շուտով օգնութիւն չհասնի, այլեւս ոչ ոքի օգտակար պիտի կրնանք ըլլալ։

Գիշերները բացօթեայ կը լուանք, մեզմէ շատերը փողոցներու [illegible] մէջ կը պառկին եւ ուրիշներ [illegible] տակ մէջ կը գիշերեն [illegible]։ Անկողին ու վերմակ չենք գիտեր։

Դեռ երկու օր առաջ էր, երբ մեր ընկերներէն բոլոր Ուրֆացի Կիրակոս Եաղլըճեան անունով 23 տարեկան կայտառ երիտասարդ մը սայլին մէջ պառկած էր, գիշերը ձիւնը վրան է լեցեր եւ խեղճը սառեր է։ Պատահմամբ իմացանք դէպքը, [illegible] ծանօթ բարեկամ փոսը մը փորեր տանելով տաղեցինք։ Խեղճ երիտասարդը դժբախտ ինքզինքը զոհեց, բայց [illegible] խնամքի կը կարօտի։

Եթէ խնամող ձեռք մը չհասնի մինչեւ մեր Հայաստան երթալը, բոլորս ալ մեռնելու դատապարտուած ենք։

Մեր այս անգործ ու թափառական վիճակը տեսնելով, տեղացի ոստիկանապետը, երկու օրը անգամ մը մեզ կը կանչէ եւ «հեռացէք» կ'ըսէ։ Բայց ո՞ւր երթանք եւ ի՞նչ ընենք, ո՞ր քարին զարնենք մեր գլուխը, ո՞ր ազգային իշխանութեան դիմենք։

ՈՒՐԻՇ ՄԸ ԿԸ ԳՐԷ ՆԻՔԻՇԵԱՆԷՆ.— Առաջին ձիւնը դեռ չհալած, տեղաց եւ երկրորդը։ Նիքիշանի (Դամա) մէջ երեք ամիսէ ի վեր սառած կը մնան հողերը։ Ոչ կրնաս բլուրը փայտի երթալ, ոչ ալ արտի մը քովէն փոս մը բանալ.— գործ մը՝ որուն լծուած էին այստեղի 30ի մօտ որբերը։

Մեզմէ ոմանց ծխախոտի գործ գիտեն, բայց գիւղացին կը պատասխանէ.— «Թանաքի համար գործ չունիմ, ունեցածս ինծի չի բաւեր»։

Բուք ու ձիւնի այս շրջանին անգործութիւնն ու չքաւորութիւնը իրենց գագաթնակէտին հասած են։ Թառուղ նկանակ հաց գնելու կարողութիւն իսկ չունին մեր երիտասարդները։ Այժ., գաղթելու համար մեր յոյսը չենք կտրած։ Բայց ինչ պիտի ըլլայ մինչ այդ, մեր վիճակը։

Դաշտերու եւ բլրակներու խոտերն ալ ձիւնով ծածկուած են եւ սառած։ Ըսել կ'ուզեմ թէ խոտ ճարակելու ճարն իսկ չունինք...

Անօթութիւնը, եւ լաւագոյն պարագային մեռնելի պակասը, մեզ դարձուցած է նիհար ծառեր, որոնց ամէնէն աւելի [illegible] իսկ չեն կրնար դիմանալ։ Մեր ոսկրոտ կազմերը երթալով կը փճանան, կը քայքայուին։

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԱՌԱՋԻՆ ԶԱՐԱՒԱԼԸ ՄԵԿՆԱԾ ԱՅԵԼ, քանի մը ամբաստանեալ հայեր ալ սպրդած ըլլալով շոգենաւին մէջ, յունական ոստիկանութիւնը զանոնք հանել տալու է, Պ. Շահվէրտեանի միջնորդու.

— «Նոր Օր» կ'իմանայ թէ շոգենաւը խարիսխ վերցնելէն երկու ժամ առաջ, խումբ մը հայ համայնավարներ նաւուն մէջ կարմիր դրօշ պարզած են, որը անմիջապէս վար առնուած է Պ. Ն. Շահվէրտեանի միջամտութեամբ. թէեւ վերջը կրկին պարզուած է։

Շոգենաւին մեկնումէն քիչ առաջ խորհրդային գեսպանատան պաշտօնատարներէն մին ողջերթի խօսք ըսած է ներգաղթողներուն։

Խնդուլք կը տիրէր շոգենաւին մէջ, կարգ ու կանոնի բացակայութեան պատճառաւ։ Ներգաղթողները իրենց ունեցած բոլոր դրամով հագուստեղէն եւ տնական զանազան առարկաներ գնած ըլլալով, շոգենաւին մէջ ծրարներու եւ կապոցներու բլուրներ կազմուած են։

Պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն «Իզդէստով» մեկնողներ 1911 հոգի։ 111ը 1-4 տարեկան մանուկներ, 171ը 5-12 տարեկան, 48ը 12-16 տարեկան մանչ։ 91ը 1-4 տարեկան, 53ը 12-16 տարեկան, աղջիկ։ Վերի թիւերէն զատ, մեկնողներուն մէջ կան 709 այր եւ 603 կին։

— Հելլէն Պ. Խաչը իր կազմէ ներկայացուցիչ զրկած է շոգենաւ, ներգաղթողներէն կարօտեալներուն ծածկոցներ տալու համար։ Պ. Խաչի ներկայացուցիչ Պ. Տէլուէն բաժնած է 259 ծածկոց (վերմակ). 100 վերարկու, մանուկներու համար 6 անուկ հագուստեղէն. խտացած կաթ եւայլն։ Պ. Տէլուէն բաւարար քանակութեամբ դեղօրայք ալ տուած է շոգենաւին մէջ գործածուելու համար։

Հելլէն Թերթերը կը գրեն թէ մինչեւ երկու երեք շաբաթ «Իզ. բէսա» պիտի վերադառնայ Պիրէոն, երկու հազար նոր գաղթականներ փոխադրելու համար։ Նոյն թերթերու համաձայն, Յունաստանէն պիտի գրկուին միայն տասը հազար գաղթականներ։

ՍՈՒՐԻԱ

Վերջերս Պէյրութ հասան Տանիմարքայի Հայասէրներու Ընկերութեան ներկայացուցիչներէն երկու օրիորդներ՝ Ուքնա եւ Ֆոսս, վերագիննելու Սուրիոյ մէջ իրենց գեկավարած հաստատութեան գործունէութեան պայմաններն ու ընթացքը։

Ներկայիս Տանիմարքայի Հայասէրներու Ընկերութիւնը կը խնամէ 5 հարիւրի մօտ որբուկներ Ճիպէյլի որբանոցին մէջ, եւ կը պահէ դարմանատուն մը որ չորս հինգ տարիէ ի վեր բժշկական յոյժ գնահատելի օգնութիւն ընծայած է դիմող աղքատ հիւանդներուն։ Ասոնցմէ զատ նոյն ընկերութիւնը կը պահէ պատսպարան մը ուր միայն ցերեկները կը կերակրուին Թշուառ ընտանիքներու զաւակները, որոնց ծնողքը գործի բերումով աւելին կը բացակային կամ անկարող են պահել իրենց փոքրիկները՝ հիւանդութեանց պատճառաւ։ Ներկայ դպրոցական շրջանին ընկերութիւնը կ'օգնէ նաեւ շատ մը աղքատ աշակերտներու, գաղթականական զանազան վարժարաններուն մէջ, առանց յարանուանական խտրութեան, հայթայթելով անոնց իրենց տարեկան թոշակն ու գրենական եւ հագուստի ծախքերը։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Առաջնորդը շրջաբերական մը ուղղեց Թեմին բոլոր Թաղականութիւններուն՝ հաղորդելով որ Թեմական պատգ. ժողովը պիտի գումարուի փետր. 8ին հետեւեալ օրակարգով.

1.— Տեղեկատուութիւն Թեմական Խորհ. Մարմնի.

2.— Ընտրութիւն Թեմ. խորհուրդի.

3.— Ընտրութիւն Թեմ. հաշուեքննիչներու

Նոյն շրջաբերականով զրկուեցան անհրաժեշտ հրահանգները պատգամաւորներու ընտրութեան համար։

Պիտի ընտրուին 30 պատգամաւորներ։ Հինգ պատգամաւոր Պուքրէշէն, երկուքական Քիշնեվէն, Ֆոքշանիէն, Սիլիստրայէն եւ Պազարճըքէն, եւ մէկական թեմին միւս թաղականութիւններէն։ Պիտի ընտրուին նաեւ փոխանդամներ, 3 Պուքրէշէն եւ մէկական բոլոր միւս քաղաքներէն։

Բոլոր վայրերու մէջ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենային յունուար 3ին, իսկ հոն ուր մեծամասնութիւն չի գոյանար նոյն ամսուն 24ին։

Առանց հպատակութեան խտրութեան բոլոր այն հայերը որ առ նուազն մէկ տարիէ ի վեր կը բնակին քաղաքի մը մէջ եւ լրացուցած են 21 տարին, կրնան մասնակցիլ պատգամաւորի ընտրութեան։

Պատգամաւոր ընտրուելու համար պէտք է առնուազն 30 տարեկան ըլլալ եւ ունենալ քաղաքացիութեան Դաւանութեանց օրէնքին։

Թեմին հոգեւորականներն ալ պիտի ընտրեն իրենց մէջէն 3 պատգամաւոր։ Հնարաւոր չըլլալով այս անգամ ժողովի կանչել բոլոր քահանաները՝ Թեմ. առաջնորդին կողմէ անոնց պիտի զրկուի եռապատիկ ցանկ մը, որուն մէջէն ամէն քահանայ պիտի զատէ երեք անուն եւ զրկէ առաջնորդին, եթէ ինքը չկարենայ գալ։

Պատգ. ժողովին ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Դաւանութեանց նախարարութեան բարձր մէկ պաշտօնատարը։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Անցեալ կիրակի իրիկուն, «Էջ Մաւանոյի» կոկիկ սրահին մէջ, Փարիզի ռուսական «Բաճէնեփ» թատերախումբը, ընտրեալ հասարակութեան մը առջեւ, ներկայացուց ֆրանսացի մեծ թատերագիր Պէռնշթայնի «Սամսոն»ը, ռուսերէն լեզուով։

Թատերախումբին խնդրանքին վրայ իր մասնակցութիւնը բերած էր նաեւ մեր տաղանդաւոր արուեստագէտը, Պ. Ս. Շահխաթունի, որուն յանձնուած էր նոյնպէս բեմադրութեան հոգը։

«Սամսոն» նիւթը ծանօթ է ամէնուն։ Իսկին գլխաւոր դերը — ժաք Պրաշար — ստանձնած էր Պ. Շահխաթունի, իր հետ ունենալով առաւ կարող արուեստագէտներ, Տիկին Մօսէվա՝ Մարքիզ, Տիկ. Կամբրովա՝ Աննա, Տիկին Լիփովսքայա՝ կիսաշխարհիկ կնոջ դերուն մէջ, Պ. Զէլինքի՝ Մարքիզ Մնոբէ, Պ. Սաւլուեն՝ զաւակը, Պ. Ռովիչ՝ Աննայի սիրահարը եւ ուրիշներ։

Թատերական քննադատ մը ըլլալու յաւակնութիւնը չունիմ, բայց խաղարկութեան մեր վրայ — քանի մը ընկերներ էինք — ձգած տպաւորութիւնը բացատրելու համար, պիտի միայն կրնամ ըսել թէ քիչ անգամ այսպիսի գեղարուեստական վայելք մը ունեցեր ենք։ Փարիզեան լաւագոյն բեմերը կրնային նախանձիլ։

Ռուսերուն մէջ, ծանօթ արդէն տիկիններ Լիփովսքայա, Մօսէվա եւ Կամբրովա, Պ. Ռովիչ յաջողութեամբ ստեղծեցին իրենց տիպարները, իսկ յատկապէս փայլեցաւ հայ մեծ արուեստագէտը, որ ստիպուեցաւ քանի մը անգամ բեմ գալ, ներկայ եղողներուն ծափերուն վրայ։

Ընկերներուս պէս, առաջին իմ հնարութեան ալ առաջ քաւէն անցին [illegible], բայց ինչ կարեւորութիւն ունի, երբ իրական արուեստին [illegible] կը զգանք, եւ քիչ շատ ծանօթ են նիւթին։ Նոյնպէս [illegible] պէտք չունի, եթէ կարող արուեստագէտներ են որ կը խաղան։ Այդ իրիկուն Պ. Շահխաթունի տիրապետող ամբողջ խաղի ընթացքին իր նուրբ խաղարկութեամբը։

Մեր կարգ մը դերասանները շատ բան կրնան սորվիլ նման ներկայացումներէ եւ արուեստագէտներէ, ու ամէնքս ի շահ հայ թատրոնին։

Հրանտ Ակոնալեան

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Ցաւալի ընդարձակումը նոր ծախքեր հարկադրած ըլլալով մեզի, չենք կրնար ընթացք տալ զեղչ հայցող բաժանորդագրութեանց համար եղած դիմումներուն։

Վարչութիւն

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

«Հայրենիք» դիտել կու տայ խմբագրականի մը մէջ (16 դեկտ.)

— «Հայ-ամերիկեան պրոպագանդի յատուկ մարմին մը գոյութեան անհրաժեշտութիւնը շեշտող մեր խմբագրականները առիթ են տուած պոլշեւիկեան «Բանուոր» թերթին նոր անգամ զրպարտելու այդ խնդրին եւ ի մէջի այլոց ըսելու հետեւեալը.

«Դաշնակցական մամուլը, մասնաւորապէս «Հայրենիք», վերջերս խմբագրականներով կը ջատագովէ հակաթրքական պրոպագանդայի մարմիններու կազմութիւնը՝ Ամերիկայի մէջ։ Հակաթրքական պրոպագանդան քօղ մըն է միայն ծածկելու Դաշնակներու եւ ազգայնականներու հակախորհրդային էնթրիկները, զորս անոնք կը սարքեն միջազգային իմպերիալիզմի ցուցմունքով»։

Այս մեկնաբանութիւնը չափազանց յատկանշական է պոլշեւիկներուն համար, որոնք ինչպէս միշտ, այժմ ալ Թուրքիոյ դէմ ուղղուած ամէն է ձեռնարկ կը նկատեն հակախորհրդային։ Ասիկա զարմանալի չէ, եթէ ի նկատի առնենք Թուրք պոլշեւիկեան սերտ բարեկամութիւնը, որ իրականին մէջ գործակցութիւն մըն է բառիս ամենալայն իմաստով։

Այն միամիտները մեր մէջ, որոնք կը խորհին թէ կարելի է Թուրքերու դէմ պայքար մղել՝ առանց պոլշեւիկներու քէյֆին դպչելու եւ առանց անոնց բարեկամը ըլլալէ դադրելու, նոր առիթ մը ունին այժմ համոզուելու, թէ Թրքական ճակատը ինչպէս տասը տարի առաջ, այնպէս ալ ներկայիս անբաժանելի է խորհրդային ճակատէն եւ թէ Թուրքերու դէմ կռիւ մղելով մենք կամայ թէ ակամայ կռիւ մղած կ'ըլլանք նաեւ խորհրդային կառավարութեան դէմ։

Եթէ այդպէս չըլլար, օրինակ մեր համակրանքը քրտական շարժման հանդէպ՝ պոլշեւիկներու կողմէ երբեք չպիտի ընդունուէր իբրեւ թշնամական արտայայտութիւն ընդդէմ Խորհրդ. Կառավարութեան։ Մինչդեռ իրականին մէջ, ինչպէս յայտնի է պոլշեւիկները Թուրքերու չափ զրգռուեցան ու կը զրգռուին Քիւրտերու ազատագրական պայքարին առթիւ եւ ամէն կը խնային Թուրքերու հետ միասին կասեցնելու այդ պայքարը, թէեւ վերջինս փաստօրէն ուղղուած է միայն Թուրքիոյ դէմ»։

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ, 1 Յունուար (Սեփ. Թղթ.).— Մեր փոքրաթիւ գաղութը պէտք է համարել ճառաց բախտաւոր, նկատի առնելով ուրիշ վայրերու տագնապը։ Գաղութը որ բաղդատաբար նոր է, այսօր իր մէջ կը համրէ մօտ երկու հարիւր հոգի, եւ ոչ մէկ անգործ ունինք բարեբախտաբար, թէեւ կարգ մը սեղմումներ եղած եւ որոշ դասակարգի գործաւորներու ժամերը կրճատուած են։

Գաղութը կեդրոնացած իր պատանին մէջ, սկսած էր շատ բան կորսնցնել իր հայկական դիմագծէն, քանի որ չունէր ազդակ մը որ ձգտում տար։ Ահա այդ պակասն էր որ եկաւ լրացնել Հ. Յ. Դ. «Սաքօ» խումբը։ Անոր շնորհիւ այսօր ստեղծուած է հայկական տաքուկ շրջանակ մը։

Խումբը իր պատանեկան ժողովներով եւ դասախօսութիւններով շարքերը ստուարացնելէ զատ, կ'աշխատի զանազան ձեռնարկներով օտար ափերուն վրայ։ Այդ ձեռնարկներէն մէկն էր կաղանդի եւ Ննդեան առթիւ իր սարքած ընտանեկան Ճաշասեղանը, որ տեղի ունեցաւ 26 Դեկտեմբեր 1931 շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ։ Սեղանին շուրջը հաւաքուեցանք բոլորս անխտիր, միասին ուտելու, միասին ուրախանալու եւ միասին վերյիշելու հայրենի աւանդութիւնները։

Ձեռնարկը ունէր նաեւ ուրիշ նպատակ մը, — իրարմով ուրախանալէ զատ, ծանօթել այն կարգ մը դժբախտ ընտանիքներու ծախքին, որոնք անպակաս են այսօր ամէն տեղ։

Մեր մէջ ալ ունինք խեղճ ընտանիք մը, զոր՝ անխիղճ անօրէններու որոնք «Թուղթերիկ» պիտի չըննեն որ «չերեք աշխատիլ» բռնելով դրամները առած եւ փախուցած են, իսկ ընտանիքը արտաքսման ենթակայ է։

Երեկոյթը անցաւ շատ լաւ եւ սրտագինօրէն, շնորհիւ Լիոնի մեր ընկերներուն եւ գաղութին գիտակից աշխատակցութեան։ Խնջոյքը շարունակուեցաւ մինչեւ առաւօտ։ Եղան երգեր, պարեր, արտասանութիւններ, եւ զանազան անակնկալներ Ընկ. Մ. Շահբազեան ժողովուրդը պարզեց մէջը [illegible] արուեստութեան տակ իրեն [illegible]։ Բանախօսեց Լիոնի կոմիտէի կողմէ ընկ. Թ. Եղիազեան, ընդլայնելով [illegible] ազգապաշտպանման [illegible], եւ թելադրեց որ մեր ընկերները միշտ ըլլան ժողովուրդին հետ եւ ծառայեն անոր [illegible] թէ մշակութային գետին վրայ։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան նպատակն է հայը հայ պահել [illegible] միացեալ եւ անկախ Հայաստանի համար։

Մեր սիրելի [illegible] մեր զօրձեռը ալ կ'ընկալնեւ, որուն համար [illegible] եւ ոչ մէկ զոհողութեան առաջ կանգ չառնել։ Ահա մեր պատասխանը բոլոր բամբասանքներուն։

Խնջոյքին հասոյթը 200 ֆրանք [illegible] միասին [illegible] երբեւ կաղանդի [illegible] ընտանիքին։ Շնորհակալութիւն բոլոր այն հայրենակիցներուն, որոնք իրենց նիւթական եւ բարոյական զոհողութեամբ քաջալերեցին մեր այս անդրանիկ ձեռնարկը։

Ց. Տ.

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Արեւմտեան Եւրոպայի Կարմիր Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութեան» Մասնաճիւղը գեղեցիկ գաղափարն էր ունեցած կազմակերպելու հայ երախաներու համար Տօնածառ մը, որ տեղի ունեցաւ կիրակի օր Միութիւնլիթէի փոքրիկ սրահին մէջ։

Մէկ շաբաթ առաջ, Դեկտ. 25, 26, 27ին, նոյն մասնաճիւղի կազմակերպած բարենպատակ պազարն ալ շատ յաջող անցաւ։ Բարեկամները արժանագին տալով մասնաճիւղի կոչին, իրենց լայն աջակցութիւնը բերին վաճառքին՝ նուէրներով եւ գնումներով։

Կ'իմանանք թէ երեք օրուան ընթացքին Պազարը հինգ հազար ֆրանքի առեւտուր է ունեցած, որմէ զուտ արդիւնք՝ երեք հազար ֆրանք։

Յաջող անցաւ նաեւ Տօնածառը։ Մօտ ութսուն երախաներ իրենց աղմուկով ու անհոգ ծիծաղով լեցուցեր էին սրահը։

Գայլուկներու Միութիւնը, Արմէն Շանթի ժրաջան ղեկավարութեամբ, կազմակերպած էր մանկական ներկայացում, նուագ եւ արտասանութիւն։ Երախաներու ուրախութիւնը չափ չունէր։ Մանաւանդ, երբ հանդէս եկաւ «Կաղանդ Պապը» ու սկսաւ նուէրներու բաշխումը։ Զուարթալով ու աղմկելով, անձր գրկած նուէրները, հայ փոքրիկները տուն վերադարձան երեք ժամ զուարճանալէ յետոյ։

Նկատի ունենալով որ արտաքին աղքատ ընտանիքները ի վիճակի չեն ճանապարհածախս ու մուտքի վճար (2 ֆրանք) տրամադրել իրենց երախաներուն, մասնաճիւղն ինքն էր հոգացեր անոնց ծախքը, եւ ձրի տոմս հայթայթեր։

Մանուկներու Պաշտպանութի՛ւն։ Գեղեցիկ ու օգտակար գաղափար, որուն պարտաւոր ենք բոլորս ալ մեր աջակցութիւնը բերել։ Մանաւանդ այս տագնապի օրերուն, երբ հայ մանուկները կարօտ են ամէն տեսակ խնամքի եւ աջակցութեան։

Զարկ տալով Կարմիր Խաչի գործունէութեան, օգնած կ'ըլլանք նաեւ հայ մանուկներուն։

Ըսա՛ թէ ինչու բոլորս պարտաւոր ենք աջակցիլ Մասնաճիւղի ներկայացում-պարահանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ յունուար 23ին։

Կ. Խաչեան

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Նիսէն Պ. Ստեփան Պաճանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Քէնտէկի (Սուրիա) Որբերու Միութեան գրադարանին։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.Ի ՓԱՐԻԶԻ "ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ„ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ցեղի կ'ունենայ Յունուար 23ին Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին. Salle d'Horticultureի մէջ. 84 rue de Grenelle, métro rue du Bac.

Կը ներկայացուի Սուրաբեաններու կողմէ

ԱՊՈՒՇ (ՈՒՇ ԼԻՆԻ ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ)

Հայկական զուարթ օփերէթը

Օրգիւնքի 100ին 25ը կը յատկացուի զարծագուրկներուն

Կէս գիշերէն վերջ պարեր մինչեւ լոյս, ընտիր նուագ՝ Թաթեան ջազի ղեկավարութեամբ: Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ, վիճակախաղ.

ՄՈՒՏՔ 10 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Հրանտ-Սամուէլ գրատուն, Ֆլօրիա ճաշարանը եւ հանդէսին օրը կիշէն:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի

ԵՐՐՈՐԴ ԶՐՈՅՑԸ այս Կիրակի ժամը 3ին 71 Ave. Kléber. Կը խօսի՝ Տ.-Կ. ՇԱՆԹ. կինը ցանրային կեանքի մէջ:

Մուտքը ազատ է

Ցերեկոյթ Թէյասեղան Ալֆորվիլի մէջ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ

Այս կիրակի ժամը 2.30ին Հայ Ակումբին մէջ

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲՈՒՋԱՆԴ

Կը խօսի ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Երգ, արտասանութիւն — Մուտքը ազատ է

Զ. Ռ. Մ.Ի ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Նախագահութեամբ Գ. ԱՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle Mutualité, 24 rue St. Victor, կերուխում, գեղարուեստական բաժին եւ զուարթ Ճառեր:

Եկէք, լսեցէք եւ ճաշակեցէք

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

17 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին **Salle de la Mutualité**ի *մէջ*

24, Rue St. Victor, Paris (5), Métro: Place Maubert-Mutualité

Վարժարանի Սանուց Միութիւնը կը կազմակերպէ Գեղարուեստական հանդէս մը

Բարեխնամ մասնակցութեամբ ՕԴՋ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, ԼԻՋԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ, ՕՕ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ, Է. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ եւ ՏԷՎԷՃԵԱՆԻ

կ'երգէ Վարժարանին 80 հոգինոց երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ա. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

Կը բեմադրուի Ա. Գատմագրեանի յատկապէս այս հանդէսին համար պատրաստած «ՀԷՔԵԱԹ» մանկական երաժշտական պիէսը, որուն գլխաւորը կ'երգեն Օօզ Գատմագրեան, Գ. Գ. Փափազեան, Տէվէճեան եւ Jacques BENOISTON, Théâtre Lyriqueէն: ՏՂԱՔՆԵՐ, ԳԱՃԱՃՆԵՐ, ՀՈՒՐԻՆԵՐ, ... ներ, 150 հոգի բեմի վրայ: Բեմադրութիւն՝ Գ. Ա. Եաճխաթունիի կողմէ:

Պալէթ՝ ղեկավարութեամբ Michel Kotcharoffի.— Costumes, Հ. Ալեանացի.— Մեծ նուագախումբ՝ ղեկավարութեամբ Հեղինակին.— ...ներ հայկական կեանքէ:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ.— 30, 20, 15, 10 եւ 7.50 Ֆր.: Կը ծախուին՝ ճաշարան Ֆլօրիա՝ 61, rue Mr. le Prince, *Նպարավաճառ* Mérig 8, rue Chateaudun, *Նպարավաճառ* Yéprade (*Գէվէ՛ւլի շրէ՛ա*) 9, rue Jouye Rouve, *Վաճառատուն Հրաչ Սարգիսեան* 261 Fg. St. Martin

---

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ "ՏՐԱՄ - ՕՓԷՐԷԹ„ խումբը

Ղեկավարութեամբ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

ՈՒՐԱԽ ՕՓԵՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.45ին *Maison de la Mutualité*ի սրահին մէջ *24 Rue St. Victor, Paris (V). Métro Maubert-Mutualité*

Արեւելեան երաժշտութիւն: 12 հոգինոց օրքեստր ղեկավարութեամբ *ԹԱՒՈՒՍ ԺՕՐԺԻ*

Գ. Արաքին ցիկ. Սուրաբեան կ'երգէ «ԱՋԵՐ ՍԵՒՈՐԱՆ» եւ կը պարէ կովկասեան լեռնական պարեր

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 20, 15, 10 ԵՒ 7.10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ՝ 51 rue Mr le Prince, Paris (6), ճաշարան Ֆլօրիա 61 rue Mr. le Prince, Փարիզ (6). ճաշարան կովկաս՝ 23 rue de la Huchette, Փարիզ (5), դեղձակ Փափազեան՝ 20 rue des Carmes, Փարիզ (5). Լ. Նշանեան 56 rue Piat, մեթրօ Պելվիլ. Փարիզ (20):

Իսկ ներկայացման օրը Թատրոնին կիշէն, որ կը բացուի ժամը 12ին

Տիկ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ «ԱՍԻԱ» դ...

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Անիէի Պուա Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին rue Charles Chefson, ծխավաճառին սրահին մէջ: Կը խօսի ընկ. Լ. Գէւոնեան: Կը հրաւիրուին բոլոր խումբերու ընկերները:

ԳԱԻԱՌ

Լիոնի Մարզպետ խումբի անդամական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի մէջ, 262 բիւ Ցիւքէզլէն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Լիոնի Կուկունեան խումբի անդամական ժողովը վաղը Ուրբաթ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք:

ԿՐԸՆՈԲԼԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՑՈՒՇԱՏԻՏՐ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ Մատենադարանին յառաջիկայ բանախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ վաղը Ուրբաթ ցերեկէ վերջ ժամը 4ին: Կը խօսի Գ. Արշակ Սաֆրաստեան, նիւթ ունենալով հայ Թագաւորութիւններու ծագումը:

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Նահանգային Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ. 61 րիւ Մէօսիէ լը Փրէնս Փարիզ (5): Խիստ կարեւոր օրակարգ: Անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

Վարչութիւն

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր, Փօզոս Ա. յանեան, Վարդուհի Կ. Մարգարեան, Մարիամ Գաբրիէլեան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն Գ. Գ. Մ. Տօնապետեանի, Վ. Հովիւեանի, Խոբէն եւ Արամ Սարգիսեաններու, Ծ. Գալուստեանի, Տիկ. Հ. Թորոսեանի, Փ. Մինասեանի, Տիկ. Վարդանեանի, Տիկ. Ապկարեանի, Կէմէրէկի Հայր. Միութեան, որոնք ներկայ գտնուեցան իրենց սիրելի որդւոյն, եղբօրորդւոյն, հօրեղբօրորդւոյն փոքրիկ ՎԱՀԱՆԻ յուղարկաւորութեան որ տեղի ունեցաւ 1931 դեկտ. 30ին Լօրէթի գերեզմանատան մէջ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐ ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ

Ազգասիրականի ցերեկոյթ պարահանդէսը Յունուար 31ին, 79 Ave Champs Elysées-ի սրահներուն մէջ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Փարիզ, Ա. Ելրակեան.— *Տեղ չունինք այդ շարքին համար:*

Ցէսին, Մ. Ճ.— *Երկու հարցումներուն պատասխանն ալ ոչ:*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Մարտիրոս եւ Գէորգ Գիզիրեանները: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Իսի-լէ-Մուլինօ: Իմացնել իրենց եղբօր *H. Kizirianի, m. 6526, 2-2 Régiment Etranger* ... *Meknes, Maroc*

ԱՊԱՌԻԿ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

ԴԵՐՁԱԿ **A. Kesseyan**

4 Rue Mandar, métro: Sentier et Les Halles, téléphone: Gutenberg 39-07

Նկատի ունենալով ներկայ տնտեսական տագնապը կը ստանձնեմ ամէն տեսակ հագուստներ կարել փոխարժէքը վճարելի մասնավճարներով՝ ՎԵՑ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ցոկուն կերպաս, խնամուած կար, չափաւոր գին:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

"ՆԻԿԻԱ" ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

115, Route d'Orléans à Cachan

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ. ՄԱՔՈՒՐ, ԹԱՐՄ ԵՒ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆ.

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՒԼՑԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ԲՈՒՐՈՒՆ. ԳՈՒԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ. կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

Etude de Me BERNARD VAHÉ (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

(11 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton ...

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ. անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ... տարբեր դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutume ... կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին ամէն օր, բացի կիրակի եւ ... օրերէ, երեկոյեան ժամը 6-7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ:

ԾԱՆՕԹ — Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական ճգնաժամը ... հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մետալ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրեր 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, ... diographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ուլտրա ... դարմանում (radiothéraphie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժութեան բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար pneumothorax գործողութիւն: ...

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ ցնցածական, ... եւ ... նան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Դարմանատունը ունի ատամնաբուժարանը որուն մէջ ... է Գ. Վ. Թ...

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54: Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

---

ՎԱՐՁՈՒ Է Օփերայի մօտ յարկաբաժին մը 4 փիէս, լոգարան ... հաստատուած կեդրոնական ջեռուցիչ, ... ծառեյիի, գրասենեակի եւ բնակութեան: Բրփրիզ 2*000 ֆրանք, ... վարձք՝ 40000 Ֆր., պայլ 9 տարի: Մանրամասնութեանց համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52-79

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

11.—ՀԱՅ ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ ՄԱՐԶԱՆՔ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷԻՆ ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ ՄԷՋ, ՔԱԼԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՊՈԼՍՈՅ ՎՐԱՅ...

Այդ իրիկունը ուրիշ երկու լրտեսներ եւս տեղեկացուցին ինծի թէ այն սրճարանները, ուր կը յաճախեն հայերը, շարունակ կը խօսուի կեդրոնական պատմութիւն մը, թէ մօտ օրէն Պարտիզակի կեդրոնէ ատոմ բերքը Պոլիս պիտի հասնի եւ ողողէ հրապարակը:

Ուրեմն բազմաթիւ հայեր Իւսումի մէջ պատրաստուելէ յետոյ մեկներ են Պոլիս, մինչ անդին Պարտիզակի մէջ, կամիտէն զանազան դասեր կը յարէ: Անմիջապէս տեղեկիչի կերպարանքով երկու հոգի ղրկեցի Պարտիզակ, հրահանգ տալով որ մանրազնին քննեն գիւղաքաղաքն ու շրջակայքը եւ իրենց քաղած տեղեկութիւնները հաղորդեն ինծի:

Երկու օր յետոյ վերադարձան այս երկու լրտեսները:

Եւ հաղորդեցին թէ խումբ հայեր Պարտիզակէն դուրս, գրեթէ գիւղաքաղաքին եզերքը, ամայի վայր մը մարզադաշտ դարձուցած են: Ցերեկները զէնքով մարզանք կը կատարէին այնտեղ եւ գիշերները կը հաւաքուէին Մկրտիչ սարկաւագին տունը, մինչեւ ուշ ժամանակ գաւառական գործով կը զբաղէին: Նաեւ նոյն ձեւով քահանաներուն խօսակցութեան ընթացքին հետ լռած էինք Մկրտիչ սարկաւագի անունը: Մանկագիր հետաքրքիր մը Իսմիթի կառավարչութենէն պահանջեցի անմիջապէս տեղեկացնել թէ Համբարձում ու Գրիգոր կեցած պարտէզներ ունի՞ն Պարտիզակի մէջ, եւ իրենց եւս կեանքի մշակութեամբ կը զբաղի՞ն թէ ոչ: Պատասխան առայ թէ այդ մարդիկը ոչ միայն կեանքի պարտէզ չունին, այլ եւ ոչ իսկ թիզ մը հող, պարզապէս հաւ ու հաւկիթ կը հաւաքեն գիւղէն ու քաղաք կը տանին ծախելու: Այսքան տեղեկութիւն բաւական էր ինծի հասկնալու համար իրականութիւնը:

Գաղտնօրէն մօտս բերել տուի ծանօթ երկու քահանաները, որոնք կը պաշտօնավարէին Պարտիզակի բանաւոր եկեղեցիին մէջ: Դողն չէր մնացած անոնց վրայ, բոլորովին դեղնած էին, երբ մօտս եկան: Արտօնեցի նստիլ առանձնասենեակ մը մրգացուցի, եւ քովս իրենց.

— Դուք անկեղծ չէք. այդպիսի բարեկամութիւն մ՞ըլլ է անունու: Երբ Պարտիզակի մէջ ունիք բազմաթիւ ծանօթներ, որոնք ձեզի միջոց կը զրկեն ... չէ՞ր վայլեր որ մէկ օրտ ալ ինծի ղրկէիք:

Քահանաներուն երեսին վրայ արեան շրջէ նշան չմնաց: Մէկը կակազելով բսաւ.

— Փաշա՛, ձեր ուզածը Թող կատար ըլլայ: Սակայն իրականին մէջ Պարտիզակի հետ որեւէ կապ չունինք: Ցեղոյ կեռաւոնները գեռ հասած չեն բոլորովին:

— Թող քիչ մը խակ ըլլայ, ի՞նչ կ'ըլլայ: Կամ ի՞նչ կ'ըլլայ, եթէ քիչ ղրկէք ինծի:

— ....

— Զրի չեմ ուզեր, ինչ որ կ'արժէ կը վճարեմ: Գիտէք որ ես շատ զբաղած եմ: Մէկը չունիմ, որ հոն կայ ղրկեմ, քիչ մը պտուղ առնել տամ:

Ցեղոյ յանկարծ փոխեցի խօսակցութեան ընթացքը:

— Հա՛, քիչ մնաց, որ մոռնայի: Պարտիզակի մէջ կը բնակի Մկրտիչ սարկաւագը: Իմացայ որ ձեր ծանօթներէն է, ձեզի նամակ մըն ալ գրած է: Նամականատորէնը կասկածելի գտնելով այդ նամակը, քննութեան համար ինծի ղրկեր է. Բայց նամակին մէջ կասկածելի բան մը չկայ...

(Շար.)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, էջ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, գարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ վեներ. հիւանդութիւն եւ վարփուք: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris

Le Gérant H. STEPH...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
8 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1771

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Անակնկալ մը չէր Գանտիի ձերբակալումը։ Նոյնիսկ հաւաստողներ կան թէ ձերբակալուելու համար կը վերադառնար Հնդկաստան, գիտնալով որ Ազգային Համագումարին անդամները դժգոհ մնացած են իր համբորդութեան արդիւնքէն։

Ամէն պարագայի մէջ, եթէ Հնդիկ Ազգային Խորհուրդն է որ կը վարէ ազատագրական շարժումը, անխուսափելի էր այս ելքը։

Եւ ահաւասիկ Մեծն Բրիտանիան շարժման մէջ դրած է իր բոլոր ուժերը, պաշտպանելու, փրկելու համար կայսրութեան «թագը», որ կ'երերայ տարիներէ ի վեր։

Ինչ որ տեղի կ'ունենայ մէկ շաբաթէ ի վեր, Հնդկաստանի գլխաւոր կեդրոններուն մէջ, կ'ապացուցանէ թէ Մաքտօնըլտի ազգային դահլիճը կանգ չպիտի առնէ կէս ճամբու վրայ։

Կռիւը սկսած է արդէն ճակատ ճակտի։ Ապօրէն հռչակուած է Հնդիկ Ազգային Համագումարը, այն ատեն որ, իւրաքանչիւր շրջանի կառավարիչը իրաւունք ունի հետապնդումներ կատարելու իր հայեցողութեամբ։ Ձերբակալութիւնները կը կատարուին ոչ միայն խստութեամբ, այլեւ խմբովին։ Փոխարքան արտակարգ լիազօրութիւններ ստացած եւ իր կարգին կարգ մը հրահանգներ տուած է ստորադաս իշխանութեանց, որպէսզի խափանեն ո՛րեւէ խլրտում։ Անշուշտ զինուորական ուժերն ալ պիտի աւելնան, քանի որ 71,000ի ուժը հազիւ կը բաւէ սովորական ժամանակներու։

Հնդիկներն ալ, իրենց կարգին, կանգ չեն առներ ո՛ր եւ է միջոցի առջեւ, արժեցնելու համար «անհնազանդութեան պատերազմը», համաձայն Գանտիի ծրագրին։ Թէն ու պայքար՝ բրիտանական ապրանքներու դէմ, մերժում՝ տուրք վճարելու կամ կառավարութեան հրահանգները գործադրելու։ Խաղաղ ցոյցեր եւ կրաւորական դիմադրութիւն՝ ամէն ճակատի վրայ։

Երկու հսկայ, խորարմատ ուժեր են որ կը ճակատին ճակատագրական շրջանի մը մէջ։ Մէկը՝ իր վեհապետութիւնն ու գանձերը պաշտպանելու, միւսը՝ օտար լուծը թօթափելու, անկախութեան տիրանալու համար։

Աշխարհակալ Բրիտանիան այնքան յիմար չէ, որ չըմբռնէ կացութեան ամբողջ ծանրութիւնը։ Զէնքի զօրութեամբ մարմնչելով հանդերձ, ան որոշած է ընդ առաջ երթալ, տեղի տալ շատ մը կէտերու մէջ։

Արդէն ունի սահմանադրական ծրագիր մը, որ չի գոհացներ Հնդիկները, մանաւանդ Գանտիի կուսակիցները, բայց պիտի գործադրուի։ Այդ ծրագիրը մշակուած է համաձայն բրիտանական շահերուն, եւ պիտի պարտադրուի, չէզոքացնելու համար բացարձակ անկախութեան պահանջը։

Այս քաղաքականութեան մէջ, Լոնտոն իրեն աջակից ունի Հնդկաստանի Մահմետականները (70 միլիոն), եւ հնդիկ մահարաճաները, նապապները, մեծ եւ փոքր իշխանապետութիւնները։ Նաեւ չափաւոր կամ քաղքենի Հնդիկները, որոնք նոյնքան պատկառելի թիւ մը կը կազմեն։

Միլիոններու ովկիանոսի մը մէջ է որ կը մղուի մեր ժամանակներու ամէնէն ահարկու ազատամարտը։ Միլիոններ դէմ դիմաց։ Միլիոններ մէկուն կամ միւսին հետ։

Ներկայ պայմաններուն մէջ, ապահովաբար Մեծն Բրիտանիան պիտի տանի յաղթանակը, ի հարկէ դղրդագին զօրաշարժ մը կատարելով։ Հնդկաստանի սարսումը մահացու հարուած մը պիտի ըլլար բրիտանական կայսրութեան համար։ Հնդկաստանը ոչ Իրլանտա է, ոչ ալ Եգիպտոս։ Անոր կորուստով բրիտանական աշխարհակալութիւնն է որ պիտի սասանի։

Եւ երբ նկատի առնենք որ Մեծն Բրիտանիոյ վարիչներն են, այսօր, պահպանողականները, ազատականները կամ հաստ-գլուխները — թէ Խորհրդարանով եւ թէ կառավարութեամբ — աւելի բացորոշ կ'երեւայ դէպքերու ընթացքը։

Ափ մը աշխատաւորականներ, կամ դահլիճին մէջ մտած բարեխառն տարրեր չեն կրնար փոխել անխուսափելին։ Մնաց որ, վարչապետը, Մաքտօնըլտ ինքն էր որ, 1924ին, աշխատաւորական առաջին դահլիճին օրով, սպառնագիր մը ուղղեց հնդիկ յեղափոխականներուն։ Եւ այն ատեն դէպքերը չունէին այսօրուան ոչ տարողութիւնը, ոչ ալ խորութիւնը։

Բայց, այդ հաւանական յաղթանակը չպիտի կրնայ փոխել դէպքերու ընթացքը։ Հնդկաստանը պիտի ըլլայ ինչպէս հրավառ կաթսայ մը։

Երբ վիթխարի, անհաշուելի զանգուածներ են որ կ'եփին, կը խլրտին, կը տրտնջան ու կը մարմնչին, ոչ մէկ վարչական կամ զինուորական ուժ կրնայ շղթայել խռովայոյզ, յորդահոսան, անդիմադրելի ալիքը։ Երկու հարիւր յիսուն միլիոն ժողովուրդի ճակատագիրն է որ խաղի է դրուած, բուն Հնդկաստանի մէջ։

Միւս կողմէ, միայն Հնդկաստանը չէ որ կը խլրտի եւ մէկուսի, ինքն իր մէջ կղզիացած հողամաս մը չէ Հնդկաստանը։

Օտար լուծերը թօթափելու կամքը անհունօրէն զարգացաւ Մեծ Պատերազմէն յետոյ։ Վարակեց ոչ միայն Եւրոպայի սահմանամերձ երկիրներն ու ժողովուրդները, այլ եւ Ասիոյ եւ Ափրիկէի միլիոնները։

Մեծ պատերազմի փոթորիկներուն հետ, ճեղքեր բացաւ, հունտեր ցանեց ռուսական յեղափոխութեան յորձանքը, ժամանակէն առաջ կամ զանգուածօրէն արթնցնելով քնացող բազմութիւնները։

Երբեք այսքան սուր հանգամանք առած չէր ազգային կիրքը։ Ոչ ալ այսքան խռոված, խմորուած եւ իր խարիսխը կորսնցուցած՝ քաղաքական աշխարհը։

Տակաւին չխօսեցանք ընկերային եւ տնտեսական փոթորիկներու մասին, որոնք համատարած եւ ծաւալուն դեր կատարելու կոչուած են ամէնէն հեռաւոր երկրամասին, ամէնէն յետամնաց ժողովուրդին մէջ։

Հնդկաստանի խնդիրը գարհուրելի ակոս մըն է, անսահման տարածութեան մը վրայ, միշտ պատրաստ՝ դղրդագին պայթիւններ յառաջ բերելու։

Շ.

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ի նպաստ անգործ օտարներուն

Ֆրանսայի աշխատանքի նախարարը կը ծանուցանէ թէ իր պահանջին վրայ, երկաթուղային մեծ ցանցերու վարչութիւնը որոշած է մինչեւ 1932 Յունիս 30ը ձրի ճամբորդութիւն ապահովել այն օտար անգործներուն, որոնց հայրենիք վերադարձը դիւրացնելու պէտք կը տեսնուի։

Զեղչուած գինով ճամբորդութեան մասնաւոր դիւրութիւններ պիտի տրուին ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի այն ֆրանսացի գործաւորներուն, որոնք կը փափաքին երկրագործական աշխատանքի լծուիլ իրենց բնակած համայնքին կամ ծննդավայրին մէջ։

Այս դիւրութիւնը պիտի տրուի նաեւ անգործներու ընտանիքներուն եւ անոնց կարասիներու փոխադրութեան։

Համայնավար ցոյցեր Ռընոյի գործարաններուն դէմ

Համայնավարները՝ բողոքելու համար օրավարձքերու կրճատման դէմ, ցոյցեր կազմակերպած էին Ռընոյի ինքնաշարժի գործարաններուն դէմ։ Երեքշաբթի կէս օրին, Պիյեանքուրի ուր ճաշարաններուն մէջ, համայնավար բանախօսներ ճառեցին, ճաշի համար հաւաքուած գործաւորներուն։

Համայնավարները սկսած են դրդել անգործները որ յունուար 12ին ցոյցեր կատարեն։

Ցոյցեր Նարպոնի մէջ

Նարպոնի մօտերը, Քուրսան կոչուած վայրին մէջ եւս ցոյցեր տեղի ունեցան, որոնք միջադէպերու տեղի տուին։ Երկրագործ բանուորներու մէկ հաւաքոյթէն վերջ, ոստիկաններն ուզեցին ձերբակալել ցուցարար մը, բայց չկրցան անոր ընկերներուն ընդդիմութեան շնորհիւ։ Քանի մը ոստիկաններ խոշտանգուեցան ցուցարարներուն կողմէ եւ ոստիկան սպայ մը, դանակի հարուած մը ստացաւ բազուկէն։

Ի վերջոյ ոստիկաններ օգնական ուժ ստացած ըլլալով, ձերբակալեցին 4 հոգի։

Սովամահներու արշաւը դէպի Ուաշինկթըն

Նախորդ օր, անգործներու նոր գունդ մը Փիթզպուրկէն մեկնեցաւ դէպի Ուաշինկթըն, օգնութիւն խնդրելու համար կեդրոնական կառավարութենէն։ Այս շարժումին գլուխն անցած է կաթոլիկ քահանայ մը։ Կարաւանը բաղկացած է 600 մեծ ու փոքր ինքնաշարժներէ։

Ամէն անգործ իր վրայ կը կրէ ծածկոց մը եւ 6 օրուան ուտելիք. 15 մեծ ինքնաշարժներ որոնք հաց կը կրեն, կը հետեւին կարաւանին։ Բազմաթիւ անգործներ որոնք տեղ չէին գտեր ինքնաշարժներու մէջ, ոտքով կ'երթան դէպի Ուաշինկթըն։

Ուսթրիքէն յետոյ

ԲԱՐՁՐԱԴԻՐ... ԱՆՁԵՐ ԴԱՏԻ ՏԱԿ

Ֆրանսայի 12 բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, որոնց մէջ նախկին դեսպան Սէն Թ'Օլէռ եւ փոքրավար մը, բոլորն ալ Պատուոյ Լէգէոնի արժանացած, դատի տակ են։

Այս անձերը իրենց անունները եւ հեղինակութիւնը կապած էին զանազան դրամատուններու եւ վարկային հաստատութիւններու, որոնք կամ բախտ չունեցան, կամ յայտնի վարչութեան մը հետեւանքով փակուեցան կամ դէշ գործերու մէջ մտան։

Այս գործերու քննութիւնը յանձնուած է ընդհ. դատախազ Տօնա-Կիկի, որուն կորովը անաչառութիւնը նաեւ պատերազմներու մէջ, արձանագրուած է քանիցս։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Չափաւորները կը յաղթեն

ՊԷՅՐՈՒԹ, 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Խորհրդարանական ընտրութիւնները տեղի ունեցան ամբողջ Սուրիոյ մէջ, բացի Դամասկոսէն եւ Համայէն, ուր ընտրական գործողութիւնները յետաձգուած են, Դեկտ. 20ին յառաջ բերուած խռովութեանց հետեւանքով։ Արդիւնքը կը հաստատէ չափաւոր տարրերու յաղթանակը։ Շահած են 49 աթոռ, ընդդէմ ազգայնականներու հինգին։

Կը թուի թէ բնակչութիւնը հասկցած է այս ընտրութեանց կարեւորութիւնը եւ վայրկեանին վճռականութիւնը։

Մեծամասնութեան կարծիքը կը յայտնէ «Լա Սիրի» թերթը՝ հետեւեալ խօսքերով.

— Էական ճշմարտութիւն մըն է, վերջին ճշմարտութիւն մը թէ փորձը որ ներկայիս կը գտնուի իր զարգացման վերջին հանգրուանին մէջ, այն որ կը կատարուի ծայր աստիճան հաշտարար գետնի մը վրայ, ուր դրեր էր Գ. Փոնսօ ֆրանսական մարզպանը, վերջին փորձ մըն է։

«Ծայրայեղները ծանրօրէն պիտի սխալէին, եթէ յուսային թէ անկից վերջ ուրիշ մըն ալ եւ նոյն ուղղութեամբ տեղի պիտի ունենայ»։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ՎԻՃԱԿԸ

ԶԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄՆԵՐ

Գանտի բանտին մէջ

Բանտին մէջ Գանտիի հանդէպ ծայր աստիճան յարգալից վերաբերում ցոյց կը տրուի։ Իր տրամադրութեան տակ դրուած են բանտին մէջ բազմաթիւ խցիկներ, որոնք առհասարակ կը վերապահուին Եւրոպացիներուն։ Իրեն տրամադրուած են գրքեր, ինչպէս նաեւ հանգստաւէտ կահ կարասի։

Հնդիկ բանտարկեալներուն օրական կաթը ապահովելու համար կը պահուին 100 այծեր։ Այնպէս որ Գանտի չպիտի զրկուի իր այծի կաթէն։

Արիւնալից դէպքեր

Փեթնայի մէջ, ամբոխը մերժած ըլլալով ցրուիլ, ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ։ Ցուցարարներէն մէկը վիրաւորուեցաւ։ Ասոր վրայ ցուցարարները աւելի կատղեցան եւ քարկոծեցին ոստիկանները։ Վիրաւորներու թիւը որ չէ ճշդուած, շատ ըլլալու է։ Որովհետեւ ոստիկանները 14 անգամ հրացանազարկ պարպեր էին։

Պէնարէսի մէջ ամբոխին դէմ կռիւ մը ընթացքին, ոստիկանները սպաննեցին 3 հոգի եւ վիրաւորեցին 100 հոգի, որոնց 40ը ծանրօրէն։

Կոչ մը Եւրոպացիներուն

Պոմպէյի մէջ, Եւրոպացիներէ բաղկացած հաւաքոյթի մը ընթացքին, կոչ մը ուղղուեցաւ իրենց, պաշտպանելու ընդդէմ հնդկական անհաւատարմութեան, ազդելով չափաւոր Հնդիկներուն վրայ։ Բանախօսը ըսաւ.

— Հրամանագրերը դարման չեն անհատական տագնապներուն։ Անհրաժեշտ է որ բոլոր Եւրոպացիները միանան, օգնելու համար որ խաղաղութիւնը վերահաստատուի եւ օրէնքները յարգուին։

Խմբակային ձերբակալումներ

Պոմպէյի մէջ, նախորդ առտու կանուխէն, ձերբակալուեցան ազգ. խորհուրդի կազմակերպութեան գլխաւոր ղեկավարները։ Անոնց մէջ է հնդիկ ազգ. խորհուրդի ձերբակալուած նախագահին Փաթէլի եղբայրը եւ Պոմպէյ նահանգի կոմիտէին նախագահը։ Ամբողջ օրը շարունակուեցան ձերբակալումները։ Հարիւրի չափ ղեկավարներ ձերբակալուած են, ինը կին։

Համաձայն վերջին հրամանագրերու, ոստիկանութիւնը գրաւեց ազգ. խորհուրդի տրամադրելի գումարը մօտ չորս հազար անգլիական, որ յատկացուած էր քարոզչութեան։ Այս գումարը պահ դրուած էր հնդիկ երկու դրամատուններու մէջ, զանազան անձերու անունով, որպէսզի կարելի չըլլայ արգելքի տակ առնել կամ գրաւել։

Պոմպէյ նահանգի պաշտօնաթերթը այսօրէն յայտարարեց ազգ. խորհուրդը եւ ութսուն կազմակերպութիւններ։ Ոստիկանութիւնը գրաւեց անոնց բոլոր շէնքերը։ Իսկ Ազգ. Խորհուրդի շէնքին վրայ պարզուեցաւ անգլիական դրօշը։

Բժիշկ Կամսարական անպարտ

Հայաստանի Կարմիր Խաչի նախկին նախագահ բժիշկ Սպանդար Կամսարական նախապէս ծանր մեղադրանքով ամբաստանուած եւ պաշտօնազրկուած էր։ Գործ. Խորհուրդին կողմէ այս խնդիրը քննուած եւ անհիմն ըլլալը հաստատուելով, տրուած ամբաստան որոշումը բեկանուած է։

Յետաձգում Համեւրոպայի Յանձնախումբին

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը Համեւրոպայի Յանձնախումբին անդամներուն հաղորդեց Ֆրանսայի արտաքին նախարարին եւ նոյն Յանձնախումբի նախագահին Գ. Պրիանի մէկ նամակը, որով կ'առաջարկէ յետաձգել յանձնախումբին գումարումը, որ տեղի պէտք է ունենար այս ամսու 22ին։

Գ. Պրիան յետաձգման առաջարկը կը պատճառաբանէ անով որ նախատեսուած թուականին, մասնակցող բոլոր պետութիւնները ամբողջովին զբաղուած պիտի ըլլան զինաթափութեան, հատուցումներու խորհրդաժողովներու պատրաստութեամբ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան նիստերով։

Համեւրոպայի Յանձնախումբին գումարման թուականը որոշելու համար Գ. Պրիան կ'առաջարկէ խորհրդակցիլ Ժընեւի մէջ, ուր հաւաքուած պիտի ըլլան պետութեանց ներկայացուցիչները, Փետրուարի սկիզբը՝ զինաթափութեան խորհրդաժողովին համար։

Մահափորձ ռումէն վարչապետին դէմ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Ռումանիոյ վարչապետը Գ. Եորկա ինքնաշարժով կը ճամբորդէր երէկ, Քանփինայէն երթալու համար

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 7

Սահակեան Գրիգոր	30.—
Ռիճ	10.—
Հայկ Ռսկերիչեան	10.—
Գումար՝	50.—
Զրդ. ցանկին գումարը	2023.
Ընդհ. գումար	2053.

Մահ Գ. Մաժինոյի

Երէկ առտուան ֆրանս. թերթերը կը ծանուցանէին պատերազմական նախարարին Գ. Մաժինոյի առողջական տեղեկագիրը, բարւոքման յոյսերով, սակայն արդէն կէս գիշերէն վերջ ժամը երկուքին մեռած էր։

Գ. Մաժինօ մեծ պատերազմի ծանր վիրաւորներէն էր եւ կառավարական կարեւոր պաշտօններէ վերջ, զանազան դահլիճներու մէջ վարած էր գաղթային եւ պատերազմական նախարարութիւնները։

ՈՉ-ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

ՊԵՐԼԻՆ, 6 յունուար.— Խորհրդարանային գործավարը Գ. Լիտվինով հաւաստեց գերման կառավարութեան թէ խորհրդ. կառավարութեան եւ Ֆրանսայի, Լեհաստանի ու Ռումանիոյ միջեւ ոչ-յարձակման դաշինքի բանակցութիւնները որեւէ վնաս չպիտի պատճառեն Գերմանիոյ քաղաքական շահերուն։

Գ. Լիտվինով կ'աւելցնէ թէ կնքուելիք դաշինքներու բնագիրը պիտի հրատարակուի, անմիջապէս որ ստորագրուին։

Փոթորիկը

Վերջին օրերս ֆրանսական եւ անգլիական ջուրերու վրայ ծագած փոթորիկը, նախորդ գիշեր բաւական աւեր գործեց փարիզեան։ Տեղատարափ անձրեւէ մը յետոյ, սկսաւ ուժգին հով մը, որ աւելի սաստկացաւ կէսօրէն յետոյ եւ իրիկուան դէմ վերածուեցաւ իսկական ուրականի մը։

Ֆրանսայի մէկ քանի գետակներն ու գետերը՝ Մառնը մասնաւորաբար, սկսած են բարձրանալ։

Թուրք ձամոյին Պարտքերը

Իրաւասու շրջանակները անհիմն կը յայտարարեն այն տեղեկութիւնները թէ Թուրքիոյ ելմտական գործավարութիւնը որոշած է դադրեցնել հանրային պարտքերու վճարումները։ Պարտատէրերու հետ համաձայնութեան մը յոյսով, Թուրք կառավարութիւնը կը շարունակէ Պանք Օթօմանի յանձնել վճարումներու երրորդ մասը։ Թուրք կառավարութեան կողմէ յիշեալ դրամատան յանձնուած թրքական ոսկիի քանակը կը բաւէ գնելու այնքան անգլիական, որով վճարուի 1932ի պարտքը եւ տարուան սկիզբէն ի վեր որեւէ նոր յանձնում չէ կատարուած այս դրամատան։ Յանձնուած թրքական ոսկիները առաջին առթիւ պիտի վերածուին օտար դրամի։ Անցեալ յունուարէն ի վեր Թուրք կառավարութիւնը յանձնած է 4 միլիոն 300հազար ոսկի։

Անգլ. մեղադրանք մը Ֆրանսայի դէմ

Անգլիոյ աշխատաւորականներու օրկան «Տէյլի Հէրըլտ»ի ելմտական բաժնի անօրէնը, յօդուածով մը մեղադրեր էր Ֆրանսան թէ Լօզանի խորհրդաժողովին մէջ՝ Անգլիոյ քաղաքականութեան վրայ ազդելու համար, սկսած է յարձակում գործել անգլ. ոսկիին վրայ, Լոնտոնէն քաշելով ֆրանսական դրամագլուխը։

Անգլիական ելմտական շրջանակները ուժգին կերպով կը հերքեն այս տեղեկութիւնը եւ կը հաւաստեն թէ այդ մտքով որեւէ գործ չէ կատարուած Ֆրանսայի կողմէ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Թուրքիոյ Հանրային Պարտքերու ընդհանուր գումարը 1914ին կը հասնէր 160 միլիոն օսմ. ոսկիի (1): Նախ Պալքանեան պատերազմին, եւ յետոյ ընդհանուր պատերազմին հետեւանքով՝ շատ մը գաւառներ բաժնուած էին Թուրքիայէն։ Անհրաժեշտ կը դառնար, եւ այս կը պահանջէին արդէն միջազգային իրաւագիտութեան կանոնները, որ այս պարտքին մէկ մասը ստանձնէին այն պետութիւնները՝ որոնք իրենց երկրին կցած էին նախկին օսմ. կայսրութեան պատկանող հողամասեր։

Պարտքերու բաշխման սկզբունքը Լօզանի դաշնագիրը դրած էր, բայց բանակցութեանց ժամանակցող եւ խնդրին հետ ուղղակի կապ ունեցող պետութիւնները չկրցան համաձայնութեան գալ այդ դաշնագրին կնքումէն ետքը։ Ի վերջոյ, հարկ եղաւ իրաւարարական վճիռ մը դիմել որ արձակուեցաւ 18 ապրիլ 1925ին եւ որուն համեմատ բաշխումը տեղի ունեցաւ հետեւեալ կերպով —

Նախ բոլոր պարտքերը երկու դասակարգի բաժնուեցան. 1. անոնք որ 17 հոկտեմբեր 1912էն, պալքանեան պատերազմէն առաջ կնքուած էին. 2. անոնք՝ որ այս թուականէն վերջը կնքուած էին։ Այս երկու դասակարգի պարտքերուն համար տարբեր համեմատութիւններ որոշուեցան իւրաքանչիւր երկրի համար։ Այս համեմատութիւնները՝ զգալապէս նոյնը ըլլալով, կը բաւականանանք թուել միայն առաջինները։

Այսպէս, ուրեմն վերոյիշեալ 160 միլիոն օսմ. ոսկիի պարտքին 62,25 առ հարիւրը Նոր Թուրքիան կը ստանձնէր վճարել, 10,57 առ հարիւրը՝ Յունաստանը, 8,47 առ հարիւրը՝ Սուրիան եւ Մեծն Լիբանանը, 5,25 առ հարիւրը՝ Սերպիան, 5,09 առ հարիւրը՝ Միջագետքի կառավարութիւնը, 2,46 առ հարիւրը՝ Պաղեստինը, 1,62 առ հարիւրը՝ Պուլկարիան, 1,57 առ հարիւրը Ալպանիան, 1,13 առ հարիւրը՝ Հիճազի կառավարութիւնը եւ մնացեալը զանազան պետութիւններ (Իտալիա, Յորդանանի կառավարութիւն, եւն.)։

Վերոյիշեալ համեմատութեան հիման վրայ, Թուրքիոյ ինկած բաժինը կը ներկայացնէր ուրեմն մօտաւորապէս 100 միլիոն ոսկիի գումար մը՝ զոր ի վիճակի չէր վճարել քէմալական կառավարութիւնը, որովհետեւ իր անխորհուրդ վարչութեան եւ անճահ մոլութիւններուն պատճառաւ, երկրին հասոյթի գրեթէ բոլոր աղբիւրները ցամքած էին։

Նոր համաձայնութիւն մը կնքել անհրաժեշտ կը դառնար, անոր համար մանաւանդ որ 1914էն ի վեր, օսմանեան օտար պահանջատէրերը շատ անկանոն եւ մասնակի կերպով միայն ստացած էին վճարումներ ի հաշիւ իրենց պահանջներուն։

Երկար բանակցութիւններէ վերջ՝ որոնք տեղի ունեցան Փարիզի մէջ, վերջապէս համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ 13 յունիս 1928ին, մէկ կողմէ Թուրք կառավարութեան եւ միւս կողմէ, Օսմ. Հանրային Պարտքի Վարչութեան ու ֆրանսացի, անգլիացի, գերմանացի, իտալացի, պելճիքացի, հոլանտացի եւ զուիցերիացի այն պահանջատէրերուն միջեւ՝ որոնք օսմանեան պարտաթուղթերու աւելի կամ նուազ մեծ տրցակներ ունէին։

Փարիզի համաձայնագիրը երկու հակեան սկզբունքի վրայ հիմնուած էր. 1. վճարումներու յառաջատուական լուծում, 2. պարտքերու գումարին վերջնական ճշդումը։

Առժամապէս, 1929էն 1936, տարեկան վճարում որոշուեցաւ երկու միլիոն օսմ. ոսկի միայն որ 1936էն 1942, երկու միլիոն 380 հազարի պիտի բարձրանար, 1942էն 1947, երկու միլիոն 780 հազար պիտի ըլլար, հասնելու համար 3,180,000 օսմ. ոսկիի 1947էն 1952։ Այս վերջին թուականէն սկսեալ էր միայն որ Թուրքիա պարտաւոր պիտի ըլլար 3 միլիոն հարիւր հազար օսմ. ոսկի վճարել տարին։

1875ի սնանկութենէն վերջ եւ մանաւանդ Մուհարրէմի հրովարտակին 1903ի բարեփոխութենէն ի վեր որ այդ թուականին գոյութիւն ունեցող պարքերուն 58 առ հարիւրը զեղչած էր, Թուրքիա Փարիզի համաձայնութեամբ կը ստանար նպաստաւոր նոր պայմաններ եւ կարեւոր թեթեւցում մը իր պարտքերուն համար։ Բայց, հազիւ վճարումներուն սկսած, Թուրք կառավարութիւնը 1929ին իսկ չուզեց յարգել իր յանձնառութիւնները որոնք փոխադարձ հաւանութեամբ եւ առանց արտաքին որեւէ ճնշումի Փարիզի համաձայնագրով հանդիսաւորապէս ընդունուած եւ Էնկիւրիի Ազգային Մեծ Ժողովին կողմէ վաւերացուած էին օրինական ամէն բովէ անցնելէ ետքը։

Ասիկա յանձնառութեան գայթակղալից խզում մըն էր զոր Թուրք կառավարութիւնը եւ իր ներքին ու արտաքին քաղաքականութեան մէջ գործադրած մեթոտներուն իրազեկները չզարմացուց բնաւ, բայց Եւրոպայի ելմտական եւ քաղաքական շրջանակներուն մէջ խորունկ յուզում առաջ բերաւ։

×

1930ի սկիզբներն էր սակայն որ Թուրքիոյ պարտքերու խնդիրը տագնապալի փուլի մը մէջ մտաւ։ Էնկիւրիի կառավարութիւնը բացորոշ կերպով յայտարարեց թէ՝ ի վիճակի չէ այլեւս վճարում ընելու եւ Հանրային Պարտքի Վարչութեան ներկայացուցիչները Էնկիւրի հրաւիրեց բանակցութեան համար։ Այս լուրին վրայ, քանի մը օրուան մէջ Թուրք պարտաթուղթերը Փարիզի սակարանին մէջ 25էն 30 առ հարիւր հասնող անկումներ կրեցին։

Էնկիւրիի մէջ տեղի ունեցող բանակցութիւնները գործնական ելքի մը չյանգեցան։ Որոշուեցաւ միայն հանրածանօթ փորձագէտ Մ. Րիսթի յանձնել Թուրքիոյ ելմտական վիճակին քննութիւնը։ Մ. Րիսթ չկրցաւ որոշ գաղափար մը կազմել այս վիճակին վրայ եւ յանձնարարեց միայն երկու տարուան համար առժամեայ կարգադրութիւն մը ընդունիլ, որու միջոցին Թուրք կառավարութիւնը միջոցներ պիտի գործածէր կարգ ու կանոն դնելու համար իր ելեւմուտքին մէջ։

Մ. Րիսթէն առաջ եւ Էնկիւրիի ինքնաբերաբար ըրած հրաւէրով իսկ, Ռայխսպանքի անօրէն Գ. Միւլլէր անգամ մը քննած էր արդէն Թուրքիոյ ելմտական կացութիւնը եւ աննպաստ եզրակացութեան մը յանգած. Գերմանացի փորձագէտը մանաւանդ կերպով քննադատած էր երկրին ելմտական քաղաքականութիւնը. ելմտացոյցին բացերը կը վերագրէր զինուորական արտակարգ ծախքերուն որոնք 1928ին ելմտացոյցի ամբողջ գումարին 48 առ հարիւրը կը կազմեն, մինչդեռ տնտեսական պէտքերու համար ծախսուած գումարներուն համեմատութիւնը 15 առ հարիւր էր միայն։ Գ. Միւլլէր լաւատես էր սակայն. կը հաւատար թէ Թուրքիա իր բնական հարստութիւններուն շնորհիւ, ի վիճակի էր հաւասարակշռելու թէ իր արտաքին առեւտուրը եւ թէ պետական ելմտացոյցը։

Միայն թէ Էնկիւրիի վարիչները յետին դիտաւորութիւն մը ունէին — պատրուակ ստեղծել խուսափելու համար իրենց ստորագրած յանձնառութիւններէն։ Զանազան ձգձգումներու դիմելով շարունակեցին յամառիլ իրենց տեսակէտին վրայ որ ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ ջնջել 1928ի համաձայնագիրը եւ բանակցիլ նոր պայմանագրութեան մը կնքումին համար։

Հանրային Պարտքի Վարչութեան ներկայացուցիչները իրենց կողմէ կը մերժեն սկզբունքով ջնջել 1928ի համաձայնագիրը։ Կ'ընդունին միայն որ ներկայ պարագաներուն բերումով Թուրքիա կրնայ ի վիճակի չըլլալ մեծ գումարներ արտածելու երկրէն, բան մը որ կրնայ իր դրամական կացութիւնը խանգարել։ Հետեւաբար, կ'առաջարկեն այս վճարումներէն մաս մը առժամապէս դադրեցնել, առաջին առթիւ վերսկսելու համար 1928ի համաձայնագրին ամբողջական գործադրութեան։

×

Երկու տարիէ ի վեր, եւրոպացի պահանջատէրերը կ'նոցի պէս կը ճամբորդեն Փարիզէն Պոլիս եւ Էնկիւրիէն Փարիզ ու տակաւին չեն նշմարած որ գիջումի համար իրենց ցոյց տուած պատրաստակամութիւնները տկարութեան նշան կը նկատուին քէմալական վարիչներուն կողմէ։

Արդար եւ վճռական դիմում մը միայն կրնար վերջ դնել այդպիսի անհամաձայնութեան։ Այս դիմումը սակայն ժամանակին պէտք էր կատարուէր։ Անանկ ատեն մը՝ երբ աշխարհ ամբողջ ցնցուած է անտեսական մեծ դժուարութիւններէն, Թուրքիոյ նման երկրի մը համար աւելի յարմար պատրուակ կա՞յ միթէ խոյս տալու համար իր միջազգային յանձնառութիւններէն, քաղաքական ըլլան թէ ելմտական։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(1) Այս յօդուածին մէջ յիշուած գումարները ամէնքն ալ ոսկեդրամ են։

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԷՆ

ԱՐՕ

Բնիկ Մշեցի էր Արօն (Արմենակ Յովհաննէսեան)։ Առաջին անգամ ճանչցայ Պաթում, 905ին, երբ Անդրանիկի հետ Սասունէն մեկնած էին Կովկաս։ Հայ-թաթարական կռիւներու ժամանակ Շուշիի շրջակայ՝ Մուրատի հետ էր, եւ արդէն փորձառու եւ քաջ կռուող լաւ գործեր կատարեց։ Երկրորդ անգամ հանդիպեցանք Հ. Յ. Դ. Սօֆիայի Ձին. Դպրոցը։ Իր համեստ, քաղցրաբարոյ բնաւորութեամբ ամէնէն սիրուած, դառարթ, կատակախօս տղայ էր։ Դպրոցի շրջանը լրանալուն կրկին ցրուեցանք։ Երրորդ անգամ իրար գտանք Ուրմիա, Սմբատի ինքնապաշտպանութեան ձիաւոր խումբին մէջ։ Այստեղ սկսանք յեղափոխական գործերով զբաղիլ։

Իրիկուն մը ալ ատեն Սալմաստէն հեւ ի հեւ եկան Ուրմիա, Միսօն, Քէշիշ օղլու Սմբատը եւ Կարօն։ Ձիերը այնքան քշեր էին որ քրտինքը ջուրի նման կը հոսէր։ Վրդովիչ նամակ էին բերեր ընկ. Սամսոնէն։ Ցայտնի աւազակապետ Սմկօն, Իգօ Խանը, իրենց հրոսակներով իջած էին Քեօհնա-Շահր, ամբողջ Սալմաստը ահաբեկած։ Մեծ վտանգի մը նախօրեակին կը գտնուէին։ Կը գրէր՝ որ շուտով խումբը հասնէր օգնութեան, հակառակ պարագային ամէն բան կորած է։ Ցիրքն ալ բերանացի պատմեցին խնդրին ծանրութիւնը։

Անմիջապէս այդ գիշեր ճամբայ ինկանք մեր խումբով, Ուրմեցիներէն մեզ միացան Համբարձումը, Աւետիս եւ Խեչօն (երեքն ալ ամուսնացած)։ Հետեւեալ օրը 8 հոգիով հասանք Սալմաստ։ Խումբի ներկայութիւնը մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց ամբողջ գաւառի մէջ։ Երիտասարդ եւ զէնքի ընդունակները իրենց ձիերով եւ զէնքերով առանց կոչի եւ հրաւէրի միացան մեր խումբին, որով եղանք մօտ հարիւրէն աւելի։ Աւազակներէն երկու հազար քայլ հեռու գտնուած Սավրա հայկական գիւղը ընտրեցինք բանակատեղի, բոլոր ճամբաները փակեցինք։ Պահակները այնքան խիստ հսկողութիւն կը կատարէին որ թռչուն անգամ չէր կրնար անցնիլ։ Օր մը դրսեցինք կարաւան մը, — 3 աւդտեր բեռնաւորուած շաքարով, բրինձով եւ իւղով, եւ բաժնեցինք Սանամերիկցիներուն եւ Ոսկեցիներուն, որոնք թշնամիին մօտ ըլլալով ամէն բան թողած եւ պաշտպանուած էին մեր կողմը։ Անգամ մըն ալ գրաւեցինք, քանի երկու ձիեր, վառօդ, գնդակ, ձաւար եւ ալիւրի բեռներ, որոնք նոյնպէս թշնամիին կը պատկանէին։ Այս ալ բաժնեցինք փախստականներուն։ Երրորդ անգամ մը խլեցինք Սմկոյի ճերմակ ձին, զոր Քեօհնա Շահրցի մը Տիլիման կը տանէր պայտելու։ Մէկ խօսքով, միշտ տարիթ կուտայինք որ կռիւը սկսի, սակայն կը խուսափէին, գիտէին որ հայ ֆէտայիին հետ կատակ չկայ։ Մարդիկ իրենց ուժը չարաչար փորձեր էին անզէն խեղճ ժողովուրդին վրայ։ Այժմ իրենց ծրագիրը ձախողած էր։

Ձմեռ էր, ամբողջ Սալմաստի դաշտերը ձիւնով պատած։ Շատ անգամներ ամբողջ խումբով կ'ելլէինք դաշտ. յեղափոխական երգերով կը թնդացնէինք շրջակայքը։ Սմբատը յանկարծ կը հրամայէր, — Ցե՛րք ջան, խառնուեցէ՛ք իրար։ Ո՜հ, որքան սրտայոյզ տեսարան մը կը ներկայանար։ Ամէն տղայ իր ձին կը քշէր այդ ճերմակ ձիւներուն մէջ խառն ի խուռն, ճիչ, աղաղակ, պոռչտալ, եւ ձիերը ամպեր կը բարձրանային կարծես։ Սմբատը հեռուէն կը դիտէր եւ ո՜վ գիտէ թէ որքան կը զուարճանար…։ Ցանկարծ կարգի շեփորը կը փչէր փոքր Արամը եւ ամէն զինուոր իր շարքը գտնելով, նորէն երգելով կը դառնէինք գիւղը։

Աւազակները այս ամէնը ի հարկէ կը գիտէին։ Սակայն ո՛ր եւ է շարժում ընել չէին համարձակեր։

Օր մըն ալ քանի մը Քեօհնաշահրցի ծերուկներ եկան Սմբատին խնդրանքով, եւ խնդրեցին որ Ճամբայ մը բանանք որ հեռանան աւազակները։ Այդպէս էին որոշեր։ Միեւնոյն ատեն խնդրեցին որ Սմկոյի ձին ալ վերադարձնենք։ Սմբատը քանի մը կծու խօսքեր ըրաւ, եւ լաւ դրկեց ընկեր Սամսոնին։ Համաձայնեցան, ձին տուաւ, եւ Սարի կողմի ճամբան բացաւ։ Հետեւեալ օր այդ ազգօձեւիները սկսան գլխիկոր մեկնիլ իրենց տեղերը։

Սալմաստի ամբողջ բնակչութիւնը հայ, ասորի եւ պարսիկ, տեսնելով այս խաղաղ յաղթանակը, սկսան փառաբանել եւ ամէն կողմ մատաղներ մորթել, որ պատուեցան տասը եւ աւելոր փառաւորներ։ Ահա Հ. Յ. Դ. հայրենիքի շնորհը։

Կարելի չէր անդրադառնալ ձգել Ուրմիան։ Ուստի նորէն մեր խումբով քանի մը օրէն ինկանք ճամբայ։ Մեր խումբին եղաւ է կուգար հոգայ կարաւան մը, — կերպասեղէն, շաքարի եւ զանազան ապրանքներու բեռներով։ Սանոնք մեր ներկայութենէն օգտուելով եւ վախնալով քրտական յարձակումներէն, խնդրեցին որ միասին ճամբորդենք։ Ուրախութեամբ յանձն առինք։ Ճամբան կիրճի մը մէջ հին պարսկական փլած պահականոց մը կար, ուր շատ անգամ Քիւրտեր կը պահուէին եւ կը կողոպտէին ճամբորդները։ Սմբատը, Արօն, Հայրապետ եւ Վաչանը ուղարկեց խումբէն առաջ որ այդ վտանգաւոր տեղէն ապահով անցնինք։ Ցանկարծ լսեցինք հրացանի ձայներ։ Մերոնք կռուի էին բռնուեր Քիւրտերու հետ, Մօտակայ բլուրը բարձրացանք, սկսանք համազարկներ տեղալ Քիւրտերու վրայ, եւ այսպէսով անվտանգ անցանք։ Կարաւանն ալ անցաւ։ Այդ դէպքը տեւեց երկու ժամ, իրար գտանք, Արօի ձին փորէն վիրաւորուած էր, շատ արիւն հոսեցաւ եւ ձին ուժասպառ ըլլալով, սպանեցինք։ Արօն փոխն ի փոխ կը նստեցնէինք մեր ձիերուն վրայ։ Զօրս ժամէն հասանք Ղուշճի գիւղը, ուր քիչ մը հանգստանալով, նորէն ճամբայ ինկանք։

Գիշերը ուշ ատեն, հասանք չորս ժամէն Շուշալուլաթ հայկական գիւղը (Ուրմի), իջանք Սօսէքի տունը, որ օրինակելի նահապետական տուն մըն էր։ Այստեղ Արօն եռացած ջուր ուզեց։ Հարցուցինք թէ ի՞նչ պիտի ընէ, բռռ— «Լաւ»։ վիրաւորուած եմ։ Ընկերներով շրջապատեցինք զինք, գնդակը ձախ ուսոսկրը ծակած էր, արիւն շատ էր հոսեր. շապիկը եւ հագուստը փակեր էին վէրքին։ Ցաք ջուրով հազիւ կրցանք քիչ մը կակուղցնել, որովհետեւ թելը անշարժացած էր։ Հագուստները կտրեցինք եւ վէրքը կապեցինք։ Հարցուցինք. — Ցօ՛, տնաշէն ինչո՞ւ շատ լուռ չի տուիր որ այդքան արիւն չկորսնցնէիր. (ձիուն հետ միեւնոյն ժամանակ ինքն ալ ստացած էր վէրքը)։ Պատասխանեց — վախցայ որ իմ վիրաւորուիլս ձեզ կը զայրացնէր, եւ կռիւը շարունակէիք. եւ գուցէ իմ պատճառաւ դուք ալ վնասուէիք. (որովհետեւ հայդուկային կռիւներու ատեն ընկերոջ մը ծանօթ կամ վիրաւորուիլը երբ կը տեսնէին ընկերները, ատրճանակով կամ դաշոյնով դուրս կուգային քարերու տակէն եւ կատաղօրէն կը յարձակէին թշնամու վրայ եւ շատերը կը զոհուէին։

Ահա այսպէս, Արօն ոտքովները սեղմած ուղղ ժամ շարունակ առանց որեւէ ձայն մը քաշելու ճամբորդած էր, այն ալ ձիով։

Երկու ամիս Ուրմիոյ Ամերիկեան հիւանդանոցը մնալով առողջացաւ. որպէս զի 1918ին, Անդրանիկի գունդի հետ Պարսկաստան անցնելուն, Թրքական կանոնաւոր բանակի հետ կռուի միջոցին Խաթան Քէօփրիւ մօտ նահատակուի։

Երկիւղածութեամբ, այլ հպարտօրէն կը խոնարհիմ քու յիշատակիդ առջեւ, զոր կը պահեն քու ընկերներդ [illegible] խնցոտուած սրտերուն մէջ։

ՀԱՅԻ

ՄԻՍԱՂ

— Է՛, ինչ ընել կ'ուզես ասով։

— Դրամապանակիս մէջ պիտի պահեմ։

— Դիտէ՞ք ինչու յանկարծ ֆրանսերէն սորվիլ սկսան կապիկանները։

— Որովհետեւ ֆրանսացի նորածին մը սորվեցուցին, զոր սիրով հասկնալ կ'ուզեն երբ որ խօսիլ սկսի։

— Ո՛չ, հայր, շատ կը ցաւիմ, բայց չեմ կրնար ամուսնանալ ձեզի հետ

— Է՜հ, այն ատեն… աղէկներ նոյնքան լաւ են։

— Ճիշդ, նոյնիսկ աւելի լաւ, ըսաւ։ Մենկին, երէկ, եւ իմ սեպահ եմ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Անցեալ շաբաթ իրիկուն, Brebant Marseillais սրահներուն մէջ մինչեւ լոյս տօնեցին Մշակոյթի օրը։ Նոր սովորութիւն մըն ալ որդեգրեցին մեր կազմակերպութիւնները՝ կէս գիշերէն վերջ պար…։ Բազմութիւններ քաշելու նոր եւ գործնական եղանակ մը։ Հասութաբեր ալ է բստ երեւոյթին։

Բաւականին լեցուն էր սրահը, միւս տարիներու հետ բաղդատելով։ Կը բացակայէր մեր «ընտրանին» եւ մեկուսացած «յարգելի անձնաւորութեանց» դասակարգը։ Աշխատաւոր ժողովուրդն էր, աւանդապէս երիտասարդ սերունդը։ Բոլոր հայրենակցական միութիւնները հրաւիրուած էին, նոյնպէս քաղաքական եւ յարակից միութիւնները։ Կը բացակայէին շատերը, Թերեւս անոնք օրերն էին պատճառը որ համազգային այս հաւաքոյթին եւ մշակոյթի տօնակատարութիւնը, ատանձնապէս ուշադրութեան չէր արժանացած։ Միայն Դաշնակցականները ունէին իրենց ներկայացուցիչը։ Հնչակեաններն ալ նամակով մը կը գնահատէին «Մշակոյթի Տօնը», սակայն կազմակերպիչները երիտասարդները ըլլալով, կը մերժէին իրենց մասնակցութիւնը, առարկելով որ «Դաշ. տղայ էք տակաւին, ի՞նչ կը հասկնաք մշակոյթէն եւ ի՞նչպէս պիտի կրնաք ներկայացնել»։ Եթէ պաշտօնական մարմին մը ըլլար, այո՛, պիտի բերէին իրենց բաժինը։ Եթէ Ազգ. Իշխանութիւնը սկսէր, անոնց ալ պիտի գրէին որ չեն ճանչնար նման վարչութիւն մը։ Առ ի քաղաքացիութեան սակայն, համաձայն են տօնակատարութեան։ Հին ճամբան է փոշիով ծածկուած է նոյն ուշացած ճամբորդներն են որ կը յամենան տակաւին եզերքներ։

Կը նախագահէր Պալաքեան Եպիսկոպոսը։ Խօսեցաւ առաջին անգամ Բ. Արմէն։ Զարմեր ամբողջութեամբ տալ նոտաները սակայն ի՞նչեր, ինչեր բսաւ։ Հաճելի բանախօս է եւ տպաւորիչ դառնալու համար ունի շատ դանդաղ չունի մը։ Բաւական տեւեց իր ճառը եւ արծարծած բոլոր երեւոյթներն ալ իր կարողութիւններուն նման թանձր, հեռաւոր եւ վիճելի էին։ Ոգեկոչեց մեր «յարատեւ անցեալը» մեր արժէքներն ու հին խանդավառ օրերը, ձեռնարկն ըր. պայմաններու թափուած ճիգերը։ Դուսա որ այժմ յեղաշրջուած են, նոյն թափն ու կեդրոնաձիգ ուղեղիծը չկայ, ամէն մարդ կ'երթայ իր գիտցած ճամբէն, ձեւով մը իր գոյութիւնը կ'արդարացնէ։ Համագործակցութիւն չկայ, սերտ յարաբերութիւններ չեն մշակուիր հոգիէ հոգի, կը ցրուին ուժերը եւ մեր նոր արժէքներն ու մտքի ներկայացուցիչները, երիտասարդ, կը խամրին, կը մնան մոխիրի տակ եւ օր մը կը մեռնին։

Լացաւ մեր այս անհաղորդ եւ այլամերժ կացութեան վրայ, մեր ամուլ քրտինքին վրայ, եւ որպէս զի աւելի գործնական ըլլայ բերաւ, քանի մը առաջարկներ։

Համախմբել այն տարրերը որոնք կրնան վազուած աշխատանքը տանիլ եւ այն տարրերը որոնք կրնան գլուխ բերել արդիւնք մը։ Ան բոլոր միութիւնները որոնք նոյն ծրագրի կէտերը ունին իբր ուղեցոյց եւ ոչ ազգ. իշխանութիւն եւ ոչ ալ քաղաքական կուսակցութեանց կապուած են, զանգուածօրէն մէկ մարմին ըլլան, եւ մտնեն մշակոյթի ծառայութեան մէջ։ Ստեղծեն կեդրոն մը հաւաքուելու, շփման մէջ ըլլալու նորագոյն մտքերու (իր մտքերուն) եւ յառաջադէմ շարժումներու հետ, հաղորդուելու համար հայ մտքին՝ հատորներուն, խօսքերուն եւ գրքերուն հետ։ Եւ տարիթ տալ որ շուքին մէջ մեռնող կայծերը լոյս տեսնեն։ Րաֆֆիի կեանքէն փոքրիկ օրինակ մը բերաւ, որ անոր տաղանդին զարգացման դրդիչ դարձած է առանց որուն Րաֆֆին փոշիի տակ պիտի ծածկուէր եւ կորսուէր… բոպիկ, շատ բոպիկ պատկեր մըն էր։

Անհրաժեշտ գտաւ նաեւ հրատարակչական մը կազմութիւնը գրքոյկներու, թարգմանութիւններու եւ նոր գրողներու գրքերու հրատարակութեան համար։

Այս մարդը աշխարհէն կտրուած է. կը ճանչնայ միայն հայ Ակումբն ու տպարանը եւ… Պոլսոյ Հայերը։ Կը կարծէ թէ հայ ժողովուրդը ծով ինկած է եւ ազատագրելու իրեն պէտ քանի մը հինցած պահպանողականներն են, որոնք չեն տեսներ կեանքը, ժամանակն ու [illegible] փշրող երիտասարդական [illegible] բոլոր ճիգերն ու աշխատանքները եւ կը կարծեն որ ամէն բան [illegible] փլի…

Խօսեցաւ նաեւ ընկ. Հ. [illegible] կիւլեան, որ մանաւորապէս [illegible] առաւ եւ շեշտեց թէ հայ հոգի [illegible] երկիրը միայն կը փրկէ մեր կեանքը, մեր երգն ու թատրոն [illegible] գիրքն ու տպագրութիւնը։ [illegible] նիգն է որ կրնայ հաւաքական [illegible] թիւնները մականի տակ առնել [illegible] ժէքներն ու թռիչքները դարպաս [illegible] եւ զսպել ամէն ձեւի ճիւղաւոր [illegible] ներն ու տկար երեւոյթները։ [illegible] հայրենիքի մասին. հայ օճախ [illegible] ահն, հայ ազատագրութեան մ[illegible] որքան ատեն որ օտար [illegible] վրայ կը մնանք։

Եղան արտասանութիւններ, [illegible] մեներգ եւ նուագ։ Տկար էր եւ [illegible] պաղ այս մասն ալ։ Երբեմն [illegible] լեց բաներ կ'ըսէին, մանաւանդ [illegible] այսպիսի օրուան մը առթիւ [illegible] քուած հաւաքոյթի մը մէջ, [illegible] անմշակ մարդը գաղափար [illegible] կազմէ մեր արտադրութիւններ[illegible] եւ հեղինակներուն մասին։ Քիչ [illegible] աւելի խնամք եւ ճաշակ։

Բարերախտաբար Առաջնորդ[illegible] խանդավառ վերջարանը քաղցր[illegible] ցուց ներկաներուն զգացումները։ Ըսաւ թէ Սփիւռքի բոլոր հայ գաղութներուն մէջ տպագրական, թատերական, մշակութային եւ գեղարուեստական [illegible] արժէքաւոր գործեր կը [illegible] բռնէ ժամանակակից պատմութեան մէջ միջազգային տեղեր կը գրաւեն։ Ու մեր ցեղին ստեղծագործական ուժը եւ յաւէրժացած կը [illegible] դրին, հիացումի եւ ներշնչումի [illegible] չնելով այս ցիրուցան, անհայրենի ժողովուրդը։

Կէս գիշերէն վերջ սկսաւ [illegible] բերը։ Ձեռ գիտեր ինչքան կը [illegible] շահի «Մշակոյթի Օրուան» [illegible] բանիմ պարը, բայց ոչ այս [illegible] պարահանդէսները։ Ազմուկով, [illegible] խումբով, տափակութիւններով [illegible] բացած մթնոլորտ մը զոր դժուար [illegible] շնչէ մարդ։ Տեղ մը կը պարեն, [illegible] կիւն մը կը ցատկեն, կը կռուին, իրար կը հրմշտկեն, կը պոռան [illegible] բառերով։ Գոնէ խմած ըլլան։ Դաշնակ կարգ մը ունինք, որ օտարին առջեւ լաւ ու կարգապահ է, իսկ հայ հաւաքոյթներուն մէջ վայրենի [illegible] մկող եւ սանձարձակ։ Մշակոյթի օր մը չէր, յաճախոյն դէպս, որ [illegible] ցինք ունկնդրելու։ Կարելի է [illegible] լին, շա՞տ աւելին ընել, քիչ [illegible] եւ քիչ աշխատանքով։ Շատ [illegible] ունինք եւ համապատասխան [illegible] կաններ։ Միայն պէտք է շարժ[illegible] ըլլալ։

Գ. Մ.

ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ ԹԻՖԼԻԶԻ ՄԷՋ

Թիֆլիզի «Պրոլետարը» (11 [illegible] տեմբեր) կը գրէ.—

Բանիցս գրուեցաւ Թիֆլ[illegible] թերթերուն, մասնաւորապէս «[illegible] րիա Վոստոկայի մէջ թէ Թիֆլ[illegible] թիւ 7 խանութին մէջ ծանր խայտառակութիւններ են տեղի ունեցած։ Բայց ոչ մէկ քննութիւն այդ [illegible] սին։ Եւ այսպէս խնդիրը հետզհետէ հասած է ոճրագործութեան։

Կոմունիստ Երիտասարդ[illegible] Միութիւնը, անհարկելով կատ[illegible] ուած ոճրագործութիւններուն, կ'[illegible] դարարէ խանութի վարիչին Ամիր[illegible] վին ու Ղամբարովին։ Այս վերջ[illegible] ներն ալ իրենց կարգին կը սպ[illegible] նան ազդարարողներուն, նախ[illegible] քրէական բաժնի նախագահին։

Արդարեւ նոյեմբեր 29ին, եր[illegible] անծանօթ ոճրագործներ կը սպ[illegible] նեն վրացի կոմունիստները գի[illegible] տաւն, Թիֆլիզի փողոցներուն [illegible]

Այս սպանութենէն յետոյ, [illegible] պատիժ պաշտօնէ կը հրաժարեց[illegible] Ամիրովն ու Ղամբարովը, եւ իր[illegible] մեղսակիցները՝ ծածկուեցան [illegible] Ակապով։

Թիֆլիզի բանուորական շրջ[illegible] նակները վրդովուելով Թռուցիկ[illegible] հրատարակեցին վերջերս եւ կը [illegible] հանջէին գնդակահարութիւն [illegible] նոնց, որ ոչ միայն կազմակերպ[illegible] Թիֆլիզի բանւորի շուկան իր[illegible] անհոգեկութիւններով, այլեւ սպ[illegible] նեցին ով որ արգելք կ'ըլլար իր[illegible] շահատակութիւններուն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՅԹ

Գրող Թերթին մէջ Ղամբարեան կը կարդանք.— Հայաստանի մէջ 1919-1920 ին գրել-կարդալ գիտցողներու համեմատական թիւն էր 25.3 առ հարիւր: Այժմ թիւը ներկայիս հասած է 72ի:

1919-20ին կը գործէին 389 դըպրոցներ, 1930—31 ուսումնական տարւան ընթացքին Հայաստանի դըպրոցներուն թիւը հասած էր 864ի: Աշակերտներուն թիւը 118,316ի: Դպրոցականներու կողքին եւ կուսակցութեան զանազան հաստատութիւններուն մէջ առնըւած գաղընթացներուն կը հետեւին 18,586 հոգի:

Երեւանի բարձրագոյն վարժարաններուն ուսանողներու թիւն է 6,000: Բարձրագոյն այդ վարժարաններէն յիշենք անասնաբուժական եւ կենդանաբանականը, որոնք մնայուն արժէք ունին: Կիրովականի, Երեւանի եւ Լենինականի մէջ կը գործեն կոմունիստ կուսակցութեան համալսարանները:

Երեւանի մէջ Մեասնիկեան գրադարանը ունի 800,000 ընտիր գիրքեր: Այս գրադարանը կրնայ մրցիլ Ռուսիոյ առաջնակարգ գրադարաններուն հետ:

Պետական հրատարակչականին արդիւնքներուն համար կու տանք հետեւեալ ցուցակը:

Տարի	գիրք	տպ. թիւ
1921ին լոյս տեսած 23		—
1930ին »	» 613	
1931ի Ա. կիսամեակ 317		1,093,200

Այս 317 գիրքերէն 65ը գեղարուեստական բովանդակութիւն ունին:

Ներկայիս Հայաստանի մէջ լոյս կը տեսնեն 17 շրջանային եւ կեդրոնական թերթեր, 149,000 օրինակ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԸ

«Գրոհ» եւ «Պրոլետար» Երեւանէն առաջ եկած իրենց թղթակցութիւններուն մէջ կը խօսին Երեւանի հանրակառքին աշխատանքներուն մասին: Գրեթէ լրացած են շինութիւնները, հանրակառքի վարչութեան չէնքին, արհեստանոցներուն, ամբարներուն եւ մեքենաներուն:

Դեկտեմբեր 3ին ճարտարագէտ Թաւրքաշեան գիւղը մը ներկայացնելով Երեւանի քաղաքային խորհուրդին, տեսաւ ընդհանուր պատկերը կատարուած աշխատանքներուն: Քաղաքային խորհուրդը որոշեց համար առնել ամէն միջոց, որպէս զի տարեշրջանին աւարտի հանրակառքի գիծերուն աշխատանքը մինչեւ յառաջիկայ Մայիս 1ը: Ճշդուեցան աշխատանքները, — երկաթ, ասալ ու քարեր, — զորս հայթայթելու համար դիմումներ կատարուեցան: Դիմում կատարուեցաւ նաեւ Մոսկուայի քաղաքային խորհուրդին, խնդրելով որ օր առաջ հայթայթուին պահանջները:

Ապսպրուած են նաեւ անհրաժեշտ վագոնները եւ արդէն սկսած են պատրաստել հանրակառքի պաշտօնեաները:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ա. Աէրտով նշանակուեցաւ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան հերք. կոմիտէի քարտուղար որպէս դրամի մասնաւորաբար արտակարգման հարցերով:

Գէորգ Հանէսօղլեան նշանակուեցաւ ելմտական գործավար:

Դեկտեմբերի սկիզբը Երեւանի երիտասարդութեան ինստիտուտին մէջ տեղի ունեցաւ գասախօսական վիճաբանութիւն մը «Մեր լեզուն քաղաքականութիւնը» նիւթին շուրջ: Ղաւթան-Միշեան երկաթուղիին շինութիւնը կ'աւարտի ապրիլ ին:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԻ ՄԸ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

«Խորհ. Հայաստան» կը հրատարակէ (6 դեկտ.) Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդրոնական գաղտնագրութեան մէկ որոշումը, որուն համաձայն Վէդիի շըրջանի կուսակցական եւ կառավարական բոլոր իշխանաւորները կը հրաժարեցուին, որովհետեւ «խեղաթիւրած են կուսակցութեան հրահանգները ազգային քաղաքականութեան, գիւղատնտեսութեան, ... եւ այլ հարցերու մասին», եւ այլ ... ձեռնարկութիւններ են կատարած շրջանին մէջ: Հրաժարեցուած անձերն են Ախուրդին (շրջկոմի քարտուղար), Մանուչեան (շրջգործկոմի նախագահ), Գոսնի (շրջանային դատախազ), Չարխչեան, Գեօկչեան, Նազուամանով (չեկիստ):

ՀՆԴԻԿ ՆՈՐ ՄԱՐԳԱՐԷ ՄԸ

Նոր տեսակի Գանտի մը, այս անգամ ռազմիկ մահմետական, երեւան ելած է Հնդկաստանի մէջ, աֆղանեան սահմաններու մօտերը: Անունն է Կաֆֆար Խան, եւ անցած է Թօնդ հակաանգլիական ազգայնական շարժման մը գլուխը: Այս անձն է որ կազմակերպած է եւ կը ղեկավարէ Կարմիր Շապիկաւորները: Ասոնք երկու տարի առաջ երեւան եկան եւ շուտով կազմեցին մօտ 750,000նոց բանակ մը:

Աբտուլ-Կաֆֆար Խան մոլեռանդ կրօնամոլ մըն է, զոր անգլիական թերթերը կը ներկայացնեն աւելի վտանգաւոր քան թէ Գանտին: Նախապէս կը պատկանէր Գանտիի երիտասարդներու Միութեան, բայց իր վարպետին թոյլ, կրաւորական յեղափոխականութիւնը գինքը գոհացուցած չըլլալով, բաժնուեցաւ եւ կազմակերպեց ընկերակցութիւն մը «Աստուծոյ ծառաները»:

«Կարմիր Շապիկաւորները» որոնք կը գործեն այս մարգու հրամանին տակ, կ'ընտրուին ամէնէն մոլեռանդ մահմետական ցեղախումբերէն:

Այս անձը իր բազմահազար հետեւորդներուն կողմէ կը նկատուի ո՛չ միայն տիրակալ մը, որ կը կրէ մարտիրոսութեան լուսապսակը, այլ Աստուծոյ առաքեալը, որ ղրկուած է իսլամական աշխարհը փրկելու եւ բարեկարգելու:

Աբտուլ Կաֆֆար խան բացէ ի բաց կրօնական պատերազմ կը քարոզէ Անգլիոյ դէմ: Գրաւարոց կ'ըսէր կ'ուզէ Հնդկաստանի մահմետականներուն ապահովել զէնուին եւ գործի լծուին օտար բռնաւորը երկրէն դուրս նետելու համար:

Անգլիական թերթերը կ'ընդունին թէ այն օրէն ի վեր որ Անգլիացիները հաստատուեցան Հնդկաստան, այսքան զօրեղ, կարգապահ եւ մարզուած բանակ չէին ունեցած իրենց դէմ: Այս բանակը որուն դէմ Անգլիացիները ամբողջ ուժով պայքար մղել ստիպուեցան, իր երկան իշխանութեան տակ առած է սահմանամերձ շրջանները:

ԿԱՆՏԻԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄԸ

ՅՈՒԶԻՉ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

— Ըսէք ձեր հայրենակիցներուն թէ իրենց դէմ որեւէ ոխ չունիմ: Սիրով է որ կը պայքարիմ իրենց դէմ: Այս խօսքերով էր որ Գանտի մտաւ այն ինքնաշարժը, որ եկեր էր զինքը բանտ տանելու:

Երկու օրէ ի վեր, Գանտի կը սպասէր որ գան զինքը ձերբակալելու եւ արդէն յառաջուց համար սկսեր էր անհամբերութիւն ցոյց տալ, եւ իր վրանին տակ էր հաւաքեր ինչ որ ունի իբր սեփական գոյք, իր ճախարակը, ծրար մը ծածկոց, հերմակեղէն քանի մը կտոր, սափոր մը պտուղ եւ քանի մը գիրքեր, որոնց մէջ Մաքսոնըլտի մէկ գիրքը «Երջազայումներ եւ Թափառումներ», հեղինակին կողմէ իրեն ձօնուած:

Կէս գիշերէն վերջ ժամը երեքին Պոմպէյի ոստիկանապետը՝ ինքնաշարժով եկաւ Հնդիկ յեղափոխականը ձերբակալելու: Գանտի մէջ մէջ կը քնանար այդ պահուն: Ոստիկանապետը ընդունուեցաւ Գանտիի զաւկին կողմէ: Քանի մը վայրկեան վերջ, Գանտի միշտ ժպտադէմ կը ներկայանար ոստիկանապետին: Երկուշաբթի էր, Գանտիի լռութեան օրը, որով ո՛չ մէկ պատասխան տուաւ, եւ ո՛չ մէկ առարկութիւն ըրաւ, երբ իրեն կարդացուեցաւ ձերբակալման հրամանագիրը: Միայն, գրաւոր խնդրեց՝ կէս ժամ միջոց խնդրեց: Լուացուեցաւ ու քանի մը նամակներ գրեց:

Գանտիի կինը յուզուեցաւ ու լացաւ պահ մը: Ցետոյ գոչեց. «Երգենք, երգենք Մահաթմային սիրական երգը»: Ու գիշերուան լռութեան մէջ, հաւատարիմները զօրաւոր ձայնը փառաբանեց Վիշնուի առաքինութիւնները: Բոլորը յուզուած էին ու կը հեծկլտային: Գանտիի ամէնէն ջերմեռանդ ու հաւատարիմ աշակերտուհին՝ անգլիացի զօրավարի մը աղջիկը, յուզումէն մեռնելու ամէն պատրաստութիւն, վազեց իր տիրոջ քով ու դէմքը ծածկեց անոր կուրծքին վրայ: Գանտի ինքն ալ շփոթած, քանի մը բարեսիրտ յանդիմանութիւններ ուղղեց իր աշակերտուհիին, մինչ տիկին Գանտի, ոստիկանապետին կառքած՝ թուխումձագին կը յանձնարարէր. «Լաւ խնամք տարէք անոր»:

Գանտիի աշակերտները որ հոն էին, խմբարհեցան մինչեւ անոր սենեակը, մինչ Գանտի խիստ յուզուած ուժգին ապտակներ կ'իջեցնէր անոնց կոնակին: Ամէնէն վերջ միայն իր զաւկին եկաւ՝ հօրմէն հրաժեշտ առնելու կարգը:

Ու Մահաթման, միշտ ժպտադէմ, մտաւ ինքնաշարժ:

Հայրենակցական կոչեր

■■■

ԱՂՆՁԻՑԻՆԵՐՈՒ

Աղնձի գիւղը Խարբերդ քաղաքէն մօտաւորապէս հինգ ժամ հեռաւորութեամբ բաց, հարթ ու ընդարձակ դաշտի մը մէջ կը գտնուի: Այս գիւղը տարագրութենէ առաջ 60—65 ընտանիք կը հաշուէր: Ունեցաւ բախտաւոր հայրենակիցներ տարագրութենէն առաջ, որոնք Ամերիկա անցան ու ներկայիս ամէնքն ալ լաւ գիրքերու տէր են, եւ ունին տուներ, ագարակներ, այլեւայլ սեփականութիւններ:

Այս գիւղը ունեցաւ երկրորդ բաժին (?) մը ալ: Ազատուեցան 20 ընտանիքներ տարագրութեան ժամանակ: Ներկայիս հոգիի 3 կամ 4 հոգի մնացած են Խարբերդ: Իսկ մնացեալները որ մեծ մասամբ այրիներ եւ կիներ էին, 1922ին գաղթեցին Սուրիա եւ յետոյ Ֆրանսա: Շատեր կը գտնուին արհեստով եւ գործարանի աշխատանքներով: Այս գիւղացիները ունին քիչ թէ շատ ուսում: Երիտասարդներէն շատերը ամուսնացած են, եւ իւրաքանչիւր ամուսնացող ունի 2-3 զաւակներ: Աղնձեցիներն թուով շատ են եւ ամէնքն ալ կարող անձեր եւ եթէ ուզեն, կրնան իրենց իրենց հայրենակիցներուն օգտակար դառնալ, առակայն շատ հեռու մնացին այս տեսակ աշխատանքներէ:

Ուրեմն Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի Աղնձեցիները ինչո՞ւ ականջ չեն տար կամ չեն զգար իրենց հայրենակիցներուն ձայնին ու վշտերը: Եւ ինչո՞ւ չեն հետեւիր «Թասաջէի» յորդորներուն, փոխադարձ օգնութեան մարմիններ կազմելու համար: Ձե՞ն լսեր Վալանսի եւ Լիոնի Խարբերդցիներու յառաջդիմութիւնը:

Ձե՞ն կրնար 5-10 ֆր. ամսավճար տրամադրել ի նպաստ միութեան մը:

Աշխատինք, եղբայրներ, կազմենք միութիւն մը եւ օգնութեան ձեռք մը, ի նպաստ մեր անպաշտպան հայրենակիցներուն: Վերջերս Հալէպի մէջ հայրենակից մը չքաւորութենէ մեռաւ, թողլով այրի մը եւ երկու երեք որբ զաւակներ: Ուրիշներ չունին հացատ ու զրկուած են ամէն տեսակ զուրգուրանքներէ:

Կ. Արսլանեան

ՍԷՕԼԷՕԶՑԻՆԵՐՈՒ

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ ՏԸ ՊԷՑԷՆՕ (Էն).— Իրերօգնութեան համար որոշ խումբերու մէջ եղած ձեռնարկները շատ հաճոյքով կը կարդամ «Յառաջ»ի մէջ:

Արդ, Ֆրանսայի մէկէ աւելի կեդրոններուն մէջ կարեւոր թիւով Սէօլէօզցի հայրենակիցներ ունինք, որոնք մինչեւ հիմա ունեցած չեն իրերօգնութեան նմանօրինակ շարժում մը: Ո՞ր օրուան կը սպասեն Սէօլէօզցի մեր հայրենակիցները: Քա՞ն են թէ արթուն, եւ կամ ո՞ր օրուան համար վերապահած են գրամը որ գոյացած է Վալանս եւ շրջականերու Սէօլէօզի Հայրենակցական Միութիւններու հաւաքեալ:

Հայրենակիցնե՛ր, գործելու ժամը հասած է: Մէկդի թողուցէք անձնական վէճերը եւ համախմբուեցէք օգնութեան գործի մը շուրջ, անօթութենէ փրկելու համար գործազրկութեան տագնապի զոհերը:

Ա. Օհաննէսեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԸ

ԼԻՈՆ, 3 Յունուար.— Գործազրկութեան տագնապը կը շարունակէ սաստկօրէն ծծմանձուլի տակ պահելով բիւրաւոր հայրենակիցներ անգործ ու անօգնական: Ցոյց ունէինք որ Լիոնի Նոր Ընտիր Գաւառ. Ժողովը ծրագիրներ կը խորհէր արդէն ձեռք օգնելու համար անգործներուն, սակայն մինչեւ հիմա ո՛չ մէկ աշխատանք չէ կատարուած այդ ուղղութեամբ: Դժբախտաբար Գաւառ. Ժողովին մէջ կան անձեր, որ կը կարծեն թէ ժողովը չի կրնար զբաղիլ անգործներու հարցով: Ու անոնց համար ձեռ ծախերի ու ծարելը աւելի արժէք ունին քան հանրային թշուառութիւնը: Ուրախ ըլլանք սակայն, որ Լիոնի Հայր. Միութիւններէն գտնուեցաւ մէկը որ նախաձեռնութիւնն առնելով գոյութիւն մէջ դրաւ 25 Հայր. Միութիւններու խորհրդակցական ժողովի հրաւիրելու:

Այդ քաջութենը ունեցաւ Հիւսէյնիկի Վերաշինաց Ծոմակէնքը, որ օրեր առաջ պաշտօնական նամակով շուրջ 25 հայրենակցական կազմակերպութիւններ ժողովի հրաւիրած էր յունուար 2ի կէ... բակին, Գ. Քէնտէրճեանի Ճաշարանը:

Ցաւալի է սակայն, որ շատ քիչ Հայր. Միութիւններ, թերահաւատ ըլլալով, բացակայ էին: Ներկայացուցիչներ ղրկած էին քանի մը Հայր. Միութիւններ միայն: Միութիւններ գնահատեցին Նախաձեռնող Միութեան ձեռնարկը, եւ որոշեցին գլխէն անոր վրայ երկրորդ անգամ խորհրդակցական ժողովի հրաւիրել Լիոնի բոլոր Հայր. Միութիւնները, առաջնորդելու համար մէնսային Վարչութիւն մը օրուան գործը պիտի ըլլայ ժամ առաջ օգնութեան հասնիլ անգործ հայ ընտանիքներուն: Առաջին քայլը առնուած է արդէն: Հարկ չկայ որ եւ է խորհրդածութեան ու լուսաբանութեան: Ինքնիրը շատ պարզ է եւ բոլորին ալ սրտին մօտիկ:

— Ցնծի անգործ հայ ընտանիքներուն: Ըստ ամբողջ նպաստակը: Միջոցներու եւ գործունէութեան մասին կը խօսինք, երբ գումարուի նոր ժողովը: Կան աւելի գործնական պայմաններ ու ճամբաներ.— Թող հաշ՛ին ձեռնարկ բերել: Մենք կը հաւատանք, որ միջհայրենակցական Միութեանց ժողովէն բխած մարմին մը լաւ գործեր կրնայ կատարել, նկատի ունենալով որ բաւական ցանց ունի գաղութին մէջ: Օրինակի համար Բալաֆ Հաւու. գիւղի Միութիւնը, խորհրդակցական առաջին ժողովին գրած էր նամակ մը, որ իբր թէ իրենց «կեդրոնը» թոյլ չի տար նման ձեռնարկներու մասնակցելու: Անոնց կեդրոնը կը գտնուի ոչ թէ Ֆրանսայի մէջ..., այլ Ամերիկա: Ինչո՞ւ ճիւղը նետել «կեդրոնին» մը վրայ, որ լաւ չունի թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ Լիոնի հայ գործաւորներու միջեւ: Եթէ Հիւսէյնիկի Վերաշինաց Միութեան այս ձեռնարկը ձախողի՝ պէտք է առ օրացման հանգամանքներուն մէջ խօսող Չատախօսները կարդի հրաւիրել, որպէս զի ամէն ազգասիրութիւն չքարոզեն:

— Անգործութի՛ւն, անգործութի՛ւն, կը լսէինք ամէն կողմէ: Սակայն Նոր տարին ծուցնել տուաւ ամէն ինչ: Ուրախութիւնն ու խրախճանքը այս տարի եւս կատարեցին մեր հայրենակիցները երգերով եւ ուտելիքի սխալի մը մէջ: Ասոնք բախտաւորներն են անշուշտ: Ուրեմն շատեր որ իրենց տնետակը քաշած, ճոխ ըրին իրենց զաւակներուն միամիտ կանչերը:

— Հայրի՛կ, ինծի գլխարկ մը չե՞ս առներ կաղանդին:

— Ես գլխարկ չեմ ուզեր, փայտէ ձի մը կ'ուզեմ:

— Ես ալ տղուոր կառք մը կ'ուզեմ, հայրիկ:

Ու հայրը երախաներուն ձեռքերը իր ափին մէջ առած, կը դիտէ անոնց աչքերը, կ'ունկնդրէ անոնց միամիտ գրոյցները չկրնալով ձեւացնելով: Ձեռքերը կը տանի գրպանը ուր «չէօրէօքի» տանը կայ միայն:

Նոր տարի՛, շատեր քեզ դիմաւորեցին երգերով, պարերով ու ցնծութեամբ: Իսկ շատեր քու սեմիդ վրայ իրենց տրտմութեան երգն ու աղբանքը թափեցին:

— «Երնէ՜կ թէ այս Նոր Տարին...»:

Թ. Հրակ

Դպրոցական հանդէս

ԿԱՐՏԱՆ, 4 յունուար.—Աւելի քան երեք տարի է որ մեր գաղութին մէջ ափ մը նախանձախնդիր հայրենակիցներու ջանքերով հիմնուած է Գիւլէօր Կրթասիրաց ընկերութիւնը, որուն խնամքին տակ 35-40 մանուկներ հայեցի դաստիարակութիւն կը ստանան: Շնորհիւ Կրթասիրացի անվհատ աշխատանքին բաւական մանուկներ այսօր կարդալ-գրել սորված են:

Տարեվերջին հանդէսը տեղի ունեցաւ 1931 Դեկտ. 31ին երեկոյեան ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. շէնքին մէջ: Խուռն բազմութիւն մը լեցուած էր սրահը ու անհամբեր կը սպասէր փոքրիկներու զանազան խաղերուն ու արտասանութիւններուն:

Նախագահ Գ. Հ. Ալեքսանեան համառօտակի ներկայացուց Կարտանի հայ գաղութին կրթական եւ ուսհա՞տարակ ազգային աշխատանքներն ու ճիգերը:

Ապա անդրադառնալով կրթասիրացի հիմնարկութեան տարեկէտին ու անոր կատարած կրթական աշխատանքներուն անցեալը.

— «Հայրենակիցներ, Կրթասիրացները այն աղգապահպանման ազդակներն են որ կը ձգտին ցեղին մշակոյթն ու սահմիկ քարերը վառ պահել, հայ նոր սերունդը դաստիարակել հայրենի շունչով ու զգացումով մեծցնել զանոնք իբրեւ հայու Ուրեմն, պէտք է քաջալերել ջանքերով ու տալ Կրթասիրացին որ աւելի եւս ընդլայնէ իր գործունէութեան սահմանը»:

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՉԱՐԱՆՑԵՆ

■■■

«Յուսաբեր» դեկտ. 29ի խմբագրականին մէջ վերլուծելով Թուրք Թերթերու վերջին գրգռիչ հրատարակութիւնները, կը շեշտէ.

— «Միլլիյէթ»ներէն աղէկ ո՛չ ոք գիտէ, թէ «Թուրքահայ մեռելներու» բոլոր ճիգերը Թուրք լրատուի մը հանրային կէնքը չունին հայ ժողովուրդին մէջ:

Գիտէ նաեւ, որ անհնար է ճարակ մէկ միլիոն նահատակ եւ մէկ ամբողջ հայրենիք:

Այս գիտակցութեան հիւանդագին արտայայտութիւններն են Թուրք մամուլի արիւնոտ զառանցանքները:

Մեր տեսնուած է, որ պետութիւն մը պաշտօնապէս, իր պաշտօնական օրգաններուն իսկ բերնով, ջարդերու մղձաւանջը պատմէ շարունակ դրկից երկրի մը մէջ ապաստան գտած խաղաղ ժողովուրդի մը բզկտուած բեկորին վրայ:

Որ ան ամէնուն մէջ՝ գաւազիր, ամէն տեղ՝ նենգութիւն, չորս կողմը անարգելի, բոլոր սահմաններուն վրայ՝ ըմբոստներ, եւ ամէն տեղ ու ամէն առիթով որոգայթներ եւ թշնամիներ տեսնէ:

Ինքնահալածումի անբուժելի տխուր մը, որմէ Թուրքը անկարող է փրկուիլ, քանի տակաւին փակուած չեն Ապրիլ 24ի եւ Լօզանի բաց հաշիւները:

Հաւատացէք, որ Թուրքը մեր յարութեան մեզմէ աւելի կը հաւատայ:

Հաւատացէք, որ ան մեզմէ շատ աւելի նաեւ արժէք կուտայ Լօզանին:

Հայ դատը թերեւս մեռած է մեր էֆէնտիներուն համար բայց երբեք Թուրքին:

Մենք ճշմարիտ թերեւս ունենանք՝ որոնք մոռնան Ապրիլ 24ը, սակայն դագանը գիտէ թէ հայ ցեղը երբեք պիտի չմոռնայ այս զարհուրելի եղեռնը:

Կը զգայ, կը հաւատայ ու գիտէ բարենին, որ պէտք է փակուին ու կարգադրուին մեր բաց ու առկախ մնացած հաշիւները:

Մի՞թէ դժուար է ըմբռնել Թուրք մամուլի հիւանդագին զառանցանքներուն թաքուն խորհուրդը:

Ցետոյ եղան բազմաթիւ արտասանութիւններ, զանազան հաճելի խաղեր ու մանկական երգեր: Բոլորն ալ յաջող եւ գնահատելի, շնորհիւ ուսուցչուհի Օր. Ալիսի եռանդուն ջանքերուն: Կար նաեւ անակնկալ մը, զոր շահեցաւ Գ. Ն. Գինոյեան:

Հանդէսի երկրորդ բաժնի մէջ ներկայացուեցաւ «Մամաթիացի Աբէկ ազան»: Խաղը առհասարակ անցաւ յաջող, սակայն կարգապահութիւնը կը պակսէր: Հանդէսը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր:

Լ. Գայաճանեան

Ներգաղթի համար

Բարեգործականի գրասենեակէն կը ծաղորդեն մեզ (4 յունուար).—

Շնորհակալութեամբ կ'արձանագրենք Հայաստանի ներգաղթին համար ստացուած կամ խոստացուած հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Գրիւէշէն Մարեան եղբարք 105,000 ֆրանք. Տր. Գ. Մ. Քալանթարեանց 1000 եւ Գ. Ա. Սեֆերեան 500 պէյժ. ֆր. Անվէրաէն Գ. Ն. Չաւքերթէն 5000 ֆրանք. Տր. Նիսէն Ե. Աղաթօն Պէյ 1000 ֆր. Բագլէնտէն Տ. Ղարիպ Աւագեան 150 տոլար, Բոստոնայի գաղութին կազմակերպած ներկայացման արդիւնքը 41,721 լեյ, Վիէնի գաղութին հանգանակութիւնը 1310 ֆրանք:

Իսկ Սուրիոյ անապաստան գաղթականներու տեղաւորման համար ըստ յանձնառութեան Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեան 3200 անգլ. ոսկի եւ Գարեգին Ա. եւ Մ. Գարակէօզեան 5000 տոլար վճարած են: Վերջիններս յօդուտ Ցանաստանի գաղթականներուն տրամադրած են նաեւ 1000 տոլարի նպաստագրամ մը:

— Երբ մէկ կողմէ յառաջ կը տարուին Նուպարաշէնի շինութիւնները, Հայրենակցական Միութիւններէն ոմանք կուգան սիրայօժար յծուիլ նոյն հայրենաշէն մեծ ծրագրին, որպէս որ Նոր Զէյթունի, Նոր Այնթապ եւ Նոր Թլկատինի թաղամասերէն վերջ, որոշուած է նաեւ ըստ համաձայնութեան Նուպարաշէնի մէջ կառուցանել Նոր Հաճընի թաղամասը: Ինչպէս յայտնի է, տրամադրուած հիմնադրամները կրկնապատկուելով ըստ ամէն այդ թաղամասերը պիտի ունենան կրկին թիւ բնակարաններ եւ նոյն համեմատութեամբ ալ կրկին թիւով հայրենակիցներ հոն պիտի տեղաւորուին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԼԻՈՆ, 2 Յունուար — Յունուար 10ին, կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30ին Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր ախոյեանական վերջին խաղը պիտի խաղայ իր դաշտին վրայ (Տէսին), Ֆրանսական Էքսէլսիոր Գիլեալ-Լիոն զօրաւոր խումբին դէմ:

Երկու խումբերն ալ իրենց կարգին մէջ շահած կէտերու առաւելութեամբ հաւասար ըլլալով, բուռն խաղարկութիւն մըստեղի պիտի ունենայ երկու խումբերու միջեւ: Երկուստեք ամէն ջանք ի գործ պիտի դրուի որպէս զի «Ֆինալ»ի հասնին:

Իբր քաջալերանք Հ. Մ. Ը. Մ.ի, արհեստաւորներ Գ. Կարօ Օհանեան, խոստացած է թէյասեղան մը պատրաստել խաղէն վերջ, եթէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը յաղթական ելլէ:

Յոյսով ենք թէ Տէսինի հայրենակիցներն ալ իրենց ներկայութեամբ պիտի քաջալերեն:

Տ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի սահմանակից հայրենակիցներու

ԼՈՆՏՈՆ.— Առանձնապէս կը խնդրեմ Ագուլիսի (Զոկ), Մեղրիի, Օրտուբադի, Գարս. Գարատաղի, Նախիջեւանի, Փայաջիդի, Արդահանի եւ շրջակայ գաւառներու տեղական պայմաններին, բարքերին, սովորութիւններին եւ աւանդութիւններին ծանօթ հայրենակիցներէն գրել ինձ իրենց հասցէն, կարգադրելու մի ժամադրութիւն եւ խօսելու մի քանի հետաքրքրական խնդիրների մասին: Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հնագէտների թարգմանած աստղական եւ խաթթիական բեւեռագրերը լուսաբանել կարենալու համար պէտք ունիմ տեղական ծառերի, բոյսերի, ձիաբուծութեան վերաբերեալ ամէն կարգի տեղեկութիւնների, որոնց գոյութիւն չունին մեր գրաւոր աղբիւրների մէջ: Կը խնդրեմ գրել շուտ: Կը վճարեմ փոքրիկ ծախքեր:

Արշակ Սաֆրաստեան

Լուրի մը առթիւ

Իրազեկ մը կարդալով «Յառաջ»ի դեկտ. 31 թիւին մէջ Ա. Ինճուճեան տան ձախողանքի լուրը, կը խնդրէ հետեւեալ ճշգրտումները կատարել.

Ինճուճեան տան պարտքը մէկուկէս միլիոնը չանցնիր եւ տասը փոխարէն, երկու երեք անգամը ապրանք ունի: Համաշխարհային տագնապին հետեւանքով ապրանքը չծախուելով, նեղութեան մատնուեցաւ եւ առիթ ունեցաւ դատական խորհուրդին օգնութիւնը պահանջել, որպէսզի իր գործերը կարգադրէ եւ այս օգնութիւնն ալ չմերժուեցաւ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ ՎԱՍՏԱԿ, առեւտրական եւ տնտեսական հանդէս: Թիւ 2 եւ 3 (Նոյ. եւ Դեկ. 1931): Անհրաժեշտ հայ առեւտրականներու: Տարեկան բաժանեգին երկու տոլար: Հասցէ՝ «Hai Vaedag» Pub. Co. P. O. Box 194 Sta. A. Boston. Mass. (U. S. A.):

Երրորդ թիւին մէջ հարկեր տարերի պարզեւ մը՝ չորս առեւտրական նիւթերու համար:

ԱԴ-ՏԱՂԻ ՔԱՌԱՄԵԱՅ ԴՈՅԱՄԱՐՏԸ: Հեղինակներ՝ Կ. Գալուստեան եւ Ն. Գարիկեան: 312 մեծադիր էջ: Պատկերազարդ: Տպգր. Ա. Արապեան: Գին 20 ֆրանք: Հասոյթին կէսը Զաթ գիւղի Հայր. Միութեան:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Ցաւալի ընդարձակումը նոր ծախքեր ծիրկադրած ըլլալով մեզի, չենք կրնար ընթացք տալ զեղչեալ գնով բաժանորդագրութեանց ծամար եղած դիմումներուն:

Վարչութիւն

Փլովէշդի.երը այս վերջին վայրին երկաթուղիի հոլթանցքին մէջ, երկու անձեր նետուեցան իջնալ արժին վրայ եւ փորձեցին վարչապետը դարձնել գաշոյնով։

Շնորհիւ կառավարին արթնամտութեան եւ օգնութեան, յարձակողները կարելի եղաւ փախցնել եւ ինքնաշարժը ամբողջ արագութեամբ մեկնեցաւ դէպի Քանվէնա, ուր վարչապետը անմիջապէս հաղորդեց յարձակումը որուն ենթարկուած էր։ Շատ չանցած, ոճրագործները ձերբակալուեցան։ Երկու գիւղացիներ են, որոնք յայտնեցին թէ չէին գիտեր որ Ռումանիոյ վարչապետն էր եւ թէ իրենց արարքը գործած են գինովութեան ազդեցութեամբ։

Մարսիլիոյ Հայուն ոճիրը

Երէկ Մարսիլիոյ մէջ գործուած ոճրի մը լուրը հաղորդեր էինք. հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին այս մասին։ 4 ամիս առաջ, իր կնոջմէն բաժնուեր էր Խորէն Վարդանեան, որ կը բնակէր Լա Վիսթ, կինը գնաց կենակցելու իր ամուսնին ընկերոջը Յակոբ Քէշիշեանի հետ, Սէն՛ թ'Անթուանի արուարձանին մէջ։

Զորս ամիս իր կնոջմէն բաժնուած ապրելէ վերջ է որ խաբուած ամուսինը ընկերակցութեամբ Սրշակ Օհանեանի գնաց վրէժ լուծելու եւ երկուքը մէկ, յարձակեցան կնոջ եւ իր սիրականին վրայ, զոր վիրաւորեցին բրտօրէն նախ հին հրացանի մը կոթով եւ յետոյ դանակով։ Վիրաւորները փոխադրուած են հիւանդանոց, իսկ ոճրագործները, ինչպէս գրեր էինք ձերբակալուած են։

Փոփոխութիւններ ֆրանսական դահլիճին մէջ

Խորհրդարանական շրջանակներու մէջ, զրոյց կը շրջի թէ Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ մտադրութիւն ունի փոփոխութիւններ կատարելու Նախարարական կազմին մէջ։ Այս զրոյցը շրջած պահուն, պատերազմական Նախարարը Պ. Մաժինօ չէր մեռած։ Պ. Լավալ ստիպուած արդէն պիտի նշանակէ անոր յաջորդը։ Ասկից զատ կը խօսուի նաեւ արտաքին Նախարարին Պ. Պրիանի առողջական վիճակին մասին։ Կ'ըսուի թէ յառաջիկայ երկուշաբթի, Խորհրդարանի վերաբացման օրը, Պ. Լավալ պիտի ներկայանայ վերակազմուած դահլիճով։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ Գուա Քոլոմպի Ջէյթուն կոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին rue Charles Chefson, ծխավաճառին սրահին մէջ։ կը խօսի ընկ. Լ. Գեւոնեան։ կը հրաւիրուին բոլոր խումբերու ընկերները։

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ժողովի այս Կիրակի ժամը 4.30ին Մոնփարնասի ծանօթ սրճարանը, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն, Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ամսական ժողովը այսօր Ուրբաթ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք:

ԿՐԸՆՈՊԼԻԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաա. միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Լուի եւ Գալ. Օտտոփ Գաա. Միութեանց բոլոր ընդիրները։ Ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Ժողովէն վերջ խնջոյք։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Նահանգային Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ, 61 րիւ Մէօսիէ լը Փրէնս Փարիզ (5)։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

Վարչութիւն

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Լիոնի մասնճիւղի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Rue Duguesclin եւ Rue monceyի անկիւնը սրճարան Անտրէի ներքնասրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ, բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Վարչութիւն

ՌՈՒԲԷՆ ՈՐԲԵՐԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ, հոգեհանգիստ մը տեղի կ'ունենայ Մայրաւեան վարժարանին մէջ (26 Rue Troyon, Sèvres) Կիրակի, 10 յունուար ժամը 3ին։ Պիտի խօսին Հ. Թօրոսեան, Պ. Վ. Մալէզեան, Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան։ Արտասանութիւններ եւ խմբերգ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Նիւթէ գիւղացի ծօրեղբօրորդիս Յովհաննէս Օհանեանը 22—23 տարեկան, հօր անուն Մարտիրոս, մօր անուն՝ Նալլը։ Քրոջ անուն՝ Ագնիւ, եղբօր անուն Մարկոս։ 1926ին գեղլրութէն Ֆրանսա եկած եւ Արժանթին մեկնած է։ Իմացնել C. Ohanian No. mll 8565, 2)2 Regiment etranger 7e cie. Meknes, Maroc.

Ստորեւ լուր տուողին եռամսեայ «Յառաջ» նուէր:

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տաճատ Ցակոբեանները, իրենց մօր անուն՝ Մառա, հօր անուն՝ Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանականին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը։

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Պ. Յակոբեանի, 14 Rue Orlolan. Paris։ Ճշգրիտ լուր տուողին 300 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Կրընօպլը, Տ. Մ.— 50 ֆրանք։
Փոն տը Քլէքս, Ժ. Մ.— 35:
Սէն թ'Օպան Խաչ.— 35։
Մարսէյլ, Խ. Թ.— 35։
Վանցա, Յ. Պ.— 100։ Սկսանք ղրկել։
Մարսէյլ, Գործ.— 752։
Էփինէյ, Ա. Տ. Յ.— 140։
Թրիւա, Գ. Խ.— 50։
Մեց Պարս— 140:
Էթուի. Տէրտ.— 35։
Մարսէյլ, Պ. Վ.— 70։
Անվէրս, Ն. Զ.— 200։
Թիէմոնէն, Կուզ.— 70։
Նիս, Մ. Տ.— 35:
Վարշաւիա, Ա, Ա.— 50։
Գրիւսէլ. Կ. Զ.— 50 մառք։
Լա Ռաշէլ, Ա. Ս — 35։
Լա Սիօթա, Գ. Դ.— 140։ Սկսանք ղրկել:
Սէն Միշէլ Սիւռ Օրժ, Իշխ.Ա.— 75։
Ռըբէլ, Աղ.— 35։
Նէօյեի, Հ. Ո.— 140։
Շամփանեը օ մոն տ'Օր, Մ.Թ.— 35։ Սկսանք ղրկել։
Պաղտատ, Գ. Կ.— 2 անգլ.։
Փարիզ (16) Արգ.— 140։
Ռուած Վասէ, Յ. Պ — 35։
Վիլֆռանշ, Ա. Խ.— 50։
Անիէռ, Գ. Մ.— 35։
Սէն թ'Օպան, Յ. Զ.— 70։
Տէփին, Զ. Ռ.— 70։
Փարիզ, Ռուս. Մ.— 55։
Պէր լա Շէզ, Գ. Վ.— 70։
Մոնմօրսի, Մ. Ա.— 20։
Քանտիա. Ա. Մ.— 200։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

11.—ՀԱՅ ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ ՄԱՐԶԱՆՔ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷԻՆ ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ ՄԷՋ, ՔԱԼԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՊՈԼՍՈՅ ՎՐԱՅ...

Մկրտիչ սարկաւագը կը գրէ թէ կեռասները հասած են արդէն, թէ քանի մը օրէն բազմաթիւ ու խոշոր կողովներով կեռաս պիտի ղրկէ ձեզի։ Կեցէք. ձեզի վերադարձնեմ այդ նամակը։

Երբ այսպէս կը խօսէի, միւս կողմէ գրպաններս կը խուզարկէի, իբր թէ նամակ կը փնտռեմ։ Նոյն առեն աչքերուս ծայրովը կը լրտեսէի զանոնք։ Քահանաները շփոթած ու շուարած՝ եւ իրենց շրթները շարժելով իրարու կը պատուիրէին բան մը չխոստովանիլ։

— Նամակը կարծեմ միւս վերարկուիս գրպանը մոռցած եմ, վաղը կը գտնեմ եւ ձեզի կը ղրկեմ։

Քահանաներէն մէկը ըսաւ.

— Մկրտիչ սարկաւա՛գ... Մկրտիչ սարկաւա՛գ...կեռաս...փաշա՛, ես կը ճանչնամ այդ Մկրտիչ սարկաւագը։

Ցանկարծ միւս քահանան միջամտեց եւ ըսաւ.

— Ծօ՛, դուն ալ, ուրկէ՞ց կը ճանչնաս դուն այդ սարկաւագը, բերանդ ժողվէ՛ եւ մի՛ զառանցեր...

— Կը ճանչնամ, կը ճանչնամ, սակայն կեռասի խնդիրն է, որ չհասկցայ...

Նորէն հարցուցի.

— Լա՛ւ, Համբարձումը ու Գրիգորն ալ չէ՞ք ճանչնար:

— Ո՛չ, չենք ճանչնար։

— Լա՛ւ, անոնք քովի սենեակը նստած են հիմա, եւ առաջ ըսին թէ կը ճանչնան ձեզ, թէ կը թղթակցին ձեզ հետ, թէ յերիւրածոյ բան է կեռասի պատմութիւնը, թէ Պարտիզակի մէջ տեղի կ'ունենան զինուորական մարզանքներ, որոնց կը մասնակցին, թէ մօտ օրէն Պոլսոյ մէջ պիտի ծագի յեղափոխութիւն մը, եւ հայ ֆէտայիները Իզմիթի ճակատէն պիտի յարձակին Պոլսոյ վրայ, թէ իրենք ալ պիտի մասնակցին այդ յառաջխաղացութեան: Հիմա ձեզ երեսերեսի պիտի բերեմ անոնց հետ: Տեսնենք ի՞նչ պիտի ըսէք։ Մ՛ն, արժանապատիւ տէրհայրիկներ, պաշտպանեցէք ձեր անմեղութիւնը...

Մէկը. բարկութենէն խենդեցածի պէս, պոռաց.

— Եթէ այդ անիծեալները մատնեցին բոլորը, թող Աստուծոյ կրակին հանդիպին։ Ես ալ պիտի ըսեմ ճշմարտութիւնը: Մեզ խաբեցին։ Թոռոսթէյէն 5000 հոգի եկաւ, Իզ. միթի եւ Պարտիզակի մէջ ալ 1000 զինուած ֆէտայիներ կան, ըսին։ Այս շարժումը պիտի գային բոլորը և Պոլսոյ մէջ հայ ֆէտայիներուն թիւը պիտի հասնէր 17,000ի: Եթէ մենք կամիտէին մէջ չարձանագրուէինք, ըսին որ պիտի սպաննէին մեզ։ Մենք ալ, ինչ ընենք, վախցանք։ Սակայն մենք զարծոն որեւէ գեր չստանձնեցինք։ Ի՞նչ ընենք. փաշա, վախցանք մեր հոգիէն։

— Անցեալները Աստուծոյ երթալ ուզեցիք. ի՞նչ էր պատճառը։

— Ի՞նչ, լաւ, այդ ալ ըսենք։ Պատրիարքը մեզ Աստուծոյ կ'ուզէր ղրկել, հրահանգ տալով կամիտէին անդամ արձանագրել եւ հանգանակութիւն կատարել յեղափոխութեան համար։ Սակայն եթէ մենք երթայինք, այդպիսի բան չպիտի ընէինք։ Մտածեցինք հեռանալ այս փորձանք քաղաքէն, այնուհետեւ Աստուած մեծ է. ըսինք։ Ձերդ Բարձրութիւնը երեւան հանեց ամէն բան եւ արտօնութիւն չտալով Պոլիս մնացինք։

— Եթէ զոցած ըլլայիք, միթէ՞ աղասաւորութեան չպիտի հրաւիրէիք ֆէտայիները։

— Աստուած չընէ, բան մըն ալ չպիտի ընէինք։ Ինչպէս ըսինք՝ այնպէս ցոյց պիտի տայինք թէ ձեզ գործունէութեան մէջ ենք, եւ կամիտէն խաբելով պիտի ազատէինք մեր կեանքը։

— Ինչ որ է, զանք հիմա Պարտիզակի կեռասներու խնդիրին։ Մկրտիչ սարկաւագին, Համբարձումէն ու Գրիգորէն զատ ո՞վ կայ այնտեղ։ Այսինքն, միայն այս մարդի՞կն էին, որ Պարտիզակի անուշիկ կեռասներ Պոլիս ղրկելու պաշտօնն ունէին։ Ուրիշ նման գործակատար չկա՞ր։

— Այլեւս անկարելի է բան մը ծածկել Ձերդ Բարձրութենէն։ Ըսենք ինչ որ գիտենք։ Կը խնդրենք որ ներէք մեզի։ Պիտի խոստովանինք ինչ որ գիտենք։ Սակայն խօսք կուտա՞ք, որ չպիտի բանտարկէք մեզ։

— Ձեզ պատա կը թողում, եթէ երդում ընէք ձեր կրօնքին վրայ թէ համոզուած ըլլալով որ ձեր ըրածը բարի գործ չէ, այլ ոճիր ու խառնակչութիւն, այսուհետեւ անգամ մըն ալ չպիտի զբաղիք նման այդպիսի գործերով, ընդհակառակն պիտի քաշուիք ձեր եկեղեցին, աղօթելու եւ ժողովուրդը բարոյապէս կրթելու համար միայն։

— Այո, ինչպէս ըսիք, ոճիր են այս գործերը։ Սակայն, զիտնալով հանդերձ թէ այդպէս է, կը վախնանք կամիտէէն։ Մենք սխալեցանք, որովհետեւ խաբուեցանք եւ վախցանք։ Աստուած թող ներէ մեր ... քերուն։ Ձեզի խօսք կուտա... երդում կ'ընենք, որ անգամ մըն ... չպիտի զբաղինք այսպիսի գործ...

— Լաւ, կը հաւատամ ... պատմեցէք նայիմ, ո՛վ են ... Պարտիզակի մէջ։

— Փաշա՛, ներկայիս ... զակի մէջ կը գտնուին, ... սարկաւագէն զատ, Վանցի ... ծեւ եւ անտառապահ Ռուբէն... կամիտէին գլխաւոր եւ զործօ... դամներն են։ Կամիտէն բազ... զէնքեր յանձնած է ասոնց։ ... միտէէններ ֆէտայի կը հա... Այդ ֆէտայիները, այս ... Պոլիս պիտի հասնին, մասն... համար խռովութիւններուն։

— Աղաատմութիւնը ... տեղի պիտի ունենայ Պոլսոյ ... ե՞րբ եւ ի՞նչ միջոցներով։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Gobelins 19-78
(ԻՋԵՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 9 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

9 JANVIER 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1772

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Խօսինք նաեւ այս երկու հեռաւոր գաղութներու մասին, ամբողջացուցած ըլլալու համար մեր ընդհանուր ակնարկը՝ արտասահմանի ազգային կեանքի մասին։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆի մէջ, երկու-երեք տարիէ ի վեր կը ձեւմուի ազգային կեանքը։ Կրթական նոր ծրագիրը, որ պարտաւորիչ է բոլոր փոքրամասնութեանց համար, իր հետ բերաւ որոշ սահմանափակումներ։ Կառավարութիւնը կը ձգտի մինչեւ բարեացակամ, սակայն օրէնքին տրամադրութիւնները թոյլ չեն տար ազգային դպրոցները վարել այնպէս ինչպէս տարիներ առաջ, եւ տարիներով։

Զանազան դիմումներու շնորհիւ, կարելի եղաւ մեղմացումներ ստանալ եւ սատիճանաբար գործադրել կրթական ծրագիրը։ Բոլոր դպրոցներուն մէջ, մեծապէս աւելցած են պարսկերէնի դասերը։

Նոր ծրագրին պարտադրութենէն յետոյ, կարգ մը խորհրդակցութիւններ կատարուեցան, լայն կամ նեղ։ 1931ի ընթացքին տեղի ունեցաւ ուսուցիչներու համագումար մը՝ Թէհրանի մէջ։ Ետքոյ՝ ազգային համագումար մը՝ թեմական կազմակերպութեան համար։

Առաջինը տուած է շարք մը գործնական որոշումներ, որոնք եթէ չնդհանրանան, ապահովաբար մեծապէս պիտի թեթեւցնեն կրթական հոգերը։ Իսկ երկրորդին վերջնական ելքը ժամանակի կը կարօտի Որքան գիտենք, համագումարին գլխաւոր նպատակն էր ներդաշնակութիւն հաստատել երկու թեմերուն, Ատրպատականի եւ հարաւային Պարսկաստանի միջեւ։

Դժբախտաբար այստեղ ալ զանազան խումբեր թունաւորուած են ներքին եւ արտաքին բանսարկութիւններով։ Հիմնական ձեռնարկներու առեն, միշտ ալ գործ կը խանգարեն կամխակալ կարծիքները։ Այս տխուր իրողութիւնը մասնաւորապէս շեշտուած է հարաւային շրջանին մէջ, որուն կեդրոնն է Թէհրան։

Իբրեւ սահմանամերձ շրջան, Ատրպատականի նահանգը ենթակայ ըլլալով երկու դրացիներու, Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ մասնաւոր ուշադրութեան, հայկական կեանքը սահմանափակուած է դպրոցներու, ակումբներու եւ առաջնորդարանին մէջ։ Այն աստիճան որ, հաւաքին ներկայացուցիչներն անգամ ընդհատուած են։ Կարճ խօսքով, իշխանութիւնը չուզեր վիրաւորել հարեւաններու դիւրազգածութիւնը, թէեւ անոնք նարտոյտ կը գործածեն միշտ «չխառնել»ը։

Պարսկաստան իր արտաքին շահերը ապահովելու համար, կը նախընտրէ փոփոխել իր աւանդական քաղաքականութիւնը։ Միւս կողմէ, նորագարթ ազգայնականութիւնը կը ձգտի խզել անցեալին հետ եղած կապերը, հետեւողութեամբ քէմալականութեան։ Բայց ոչ անոր պէս յախուռն եւ արմատական։

Այս բոլոր պարագաները եւ դրացիներու հետ կնքուած դաշնագիրները ուղղակի կ'անդրադառնան փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն վրայ։ Այնպէս որ, այս 70,000նոց գաղութն ալ ստիպուած է նոր քաղաքականութեան համաձայն ձեւակերպել իր կեանքը։ Իրաւունքներու խիստ կաշկանդում չկայ, բայց անհրաժեշտ է արթնութիւն եւ հաւաքական, միակամ աշխատանք, եղած իրաւունքները ամրապնդելու, զանոնք նոր օրէնքներու ներքութեանց յարմարցնելու համար։

×

ԱՄԵՐԻԿԱ. — Մ. Նահանգներուն եւ Գանատայի մէջ, 1931ին, աւելի ձեւաւորուեցաւ նոր սերունդի փրկութեան աշխատանքը։ Առաջնորդարանը՝ իր յարակից ժողովներով՝ մշակած է ծրագիր մը, որ կը ձգտի կարելի եղածին չափ սահմանափակել օտարացման ալիքը։ Տարէցներուն համար վախ չկայ, որովհետեւ անոնք վաղուց կապուած են զանազան հաստատութեանց հետ, եկեղեցիներէն մինչեւ քաղաքական կուսակցութիւնները, Հայր. Միութիւնները, Բարեգործականը եւ ուրիշ բազմազան յենարաններ։ Ասոնք բոլորն ալ տիրական դեր կը կատարեն այդ հին գաղութին մէջ, աջակցութեամբ նիւթապէս բարգաւաճ մամուլի մը։

Բոլորովին տարբեր է նորերու պարագան, ինչպէս այստեղ, մեր աչքին առջեւ Ֆրանսայի մէջ դպրոցական թոռներ չհասան տակաւին, այնինչ Ամերիկայի մէջ, 80-90ական թուականներու գաղթականները արդէն ունին հասուն զաւակներ եւ ճեմարանական կամ համալսարանական թոռներ…

Տնտեսական զարհուրելի տագնապը, որ կը տեւէ երկու տարիէ ի վեր, 1931ին աւելի շեշտեց ինքնապաշտպանութեան ձգտումը եւ այնքան առատաձեռն այս գաղութը ստիպուած է քիչ մըն ալ իր մասին մտածել։

Ինչ կը վերաբերի հարաւ. Ամերիկայի գաղութին — 15,000 հոգի — բաղդատաբար նոր ըլլալով, դեռ նոյն ուժգնութեամբ չզգար օտարացման վտանգը։

Գաղութը փռուած է Արժանթինի, Պրազիլիոյ եւ Ուրուկուէյի անսահման տարածութեանց վրայ, կեդրոն վայրերու մէջ, եւ ունի քիչշատ կազմակերպուած կեանք, Ազգ. եւ Հայր. Միութիւններով, մատուռներով եւ ծաղկոցներով։ Մեր ընկերները կոկիկ շաբաթաթերթ մըն ալ հիմնեցին Պուէնոս-Այրէսի մէջ («Արմէնիա»)։

Այստեղ ալ, տնտեսական տագնապը եւ դրամին անկումը խոր մտահոգութեան մատնած են ամբողջ գաղութը։ Դժուա՞ր է ըսել թէ որո՛ւն վիճակն է աւելի գէշ,— հիւսիսային երկրամասի՞ն, որ 8-10 օր հեռու է Փարիզէն, թէ հարաւային աշխարհամասին, — 22 օրուան ճամբայ…

Այս գաղութը կը կարօտի լուրջ աշխատանքի, մանաւանդ նկատի առնելով իր չափազանց հեռաւորութիւնը հայկական կեդրոններէ եւ ցիրուցան վիճակը։ Հիւս. Ամերիկան, նոյնքան համայնակուլ ծով մը, գոնէ ունի ինքնապաշտպանութեան հզօր եւ ծաւալուն ցանցեր։ Իսկ ղէպի հարաւ, ամէն ինչ «ի լինելութեան» է։

Կոյս գետին մըն է այս երկրամասը, ամէն տեսակէտով։ Եր բաւէ որ աշխատողներ չպակսին։

Շ.

Հայ բեկնածուներ Սուրիոյ մէջ

Սուրիոյ երեսփ. ընտրութեանց առթիւ, մինչեւ 19 դեկտեմբեր, պաշտօնապէս դիմում կատարած են հետեւեալ հայ թեկնածուները.— Պ. Պ. Բիւզանդեան Միհրան, Երէցեան Մատթէոս, Տագիկեան Յարութիւն, Ճանճի Նիկողոս, Միլէքթաշեան Վահան, Սիւլահեան Հրանտ, Փափազեան Հրաչ, Չէթէլեան Ստեփաննոս, Միքայէլեան Գաբրիէլ։

Վերջին պահուն թեկնածուներէն շատերը իրենց թեկնածութիւնները ետ առած են։

Պալքանեան Միութիւնը

Պոլսոյ Պալքանեան խորհրդաժողովին մէկ որոշմանը համաձայն, ազգային զանազան յանձնախումբերուն կը յանձնարարուէր իրենց հանգիպումներու ընթացքին՝ ուսումնասիրել Պալքանեան երկիրներու ձեռնեցումը որդեգրող պատճառներու վերացման միջոցները։ Այս որոշման համաձայն, Ալպանիայէն խումբ մը պատուիրակներ Սոֆիա հասան։ Կազմուեցաւ ալպանօ-պուլկար խառն յանձնախումբ մը, որ պիտի քննէ օրակարգի վրայ դրուած կարգ մը հարցեր։

Ոչ-յարձակման դաշինքին շուրջ

Ռումանիոյ Ծագաւորը ունկնդրութեան ընդունեց արտաքին նախարարը, որ իրեն պարզեց Ռուսիոյ հետ կնքելի ոչ-յարձակման դաշինքին բնոյթ հարցերը։

Ռումանիոյ «Թալինավրիայի» թերթը ծաւանութիւն յայտնեց արտաքին նախարարին կողմէ Ռիկայի ներկայացուցչին տրուած հրահանգներուն, Ռուսիոյ հետ կատարուելիք բանակցութեանց մասին։

Ռուսիոյ եւ Ռումանիոյ ներկայացուցիչներն արդէն յարաբերութեան մէջ մտած են։

Դիւանագիտական շրջանակները կը յուսան թէ վերջ. կառավարութիւնը պիտի ընդունի Ռումանիոյ թանաձեւը, որուն համաձայն դաշինքը պէտք է երաշխաւորէ ներկայիս, ստորագիր կողմերու գերիշխանութեան տակ գտնուած հողերու ամբողջականութիւնը։

Սակայն ռումէն սգատականներու թերթը կը գրէ թէ պոլշեւիկներու կողմէ Ռիկայի մէջ ներկայացուած հակառաջարկը կը մերժէ ոչ-յարձակման դաշինքի մէջ դնել հողային երաշխաւորութեան տրամադրութիւն մը։

Այս թերթը կ'աւելցնէ թէ իր պատասխանին մէջ, ռումէն կառավարութիւնը չպիտի ընդունի պոլշեւիկներու այս տեսակէտը եւ ընդհակառակն, պիտի պնդէ որ այս հարցը յստակօրէն ճշդուի։

Արտաքին նախարարը բանակցութեանց մասին տեղեկութիւններ տուաւ քաղաքական կուսակցութեանց։

Ընդհ. ներում Պուլկարիոյ մէջ

Սոպրանիէն յունուար 5ին քուէարկեց օրինագիծ մը, որով ընդհ. ներում կը շնորհուի բոլոր քաղաքական յանցաւորներուն, սկսելով մեծ պատերազմի շրջանէն։ Բացառութիւն կը համարուին այն ծանր յանցանքները որ գործուած են երկրին ապահովութեան դէմ եւ արժանի են մահապատժի։ Այս բացառութիւնը կը վերաբերի հողագործական կուսակցութեան վտարանդի անդամներուն, — Օպով, Աթանասով, Աթանասով եւ Ստոյանով։ Սոպրանիէն իրաւասութիւն տուաւ կառավարութեան՝ առաջիկային թեթեւցնելու այս կարգի յանցանքներու պատիժը։ Այսպէս, մահապատիժները պարզ բանտարկութեան պիտի վերածուին, որով այս կարգի յանցաւորներն ալ պիտի կրնան օգտուիլ ընդհ. ներումէն։

Համայնավարներն ալ զրկուեցան ընդհ. ներումէն։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԸ

Նո՞ր թէ վերակազմուած դահլիճ

Վերջնապէս յայտնի է այլեւս թէ ֆրանսական կառավարութիւնը՝ Թարտիէօ մէկտեղ Պ. Լավալի վարչապետութեան տակ, պիտի փոխուի կամ պիտի վերակազմուի։

Քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ Պ. Լավալ, հանրապետութեան նախագահին համաձայնութեամբ, պիտի ջանայ նոր դահլիճ մը կազմել, հանրապետական աջակողմեան համախմբումով ու կեդրոնացումով։

Այս կերպով, խորհրդարանական մեծամասնութիւնը աւելի ուժեղացնելու համար, կառավարական բոլոր կուսակցութիւնները պիտի հրաւիրուին մասնակցելու կառավարական կազմին։ Մէկ խօսքով, Պ. Լավալ կ'ուզէ իր կազմին փարձել հանրապետական ուժերու կեդրոնացումը՝ Փուանքարէի, Պրիանի եւ Թարտիէօի յաջորդական ձախողումներէն յետոյ։

Հաւանական կը նկատուի նաեւ որ դահլիճը վերակազմութեան ենթարկուի։ Այդ պարագային, կ'ըսուի թէ Պ. Թարտիէօ՝ ներկայիս երկրագործական նախարար, պիտի ստանձնէ ներքին նախարարութիւնը։ Իսկ Պ. Լավալ որ միեւնոյն ատեն ստորդ կը վարէր ներքին նախարարութիւնը, վարչապետ մնալով մէկտեղ պիտի ստանձնէ արտաքին նախարարութիւնը՝ Պ. Պրիանի տեղ, որուն եզէմ առնէ մերժէր բաւուն պայքար կը մղեն աջ տարրերը։

Ամէն պարագայի մէջ, յառաջիկայ երեքշաբթիէն առաջ յայտնի չպիտի ըլլայ նոր դահլիճին կազմը։ Հիւանդ օր ազգային թաղումը պիտի կատարուի պատերազմական նախարարին Մաժինոյի։ Յաջորդ օրը միայն Պ. Լավալ հանրապետութեան նախագահին պիտի ներկայացնէ դահլիճին հրաժարականը։

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԸ

Պոմպէյի ընդհ. կառավարիչին մէկ զեկոյցը կը յայտնէ թէ վերջին 4 հրամանագրերով տրուած բացառիկ իրաւասութիւնները պիտի գործադրուին միայն ընդդէմ հնդիկ ազգ. խորհուրդին, եթէ փորձէ խափանել կառավարութեան գործունէութիւնը եւ այս կերպով «վնասել ժողովուրդին իրաւունքներուն»։

Բոլոր քաղաքներու կառավարիչներն անհատապէս հրահանգ առած են եւ որոշած նմանօրինակ քայլեր առնել ընդդէմ հնդիկ ազգայնական շարժման եւ մասնաւորապէս դէ՛ավարներուն։ Պէնկալի կառավարիչը երկրագործութեան եւ առեւտուրի բնիկ թէ եւրոպացի ներկայացուցիչներուն յայտնեց թէ վճռած է ապահովել քաղաքացիներու պաշտպանութիւնը եւ հսկել որ գործերը կանոնաւոր ընթացքի մէջ մնան։

Հնդկաստանի փոխարքան իր մօտ հրաւիրեց քաղաքական կուսակցութեանց պետերն ու նոր Սեղանի պատգամաւորները, խորհրդակցելու համար կացութեան մասին։

Հնդիկ ազգ. խորհուրդին նոր նախագահը Տօքթ. Անսարի յայտարարութիւններ ըրաւ՝ խօսելով Կանտիի ձերբակալման մասին։ Անսարի մեղադրեց փոխարքան թէ իր ընթացքով գրգռած է հնդիկ հանրային կարծիքը եւ թէ Հնդկաստանի մէջ բացած է անարգարութեան եւ բռնաւոր կարգադրութեան շրջան մը՝ որ ընդդիմութիւն կը հրաւիրէ։

Անսարի, որ մահմէտական պետ մըն է, հրաւիրեց իր հայրենակիցները որ միանան հնդկական խորհուրդին՝ պայքարելու համար ընդդէմ կառավարութեան։

Այս գրգռիչ յայտարարութիւններէն յետոյ, կը սպասուի որ խորհուրդին նոր նախագահն ալ ձերբակալուի։

Հնդիկ օրէնսգէտները օրինական պատրուակ մը կը փնտռեն Կանտին փրկելու համար բանտէն։ Կարգ մը օրէնսգէտներ գիտել կուտան թէ հնդիկ զեկավարին բանտարկութիւնը կը կազմէ քմահաճ արարք մը եւ Կանտիի պարագային չի կրնար կիրարկուիլ 1827ի հրամանագիրը։

Ո՞վ պիտի ըլլայ Գերմանիոյ նախագահ

Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ, միեւնոյն օրը տեսակցեցաւ Հիթլէրի ազգայնական զեկավարին եւ ընկերվարական պետերուն հետ։ Պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէ թէ տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահի վերընտրութեան հարցին շուրջ։

Հինտէնպուրկ յայտնած էր թէ մտադիր չէ իր թեկնածութիւնը դնելու հանրապետութեան նախագահի յառաջիկայ ընտրութեան պահուն, եթէ զանուի ուրիշ մէկը որ իր թեկնածութեամբ դէմ ըլլայ իրեն։

Կառավարութիւնը կը ջանայ համաձայնութեան բերել կուսակցութիւնները եւ մասնաւորապէս Հիթլէրեանները որ դէմ չըլլան Հինտէնպուրկի վերընտրութեան, ներկայացնելով ուրիշ թեկնածու մը։

Սակայն ֆրանսական շրջանակներէ տրուած լուրեր կը հաւաստեն թէ այս պարագային տակ, գերման վարչապետը յաջողած է կազմել միացեալ ճակատ մը քաղաքական կուսակցութիւններով ընդդէմ հատուցումներու հարցին եւ հաւանական է որ վաղը պահանջէ Գերմանիոյ ազատագրման իրաւունքը։

ՆՈՐ ԴԷՊՔ ՄԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Դեկտ. 31ին Սելանիկի Առաջնորդարանին մէջ պատահեցաւ քաւալի դէպք մը, անգործի մը հանդէպ քարտուղար Ա. Փօլիկեանի ցոյց տուած զբօսիկ ընթացքին հետեւանքով։

Ցիչեալ անգործը կ'երթայ Առաջնորդարան եւ կը մտնէ քարտուղարին սենեակը։ Ձեռքը սակայն պաղած ըլլալով, պահած կ'ըլլայ ծոցին մէջ, ինչ որ քարտուղարին ենթադրել կուտայ թէ ատրճանակ պահած է հագուստին տակ։

Զայն այս դիրքին մէջ տեսնելուն, քարտուղարը իսկոյն գրպանէն կը հանէ ատրճանակ մը եւ նախատական բառերով կը սկսի ազդարարել այն որ այդ դուռնէն ի վեր պատռել թէ ուզէ պիտի սատկեցնէ, շուտ կորսուէ հոսկէն։

Այս պատճառաւ ընդդիմանալով, բակին մէջ հաւաքուած ուրիշ անգործներ կը խուժեն Առաջնորդարանէն ներս եւ այս տեսնելով քարտուղարը փողոց կը փախչի։ Ետեւէն անգործները։ Մինչ այդ սակայն, նախապէս ժամկոչին միջոցով ոստիկանական պահականոցը լուր տրուած ըլլալով, ճամբան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Գործազուրկներու օգնութեան կոմիտէ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Փարիզի Աղքատախնամ ընկերութեան նախաձեռնութեամբ պիտի վերակազմուի գործազուրկներու օգնութեան կոմիտէն։ Առաջին ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը, կիրակի, 10 յունուար, առաւօտեան ժամը 9.30ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանը։ Կը խնդրուի հայրենակցական միութիւններէն զրկել իրենց ներկայացուցիչը։

Նոր եկեղեցիներ պիտի շինուին

Գործազրկութեան չարիքը սահմանափակելու համար, յանձնաժողով մը կազմուեցաւ նախագահութեամբ Փարիզի կարտինալ արքեպիսկոպոսին։ Յանձնաժողովը դրամ պիտի հաւաքէ, նոր եկեղեցիներ շինելու կամ հինները նորոգելու համար, որպէսզի գործ հայթայթուի անգործներուն։ Հրատարակուած յայտարարութեան համաձայն, Փարիզի մէջ աւելի քան երկու միլիոն հաւատացեալներ չունին եկեղեցի մը որ մօտ ըլլայ իրենց տուներուն։ Արդէն իսկ ձեռնարկուած է 11 նոր եկեղեցիներ շինելու։ Որքան դրամ հաւաքուի, այնքան նոր եկեղեցի պիտի շինուի։

Սովահարներու արշաւը

Գրեր էինք թէ Ամերիկայի մէջ անգործներու կարաւան մը ճամբայ ելած է Փիցպուրկէն, Ուաշինկթըն երթալու եւ կառավարութենէն օգնութիւն ուզելու համար։ Ճշմարիտ բանակ մը 12 հազար հոգինոց, որ առաջնորդութեամբ կաթոլիկ քահանայի մը, երեք հանդրուանով եւ մեծ ինքնաշարժներով հասաւ արդէն Ուաշինկթըն։

Անկից առաջ, համայնավարներու կողմէ կազմակերպուած նման հարձակում մը, որ իր ցնցիչ ելոյթներով արդիւնք մը չունեցաւ։ Ասոնց կապիտալը եւ ամերիկեան խորհրդարանին դուռը փակեր էր ամէն տեսակ զէնքերու պաշտպանութեամբ։

Այս անգամ, խաղաղ ցոյց մըն է որ կը կատարուի եւ կը վայլէ իշխանութեանց բարեացակամ վերաբերմունքը։

Ան օգններու պատրաստութիւնը՝ բաղկացած մեծ պատերազմի զինուորներէն, գնաց Սպիտակ Տուն, անգործներու պահանջները ներկայացնելու Նախագահ Հուվըրի։

Անգործներու ցոյց մը Մարսիլիոյ մէջ

Նախորդ օր անգործները ցոյց մը կատարեցին Մարսիլիոյ մէջ։ Մօտ հինգ հարիւր հոգիէ բաղկացած թափօր մը գնաց քաղաքապետարան, ուր իրենց պատուիրակները տեղեկութիւններ ուզեցին այն աշխատանքներուն մասին, որոնք պիտի կատարուին քաղաքապետական խորհուրդի որոշումով։ Քաղաքապետարանէն երբ կը հեռանային, անգործները կը պոռային «Հաց կամ աշխատանք»։

Հակաֆաշիստները կը գործեն

Նիւ Եորքէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, ամերիկեան նաւային ընկերութիւն մը իր նաւերէն մէկուն նաւապետին հեռագրած է որ իր վարած նաւով փոխադրուող թղթատարական ծրարներուն ուշադրութիւն ընէ, թէ անոնց մէկ քանին կը պարունակեն ռումբեր։

Ծրարները ուղղուած են Մուսոլինիի եւ Իտալիոյ Թագաւորին։ Շոգենաւը, որ դեկտ. 28ին մեկնած է Նիւ Եորքէն, Մարսէյլ պիտի հասնի շաբաթ օր, իսկ Նափոլի՝ երկուշաբթի օր։

ԴՐԱՄԱՏՆԵՐ ԵՒ ՍԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

ԽՄԲ.— «Յարաշիր» ծածկանունին տակ «Յառաջ»ը կ'ունենայ նոր աշխատակից մը, վաստակաւոր գրիչ մը, որ արդէն ծանօթ է «Հայրենիք» եւ «Ցուսաբեր»ի ընթերցողներուն, իր յուշերով եւ վէպով մը:

Ներկայ համաշխարհային տնտեսական տագնապը այնպիսի երերուն վիճակ ստեղծեց քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ, որ ներկայումս մասնաւորականութիւնը մեծապէս մտահոգուած է գտնելու այդ տագնապը տանող բնորոշ պատճառները: Այս ուղղութեամբ արդէն ահագին գրականութիւն է ստեղծուել: Նոյնիսկ հայկական մամուլը նշանաւոր տեղ է տուել իր սիւնակներում այդ հարցի պարզաբանութեան: Սակայն մեր մամուլի մէջ բաւականաչափ ուշադրութեան չեն առնուած դրամատների եւ սակարանների կատարած դերերը, այն ինչ այդ հիմնարկութիւնները հակայ դեր են խաղում ժողովրդական տնտեսութեան մէջ եւ արժէ գրադել գոնէ համառօտ կերպով:

Յայտնի է, որ բոլոր պետութիւնները ունին իրենց պետական դրամատները, որոնք ի պաշտօնէ վարելու են պետութեան ելմտական քաղաքականութիւնը, իսկ ելմտական (ֆինանսական) քաղաքականութիւնը պետութեան ներքին եւ արտաքին կեանքի յարաբերութիւնների մէջ կարեւորագոյն ազդակներից մէկն է, որովհետեւ նրանով է ղեկավարուում եւ ընթանում երկրի համայն տնտեսական կեանքը:

Կառավարութիւնները իրենց պետական դրամատների միջոցով աշխատում են այնպիսի ուղղութիւն տալ ելմտական գործառնութիւններ...

...քանակը շատանում է հրապարակի վրայ, նրա արժէքը ընկնում է, իսկ միւս ապրանքների եւ նիւթերի արժէքները բարձրանում են:

Այս քաղաքականութիւնը մեծապէս նպաստում է արդիւնաբերութեան զարգանալուն, որի ազդեցութեան տակ պակասում են արդիւնաբերութեան ծախքերը եւ բարձրանում է աշխատանքի արդիւնաւէտութիւնը: Այս դրութիւնը շահաւէտ է բոլորի համար — ապառողը կ'ունենայ աժան գիներ, բանուորները — բարձր աշխատավարձ եւ արդիւնաբերողը՝ մեծ շահ:

Սակայն նոր դրամագլուխների մուտքը արդիւնաբերութիւնների մէջ շահաւէտութեան տեսակէտից...

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԻՍԼԱՄ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Երուսաղէմի մէջ գումարուած իսլամական համագումարը բաւական աղմուկ հանեց իր ատենին: Ու թէեւ մեծ արդիւնքի մը չյանգեցաւ, բայց, իբր շարժում կրնայ ունենալ անակնկալ հետեւանքներ: Իր կարեւորութեանը համար, ստորեւ կ'ամփոփենք թղթակցութիւնը «Էքօ տը փարի»ի Երուսաղէմի թղթակցէն, Թ. վանլանտի, որ մասնագէտ մըն է իսլամական եւ արեւելեան գործերու:

— Այն օրէն ի վեր որ Դաշնակիցները իր երկար գերութենէն ազատեցին պաշտամունքներու, ազգերու եւ մարդկային ամէնէն մեծ երազներու քաղաքը (Երուսաղէմ), մտած է արդիական գրգռութիւններու շաւիղին մէջ: Սիոն եւ իր հոյակապ յիշատակները կը գորհուրին բոլոր հորիզոններէն ծագած յանկարծական նուաճումներէն: Անզոհանքի խռովքին մէջ՝ պատերազմի ազմուկներուն կը յաջորդեն անլուծելի շփոթութիւններ: Խաղաղութեան սրբանուէրն յարգարութիւնը, նորը համատարածը հրէական ազգային օճախ...

...եւ մասնաւորաբար Լացի Պատին զոր խլած են Հրեաները, Անգլերու Դաշնակցութեան որոշումով նպաստաւորուած՝ կ'ըսեն իրենք, — հաստատում իսլամական համալսարանի մը Երուսաղէմի մէջ, հակակշիռ Հիճազի երկաթուղիին վրայ, որ կ'օգտագործուի Մէքքէի ուխտաւորներուն համար, տարածում արաբերէն լեզուի եւ իսլամական մշակոյթի, եւայլն:

Շուտով սակայն շէնքին մէջ ճեղքեր բացուեցան: Պաղեստինի մեծ մուֆթին, համագումարին կազ...

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ԹՈՂՈՔԻ ՄԻԹԻՆԿԸ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՆՇԱՆԱԿԵԼԻ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ

5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Բուրսյեալ Բիօ սինէմայի մէջ, կիրակի յան. 3ին. լեցուած էր ժողովուրդը, ամէն դասակարգի եւ տարբերէ, լծելու Ճանիկեանի ողբերգութեան լրակատար պատկերն ու օրուան բանախօսները: Նախապէս դիմումներ եղած էին Ֆրանսական մամուլի ներկայացուցիչներուն եւ յատկապէս հրաւիրուած էր ընկերվարական Մարիուս Մասս Մարսէյլի շրջանային խորհուրդի փոխ նախագահը, հաւաքոյթին նախագահելու համար:

Ներկայ էին բոլոր կազմակերպութիւններն ալ, կարգապահ եւ խաղաղ: Որեւէ տգեղ եւ պղտորելու ձեւեր չերեւցան, ինչպէս կ'ենթադրէին ոմանք: Բոլորն ալ նոյն հետաքրքրութիւնն ու...

...Ծաւրեան, Ա. Ճէվիզ (Հնչակեան), Մարութեան (Դաշնակցական), ...վարիներէն ձայն չխօսեցան ... խոսքին հրապարակաւ իրենց խօսելու, թէեւ կը ծանանկցէին ... բուն եւ համաձայն էին ընդհանուր ... դոքի արտայայտութեան ձեւերուն:

Ուշագրաւ փաստը մը գրած ... այս միթինկին կազմակերպութիւնը ... սակցական բնոյթ ունի, եւ Դաշնակ... կանները կ'ուզեն համազգային ցոյց ... բանել:

Կատոշաւոր սուտ մըն է այս ... Մասնակցող Միութիւնները ... խումբին անդամները, բանախօսները ... սինէմայի մէջ հաւաքուած ամէն ... եւ հասուածի պատմութիւնը:

...

...Mr, Lutrano, Le Soleil կոզմէ ... Laugier, որոնք երեկոյեան եւ առա... ման թիւերուն մէջ լայն տեղեկութիւն... հրատարակեցին:

Կ'արժէ կանգ առնել Ֆրանսա... արտայայտութեան եղանակներուն ... խորքին վրայ, ուրիշ առթիւ:

Կա՛րճ, սակայն կուռ եւ պայծառ... էր: Գ. Մ.

Խուլ-համր մը Տոքթոր գրականութեան

Անցեալ օր Սորպոնի մէջ գրականութեան տոքթորայի քննութիւն անցուց Ֆրանսացի ... մը, Սիւզան Լավօ, որ ի ծնէ խուլ համր է:

Հայրն ու մայրը ուսուցիչներ ... Ֆրանսական լիսէներու մէջ: Եւ ... Ջինկը փոքր հասակէն խուլ համ... րու վարժարանը կը դրուի:

Աղջիկը այնտեղ ցոյց կու... իր ուշիմութիւնը, շրթներու զար... հետզհետէ կ'ընտելանայ ձայնաւո... ներու եւ բաղաձայններու արտաբե... ման, կը սկսի քիչ թէ շատ խօսի... եւ այսպէս գալով գալով՝ այսօր... կ'աւարտէ գրականութեան համալս... սարանը:

Խորհրդային Ռուսիոյ նոր գործավարները

Լիւուպիմոֆ արտաքին առեւտ... րի գործավարութեան օգնական է... եւ Իերմանիոյ մէջ՝ խորհրդ. առեւ... տրական ներկայացուցիչ:

Նախօրդ օր հաղորդեր էինք ... նոր գործավարութիւններ հաստատ... ուած են Ռուսիոյ մէջ: Թեթեւ ճար... տարարուեստի գործավար նշանակ... ուած է Լիւուպիմոֆ, իսկ անտա... ռային ճարտարարուեստի գործավար Լոպոֆ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԻ ՏԱԳՆԱՊ

Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է թէ Հայաստանի մէջ հացը կը տրուի քարտով (վեսիքա): Այդքան ինքնաբերաբար բաշխուած հացը ... չեն ... Հայաստանն է, որ երբեմն կը գտնէ:

[illegible]

ՏԱԳՆԱՊ ԼՈՒՍԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

[illegible]

ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐՏԷՍԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

«Նէնի գիւն» շարունակելով իր «յայտնութիւնները» Դաշնակցութեան եւ Հօյբունի գործունէութեան մասին, կը գրէ (26 եւ 27 դեկտ.).—

Քանի մը կանգ առնենք «Հօյպունի անունին վրայ: Նկատելով որ քրտերէնի մէջ «անկախութեան» իմաստը տուող բառ գոյութիւն չունի, կուսակցութիւնը յարմար գտած է «ինքնութիւն» իմաստ ունեցող «Հօյպուն» անուն ընտրել: Այդ քրտերէն լեզուի 850Ս բառերէն 3 հազարը հարազատ թուրքերէն, 3 հազարը թրքացուած արաբերէն եւ պարսկերէն եւ մնացեալն ալ դինջ, վրացի, չերքէզ, հին փէհլէվի եւ հայերէն բառեր են:

Օտար գործակալներ յանուն «Քրտական Դատի» իրենց վարձած քանի մը հայրենադաւ թափառականները եւ Դաշնակները միացուցած ատեն, երկու կողմի գզգլուքը...

[illegible]

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ

Աթէնքէն կը գրեն մեզի.—

[illegible]

[illegible]

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՀԱՐԻՒՐ ՏՈԼԱՐ ՊԱՐԳԵՒ ՉՈՐՍ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԽՄԲ. — Ինչպէս գրած էինք, Ամերիկայի «Հայ Վաստակ» ամսագիրը 100 տոլարի մրցանակ մը հաստատած է, չորս առեւտրական նիւթերու համար:

Ստորեւ՝ պայմանները.—

«Հայ Վաստակ» կուզայ առաջին տօնախմբել չորս նիւթերու համար չորս պարգեւներ, իւրաքանչիւրը 25 տոլար եւ ընդամէնը 100 տոլար:

Այդ նիւթերն են.

Ա.— Ուսումնասիրութիւն մը Յաճախ կանգառներու — Վան, Պիթլիս, Էրզրում եւ Տրապիզոն — նախապատերազմեան շրջանի հայ առեւտրական կեանքին մասին:

Բ.— Ուսումնասիրութիւն մը Բագուի նաւթային աշխարհի մէջ Հայոց կատարած դերի մասին նախ քան 1918:

Գ.— Ուսումնասիրութիւն մը Խարբերդի նահանգին հայ վաճառականութեան եւ ճարտարարուեստի մասին՝ մինչեւ մեծ պատերազմը:

Դ.— Կ. Պոլսոյ Հայոց վաճառականութիւնը Թուրքիոյ գաւառներուն եւ արտաքին աշխարհին հետ մինչեւ 1915:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

Յօդուածագիրներէն կը պահանջուի ա) ըստ կարելւոյն մանրակրկիտ խուզարկութիւն իրենց նիւթին շուրջ. բ) տարբեր ժամանակաշրջանի առեւտրական եւ ճարտարարուեստական զանազան ճիւղերուն. գ) Հայ վաճառատուներ եւ վաճառականներ, իրենց պատշաճ կենսագրականներով. դ) գործարաններու, գործատէրերու եւ վաճառականներու նկարներ. ե) ըստ կարելւոյն տալ թիւեր եւ թուանշաններ:

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Ա.— Յօդուածները պէտք է առաքուին ամէնէն ուշը մինչեւ 1932 Դեկտեմբեր 1:

Բ.— Այս նիւթերուն շուրջ գրողներէն կը խնդրուի իրենց մասնակցութիւնը կանխաւ յայտնել «Հայ Վաստակ»ին:

Գ.— «Հայ Վաստակ» պարգեւը տալով յաւագոյն գրուածքին, կը խոստանայ միւս յօդուածագիրներուն ալ յատուկ պարգեւներ:

Դ.— Ղրկուած յօդուածները պէտք է ապահովագրուին:

Ե.— «Հայ Վաստակ» իսկոյն պիտի հրատարակէ յիշեալ նիւթերու շուրջ գրուած յօդուածները, առանց սպասելու ժամկէտի աւարտին:

Զ.— Այս պայմաններու շուրջ յաւելուածական տեղեկութիւններու համար դիմել «Հայ Վաստակ»ի խմբագրութեան: Հասցէ՝ «Hai Vasdag», Pub. Co. P. O. Box 194 Sta. A. Boston, Mass. (U. S. A.):

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Դպրոցական հանդէս

ԿՐԸՆՕԲԼ, 3 Յունուար (Սեփ. թղթ.).— Հակառակ անտեսական ծանր տագնապին, Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի Կրընօպլի մասնաճիւղը, գործունեայ կերպով կատարեց իր մանկապարտէզի բացման հանդէսը:

[illegible]

...տուգարուհին, բացատրեց Միութեան նպատակը եւ ծանրացաւ նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան միջոցներուն վրայ:

«Կաղանդ պապան» (Եղուարդ Եոլճեան) խանդավառեց ժողովուրդը, մասնաճիւղին կողմէ բաշխելով զանազան նուէրներ, իսկ ոչ-դպրոցական մանուկներուն՝ շաքարներ: Ժողովուրդը գոհ տպաւորութիւն կրեց մասնաճիւղի աշխատանքներէն:

Տիկին Մ. Զառայեան շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր հանդիսականներուն:

Արսէն Գլանեան

ՀԱՆԴԷՍ - ԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 4 յունուար.— Նոր տարուան առթիւ, Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Վարչութիւնը, կազմակերպած էր երեկոյթ մը, Պոլվար Օտտոյի Պար Վէնսան թատերասրահին մէջ, յունուար 3ի գիշերը:

Սրահը լեցուն էր Տարօնի եւ շրջականերու երկսեռ հայրենակիցներով: Կարգադիր Յանձնախումբը ամէն ջանք թափած էր երեկոյթը պատշաճեցնելու իրենց նախնական հին տարիներուն: Տեսակաւ հրաւիրուած էին հայ նուագածուներ, որոնք իրենց ազգային երգ ու նուագներով պահ մը ձեզ վերակենդանացուցին հին օրերը:

Երեկոյթը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով որ ժողովուրդին կողմէ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Բացման խօսքը ըրաւ Պ. Ճնտոյեան որ կոչ ըրաւ բոլոր հայրենակիցներուն չմոռնալ իրենց հայրենիքի բոլոր ազգային առներն ու աւանդութիւնները: Ցետոյ տեղի ունեցան

[illegible]

փոքրիկներու կողմէ արտասանութիւններ, իսկ գեղարուեստական բաժնին մէջ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին Պ. Պ. Գեղամ Փօզուեան, Ա. Պէօշկէօթիւրեան, Վաղան Թէմճեան ու Ց. եւ Ն. Մանուկեաններ, իրենց արտասանութիւններով ու երգերով: Ապա բոլոր ներկաները հաւաքուեցան սեղաններու շուրջ, ըստ իրենց հայրենի սովորութեան եւ սկսան կեր ու խումի: Նոյն պահուն երիտասարդներուն կողմէ բեմադրուեցաւ քրքջալից զաւեշտը «Դղմճի Վաճառականը»:

Դադարի միջոցին աճուրդի դրուեցաւ կարմրցուած հաւ մը, որ բարձրացաւ 222 ֆրանքի: Ճաշեցաւ Պ. Ճնտոյեանի Յետոյ սկսան պարերը, հայկական սովորութեամբ՝ Թօսք առաւ նաեւ Պ. Շէխիկեան, բացատրելով Տարօնցիին պարտականութիւնը հանդէպ իր հայրենիքին, ու անոր ծոցէն բխած Միութիւններուն:

Երեկոյթը վերջացաւ ժամը 9ին: Հասոյթը՝ 400 Ֆր.:

Ն. Արծրունի

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՔԱՐՈԶՆԵՐ

Հին ճշմարտութիւն է, - փորը կուշտ կռնակը տաք մարդիկ լաւ քարոզ կուտան:

Ապացոյց՝ Փօյքարը, Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթը:

Խմբագրականի մը մէջ, որ խորագրուած է «Անգործութեան բարիքները», ռամկավար օրկանը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (18 դեկտ.):

— «Անգործութիւնն ալ իր բարիքներն ունի, ինչպէս մասլ ամպն իր սարդէն եւ խոտն անձրեւը: Սակայն, թշուառութեան եւ տառապանքի մէջ այս բարիքները գտնելու համար մարդ նմանելու է վադեմի Որփէոսին՝ որ մինչեւ դժոխք իջաւ իր գեղեցիկ սիրուհին գտնելու եւ անոր տեսքովը երջանկանալու համար:

Առաջին բարիքը ժուժկալ ապրելու խմաստութիւնն է:

Ոչինչ կը խաթարէ մարդկային բարքերը, ոչինչ կ'ընդարմացնէ մարդկային միտքն այնքան՝ որքան դրամի առատութեան հետեւող շռայլութիւնը եւ նիւթական բարեկեցութեան մարդոց մէջ մշակած հաճոյասիրութիւնը:

Անգործութեան երկրորդ բարիքը պարապ ժամանակն է, բայց միայն զայն գործածողին կախում ունի անոր բարիք կամ չարիք ըլլալը:

Եթէ հայ առեւտրականն ու հայ աշխատաւորը կ'ապրի լոկ հացի ու դրամի համար, իրենց կեանքի ամբողջ գործունէութիւնը կեդրոնացնելով նիւթական արժէքներու վրայ, անոնք միշտ պիտի ապրին առանց իմացական վայելքներու եւ չպիտի կրնան մտքով զարգանալ: Անձքը գետնին յառելով քալող մարդն երբեք չպիտի դիտնայ՝ թէ վերեւը պայծառ երկինք մըն ալ կայ, արեւոտ երկինք մը, երկինք մը աստղերով:

Այս առողջ եւ հոգեբանական տեսակէտէն առաջնորդուած՝ տնտեսական տագնապինառաջին օրերուն Ամերիկացի առեւտրականներ եւ գործաւորներ, որոնք ինքնազարգացման առիթ ունեցած չէին երբ կ'աշխատէին, իսկոյն փութացին մատենադարաններն ու սկսան կարդալ, սորվիլ, մշակել իրենց միտքն ու սիրտը եւ ներքին կեանքով վերանորոգուիլ ու վերածնիլ:»

Խսկապէս որ հանգուցեալ Արմենեանն անգամ չպիտի կրնար այսքան պերճիմաստ քարոզ մը տալ՝ մեծ պահքի օրերուն:

Ուրեմն... դէպի մատենադարաննելն ու գիրքերը, գործազուրկներ բոլոր երկիրներու, մանաւանդ հայ բանուորներ ի սփիւռս աշխարհի...

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

1.— Հասցէի փոփոխութեան ատեն գրել նաեւ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ:

2.— Մաքուր գրել անուն, մականուն, քաղաք, տան կամ փողոցի թիւ:

3.— Ուշադրութեամբ հետեւիլ մեր Նամականիին, ուր կ'արձանագրուին ստացուած գումարները:

4.— Ստանալու նամակներու չսպասել, հին պարտքեր կամ նոր բաժնեգին վճարելու համար:

5.— Դրամ ղրկած ատեն, նախընտրել չէքը եւ մանտափոստը: Եւ, ամէն պարագայի մէջ, ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵԱԼ ծրարով կը հաստատենք նաեւ Chèque Postal, դիւրութեան համար:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՕՐՈՒ'Ն ԴԷՊՔԵՐԸ

Անգլիա կ'աղօթէ...

Քէնթըրպըրիի եւ Եորքի արքեպիսկոպոսները վերջերս աղօթք մը կը խմբագրեն, վասն խաղաղութեան աշխարհի եւ Անգլիոյ:

Այդ աղօթքը հետեւեալ ձեւով է խմբագրուած.—

«Եղիցին կամք քո, վասն վերահաստատութեան ընդհանուր վստահութեան եւ բարգաւաճման, շնորհիւ մեր կառավարութեան քաղաքականութեան:

«Զհաց մեր հանապազորդ՝ տուր մեզ այսօր՝ շնորհիւ փոխադարձ բարեացակամութեան եւ վստահելի առեւտուրին:

Թող մեզ զգործիս մեր որպէս զի գերադասեցինք մեր երկրին շահը, փոխանակ օժանդակելու ուրիշ երկիրներու բարօրութեան:

Որպէս եւ մեք թողունք բոլոր շահագիտութիւնները եւ վնասները զորս անոնք գործեցին մեզի դէմ:

Փրկեա զմեզ ի չարէ, եթէ օտարներու յարձակման պահուն վտանգի եւ սարսափի մատնուինք»:

Աղօթքի այս ձեւը վրդովեց Անգլիացիներու պաշարելիւնը, կրճնաւէր ըլլան անոնք թէ միայն քաղաքագէտ: Ցայմզ թերթն իսկ չներեց, որ արքեպիսկոպոսները այսքան նուազ վստահութիւն ցոյց կուտան Անգլիոյ ապագային մասին ու աղօթքի կ'ապաւինին:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փարիզէն գորգի վաճառական Պ. Ջարեհ Գասմաճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Դամասկոսի Յառաջդիմասիրաց Ակումբին:

[illegible]

փախող քարոզչութիւն եւ հետապնդող անդամներուն դէմը Կ'ըլլան տեղեկանները եւ բոլորը մէկ ձերբակալելով, պահականոց կը տանին— Ծե. հոն հարցաքննութենէ մը վերջ ազատ կը ձգուին: («Հորիզոն»)։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ռումանական քարիւղը.— Ռումանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ, ռումանական քարիւղի Ֆրանսա ներածման մասին։

Ռուսիոյ նաւային ծրագիրը.— Պոլշեւիկ կառավարութիւնը որոշած է հնգամեայ ծրագիրը գործադրել Սեւ Ծովու նաւատորմը զօրացնելու համար։ Այս նաւային ծրագիրը կը տրամադրէ շինութիւնը երկու յածանաւերու, 9 ընդծովեաներու եւ հինգ թորփիլահալածներու։

Այս նաւերը պիտի շինուին մինչեւ 1934։ Ուրիշ շարք մը մարտանաւեր եւս պիտի շինուին մինչեւ 1937։ Այս նաւերուն մէկ մասը պիտի շինուի Սեւ Ծովու խորհրդային նաւարաններուն մէջ, ուրիշ մաս մը արեւմտեան նաւարաններուն մէջ։

Երկաթուղիի արկած.— Մոսկուայի մօտերը կայարանի մը մէջ, երկաթուղիի ծանր արկած մը պատահեցաւ։ Կայարանին մէջ՝ հեպընթացը զարնուեցաւ բեռնաբարձ կառախումբի մը, որ փշրուեցաւ ամբողջովին։ 30է չափ մեռեալներ կան եւ բազմաթիւ վիրաւորներ։

Ուրիշ կառախումբ մը որ աղէտէն անմիջապէս յետոյ կը հասնէր, զարնուեցաւ կառախումբին բեկորներուն եւ այսպէս շատցուց վիրաւորներուն թիւը։

Ցինեւեափոն վէճը.— Խարպինի մէջ տեղի ունեցած խռովութեանց հետեւանքով, պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ։

Ճափոնական զօրախումբերը կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացումը եւ արդէն հասած են լուսն Չինաստանի սահմանը։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի
«Մանուկներու պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի

ԵՐՐՈՐԴ ՃՐՈՅԸԸ վաղը Կիրակի ժամը 3ին 71 Ave. Kléber. Կը խօսի Տոկ. ՇԱՆԹ. կինը ճանրային կեանքի մէջ:

Մուտքը ազատ է

Ցերեկոյթ Թէյասեղան Ալֆորվիլի մէջ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ
վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Հայ Ակումբին մէջ
Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲՈՒՋԱՆԴ
Կը խօսի ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Երգ, արտասանութիւն — Մուտքը ազատ է

Զ. Ռ. Մ.Ի ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Նախագահութեամբ Գ. ԱՇՃԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle Mutualité, 24 rue St. Victor. կերուխում, գեղարուեստական բաժին եւ զուարթ ձառեր:

Եկէք, լսեցէք ու ճաշակեցէք

Փարիզի Գրական Ակումբ

այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 rue Cambronne, métro Vaugirard, կը խօսի Գ. Հրանդ Բալուեան, նիւթ ունենալով «Բանաստեղծ Թէծարենց եւ անոր սերունդը», Մեծարենցի բանաստեղծութիւններէն պիտի արտասանէ գերասանուհի Օր. Անահիտ։

Մուտքը ազատ է

Ընկերա-ժամանցային խնջոյք

Տեղին Հ. Յ Դ. Զաւարեան խումբի կողմէ վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, ընկեր Օհանեանի սրճարանը։ Երգ, արտասանութիւն, ֆանթէզի եւ զանազան անակնկալներ։ Կը հրաւիրուին Հ. Յ. Դ. «Վարդան», «Ռոստոմ», «Քրիստափոր» խումբերը եւ համակիրներ։

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ ԿԱՐԵՒՈՐ — ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ

Մատենաշար Դրօշակի Բ. տպագրութիւն

Գին 10 Ֆր., փոստի ծախքով 11 Ֆր.։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Սկաուտական ցերեկոյթ Նիսի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Նիսի Սկաուտ-գայլուկներու կողմէ
Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Salle Ortellip մէջ
Կը նախագահէ Գ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ — Կը խօսի Գ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Տեղի կ'ունենայ սկաուտական խաղեր եւ անակնկալներ

Մուտքը ազատ է

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՇԱՎԻԼԻ Արղութեան խումբի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 4.30ին Մօնփարնասի ծանօթ սրճարանը, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԳԱՒԱՌ

ԿՐԸՆՈՊԼԻԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Լուի եւ Գալ. Օտտօի Գաւ. Միութեանց բոլոր ընկերները։ Ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Ժողովէն վերջ խնջոյք։

ԽՄԲ.— Մըր եւ ո՞ւր..

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐ ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ

Ազգասիրական ցերեկոյթ պարահանդէսը Յունուար 31ին, 79 Ave. Champs Elysées-ի սրահներուն մէջ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Նահանգային Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ, 61 րիւ Մէօսիէ լը Փրէնս Փարիզ (5)։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

Վարչութիւն

ՌՈՒԲԷՆ ԱՐԲԵՐԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ, հանդէս մը տեղի կ'ունենայ Մուրատեան վարժարանին մէջ (26 Rue Troyon, Sèvres) վաղը Կիրակի, ժամը 3ին։ Պիտի խօսին Հ. Թորոսեան, Գ. Վ. Մալէզեան, Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան։ Արտասանութիւններ եւ խմբերգ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ նիզէ գիւղացի ճօրեղբօրորդիս Յովհաննէս Օհանեանը 22—23 տարեկան, հօր անուն Մարտիրոս, մօր անուն՝ Նալլը, քրոջ անուն՝ Ազնիւ, եղբօր անուն Մարկոս։ 1926ին Պէյրութէն Ֆրանսա եկած եւ Արժանթին մեկնած է: Իմացնել C. Ohanian No. mll 8565, 2)2 Regiment etranger 7e cie. Meknes, Maroc.

Ստոյգ լուր տուողին եռամսեայ «Յառաջ» նուէր:

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տաճատ Յակոբեանները. իրենց մօր անուն Ծառա, հօր անուն՝ Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջականներին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը։

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Գ. Յակոբեանի, 14 Rue Ortolan, Paris։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

11.—ՀԱՅ ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ ՄԱՐԶԱՆՔ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷԻՆ ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ ՄԷՋ, ՔԱԼԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՊՈԼՍՈՅ ՎՐԱՅ...

— Ներկայիս Պոլսոյ մէջ կը գտնուին բազմաթիւ ֆէտայիներ, որոնք դրկուած են Անատոլուի զանազան շրջաններէն։ Մէկ մասը կը պատսպարուի Գում Գափուի եկեղեցիին մէջ, մաս մըն ալ զանազան հայ եկեղեցիներու մէջ։ Այստեղ կը գտնուին նաեւ բազմաթիւ Ռուսաթցի ֆէտայիներ, որոնք պատսպարուած են խաներու, կալէքարոի խուցերու եւ մասամբ ալ եկեղեցիներու մէջ։ Օրը չենք գիտեր, սակայն որոշուած է որ արձակուած առաջին գնդակին ձայնէն հայ ֆէտայիները դուրս պիտի նետուին իրենց թաքստոցներէն, խումբ կազմած պիտի յարձակին ժողովուրդին վրայ։ Պիտի ապաննեն ա՛վ որ հանդիպի իրենց ճամբուն վրայ եւ մեծ արիւնհեղութիւն պիտի ըլլայ։ Կոմիտէճիները կը պնդեն թէ այս անգամ Եւրոպա պիտի միջամտէ անպայման։

— Երբ ապստամբութիւն ծագի Պոլսոյ մէջ, նոյն առեն գաւառներուն մէջ ալ խռովութիւն չպիտի՞ յարուցանեն հայերը. ի՞նչ լսեցիք այդ մասին։

— Կ'ըսեն թէ Վան եւ Էրզրում պատրաստ կը սպասեն։ Միւս կողմէ ալ Ազատին իր չորս հազար զինուորներով Կիլիկիա կ'իջնէ Անատոլուի նահանգին ծովեզերքներէն ցամաք պիտի ելլէ եւ ապստամբութիւն պիտի յայտարարէ։

— Գաղտնիքը լաւ ունի՛, որ հոս եկած էք:

— Ձենք գիտեր։ Սակայն կը կարծենք որ կոմիտէն կը հետապնդէ մեզ։ Ա՛խ, փաշա՛, այնքան կը վախնանք որ...

— Մի՛ վախնաք։ Հոգեւոր պետերը պէտք չէ որ շատ կարեւորութիւն տան այս անցուդարձին։ Այսու հանդերձ, երբ Պատրիարքը կամ կոմիտէճիներուն պետերէն մէկը ձեզի հարցնէ թէ ինչո՞ւ ոստիկանական նախարարը իր մօտ կանչեց ձեզ եւ ի՞նչ ըսաւ ձեզի, պատասխանեցէք թէ ոստիկանական նախարարը մեզ իր մօտ հրաւիրած էր, յայտնելու համար թէ անցեալները, երբ գաւառ մեկնելու արտօնութիւն ուզած էինք, իրեն կասկած ներշնչած էինք. հետեւաբար մերժած էր ճամբորդութեան արտօնութիւն տալ. սակայն հիմա իր կատարած քննութիւններով հաստատելէ յետոյ թէ բարի նպատակով կ'ուզենք ճամբորդել, այս անգամ արտօնութիւն տուաւ։

— Շատ շնորհակալ ենք, փաշա: Սակայն իրա՛ւ, պիտի արտօնէ՞ք որ մեկնինք մեր ծննդավայրը։

— Եթէ ուզէք, կրնաք մեկնիլ, քանի որ կը վախնաք կոմիտէին վրէժխնդրութենէն։

— Այո՛, եթէ Պատրիարքն ալ մեզի գացէք ըսէ, կ'երթանք:

Եւ քահանաները հրաժեշտ առին ու գնէն դուրս ելան։ Սեմին վրայ քահանաներէն մէկը դարձաւ ու ըսաւ.

— Փաշա՛, մոռցայ։ Կոմիտէն Ենիգեալի մէջ եւս պատրաստութիւն կը տեսնէ։ Այնտեղ կոմիտէին վարիչն է մուխթար Կիրակոս Սարգեան։

— Գիտեմ։ Այդ մասին տեղեկութիւն ունիմ։ Բայց ղեկավարը Ժամկոչեան Խաչիկն է։

— Այո՛, ես ալ այդ անունը կը փնտռէի։ Անցեալները երկու անգամ Պատրիարքարան եկաւ ու մեկնեցաւ։

— Ալ երթաք բարով։ Մի մոռնաք ձեր երդումը։

— Ամենեւին։ Երդում ըրինք յանուն Աստուծոյ։ Եթէ մեռնիլ իսկ պէտք ըլլայ, դարձեալ չենք դրժեր մեր երդումը։

— Շնորհակալ եմ, գա՛ց Թագին։

Քահանաները մեկնեցան։

Անհաւասիկ կ'ամփոփեմ վերջին այս դէպքերը.

Ա.— Այդ շրջանին, ամուրիներու բնակարաններուն, գաւառացիներուն, խաներուն մէջ լեցուած էին բազմաթիւ հայ ֆէտայիներ, որոնք եկած էին Անատոլուէն, մասնաւորաբար Ռուսաթոյէն։ Այս ֆէտայիները, չեմ գիտեր ինչպէս, յաջողած էին խուսափիլ ոստիկաններու աչքէն: Զարմանալին այն էր, որ այդ շրջանին Պոլսոյ մէջ շատցած էին զլխարկաւոր օտարականները։ Համիտեան շրջանին գրեթէ արգիլուած էր օսմանեան հպատակներուն գլխարկ դնել։ Այլեւս չէի կրնար վայրկեան կորսնցնել, — ոստիկանները խումբերու բաժնելով դրկեցի Ղալաթիոյ, Բերայի եւ Պոլսոյ կողմերը. փնտռտուք կատարելու համար բոլոր պանդոկներուն, ամուրիներու բնակարաններուն մէջ։ Մէկ գիշերուան մէջ վերջացնել տուի այդ գործը։

Բ.— Գաղտնի հետազօտ մը ձերբակալել տուի Պարտիզակի մէջ գործօղ այն անձերը, որոնց անունը յիշեցինք վերը։

Գ.— Երկար ատենէ ի վեր կը փնտռէինք Ենիգեալի ֆէտայիները, որոնք չափազանց զգուշաւորութեամբ կը ... առանց երբեք իրենց ... ոստիկանական քահանաներու ... նութեան վրայ, ձերբակալել ... դրկել տուի այն ֆէտայիները ... ամէնէն գործօն անդամները ... միտէին։ Այս մասին գրեցի ... գաւակութիւնը խնդրեցի ... խարարութեան, որպէս գի ... տայ Իզմիթի կառավարչութեան ...

12.- ՔԱՅՑ ՔԱՆԻՆԵ՞Ր ԱԶԱՏ ... ՔԱՆԻՆԵՐ ԻՆԾԻ ԿԸ ՊԱՐՏԻՆ ԻՐԵՆՑ ԿԵԱՆՔԸ

Այդ գիշեր տուն չգացի ... խատէի ոստիկանական ... րութեան մէջ։

Նոյն գիշերը, մօտս կանչ... ոստիկանական տեսուչը, հ... որ քովս մնաց մինչեւ առաւ... գիր մը կազմեցինք եւ ... անհրաժեշտ ոստիկաններ... շատցնել։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) — R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

10 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1773

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆԸ ՈՒ ՏԵՒԱԿԱՆԸ

Երէկ հրատարակած էինք հրաւէր մը, որուն համաձայն «Փարիզի Ազգային ... Նախաձեռնութեամբ պիտի վերակազմուի գործազուրկներու օգնութեան կոմիտէն»։ Առաջին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս առտու, ժամը 9.30ին։

Լաւ, այս վիճակին մէջ, ամբողջական գաղափար չի տար ձեռնարկին էութեան մասին։ Թերեւս խորհրդակցութենէն յետոյ պարզուի անորոշութիւնը։

Ճիշդ ատոր համար ալ, կ'ուզէինք հրապարակաւ յայտնել մեր մտածումները։

Գործազրկութեան տագնապին առաջին օրերէն, «Յառաջ»ը մէջտեղ դրաւ թաղեցիներու ինքնապաշտպանութեան, կազմակերպութեան պահանջը։ Առաջարկեց կազմել փոխադարձ օգնութեան սնտուկներ։ Հրաւիրեց առաջարկել աւելի գործնական միջոցներ, եթէ կան։

Ամիսներով արծարծուեցաւ խնդիրը, մինչ տագնապն ալ կը ծաւալէր ու կը սաստկանար անընդհատ։

Եւ իբրեւ արդիւնք, զանազան ձեռնարկներ կատարուեցան գաւառներու մէջ. «Անմիջական Օգնութեան» կոչ մը հրապարակ գլուխ ցցուց այստեղ եւ ահաւասիկ, վերջին պահուն, Փարիզի Ազգայինամին Նախաձեռնութիւնը։

Արդ, այս բոլոր ձեռնարկներուն մէջ, մեզի համար անհրաժեշտը ոչ թէ ձեւն է, այլ գործը։ Եւ գործելու արագութիւնը։

Եթէ Փարիզի Ազգայնամին Նոր Վարչութիւնը անցեալ տարուան պէս, նպաստ պիտի հաւաքէ, ու պիտի բաշխէ Փարիզի գործազուրկներուն, կը նշանակէ թէ լիովին չըմբռներ կացութեան լրջութիւնը։

Իսկ եթէ կ'ուզէ միայն նախաձեռնութիւնն ստանձնել, որպէս զի ստեղծուի բոլորովին անկախ մարմին մը՝ յատկապէս գործազրկութեան տագնապին աղթիւ, ամբողջ Ֆրանսայի համար կեդրոնական յանձնախումբ մը հաստատելու առաջադրութեամբ, պատճառ չունինք վերապահ ըլլալու։

Այս հասկացողութեամբ ալ, անհրաժեշտ է որ այս օրուան ժողովին մասնակցին բոլոր այն կազմակերպութիւնները որ դեր ունին հոն, քայլին կեանքի մէջ. -քաղաքական հոսանքներ, Բարեգործականը, Գաւառակցականներու շորջ գրասենեակները, Փարիզի Վարչական ժողովը, Կարմիր Խաչերը, Հայր. Միութիւնները, մամուլը եւն.։ Եթէ հրաւէր ուղղուած է բոլորին ալ, թերացողները չեն կրնար արդարանալ։ Իսկ եթէ սահմանափակումներ կան, հարկ է դարմանել յաջորդ ժողովին։

Ուրեմն, Փարիզի Ազգայնամը ստանձնելով նախաձեռնութիւնը եւ կազմակերպելով լայն խորհրդակցութիւն մը, կ'օգնէ ստեղծելու գործազրկութեան հետ. Ցանձնաժողով մը։

Այս մարմինն է որ, բոլորովին ինքնավար, պիտի մշակէ իր գործունէութեան ծրագիրը եւ նախահաշիւը, եւ պիտի հնտուի ապաբէք, ապաւինած՝ մասնակցող կազմակերպութեանց աջակցութեան։

Եւ այս մարմինն է որ ուղղութիւն պիտի տայ գաւառին, կապեր հաստատելով, թշուառութեան քարտէսը կազմելով եւ անոր համեմատ ձեռնարկներ, բաշխումներ կատարելով։

Հասկնալի է որ, դրամական բոլոր միջոցներն ալ պիտի կեդրոնանան այս Ցանձնաժողովին քով։ Մասնաւոր նուէրներէն մինչեւ թերթերու միջոցաւ եղած հանգանակութիւնները։

Երբ գործին հիմը դրուի այսպէս, իբրեւ անմիջական ձեռնարկ, ժամանակի ընթացքին ճամբայ կը բացուի նաեւ ինքնապաշտպանութեան միւս միջոցին, իրերօգնութեան կամ Փոխադարձ Օգնութեան սնտուկներու։

Բայց, պայման չէ անպատճառ այդ օրուան սպասել, գործադրելու համար «Տագնապի Տուրք»ի գրութիւնը, ինչպէս առաջարկած էինք դեկտ. 6ի խմբագրականով.

— «Բոլոր պատահական բաստոմները (ներկայացում, երեկոյթ եւայլն) կարելի է ... մը՝ բոլորին վրայ ... կամաւոր, քանի որ վարչական իշխանութիւն չունինք, բայց նոյնքան պարտաւորիչ որքան մեր ազգային տուրքերը որ կը գանձուին, այսպէս կամ այնպէս։

Այս տուրքը պիտի վճարուի օգնութեան սնտուկներուն, ոչ-անդամներու կողմէ։ Իբրեւ խղճի պարտք, իբրեւ եղբայրական աջակցութիւն քախտաւորէն անբախտ»։

Ուրախ ենք որ Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթն ալ համաձայն է այս տեսակէտին.

— «Պէտք է սահմանել տուրք մը որ թարոյապէս պարտաւորիչ ըլլայ բոլոր անոնց համար որ գործի վրայ կը գտնուին եւ կամ ունին ապրելու միջոցներ։ Ոչ ոք մեզմէ ինքզինքը զերծ պիտի համարէ այդ կամաւոր զոհողութենէն։

«... Փարիզի Ազգայնամին կողմէ սահմանուելիք տուրքի նուազագոյն քանակը ամսական 10 ֆր. կրնայ ըլլալ։ Մենք վստահ ենք թէ այս կերպով սահմանուած «Գործազուրկներու տուրքը», ինչպէս երբեմն Պոլսոյ Պատրիարքարանին սահմանած «Հայրենիքի տուրքը» լաւագոյն ընդունելութիւնը պիտի գտնէ գաղութին կողմէ ամէն տեղ եւ ապահովագոյն միջոցը պիտի ըլլայ մեր գործազուրկներուն օգնութեան հասնելու համար»։ («Ապագայ», 20 դեկտեմբեր)։

Այսպէս ուրեմն, երբ համաձայնութիւն գոյանայ բոլոր հիմնական կէտերու մասին, կը գտնենք լաւագոյն ձեւը՝ թեթեւցնելու գործազրկութեան չարիքները։

Եւ այսպէս ճամբայ կը բացուի նաեւ տեւական կազմակերպութեան մը համար, քանի որ, ճարտարագործական երկիրներու մէջ, քրոնիկ հանգամանք առած են գործազրկութեան տագնապները։

Մենք այսօր շօշափեցինք միայն անմիջական օգնութեան պարագան, որ կապ ունի վաղուան ժողովին հետ։ Եւ քանի որ բոլորն ալ կ'ընդունին այս հարցին առաջնութիւնը, անհրաժեշտ է ուժ տալ ինչպէս «տագնապի տուրք»ին, նոյնպէս բացուած հանգանակութեանց արդիւնաւորման։

Բոլոր ծրագիրները պիտի մնան չոր մխիթարանք, եթէ պակսի մեքենային իւղը — դրամը։

Որքան ալ ցնցուած ըլլայ հրապարակը, ամէն մէկը կրնայ առանց դժուարութեան կատարել իր պարտականութիւնը, կը բաւէ որ կամքը չպակսի։

Ինքնապաշտպանութեան պայքար է այս ալ։

Շ.

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Վիճակագրութիւն

Աշխատանքի նախարարութեան շաբաթական վերջին վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ 14764 հոգիի յաւելում մը, անգործներու թիւին վրայ։ Յունուար 2ի վիճակագրութեան համաձայն, անգործներու թիւը բարձրացած է 161.773ի։ 1927ի տագնապին, անգործներու ամէնէն մեծ թիւն էր 81,346 մարդ ամսուն ...։

Միայն Փարիզ քաղաքը նոյն թուականին կ'արձանագրէ 52628 անգործ, իսկ նահանգին Սենայի վայրերը 38,808։

545 հանրապետներ միայն, որոնց բնակչութիւնը կը համրուի 11 միլիոն 677 հազար, անգործներու օգնութեան սնտուկներ ունին...

Դեկտ. 30էն մինչեւ յունուար 2 Ֆրանսա մտած են 180, Ֆրանսայէն՝ իրենց երկիրները վերադարձած են 5477 օտար աշխատաւորներ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

. Անցեալ Դեկտ. 16էն մինչեւ 31 երկարող ժամանակամիջոցի ընթացքին անգործներու թիւը կրած է 316,000ի յաւելում մը։ Ամբողջ Գերմանիոյ մէջ, անգործներու թիւն է 5 միլիոն 868 հազար.

— ՏԻՐՈՂ ՔԱՂԱՔԻՆ հեռաւանքով. Պուլկարիոյ Թագաւորը իր անձնական դանձը վեց միլիոն լեվայէն զեղչեց հինգ միլիոնի։ Թագուհին, որ 1 միլիոն 300 հազար լեվա կը ստանայ, եւ Եւտոքսիա իշխանուհին (600 հազար) ալ որոշեցին հրաժարիլ այդ գումարներուն մէկ վեցերորդէն։

Ռումանոտեան յանձնակցութիւնը

Պուքրէշէն պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ ոչ-յարձակման դաշինքի կնքման համար Ռումանիոյ առաջարկը եւ Ռուսիոյ հակառաջարկը ընդունուած չըլլալով երկու կողմերին՝ նախապատրաստական առաջին բանակցութեանց ընթացքին, ռումէն պատուիրակը ներկայացուցած է ուրիշ առաջարկ-ծրագիր մը, որ կը ներկայացնէ Ռումանիոյ կողմէ ընդունելի նուազագոյն պայմանները։ Առով, Ռումանիա կը պահանջէ որ երկու պետութեանց դրժէջխանութեան ներթակայ հողերու ամբողջականութեան հարցը վճռուի յստակօրէն։ Ինչպէս կը յիշուի, Ռումանիոյ համար հարցը կը գտնայ Պեսարապիոյ պարագան վերջնապէս կանոնագրելուն մէջ։

Մախտային խորհրդակցութիւն մը

Ամերիկայի Երեսփ. Ժողովի ելմտական յանձնախումբը ընդունեց մաքսային օրինագիծ մը, որ կը տրամադրէ գումարել միջազգային խորհրդաժողով մը, վերցնելու համար մաքսային պատնէշները։ Նոյն օրինագիծը կ'արտօնէ հանրապետութեան նախագահ Հուվըրը որ բանակցութեան մտնէ օտար պետութեանց հետ՝ համաձայնութիւն գոյացնելու համար՝ փոխադարձ մաքսատուրքերու հիման վրայ։

Հիթլեր կը խորհրդակցի

Գերման գահերէց կը մտածէ տարի մը եւս յետաձգել հանրապետութեան նախագահին Հինտէնպուրկի պաշտօնավարութեան շրջանը։ Ազգայնական պետին Հիթլէրի, վարչապետին, ներքին նախարարին միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութեան մասին թէեւ պաշտօնական որեւէ տեղեկութիւն չի տրուիր, սակայն կը կարծուի թէ կառավարութեան այս ծրագիրը ընդունելու համար, Հիթլէր որեւէ պայման չէ դրած։ Սակայն ընդունելէ առաջ, պէտք տեսած է խորհրդակցելու ազգայնական ընդդիմադիր միւս տարրերուն, Հիւկէնպերկի կուսակցութեան եւ «Պողպատէ Սաղաւարտներու պետերուն հետ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՇՈՒՐՋ

Արտաքին նախարարը հրաժարեցաւ

Ֆրանսական մամուլը երկարօրէն կ'աշխատի դահլիճի փոփոխութեան կամ վերակազմութեան հարցով։ Պատերազմական նախարարը Մաժինօ որ մէկ ամիսէ ի վեր հիւանդ էր, տակաւին չէր մեռեր, երբ դահլիճի փոփոխութեան լուրը մէջտեղ կ'ելլէր։ Անոր մահը պատրուակը աւելի կուտայ Պ. Լավալի, իրագործելու իր մտադրութիւնը ձեռնարկելով աւելի ուժեղ դահլիճի մը կազմութեան։

Միւս կողմէ Պ. Պրիան որ եօթ տարիէ ի վեր անընդհատ կը վարէր արտաքին նախարարութիւնը, իր հրաժարականը ներկայացուցած է, պատրուակելով իր առողջական վիճակը։

Ֆրանսայի վարչապետը դահլիճին հաւաքական հրաժարականը երեքշաբթի օր պիտի ներկայացնէ հանրապետութեան նախագահին, որ նորին վերակազմութիւնը կրկին պիտի յանձնէ իրեն։

Խորհրդարանական շրջանակները կը կարծեն որ Պ. Լավալ պիտի աշխատի աւելի լայն հիմերու վրայ, հանրապետական բոլոր կուսակցութեանց գործակցութեամբ կազմել նոր դահլիճը։ Յակառակ պարագային պիտի գոհանայ ներկայ կազմով, նշանակելով նորեր պատերազմական եւ արտաքին նախարարութեանց համար։ Պատերազմական նախարար պիտի նշանակէ ներկայ դահլիճին անդամներէն մէկը որ ըստ բաւականին տեղեակ ըլլայ կացութեան եւ գլխաւոր հարցերուն, որոնք կրնան յարուցուիլ յառաջիկայ զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ, իսկ ինքը միանգամայն պիտի ստանձնէ արտաքին նախարարութիւնը։

ԼԱՐՈՒԱԾ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Դահիրէէն կը ծեռագրեն «Թայմզ»ի.

7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Վստահելի լուրերու համաձայն, կացութիւնը չափազանց լարուած է Սուրիոյ մէջ, ընտրական պայքարի առթիւ ծագած խռովութեանց հետեւանքով։ Հալէպի մէջ սպաննուած քաղաքացիներուն թիւը կը հաշուեն 11։ Բնակիչները գոց կը պահեն իրենց տուները, իբրեւ բողոքի ցոյց կարգ մը ազգայնականներու ձերբակալման դէմ։ Անոնց մէջ է Սաատուլլահ պէյ էլ Ճապրի, ազգայնական առաջնորդը։ Անհանգստութեան լուրեր կը հասնին նաեւ երկու Պէտէվի ցեղերու, Անէզիներու եւ Ֆատանցիներու շրջանէն։ Ստորութիւն է որ այս շրջանի քուէտուփերը գիւղերու մէջ դրուին։ Այս անգամ Բաղտատի քաղաքապետութիւնը հրամայեց քաղաքին մէջ պահել քուէտուփերը։ Պ.տէվի ցեղապետ մը, Էմիր Մահճիմ, որ ազգայնականներուն ընտրելին էր, բացատրութիւն պահանջեց այս կարգադրութեան մասին։ Հետեւանքը եղաւ խռովութիւն մը, որու միջոցին Բաղտատի քաղաքապետը դաշունով վիրաւորուեցաւ Էմիրին սպասաւորներէն մէկուն ձեռքով։

Ազգայնականները խրախուսուած են իրենց կրած կորուստներուն հետեւանքով եւ հիմա կը պնդեն որ նոր ընտրութիւններ կատարուին Հալէպի, Դամասկոսի եւ Համայի մէջ։ Այս նպատակով մարդասպանին զրկած են հանրագրութիւն մը՝ 28,000 ստորագրութեամբ։ Եթէ բանակցութիւնները ձախողին, կը սպառնան բոլորովին փակել երեք քաղաքները։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Փոխարքային խորհրդակցութիւնը

Հնդկաստանի փոխարքան երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ հնդիկ չափաւոր տարրերու ղեկավարներու հետ։ Տէլհիէն «Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ հնդիկ այս անձնաւորութիւնները փոխարքային յայտնած ու պարզած են հետեւեալ կէտերը։

2) Զափաւորներ եւ ազատականներ որոշած են ուժ տալ կառավարութեան, տաւելագոյն աղդիւնքը կարենալ քաղելու համար կլոր Սեղանի Խորհրդաժողովի որոշումներէն։

2, Պէտք գործակցին կլոր Սեղանի որոշումով կազմուելիք յանձնախումբերուն, որոնց անդամները Պոմպէյ պիտի հասնին ամսուն վերջը։

3) Առանց դատապարտելու փոխարքային վերջին հրամանագիրները, թաւ կը յայտնեն անոնց մէկ քանի տրամադրութիւններու խստութեան համար եւ յոյս յայտնած են թէ փոխարքան պիտի թեթեւցնէ անոնց հետեւանքները, հրամանագիրներու կիրարկման եղանակով։

4) Չափաւորները եւ ազատականները յայտնած են նոյնպէս որ փոխարքան չէ ուզած տեսակցութեան ընդունիլ Կանտին եւ այդպէս, կերպով մը շահ մղած է դէպի ծայրայեղները, որոնց վտանգաւոր ազդեցութիւնը պիտի կրնար կասեցնել, եթէ քաջալերուած ըլլար կառավարութենէն։

Յայտնի չէ թէ ի՞նչ պատասխանած է փոխարքան այս զանազան կէտերուն։

— Նոր միջադէպեր չեն ծագած։ Ձերբակալուած են հնդիկ խորհուրդի նոր նախագահը Տօքթ. Անսարին եւ ընդհ. քարտուղարը։

Զանազան կեդրոններու մէջ, զինուորական կարեւոր շարժումներ կը կատարուին, մանաւանդ այն վայրերը, որոնք ամէնէն աւելի վտանգաւոր կը նկատուին։

Ձերբակալուած են նաեւ կանտիական ուրիշ չորս ղեկավարներ։

Թեւֆիք Րիւշտի պէյ կը մեկնի...

Դէպի Թեհրան ճամբայ ելլելէ առաջ, ուր կ'երթայ Թուրքեւպարսիկ սահմանային համաձայնութիւնը ստորագրելու համար, Թեւֆիք Րիւշտի պէյ յայտարարեց թէ ծիրը չէ Թուրքիոյ, Պարսկաստանի, Իրաքի եւ Աֆղանիստանի մասնակցութեամբ սահմանային համաձայնութիւն մը կնքելու լուրը։ «Թուրք կառավարութիւնը կը շարունակէ իր խաղաղասիրական եւ բարեկամական քաղաքականութիւնը իր բոլոր դրացիներուն հետ, ինչպէս հաստատեց Թուրքեւիթալեան համաձայնութեամբ. եւ այդ ոգիէն առաջնորդուած, կ'ուզէ բարեկամական յարաբերութիւնները ամրապնդել եւ առեւտրական կապեր հաստատել լիշեալ պետութեանց հետ»։

«Իշ» դրամատան տնօրէնը, որ կ'ընկերանայ գործավարին, պիտի ջանայ մասնաճիւղեր հաստատել Պարսկաստանի մէջ, առեւտուրին զարկ տալու համար։

Թուրքիոյ արտաքին գործավարը վերադարձին քանի մըօր պիտի մնայ Պաղտատ Իրաքի հետ ալ բանակցելու համար։

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑՈՒՑԱԿ 8

Մ. Յ. Ս.	50.
Խաչատուր Պէօղլեան (Վիէն)	10.
գումար՝	60.—
7րդ ցանկին գումարը	2073.—
ընդհ. գումար	21.3.

ՄԱՀԱՓՈՐՁ

Ճափոնի կայսեր դէմ

Թոքիօյէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, որ պահուն զինուորական տողանցքի մը ներկայ ըլլալէ վերջ, երբ Ճափոնի կայսրը պալատ կը վերադառնար Գորէացի մը ռումբ մը նետեց վրան։ Ռումբը պայթեցաւ Միքատոյին շատ մօտը. կառքին լծուած ձիերէն մէկը թեթեւ վէրք մը ստացաւ։

Կորէացին ձերբակալուեցաւ։ Վրայէն ուրիշ ռումբ մըն ալ գտնուեցաւ։ Մահափորձը որուն պատճառները տակաւին չեն յայտնուած, կատարուեցաւ այն պահուն իսկ, երբ կայսեր կառքը պալատին բակը պիտի մտնէր։

Այս ոճրափորձին վրայ, դահլիճը հրաժարական տուաւ, բայց կայսրը յանձնարարեց շարունակել աշխատիլ։

Իտալիոյ հիւպատոսին դէմ

Մահափորձ մըն ալ կատարուեցաւ Փարիզի իտալական հիւպատոսին դէմ. պատճառը՝ քաղաքակա՞ն թէ անհատական վրէժխնդրութիւն, տակաւին չէ յայտնուած։

Ասկից երկու տարի առաջ ալ, Փարիզի իտալական հիւպատոսը զոհ գացեր էր իմ ... հայրենակցին կողմէ ...

Իտալացի հիւպատոսը՝ հիւպատոսարանին գրան առջեւ վար իջեր էր ինքնաշարժէն եւ կառավարին վարձքը կը վճարէր, երբ երիտասարդ մը մօտեցաւ իրեն, եւ առանց բառ մը արտասանելու, ատրճանակը քաշեց ու չորս ձեռք պարպեց։ Գնդակը մըտած էր հիւպատոսին աջ գիստը։

Անցորդներ եւ հիւպատոսարանի պաշտօնեաներ վազեցին օգնութեան եւ վիրաւորը փոխադրեցին հիւանդանոց, մինչ ոճրագործը, ատրճանակը ձեռքը՝ փախուստ կուտար։

Սակայն հիւպատոսարանի հսկիչ զագանի ոտքերը՝ արդէն սկսեր էր զայն հետապնդել. հասեր էր նոյն իսկ անոր, երբ իտալացին յանկարծ ետ դառնալով՝ կրակեց ոստիկանին վրայ. փամփուշտները տակաւին պարապին գացին ու հետապնդումը վերսկսաւ աւելի բուռն թափով։ Կարելի եղաւ ի վերջոյ ձերբակալել ոճրագործը որ ուսանող մըն է, եւ մէկ քանի ամիս առաջ, զբօսաշրջիկներու հետ Իտալիայէն եկած էր Փարիզ, ուրկէ չէր ուզեր վերադառնալ իր հայրենիքը։ Դիմում կատարեր էր հիւպատոսին, որ իրեն ուսումը շարունակել տեղաւորէ Փարիզի իտալական դպրոցներէն մէկուն մէջ։ Հիւպատոսը խոստացեր եւ կատարեր ալ էր։ Սակայն, շատ չանցած, դպրոցին տեսչութիւնը զինքը ճամբեր էր։ Ոստիկանութեան, հիւպատոսը իմացեր էր որ, ուսուցիչը Իտալիոյ մէջ 6 ամիս բանտարկութիւն կրած է, ոճրագործը կարծած է որ անոր միջամտութեամբ է որ զինքը գործէն հանած են եւ ուզեր էր վրէժ լուծել։

Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ թէ արդեօք չկայ քաղաքական պատճառ մը, զոր ոճրագործը կը ջանայ ծածկել։

Ուժանակին ձնունդը

Ուիլեամ Միլ՝ հնարիչ ձեռնառումբի մը, որմէ 75 միլիոն հատ է գործածուած ընդհ. պատերազմին մեռաւ Լոնտոնի մէջ։ 76 տարու էր։ Իրմով, մարդկութեան բարերարներէն... մէկն ալ կ'անհետանայ...

ՄԵՆՔ ՄԵԶԻ

Մեծ միամտութիւն պիտի ըլլար ենթադրել թէ Վիտրինեանի յօշոտման սաղիթով հայ հանրութեան բարձրացուցած բողոքը պիտի ցնցէր դուրսի աշխարհը եւ անոր ուշադրութիւնը դարձնէր Թուրքի այդ անլուր ոճիրին վրայ։

Մենք այդպիսի ակնկալութիւն չունէինք. ու եթէ, այնուամենայնիւ, անհրաժեշտ կը նկատէինք բողոքը, անոր համար, որ ատիկա գոհացում մըն էր հայութեան տանջուած խղճին համար, ու յետոյ պաշտօնական արձանագրութիւն մը, ամբողջ աշխարհի առջեւ, թրքական նոր ոճիրի մը, զոր հայ ժողովուրդը երբեք չի կրնար մոռնալ։

Մեր մարդկային պարտականութիւնն էր, զոր կը կատարէինք լռելի ընելով մեր անարգուած հոգիին ճիչը։

Ուրիշ սպասելիքներ, կը կրկնենք, չէինք կրնար ունենալ, վասնզի ա՛լ վարժուած ենք, քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր, այն շնական անտարբերութեան, նոր երեւան կը բերէ «քաղաքակիրթ» աշխարհը Հայ Դատապանգին հանդէպ։

Այլ հիմ պատմական առութեանց կարգը անցած է անգլիացի վարչապետի այն խօսքը, թէ «Անգլիացիները չեն կրնար Արարատի գագաթը հանել իրենց ռազմանաւերը»։ Քաղաքական փարիսեցիութեան ամէնէն յատկանշական արտայայտութիւններէն մէկն է գրականօրէն գունեղ այս նախադասութիւնը. օրովհետեւ Անգլիացիները մենէ աւելի լաւ գիտէին, թէ Հայերուն օգնելու համար պէտք չկար մագլցելու Արարատի գագաթը. ինչպէս որ Ֆրանսայի հանրապետական կառավարութիւնը, պաշտպանելու համար իր հպատակ երկու լիվանեան վաշխառուներու շահերը, պէտք չունեցաւ որ եւ է տեղ մագլցելու կամ մինչեւ իսկ Պոլիսը ռմբակոծելու, այլ երկու անաժաշ յածանաւեր Միտիլլի կղզիին բացերը բերելով, յաջողեցաւ իր կամքին ենթարկել սուլթանական կառավարութիւնը։

Ժամավաճառութիւն պիտի ըլլար, եթէ ուզէինք ապացուցանել, թէ պաշտօնական Եւրոպան հետաքրքրուած է Հայերով այն ատեն միայն, երբ անոնցմէ շահ ակնկալած է իրեն համար։ Անվիճելի ճշմարտութիւն է այդ, ինչպէս որ անվիճելի է այն, որ պետութեանց ճակատագիրը տնօրինողները միշտ տգէտ եղած են ոչ միայն հայկական, այլեւ բոլոր այն խնդիրներու նկատմամբ, որոնք անմիջական առնչութիւն չեն ունեցած իրենց հետ։ Բազմաթիւ օրինակներէն յիշենք միայն մէկը։ Բոլշեւիկեան յեղաշրջումէն յետոյ Լոյտ Ճորճի կառավարութիւնը զէնքով, դրամով եւ մասնագէտներով կ'օժանդակէր «Ճերմակ» Ռուսերուն՝ տապալելու համար բոլշեւիկեան իշխանութիւնը, ու մինչեւ իսկ իր պաշտօնական ներկայացուցիչները ունէր «Ճերմակ» զօրքերու հրամանատարութեան քով։ Հակառակ ատոր, Անգլիոյ վարչապետը անգամ մը, տեղեկութիւն տալով խորհրդարանի մէջ իրենց այդ դաշնակիցներու մասին, զօրավար Տենիքինի քով կը յիշէ նաեւ զօրավար Խարկովի անունը. մինչ ամէն մէկ քիչ թէ շատ հետաքրքիր դպրոցական գիտէ, որ Խարկովը... խոշոր քաղաք մըն է հարաւային Ռուսիոյ մէջ, Խորհրդային Ուքրանիայի այսօրուան մայրաքաղաքը...

Այս պայմաններուն տակ բնաւ զարմանալի չէ, որ եւրոպական քաղաքականութեան վարիչները, քաղելով իրենց ծանօթութիւնները՝ ի մասնաւորի պզտիկ ժողովուրդներու մասին երկրորդ ձեռքէ, քայլեր կ'առնեն, որոնք յաճախ ճակատագրական կը հանդիսանան այդ ազգերու համար։ Ի վիճակի չըլլալով անձամբ քննելու եւ հակակշռելու իրենց ստացած ծանօթութիւնները, կառավարութիւնները Վատականին այդ երկրորդ ձեռքերուն — իրենց այլ եւ այլ ներկայացուցիչներուն եւ գործակալներուն, ակամայ իւրացնելով անոնց տեսակէտները։ Նոյնպէսով, մինչեւ իսկ կարեւոր խնդիրներու մէջ յաճախ վճռական նշանակութիւն կ'ունենան ոչ թէ բարձր իշխանութեանց, այլ անոնց պատահական գործակալի մը տրամադրութիւնները։

Ներկայան գաղափարութեամբ մը, Վիտրինեանի ողբերգական վախճանի պարագաներուն հետ միաժամանակ հայ թերթերու մէջ լոյս տեսան ամերիկացի գրագէտ մը յօդուածները՝ անգլիական համբաւաւոր գործակալ գնդապետ Լորէնսի հետ իր ունեցած տեսակցութեան մասին։ Համաշխարհային պատերազմէն ի վեր յաճախ լսած էինք այդ գնդապետին անունը, միշտ ալ կապակցելի իրադարձութեանց եւ արկածախնդրութեանց հետ կապուած։ Սակայն երբեք ոչ մէկ Հայու միտքէն ալ անցած չէր, թէ իր գործունէութեամբ արաբական երկիրներու մէջ հոչակ հանած այդ մարդը երբ եւ իցէ դեր մը պիտի ունենայ մեր դատին ու մեր ճակատագրին մէջ։

Մինչ այսօր ամերիկացի գրագէտը այլեւս տարակոյսի տեղ չի թողուր. Լորէնս ոչ միայն հետաքրքրուած է հայկական դատով, այլ եւ երկարօրէն զբաղած անոր վրայ ու, վերջապէս, գտած այդ բարդ կնճիռին լուծումը, որ՝ ինչպէս կ'երեւայ՝ շատ պարզ բան մըն է եղեր։ Հայկական հարցը, կ'ըսէ Լորէնս, կարելի է արմատապէս լուծել մէկ միջոցով միայն, այն է՝ կոտորել Հայերը մինչեւ վերջին մարդը։ Թուրքերը չկրցան լիովին գլուխ հանել այդ ծրագիրը. Անգլիոյ համար ինչ ինչ պատճառներով անհնար ալ յարմար չէ ստանձնել զայն, ու Լորէնս սիրայօժար Ամերիկային կը զիջի այդ պատիւը, մանաւանդ որ անոր առաջարկուած էր Հայաստանի հոգատարութիւնը, ու իրենց Հայերն ալ ուրախութեամբ ընդունած էին զայն։

Սովորական պայմաններու մէջ հիւանդագին, վաւաշոտ մարդատեցութեան արտայայտութիւն պիտի նկատէինք ասիկա։ Բայց նկատի ունենալով ներկայի քաղաքական բարոյագիտութիւնը եւ Լորէնսներու խաղացած գերին կարեւորութիւնը, վրդովուէ եւ զզուանքէ աւելի ոտքերս կը զգանք անոնց խօսքերէն։ Ու յանցաւոր միամտութիւն պիտի ըլլար յուսալ, թէ Լորէնս մը գործի գնողները ականջ պիտի կախէին Վիտրինեանի մը խողխողումի սաղիթով իրենց ներկայացուած բողոքին։

Ու եթէ դաս մը կայ, որ պէտք է առնենք, այն է՝ որ մենք մեզի ձգուած ենք ու մենք ենք որ պէտք ենք մեր գլխուն ճարը տեսնենք։

ԼԻՊԱՐԻՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

(Թուսաքեր)

ՔԱՂԱՔ ՄԸ, ՈՐ ՍՆԱՆԿԱՑԱՒ

Տնտեսական տագնապի այս օրերուն, երբ անսասան մեծահարուստները թաւալգլոր տապալեցան սնանկութեան անդունդը, ահա քաղաք մը եւս որ սնանկութիւն կը յայտարարէ։

Չիքակոն է այդ քաղաքը, աշխարհի ամենամեծ քաղաքներուն մէջ չորրորդը, որ 3,5 միլիոն բնակիչ ունի։ Քաղաքապետը վերջերս կը յայտարարէր թէ քաղաքապետական սնտուկները դատարկ են, ոչ իսկ սանթիմ մը ունին, մինչ պարտքը կը հասնի 6 միլիարի։ Ու ներկայիս ոչ մէկ դրամատուն կայ, որ յօժարի փոխատուութիւն ընել այս երբեմնի փարթամ քաղաքին։

Քաղաքապետական պաշտօնեաները ամիսներէ ի վեր ամսական չեն ստացած։ Եւ անոնց դպրոցներն ալ դատապարտուած են փակուելու։ Դասերը ներկայիս կը տրուին բաժինով։

Ժանտատենդը

Վերջերս ժանտատենդի (Թիֆօ) դէպքերը շատցած են Փարիզի մէջ։ Պատերազմական նախարարն ալ մեռաւ ժանտատենդէ։ Այս դէպքերը մտահոգութիւն պատճառած ըլլալով, ՄաթԷն քննութիւն մը բացաւ եւ գիտէք պատկան մարմիններուն հասկնալու համար թէ ժանտատենդի համաճարակ կա՞յ, կամ հիւանդութիւնը ջուրին միջոցով կը տարածուի։

Պատասխանուած է թէ համաճարակ չկայ, այսուհանդերձ բաւական շատցած են ժանտատենդի դէպքերը։ Քննութիւնները ցոյց կուտան որ Փարիզի խմելիք ջուրը մաքուր չունի։ Ուրեմն, թող ոչ ոք վախնայ ջուր խմելէ. որովհետեւ ջուրը շարունակ քննութեան առարկայ կը դառնայ։ Թիֆոյի ուրիշ ճամբով մըն է (չլուացուած բանջարեղէններ, ոստրէ եւ այլն), որ հիւանդութիւնը կը տարածուի։

ԳՈՀԱՐՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՐՈՒԵՍՏԷՆ

ԱՖՂԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Աֆղան ցեղերը գործածուած ընթացքին կրած են ազգեցութիւնը հելլէն (Աղեքսանդր Մեծի շրջան), Տաճկ-պախթրիական, ջրիստոնէական (նեստորական), հին պարսկական եւ հնդիկ մշակոյթներուն։ Ամէնէն տիրականը եղած է ազդեցութիւնը իսլամ-պարսկական արուեստին որ կը տեւէ մինչեւ այսօր։

Աֆղանները ունին ինքնայատուկ լեզուն, շատ մօտիկ պարսկերէնին, եւ հարուստ գրականութիւն այդ բարբառով։ Պարսկերէնը սակայն, ընդունուած եւ հասկցուած լեզուն է աֆղան բոլոր աշիրէթներու մէջ։ Աւելի հարուստ է աֆղանական գրականութիւնը որ գրուած է պարսկերէնով։

Աֆղանները ունին նաեւ անգիր ժողովրդական բանահիւսութիւն մտցուած եւ արհամարհուած աֆղան մտաւորականութենէն։

Հետեւեալները, իրենց բնագիրներով որ գրելով չեն տարբերիր արդի պարսկերէնէն, քաղուած է Ռոբասանի աֆղան ուգատապաններու բերնէն.

Խիւտա ճան, պազ պիարիտ տէր
պէրի մեն
Նազի ճան, Նազի ճան,
օմտամի մէն,
Սէրէմրա կէր պուրի,էզ դու
նէ կէրտէմ
Նազի ճան, Նազի ճան,
սմտամի մէն:
Դու Նուրի դիդէ, վէ թաճ սէրի
մէն
Ցէրա՝ ուրսի պալա մի քունի
Ցէրա՝ սէյլու թամաշա մի քունի
Նէմի՝ թէրսի զ'ֆէրտայի զըյամէթ,
Ցէրա՝ դաթէը ճէվանի մի քունի:
Խիւտա ճան, պազ պիարիտ տէր
պէրի մեն
Նազի ճան, Նազի ճան,
օմտամի մէն։

Ո՛վ Աստուած, գիրկս դարձուր սիրուհիս,
Իմ նազելի սիրուհիս։
Գլուխս ալ կտրէն, քեզ նայելէ չեմ դադրիր։
Իմ նազելի սիրուհիս։
Դուն լոյսն աչքիս, թագը գլխիս,
Պատահանդ է՞ր վերցուցիր,
Ինչո՞ւ ակնարկդ ինձ յառեցիր։
Ջե՛ս սարսափիր դատաստանի մեծ օրէն,
Կանաչ կեանքիս արիւնն ինչո՞ւ խմեցիր:
Ո՛վ Աստուած, գիրկս դարձուր սիրուհիս,
Իմ նազելի սիրուհիս։

×

Ազուդ նէ չէվի, պէտպախթ էսթ,
Դաճ պիպինի ու կաճ նէ պինի սախթ
էսթ,
Էզ խանէպէր ամէտոմ,կօֆթէմ խիւտա
էզ եար ազիզը խստ շուտէմ զէնտէ
ճիւտա
ճանանէս կէքէմ...։

Թէ սիրահար ես, ի՛նչ դժբախտութիւն,
Ինչ կսկիծ սիրել, յետոյ անջատուիլ։
Ջատուեցայ տանէս,քո՛ւթանաւած իմ ճան եարիս համար ղշլ ղշլ կը մեռնիմ,
Հոգի՛ս սիրուհիս...։

Սուֆիներու դաւանանքը միահեցան կ'իշխէ իսլամական Արեւելքի կրօնքին, արուեստին եւ իմաստասիրութեան վրայ։ Քիչ բացառութեամբ Սուֆիներ են պարսկական Ռոմանտի բոլոր գէմքերը Սա'ատի, Հաֆէզ, Ճամի եւն.։

Սուֆիներ են նաեւ աֆղան մեծ բանաստեղծներէն շատերը։ Առանց մէ Ապտ-օլ-Րահման, Մոհմանտ ցեղէն, ծնած է 17րդ դարու կէսին, Հնդստանի սահմանակից նահանգի մը մէջ։

Ապտ-օլ-Րահման եղնոզ տէրվիշ մը, գիտուն մը եւ ազատախոհ իմաստասէր մըն է միանգամայն։

Հետեւեալ կտորը քաղուած է իր սուֆի բանաստեղծութեանց «Տիվանէ»էն.—

Սիրելւոյս ճամար թափած արցունքս
չունի չափ, սահման,
Ու դուն պաշտելիս ագդուած իսկ
չէ արցունքիս տեսքէն:
Ինչ փոյթ թէ խաւերն իմ պաղատանքիս գոծարներ ըլլան,
Ոչ իսկ ականջին զարդ չինել գիցեց
անգութ սիրուհիս:
Ողբերով եթէ զինքն արթնցնեմ իր
խորունկ քունէն,
Հոգ չէ թէ արթուն՝ յաւէտ ինձ ծամար քուն է սիրուհիս։
Գրուածքի մը պէս կը խօսիմ իրեն
բերանս փակ, մունջ:
Բայց յուռթեանս ցիչն աւելի ուժգին
կը ճչէ, կոծէս։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

(Քաղուած «Հայրենիք» ամսագիրէն)

ԱՇԽԱՏԱԿՈՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹՐԻՍԹԱՆ ՌԷՄԻ

Թրիսթան Ռէմի անուն մըն է, որու առհասարակ վարժուած չեն մեր աչքերը։ Ռոկեզօծ, տխրադոսոր անուններու խառնիճաղանճին մէջ, տեղ չեն գտներ անուններ, որոնք շատ աւելի արժանի են մեր հետաքրքրութեան։

Բայց զինքը կը ճանչնան անպայման մեր երիտասարդներէն շատերը, որ կը հետեւին Ֆրանսայի գրական նոր հոսանքներուն։

Ինք արհեստով գրող մը չէ, ինչպէս մեծագոյն մասը գրական կրկէսը աղմկողներուն։ Երկաթուղիի պաշտօնեայ, ան ապրած է գրեթէ միշտ Փարիզի գործաւորական թաղերու, մանաւանդ զօնէրու (զոնք) մէջ։ Խորապէս կը ճանչնայ ժողովրդական այդ խաւերու կեանքը եւ հոգեբանութիւնը։ Այդ շրջանակէն առած է նիւթը իր կարեւոր վէպին. (Փարթ Բլինիանքուռ)։

Թրիսթան Ռէմի յայտնի է նաեւ բանաստեղծութիւններով, որոնք կը յայտնեն համեստ մարդերու հանդէպ տարօրէն, շեշտ, թափանցող դգայնութիւն մը։ Ոչ մէկ գեղարդիւստական արտահայտ, կամ արուեստական պաճուճանք, իրականութեան մերկ, անկեղծ ցոլացումը միայն։

Ստորեւ կուտամ քանի մը նմոյշներ, որոնք բնագրին կենսաթաթախ անկեղծութիւնը հազիւ թէ արտայայտեն։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Փողոցը

Երբ ան կը քշէր իր կառքը.
—Մաղկակաղամբ կամ թարմ խնձոր.—
Չէր գիտցուեր բնաւ,
Իր անո՞ւն էր թէ իր անխուցումը
Որ կը ճանչէր։

Ու երբ կը նստէր աթոռակի մը վրայ
Չէր գիտցուեր,
Մեւ կոտաւ է իր տափտափին ծակոտիկներէն.
—Քաշուած՝ սրունքն ի վեր, ու այտե՛ն մաշած,—
Ձառւթին թելե՛րն էին,
Թէ իր ազդրին մազերը
Որ կը տեսնուէին։
Ու երբ ինքն իր վրայ իր գգեստ, նորը կը կարկտէր,
Չէր գիտցուեր,
Թէ միանգամայն ալիքնե՛րն էին
Տեղ տեղ տեսնուած իր մարմ,
Զոր կը կարկտէր։
Ու երբ կը ծախէր. նայած՝ օրուան,
Պրաս կամ քրիզանթէմ,
Չէր գիտցուեր
Թէ աչքի զարնող իր մի՛ան էր։
Եւ մաշած կոտաւ իր տաբա՛տը,
Իր թելերով, իր մազերով միասին.
Ու նաեւ իր անթագը՛ւհը, ու իր կա՞ոքն էր անիւն ալ հետը.
Զոր կը ծախէր ան քանի սուլ.
Որովհետեւ այս բոլորը մէկտեղ,
տակէ աւելին չէր արժեր։

Պուլվառ Նէյ

Թշուառութիւնը որ իմինս է,
Ինծի կ'երեւի այնպէս, իբրեւ թէ կը նայիմ տաղերուն.
Որքան ալ շատ տեսնեմ, նմանքան շատ կայ անոնցմէ —
Նոյնքան ան մէջն է, որքան կը մասնեմ անոր մասին։
Իմ թշուառութիւնս, զարծօրարակ մըն է (manège)
Բայց ան նոյնն է, միշտ նոյնը
Փայտէ ձի մը որ կ'անցնի ատրչուէս,
Թշուառութիւնը որ իմս է, նման ձի մըն է։
Թշուառութիւնը որ իմս է, կ'ըսէ երրորդը,
Թերեւս օրացոյց մըն է

Որ մէկ, մէկ հատ սուրբ ունի իրբեւ պահապան.
Ու ոչ իսկ մէկ հատ սուրբ որ քեզ պաշտպանէ,
Սուրբ մը որ ունենար բազուկներ ձիւնէ:
Թշուառութիւնը որ իմս է, կը փակէ վերջինը
Միշտ ամէն բանի շատ ուշ հասնիլ մըն է։
Միշտ կը տեսնես անցնիլը զնացքին։
Թշուառութիւնը որ իմս է, ժամացոյց մըն է
Որ պիտի քալէր առանց զսա՞նալու
Ինչ մինակն էր որ կը նայէր զինեչիչին,
Զոր միւսները պարպած էին,
Եւ որ կը փայլփլէր բարձր խոտին մէջ.
Ուր պառկած էին անո՛նք, չորսեթեին։

„ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԷԿ ԺԷՍԹԸ"

Այս վերնագիրով գոհունակութեան գիր կար, դեկտ. 29ին, Մարսէյլի առաւօտեան բոլոր թերթերուն մէջ։

Աղբիւրը՝ Մարսէյլի Քաղաքապետարանն է։

Կը նշանակէ, ուրեմն, որ միեւնոյն վերնագիրով արձանագրութիւն կայ՝ քաղաքապետութեան օրագրութեան մէջ։

Վերջապէ՛ս... մէկ անգամ, այսպէս վերնագրով։

Թէ՝ ի՞նչ։

Ա. Ծ. Հ. Ս. Խաչը՝ 9000 ֆրանքի նուիրատուութիւն մը կ'ընէ՝ «Քօնսէփսիոն» հիւանդանոցին՝ Քաղաքապետութեան միջոցով։

Դեկտ. 28ին, կէսօրէ վերջ, Ս. Խաչի դիւանը՝ Տիկիններ՝ Պ. Շահլամեան, Սեբենիկլեան՝ (Սաննադպիր) եւ Պալասարեան (Գանձապետուհի) ծանուցոր ժամադրութեամբ՝ ընդունելութեանը կ'արժանանան Մարսէյլի քաղաքապետ՝ Տօքթ. Ռիպոյի։

Տիկինները Ս. Խաչի անունով քաղաքապետին կը յանձնեն 9000 ֆրանքի գումարը, խնդրելով, որ Քաղաքապետութիւնը բարի ըլլայ ընդունիլ իրենց զաղութին կողմէ այս գումարը, իբրեւ աննշան կաղանդչէք Քօնսէփսիոն հիւանդանոցի հիւանդներուն՝ առանց ազգի խտրութեան։

Քաղաքապետ Տօքթ. Ռիպօն, խորապէս զգածուած այս գեղեցիկ ժէսթէն, կ'որոշէ ինքը անձամբ տանիլ այս գումարը եւ յանձնել՝ Քօնսէփսիոնի տնօրէն՝ Պ. Վինէյին։

Մարսէյլի բոլոր թերթերը անխտիր, մեծ գովեստով անդրադարձած էին այս լուրին։

Կային, որ այս առթիւ գնահատական խօսքեր ըսած էին Հայոց մասին։

— Այնքա՜ն աշխատասէր, այնքա՜ն խնայասէր, այնքա՜ն յարդալիր, եւայլն։

Ու, կը մաղթէին, որ ուրիշ գաղութներ եւս օրինակ առնեն Հայերէն։

Արդ, ինչո՞ւ յաճախ չունենալ նման ժէսթեր, երբ կը նկատենք, որ փոքրիկ նուիրատուութիւն մըն անգա՛մ մեծապէս կը գնահատուի։

Խնդիրը գումարին մէջ չէ։ Խնդիրը՝ բարի կամեցողութեան մէջ է։

Եւ, մանաւանդ այս նեղ օրերուն։

Հակառակ մեր ցանկութեան, տարիներէ ի վեր կը հիւրասիրուինք այս երկրին մէջ։

Իր ցաւերը, տակաւ, կը դառնան նաեւ մերը։

Նոյնիսկ, երեսփ. ժողովը փախստականները զանազանեց՝ սովորական օտարականներէն։

Այսպիսի ժէսթեր, աւելի եւս կը զատնալանին մեզ՝ միայն չահողէտ եւ կամեւոր օտարականներէն։

Ցուցաբերութիւնները կը տաքնան՝ կը ծանրծանանք։ Եւ, վաղը, միւս օր, երբ գործազրկութեան երեւէն ազգային խտրութիւններ ձեռք առնուին, մենք կրնանք մենք մեզ ապաւէնով դգալ՝ գէթ առաջին տողամաներէն։

Այս տեսակէտով, չափազանց գովելի է Ս. Խաչի Վարչութիւնը։

Այսպէսով՝ ան արժանի է իր կոչումին։

Տեռ գիտեմ, քանի մը տարի առաջ, նոյն Ս. Խաչի ուրիշ Վարչութիւն մը, անկարող էր 200 ֆրանք տրամադրել՝ երիտասարդ, թոքախտաւոր ընկերոջ մը, որ յետոյ մեռաւ թշուառութեան մէջ։ Մինչդեռ անոնք, նոյն ա՛յդ օրերուն, ցոյցի համար, իրենց նպատակէն դուրս մէկ առիթով վճարեցին 500 ֆրանք եւ ... ծաղկեփունջ մը։

Ս. Խաչը իրական թշուառութիւն սանձելու համար է։

Քօնսէփսիոնի տրուած այս... Ս. Խաչի կողմէ յետագային... հայ հիւանդներուն համար ... մըն է։

Այս ժէսթին պատուը պիտի ... ՄՇՐ հիւանդները։

Շնորհիւ Ս. Խաչին, այսօր ... հպարտ կը զգանք, քան թէ ... մը բացման օրը։

Ուրիշ մարդերու համար, ... ազգային եւ քաղաքական ... խանութիւններ, օրինակելէք ... եւ այս ձեռ։

ՄԻԹՕՑՈ...

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍ...

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԵՕԹԸ ՄԵԾ ՍԽԱԼ...

Ամերիկացի պատմաբան մը՝ Forum թերթին մէջ կը խօսի... մեծ սխալներուն մասին, որոնք... խած են պատմութեան ընթ... Այդ սխալները եօթը հատ... Հէնրի Վան Լուն...։

Առաջին սխալը ... թիւնն է, որ ամերիկեան ... բութիւնը ցոյց տուաւ ... Անգ... պառալ ...

Երկրորդ սխալը գործուեցաւ ... պատերազմի շրջանին, երբ ... ձայնական պետութիւնները ... լով հաշտութեան առաջարկը ... Գերմանիա կը ներկայացնէր, ... ճառ դարձան որ Գերմանիա ... վրէժի համար, գիւրացնէ ... մուտքը Ռուսիայէն ներս ... նիա շատ լաւ նկատած էր ... նինը Ռուսիա տանելով, ... տար քաղաքացիական ... ներու, եւ եթէ, խրամային ... րող չյաջողեցաւ, փողոցներու ... մղուած կռիւը պիտի ապահովէ... կան կայսրութիւնը։ Այսօր ... նացած է այդ դաւաճանութիւնը ... Գերմանիոյ մէկ խաղաղը ... կը շարունակուի Լենինի կռիւը ... անգամ ոչ միայն յանուն Ռուս... ազատագրութեան, այլ եւ ... խարհային յեղափոխութեան։

Երրորդ սխալը գործեց ... երբ աւերեց Երուսաղէմը. ... ճառ դառնալով որ Հրեաները ... աշխարհի ամէն կողմերը Հրեա... ցան ու ցրիւ եկան, կարծես ... դուած փեթակէ մը փախչէին, ... յետոյ տեսնուեցաւ որ Հռոմ ... Հրեաները խաղացած էին ... գերը։

Չորրորդ սխալը գործեցին ... ները, չուզելով համաձայնիլ ... համմէտի հետ։ Եթէ այդ շրջան... երբ Մուհամմէտ Մէտինէ ... նուէր, Հրեաները քիչ մը ... զիջութիւն ցոյց տային, ... սիոյ մեծ մասին վրայ կը ... մավաճառութիւնը։

Հինգերորդ սխալը գործեցին ... բաղաքի քրիստոնեայ պետ... ները, երբ ինքն իր գլխուն ... Բիւզանդիոնը, պատճառ ... որ Թուրքեր, անցնելով ... վրայէն՝ մտնեն Եւրոպա։

Վեցերորդ սխալը գործեց ... տիկան, երբ մերժեց համաձայն... թեան եզր մը գտնել Լութերի ...

Եօթներորդ սխալը գործ... ճերմակ ցեղերը, որոնք գրել-կարդ... սորվեցնելով գունաւոր ցեղեր... (դեղին կամ սեւ), քաղաքակր... թիւն մտցնելով անոնց երկրներ... պատճառ դարձան որ անոնք ... թնման։ Անկից ի վեր՝ Եւրոպա... ցիները կը հաստաճեն բոլոր ... գաղութներէն։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԹԵՐ ՈՒ ...

Կարգ մը ֆրանսացի գրող... կը վճռեն թէ բանաստեղծութ... բնաշրջումը տեղի կ'ունենայ ... լա՞ւ թէ գէշ։ La Revue Bl... մէջ Փօլ Մուժէն շատ յստակ... տայայտուեցաւ բանաստեղծութ... ապագային մասին։ Արժէքի եւ ... վանդակութեան տեսակէտով, ... նաստեղծութիւնը հետզհետէ ... նայ եւ ընթերցողները եւս ... հետաքրքրուին բանաստեղծ... թեամբ, — այս էր կարծիքը ... Մուժէնի։

Էրնէսթ Փրէվօ La Vi... մէջ կը պատասխանէ եւ կ'ըսէ ... բանաստեղծութեան արժէքը ... դակութեան եւ իր գտած հետա... քրքրութեան տեսակէտով, փ... չէ երբեք։ Անոնք որ զգայուն ... նրբացած, միշտ կը սիրեն բա... տեղծութիւնը, որ կենդանի է ... շնորհալի։ Սակայն հրատարակի...

րու խաղերն են, որ վարկաբեկած են քաղաքակրթութիւնը։

Ուրիշ գրողներ եւս այս կարծիքը կը յայտնեն, քաղաքակրթութեան զինելով քաղաքակրթական հին ու նոր գործեր, եւ ցոյց տալով արտայայտութեան եղանակներու զարգացումը։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս Փարիզի մէջ լատին Եւրոպայի եւ Ամերիկայի օրագրողներու ընկերութիւնը հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Եգիպտոսի, որուն ներկայացուցիչը, դեսպան Ֆախրի փաշա, ճառ մը խօսեցաւ եւ ողջունեց եգիպտական հին քաղաքակրթութիւնը։

— Հերոդոտ կը գրէ թէ Եգիպտոս պարգեւն է Նեղոսի։ Աւելի ճիշդ կ'ըլլար ըսել թէ եգիպտական քաղաքակրթութիւնն իսկ պարգեւն է Նեղոսի։ Շատեր Նեղոսը նմանցուցած են լուսաւորին, որ իր արմատները է միջերկրականեան ջրերու մէջ, իր ցօղունն է երկարը մէկ քառորդ ցամաքային միջօրէականի վրայ, հասնելու համար Միջերկրականի, ուր կը թափի տեղ-թայով մը՝ նման լուսաւոր ծաղկեփթթումի։

Նուիրական գետին նման, որ կ'անցնի 6500 քիլոմեթրի վրայէն, պայքարելով անապատին աւազին հետ կենդ... տեսնելով իր եզերքին... թուն վրայ, եգիպտացի ժողովուրդն ալ 6300 տարիներու մէջէն, աշխատանքի եւ ճիգերու գեղեցիկ ցուցադրութեամբ մը, ահա կը հասնի նոր օրերու նոր քաղաքակրթութիւն մը կերտելու։

Քրիստոսէ 15 դար առաջ, եգիպտական քաղաքակրթութիւնը իր գագաթնակէտին էր հասած, եւ արեւի մը պէս կը ճառագայթէր ամբողջ Միջերկրականի աւազանին վրայ։

Դարեր յետոյ Միջերկրականի վրայ փայլեցաւ յունահռոմէական քաղաքը, հռոմ. Լատին քաղաքակրթութիւնն էր, որ կը բարձրանար այս անգամ։ Դիցաբանական խօսք մը կ'ըսէ թէ Հերքիւլէս աշխարհի սահման կը համարէր Գալպէ եւ Աբիլա լեռները, անկէց անդին կ'աւարտէր աշխարհը։ Սակայն լատին քաղաքակրթութիւնը 1492ին գեղեցիկ խոյանքով մը անցաւ ովկիանոսը եւ Եւրոպայի կապեց Ամերիկան։

Ահա այս լատին մեծ քաղաքակրթութիւնն էր, որ դէմ յանդիման կուգար արաբական քաղաքակրթութեան հետ 711էն մինչեւ 1492։ Շաղախուեցան իրարու, եւ այսօր Եգիպտոսի 15 միլիոն ժողովուրդը իր զաւակները Եւրոպա կը ղրկէ եւրոպական քաղաքակրթութեամբ օժտելու համար զանոնք։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ֆրանսայի տնտեսական խաղաղականութիւնը

Փարիզի Առեւտրական Սենեակի ընդհ. ժողովին մէջ, Ֆրանսայի առեւտրական նախարարը ճառով մը պարզեց կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը։

— Այն պահուն որ ներկայ կառավարութիւնը կը կազմուէր, առաջնապահ բոլոր երկիրները Ֆրանսա կը թափէին իրենց արտադրութեան յաւելուածը ինչ գինով եւ ինչ պայմաններով ալ ըլլար։ Այնպէս որ Ֆրանսայի առեւտրական նժարը արագօրէն պզտիկցաւ օտար ներածումներու այս բացառիկ խուժումէն։ Մինչ մեր արտածումները՝ արդէն կայուն, ամէն ամիս աւելի կը տկարանային, ամէն մէկ ամսական վիճակագրութեան մէջ ներածումներու յարաճուն ալիքը կը նշանակէր միշտ աւելի մեծ բացուածք մը ապրանքներու մուտքին եւ ելքին միջեւ։ Այս բացուածքը որ յունուարին արդէն 1243 միլիոնի կը հասնէր, ամէն ամիս կ'աւելնար քանի մը տասնեակ միլիոնով։ Ցեմիստին հասեր էր 1101 միլիոնի։

«Ֆրանսայի առեւտրական նժարին այս ընթացքովը ամբողջ տարուան բացը պիտի հասնէր 46.15 միլիառի։

Ի՞նչ ըրաւ կառավարութիւնը այս կացութեան դիմաց։

— Անցեալ Օգոստոսի 1էն սկսեալ, ֆրանսական կառավարութիւնը հրամանագիրով մը նախատեսեց դրամական փոխանակութեանց վրայ յաւելուածական տուրքեր հաստատելը։ Ուրիշ պարագաներու մէջ, եւ եթէ մեր ներքին տնտեսութիւնը նուազ վնասուած ըլլար, հաւանական էր որ չդիմէինք մեզ տրամադրուած միջոցներու կիրարկման։ Բայց մեր ճարտարարուեստին վիճակը ներկայիս շատ տագնապալի է եւ առեւտրական նժարին բացը այնքան կառավարութեան կողմէ առեւտրական նախարարը չէր կրնար կիրարկութիւն չդնել օգտուելու ի հրովարտակը։ Այդ հրովարտակին տրամադրութիւնները կը կիրարկուին ներկայիս հանդէպ 13 երկիրներու։

«Շիտակէ թէ այս հրովարտակին տրամադրութիւնները կը կազմեն ամենակայ ապահովութիւն մը.թէեւ ազգը՝ ընդդէմ նոր վտանգին որ կը սպառնայ ազգային աշխատանքին։

Ետոյ, առեւտրական նախարարը ցոյց տուաւ որ կառավարութեան ձեռք առած միջոցները պատժական չեն, այլ բանաւոր եւ կանոնաւոր։

— Մինչդեռ անցեալ յունիսին ներածումները մեր արտածումներուն վրայ ցոյց կուտային 1401 միլիոնի յաւելում մը, այդ թուականէն առաջին՝ իջած են մինչեւ 506 միլիոնի նոյեմբերին։

«Ֆրանսական տնտեսութեան այս պաշտպանութիւնը կը կազմէ կառավարական գործունէութեան մէկ մասը։ Կառավարութիւնը միւս կողմէ, միջոցներու կը դիմէ արտածումը զօրացնելու համար։

— Այսպէս է որ կը շարունակէ նախարարը, մէկ տարիէ ի վեր օտար երկիրներու հետ կնքուած է 16 պայմանագրութիւններ, մասնաւորաբար Կեդր. եւ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն հետ։

ԼԻՈՆԻ ՄԵՏԱՔՍԵՂԷՆԻ ՎՆԱՍԸ

Լիոնի Առեւտրական սենեակը առեւտուրի նախարարին ուղղեց նամակ մը՝ բողոքելու համար կառավարութեան կիրարկած մաքսային ծայրայեղ արգելիչ քաղաքականութեան դէմ։ Անգլիականին առ կուսէն ի վեր մանաւանդ, Լիոնի մետաքսեղէնը չափազանց վնասուած է։ Իրենց նամակին մէջ, Լիոնի առեւտրականները կ'ըսեն.

—Ցաւով տեսանք հարիւրին 10ի ... յաւելուածական տուրքը.որ դրուած է տոմս փոխանակութեան անգլիական բոլոր արտադրութեանց վրայ։ Մեր արտածող վաճառականներուն անմիջապէս առաջուան անոր փոխհատուցումը։ Ի՞նչ պիտի ըլլան մեր արտածման ճարտարարուեստին գործաւորները, եթէ զրկուին 27 միլիոնէն զոր կ'արտածէին ամէն տարի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստանի թերթերը

Ա.— Կեդրոնական թերթեր		
Խ. Հայաստան	Երեւան	Օրաթերթ
Մխանպարդ	»	»
Սոցիալիստական Գիւղատնտեսութիւն	»	Երկօրեայ
Կըզըլ Շաֆագ (Թուրքերէն)	»	Օրաթերթ
Գիտեր Կանչ	»	Վեցօրեայ
Րիա Թազա (Քրտերէն)	»	»
Գրական թերթ	»	Տասնօրեայ
Կարմիր Զինուոր	»	Երկօրեայ
Բ.— Գործարանային թերթեր		
Հարուածային Տեկստիլչիկ	Լենինական	Հնգօրեայ
Որդժոնիկիձէական կառուցողը	Երեւան	Տասնօրեայ
Հարուածային կառուցող	»	»
Ցոլոդիչ	»	»
Մեքենաշինարար	»	»
Գ.— Շրջանային թերթեր		
Բանւոր	Լենինական	Օրաթերթ
Երկաթուղային	»	»
Սոցարշաւ	Ղարաքիլիսա	Հնգօրեայ
Սոցանասնապահութիւն	Ստեփանաւան	»
Գընձի Ֆրոնտում	Ալլահվերտի	»
Պայքար պղնձի համար	Ղափան-Ղաւուղ	»
Բոլշեւիկեան անձուկ	Վաղարշապատ	»
Հարուածային Արիգադիր	Ղամարլու	»
Բոլշեւիկ Սարսաթի (Թուրքերէն)	Վեդի	»
Կոլխոզնիկ	Քեշիշքէնդ	»
Խորհ. գիւղ	Ն. Բայազէտ	»
Կարմիր Բասարգեչար	Բասարգեչար	»
Այգեգործ-կոլխոզնիկ	Աշտարակ	»
Լեռնագործ	Արթիկ	»
Դ. Պարբերականներ		
Լենինեան Ուղի	Երեւան	ամսագիր
Մարքս-Լենինեան դրօշով	»	»
Պրոպագանդիստ	»	»
Կոմունիստ. լուսաւորութիւն	»	երկշաբաթեայ
Նոր Ուղի	»	ամսագիր
Գրական դիրքերում	»	»
Երիտասարդ բոլշեւիկ	»	երկշաբաթեայ
Գիտեր գեղ	»	ամսագիր
Հոկտեմբերիկ	»	»
Անասնաբոյծ	»	տասնօրեայ
Հայաստանի աշխատաւորուհի	»	»
Կոլխոզնիկ	»	»
Քենիական ճառագայթներ	»	»
Լուսարձակ	»	»
Առողջ կենցաղ	»	երկշաբաթեայ
Դէպի համատարած գրագիտութիւն	»	ամսագիր
Երիտասարդ հարուածային (պարբեր. դասագիրք)	»	»
Պատանի հարուածային (նոյնպէս)	»	»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ

ՌՕԱՆ, 6 Յունուար (սեփ. թղթ.). — Մեր գաղութին հիմը դրուեցաւ 1927 վերջերը, քաղաքէն 2 քիլոմեթր դուրս, երբ մետաքսի հսկայ գործարանին առաջին մեքենան շարժման դրուեցաւ։

Հետզհետէ շատցան նաեւ մեր հայրենակիցները եւ անմիջապէս սկսան իրենց խնայած քանի մը հազար ֆրանքով հող գնել եւ շէնքեր շինել տալ, քանի մը հազարներ ալ պարտք ընելով։ Եղան խանութ բացողներ որոնք լիայոյս էին իրենց յաջողութեան։

Հազիւ տեւեց 4—5 ամիս այս առուտուրը եւ ամէն մէկ տան մէջ բերկրանքի երգը։ Եւ 1930 նոյեմբերին սկսաւ գործազրկութիւնը։ Բիչ յետոյ երբ տագնապը սաստկացաւ, սկսան բանուորները բարձակել յանկարծակիի բերելով մեր հայրենակիցները։ Արձակուած բանուորներուն կ'ըսէին. «Գնա ուրիշ տեղ գործ փնտռէ»։

Այսպէս օրէ օր հանեցին բոլոր գործաւորները, եւ 1931 մայիսին վերջնապէս փակեցին այս հսկայ գործարանը, զրկելով բոլոր բանուորները։ 1930 սկզբ. հակ. 400.450ի մօտ հայութիւնը այժմ 10-12 ընտանիքի իջած է, անոնց ալ մեծ մասը տուն տեղ կամ հող ունեցողներ են, որոնք օրն ի բուն գործարաններու դուռները աչք կ'առնեն գործ գտնելու յոյսով։ Ծամբաներու նորոգութեան համար (շաբաթը 3-3 օր օրական 12 ֆրանքի) երիտասարդներ ունինք, որոնց յունուար մէկէն սկսեալ գործ չեն տար, առարկելով թէ օտարականներուն գործ չկայ։

Կը ճանչնամ երիտասարդ մը որ իր աշխատանքին եւ յարատեւութեան շնորհիւ կրցեր է փոքր շէնք մը շինել, բանալով ճաշարան մը եւ նպարավաճառի խանութ մը։ Այժմ տիրող կացութեան չդիմանալով 68 հազար ֆր. բացով պետական հաշուեյարդարի ենթարկուեցաւ։ Շատեր զղջացած են հող գնելնուն համար։

Ունինք պատահաբար գործի գացող բազմանդամ ընտանիքի հայրեր որոնց հազիւ կրնան իրենց օրական վաստակը բաւեցնել պատառ մը չոր հացի եւ միշտ վախի մէջ են։

Գ. Գ.

«ՍԻՓԱՆ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

«Սիփան» երգչախումբի երեկոյթը պարահանդէսը տեղի ունեցաւ անցեալ շաբաթ իրիկուն Victor-Hugo-ի սրահներուն մէջ։ Գեղարուեստական մասը սկսաւ «Սիփան»ի խմբերգներով - «Հովը անուշ» Ալ. Մելիքեանի՝ «Ալագեազ» եւ «Ննջի ծառ» Գր. Սիւնի, «Սարերի վրով», «Գինիկօյ» Սարէն եկաւ եւ Գնա՛, գնա՛, «Սարը սարի նման չէ» եւ Սանա եարը, «Անձրեւն եկաւ» եւ «Շաղեր շանս Կամիտաս վարդապետի, «Երեւան բաղ եմ արել» Դ. Ղազարեանի եւ ուրիշներ։

Ընդհանուր առմամբ յաջող երգուեցան եւ խանդավառ մթնոլորտ ստեղծեցին։ Մեներգեցին երգչախումբի անդամներէն՝ Օր. Աստղիկ Առաքելեան շատ յաջող եւ զգացմունքով «Ցէէ եաժանդը եւ «Դորսուն ա ձուն արէլ»։ Օր. Առաքելեան ախորժելի եւ զուարթ ձայն ունի, պէտք է որ խնամք տանի եւ աշխատի երկուքն զոյլու աւելի պատրաստուած եւ վստահ։ Աւելի երջիկներէն մեներգեց Թեոդ Յ. Ցակոբեան՝ «Հայաստանը իր ամէնը եւ տպաւորիչ ձայնով։ Շատ երիտասարդին նոր կը վարժուի բեմին, ինքնավստահութիւնը կը պակսի։ Մեներգեց Դր. Մէհտէրեան, որ զուարճ ձայն ունի, սակայն կ'երգէ երգի եւ բառերու պատշաճութեամբ։ Ջութակահար Օր. Երամեանի երկու կտորները ջերմ ծափեր խլեցին։ Դաշնակով կ'ընկերանար Օր Ծանդալ։ Դերասան Գ. Ա. Գմբէթեան արտասանեց Սիամանթօյէն եւ Իրգեց Օմար Խայամի քառեակներէն։ Արտասանեց նոյնպէս երգչախումբէն Օր. Փափազեան յաջողապէս։ Գեղարուեստական բաժնին մէջ նկատելի էր պակասը հայ արուեստագէտներու մասնակցութեան։ Ինչ որ ալ ըլլայ պատճառը, ցաւալի է նման վարժութեան հանդէպ «Սիփան»ին, որ տարիներէ ի վեր իր ամբողջ ժամանակը բերած է ու կը բերէ մեր հանդէսներուն։ Մէկ նկատողութիւն եւս.— Երգչախումբի անդամուհիները բաւականաչափ կարգապահ չեն երգը սկսելէ առաջ եւ երգեցողութեան ընթացքին։ Ցրուած ուշադրութիւն մը նշմարելի է, փոխանակ մէկ մարդու պէս՝ երգը սկսելէ առաջ աչքերը դէպի ղեկավարը դարձնելու, այս ու այն կողմը կը նային, կը խօսին եւ շատեր արուեստի պէս միաժամանակ եւ բոլորը մէկ չեն սկսիր երգը, որով եւ պէտք եղած տպաւորութիւնը կը կորսուի։ Անհրաժեշտ է կատարուած աշխատանքը, ահրեւ է գոհունակութեան չափը, բայց այս բոլորը կը նսեմանան, երբ կարգապահութիւնը պակսի, երբ խանդավառութիւն կանգնած, երգը սկսելու վայրկեանին տակաւին անպատրաստ հանդէս կուգան հասարակութեան առաջ։ Ղեկավարի լուրջ ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք, այս թերութիւնը միանգամ ընդմիշտ դարմանելու համար։

Գեղարուեստական բաժինը վերջացաւ հանդիսականներու խանդավառ ծափերով կէս գիշերին, որմէ յետոյ սկսան պարերը բնտիր նուագախումբի մասնակցութեամբ։ Պարերը տեւեցին մինչեւ լոյս անընդհատ։ Գի.ֆէն ճոխ էր եւ խնկապէս մատչելի։ Ուրախացան բոլորը անխտիր։ Թող խրախուսուի «Սիփան»ը այս յաջողութենէն, պայմանով, որ յետագային նման երեկոյթ կազմակերպելու առթին, անհրաժեշտօրէն դիմէ կարող ու փորձուած աշխատողներու աջակցութեան։ Նման ձեռնարկները աւելի արդիւնաւէտ դարձնելու համար նիւթապէս, որուն այնքան պէտք ունի իր աշխատանքները կատարելու եւ իր գործունէութիւնը զարգացնելու համար։

Մ. Թ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՄՈԼԼԱՆ

«Մշակ», Գալիֆորնիոյ անկախ թերթը, կը գրէ այս խորագրին տակ (11 դեկտ.).

Պատահմամբ մեր ձեռքը անցաւ Պայքար օրաթերթի դեկտ. 5ի թիւը։ «Իրողութիւններ եւ դիտողութիւններ» վերնագրին տակ, Պարէտ, իրական անունով Պայքարի խմբագիր Ա. Ն. Նազար, հետեւեալը կը գրէ.—

«Ինչ'ղճ Հրանդ Ճանիկեան, իսկական անունով Կարապետ Վիտինեան արդեօք, երբ ողջ էր երբեք կ'երեւակայէ՞ր թէ օր մը իր եղերական մահով դրամագլուխ պիտի հայթայթէ մեր ազգակոյտ թերթերուն եւ բոլոր այն քաղաքական լարախաղացներուն, որոնք աչքերնին երկինք տնկած ու ականջնին չորս հովերուն բացած, «անկիւնի» կը սպասեն՝ ո՞վ մտքէ կ'անցընէր թէ Թուրք ոստիկանութիւնը մահափոր, նի յերիւրանքով մը Պոլսոյ տուրքէն անցնող նաւ մը մտնելով եւ անմեղ Հայ մը չարչրկելով ու մահացնելով, այնքան թանկագին ծառայութիւն մը պիտի մատուցանէր մեր «մարտական» կուսակցութեան ու գործի մղէր զայն, ընդդէմ ոչ միայն Թուրքիոյ, այլեւ Ցանատանի, եւ խնդի՞ր չէ։ Նաեւ ընդդէմ ամբողջ աշխարհի։ Դժնար է ըսել թէ Թուրքե՞րը աւելի դատապարտելի են այս սխալ գործին մէջ, թէ մեր «մարտականները», որ անմեղ Հայու մը դժբախտութիւնն ու քստմնելի մահը կը շահագործեն կուսակցական համբաւի համար»։

Որեւէ Հայ այս տողերը կարդալու առեն անկարելի է որ չզայրանայ եւ իր սիրտն ու հոգին չընդվզին այս թրքաբոյր արտայայտութեան դէմ։

Ցաւալի է տեսնել որ երկար տարիներու կրթական ու գրական աշխատաւորի անուն վայելող մարդիկ մինչեւ ո՛ւր կրնան իջնել եղեր։ Ցաւահատական է նմանապէս տեսնել թէ ազգային լուսալքում այս օրերուն անարժանաբար կուսակցական առաջնորդի անունը կրող անձեր բոլորովին ինչ անկումներ կրնան ունենալ։ Գէմալական ռեժիմը արդարացնող Թուրք թերթերու գազրելի սուտերէն հազ անկարելի էր երեւակայել թէ պիտի գտնուէր հայ թերթ մը, այն ալ կուսակցութեան մը օրգանը, որ մեր դարաւոր թշնամիին պակաս թողուցած լուսանքներն ու հարուածները պիտի աշխատէր լրացնել Մեհրաժանական գաւաճանութեամբ։

Հայագիտական դասախօսութիւններ Սորպոնի մէջ

Նոյեմբերի մէջ գրեր էինք թէ Հ. Ցովի. Մըսըրեան, փրօֆէսէօր աստուածաբանութեան Պէյրութի ֆրանսական համալսարանին մէջ, Սորպոնի մէջ սկսած է հայագիտական դասախօսական շարք մը, որ դեկտեմբերի վերջը, Ծնունդի եւ Նոր տարւոյ արձակուրդին պատճառով ընդհատուած էր։ Սորպոն, վերսկսելով իր դասընթացքը, Հ. Ցովի. Մըսըրեան եւս անցեալ հինգշաբթի օրուընէ իվեր վերսկսած է իր դասախօսութիւնները։ Յառաջիկայ հինգշաբթի պիտի խօսի «Հայ ակիրներու արշաւանքին շրջանին երկու Հայաստաններու դիրքին մասին»։ Այնուհետեւ այս դասախօսութիւնները պիտի շարունակուին ամէն հինգշաբթի։ Ցիշեցնելու համար դասախօսութեան նիւթերը, կուտանք հետեւեալ ժամանակացոյցը։

21 Յունուարին պիտի խօսի «Դարերու ընթացքին հայ եկեղեցւոյ նուիրապետական կազմակերպութիւնը նիւթին» մասին։

28 յունուարին՝ «Հայ վանականութեան» մասին։

4 փետրուարին՝ «Հոգեւորականը Հայոց մէջ»։

11 փետրուարին՝ «Հայոց տօնացոյցը եւ ժամակարգութիւնը»։

18 փետրուարին՝ «Մաշտոցը, Ֆոլքլորը, հայ ժողովուրդը եւ հայ ժողովուրդին յատկանիշները»։

Այս դասախօսութեան ընթացքին, Հ. Ցովի. Մըսըրեան պիտի անդրադառնայ հայ գրականութեան եւ մշակոյթին զանազան արտայայտութիւններուն։ Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան հինգշաբթի օրերը, կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30 ին, Սորպոնի մէջ, Escalier E. առաջին յարկ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ԳԻՐՔԸ

ԴՐԱՄՆԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Մեծ հայրիկը շատ կը սիրէր իր թոռնիկները։

Ամէն կիրակի իր ուրախութեան օրն էր հեռուէն թէեւ, բայց սիրով կը բարձրանար չորս յարկերը։

Եւ չորս թոռնիկները, — Սուրիկը, Վաչանիկը, Վարդիթերն ու Շաբանը առհասարակ կը սպասէին անոր։

Հարկաւ այս անգամ կը բերէր խաղալիքներ։

Սակայն միշտ ալ մեծ հայրիկը շատ ու շատ կը խոստանար ու քիչ կը բերէր։ Հազիւ խոստացածին շուքը։

Այնպէս որ վերջիվերջոյ սովորութիւն մը դարձեր էր անոր կողմէ խոստանալով հրճուելը, եւ փոքրիկներուն կողմէ ալ ու չհաւատալով սպասելը։

Բայց կար ուրիշ բան մը։ Պատմութիւնները։

Սանկ կը լրացնէին պակասը, եւ մեծ հայրիկը — գործի մարդ — լաւ գիտէր ասիկա։ Ձերբոցդ յարկը երբ հասնէր նոր պատմութիւն մըն ալ իր գլխուն կը հասնէր ու ան, ուրախ ծիծաղով մանուկները գլուխներէն համբուրելով, անոնց մէկ մէկ անուշ բան, տետրակ մը կամ մատիտ մը տալէ յետոյ, սենեակը լեցնող պահանջկոտ ճռուողիւնը՝

— Մեծ հայրիկ, ո՞ւր է պատմութիւնը...

— Իմ սալիկս...

— Հապա՞ իմ ձիաւորս...

— Պատկերազարդ գիրքս...

կը կորէր խորհրդաւոր ժպիտով մը ու թանկագին բան մը գաղտնօրէն ունեցող մէկուն պէս կը սկսէր պատմելիքը։

Այս կիրակի դժբախտաբար «կանխավճարը» աւելի քիչ էր,— մեծ հայրիկին ձեռքութեան հետ կը կողային զրահին ալ,— ու մանուկներուն զգացուցութեան տրտմութիւնը արթուն մէջ, անճապարեց ալ ձեռքին երկու ձմեռներով բարձրանալին դրպանը սեղմել, կերպարին տակ ծանօթ բոլորակի մը նեղութիւնը ցուցնելով, ու ըսել.

— Կ'ուզէ տեսնենք ո՞վ ամէնէն լաւ պատասխանը պիտի տայ հարցումիս։ Ամէնէն յաջողին ասիկա...

Եւ ալքը քթթեց։

— Ինծի, ինծի, ձեռքերը երկարեցին պզտիկները։

— Չէ՛, կարգ, նախ պատմենք ու դա որոշենք։

Սուրիկը գիրկը ցատկեց, Վաչանիկն ու Վարդիթերը քովը բազմեցին վրայ անդառարելեան դոյգ մը փիսիկներու ուշադրութեամբ, իսկ «գիրք կարդացող» Շաբանը քիչ մը մեծի ծանրութեամբ, հեռուէն, բայց մեծ հայրիկին երկծանօթով նայեցաւ, նստաւ աթոռի մը վրայ մի հեռնելու պէս։

×

Օրին մէկը, սկսաւ մեծ հայրիկը, ուրախ, զարմանալին օր մը, մարդիկ սկիւռը կը ցատկոտէր ճիւղէ ճիւղ, ծառէ ծառ, կը ճըռճըռար, կը ճչար. թաթը ատամը կը կրծէր. երբեմն գետնին վրայ փորելով, արմատներ քաշելով, քովէ քով շարելով, պատելով կը խաղար, հասկցէ՞ք կ'աշխատէր, եւ եթէ կ'ուզէք իր ձեռով կեանքն ու ապրուստը կը փնտռէր։

Անտառը լեցուն էր զեփիւռով, թառչուններուն երգով, խոտերուն ու վայրի ծաղիկներուն բոյրով։ Շատ լաւ օր էր։

Ցանկարծ, ա՛, ի՞նչ է. սկիւռը թափէ թափ ցատկոտելու մէջ, սկիւռն տանող շառաչին քիչ հեռու, տերեւներու դէզի մը տակ թաթիկը հանդիպեցաւ տարօրինակ բանի մը։

Նախ վախցաւ. բայց շատ հետաքրքրուեցաւ. անմիջապէս բաց ալ աղուոր մը, կենդանի մը չէր. թէեւ կաշիով ծածկուած ըլլար։ Ապա հետաքրքրուեցաւ, դարձաց աղին, դարձաց անդին, հոտոտեց, ատամները մխեց, ճանկերը տակիններէն ներս մխեց եւ չը՞թ... բացաւ։

Հինցած, կաշիէ քսակ մըն էր։ Պարունակութիւնն ալ՝ հնչուն՝ քանի մը դրամներ։

Մարդիկ սկիւռը բաւական ապրած տիկին մը ըլլալով զոյգերէն, մեծացածներէն, իրենց բնատեսական պատմութիւններէն ու տանդորութիւններէն բաւական ատկելութիւն առած էր ծանօթը կեանքէն ու սովորութիւններէն, եւ հետաքրքիր յամառ էր դրամին մասին։ Բայց բնաւ տեսած չէր. շատ զարմացաւ, շուարեց, հիացաւ, առանձին մնաց, ու խոր մտածմունքի մէջ ինկաւ։

Իր ուրախութիւնը կիսուեցաւ զրեթէ։ Մանաւանդ դրամներէն մէկն, մեծ ու փայլուն մը, ըլլալով ճառագայթներ կ'արձակէր արեւին դիմաց։ Կային նոյնպէս երկու արծաթ, երկու պղինձ, ու երկու նիքել դրամներ ալ քսակին մէջ, բայց այդ ամէնը... ո՜հ այդ ամէնը ... երկո՜ւ երկար գնինց, թաթիկները մասնաւոր յարգանքով մը մէկէն միւսին կը փոխանցէին։

— Իսկապէս, խորհեցաւ հմայուած, կ'արժէ երեր այսքան անուանի դառնալ, բազմաթիւ ըլլալ. պաշտուիլ... Ու միտմտանք ապրեցանք, երեւի շատոնց այս քսակը հոս էր, քանի որ «կողմնիկ»ը — այս մէկը կող ու շատ չարաճճի սկիւռ մըն էր, նշանաւոր իր համարձակութեամբ ու արկածներով,— անցեալ աշնան «անոնց» ձեռքէն փախուստով ազատելուն, մեզի պատմեց թէ շա՜տ ու շատ փոփոխութիւններ կան «անոնց» կարգուսարքին, սովորութիւններուն մէջ եւ շատ մը բաներ զատ պատմեց թէ ինչպէս օրէ օր սակիին պաշտօնը մեծցեր, զանազան բարձրութիւններու հասեր, ու տեղ տեղ ալ վտանգաւոր առասպելներ գրաեր է։

Այնպէս որ, անոնք առիպուած տեղ մը երկաթեայ տուներու մէջ բանտարկեր էին, ու գիշեր ցերեկ արթուն կը հսկէին, երբ թէ ոսկիները ըլլային բանտապահներուն... տեղ մը թաղթէ փոխանորդներ կը պատրաստէին վախ ու դողով, զգուշութիւններով. ուրիշ տեղ մը հալեցուցեր ծանրացուցեր ու շղթայեր էին, ու շղթան ալ իրենց ոտքին կապեր, որպէս զի ոչ կարենայ փախչիլ եւ ոչ ալ գողցուիլ... ու կային որ կը խորհէին արցունքը անով պնդացնել, բայց իրենք ալ իրենց լանձին չհաւատալով հիւանդանոց կը տարուէին, եւ դեռ անհաւատալի, սկիւռի մը գլխուն համար չափազանց մեծ փոփոխութիւններ...

— Չէ՛, բարձր ձայնով մտմտաց ծայրիկ սկիւռը, «կողմնիկ»ը գէշ բնաւորութիւններ ունի. սակայն ստախօս չէ. եւ արդէն քսակէն ալ յայտնի է, հինցեր է կոչին։ Ու աւելի շահագրգռութեամբ եւ նոյնիսկ մասնաւոր տենչով մը սեղմեց գեղեցիկ սաւարկան։

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(1) (Շար.)

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant **H. STEPHAN**

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

17 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին **Salle de la Mutualité**ի *մէջ*

24, Rue St. Victor, Paris (5), Métro: Place Maubert-Mutualité

Վարժարանի Սանուց Միութիւնը կը կազմակերպէ Գեղարուեստական հանդէս մը

բարեհաճ մասնակցութեամբ ՌՕԶ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆի, ԼԻՑԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆի, ՏՏ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻի, Է. ՓԱՓԱԶԵԱՆի եւ ՏԷՎԷՃԵԱՆի

կ'երգէ վարժարանին 80 հոգինոց երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆի

կը բեմադրուի Ա. Պատմագրեանի յատկապէս այս հանդէսին համար պատրաստած «ՀԷՔԵԱԹ» մանկական երաժշտական պիէսը, որուն գլխաւոր ... ըը կ'երգեն Ռօզ Պատմագրեան, Գ. Գ. Փափազեան, Տէվէճեան եւ *Jacques BENOISTON, Théâtre Lyrique*էն: ՓԵՐԻՆԵՐ, ԳԱՃԱՃՆԵՐ, ԶՈՒՐԻՆԵՐ, ... ներ, 150 հոգի բեմի վրայ: բեմադրութիւն՝ Գ. Ա. Նաճխաթունիի կողմէ:

... պալէթ՝ ղեկավարութեամբ Michel Kotcharoff — Costumes, Հ. Ալեանաքի.— Մեծ նուագախումբ՝ ղեկավարութեամբ Հեղինակին.— ... ներ հայկական կեանքէ:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ.— 30, 20, 15, 10 եւ 7.50 ֆր.: Կը ծախուին՝ Ճաշարան Ֆլօրիա՝ 61, rue Mr le Prince, *Նպարավաճառ* Méridi... 8, rue Chateaudun, *Նպարավաճառ* Yéprade (*Պէլվիլի շրջան*) 9, rue Jouye Rouve, *Վաճառատուն Հրաչ Սարգիսեան* 261 Fg. St. Martin ...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ "ՏՐԱՄ - ՕՓԷՐԷԹ" խումբը

Ղեկավարութեամբ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆի

ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

ՈՒՐԱԽ ՕՊԵՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ

Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին

Maison de la Mutualitéի *մեծ սրահին մէջ*

24 Rue St. Victor, Paris (V . Métro Maubert - Mutualité

Արեւելեան երաժշտութիւն 12 հոգինոց օրքէստր ղեկավարութեամբ *ԹԱՌՈՒՍ ԺՈՐԺԻ*

Գ. Արաքին Տիկ. Սուրաբեան կ'երգէ «ԱՂԲՐ ՍԵՒՈՐԱԿ» եւ կը պարէ կովկասեան լեռնական պարեր

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 20, 15, 10 ԵՒ 7.50 ՖՐԱՆՔ

ՏԻԿ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ «ԳԱՅԻՒԱ» ԴԵՐին

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration — ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250	130 „	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

12 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1774

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԱԶԴԱՆՇԱՆԸ

Շաբաթ օր, Փարիզի մէջ, ռումբի մը պէս պայթեցաւ Գերմանիոյ վարչապետին յայտարարութիւնը՝ պատերազմական պարտքերու մասին։

Ցնցող էր առաջին հեռագիրը, որուն համաձայն Տոքթ. Պրիւնինկ իբրեւ թէ ըսած կ՚ըլլայ որ Գերմանիան ոչ այսօր կրնայ վճարել, ոչ ալ ապագային։

Յաջորդ հեռագիրները եկան բացատրել թէ յայտարարութեան իմաստը բացարձակ, վճռական չէ։ Վարչապետը Գերմանիոյ կացութիւնը պարզելով Պերլինի անգլիական դեսպանին, յայտնած է թէ այս պայմաններուն մէջ կարելի չէ շարունակել քաղաքական հատուցումներու վճարումը։

Ըսենք անմիջապէս որ բացատրութեան այս ձեւը բան մը չի փոխեր բուն կացութենէն։ Պարզապէս դիւանագիտական նրբութիւն մըն է, որ կը ծառայէ չխրտչեցնելու եւ նոր բանակցութեանց ճամբայ բանալու։ Մանաւանդ որ, յունուար 25ին պիտի բացուի Լօզանի խորհրդաժողովը, եւ այս խնդիրը սեղանի վրայ պիտի գայ առաջին առթիւ։

Եւ արդէն, ոչ միայն ֆրանսական, այլ եւ անգլիական թերթերը իր բուն իմաստովը կ՚առնեն Գերմանիոյ վարչապետին յայտարարութիւնը։ Տառը նշանակութիւն չունի, կարեւորը՝ ոգին է։

Կարճ խօսքով, Գերմանիան չի կրնար, չուզեր վճարել պատերազմական հատուցումները։

Այս յայտարարութիւնը, ուրիշ ատեն, ահագին փոթորիկ պիտի յարուցանէր։ Գերմանիոյ վարչապետը բաւական թեթեւ շարժած պիտի ըլլար, եթէ քանի մը տարի առաջ արտասանէր այդպիսի խօսք մը։

Մինչդեռ այսօր, աշխարհը այնպիսի ջղաձգութեան մը մատնուած է, կացութիւնը այնքան յարափոփոխուած, բարդացած է, որ մարդիկ շատ չեն զարմանար։

Առաջին զարմացողն ու զայրացողը, անշուշտ, Ֆրանսան է, — բուն յաղթանակողը եւ պահանջատէրը։

Բայց, Փարիզի մէջ անգամ, այսօր աւելի պաղարիւն են, քան քանի մը տարի առաջ։

Աջակողմեան թերթերը կը շարունակեն կրակ տեղալ, եւ մեղադրել բոլոր անոնք որ պարպել տուին Հռենոսը։ Ամբաստանեալի աթոռին վրայ է, միշտ, ծերունի դիւանագէտը, Պրիան, որ ճիշդ այս օրերս հրաժարական տուաւ։ Երկրէն դուրս կը մեղադրուի մանաւանդ Մեծն Բրիտանիան, իբրեւ անուղղակի թելադրիչն ու քաջալերողը Գերմանիոյ դրժումներուն։

Այս հասանքին համար, պատերազմական պարտքերը չվճարել՝ կը նշանակէ ժխտել Վերսայլի դաշնագիրը, կէս առ կէս պատռել զայն։ Հետեւաբար, հասկնալի է որ խորապէս յուզուած են այս դասակարգի օրկաններն ու քաղաքագէտները եւ կ՚ուզեն յուզել հանրային կարծիքը։

Բայց, ինչպէս ըսինք, այսօր միջազգային կացութիւնը այնքան խառնակ է, որ անոնք անգամ որոշ չափաւորութիւն կը պահեն։

Եւ խառնակ է մանաւանդ Գերմանիոյ ներքին վիճակը։ Ցզի՛ ծանր անակնկալներով։ Ցախուռն քայլ մը կրնայ պայթեցնել հրաբուխը՝ այս կամ այն ուղղութեամբ։ Ծայրագոյն աջէն մինչեւ ծայրագոյն ձախը։

Միւս կողմէ, մինակ չէ Գերմանիան։

Ինչպէս ուրիշ ճակատագրական պարագաներու մէջ, այս անգամ ալ շատ բան կախում ունի Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներու ընթացքէն։ Արդ, Լոնտոն գրեթէ Գերմանիոյ պէս կը խորհի ներկայ պարագաներուն մէջ։

Վարչապետ Մաքտօնըլտի վերջին յայտարարութիւնները բաւական պերճախօս են, եթէ սխալ չենք հասկնար բառերուն իմաստը։ Անգլիոյ վարչապետը բնական կը գտնէ Տոքթ. Պրիւնինկի յայտարարութիւնը, քանի որ մասնագէտներու ժողովը հաստատեց Գերմանիոյ անկարողութիւնը։ Ցետոյ, քանի որ Մաքտօնըլտ աւելի քան ստիպողական կը գտնէ Լօզանի ժողովը, կը նշանակէ թէ իր կարգին ըսելիքներ, եթէ ոչ անակնկալներ ունի։

Փարիզի մէջ խորապէս վրդովուած են Լոնտոնի այս ընթացքէն։ Եւ դառնութեամբ դիտել կուտան թէ Անգլիան կորսնցնելիք բան մը չունի, որովհետեւ Գերմանիայէն եւ Ֆրանսայէն առածը Ամերիկայի կուտայ, իր պարտքերուն փոխարէն։ Մինչդեռ Ֆրանսա 132 միլիոն ծախսած է մինչեւ հիմա, աւերեալ գաւառներու վերաշինութեան համար։

Աւելի մեծ արժէք ունի Մ. Նահանգներուն բռնելիք դիրքը։ Ինչպէս ալ ձեւակերպուի, Եւրոպայի մէջ պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու խնդիրը, չի կրնար կարգադրուիլ առանց Ամերիկայի կամքին։

Ամերիկան է բուն իրաւարարը, թէ իր անկախ, բացառիկ դիրքով եւ թէ իբրեւ գլխաւոր պահանջատէրը։

Ամերիկացիները կ՚ուզե՞ն որ ջնջուին կամ կրճատուին պատերազմական պարտքերը։ Ամերիկան ինք տրամադի՞ր է հրաժարելու իր առնելիքներէն։ Պատրա՞ստ է գործնապէս, ոչ թէ իբրեւ դիտող, մասնակցելու նոր խորհրդակցութեանց, որպէս զի ելք մը գտնուի։

Աւելորդ է բացատրել թէ պատերազմական պարտքերու խնդիրը սերտօրէն կապուած է դաշնագիրներու վերաքննութեան հետ։ Մէկը՝ առանց միւսին՝ չի կրնար վերջնական լուծում ստանալ։ Կարելի է միշտ ալ գտնել միջին ճամբաներ։ Անցեալ տարի, պարտքերու վճարումը յետաձգուեցաւ մէկ տարի, նախագահ Հուվըրի նախաձեռնութեամբ։ Միշտ ալ կարելի են ուրիշ յետաձգումներ։ Եւ արդէն, Ամերիկայի մէջ, ծրագիր մը կ՚որոճան 3 — 5 տարի յետաձգում առաջարկելու։

Այս բոլորը չեն լուծեր բուն հարցը։ Եւ ուշ-կանուխ սեղանի վրայ պիտի գայ ոչ միայն պատերազմական պարտքերու ջնջումը, այլեւ դաշնագիրներու վերաքննութիւնը։

Աշխարհը այլեւս չի կրնար տանիլ այդ երկու բեռները։

Պատերազմը պայթեցաւ 1914ին։ Վերսայլի դաշնագիրը ստորագրուեցաւ 1919ին։ Եւ սակայն, անցնող իւրաքանչիւր տարի ոչ թէ մեղմացում եւ պայծառութիւն, փոխադարձ վստահութիւն եւ ամրապնդում յառաջ բերաւ, այլ թանձր մթնոլորտ, դառնութիւն եւ փոխադարձ կասկած։

Գերմանիոյ վարչապետին յայտարարութիւնը՝ ազդարարութիւն մըն է գալիք փորձանքներու կամ բարիքներու համար։ Շ.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՇՈՒՐՋ

Պատերազմական նախարարին Անտրէ Մաժինոյի մահով եւ արտաքին նախարար Արիստիդ Պրիանի հրաժարականով առաջացած նախարարական տագնապը, իր լուծումը գրեթէ գտած է, սակայն պաշտօնապէս պիտի յայտնուի վաղը։

Սկիզբները, կ՚ըսուէր թէ Պ. Լավալ մտադիր է կազմելու համերաշխական դահլիճ մը, հանրապետական բոլոր կուսակցութեանց մասնակցութեամբ։ Պ. Լավալի այս տեսակէտը քաջալերութիւն գտած ըլլալով ձախակողմեաններէն, հաւանութիւնը չէ գտած ձախերուն։ Որով, Ֆրանսայի վարչապետը, պիտի գոհանայ ներկայ դահլիճին կազմը հոգալով պարապ աթոռները։ Ինքը պիտի ստանձնէ արտաքին նախարարութիւնը, ներքինը յանձնելով ուրիշի մը, որ սակայն վերջնապէս չէ ճշդուած։ Պատերազմական նախարարութիւնը պիտի ստանձնէ արդի երկրագործական նախարար եւ նախկին վարչապետ Պ. Թարտիէօ։

Ցարդ ներքին նախարարութիւնը կը վարէր վարչապետը Պ. Լավալ։ Իսկ իր արտաքին նախարարութեան անցնելովը, գլխաւոր դժուարութիւնը կը կայանայ ներքին նախարարի մը ընտրութեան մէջ, որ հաւանութեանց արժանանայ խորհրդարանի մեծամասնութեան, մանաւանդ որ ֆրանսական մօտալուտ ընտրութիւնները՝ մասնաւոր կարեւորութիւն մը կ՚ընծայեն այդ նախարարութեան։

Ռուսագերման Բանակցութիւնները

Ռուսագերման առեւտրական բանակցութիւնները որոնք տեղի ունեցան Պերլինի մէջ անցեալ դեկտեմբերին յանգած են համաձայնութեան մը որ մօտերս պիտի ստորագրուի երկու պետութեանց կողմէ։

Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ, այս բանակցութեանց ընթացքին, ընդգծուած գլխաւոր կէտերէն մէկն է մաքսի ընտրութիւնը իբր հաշուեկշիռ նոր առեւտրական փոխանակութեանց համար։ Ցարդ հաշիւները կը կատարուէին երբեմն տոլարի, երբեմն ալ սթերլինի կամ հոլանտական քուռոնի վրայ։

Հինգ առեւանգիչներ Անգլիոյ մէջ

Անգլիական թերթ մը կը հաղորդէ թէ հինգ հոգի առեւանգիչներ, որոնք կը պատկանէին դաւադրական ուժեղ ու վտանգաւոր կազմակերպութեան մը, վերջերս եկած են Անգլիոյ հիւսիսային մէկ նաւահանգիստը։ Անկէ մեկնած են դէպի հարաւ, հաւանաբար դէպի Լոնտոն։

Այս հինգ անձերը, կ՚աւելցնէ թերթը, երդում տուած են հետզհետէ գործադրելու որ եւ է հրաման որ իրենց պիտի տրուի առեւանգչական որ եւ է արարքի համար։

Համայնավար խռովութիւններ Սպանիոյ մէջ

Սպանիոյ մայրաքաղաքին Մատրիտի մէջ, համայնավարները ցոյց մը կատարեցին։ Ոստիկանութիւնը, երկու հրասայլերու օժանդակութեամբ յարձակեցաւ ցուցարարներուն վրայ, որոնցմէ հինգ հոգի վիրաւորուեցան։ Բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարուեցան։

Նահանգի մը մէջ, 48 ժամուան ընդհ. գործադուլ յայտարարուեցաւ։ Բանուորները թափօր կազմած քալեցին քաղաքին մէջ, կոտրտելով վաճառատուներու ապակիները, կողոպտելով նպարատուները եւ արգիլելով հանրակառքերու երթեւեկը։

Աւելի ծանր խռովութեանց առաջքն առնելու համար, կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՉՊԻՏԻ ՎՃԱՐԷ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ

Գերման վարչապետին յայտարարութիւնը

Նախորդ օր, Լոնտոնի եւ Փարիզի պաշտօնական ու քաղաքական շրջանակները յաջորդաբար կ՚իմանային թէ՝ Պերլինի անգլիական դեսպանին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ՝ յայտարարած է թէ «Գերմանիա յետ այսու չպիտի կրնայ իր վճարումները կատարել՝ հատուցումներու ծայնայն»։

Գերման քաղաքական շրջանակները եւ Պրիւնինկ ինքը հասկցած ըլլալով որ այս յայտարարութիւնները գէշ տպաւորութիւն կը գործեն արտասահմանի վրայ, մանաւանդ այս պահուն, երբ Լօզանի խորհրդաժողովին նախապատրաստութիւնները կը տեսնուին, Գերմանիոյ վարչապետը նոյն օրը երեկոյեան պէտք տեսաւ լրացուցիչ յայտարարութիւններ ալ ընելու։

«Գերմանիոյ ներկայ կացութեան ըստ, անկարելի կը դարձնէ քաղաքական վճարումները։ Բացայայտ է նաեւ թէ որեւէ փորձ որ կը ձգտի պահելու նման վճարումներու եղանակը, ո՛չ միայն Գերմանիոյ, այլ ամբողջ աշխարհի համար, վնասակար կը դառնայ։

«Նկատի ունենալով ներկայ կացութիւնը, գերման կառավարութիւնը հնարաւորութիւն իսկ չունի իր ուղեգիծն ընտրելու։ Յառաջիկայ խորհրդարանական ժողովին գերման կառավարութիւնը պիտի գոհանայ պարզելով իր դիրքը, ինչպէս որ է եւ պիտի հրաւիրէ շահագրգռուած կառավարութիւնները որ նկատի առնեն այս կացութիւնը եւ չփնտռեն ժամանակաւոր լուծում մը, որ այլեւս իրական հիմք չպիտի գտնէր»։

Ֆրանսայի կողմէ պատասխան մը

Ֆրանսայի ելմտական նախարը Պ. Ֆլանտէն, պատասխանելով գերման վարչապետին յայտարարութեանց մասին՝ իրեն ուղղուած հարցման մը՝ ըսաւ.

— Եթէ վարչապետ Պրիւնինկի վերագրուած խօսքերը ճիշդ են, կը նշանակէ թէ Գերմանիա կրնայ վերջ դնել երկու ծրագրին պարտաւորութիւններուն եւ Վերսայլի դաշնագրին։ Պէտք է սպասել այս յայտարարութեանց պաշտօնապէս հաստատման։ Սակայն, պարզ է թէ որ եւ է Ֆրանսացի չպիտի կրնայ ընդունիլ ալ յատուկէն ստորագրուած պայմանադրութեանց միակողմեան դրժումը, դրժում որ պիտի պահանջէր հատուցմանց մեր նուիրական իրաւունքին [illegible]։

«Ես որ կ՚ըմբռնեմ տիեզերական տագնապին ծանրութիւնը, եւ թէ, այս շրջանը անցընելու համար, միջազգային վճարումներու եղանակին մէջ, կարգադրութիւններ անհրաժեշտ են։ Ֆրանսական կառավարութիւնը, այս պահուս, ճիշդ առոր է որ կ՚աշխատի [illegible] որոնք կրնան համաձայնութեան բերել պարտատէրերն ու պահանջատէրերը եւ թեթեւցնել տագնապը։

«Բայց, յաճախ խօսեցաւ թէ ներկայ տագնապը վարկի՝ այսինքն վստահութեան պակասի տագնապ մըն է։ Զայն բարդացնել պայմանադրութեանց հաստատուած [illegible] պիտի նշանակէր անլուծելի դարձնել։

«Անօգուտ պիտի ըլլար Լօզանի ժողովը գումարել, անկարողութեան նման յայտարարութիւններէ վերջ. իրօք կարելի չէ այսքան ատեն ծախու հանել Ֆրանսայի իրաւունքները եւ միանգամայն փնտռել անոր գործակցութիւնը»։

Գերման վարչապետին յայտարարութիւնները ընդդէմ հատուցումներու վճարման, երկրին ներսը թէ դուրսը տեղի տուած է այլազան մեկնաբանութեանց։

Գերմանիոյ մէջ զարմանք կը յայտնեն թէ այդ յայտարարութիւնները արտասահմանի, մասնաւորաբար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ տպաւորութիւնը կը գործեն Լօզանի ժողովին դէմ արձակուած ականի մը։ Կ՚ըսեն թէ գերման վարչապետը հանրային զգացումն է որ թարգմանած է իր խօսքերով։

Իսկ արտասահմանի մէջ տպաւորութիւնը այն է թէ Հիթլէրի եւ Հիւկէնպէրկի տեսակէտը գրաւած է գերման ժողովուրդը եւ թէ Գերմանիա մեծ վտանգի մը կ՚ենթարկուի հպատակելով այս տեսակէտին դէմ եւ ընդհակառակն զայն իւրացնելով, երբ պէտք է գիտնալ թէ շատ դժուար է որ զայն յաջողցնէ ամբողջովին՝ Լօզանի մէջ։

Անգլիոյ վարչապետը Մաքտօնըլտ յայտնեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ այս հարցին մասին, Անգլիոյ տեսակէտն ու քաղաքականութիւնը պիտի յայտնուին իր ատենին եւ իր տեղը։ Սակայն, նկատի ունենալով Պալի յանձնախումբին տեղեկագրին եզրակացութիւնները՝ Գերմանիոյ ելմտական վիճակին մասին, հաւանական է որ Պրիւնինկի յայտարարութեան նման յայտարարութիւն մըն ալ կատարուի Լօզանի ժողովին մէջ։ Սակայն, քանի որ այդ յայտարարութիւնը կատարուած է արդէն, աւելի անհրաժեշտ կը դառնայ Լօզանի ժողովը։

Պրիւնինկի յայտարարութիւնները երկարօրէն պիտի քննուին անգլիացի նախարարներու այսօրուան խորհուրդին մէջ։

Հնդկաստանի կացութիւնը

Պոմպէյէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, կառավարութիւնը գրաւման տակ առաւ հնդիկ խորհուրդին պատկանող կարեւոր գումար մը։ Այս գումարը յատկացուած էր խորհուրդին «պատերազմական» ծախքերուն, ուժ տալու համար քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարին։

Գումարը պահ դրուած էր հնդկական ամէնէն մեծ դրամատուներէն մէկուն մէջ։

Քարաչիի մէջ, ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարեց կէս գիշերին, խորհուրդին կեդրոնատեղիին մէջ։ Նոյն շէնքին մէջ թերթի մը յատկացուած գրասենեակներն ալ խուզարկուեցան։ Ոստիկանութիւնը գրաւեց թերթին մամուլը, ինչպէս նաեւ զանազան կարասիներ ու հնդկական դրօշ մը։

Քարաչիի մօտերը, քաղաքի մը մէջ, ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ յարձակում գործել ամբոխին վրայ, որ կը մերժէր ցրուիլ։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կան։ Երեք հոգի ձերբակալուեցան, մէկը՝ պետական խորհուրդի նախկին անդամ։

Հնդիկ համայնավար պետ մը 12 տարի աքսորի դատապարտուեցաւ, իսկ խորհուրդին վերջին նախագահը Տոքթ. Անսար 6 ամիս բանտարկութեան եւ 200 ռուփի տուգանքի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 9

Նիկ. Արզումանեան	100.—
Որդիք Պէրպէրեան, Շավիլ	80.—
Տէր եւ Տիկին Մ. Թեգպուրեան, Գոնտի	50.—
Օրդ. Ֆոն տը Շէրիփ	10.—
Լիոն, Ներսէս Մոմճեան	60
Գումար՝	300.—
Յրդ. ցանկին գումարը	4132.
Ընդհ. գումար	[illegible]

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ի նպաստ անգործներուն

Ռօշէլ քաղաքի եպիսկոպոսը հրահանգեց որ յառաջիկայ կիրակի, 17 յունուար, իր թեմին բոլոր եկեղեցիներուն մէջ հանգանակութիւն կատարուի, ի նպաստ անգործներուն։

— Պէտք է, կը գրէ եպիսկոպոսը, որ քրիստոնէական կարեկցութեան մեծ շունչ մը անցնի մեր ժողովուրդին վրայէն եւ լրացնէ իշխանութեանց գործը, ցոյց տանք թէ գիտենք կիրարկութեան դնել տիրոջ պատուէրը։

Սիրեցէք զմիմեանս։

Ֆրանսացի եպիսկոպոսը իրաւունք ունի իր լեզուով։ Թող իւրաքանչիւր հայ խօսի իր լեզուով, գործէ իր ըմբռնումով, բայց չկլանայ նոյնիսկ ամենափոքր օժանդակութիւնը որ ամէն բանէ առաջ, իբր եղբայրակցութեան ու ցաւակցութեան պահանջ, պարտաւոր է հանդէպ «Գործազուրկներու անմիջական օգնութեան» «Կաթիլ կաթիլ», ինչպէս կը գրէր ընթերցող մը, բայց արտաքուստ, կրնայ մեծ ցաւեր ամոքել ու թերեւս ո՜վ գիտէ, կեանքեր փրկել։

Ֆրանսա, հսկայ պետութիւն՝ անսպառ հարստութեամբ, երբ պէտքը կը տեսնէ ալ պետական օժանդակութեան՝ ի նպաստ իր անգործներուն, մենք անտէր ու անդէկ ժողովուրդ, ամէնէն աւելի պէտքն ունինք զիրար բռնելու զրկանքի եւ տառապանքի այս օրերուն։

«Ունեցողը չունեցողին» ուրեմն, պէտք է որ «Անմիջական օգնութեան» մեր այս սիւնակը ամէն օր արձանագրէ քանի մը կաթիլ...։

Ցոյցերուն դէմ

Քանի մը շաբաթէ ի վեր, ֆրանսական բանուորական ծայրայեղ կազմակերպութիւնները, մասնաւորաբար համայնավարները, իրենց թերթերուն միջոցով, թռուցիկներով, կը թելադրեն անգործները որ ցոյցեր կատարեն փողոցներուն մէջ։

Համայնավարները յատուկ կոչով մը հրաւիրած են որ անգործները ցոյցի համար այսօր հաւաքուին Նրեսփ. Փողոցի շէնքին առջեւ։

Իսկ Սէնի նահանգին ոստիկանութեան պետը, իր կարգին, յիշեցուց բանուորական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն թէ, հանրային ճամբաներու վրայ որեւէ ցոյց արգիլուած է եւ թէ ուրեմն այսօրուան համար կազմակերպուած ցոյցը՝ պէտք չէ տեղի ունենայ։

Ոստիկանութեան հրահանգ տրուած է ամէն անհրաժեշտ միջոց առնելու նախօրօք, յարգել տալու համար օրէնքը, այն պարագային որ կազմակերպութիւնները անսաստեն։

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՄԸ ԺԻՊՈՒԹԻԻ ՎՐԱՅ

Սպանութեան մը հետեւանքով, որ դրացի ցեղախումբերու միջեւ, բուռն թշնամութեանց դուռ էր բացեր, Հապէշիստանէն եկած 600 հոգինոց խումբ մը մտաւ Ճիպութիի ֆրանսական գաղութին հողը եւ յարձակում գործեց ցեղախումբի մը վրայ, սպաննելով 134 հոգի։ Զօրաւոր մը զօրք ստիպուեցաւ միջամտել եւ մղելու համար յարձակողները, որոնցմէ սպաննուեցան 60 հոգի։ Կան բազմաթիւ վիրաւորներ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՑԱՐԱՃՈՒՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Գործազրկութիւն.— Յունաստանը իր կազմութենէն ի վեր, քիչ անգամ ունեցած է տնտեսական այն սուր տագնապը ուր կը գալարուի ներկայիս։

Ճիշդ է որ տարիներէ ի վեր երկիրը փայլուն վիճակ մը չունէր ու կը տառապէր աղքատութեան եւ տուրքերու ճնշումին տակ. արդիւնք իրերայաջորդ պատերազմներու եւ գաղթականութեան խճողումին։ Բայց վերջին ամիսներուն սթէրլինի խախտումով տագնապը հասաւ իր գագաթնակէտին։

Դրախմիին կայունացումը ապահովելու համար, կառավարութեան ձեռք առած ծանօթ միջոցները կէս առ կէս զեղչեցին ներածումներու քանակը, որուն հետեւանքով, պետութեան մաքսային հասոյթները նոյն չափով նուազեցան ու առեւտրական շարժումը կայուն վիճակ մը ստացաւ։

Ասոր եւ նման պատճառներով, կառավարութիւնը ոչ միայն չկրցաւ դարման մը գտնել տիրող անգործութեան, այլեւ յետաձգեց իր պիւտճէին խախտումին պատճառաւ նախագծուած հանրային շինութեանց աշխատանքները, աւելի սաստկացնելով տագնապը, աւելցնելով անգործներու թիւը։

Պ. Վենիզելոսի կառավարութեան ճիգերը կեդրոնացած են դրախմիին արժեզրկումը արգիլելու մէջ, ու մինչեւ այսօր կարողացած են անշարժ պահել զայն։ Դանկլիճը կը խորհի թէ, ներքին տագնապը նուազագոյն չարիքն է որուն պէտք է տոկայ ժողովուրդը համբերութեամբ եւ զրկանքով։ Այս գեղեցիկ ու հայրենասիրական թելադրութիւնները սակայն, բաւարարութիւն չեն տար անօթի բազմութիւններուն, որոնք ամէն բանէ առաջ կը մտածեն իրենց ու իրենց ընտանիքներուն գոյութեան վրայ, մանաւանդ այս խիստ եղանակին, երբ կարիքները աւելի շատ են ու զանոնք հոգալու միջոցներէն բացարձակ զրկուած են։

Մայրաքաղաքին մէջ, վերջերս մեծ յանձնախումբ մը կազմուեցաւ, տիրող թշուառութեան դէմ պայքարելու ծրագրով։ Կոչեր հրատարակուեցան հարուստներուն, որպէսզի այս նեղ օրերուն իրենց ունեցածէն բաժին հանեն թշուառութեան զոհերուն։ Կոչերը մասամբ արձագանգ տուին։ Երկրի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ հաստատուեցան ու բազմացան հանրային ճաշարանները, քաղաքապետութեանց հսկողութեան տակ։ Թշուառութիւնը մեղմացնելու այս ճիգերը, սակայն, չեն կրնար թափը տագնապի սրութեան որ գլուխը առած կ'երթայ։

Համայնավարները առիթէն օգուտ քաղելու համար, խռովութիւններու մղեցին անգործները, որոնք օրեր առաջ, քաղաքիս մէջ, յարձակեցան հացի փուռերուն վրայ եւ հանդիպեցան ոստիկաններուն ընդդիմութեան։ Թշուառութիւնները օգտագործող կարմիրները աւելի համարձակ շարժումներու պիտի սկսին, եթէ պետութիւնը թոյլ շարժի կամ եթէ երկար շարունակուի այս մռայլ կացութիւնը։

Երբ այս է երկրին կացութիւնը, այլեւս կարելի է երեւակայել մեր անճար բազմութիւններուն վիճակը։ Ամէն կողմ դոց. ոչ մէկ յոյսի դուռ անոնց առջեւ։ Ինչպէ՞ս կ'ապրին մեր անգործները, ինչպէ՛ս օրը իրիկուն կ'ընեն,— ոչ ոք գիտէ, ոչ ոք կը հետաքրքրուի։ Ամէն ինչ ձգուած է իր բախտին։ Հայաստան մեկնելիքները ազատարար շոգենաւին կը սպասեն, մնացողները՝ գարնան։ Մինչ այդ սակայն, անգործութիւնը յուսահատութեան կը մղէ զանոնք եւ անօթութիւնը կը գալարէ անոնց աղիքները։ Ճիշդ է, տագնապը համաշխարհային է, բայց այս սեւ օրերը անցնելու համար ո՞ր ժամուն կը սպասեն մեր հարուստ կազմակերպութիւնները, եւ մանաւանդ Բարեգործականն ու մեր քաղաքիս հարուստները։

Ազգային.— Թաղ. խորհուրդի հրաժարումէն վերջ, լսեցինք ու գրեցինք չորս անձերու նշանակումը, որոնք առժամաբար պիտի վարէին տեղական գործերը։ Դժբախտաբար նշանակուածները մէջտեղ չեն ելած։

Թեմականի նախագահը տեսնելով իր կազմին մէջ տիրող քաոսը, եւ միւս կողմէ, չդիմանալով յարաճուն թշուառներու «դիմումներուն», նախ փակեց Առաջնորդարանի դուռները անոնց առջեւ ու յետոյ, հրաժարեցաւ Թեմականէն. ինքզինքը բոլորովին մինակ զգալով անոնց առջեւ։ Կազմալուծուած Թեմականը ոչ մէկ ճիգ ըրաւ թշուառութիւնը մեղմացնելու, ոչ մէկ կոչ ու դիմում։ Յեզագի հայ հարուստները ոչ իսկ փշրանք մը նետած են մինչեւ այսօր ի նպաստ իրենց տառապող արիւնակիցներուն։ Օրինակ չառին անոնք յոյն հարուստներէն, եւ խուսափեցան պարտականութենէ։ Իսկ Թեմականը, այս նեղ օրերուն հրապարակէն քաշուած է ու ամէն ինչ ձգած իր բախտին։ Ահա Սելանիկի գաղութը Թեմական՝ը։

Կ'իմանամ թէ, կարգ մը սրտցաւ հայրենակիցներ ձեռնարկներ կը կատարեն կազմակերպութիւններու եւ արտասահման գտնուող անհատներու մօտ, իրական անօթիներու օգնութեան փութալու մտադրութեամբ։ Երանի թէ յաջողութիւն գտնէին անոնք, ու մեր լքուած թշուառները իրենց նեղ օրերուն հասնող ներցուկներ ունենային։

Ներգաղթ.— Քանի մը շաբաթ առաջ, Սելանիկ հասաւ Զաքարեան անունով ատամնաբոյժ մը, ու սկսաւ նոր արձանագրութիւններու։ Մէկդի նետելով Հակերու եւ Բարեգործականի նախկին արձանագրութիւնները, սկսաւ հարցաքննական ծանօթ մեթոտով արձանագրել։ Ոչ մէկ կապ ազգային մարմիններու հետ, նոյնիսկ Բարեգործականի նախագահին հետ ունեցած է կոպիտ վարմունք։ Արձանագրած է չորս հազար հոգի, Սելանիկէն ու արուարձաններէն, խոստում տալով անոնց որ ճամբայ պիտի ելլեն յունուարի վերջ։ Ինչպէս կ'իմանամ, արձանագրուածները պիտի անցնին գէթ երեք տեսակ մաղէ, ու վերջնական զտումը պիտի կատարուի Շահվէրտեանի ձեռքով։ Արձանագրիչ Զաքարեանը մեկնեցաւ շրջանները, նաեւ արձանագրութեանց խնդրակատարութիւններ ցուցադրելու համար։

Ցամառ զրոյց կը շրջի թէ, երկրորդ կարաւանն ալ պիտի կազմուի հին Յունաստանի Հայերէն, ու կը սպասուի «Պոտեազ» նաւի վերադարձին, զանոնք փոխադրելու համար։ Եթէ ճիշդ է այս լուրը, նոր Յունաստանի ներգաղթողները պիտի մատնուին յուսահատական կացութեան մը, չունենալով աւելի երկար սպասելու կարողութիւն։ Երանի թէ, ներգաղթի այս նորաձեւ զտումը շուտ հասնէր իր վախճանին, ազատելու համար թէ ներգաղթողները եւ թէ մնացողները։

Հոս տեղն է յիշեցնել որ, ներգաղթող մեր հայրենակիցները չտարուին արձանագրիչներու պղտոր թելադրութիւններով, ու անոնց հաճելի երեւալու համար չկրկնեն Պէշ Զինարի ու Առաջնորդարանին մէջ պատահած տգեղ դէպքերը։ Ինչ կը վերաբերի առիթը օգտագործել ուզողներուն, թող պարզ գիտնան, որ պատահելիք որեւէ տգեղ դէպքի պատասխանատուութիւնը իրենց վրայ կը ծանրանայ։

ՎԱՀԱԳՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՐԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքերու ծագման մասին նոր տեսութիւն մը մէջտեղ հանուած է Թուրքիոյ մէջ, նոր սերունդին վրայ ազդելու առաջադրութեամբ։

Տեսակէտը այն է թէ Թուրքերը իսլամութիւնն ընդունելով, թոյլ տուին որ իրենց քաղաքակրթութիւնը շեղի իր բնական ընթացքէն։ Այս տեսութեան հիմնադիրները կ'ըսեն թէ Թուրքերու պատմութիւնը աւելի հին է քան իսլամութեան պատմութիւնը։ Թուրքերը, կը պատմեն անոնք, աշխարհին պարգեւեցին կեանքի ամէնէն անհրաժեշտ գիւտերը, ինչպէս մետաղի գործածութիւնը։ Կլիմայական պայմաններու ճնշման տակ, իրենց նախահայրերը լքեցին Ասիան։ Ասիա իրենց բնակավայրերը, դէպի արեւմուտք արշաւեցին եւ քաղաքակրթութեան բարձունքներ հաստատեցին Սումերացիներու, Հիթիթներու, Եգիպտացիներու, Լիւդացիներու, Փռիգացիներու, Լիկաւրիացիներու, Եգէացիներու եւն. անուններով։

Այս հասկացողութեամբ «Աշխարհի պատմութիւն» մը խմբագրուած է մասնախումբի մը կողմէ որուն մէջ կան երեսփոխաններ, երկու գնդապետներ եւ Մ. Քէմալի որդեգիր աղջիկը ու քարտուղարը՝ Թէվֆիք պէյ։ Առաջին պատրաստութիւնը, գեղեցկօրէն պատկերազարդուած եւ փառակազմ, արդէն կը գործածուի դպրոցներու մէջ, իբրեւ պաշտօնական դասագիրք։

“ՖՐԱՆՍԱ ՊԱՐՏԱՒՈՐ Է ՕԺԱՆԴԱԿԵԼ ԻՍԼԱՄ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԻՆ„

«Էքօ տը Փարի»ի մէջ, Վանլանտ Երուսաղէմի իսլամական համագումարին մասին վերջին գրութենէն յետոյ, զոր ամփոփեցինք «Յառաջ»ի մէջ, «Լա Լիպերթէ» իր կողմէ, պէտքը կը շեշտէ որ Ֆրանսա օժանդակէ իսլամական աշխարհի վերածնունդի ճիգերուն։

— «1932ը, կը գրէ, կը բացուի ազգայնութեան վերջին հանգրուաններուն վրայ։ Կամ բոլշեւիկութիւնը պիտի դառնայ աշխարհի օրէնքը եւ կամ պիտի վերածաղկին աւանդական կարգապահութիւնները՝ կարգի եւ ազատութեան ներդաշն հաւասարակշռութեան մը մէջ։

«Բերա փոփոխութեան եւ յեղաշրջումական բարեշրջման եղանակին մէջ, այս գերագոյն պայքարին համար, որ եւ է դաշնակից պէտք չէ անտեսուի։

«Այս տեսակէտէն, իսլամական աշխարհը կոչուած է վճռական դեր մը խաղալու։ Յաղթանակը պիտի վերծառէ երկու հակառակորդներէն այն որ պարկեշտօրէն պիտի գիտնայ ապահովել Մարգարէին օրէնքին տակ ապրող 400 միլիոն մարդոց օժանդակութիւնը։

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ՍԱՏԻՐԱՆՔՆԵՐԸ

Այսօր. Միութեան ղեկավարները կատարելապէս հասկցած են։ Կը թուի թէ յաջողած են ապահովել քեմալական պետութեան շնորհները։

Ժողովրդային դերծավարները իրենց ապագան աւելի առաջ տարած են։ Առանք են հրատրիճները պարսկական «Շաֆաք Սորխէ» (Կարմիր Արշալոյս), Կալկաթայի [illegible]

[illegible]

Ամէն ուր որ կը կանգնի Մոսկուա, Մոսկուա զօրած է խառնել [illegible]

[illegible]

Ընկերը Ալի չի ծածկեր իր դժգոհութիւնները ու վախերը։

[illegible]

Մինչ որ կը պախարակենք հարեկլական արարքները, զօրս կը գործեն [illegible] Անգլիացիները չեն կրնար զանազանել իրենց բարեկամները եւ անհաշտ հակառակորդները։

«Հնդկաստանի մէջ անգլիական քաղաքականութեան այս տեսանկիւնէն, թէեւ ի՞նչ պիտի ծագի։ Առա՛ջ, պէտք է վախնալ որ իրենց ինչքով եւ կեանքով վտանգուած մեր եղբայրները փախուստի կը դիմեն, հնդիկ յեղափոխականներու յարձակումներուն դէմ։

«Մոսկուա զարմանալի գործակալներ ունի Թուրքիոյ մէջ։ Անոնք կրօնքը պիտի արծարծեն, փառահեղէք, Պատրանքներէն յուսալքուած կը ծնի։

«Բոլշեւիզմի դէմ զօր կ'առնենք ի խորոց սրտի, որովհետեւ քրիստոնէ է բոլոր հաւատալիքներու, մեր բոլոր պայմանական աւանդութիւններուն, կը փնտռենք վստահելի դաշնակից մը։

«Ֆրանսա պիտի կրնա՞յ մեզ տալ իր օժանդակութիւնը։ Այս է հարցը որ դրուած է Հնդկաստանի Իսլամներուն առջեւ եւ աշխարհի մէջ ամէն ուր որ Մահիկը ենթարկուած է խաչերդային քարոզչութեան։

ՍԵՐՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մուհամմէտ Իգպալ որուն քաղաքագիտական հանճարը երբեք չի մոռնար իրականութեան խմատը, կը հաստատէ իր կրօնակցին յառաջադրութիւնները.

— Լոնտոնի մէջ բազմաթիւ բանակցութիւններ տուի, անգլիական ղեկավարները արթնցնելու համար ընդդէմ վտանգին, որ կը կազմէ ամէն բոլորական քանդող ալիքը, այն զոր Մոսկուա կը ղրկէ ամբողջ աշխարհի վրայ։ Ցաւալի է որ զիս հասկցող չեղաւ։

«Ու սակայն, Եւրոպայի եւ իսլամութեան բոլոր գործօն ուժերու միութեամբ է որ պիտի կրնանք ետ դարձնել կարմիր ալիքը։

«Բոլշեւիկեան տնտեսութիւնը անհերքելի ուժեղներ կը գործէ Արեւմուտքի մէջ, կը թուի թէ Աստուծոյ ըմբռնումը կորսնցուցած է իր հմայքը։ Իսլամութիւնը, ընդհակառակն, անաղարտ կը պահէ իր ջերմ հաւատքին պահանջները. բայց, ան չունի արհեստագիտական ծանօթութիւնները, որոնց շնորհիւ իրականացած է նիւթական յառաջդիմութիւնը։

«Թող Եւրոպան տայ մեր կրակով։

«Դժբախտաբար, իսլամական հարցերը շատ քիչ ուսումնասիրուած են։ Պիտի ուզէինք որ Ֆրանսայի մէջ, այս կէտ անգիտութեան տեղը գրաւէ աւելի լայն հասկացողութիւն մը։

ԽԱԼԻՖԱՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Այս յայտարարութիւնները արժանի են ոչ միայն ուշադրութեան, այլ նաեւ, ամէնէն մեծ բարեացակամութեան։

Կրօնական վէճերը խաղաղացած են։ Բոլոր կրօնքներուն ամենամեծ շահը կը պահանջէ միանալ ընդդէմ ամբարշտութեան հոսանքին, որ կու գայ Սարմատեան տափաստաններէն։

Իսլամութիւնը այսօր կը փորձէ խրձել իր ցրուած ուժերը՝ խալիֆայութեան ջնջումէն ի վեր։

Երուսաղէմի մէջ, գումարուեցաւ խորհրդաժողով մը որ միջոցներ ուսումնասիրեց սրբավայրերը պաշտպանելու, իսլամական համալսարան մը հաստատելու եւ խալիֆայութիւնը վերականգնելու։

Խորհրդաժողովը պիտի զգուշանայ իրագործելու այս ընդարձակ ծրագիրը։ Խալիֆայութեան հարցը հոն չէ որ պիտի լուծուի բաց երեւոյթին եւ բաց պիտի մնայ։

Ֆրանսական կառավարութեան պարտքն է ըլլալ անդիտակ եւ համակիր։

Վերջ. խալիֆան Ապտիւլ-Մէճիտ Բ. մեր հողին վրայ իսկ ապաստան մը գտաւ։ Կայսերական երկու իշխանուհիներու ամուսնութիւնը հնդիկ ամէնէն զօրեղ իշխաններու հետ նոր փայլ մը կու գայ տալ օտարական ընտանիքին։

Խալիֆայութեան վերահաստատումը հաւանականութիւն մըն է, զոր պէտք չէ մերժել ի յառաջագունէ։ Ո՞ւր պիտի ըլլայ խալիֆային նոր բնակատեղին։

Եթէ Պոլիսը կը մնայ անմատչելի առ այժմ գոնէ, եթէ Մէքքէն ու Հնդկաստանի փախցտքութիւնը կը բախի գրեթէ անհաղթելի դժուարութեանց, Պաղտատը եւ Դամասկոսը խալիֆայական հին քաղաքներ, հաւանական մայրաքաղաքներ են։ Արդ ֆրանսական դրօշը կը ծածանի Սուրիոյ մէջ։

Ֆրանսա իբր իսլամական մեծ պետութիւն, յստակօրէն նշանակուած է նպաստելու իսլամական վերածնունդին։

Գերութեան ջնջումը Եթովպիոյ մէջ

«Թայմզ»ի մէկ լուրին համաձայն Եթովպիոյ կայսրը հրաւիրած է գերութեան ջնջման ընկերակցութիւնը որ ներկայացուցիչ մը ղրկէ քննելու համար կարգ մը հարցեր, որոնք ծագած են իր երկրին սահմաններուն մէջ գերութիւնը ջնջելու համար ընկերութեան կողմէ տրուած որոշման հետեւանքով։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Տնտեսական մերձեցում Դանուբեան երկիրներու

Մէկ քանի շաբաթ ժամուլով վիճաբանելէ եւ կարծիքի փոխանակութիւններ ունենալէ յետոյ, Չեխոսլովաքիոյ համար, հետեւեալ կերպով կը ներկայանայ Դանուբեան երկիրներու տնտեսական մերձեցման հարցը։ Բացի երկրագործական փոքր հատուածէ մը, չեխոսլովաք հանրային կարծիքը առհասարակ նպաստաւոր է դանուբեան երկիրներու տնտեսական մերձեցման։ Սակայն, ընդհանրապէս, բոլորը համաձայն են որ պէտք է խոհեմութեամբ շարժիլ եւ թէ զանց առնել, կարելի է մտածել միայն մաքսային միութեան մը մասին։

Համաձայնութիւնը Կեդր. Եւրոպայի երկիրներուն միջեւ, պէտք է գոյանայ տնտեսական գետնի վրայ, եւ կատարուելիք բանակցութեանց օրակարգէն պէտք է դուրս հանել ուրիշ որ եւ է խնդիր։

Փրակայի մէջ, այն կարծիքէն են թէ եթէ կ'ուզուի յաջողութեամբ պսակել տնտեսական բանակցութիւնները, պէտք է խորհրդակցութեանց ընթացքին, քաղաքական որ եւ է հարց չարծարծել։ Չեն մտածեր Հունգարիայէն պահանջել որ հրաժարի իր արտաքին քաղաքական կարգ մը նպատակներէն, որոնք Չեխոսլովաքիոյ հողային ամբողջութեան համար վտանգ մը կը կազմեն։ Բայց կ'ըսեն, երկու կողմերու ամբողջական շահերը կը կազմեն նախ համաձայնիլ տնտեսական գետնի վրայ։

Իտալիոյ կացութիւնը

Իտալիոյ տնտեսական կացութեան մասին, շատ բան չի գրուիր թերթերու մէջ։ Սակայն ընկերվարական «Փոփիւլեռ»ի քաղած տեղեկութեանց համաձայն զէշ է եւ ամէն ամիս աւելի կը զէշնայ։

Նյմտացոյցի բացը որ սեպտեմբերի վերջը 864 միլիոն լիրա էր, հոկտեմբերի վերջը հասած է մէկ միլիառ 99 միլիոնի։ Իսկ ներքին հանրային պարտքը՝ հոկտեմբերի վերջ՝ 92 միլիառ 368 միլիոն։

1932ի առաջին 10 ամիսներու ընթացքին, առեւտրական նժարին բացն էր մէկ միլիառ 658 միլիոն։

Պաշտօնական վիճակագրութիւնները անգործներու թիւը ցոյց կու տային 797000 անցեալ հոկտեմբերի վերջը։ Բայց առնուազն պէտք է եռապատկել այս թիւը, ինչպէս ֆրանսական, ունենալու համար մօտաւոր թիւը։

Չեխոսլովաքիոյ անգործները

Չեխոսլովաքիոյ տնտեսական կացութիւնը առանց տագնապալի ըլլալու, ծանր է, արտաքին շուկաներու փակման հետեւանքով։

Չեխոսլովաքիա կը համրէ մօտ 400,000 անգործ, ինչ որ 15 միլիոն բնակչութիւն ունեցող երկրի մը համար, կը ներկայացնէ մտահոգիչ թիւ մը, մանաւանդ երբ նկատի առնուի որ ինչպէս առհասարակ շատ երկիրներու մէջ, Չեխոսլովաքիոյ այս թիւն ալ վար կը մնայ իրականէն։

Անգործներու թիւը չափազանց ծանր է կառավարութեան համար, որ կը հայթայթէ նպաստին կէսը։

Ամերիկայի կացութիւնը

Ամերիկեան տագնապը ստիպած է աշխատող օտարականներէն շատերը որ վերադառնան երկիր։ Ամէնէն աւելի շատ մեկնող կը համրէ քան թէ մտնող։ 1931ի առաջին 9 ամիսներուն համար մեկնողներու թիւին տարբերութիւնն եղած է 22,769, մտնողներու թիւին վրայ։ 1921ին Ամերիկա հաստատուած էին 500 հազար օտարականներ։ Անկէ ասդին, 1920 յուլիսի օրէնքին հետեւանքով, օտարականներու թիւը պակսած է։

Ամերիկեան երկաթուղիները կը ջանան տագնապին նուազութիւնը թեթեւցնել, պաշտօնեաներ արձակելով։ Անցեալ տարի. 13էն երկաթուղային պաշտօնեաներու եւ գործաւորներու թիւը եղած էր 1 միլիոն 254 հազար, մինչ 1920ին 2 միլիոն 23 հազար էր։

Թղթատարական ապառիկութեանց բացն եղած է 146 միլիոն տոլար (երեք ուկէս միլիառ ֆրանք) 1930 — 31 տարեշրջանին։

Տագնապը 1932ին պիտի տեւէ՞ թէ վերջա[նայ]

Ֆրանսական թերթ մը սկսած կարծիքը փնտռել հեղինակաւոր մարդոց, թէ «1932ը պիտի տեսնէ՞ տագնապին վերջը»։

Ֆրանսական շատ կարեւոր մատեան մը տնօրէնը պատասխանելով թերթին հարցման, կ'ըսէ յոյսի պայմանիչ տարր, [...] առաջ պէտք է նկատի ունենալ իրողութիւնը թէ, երբ գծին վարը գտնուինք, այդ պահէն գիծը կը սկսի բարձրանալ։ [...] վարը կը գտնուի՞նք։ Այդպէս կը թուի։ Բարձրացումը չկայ [...]։ Ինչէ՞ն կը տառապի աշխարհը։ [...] կը տառապի վստահութեան տագնապ մը։ Վստահութեան տագնապ մարդկութեան բոլոր յարկերուն վրայ։ Առնէք կուգայ անկէ մարդկութեան բոլոր յարկերուն։ Շատ է կորսուած տրուած խօսքի առողջացրութեան վստահութեան։ Ամէնէն առաջ ազգերը [...] մէջ, աւելի պէտք է նկատի ունենալ [...] կառավարութեանց պետերուն [...] ունենալիք խօսակցութիւնները։

Վստահութեան վերականգնման հարցը, ելմտական ամէնէն [...] կը նկատէ քաղաքական հարց [...] այս տեսակէտէն, միջազգային տնտեսական եւ ելմտական հարցերու հանդէպ Ֆրանսայի [...] կը տեսնէ շատ յստակ։

Սակայն՝ 1932ը [...] մը չպիտի ըլլայ։ Այլ [...] մը։ Ճիգը տեւականօրէն [...] պիտի ըլլայ «Բայց [...] ուածին լաւ պահեստ մը [...] կ'ըսէ։ Միթուրդը [...] շող թուի, կը շնչենք [...] մէկ քանի ամսուան մէջ։ [...] թիւն դիզողներ չկան, սակայն [...] նանք որ լաւ կ'աշխատին, [...] վարձատրութիւն իրենց իսկ ճիգեր[ուն]։

ՄԻՍԻՍ ՔՐԻՍԹԻ

Վերջերս Ամերիկայի մէջ [...] Միսիս Քրիսթի, Տարսոնի Ամերիկեան քոլէժին տնօրէն հանգուցեալ Տօքթ. Քրիսթիի կինը։

Տօքթ. եւ Միսիս Քրիսթի, իբր [...] մանկիկ աղջկան հետ 1877ին [...] մեկնեցան Թուրքիա, ուր [...] նար եւ հաստատուեցան Մար[...] ուր Տօքթ. Քրիսթի ուսուցիչ [...] Աստուածաբանական Ճեմարանի մէջ։ Յետոյ 1893ին անցան Տարսոն. Տօքթ. եւ Տիկին Քրիսթի իբրեւ [...] եւ նախագահուհի [...] վարեցին, մինչեւ 1920, երբ [...] Քրիսթի հիւանդութեան պատճառաւ հրաժարեցաւ եւ Ամերիկա գնաց։

Տիկին Քրիսթի Մարաշի մէջ [...] նեցաւ օգտակար ծառայութիւններ [...] մարդասիրական։ Սակայն, [...] կեանքին ամէնէն արդիւնաւոր [...] նուիրուած շրջանը եղած է Տարսոնի [...] Քոլէճի ծառայութեան երկար [...] րիները, ուր ճշմարիտ մօր մը [...] գթութեամբ գուրգուրացած է [...] բիւրաւոր հայ ուսանողներու [...] անոնց հիւանդութեան եւ [...] պանքի օրերուն մէջ։ Մանաւանդ 1909ի Կիլիկիոյ կոտորածի օրերուն երբ ուսանողներէն զատ հազարաւոր Հայեր ապաստանեցան քոլէճի պարիսպներէն ներս, [...] հերոսական էր Միսիս Քրիսթի [...] պաշտպանութ[եան] [...] ու զմայլելի նոր նուիրումը։ Տիկին Քրիսթի [...] բեւ ամերիկացի քանիցս արգիլ[եց] [...] խուժանին յարձակումը [...] վրայ, սպառնալով յանուն [...] եան կառավարութեան։ [...] եալներու [...], [...] հոգ տարած է ամիսներով [...] ւորներուն ու հիւանդները [...] պատսպարած եւ հոգացած է։

Լօս Անճելըսէն Տօքթ. Հայկ [...] Ջանաւարտ Տարսոն քոլէճին [...] գրէ. «Տիկին Քրիսթին յատուկ [...] ցնէր ուսանողներուն, իր [...] վրայ միշտ հետաքրքիր էր [...] Թղթակցէր շատերուն հետ [...] օրերը տիկնոջ հետ քովը [...] ցուցերու մէջ կը դառնանցէր [...] նեւ կէս ժամու չափ ցուցերը [...] տացան. սկսաւ մեզի հետ [...] քոլէճի յիշատակները քրքրել [...] ըսաւ. «Հայ ծնողքները իրենց [...] ւակներով հպարտ զգալու իրաւ[ունք] ունին»։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

Ներգաղթի կարաւանի մեկնումին առթիւ, Ազգերու Դաշնակցութեան Նանսէնեան Օֆիսի Յունաստանի ներ– կայացուցիչ Գ. Գոթէյնիքով յետեւ– եալ յայտարարութիւնը ըրած է [illegible]

— «Ներգաղթողներու թիւը համաձայն [illegible] 956ի կը բարձրանայ, իսկ թերթերը այդ թիւը կը բարձրացնէին մինչեւ 1988ի։

Առաջին կարաւանին մաս կազմելու համար արձանագրուածներէն քանի մը [illegible] հրաժարած են Ներգաղթէն, [illegible] համաձայն։

Մեկնողներուն մէջ կան 160 [illegible] Նոյնքան որբ – որբուհիներ պիտի մեկնին երկրորդ կարաւանով։ Շատ հաւանաբար երկրորդ կարաւանը պատրաստ պիտի ըլլայ երեք շաբթուան մէջ։ [illegible] հաւանաբար [illegible] վերջը [illegible] երկրորդ կարաւանը։

Երկրորդ ալ [illegible] ՄԷՆՔ [illegible]

Ընդհանուր հայ գաղթողներու մասին [illegible] թերթերու հրատարակած [illegible] Այս [illegible] վերջ [illegible]

[illegible]

ՍՈՒՐԻԱ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԲՈՂՈՔԸ

[illegible] Կիլիկիոյ կաթողիկոսը ընդարձակ բողոքագիր մը յանձնած է մարզպան Գ. Փօնսոյին, խնդրելով որ պատճէնը գրկուի Ազգերու Դաշնակցութեան։

Կաթողիկոսը իր բողոքագրին մէջ մատնանշած է Թուրքերու [illegible] գործունէութիւնները եւ յայտնած զանազան առթիւ անոնց հնարած անհիմն ու երեւակայական զրպարտութիւնները։

ՊԱՂԵՍՏԻՆ

— [illegible]

— [illegible] 100-120 հայ ընտանիք– ներ, [illegible] 4500, [illegible] Ս. Յակոբի վանքին [illegible]

Վանքը [illegible] 23 տարիէն [illegible]

ԹՈՒՐՔԻԱ

Տախտին յամառողներ կան

[illegible]

Հանրային Պատճէնը

[illegible] կը ցեռագրէ.—

1. [illegible]

2.— Թուրքերէն թերթերուն մէջ [illegible]

[illegible]

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ — [illegible]

[illegible]

Բ. Միլտոնեան

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ՄԱՄՈՒԼ

«Շանթաժ»ի մը առթիւ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը «Մէկ անգամ– ուան ցնմար» պատասխանելով Դ– Շահվերտեանի դէմ իբրեւ թէ սարք– ուած «մահափորձ»ի առասպելներուն, գիտել կուտայ. (5 յունուար)

— [illegible]

[illegible]

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՐԱՑԵՆ ԿԻՆ, ՏԱԿԷՆ ԷՐԻԿ ՄԱՐԴ

[illegible]

Կուսակցական դէմ

[illegible] Ֆրանսական թերթերուն թէ [illegible] Տոքթ. Հայլկերման, կը [illegible] Տոքթ. Հայլկերման [illegible] 300 հիւանդներ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ԳԻՐՔԸ

ԴՐԱՄՆԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Երբ չորս գին նայելու չափ ինքզին– քը դատ, վերջալոյս էր արդէն. կրկին դրաւ քսակին մէջ միւս դրամներուն հետ, զոցեց ու սեղմելով մանրիկ ատամ– ներովը հօփ ծառէ ծառ ճիւղէ ճիւղ վերադարձաւ իր բոյնը, ուր հայրիկ սկիւ– ռը երկու սկիւռիկներուն հետ վերադար– ձեր էր ժամէ մը ի վեր ու անհամբեր, մտահոգուած կը սպասէր իր կնոջ վե– րադարձին։

— Ո՞ւր մնացիր, յանդիմանեց զայն սրտնեղած, հօգար կասկածանքի մէջ [illegible]

[illegible]

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(2) (Շար.)

Թուրքեւիտալական համաձայնութիւն մը

Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարարը եւ Իտալիոյ խոալական դեսպանը իրենց խօսակցութեանց միջոցին, ճշդած են Անատոլուի եզերքին եւ Դօտէքանէզ կղզիներու միջեւ գտնուող կարգ մը կղզիներու եւ կղզեակներու սեփական ատիրութեան մասին, Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ համաձայնութեան մը հիմերը: Թուրք արտաքին գործոց պաշտօնատան մէջ երկու կողմերու միջեւ կատարեալ համաձայնութեամբ ստորագրուած է պայմանագիր մը, որ վերջնապէս կը ճշդէ Թուրքեւիտալական ծովային սահմանը:

Ռուսեւռումէն դաշնագիրը

Պուքրէշի մէջ մամուլի ներկայացուցիչներուն հետ խօսակցութեան մը ընթացքին, Ռումանիոյ արտաքին նախարարը անդրադառնալով ռուսեւռումէն ոչ-յարձակման դաշինքի բանակցութիւններուն, կարեւորութիւնը չեւտեց համաձայնութեան մը գալու գլխաւորութեան խորհրդածութեան առաջ: Պեսարապիոյ հարցին մասին ըսաւ.

— Իմ կարծիքովս, Պեսարապիոյ հարցը արծարծուելու չէ: Այնպէս որ, յետի ներկայացուած խորհրդային նախագծին մէջ, երբ այս հարցին մասին տեսակ վերապահում մը, վճռապէս մերժեցի զայն, եւ բանակցութիւններու ընթացքին երբ վստահ եղայ թէ այս հարցը չպիտի արծարծուի: Ըստ իս, Պեսարապիոյ հարցը՝ բոլշեւիկներուն համար այն ցանցերէն է զոր կը գործածեն իրենց քարոզչութեան, ոչ միայն Ռումանիոյ, այլ նաեւ Լեհաստանի դէմ:

Հինտէնպուրկի ձեռնարկը

Գրեր կ'ըսեն թէ Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ, յաջողցնելու համար Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահին Հինտէնպուրկի վերընտրութիւնը, տեսակցութիւն մը ունեցեր էր ի միջի այլոց Հիթլէրի հետ, որ վերջնական պատասխան մը տալէ առաջ, պէտք տեսեր էր կարծիքն առնելու ազգայնական ուրիշ պետերու:

Եթէ ազգայնականները չհամաձայնին, Հինտէնպուրկ եւ Պրիւնինկ պիտի քննեն թէ կրնա՞ն մեծամասնութիւն մը հաւաքել (ընդամէնը 77 քուէ) յաջողցնելու իրենց մտադրութիւնը:

— Պրիւնինկ տեսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ Հիւկէնպերկի, ազգայնական պետին հետ: Այս տեսակցութիւնը, որ տեւեց երեք քառորդ ժամ, որ եւ է արդիւնք չէ տուած:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Գ. Մաժինոյի, Ֆրանսայի հանգուցեալ պատերազմական նախարարին թաղումը կիրակի օր, Փարիզի մէջ կատարուեցաւ մեծ շուքով:

Թէհրանի մէջ, պայթուցիկներու մթերք մը կրակ առաւ: Պայթուցիկները պիտի յատկացուէին հանքային աշխատանքներու: 4 հոգի սպաննուեցան, 9 վիրաւոր:

Հնդկաստանի Մոհենակար վայրին մէջ (Պաշմիր), ոստիկանութիւնը ձերբակալած ըլլալով 3 հոգի, որոնք հրձիգութեամբ կ'ամբաստանուէին, 12000նոց ամբոխ մը յարձակում գործեց ոստիկանական պահականոցին վրայ եւ ազատեց բանտարկեալները:

Հացին գինը Փարիզի մէջ եւ շրջակաները իջած է 1.40ի, կիրակի օրուընէ սկսեալ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տաճատ Ցակոբեանները, իրենց մօր անունը՝ Մառա, հօր անունը՝ Մանուկ: Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանականին մէջ անուղ Սուրուճ գիւղը:

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Գ. Ցակոբեանի, 14 Rue Orlolan, Paris: Ծշգրիտ լուր տուողին 300 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր:

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«Սիփանի» երգչախումբի վարչութիւնը պարտք կը զգայ իր շնորհակալութիւնները յայտնել Ջութակահար Օր. Երամեանին, դաշնակահար Օր. Ճամպազին, Գ. Գ. Ա. Պարթեւեանին եւ Ա. Գալէթեանին, որոնք սիրայօժար մասնակցեցան մեր երեկոյթ-պարահանդէսի գեղարուեստական բաժնին:

Խորին շնորհակալութիւններ Տիկ. Տիկ. Տ. Միսաքեանին, Վասիլեանին Օր. Ե. Գէորգեանին, Գ. Գ. Բեռնոյին, Ս. Քնարեանին, Արատաշին, որոնք յօժարութիւն յանձն առին պիւֆէի եւ այլ աշխատանքներու իրենց մասնակցութիւնը, բերելով մինչեւ լոյս:

Մեր շնորհակալութիւնները բոլոր անոնց, որ նախօրօք ուղարկած մեր տոմսերն ընդունած եւ խրախուսած են մեր ձեռնարկը: Նաեւ բոլոր հանդիսականներուն, որ մասնակից եղան մեր ուրախութիւններուն: Մեր երեկոյթը փակեցինք այն խոր հաւատով, որ հասարակութեան համակրանքը մեզի հետ է, ապա եւ պարտականութիւնն ունինք յառաջագային աւելի պատրաստութեամբ, աւելի խնամքով կազմուած ծրագրով հանդէս գալ:

«Սիփան»ի վարչութիւն

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

12.- ԲԱՑՑ ՔԱՆԻՆԵ՞Ր ԱԶԱՏԵՑԻ, ԵՒ ՔԱՆԻՆԵՐ ԻՆՄԻ ԿԸ ՊԱՐՏԻՆ ԻՐԵՆՑ ԿԵԱՆՔԸ

Յաջողեր էի առնել կայսեր արտօնութիւնը՝ զէնքով փոխադարձելու մասին բոլոր անոնց դէմ, որոնք զինեալ յարձակում կը գործէին ոստիկաններու վրայ: Այդպէս կը պահանջէին արդէն բոլոր ոստիկանները, որոնք օրէւէ քննութեան ժամանակ իրենց կեանքին ապահովութեան համար պարտաւոր էին զինուորներու օժանդակութեան դիմել:

Կէս գիշերին ամէն կողմ խուզարկուեցաւ եւ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Ոստիկանական նախարարութեան շէնքը Բաբըլի դարձած էր: Հայերը, մեծ մասամբ գլխաւորապէս, իրենց զէնքերով միասին լեցուցած էինք այնտեղ:

Երկու գիշերուան մէջ աւելի քան 3000ի հասաւ ձերբակալուածներուն թիւը, բոլորն ալ Անատոլուէն կամ Ռումելիայէն եկած ֆէտայիներ: Ի՛նչ լիրբեր կային այս ֆէտայիներուն մէջ, Աստուա՛ծ իմ: Ոստիկանական նախարարութեան շէնքին մէջ, ազատ համարձակ կը պոռային.

— Անկցի՛ բռնապետութիւնը: Կեցցէ՛ ազատութիւնը, կեցցէ՛ անկախութիւնը:

Շատեր, հարցաքննութեան ընթացքին, բացարձակ կը յայտարարէին թէ իրենց հրացաններուն իւրաքանչիւր գնդակով ուխտած էին սպաննել մէկ մէկ թուրք: Քննեցի ձերբակալուածներուն իւրաքանչիւրին պարագան: Ինչպէս ուսուցիչ մը աշակերտութեամբ կը հետեւի իր աշակերտին ընթերցանութեան, այնպէս ալ ես մտիկ ըրի ձերբակալուած իւրաքանչիւր հայ ֆէտայիի յայտարարութիւնը:

Անոնց մէջ կային շատեր որ անմեղ էին, խաբուած զոհեր էին: Անոնց ըսուած էր թէ Պոլիսը հայ կամիտէին ձեռքն է անցած, Սուլթանը Պաղտատ է փախած, եւ զանոնք այդպէս համոզելէ յետոյ, Պոլիս բերած էին:

Ոչ մարդկային էր, ոչ ալ արդար՝ բանտարկել այդպիսիները: Անոնք որ մոլեռանդ ֆէտայիներ էին, զորս զգուշաւ էր որբացնել, իրենց յանցանքին բոլոր փաստերովը միասին յանձնեցի դատարանին: Միւսները վերադարձուցի իրենց ծննդավայրը: Այսպէս հազարներու հասաւ թիւը այն Հայերուն, որոնց կեանքը փրկեցի: Դարձեալ հազարներու կը հասնի թիւը այն Թուրք յեղափոխականներուն, «Երիտասարդ Թուրք» կոչուած եւ Պալատին կողմէ հալածուած մտաւորականներուն, Թուրք ուսանողներուն, որոնց կեանքը փրկեցի՝ երբ ոստիկանական նախարար էի:

Ցաւս այն է, որ, երբ Սահմանադրութեան շրջանին ամբաստանութեան ենթարկուեցայ, յանուն ճշմարտութեան եւ արդարութեան՝ մէկը չելաւ եւ չպաշտպանեց զիս, ոչ Հայերէն եւ ոչ ալ Թուրքերէն: Միայն Տիրան Քէլէկեանի նման կրթեալ եւ ուսեալ մարդիկ նամակներ գրեցին, յանուն արդարութեան պաշտպանութեան:

13.- ՎԷՃ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

Այսպէս ձերբակալելով հայ ֆէտայիները, պատճառ եղայ որ վերջի Հայոց պատրաստած ահաւոր մէկ նոր յեղափոխութիւնը Պոլսոյ մէջ:

Յաջորդ օրը, իրիկուան դէմ, Ղալաթիոյ ոստիկանական պահականոցէն ստացայ տեղեկագիր մը, որ կը հաղորդէր թէ գիշերը, Ղալաթիոյ Գայագիւ փողոցին գիշերապահը, Անմէտ, կը հանդիպի երկու մարդոց, մէկը գլխարկ դրած, միւսը ֆէս, որոնք կասկածելի ձեւով մը կը շրջէին փողոցին մէջ: Ուշադրութիւն կ'ընէ որ երբ հեռուէն ոստիկանի մը անցնիլը կը տեսնեն, կը պահուըտին, յետոյ նորէն երեւան կ'ելլեն: Հեռուէն կը հասնի ուրիշ նոր գլխաւոր մը, որ պահ մը կը խորհրդակցի միւսներուն հետ, յետոյ վազելով կը հեռանայ նորէն ու ձեռքերով, փողոցին անկիւնէն, նշաններ կ'ընէ միւսներուն: Գիշերապահը կը կասկածի եւ կը մօտենայ երկու անծանօթներուն ու կը հարցնէ.

— Ո՞վ էք դուք: Այս ժամուն ի՞նչ կը շրջիք այս տեղերը: Ցարդէ գլխարկով մարդը ատրճանակը կը հանէ եւ կը պատասխանէ.

— Կեցիր որ հասկցնեմ:

Եւ կը կրակէ: Երկու գնդակ կ'արձակէ: Մէկը կը հանդիպի Անմէտի ձախ բազուկին, միւսը փորին: Երբ զէնքի ձայն կը լսեն, ոստիկանները կը վազեն, կը հասնին, սակայն անծանօթները զէնք կը պարպեն նաեւ ոստիկաններուն վրայ, որոնք կը փոխադարձեն: Անծանօթները շարունակ լեցնելով իրենց ատրճանակները եւ կրակելով ոստիկաններուն դէմ, կը փախչին Թօփհանէի ուղղութեամբ: Այդ պահուն անոնց առջեւը կ'ելլէ հարիւրապետ Օսման էֆէնտի, որ սուրը կը հանէ եւ կ'իջեցնէ գլխաւորին ծոծրակին: Անծանօթը գետին կ'իյնայ վիրաւոր: Սակայն ընկերը կը յաջողի փախչիլ:

Վիրաւորը կը փոխադրուի հականոց, ոստիկանական բժիշկը դարմանէ վէրքը: Թէև յետոյ կատարուի հարցաքննութիւնը, բաւորը կ'ուրանայ ամէն բան եւ յայտարարէ թէ զէնք չէ արձակած գիշերապահին վրայ, թէ ընկեր ունեցած: Սակայն 30 վայրկեան յետոյ Բերայի ոստիկանները Պանկալթի Գաչըի մօտ կը ձերբակալեն միւս ընկերն ալ:

Վիրաւորին անունն էր Մ... Մանուկ, յայտնի կոմիտէճի մը, որ կը փնտռէինք երկար ատենէ ի վեր:

Երկու օր յետոյ ներքին նախարարութենէն ստացայ 6 յուլիս 1896 եւ 422 թուակիր գրութիւն մը, որ կը տեղեկացնէր.

— «Համաձայն ձեր 23 յունիս 1896 եւ 233 թուակիր նախարարական գրութեան, որով կը պահանջէիք ձերբակալել 13 Հայեր, որոնք զինուորական մարզանք եւ խորհրդարական ձեռնարկներ կը կատարէին Պարտիզակի մէջ, անմիջապէս ծածկագիր հեռագիրով Իզմիթի կառավարչութեան տեղեկացուցինք, խնդիրը եւ տուինք անունները, որոնք յիշած էիք, հրամայելով ձերբակալել զանոնք:

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.285

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

13 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1771

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գին 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԷՆԿԻՒՐԻ - ԹԷՀՐԱՆ - ՊԱՂՏԱՏ

Ուրբաթ օր, 8 յունուար, Էնկիւրիի մէջ ստորագրուեցաւ առեւտուրի եւ յանցաւորներու փոխանակութեան դաշնագիր մը՝ Թուրքիոյ եւ Իրաքի միջեւ։

Միեւնոյն ատեն, «Ալպացիա» շոգենաւով դէպի Պաթում-Թէհրան ճամբայ ելաւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, Թուրքիոյ արտաքին գործավարը, որ պիտի հանդիպի նաեւ Պաղտատ (Իրաք)։

Այս երկու իրողութիւններն ալ կը հաստատեն թէ Թուրքիան կ՚ուզէ բոլոր միջոցներով ամրացնել արեւելեան ճակատը, թէ՛ քաղաքական ապահովութեան եւ թէ առեւտուրի զարգացման համար։

Իսկապէս, բացառիկ արժէք ունի Թուրք նախարարին այցելութիւնը դէպի արեւելք։ Եւ ինչպէս իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ ընդհանրապէս, այստեղ ալ իր կողքին ունի խորհրդային իշխանութիւնը։

Դէպի Թէհրան ուղեւորութեան գլխաւոր նպատակն է սահմանազծի արգացուցման խնդիրը, որ կապ ունի քրտական շարժման հետ։

1930ի ամառը, երբ քրտական շարժումը ծանր համեմատութիւններ ստացած էր, Թուրք բանակը անցաւ սահմանը եւ գրաւեց կարգ մը պարսկական հողեր Թէհրան բողոքեց, բայց Էնկիւրին ապահոված ըլլալով Մոսկուայի աջակցութիւնը, չուզեց քաշուիլ, առանց սակարկութեան կատարելու։ Իր հիմնական նպատակն էր, անմիջապէս հաշուեյարդարի ենթարկել Արարատի շարժումը, եւ տիրանալ Փոքր Մասիսին, փոխարէն ուրիշ հող մը տալով Պարսկաստանի։

Այս խնդիրն է որ, երկար բանակցութիւններէ յետոյ, յանգեցաւ ելքի մը, եւ արդէն պատրաստուած է պայմանագիրը։

Սառըք Խան, Էնկիւրիի պարսիկ դեսպանը, խօսելով այս բանակցութեանց մասին, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է «Ճիւմհուրիյէթ»ի թղթակցին (8 Յունուար)։

— «Դաշնագրու ստորագրութիւնը պիտի կատարուի հետեւեալ ձեւով. փոքր Արարատի կարգ մը դիրքերը պիտի թողուին Թուրք Հանրապետութեան եւ ասոր փոխարէն Պարսկաստան պիտի ստանայ Քոթուրի եւ Պալըքեանի շրջակայքերէն մաս մը հող։ Փոքր Արարատի քանի մը կիրճերը Թուրքիոյ անհրաժեշտ են, իր սահմանային ապահովութեան համար։ Այս սկզբունքը երկու պետութեանց կողմէ ընդունուած է։ Այսպէս, Թուրքեւպարսիկ սահմանագիծը կազմուած պիտի ըլլայ լեռներու բնական պատուարով մը։

«Գալով քրտական հարցին, այդ դէպքերուն ատեն պարսիկ կառավարութիւնը օժանդակած է Թուրքիոյ։ Մեր կառավարութիւնը մեծ ջանք թափած է այդ հրոսակները բնաջնջելու համար։ Վերջերս դարձեալ ուրիշ քրտական հրոսախումբ մը նուաճուած է։ Այնուհետեւ միայն ջաֆէր Սուլթան անուն հրոսապետ մը իր հետեւորդներով ատեն մը իրաք փախած է։ Պարսկական կառավարութիւնը այս մարդը պիտի պահանջէ Իրաքէն։ Այս կերպով վերջ գտած պիտի ըլլայ նաեւ քրտական հարցը»։

Ուրեմն, Թուրքիա ոչ միայն տիրացած է իր պահանջած հողամասին, փոքր Մասիսին ու շրջանին, այլեւ ապահոված՝ Իրանի գործօն աջակցութիւնը՝ քրտական շարժման դէմ։

Արդարեւ, առանց այդ աջակցութեան եւ Մոսկուայի ճնշումին, Էնկիւրի դժուար թէ կարենար գլուխ ելլել Արարատի ըմբոստներուն հետ։

Երկուքն ալ, Մոսկուա եւ Թէհրան, Թուրքիոյ օգնութեան հասան ճակատագրական պահուն, 1930ի ամառը, պաշարողական գօտի մը կազմելով եւ զինուորական աջակցութիւն ընծայելով։ Նոյնիսկ մեր մինուամար հայրենիքին մէջ, զինաթափուեցաւ Թուրք փախստական վաշտ մը։ Սահմանի ռուս հրամանատարը առաջարկեց օգնական զօրք ղրկել, բայց Թուրք հրամանատարը մերժեց։

Իսկ հիմա որ ամբողջ Արարատը, Մեծ ու Փոքր Մասիսներով կը դառնայ Թրքական սեփականութիւն, դիւրին է ըմբռնել թէ ինչպիսի անելի մը մատնուած է քրտական շարժումը՝ այդ ճակատին վրայ։ Մանաւանդ որ, Պարսկաստանն ալ, մէկ տարիէ ի վեր, վճռական դիրք բռնած է այդ շարժման դէմ, կասկածելով ապագայ անակնկալներէ։

Տարբեր խնդիր թէ Թուրքիան, իր դրացիներուն աջակցութեամբ խեղդելով քրտական մարտնչումը, միեւնոյն ատեն ամէն խարդախութեան կը դիմէ, զայն Իրանի եւ Իրաքի դէմ ուղղելու համար։ Պարսիկները իրենք այս նենգութեան փաստերը տեսան նոյնիսկ բանակցութեանց ընթացքին։ Եւ դեռ անցեալ դեկտեմբերին էր որ քրտական խլրտումներ տեղի ունեցան Իրաքի հիւսիսակողմը, Թուրքերու դրդումով։

Իրաքի հետ կատարուած բանակցութիւններուն մէջ, կարեւոր տեղ կը բռնէ քրտական հարցը։ Ուրիշ խօսքով սահմաններու ապահովութիւնը։

Իրաքն ալ, իբրեւ սահմանակից երկիր, լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ քեմալականներուն, իր հիւսիսային քրտաշատ շրջաններով։ Շէյխ Մահմուտի ապստամբութիւնը կը ձգտէր հիւսիսային Քիւրտիստան մը կազմել Իրաքի հողին վրայ։ Ի հարկէ, այս ծրագիրը ձեռնտու էր Թուրքիոյ, ինչպէս ո՛րեւէ քրտական շարժում որ ուղղուած է Իրաքի կամ Իրանի դէմ։

Արդ, Շէյխ Մահմուտ ձախողեցաւ, իսկ Պարզանի շէյխը բաւական խելօք է, նոր արկածախնդրութիւն մը փորձելու համար։

Բայց Թուրքերը հանգիստ չեն զգար իրենք զիրենք, եւ կ՚ուզեն ապահովել Իրաքի ալ գործակցութիւնը, որպէս զի հարաւային գաւառներու Քիւրտերը ուժ չգտնեն Իրաքի ցեղակիցներէն։ Եւ ընդհակառակն, բարեկամութեան դիմակին տակ, միջոցներ կը խորհին, խլրտումի վիճակի մէջ պահելու հարեւան երկրի Քիւրտերը, որպէս զի տեղափոխուի քրտական շարժման առանցքը։ Որպէսզի ուղղուի իր դրացիներուն դէմ։

Այս բոլոր բացատրութիւններէն յետոյ, աւելորդ է կրկին շեշտել Էնկիւրի - Թէհրան - Պաղտատ ուղեւորութեան արժէքը։

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, մեկնելէ առաջ հերքեց «Ասիական խմբակցութեան» մը մտադրութիւնը։

Առաջադրուած խմբակցութիւնը չի կրնար իրականանալ առանց Անգլիոյ կամ Խորհրդ. Միութեան հաւանութեան։ Եւ չորս պետութիւններէն իւրաքանչիւրը առանձին դաշնագիրներ ունի երկու մրցակիցներուն հետ։

Բայց, ակներեւ է մերձեցումը եւ գործակցութիւնը Էնկիւրի՛էն մինչեւ Թէհրան եւ Պաղտատ։ Եւ յաջողութիւն մը՝ քեմալականներուն համար։

Շ.

Ֆրանսական դահլիճին շուրջ

Ֆրանսայի նախարարական տագնապը տակաւին չէ վերջացած. աւելի ճիշդ, վարչապետը տակաւին չէ կրցած յստակօրէն գտնել իր վերջնական ուղղութիւնը։ Կարելի է ըսել թէ տագնապը աւելի կը դառնայ արտաքին նախարարին Պ. Պրիանի անձին շուրջ։ Իր բարեկամները կը հերքեն թէ Պ. Պրիան հրաժարական չէ ներկայացուցած վարչապետին, այլ դիւրացնելու համար անոր ծգտումին իրականացումը՝ աւելի լայն հիմերու վրայ՝ դահլիճի մը կազմութեան մասին, ինքնաբերաբար իր թղթապանակը դրած է Պ. Լավալի տրամադրութեան տակ։ Եւ ջանք չեն խնայեր որ Պ. Պրիան մնայ դահլիճին մէջ։ Իսկ հակառակորդները կը պնդեն թէ արտաքին նախարարին առողջական վիճակը թոյլ չտար կրելու ծանր բեռը որուն պէտք է ենթարկուի միջազգային բազմաթիւ ժողովներու մասնակցութեամբ, միեւնոյն ատեն վարելով նախարարութիւնը։

Այս կացութեան հանդէպ, Պ. Լավալ նախընտրած է Պ. Պրիանի հետ տեսակցութիւն մը յետոյ միայն, սկսիլ բուն խորհրդակցութեանց՝ զանազան անձնաւորութեանց հետ՝ դահլիճի կազմութեան համար։ Տեսակցութիւն մըն ալ պիտի ունենայ արմատական-ընկերվարականներու պետին Պ. Էրիոյի հետ, որ կ՚ենթադրուի թէ պիտի մերժէ իր կուսակցութեան օժանդակութիւնը՝ Ազգային Միութեան դահլիճի մը կազմութեան համար։

Այդ պարագային, ինչպէս գրեր էինք, Պ. Լավալ ինքը պիտի ստանձնէ վարչապետութեան հետ, նաեւ արտաքին նախարարութիւնը. պատերազմականը պիտի յանձնուի Պ. Թարտիէօի, այժմ երկրագործական նախարար. իսկ ներքին նախարարութեան համար, անունը կը տրուի Պ. Փաթալյայի՝ այժմ փոխ-նախարար։

Մարոնիներու նոր Պատրիարքը

Մարոնիներու նոր Պատրիարքին Արիտա եպիսկոպոսին գահակալութիւնը տեղի ունեցաւ յունուար 10ին Լիբանանի մէջ։ Ներկայ էին քաղաքական եւ կրօնական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ։

Համաճարակը Լոնտոնի մէջ

Լոնտոնի բանտարկեան թաղերուն մէջ, ժամանակէ մը ի վեր «ինֆլուէնցա»ի համաճարակ մը կը տիրէ, խլելով բազմաթիւ զոհեր։ Անցեալ շաբթու 5 հարիւր անձեր մեռած են այս հիւանդութենէն ծագած բարդութիւններով։ Հիւանդանոցները խճողուած են։ Բժշկական շրջանակները կը հաւատան թէ շատ աւելի ծանր է այս համաճարակը։ Աւելի, այրերն են որ զոհ կ՚երթան հիւանդութեան։

Կինները հիւանդանոցին մէջ մանաւանդ, կացութիւնը ողբալի է։ Բանտի մը 350 բանտարկեալ կիներէն 80ը, ինչպէս նաեւ բանտապահուհիներէն 80էն 20ը բռնուած են։

Բոլշեւիկ գործակալներ վիրաւորուած

Պուքրէշէն տրուած լուրի մը համաձայն, սահմանապահ զինուորները անակնկալի բերին 6 անձեր, որոնք կը փորձէին գաղտնօրէն անցնիլ Տնիէսդրը։ Կանոնական ազդարարութիւններէն վերջ, որոնք անլսելի մնացին, պահակները կրակեցին։ Հինգը վիրաւորուեցան ծանրօրէն։ Վեցերորդը մեռաւ հիւանդանոցին մէջ։ Քննութիւնը երեւան հանեց թէ հինգը բոլշեւիկեան գործակալներ էին, իսկ վեցերորդը մաքսանենգ մը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊՐԻՒՆԻՆԿԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ

Առաջին ազդարարութիւն մը Գերմանիոյ

Պերլին տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, Միջազգային Դրամատան վարչական խորհուրդը արտօնեց իր նախագահը որ երեք ամսուան համար վերանորոգէ Գերմանիոյ տրուած 100միլիոն տոլարի վարկէն իր բաժինին, այսինքն 25 միլիոնին վճարման պայմանաժամը։ Պայմանաժամը կը լրանայ փետր. 4ին։ Պայմանաժամը երեք ամիս պիտի երկարաձգուի այն պարագային որ Գերմանիոյ տրուած 100 միլիոն վարկին մասնակցող միւս դրամատուններն ալ ընդունին նոյն պայմանները։

Սակայն Ֆրանսայի Դրամատան տնօրէնը առաջարկած ըլլալով որ վարչական խորհուրդը մերժէ վարկին վերանորոգումը *առանց պայմանի*, խորհուրդը միաձայնութեամբ ընդունեց այս առաջարկը։

Հետեւաբար, եթէ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի Դաշնակցային դրամատունները մերժեն իրենց ինկած 25ական միլիոն բաժինին վերանորոգումը, Միջազգային դրամատունը իր կարգին չպիտի կրնայ հակառակ կերպով շարժիլ եւ երկարաձգել իր բաժինին՝ 25 միլիոնին վճարման պայմանաժամը երեք ամսով եւս։

Ֆրանսայի Դրամատան տնօրէնը՝ յայտնեց նաեւ թէ հաւանական չէ որ ներկայ պայմաններով՝ Ֆրանսական դրամատունը հաւանի մէկ ամիսէն աւելի յետաձգման։

Այնպէս որ Ֆրանսական դրամատան դժկամակութեամբն ու արգելքովը միայն՝ Գերմանիոյ ուզած երկարաձգումը կիսով միայն կրնայ յաջողիլ, եթէ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի դրամատուններ համամիտ չըլլան Ֆրանսայի դրամատան։ Այդ պարագային՝ յիսուն միլիոն տոլարի վարկին վրայ միայն՝ Գերմանիա պիտի կրնայ երկարաձգում ստանալ, փոխանակ հարիւր միլիոնի։

Յիշենք այս առթիւ թէ, Հուվըրի առաջարկին վրայ էր որ անցեալ յունիսի վերջը, որոշուեր էր հարիւր միլիոն տոլարի վարկ մը բանալ Գերմանիոյ։ Այս վարկը պիտի տրուէր հաւասար բաժիններով Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի Դաշնակցութեան եւ Պալի Միջազգային դրամատուններու կողմէ։ Այդպէս ալ կատարուեցաւ, բացուած վարկը արդէն երկու անգամ երկարաձգուեր էր եւ վերջին պայմանաժամը կը լրանայ փետրուար 4ին։

ԼՕԶԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԷՆ ԱՌԱՋ

Անգլիա եւ հատուցումները

Անգլիական դահլիճը նիստ գումարեց նախորդ օր նախագահութեամբ Մաքտոնըլտի։

Այս նիստը մասնաւոր կարեւորութիւն մը ստացաւ՝ Պրիւնինկի վերջին յայտարարութեանց հետեւանքով, որոնցմով պիտի զբաղէր անգլիական կառավարութիւնը։

Հաւանական կը թուի որ հատուցումներու նախարարական յանձնախումբը որ կը բաղկանայ արտաքին, ելմտական եւ առեւտրական նախարարներէն, վերսկսի իր աշխատանքներուն, որոնք յետաձգուած էին հատուցումներու հարցին՝ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ բացուած բանակցութեանց հետեւանքով։

Անգլիական կառավարութիւնը արդէն ճշդած է իր գիծը հատուցումներու հարցին մէջ։ Սակայն տրուած որոշումները գաղտնի կը պահուին եւ կ՚երեւի, պաշտօնապէս չպիտի հրապարակուին Լօզանի ժողովին բացումէն առաջ։

Այսուհանդերձ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը տրուին։ Արտաքին եւ ելմտական նախարարութիւնները համաձայն են որ Գերմանիոյ տրուի անմիջական եւ դրական օժանդակութիւն, որպէսզի կարենայ վերականգնել իր վարկը։ Սակայն միեւնոյն ատեն, դէմ են որ Գերմանիա կարենայ դրժել միջազգային համաձայնութիւնները։ Եթէ, ուրեմն, ճիշդ են այս տեղեկութիւնները, անգլիական եւ ֆրանսական տեսակէտները՝ սկզբունքով կը մնան նոյնը։ Միակ տարակարծութիւնը կը կայանայ ուրեմն Գերմանիոյ տրուելիք նոր յետաձգման պայմաններուն եւ տեւողութեան մէջ։

— Իտալական թերթերը կը հաղորդեն թէ Հռոմի կառավարութիւնը համամիտ գտնուած է անգլիական առաջարկին՝ Լօզանի ժողովը գումարելու Յունուար 25ին։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կանտիի կինը ձերբակալուած

5000 Մանիֆեստականներու ձերբակալումը

Սուրաթի շրջանի գիւղերէն մէկուն մէջ ձերբակալուեցաւ Կանտիի կինը։ Ուրիշներ ալ ձերբակալուեցան, որոնց կարգին հնդիկ խորհուրդի նախագահին՝ Փաթէլի աղջիկը։

Ասոնք կը մեղադրուին թէ ուժ տուած են տուրքերը չվճարելու համար մղուած պայքարին։

— Պոմպէյի մէջ զրոյց կը շրջի թէ Կանտի ազատ պիտի արձակուի, պայմանաւ որ պատասխան խօսք տայ հանդարտ մնալու եւ թոյլ պիտի տրուի որ ժամանակ մը ապրի մեկուսացած կեանքով մը։ Այս զրոյցը տակաւին չէ հաստատուած պաշտօնապէս։

Միւս կողմէ, կ՚ըսուի թէ հնդիկ ժողովուրդին ուղղուած կոչով մը Կանտի կը թելադրէ երկրէն դուրս չհանել ոսկին.— Եթէ կ՚ըսէ, ոսկիի արտածումը շարունակուի, շատ չանցած Հնդկաստանը պիտի փճանայ։

Պոմպէյի մէջ հրատարակուած հրամանագիր մը, երկու ամսուան համար կ՚արգիլէ բոլոր թափօրները եւ հրապարակային հաւաքոյթները, ինչպէս նաեւ հինգ հոգիէ աւելի խումբերը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԽՐԻՄԵԱՆ», ի 1932 յունուարի, Ծիրը. ճեմարանի բովանդակութեամբ

1931—1932 (խմբագրական). Կուսակցականութեան ըմբռնումը (Աստուր), Մարքսիզմի - Լէնինիզմի Ինստիտուտը, Կարմիր գծից ներս, Թուրքիոյ շուրջ, Թղթակցութիւններ, Մեր զոհերը, Գրախօսական։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՌԷԹԷԼ, 7 Յունուար.— *«Յառաջ»ի ընթերցողներուն համար, մեծ հաճոյք մը եւ անակնկալ մըն էր անոր ծանուցումը։*

Մեր սիրելի «Յառաջ»ը արժանի է ընթերցողներուն նիւթական օժանդակութեան։

Կը նուիրակեմ 50 ֆրանք, եւ կը խնդրեմ որ, ընդունիք որպէս ֆոնտ «Յառաջ»ի ծաւալի մեծնալուն եւ պարունակութեան ճոխանալուն։

Ընկերական ջերմ բարեւներով՝

Սիսակ Օհանեան

ԽՄԲ. — Շնորհակալութիւն յայտնելով մեր երիտասարդ ընկերոջ, այդ գումարին փոխարէն ուամեայ Յառաջ կը յատկացնենք Ռուսցուքի Հ. Յ. Դ. գրադարանին։

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի օր, Փարիզի Ազգատախնամը ժողովի հրաւիրած էր Բարեգործականը, Հայր. Միութիւնները, Տիկնանց Միութիւնը, Ա. Ե. Կարմիր Խաչը եւ Մասուլի ներկայացուցիչները, Գործազուրկներու Օգնութեան Կոմիտէ մը կազմելու համար։

Դժբախտաբար հրաւէրները ուշ ղրկուած ըլլալով, մեծամասնութիւն չգոյացաւ եւ ժողովը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ կիրակի օրուան։

Անշուշտ այս անգամ թերացումներ չեն պատահիր եւ կարելի կ՚ըլլայ կատարել համաձայնութեամբ կազմել Գործազուրկներու Օգնութեան Կոմիտէ մը, բոլորովին անկախ ծրագրով եւ համագործակցութեան հիման վրայ։

— Ազգատախնամի Վարչութիւնը քարտուղար նշանակած է Պ. Գեղամ Ֆէնէրճեանը։ Եկեղեցիի Հոգաբարձութիւնը շաբաթը երեք օրուան համար Ազգատախնամին տրամադրութեան տակ պիտի դնէ սենեակ մը։

Կ՚իմանանք թէ Պ. Յակոբ Գոյաճեան հրաժարած է Ազգատախնամի Վարչութենէն, որուն անդամ ընտրուած էր վերջերս։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՀԱՄԱՐ

.. *Խմբագիր,*

ՌԷԹԷԼ, 7 Յունուար.— *Նախաձեռնութեամբ Տիկին Ա. Միքայէլեանի, Ռէթէլի հայ գաղութը Դպրոցասէրի յիսնամեակին առթիւ, հանգանակեց 300 ֆրանքի գումար մը, զոր ներփակ կը ղրկէ ձեր հասցէին, դպրոցին յանձնելու խնդրանքով։*

Նկատի ունենալով, Դպրոցասէրի գերը մեր իգական սերունդի դաստիարակութեան տեսակէտէն, Ռէթէլի Հայերը, ամէնքն ալ սիրայօժար մասնակցեցան հանգանակութեան։

Ցանկալի է որ, Դպրոցասէրի պէս շատ կարեւոր հաստատութիւն մը քաջալերանքի առարկայ դառնայ, ամէն խաւի պատկանող արտասահմանի Հայերուն, եւ մեր փոքրիկ օրինակն ըլլայ վարակիչ։

ՌԷԹԷԼԻ ՀԱՅԵՐԸ

ԽՄԲ. — Կը խնդրուի 300 ֆրանքը ստանալ համապատասխան ընկալագրով։

Վերաբացում Խորհրդարանի

Ֆրանսական խորհրդարանը վերաբացուեցաւ երէկ։

Երեսփ. ժողովը զբաղեցաւ դիւանի ընտրութեամբ։ Իսկ Ծերակոյտը՝ օրակարգի ճշդումով։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՈՉ ԳԼՈՒԽ ԿԱՅ, ՈՉ ԾԱՅՐ

Բազմաթիւ առիթներով այս սիւնակներուն մէջ պարզած ենք Խ. Հայաստանի տնտեսական զարգացման ընթացքը խանգարող դժուարութիւնները։

Որքան ալ այդ դժուարութիւններու մէջ խոշոր ու վճռական դեր մը վերագրուի երկու կեդրոններուն՝ Մոսկուայի եւ Թիֆլիսի անպարտաճանաչութեան, մեր երկրի տնտեսութիւնը վտանգուած է մանաւանդ իր ղեկավարներու տկարութեան եւ անկարողութեան հետեւանքով։

Եթէ մէկ կողմէ Մոսկուան եւ Թիֆլիսը փոյթ չեն տանիր ժամանակին Հայաստանին տրամադրելու՝ անոր տնտեսական ձեռնարկներու համար, անհրաժեշտ նկատուած նիւթերը. եւ ծրագրով նախատեսուած դրամական վարկերը, միւս կողմէ ալ Հայաստանի ղեկավարութիւնը շնորհը չէ ունեցած իր պահանջները հետապնդելու եւ յաճախ ալ իր ունեցած միջոցները ամբողջութեամբ օգտագործելու։

Վերջին ամսուան քննութիւնները՝ ճարտարագործական քանի մը ձեռնարկներու յետամնացութեան պատճառներու մասին՝ ջախջախիչ փաստերով կ'ապացուցանեն մեր մեղադրանքը։

Ահա Երեւանի մեքենագործարանի վիճակը։

Միջանկեալ ըսենք որ մեքենագործարանը խիստ կարեւոր նշանակութիւն ունի մեր երկրի համար, նախ այն պատճառով որ չկայ ուրիշ մը, երկրորդ՝ որ մեքենայացման շրջանին՝ այս գործարանն է որ պէտք է մատակարարէ զանազան գործարաններու եւ արհեստանոցներու համար գործիքներ, մեքենաներու մասեր, ինչպէս նաեւ նորոգութիւններ։ Երբ նկատի ունենանք, որ յաճախ մեր զանազան գործարաններու որոշ մասեր շաբաթներով անգործ կը կենան, կորսուած մասի մը Ռուսաստանէն կամ Անդրկովկասեան կեդրոններէն ուշ առաքուելուն համար, աւելի քան կը շեշտուի կարեւորութիւնը այս գործարանին։

Այս կարեւոր հաստատութիւնը, կը գրէ տնտեսագէտ Ս. Հ.ը «Խորհրդային Հայաստան»ի 21 դեկտ.ին, «ներկայանում է այսօր ողջ բանուորական հասարակայնութիւնը (հասարակութի՞ւն ըսել կ'ուզէ) խոշոր ճեղքուածքներով։ Ահա 1ը դեկտեմբերի գործարանի տարեկան պլանը 2610 հազար ռուբլուց կատարուած է միայն 1646.4 հազար ռուբլով. այն է 63,1 տոկոսով։ ինչո՞ւմն է գաղտնիքը»։

Այս ընդհանուր հարցումով, մեր տնտեսագէտը կը քննէ գործարանի ներքին հարցերը առանձին առանձին։

Ամէնէն առաջ քննութիւնը կը ձգտի պարզել այն իրողութիւնը թէ «ինչո՞ւ չեն կատարուած պատուէրները»։ Ուրիշ խօսքով, ի՞նչ արգելքներ կան, որ կը խանգարեն ժամանակին յանձնել գործարանին յանձնուած պատուէրները։

Սովորաբար այս հարցումին գործարանի ղեկավարութիւնը գոցբրած հետեւեալ պատասխանները կուտայ եղեր, «նիւթեր չկան, բանուորի պակասութիւն է» եւլն.։

«Ցակայն կուսօրգանների ղեկավարութեամբ մոբիլիզացիայի ենթարկւեցին ներքին միջոցներն ու հնարաւորութիւնները- կ'ըսէ քննիչը —նրանց վերաբաշխման եւ նպատակայարմար դասաւորման համար, երբ գործարանին առաջարկւեց անհրաժեշտ թւով որակեալ բանւորներ, նիւթ ճեղքուածքները ծածկելու համար պարզւեց, որ…ՊԱՏՈՒԷՐ ՉԿԱՅ»։

Բանուորական նոր խումբեր կը կազմակերպուին, աշխատաւոր ձեռքերը կ'աւելնան նոր տարրերով, ձուլարանը առաւելագոյն չափով օգտագործելու միջոցներ կը խորհուին, որպէսզի ո՛չ մէկ բան խոչընդոտ հանդիսանայ եղած պատուէրները ժամանակին յանձնելու։ Հոս ալ, սակայն, կը պարզուի որ այս բոլոր ձեռնարկներէն առաջ ոչ միայն եղած հնարաւորութիւնները չեն օգտագործուած, այլ եւ գործարանի մէջ պարապորդը սովորական երեւոյթ է եղած։

«Գործարանի շատ մը մասեր ծանրաբեռնուած չեն, փականագործներից շատերը կանգնած են ձուլարանում (պարապ) որ արտադրանքի ըՙ դ.համուր քաշով ունի բաւարար առաջադրանք, առանձին բազմաթիւ որակաւոր բանւորներ առանց աշխատանքի են»։

Եւ մինչդեռ, այս քննութենէն առաջ գործարանը չկարենալով ժամանակին կատարել իր ստացած ապսպրանքները, մերժեր է նոր կամ բոլոր պատուէրները, այն տպաւորութիւնը ձգելով ծանրաբեռնուած է ապսպրանքներով, յետ քննութեան կը պարզուի «որ պատուէրների պորտֆէօյլը դատարկ է», ուրիշ խօսքով գործ չկայ։ Հիմա խնդիր է թէ ինչպէս գործ հայթայթել գործարանին անմիջապէս, որպէսզի «32 թուի առաջին ամիսների պլանների կատարումը» չվտանգուի։

Խնդիրը այն է սակայն, որ պլանի ըմբռնումը գոյութիւն չունի։ Անհասանելի կատարեալ քաոս մըն է գործարանի ներսը։ Ոչ ոք իր պաշտօնի գիտակցութիւնն ունի։ Ոչ գլուխ կայ եւ ոչ ալ ծայր։ Արտադրական յատուկ ծրագիր, հիմնուած գործարանի իրական հնարաւորութիւններու եւ արտադրական կարողութիւններու վրայ, կը թուի անկարելի Մեքենագործարանի վարչութեան համար։ Եւ այս իրողութիւնը հետեւանք է ոչ միայն այս գործարանի.

— «Առանձնայատուկ ինչ որ պայմանների, այլ միմիայն անկազմակերպուածութեան, պատուէրների հաշուառման որոշակի սիստեմի բացակայութեան եւ արտադրական բաժնի անգործունէութեան»։

Մինչեւ հոս պարզուեցաւ որ գործարանը, շնորհիւ իր ապիկար ղեկավարութեան ա) չէ կարողացեր օգտագործել իր ունեցած միջոցները բ) ժամանակին չի բաւարարած եղած պատուէրները. իսկ այս երկու պատճառներէն մէկը արգելք են որ գործարանը ապահովելու տեւական աշխատանքով։

Եւ այսօր գործարանը դատապարտուած է անգործութեան, եւ անգործութեան ոչ միայն անոր համար որ «պատուէրների պորտֆէօյլը դատարկ է», այլեւ անոր համար որ գործարանը «ֆինանսական կրիզիս է ապրում»։

Անգործութեան եւ դրամական այս տագնապը, չունին այս միեւնոյն պատճառները, ինչ որ շատ սովորական է դարձեր հոս վերջին ամիսներու։

Մինչեւ այժմ բերուած պատճառներէն յետոյ, ահա հոս մըն ալ որ կը լուսաբանէ մասնաւորաբար դրամական տագնապը։

Մեր քննիչը փաստեր ունի գործարանի տնտեսական տագնապը, չկապելու պետական դրամատան ժլատութեան հետ, որ յաճախ կ'օգտագործուի իբրեւ փաստ։

«Իրականում պետբանկը գործարանին տուել է մեծաքանակ փոխառութիւններ եւ նրանց մարումն (հատուցման) ժամկէտն արդէն վաղուց անցել է։ Մայրը նորից ղեկավարութեան մէջ է. կենտրոն ղեկավարութեան մէջ է»։

Համայնավարական սովորականութիւններ չեն սակայն դժբախտաբար։ Դրամական տագնապի մատնուած գործարանը միլիոններու անշարժ կայքեր է դիզած իր զանազան անկիւններուն մէջ։

«Գործարանն ունի 500 հազարից աւելի թերւաւարտ արտադրանք, որն իրենից ներկայացնում է հսկայական մնած միջոցներ։ Մեծարժէք մեքենաներ ըՙ կած են կիսաւարտ, պակասում է ինչ որ վինտ, կամ մի այլ չնչին մասնիկ»։

500 հազարաւոր թերաւարտ գործ սուէ գործարանի մէջ կրնայ երեւակայական անըմբռնելի թիւ մը նկատուիլ հոն, նոյնիսկ ամենախոշոր գործարաններու համար։ Բայց անհրաւակայելին, պէտք է երեւակայել մեր խեղճուկրակ փոքրիկ Մեքենագործարանի համար։ Պատճառները մասնաւորաբար «նիւթի պակասութիւնը անշուշտ հնարաւոր բան է» Հայաստանի պայմաններու մէջ։ Բայց ցաւը հոն է, որ մեր վարիչները չեն ալ խորհիր սեւէ վճռական միջոցով ձեռք բերել իրենց պակասները։

«Որովհետեւ գործարանի համար պարզ չի, թէ որ տեղ ինչ է գտնւում, ինչ վիճակում. իսկ ղեկավարներից ոչ ոք չի մտածել վերջ տալ այդ դրութեանը»։

Այսքանը արդէն, ներկայացուած մասնագէտ քննիչի մը կողմէ, բաւական է գաղափար կազմելու համար Հայաստանի տնտեսական ձեռնարկներու ղեկավարութեան մասին։

Այն բոլոր թերիները, որոնք կը պարտին Երեւանի Մեքենագործարանի զարգացման, դժբախտաբար ընդհանուր են բոլոր ձեռնարկներու մէջ։

Ամէն տեղ ալ կազմակերպութեան պակասութիւնը, կատարեալ անփութութիւնը, եւ սա հասարակ ղեկավար ու մասնագէտ ուժերու բացակայութիւնը, կը հանդիսանան կարեւոր արգելքներ Հայաստանի տնտեսական աճման։

Այս բոլորը չէզոքացնելու համար, անզօր են «առուգատեսի» խօսքերը, և անգամ մեր ժողովրդի յայտնաբերած զոհաբերութիւնը։ Եւ աղէտը պիտի մնայ աղէտ ցորչափ օրուան իշխանութիւնը չի փորձեր ուղղել իր գործելու եղանակը։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

(Պատկերներ)

Ա.

Հատուքաղաքն՝ ուժեղ պատանի մըն էր։ Տակաւին տասնեօթ տարեկանին միջակէն բարձրահասակ, ծանրամարմին, լայն ուսերուն վրայ հրաշալիօրէն զետեղուած խոշոր մազոտ գլուխ մը, խոշոր սեւ աչքեր ու թուխ մորթին վրայ կարմիր փայլ մը։ Այս բոլորին հետ իր բամբ ձայնը ցոյց կուտար, թէ Լեւոնը, պինդ առողջ տղայ մըն էր։

Սեւ օրերու մէջ ընկեր եղած էինք, այնպէս որ, զինք լաւ կը ճանչնայի։ Բնաւորութեամբ անտաշ՝ կոշտ էր քիչ մը, շատ քաղաքավարական ձեւակերպութիւններ եւ նրբութիւններ չէր սիրեր։ Ան, որ իր բնաւորութեան անծանօթ էր, իսկոյն կը կարծէր թէ Լեւոնը վայրենի, կամ առնուազն անկիրթ մէկն էր։ Ինչ որ պէտք էր իսկոյն խօսիլ, վաղուան չէր պահեր։ Ետեւի ընկերը առաջ ընելով՝ խղճին վրայ մեղք չէր բեռցներ. բամբասել չէր սիրեր։

Հակառակ իր ուժեղ մարմնին ու ամբխօսիկութեան, շատ վախկոտ էր։ Ամէն անգամ կռուէ եւ վէճէ կը խուսափէր։

Ջափէն աւելի ուտող եւ աշխատող էր, բոլոր ծանր գործերն ու մարմնական տանջանքները ոչինչ էին իրեն համար։

Լեւոնի միակ մտածումն ու հիւանդութիւնը դրամը շատ սիրելն էր։ Անոր համար միակ Աստուածը դրամն էր, Միշտ կը խուսափէր բազմածախս տեղերէ։

— Լեւո՛ն, թատրոն երթա՞նք...

— Վա՛ղ անցիր... մեր կեանքը լաւագոյն թատրոն է...

— Սինեմա՞։ Գիտե՛ս, «Անապատի արքուկը» կը խաղան... կ'ըսեն թէ, հիրդ մեր կեանքն է։

— Վա՛ղ անցիր... քանի որ մեր կեանքն է, մենք շատոնց տեսած եւ զգացած ենք... մնաց որ, աչքս ալ ասիւէն փտած է եւ լոյսէն...

Եւ այսպէս, պաղպաղակը շատ պաղ է, ակռաներուն կը փտէր, սուրճը ջղայնութիւն կուտայ...

— «Գինին գինի չէ որ, քացա՛խ, քացա՛խ»։

— «Ատոնց աղջիկնե՛րն ալ աղջի՞կ են... պատանիա, պատանիա...»

Բայց եթէ ճմրթկած թղթադրամ մը ձեռքն անցնէր, ժամերով կը շոյէր անոր ծալքերն ու կը մռմռար զայն մեռցնողին դէմ...

Բ.

Աշխատած գործը որ շատ ծանր եւ վտանգաւորներէն էր, ոչինչի տեղ դնելով եւ շատ դրամ շահելու համար, դժուար բրաւ երկաթի ձուլարանին մէջ աշխատելու. այն դժոխային կրակին վրայ՝ ուր աշխատողներու կէսը միշտ վիրաւոր կ'ըլլան։ Շատ խրատեցինք որ այդ արհեստական դժոխքէն հեռու կենայ, բայց օգուտ չըրաւ։ Սկսաւ իր գործին։

— Ես ձեզի հետ քէնցի օրը կը խօսիմ...

Եւ ցոյց տալով իր մազոտ հաստ բազուկները, մեզ կը ծաղրէր իբրեւ մրջիւններ։ Իրապէս, մեր շահածին կրկինը, եռապատիկը կը շահէր, բայց մեր աշխատածին ալ տասնապատիկը, օրական 12, 14 եւ մինչեւ 16 ժամ կ'աշխատէր կրակին դէմ։ Մուխ, երկաթի կծու մուխ, փոշի, տաքութիւն։ Խոշոր չերեփ մը ձեռքերուն մէջ, կը խառնէր եռացող՝ ջուր կտրած երկաթն եւ իր մարմնին ամէն կողմէն հեղեղի պէս վազող քրտինքը կը խառնուէր երկաթին։ Աչքերը կը լեցուէին. կոկորդը կը չորնար մուխէն ու շնչառութիւնը կը խափանուէր...։ Այն ատեն կը վազէր դուրս ու բաց կուրծքը հովին տուած՝ խոշոր ամանով ջուրը կոկորդէն վար կը հոսեցնէր։

Իրիկուն մը զինքը տեսայ ծեծաղելի կերպարանքի մէջ։ Վարտիք շապիկով անկողնի մէջ նստած, սուտ ղրգանը ձեռքին՝ ժամերով աշխատած եւ գերծանն տակին չէ կրցած անցընել...

— Անցա՛ւ, սա անիծածը... Փոնտրիի կրակին շատ նայելէս... կը հասկնաս կոր...

— Լեւո՛ն, եկուր վազ անցիր, այդ անիծած դժոխքէն... Հիւանդ կ'ըլլաս ու կեանքդ ծախու չառնուիր...

— Ո՛ հօ՛, հոս դաս տալու եկար, չէ՞ս... դուն քիչի նայէ, թուլամորթ, կծու սոխը պաղ չառներ. իմ առողջութիւնս անպատ է, անպատ...

Եւ յետոյ, ինչպէ՞ս ծիւանդ կ'ըլլայ մարդ... ոտքիս կրակ վախնցաւ, աղէկ. տարիկս պիտի վախէր, օրինակ, եթէ ժամը սոս վառէի, մոմէն, սիկարս վառէի, կամ տէրտէրին ծիւպուկն վառէի...

— Հիմակուհիմա դուն ամէն տեղ կրակ կը տեսնես։

— Ծօ՛, խըմիլը, եթէ օրը տասն անգամ հոգիդ չառա, մարդիկ իրենց աղուոր, փայլուն ֆրանքները ձեռքդ կը համրե՞ն։ Ցոգնիլը ի՞նչ է, է՞հ... մարդ երբ, քէնցի օրը հարիւրնոցները ձեռքին մէջ կ'առնէ, եւ երբ անոնց փայլուն ցոլացման մէջ իր պատկերը կը տեսնէ... ալ յոգնիլ, մաշիլ չի մնար, մարդ բոցկ կը կտրի...

Ու իր բարձին տակէն հանելով կապոց մը թղթադրամ.

— Նայէ, աւանակ, նայէ որ աչքդ բան տեսնէ, դրամը մարդ կը շինէ, մա՛րդ, մա՛րդ. աւանակին անգամ «Հանճի Պէյիր» կը կանչեն երբ դրամ ունի...

Ու հրճուանքով նայեցաւ թուղթին — ինչպէս մանուկ մը կը նայի իր նոր խաղալիքին։ Յետոյ, աչքին տակով անգամ մը ինծի նայեցաւ ու զիս բարկացնելու համար իր բոլոր զուարթութեան ձեւերը գործածելով, զայն քսեց իր ճակտին, թուշերուն, համբուրեց ու նորէն թղթէ պահարանին մէջ դրաւ, միշտ … նայելով, որ ըսել կ'ուզէր.— Հա՜ … կը՞ս։

Լեւոնը շատակեր էր իր մարդուն տարբերութեան չափ, բայց հաղինեց ուրիշը հաշիւն չէր դարձներ, ամէնէն աւելի սիրած (կամ … ցոյց կուտար) կերակուրներն լուբիա եւ գետնախնձոր։ Միս չէր սիրեր, ոչ ալ պտուղ, «Տէր Զոր եղած ատեն, չոր հա՞ց կը գտնէինք...» վերջապէս կար եղածին չափ քիչ ծախսող տեղ դրուած ուտելիքներն իր խասիրածներն էին։ Շատ անգամ … որու որ կերակուրն աւելնար, … մեծ ախորժակով կ'ուտէր …

Գ.

Գիւղէն Փարիզ էր եկեր։ … ընկեր զինք տեսնելու գացի. … նեղուղ թաղամասի մէկ … փողոցին մէջ, փոքր սենեակ … վարձեր։ Երկրորդ յարկ՝ … գացի։ Մութ է, սանդուղ … չեմ տեսներ։ Այս խարխլած … եօթ պարտէն մնացած նեղ՝ … տեղ սանդուղը դողայ վերջապէս … Սանդղամատերու վրայ ցրուած … տիկ խոնաւութիւն մը … մարմնին մէջէն կ'անցնի… Եւ … մը, հոտ մը զարշելի, իբրեւ … սանդուղին տակ, շատոնց … շան մը մարմինն էին ձգեր… … բռնած կը վազեմ ոտքերէն վեր … երկրորդ յարկը հասնելով կը … փեմ դուռը։ Ուրախացաւ մէկէն … տեսնելով… իր պառկած սենեակ … աւելի զարշահոտ քան … եռացած լուբիայի շոգին լեցուած տունը։ Զիս ճաշի հրաւիրեց … բիան առանց եղի, աղի, … պատրուակեցի թէ ստամոքս … տանիր։

— Թուլամորթ, թուլամորթ…

Ամէնալէս քանի մը պա… միայն կերայ, հոտած պա… Խօսեցանք սարէն-ձորէն։ Լաւ… հող է ծախու առեր, տուն է շ… եւ վարձու տուեր ամսական … հարիւր ֆրանք։

— Իսկ դուն, հոս…

— Այո՛, ես պզտիկ մարդ … գիւղ տեղ բնակելու չեմ գիշ… իմ գործս հոս է. գիշերը կ'աշ… տիմ… հրաշալի դրամ ունիմ… … առանց երթայ, mon vieux … պիտի ըլլամ…

— Պիտի ամուսնանա՞ս։

— Pense-tu ?.. կը կարծես թէ … խնամքով իրարու քով բերած եր… փարաս շահերու…

Ու հազ մը լեցուց զինք… … հազայ խորունկէն, ինչպէս … դէն եկող ձայն։ Երթալով կը … կանայ ու… կարմրած … սաստիկ կապոյտ մը, … նոր կ'երեւան, աչքերը արիւնով … լեցուին, բերնէն գոգին ջուր … վազէ…

Կեցաւ, աչքերը սրբեց … նորէն ուշադրութիւնս գրաւեց … լեցուն այտերը փոսացեր … այտոսկրերը դուրս ցցուեր … գերը ճակտէն հեռացեր։

Կը հազա՞ս, Լեւոն…

— Բան մը չէ, պաղ առ…

— Բժի՞շկը ըսաւ։

Ջէ՛, ձանըմ, բժիշկն ի՞… որ… սանկ սուտ ու փուտ բան…

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

3.— Դարմաններ

Թոքախտը ընկերային հիւանդութիւն մը նկատուած է, որովհետեւ անոր ծաւալման կը նպաստեն բազմաթիւ ընկերային պատճառներ (բնակութեան եւ սնունդի անբաւականութիւն, օդի եւ լոյսի պակաս, քաղաքի եւ գործարանի կեանք, անգործութիւն, եւլն.) (1)։ Այս պատճառներուն դէմ պետութիւնները քիչ-շատ (գործնականապէս աւելի քիչ քան շատ) կը պայքարին։ Բայց անհատական կանխազգուշական միջոցներ եւս բացարձակապէս անհրաժեշտ են, ինչպէս ըսինք. նախ մարմինին ինքնապաշտպանողական ուժերը չնուազեցնելու, ընդհակառակն, զանոնք աւելցնելով մասամբ չէզոքացնելու համար ընկերային պայմաններուն անպատեհ ազդեցութիւնը, յետոյ, հիւանդութեան պարագային, զայն շուտով երեւան հանելու եւ կանխահասօրէն դարմանելու համար։

Ինչպէ՞ս դարմանել։

Թոքախտի դարմանումին պատմութիւնը եւ յանձնարարուած ու կիրարկուած այլազան, երբեմն իսկ այլշեցուցիչ դարմաններուն եւ դեղերուն նկարագրութիւնը հատորներու կը կարօտի։ Դարերէ ի վեր ամէն տեսակ դեղ ու դարման յանձնարարուած է, նոյնիսկ մարդկային դիակի ճարպը…

Ժողովուրդը հետզհետէ իմացուցած ըլլալով, ինչպէս միշտ, այդ հին դարմանները, տակաւին կը պահէ ու կը կիրարկէ անոնցմէ շատերը, որոնք կամ կը վնասեն թոքախտաւորին, կամ թանկագին ժամանակ մը կորսնցնել տալով, յաճախ կ'անհետացնեն արդէն իսկ ծանր հիւանդութեան մը բուժումի հաւանականութիւնը։

Եւ սակայն, թոքախտաւորները բուժելու ամէն հաւանականութիւն ապահովելու եւ թոքախտին դէմ արդիւնաւոր կերպով պայքարելու համար, անհրաժեշտ է որ ժողովուրդը ծանօթանայ եւ գիտնայ ժամանակին դիմել այն զէնքերուն, զորս բժշկութիւնը, շնորհիւ նորագոյն գիւտերու, յաջողած է աւելցնել թոքախտը բուժելու համար հինէն վեր գործածուած լաւագոյն միջոցներուն վրայ։

Տակաւին տասը տարի առաջ, երբ մէկը թոքախտի նշաններ ցոյց կուտար, բժիշկը անմիջապէս կը խորհէր սանաթօրիոմ մը ղրկել զայն, կամ գէթ քաղաքէն հեռացնել եւ բնակեցնել զայն յարմար կլիմայ եւ մաքուր օդ ունեցող վայրի մը մէջ, միակ յոյսը դնելով կլիմայի ազդեցութեան, օդաբուժութեան եւ յատուկ սննդառութեան վրայ։ Հիւանդութեան ձեւին համեմատ, աղէկնալիքները կ'աղէկնային, իսկ մեռնելիքներն ալ կը մեռնէին, թերեւս քիչ մը աւելի ուշ քան անոնք, որոնք նիւթական միջոց չունենալով իրենց տեղը կը մնային ու կը դարմանուէին այսպէս կամ այնպէս։ Ուրեմն թոքախտին բուժումը մասամբ բախտի խնդիր էր։

Բարեբախտաբար ներկայիս աւելի լաւ զինուած ենք թոքախտին դէմ եւ դարմանական նախկին միջոցներուն քով — օդ եւ կլիմայ, հանգիստ եւ սնունդ — ունինք նոր, շատ աւելի եւ անմիջապէս ազդու, որոնք են՝ Թոքաճնշումը եւ ոսկին։

Արդ. Թոքաճնշումով դարմանումը (collapsothérapie) այն ատենէն աւելցուցած է թոքախտը բուժելու կարելիութիւնը, որ «ներկայիս կ'ըսէ փրոֆ. Պըզանսոն, երբ բժիշկ մը թոքախտի նշանները կը հաստատէ հիւանդի մը վրայ, անմիջապէս հարց պիտի տայ ինքնիրեն թէ կարելի՞ է այդ հիւանդը թոքաճնշումի ենթարկել»։ Այդ կարծիքէն են նաեւ թոքախտի ուրիշ նշանաւոր մասնագէտներ։ Ասոր ուրեմն ժողովուրդն ալ լաւ միտք պէտք է պահէ այս թելադրութիւնը, որպէսզի թոքախտաւորները, անմիջապէս որ հիւանդութիւնը յայտնուի, ամէն բանէ առաջ բժշկական մանրակրկիտ քննութեամբ մը թոքաճնշումով դարմանուելու կարելիութիւնը ստուգել տան, եւ ենթարկուին անոր եթէ կարելի է։

Ուրեմն ներկայիս թոքախտին առաջին եւ ամէնէն արդիւնաւոր դարմանումը թոքաճնշումն է. թէ ինչո՞ւ, նախ զայն ծանօթացնեմ։

Անոնք որ լսած են թոքաճնշումի մասին, կը կարծեն թէ այդ միջոցով «թոքերը կը չորցնեն»։ Իրականին մէջ, թոքաճնշումով դարմանումի նպատակն է հիւանդ թոքը մասնակի կամ ամբողջական անշարժութեան եւ անգործութեան դատապարտել, քիչ շատ ճնշում բանեցնելով անոր վրայ եւ արգելք ըլլալով անոր ընդլայնումին։ Ահա թէ ինչու թոքաճնշում բառը յարմար կը գտնեմ ըսելու համար այս կերպ դարմանումը։

Ինչո՞ւ թոքը կամ թոքերը կ'անշարժեցնեն։

Բժշկութեան մէջ անշարժեցումը կարեւոր դեր կը կատարէ իբրեւ դարմանական միջոց։ Երբ ոսկոր մը կը կոտրի, անմիջապէս այդ մասը գաճի մէջ կ'առնեն, որպէսզի կոտրած ոսկորը արագ եւ լաւագոյն պայմաններու մէջ վերանորոգուի ու բուժուի։ Երբ մարմնին մէկ մասը կը վիրաւորուի, սրունք կերպով զայն հանգիստի կ'ենթարկեն։ Երբ խոչակը հիւանդ է, ենթակային լռութիւն կը յանձնարարեն, որպէսզի խոչակը չշարժի եւ վէրքերը կամ բորբոքումը դիւրաւ բուժուին։

Արդ թոքախտը բորբոքում եւ վէրք յառաջ կը բերէ թոքերուն (կարմիր հիւլէր) մէջ, որոնք սպունգի կը նմանին։ Երբ շունչ կ'առնենք, կ'ընդլայնին, խոռոչները օդով կը լեցուին ու կ'ուռին։ Երբ շունչ կուտանք, կը կծկուին եւ կը պարպուին։ Եթէ թոքախտի վէրքեր կան, թոքերուն հետ շարունակ կը բացուին ու կը գոցուին։ Թոքերը անշարժեցնելով թերեւս կարելի ըլլայ թոքախտին յառաջ բերած վէրքերուն սպիացումը դիւրացնել, խորհեցան գիտուններ։

Բայց ինչպէ՞ս անշարժեցնել թոքերը։

ՅՈՎԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(1) Նորագոյն վիճակագրութեան մը համաձայն ֆրանսայի գիւղերուն մէջ թոքախտը աւելի յաճախադէպ է քան քաղաքներուն մէջ, գիւղացիներու ընդհանրապէս հակաառողջապահական կենցաղին եւ ալքոլամոլութեան պատճառաւ։

«ԱԽՈՐԺԱԲԵՐ»ՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Փօլ Բըլպու, ֆրանսացի ծանօթ գրագէտը, որ ծանօթ է նաեւ իբրեւ թէրմին համը գիտցող, այսինքն լաւ ուտող եւ լաւ խմող մէկը, հետեւեալը կը գրէ «ախորժաբեր»ներու (apéritif) մասին.

«Ողջմիտ մէկու մը համար անկարելի է սրճարանի մը առջեւէն անցնիլ առանց գլխապտոյտ ունենալու, տեսնելով մարդկային տխմարութեան … րութեան։ Ճաշերէն առաջ, … ներու շուրջ հաւաքուած բազմաթիւ մարդիկ, պաղ եւ ալքոլաշատ … դուկներով կը լեցնեն իրենց … մօքսը, որուն մէջ մանաւոր … պատրաստ կը սպասէր մարսո… թիւնը սկսելու համար։

«Ինչպէ՞ս այդ ըմպելիներուն … «ախորժաբեր» անունը տուած են։ … ստամոքսի հասած ըլլալու է … րութիւնը, երեւակայելու համար այդ կծող եւ մաշող ոգելից ըմպելի… լինելը… կրնան ամենադոյզն օգտակարութիւնն իսկ ունենալ, գէթ … սամը մեղմելու համար իրենց … բերած աւերները։

«Իրականին մէջ մարդ արհամ… հանքի զգացում մը կ'ունենայ … կային ցեղին հանդէպ, դիտելով … երանադէմ քիմածիներու շալքերը, որոնք օրէ օր ալ աւելի սուղ ըմպելի… ներու շուրջ բոլորուած, կը շ… կլատեն եւ կը ծիծաղին, եւ որ… կամ բաւական անուս են չկարենալ կարդալու համար այն ամէնը … բժիշկները գրած են «ախորժաբեր» կոչուած ըմպելիներուն մասին, … ողջմտութենէ բաւական զուրկ … «ախորժաբեր»ներու միջոցով ծծել … համար կանխահաս մահը»։

[illegible]

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՈՒՍՍ

ՄԻՏՍՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

[illegible]

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՌՕԱՆԻ ՄԷՋ

Ռօանէն կը գրեն մեզի.—

Թէեւ քիչ մը ուշ զանազան պատճառներով, Դաշնակցութեան Օրը այստեղ ալ տօնեցինք ընկ. Գ. Քէօշկէրեանի սրահին մէջ։

Օրուան նախագահը ընկ. Ա. Տէրըէնեան հանդէսը բացաւ, պարզելով Դաշնակցութեան երկարամեայ գործունէութեան նպատակները եւ յետոյ, ներկաները հրաւիրեց յոտնկայս, մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգել ազատութեան ճամբուն վրայ ինկած նահատակներու յիշատակը։

«Մեր Հայրենիքը» երգուեցաւ խմբովին։ Յաջող արտասանութիւններ ըրին Օր. Զալըմեան եւ ընկ. Ս. Յահակեան։ Տիկին Բարունի Խըժմեան մեներգեց «Ո՜վ ծիծեռնակը», որ ներկաներու պահանջին վրայ կրկնուեցաւ։ Ընկ. Դարագեան Գօգունեանի խանդավառ բանախօսութեան յաջորդեց, մէկ արար արտասանութիւն «Ազգիս քաջերը»։

Ամենէն վերջ խօսք առաւ ընկ. Մաքսոյ Թօրոսեան որ բացատրեց օրուան նշանակութիւնը, գնգեցի[illegible]

[illegible]

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ՖԻՖՍԻ ՄԷՋ

[illegible]

ՀՈՂԱՅԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

[illegible]

ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ ՍՈՒՐԻԱ

[illegible]

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

ԴՊՐՈՑ ԿԸ ՇԻՆԵՆ

[illegible]

ԱՆԳՈՅ ՀՐԱԺԱՐԱԿԸ

[illegible]

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԻԷՐ-ՊՌԻԱ ԳՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

[illegible]

[illegible] բաղդ գրադարանը 1927ին ափ մը երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ եւ ժողովուրդի օժանդակութեամբ այսօր արդէն կը հաշուէ աւելի քան 300 հատորներ գրքեր։ Ունի աւելի քան հարիւր անդամ ընթերցող։ Մօտերս պիտի կազմակերպէ հանդէս մը Սփիւռ երգչախումբի մասնակցութեամբ։

Թղթակից

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՓԻՈՆՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ, 6 Յունուար.— Ափիոնի Հայրենակցական Միութեան Նոր Տարուան առթիւ կազմակերպած էր կոչունքի աւանդական տօնը, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մէջ ամփոփելով միեւնոյն աւան ծնունդ հայորդիները։ Հանդէսին բացումը կատարեց Գ. Ն[illegible] կատարեց [illegible] Օրիորդ [illegible] Ծրեկոյթին գեղարուեստական բաժինին իրենց աջակցութիւնը բերած էին Օրդիներ. Լ. Տիւճէտճեան եւ Դ. Թաթլըեան, որոնք հայկական տարազով յաջողապէս կատարեցին ազգային պարեր։ Նոյնպէս Օր. Զ. Տիւճէտճեան դաշնակի ընկերակցութեամբ գործեց յաջողապէս [illegible]

[illegible]

Դ. Մարաշլեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

„ՊԱՂՏԱՏԻ ԽԻՆԱՆՈՒՀԻՆ"

[illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

Դեկտ. 25ին լրացաւ Պարսկաստանի մեր Թանկագին աշխատակցին, Վ. Իրանեանի մահուան տարեդարձը:

Այս առթիւ Թեհրանի Ալիքը իր նոյն օրուան թիւը նուիրած է մեր ողբացեալ ընկերոջ յիշատակին:

Հատուած մը խմբագրականէն.

— «Այսօր Վաղինակ Իրանեանի տարելիցին, մեր միտքը ակամայ կենդանանում է այդ հաղուագիւտ գաղափարական ու բարոյական բարձր նկարագրի տէր երիտասարդ պարսկահայ գործիչի վրայ, որ հանգիւ էր իր թեւերը բացել, հազիւ լծուել բեղուն աշխատանքների մեր գրական-հասարակական խոպան անդաստանում,— երբ անողորմ մահը վերջ տուեց նրա կեանքին եւ եռուն գործունէութեան.

Ընկ. Վաղինակի յիշատակին նուիրուած կենսագրական նօթերից ու յիշողութիւններից մեր ընթերցողները կը տեղեկանան, թէ որպիսի՛ անփոխարինելի մտաւորական այժ ենք կորցրել մենք՝ Պարսկահայերս, քանզի մեծ ապագայ խոստացող մէկն էր հանգուցեալը:

—«Այսօր հրապարակի վրայ է դրուած հայ պարսկական մերձեցման կարեւորագոյն ու հրատապ խնդիրը:

Բայց մենք չենք տեսնում մեր հասարակական կեանքի ասպարէզում մէկին, որ արժանաւոր կերպով առանձնէր այդ մեծ ու պատուաւոր դերը:

Երկու ցեղակից եղբայր ժողովուրդների իրական մերձեցումը պիտի առեղծուէր փոխադարձ ճանաչողութեամբ իւրաքանչիւրին ուրոյն մշակոյթի, փոխադարձ յարգանքով դէպի իւրաքանչիւրի ազգային ու բոյն մշակոյթի գերագոյն արժէքները, դէպի առեղծագործ մաքի ու աշխատանքի արգասիքները, պատմական թանկագին յիշատակները եւ վերջապէս ուժալ մասնակցութեամբ պետական ու հասարակական շինարար աշխատանքներին բոլոր ասպարէզներում, հետապնդելով երկրի, համայն Իրանի անխախտ առաջդիմութեան ու զարգացման։

Եւ դրա համար մեզ պէտք են պատրաստուած, չիտակ, երկու ժողովուրդներին էլ հաւասարապէս անկեղծօրէն նուիրուած բարձ բարոյական նկարագրով գործիչներ:

Այդպիսին էր Վ. Իրանեանը»։

[illegible]

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

1.— Հասցէի փոփոխութեան առեն գրել նաեւ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ։

2.— Մաքուր գրել անուն, մականուն, քաղաք, տան կամ փողոցի թիւ։

3.— Ուշադրութեամբ դիտել մեր նամականին, ուր կ'արձանագրուին ստացուած գումարները։

4.— Մամնաւոր նամակներու չսպասել, հին պարտքեր կամ նոր բաժնեգին վճարելու համար։

5.— Դրամ ղրկած առեն, նախընտրել չէքը եւ մանտափոստը։ Եւ ամէն պարագայի մէջ, ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՆԱԼ։ Շուտով կը հաստատենք նաեւ Chèque Postal, դիւրութեան համար։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ԳԻՐՔԸ

ԴՐԱՄՆԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

[illegible]

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՐԶԱՅԵԼԵԱՆ

(5) (Շար.)

Պոմպէյի աւերակները փակուեցան մէկ ամսուան համար։

— Հիւսիս-արեւմտեան սահմանագլուխին վրայ, կառավարութիւնը ձեռնարկած է ձերբակալելու 5 հազար մահմետականներ՝ որոնք կը պատկանին «Կարմիր շապիկաւորներու կազմակերպութեան»։

Գերմանիոյ նախագահութեան շուրջ

Ազգայնական երկու կուսակցութեանց պետերը Հիւկէնպէրկ եւ Հիւկէնպէրկ, ինչպէս նաեւ Պողպատէ Սաղաւարտներու պետերը նոր տեսակցութիւն մը ունեցան Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահութեան շուրջ յարուցուած հարցին մասին։

Պերլինի քաղաքական շրջանակները կը հաւատան թէ ազգայնականները մերժած են ընդունիլ Պրիւնինկի առաջարկը՝ խորհրդարանի քուէով միայն երկարաձգելու Հինտէնպուրկի նախագահութեան շրջանը։

Նախագահութեան հարցը պիտի լուծուի ուրեմն սահմանադրական եղանակով, այսինքն ժողովրդական քուէարկութեամբ։

Թուրքիա-Իրաքեան դաշնագրեր

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.—

Իրաքի վարչապետը Նուրի փաշա եւ Թուրքիոյ Ազգային Տնտեսութեան գործավարը ստորագրեցին բնակութեան, առեւտուրի եւ յանցաւորներու յանձնումի դաշնագրեր. Բանակցութիւնները տեղի ունեցան բարեկամական անկեղծ մթնոլորտի մէջ։

Բնակութեան եւ առեւտուրի դաշինքները կնքուած են ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքին վրայ։

Վաւերացեալ բնագրերու փոխանակումը տեղի պիտի ունենայ Պաղտատի մէջ։

Արարատի մնացորդները

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Արարատի «յեղափոխականներէն» 100 հոգինոց նոր կարաւան մը Արճէշէն ճամբայ հանուած է դէպի Անատոլու «յեղափոխականներուն» մէկ կը օթօմպիւսով մըշցին. սրտի կաթուածէ յանկարծամահ եղած է։

ՎԷՃ ԵՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՔԱՐԻՒՂԻ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսայի եւ Ռումանիոյ միջեւ

Ֆրանսայի եւ Ռումանիոյ միջեւ, քարիւղի հարցին շուրջ կնքուած համաձայնութիւնը ստորագրուեցաւ նախորդ օր։

Ռումանիա՛յան քարիւղ ներածող Ֆրանսացիները պիտի կազմեն խմբակցութիւն մը որ պիտի երաշխաւորէ տարեկան 400.000 թոնի գնում մը, երկուստեք ճշդուած պայմաններով։ Ցանկուածական յանձնումներ ալ պիտի կատարուին այս խմբակցութեան կողմէ՝ պայմանագրութենէն դուրս այլ համաձայնութեամբ։

Ֆրանսա արտածող ռումանական ընկերութիւնները պիտի կազմեն խմբակցութիւն մը. համաձայնութեան կիրարկման համար։

Մաքսային ներածումը չէ սահմանափակուած։ Այն պարագային որ ֆրանսական կառավարութիւնը պէտք տեսնէ փոփոխութեան ենթարկելու այս կէտը, երկու երկիրները նոր համաձայնութիւն մը մասին բանակցութիւններ պիտի կատարեն։

Այս նոր համաձայնութիւնը կնքուած է երեք տարուան համար։

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ՇՈՒՐՋ

Քանի մէջ խորհրդակցութիւն մը կը կատարուի այս պահուս Տիգրիսի աջ ափի քարիւղին (Իրաք) մասին։ Կը մասնակցին անգլիական, գերմանական, իտալական եւ ֆրանսական քարիւղային ընկերութիւնները։

Յիշենք թէ Տիգրիսի ձախ ափի քարիւղին մենաշնորհով տրուած է ընկերութիւն մը, որուն մէջ բաժին ունին անգլիական, ամերիկեան, հոլանտական եւ ֆրանսական ընկերութիւնները —Իրաք Փէթրոլէում։

Քանի հաւաքոյթին նպատակն է Տիգրիսի աջ ափի քարիւղին մասին զանազան խմբակցութեանց միջեւ վերջնական համաձայնութիւն մը գոյացնել։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Պոլշեւիկները պատգամաւորութիւն մը ղրկեցին Պերլին, յարաբերութեան մտնելու համար գերմանական տուներու հետ, որոնց պիտի տան հարիւր միլիոն րուբլի արժէքով ապսպրանք։

Պուլկարիոյ համայնավարները կոչ ուղղած էին անգործներուն, ցոյցեր կատարելու զանազան քաղաքներու մէջ։ Ցոյցի փորձեր կատարուեցան Սոֆիայի, Վառնայի, Պուրկասի, Փլովտիւի, Ռուսճուքի եւ ուրիշ կեդրոններու մէջ։ Ամէն տեղ ալ, ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ցրուել ցուցարարները։ Պաղաքի մը մէջ կռիւ տեղի ունեցաւ։ Ոստիկան մը եւ 10է չափ ցուցարարներ խոշտանգուեցան։

Մանչուրիոյ մէջ չինացի աւազակախումբերը մեծ վնասներու կ'ենթարկեն ճափոնցի զօրախումբերը։

Ճափոնցիները մտադիր են նաւային խարիսխ մը տեղծելու Փորթ-Արթիւրի մէջ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահը։ Օրակարգ՝ տեղեկատուութիւն երեք ամսուան գործունէութեան եւ զանազան հարցեր։

Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտադիր ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ կոմիտէութեան ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. Դրադարանը։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ստիպողաբար խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Դրադարանը։

ԼԻՈՆ ՎԻԶԻ Անդրանիկ խումբի անդամական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին ընկ. Շ. Խաչատուրեանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.ի ՓԱՐԻԶԻ "ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ,,

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

տեղի կ'ունենայ Յունուար 23ին Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, Salle p'Horticultureի մէջ. 84 rue de Grenelle, métro rue du Bac.

Կը ներկայացուի Սուրբեաններու կողմէ

ԱՊՈՒՇ (ՈՒՇ ԼԻՆԻ ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ)

Հայկական զուարթ օփերէթը

. Ֆրդինութի 100էն 25ը կը յատկացուի գործազուրկներուն

Կէս գիշերէն վերջ պարեր մինչեւ լոյս, ընտիր նուագ՝ թառախտ ժօրժի ղեկավարութեամբ։ Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ, վիճակախաղ։

Մ Ո Ւ Տ Ք 10 Ե Ւ 15 Ֆ Ր Ա Ն Ք

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատանը, Հրանտ-Սամուէլ գրատուն. Ֆլօրիա ճաշարանը եւ հանդէսին օրը կիչէն.

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ ԿԱՐԵՒՈՐ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՔՐ. ՍՏ. ՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ

Մատենաշար Դրօշակի Բ. տպագրութիւն

Գին 10 Ֆր., փոստի ծախքով 11 Ֆր.։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Չ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին պատասխանութիւնը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ (24 Rue St. Victor)։ Կը խօսի Շ. Նարդունի հետաքրքրաշարժ նիւթին մասին.— — «Թէ ինչո՞ւ Հայկ. կիլիկիա մը ստեղծուեցաւ ժԱ. դարուն»։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Սրապ եւ Տաճատ Յակոբեանները. իրենց մօր անուն՝ Մառա, հօր անուն՝ Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանակին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը։

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Պ. Յակոբեանի. 14 Rue Orloan. Paris։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԵՑԷՔ

"ԱՐՓԻ,,

Պատկերազարդ կիսամսեայ

Որ պիտի ըլլայ հայ ընտանիքին թերթը, ունենալով մանուկներու, պատանիներու եւ ծնողներու բաժիններ։

Առաջին թիւը լոյս տեսաւ Յունուար 1ին։ Տարեկան բաժնեգինն է 2 տոլար։ Չէք եւ մնի օրտըր ղրկել A. Barseghian անունին՝ հասցէ՝ P. O. Box 77 Allston, Mass. Խմբ. հրատարակիչ՝ Դոկտ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Riv.l մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, զարդ ատամ եւ կանանց մորթի, արեան վէրեր. ծիւանդութիւն եւ վարիսի։ Ամէն օր 9—12, 2—6, Կիրակի 9—12։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (125)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

13.- ՎԷՃ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

«Այսօր ստացանք պատասխանը, զոր ներփակ կը ղրկենք ձեզի։ Ինչպէս կը տեսնէք, սարկաւագ Մկրտիչ Ամերիկա փախեր է. Վանցի Համբարձում եւ անտառապահ Գրիգորը չեն գտնուած, բայց իրենց ընկերները ձերբակալուած են, եւ տուներն ալ խուզարկուելով գտնուած վնասակար թուղթերուն հետ յանձնուած են զատական իշխանութեան։ Միւս կողմէ կը շարունակուի փնտռտուքը Համբարձումին ու Գրիգորին։ Ձերբակալուածներուն դատը փութացնելու հրահանգ տրուած է դատական իշխանութեան կողմէ։

Իմացած չենք, որ Սալոնիկի եւ Պրուսայի հայ յեղափոխականները միացնելով իրենց ուժերը, ֆէտայիներու հակայ զանգուած մը կազմեր էին եւ միւս կողմէ ամէն օր յարաբերութեան մէջ էին Պոլսոյ Պատրիարքարանին մէջ հաստատուած «Դրօշակ» եւ «Հնչակ» կոմիտէներուն հետ։ Երբ այլեւս ձերբակալած ու դատարանի յանձներ էինք Պարտիզակի եւ Իզմիթի կոմիտէները, ներելի չէր անշուշտ թողուլ որ ազատ համարձակ պատէին այս ֆէտայիները։

Այն կոմիտէն, որ կը գործէր Սալոնիկի շրջանին մէջ, կազմակերպութիւններ ունէր Պէնլիի, Քարսաքի, Պէօյիւք Էնիքէօյի, Սէօլէօզի, Կիւրլէի, Օրթաքէօյի, Չէնկիլէրի, Հալէպէրէի, Չուքուրպէլի եւ Բըլըճի մէջ եւ որէ որ կ'ընդարձակէր իր ցանցը։ Եթէ մինչեւ այդ օրը ազատ ձգուած էին, պատճառն այն էր, որ կ'ուզէինք իմանալ եւ ճշդել իրենց գործունէութեան բոլոր գիրքերը, որպէսզի կարենայինք իրենց բայնին մէջ խեղդել՝ առանց որեւէ փախուստի։ Ու երբ Պոլսոյ մէջ պատրաստուած յեղափոխութիւնը վիժեցաւ եւ Պարտիզակի կոմիտէները ձերբակալուեցան, հրաման ըրի որ ձերբակալեն նաեւ այդ ամբողջ շրջանին յեղափոխականները, որոնց մասին տեղեկութիւն ունէր ոստիկանութիւնը։ Այդ յեղափոխականներն էին ժամկոչեան Խաչիկ (որ վարիչն էր շրջանի յեղափոխական գործունէութեան եւ մաքոքի պէս կ'երթար կուգար Սալոնիկէն Պատրիարքարան), Թարասաք գիւղին մուխթարը Կիրակոս Սարեան, Չիւքիւրքէօյցի Օհնիկ, Չէնկիլէրցի Չոբանեան (զաթըրճի) Գրիգոր Սալվաճեան, Պէնլի գիւղէն հողագործ Յովհաննէս, Օրթաքէօյցի Տօշեան Կարապետ. Դրօշակեաններուն ղեկավարներէն Չէնկիլէրի զպրոցին ուսուցիչը Կարապետ Սեւոյեան, որ դրամ հաւաքելու, ֆէտայի արձանագրելու համար յաջող գործունէութիւն ցոյց տուած էր։

Երբ Պարտիզակի յեղափոխականները հաւաքեցինք, պահ մը կորսուեցան ֆէտայիները եւ ոստիկանութիւնը չկրցաւ գտնել անոնց հետքը շրջանին մէջ։ Անշուշտ հազար ու մէկ միջոցներով իրարու լուր կուտային մէկուն կամ միւսին գլխուն եկած դժբախտութիւնը։ 40-50 ֆէտայիներու հետ քանի մը կոմիտէներ կը մեկնին Դարամուսալի կողմերը եւ կը պահուըտին անտառներուն մէջ։ Ոստիկանութիւնը լուր կ'առնէ եւ կը պաշարէ անտառը, անձնատուութեան հրաւիրելով զանոնք։ Կոմիտէները տեղ... նաւատուր կ'ըլլան։

Կոմիտէներուն պետը, ժամկոչեան Խաչիկ, պահուըտած էր իր տանը մէջ։ Սխալը, եղան մորթի մը մէջ մտած, կենդանիի պէս գետինն էր պառկեր։ Խուզարկութեան ընթացքին, զինուոր մը զարմանքով կը նայի գետինը պառկած եղան.

— Սա եզը ի՞նչ զարմանալի ձեւով պառկեր է, տեսէ՞ք։

Եւ հրացանին կոթովը կը զարնէ կենդանիին։

— Ա՜յ փորս...

Կը պոռայ ժամկոչեան եւ դուրս կը նետուի եզան մորթին մէջէն։ Անմիջապէս կը ձերբակալեն զինքը։ Տունէն կը գտնեն բազմաթիւ վնասակար թուղթեր ու զէնքեր, որոնց հետ միասին կը յանձնուի դատարանին։

Օր մը, ինչպէս ամէն օր կը պատահէր կէսօրուան ճաշս ոստիկանական նախարարութեան շէնքին մէջ ըրի։ Ճաշէն յետոյ սուրճս կը խմէի, երբ թիկնապահս ներս մտաւ.

— Ձեզ տեսնել կ'ուզէ հայ մը։ Եկեր է զանգատելու, ծեծեր ու վիրաւորեր են զինքը։ Շարունակ կուլայ։

— Ներս բերէք։

Սենեակս մտաւ 45նոց մարդ մը։ Արիւնը պագեր էր երեսին վրայ, աչքին բոլորտիքը, ձեռքերն ու ոտքերը կապտած էին ու ճմլուեր։ Սրունքին ու փորին վրայ վէրքեր կային, եւ արիւն կը հոսէր։ Հազիւ ներս մտած, — թերեւս վիշտէն ու ցաւէն — առանց թէմէննա ընելու կամ բարեւ մը տալու, սկսաւ խօսիլ.

— Փաշա՛, պատմութեան գիրքերու մէջ իսկ գրուած չէ նման խայտառակութիւն։ Ցեղասի հաւատացեալները իրաւունք չունի՞ն մինչեւ եկեղեցի մտնելու եւ ... թէ Մենք այնպէս գիտէինք եկեղեցին աղօթելու վայր մը Աստուծոյ։ Ինչպէս ապահովագործ է եւ մենք լաւ չանք ... Ի՞նչ է այս մեր կրած չարչարանքը։ Ե՞րբ պիտի ազատէք մեզ։

Մեղմութեամբ եւ քաղցր թեամբ պատասխանեցի.

— Եկուր նստէ տեսնեմ այս ... Նախ կանչենք բժիշկը եւ դարմանենք վէրքերդ, յետոյ կը պատմես։

Կանչեցի թիկնապահս, որպէս լուր տայ բժիշկին։ Վէրքերը ... րեցինք։ Յետոյ վիրաւորը ... ցուցի դէմս, սիկառ մը ... րի։

— Տղա՛ս, ի՞նչ է անունդ։

— Անունս Մուշեղ է։

— Ի՞նչ գործ կ'ընես։

— Շրջուն վաճառորդ եմ ... բան կը ծախեմ, կ'ապրիմ. մայր եւ քոյր մը ունիմ, զանոնք կ'ապրեցնեմ։

Ի՞նչպէս պատահեցաւ, պատմէ նայինք։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) 1-e R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ. -	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

14 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1776 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հարցերը կը ծանրանան ամէն կողմէ։ Պէտք է կացութիւնը տեսնել առանց խուճապի, բայց նաեւ առանց թեթեւամիտ ինքնախաբէութեան։

Թուական չէ օրը օրին հետեւիլ աշխարհի քաղաքական եւ տնտեսական կացութեան եւեւէջներուն։ Անոր լաւն ու գէշը պէտք է սթափեցնեն, գործի մղեն մեզ։

Խօսքը մասնաւորապէս գաղութներու մասին է։

Դէպքերը այնպիսի հանգամանք առած են որ, անխուսափելի է գրրգագին անակնկալ մը՝ մէկ օրէն միւսը։ Զենք ըսեր անպատճառ աղէտ. բայց չենք ալ կրնար նայիլ սովորական աչքով։

Միայն գերմանական խնդիրը ահաւոր հարցական մըն է։ Գերմանիան պիտի՞ վճարէ՞։ Պիտի կրնա՞յ վճարել։ Իսկ եթէ մերժէ՞ վճարել։ Հապա Վերսայլի դաշնագի՞րը։ Եւ եթէ Ֆրանսան պնդէ՞…

Բայց թողո՛ւնք ինչ որ միջազգային մարզանք է եւ կանգ առնենք կոյտի իրականութեան վրայ։

Գերմանական տագնապին հետ զուգընթաց, ահա զանազան պետութիւններ որ սնանկութիւն յայտարարած են կամ կը սպառնան յայտարարել։ Եւ եթէ այս շարքին մէջ կան երկիրներ ուր մեր անունն իսկ անծանօթ է, կան ուրիշներ ալ ուր ամբողջ գաւառի մը չափ ժողովուրդ ունինք։

Այսպէս. — Պուլկարիան։ Հեռագիրները կը ծանուցանեն թէ կառավարութիւնը մանրամասն տեղեկագիր մը պատրաստած է, Լօզանի խորհրդաժողովին առթիւ։ Տեղեկագիր մը՝ որ կ'ապացուցանէ թէ Պուլկարիան սնանկութեան դուռը հասած է եւ այլեւս չի կրնար ոչ պարտքերը վճարել, ոչ ալ պատերազմական հատուցումները։

Ինչպէս միւս պարտեալ երկիրները Պուլկարիան ալ յիսուն տարի հատուցում վճարելու դատապարտուած է։ Երկրին բոլոր կենսական հասոյթները կը քամուին՝ պարտադրուած տարեվճարները հատուցանելու համար։ Եւ երկիրը սնանկ է 1920էն ի վեր, հակառակ ձեռք առնուած բոլոր միջոցներուն, որոնք ուրիշ բանի չեն ծառայեր եթէ ոչ աւելի քամել, քայքայել եւ թշուառացնել ժողովուրդը։

Արդ, առնուազն 25,000 ժողովուրդ ունինք այս ջախջախուած եւ ճզմուող երկրին մէջ։ Հազիւ հազար հոգի Հայաստան փոխադրելու յոյս կայ։

Ահա Յունաստանը, — կէս յաղթական, կէս պարտեալ։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը օգնեց տեղաւորելու մէկ միլիոն գաղթականները։ Երկիրը շէնցաւ։ Գիւղեր եւ քաղաքներ շինուեցան։ Նոր տնտեսութիւններ եւ ճարտարարուեստներ հաստատուեցան։ Կառավարութիւնը ջանաց բարւոքել յարաբերութիւնները՝ դրացիներու հետ եւ անհասկնալի թաց մերձեցում մը հաստատեց նոյն իսկ Թուրքիոյ հետ։ Բոլոր երեւոյթները կը ցուցնէին թէ վերակազմութեան եւ բարգաւաճման շրջան մը բացուած է այս երկրին մէջ։

Եւ սակայն, համաշխարհային տագնապը եւ ստերլինի գահավէժ անկումը սարսեցին Յունաստանի ամբողջ տնտեսութիւնը։ Ամիսներէ ի վեր իրարու կը յաջորդեն բացառիկ տնօրինութիւններ, ամէն բանէ առաջ դրախմին փրկելու համար։ Գործազրկութիւնը սաստցած է զարհուրելի համեմատութիւններ։ Զեղչի սակը բարձրացաւ 12 առ 100ի։ Համայնավար խլրտումները միշտ շոգիի վրայ կը պահեն ոստիկանութիւնը։ Առեւտուրը կանգ առած է փաստօրէն։

Այստեղ ալ ունինք 30,000ի համրանք մը, որ կը գալարուի ընդհանուր տագնապին մէջ։ Այժմէն գեղչելով անոնք որ Հայաստան պիտի երթան, առնուազն 25,000ի հոգ մը։ Տակաւին հազիւ 1500 հոգի մեկնած են Հին Յունաստանէն, առաջին կարաւանով. իսկ մնացեալ թեկնածուները կը գտնուին անստոյգ եւ անտանելի կացութեան մը մէջ, որ կ'երկարաձգուի ու կ'երկարաձգուի։

Եւ ահա Ֆրանսան, մեծ երկիր եւ յաղթական, բայց արդէն գալարուն՝ գործազրկութեան ճիրաններուն մէջ։

Պէտք չունինք երկար խօսելու այս մասին։ Օրը օրին, Փարիզէն եւ գաւառէն փաստացի տեղեկութիւններ կը պարզեն տագնապին ծանրութիւնը, որ ամէնէն առաջ կը հարուածէ օտարականները։

Վաթսուն հազարը կ'անցնի մեր համրանքը՝ այս երկրին մէջ։ Մեծագոյն մասը՝ 80 առ հարիւր բանուորներ։ Շատերը կրնան դիմանալ ատեն մը, բայց վաղուան հեռանկարը վախի մատնած է բազմութիւնները։ Իսկ ինքնապաշտպանութեան բնազդը դեռ նոր կ'արթննայ։

Մենք երեք հայաշատ երկիրները յիշեցինք, իբրեւ բնորոշ օրինակ։ Կա՛ն տակաւին Ռումանիան, Եգիպտոսը, Սուրիան, Միջագետքը, հիւսիսային եւ հարաւային Ամերիկաները՝ նոյնքան մտահոգ։

Քրքրելով այս հարցը, կ'ուզէինք արթուն պահել աշխատաւոր բազմութիւնները՝ գալիք անակնկալներուն հանդէպ։ Եւ արծարծել ոչ միայն կազմակերպութեան, այլ եւ իրերօգնութեան պահանջը։

Մութ է հեռանկարը։ Թերեւս շող մը ծագի. բայց աւելի հաւանականութիւն կայ սեւ օրերու։

Կացութիւնը կը պահանջէ հաւաքական աշխատանք ոչ միայն իւրաքանչիւր գաղութի մէջ, այլ գաղութէ գաղութ։ Քիչ մը բախտաւորներն դէպի անբախտը։ Կարողէն դէպի անճարը։

Տակաւին առիթ կ'ունենանք աւելի՛ մանրացնելու մեր մտածումները։

Անհրաժեշտը այն է որ ըմբռնենք թէ կը գտնուինք բացառիկ երերուն, եթէ ոչ փաթորկալի շրջանի մը մէջ։

Եւ ըմբռնենք, մանաւանդ, թէ մինակ ենք։ Չունինք ոչ պետական իշխանութիւն, ոչ ալ ամուր ապաւէն մը։ Ինչ որ պիտի ընենք, մենք պիտի ընենք մեր ձեռքով, մեր ճիգերով եւ կարելի եղածին չափ հաւաքաբար։

Եթէ արթուն ըլլանք, անկարելի չէ առաւելագոյն օգուտը քաղել իւրաքանչիւր միջավայրի մէջ։ Իսկ մեր ապիկարութեան եւ անգործութեան համար իրաւունք չունինք ուրիշները մեղադրելու։

Աշխարհը այնպէս է փոխուած, որ եղբայր եղբօր երես կը դարձնէ։ Վայրեր ու կանչերն ալ չեն կրնար պատառ մը հաց տալ, կամ ո՛ր եւ է իրաւունք արժեցնել։

Արթնութիւն, ինքնավստահութիւն եւ աշխատանք։

Շ.

Հիթլէրի պատասխանը Հինտէնպուրկի

Հինտէնպուրկի նախագահական շրջանի երկարաձգման մասին, ազգայնական պետը Հիթլէր, որուն հաւանութեանը դիմած էր գերման վարչապետը Պրիւնինկ, իր պատասխանը ղրկեց ուղղակի Հինտէնպուրկի։ Պատասխանելու այս ձեւը պարզապէս կը նշանակէ անտեսել վարչապետը եւ անոր դէմ բացայայտ թշնամութեան արարք մը կը կազմէ։

Հիթլէրի պատասխանը մանրամասնօրէն կը պարզէ սահմանադրական առարկութիւնները որոնք իբր թէ կ'արգիլեն կառավարութեան առաջարկին գործադրումը։

Հիթլէր իր պատասխանին մէջ, վճռապէս դէմ չի արտայայտուիր Հինտէնպուրկի թեկնածութեան նախագահական յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ՝ ժողովրդ. քուէարկութեան ճամբով։

Հիթլէրի եւ Հիւկէնպերկի ժխտական պատասխաններուն առջեւ, Հինտէնպուրկ յանձնարարած է գերման վարչապետին, ոչ մէկ նոր դիմում կատարել։

Համայնավարները Հինտէնպուրկի դէմ, հանրապետական նախագահութեան թեկնածու կը ներկայացնեն իրենց մէկ ընկերը Էռնէսթ Թալմանը։

Պուլկարեւսեւրպ յարաբերութիւնները

Ըստ Պոլսոյ պալքանեան խորհրդաժողովի յանձնարարութեան, յունուարի ընթացքին, մասնաւոր համագումար մը տեղի պիտի ունենար Պելկրատի մէջ՝ պուլկարեւսերպ պատուիրակութեանց միջեւ։ Այս համագումարը որուն նպատակը պիտի ըլլար ուսումնասիրել երկու երկիրներու մերձեցման արգիլող պատճառները եւ անոնց վերացման միջոցները՝ յետաձգուած է։

Սերպ պատուիրակութիւնը պուլկար պատուիրակութեան ուղղուած նամակով ժամանակը յարմար չի գտներ նման համագումար մը համար։

Ռուսեւլեհական բանակցութիւնները

Ռուսիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ, ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման համար տեղի ունեցող բանակցութիւնները ընդհատուելու վրայ են։

Լեհաստան իբր դաշնակից Ռումանիոյ, կը պահանջէ որ Ռուսիոյ հետ կնքուելիք դաշնագիրը ըլլայ Ռումանիոյ եւ Լեհաստանի անունով. մինչ բոլշեւիկեան պատուիրակները կը պնդեն թէ իրենք լիազօրուած են միմիայն անջատ դաշինքներ կնքելու։

Մակեդոնական եղբայրասպանութիւն

Սոֆիայի մէջ, երբ փրոթոկէրովեան պետ մը դուրս կ'ելլէր բարեկամի մը տունէն, կրակ բացուեցաւ իր վրայ գրասենի մը պատուհանէն։

Անմիջապէս դիրք բռնելով, փրոթոկէրովեան պետը եւ իր ընկերները սկսան փոխադարձել. կանոնաւոր հրացանաձգութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Թէեւ երկու կողմերը անհետացան, ոստիկանութեան ժամանումէն առաջ։ Նախայարձակ եղողները ապրմանաքի ապաստանելով, ստիպեցին ինքնաշարժի վարիչ մը, որ զիրենք փոխադրէ հեռաւոր թաղ մը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ընտրական խռովութեանց ատեն, սպաննուած է Անդրէաս Թաթուլեան, որ դեռ մէկ տարի առաջ Սուրիա գացած էր Թուրքիայէն եւ կ'աշխատէր իբրեւ քար կոտրող բանուոր, քաղաքին շրջակաները։ Խեղճ զոհին փորոտիքը դուրս թափուած էր եւ մարմինը կը մխար։ Երեւի ուզած են վառել։

ՍՈՔՕԼՆԵՐՈՒ նախագահը ժօզէֆ Շայնէր մեռաւ Փրկայի մէջ։ 71 տարու էր։ Պատերազմի ընթացքին, մեծ ծառայութիւններ մատուցեր էր իր երկրին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

Նախարարական տագնապը որ կը տեւէր մէկ քանի օրէ ի վեր, յանգեցաւ դահլիճին հաւաքական հրաժարականին։

Դրեր էինք թէ տագնապին ելքը կախեալ պիտի ըլլար վարչապետին Պ. Լաւալի տեսակցութիւններէն, ըլլաւորաբար արտաքին Նախարարին Պ. Պրիանի եւ Թերիւս նաեւ, արմատական-ընկերվարականներու պետին Պ. Էրիոյի հետ։

Առաւօտուն, Պ. Պրիանի հետ իր տեսակցութենէն վերջ, Պ. Լաւալ պէտք տեսաւ կարճ տեսակցութիւն մը ունենալու Հանրապետութեան Նախագահին հետ, որմէ վերջ, նախարարական խորհուրդ գումարուեցաւ։

Նախարարական խորհուրդին գումարումէն վերջ, վարչապետը հետեւեալ գրեւոյթը յանձնեց մամուլին. — Վարչապետը իր պաշտօնակիցներուն պարզեց կացութիւնը եւ իր կամքը՝ միջազգային կարեւոր հաւաքոյթներու նախօրեակին՝ կառավարական բոլոր կարողութիւնները լծելու՝ համբային գործերու ղեկավարութեան։ Նախարարը Պարզապէս հրաժարականով՝ հաւանութիւն յայտնեց Պ. Լաւալի եւ առաջնորդելու համար անոր գործելու լիակատար ազատութիւնը, նախարարները եւ փոխ-նախարարները իրենց թղթապանակները դրին կառավարութեան պետին տրամադրութեան տակ։ Պ. Լաւալ իր զինուորէն առաջ, արդէն տեսնուեր էր Պ. Էրիոյի հետ։ Արմատական-ընկերվարականները մերժեցին իրենց գործակցութիւնը։ Վարչապետը դահլիճին հաւաքական հրաժարականը ներկայացուց Հանրապետութեան Նախագահին։

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

3600 հոգի ձերբակալուած եւ արձակուած

Երեքշաբթի օր, Ֆրանսական խորհրդարանի բացման առթիւ, համայնավարները որոշեր էին անգործներու ցոյց կատարել։ Շաբաթներէ ի վեր տեւող գրգռութիւնները, կոչերը, թերթադրութիւնները, կազմակերպական աշխատանքները յանգեցան անպէտ ու ձախող ցոյցի մը։ Ոստիկանական կարեւոր ուժեր արդէն բռներ էին երեսփ. ժողովի շրջակայքը եւ խիստ հսկողութիւն կը կատարէին, քննութեան ու զտումի ենթարկելով անցորդները կամ հոն հաւաքուողները։

Այսպէս էր որ երեկոյեան ժամը 6ին. 3600 հոգի ձերբակալուած եւ արգիլափակուած էին Պալիյոնի զօրանոցին մէջ, ուրկէ ազատ արձակուեցան գիշերը ուշ ատեն։

Ձերբակալուածներուն մէջ կային 300 օտարականներ։ Անոնցմէ 12ը միայն յանձնուեցան ոստիկանութեան եւ վար դրուեցան արգիլեալ զէնք կրելու յանցանքով եւ անոնց ինքնութեան ստուգման համար։

Խիստ հսկողութիւն կը կատարուէր նաեւ Փարիզի դռներուն մօտ եւ գլխաւոր պողոտաներուն վրայ։ Այս կերպով եւս ձերբակալուեցան եւ երեկոյեան դէմ ուշ ատեն ազատ արձակուեցան 8 հարիւրի չափ անձեր։

Հրապարակային մեծ միթինկը որ կազմակերպուած էր համայնավարներուն կողմէ կրանժ-օ-պէլի սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ միայն 60 հոգիի ներկայութեամբ։

Արուարձաններու մէջ ո՛չ մէկ խմիջադէպ։ Ձերբակալուեցան միայն 10ի չափ օտարականներ։

Լիլի մէջ պատահեցաւ անվնաս միջադէպ մը. ցուցարարները ուզեցին գրաւել քաղաքապետարանը։ Ցակայն ոստիկաններու գրոհին առջեւ, շուտով ցրուեցան, քանի մը քար նետելէ յետոյ ոստիկաններուն վրայ։

Թեւֆիք Րիւշտի Պարսկաստանի մէջ

Պարսկաստանի արտաքին Նախարարը մեկնեցաւ Փահլեվի, ուր տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Թուրքիոյ արտաքին Նախարարին հետ, որուն ժամանումը յապաղեցաւ, հասալից ծովու վրայ տիրող փոթորիկին պատճառաւ։

Ռումանեւռուսեւն դաշինքին շուրջ

Ռուսեւռումէն ոչ-յարձակման դաշինքին կնքման համար Ռումանիա, ինչպէ՛ս կը յիշուի, առաջարկած էր յատուկ տրամադրութիւններ ընդունիլ սահմաններու անձեռնմխելիութեան մասին։ Ռուսիա կը մերժէ ռումանական առաջարկը, մանաւանդ Պեսարապիոյ վերաբերեալ մասը եւ կ'առաջարկէ կանգ առնել միջն. բանաձեւի մը վրայ։

Ռումանիա մտադիր մը եւս պատասխանեց թէ դաշինքը պէտք է յստակ պայմաններ բովանդակէ սահմանային հարցերու վերաբերեալ։

Ռուսիոյ պատասխանին կը սպասուի այս շաբթու վերջ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Պոյքոթը երբայով կը սաստկանայ

Պոմպէյի մէջ, բամպակի միջնորդներու ընկերակցութիւնը քուէարկած էր որոշում մը, որով կը յանձնարարուէր դադրեցնել օտարի արտածումը եւ Հնդկաստանի թշնամի երկիրներու բամպակեղէնի ներածումը։

Պոմպէյի ելմտական շրջանակները կը կարծեն թէ այս որոշումը 75 առ հարիւր չափով պիտի կազմալուծէ ընդհանուր առեւտուրը եւ գաղարման դատապարտէ սնդամնաւորական շուկան։

Թէեւ բամպակի, ոսկիի եւ արծաթի շուկաները բաց մնացին, սակայն որ եւ է գործառնութիւն տեղի չունեցաւ։

Զրոյց կը շրջի թէ աշխատանք կը թափուի որ բոլոր շուկաները գոցուին եւ շաբաթը միայն մէկ օր բացուին, կարգադրելու համար յետնեալ հաշիւները։

Պոմպէյի պաշտօնական շրջանակները կը հերքեն այն զրոյցը թէ Կանտի ազատ պիտի արձակուի եւ կը հաւաստեն թէ կառավարութիւնը այդ պարագան նկատի պիտի առնէ այն ատեն միայն, երբ, խօսք տայ այլեւս պայքար չմղել ի նպաստ անհնազանդութեան շարժման։

Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ յարձակում գործել ցուցարարներուն։

(Ուրիշներու թարմութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Անգլիոյ առաջարկով, Ֆրանսա եւ Իտալիա համամիտ գտնուած են որ հատուցումներու ժողովը գումարուի 25ին։ Ժողովին մասնակցողներու թիւը կը հաշուեն 600 հոգի. կէսը պատուիրակներ, կէսը թղթակիցներ։ Արդէն իսկ 300 սենեակներ վարձուած են պատուիրակութեանց համար։ Զանդուլները որոշած են գեղջկել գիները, իբրեւ դարման տիրող տագնապին։ Ժողովը պիտի գումարուի Ուշիի դղեակին մէջ։ Այս այն շէնքն է ուր ստորագրուեցաւ Թուրքեւեհելլէն հաշտութիւնը, 1923ին։

Կարմիր պաշտօնեաներ դատի տակ

Խորհրդային իշխանութիւնը որոշեց հրապարակային դատավարութիւն սարքել բազմաթիւ պաշտօնեաներու համար, որոնք ամբաստանուած են թէ խարդախ տեղեկագիրներ շինած, ահագին քանակութեամբ հացահատիկ ծախած եւ կառավարութիւնը խաբած են։ Այս պաշտօնեաները առնուած են հինգ շրջաններէ. — Ուրալի երկու գաւառներ, Խրիմ, Թաթարստան եւ Վոլկայի հովիտ։

Հակակղերապաշտական փոփոխական

Թուլօնի նաւային իշխանութիւնները, մէկ քանի ամիս առաջ, համայնավարական գաղտնի փրոփականտ մը երեւան կը հանէին՝ զորքերու-նաւերուն վրայ։ Անցեալ շաբթու, հակազինուորական հրատարակութիւններ տարածելու փորձ մը երեւան հանուեցաւ օդանաւային եւ ջրասուզանակային կեդրոններուն մէջ։ Քննութիւնները կը շարունակուին։ Մէկ քանի նաւազներ բանտարկուած են։

Օդանաւով փնտռում

Գաղտառէն կը հեռագրեն թէ 40 օդանաւեր մեկնած են փնտռելու համար անգլիացի օդանաւորդ սպայ մը, որ կը կարծուի թէ կորսուած է անապատին մէջ։

Յիշեալ սպան որ Իրաքի օդանաւային կեդրոնի քննիչն էր, մեկնած էր Գահիրէէն՝ օդանաւով, Գաղտառ գալու համար։

ՁԵՆ ՎԱՃԱՐԵՐ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Երեք օր շարունակ, Պուլկարիոյ դահլիճը քննութեան ենթարկեց տեղեկագիրը, որ պիտի ներկայացուի Ազգերու Դաշնակցութեան, երկրին ելմտական եւ տնտեսական վիճակին մասին։

Վարչապետը Մուշանոֆ պատասխանելով լրագրողներու, յայտնեց թէ տեղեկագրին եզրակացութիւնն այն է որ Պուլկարիա չի կրնար կատարել իր յանձնառութիւնները, մէջն ըլլալով հատուցումները։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Յունաստանի նախկին վարչապետը Փափանաստասիու շատ ծանր կը գտնէ իր երկրին տնտեսական-ելմտական վիճակը։ Անոր պատճառներէն մէկը կը նկատէ զանազան երկիրներու կողմէ մաքսատուրքերու յաւելումը։ Այնպէս որ, յունական արտածումը բոլորովին վտանգուած է։

Եթէ, կ'եզրակացնէ, կացութիւնը չբարւոքի, Յունաստան պիտի ստիպուի դադրեցնել ներքին եւ արտաքին վճարումները։

Յունաստանի դրամատունը զեղչի սակը բարձրացուց 11էն 12 առ հարիւրի։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին մարդահամարը Լեհաստանի բնակչութեան թիւը ․․․ հասցուց 34 միլիոնի։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐԻՆ՝ ՆԵՐՍԷՆ

Ա.

Վերջացող տարուան ընթացքին, թէ ներքին եւ թէ արտաքին ճակատներուն վրայ, Թուրքիա բազմաթիւ յիշատակելի դէպքեր արձանագրեց։

ՄԷՆԷՄԷՆԻ ԴԷՊՔԸ

Տարուան սկիզբը, ամբողջ երկիրը յուզումնալի շրջան մը կը բոլորէր։ 1930ի դեկտեմբեր 23ին տեղի ունեցած էր Մէնէմէնի յետաշրջական շարժումը։ Քէմալական վարչաձեւին դէմ առաջին պոռթկումը տեղի ունեցած էր նոյն տարուան ամառը, Իզմիրեան շրջանին մէջ, Ֆէթհի պէյի ծանօթ զաւեշտին հետեւանքով։ «Սէրպէսթ Ճումհուրիյէթի» անփառունակ մահը յուսալքումի ենթարկեց քէմալական լուծին տակ ճնշուած գիւղացին ու քաղաքացին։

Ի վերջոյ տեղի ունեցաւ հակառակ ուղղութեամբ շարժում մը։ Մոլեռանդ ու յետաշրջական տարրեր ծառացան քէմալական սանձարձակ կապկտութեան դէմ եւ բռնաութեան դրօշ պարզեցին։ Տարրերային այս պոռթկումին դիմադրող քէմալական մարզիչ սպայ մը՝ Քուպիլայ՝ գլխատուեցաւ խուժանին կողմէ, որ իր անդուստ կիրքը յագեցնելու համար, կուշտուկուռ խմեց զոհին արիւնը։

Անոյէն ուրեմն, 1931ը սկսաւ ահաւասարսափի մթնոլորտի մը մէջ։ Ցունուար 1ին կազմուեցաւ Պատերազմական ատեան մը՝ նախագահութեամբ Մուսթաֆա փաշայի։ Ֆախրէտտին փաշա հրամանատար նշանակուեցաւ Մէնէմէն Մանիսա-Պալըքէսիր շրջանին, ուր պաշարման վիճակ հռչակուած էր։ Նոյն օրը Էնկիւրիի խորհրդարանին մէջ վարչապետ Ըսմէթ փաշա բացատրութիւններ տուաւ Մէնէմէնի դէպքին մասին։ Վերէն տրուած հրամանին վրայ, բողոքի ցոյցեր կատարուեցան Պոլսոյ Համալսարանին հրապարակին եւ Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։ Բազմաթիւ մարդիկ ձերբակալուեցան Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Մէնէմէնի մէջ։

Երբ մէկ կողմէն զինուորական խիստ դատաստանները սարսափի տակ կը պահէին ժողովուրդը, միւս կողմէ Մուսթաֆա Քէմալ քննական պտոյտի մը կը ձեռնարկէր դէպի Պրուսա եւ Իզմիրեան շրջանը, մօտէն հսկելու համար դատավարութեանց ընթացքին եւ անձամբ տալու համար իր հրամանները։ Մոլլաներու եւ սօֆթաներու բոյները միանգամընդմիշտ քանդելու նպատակով, ուրիշ դատավարութիւն մըն ալ սկսաւ միեւնոյն ժամանակ եւ այս առթիւ երեւան հանուեցան մզկիթներու մէջ գործադրուած զանազան անբարոյութիւններ։

Փետրուար 3ին Մէնէմէնի մէջ կախուեցան Քուպիլայը մորթող Մէհմէտ Էմինը եւ 27 ընկերները, ու այս ձեւով փակուեցաւ նոր Թուրքիոյ նորագոյն պատմութեան այս արիւնոտ էջը։

Անկէ վերջ Մ. Քէմալ իր ճամբորդութիւնը շարունակեց դէպի Տէնիզլի, Անթալիա եւ Կիլիկիա։ Փետրուար 18ին Ատանայի մէջ կարեւոր ճառ մը խօսելէ վերջ, անցաւ Գոնիա եւ Աֆիոն Գարահիսար, ու մարտ 3ին վերադարձաւ Էնկիւրի։

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Իր այս ճամբորդութեան ընթացքին, Թուրքիոյ դիկտատորը աչքովը տեսաւ այն ահաւասարսափի վիճակը, որուն ենթարկուած էր ժողովուրդը այդ միջոցին։ Ու ժամանակը յարմար նկատեց՝ Ազգային Մեծ Ժողովը լուծելու եւ նոր ընտրութիւններ կատարելու համար, օրինական պայմանաժամէն առաջ։ Մարտ 4ին Խալքի խորհրդարանական խմբակցութեան նիստին մէջ կարդացուեցաւ Մ. Քէմալի նամակը, որով կը յանձնարարէր լուծել Խորհրդարանը։ «Միաձայնութեամբ» ընդունուեցաւ այս առաջարկը եւ մարտ 26ին փակուեցաւ Ազգային Մեծ Ժողովը։

Նոր ընտրութիւններու ատեն կատարուեցաւ միեւնոյն զաւեշտը, ինչպէս նախորդ ընտրութեանց ատեն։ Սա տարբերութեամբ միայն, որ այս անգամ, ձեւի համար, Խալքի կուսակցութիւնը որոշեց թեկնածու չներկայացնել 30 աթոռի համար, զանոնք վերապահելով անկախ կամ «ընդդիմադիր» անձերու։ Առոր վրայ, ապրիլ 22ին Քեազիմ Գարապէքիր, Րէֆէթ եւ Ալի Ինան փաշաները իրենց թեկնածութիւնը դրին։ Ապրիլ 25ին կատարուեցան ընտրութիւնները եւ 30ի տեղ 16 «անկախ» երեսփոխաններ միայն ընտրուեցան։ Ատոնք ալ չուշացան միանալու Խալքի փարախին։ Ի վերջոյ ուրեմն, այս անգամ եւս Մ. Քէմալի պարտադրած թեկնածուները ընտրուեցան։ Նոյնպէս ձեւի համար, քանի մը աթոռ յատկացուեցաւ բանուորներու եւ գիւղացիներու։ Նոր Խորհրդարանէն դուրս ձգուեցան անոնք, որ Քէմալին շատ հաճելի չէին եւ կամ Սէրպէսթ կուսակցութեան անդամ գրուած էին։

Մ. Քէմալ դարձեալ Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ (Մայիս 4), չորս տարուան նոր շրջանի մը համար, Ըսմէթ փաշա կրկին վարչապետ եղաւ, նախկին դահլիճը պզտիկ փոփոխութեան մը ենթարկելով, իսկ Քեազիմ փաշա Խորհրդարանի նախագահ վերընտրուեցաւ։

Այս ճակատին վրայ, կացութիւնը գրեթէ անփոփոխ մնաց։ Քէմալ ու Ըսմէթ աւելի եւս ամրապնդեցին իրենց դիրքը։

«ԹԻՒՐՔ ՕՃԱՂԸ»ՆԵՐՈՒ ՋՆՋՈՒՄԸ

Թուրքիոյ ներքին գործերուն մէջ, ուրիշ կարեւոր դէպք մըն էր «Թիւրք Օճաղը»ներու լուծումը եւ անոնց միացումը Խալքի կուսակցութեան, ապրիլ 10ին։ Այս առթիւ զանազան ենթադրութիւններ եղան։ Ոմանք Մոսկուայի մատը տեսան այս կարգադրութեան մէջ։ «Թիւրք Օճաղ»ները սկիզբէն ի վեր Թուրանականութեան հնոցներ եղած են։ Թուրք նորագոյն երիտասարդութիւնը, թէեւ ազգայնական եւ ցեղային զգացումներով տոգորուած, աչքերը յառած է դէպի Թուրան, համաթուրք մեծ կայսրութիւն մը հիմնելու երազներով։ Եւ որովհետեւ Թուրանական համարուած ցեղերը շախշախիչ մեծամասնութեամբ կը բնակին Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ, Մոսկուա իրեն դէմ ուղղուած կը նկատէր այդ շարժումը։ Հետեւաբար սաստեց Էնկիւրին, որպէսզի վերջ տայ գրգռութեան այդ օջախներու գործունէութեան։

Այս տեսակէտին մէջ ճշմարտութեան մասնիկ մը կայ անշուշտ։ Սակայն ուրիշ տեսակէտի մը համաձայն, Մուսթաֆա Քէմալ եւ իր բարեկամները ներքին վտանգ մը նշմարեցին երիտասարդական այդ կազմակերպութեան մէջ, ընդդէմ իրենց քմահաճ բռնատիրութեան։ Վախցան որ կուսակցութեան մէջ կուսակցութիւն, պետութեան մէջ պետութիւն պիտի առաջանար եւ օր մը փորձանք պիտի դառնար իրենց գլխուն։ Արդէն խլրտումներ սկսած էին տեսնուիլ։ Լուծման իր որոշումին մէջ, Մ. Քէմալ կ'ըսէր թէ «Թիւրք Օճաղը»ներու հետապնդած (քաղաքական) նպատակները մաս կը կազմեն Խալքի կուսակցութեան ծրագրին, հետեւաբար լաւագոյն է մէկ ձեռքի մէջ կեդրոնացնել գործը, քան ուժերու ցրուում առաջ բերել։ Երիտասարդութիւնը մշակութային (մտքի եւ մարմնի) գործերով միայն պէտք է զբաղի։

«ԽԱԼՔԻ» ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Մայիս 11ին Էնկիւրիի մէջ բացուեցաւ Խալքի կուսակցութեան մեծ համագումարը, գաւառի պատգամաւորներուն եւ նորընտիր երեսփոխաններուն մասնակցութեամբ։ Շաբաթ մը տեւելէ վերջ, մայիս 18ին փակուեցաւ համագումարը, որ բարեփոխեց կուսակցութեան ծրագիրը եւ գծեց Ազգային Մեծ Ժողովին եւ Գործավարներու խորհուրդին հետապնդելիք քաղաքականութիւնը նոր նստաշրջանի ընթացքին։

Մայիս 14ին Էնկիւրիի Խորհրդարանին մէջ կարդացուեցան Փարիզէն Թուրք ընդդիմադիրներու կողմէ Մ. Քէմալի եւ Քեազիմ փաշայի ուղղուած բողոքի հեռագիրները՝ ապօրէն նոր ընտրութեանց դէմ։ Այդ թուականէն սկսեալ, Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի թերթերը սկսան լայնօրէն զբաղիլ 150նոցներու խնդրով, Պուլկարիայէն ու Ցունաստանէն սկսեալ մինչեւ Սուրիա, Եգիպտոս եւ Ֆրանսա, հրատարակելով զանազան չինծու պատմութիւններ՝ անոնց եւ «Դաշնակ»ներու կարծեցեալ գործակցութեան մասին։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԴՐԱՄԱՏՆԵՐ ԵՒ ՍԱԿԱՐԱՆՆԵՐ(1)

Սակարանները կամ դրամատները արհեստական կերպով առաջ են բերում բաժնեթուղթերի արժէքների տարբերութիւնները եւ առանց որ. եւ է բիզի ահագին գումարներ են վաստակում.

Վերցնենք մի օրինակ։

Ենթադրենք թէ մի պղնձահանքի ընկերութեան բաժնեթղթերի օրուայ արժէքը 162 դոլար է։ Հասարակութեան մէջ բաժնեթղթերի մասին լաւ կարծիք կայ։ Դուք գնում էք սակարան եւ ձեզ առաջարկում են այդ բաժնեթղթերը 160 դոլարով։ Անմիջապէս գնում էք հարիւր հատ. հաշուելով որ մի քանի օրից կը ծախէք կրկին 162 ով եւ կը վաստակէք 200 դոլար այդ մի քանի օրուայ մէջ։ Սակայն այդ հարիւր բաժնեթղթերը գնելու համար 16000 դոլարը դուք չունէք։ Այս դէպքում դրամատունը, որի հետ գործ ունէք, ձեզ հնարաւորութիւն է տալիս գնելու, եթէ դուք նրա մօտ մուծէք, միայն 4000 դոլար, մնացեալ գումարը այսինքն 12000 դոլարը, ինքը դրամատունն է վճարում ձեր փոխարէն։ Եթէ իսկապէս ենթադրենք որ դուք երեք օրից յետոյ այդ 100 բաժնեթղթերը ծախեցիք 162 դոլարով եւ վաստակեցիք 200 դոլար, հաշիւ էք անում, որ այդ գործով անընդհատ զբաղուելը իր 4000 դոլարով կարող է տարեկան 24000 դոլար վաստակ ունենալ, այն ինչ եթէ այդ դրամը տուած լինէր դրամատան տոկոսով, կը ստանար տարեկան 120 դոլար։ Ո՛րքան գրաւիչ գործ է սակարանի խաղը, — մտածում էք դուք եւ աստիճանաբար խրւում էք նրա մէջ։

Սակայն միշտ այդպէս չէ վերջանում սակարանի խաղը։ Դուք գնեցիք բաժնեթղթերը 160 դոլարով իսկ նրանք շարունակում են կորցնել իրենց արժէքը։ Մի քանի օրից նրանց արժէքն արժէն 158 = 155 — 150 դոլար։ Երբ այդպէս շարունակւում է նրանց անկումը, դուք ստանում էք դրամատնից գրութիւն, որի մէջ սիրալիր կերպով խնդրում են ձեզ անյապաղ մուծել 1000 դոլար, որովհետեւ ձեր բաժնեթղթերը կորցրել են այդ մի քանի օրուան իրենց արժէքից տասնական դոլար (160 — 150 = 10) այսինքն հազար դոլար։ Եթէ դուք ի վիճակի էք տրամադրելու կրկին հազար դոլար, կը շարունակէք պահել բաժնեթղթերը ձեր անունով, իսկ եթէ ոչ դրամատունը ձեր հաշուին կը ծախէ դիցուք 10 հատ բաժնեթղթեր եւ կը լրացնէ ձեր հաշուի պակասը։

Ինչպէս կը ծախէ դրամատունը ձեր 10 բաժնեթղթերը։ Ի հարկէ ոչ 150 տոլարով այլ աւելի պակաս արժէքով։ Որովհետեւ բաժնեթղթերի արժէքները օրական մի քանի անգամ կրում են անկում եւ բարձրացում, ուրեմն դրամատունը հնարաւորութիւն ունի ձեր 10 բաժնեթղթերը հաշուել ամենացած արժէքով (մանաւանդ որ իրապէս ծախողը եւ գնողը ինքը դրամատունն է)։ Ուրեմն այս գործողութեան մէջ դրամատունը շահում է մի որոշ գումար ձեր հաշուին ապօրինի կերպով. բայց այնպէս, որ դուք երբեք չէք կարող նրան մեղադրել։

Եթէ անկումը շարունակուի եւ դուք այլեւս հնարաւորութիւն չունենաք դրամ մուծելու, դրամատունը իր ուզած արժէքով կը ծախէ ձեր բաժնեթղթերը եւ դուք կը կորցնէք 5 10 15 տոլար ամէն մի թղթին։

Դրամատունը բացի դրանից, վաստակ ունի նրանից, որ համեմատաբար մեծ տոկոս է ստանում ձեզնից այդ գործողութեան մէջ, ձեզ համար դրած 12 հազար տոլարի համար եւ այն էլ բարդ տոկոսներով, որովհետեւ երեք ամիսը մի անգամ տոկոսները աւելացւում են պարտադրամի վրայ։ Ձեռաց դրամատունը միշտ ստանում է ձեզնից գնելու եւ ծախելու համար առանձին միջնորդչէք։ Այս բոլոր փոքրիկ գումարները ձեր աչքին չեն երեւում, որովհետեւ դուք երեւութապէս մեծ գումարների գործողութիւններ էք կատարում. այն ինչ իրապէս նրանք հաստատուն եւ մեծ վաստակ են տալիս դրամատներին։

Սակայն դրամատները դրանով էլ չեն բաւարարւում եւ յաճախ սարքում են «մեծ խաղեր» այս կամ այն բաժնեթղթերի վրայ։

Կրկին վերցնենք մի օրինակ։

Դիցուք նոյն պղնձահանքի բաժնեթուղթերը արժեն 160 դոլար։ Պարզւում է, որ այդ հանքերում բացւել է մի նոր շատ հարուստ երակ, որ կարող է աւելացնել պղնձի արտադրութիւնը։ Սովորաբար այդպիսի երեւոյթները սկզբում միշտ գաղտնի են պահւում լայն հասարակութիւնից՝ որպէսզի ընկերութեան վարչութեան ղեկավարները եւ դրամատները շահագործեն իրենց օգտին այդ հանգամանքը սակարանային խաղերի միջոցով։

«Խաղը» սովորաբար սկսւում է այսպէս.— Այդ գործին մօտ կանգնած եւ՝ գաղտնիքը գիտցող դրամատունը որոշում է ծախել այդ հանքերի բաժնեթուղթերից դիցուք 5000 հատ 155, 150, 140 եւ 130 դոլարով հատը. դրա մէջ նա կորուստ կ'ունենայ մօտաւորապէս 50000 դոլար։ Բայց միւս կողմից, նա սկսում է իր գաղտնի ներկայացուցիչների միջոցով գնել նոյն բաժնեթուղթերը այդ ընկած արժէքներով, դիցուք 20000 հատ։ Երբ այս գործողութիւնը կատարուած է, դրամատունը շարունակում է գնել եւ բարձրացնում է արժէքները 150, 160, 180 դոլարի։ Միեւնոյն ժամանակ լրագրութեան միջոցով եւ հասարակութեան մէջ բերնից բերան սկսում են յամառ լուրեր տարածուել նոր բացուած պղնձի հարուստ երակի մասին։

Հասարակութիւնը ոգեւորուած՝ վրայ է պրծնում այդ բաժնեթղթերը գնելու արդէն ոչ թէ 180ով, այլ եւ 190 - 200 տոլարով։ Դրամատունը օգտւում է վայրկեանից եւ ծախում իր գնած քսան հազար բաժնեթղթերը այդ բարձր արժէքներով եւ վաստակում է իր կորցրած յիսուն հազարի փոխարէն 400-500 հազար տոլար, բացի իր սովորական վաստակներից (տոկոսներից եւ միջնորդչէքներից)։ Եթէ ստուգիւ իրօք այդ բացուած երակը հարուստ է, բաժնեթղթերի նոր գնողները ոչինչ չեն կորցնում, որովհետեւ թղթերի բարձր գինը կ'արդարանան լաւ շահաբաժիններով, իսկ եթէ երակի հարստութիւնը չարդարանայ, արժէքները կրկին անկում կը կրեն։

Դրամատան այդ հսկայ գումարի վաստակը միաժամանակ ընդհանուր խօսակցութեան առարկայ կը լինի, բայց շուտով կը մոռացուի, որովհետեւ այդ հինգ հարիւր հազար տոլարը մի քանի հազար խաղամոլների կորուստ է. որոնցից ամէն մէկը կորցրած կը լինի յիսուն հարիւր տոլար միայն։

ՏԱՐԱԳԻՐ

(Եւն.)

(1) Մասը տեսնել «Յառաջ»ի 9 յունուարի թիւին մէջ։

ՍԻՊԵՐԻԱՅԷՆ ԿԸ ՓԱԽՉԻ
ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻ

ԻԲՐԵՒ... ՆՈՐ ԱՀԱԲԵԿԻՉ

ԻՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԷԹ, 1 Յունուար (Սեփ. Թղթ.). — Ամիսներ առաջ, Թրքական եւ սուրիական թերթերէն իմացանք Հայու մը ձերբակալումը Պոլանիէյի մէջ։ Իբրեւ թէ տարաբախտ Կարապետ Վիտինեանի ընկերը եղած ըլլայ, որ Մ. Քէմալն ու Ըսմէթ փաշան սպաննելու համար Պոլիս կ'երթար...։

Ահա թէ ինչ է իրականութիւնը. — դժբախտ Հայը, յիսուն եւ հինգ օր բանտարկուած է Օսմանիէի, Ատանայի եւ Ճիհանի բանտերուն մէջ, անասելի խժդժութիւններու եւ ծեծի տակ։ Յառն եւ չորս օր ամբողջ, 35 օխանոց շղթան ուսէն վար չեն առեր եւ բազմաթիւ զաւազաններուն հարուածներուն տեղը մինչեւ օրս դեռ կը մնան, իբրեւ ապացոյց թրքական խնճէշ եւ ցածոգի պաշտօնեաներու բարբարոսութեան՝ Թրքահպատակ Հայու մը հանդէպ որ կը վերադառնայ իր մօր եւ եղբայրներուն քով։

Փախստականը, 32 տարեկան (ԽՄԲ. — Անունը կը վերապահենք) 1926ին Պոլսէն Հայաստան մեկնած է կանոնաւոր անցագրով։ Մօտաւորապէս երկու տարի իր քեռայրին հետ Երեւանի մէջ կը զբաղի առեւտրի տախտակէ մթերանոց մը բանալով։

Օր մը յանկարծ կը ձերբակալուի կէս գիշերը անց (առհասարակ ուշ գիշերը կը պաշարեն եւ կը ձերբակալեն) եւ կը տարուի ուղղակի բանտ իբրեւ «Դաշնակ» կազմակերպութեան անդամ...։ Երեւանէն կը փոխադրուի Թիֆլիզ եւ անկէ ալ Սիպեր. Հինգ տարի աքսորի եւ դաժան աշխատանքի կը դատապարտուի։ Վեց եօթ ամիս Թալէ(?) եւ, կը փախչի, երբեմն ամբողջ շաբաթներ պահուելով։ Ակմոլինսկիէն ոտքով կ'անցնի Կոլաժվոլ, անկէ շոգեկառքով Իրքուցք, Լէնինկրատ ճամբորդելով, յետոյ Ուֆա, Փեթրոբավլովսք, Կուրկան, սիպերիական սահմանը, Չելեաբինսկ, Սամարա, … կ'իջնէ Մոսկուա, անկէ Ռոստով, Կրասնոտար, Արմաւիր, Բագու, Վլատիկավկաս, յետոյ Թիֆլիզ։ Ամիս մըն ալ հոն պահուելէ ետք կ'երթայ Երեւան, անկէ Նախիջեւան Ջուլֆա եւ անցնելով Արաքսը կը մտնէ պարսկական հող, ուր եւ կը գտնէ իր ազգականներէն հօրեղբօրորդին եւ ուրիշներ, եւ թրքական անցագիր մը հանելով կ'անցնի Պազառ(?), Տէր Զօր, Մուսուլ, Հալէպ, ուկէ կ'առնէ շոգեկառքը եւ Պոլանիէ հասնելով կը ձերբակալուի։ Յիսունըհինգ օր չարչարելէ յետոյ, Պոլանիէյէն կը տանին սահմանագլուխ, ուր զինքը կը յանձնեն հայ «Միլիտան»ներուն։ Թուրք ոստիկան(?) պաշտօնեաները տղուն ձեռքէն կ'առնեն 250 Թրք. թղթադրամ ոսկին եւ կարեւոր երեւելի(?) դէններ ու կը գրաւեն անցագիրը։ Այժմ ինք Ալեքսանտրէթ կը գտնուի։

Քիչ մը մտերմանալէ յետոյ կարգ մը հարցումներ ուղղեցի եւ կը փութամ «Յառաջ»ի հաղորդել տուած պատասխաններուն ամփոփումը. —

Բանուոր եւ գիւղացին չեն կարող գոհ մնալ բոլշեւիկեան վարչաձեւէն, երբ իրենց վաստակին մէկ ութերորդն անգամ չեն ստանար եւ կուշտ հաց չեն ուտեր, չեն կրնար հագուիլ, զուարճանալ։ Բանուորները ազատ չեն, այլ պարզ գործիքներ, մեքենաներ եւ կրնամ ըսել որ 75 առ հարիւր դժգոհ են վարչաձեւէն, որովհետեւ անասունն ու բանուորը տարբերութիւն չունին։ Գիւղացին այլեւս չի ցաներ առաջուան չափ, կը ցանէ այնքան որ բաւարարէ իրեն։ Ծախած կամ մորթած է իր անասունները։

Հաւասարութիւնը պէտք է հասկնալ անհաւասարութիւն, որովհետեւ յաճախ հասարակ կինտօ մը եւ կամ գիւղի ամէնէն անպիտան, ազատ ծոյլ մարդը կը նշանակեն կամ սամոլ Չէկայի գործակալ եւ վճիռներ կուտայ սպաննալով. «Հոյ՛. Թշուառական. փոքր շարժում մը հեւարդէն կը գտնեն արժանի տեղը.. Գոնէ լեզուի եւ խղճի ազատութիւն ըլլա՛ր... Ազգային խտրութիւնը շատ սուր է եւ միայն մեր անարժան գործիչներն են, որ չեն ըմբռներ եւ ընդհակառակն ուժ կուտան ապազգայնացման. Վրացիներն ու Ազերիները առիթէն կ'օգտուին իրենց ազգային քաղաքականութեան ուժ տալու համար։

Ժողովուրդի գլխաւոր դժուարութիւնը ուտելն է, որով անվերջանալի զեկոյցներ կուտան որ ոչ ոքի արտին կը խօսի։ Թատրոններն ալ սօցիալիզմի, լենինիզմի վրայ յօրինուած են։ Կարելի չէ որ 4 - 5 հոգի քով քովի գան եւ ազատ երգեն։ Էջմիածնի մէջ քանի մը վարդապետներ, եպիսկոպոսներ կան որ չափազանց կաշկանդուած են։ Եկեղեցին միշտ հալածանքի տակ է։ Դաշնակցական վարիչներն ու գործակալները որքան կարող են թող պատեն թէ գիւղացին ու բանուորը կը սիրեն այս վարչաձեւը։ Ի՜նչ. հազար անգամ ոչ, հայ գիւղացիին եւ բանուորի սրտին այնքան հեռու է այս վարչաձեւը որքան երկիրը երկինքի աստղերէն։

Խօսքի ազատութիւն.— Եղբայր եղբօր վրայ, վստահութիւն չունի, ու կը կարծէ թէ զինք կը մատնէ։ Փողոցի որբիկները ղողոտի սատիկաններ դարձած են եւ քաղաքական գործ կը տեսնեն։ Երէկուան … աւազակը այսօր կոմսոմոլ, գիւղապետ եւ չգիտեմ ինչի վարիչ եղեր է։ Ո՞ւր բերնին ինկած է խօսիլ, պիտի լսէ։ Լռութիւնը ոսկի է։

Բոլշեւիկները համեմատած ժողովուրդին հետ լաւ կ'ապրին եւ առատ ռոճիկ կը ստանան։ Ու երջանիկ են, որովհետեւ կ'ապրին առանց քրտինք թափելու։

Ընդհանրապէս ժողովուրդը դժգոհ է այս վարչաձեւէն բոլոր խորհրդային երկիրներուն մէջ եւ կը սպասէ որ առաւօտ մը ծագի արշալոյսը, եւ իրենք ստանան իրենց մարդկային կերպարանքը։

... Երկա՛ր խօսեցանք իրեն հետ։ Որբերը կուսակցական ալ չէ եղած, եւ սակայն բաւական հետաքրքրութեամբ կապուած մը՝ զինք դատապարտելու համար։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին, մօտաւորապէս 16000 (տասնըվեց հազար) չէկիստ բանող հայ գիւղացի եւ բանուորներ, կ'աքսորեն Սիպեր։ Մօտաւորապէս … միլիոն բանտարկեալ եւ աքսորուած կայ ամբողջ Խորհրդային երկիրներուն մէջ, այն ալ միջնավայրին գիտցածն ու լսածը։

Հ. ՎՐԷԺՈՒՆԻ

Զ. Ո. Մ.

ԵՐԿՈՒ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղը անցեալ շաբաթ Նոր տարիին առթիւ կազմակերպած էր երեկոյթ մը Միւթիւալիթէի սրահին մէջ։

Պ. Ա. Շահխաթունի, որ նախագահ նշանակուած էր երեկոյթին, ժամ մը ուշ հասաւ, անկէ, Մասնաճիւղին կողմէ Պ. Բալըգեան բացաւ երեկոյթը եւ խօսք տուաւ Պ. Շ. Նարդունիին, որ յայտնեց թէ այս հաւաքոյթը սարքուած է ոչ միայն տօներու առթիւ, այլ եւ վերաբացուած Միութեան դասախօսութեանց շարքին։ Ուրեմն այս հաւաքոյթը, բաւ. տեսակ մը … գիպում է դասախօսներուն, Միութեան անդամներուն, համակիրներու եւ բոլոր ունկնդիրներուն։ Ցաւով տեղեկութիւններ տուաւ Միութեան գործունէութեան մասին, յայտնելով թէ իրենց պաշտօնաթերթը, կռունկը,—որ երկու տարի կանոնաւորապէս լոյս տեսաւ եւ վերջերս քանի մը ամիս, … պատճառներով ընդհատուած էր, լոյս կը տեսնէ այսօր եւ պիտի շարունակուի կանոնաւորապէս։

Ցետոյ արտասանութիւններ ըրին Սրուանդ Գրիգորեան եւ …։

Ներկաները հիւրասիրուեցան թէյով եւ նարինջով։ Շահխաթունի հասած ըլլալով, քանի մը գաւառի խօսքերէ յետոյ խօսք տուաւ յաջորդաբար Պարոններ Տէր Ցովհաննէսեան, Վ. Թէքէեան, Շ. Մ…սաքեան, Դ. Միկոյեան, Ն. Թագւորեան, Հ. …։

Տէր … խօսեցաւ Զ. Ո. Միութեան կողմէ եւ … ցաւ յայտնեց, որ մեր ազգային … տակաւին համերաշխութեան … ցոյց չեն տար մեծերը …

Պ. Վահան Թէքէեան, … կելով Պ. Շահխաթունիի այն … թէ … կարելի չէ եղած ծառ մը տնկել … մէջ, ըսաւ որ եթէ ծառը չ… կայ պտուղը, … ծառեր, ամբողջ անտառ մը կը … Այնպէս ալ մեր որբերը … ազգին հունտերն են, եւ … պիտի աճին ծառեր. Նմանապէս … այն տրտունջին թէ համերաշխութիւն չկայ մեր ազգին մէջ, Պ. Թէքէեան իբրեւ կաղանդչէք … թէ … նշաններ … գէն եւ յոյս ունի որ ներկայ … համերաշխութեան տարի մը … ըլլայ։ Ծափերով ողջունուեցաւ … կաղանդչէքը։

Պ. Շ. Միսաքեան եւս կը բերէ կաղանդչէք մը։ Նախ ըսաւ թէ … տասարդութեան վիճակը … մըն է, իսկ ժպիտը՝ արեւ մը … Վերլուծելով … սերունդի … վերապահուած … լացրած գորդացնել հինները … քնութիւնները եւ մոռնալ … անոնց բացասական յատկութիւնները։ Անդրադառնալով տիրող … ճերուն եւ անհամերաշխութեան … դիտել տուաւ թէ պայքարի … կութիւնը պէտք չէ անպատճ… կիրքի վերածել, այլ ցանկ… տին ուժգնութեան եւ լաւագոյն … ճամբան գտնելու ցանկութեան։

Ցետոյ հաղորդեց բարի լուր մը։ Զ. Ո. Միութեան նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան … ի նպաստ … բացուած հանգանակութիւնը, … յետոյ շարունակուեցաւ … մէջ, հասած էր 12,487 ֆր։

...ու Շարին 3000 ֆրանքը անմիջապէս բաժնուեցաւ անցեալ գարնան, գէշ հացագին։ Իսկ մնացեալ 9457 ֆրանքը իր կարգադրութեամբ կը մնայ անձեռնմխելի, յատկացուելու համար մաս մը որբերու Սանուցման փոխադրութեան։ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Գ. Ֆրիթլէնիգրոֆ ամէն դիւրութիւն տուած ըլլալով համբորդութեան համար, որբերը համբայ ելած են արդէն։ Մանրամասնութիւնները կը հրատարակուին «Յառաջ»ի մէջ։

Շափերով ողջունուեցաւ նաեւ այս կազմակերպը։

Ցատոյ խօսքը տրուեցաւ Գ. Թումայեանի (Կամոց), որ ըսելէ յետոյ թէ ճառել չ'գիտեր, ուրախ չըլլալ իր գոհունակութիւնը յայտնեց կազմակերպիչներու առթիւ եւ կազմակերպիչներու բերողներուն։

Գ. Ղեւոնդ Միրոյեան ոգեկոչելով ատենական կազմակերպը, խնդրը, արտասանեց Թուշակէն քանի մը քառեակներ։

Օրիորդ Ալեքսանդրեան մասնակցեցաւ մաղթանքներուն։

Գ. Գարէթեան ադուար արտասանութիւններ ըրաւ եւ երգեց Օմար Խայեամէն քանի մը քառեակներ։ Զուարթ կատակներն ալ արտասանեց Գ. Ա. Կաթիկեան։ Երգչուհի Օր. Թորոսեան եւս երգով մը կազդեց ներկաները Գ. Ձէպիւս լաւագոյն ներկաները, որոնք գոհ ու զուարթ մեկնեցան կէս գիշերին։

×

Այս հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ ՅՈՒՄիութեան պարբերական դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան Միութեան սրահին մէջ։ Դասախօսութեանց նիւթերը, դասախօսներուն անունները պիտի յայտարարուին ՅԱՌԱՋի մէջ միայն մէկ անգամ, չորեքշաբթի թիւով։ Յառաջիկայ հինգշաբթի օր Գ. Շ. Նարդունի պիտի խօսի հետաքրքրական նիւթի մը մասին— Ի՞նչու հայկ. Կիլիկիա մը ստեղծուեցաւ ԺԱ. դարուն։

Եղիւկ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ցանկալի մաքսանենգութիւն մը

Պոլսոյ մաքսային պաշտօնեաները, սիկարի թուղթի մեծ մաքսանենգութիւն մը երեւան հանեցին այն պահուն, երբ այդ մաքսանենգական ապրանքը, որոնք բովանդակ Թուրքիոյ շրջանը ըրած, Պոլիս հասած էր հրապարակ հանուելու համար։ Այս մաքսանենգեալ սիկարի թուղթերը, մերթ ուղտերով, մերթ կառքով եւ մերթ ալ ջորիներով ամբողջ երկրին շրջանը կատարելէ յետոյ, վերջապէս Պոլիս բերուած են եւ փորձուած է զանոնք հոնկէ ներս ծացնել։

Կատարուած առաջին քննութիւնները ցոյց կուտան, թէ այս թուղթերը ռուսական միջոցով Սուրիոյ սահմաններէն Թուրքիա ներածուած են։ Սակայն չի գիտցուիր ինչ պատճառով մաքսանենգները յարմար չեն գտած այդ թուղթերը հարաւային նահանգներուն մէջ ծախել եւ կամ թերեւս այդ ուղղութեամբ չեն յաջողած։ Այսպէս մաքսանենգուած թուղթերը ամբողջ Անատոլուի շրջանը ըրած են. Սամսոնի մէջ այս թուղթերը գտնուելու պայմաններու հետ մնացեալ գրաւեալ, լաւ մը ծրարուած եւ գաղտնօրէն Պոլիս ղրկուած են։

Այս մնացածները Պոլսոյ մէջ ինքնաշխատական ապրանք գործողութեան ենթարկուած եւ բաւական քննութիւն կատարուած է անոնց մասին։ Սակայն մաքսային պաշտօնեաները չեն բաւականացած միայն մէկ մնացեալ քննելով եւ երբ երկրորդ մնացեալը բացած են, սիկարի թուղթերը երեւան ելած են եւ հասկցուած է որ միւս մնացեալներն ալ նոյնպէս են։

Քոնսօրսիոմը ցնցուեցաւ

Թուրքիոյ Ելմտական գործավարութեան եւ Պոլսոյ կարգ մը օտար դրամատուներու մասնակցութեամբ կազմուած քոնսօրսիոմը, 31 դեկտ. 1931 թուականէն սկսեալ ամբողջութեամբ ջնջուած է։ Այս առթիւ անհրաժեշտ նկատուած հաշուեյարդարը կը կատարուի Ելմտական գործավարութեան մէկ պաշտօնեայի եւ Օսմ. դրամատան կողմէ։

Քոնսօրսիոմը իր պաշտօնի զուգ. մարով օտար դրամ կը գնէր, Թրքական դրամին արժէքը պահպանելու համար եւ այսպէս հաւասարակշռութիւն մը կը հաստատէր։ Այժմ, օտար դրամի գնման գործողութիւնները, ամբողջութեամբ պիտի կատարուին Պետական դրամատան կողմէ։ Սոյն դրամատան Պոլսոյ մասնաճիւղը ձեռնարկած է այս գործողութեանց։

1932ի նախահաշիւը

Ընկերիկէն հասած լուրերու համաձայն, Գործավարներու Խորհուրդը դիմագրաւելու համար Ելմտական նոր տարին, Փետրուարի սկիզբը կարգ մը քննութիւններու պիտի ձեռնարկէ։ Այս առթիւ անգամ մըն ալ աչքէ պիտի անցընէ 932ի նախահաշիւը եւ կարգ մը բարեփոխումներ պիտի կատարէ։

Այս պարագային, Ազգ. Մեծ Ժողովի պատկան յանձնաժողովը, առանձին գրութիւնով մը Ժողովին պիտի ներկայացնէ կառավարութեան պիւտճէի մէջ կատարելիք զեղչերը, որով հարկ չպիտի ըլլայ նախապէս ներկայացուած պիւտճէն Ժողովէն ետ առնելու։

Բաղդատելով 931ի պիւտճէին, 932ի պիւտճէն հիմնական եւ կարեւոր տարբերութիւն մը պիտի ներկայացնէ։ Տնտեսական տագնապն եւ վերջին ներածման սահմանափակումը մեծապէս պիտի ազդեն պիւտճէի հասոյթի բաժնին վրայ։

Պիւտճէի յանձնաժողովը օրինագծի մասին իր քննութիւնները մարտին սկսելով պիտի աւարտէ նոյն ամսու վերջը, որով ապրիլին կարելի պիտի ըլլայ Ազգ. Մեծ Ժողովին ներկայացնել նախահաշիւը։ Իր կարգին Ժողովը մինչեւ մայիսի կէսը աւարտելով իր վիճաբանութիւնները օրինագծի շուրջ, յունիս ամսէն առաջ կարելի պիտի ըլլայ հրատարակել վաւերացուած նոր պիւտճէն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԵՐ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՕՆ ՇԱՄՈՆ, 9 յուն. (սեփ. թղթ.)

— Անցուք ու մռայլ անցաւ Նոր տարին։ Անիկա, ցաւա՜ք՝ անգործ տարի մը ինչպէս նախորդ տարիները։

Անգործութիւնը տակաւին կը շարունակուի սաստկօրէն։ Բազմաթիւ ընտանիքներ սեւ օրերու մատնուած են եւ շատերը կը տառապին անձայն։ Իսկ անդին բոլոր տեսակի Միութիւններ քար անտարբերութիւն ցոյց կուտան։ Աշխատող բազուկները օրը իրիկուան կ'ընեն սրճարաններու ապտուս մթնոլորտին մէջ։ Եւ մտահոգ կը հարցնեն.

— Ի՞նչ լուր օրուան կացութենէն։

Շատերն ալ թերթավաճառին առջեւ, անհամբեր՝ «Յառաջ»ի կը սպասեն։

Փոքրաթիւ են շաբաթը լման աշխատողները։ Նկատելով որ այլեւս յոյս չկայ ներսէն կամ դուրսէն եւ Հայք. Միութիւններէն, խումբ մը հայրենակիցներ անգործ կամ աշխատող անցեալ շաբաթ, խորհրդակցական ժողովի հրաւիրած էին գաղութը։ Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը։ Իրենց բացակայութեամբ կը փայլէին գաղութին ունեւոր էֆէնտիները, եւ քանի մը կարմրուկներ։ Ժողովին մէջ ընտրուեցաւ մարմին մը, որուն առաջին աշխատանքը եղաւ կատարել հայ անգործներու մարդահամարը։ Մարմինը օգտուելով Գ. Ա. Ջօզանեանի ներկայութենէն տեսակցութիւն մը ունեցաւ եւ խնդրեց որ տեղական իշխանութեան դիմում կատարէ նպաստի համար։

Քաղաքապետին հետ տեսակցութեան արդիւնքը եղաւ այն որ պիտի կրնան օգնել ծանրաբեռնուած գործազուրկներուն։ Ամուրիներու եւ ոչ travailleur industriel-ներուն համար եւս Գ. Ջօզանեան խոստացաւ որ Դաշնակցութեան Յանձնաժողովի միջոցաւ դիմում պիտի կատարէ ներքին նախարարութեան կամ Լիոնի նահանգապետին, որպէսզի Հայերը գոնէ դասուին հայրենիք ունեցող օտարականներէն։

Այս բոլորը չեն նշանակեր թէ Ս. Շամոնի անգործներուն համար դարման մը գտնուած է։ Նոյնիսկ երկար չի կրնար տեւել այս համեստ աշխատաւորներէ բաղկացած յանձնախումբը, եթէ չքաջալերենք մեր հասոյթներով, դրդ դրամներով։ Այսպիսի աղէտներու առջեւ հայ աշխատաւորները քով քովի կուգան առանց խտրութեան, բայց ինչո՞ւ կը վիճին լաւատոր քաղաքներուն մէջ...

Կ'իմանամ թէ գործազուրկներու յանձնախումբը կառավարութեան յանձնած է քանի ճարտարագործական բանուորներու ընտանիքներուն ցանկը։ Եթէ առանց նպաստ մնան, յանձնախումբը կը խորհի հիմնելու Օգն. մնացեալ մը [illegible] համար։ Գոնէ այն ատեն մեր Միութիւնները պիտի բարեհաճի՞ն բերել իրենց մասնակցութիւնը։

— Երկու խօսք ալ մեր տեղւոյ [illegible]։ Թամկավարներու հանդէսին մէջ դէմք մը պատահեցաւ աճուրդին պատճառաւ, եւ խնդիրը ինկաւ կառավարութեան։ Կը ցաւինք Մալաթիացիներուն որ, փոխանակ իրենց սրահին մէջ պատսպարուած կռիւը մեղմացնելու, հայրենակիցի մը պաշտպանութեան համար, դրգռութիւններ կը յարուցանեն, յարելով մէկը միւսին դէմ։ Գոնէ այս օրերուն չըլլարդենք կառավարութիւնը։

Մ. Ազատ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

ԿՐԸՆՕՊԼԸ, 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ (Սեփ. թղթ.).— Դեկտ. 23էն ի վեր Մօսիէ. Թէ տը լա Վիւկոսի խոշոր գործարանէն համբու գրուած են 175 այրեր, բոլորն ալ օտարականներ։ Իսկ կիներէն դուրս ձգուած են 150 գործաւորուհիներ, նմանապէս օտարականներ։ Արձակուածներու մէջ կան միայն 8 հայեր։

Բոսեա Ռուժի պիւսքիւիթըրիէն դուրս թափած են 40 աղամարդիկ ու 50 կիներ։ Ասոնց մէջ կան նաեւ 38 Հայեր, որ 1927էն ընդունուած էին իբրեւ գործաւոր։ Շաքարի ու շօքոլաթի գործատուներէն դուրս ձգուած են բազմաթիւ գործաւոր-գործաւորուհիներ։ Բաղած տեղեկութեանս համաձայն, միայն 12 Հայեր կան ասոնց մէջ։

Ածխահանքի գործատունէն արձակած են տասը Հայեր, ամանք բազմանդամ ընտանիքի, ի զաւակներու տէր։

P. L. M.ի արհեստանոցէն արձակած են բազմաթիւ գործաւորներ։ Այս հաստատութիւնը որ հիմնուած է 1908ին, եւ շարունակ պահած է գործաւորներու խոշոր թիւ մը։ Մինչեւ 4750 բանուոր ունէր։ Իսկ ներկայիս հազիւ 2740 հոգի կ'աշխատին։ Այս հսկայ հաստատութիւնը ունի բազմաթիւ մասնաճիւղեր, ինչպէս Մարսէյլի Բօլիէր Յրէբը. որոնք նոյնպէս ծանր տագնապի մը մատնուած են։ Երկրորդ մասնաճիւղը կը գտնուի Վալանս (Մոլատէր), որուն վիճակը պարզած է Վալանսի Թղթակիցը։

Երրորդ մասնաճիւղը կը գտնուի Լիոն, որ այնքան ազդուած չէ տագնապէն եւ օրական 8 ժամ կ'աշխատցնէ, իսկ շաբաթը 5 օր։

Բաղած տեղեկութեանս համաձայն, ժամերու կրճատումներ տեղի ունեցած են եւ օրավարձերը հարիւրին 10 զեղչուած։ Այս շաբաթ Կրընօպլէն ու Ռօնսոյէն բազմաթիւ օտարականներ դրկուեցան իրենց երկիրը։ Ռօնսոյէն 19 տուն Զուիցերացի եւ 7 տուն Սպանիացիներ չուեցին դէպի հայրենիք։

Երկաթի ձուլարանէն 180 գործաւորներ տուն ղրկուած են գործազրկութեան պատճառաւ։

Նոյեմբեր 13 թուակիր թղթակցութեանս մէջ հայ անգործներու թիւը հաշուած էի 130։ Դեկտեմբերէն մինչեւ հիմա այդ թիւին վրայ բարդուած է 70 հոգի եւս։ Կը խնդրուի յարգելի ընթերցողներէն որ չափազանցութիւն չնկատեն։ Ամէն օր ժամէ ժամ մեր աչքին առջեւ կը տեսնենք անգործներու վիճակը։ Այս առթիւ կը թելադրենք բոլոր հայ անգործներուն որ հինգշաբթի եւ շաբաթ աւուրները գիմեն կատարեն Կրընօպլի քաղաքապետարանը, նպաստ ստանալու համար. Նպաստ կը տրուի այսպէս. ամուրիներու համար 7 ֆրանք. իսկ ամուսնացածներուն՝ 14 ֆրանք։

Արսէն Գլանեան

ՄԱՄՈՒԼ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Le Foyer ամսաթերթը իր Հայերէնի բաժինին մէջ քննելով գործազրկութեան հարցը, գիտել կուտայ «Դուն քեզ օգնէ» խորագրին տակ (Յունուար).

— «Հիմակ որ գործազրկութեան տագնապը իր աւերները կը ծաւալէ, Յառաջ գովելի գաղափարը ունեցաւ փոխադարձ օգնութեան մնացեալներու գաղափարը արծարծելու, եւ Ապագայ հակառակ չի թուիր այդ ծրագրին։ Բայց խօսքով փիլաւ չեփուիր. կ'ըսէ արեւելեան իմաստութիւնը, եւ դեռ չիմացանք թէ գործի ձեռնարկուած է արդէն։ Վասը, այս բոլոր առաջադրութիւններէն՝ լոկ յիշատակ մը պիտի մնայ։

Եկաւ վտանգը, ամա՜ն Սուրբ Թորոս. Անցաւ վտանգը, մոռցանք Ս. Թորոս։

Մենք պիտի ուզէինք որ մեր թերթերը, անոնք որ հայ զանգուածին հետ գործ ունին, ամէն շաբաթ եթէ ոչ ամէն օր՝ սիւնակի մը գլուխը յօդուած մը տպէին այս մասին.

— Սիրելի հայրենակիցներ, կեանքի կռիւը ձեզի համար աւելի ծանր է քան ուրիշ ոեւէ ժողովուրդի համար։ Հետեւաբար պէտք է անոր պատրաստուիք գիտակցօրէն ու տնտեսօրէն։ Մի՛ կարծէք թէ կարօտութեան մէջ «ազգը» ձեր սեւ օրին կը հասնի. եթէ ուզէ իսկ, չի կրնար, թող որ խնդիր է թէ մինչեւ ո՞ր աստիճան պարտականութիւն ունի ամէնուն հացին-ջուրին վրայ մտածելու։ Չորս կողմերնիդ նայեցէք անգամ մը. եւ տեսէք թէ մեզմէ հազարապատիկ աւելի հարուստ ու բարգաւաճ ազգերու մէջ թշուառութիւնը ի՜նչ զարհուրելի նախճիրներ կը գործէ։ Ամէն մարդ իր կեանքը իր ձեռքովը կը շինէ եւ ինքն է անոր պատասխանատուն։

Ինչ որ ցանես, ան կը քաղես, ահա կեանքին մեծ սկզբունքը։ Եթէ այսօրուան վրայ մտածելով կը շատնաս, ուրիշին օծիքէն մի բռներ, եթէ վաղը գլուխդ չորս պատերուն զարնես եւ դարման մը չգտնես։

Մեր մասին, պարտք համարեցինք անգամ մըն ալ այս ազդարարութիւնը ընելու։ Թող ասիկա մեր Կաղանդի խօսքը ըլլայ մերիններուն։»

ԶՕՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

Նոր՝ աղանդ մը

Ամէն նորութիւն Ամերիկայէն չէ որ կուգայ միայն։ Գերմանիան ալ իր կարգին օրինակ կուտայ, հրապարակ նետելով նոր աղանդ մը։ Իրականին մէջ, աղանդը նոր չէ, բայց նոր սկսած է բեղմնաւորիլ, ինչպէս առեւտրական տուն մը՝ ծուխերը շատցնելու համար։

Աղանդին մարգարէն է Վէյսէնպէրկ, որ 1915ին կ'ուզէր հրապարակ գալ, բայց կայսերական ոստիկանութիւնը կ'արգիլէր։ Իսկ հանրապետական Գերմանիոյ օրով, Վէյսէնպէրկ յաջողեցաւ բաւական մարդ հաւաքել։ Իր մասնագիտութիւնն է իր հաւատացեալները բժշկել մոգնիսականութեամբ եւ մանաւանդ ճերմակ պանիրով...։ Ճերմակ պանիրը կը դնէ մարմնին հիւանդ մասերուն վրայ ու այսքա՜ն... պիտի ըսէր Ֆրանսացին։

Բազմաթիւ խաբուած հաւատացեալները, ինչպէս կ'ըլլան առհասարակ բոլոր, դատի կանչած են զինքը։ Բայց մարդը դատական իշխանութեանց առջեւ է որ փաստած է իր հրաշագործ կարողութիւնը։ Բոլոր դատերէն դուրս ելած է անպարտ...։

Մէկը որ յաջողած է այս մարգուն կրօնական...հաւաքոյթին ներկայ ըլլալ, հետեւեալ կերպով կը պատմէ արարողութիւնները։

Վայսէնպէրկ ազգայնական է, ինքը եւ իր աղանդը կուսակից են նախկին վարչաձեւին եւ այն սրահը ուր տեղի կ'ունենայ արարողութիւնը, զարդարուած է կայսերական դրօշներով։ Նոյնիսկ խորանը.— քանի որ ամէն եկեղեցի իր խորանը պէտք է ունենայ,— Վիլհէլմի դրօշը կը կրէ։

Արարողական հանդէսներու մասնակցող այրերը կը կրեն կապտագոյն եւ ոսկեզօծ կոճակներով կարճազգեստ մը եւ բարդէ փոքր գտակ մը՝ որ զարդարուած է թիթեղեայ ճերմակ աղաւնիով մը։

Երբ հաւատացեալներու բազմութիւնը հաւաքուած է, նոր մարգարէն իր հետեւորդներով կը գործէ հանդիսաւոր մուտք մը։ Անմիջապէս կը լսուին ցաւի ճիչեր։ «Տէր»ը նշմարող կիները կ'իյնան յափշտակութեան մէջ։

Խենթերու հաւաքո՞յթ մը, պիտի հարցնէք։ Բայց մարգարէն իր հանդարտութիւնը կրկին կը հաստատէ, Ցամր ու հանդիսաւոր քայլերով կը բարձրանայ խորան, ուր իրեն եւ իր եօթ առաքեալներուն համար կ'սպասէ ութ բաժակ սուրճ։

Առաջին բաժակը փոքր ումպերով պարպելէ յետոյ՝ կ'սպասէ երկրորդ մըն ալ այս այլանդակ մարգարէն. այդ պահուն՝ ներս կը մտնէ դրօշակիրներու խումբը։

Եւ արդէն հաւատացեալներու յափշտակութիւնը կոխած է խենթութեան սահմանները։ Անիմաստ կանչերով կը թնդացնեն սրահը։ Այն ատեն իր հաւատարիմները հանդարտեցնելու համար, մարգարէն անոնց գլխուն կը սրսկէ վար տեսակի Բօլոնյի ջուր։ [illegible] Ու գերագոյն հաւատացեալներու հոգիները կ'ընդունին հոգւոյն սրբոյ շնորհը։ Կը հանգարտին անմիջապէս։

Մինչ այդ, «Տէր»ը արդէն ընտրած է երեք անմիտներ՝ զորս հիպնոսացնելով, նստեցուցած է բեմը ու յիմարութիւններ թափել կուտայ անոնց։

Վէյսէնպէրկ ճարպիկ խաբեբայ մըն է որ գիտէ իր անձը եւ գործը փրկել ոստիկանութեան հետապնդումներէն շնորհիւ իր ճերմակ պանիրին որ հրաշքներ կը գործէ...։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ԳԻՐՔԸ

ԴՐԱՄՆԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

— Մենք շատ կ'ապրինք, ես ու իմ դասակարգիններս. Նախ որովհետեւ լաւ կը խնամուինք, լաւ կը պահուինք եւ երբեք քիչ կ'աշխատինք, կամ բնաւ չենք աշխատիր։ Մեզի տրուած է հրամայելը։

Ուստի գիտցէք, ձեր բոլորին տատիկները գումարած տարիքը ունիմ ես, ու երիտասարդ եմ, կը տեսնէք։ Երկաթներս անթիւ են եւ միշտ յաղթական եմ եղած։ Տեր՞ծ եմ երբեւիցէ, չեմ գիտեր. չեմ ալ յիշեր. բայց առանձինս արդէն երջանկութեան բազմաթիւ ժամանակներ ունեցեր եմ։ Առաջին գործս՝ սաստիկ մը փորձարկելով անմեղ մը կախաղան հանեցի, դաշունահարեց մարդ մը։ Երկու եղբայրներ թշնամի դարձան։ Անհաշիւ են անոնք որ ինծի համար ուրացան արդարութիւն, գաղափար կամ պատիւ, երեք անձնասպաններու ատրճանակին գինը եղայ, իսկ [illegible] դաւաճանութիւններու անտառ մը եղած եմ։ Սակայն այս դեռ ոչինչ. կարողութիւնս անսահման է, երբ միացած եմ իմ եղբայրներուս ու զարմիկներուս, աճած ենք այն ատեն։ Վառօդ ու թնդանօթ պատրաստող գործարաններ կը բարձրացնենք։ Կը հաւաքուինք միջնորդներու վրայ ու պատ կը կազմենք ամբարներուն ու հացերուն առջեւ։ Անօթի հազար հազարներուն երգով կը մնան։ Չենք բաւականանար այդքանով. կը մղենք մարդիկը իրար ջարդելու, մեր միջնորդներուն տակ։ Երկիրներ կ'աւերենք, երկիրներ կը յայտ կ'ապականենք։ Սով ու համաճարակ։ Ու արիւնը մեր պարտէզներուն քով գիտնաք, ի՞նչ անուշ կը բուրէ... Այսպէս ենք մենք։ Զօր օրինակ. պատուոյ գիր ունենալու համար համաձայնագիր մը խնդրեց, այս խելագար՝ ձեզի հետ գիր ալ թուղթին տակ ձգեց փախաւ։ Կեանքիս ամէնէն անփառունակ ժամանակներէս մէկն է այս։

Կեցէք սակայն, տակաւին գործ կայ սկիւռիկայ ընտանիքին մէջ, կեցէք...

Պաշտպանող շարժումով մը գիրակ ձեռքերը տարածեց ոտքերուն քով խոնարհած դրամներու ժողովին վրայ։

Մայրիկ սկիւռը սարսափահար արթնցաւ։ Լոյս չկար դեռ. վախէն սիրտը ուժգին կը տրոփէր։ Դարձաւ իր ամուսնին ու կափկափեց.

— Ո՜յ տնաչէն, արթնցիր...

Այրը ընդոստ վեր ցատկեց։

— Ի՞նչ կայ անուէր, ի՞նչ անհրաւնորէն. գո՞ղ է թէ բազէ, աղուէ՞ս թէ բու է...

— Ոչ՛, հանդարտէ, այդ չէ հիմակ ու հիմա, նայէ թէ ինչ։

Աչքերով իր առաջին ընկճանուր յատկութիւններէն... ու նախապաշարումներէն, պատմեց բառ առ բառ իր երազը։

— Գիտէի՛, ո՛վ կնիկ, ո՛վ կնիկ. ձեզի որ մնայ ողջմտը, ողջմտները պէտք տեղ դժուկ կ'ունենան...

Խեղճ կինարմատը սրտառող լռեց. նոյնիսկ թէ ի՞նչ ունին արդէն ողջմտներ. այլ խոնարհ ձայնով.

— Ի՞նչ ընենք հիմա։

— Ի՞նչ պիտի ընենք, քանի առտու գլխուն փորձանք չէ եկեր, կ'ելլենք, եղածին պէս կը թողնենք սատանային փախուստը։

Այս կարգադրութիւնը բանաւոր թուեցաւ։

Արշալոյսը լուացած սկիւռներու ամոլը, էրիկ, կնիկ ծառէն իջան ու բաւական հեռանալէ ետք փորեցին ու թաղեցին։

Միայն, աճապարել պէտքը։ Ճիշդ անոնց թաղել կարգադրած պահուն, իրենց աղջիկը արթնցեր էր ու իրենց ետեւէն դուրս ելեր։ Ու իրենց թաղած տեղն ալ [illegible] տեսնելու փափին մէջ ձգեցին ու քանի դրամին ալ վրան նստաւ։

Ինչ եղաւ։ Ետ [illegible] Սկիւռիկը թափառեցաւ, ու թաղուած տեղը չգտնելով հանգիստ՝ հանգստեցաւ... անօթի գալէն։ Գոլը բերանը բացաւ ու հա՜ֆ, կէս պատառ ըրաւ։

Սալորի կուտն ալ գտնուեցաւ [illegible], մեծ չորչորանքներով հազոււ ճիւղ մը որմատ ջինած հողին մակերեսին կը մօտենար. ճիգցաւ դրամին ծանրութիւնը տանիլ, չըցաւ, մնաց։

×

Մեծ հայրիկը երբ վերջացուց, Սուրիկը, Վաշնիկը, Վարգիթեն ու Շարածը աչքերը ու քիչ մըն ալ բերանները բաց չտրուելիկեցին նայիլ։

— Ըսէ՛ տեսնեմ, Սուրիկ. գիտցեր մեծ հայրիկը. ի՞նչ ընելու էին սկիւռները իրենց գտած դրամը, ո՞ւր էր լաւագոյնը։

Սուրիկը քիչ մը մտածեց։ Բերանը գոցեց, բացաւ եւ թուքը կուլ տալով ըսաւ.

— Թող պահած առնէին, չօքօլա առնէին, անուշ առնէին...

— Յետոյ։

— Պաղ առնէին, եարէն պօնպօն, պօնպօն...

— Դո՛ւն, Վաշնիկ, ի՞նչ ընէին, հարցուց դառնալով միւսին։

— Մեծ հայրիկ, թող... թող խաղ՞ր Լիւքսէնպուրկի պարտէզին մէջ յաղթող «պալոն»ի մը...

— Նո՛ւ ըսէ։

— Այո՛, այո՛ նաւ մը առնէին. օթօ մը առնէին, հրացան մը, հրացան մը եւ խումբ մըն ալ զինուոր..

— Թաղէ՞։

— Չէ՛, կապարէ, կապարէ։

— Հապա, դուն ըսէ նայիմ Վարգիթեր, ի՞նչ ընէին։

— Ասոր տիկնիկ մը առնէին, ասոր հագուստներ, ասոր գլխարկ, ասոր կօշիկներ տիկնիկին, ու...

— Հասկցայ, ատաքս հագուստ կապաաս, միշտ ատաք աստր, կրկնեց մեծ հայրիկը, ուրի՞շ...

Ի՞նչ կ'ըսէք «պէպէքներ», միջամտեց Շարածը կէս յանդիմանական՝ փոքրերուն, չէ՞ք գիտեր որ սկիւռները քաղաք չունին, անտառին մէջն են, ինչ ընեն խաղալիք, պատոտ ունին, ինչ ընեն կօշիկները երբ մուշտակ ունին, նաւն ու զինուորներն ալ ծառին վրայ հանել չըլլար։

— Ի՞նչ ընէին հապա. հարցուց նորէն մեծ հայրիկը այս անգամ ուշադրութեամբ դարձած անոր։

— Ի՞նչ ընէին... քանի որ երկու սկիւռիկները հարուստանայ պիտի ըլլային, մայրիկը թող հաւասար բաժնէր դրամը. անոնք ալ ինչ ուզէին ընէին, իրենց վիզերէն թէ պոչերէն կախէին... ուզածնին ընէին։

— Ոսկին մէկ հատ էր։

— Թող ճանրէին։

— Ինչպէ՞ս, քաղաք չեղած տեղը սեղանաւոր կ'ըլլա՞յ։

— Հը՞, լաւ, թող հայրիկ սկիւռը (տակը չմնալու ջանքով մը միջամտեց տղան) իր սուր ատամներովը կիսէր ու զատ-զատ տար (ու դղալով կարծես ատամով ոսկի կիսելու անկարելիութիւնը), իսկ եթէ, իսկ եթէ ատամը փճանար, թող առկէ ատամ մը շինել տար, ու...

— Չեղա՛ւ, չեղա՛ւ Շարած, հոգիս, կը ճանչնա՞ս որ սկիւռ ատամնաբոյժ չեղած տեղ մը ոսկի ատամ շինող ատամնաբոյժ սկիւռ բնաւ չըլլար... Ու յետոյ ենթադրենք թէ ըլլար, ի՞նչ կ'ըլլար անտառին վիճակը, այդ մետաղեայ ատամներուն տակ, չէ՞ս կարծեր որ քա՞ւը մը գեղեցիկ ծառեր, ծառոց բարունակներ պիտի չորնային...

— Այն ատեն, ըսաւ Շարած գրգռուած երեք փոքրերուն քրքիջէն, ուրեմն լաւ ըրին... եթէ սակայն սկիւռիկը գալլին չհանդիպեր, սալորի կուտն ալ չծլլեր...

— Եթէ...

— Հապա ի՞նչ ընէին մեծ հայրիկ, վշտացած ու արտասանութիւնը ծռոցած աշակերտի ձայնով բողոքեց տղան, դուն ըսէ, ի՞նչ ընէին...

— Մեծ հայրիկը ժպտելէ դադրեցաւ.

— Ձեզ գիտեր, ըսաւ ծռանկատ։

— Ձե՞զ գիտեր... (չորս ձայն)։

— Այսինքն հը հա՛... առնէ դիւրին ինչ հոգեակներս, ամէնէն լաւը ան կ'ըլլար որ բերէին ինծի, ես ալ իրենց ուզածները կ'առնէի, եւ անմիջապէս։

Այս մէկը չէին խորհած։ Լռեցին հճայուած։

Ու անգամ մը եւս բաճկոնակին մէջ գտնուած բոլորակը ծնաց մեծ հայրիկին,

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(4) ՎԵՐՋ

բու վրայ, որմէք կ'ուղէին քաշուելով պայքարը։ 40 հոգի ձերբակալուեցան, 20ը կին։ 17 անձեր ալ վիրաւորուեցան։

Ու հետ մէկ տասպատարի մը հ.ա. ոստիկանութիւնը բռնութեամբ ցրուեց ամբոխ մը, որ հաւաքուած էր ցամքած գետի մը գոգը, եւ դրսէց հնդկական դրօշ մը, որուն շուրջ կառուցէ կար մը մղելին կինները, զայն չյանձնելու համար։ 30 կիներ ձերբակալուեցան։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

Գրինինկի յայտարարութիւններուն վերջ

Գրինինկի յայտարարութենէն գէշ տպաւորութիւնը մեղմելու համար արտասահմանի եւ մասնաւորաբար Ֆրանսայի մէջ, գերմանական կէս-պաշտօնական ղեկոյց մը կը յայտնէ թէ այս յայտարարութիւնները պէտք չէ ընդունուին իբր միակողմեան դրժում դաշնագրերու, «Բրինկի ծրագիրը պատուելու» ձեւով։

Գերման վարչապետին յայտարարութիւնները նպատակ ունեցած են յայտնելու տեսակէտը զոր Գերմանիա պիտի պաշտպանէ Լօզանի մէջ։

Հատուցումներու հարցին շուրջ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի տեսակէտներուն միջեւ, միութեան գիծ մը գտնելու համար կատարուող բանակցութիւնները ընդհատուեցան եւ անգլիական պատուիրակը վերադարձաւ Լոնտոն ուր իր տեղեկագիրը ներկայացուց կառավարութեան։ Տեսակէտը զոր Անգլիա պիտի պարզէ Լոնտոնի մէջ, իր ընդհանուր գիծերով ճշդուած է արդէն երկար ատենէ ի վեր։ Գրինինկի յայտարարութիւնները եկան փաստելու թէ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի մէջ, հանրային եւ պաշտօնական կարծիքները դեռ այնքան հասունցած չեն որ, կարելի ըլլայ ընդունիլ պարտքերու եւ հատուցումներու միանուագ ջնջում մը։ Անգլիոյ պատուիրակները պիտի առաջարկեն 5 տարուան երկար պայմանաժամ մը, պահանջելով միեւնոյն ատեն որ անոր աւարտումէն առաջ, կորովի միջոցներ ձեռք առնուին։

Ռուսիա եւ Մանչուրիա

Ճափոնի վարչապետը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թոքիոյի ռուսական դեսպանին հետ, հիւսիսային Մանչուրիոյ կացութեան մասին։

Ռուսական դեսպանը Ճափոնի վարչապետին յայտնեց իր կառավարութեան տարակուսանքը կարգ մը տեղեկագրերու հիման վրայ որոնց կը յայտնեն թէ Գիրինէն ճամբայ ճափոնական ուժերը յառաջխաղացման պիտի սկսին Խարպինի ուղղութեամբ՝ Արեւելեան Չինաստանի երկաթուղիին վրայ, ուր բոլշեւիկեան կառավարութիւնը շահեր ունի։

Ճափոնի վարչապետը հաւաստեց թէ մինչեւ որ Խարպինի մէջ ճափոնական շահերը չվտանգուին, ճափոնական յառաջխաղացում մը չի կրնար տեղի ունենալ։

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահը։ Օրակարգ՝ տեղեկատուութիւն երեք ամսուան գործունէութեան եւ զանազան հարցեր։

Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտադիր ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ կոմիտէութեան ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. Դրադարանը։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ կոմիտէն սահպազաբար խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Դրադարանը։

ԼԻՈՆ ՎԻԶԻ Անդրանիկ խումբի անդամական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին ընկ. Շ. Խաչատուրեանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սէն Թ'Անթուանի Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 5ին, ընկ. Յովհ. Վարդեանի բնակարանին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Կը հրաւիրուին նաեւ այն թեկնածուներ որոնց քննութիւնը վերջացած է։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

18 Յունուար շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Salon Chapeի մէջ. 84 Rue Chape Մարսէյլահայ Տրամադիկ Ստուդիան ղեկավարութեամբ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի կը ներկայացնէ

Շերլոկ-Հոլմս

Տոմսերու գինները ժողովրդական են։

Երեկոյթ-պարահանդէս

ԽԱՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ

ՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲԻն մէջ. 1 Bld. Carnot Ալֆորվիլ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Արեւելեան եւ եւրոպական պարեր կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ (24 Rue St. Victor)։ Կը խօսի Շ. Նարդունի հետեւեալ նիւթին մասին.— «Թէ ինչո՞ւ Հայկ. կիլիկիա մը ստեղծուեցաւ ԺԱ. դարուն»։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՎԱԼԱՆՍԻ Շապին Գարահիսարի Արփենտ Դաշտի Արծիւ միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Քաֆէ Ժիւստոնի սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն, վարչական փոփոխութիւն եւ այլ կարեւոր հարցեր։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տաճատ Յակոբեանները, իրենց մօր անունն Սառա, հօր անունն Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանակներին մէջ զանուող Սուրուճ գիւղը։

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Գ. Յակոբեանի, 14 Rue Orléan, Paris։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Նոր փնտռած գիրքեր

. ԹԷՕՖԱՆՕ Հեղինակ Բոլ Տիմիթրոպոլո (Բիւզանդիոնի հայազգի կայսրուհի. Զմիւռնէն է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին իր ոճրային արկածախնդրութիւններով։ Կը կարդացուի հեւ ի հեւ)։ Գին 25 ֆրանք։

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ. Հեղինակ Բոլ Տիմիթրոպոլո (Սուլթան Համիտի հարէմականներն ու անոր իր չարայլութիւններով եւ դաւադրութիւններով, մրծծինդի հայ երիտասարդ մըն է վէպին գլխաւոր հերոսը)։ Գին 30 ֆրանք։

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. Ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ, Ժորժ Սան ի սիրային ամէնէ գեղեցիկ վէպը։ Գին 1 ֆրանք։

ԽԵՆԹ ԵՒ ԶԱԼԱԼԷՆԴԻՆ. Րաֆֆիի։ 25 ֆրանք։

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Պրինս Միքայէլեան մը կ հրատարակութիւն ... Գին ... ֆր ...

ԱՆԱՀԱՅԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գրեց Սաս վանի։ Գին ֆրանք։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լեւոն Գեւոնեանի 17, rue Dameme, Paris (13).

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1777

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

(ՆՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
15 JANVIER 1932

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇՈՇՈՐԹԱՊԱՏՈՒՄ

Երեւանի փարիզեան կոյնակը բան-գործ րրած է. սրտառո՛չ լրջութեամբ մը հրատարակութեան տալ բողոքի բանաձեւեր՝ «ընկ. Դ. Շահվերտեանի դէմ դաշնակ Բիւրոյի կողմէ կազմակերպուած ահաբեկութեան» առթիւ։

Շաբաթը երեք օր, քանի մը փոփոխակներ լոյս կը տեսնեն այս զարչելի բանսարկութենէն, որուն հեղինակն ու խմբագիրն է հաչակաւոր ջօկը։ Ծեքծեքտակութիւնը բարեզարդելու համար, մարդիկ նոյնիսկ ժողովներ կը գումարեն, ճառ կը խօսին եւ յետոյ բանաձեւ կը քուէարկեն, որպէսզի արար-աշխարհ համոզուի, հաւատայ թէ Դաշնակցութիւնը իսկապէս մահափորձ կազմակերպած է Շահվերտեանի դէմ...

Թուրք թերթերն ալ այս զարչելի «շանթաժը» փորձեցին Ըմէթ փաշայի համբորդութեան առթիւ։ Բայց աւելի խելօք փրթան։ Քանի մը օր գրեցին։ Փորձեցին իրենց ուզած ելքը տալ զատական քննութեան։ Իսկ երբ տեսան որ չափազանց վրան-բաց է սուտը, կարճ կապեցին եւ սկսան ուրիշ հաւկիթներ ածել։

Մինչդեռ մեր շոշորթները որոնց գլուխը մազ-մօրուք ճերմկած «զաղաքացիներ» ալ կան, կը շարունակեն ճառ խօսիլ եւ թուղթ մրոտել գործ եփել եւ վարկ մուրալ զազրելի բանսարկութեամբ մը։ Կը շարունակեն արիւն պղտորել բացարձակապէս անզօյ, յերիւրածոյ «մահափորձի» մը առթիւ։

Զրպարտէ՛, ստէ՛, կրցածիդ չափ մուր քսէ,— միշտ բան մը կը մնայ։ Եւ ջօկը իսկական հօտ — ճղակոտր կ'ըլլայ, իր շինած սուտը հանրային սեփականութիւն դարձնելու համար։

Տակաւին չզտնուեցաւ մէկը, պարկեշտ մարդ մը, որ համարձակէր գիտել տալ թէ չափը կ'անցընեն։ Նոյն ինքն Շահվերտեանը, որ տեղեակ է ամբողջ անցուդարձին, որ գիտէ ինչպէս տեղի ունեցաւ ծիծաղելի դէպքը, ան ալ քաջութիւնը չունի կարգի հրաւիրելու «թօկից փախածները»։ Ընդհակառակն, կարծես հաճոյքով կը կարդայ թուղթին յանձնուած բոլոր զառանցանքները, որոնք աժան հերոսութեան մը փառապսակը պիտի պարգեւեն իր չոր գլխուն։

Բայց ոչինչ։ Թող շարունակեն այսպէս, իբրեւ էրած սրտի մխիթարանք։

Թող սեւով ճերմակի վրայ շարունակուի շոշորթապատումը, մինչեւ որ յետին սպուշն ալ զինուորագրուի կարաւանին, եւ բարի վարուց վկայագիր մը հասնի Երեւանէն։

Մենք ոչինչ կը կորսնցնենք քսութեան եւ ցնդաբանութեան այս ցուցահանդէսէն։ Իրենք եթէ կը շահին, այդ ալ օգուտ է։

Որովհետեւ, կ'ապացուցանէ թէ Դաշնակցութեան մղձաւանջը այնքան խուճապի մատնած է այս ջղագարները, որ ստուերը իրականութեան հետ կը շփոթեն եւ չեն կրնար անկողին մտնել, առանց «փէչ»էրինները անիծելու եւ հալածելու։

ՆԵՐԵԼԻ ՉԷ ԶԳԶԳԵԼ

Այս կիրակի տեղի կ'ունենայ Փարիզի Աղքատախնամին կողմէ հրաւիրուած խորհրդակցութիւնը, գործազրկութեան տագնապին առթիւ։

Ինչպէս գրած էինք, անցեալ կիրակի յետաձգուեցաւ ժողովը, մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով։

Ողբալի բան պիտի ըլլար, եթէ այս կիրակի ալ կրկնուէր միեւնոյն պատմութիւնը։

Ոչքան կրցանք սաուգել, տեսակէտի տարբերութիւն չկայ հիմնական հարցի մասին — Աղքատախնամը ստանձնելով նախաձեռնութիւնը, բոլոր ազգային մարմիններու, կազմակերպութեանց եւ Հայրը. Միութեանց մասնակցութեամբ կը կազմուի անկախ. ինքնավար Յանձնաժողով մը, գործազրկութեան տագնապին համար։ Անշուշտ Աղքատախնամն ալ կ'ունենայ իր ներկայացուցիչը, ինչպէս միւս բոլոր կազմակերպութիւնները։ Եւ կը մշակուի գործունէութեան ծրագիր մը, ինչպէս եւ նախահաշիւը։

Մենք այդ ծրագիրը կ'առնենք շատ լայն իմաստով։ Ոչ միայն անմիջական օգնութիւն, այլեւ վարչական դիմումներ, գործ ճարելու միջոցներ, ի հարկին տեղափոխութիւններ։

Անհրաժեշտը՝ գործին արագ եւ լայն կազմակերպութիւնն է։ Այնուհետեւ հարցերը ինքնին կուգան սեղանի վրայ, եւ կը ճշդուի ոչ միայն աշխատանքի ձեւը, այլեւ մասնակցող իւրաքանչիւր հաստատութեան պարտականութիւնը։

Ներելի չէ ո՛ր եւ է նոր ձգձգում, Ոչ ալ վերապահութիւն կամ կզզիացում, Կիրակի օր ժողովի կուգան բոլորը, եւ կը խօսին ինչ որ կը մտածեն։

Գործազրկութիւնը համայնքային դեղ չունի։ Պետութիւններն անգամ իրենց կարելին է որ կը փորձեն։

Ուրեմն, ո՛վ որ խելօք ծրագիր մը ունի, մէջտեղ կը դնէ զայն, կացութիւնը կը պարզուի հանգամանօրէն։ Եւ խօսքերն ու բաղձանքները ձեւ ու մարմին կ'առնեն։

Զգձգումը ներելի չէ մանաւանդ անոր համար որ, արդէն իսկ անհամբերութեան նշաններ կը տեսնուին գաւառի մէջ։

Ամիսներէ ի վեր երկի փ ողի լուրեր կը հասնին հայաշատ կեդրոններէ։ Կան որ վհատած են։ Ուրիշներ իրենց գլխուն ճարը կը նային զանազան միջոցներով։

Անհրաժեշտ է համախմբել բոլոր ճիգերը եւ ընդհանուր ուղեցոյց մը ունենալ, որպէս զի աւելորդ եռանդ չվատնուի։

Ուրախալի է որ ամէն կողմէ կը շեշտուի համագործակցութեան պահանջը։

Թող առաջին քայլն ըլլայ ինքնապաշտպանութեան կազմակերպութիւնը՝ գործազրկութեան դէմ։

Եւ թող Փարիզը բարի եւ կենդանի օրինակ մը տայ, վերջապէս։

Մինչեւ այսօր, անգործութեան կամ ներքին պառակտումներու բոյն մը համարուած է Լոյս-Քաղաքը։

Պիտի կրնա՞նք հերքել այս տխուր իրականութիւնը, գոնէ մէկ ձեռնարկով։

Շ.

ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԻ ՄԸ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ՁԵՌՔԸ

Թուրք ընդդիմադիրներու Փարիզի օրկանին La République Enchaînée-ի թղթակիցը կը գրէ Էնկիւրիէն.— Անշուշտ կարդացիք քէմալական մամուլին մէջ թէ մեծ տարողութեամբ գործողութիւն մը կը ծրագրուի արեւելեան նահանգներուն մէջ։

Այսուհանդերձ, նոյն այս մամուլը կը զգուշանայ ուժերու այս սփռումին պատճառները յայտնելէ։

Ահա թէ իրականութեան մէջ ինչ են այս արշաւին պատճառները։ Տերսիմ կը գտնուի Շէյխ Րիզան որ մեծ ազդեցութիւն եւ ժողովրդականութիւն ունի այդ շրջանի բնակչութեան մէջ։ Այս է պատճառը որ Էլազիզի վալին՝ Նիզամէտտին քանիցս փորձեր էր զայն մէջտեղէն վերցնել։ Այս նպատակով, վալին հրաւիրեր էր որ խորհրդ. երթայ, բայց անոր բոլոր հրաւէրները բախեր էին շէյխին մերժումին։

Իր նպատակին հասնելու համար, Էլ Ազիզի վալին ի վերջոյ յարաբերութեան մէջ մտեր էր Շէյխ Րիզայի զաւկին հետ, զոր խարբերդ բերել տուեր էր՝ իր զաւկին խնդրանքներուն վրայ, Շէյխ Րիզա ի վերջոյ Նիզամէտտինի թօվը դրկեր էր երեք քիւրտ աղաներ, իր յաւագոյն գործակիցները։ Ասոնք, Ցազիւ քաղաք հասած, ձերբակալուեցան եւ բանտարկուեցան։ Ըրմէ վերջ, Նիզամէտտին, եռթադրելով որ Շէյխ Րիզա տկարացած է իր լաւագոյն գործակիցներուն կորուստով, սկսաւ զայն հետապնդել Շանդերլեան ամուր ուժերու կերպով վերջացաւ քէմալական ուժերուն համար։ Վալին եւ իր հետեւորդներէն շատերը գերի բռնուեցան։ Այս ծախողութեան առջեւ, Էնկիւրի աւելի նախընտրեց բանակցիլ, քան թէ նոր արշաւախումբ մը դրկել։ Շէյխ Րիզա վալիին փրկութեան համար ալայման դրաւ ազատ արձակել իր զաւակը եւ իր երեք գործակիցները։

Էնկիւրիէն նոյն թերթին կը տեղեկացնեն թէ վերջերս, 2 մտաւորականներ սուրիական սահմանը անցած են մէկը քաւական հիւրական պարագաներու տակ։ Մէկը Մէհմէտ պէյն է, ուսուցիչ Աք Սէրայի դպրոցին (Գոնիա), միւսը՝ սպայ մը որ կը հրամայէր քրտական ըմբոստութիւնը ճզմելու ղրկուած գունդերէն մէկը։

Առաջինը՝ Մէհմէտ պէյ որ ուրիշ հինգ բարեկամներու հետ, ութ ամիս առաջ ձերբակալուեր էր իր ռուսասիրական գաղափարներուն համար, արգելափակուած էր Աք-Սէրայի բանտին մէջ։ Վերջերս ինքը եւ իր ընկերները յաջողեր էին ծեղք մը բանալ բանտին մէկ պատին վրայ եւ վերագտնել իրենց ազատութիւնը։ Բայց, ոստիկաններու կողմէ նշմարուելով, իր հինգ ընկերները բռնուեցան եւ սպաննուեցան, մինչ ինքը կը յաջողէր փախիլ։

Անունը փոխելով, յաջողած է սահմանն անցնիլ եւ ներկայիս կը գտնուի Դամասկոս, ջիշեալ սպային հետ։

ՄԱՀ ԿՈՐՏԸՆ ՊԷՐՐԻԻ

Փարիզի մէջ, կոկորդի գործողութենէ մը յետոյ, յանկարծամահ եղաւ Պ. Կորտըն Պէրրի, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Եւրոպայի ներկայացուցիչը, որ յետոյ նշանակուեցաւ Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչ։ Թաղումը կատարուեցաւ Փարիզի ամերիկեան եկեղեցիին մէջ եւ մարմինը պիտի փոխադրուի Նիւ-Եորք։

Հանգուցեալը եռանդուն աշխատանք թափած է հայ որբերու եւ գաղթականներու տեղաւորման համար։

ՀԻԴԼԵՐԵԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Աւստրիոյ Հիդլէրեանները եռանդագին կը գործեն Պուլկարիոյ եւ Ցեւնաստանի մէջ, միջնորդ մը յառաջ բերելու համար այս երկիրներու ազգայնականներուն միջեւ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ԿՌԻՒ ՖԻՔՍԻ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Այր եւ կին տասը հոգի ձերբակալուած

Անցեալ ուրբաթ օր Ֆիքսի հայ գաղթակայանին մէջ կռիւ մը տեղի ունեցած հայերու եւ յոյն ոստիկաններու միջեւ։

«Նոր Օրօհանանեան» կերպով կը պատմէ կռիւին պարագաները (10 Յունով).—

Հայաստան գաղթողներու փարանկաները, Ֆիքսի մէջ գնած էին մաս. նաւորապէս Լավրիոնէն եկած աղքատ բանուորներ։ Ցեղոյն յոյն սիլոգոսին կողմէ ձեռք բերուած էր խնամատարական նախարարութենէն հրամանագիր մը, որով կ'արգիլուէր փարանկաներու առուծախը։

Ազգ. կեդր. վարչութիւնը իր կողմէն կատարած դիմումներուն իբրեւ արդիւնք՝ յայտարարած էր թէ վերոգրեալ որոշումը միայն պետական հողերու վրայ կառուցուած հողերու մասին է։

Մինչդեռ տեղւոյն ոստիկանութիւնը առանց խտրութեան, բազմաթիւ հայերու նոր գնած փարանկաները կը կնքէ եւ զանոնք փողոց կը ձգէ։

Այս անարդարութեան դէմ, վարչութիւնը սկսած էր օրինաւոր ճամբայով դիմումներ կատարել, նոյնպէս հեռագրով իր խնդրանքը իմացուցած էր վարչապետ Պ. Վէնիզէլոսին։

Մինչ այդ, Ֆիքսի մէջ գտնուած քանի մը խելագար փանջունիներ գործի վրայ կ'ուզեն երեւալ։ Հին գչուրթի երեկոյ ծաւալքոյթ մը կը կազմակերպեն ազգ. վարժարանի սրահին մէջ, նախապէս սպառնալու վրայ յայտարարութիւններ փակցուած էին, Ցրուելով փարանկաներէն դուրս հանուած եւ դեռ հանուելիք ժողովուրդը։ Հաւաքոյթին ներկայ կ'ըլլան եւ կը բանախօսեն յոյն համայնավարներ եւ կը հրահանգեն առաւօտ կանուխ, քանդել փակուած տուներու կնիքները եւ ներս մտնել։ Գրգռումը կը հասնի իր գագաթնակէտին. ներկաները կը հաւատան այս խելագարներու խօսքին։

Ուրբաթ առաւօտ այդպէս ալ կը վարուին. բանալով փակուած տուները ներս կը մտնեն։ Բազմաթիւ ոստիկաններ վրայ կը հասնին եւ կոպիտ կերպով դուրս կը նետեն զանոնք ը'ըդդիմացողներէն ոմանք ծանրօրէն կը ծեծուին, իսկ ծեծուողները հայհոյութիւններով կը պատասխանեն ոստիկանութեան։ Ձերբակալուած են ընդդիմացողներէն այր եւ կին տասը հոգիներ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պ. Փիեռ Լավալ կազմեց դահլիճը

Դահլիճին հաւաքական հրաժարումէն յետոյ, զոր Պ. Լավալ ներկայացուցեր էր Հանրապետութեան Նախագահին, կրկին իրեն յանձնուեցաւ նորին կազմութիւնը։

Նոր դահլիճը որ կազմուեցաւ մէկ քանի ժամուան խորհրդակցութենէ յետոյ, տարբերութիւն մը չունի նախորդէն։ Հանգուցեալ պատերազմական նախարարին Մաժինոյի տեղը անցած է Պ. Թարտիէօ, երկրագործական նախարարը, որուն խօսքը կ'ըլլար արդէն։ Հին դահլիճէն կը բացակայի միայն արտաքին նախարարը Պ. Պրիան։

Վարչապետութեան հետ արտաքին նախարարութիւնն ալ ստանձնած է Պ. Լավալ։

Իսկ ներքին եւ երկրագործական նախարարութիւնները յանձնուած են նախկին փոխ-նախարարներուն։

Լօզանի ժողովէն առաջ

Անգլիոյ նախարարական յանձնախումբը զբաղեցաւ հատուցումներու հարցին վերաբերեալ տեղեկագրին մանրամասն քննութեամբ։ Տեղեկագիրը տրուած է Անգլիոյ պատուիրակին կողմէ, որ երկու պետութեանց տեսակէտները հաշտեցնելու համար, բանակցութիւններ էր վարեր ֆրանսայի պատուիրակներուն հետ, Փարիզի մէջ։

Անգլիոյ տեսակէտը վերջնապէս չէ ճշդուած դեռ։ Ցակայն նախարարական յանձնախումբին խորհրդակցութիւնները յանգած են հետեւեալ երկու հիմնական կէտերուն.

1) Պահպանում Եընկի ծրագրին։

2) Անմիջական, դրական եւ կարելի չափով կարեւոր օժանդակութիւն Գերմանիոյ։

Այս երկրորդ կէտին վրայ է որ Ֆրանսա եւ Անգլիա համակարծիք չեն. Ֆրանսա տրամադիր չէ վճարման երկարամեայ յետաձգում ընդունելու Գերմանիոյ պարտքերուն համար։

Անգլիական կարգ մը շրջանակներ յայտներ էին թէ Գրիւնինկի յայտարարութիւնները ծառայած են աւելի անհաշտ դարձնելու Անգլիան՝ հատուցումներու հարցին հանդէպ իր դիրքին մէջ։ Պաշտօնական աղբիւրներ ո՛չ կը հերքեն ոչ ալ կը հաստատեն։ Ցակայն կէս-պաշտօնական շրջանակներ կը շեշտեն թէ «անգլիական կառավարութիւնը որոշած է իր քաղաքականութիւնը հետապնդել համաձայն դաշնագրերը յարգելու հիմնական սկզբունքին եւ նկատի ունենալով այսօրուան կացութիւնը, առանց ազդուելու ճառախօսական ցոյցերէ...»։

Գործազուրկները ցոյց կը կատարեն

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պուլկարիոյ մէջ անգործներու կատարած ցոյցին մասին, հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները կը տրուին։ Հակառակ ցոյցերու կազմակերպիչ համայնավար կոմիտէին եւ 100է չափ անդամներու նախօրօք ձերբակալման, ցոյցեր կատարուեցան Սոֆիայի, Փլովտիվի, Խասքովայի, Շումէնի, Պուրկասի, Սթարա-Զակորայի մէջ։ Կարգ մը վայրերու մէջ, ցուցարարները կարմիր դրօշ պարզեցին։ Ծանր խառնակութիւններ պատահեցան Պրացիկորոյի մէջ։ 10է չափ ցուցարարներ վիրաւորուեցան։

Կառավարութիւնը 20 միլիոն քուէարկած է, անմիջապէս բաշխուելու համար անգործներուն։

Վերջերս քուէարկուած նորման օրէնքին հետեւանքով, որմէ հարիւրին հինգ չափով կ'օգտուին քաղաքական բանտարկեալներն ու աքսորականները, մնացեալ քաղաքական բանտարկեալները բողոքի ծոմ սկսած են պահել, յանուն ազատ ձեւի ի վեր։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Թէյլէյի մէջ հազարաւոր անգործներ ցոյց կատարեցին անգործութեան նպաստի նուազման դէմ։ Գործազուրկներու պատուիրակութիւն մը որ կ'ուզէր տեղական իշխանութեան ներկայանալ, մերժուեցաւ եւ երբ մզուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ որուն վրայ կոփիներ ծագեցան։

Բօլթօնի մէջ եւս, ցուցարար անգործներ ժամերով փողոցները բռնեցին՝ բողոքելով նպաստի նուազման դէմ։ Ոստիկաններու ձիերուն տակ կախառուեցաւ կին մը՝ իր զաւկի մանկիկով։

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 10

Գ. Ց.	20.
Ա. Խոնդկարեան	25.—
Բժ. Տէր Գաւթեան	10.—
Լ. Թ.	30.—
Ա. Գաբրիէլեան	20.
Գումար՝	105.—
Ցրդ. ցանկին գումարը	2333.
Ընդհ. գումար	2438.

ՍՈՒՐԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հալէպէն մեր սեփ. թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ, Հալէպի ընտրութիւններուն մասին.—

Դեկտեմբեր 20ին, Հալէպի մէջ կատարուեցաւ Սուրիոյ Երեսփ. Ժողովի Բ. կարգի ընտրելիներու ցանկը. խաղաղ պայմաններու տակ, իսկ յաջորդ օրերուն սկսան ազգայնականները աղմկել հրապարակը, առանց տեղեակ ըլլալու ընտրութեան արդիւնքին։ Այս լարուած վիճակը շարունակուեցաւ 15 օր. այս ժամանակամիջոցին, երբ բողոքի նշան խանութներն ու վաճառատուները փակուեցան, առուտուրը կանգ առաւ, գործերու ընթացքը կասեցաւ, ատ հաստատ Ուրբաթ օրերը աւելի զանգուածային կերպով տեղի կ'ունենային ցոյցերը, այնպէս, որ ցոյցի պահուն մեռան 8-10 անձեր եւ վիրաւորուեցան մօտաւորապէս 30 հոգի. որոնցմէ մէկ քանին մահացաւ։ Իսկ յունուար 5ին կատարուեցաւ Բ. կարգի թեկնածուներու ընտրութիւնը, շահեցան կառավարական թեկնածուները ամբողջութեամբ։

ԾԱՆՕԹ.— Քրիստոնեաներէն ոչ մէկ զոհ. մեռնողները բոլորն ալ իսլամներ են։

ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԸ

Փարիզաբնակ Արաբ Սուրիացիներու ընկերակցութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հաղորդած է մամուլին.

— Մասուլի մէկ մասը առանց մեկնաբանութեան հաղորդեց կարծեցեալ «պարտութիւնը» սուրիացի հայրենասէրներուն՝ վերջին ընտրութեանց ընթացքին, ինչ որ թոյլ կուտար ենթադրել թէ հինգ տարիէ ի վեր Պ. Փոնսոյի այնտեղ վարած քաղաքականութիւնը յաջողած է։

Ճշմարտութիւնը բոլորովին տարբեր է։

Արաբ Սուրիացիներու Ընկերակցութիւնը կը հաւատայ թէ իր պարտականութիւնն է հանրային կարծիքին դզուշացնել ընդդէմ գիտուածաւոր լուրերու։

Իրօք, Դամասկոսի եւ Համայի մէջ, ընտրութեանց ազատութիւնը խափանելու համար, ոստիկանութեան կատարած արիւնահեղ միջամտութիւններուն հետեւանքով, ընտրութիւնները յետաձգուեցան։ Հալէպի մէջ, սուիններու սպառնալիքին տակ՝ ատիպեցին ժողովուրդը որ քուէարկէ ի նպաստ մարզպանութեան ցանկին, որուն գլուխը կը գտնուէր Թուրք ծագումով արկածախնդիր մը։

Ժողովուրդը մերժեց եւ իր քուէի ազատութիւնը պահանջեց։ Պաշտօնեաներն ու հրապարակները պատասխանեցին եւ հազարաւոր մարդեր հնձեցին։ Բազմաթիւ կիներ վայրենութեամբ վիրաւորուեցան կամ ձերբակալուեցան եւ քաղաքին բնակիչներուն պարտադրուեցաւ մեծ գումարի մը վճարումը, անշուշտ զանոնք ջարդող ռումբերն եւ փամփուշտները վճարելու համար։ Վերջապէս այս հազար ընտրութեանց նպաստաւորելքը աւելի ամբողջն ապահովելու համար, Պ. Փոնսօ բանտարկել տուաւ Հալէպի հայրենասէր կուսակցութեան ղեկավարներն ու թեկնածուները՝ հասարակ գաղտապարտեալներու հետ։ Այս իրողութիւնները անհերքելի են։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐԻՆ՝ ՆԵՐՍԷՆ

Բ.

ՄԱՄՈՒԼԻ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Մինչ ընդդիմադիրները արտասահմանի մէջ կը սաստկացնէին իրենց պայքարը քէմալական վարչաձեւին դէմ, երկրին ներսը ուրիշ ընդդիմադիրներ՝ գլխաւորութեամբ Արիֆ Օրուճի («Եարըն»), քննադատական խիստ յօդուածներ սկսան ... [illegible]

... [illegible] թեան դէմ։ Անոնց տեղ կը յանձնարարէին Թմբին (ըլխամուր) իբրեւ ազգային ըմպելի։ ... [illegible]

ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

[illegible]

ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏ

[illegible]

ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ

[illegible]

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

[illegible]

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՅՔԱՐ ԾԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Մարդը կը ծնի առոյգ, կեանքի ծարաւը, ու տարուէ տարի ... [illegible]

... [illegible]

ՎԱՀԷ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

1931Ի ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

«Լը Թան»ի մէջ Հռ. Ամանիէօ կը գրէ, կարճ ակնարկ մը նետելէ յետոյ 1931ի տնտեսական կեանքին վրայ.— Պէտք է զգուշանալ շատ յոռետես եզրակացութենէ մը։

... [illegible]

ՀԱՄԻՋԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ

[illegible]

ԻՆՉՊԷՍ

ՏԵՒԱԿԱՆԱՑՆԵԼ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

[illegible]

ևն սերունդ կարենան յաւիտեան գտնել իրենց մտաւոր սնունդը։

2. Ստեղծել եւ պահել միաձայն երաժշտախումբ մը, որ ապրեցնէ հայ Երգը, եւ գուցէ ներդաշնակօրէն, եթէ կարելի է, հայ Պարը։

3. Ստեղծել եւ պահել կեդրոնական հաւաքավայր մը, ուր մշտապէս յաճախումով հաստատ սերունդը ժամանակ չփման մէջ գտնուի աւանդական դէմքերու հետ, եւ չմոռնալու, խօսելու, վիճաբանելու ձեւով կարող ըլլայ ճանչնալ իր անցեալը իր պատմութիւնով, գեղարուեստով ու գրականութիւնով եւ պատրաստուի վաղուան հայ մտաւորականը դառնալու։

4. Ստեղծել հրատարակչական մը որուն որոշ ծրագիրի մը համաձայն լոյս ընծայած երկերը ընդունակ ըլլան թափանցելու ամէն խաւերու մէջ, [illegible] թէ նորերը եւ զարգացման տենչը արթնցնեն գաղթն աւծանելու վտանգին ենթակայ ազգին զաւակներուն հոգիին մէջ։

5. Հիմնել գիշերային դասախօսութիւններ, ոչ թէ դպրոցի այլ յարմարական ձեւով, որոնց հետեւողները վարժուին եւ ծանօթանան հայ մշակոյթի ու դպրոցներուն։

6. Սարքել վիճաբանական ժողովներ, որոնց մէջ ծծծուին ամէն [illegible] հայ հոգին արթուն ու լարուած պահելու համար կեդրոնաձիգ ուժի մը շուրջ։

7. Կազմակերպել գրական երեկոյթներ կամ ցերեկոյթներ, որոնց միջոցով կենդանի պահուի սէրը դէպի հայ միտքը եւ հայ կեանքը։

8. Կազմակերպել հայ քաղաքակրթութիւնը եւ գեղարուեստը օտարներուն ծանօթացնող դասընթացներ, որպէսզի [illegible] մասին [illegible] ու մոլար գաղափարները եւ յարգանք ու պատկառանք ներշնչելու ամէն բանի հանդէպ որ հայ ժողովուրդը ունի իբր սեփական արժէք։

9. Փրկել մանաւորապէս Նոր [illegible] հայ [illegible] անտեսուած ու լքուած գիրքեր [illegible] հայ մշակոյթին ու զրկուած անոր բոլոր բարիքներէն։

Այսքան շնորհակալ ըլլալ այս ամէնը, [illegible] այս սրբազան պարտականութեան մէջ, որպէսզի հայ Մշակոյթը ճանաչէ իր կոչումին բարձրակէտին եւ դադրի ըլլալէ միայն անցեալի [illegible] ժամանց մը։

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

ԵՐԿՈՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

Արդէն հնացած հէքեաթ մը՝ առաջինը, խորհրդաւոր ու շքեղ հնաւոր ափերու վրայ, երեկոյ մը, մութի մը խարխլած ձեղունին տակ մարմին առած։

Երկրորդ 3 սերունդ առաջ գրեթէ։

Ձայն տուեցողները կը ցանցառին, իր ժամանակակիցները ճերմակ մազեր ունին այսօր։

Երանելիներ տարեկան է այսօր Դպրոցասէրը։

Հէքեաթային ծնունդ մը, ազգային վերածնութեան նոր շրջան մը։

Ո՛վ պիտի կրնար մի առ մի յիշել՝ տասնեակ տարիներու այդ ճակատագրական շրջանին Դպրոցասէրի քուրայէն դուրս եկած մանկամարդ ուսուցչուհիներու կեանքն ու կատարած առաքելութիւնները, պատմական լքուած, [illegible]՝ բայց լոյսի ծարաւի հայ շինականին քովիկը։

Հէքեաթնե՛ր... անուշ ու վարդագոյն հէքեաթներ, նախարաններ ազատամարտին կարմիր ոդիսականութեան։

Ո՛րբ... ո՛րբ...

Կէս դարէն աւելի։ Ի՜նչեր տապալեցան, քանիներ ինկան. շինական բոյնը աւեր, ծնունդին պատմական մասը քանդուած, այսօր Դպրոցասէրը մեր գիրկն է ապաստանած իր որբերով։

Նպատակը չէ փոխուած. ճանբան շեղած է պահ մը, արհաւիրքի օրերուն սրբազան եւ անհրաժեշտ պահանջին համեմատ.

Եւ դեռ ո՜րքա՛ն ընելիքներ կան։

Ո՛ր հայը պիտի զլանար այսօր, այդ պատկառելի հաստատութեան կէս-դարադարձին, իր համակրանքը եւ սէրը ընծայաբերելու [illegible] հօրէն։

«Հէքեաթ» մը նորածին, — Դպրոցասէրի սանուհիները պիտի պատմեն զայն երգելով ու պարելով Փարիզի գաղութին, այս կիրակի, Mutualitéի բեմէն, լոյսի եւ գոյնի, ձայնի եւ ձեւի ներդաշնակ ու հեշտալուր տեսարաններուն մէջ։

«Հէքեաթ»ը Դպրոցասէրի երաժշտութեան ուսուցիչ Պ. Գասպարեանի մէկ նոր գործն է։

Ձայնի ուղեկ անգղտանապաշտութիւններ ընել նիւթի եւ երգի մասին.

Կարելի է սակայն յայտնել որ ան հէքեաթն է որբուհիի մը (Տիկին Գասպարեան), որուն շուրջը կ'ապրին Դպրոցասէրին մանկամարդ սանուհիները (ծաղիկներ), անոր սիրուն փոքրիկները (գաճաճներ), առանց հաշուելու գինուորները, թագաւորը, որսորդ եղբայրները։ Անկասկած մեծ հաճոյք եւ զարմանք պիտի պատճառէ M. Benoistonի երգը — Ֆրանսացի basse մը՝ որ հայերէն կ'երգէ

«Քանի՛ քանի՛ նապաստակ»։

Մասնաւոր անցողակի Տիկին Գասպարեանի եւ Գարեգ Փափազեանի Duo՛ն, «Ո՞վ Հզօր Արքա՛յ», որ ներդաշնակութեան եւ գոյնի գեղեցիկ համադրութիւն մըն է։

Trio մը — Տիկ. Գասպարեան, Պ. Պ. Benoiston եւ Փափազեան (թէնէօր) — որուն հայկական նկարագիրը հաճելիօրէն կը զուգաւորուի եւրոպական թեթեւ երանգով մը՝ առանց կորսնցնելու իր նկարագիրը եւ ինքնուրոյն դրոշմը.

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին շրջանաւարտներ

Երեւանէն կը հեռագրեն Թիֆլիզի «Պրոլետար»ին թէ յունուար 4ին, Արուեստի Տանը մէջ տեղի ունեցաւ անասնաբուծական համալսարանի առաջին շրջանաւարտներուն հանդէսը։

Թէեւ նախապէս որոշուած էր անասնաբուժական համալսարանին շրջանը լրացնել հինգ տարիէն, սակայն ետքէն բարեփոխուեցաւ այդ որոշումը եւ «հարուածային» կերպով շրջանը երեք տարիէն լրացուցին առաջին ընթացաւարտները, որոնք 188 հոգի են։ Ասոնց 11ը կուսակցական, 35ը կոմունիստ երիտասարդներու միութեան անդամ։ 46ը՝ հայ, 20ը՝ Վրացի, 14ը՝ Թուրք, 14ը՝ զանազան ազգերէ։

Բոլոր շրջանաւարտները պիտի աշխատին Անդրկովկասեան հանրապետութիւններուն մէջ, վարելու գիւղատնտեսական կազմակերպութիւնները։

Օդանաւային գիծեր

«Պրոլետար», խարմացնելով հին լուր մը, 1 յունուարին կրկին կը տպէ այն որոշումը, որ կը ծրագրէ 2500 քիլոմեթր երկարել Անդրկովկասեան օդանաւային գիծերը, որոնք ներկայիս չորս են։ Նոր գիծերը պիտի հաստատուին հետեւեալ ուղղութիւններով.

— Թիֆլիս - Սոչի.
— Բագու - Քութայիս - Մեստիա.
— Բաթում - Երեւան - Բագու։

Հանքային ջուրերը պիտի կապուին Թիֆլիզի եւ Երեւանի հետ, կովկասեան լեռնաշղթային զուգահեռ անցնող օդանաւային ուղիղ գիծով մը։

Անդրկովկասեան օդանաւային հաղորդակցութիւնը աւելի կատարելագործելու համար, կը պատրաստուին նոր տեսակի օդանաւեր, որոնք կը թռչին ժամը 150 - 160 քիլոմեթր։ Ցետոյ, դէպի Մոսկուա օդանաւային հաղորդակցութիւնը անընդհատ շարունակելու համար, ամբողջ ճամբուն երկայնքին պիտի հաստատուին ելեկտրական փարոսներ, որպէսզի օդանաւերը կարենան շարունակել իրենց թռիչքը գիշերներն ալ։ Այսպէսով կը յուսացուի Թիֆլիզէն Մոսկուա օդային ճամբորդութեան տեւողութիւնը կրճատել մէկ օր ու գիշեր։

Գաղթականները

«Պրոլետար» կը գրէ թէ Հայաստան հասած 1932 գաղթականները կը բաղկանան ատաղձագործներէ, դերձակներէ, շիրամապաններէ, ծխախոտի մշակներէ, շինութեանց մասնագէտ արհեստաւորներէ, հիւսուածեղէնի արհեստաւորներէ, ինքնաշարժի մեքենավարներէ, մեքենագէտներէ, խաղախորդներէ, հանքագործներէ, ձուլիչներէ։

Գաղթականները երբ Պաթում հասան, նաւին մէջ կատարուեցաւ ամբոխավարական ցոյց մը, տպաւորելու համար սիրտերը, միշտ համաձայն առաջուընէ պատրաստուած ծրագրի մը, եւ մաշած ճառերով։

Մարքսիզմի-Լենինիզմի համալսարան

Որոշուեցաւ Երեւանի մէջ հիմնել Մարքսիզմի եւ Լենինիզմի համալսարան մը, իբրեւ Հայաստանի բարձրագոյն գիտական հաստատութիւնը։ Այս որոշումով կը ջնջուի Երեւանի մէջ գիտութեանց համալսարանին մը հիմնադրութեան ծրագիրը։

Մարքսիզմի եւ Լենինիզմի համալսարանը պիտի աշխատի գիտական, պատմական, գրական եւ ընկերային բոլոր ասպարէզներու խնդիրները բացատրել եւ բանաձեւել մարքսիզմով ու լենինիզմով։ Այս համալսարանին հիմնադրութեամբ, Հայաստանի մէջ կը ստեղծուի տեսակ մը մարմին՝ հսկելու համար մտածման եւ ստեղծագործութեան բոլոր հարցերը, Լենինեան աշխարհահայեցքին ենթարկելու գաղափարախօսական ամբողջ ճակատը։

Համալսարանը պիտի ունենայ հետեւեալ բաժանումները.

1.— Մարքսիզմի եւ լենինիզմի փիլիսոփայութիւն։
2.— Տնտեսական գիտութիւններ։
3.— Բնական գիտութիւններ։
4.— Պատմական գիտութիւններ։
5.— Գրականութիւն եւ արուեստ։
6.— Մանկաբանութիւն եւ մանկավարժութիւն։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Դասախօսութիւններ

Հ. Յ. Դ. Ս. Շամանի ենթակոմիտէն սարքեց հրապարակային դասախօսութիւն մը անցեալ կիրակի, ընդարձակ սրահի մը մէջ։ Հաւաքուած էր երիտասարդներու հոծ բազմութիւն մը։

Դասախօսն էր ընկեր Վազգէն Շուշանեան, որ իր նիւթը բաժնեց երեք մասի։ Ընկերը իր երկու ժամէ աւելի տեւող դասախօսութեամբ նախ ներկայացուց հին գաւառներու հայ ժողովուրդի պանդուխտ կեանքը, պատմելով պատմական յուզումներով դրուագներ, գիտութեան ու ստոր բռնապետութեան շրջանէն։ Մանրամասնօրէն անդրադարձաւ փոքր ազգերու ազատագրութեան եւ յեղափոխական պայքարներուն եւ աշխարհի անհետացած պետութիւններուն, թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ յաջողած էին դադրիլ տարուէ ըլլալէ, եւ ի՛նչ արգելքներու տակ ոչնչացան միւսները։

Ապա անցաւ հայ ազգի ազատագրման նախնական շարժումներուն եւ Հ. Յ. Դ.ի ծնունդին, եւ անոր կատարած մեծ դերին՝ հայկական կեանքի մէջ։ Բան մը զոր չէին կրնար ուրանալ Դաշնակցութեան ամէնէն ոխերիմ թշնամիները։ Փաստ. Թուրքերու եւ կարմիրներու միահամուռ պաշտօնական ընդդէմ այս հզօր կուսակցութեան։

Ամէնէն վերջ, ընկերը ներկայացուց հայութեան մէջ գործող զանազան քաղաքական հոսանքները եւ պարզեց յետոյ Դաշնակցութեան իբրեւ քաղաքական կուսակցութիւն ուժին աղբիւրները, փաստացի հաստատելով անոր գոյութեան անհրաժեշտութիւնը։

Դասախօսութենէն յետոյ, երեք համակիրներ փափաք յայտնեցին, մտնելու Դաշնակցութեան շարքերը։ Ասոնց արձանագրութիւնը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ ընդհ. ժողովին։

Մ. Ազատ

×

ՎԻԷՆ, 10 Յունուար.— Ընկ. Վազգէն Շուշանեան, շատ մը շրջաններ այցելելէ վերջ ամսոյս 4ին մեզ ալ հանդիպեցաւ։

Տեղւոյս կոմիտէն, օգտուելով ընկերոջ ներկայութենէն, սարքեց այս ամսուան երկու դասախօսութիւններ, Վիէնի հայաշատ երկու շրջաններուն մէջ։ Բոնթէվէջի «Աստակ» [illegible] ամսոյս 7ին հինգշաբթի իրիկուն դասախօսեց մօտ 50 ընկերներու եւ համակիր երիտասարդներու ներկայութեամբ, «Հայ ազգը գաղութներու մէջ» նիւթին շուրջ։

Իսկ երկրորդ դասախօսութիւնը Էստրէզջէի (Բաւկալ) Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան Ակումբին մէջ, ուր ներկայ էին, բաւական թիւով ընկերներ եւ համակիրներ։ Իր նիւթն էր «Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը», ընկեր Շուշանեան այս երեք բաժնէ [illegible] մանրամասնօրէն բացատրելէ վերջ, փաստացի կերպով ցոյց տուաւ, որ մեր կուսակցութիւնը տարբեր յեղափոխական կուսակցութիւն է, հայ թէ ուրիշ օտար յեղափոխական կուսակցութիւններէն։ Նախ եւ առաջ Հայ է, եւ յեղափոխական հայ, հայ ժողովուրդի եւ հայ հայրենիքի համար, եւ Դաշնակցական է. ուրեմն ալ, հայ ժողովրդի, հայրենիքի շահերը տեսնէ, կը դաշնակցի սատանային հետ անգամ։ Բացատրեց նոյնպէս, որ բացի Հ. Յ. Դաշնակցութենէն, մեր միւս կուսակցութիւնները խորթ են հայ ժողովրդին, անոնց նպատակները եւ ծրագիրները կը համապատասխանեն իրենց նման ուրիշ ազգերու կուսակցութեանց ծրագիրներուն։

Ն.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՕՇԻ ՄԷՋ

ՕՇ, 10 յունուար (սեփ. Թղթ.)— Մեր նահանգի գլխաւոր մէկ քաղաքն է Օշ, մօտաւորապէս 15,000 բնակիչով։ Ժողովուրդին զբաղումն է երկրագործութիւն եւ [illegible] գործարանները։

Առաջին գործս կ'ըլլայ հոս մը փնտռել որպէս զի «Յառաջ»ի համար տեղեկութիւններ քաղեմ, եւ ահա կը հանդիպիմ խումբի մը, որոնց հայ ըլլալը հեռուէն կ'ուշեցի, իսկ ծանօթցայ այն ատեն երբ լսեցի հայերէն խօսակցութիւնը։

Ահա ստացած տեղեկութիւններս.

— Նախապէս այս շրջանին մէջ հաստատուեցանք հարիւրի չափ ամուրի երիտասարդներ, բոլորս ալ պայմանագրութեամբ եկած։ Երբ մեր պայմանը լրացաւ, շատեր գացին մեծ քաղաքներ աւելի շահելու յոյսով, բայց քիչ ժամանակէն բոլորն ալ վերադարձան տրտնջալով։ Հիմա բոլորս ալ գոհ ենք մեր վիճակէն ու մեր աշխատանքէն։ Մեզմէ երեք հոգի միայն որբուհիներու հետ ամուսնացած են եւ իրենց հաշւոյն ագարակ կը բանեցնեն։ Ֆրանսացի ձեռնհասութեան մը իրենց տրամադրած է ագարակներ լաւ պայմաններով ու դիւրին շահաբաժիններով։ Այս մարդն է որ մեզ տեղաւորած է, եւ երբ գործատէր պէտք ըլլայ առաջին առթիւ հայ կը փնտռէ, գնահատելով Հայերուն մրաջան աշխատանքը։ Անէն որ կը ստանանք «Յառաջ»ը եւ օրը օրին կը կարդանք ուրիշ վայրերու մէջ տիրող աղքատութեան մասին, ու մեր վիճակը բախտաւոր կը համարենք։ Հոս ալ երկրի վարձկան փորձերու հանդէպ նոյն արգահատանքն ու արհամարհանքը, ինչպէս անցած գրեթէ բոլոր վայրերու մէջ։

Հրաժեշտ առնելէ առաջ, կը հարցնեմ թէ եթէ ուրիշ հայ գործաւորներ գան կրնա՞ն գործ ըլլալ։

—Փետրուարի վերջերը պէտք կայ գործաւորի։ Ուղղակի [illegible] երբ հայ մը գայ, մեր ձեռքէն եկած ամէն օժանդակութիւն չենք զլանար։

Անցորդ

Բայց... գաղափարը յաղթանակեց

ԼԻՈՆ, 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ (Սեփ. Թղթ.). Ծանօթ է բոլորին որ Լիոնի գաղութը խեղճուկ մատուռ մը ունի։ Փայտաշէն խարխուլ շէնք մը՝ Ֆրանս. P. L. M ընկերութեան կողմէ առժամապէս տրամադրուած, կրօնական պաշտամունքներու համար միայն։ Երկու շաբաթ առաջ գրաւոր դիմում կ'ըլլայ Լիոնի Ներկայացուցիչ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան «Խորհրդային Միութեան» համակիր անդամ բանուորներուն կողմէ, իրենց տրամադրելու եկեղեցիի յարակից սրահը՝ իբր բնակարան։ Ազգ. Վարչութիւնը դիմելէ յետոյ շէնքին տիրոջ՝ ստացուած ժխտական պատասխանը կը հաղորդէ իրենց։

Եւ ահա սեւ-սեւ ամպեր կը կուտակուին մեր կարմրակոյս [illegible] տիրներու երկնակամարներուն վրայ եւ այս կիրակի Ծնունդի առթիւ, հայ ժողովուրդը պատիւը կ'ունենայ ընդունելու ընկեր Փանջունին իր յեղափոխական շքախումբով։

Պէտք էր վերջապէս «մի ակտ» անելու։ Կէսօրին, երբ ժողովուրդը դուրս կ'ելլէր, եկեղեցիին առջեւ ընկեր Փանջունին շրջապատուած էր հաւատացեալներով. կը բարձրանայ աթոռի մը վրայ եւ կը դալլայէ կղեր-յետադիմա-բուրժուական, ռամկավար-հնչակ դաշնակ ֆաշիստական, սոցիալ-դաւաճանական եւ խորհրդային կոլխոզական անուշիկ նօթաներուն վրայ....։

Ցետոյ ընկեր Փանջունին ներս կը ղրկէ իր պաշտօնական պատգամաւորութիւնը, խնդրելու Ազգ. Վարչութենէն որ եկեղեցիին մէջ պնակ դրուի իրենց համար։

Ընթացք կը տրուի իր «մի քիչ փողի» հարուածային պահանջին։ «Կրօնամոլ, յետադիմական, ֆաշիստ բանուորութիւնը» ձեռքն ու սիրտը զոցած չանցնիր այս պարոններու պնակին առջեւէն։ Ցաւահատելու ժամանակ չէ։ Ժողովուրդը իրենց հետն է այլեւս։ «Պէտք է օգտագործել «մասնիկը»։ Ժողովուրդը ցրուելէն վերջը, ընկեր Փանջունիի պատգամաւորութիւնը ներս կը մտնէ կրկին եւ «յանուն բազմաչարչար, շահագործուած ժողովուրդի» եկեղեցիի նորոգութեան եւ յարակից ծախքերուն համար հանգանակուած գումարը կը պահանջէ։ Կը պատասխանուի թէ՝ իւրաքանչիւր հանգանակուած դրամ կը գործածուի միայն իր նպատակին։ Թէ՝ մասնաւոր մարմին պիտի կազմուի անգործութեան աղէտը թեթեւցնելու համար։ Անգործներու համար մասնաւոր մարմի՞ն...։

Հոս կը փոխուին մեր ծիծեռնակներու երգերը։ «Մենք պէտք չունինք ֆաշիստներու օգնութեան։ Մենք չենք ճանչնար Ազգ. Վարչութիւնը եւ անկէ ծնած մարմինները։ Անկցի՛ եկեղեցին։ Անկցի հնչակ-դաշնակ միացեալ ֆաշիզմը։ Կեցցէ՛ Խորհր. Միութիւնը» եւ... կեցցէ՛ ընկեր Փանջունին։ Ցետոյ թէեւ ընկեր Փանջունին կը լքէ ճակատը առանց «յեղափոխական» [illegible], բայց գաղափարը կը յաղթանակէ վերջապէս...։

Ե. Կ.

Տագնապը Սենթ-Էթիէնի մէջ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— 1929ի տագնապին երբեք չազդուեցաւ մեր քաղաքը։ Այն ատենէն որ մեր հայրենակիցներէն շատեր ուստեղ կրցան գործ գտնել եւ հանգիստ ապրիլ։ Բայց այս տարի մեր քաղաքն ալ չդիմացաւ։

Հարիւրաւոր գործաւորներ դուրս նետուած են արդէն որոնց մէջ կան սակաւաթիւ հայրենակիցներ։ Ամենամեծ գործարաններէն Մանիֆաքթիւր տ'Արմ է Սիգալը ու Ս. Էթիէնը եւ Լէֆլիվը, որոնց մէջ կ'աշխատէին 5000 գործաւորներ, այսօր հազիւ 2000 հոգի կը պահէ։ Իսկ Լէֆլիվը իր դռները բոլորովին փակեց կորսնցնելով հազարաւոր գործաւորներու ապրուստը։

Գալով ամբաստանքը աշխատող հայրենակիցներուն, ասոնց վիճակն ալ նախանձելի չէ։ Այս հանքերը որ Հայերու հոս հաստատուելէն մինչեւ 1930ի վերջերը բանուորի պէտք ունէին եւ անընդհատ կը բանէին, այժմ շաբաթը երեք օր միայն կը գործեն։

Մեր անգործներն ալ կը ստանան պետական նպաստ, այրերը 7 իսկ կիները 5 ֆր. օրական (ամուսնացած եւ զաւակի տէր անձերը՝ 2 ֆր. աւելի)։

Այստեղ ալ Ազգ. Միութիւնը ձեռնարկած է կազմելու խնամատարութեան մարմին մը։

Ազատ կամք

ՄԱՄՈՒԼ

Ցեղապաշտներ չկա՞ն Պոլսոյ մէջ

Ցելանիկի «Հորիզոն»ը Թուրք Թերթերու վերջին «գիւտ»ին առթիւ կը գրէ (3 յունուար).

— «Հակահայ հալածանքը Թուրքիոյէն դուրս ապրող հայ ժողովուրդին դէմ, վերջերս առաջ նետուած է այնքան կատաղի կերպարանք, որքան այն հալածանքը, որ վարժուած էինք տեսնել արհաւիրքի օրերուն, Թուրքիոյ մէջ։ Տարբերութիւնն այն է, որ այս անգամ, Թուրքը, անզօր է հաւաքական ջնջելու եւ սրածելու գործին մէջ ի դէմս հայ ժողովուրդի այն զանգուածին, որ կ'ապրի ոչ-թրքական երկնքի տակ։ Լնգհակառակն, [illegible] քառաթեանց եւ լրբութեանց տեսակը աւելի նրբացած է այսօր, քան թրքական պատմութեան որեւէ շրջանին։ Իթթիհատին աշկերտները, իրենց վարպետները գլեցին անցան այս գետնին վրայ։ Մեծ Ոճիրի օրերուն լոյս տեսած «Փոլիս Մէճմուասը»ները կը կորսնցնեն իրենց ուժն ու արդիւնքը այսօրուան տասնեակներուն եւ յերիւրանքներու համընթաց հալածանքին առջեւ։

Բանադրական գլուխ-գործոց մըն էր պոլսական «Վագըթ»ին վերջնագոյն «գիւտը», — Երիտասարդաց Քրիստոնէական Ընկերակցութեան «մեղսակցութիւնը» դաշնակցականներու հակաթուրք գործունէութեան մէջ...

Բայց ինչ է եղեր վերջ ի վերջոյ «գործակցութիւն» բառածը։ — Գահիրէի մէջ Դաշնակցութեան սարքած մէկ հացկերոյթը տրուեր է Ե. Ք. Ընկերակցութեան սրահին մէջ, եւ դարձեալ, «Համազգային»ի Պէյրութի մասնաճիւղին բացման հանդէսն ալ տեղի ունեցեր է նոյն կազմակերպութեան Պէյրութի շէնքին մէջ։ Ցեսա՛ք ոճիրը, դաւադրութիւնը, դաւաճանութիւնը... Այս տրամաբանութեամբ, աշխարհի վրայ ոչ մէկ հաստատութիւն եւ ոչ մէկ անհատ պէտք է իր սրահը տրամադրէ Դաշնակցութեան, նոյնիսկ վարձո՛վ, այլապէս, «Վագըթ»ը կը սկսի հաջել եւ դաւադրական «մեղսակցութիւն» մը երեւան հանել... Եթէ վաղը պատահի որ՝ Դաշնակցութիւնը, Սոֆիայի մէջ զոր օրինակ վարձէ պետական թատրոնի սրահը, ներկայացման մը համար, «Վագըթ» պիտի փութայ պաշտօնական Պուլկարիան ալ մեղսակից հռչակել Դաշնակցութեան հակաթուրք գործունէութեան... Եւ կը զարմանանք, թէ ինչո՞ւ համար, մինչեւ այսօր, «Վագըթ» դաշնակցական չհռչակեց Փարիզի «Փըթի Ժուրնալ»ը, որուն սրահները կը վարձուին միշտ Դաշնակցութեան տօներուն համար...»

"ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ"

Հաշուեկշիռ 1 յունուար 1931 — 31 դեկտեմբեր 1931

ՄՈՒՏՔ

Պատրաստ գումար 1 յունուար 1931ին		740.20
Ռ. Զարդարեանէ ծախուած օրինակներէն գանձուած	4310.50	
Հրանդէ » » »	5141.50	
Գեղամ Տէր Կարապետեանէ » »	3012.75	
Գեղամ Բարսեղեանէ » »	1780.90	
Ար. Արփիարեանէ » »	1350.—	
Ընդհանուր գումար		15595.65
Ն. Գ. Բ.ի Նիւ-Եորքի հասուածէն ստացուած 950 տոլար		24194.80
Տարօնի Հայր. Միութենէն (Ամերիկա) 200 տոլար		5078.—
Բաժանորդներէ		1030.—
Ընդհանուր գումար		46638.65.—

ԵԼՔ

Հրանդի հատորին տպագրութեան ծախքը	5025	
Գեղամ Տէր Կարապետեանի տպագրութիւն	10426	
Գեղամ Բարսեղեանի »	9000	
Ար. Արփիարեանի հատորին առհաշիւ	7150	
Գումար		31601.—
Ձեռագիրներու ընդօրինակութիւն		1892.
Բարսեղեանին վճարուած		1430.
Առաքման ծախք		3157.05
Թղթակցութիւն, քլիշէ, գրենական պիտոյք		611.80
Տիկ. Ռ. Զարդարեանի (հեղինակի իրաւունք)		1000.—
Պատրաստ գումար 31 դեկտ. 1931ին		1946.80
Ընդհանուր գումար		46638.65

Հաշուեքննիչ՝ Ռ. ԲԷՐԲԷՐԵԱՆ
«Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ»

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՈՉ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ կազմակերպուած հաւաքական մարմնամարզի դասերը սկսան անցեալ կիրակի եւ կը շարունակուին ամէն կիրակի առաւօտները ժամը 9էն 11, 87, Ավընիւ Ժան Ժորէս, Փարիզ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայ երիտասարդներն ու պատանիները հետեւիլ այս դասերուն։ Ներկայ ըլլալ ժիմնազը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին։

Միասին բերել կարճ տաբատ մը, կօշիկ մը եւ սրբիչ մը։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Հանրակառք 21 - 29 - 51։ Մեթրօ.— Ժան Ժորէս։

ՆՈՐ ՉԵԿԻՍՏ ՄԸ

Անդրկովկասեան կառավարութեան չեկայի նախագահ նշանակուեցաւ Ալեքսէյ Սերդէյեւիչ։ Նախորդ նախագահը Բերիա պիտի ստանձնէ ուրիշ աշխատանք։

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ.

ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս իրիկուն ժամը 8.30ին, Միութիւնլիթէի սրահը։ Օրակարգ տեղեկատուութիւն երեք ամսուան գործունէութեան եւ զանազան հարցեր։

Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովքվազրՇաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւոր ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ կոմիտէութեան ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. Գրասենեակը։

ԼԻՈՆ ՎԻԶԻ Անդրանիկ խումբի անդամական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին ընկ. Շ. Խաչատուրեանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սէն Թ'Անթուանի Ընկ. Կարօ խումբի ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 3ին, ընկ. Յովհ. Վարդեանի բնակարանին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Կը հրաւիրուին նաեւ այն թեկնածուներ որոնց քննութիւնը վերջացած է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱՆԻԷՐ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Հ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Place Comèle, (Անիէռ) ծխամաճառի վերնայարկը։

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրներ

Villiersէն առնել ճանրակառք 45 եւ իջնել փլաս քոմէթ (Անիէռի կայարանին մօտ).

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Salon Chapel մէջ. 84 Rue Chape

Մարսիլահայ Տրամայիկ Սատուփան ղեկավար (Թեատր դերասան)

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ կը ներկայացնէ

Շեղակ-Հայմս

Տոմսերու գիները ժողովրդական են։

Փարիզի Գուգգան ակումբի Վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները վաղը Շաբաթ, իրիկուն ժամը 9ին, 131 rue Cambronne. Métro Vaugirard. Օրակարգի հարցերն են 1) Զեկոյց վարչութեան եւ հաշուետուութիւն,2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն, 3) Նոր անդամներու ընդունելութիւն, 4) Ընթացիկ հարցեր։

Գեղարուեստական երեկոյթ

Երնավիլի ԱՐԱՐԱՏ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, վաղը շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, 131 Avenue de l'Union. Պ. Նիկողոսեանի à l'Etoile Bleue սրճարանին մէջ. Արնուվիլ։

Կը խօսի Պ. ԱՐԱՄ ՎՏԱՐԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն, երգ ու նուագ։

Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶԻ Ազգասէրն. Ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ձեռամբ Պ. Գ. Բարունակեանի եւ Պ.Յ.Սարաճեանի, հետեւեալ նուիրատուութիւնները

Պ. Արուշեան իր ամուսնութեան առթիւ 50 ֆր., Պ. Ռուբեան, Երիցուհի Սրբուհի Աշճեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի 50, Պ. Հեթում Սեթեան իր տիկնոջ մահուան առիթով, փոխան ծաղկեպսակի 300, Տիկին Արմենուհի Սարաֆեան 200, Օր. Մարի Սէթեան (Պոլիս) 200, Տէր եւ Տիկին Փօրժ Միքեան 200, Այրի Տիկին Ռ. Որբերեան իր ամուսնոյն Ռ. Որբերեանի մահուան տարելիցին առթիւ 600, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սիմոնեան, Տիրան Սիմոնեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 200, Այրի Տիկին Երանուհի Տիլպէր (Հանտըն) Տիկին Լեւոն Իփլիքճեանի մահուան առթիւ մէկ ու կէս տարեկան. Պ. Հանրի Յովսէփ 30։ Ընդհ. գումար 1930։

ԸՆԿ. ԱՐՇԱԿ ՕՎԻԿԵԱՆ

ԵՒ

ՕՐ. ՄԱՐԳՐԻՏ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Ամուսնացած

Կնքահայրութեամբ Ընկ. Տոնապետեանի։

Մարսէյլ, 10 Յունուար 1932

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՔ

ՍԱՍՈՒՆՔ

Ռըթէլ, Յ. Ա.— 70 ֆրանք։
Ռոման, Յ. Վ.— 165։Կարգադրեցինք։
Լիոն Պրոն, Թ. Ա.— 35։
Փօ, Գ. Ն.— 73։
Սէն Թոն, Գ. Մ.— 35։
Վիէն, Հ. Ռ.— 105։
Լա Սիօթա, Կ. Մ.— 35։ Ծկսանք ղրկել։
Կրընօպլը, Ղ. Ք.— 70։
Վալանս, Գործ.— 400։
Ֆրանքֆուրթ, Խ. Վ.— 100։
Գարի, Վ. Փ.— 80 լիրէթ։
Մարսէյլ, Յ. Ե.— 140 ֆրանք։
Ժուայեէզօ, Ս. Մ.— 75։
Պուքրէշ, Յ. Շ.— 200։
Մարսէյլ, Սար.— 20։
Պանեէօ, Մուս.— 35։
Պերլին, Ե. Տ. Մ.— 200։ Ղրկեցինք։
Սարսէլ, Ա. Ա.— 200։
Միլան, Գործ.— 102.85 լիրէթ։
Կարտան, Ջ. Գ.— 70 ֆրանք։
Սէն Լօրան Տիւ Վար, Տիր.— 140։
Լիոն, Ն. Մ.— 70։
Լա Ռոշէլ, Ա. Հ.— 140։
Ռըթէլ, Ս. Ս.— 50։
Նօ տը Ֆոն, Կ. Ն.— 250։
Փարիզ (14) Մ. Ա.— 70։
Սէն Փլէօ տը լա Թուր, Գ. Ս.— 35։
Շիռնաու, Շահ.— 100։
Տրակինեան, Ա. Հ.— 140։
Կրընօպլը, Օր. Հ. Մ.— 35։
Վիլֆռանշ, Ն. Ջ.— 25։
Վալանս, Պ. Քհնյ.— 125։
Կարտան, Կ. Ն.— [illegible]
Մարսէյլ, Խ. Յ.— [illegible]
Վիէն, Խ. Պ.— [illegible]
Պոլէն, Թ. Մ.— 35։
Անկիէն, Ծրկ. Վ.— [illegible]
Փարիզ, Փր. Ա.— 140։
Աստիս Ապապա, Ռ. Պ.— 5 անգլ.։
Ալէս, Մ. Գ.— 140։
Շաթու, Զէն.— 70։
Նէօյի, Կ. Գ.— 35։
Սէն Թրոփէզ, Տրկ. Ջ.— 35։
Մարսէյլ, Գործ.— 780։
Մուլէն Օրուզ, Պ. Տ.— 100։
Լա Պլաշէռ, Տ. Փ.— 140։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱՀԱՆԻ Շապին Գարահիսարի Արբինօտ Դաշտի Արծիւ միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը ...ին Բաֆէ ... սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն, վարչական փոփոխութիւն եւ ուրիշ կարեւոր հարցեր։

ՈՒՇԱԴԻՐ Յակոբ Կիւրճեանէ կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Պ. ՍՈՂՈՄՈՆ Մութաֆեանէ կը խնդրուի իր հասցէն անյապաղաբար յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Հասցէի փոփոխութիւն

Պ. Լեւոն Զորմիսեանի նոր հասցէն՝ 115 Route d'Orléans, Cachan. (Seine).

ԳՈՐԾ

կը փնտռէ գրասենեակի կամ արհեստանոցի մէջ հայ օրիորդ մը որ գիտէ լաւ ֆրանսերէն։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, ... Ամուս. եւ նոր ... Թոք, դարմ. այանց եւ կանանց մորթի, արեան վնասներ, ... հիւանդութիւն եւ փարիսի։ Ամէն օր 9 12 2 8 ...

Imp. A. LEIR Agopian

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

Զ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին պարգեւները շահած են հետեւեալ թիւերը.— 535, 60, 77, 371, 1175, 1184, 688, 792, 133, 129, 779, 1100, 125, 228։ Ստանալու համար դիմել Պ. Արամ Պէնտիկեանի, 13 rue des Dominicaines, Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տոնա Յակոբեանները, իրենց մօր անուն՝ Եասա, հօր անուն՝ Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանակին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը։

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Պ. Յակոբեանի, 14 Rue Ortolan, Paris։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կր խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Ձեր փնտռած գիրքը

ԹԷՕՖԱՆՕ հեղինակ Բօլ Տիմիթրոքօփուլօ (Բիւզանդական հայազգի կայսր Յովհ. Զմիշկի է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին իր սիրային արկածախնդրութիւններով։ Կը կարգացուի հեւ ի հեւ)։ Գին 25 ֆրանք։

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ. հեղինակ Բօլ Տիմիթրոքօփուլօ (Սուլթան Համիտի հարէմական կեանքը իր չուայտութիւններով եւ գաւազրութիւններով, վրէժխնդիր հայ երիտասարդ մըն է վէպին գլխաւոր հերոսը)։ Գին 30 ֆրանք։

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ Ժորժ Սանտի սիրային ամէնէն գեղեցիկ վէպը։ Գին 20 ֆրանք։

ԽԵՆԹ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ. Րաֆֆի. 25 ֆրանք։

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Քրիս. Միքայէլեանի միակ հրատարակութիւնը. Բ. տպագրութիւն։ Գին 10 ֆրանք։

ԱՆՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գրեց Սասվանի։ Գին 5 ֆրանք։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լեւոն Գեւոնեանի 17, rue Damesme, Paris (13).

ՍՏԱՑԱՆՔ

"ԱՐՓԻ,,

Պատկերազարդ կիսամսեայ

Որ պիտի ըլլայ հայ ընտանիքին թերթը, ունենալով մանուկներու, պատանիներու եւ ծնողներու բաժիններ։

Առաջին թիւը լոյս տեսաւ Յունուար 1ին։ Տարեկան բաժնեգինն է 2 տոլար։ Ձեր եւ մըրի ... գրել A. Barseghian անունին։ Հասցէ՝ P. O. Box 77 Allston, Mass. Խմբ. հրատարակիչ՝ Դոկտ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ։ Կամ «Յառաջ»ի խմբագրատունը Պ. Լեւոն Գեւոնեանի, 17 rue Damesme, Paris (17).

Աշխատանք

Ֆրանսայի մանաւանդ Նիսի շրջանի հայ հողատէրերը եթէ կ'ուզեն իրենց հողերէն արդիւնաւորութեան կամ իրենց վիլլաներուն կամ բնակարաններուն շուրջը գեղեցիկ Պարտէզներ ունենալ, թող դիմեն՝ ԱՌԱՔԵԼ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆի, մասնագէտ երկրագործութեան եւ պարտիզպանութեան բոլոր ճիւղերուն։ Ունի 25 տարուան փորձառութիւն։ Հասցէ՝ Arakel Nersessian. Boulevard de la Madeleine No 77bis. Villa Andrée. Nice. A.M.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դամիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

13.- ՎԷՃ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

— Փաշա՛, երկու ժամ առաջ Ղալաթիա մեր եկեղեցին գացեր էի, ուզեցի ժամ մը վտնել եւ ծունկ մը աղօթք ընել։ Դանէն ներս մտայ, տասնոց մը տուի, մոմ մը առի, վառեցի, Մարիամ Ս. Աստուածամօր առջեւ դրի, եւ երբ սկսեր էի աղօթել, ծոծրակիս վրայ իջաւ սարսափելի բռունցք մը։ Դարձայ նայեցայ, մեր կառավարական կոմիտէներէն Մուրատն էր։ Այս մարդը մէկն էր այն ղեկավարներէն, որոնք անցեալ տարի յարձակում մը կազմակերպեցին Պապը Ալիի վրայ։ Չկայ մէկը, որ չվախնայ Մուրատէն։ Քանի՛ քանիներու արիւնը խմեց։ Աչքերէն արիւն կը կաթէր։ Երբ գլուխս վերցուցի եւ գէմքս դարձուցի, բռունցքի հարուած մըն ալ քթիս իջեցուց, եւ քիթէս սկսաւ արիւն հոսիլ։ Բայց ան կը շարունակէր թէ զարնել, եւ թէ հայհոյել.— «Վա՛յ քեզի անիծած, վա՛յ քեզի սատրին, դուրի՛ն կարծեցիր մասնիչ ըլլալ, կառավարութեան հաղորդել ազգին գաղտնիքները։ Բայց գաղտնի բան մնացա՞ծ էր, որ ես լուր տայի կառավարութեան։ Ամէն բան չէ՞ որ արձակ համարձակ մէջտեղ են դրած։ Ալ ո՞վ կայ, որ չգիտնայ այս կոմիտէներու խայտառակութիւնները։ Ես, նախ քան ձեր առջեւ ներկայանալս, կառավարութեան դուռը մ'ըր էր, չէի գիտեր։ Ես միայն իմ գործերովս կը զբաղէի։ Այդ մարդոց մասին ոչ աչքի բան մը ըսած եմ։ Քանի մը անգամ գիս ուզեցին անդամ արձանագրել կոմիտէին, մերժեցի, տասը վրէժն է որ կը լուծեն։ Երբ անգամ մը եւս ձեռքը բարձրացուց, ներսուեցայ վզին։ Ուզեցի սեղմ ուժովը խեղդել այս անիծածը։ Մինչեւ հիմա ոչ մէկ յարաբերութիւն ունիմ կոմիտէին հետ։ Իմ գործէս ու հոգերէս զատ ուրիշ բանով չէի զբաղեր երբեք։ Ինչո՞ւ վախնայի անիծածներէն։ Փաթթուեցայ վզին. բայց անիծածը դաշոյն ունէր եւ փորս մխեց։ Անմիջապէս բռնեցի այն ձեռքը, որով դաշոյնը մխած էր փորիս մէջ։ Աշխատաւոր մարդ եմ, հետեւաբար ուժով։ Սկսայ ոլորել իր ձեռքը։ Այդ պահուն ուրիշ մէկն ալ եկաւ եւ բռնեց երկու ձեռքերս։ Մուրատ ազատեցաւ, քանի մը անգամ դաշոյնը մխեց որովայնիս ու կուշտերուս։ Այն մարդը, որ բռնած էր ձեռքերէս, կ'ըսէր.— «Ամա՛ն, Մուրա՛տ, չսպաննես։ Մուրատ, դաշոյնը պատեանին մէջ դնելով սկսաւ բռունցքով եւ ապտակով հարուածել զիս։ Իսկ ես կը պոռայի, որքան կրնայի.— «Հասէ՛ք, մարդ կը սպաննեն, ազատեցէ՛ք։ Զգեցին զիս ու փախչելով եկայ ձեր մօտ։ Ա՜խ, փաշա՛ս, եթէ վրաս փոքրիկ զէնք մը ունենայի, այդ Մուրատը գետինը կը դրկէի անպայման։ Քանի որ անոնք Աստուծոյ աղօթարանին մէջ մարդ կը ծեծեն ու կը վիրաւորեն, բնականաբար ես ալ կրնայի մարդ սպաննել։

— Անցած ըլլայ։ Բայց դուն կը զանգատիս եւ կ'ըսես որ Ցիտուրի հաւատացեալները իրաւունք չունի՞ն եկեղեցի երթալու։ Մենք ի՞նչ յանցանք ունինք այդ զանգատին մէջ։ Երբ ձեր Պատրիարքն ու քահանաները այդպիսի ոճրագործներ կը պահեն Աստուծոյ տանը մէջ, յանցանքը որո՞ւնն է, մենք ի՞նչ ընենք։

— Աստուած պատժէ՛ այդ Պատրիարքն ալ, այդ քահանաներն ալ։ Արդէն պարկէշտ քահանաներ պաշտօնէ հանեցին։ Երբ ես Մուրատի կոկորդին փակած էի, այն մարդը, որ եւեւէս եկաւ եւ ձեռքերս բռնեց, թաշկինակով ծածկած էր իր դէմքը. բայց քահանայի զգեստ հագած էր։ Ձայնէն հասկցայ որ Կալաթիոյ եկեղեցւոյն աւագ քահանան էր։

— Երբ եկեղեցիէն դուրս ելար, գացի՞ր լուր տալու Կալաթիոյ պահականոցին։

— Ինչո՞ւ լուր տայի, փաշա՛ս։ Եթէ լուր տամ, ի՞նչ կրնան ընել։ Գիտի ըսէին.— «Եկեղեցի չենք կրնար մտնել, եկեղեցիին մէջ մարդ չենք կրնար ձերբակալել, գրենք վերին իշխանութեանց։ Ահա թէ ինչո՛ւ ես ուղղակի ձեզի եկայ։

— Լաւ, հիմա դուն գնա, մենք կ'ընենք ինչ որ պէտք է։

Մուշեղ դուրս ելաւ ու գնաց։

Կեանքիս մէջ առաջին անգամ էր, որ կը զգայի թէ՝ յափէն աւելի բարկութեան մատնուեր եմ։ 15 օր առաջ, Պատրիարքարանին վրայ գործ դրուած ճնշումի օրերուն, Պատրիարքը խոստացած էր այնուհետեւ թոյլ չտալ որ ոճրագործ մը կամ խռովարար մը մտնէ եկեղեցի։ Բայց ահա կը տեսնուի որ այնքան ժամանակէ ի վեր այդ մարդը պահուըտեր է Կալաթիոյ եկեղեցիին մէջ։ Ու երբ խեղճ մարդ մը աղօթելու կ'երթայ եկեղեցին մէջ, ինչպէս կ'ըսէր, Մարիամ Ս. Աստուածամօր առջեւ, ծեծ կ'ուտէ մէկէ մը, որուն դէմ ինքնապաշտպանութեան կռիւ մղած պահուն, եկեղեցիին աւագ քահանան կուգայ, ձեռքերը կը կապէ թոյլ տալով որ շարունակուի ծեծը, վիրաւորուի։ Դեռ պիտի սճիրը պատէ ու կը փոխչի։ Ահա աղօթարան, ահա ձեզի հոգեւոր պետ։

Անմիջապէս կանչեցի պատրիկաններուն պետը։ Բացատրեցի խնդիրը։ Հրահանգ տուի երթալ ուղղակի Պատրիարքին տունը, կցնել խայտառակութիւնը, պահանջել աւագ Մուրատի յանձնումը Պատրիկաններուն պետին։

— Փաշա՛, եթէ յարմար է, թող տուէք որ Մուշեղն ալ միասին երթայ։ Ամենապատիւ (*) Պատրիարքը թող իր աչքերով տեսնէ դժբախտ զոհերէն մէկը։

Գաղափարը լաւ էր։ Պիտի ցուցնէր Պատրիարքը, որ կոմիտէին մէջ է, ձեռքն է, ուղեղն է, սիրտն է, ամէն բանն է, ըլլայ սուրբ մը, ինչպէս իր սովորութիւնն էր։ Որովհետեւ ամէն առտու կը մէջ մեր ... եւ իր ... դող մը ... երկրին ու ... պահանջի մէջ գիս կը ներկայացնէ իբր մէկը, որ որոշած է բնաջնջել բոլոր Հայերը.— կատարեալ դահիճ մը։

(Եարունակելի)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameame PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ՇԱԲԱԹ 16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
16 JANVIER

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1778

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞ՒՐ ԱՅՍՊԷՍ, ԿԱՐՄԻՐ ՉՂՋԻԿՆԵՐ

Հարկ է խոստովանիլ, եւ բոլորին ուշադրութեան յանձնել, թէ մեծ վտանգուած է յունահայ գաղութին հանգիստը, եթէ ոչ գոյութիւնը։

Ներգաղթի խնդիրը փառաւոր զէնք մը դարձաւ խորհրդային իշխանութիւններուն եւ անոնց խեղճ ու կրակ, անխելք եւ անխիղճ հետեւորդներուն համար՝ որոմ ցանելու գաղութին մէջ, եւ տեղի տալու չարիք մը անախորժութեանց։

Առաջին կարաւանը չմեկնած.ունեցանք Ցիքսի դէպքը (Դեկտ. 15)։ Եւ ահա նոր եւ աւելի ծանր դէպք մը, միեւնոյն գաղթակայանին մէջ (8 յունուար)։ Անկէ առաջ, տեղի ունեցաւ արշաւ մը դէպի Աթէնքի Առաջնորդարանը, միեւնոյն շոշորթներուն ձեռքով։ Իսկ միջանկեալ յաճախադէպ են անճոռնի տեսարաններ, կայաններու եւ փողոցներու մէջ, եւ միշտ ալ անխուսափելի՝ ոստիկանական միջամտութիւնները։

Կը նշանակէ թէ «աշխուժացեր են» մեր կարմրուկները, որոնք ամէն տեղ ալ կը ծառայեն իբրեւ պայթ. ուրիշներու քառասմբակ ասպանդակներու համար։

Այս բոլորը անշուշտ վրդովում պատճառած են Աթէնքի մէջ։ Մանաւանդ որ, յունուար 8ի դէպքը ուղղուած էր ոստիկանութեան դէմ, եւ ուրեմն նիւթ պիտի ծառայէ ծանրակշիռ տեղեկագրի մը։

Վրդովում կը տիրէ Սելանիկի մէջ ալ, ուր քաջագործութեան առաջին աղդանշանը տրուեցաւ Պէչ-Չինարի գաղթակայանէն. ծեծ ու փէտով։

Դժուար է գուշակել թէ տակաւին ինչեր կրնա՞ն պատահիլ ոչ միայն Սելանիկի, այլեւ ամբողջ Մակեդոնիոյ, մանաւանդ Գավալայի եւ Տրամայի մէջ, ուր սովորական են բանւորական խլրտումները եւ կարմիր մարզանքները։

Փաստ է որ մեր կարմիր-կտուցները ամէն տեղ ալ ուժ կ՚առնեն տեղացի համախոհներէն։ Եւ ամէն «քաջագործութիւն» կը սարքեն անոնց գործօն մասնակցութեամբ։ Այսպէս եղաւ Ցիքսի երկու դէպքերուն առթիւ։ Ասպանդակներու համար կը բաւէ թղթատել յոյն համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը. «Րիզոսփաստիս»։

Առանց օտար մերսակցութեան ալ, մեր հայկական բռնցինները կ՚ընեն ամէն ինչ որ անհրաժեշտ է մթնոլորտը պղտորելու, կիրքերը հրահրելու համար։ Նոյն իսկ Ներգաղթի արձանագրութեան ձեռնարկը «յեղափոխական» մարզանք մըն է զանազան թափթփուկներու համար։

Երբեք այսքան զարգացած չէր իշխանութիւն բանեցնելու, հեղինակութիւն ծախելու, անճար բազմութիւններ ահու դողի մէջ պահելու մարմաջը։

Ո՜րքան իմաստալից է պատմութիւնը այն բարի մարդուն, որ միշտ կը յիշեցնէր իր շփացած զաւկին՝ թէ «մարդ չպիտի ըլլայ»։ Օր մը տղան վարչապետ եղաւ եւ պաշտօնեաներ ղրկեց, որպէսզի երթան գիւղէն քաշեն բերեն հայրը, որ տեսնէ իր փառքը։ Եւ գացին բերին քաշկռտելով, հեւիհեւ։ Ու երբ տղան կը սոնքար.

— Ցդաս, ես քեզի չըսի թէ փարչապետ չպիտի ըլլաս. այլ ըսի եւ կը կրկնեմ թէ մարդ չպիտի ըլլաս...

Այսպէս ալ, մեր մեծ ու պզտիկ «չլինովիկ»ները, Երեւանէն մինչեւ Աթէնք եւ ուրիշ ո՛ւր որ կրցեր են ոտք նետել եւ «հանգամանք» մը կորզել։

×

Մեր մատնանշած իրողութիւնները կ՚ապացուցանեն թէ հայ եւ օտար կարմրուկներու խելագար խաղերը փորձանք մը պիտի բերեն յունահայ գաղութի գլխուն։

Արդէն երերուն եւ աչքի փուշ, գաղութը կրնայ չար աչար տուժել այս դէպքերէն։

Յունաստան այն երկիրն է որ տարիներէ ի վեր կը պահանջէ տեղափոխել հայ գաղթականները։ Յունաստանի մէջ հոսանքներ, պետական մարդիկ կան որ արժանապատուութեան խնդիր դարձուցած են այս հարցը։

Արդ, երբ խռովայոյզ վիճակ մը կը պարզուի ամէն կողմ, եւ շաբաթը անգամ մը միջադէպ կը ծագի, ինչպէ՞ս չհաւատալ թէ պզտոր ջուրի որսորդները պիտի ուզեն շահագործել առիթը։ Եւ նոր տեղահանութիւն մը ենթարկել, ցրուել գաղթակայանները, Ցմտոնանք 1923-24ի դէպքերը Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ մէջ։

Ներգաղթի ձեռնարկն ալ ուրիշ պատրուակ մը. թէեւ հազիւ հինգ հազար հոգի պիտի կրնան օգտուիլ։

Միւս կողմէ, կը թուի թէ Մոսկուան եւ Էնկիւրին բոլորովին անտեղեակ չեն այս մաշկոներէն. կարելի եղածին չափ ցրուելու, նօսրացնելու համար Յունաստան ապաստանած գաղթականութիւնը։ Թերեւս նոյն քաղաքականութիւնն է որ կը հետապնդուի այստեղ ալ, ինչպէս Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ։

Ո՞ւր այսպէս, կարմիր չղջիկներ, պիտի հարցնէինք հրապարակաւ։

Բայց որովհետեւ գիտենք որ անոնք մէկ երգ, մէկ եղանակ միայն գիտեն, ինչպէս արջն եւ աղուէսը, — մեր խօսքը կ՚ուղղենք բոլոր անոնց որ միտք ու սիրտ ունին, եւ կը հետաքրքրուին գաղութներու սեւ ու ճերմակով.

— Մինչեւ ե՞րբ այսպէս անտէր, անզեկ, անկերպարան։ Առանց ներքին կազմակերպութեան, առանց գլուխի ու ձեռքի...

Հրաժարա՞ծ ենք մեր գոյութեան իրաւունքէն, թէ «աշխրեէմապետ» մը կը սպասենք։

Կամ արդեօք այնքա՞ն անզօր ենք, որ առաւել կանուխ արթնցողը պիտի կրնայ տէր-տիրական դառնալ մեր հաւաքական կեանքին։

Թուրքիոյ մէջ անգամ այսքան անճրկած չէր այս ժողովուրդը...

Ոչ ալ այսքան խեղճ, փորձառութիւն եւ կարողութիւն ունեցեր էինք, այն ալ ազատ երկնքի տակ։

Եթէ չպիտի կրնանք հաւաքական միջոց մը գտնել մեր իսկ ինքնապաշտպանութեան համար, ա՛լ ինչո՞ւ այսքան ճիգ ու աշխատանք, այսքան ձեռնարկներ եւ միութիւններ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻԲՐ ՀԱՅ՝ Ի՞ՆՉ ԿՐՆԱՆՔ ԵՒ Ի՞ՆՉ ՉԵՆՔ ԿՐՆԱՐ...

Մարսէյլի *Le Petit Marseillais* թերթը անգամ մը եւս-հաւաստելէ յետոյ թէ՝ Ֆրանսա հիւրընկալ երկիր մըն է, կը դժգոհի որ օտարականները ֆրանսական հողի վրայ կը ջանան կարգադրել իրենց քաղաքական կամ ազգային «փոքր գործերը»։ Եւ խօսքը կապելով Հայերուն, ակնարկութիւն մը կը գտնէ ճանիկեանի հարցին առթիւ, Մարսէյլի մէջ կազմակերպուած բողոքի հաւաքոյթին դէմ։

Քանի որ հաւաքական կեանքի վերակազմութեան Ա. Բ. Գ.ին վրայ ենք, կ՚արժէ կազմել մարմին մը՝ — հատընտիր անձնաւորութիւններէ բաղկացած — որ ուսումնասիրէ թէ ի՞նչ կրնանք եւ ի՞նչ չենք կրնար ընել... օտար այս հողերուն վրայ։

Մինչ այդ, Մարսէյլի մէջ չկա՞յ երկու փարայի ֆրանսերէն գիտցող Հայ մը, որ երկտողով մը՝ ֆրանսական թերթին եւ իր աշխատակցին հասկցնէ թէ Հայերը՝ նոյնքան եւ աւելի ունին ֆրանսական հիւրասիրութեան եւ մարդասիրութեան փաստերը, որքան որեւէ ֆրանսացի. թէ՝ (դժբախտաբա՞ր թէ բարեբախտաբար, տակաւին վիճելի եւ Թշդելի հարց կը մնայ) Հայերը կարգապահ եւ օրինապահ են, երբ մանաւանդ գործը օտարին հետ է եւ թէ՝ Թիշդ օտարին համեմատ իբր այն ներկայանալու համար, կանկառութեան եւ օրինազանցութեան հանցոյթները կը վայելեն համեմատ ընտանիքի, իրենց իրենց մէջ... եւ միշտ խոհեմ եւ զգուշաւոր. երբեք չեն ձգտիր որեւէ կերպով խախտել օրէնքները այն երկրին, ուր իբր հիւր — ըլլայ իսկ ինքնակոչ — կը մնան. թէ՝ իրենց բռնաբարուած իրաւունքները Ֆրանսայի հողին վրայէն պաշտպանելու լաւագոյն դասը առին մեծանուն Ֆրանսացիներէ՝ Ժօրէս, Քլեման, Փրէսանսէ եւ ուրիշներ։ Եւ վերջապէս, եթէ ճանիկեանի մը վայրագ, տմարդի ու պաշտօնական սպանութեան դէմ՝ բողոքի... անլսելի ձայն մը բարձրացնելու իրաւունքը կը կարծեն ունենալ Ֆրանսայի հողին վրայ, որովհետեւ պարզ է՝

Միամտութիւնն ունին հաւատալու թէ երկիրը որ ընդդէմ պատերազմին՝ հայկական Լէգէոնը կազմեց ու կցեց իր բանակին, այդքան մը իրաւունք կը տայ տալ այս ժողովուրդին...

Եւ այս, ի միջի այլոց...

Մ. Ե.

Ռուսիա կը սահմանափակէ ներածումները

Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց 1932ի ընթացքին, նուազագոյնին վերածել ներածումները։ Այս սահմանափակումը պիտի կիրարկուի մանաւորաբար ճարտարարուեստի վերաբերեալ գործիքներու վրայ։ Գործավարներու խորհուրդին նախագահը այս որոշման առթիւ յայտարարեց.— 1932ը պէտք է մեզ համար ըլլայ ճարտարարուեստական ծիգերու եւ վերակազմութեան տարի մը։ Կարեւոր է որ յառաջիկայ 12 ամիսներու ընթացքին, մենք ամբողջովին ազատինք օտար ճարտարարուեստի արտադրութենէն եւ արհեստագիտութենէն։

Իվան Միխայլով կը գործէ

Մակեդոնական փրոթոկերովեան կուսակցութենէն մէկն սպաննուեցաւ Մակեդոնական ներքին յեղափոխական կուսակցութեան պետին Իվան Միխայլովի մարդոց կողմէ։

Սպանութեան փորձ մըն ալ կատարուեցաւ նոյնպէս փրոթոկերովեան կուսակցութենէն Թոտորովի վրայ։ Յարձակողները երեք հոգի էին։ Եսթական չվիրաւորուեցաւ, ատրճանակի փամփուշտները վրիպած ըլլալով։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱԹԷՆՔԻ ՆՈՐ ԴԷՊՔԸ

Ցիքսի (Աթէնք) նոր դէպքին առթիւ, զոր հաղորդած էինք երէկ, յունարէն թերթերը վիրաւորիչ ակնարկներ կ՚ուղղեն հայ գաղթականներուն։

«Փրոնիա» հետեւեալ ձեւով կը պատմէ դէպքը.—

Ցէրկուլիի (Ցիքս) մէջ երէկ իրիկուան կախեցին տեղի ունեցան Հայերու եւ ոստիկաններու միջեւ։ Հայաստան մեկնողներու ցուցակները, որոնց մասին Խնամատարական նախարարութիւնը հրահանգ տուած էր, կը գրուէին հոն գտնուող Հայերուն կողմէ։

Խնամատարութեան պաշտօնեայ Գ. Ցէլիկանիս, քանի մը ոստիկաններու ընկերակցութեամբ Ցէրկուլի գնաց գրուած ցուցակները պարզել տալու համար։

Հայերը յարձակեցան ոստիկաններուն վրայ, ապտակ ու ապուշտակ բարձրացուցին, որուն հետեւանքով ոստիկանները հեռացան եւ յետոյ վերադարձան նոր ուժերով։ Սկսաւ բաւական կռիւ ոստիկանութեան եւ Հայերուն միջեւ։

Ձերբակալուեցան հինգ այր եւ չորս կին եւ յանձնուեցան քննչ. դատախազութեան։

Իսկ համայնավար «Րիզոսփաստիս» դէպքը կը ներկայացնէ իբրեւ բանւորական յաղթանակ։ Ահա թէ ինչպէս.—

— Խումբ մը ոստիկաններ Ցէրկուլիի փ՚ողոցներու եւ կը սկսին հիւղակներէն դուրս նետել Թագուհի Նոյլուճեան, Նիլա Մագոնեան եւ Ցիլար Սարգիսեանի ինչքերը, գործադրութեան դնելով հիւղակները պարպելու մասին կառավարութեան տուած հրահանգը։ Հազիւ իրողութեան վերահասու եղած, հաւաքուեցան 15ի չափ հայ բանուորներ եւ նոյնքան կիներ։ Հաւաքուողները խնդրեցին ոստիկաններէն ինչքերը դուրս չնետել։ Ի պատասխան ոստիկանները յարձակեցան որուն հետեւանքով, բանուորները եւ կիները քարերով եւ գաւազաններով փոխադարձեցին, ստիպելով ոստիկանները մեկնիլ գաղթակայանէն։ Բանուորները վերստին հիւղակներուն մէջ դրին դուրս նետուած ինչքերը։ Բիչ յետոյ բանուորները ցրուեցան։ Հազիւ կէս ժամ անցած, ոստիկանները նոր ուժերով վերադարձան եւ սկսան ոստիկանական զաւակներով ծեծել իրենց առջեւ եղողը։ Անոնցմէ մէկը (թիւ 15) ատրճանակը քաշեց եւ սպառնաց կրակել։

Ոստիկաններուն կ՚ընկերանային նաեւ 15ի չափ հայ ֆաշիստներ, որոնք ցոյց կուտային կռուին մասնակցող հայ կիները։ Երկրորդ անգամէն ալ, կիները ծեծ կերով ցոյց տուին եւ դիմադրեցին ոստիկանութեան։ Ի վերջոյ սակայն, ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ հաւաքուածները ցրուել եւ ձերբակալել Գալուստ Պէրպէրեան, Փառանձեմ Փափազեան, Իմաստուհի Արեւեան եւ Թագուհին Պէրպէրեան, Գարեգին Էքմէքճեան, Արսէն Ալեքսեան, Եղիշէ Մուրատեան եւ իր կինը։ Ձերբակալածները զրկուեցան դատախազին ամէն յարաբերութենէ։ Շատեր վիրաւորուած են, որոնց մէջ նաեւ Պէրպէրեան եւ իր կինը, որ խոշտանգուած է, առանց գիտնալու թէ յղի էր։ Ամբողջ գաղթակայանը յուզումի մէջ է ոստիկանութեան այս ամբողջին զործելակերպին պատճառաւ։

Կախէն յետոյ գաղթակայան գացող մեր խմբագրին հետեւեալ կերպով արտայայտուած են.

— Ոչ իսկ Թուրքերը մեզի հետ այսպէս վարուեցան։

Ընդհարումէն եւ ձերբակալութենէն յետոյ, քանի հոգի հաւաքուեցան ոստիկանական մասնաճիւղի շէնքին առջեւ՝ բողոքելու եւ ձերբակալուածներու ազատ արձակումը պահանջելու համար։

— Ցիքսէն «Նոր Օր»ի կը տեղեկացնեն թէ Թագական Խորհուրդը ճանկապարտէզի արտօրը տրամադրած է եղեր Հոկին, երբ թէ ներգաղթի արձանագրութիւններու համար։ Հոգիները ճանկապարտէզը վերածած են համայնավարական ակումբի եւ հիւղակներու խնդրին առթիւ, հոն հաւաքած են յոյն համայնավարներ եւ սարքած ծանօթ հաւաքոյթը, որուն հետեւանքը եղաւ ցաւալի դէպքը։

Այդ հաւաքոյթին մէջ, համայնավարները թելադրած են ոստիկանութեան կողմէ կնքուած դռները կոտրել եւ բանի հաստատուիլ հիւղակներու մէջ։ Դէպքին առթիւ, բոլոր գրգռիչները տակաւին անյայտ մնացած են եւ չեն կրնար ի յայտ գալ։

— Լիփազմայէն կը տեղեկացնեն թէ ոստիկանութիւնը երէկ պարպել տուած է քանի մը հիւղակներ, որոնց ներգաղթողները կողմէ ծախուած էին ուրիշներու ժողովուրդը խուճապի մատնուած է։

ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԻԱ

Աթէնքի մէջ բազմաթիւ ընտանիքներ դիմում կատարած են Ազգային Դաշնակցութեան Նահանգային Կոմիտէին, Սուրիա փոխադրուելու փափաք յայտնելով։ Տանըքինց օրը անգամ մը վաթսուն հոգիէ բաղկացած կարաւան մը պիտի մեկնի դէպի Սուրիա։ Անցագրի բոլոր գործողութիւնները կը կատարուին Աթէնքի մէջ։

Հնդկաստանի կացութիւնը

Հնդկաստանի Նախարարը մամլոյ ներկայացուցիչներուն յայտնեց թէ Հնդկաստանի կառավարութեան կողմէ ձեռք առնուած միջոցները ընդդէմ քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարին, յաջողութեամբ պսակուած են գարդ։

— Քանի կը մնանք բռնաւոր պատասխանատու Հնդկաստանի կառավարութեան գործին մէջ, պիտի շարունակենք կառավարել։ Այսուհանդերձ այս չի նշանակեր թէ անհրաժեշտ ժամանակէն աւելի կ՚ուզենք պահել արտակարգ միջոցները։ Ամէն ազգայնական ներու ղեկավարները եւ բանակութիւնները տեղի տան գործակցութեան եւ համաձայնութեան ոգիին առջեւ, անգլիական կառավարութիւնը պիտի փութայ վերահաստատել բնական կարգը Հնդկաստանի մէջ։

— Մաքրասէն տրուած լուրի մը համաձայն, ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարեց տեղին ազգայնական կազմակերպութեան շէնքին մէջ եւ հնդկական դրօշին առեղ, անգլիականը պարզել յետոյ, շէնքը փակեց։

Միւս կողմէ, տեղական իշխանութիւնները փակել տուին հնդկական կանանց ցուցահանդէս մը, որ կազմակերպուած է ազգայնականներուն կողմէ։

— Այն երեք յանձնախումբերը, որոնց կազմութիւնը որոշուած էր Լոնտոնի Կլոր Սեղանին կողմէ, Լոնտոնէն մեկնեցան Մարսէյլ ուրկէ պիտի անցնին Հնդկաստան, կատարելու իրենց յանձնուած քննական աշխատանքը։ Յանձնախումբերէն մէկը պիտի զբաղի ընտրական հարցերով, միւսը ելեւմուտքով, իսկ երրորդը հնդիկ պետութեանց յարաբերութիւններով։

Տէլհիի մէջ փոխարքայէն նախագահութեամբ կազմուած է խորհրդատու յանձնախումբ մը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի Ազգատախնամը կը խնդրէ ծանուցանել թէ գործազուրկներու օգնութեան կոմիտէին ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը կիրակի օր, 17 յունուար, առաւօտեան ժամը 10.30ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանը։ Հայրենակցական միութիւններէն կը խնդրուի ղրկել իրենց ներկայացուցիչները։

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Հազարաւոր գիւղացիներ անօթի մնացած

Պոլսոյ Թուրք թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները. (9 յունուար).—

Մեծախոտի բերքը ծախուած չըլլալով, ծանր կացութեան մը մատնուած են Ուրլա եւ շրջակաները (Իզմիր)։ Ուննւորներն անգամ կարօտութեան մատնուած են։ Միայն Ուրլայի մէջ կարօտներու թիւը կը հասնի 1400ի, իսկ գիւղերուն մէջ՝ 1700։

Ուրլայի քաղաքապետը Շաքիլ պէյ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է.— «Ուրլայի տարեկան եկամուտն է 28 միլիոն ոսկի։ Այս տարի խաղողի չզոյութեան եւ հինգ հարիւր հազար քիլօ ծխախոտ ալ գիւղացիներուն ձեռքը մնացած ըլլալուն պատճառաւ, հազիւ թէ կրցինք հինգ հարիւր եօթանասուն հազար ոսկիի հասոյթ մը ապահովել։ Մինչդեռ արտօնագրութեանց ծախքը 940հազար ոսկիի կը հասնի։

Եթէ մեր ծխախոտները չծախուին, ամէնքս ալ անօթութեան դատապարտուած ենք։ Քաղաքին մէջ կեանքը դադրած է, քաղաքապետութեան դրամարկղին մէջ ստակ չկայ։ Որովհետեւ ժողովուրդը դրամ չի տար եօղպէյ գիւղին մէջ ջերմի համաճարակ մը ծայր տուած է։ Կուսակալութեան եւ Կարմիր Մահիկի ընծայած օգնութիւններէն մեծապէս գոհ ենք եւ այլ եւս բնաւ չենք վախնար»։

Իզմիրի կուսակալ Քեազըմ փաշա, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է.— «Ուրլայի եւ Քէմալ փաշայի կարօտեալներուն՝ ձէթ, ձիթապտուղ, ալիւր եւն. կը ղրկենք։ Որպէսզի կարելի ըլլայ խեղճերը պատրաստել, պանքայի միջոցաւ դրամ պիտի դրկուի եւ պաշտօնեաներ պիտի նշանակուին։ Շաբաթը երկու անգամ ալ միս պիտի բաժնուի կարօտեալներուն։ Այդ շրջանի անգործներուն ուրիշ քաղաքներու մէջ գործ կը փնտռուի։ Մինչեւ Մայիս 15 հայար ոսկիով պիտի կրնանք փրկել կացութիւնը»։

Թիրէի եւ Իզմիրի Էնթաքյա Ցէյիրճէնտերէ ու Պուկուրճա գիւղերուն մէջ թշուառութիւնը սկսած է գլուխ ցցել։ Այս մասին, Կարմիր Մահիկի կեդրոնին նախագահ Սէզայի պէյ հետեւեալը յայտարարած է.— «Դժբախտաբար այդ լուրերը ճիշդ են։ Այսօր տեղեկութիւն հաւաքուեցաւ մեզի։ Պուկուրճա եւ Ցէյիրճէնտերէ չեն կրցած իրենց ծխախոտները ծախել, որուն հետեւանքով թշուառութիւնը ծայր տուած է։

Հիտլէրեաններ Պրիւնինկի դէմ

Հիտլէրեանները բուռն պայքար կը մղեն Պրիւնինկի եւ անոր դահլիճին դէմ։ Հիտլէրեան երեսփոխան մը, Ցաուի մը մէջ հետեւեալ կարծիքները յայտնեց.

— Պրիւնինկ՝ Լօզանէն պիտի բերէ պարտութիւն մը։ Եթէ կառավարութիւնը կամովին չքաշուի, պէտք է ատալի նախագահական ընտրութենէն առաջ։ Հիտլէրեանները արամադիր չեն օր մը աւելի հանդուրժելու Պրիւնինկի տիրակալութեան։ Մենք, Գերմանիոյ ամէնէն զօրեղ կուսակցութիւնն ենք եւ կրնանք պնդել որ կառավարութեան պետը մեր շարքերէն ընտրուի։

ԲՈՐՈՏՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ առողջապահական սպառաւ-կանթիւնը հաստատած ըլլալով թէ ընտանի անասուններուն մէջ կը տիրէ բորոտութեան համաճարակ մը, հրաւէր ուղղեց ժողովուրդին որ զգուշութիւն ընէ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱԶԴԱԿՆԵՐԸ

Խնայել — Սպառել

Արտադրութեան զարգացման նպաստող երեք ազդակներ կան.— Բնութիւնը, Աշխատութիւնը եւ Դրամագլուխը։ Այս ազդակները հաւասար չափով չեն կատարեր սակայն իրենց դերերը։ Նախնական ժողովուրդներու տնտեսութեան մէջ, բնութեան եւ աշխատութեան կատարած դերը բաղդատաբար աւելի մեծ է քան դրամագլուխինը։ Բայց տնտեսական ներկայ կազմակերպութեան մէջ, դրամագլուխն է որ գերակշիռ դեր ունի արտադրութեան մէջ։

Դրամագլուխը բնականօրէն գոյութիւն ունեցող տարր մը չէ, սակայն, տնտեսական կազմակերպութեան մէջ։ Ժամանակի ընթացքին աստիճանաբար կազմուած եւ հետզհետէ կուտակուած ուժ մըն է՝ զոր մարդկութիւնը մեծ դժուարութեամբ եւ բազմաթիւ զոհերու ընթացքին ձեռք կրցած է բերել։

Թէ այս կուտակումը ո՞ր սահմանի օրինաւորապէս տեղի ունեցած է, աւելի ուրիշ խնդիր մըն է որ ընկերային հարցին հիմը կը կազմէ եւ զոր հոս չենք կրնար քննել։ Միայն, կը տեսնենք որ ներկայ պայմաններուն տակ, անոր գոյութիւնը անհրաժեշտութիւն մը դարձած է մարդոց տնտեսական պէտքերուն գոհացմանը համար։ Այս իրողութիւնը արձանագրելով, կ'անցնինք ուրեմն։

×

Այն բնածին եւ առաջական յատկութիւններէն զատ՝ որոնց շնորհիւ անհատ մը կամ ժողովուրդները տոտւել կամ նուազ չափով ընդունակ կ'ըլլան տնտեսական յառաջդիմութեան, մարդկային ընկերութեան մէջ ուրիշ ուժ մը կայ։ Խնայողութեան ոգին որուն միջոցաւ կը կազմուին դրամագլուխները։

Որքան աւելի քաղաքակրթուած ըլլայ ազգ մը, այնքան աւելի զարգացած կ'ըլլայ խնայողութեան ոգին զինքը բաղկացնող անհատներուն մէջ։ Որովհետեւ խնայել, յաճախ կը նշանակէ նախատեսել։

Խնայել, սակայն, զրկուիլ, զճուռ կեանքով մը ապրիլ չի նշանակեր, այլ կ'ենթադրէ ծախքերու մէջ կարգ կանոն դնել։ Շռայլութենէ զգուշանալ եւ մոլի պզտիկ ճիգ մը ընելով, ջանալ գտնել այն միջոցները՝ որոնց շնորհիւ կարելի ըլլայ որեւէ պէտքի մը գոհացումը իր առաւելագոյն աստիճանին հասցնել, նուազագոյն գումարով։

Բայց եթէ դրամագլուխներու զարգացման եւ հետեւաբար անուղղակի կերպով արտադրութեան նպաստող ազդակը խնայողութիւնն է, ուրիշ ազդակ մը կայ որ արտադրութիւնը կը խթանէ. խնայել արտադրելու համար, արտադրել սպառելու համար։ Ահա այս այն շրջագիծն է որուն մէջ կը դառնայ տնտեսական հոլովոյթը։

Տնտեսական բնական վիճակի մը մէջ այս երկու զոյգ ուժերը — խնայողութիւն եւ սպառում — որոնց մէկը statique, միւսը dynamique հանգամանք կը ներկայացնէ, պէտք է համընթաց յառաջանան, պահպանելու համար տնտեսական հաւասարակշռութիւնը։

Անշուշտ, այս երկու ուժերուն մէջ բացարձակ համեմատականութիւն հաստատել ո՛չ կարելի է, ոչ ալ բաղձալի։ Կարելի չէ, որովհետեւ, ինչպէս մարդկային ամէն գործունէութիւն, այնպէս ալ տնտեսական գործունէութիւնը հոգեբանական եւ ընկերային անհուն ուժերէ կախում ունի, որոնց ազդեցութիւններն ու հակազդեցութիւնները նախատեսել դժուար է։ Բաղձալի ալ չէ, անոր համար որ, այլապէս, այսինքն՝ երբ ամէն խնայուած գումար իսկոյն սպառէր, դրամագլուխներու կազմութիւնը անկարելի կը դառնար, մինչ որ պէտք հակառակը այն տեսութեան՝ որուն համաձայն տնտեսական առաջդիմութեան անհրաժեշտ պայմանն է արտադրութեան զարգացումը։

×

Տնտեսական բարօրութեան շրջաններուն, մարդիկ քիչ հակամէտ են խնայելու։ Գործերու առատութիւնն ու անոնց տուած բերած շահերը կարծել կուտան որ ձեռք բերուած բարօրութիւնը տեւական պիտի ըլլայ ու ահա չեն գացեր մոխումները։

Ընդհակառակն՝ տագնապի ատեն, մարդիկ, նոյնիսկ անոնք՝ որ ազդուած չեն եւ կամ ազդուած ըլլալով մէկտեղ, ունին առաւելին հասոյթներ՝ որոնք իրենց պէտքերու սահմանէն անդին կ'անցնին, կը ջանան սահմանափակել իրենց ծախքերը։

Հոգ հակասութիւն մը կայ որ անխնայասա կերպով կ'ազդէ տնտեսական հաւասարակշռութեան վերահաստատման վրայ եւ սուր հանգամանք մը կուտայ արդէն գոյութիւն ունեցող դժուարութիւններուն։ Ասիկա ուրիշ բան չի նշանակեր, եթէ ոչ քանքարաթաղոյց ըլլալ։

Աշխարհի ամէն կողմը միլիոններով գումարներ կան որ այս պահուս անշարժ կը մնան դրամատուններու եւ անհատներու արկղներուն մէջ։ Գաղափար մը կազմելու համար թէ՝ այս կերպով ալ մա տնտեսական որեւէ պաշտօն չկատարող դրամագլուխները ի՜նչ խոշոր գումարներ կը ներկայացնեն, կը բաւէ Ֆրանսայէն միայն տալ քանի մը օրինակ։

Այսպէս՝ Քրէտի Լիոնէն որուն անտոկոս պատրաստ գումարը 1930ի վերջը մէկ միլիառ 314 միլիոն ֆրանք էր միայն, անցեալ սեպտեմբերին վերջը երեք միլիառ 589 միլիոնի բարձրացած էր, իսկ հոկտեմբեր 30ին հասած էր արդէն չորս միլիառ 765 միլիոն ֆրանքի։ Գրեթէ նոյն համեմատութեամբ խոշորցած են նաեւ Սոսիէթէ Ժէնէրալի եւ Քոնթուառ Նասիոնալ տ'Էսքոմթի պատրաստ դրամները (առաջինը հոկտեմբեր 30ին միլիառէն աւելի ունէր, իսկ երկրորդը՝ նոյն թուականին, երեքուկէս միլիառ ֆրանքէն աւելի)։

Դրամի այս անսովոր առատութեան պատճառով է որ եւրոպական մեծ հաստատութիւնները գացած են այլեւս տոկոս վճարելէ իրենց քով պահ դրուած դրամներուն փոխարէն։ Օրինակի համար, Քրէտի Լիոնէն ոչ մէկ տոկոս կը վճարէ, իսկ Սոսիէթէ Ժէնէրալը հարիւրէն 50 սանթիմ միայն եւ ան ալ յայտնի չէ թէ որչափ ատեն եւս պիտի շարունակէ վճարել։ Եթէ այս վիճակը քիչ մըն ալ տեւէ, դրամատուները պիտի ստիպուին իրենց վարձք մը պահանջել, իրենց քով պահ դրուած գումարներուն համար։

×

Դացութիւնը այն ատեն աւելի վտանգաւոր պիտի դառնայ սակայն երբ իր հարստութիւնները դրամատուններու մէջ պահ դնողներ սկսին, զանազան պատճառներէ դրդուած զանոնք քաշել իրենց անհատական դրամարկղներուն մէջ պահելու համար։ Ահա այն ատեն է որ պիտի սկսի բուն քանքարաթաղութիւնը (thésorisation) որուն նշանները արդէն երեւան եկած են դուք վերջերս։

Այս մասին յատկանշական օրինակ մը։ Անցեալ ամսուն Օփէրայի թաղին մէջ հաստատուած մեծ գոհարավաճառ մը ցուցափեղկին մէջ դրած էր ոսկիէ ձոյլ մը Ֆրանսայի Դրամատունէն գնուած։ Մօտը դրուած ցուցատախտակ մը կ'ըսէր՝ «Ահա այն՝ զոր ամենք կը գնենք»։ Քիչ մը անդին դրուած էին զանազան գոհարներ՝ մակագրով. «Ահա ինչ որ խելքը գլուխը մարդիկ կը գնեն»։ Ասիկա ուրիշ բան չի նշանակեր, եթէ ոչ քանքարաթաղութեան ըլլալու հրաւէր։

Ներկայ տնտեսական դժնդակ պայմաններուն տակ, կարելի է ուրեմն անվերապահօրէն ուժ տալ այն տնտեսագէտներուն եւ պետական վարիչներուն, ինչպէս Ֆրանսայի Աշխատանքի Նախարարը Լանտրի, որոնք կը յորդորեն ժողովուրդին անհետ դասակարգը չսահմանափակել իրենց ծախքերը։ Ընդհակառակն՝ զանոնք աւելցնել կարելիութեան սահմանին մէջ, առեւտրական եւ ճարտարարուեստական կեանքի ընթացքը շատ աւելի չդանդաղեցնելու համար։ Սպառումի եւ քանքարաթաղութեան վտանգներուն անհրաժեշտ է այլեւս հակազդեցութիւն մը գործել։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Այսօր էջ մը մեր պատկերազարդ պատմութենէն։ Այժմէական եւ խոստ։

Տարաժիրի ժողովուրդ ենք։ Օրը օրին կը հալինք հազարներով գաղութներու մէջ, չակերտուած պայմաններու տակ։ Տնտեսական համատարած տագնապը սուր դանակի նման կը զարնէ մեր կուրծքէն, քաղաքական ահաւոր զառածումներն ու մեր հասարակական խոցոտումը։ Կը հալինք եւ առեղ հարուածներ կուտան ամէն ձեռքով, եւ մենք տակաւին մեր չէին ճամբաներն ու մոռցած ջերմաչափը չենք լքեր։

Կը քալենք նոյն անդրդուելի արտահետէն, նոյն յամառութեամբ, նոյն խոյատտակ վիճակով եւ քաշքշուքով։ Չենք պղտորիր, չենք մոռնար մեր կիրքերն ու բռունցքները։ Կը ծիծաղինք աւելի խորը։

Որքան ալ կարդանք, լանք, ինչքա՞ն Նոր տարի եւ հոգիով տենանք, հանդիպելով լուսաւոր փաղցներու եւ գիրքով ծածկուած պատերը, տակաւին մեր ուղեղներուն վրայ ծալլուած կը պահենք մէշոցը։ Կարծես կը խնամենք մեր չոր ու ցամաք առօրեաութիւնները, յոռի յատկութիւններով եւ մեկուսի բարքերով։

Տարօրինակ ենք իսկապէս։ Ամէնէն առասպելական օրերուն իսկ։ Աշխարհը կը գլորայ եւ մենք ձայն չենք տաներ, մեր ձիերը նոյն ծանրացուած դարուն կապուած պահելով... անօթի։

×

Հոս քանի մը չոր պատկերներ գծեմ, աւելի պարզ եւ ցցուն դարձնելու համար նիւթն ու արծարծուած կարգ մը երեւոյթներ։

Նոր տարին ամէնուս շատերուն ուրիշն ու տրտում ձգելով, եւ քիչերուն ալ ծիծաղ։ Գործերու այս տարուան խոշոր անդուստութիւնը ընդհանուր եւ անոնց տակ առաւ աշխատաւոր բազմութիւններ։ Մտանաւորապէս մեր ցրուած եւ հայ աշխարհէն կտրուած զանգուածները։ Տագնապը զարնաւ ծաւալուն ամէն տեղ, փողոցը լեցնելով գործազուրկներու թափօրներով եւ խելայեղ կանչերով ամբոխներ։

Մերինները առաջին անգամ պանէքի առաջին գծին վիրաւորներն եղան։ Մահուը սկսած է հուաքել զանոնք բէն եւ «ազատափառ» քաղաքներէն հատած հրէներն ու սրտայոյզ աղաղակները։ Կը հրահանգէ, կ'առաջնորդէ, կը պատայ եւ կը յաղթէ։ Այս թելադրութիւնները տեղ տեղ պատռ կուտան թէեւ անհնչան եւ ուրիշ տեղեր ալ կը մնան օրօրցի երգ։

Շատեր ունինք դուրսը այսօր։ Դատարկուած են բոլորովին եւ հրճշտելով կը տանին ընթացիկ կեանքի առասպանքներու ծանրութիւնը։ Կան որ կը զիճանան տակաւին հայի մը դրամը ունին։ Իսկ արդէն ունեցողները երջանիկ են եւ անհոգ։

Մեր խումբը «լաւի պատին» տակ կանգնած եւ հիւսցող դժբախտներու ծառին է, կրնայ այս երանակը ծեծնալ եւ վնասել։

Ամանոր առաջին գիշերը, առօրութիւն մը կայ, անպիտան եւ վտանգաւոր, (եւ ինասոր գիծ՝ չեմ հանդչած)։ Դրթեւ թէ բախտերնին կը փորձեն խաղով մը։ Նոր տարին ծանելու եղանակ մըն է հաղթելու համար թէ եկող տարին արդեօ՞ք պիտի ժպտի։ Քիչ մը հաւկնալի է այս հանք լեզուն։

Այո՛, թեթեւ մը՝ ուզուն եւ չուղղը կրնան փորձանքներն զարնել իրենց բախտը, ժամ մը կամ օրուան որեւէ մէկ պահը կենալու եւ անցնելու համար յաջող տարուան։ Ուրկայն ինչպէս ամէն բանի մէջ, հոս ալ մենք մեր սլլանդապութիւնը կրկէս կը ձգենք։ Կը խաղան գրպանին մէկ անկիւնը ձգելով քանի մը ֆրանք տանչաւորակ, առանց ուղերը բոլորեցնելու։

Ցնաւ մարդիկ, որ բնաւ չեն աշխատիր եւ օրերով անընդհատ դրած կը խաղան Յունուար 1էն սկսեալ. ուրիշները՝ որ շաբաթը քանի մը օր կը գործեն կրճատուած օրապահիկներով, առանց լիցք ըի կաթին եւ գաւաթ մը թէյին համար, նորէն դրած կը խաղան անօթի ձգելով պզտիկներն ու ընտանեկան յարկը։ Դինովցած եւ փորձնցրած խիղճն ու զգացումը, կը վազեն ծայրայեղութենէ ծիծաղ անկած, այլամեւ լքմարութիւններու եւ կախի։

Ասելի սաշծուկեցուցիչը սակայն։

Հայ մարդիկ կան, որ ամէն օր իրենց սատ 7 ֆրանքի նպաստը հովին կուտան, իջնելով արճարանի մը անկիւնը եւ դրած խաղալով։

Անկած է այս եւ խայտառակութիւն, բառին չոր իմաստովը։ «Անըքրանեյի»։

Գործ չունենալ, վազուած ծառահօրութիւն ու անելը աչքի առջեւ, անձրեւին ու ցուրտին տակ երկար ժամեր սպասել, ձեռք մեկնել, հազար անգամ արհնելով եւ հեգնանքի տակ, քանի մը սու առնել եւ թղթախաղին տալ՝ չհասկցուելիք բան է իսկապէս։

Ամէն առաւ ալխարի նման չարուիլ «պիւրօ» վազել, տարին քննելու, երկու ֆրանք խլելու համար, յանուն կիսակատար պահանջներու եւ ծէկէն դալ այդ քանի մը լուման ջուրը նետել եւ ծախիրի վրայ նստիլ,—մարդկային տարրական գիտակցութեան պակաս կ'ենթադրէ։

Անցէք Պէլվիլ-Պէր-Լաշէզն, Տոմինիքէնի, Լօնկ տը Գափուճինի հայկական կոչուած կարգ մը արճարաններէն, օրուան բոլոր պահերուն։ Եւ եթէ սիրտ ունինք, ծի դալուանեք։

Նեղ, ծուխով ծանրացած մթնոլորտ մը եւ ժխորով լեցուն։ Հազարակ, վատառողջ հաւաքատեղիներ. Ամէն դասակարգէ դիզուած են, կը խաղան։ Ժամ չունին, վազուած եւ գալիքի մասին չեն մտածեր, եւ ընտելացած այս նոր կացութեան։ Զօքած են սեղաններու առջեւ, սեղմուած, խռարու գիրկ. Չարունակ կը խաղան... գրա՞մ։ Կը պոռան, կը կանչեն կը հայհոյեն եւ իրար կը փչրեն երբեմն ալ։

Նոր տարին անցած է, բախտի փորձն ալ ծեծնած եւ 14ն ենք այսօր։ Մոլութիւն եւ ախտաւոր պահանջ դարձեր է եւ խորացեր։

Բոլորն ալ աշխատաւոր են, բոլորն ալ երիտասարդ։ Ո՛չ կ'ըսեն ունին ոչ ալ չափ։

Ո՛չ գոյն մ'նացեր է դէմքերու վրայ, ոչ փայլ աչքերու մէջ։ Ունին ցրուած, տարտղնած վիճակ մը։ Նստարաններուն վրայ կքած են, թոյլ, անարիւն եւ անշնորհք։ Կը շարժին եւ կը խօսին գրգռուած, տենդոտ, ցոյց տալու համար որ տակաւին կան, կրնան շարունակել։

Ոչ հանգիստ կը ճանչնան եւ ոչ ալ կանոնաւոր քուն ունին։ Միայն կը տեսնեն թուղթերն ու «փուլ»երը։

Այս՛ մեր շրջապատին մէջ է որ կը նշմարենք, կը ցաւինք ու կ'անցնինք թքնելով։ Իսկ նման երեւոյթներ կրկնուած տարին՝ Ֆրանսայի քով, մեր մասին զանազան կարծիքներ եւ տրամադրութիւններ կը ջինեն։

Ահա «այլ տեսակ լուսարուք» մը։

Պուլվառ Նաւարինոյի վրայ կը գտնուի տասը գործազուրկներու նպաստի միջազգային գրասենեակը։ Առաւօտեան լոյսին հետ կը սկսի հաւաքուիլ հոս ամէն ազգէ եւ ամէն տարիքէ։ Երկսեռ։ Հսկայ բազմութիւն մը հայերով ծիծաղ կէսոր կուգայ ու կ'երթայ։ Իրարանցում, աղմուկ եռուզեռ, կատարեալ խառնարան մը։ Սրտաբեկ պատկեր մը թշուառութեան, տառապանքներու եւ երբեմն ալ կեղծի եւ անհամութիւններու իրարու դէմ։ Մեղուած օրուան ցաւն ու տաժանքը։

Խոշոր թիւ մը կը կազմեն Հայերը։ Ամէն դասակարգէ եւ դաւանանքէ այլամերժ տարրերէ բաղկացած։ Պատրաստ, պոռալու, ձայն հանելու, ուրիշներու… լի եւ տաղ։

Ու հոս եւս կը պատահի…

Կը սկսին վիճիլ։ Հայ … համդարտ կենալ։ «Հայաստանը … Հայաստանը անկախ չէ, ներկայացուցիչ … դէմ պէտ. ինչո՞ւ մեր չեն … դած են վարիչները, հայ չենա… կարծիքները ծիւս կողմէ … գող են, խաբեբայ, …»

Կռիւ կ'առնեն մէկ քանի … տեղ։ Աչքերը կը լեցուին եւ կը … բռունցքը։ Կռիւ մը, իրարանցում ամէն ազգի ամբոխին մէջ։ … բոլի առջեւ, նպաստի պահանջ … համար եկած։ Կը միջամտեն … ները եւ կռուիլը կը փրկ… ծութեամբ։

Վաղը կրնայ ուրիշ տեղ մը պատահիլ այս պախարակելի եր… Չեն վախնար, հերոսնե՞ր են … ծեծխօսիկներ։

Ցիծարներ ալ կան որ կը կա… ազատ են ամէն կողմի վրայ …

Խայտառակութիւնը կատարեալ … Օրրոտ կ'արևնի։

Ինչքա՞ն անսանձ ու անկաշ… ձած ենք այլեւս։ Զբօսնուելիք … տանին մէջ ըլլար, ծածուկ։

Ձախ ձեռքով նպաստին կ'… իսկ աջ ձեռքով իրար կը հարուա…

Մարսէյլ Գ. Մ.

ԿԵԱՆՔԸ ՊՐԱՑԼԱՅԻ ՄԷՋ

ՊՐԱՑԼԱ, 8 յունուար (սեփ. …) Այս էջերուն մէջ քանիցս գր… Պրացլայի հայկական կեանքին … Վերջացող 1931 տարուան ծամ… տայայտուելէ առաջ՝ կ'արժէ … տող գրել 1930ին վրայ, որ … թեան արժանի տարի մը եղաւ … ղութին համար՝ մշակոյթի տեսա…

Այդ տարի էր որ ունեցանք … գպրոցը, աւելի ծաղկուն նման … ժողովուրդին միահամուռ փափա… թաղ. Խորհուրդը բերել տուաւ երա… ուսուցիչ մը։ Երկրորդին քով … որանը դպրոցի վերածուեցաւ, ուր կը … ճախէին 30ի չափ երեխաներ՝ … լեզուն սորվելու։

Ա. Աճէմեանի յոբելեանը … ցաւ՝ կոկիկ հանդէսով մը՝ որ իր … կին մէջ նորութիւն մը եղաւ եւ մեծ … լորութիւն առնեցեց։ Բոլոր ժողովո… գրեթէ ներկայ եղաւ այս հանդէսին, … վերջ շնորհաւորական հեռագիր մը … տրուեցաւ Օրբելեանին՝ Սորպոնի …

Տեղի ունեցան նաեւ դպրոցա… հանդէսներ ուսուցիչին եւ հոգաբար… թեան ջանքերով։

Ի միջի այլոց փոքրիկ երգչա… մըն ալ կազմուեցաւ, փայլ տալով … ցական արարողութիւններուն եւ իր … նակցութիւնը բերելով Ալց. հանդ… րուն։ Այս բոլորը շատ ուրախ… պատճառեցին եւ առաջացի յոյսեր … շնչեցին բոլոր ակնկալ… հոյլինայ… րուն։

Նիւթապէս ալ գոհացուցիչ էր … գպրոցի բոլոր ծախքերը կարելի … հայթայթել ժողովուրդէն՝ այլ եւ այլ … նարկներով։

— Դժբախտաբար այս … շարժումը շատ կարճ տեւեց։ Յաջորդ 1931 տարին եղաւ սեւ տարի մը …

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԺԱՆՏԱՏԵՆԴԸ

Ֆրանսայի Պատերազմական նախարարը ժանտատենդէ մեռաւ, գրեցին թերթերը։ Կը նշանակէ թէ մանրէները խտրութիւն չեն դներ մեծին եւ փոքրին, հարուստին եւ աղքատին, նախարարին եւ զանապանին միջեւ։ Հիւանդութիւնները բոլորին համար են. կանխազգուշութիւնն ալ նոյնը պէտք է ըլլայ։ Իսկ ժանտատենդին դէմ լաւագոյն կանխազգուշութիւնը պատուաստումն է։

Ժանտատենդը այն հիւանդութիւնն է զոր ժողովուրդը Թիֆօ կամ պաղըրսագ ֆումմասը կը կոչէ (fièvre typhoïde)։ Աղիքներու մասնաւոր բորբոքում մըն է, տաքուկ տենդով եւ ուրիշ ախտանիշներով, որ ընդհանրապէս երեք շաբաթ կը տեւէ։ Հիւանդը կամ կը մեռնի— տասնէն մէկը կամ կ'ապաքինի, յաճի եւ ոսկոր մնացած։ Ամէն մարդ քիչ շատ ծանօթ է այս հիւանդութեան, որ այնքան յաճախադէպ է Թուրքիոյ մէջ։

Ժանտատենդը մասնաւոր մանրէ մը ունի, որ կը վխտայ հիւանդի կղկղանքներուն մէջ, եւ գրեթէ միշտ ջուրով կը փոխանցուի։

Ենթադրեցէք որ գիւղացի մը գետին մէջ լուայ ժանտատենդով վարակուած հիւանդի մը կղկղանքով աղտոտած լաթերը։ Զարմանալի բան չէ։ Ջուրը կը վարակուի։ Եւ կամ ենթադրեցէք որ հիւանդին կղկղանքները թափէ իբրեւ արտաքնոց ծառայող փոսի մը մէջ։ Անձրեւը կուգայ ու ամէն ինչ կ'առնէ կը տանի եւ կը խառնէ գետի կամ աղի ջուրին։ Ջուրը քաղաք կուգայ։ Բայց հանգման արդէն գիւղացին կը խմէ «ջուրը» ապահովութիւն չի վերցներ բռնելով։ Բանջարանոցի տէրը բանջարեղէնները կը ջրէ այդ ջուրով, կամ կը մաքրէ զանոնք քաղաք տանելու համար։ Իսկ անզգուշ կաթնավաճառն ալ, այդ ջուրէն քիչ շատ կ'աւելցնէ կաթին, աւելցնելու համար իր շահը։ Այս ալ չտեսնուած բան չէ։

Դարձեալ այս պայմաններու մէջ կրնան վարակուիլ փարքերու մէջ մշակուած եւ քաղաքներու մէջ ծախուած ոստրէները (huîtres)։

Երեւոյթով մաքուր եւ վճիտ այդ վարակուած ջուրը խմող գիւղացիները կամ քաղաքացիները մօտ երկու շաբաթ վերջ կը հիւանդանան եւ ահա կը ծագի համաճարակ մը որ կրնայ մեծ համեմատութիւն առնել։ Այն երկիրներուն մէջ (օրինակ՝ Թուրքիա) ուր ջուրերը վարակումներուն դէմ պաշտպանուած չեն եւ ժողովուրդին բաշխուելէ առաջ չեն զտուիր, ժանտատենդի համաճարակներ անպակաս են եւ զոհերու թիւը մեծ է։ Իսկ մեծ կեդրոններու մէջ, ուր ջուրերը ոչ միայն խմել զտուած, այլեւ ամէն օր մանրէաբանական քննութեանց կ'ենթարկուին, ժանտատենդի մեծ համաճարակներ հազուադէպ են։ Բայց փոքր համաճարակներ կամ փոքրթիւ ժանտատենդի պարագաներ հազուադէպ [illegible] ջուրերուն բացարձակ եւ անթերի ջական պաշտպանութիւնը ինչպէս նաեւ զտումը ապահովել, մանաւանդ փոքր քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, եւ թէ վարակուած բանջարեղէններով, կաթով եւ ոստրէներով վարակումները յաճախադէպ են։ Ֆրանսայի մէջ տարին մօտ 20,000 հոգի ժանտատենդով կը հիւանդանան, առնուազն 2-3000ը կը մեռնին։ Փարիզի մէջ ամէն տարի հիւանդացողներու թիւը 1500-2000 է։

Ուրեմն ժանտատենդի վտանգը միշտ գոյութիւն ունի, հակառակ հասարակական պաշտպանողական լուրջ միջոցներու։ Ահա թէ ինչո՞ւ զգոյշ պէտք է ըլլալ, մանաւանդ համաճարակի ատեն ու եռացնել ջուրը եւ չխմել բանջարեղէններ չուտել, մանաւանդ այն տեղերուն մէջ ուր ջուրը լաւ պաշտպանուած չէ վարակումներուն դէմ։

Բայց անհատական կանխազգուշական լաւագոյն միջոցը պատուաստումն է։

Ժանտատենդի դէմ պատուաստը գտնուած է մօտ 30 տարի առաջ։ Բայց լայն չափերով սկսած գործածուիլ միայն պատերազմին սկիզբը, երբ ամէն ամիս հազարաւոր զինուորներ ժանտատենդով կը հիւանդանային եւ շատերն ալ կը մեռնէին։ Պատուաստի կիրարկումը անմիջապէս մեծ համեմատութեամբ նուազեցուց հիւանդներուն թիւը։ Պատուաստուածներէն շատ քիչերը հիւանդացան եւ անոնց հիւանդութիւնը թեթեւ անցաւ։ Ներկայիս պատուաստումը պարտաւորիչ է բոլոր բանակներուն մէջ։ Այնպէս որ ժանտատենդով կը հիւանդանան գրեթէ միայն 20 տարեկանէն վար կամ 45էն վեր այրերը եւ ընդհանրապէս կիները, այսինքն բոլոր անոնք որոնք պատուաստուած չեն։

Պատուաստումը պարտաւորիչ չէ ժողովուրդին համար, սակայն լաւ է որ ամէն ոք պատուաստուի, մանաւանդ համաճարակներու ատեն եւ այն երկիրներու մէջ ուր համաճարակները անպակաս են։

Պատուաստը ժանտատենդի եւ անոր ազգական երկու ուրիշ մանրէներով պատրաստուած է։ Մանրէները սպաննուած եւ ջուրի խառնուած են։ Այդ ջուրէն մէկ-երկու անգամ կը ներարկեն մորթին տակ։ Ենթական երկու օրի չափ սաստիկ ջերմութիւն, ընդհանուր կոտրուք եւ անհանգստութիւն կ'ունենայ եւ յետոյ ամէն ինչ կ'անհետի։ Իրականին մէջ թեթեւ ժանտատենդ մը կ'անցնէ եւ այդպէսով կը պատուաստուի ժանտատենդի իրական եւ գէշ բաւոր վարակումներու դէմ։

Թոքախտաւորները, սրտի եւ երիկամունքի հիւանդութիւն ունեցողները չեն կրնար տանիլ այս ձեւ պատուաստումը։ Բժիշկներն արդէն չեն պատուաստեր զանոնք ներարկումով, այլ պէտք եղած տեղն, բերնով առնել կուտան պատուաստի մասնաւոր դեղահատեր։ Ասոնք ջերմութիւն չեն տար եւ չեն հիւանդացներ։

Անոնք որ կը վախնան ներարկումով պատուաստումէն, կրնան դեղահատով պատուաստուիլ, որ թերեւս նուազ ազդեցիկ, բայց բոլորովին անվնաս է։

Ներարկումով կարելի է պատուաստուիլ թէ բժիշկներու մօտ եւ թէ հիւանդանոցներու մէջ։ Փարիզի մէջ այդ նպատակով կարելի է դիմել հետեւեալ հիւանդանոցները. Քօշէն՝ ամէն հինգշաբթի ժամը 6ին, Սէն Անթուան՝ ամէն շաբաթ ժամը 3ին, Լարիպուազիէր՝ ամէն շաբաթ ժամը 5ին եւ Թընոն՝ … րեքշաբթի եւ ուրբաթ ժամը 9ին։

ԾՈԿԹ. Հ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Մեծ յոյսեր դրուած են Նոր ընտրուելիք Թինձական Խորհուրդին վրայ։ Որանք թէ 1932 տարին ըլլայ բարեբաստ տարի մը։

Ե. ՕԶԱՆԵԱՆ

ՍՈՎԻՈՑ ՍԱՀՄԱՆԸ ՄԻՑՏ ԱԶՔԻ ՓՈՒՑ

«ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԵԱՆ ԲՈՅՆԵՐԸ"

Միւնխէնի մէջ, Նաշիտ Հագգը պէյ կը շարունակէ իր յօդուածաշարքը մաքսանենգութեան մասին։ Ստորեւ կուտանք կարեւոր ամփոփումը։

Խ. Ս. Հ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հնգամեակը պիտի լրացնեն այս տարի

Ինչպէս կ'այցելեն Ռուսիա

1932ին շինուելիք Թրաքթէօրներու քանակը պիտի ըլլայ 82,000, բարդ շինուած է 150 հազար։

Մեքենական արտադրութեան պիտի յաւելցուի 2 միլիոն 437 հազար հեկտար, կասը 3 միլիոն 360 հազար, ճակնդեղը 1 միլիոն 600 հազար։

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒԼՈՒԶԻ ՄԷՋ

ԹՈՒԼՈՒԶ, 13 յունուար (Թղթ.)։

Անցորդ

ԶՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

ԿԻՆԵՐԸ ԽՄԵԼ Կ'ՈՒԶԵՆ

ՄԱՄՈՒԼ

"ԱՐՓԻ,,

Երէկ Ամերիկայէն ստացանք առաջին թիւը այս կիսամսեայ պարբերաթերթին, որուն խմբագիրն է մեր աշխատակիցը, Դոկտ. Ա. Բաբոեան եւ որ կոչուած է դառնալու հայ ընտանիքին թերթը։ Գեղեցիկ բովանդակութեամբ, մաքուր տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ, Նոր Թերթը կուգայ լրացնելու կարեւոր պակաս մը։

Պարզելով իր ծրագիրը, մեր պաշտօնակիցը կը գրէ.

— «Արփի պիտի ունենայ մանուկներու, պատանիներու եւ ծնողներու յատուկ բաժիններ։

Արփի պիտի տայ պզտիկներու վառ երեւակայութեան խօսող պատմութիւններ, առնուած մանուկներու կեանքէն եւ գիրենք շրջապատող աշխարհէն։

Արփի պիտի տայ Ազգային Պատմութենէն, Հայ Գրականութենէն, Հայաստանի Աշխարհագրութենէն, տօհմիկ աւանդութիւններէն ու սովորութիւններէն առնուած եւ պարզ լեզուով ներկայացուած ծանօթութիւններ, իբր օժանդակ միջոց հայ լեզուի ուսուցման եւ ամուր հիմ՝ Նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան.

Արփի պիտի տայ հաճելի ժամանց ապահովող հանելուկներ, առակներ, զուարթ խօսքեր, մանկական-ընտանեկան խաղեր։

Արփի պիտի ձգտի պարզել ծնողներու եւ դաստիարակներու փոխ-յարաբերութիւնները, բացատրել մեծերու եւ փոքրերու իրարմէ տարբերուող պահանջները, ապահովել անոնց փոխադարձ հասկացողութիւնը, եւ պիտի ջանայ ընտանիքը դարձնել հայեցի դաստիարակութեան կեդրոն»

«ՇՈՒՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ...»

Հիւլէրեան երեսփոխան մը, Օլտէնպուրկի մէջ (Գերմանիա) թատերական դահլիճի մը մէջ խօսեցաւ Ֆրանսայի դէմ։

"1932ԻՆ՝ ՊԱՏԵՐԱԶՄ,, ...

Քանի որ Հիւլէրեան երեսփոխանը պատերազմ գուշակեց, խօսինք պատերազմի գուշակութեանց մասին։

Գերմանիոյ տէրը դառնալն է, միակ տէրը, գայն նուաճելու համար։ Եւրոպան ալ անոր հետ՝ չեմ գիտեր ինչ պզտոր արկածի մէջ...»

ՙՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փանիրիէն Գ.Ա.Գարապաճագեան եռամսեայ Յառաջ կը նուիրէ իր մօրեղբօր՝ Յարութիւն Ցակոբեանի, Մ ու ս ,յլ։

Փարիզէն Գ. Տիգրան Մուսեան եռամսեայ Յառաջ կը նուիրէ Գ. Գէորգ Ջամճալեանի, Ցէսին։

Փարիզէն Գ. Եղիսաբաք Պարսամեան եռամսեայ Յառաջ կը նուիրէ Գ. Ստեփան Թոբոսեանի, Ալպատոն։

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ԱՌԱՋ

Անգլիոյ դաշինքին խորհրդակցութիւնները

Անգլիական կառավարութիւնը կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները հաստատման հարցին մասին, Ֆրանսայի հետ բանակցող իր պատուիրակին տեղեկագրին վրայ։

Անգլիական զանկիւներն այս խորհրդակցութիւնները կը գտնեն մէջ միայն հաստատութիւններու, այլեւ զինաթափութեան ու եւրոպական ապահովութեան շուրջ։

Թէեւ հաստատմանց հարցին մասին, ֆրանսական եւ անգլիական տեսակէտներու միջեւ, տակաւին չէ գտնուած միութեան գիծ մը, սակայն Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները յոյս կը յայտնեն որ շնորհիւ երկու կառավարութիւններու բարեացակամութեան, կարելի պիտի ըլլայ Լօզանի ժողովէն առաջ համաձայնութեան մը գալ։

Երկու կառավարութեանց տեսակէտները բաժնող գլխաւոր հարցն է վճարումներու համար Գերմանիոյ տրուելիք երկարատեւ պայմանաժամը։

Ամերիկա եւ Լօզանի ժողովը

Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը յայտնեց թէ Ամերիկա պաշտօնապէս չպիտի դրկէ Լօզանի ժողովին, նոյնիսկ դիտողի հանգամանքով։

Ամերիկայի այս որոշման տուն տուած է այն տեսակէտը թէ հաստատումներու հարցը լոկ եւրոպական հարց մըն է։ Միացեալ Նահանգները կ'ընդունին թէ Գերմանիա ի վիճակի չպիտի ըլլայ պարտքերը վճարելու՝ եթէ հուվըրի պայմանաժամը լրանայ։

Ռուսեւռումէն բանակցութիւնները

Ոչ-յարձակման դաշինքի բանակցութեանց մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը տրուին։

Ռուս կառավարութիւնը պայման դրած է որ դաշինքին մէջ մտնէ յօդուած մը թէ Պեսարապիան Ռուսիոյ կողմէ չի նկատուիր ռումէն գերիշխանութեան ենթարկուած նահանգ մը։

Այս առաջարկը մերժուած է Ռումանիոյ կողմէ, որ Պեսարապիոյ հարցը լուծուած կը նկատէ երկար ատենէ ի վեր։

Ռումանիոյ արտաքին նախարարը այս առթիւ յայտարարեց թէ ցարդ Ռուսիոյ կողմէ ներկայացուած բոլոր առաջարկները ոչ-յարձակման դաշինքի կնքման համար, անընդունելի են։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ,

1.— Հասցէի փոփոխութեան ատեն գրել նաեւ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ։
2.— Մաքուր գրել անուն, մականուն, քաղաք տան կամ փողոցի թիւ։
3.— Ուշադրութեամբ քննել մեր Նամակատուփին, ուր կ'արձանագրուին ստացուած գումարները։
4.— Մասնաւոր Նամակներու չսպասել, հին պարտքեր կամ Նոր բաժնեգին վճարելու համար։
5.— Դրամ ղրկած ատեն, նախընտրել չէքը եւ մանտափոստը։ Եւ, ամէն պարագայի մէջ, ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵԱԼ ծրարով կը յանձնարարենք նաեւ Chèque Postal, դիւրութեան համար։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.ի ՓԱՐԻԶԻ "ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ,,
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

տեղի կ'ունենայ Յունուար 28ին Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին. Salle d'Horticulture-ի մէջ. 84 rue de Grenelle, métro rue du Bac.

Կը ներկայացուի Սիրողներու կողմէ

ԱՊՈՒՇ (ՈՒՇ ԼԻՆԻ ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ)

Հայկական զուարթ օփերէթը

Արդիւնքի 100ին 25ը կը յատկացուի զարմազուրկներուն

Կէս գիշերէն վերջ պարեր մինչեւ լոյս, ընտիր նուագ՝ թատրոն ծործի գեկավարութեամբ ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ, վիճակախաղ։

ՄՈՒՏՔ 10 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Հրանդ-Սամուէլ գրատուն, Ֆլորիա ճաշարանը եւ հանդէսին օրը կիշէն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Salon Chapel-ի մէջ. 84 Rue Chape
Մարսիլահայ Տրամայիկ Ստուդիան ղեկավարութեամբ գերասան
Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ կը ներկայացնէ

Շերլոկ-Հոլմս

Տոմսերու գիները ժողովրդական են։

Փարիզի Գուլեան ակումբի Վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այսօր Շաբաթ, իրիկուն ժամը 9ին, 131 rue Cambrone. Métro Vaugirard. Օրակարգի հարցերն են 1) Չեկայց վարչութեան եւ հաշուետուութիւն. 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն. 3) Նոր անդամներու ընդունելութիւն, 4) Ընթացիկ հարցեր։

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւոր ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ համազգային խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հասցէին, ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ կոմիտէութեան ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. Դրասարանը։

ԼԻՈՆ ՎԷԶԻ Անդրանիկ խումբի ամսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին ընկ. Շ. Ճաշատուրեանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սէն Թ'Անթուանի Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 3ին, ընկ. Յովհ. Վարդեանի բնակարանին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Կը հրաւիրուին նաեւ այն թեկնածուները որոնց քննութիւնը վերջացած է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հասցէին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ ԳՈԼՈՄԲԻ Հ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Place Comète, (Անիէռ) ծխատուփ ճաշի վերնայարկը։

Կը հրաւիրուին ընկերները եւ համակիրները

Villiers-էն առնել ծանրակառք 45 եւ իջնել փլաս քոմէթ (Անիէռի կայարանին մօտ)։

Գեղարուեստական երեկոյթ

Արնուվիլի ԱՐԱՐԱՏ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, այսօր շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, 131 Avenue de l'Union. Պ. Նիկողոսեանի à l'Etoile Bleue սրճարանին մէջ. Արնուվիլ։

Կը խօսի Պ. ԱՐԱՄ ՎՏԱՐԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն, երգ եւ նուագ։
Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովրդային գրադարանը որ առնական օրերու առթիւ փակուած էր, այժմ վերաբացուած է։ Ամէն օր բաց է ժամը 7էն մինչեւ 9, բացի շաբաթէ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պելվիլլ, Ս. Պ.— 200 ֆրանք։
Պելվիլլ, Մ. Տ.— 200։
Մարսէյլ. Դարձ.— 83։
Բամպօ լէ-Պէն, Պ. Ք.— 35։
Փանթէն, Ա. Դ.— 35։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍԻ Շապին Գարահիսարի Արբինսա Դաշտի Արծիւ միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Թաֆէլ միստոնի սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն, վարչական փոփոխութիւն եւ ուրիշ կարեւոր հարցեր։

ԵՓՐԱՏ նուագախումբի ընդհ. ժողովը այս չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 7ին Պ. Օհանեանի բնակարանը՝ 17 rue du Pourtour, Clamart. Կը հրաւիրուին անդամները եւ անդամակցիլ փափաքողները։

ՃԳՐԳԻՒՂՑԻ (Թզի) Պ. Սարգիս Գասպարեանենկամ իր հայրէն գիտցողներէն կը խնդրուի սարդողաբար յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՈՒՇԱԴՐԻ Յակոբ Կիւրինեանէ կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Պ. ՍՈՂՈՄՈՆ Մաթաֆեանէ կը խնդրուի իր հասցէն սարդողաբար յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տաճատ Ցաքարեանները, իրենց մօր անուն՝ Մարօ, հօր անուն՝ Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանակին մէջ գտնուող Սարուճ գիւղը։

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Պ. Ցաքարեանի. 14 Rue Orléans. Paris։ Ճշգրիտ լուր տուողին 300 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի ստուրահայ թերթ. թերէն արտատպել։

— Պ. Տէյիրմէնճեան կը փնտռէ իր զաւակը Գէորգ-Տէտէ Տէյիրմէնճեանը Եօզկատի Չաթ գիւղէն։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Garabed Djandjikian Chemin de Marmode, Villmomble (Seine) France.

ՍՏԱՑԱՆՔ

"ԱՐՓԻ,,

Պատկերազարդ կիսամսեայ

Որ պիտի ըլլայ հայ ընտանիքին թերթը, ունենալով մանուկներու, պատանիներու եւ ծնողներու բաժիններ։

Առաջին թիւը լոյս տեսաւ Յունուար 1ին։ Տարեկան բաժնեգինն է 2 տոլար։ Չէք եւ մընի օրտըր գրել A. Barseghian անունին։ Հասցէ՝ P. O. Box 77 Allston, Mass. Խմբ. հրատարակիչ՝ Դոկտ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ։ Կամ «Յառաջ»ի խմբագրատունը Պ. Լեւոն Պետեանի. 17 rue Damesme. Paris (17).

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դատը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

13.- ՎԷՃ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

Ըսի զաղտնի ոստիկանին.

— Լաւ ըսիր, Մուշեղ իր հասցէն ձգեց ինծի, հոս գրած եմ։ Պարբէօյ կը գտնուի. գացէք եւ միասին տարէք։ Բայց կը խնդրեմ, ամէն միջոց ձեռք առնէք եւ անպայման սա Մուրատը բռնէք ու բերէք։

Ժամ մը յետոյ վերադարձաւ գաղտնի ոստիկանը։ Յուզուած կը թուէր։

— Պատրիարքը խորամանկութեան դիմեց։ Զարմանք կեղծեց եւ Աստուած վկայութեան կանչեց։ Հերքման տուած էր, որ թոյլ չտան եկեղեցիներէն ներս մտնել ոճրագործներուն, ինչպէս կրնայ ըլլալ որ ոճրագործ ներս կը մտնէ։ Եւ զարմանք յայտնեց։ Ես ալ պատասխանեցի թէ «լսուի որ հիմա ոճրագործ մը Ղալաթիոյ եկեղեցին է մտած, հրաման տուէք քահանային, որպէս զի ինծի յանձնէ զայն»։ Պատրիարքը քիչ մը մտածեց ու պատասխանեց. «Անապարելու տեղի չկայ, ես ալ քննութիւն մը կատարեմ, արդիւնքը կ'իմացնեմ փաշային»։ Դարձայ, եկայ։

Կէս ժամ յետոյ ինծի այցելութեան եկաւ Պատրիարքին անձնական քարտուղարը։ Պետնէն հրատարակ թեմէնարներ ընելով մտաւ եւ բսաւ.

— Պատրիարք սրբազանը իր եղբայրական յարգանքը կը ներկայացնէ ձեզի։ Այդ Մուրատը վտանգաւոր անարբեկիչ մէկը չէ։ Ոչ ոճրագործներուն հետ յարաբերութիւն ունի, ոչ ալ կոմիտէճիներուն հետ։ Միայն անցեալ տարի էր, ազգութեամբ խառնուեր էր, Պասը Ալիի դէպքին Յեսայ վախնալով պահուըտեր էր։ Եթէ երկիրէն սահմանէն դուրս ելլելու կ'արտօնէք, Պատրիարք սրբազանը կը խնդրէ որ պատրաստել տաք Մուրատի անցագիրը։ Որովհետեւ եթէ ոստիկանները փորձեն ներս մտնել եկեղեցիէն եւ անձամբ ձերբակալել զայն, թերեւս դէպք մը պատահի։ Մինչդեռ առաջարկուած ձեւով ազատէք եւ նեղութեան տեղի չի տրուիր։

— Անկարելի՛ է։ Թող Պատրիարքը եղբայրաբար չմիջամտէ կառավարութեան եւ ոստիկանութեան գործերուն։ Մուրատ վտանգաւոր մէկը չէ. կ'ըսէ ան։ Մուշեղին վէրքերը չտեսա՞ւ։ Պատրիարքը միշտ «Հայոց դահիճը» կ'անուանէ զիս, մինչդեռ ես կը զբաղիմ դարմանելով իր կոմիտէճիներուն կողմէ վիրաւորուածները։ Ես ոճրագործներուն դէմ կը կռուիմ։ Ոճրագործներուն մէջ Հայն ու Թուրքը կամ Յոյնը չեմ փնտռեր։ Մինչեւ գիշերուան հասնիլը, պէտք է որ ինծի յանձնէ Մուրատը։

Պատրիարքին անձնական քարտուղարը մեկնեցաւ։ Իրիկուան դէմ, Եպարքոսէն գրութիւն մը ստացայ։ Զարմանքս ու կատաղութիւնս անսահման էին։ Գործին մէջ քիթը խոթեր էր նաեւ դատական նախարարութիւնը։ Եպարքոսին գրութիւն մը կը ղրկէ եւ Եպարքոսն ալ, այդ գրութենէն թելադրուած, կը տեղեկացնէր ինծի.

— «Մուրատի յանձնումին մասին անձնապէս գրեցի եւ անհրաժեշտ ապացուցութիւնը ըրի Հայոց Պատրիարքին։ Պատրիարքը կը պատասխանէ ու կ'ըսէ թէ ոչ մէկ ծածուկ չի փափաքիր որ պատճառին անկարգութեան հեղինակները. թէ Մուրատէն զատ եկեղեցիներու մէջ ուրիշ ապաստանեալներ չկան, թէ յիշեալն ալ անկարգ մարդ մը ըլլալով հանդերձ, որեւէ ոճիր չէ գործած. թէ միմիայն Պասը Ալիի դէպքին մասնակցած է. եւ ուրիշ որեւէ յանցանք չունի, թէ դէպքերէն յետոյ իր ընկերները ... սահմաններէն դուրս հանուեցան, բայց ինչպէս կ'ըլլայ Մուրատ Պոլիս կը մնայ, հետեւաբար կը խնդրուի որ, իր ընկերներուն մօտ ղրկուի՝ վտարուելով Թուրքիայէն։ Ես ալ յարմար կը նկատեմ այս գաղափարը»։

Այսպէս կը մտածէին Եպարքոսն ու դատական նախարարը։ Եպարքոսը, իւրացնելով դատական նախարարին առաջարկը, կը հարցնէր իմ տեսակէտս։ Ըլլայ Պասը Ալի դաշտի Յեսակցեցայ Եպարքոսին հետ։ Առանց նախաբանի ըսի՝

— Սոսկալի ձեր գրութիւնը։ Միթէ է դատական նախարարին կարծիքը։ Յաւալի է։ Մենք մեզի ցափիթիւլասիոն կը շինենք եւ դժուարութիւններ կը ստեղծենք մեր հին կանոնադրութեան դէմ։ Օսմանեան հպատակ փոքրամասնութեանց մէկ եկեղեցիին մէջ ոճրագործ մըն է պահուեր, կառավարութիւնը ինչո՞ւ չկարենայ ձերբակալել զայն։ Եթէ այս ձեւով շարունակենք շարժիլ, աւելի ճիշդը՝ եթէ խառնարարները այսպէս պաշտպանութիւն գտնեն կառավարութեան կողմէ, կոմիտէճիները աւելիս ինչո՞ւ վախնան ոստիկանական հետապնդումներէ։ Կը սպաննեն կամ կը ջարդեն ու կ'երթան, եւ կը ցատկեն եկեղեցի մը ներս։ Դատական նախարարին պաշտօնական ... համար ոճրագործները, ... աշխատանքներ կատարել, ... առաջ իրենց գրաւած աթոռէն ... Պատրիարքն ու քահանաները ... կարծիքս այն է, որ պէտք է ... բակլենք Մուրատը եկեղեցի[էն] եւ եթէ յետոյ պէտք է երկրէն ... մաններէն դուրս հանել, պէտ[ք է] մեր ձեռքով կատարենք այդ[...]

Եպարքոսը, կարծես ... կան ծանր ու կարեւոր խնդրի ... առջեւ գտնուած ըլլար, ակամա ... ծել, առանց երբեք որոշում մը ... բերել տալու։ Ի վերջոյ ըսաւ.

— Արդէն իրիկուն եղաւ։ Վաղը կը տեսնուիմ դատական նախարարին հետ, միջոց մը կը ... նենք անշուշտ։

Սաստիկ բարկացած ու ... նահար, դուրս ելայ։ Բարկութ[իւն] հեռացնելու կատաղութեան ... ունեցայ։ Աստուած իմ, կը ... հէի, ինչ մարդիկ են սասնք ... մտայնութեան տէր մարդիկ ... սանք, որ այսպիսի գլուխով մը ... փորձէն կառավարել «քաղաքական» կայսրութիւն մը։

(Շար[ունակելի])

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՍՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
17 JANVIER 1932

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1779

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ԱՐԹՈՒՆ ԵՆՔ ՄԵՆՔ ԱԼ

Այսօր հրատարակած ենք «Էէնի Կիւնի» ծանօթ յօդուածագիրին վերջարանը, որ կը փակուի հետեւեալ նախադասութեամբ.

— ՎԱՏԵՐ, ՄԵՆՔ ՁԵՆՔ ՔՆԱՆԱՐ»։

Ընթերցողներուն համար նորութիւն մը չկայ «Էէնի Կիւնի», ինչպէս միւս խուժանավար թերթերուն թխած պատմութիւններուն մէջ։ Գաղտնազան արտատպումներ հայկական հրատարակութիւններէ, «գաղտնի» տեղեկագիրներ, կեղծ նամակներ եւ ասոնց վրայ՝ ուղտի բեռ մը ստախօսութիւն, խոր տպաւորութիւն գործելու համար։ Միեւնոյն պատմութիւնները նախապէս երեւցան «Միլլիյէթ»ի մէջ, երկու տարբեր առիթներով։

Թուրք թերթերը կարծես թէ ջուրի մէջ քանի մը սալ նետած՝ կ'ուզեն ապուր եփել։ Քրտական խնդիրը փախցուցած է թուրք խմբագիրներուն եւ «խաֆիյէ»ներուն քունը, եւ կը խորհին թէ որքան թխեն յերիւրեն, կեղծ մարգարիտներով եւ ուլունքներով զարդարեն եղածը, այնքան... կ'ազդեն։

Բայց, նորութիւն է Թուրք մամուլին յարուցած հետաքրքրութիւնը՝ հայկական անցուդարձի մասին, մօտ երկու տարիէ ի վեր։ Եւ ուշագրաւ՝ անոր հետեւողական պայքարը՝ այս ճակատին վրայ։

Արդարեւ, առէք որ՛եւէ Թուրք թերթ, եւ եթէ չգտնէք ամբողջ յօդուածներ, յուշեր եւ զարմանազան պատմութիւններ, ամէն պարագայի մէջ պիտի հանդիպիք թթու, թունալից ակնարկներու՝ մեր հասցէին։

Անոնք բան-գործ ըրած են թարգմանել նոյնիսկ արտասահմանի հայկական կեանքի այն լուրերը որ քաղաքական արժէք չունին։ Իսկ մասնաւորապէս գրի կ'առնեն ինչ որ տեղի կ'ունենայ Սուրիոյ մէջ։ Ըսմէք թէ փաշայի Աթէնք այցելութիւնը առիթ ընծայեց Թուրք խմբագիրներուն՝ տասը տարիէ ի վեր հնացած գաղթականութեան դէմ ալ մաղձ թափելու։

Մէկ խօսքով, Թուրք մամուլը, կառավարական միջոցներէն զուրս, ունի իր սեփական տեղեկատուները, թարգմանիչներն ու հայ բարեկամները, որոնք առատ նիւթ կը հայթայթեն, կրակը միշտ վառ պահելու եւ «Մէհմէտճիկ»ները «դաստիարակելու» համար։

Խոստովանինք որ լաւ են կազմակերպած այս աշխատանքը. եւ մեր արտասահմանի հայկական կեանքը բաց գիրք մըն է իրենց համար, թէեւ ձախաւերութեամբ եւ թիւրքավարի գիտուած։

Ցետոյ, Թուրք մամուլը կը հետեւի նոր ռազմավարութեան մը։

Պայքարը շեշտակի ուղղելով Դաշնակցութեան դէմ, Թուրք խմբագիրները կը ձգտին հայ ժողովուրդն ալ գրգռել անոր դէմ։ Մեղրածոր խօսքեր կ'ուղղեն «ողջամիտներուն», կը պարզեն մեր ներքին վէճերը։

Այս քաղաքականութեան համար ալ առատ նիւթ կը գտնեն հայկական մամուլին մէջ, կը թարգմանեն ու կը լուսաբանեն։ Թէեւ երբ կարգը կուգայ միութ պղտորելու, Թուրքին աչքերը բանալու եւ թոյն սրսկելու, չեն մոռնար բոլորը մէկ ջուրով լուալ, եւ համդուցեալ Պօղոս Նուպար փաշան անգամ հռչակել մեղսակից... Քրտական շարժման։

Եւ ահաւասիկ, մասնաւորապէս անցեալ տարուան ընթացքին եղած հրատարակութիւններով մթնոլորտ պատրաստելէ յետոյ, ապառնալիքներ կը տեղան.

— վատեր, մենք չենք քնանար։

Այս տակաւին ընդհանուր խօսք է։ Ընթերցողները կը յիշեն, անշուշտ, աւելի պատկերալից արտայայտութիւններ՝ ծանօթ «մահափորձ»ին առթիւ, քիչ-շատ ծանրաբարոյ «Ճիւմհուրիյէթ»ի բաժնէն եւ դեռ վերջին արիւներան ազդարարութիւնը նոյն թերթին կողմէ, Սուրիոյ հայ գաղթականներուն տեղաւորման առթիւ.

«Ի՞նչ չ... ծաղուի չեն առներ որ, օր մը երբ դանակը ոսկորին հասնի, այդ մարդիկը ցիրուցան եւ թշուառ վիճակի մը պիտի մատնուին»։ (6 Դեկտեմբեր 1931)

Ուրեմն, արթուն է Թուրքը։ Այս մէկը ճիշդ կ'ըսէ «Էէնի Կիւն»։ Եւ միւս թերթերուն բռնած դիրքն ալ կը պացուցանէ որ չեն քնանար։

Եւ երբ Թուրք մամուլը արթուն է, կը նշանակէ թէ կառավարութիւնը երկու-երեք անգամ աւելի արթնութեամբ կը հսկէ։ Աւելի ճիշդ ան է որ տուն կուտայ այս նուիրական ... արթնութեան՝ պատշաճ պահերուն, յատկապէս հրահանգներով եւ ճոխացեալ ներշնչումներով։ Տուն կուտայ մթնոլորտ կը պատրաստէ, ճամբայ հարթելու համար իր ձեռնարկներուն, կամ քողարկելու համար իր ծրագիրները։

Իսկ մե՞նք։ Արթո՞ւն ենք մենք ալ։

Հարցումը ուղղուած է բոլորին, առանց դաւանանքի, տարիքի կամ սեռի խտրութեան։

Արթուն՝ անշուշտ չի նշանակեր ճրճռան։

Հարցումը կ'ուղղենք բոլորին, որովհետեւ՝ ընդհանրական է հարցը։ «Ձեր խտիր հրէի եւ հեթանոսի»։

Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին ալ, նոյն պատկերը ունէինք։

Խրամատ մը բացուեցաւ ժողովուրդին միջեւ։ Հետզհետէ լայնցան փեռեկտումներն ու ճեղքերը։ «Մեղաւորը», ի հարկէ՛, Դաշնակցութիւնն էր։ Եւ մինչ ամբաստանեալ եւ ամբաստանող իրար կը գզէին, թշնամին կուշտ ու կուռ խնդաց։

Միայն խնդա՞ց։ Թշնամին ազատ ասպարէզ գտաւ իր որսին շուներուն համար։ Հետեւեցաւ, հետապնդեց, որսաց, կազմակերպեց. — եւ առտու մը բոլորը մէկ ճամբով գացին։ Թալրի գլխուն իջաւ նոյն մուրակը, բիրը, կացինը, բահը, բրինը, հրացանն ու սուինը։ Այլեւս ոչ դաշնակցական կար, ոչ ռամկավար, ոչ հնչակեան։ Ոչ տէրտէր կամ վաճառական։ Ոչ գինուոր կամ աղջիկ։ Ոչ ալ ծերունի կամ երախայ։

Ցետոյ պէտք եղաւ պատմութիւն ուսումնասիրել։ Պրպտել պատճառն ու արդիւնքը։

Բայց ուշ էր։ Մենք «զբաղած էինք» իրար խածնելով։ Թշնամին առանց աղմկելու, առանց զգացնելու, միշտ ժպիտը երեսին՝ կազմակերպած էր խաչելութիւն մը բոլորիս համար — Արհաւիրք մը «որուն նմանը Օսմ. պատմութեան մէջ անգամ տեսնուած չէ», ինչպէս յայտարարեց նոյնքան հակահայ Ահմէտ Ռիզան՝ Օսմ. Ծերակոյտին մէջ։

Արթո՞ւն ենք մենք ալ։ Ոչ թէ վայրերան կանչերու կամ աժան ճամարտակութեան, այլ գործի համար։ Գործի ժամուն համար։

Գոնէ, արթո՞ւն ենք այնքան, որ թշնամին այլեւս բաժան-բաժան չգտնէ մեզ, ճակատագրական պահուն։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Արագ եւ անվարան

Ցագնապը աւելի քան երբեք պէտքը շեշտեց գործակցութեան, անգործներու անմիջական օգնութեան համար։

Եւ նորէն երեւան բերաւ քանդումի ծգտումներ։

Եթէ հաւատանք փարիզեան ուղեկորոյս թերթուկի մը ցափռտուքներուն, «իրականին մէջ, գործազուրկ հայ աշխատաւորութեան պայքարի ճեռանկարն է որ խուճապի մատնած է բուրժուազիայի հայ պնակալէզները — վրացեաններ, Ահարոնեաններ, Միասնեաններն ու ասոնց կամենողբայր ռամկավարները»։

Հասկցած անշուշտ. Ասոնց՝ խօսքերը կրնան ըլլալ որեւէ դասակարգէ նետուած ու նետուելիք խորհրդային պնակալէզի մը։ Թօսքեր որոնք դժբախտաբար կրնան արծագանգ գտնել թերամիտ գանկերու տակ, եւ ատով՝ խանգարել օգնութեան ձեռնարկին համազգային բնոյթը։

Ու ճիշդ, ատոր համար ալ, պէտք է գործել արագ եւ անվարան։

Արագ, որովհետեւ, թշուառութիւնը որքան խորանայ եւ սաստկանայ, այնքան աւելի կը դիւրանան այս մարդուկները։ Ուրիշին ցաւը իրենց գրօսանքն է։ Որո՞ւ հոգ թէ քանի մը հարիւր Հայեր, պրկանքի ճիրաններուն տակ՝ արցունք կը մաղեն։ Կը բաւէ որ համաշխարհային տագնապին պատասխանատուութեան մէջ՝ կարենան բաժին մը հանել հայ «բուրժուազիային» ու «դաշնակ ֆաշիստներուն»...

Ցիմարութեան այս ազդանշանները ձգենք լռինք եւ անցնինք գործելու՝ մանաւանդ անվարան։

Անվարան՝ առանց ազդուելու քանի մը փախուկներու քանդումի, պառակտումի ու խառնակութեան փորձերէն։

Եթէ իրօք սրտցաւութիւն կայ, հանդէպ անգործ հայրենակիցներու, անոնց տառապանքին, զրկանքին ու մտատանջութիւններուն, հրապարակը անոնցն է որ գիտեն ու կ'ուզեն գործել։

Գործել արագ եւ անվարան։ Այս կրնայ ըլլալ օրուան միակ նշանաբանը, գոնէ հաստատ օգնութիւն մը ցուցաբերելու համար մեր անտէր գործազուրկներուն։ Ու ձգել որ «միւսները» հայ «բուրժուազիային» դէմ դասակարգային պայքար կազմակերպեն միջազգային գետնի վրայ...

Աստուած ողորմած է նոյնիսկ խենթերուն։

Մ. Ի.

Խորհրդաւոր մատը

Ցիչսր վերջին դէպքերն ակնարկելով, Աթէնքի «Էլիւթերի» թերթը կը գրէ.

—Նոր խնդիր էլ կուբիի դաղթականներն մէջ։ Տակաւին ամիս մը առաջ իրարու հետ կռուեցան Հայերը եւ տասը հոգի վիրաւորուեցան։ Մենք հասկցանք թէ խորհրդաւոր մատ մը կար այդ դէպքին մէջ։ Դրօշակի խնդիր հանեցին եւ ահագին աղմուկ բարձրացաւ։

Հիմա, դարձեալ նոյն խորհրդաւոր մատը Հայերը գրգռած է ոստիկանութեան դէմ։ Հայերը ինչո՞ւ չեն հասկնար թէ Յունաստան Թուրքիա չէ եւ կարելի չէ բռնակալութիւն խաղալ հոս։ Հայերը չե՞ն խորհիր որ իրենց գլուխը կը ցաւի, եթէ գործեն ըլլան խորհրդաւոր մատին։

Բիւզանդի դէմ

Ցիարպէքիրի մօտերը, Լճէի եւ Քասպաղջուրի միջեւ, կը գտնուի Մէսութեան ցեղախումբը, այդ շրջանին ամենէն զօրեղներէն մէկը։ Արդէն քանիցս, իշխանութիւնները փորձեր էին զայն քշացնել։

Ցիարպէքիրի բանակին հրամանատարը Մուսթաֆա փաշա, պաշտօն ստացած է անձնապէս վարելու գործողութիւնները

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ջոյս հայ երեսփոխաններ պէտք ընտրուեցան

Հալէպէն կը գրեն մեզի.— Հալէպի շրջանին մէջ, Սահմանադիր ժողովի վերջին ընտրութիւնները կատարուեցան Յունուար 5ին։ Կառավարական ցանկին թեկնածուները շահեցան 280-300 ձայն, իսկ ազգայնական թեկնածուները՝ 170-180 ձայն։ Շահեցաւ կառավարական ցանկը ամբողջութեամբ։ Ընտրուեցան երկու Հայ, մէկ հայ կաթողիկ (Հինտիեան), մէկ ասորի կաթոլիկ, մէկ յոյն կաթոլիկ եւ հինգ իսլամ։ Հայերէն մէկն է ընկեր Հրաչ Փափազեան, միւսը՝ Գ. Նիկողոս Ճանճիկեան։

Միւս շրջաններուն մէջ ալ շահած է կառավարական ցանկը։

Անտիոքի շրջանէն ընտրուած է ընկ. Մովսէս Տէր Գալուստեան։

Դամասկոսի եւ Համայի ընտրութիւնները յետաձգուած են, ծագած խռովութեանց պատճառով։

Համայնավար կեդր. կոմիտէն արաբերէն, ֆրանսերէն եւ հայերէն թռուցիկներ ցրուելով, կը յանձնարարէր չմասնակցիլ ընտրութեանց։

Կացութիւնը Վասպուրականի նահանգին մէջ

«Դրօշակ»ի վերջին (Յունուար) թիւին մէջ կը կարդանք.—

Վասպուրականի շարք մը շրջաններէն անցած վստահելի անձնաւորութիւն մը, ի միջի այլոց հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.

— Հայոց Ձորի բոլոր հայկական գիւղերը բնակեցուած են քիւրդերով. թուրքեր գրեթէ չկան։ Այս կողմերը տեղափոխուած են Արարատի շրջանի բունք ցեղին պատկանող քիւրդերը, կը պարապին հողագործութեամբ եւ մասամբ անասնաբուծութեամբ։ Տնտեսական վիճակը չափազանց անմխիթար է, որովհետեւ պետութիւնը հայկական հողերը պետականացուցած ըլլալով՝ այդ հողերը ծանր պայմաններով կը վարձէ կուտայ քիւրդերուն, մշակելու համար։

Արտոսի լանջին գտնուող Զարահան Սուրբ Նշան վանքը աւերուած է։ Խոշաբ եւ Հայոց Ձորի Կղզի գիւղին մէջ նստած են միւտիրներ, որոնց իւրաքանչիւրի տրամադրութեան տակ կան 7-10 ոստիկան զինուորներ միայն։ Անգղ գիւղին մէջ կայ զօրանոց մը, ուր կը գտնուին սահմանապահ զինուորներ։ Ջոլամերիկի կեդրոնը վան քաղաքն է. փոքրաքանակ զօրամաս մը կայ Պաշգալէի մէջ։

Կաւաշի շրջանն ալ նոյն պատկերը կը ներկայացնէ։ Նարեկ գիւղին մէջ ներկայիս կ'ապրին քիւրդեր։ Նարեկի հռչակաւոր վանքին կէսը թուրքերը քանդած եւ սրբատաշ քարերը փոխադրած են Ոստանի՝ զօրանոցի շինութեան համար։

Քրդութիւնը ամէն կողմ չափազանց գրգռուած է Թուրք տիրապետութեան դէմ։ Թուրքերը խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնեն, թրքացնելու համար քրդական տարրը։

Ռուսական քաղաքականութիւնը

Նախընթաց օր Մոսկուա հասաւ Գ. Թիւֆիւքճի, Պարսկաստանի պաշտօնական նախարարը որ Եւրոպա կը գտնուէր երկու ամիսէ ի վեր։ Կայարանին մէջ դիմաւորուեցաւ Լիտվինովի եւ Քարախանի, պարսիկ դեսպանին, քաղաքին նոր մնացորդին, ուրիշ պաշտօնեաներու եւ պարսիկ գաղութին կողմէ։ Բարի գալուստի խօսքերէն յետոյ, ընթացական պատիւներ եղան ի պատիւ հիւրին։ Ցաջորդ օրը Գ. Թիմուրթաշ ընդունուեցաւ Կալինինի կողմէ եւ յետոյ այցելեց Մոլոտովի։

Թուրքիա եւ մաքսաւորները

Էնկիւրիէն տրուած լուրի մը համաձայն, Թուրք լաւատեղեակ շրջանակներ կը յայտնեն թէ կառավարութիւնը, Թուրքիոյ արտածումներուն վրայ մաքսատուրքի նուազում մը ստանալու համար, դիմում պիտի կատարէ այն պետութեանց, որոնց հետ առեւտրական դաշինքներ է կնքած, ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքի հիման վրայ։ Այս դիմումին տուն տուած են օտար մաքսատուրքերու յաւելումը։ Ցայտնի չէ սակայն թէ Թուրքիա փոխադարձաբար պիտի ընդունի՞ նոյն բանձման մաքսատուրքերը նուազեցնել։

Սարաճ Օղլու Փարիզ կուգայ

Թուրք ելմտական նախկին գործավար Սարաճ Օղլու Յունուար 20ին Էնկիւրիէն պիտի մեկնի դէպի Փարիզ, մասնակցելու համար Հանրային պարտքերու կարգադրութեան նպատակով բացուելիք բանակցութիւններուն։

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Տիկին Կանտիի դատապարտութիւնը

Կանտիի կինը, որ ձերբակալուած էր երկուշաբթի օր, դատապարտուեցաւ 6 շաբաթ բանտարկութեան։

Երկու ուրիշ կիներ ալ, որոնցմէ մէկ հնդիկ խորհուրդի նախագահին՝ Փաթէլի աղջիկը, դատապարտուեցան երեք ու կէս ամիս բանտարկութեան։

Քաշմիրի մէջ ատենէ մը ի վեր երեւան եկած խռովութիւնները յանգեցան կառավարիչին դէմ յարձակումի։ Այս վերջինը զինուորներու եւ ոստիկանութեան բնդ. հ. քննիչին հետ քննութենէ մը կը վերադառնար, երբ ամբոխը քար՝ նետեց դիրենք։ Կացութիւնը այնքան վտանգաւոր էր որ ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ կրակել։ Ցուցարարներէն մէկն սպաննուեցաւ, երեք հոգի ալ վիրաւորուեցան։

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ԱՌԱՋ

Առաջարկ ժողովի յետաձգման

Հաստատուած ներու հորյզ կը ծանրագէ եւ երկարօրէն կը դրսեւորէ պետութիւնները, որոնցմէ շատերը տակաւին յստակօրէն չեն ճշդած իրենց դիրքը, բացի Ֆրանսայէն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ հրատարակուած վիճակագրութիւնը, վերջին շաբթու մէջ (4-9 յունուար) Ֆրանսայի անգործներու թիւը ցոյց կուտայ 186,634, ցարդ պաշտօնական վիճակագրութեանց մէջ նմանը չարձանագրուած թիւ մը, որ կը նշանակէ 35.000ի յաւելում մը մէկ շաբթէն միւսը։ 1927ին անգործներու առաւելագոյն թիւն էր 81,916։

Փարիզ քաղաքին եւ Սէնի նահանգին անգործներու գումարն է 104,152։

Անասունները պիտի համրուին

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— Խորհրդավարներու խորհուրդը հրամայեց հողագործական եւ պատերազմական գործավարութեանց՝ համրել բոլոր անասունները փետրուար 1ին։

Պիտի համրուին ձիերը, ուղտերը, եղջերաւոր անասունները, ոչխարները, խոզերը, այծերը, հաւերը և ճագարները։

Այս կարգադրութիւնը եղած է, որպէսզի անասունները չմորթուին, չծախուին կամ վաճառուին յարուածով առանց արտօնութեան եւ կառավարութիւնը կարենայ բարելաւել միսի եւ կաթի պարենաւորումը եւ յեկան անասուններու հայթայթումը։

Ոչ ուտելիք, ոչ բնակարան

Վերջերս մեծ դժգոհութիւն կայ տիրէ խորհրդային բանուորներու մէջ, պարենաւորման անկանոնութեան պատճառով։ Դժգոհ են նաեւ «հարուածային» բանուորները, որոնք բացառիկ պարէն ստանալու իրաւունք ունին, մինչդեռ միայն առմակ կը ստանան։ Բանուորական թերթ մը, Թրուտ կը գրէ թէ մասնաւոր քննութեան մը հետեւանքով, երեւան եկած է որ պարենաւորման կազմակերպութիւնները չեն գործադրեր կառավարութեան այն հրահանգները, որոնց համաձայն ճարտարարուեստներն ու արհեստանոցները պիտի ունենան բանուորներու հասատար պարէն, հագուստ եւ բնակարան։

Միայն Լէնինկրատի մէջ 26 հազար ճարտարարուեստներ եւ արհեստագէտներ բնակարան չունին եւ չեն կրնար կանոնաւոր ապաստան գտնել ո՛ր եւ է տեղ։ Իսկ աւելի քան 13 հազար մասնագէտներ եւ անոնց հետ կապուած 28 հազար հոգի տուն չունին ճարտարագործական արտադրութեանց համար, հոկտեմբերէն ի վեր, թէեւ պաշտօնապէս կը համարուին սահմանաշնորհեալ, համաձայն անցեալ աշնան տրուած հրահանգին։

Խորհրդային մամուլը կը պահանջէ դատի ենթարկել պարենաւորման կարգ մը պաշտօնեաներ, որպէսզի սորվին յարգել կառավարութեան հրահանգները։

Մահափորձ մը Աւստրիոյ մէջ

Ֆրակայի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հինգ Աւստրիացիներ։ Ասոնք այդ քաղաքը եկեր էին մահափորձ կատարելու Աւստրիոյ ներքին նախարարին վրայ, որ շաբաթ մը հոն բնակեցաւ։

Վիեննայի մէջ եւս, ձերբակալուեցաւ անգործ մը որ յայտարարեր էր թէ կ'ուզէր սպաննել Աւստրիոյ ներքին նախարարը։

Պուլկար բանակը

Պուլկարիոյ պատերազմական նախարարը յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը զինաթափութեան ժողովէն պիտի պահանջէ թոյլ տալ որ Պուլկարիոյ մէջ վերահաստատուի զինուորական պարտադիր ծառայութիւնը։ Ասով, Պուլկարիա պիտի խնայէ աւելորդ ծախքեր, որոնք տեղի կունենան ներկայիս կիրարկուած կամաւոր զինուորութեան եղանակը։

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐԸ

«Ազատամարտ»ի սերունդէն առաջ (1909 - 1915), ութսունական եւ ինըսունական թուականներուն վերադառնալու է, գտնելու համար մարդիկ, գիրք, թուղթ եւ մամուլի գաղտնութիւնը խնդութեամբ դիմագրող մարդիկ, որոնք առաջին անգամ գիտակցօրէն գործադրեցին հրապարակագրութեան արուեստը։

Արփիար Արփիար՝ան ամէնէն կարկառուն դէմքն է իրմով ծաղկած ու պտղաբերուած հրապարակագրութեան այդ սերունդին մէջ։ Իր մէջ կենդանի էր ամէն բանէ առաջ, ժողովուրդին ծառայելու ոգին։

Արտի տէր հրապարակագիրը ժողովուրդին մարդն է։ Ժողովուրդը, այս բառը առնելով իր խոր եւ ընկերային իմաստովը, իմացականութենէն առաջ, զգացումը կը փնտռէ գրչի մարդոց մէջ։ Անիկա ընդունակ է հանրային կեանքը վարելու կոչուած առաջնորդներու յատուկ պաշտամունքին առարկայ դարձնել զանոնք։

Եթէ ապրելու սահմանուած է արուեստագէտին գործը, որ մեր ժամանակի մարդոց մեծամասնութեան համար անմատչելի մնալ դատապարտուած է դժբախտաբար, հանրային մարդուն, հրապարակագրին դերը անմիջական ներգործութեան իր կնիքովը, աւելի շուտ եւ ներզօրութեամբ կ'ազդէ միտքերու։

Տրամաբանութեան ծանրօրէն դաժան խօսքին եւ հոգիներու համոզականութիւնը զինաթափող հաւատքին միջեւ մեծ տարբերութիւն կայ անշուշտ։ Բայց տառապող, թշուառ եւ նախապաշարումներու գերի մարդը, հոգեկան կապի, կարեկցութեան եւ գութի բացակայութիւնը խորապէս կը զգայ արտայայտուած ու գրուած խօսքերուն մէջ։ Այս զգայութիւններուն հետ ներդաշնակ կը քալեն տակաւին ուրիշ զգայութիւններ ալ,— անկախութիւն, անկաշառութիւն եւ յանդգնութիւն,— որոնց հետքերէն քալող հրապարակագրի տիպարները ո՜րքան քիչ են մեր մամուլի պատմութեան մէջ։

Յանդգնութիւնը անհատը կը տանի անկախութեան եւ այս վերջինն ալ անկաշառութեան,— երեք գիծեր, որոնցմով կարելի է յատկանշել հրապարակագիր Արփիարեանի նկարագիրը։ Մեր աչքին առջեւ կը մեծնայ անհատը, լծուելուն համար, իբրեւ նախակարապետ, գործի մը, որ մենշաղի մը եւ դառն իրականութեան մը մէջ մեր միջավայրին էր, յայտնուիլ կը սկսէր։ Իրմէ յետոյ ուրիշներ, թերեւս աւելի գեղեցկութեամբ, դրութեան վերածուած, աւելի նպաստաւոր ժամանակներու մէջ, քալեցին նոյն արահետէն. սակայն գիտակցութիւնը, եւ ներգործական դերը նուազ չէին երբեք, մեր յանդուգն հրապարակագրութեան առաջին ներկայացուցիչին գրչի պայքարներուն մէջ։

Մեր համակրանքը կը մեծնայ ուրիշ մարդուն հանդէպ, որ ուրիշներուն համար ճամբայ հարթեց։ Ժամանակակից ընկերային կնճիռներէն շատերը նիւթ հայթայթեցին անոր հրապարակագրութեան։ Իր իրաւունքին վկայութիւնն դատ, ու եւ է յառաջդիմութեան կամ պարտաւոր հանդէպ կը մնար անտարբեր։ Կ'ուզէր որ հրապարակագիրը ըլլար նախ քննադատ։ Ինչպէս իր վէպերուն, այնպէս ալ հրապարակագրական կեանքի մէջ, անխնայ եւ անգթօրէն հարուածեց բարձր դասու ընկերութիւնը, իբրեւ ամբարտակ եսականութեան, շահամոլութեան եւ նախապաշարումներու։ Հեգնեց, խարանեց ամբոխաշուքերու բոլոր կեղծիքները, շահամոլութիւնները եւ կեղծ ազգասիրութիւնը, հաւատացած ըլլալով, որ համեստ ու դժբախտ դասակարգին մէջ աւելի մեծ թիւով անհատներ կարելի է գտնել, մարմնացումը՝ բարութեան, ազնուութեան, գթութեան եւ փափկանկատութեան։ Գիտէր որ «հոգի մը յատկութիւնները իր բերքերէն կը դատուի, վասն արտադրութեանց մէջ տեսնուած պարարտ հասկերը նշանակ մը չե՞ն թէ հողը կենսատու յատկութիւնները բոլորովին չէ սպառած»։ (Հողու զաւակը)։

Ընկերութիւնը հօրն ու մօրը ոճիրին պատասխանատու կրնա՞յ զաւակը նկատել։ Արփիարեանի պատասխանը ժխտական էր։

Ընկերային նմանօրինակ թիւրիմացութիւններու եւ նախապաշարումներու՝ նշդրակի հասու հարուածներ կուտար, ոչ միայն այրերուն, այլ եւ կիներուն կը ներշնչէր քաջութեան եւ բողոքի ոգի։

Արփիարեան վերանորոգչական եւ ազատական գաղափարներու համար կը բանար իր հոգին։ Շատ անգամ արմատական էր եւ նոյնիսկ անիշխանական։ «Երբ մայր մը, կը խորհրդածէր, իր հաճոյքին համար արարած մը հրապարակ նետած է, պէ՞տք է, որ իր գերին ըլլայ անոր»։ Ցհաւն տարի առաջ կը գրէր. «Եթէ պիտի յաղթենք ամէն նախապաշարում, ուրեմն չենք կրնար ընդունիլ թէ միայն երեք մարդը իրաւունք ունի աղջկան մը իր սէրը յայտնելու»։ Առանց հիմա անշուշտ առվարական եւ մաշած կը թուին, կեանքը իր օրէնքներն ու յըջաններն ունենալ. մի՛ մոռնաք որ գրուած են շատ առաջ եւ մեզի ծանօթ միջավայրի մը մէջ։

Արմատականութիւնն ու արդիականութիւնը զինքը կը մղեն վերածնութեան ամէն երեւոյթներուն ու գաղափարներուն, որոնք հնութենէն մեզի կուգային։ Գրեթէ անտարբեր կ'անցնէր անոնց քովէն։ Դէպի Իտալիա ըրած ճամբորդութեան մը պահուն, շրջեցաւ Փիրէա կը հանդիպի. երբ կ'առաջարկեն Աթէնքի հնութիւնները այցելել, հեգնութեան արդար բողոքի բառեր կուգան իր գրչին ծայրը. «Մենք Հայերս կ'ըսէ, (Վոսփորէն Ադրիական) կը նմանինք անոր, որ մումիա մը առնելով ամբողջ կեանքը կ'անցնէ այդ մումիային վրայ, ագահութեամբ, իբր թէ նոր կեանքը հրապոյր չունենայ եւ մեզ պէտք չըլլայ։ Արիստոտէլ ու Մովսէս, Ագաթանգեղոս եւ Ոսկեբերան, Եզնիկ ու չեմ գիտեր ուրիշ ինչ, մեր կեանքն անոնց կը նուիրենք։ Մեռելութեան կեանքով մաշած ու սպառած, առողջութեան շունչով կ'ուզենք զօրացնել մեր նոր սերունդը։ Նոր Յունաստանը չենք ուզեր ուսումնասիրել, ու հինցած, անօգուտ, մեզ անպէտ Յունաստանը կ'ուզենք մեզ ոգանչացումի առարկայ ընել»։

Այս էր հոգեբանութիւնը Արփիարեանի յեղափոխ հրապարակագրութեան, որ տարիներ յետոյ ալ անոր գրականարուեստին մտահոգութիւնը պիտի կազմէր։

Օրուան կեանքէն գրուածքներու շարքը, ինչպէս կ'ըսէր Գ. Զօհրապ, պիտի մնան, որովհետեւ ինքը առաջինը եղաւ, որ գրականութիւնը ժողովուրդին մօտեցուց, փոխանակ ժողովուրդը բերելու գրականութեան մը անմատչելի բարձունքին։

Արփիարեանի ընդունակութիւնները գրականութեան եւ հրապարակագրութեան համար մարդուեցան։ Եթէ երկրորդը չզլացաւ անոր գրական ազատութիւնը կաշկանդելով, առաջինը միշտ գերակշռող եղաւ հրապարակագրական յօդուածներուն մէջ։ Կեանքի պատկերները, Հոգվրոտիքները, Յիշատակի փշրանքները կը մատնեն պայքարող, խայթող, հեգնող հրապարակագիրը, յեղափոխականի խիզախութեամբ։ Եթէ իր նկարագրին մէջ գիծեր ունէր, որոնք անհատական յարաբերութիւններու պահուն զինքը երկչոտ կը ներկայացնէին, ընդհակառակն, գրիչը բռնելէն ու ատեանին առջեւ անցնելէն յետոյ, ամէնէն յանդուգն էր եւ աներկիւղ։ Պէտք էր զայն կարդալ, առանց զինքը ճանչցած ըլլալու, առանց հետը խօսած ըլլալու։ Այդպէս չէ՞ քիչ մը ամէն գրագէտի ու հրապարակագրի, հանրային գործիչի պարագան.։

Կռճատուած, ամփոփուած հրապարակագրութիւններուն մէջ, կ'ըսէ Գ. Զօհրապ, իր Ծանօթ դէմքերու շարքին մէջ, ինքն է որ հանրութեան առջեւ ելլելու կը խիզախէ, միշտ թափթփած մարդու, արտաքին պաճուճանքով դիմաւորելու տեսն չունեցողի անփութութեամբ, որքան որ այս անհոգութիւնն ալ ճշմարիտ պչրանք մը կը դառնայ։

Ամէն բանի եւ երեւոյթի մասին խորհելու, կարծիք յայտնելու, պայքարելու համար խառնուածք ունեցող հրապարակագիրն էր. ատոր համար ստեղծուած էր։ Ստիպուած էր հետեւաբար ասպարէզին դառնութիւնները տանելու, արագ մտածելու, արագ արտադրելու. ժամը ժամին, հեւ ի հեւ անդադրում, ուրիշներուն համար ապրելու, ինքզինքը քաշքշելու, ինքզինքը ուրանալու աստիճան։ Ստիպուած էր օրը օրին սպառել ու հատնիլ եւ իր մտքին ծաղիկները նետել շարունակ ակօսներու մէջ, որոնց հետքերը կը ճանչնանք այսօր իսկ, այնքան տարիներ ետքը։

Բայց այդ մարդին մէջ, շնորհիւ իր խանդավառութեան, ինքնատպութեան ու անհատնում եռանդին, լեզուի ուժին ու թարմութեան, իբրեւ վարպետ արձակագիր, իբրեւ կրակոտ ու հաւատացող պաշտպան աշխարհաբարի տիրապետութեան, մնաց օրինակելի տիպարը, որուն ջուրը թեւ ու թռիչք կ'առնէին իրմէ աւելի երիտասարդները, մտաւորական վերածնունդի իր աշակերտները։

Արփիարեան սիրեց ասպարէզը։ Քաջալերեց անոնց փորձերը եւ ուրախացաւ անոնց առաջին յաջողութիւններուն համար։ Հեռու հեռաւորութենէ, հայ լրագրութեան պատմութեան մէջ թուական մը արձանագրեց, (Հայրենիք, Արեւելք, Մշակ, Մասիս, Նոր կեանք, Մարտ, Հայ կեանք, Հայ Հանդէս, Լուսաբեր եւայլն) աշխատելով ու վարելով բազմաթիւ թերթեր, հայրենասիրական, ժողովրդավարական ու մարդասիրական մեծ նշանաբաններով։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Նաւթի վիճաբանում

Իրանի կառավարութիւնը որոշեց առաջին նախարարին Մոսադեղի տրամադրութեան տակ դնել զօրախումբերը, ոստիկանները եւ ժանդարմները, որպէս զի ձեռնարկէ քաղաքական կազմակերպութիւնները զինաթափ ընելու։

ԳՈՀԱՐՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՐՈՒԵՍՏԷՆ

ԱՖՂԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Բ.

«Դէմք» եւ «Միրուհի» Սուֆի այլաբանութեան մէջ կ'ակնարկեն «Ալլահ»ին, ինչպէս Ապտ օլ-Րահմանի հետեւեալ տողերուն մէջ որոնք սուֆիական գրականութեան հարազատ արտայայտութիւններ են։

Որչափ երկար ատեն է, յածախորդն եմ քու դէմքիդ,
Կորուսի կեանք, ստացուածք, սակարկութեան մէջ դէմքիդ՝
Չիկայ դիմացն աչքերուս ոչինչ բացի լոյսն Անոր,
Ինկայ մինչեւ այդ տեղը, յափշտակութեամբն Անոր։
Աշխ սրտի մէջ դէմքն է միակ նպատակ —ուրիշ ոչինչ.
Իբրեւ տենչանք, պաշտուածին դէմքն է միակ ցանկալին— ուրիշ ոչինչ։
Երբ կը խորհիմ անջատումը եւ միացում անոր հետ,
Մէկը տանջանքն է գեհենին, միւսը ծաղիկ դրախտին – ուրիշ ոչինչ։
Սիրականիս թարթիչներուն ամէն մէկը կը խոցէ զիս այնքա՜ն խոր,
Որ կը գոչեմ անոնք սուրերն են երկսայրի Ալիին— ուրիշ ոչինչ։

×

Աֆղաններու դասական մեծ վարպետներէն է Ապտ-օլ-Համիտ, նախորդին նման Մօհմանդ աշիրէթէն, ծնած 17րդ դարու կէսին։ Մեծ բանաստեղծ մը եւ վարդապետ մը իսլամ կրօնա-փիլիսոփայական գիտութեանց, որ լքած է կրօնական կարգը եւ դարձած տէրվիշ։

Փորձենք իր սիրային միստիք տաղերէն մէկ քանին։

Աղուոր աղջիկն այնպէս գողցաւ իմ սիրտս,
Որ այդ սիրտը կարծես երբեք իմս չէր։
Ջուր կը կանչեմ այդ սիրտը, գողո՛նը այդ աղջկան, եղջերուի աչքերով.
Հիմա սիրտս իբրեւ եղնիկ, ալ չի լսեր իմ կանչս։
Քանի որ ան կը խոցէ զիս անդադրում,
Վիրաբուժին նշդրակն ինչի՞ կրնայ ծառայել։
Մեռած կամ ողջ, գլուխս է դրուած սիրուհիիս տան շէմքին,
Այդ շէմքէն զատ կեանքիս համար չի կայ ինծի նպատակ.
Գեղուհիներն ողջ աշխարհքին եթէ բոլոր քովս (ծոցս) տան,
Ոչ իսկ մէկը կրնայ ինծ տալ ինչ որ անկէ քաղեցի։

Ի՞նչպէս թափառիմ պուրակներուն մէջ, ես առանց քեզի,
Ցասմիկն ու շուշանն ի՞նչ պիտի ընեմ, ես առանց քեզի.
Լոյսն ես աչքերուս, ես առանց քեզի
Ինչպէ՞ս տեսնեմ գեղն այդ ծաղիկներուն.
Բոցը կսկծալին երբ կը վառէ զիս, նոյնիսկ եդէնի
Վառ կարկեհանը թող որ չի տեսնեմ, ես առանց քեզի։
Քանի ա՛լ չի կայ փոսիկն այտերուդ,
Ի՞նչ ընեմ կեանքին թելը դիւրաբեկ, ես առանց քեզի։
Ցէրվիշ-մուրացիկ՝ շէմքիդ փոշւոյն մէջ այքա՜ն երջանիկ,
Մոնկոլ կայսրութիւնն ի՞նչ պիտի ընեմ ես առանց քեզի։
Ըսէ Համիտին, զոր անգթօրէն լքած ես հիմա,
Կուրցած աչքերը կ'ըսեն «ի՞նչ ընենք մենք առանց քեզի»։

Ապտ օլ-Համիտի հետեւեալ տաղը, հազուագիւտ բացառութիւններէն մէկն է որով աֆղան բանաստեղծութեան վարպետը կը փորձէ դուրս գալ դասական նիւթերու սահմանէն եւ գրիչը փորձել նորութեան մը վրայ որ ոչ սուֆիական ըլլայ ոչ ալ «թարգման» բանաստեղծութիւն։

Պարսիկ գրականութեան մէջ այդ սեռը կատարելութեան հասցուցած է Օմար Խայեամ։ Արդէն Ապտ-օլ-Համիտ ինչպէս աֆղան բանաստեղծները ընդհանրապէս— նկատելիօրէն ազդուած է Խայեամէն։

Հեգնութեան առարկան ապահովաբար ինքնագոհ եւ ամբարտաւան մոլլա մըն է.

Մինչեւ չի վճռես պայքար մղել փորիդ դէմ,
Մի յուսար ճողոպրիլ Ուզպէկին ձեռքէն։
Քաղցրութեամբ ո՛չ քարը բամպակ, ոչ թշնամին բարեկամ դարձած է։
Մի մոլորիր ուրեմն, ով վախկոտ, մի՛ դառնար ստրուկը փորիդ.
Ի՞նչպէս կրնայ տեղ գտնել քու Աստուծոյ պաշտամունքը,
Երբ ճամադաններով փորդ անվերջ կը ճարպես։ Եւայլն։

Ուզպէկ բառով կ'ակնարկէ փորին բանաստեղծութեան։ Ուզպէկը թաթարական աւազակ ցեղ մըն էր, Աֆղաններուն թշնամի։

Բաղդատեցէք վերի տողերը Խայեամի սա քառեակին հետ, մոլլաներու եւ մուֆթիներու երեսին նետուած.

Գիտցիր մօֆթի մեր քաղաքին, քեզմէ շատ ենք առաքինի,
Ու գինեմոլ թէեւ ըլլանք, շատ աւելի զգաստ ենք մենք
Դուն կը ծծես մարդու արիւն. մենք արիւնը որթատունկին,
Խիղճովդ ըսէ, մեզմէ ո՞րն է ամենամեծ արիւնարբուն։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ԾԱՆՕԹ.— Անցեալ կիրակի օրուան թիւին մէջ պէտք կարդալ Հաֆէզ ոչ թէ Կաֆէզ։

Ի՞նչ բոյթ թէ խաւերն իմ պաղատանքիս, պէտք է ըլլայ.— Ի՞նչ փոյթ թէ խօսքերն են։

ԱՂՋԱՄՈՒՂՋ

Օրերը մունետիկների հագուստով վարգում են կեանքն ու ժամանակը իրենց ուսերին առած։ Պէտք է համել նրանց յետեւից, եւ անհամ մարդիկ դարձել են արագաշարժ, ինչպէս կանալ ջրերի մէջ ապրող դորտի շերեփուկները։

Աղմո՛ւկ եւ իրարանցո՛ւմ։

Ով կ'ուզէ թող ասքի տակ ջախջախուի ու ոչնչանայ, ո՛ւմ ինչ փոյթ, հազար արկած, հազար մահ, այս շատ մարդկային է ու սովորական։

Մահն այնքան է բարեկամացել մարդկանց, որ դարձել է նրանց քաղցրագոյն ուղեկիցը բոլոր ճանապարհների վրայ եւ ամէն ժամանակներում։

Մարդիկ իրենց բարեկամների վրայ նայում են, ինչպէս կարդացուած ու հետաքրքրութիւնը կորցրած նամակների, որոնք պահւում են փոշոտած դարակներում, իբրեւ անպէտք փաստաթղթեր։

Վստահութիւնը արդարութեան գերիշխանի վրայ անհետացած է եւ դրել խելայեղօրէն, նրա գլխին շուրջ մարդիկ բոլորել ոտներով պար են բռնել. մի պզտիկ ծառի տակ կանգնած լաց է լինում եւ մազերը փետում, իսկ այն աւազակը որ ամառներում ոճիր է գործել եւ երեք անգամ բանտից փախել, Առաւած է կանչում եւ թեւերը կրծոտում...

Օրերը իրենց անունները միմեանց մէջ են փոխանակում յաճախ եւ այսպէս, տարեկան ասմարը սճաւի մաշուած կտորի պէս լպրծուն, ձեռքից վար է սահում...

Իրերն են, որ խօսում են աւելի քան մարդիկ. նրանք իրենց վիճակից դժգոհ են ու ձանձրացած։ Հաւատացած են, որ մարդկանց արագընթաց վազքը իրենց կործանման պատճառը պիտի լինի։

Մարդիկ իրարու հանդէպ այնքան են գաղտնապահ ու լռակեաց դարձել, որ շատ անգամ բառերը նրանց լեզուի տակ յամառում են ու խեղդւում, դրա համար էլ երբեք իրարու գոհ չեն։ Միմեանց հասկանալը այնքան է դժուարացել, որ խօսելու նոր եղանակներ են ուզում հնարել։

Մի ծերունի գիտնական մի գիշեր այնքան ճանկռտեց իր ուղեղը, որ սրտի արիւնը ցամաքեց, եւ առաւօտեան իր աշխատանոցի նրան մեռած գտան ու ծիծաղից

Երէկուայ անեղ այսօր վար են բերել մարդիկ պէս արեւմուտքի մեծ կայ եւ դատում են, ծաղրում ու թ ճակատին։

Դատաւորը իր խաչն ու սուրն ու դայիսոնը փոխան մի զոյգ ճերմակ ձեռնոցներ որոնց մէջ թաքցրել իր ար ձեռքերը։

Դպրոցական պատանիները դասերը թողած, հաճուքով փշտակութեամբ օրուան բոլ գիրներն են կարդում եւ հայ շողի պէս գունաթափ, պաղ րով փուում են ուշաթափ եւ մրմնջում՝

— Քիչ մը ջո՜ւր...
— Քիչ մը լո՜յս...
— Օ՜դ... Օ՜դ...

ԱՐԱՄ ԴԱՒ

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԷՔԵԱԹ

Ատենով կ'ապրէր մարդ մը, որ երեք զաւակներու հայր էր։ Ան զանոնք դաստիարակած էր մեծ հոգածութեամբ, ու կը հպարտանար անոնց երիտասարդութեամբ։ Անոր գործը կ'ընթանար շա՜տ լաւ, ամբարները ամբողջովին լեցուն էին, իսկ իր մարգագետիններուն վրայ կ'արածէր իր սեփական արջառը։

Գեղեցիկ օր մը, երբ այլեւս իր զաւակները այրեր դարձած էին, ան հաւաքեց զանոնք իր տանը մեծ սրահին մէջ, եւ, հրճուալի նայուածք մը նետելէ վերջ անոնց զօրաւոր մարմիններուն եւ բաց ճակատներուն, խօսեցաւ հետեւեալ ձեւով.

— Զաւակնե՛րս, հասաւ օրը, երբ այլեւս պէտք է թողուք խաղերը։ Այսօրուընէ անդին, այս տունը պէտք է կառավարուի ազատ ու արժանաւոր մարդոց կողմէ. այս տունը որ իմս էր, այսօրուընէ անդին ձե՛րն է։

Տղաքը հաւաքեցին իրենց մշակները, հովիւները եւ փայտահատները ու անոնց հաղորդեցին թէ այդ օրուընէ սկսեալ իրենք եւս ազատ մարդիկ են, եւ թէ իրենցմէ ամէն մէկը պիտի կարենայ ազատօրէն յայտնել իր կարծիքը, եթէ նոյնիսկ անիկա հակառակն ըլլայ հօրը կարծիքին։

Մեծ հրճուանքով մը տոգորուեցան փայտահատներն ու մշակները, հովիւներն ու ծառաները, ու այդ օրուընէ սկսեալ ինքզինքնին նկատեցին աշխարհի ամէնէն ազատ ծառայողները։ Անոնք գումարեցին ժողով մը, ու այդ ժողովը որոշեց, որ հայրը կառավարէ զիրենք։ Բոլորը երջանիկ էին ու որդիները դաշտերուն մէջ կ'աշխատէին՝ գիտակից յանդգնութեան հպարտ ու առոյգ թափով։

Բայց հասաւ օրը, երբ երկինքը խոժոռեցաւ եւ ահաւոր ուրական մը արշաւեց երկրի վրայ։ Հունձքը փճացաւ եւ կենդանիները անօթի բառաչեցին ախոռներուն մէջ։ Որդիներն ու ծառաները հեւ ուտելիք ոչ մէկն ունէին, եւ գացին հօրը քով.

— Պէտք է բանալ ամբարները, ըսին անոր, մարդիկ ու կենդանիները կը մեռնին քաղցէն։

Հայրը պատասխանեց.

— Ո՛չ։

— Բայց ո՞ւր մնաց, ուրեմն, ազատութիւնը,— գոչեցին ծառայողները, իսկ որդիները լուռ մնացին։

Հայրը հրամայեց հաւաքուիլ ախոռներու մէջ եւ մնալ բոլորովին լուռ, որովհետեւ կ'ուզէր խոկալ հանդարտութեան մէջ։

Անոնք հպատակեցան, բայց ոչինչ կրցան հասկնալ։ Այդ օրերուն համաճարակ մը ծայր տուաւ երկրի վրայ, եւ շատ մը ծառայողներ մեռան։ Այսուհանդերձ հայրը չբացաւ ամբարները։ Ու ան շարունակեց մտածել։ Ի վերջոյ խմբագրեց նամակներ միւս հայրերուն, որոնք կը բնակէին մօտակայ վայրեր, ու հարցուց թէ պէ՞տք է բանալ ամբարները։

Հայրերը պատասխանեցին.— «Ո՛չ, ո՛չ, ամբարները պէտք է փակ մնան, որովհետեւ եթէ բանանք զանոնք ու ամէն ինչ բաժնենք հաւասար չափով, եւ կամ եթէ նոյնիսկ քաղենք համաձայն աշխատանքներուն, մշակներն ու ծառաները միշտ պիտի ուզեն որ զիջինք։ Իսկ անիկա պիտի նշանակէր վերջ տալ հայրերու իշխանութեան»։

Քաղցը ծաւալեցաւ եւ որդի եւ ծառայողներու բողոքները ղեկավ աւելի բուռն թափ առին։

Ու բոլորը գացին հօրը քով։

Բա՛ց ամբարները, պոռ անոնք, որովհետեւ կը մեռ քաղցէն։

— Վերադարձէք ախոռները հայրը, ու լռեցէ՛ք։

— Պիտի չլռենք։ Դուն պէտ ենթարկուիս մեր կամքին, քեզ ղեկավար ընտրեցինք ու տուեր ես ընթացք տալու մե համոզին։

Այն ատեն հայրը, արձա շունը ու քշեց որդիներն ու յողները՝ մինչեւ ախոռները։ բողոքեցին ու լացին։

Ի վերջոյ, որդիները գացին հօրը հետ խօսելու մեծ տանը որ իբրեւ բնակարան կը ծառ իրենց։

Ու ըսին անոր.

— Հա՛յր, դուն մեզ կոչեցիր թարհի ամէնէն ազատ որդի իսկ ծառաները ամէնէն ազատ ռաները։ Հիմա, երբ քաղցը է հասած ու համաճարակը կը նայ մեզի, երկարօրէն մտածեցինք որոշեցինք որ պէտ են բոլոր բաները, զորս դուն ըրած ես լու համար կեանքին։ Դուն կը ու խորհ միտը։ Դուն կը պահես զէնք որոնք պիտի օգնէին մեզի. համար միւս հայրերուն ամ ները։ Մենք պիտի միանանք անձամբ պիտի վանենք թշնա թիւնը։ Զգայէ ու փակէ՛ շունը։

Այն ատեն, հայրը իր հասակովը չոկուեցաւ ու գոչե

— Ուխտադրուժ որդինե՛ր իրական ծառաներ դարձայ ինչ որ դուք կ'ուզէք, վախճա հայրերու իշխանութեանը եւ եմ իշխա՛ղը։

— Մենք ընտրեցինք քե գոչեցին միաբերան իսկ ծառաները մրմռացին ախո րուն մէջէն։

Ամենափոքր որդին մօտե հօրը, նայեցաւ անոր եւ ըսաւ.

— Դուն գոյութիւն ունիս մի մեր միջոցաւ։ Դուն տուիր մ իրաւունքը՝ ըսելու այն, զոր լա նկատենք։

Այն ատեն, հայրը կանչեց շունը եւ կրկին ախոռ վանեց որդիները, փակեց մեծ դ ու գնաց խորհրդակցելու՝ միւս հայրերուն հետ։ Բայց առաջ ախոռին դրանը կախեց մը, ուր գրուած էր.

— Որդի՛ք։ Ծառանե՛ր։ Հա կը կրէ ծանր բեռը։ Ան կը խորհրդակցելու համար երկրի հայրերուն հետ, որպէս զի միակ միջոցը՝ մարդիկը կաններէն, համաճարակէն, քաղ ու ողողումներէն ազատելու։ որ դուք ամէնէն ազատ որդի էք, բայց քիչ մը եւս խաղաղ Երբ համաձայնիմ միւս հայր հետ, դուք կրկին ազատ պիտի լաք. եւ պիտի կարենաք ու խօսիլ ձեր ուզածին պէս։

— Ա՛յս է ազատութիւնը,— չեցին որդիներն ու ծառաները. դալէ վերջ յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ կարգն ու ապահովութ վտանգուած պիտի ըլլան, եթէ ազատօրէն մտածենք եւ ազատօրէն տայայտենք մեր կարծիքները։

մամէ կը խլէ ազատութիւնը, երբ մենք պէտք ունինք ըսելու թէ ի՛նչ կը մտածենք։ Ան կ'ուզէ հայր ըլլալ, ու իրեն հետ մեացեալ քոյրը հայրերը՛

Այն ատեն կրտսեր որդին ըսաւ.

— Ծառանե՛ր, մենք ազատ չենք այլեւս։ Հայրերը կ'ուզեն պահել իրենց հին տուները, եւ կ'ուզեն որ, մենք միշտ որդիներ ու ծառաներ մնանք։ Մենք ազատ ենք, երբ հին տունը կանոնաւոր կ'ընթանայ ու ամէն բան կարգին է։ Բայց, անմիջապէս որ բոլորը կը հասկնան թէ իրենց տունը դէշ է եւ կը շարժուկի, կը խլեն ազատութիւնը ու մենք կրկին կը դառնանք որդիներ ու ծառաներ, իսկ իրենք հայրեր ու չունի կը ունենք որ չկայ ազատութիւն։

Այսպէս խօսեցաւ կրտսեր որդին։ Ծառաները մտիկ ըրին եւ հրամանքին արտասանեցին. որդիները լսեն.— Ազատութիւնը հեքեաթ է... այնքան ատեն որ կան հայրեր եւ ամբարներ եւ քաղցած ծառաներ։ Ազատութիւնը գոյութիւն պիտի չունենայ, այնքան ատեն որ հայրերը գոյութիւն ունին։ Ազատութիւնը հեքեաթ է. Ազատութիւնը գոյութիւն պիտի չունենայ այնքան ատեն որ արգիլուած է ցոյց տալ հայրերու իմաստութիւնները։

Այդ բացէին շունը խոյացաւ անոնց վրայ եւ որդիները գետին տապալեց։ Հայրը վրայ հասաւ ընկերացած երկրի միւս հայրերուն, եւ անոնք որդիները նետեցին մառանի մը մէջ։ Յետոյ, հայրերը գացին ախոռները եւ աչքէ անցուցին ծառաները։ Անոնք ճզմեցին արժէքը ծառաներու աշխատանքի ուժին, եւ հօրը վճարեցին անոնց աշխատանքի ուժին փոխարժէքը։ Ու հայրը պահանջեց դրամ իր ծառաներն ու դաշտերը։ Ու յանձնառու եղան տունը պահելու միեւնոյն զրութեան մէջ։

Անկէ յետոյ, հայրերը երգեցին համաձայնութեան մեղեդին, եւ շունը բարձրացուց իր պոչը։

×

Այդ պահուն, որդիները բացագանչեցին ախոռներէն.

· Ազատութիւնը գոյութիւն չունի, կան միայն հայրեր ու ծառաներ։ Թոյլ չեն տար մեզի ըսել ճշմարտութիւնը։ Թոյլ չեն տար մեզի ստոր կոչել ստոր, անարդարութիւնը՝ անարդարութիւն։ Մենք երիտասարդներ ենք եւ այլեւս գիտենք թէ միանգամայն գերիներ ենք։ Երբ ամէն ինչ լաւ կ'ընթանար, հայրերը մեզի ազատութիւն շնորհեցին։ Տունը կ'օրօրուի։ Ան հովանաւորուած է երկրի բոլո՛ր հայրերուն կողմէ։ Եթէ իրե՛նք եւս արգիլեն ըսելը թէ տունը կը փլի, մենք կրկին պէտք է երթանք սարկաւագներուն քով։

Եւ դալկին ու լային.

— Ազատութիւնը վերջ գտաւ, հայրերը դրժեցին իրենց առաջին խոստումը։ Վճռեցէք հայրերը, եւ այն ատեն կրկին պիտի խօսինք ազատութեան մասին, երբ ամբարները վերստին պիտի դառնան բոլորին սեփականութիւնը, ու երկիրը պիտի վերսկսի անուրանել թէ՛ որդիները եւ թէ՛ ծառաները։

Անոնք խօսեցան բոլորովին հանդարտօրէն, բայց հայրը, որ կը հսկէր մառանին շուրջ, լսեց ամէն ինչ։ Երբ որդիները ննջեցին, ան ձայն տուաւ, ընկերակցութեամբ աշխարհի ամենէն ուժեղ հայրերուն, եւ կտրեց իր քնացող երեք զաւակներուն լեզուները։ Ան, այդ երեք լեզուները գամեց այն ախոռի դրանը վրայ, ուր կը ննջէին ծառաները, եւ լեզուներուն ամէն մէկին տակ իր ամէն մէկ որդւոյն անունը գրեց։

Հայրը արտասուեց, մինչ միւս հայրերը բարեկիրթ ձեւով մը կանգնեցան անոր քով։

Ան արտասուեց։ Միւս հայրերը իրենց ձեռքերը երկարեցին անոր եւ ըսին.

— Եղի՛ր մեր նախագահը, զաւակներդ երիտասարդութեան զոհն եղան։

Յետոյ, կէս գիշերուան մօտ, երբ աստղերը ոտքուներ էին, բոլորը սարսռացին։ Ծառաները բացուեցան եւ որդիները ներս մտան կտրուած լեզուներով։ Անոնք նայեցան հայրերուն եւ վերջինները աղաղակեցին սարսափահար։ Այն ատեն, երեք համր որդիները ժպտիլ եւ մնացին անշարժ։

Ծառաները խարտակեցին ախոռին դռները, մէկ կողմ դրին իրենց կացինները. համր որդիները ժպտեցան իրենց արիւնաներկ բերաններով, շունը կաղկանձեց, լուսինը ծածկուեցաւ, եւ փչեց ուժեղ քամի մը։ Փչեց հեռուէն, ու սարսեց ամբողջ շէնքը։ Հայրերը սառեցան։ Եւ ազատ թողուցին շունը։ Յետոյ, լռութիւն տիրեց։ Միա՛յն երեք համր որդիները հանդարտօրէն եւ նոյնիսկ երջանկօրէն մօտեցան խոժոռ հայրերուն։

Ու նստան անոնց սեղանը՝ ժպիտը իրենց շրթունքին։

Ու որդիները գրեցին իրենց արեան մնացորդովը.

— «Պարկեշտ եղէք. վերջապէս՝ Ձեր ազատութիւնը ստուգ էր։ Մենք այլեւս ձեր որդիները չենք... Մենք ծառաներ ենք՝ այս մարդոց նման ...»

Թարգմ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Արեւմտեան արուեստը

Լաւնաչարսկի իզվեստիայի մէջ հետեւեալ ձեւով կը վերլուծէ արեւմտեան արուեստը.

Արեւմուտքի արուեստագէտները բոլորովին մոռցած են թէ ինչի մէջ կը կայանայ իրական յատկանիշը արուեստին, որ միշտ պէտք է ծառայէ կեանքին, որովհետեւ արուեստը մարդկային մշակոյթի մէկ ճիւղն է, եւ միւս ճիւղերուն հետ կը կազմէ ամբողջութիւն մը անքակտելի եւ ներդաշնակ։ Արեւմուտքի մէջ արուեստը կը համարուի պարզապէս արտայայտութիւնը անհատական քմայքի մը, եւ իբրեւ այդպիսին՝ կ'աշխատի գոհացնել կազմալուծուած շուկայի մը պահանջները։

Ներկայ տագնապը խորապէս ազդած է նաեւ արուեստագէտներու վրայ։ Անոնց կացութիւնը սարսափելի է։ Նուազ սարսափելի չէ սակայն, որ կը պարզէ դրամատիրական արուեստին բարոյական կործանումը։ Արեւմուտքի մէջ չկան պակսիր տաղանդաւոր մարդիկը, ոչ ալ հազուագիւտ և գրական եւ գեղարուեստական արժէքաւոր գործերը։ Սակայն ի՛նչ իրական արժէք ունին ատոնք, ի՛նչ տարազութիւն եւ ի՛նչ ուղղութիւն։

Արուեստի այդ գործերը մեծ մասամբ զբօսանքի եւ զուարճութեան արտայայտութիւններ են։ Իրականութիւնը անոնց մէջէն կը յայտնուի շատ աղօտ։ Արուեստը կարծես կը ներկայացնէ միջոց մը ձերբազատման փորձերու, տեսակ մը փախուստի։

Փախուստը (évasion) բանալին է արդի գեղեցկագիտութեան։ Անոնք պարահանդէսներու մէջ կը փնտռեն մոռացում մը, յանձնուելով ճագին կոչւ կէսօրին։ Ուրիշներ կը գինովնան նրբութեան ձեւաշարմութեան, միստիք, պատանջելով ցեղոտ վէպը։

Այսպէս արագ կը զարգանայ չինծու արուեստ մը, ինչպէս բարբաջը որ կ'անէր ճանբեններուն վրայ։ Անոնց, որ կը կրեն ներկայ տագնապին ազդեցութիւնը, այդ արուեստը կը հասնի օգնութեան այնքան յար. մաք ձեւով մը, որքան ալքոլը, ափիոնը եւ տեռային մոլար բնազդները։

Ճիշդ է, որ կան նաեւ գեղեցկագիտական ուրիշ արտայայտութիւններ, որոնց, աւելի խոր, աւելի կաթոտ, մեզի այն պատրանքը կուտան թէ արուեստի իրական գործեր են։ Բայց շատ քիչ է թիւը ատոնց։ Ցաճախ ծանր շեշտ մը ունին։

Ի՛նչ կը հաստատէ արուեստի այս ուղղութիւնը, որ հետզհետէ աւելի զգալի կը դառնայ գրականութեան, թատրոնին եւ կերպընկալ արուեստին մէջ։

— Պարզապէս յուսահատութիւն։ Բոլոր այն արժէքաւոր վէպերը, որ լոյս տեսած են Անգլիոյ, Գերմանիոյ կամ Ֆրանսայի մէջ, վերջապէս բոլոր այն գիրքերը, որոնք ընկերային ու հոգեբանական բովանդակութիւն ունին, կը մատնեն անհուսոր յոռետեսութիւն մը։ Գրագէտները յոյս չունին գտնելու որեւէ ելք։

ԵՐԵՔ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ ՈՐ ԵՐԳԵՐ ԵՆ ՈՒԺՆ ՈՒ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Անրի Պորաօ, նշան խօրագրի մը տակ. L'Echo de Paris-ի մէջ կը ներկայացնէ Րըտյարտ Քիփլինկը, Պաւէսը եւ Կապրիէլէ տ'Աննունցիօն, երեքն ալ նոյն սերունդէն։ Դեռ վերջերս էր, որ լրացաւ Քիփլինկի վաթսունամեակը։

Շուտով Իտալիա եւս իր կարգին կը տօնէ տ'Աննունցիոյի եօթանասունամեակը (եթէ արտօնէ գորատեսի մեծանուն. — իր քան է այս, — որ կ'ըսէ թէ որեւէ խմատ եւ արժէք չունի տարիքը)։ Պաւէս եւս իր եօթանասունին կը հասնէր այս տարի, եթէ մեռած չըլլար։

Արդ նոյն սերունդի այս երեք բանաստեղծները երգած են կեանքի ուժը, ալիքը շարժումին։ Ռոմանթիքներէն (Վ. Հիւկօ եւ Ժօրժ Սան) եւ միսթիքներէն (Թոլսթոյ եւ Տոստոյեւսկի) յետոյ, պահ մը տիրեց ներդաշնակութիւնը, չափականութիւնը, խաղաղութիւնը։ Ցանկարծ այս երեք բանաստեղծները, նախազգալով պատերազմը, բարձրացուցին իրենց ձայնը ընդդէմ քունին, մոռացումին եւ միջազգային հավասարութեան մը երազին։

Քիփլինկի փոքրն ձայնէն արթնցաւ Անգլիան, որ մտահոգուած էր իմացական եւ գաղափարային արուեստի մը գիւթանքին։ Քիփլինկ կ'երգէր այն, որ կը հրամայէ ծովերուն, եւ շահաստաններ կը հիմնէր ցամաքին շրթներուն վրայ։ Այսպէս դարձաւ ոչ միայն մարդարէն, այլ նաեւ երգիչը անգլեւառքսոն կորովին։ Քիփլինկ, իրականին պաշտամունքովը տոգորուած, կը վերլուծէր երազը, զգայախաբութիւնը, տարաափը, կարծես ապրած ըլլար այդ վիճակները։ Ծնած էր Հնդկաստանի մէջ, այնտեղ տեսած էր սովը, պատերազմը եւ ժանտախտը։ Այսպէս էր, որ քաղաքակիրթ մարդուն հոգիէն դուրս ցայտեցուց վայրենին, զայն դնելով տարրերին դէմ, բնութեան սաստիկ ուժերուն դէմ։

Քիփլինկ կ'ինք կը համարէր վհուկ մը, «երկու անգամ աւելի խորհրդաւոր քան սփինքսը»։ Ըստ իրեն, «երր պալարն է երկու սեռերուն, կոյս մը, որուն մէջ երկու սեռերն մէկն ու միւսը կ'աշխատին տանիլ յաղթանակը՝ զգետնելով ախոյեանը իր լուծին ենթարկելով զայն»։

Այսպէս ուրեմն «Էրը կը ծնի, երբ դէմ յանդիման կուգան այրերու ուժանախանձութիւնը եւ կիներու խաբէութիւնը,— նախանձէն վայելելու մտնողէն եւ կապերը խզելու» մոլութիւնէն։ Քիփլինկ բոլոր նախնական զրոյցներուն պէս, որոնք կը սիրեն ուժը քան մտածումը, իր հերոսները կը նկատէր անոնց պայքարի եւ ճիգերու պահուն, երբ հոգին կը յայտնուի բոլորովին մերկ։ Եւ ինչքա՛ն բանաստեղծութիւն ուժի այդ արտայայտութեան մէջ։

Քիփլինկ կը նկարագրէ մարդկային հոգիին խորքը, ցաւի եւ ուրախութեան հակազդեցութեան բոլոր երեւոյթներովը։ Այդ արուեստով է, որ Քիփլինկ կազմեց անգլիական նոր սերունդը։ Քիփլինկ կը ներկայացնէ աւանդական Անգլիան, այն որ հովերու կայսրութիւնը ստեղծեց։

Անրի Պորաօ յետոյ քանի մը բառով կը ներկայացնէ Պաւէսի կերպը հանդէպ պատերազմի սարսափներուն, տ'Աննունցիոյի պերճ արուեստը, որ լոյսի պէս կը շողայ եւ պատերազմի օրերու ուժգին ցնցումներուն ելեկտրականութիւնը կը մատնէ կարծես։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻԱ

"Նաւասարդյան դպրոցը,,

Երեք տարուան ճիգերէ եւ կռիւէ յետոյ, որոնք հրապարակուեցան նաեւ «Յառաջ»ի մէջ, Տէր Զօրը վերջապէս ունեցաւ իր եկեղեցին եւ դպրոցը, շնորհիւ Գ. Բարսեղ Գալըճեանի աջակցութեան եւ քանի մը սրտցաւ հայրենակիցներու ջանքերուն։

Դեկտեմբեր 6ին տեղի ունեցաւ եկեղեցիին բացումը։ Իսկ յաջորդ օրը՝ դպրոցին բացման հանդէսը։ Բարերարը մեկնելէ առաջ, խոստացաւ նորէն օգնել, որպէս զի վճարուի եկեղեցիի եւ դպրոցի շինութենէն մնացած 240 Թրք. ոսկիի պարտքը։

ՔԱՆԱՏԱ

Գաղութին վիճակը

Թորոնթոյէն կը գրեն.—

Քանատայի հայ գաղութը ի վիճակի չըլլալով հոգեւոր հովուութիւն մը պահելու, Անգլ. Եպիսկ. Եկեղեցին է որ երկու տարուան համար հոգեւոր հովիւ Զզօն Չարխուկեան քահանայի ռոճիկի ժախնը պահանջած էր։ Տիրող տագնապին պատճառով, Ամերիկայի Առաջնորդարանի դրամոր իսկ Գ. Հ. Գալաճեանի բերանացի դիմումներուն վրայ անգլ. եկեղեցին յօժարեցաւ տարի մը եւս շարունակել իր յատկացումը, որ է 2000 տոլար. ճանապարհածախքն ալ միասին հաշուելով։

Զանազան քաղաքներու մէջ ցրուած բազմանդամ ընտանիքներ կան որոնք չքաւորութեան մատնուած են, որոնց համար 230 տոլար հաւաքուած է Թորոնթոյի մէջ։

Գաղութին շարժում դպրոցը իր ընթացքը կը շարունակէ եւ մօտերս կը պատրաստուի հանդէս մը սարքելու։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Քնտեսական տագնապը.— Շիքակոյի մէջ կազմուած է յանձնախումբ մը, որ տիրող տնտեսական տագնապէն կարօտեալ հայերուն օգնելու համար գործնական միջոցներու պիտի դիմէ։ Յանձնախումբին անդամներն են՝ Գ. Գ. Մ. Նահիկեան, Մ. Ճօրճօրեան, Յ. Փէշտգեան, Կ. Փուշմանեան, Մ. Տօնեան եւ Ա. Տէվէճեան։

Լոնկ Այլէնտ Սիթիի մէջ 50 հայ ընտանիքներ կը բնակին։ Գաղութը ունի Ուսումնասիրաց Միութիւն մը, որ դպրոց մը բանալով 20ի մօտ հայ մանուկներու կրթութեան հոգը ստանձնած է։ Ուսուցչուհին է Օր. Աննա Փէմանեան, որ ձեռնհասօրէն կը սորվեցնէ հայերէն խօսիլ, կարդալ եւ գրել։ Վերջերս ընտանեկան հաւաքոյթ մը սարքուած է, որուն ներկայ գտնուած են 300 հոգի։ Եղած են նուիրատուութիւններ ի նպաստ վարժարանին։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Մարդահամար

Մարդահամարի արձանագրութեանց աշխատանքները տասը օրէ ի վեր սկսած են Պուքրէշի մէջ։ Բաւական զոհացուցիչ են մինչեւ հիմա ստացուած արդիւնքները։ Հասարակութիւնը սիրով կ'ընդունի յանձնախումբի անդամները եւ սիրով կը պատասխանէ հարցումներուն։ Արձանագրողներու կարծիքը այն է որ մինչեւ մէկ ամիսէն բոլոր արձանագրութիւնները պիտի լրանան, ստանալով արդիւնք մը, որ բոլորն ալ զարմանքի պիտի մատնէ, իր տուած թիւերովը։

Այս ձեռնարկը առաջին՝ փորձն է գաղութին մէջ։ Իրանք թէ ուրիշներն ալ օրինակ առնեն։

Ընտրութիւններ

Համաձայն Թեմական նոր կանոնագրին, արդէն իսկ ձեռնարկուած է երեսփոխանական ընտրութեանց։

Պուքրէշի եւ Քոնսթանցայի ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան յունուար 24ին, առաջին ժողովներուն մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով։ Սիլիսթրէէն պատգամաւոր ընտրուած են Գ. Գ. Օնիկ Ազամեան եւ Արտաւազդ Արապաճեան։ Կալացի ընտրութիւնները յետաձգուած են յունուար 17ին։

ԹՈՒՐՔԻԱ

"Վաստր, մենք չենք մոռնար,,

Ցունուար 9ի Թիւին մէջ, «Եէնի Կիւն» վերջացուցիր յօդուածաշարքը որ կը հրատարակուէր «Հայրենադաւները եւ Դաշնակները ծեռք ձեռքի» խորագրին տակ։ Այս յօդուածաշարքին առաջին մասերը նախապէս տուած ըլլալով, ստորեւ կուտանք վերջին մասը։ «Եէնի Կիւն» շարունակելով իր «Մերկացումները», հետեւեալ մէջբերումները կ'ընէ Դաշնակցականի մը մէկ գիրքէն.

— «Հայերը փուշի մը նման ցցուած էին այն ճամբաներուն վրայ, ուրկէ Թուրքերը կ'ուզէին դէպի Արեւելք երկարիլ։ Այս փուշը մէջտեղէն վերցաւ, շնորհիւ այն բարեկամներուն, որոնք մեզի օգնութիւն խոստացած էին եւ վստահութիւն ըրին, ինչպէս նաեւ շնորհիւ քաղաքակիրթ աշխարհի բարեհաճութեան որ աչք կը գոցէ ոճրագործութիւններու։ Այժմ կը քայքայուի նաեւ ուրիշ փուշ մը, որ դէպի արեւելք երկարող այս ճամբուն վրայ ցցուած է։ Եւ եթէ այսպէս „շարունակուի, խիստ հաւանական է որ Թուրքերը օր մը անակնկալօրէն երեւան պիտի գան Պարսկաստանի հիւսիսակողմը։ Չօրեգալէս գրուց կը շրջի թէ այժմէն իսկ բազմաթիւ Թուրք աղաներ այդ կողմերը կը գտնուին»։

«Եէնի Կիւն» այս մէջբերումներէն յետոյ կը շարունակէ.

— «Անելորդ է որ եւ է կարծիք յայտնել այն անփորձ ռազմավարութեան մասին որ երեւան կուգայ վերոգրեալ տողերուն մէջ։ Մենք մեր հաշւոյն, այս բոլորը կը նկատենք ամենափայլուն տպացոյցները այն չփոթութեան, որուն մատնուած են Դաշնակները, իրենց գլխուն վրայ իջնող հէշմարտութեան բռունցքներուն տակ։

Ասկէ առաջ արձանագրած էինք թէ բազմաթիւ վայրերու մէջ, նոյն ինքն Հայերը որոշած են գործնական պայքար մղել Դաշնակներուն դէմ։ Այս շարժումը մասնաւորապէս ծաւալ գտած է Պուլկարիոյ Հայերուն մէջ։

Պուրկազ զումարուած ժողովի մը մէջ, խնդրոյ առարկայ եղած են Դաշնակներու խելագար ընթացքը, Հայերը օպանդանոց առաջնորդելու ձեւով անոնց կատարած գրգռութիւնները եւ նոյնիսկ զաւագիր Հրանդ Ճանիկեանի Պոլիս ղրկուելու պարագան։ Եւ այդ ժողովին մէջ «Հայերու գանձնչ նկատուած Դաշնակներուն դէմ պայքարելու համար հիմնական որոշումներ առուած են։ Ասկէ զատ Պուրկազէն Վահան սառաքագրութեամբ նամակ մը ղրկուած է Դաշնակներու Փարիզի կեդրոնին, որով կը պահանջուի կուսակցութեան լուծումը։ Ահա նամակին բովանդակութիւնը։

— «Այլեւս քաշեցէք ձեր արիւնոտ ձեռքերը անմեղ Հայերու կոկորդէն։ Ձեր ներդ գլուխներուն մէջէն վանեցէք այն սոցիալական գաղափարները, որով միմիայն ձեր անձնական շահերէն զատ ուրիշ բանի վրայ չէք մտածեր։ Քանի մը քիչ տարի մը քաշուեցէք եւ ջնջեցէք ներել տալ այն մեղքերը, որոնք կուտակուած են ձեր վրայ, ձեր գործած ոճիրներուն եւ արկածախնդրութեանց հետեւանքով։ Եթէ դուք գոհացում չտաք ժողովուրդին այս անկեղծ փափաքին, պիտի գտնուին մարդիկ որ ձեզ պիտի յայտարարեն։ Մի մոռնաք թէ ձեզմէ պահանջուելիք արիւնոտ հաշիւները խիստ ահարկու են»։

Այս նամակին վրայ, Դաշնակներու կեդրոնը որոշած է իր անդամներէն մէկը Պուլկարիա ղրկել, շփման մէջ մտնելու համար ժողովուրդին հետ։ Իսկ միւս կողմէ ալ իբրեւ պատասխան բարբանջանքներ արձակուած են։

.... Մինչեւ որ Թուրք եւ հայ դատը չվերջանայ, պայքարէն չենք հրաժարիր։ Ամէն գէշութիւն որ մեր ձեռքէն կուգայ, պիտի հասցնենք մեր յաւիտենական թշնամիներուն։ Անոր թշնամիները մեր բարեկամներն են եւ անոր բարեկամներն ալ մեր թշնամիները»։

Կը տեսնուի թէ այս անխծապատ ընթացքը իրենց հայրենասէր մէջոցը ըրած մարդիկը, տակաւին կը շարունակեն խաղ ձեւանալ եւ չորս կողմ պատրել իրենց արիւնալի աչքերը, նոյնիսկ եթէ մէկ հայ մնայ իրենց բովանդակ ազգին մէջ։

Մեր հրատարակած եւ չհրատարակած վաւերաթուղթերը ցոյց կուտան թէ արտասահմանի մեր թշնամիները, եթէ նոյնիսկ կանոնաւոր եւ համերաշխ ձեւով չըլլայ, կ'աշխատին, մերթ ձեռք ձեռքի տուած եւ մերթ ալ իրարու հետ կռուելով։ Քրտական, հայկական դատերը եւ մասնաւորաբար Դաշնակներուն ծրագրայատ գործունէութիւնը բնաւ մեր աչքէն չի փախիր։ Մենք, այս սիւնակներուն մէջ, անոնց վատաբարոյ գործունէութիւնը մասամբ արձանագրելով ուզեցինք ցոյց տալ թէ մեր թշնամիները մօտէն կը ճանչնանք։

Այսպէս, ճշմարտութեան յաղթական եւ ուժեղ ճառագայթները դէպի բանսարկութեան բոյներուն վրայ դարձուցինք, իրենց մութ կարծած ճամբաները լուսաւորեցինք եւ ցոյց տուինք թէ հո՛ն, այդ բոյներուն մէջ, ինչպէս կը գալարուին անոնք սողուններու նման եւ ինչ թշուառական երազներ կը հիւսեն։ Մեր խօսքը աւարտելէ առաջ, կըրկնենք պատմել անոնց.

— «ՎԱՏԵ՜Ր, ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ ՄՈՌՆԱՐ»։

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԿԻՐԱԿԻ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

"ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ,,

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳՐՈՂԻ ՄԸ ԵՐԿԱՐԱՇՈՒՆՉ ՎԷՊԸ՝
ԳՐՈՒԱԾ ՅԱՏԿԱՊԷՍ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՄԱՐ
ՎԵՐՋԻՆ 25-30 ՏԱՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՕՐ. ԳՈՀԱՐԻԿ ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ԵՒ

Գ. ԱՇՈՏ ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Նշանուած

Փարիզ, 3 յունուար 1932

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

ԼԻՈՆ, 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— 1932 Յունուար մէկէն սկսեալ, կարգ մը գործարաններու մէջ սկսան գործադրել 10%ին տասնի օրէնքը։ Այս «օրէնք»ն ալ շնորհքով «կաղանդչէք» մը եղաւ ամէնէն աւելի մեզ հայերուս համար, քանի՛ որ, այս օրէնքո՛վ «բարիքն»ին առաջին հերթին զրկուեցան հայրենազուրկ տարրերը։ Հայրենիք եւ հող ունեցողներէն առաջ...

— Առաջին հերթին մեզ հանեցին ընկե՛ր, առաջին հերթին։ Իտալացիին, Սպանիացիին մեզմէ 15 օր, երկու շաբաթ առաջ լուր տուին հանելու համար, բայց... վերջին պահուն անոնք մնացին եւ անոնց փոխարէն մեզ արձակեցին։ Զգացանք, խաղ մըն էր որ դարձաւ։

Այսպէս կը գանգատէր հայրենակից մը, գործի աղտոտ պալուսակը ուսին, ճզմուած հագուստները վրան եւ աքցունքի կաթիլները աչքերուն մէջ։

Այդ օրը տուն էին ղրկեր ընկեր մը, ալ գործի չերթալու պայմանաւ։

Ասկից առաջ գրած էի թէ աշխատող գործարաններու առաջինը կարելի է համարել խմորեղէնի գործարանները (մաքարոնի)։ Բայց անոնց ալ այս վերջին երկու շաբթուան ընթացքին արձակեցին օտար գործաւորները, անոնց տեղը դնելով Ֆրանսացիներ եւ կամ ֆրանսահպատակներ։ Օրէնքին համաձայն, հայրենազուրկ տարրերը պիտի դառնէին երկրորդ՝ Ֆրանսացիներէ վերջ, բայց այս գործարաններուն մէջ եւ մասնաւորաբար rue Sullyի խմորեղէնի գործարանին մէջ պատահեցաւ հակառակը։ Առաջին հերթին դուրս թափեցին մեր հայրենակիցները եւ դեռ կը թափեն։

Տնօրէնը, վերակացուն, «շէֆ»երն ու պաշտօնեաները ըլլալով իտալացի, որոշ եւ հասկնալի պատճառներով պահեցին իրենց հայրենակիցները եւ արձակեցին միւսները։ Չէ՞ որ այժմ ամէն կողմ աւելի քան «հօտը կը շեշտուի»։

Փերիէի ինքնաշարժի մեծ գործարանը, որ մինչեւ ցարդ գործաւոր արձակած չէր, այս վերջին երկու շաբաթուան ընթացքին արձակեց բաւական թիւով գործաւորներ, որոնց մէջ կան որոշ թիւով Հայեր եւս։ Գործարաններ կան փակուած կամ փակուելու սպառնալիքին տակ, գործարաններ կան որ տարիէ մը ի վեր շաբաթական 3—4 օր աշխատանքով քարշ կուտան իրենց գոյութիւնը։

Միւս կողմէ այժմ ինքնութեան թուղթերու նորոգութեան ժամանակն է Գրասենեակներու մէջ, ուր կը գիմեն մեր հայրենակիցները, իրենց թուղթերու նորոգութեան համար, կը լսեն դառնացած ձեւի սպառնալիքներ։ Ոմանց թուղթերը գրաւուած եւ 8 օր պայմանաժամ տուած են, պարզ այն պատճառով որ 1927էն վերջ եկած են։ Ցեւական գործազրկութեան ենթակայ հայրենակիցներ դիմում կ'ընեն գինուորագրուելու։ Ուրիշներ կը փափաքին Ալժերիա, Թունուզ կամ Մարոք երթալ գործ մը գտնելու յոյսով։ Հաւաստի աղբիւրներէ կ'իմանամ որ, քանի մը երիտասարդները, արդէն պատրաստ են դէպի Եթովպիա (Հապէշիստան) մեկնելու։

Եւ այսպէս, երկա՛ր ու բարակ, սեւ ու ճերմակ պատկերներ մեր գաղութի կեանքէն, 1932ի սեմին վրայ։

Նո՛ր տարի...անունովդ ծերանաս, օղո՛ւլ։

Միսաք-Միրզէ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄՈՒՐԱՏ (Սեբաստացի ռազմիկին կեանքն ու գործը)։ Գրեց՝ Միքայէլ Վարանդեան։ Հրատ. Մուրատ Թօնոսի Կեդր. Վարչութեան։ 348 էջ։ Գատկերազարդ եւ Մուրատի արշաւանքին քարտէսով։ Լաթակազմ։ Գին 2 տոլար։

ԱՐՓԻ, Հայ ընտանիքին պարբերաթերթը (կիսամսեայ)։ Խմբագիր՝ Դոկտ. Ա. Բարսեղեան։ Առաջին տարի Թիւ 1։ Տարեկան բաժնեգին 2 տոլար։ Հասցէ.— 78, Glenville Ave. Allston, Mass. (U. S. A)։

Անգլիայէն նոր առաջարկի մը լուրը կուգայ։ Ելմտական նախարարութիւնը եւ պետական գրամատունը համաձայնած են որ Լօզանի խորհրդաժողովը յետաձգուի 6էն 12 ամիս, նկատելով որ Եւրոպան ծանր վիճակ մը կը դիմագրաւէ, ներկայ պայմաններու մէջ կրնայ վնասել հարցին լուծման։

Կը կարծուի սակայն թէ այս յետաձգման պէտք պիտի վճարուի նոր պայմանաժամի մը ձեւը։ Նման պայմանաժամ մը ըստ անգլիական տեսակէտին, պէտք տայ որ վճարման խոստումները բոլոր անոնցմէ նոր բնորոշումներէն յետոյ, որոնք այս տարի պիտի կատարուին շահագրգռուած երկիրներու մէջ։ Նաեւ ժամանակ պիտի տայ ծանօթագիտներուն որ վերջնական կարգադրութեան ծրագիր մը մշակեն։

Լոնտոնի մէջ, հետեւեալ կերպով կը ներկայացնեն ուրեմն, հարցը։ Գերմանիա յայտնած է իր տեսակէտը, որուն համաձայն պէտք առաջարկէ կարճատեւ յետաձգում մը։ Այդ միջոցին պիտի մտածուի վերջնական կարգադրութեան մասին։ Իսկ Անգլիա եւ Իտալիա ալ պիտի տան գերմանական տեսակէտին։

Այս հարցին մասին, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ելմտական նախարարութեանց միջեւ բանակցութիւնները կը շարունակուին։ Անգլիոյ պատուիրակը այսօր մեկնեցաւ Լոնտոնէն Փարիզ, տեսակցելու համար Ֆրանսայի ելմտական նախարարին հետ։

Միւս կողմէ, նոյն հարցին մասին խորհրդակցելու համար, Իտալիոյ պատուիրակները արդէն հասած են Լոնտոն։

Ռուսիոյ եւ Պուլկարիոյ սպառազինումները

Ֆրանսայի ծերակուտական երկու յանձնախումբերը՝ արտաքին եւ պատերազմական՝ մանրամասն տեղեկագիր մը լսեցին Պուլկարիոյ եւ Ռուսիոյ զինուորական կացութեան մասին։ Յանձնախումբերը հաստատեցին թէ Պուլկարիա չէ կատարած միջազգային դաշինքներու պարտադրութիւնները եւ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուած ռազմական տեղեկագրերը չեն համապատասխաներ իրականութեան, որ ծածկուած է։

Գալով Ռուսիոյ, տեղեկատուներու քաղած առոյգ լուրերը կը հաստատեն թէ բոլշեւիկները մեծ բանակ մը կազմակերպելու վրայ են Ուրալի եւ Արեւմտեան Սիպերիոյ միջեւ։ Այս բանակը պիտի բաղկանայ 4 միլիոն հոգիէ, մէկ միլիոնը գործօն, մնացեալը երեք միլիոնը ուղղուած պահուն զօրակոչի ենթարկելի։

Սաստիկ տաք... Նիւ Եորքի մէջ

Տաքութեան ալիք մը մը արշաւած է Նիւ Եորք, եւ կը շարունակուի քանի մը օրէ ի վեր։ Յունուար 14ին ջերմաչափը կը ցուցնէր 68 աստիճան։ Քաղաքին շատ մը մասերուն մէջ բազմաթիւ մարդիկ շապիկով կը պտտէին։ Մէրիլէնտի մէջ տաքութիւնը բարձրացաւ 78ի։ Նահանգին շատ մը մասերուն մէջ երկրագործները արդէն սկսած են իրենց գարնանային վարուցանը։

Քանատայի կարգ մը մասերուն մէջ ալ ջերմաչափը 50 աստիճանի բարձրացաւ (Ֆարէնհայթ)։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՆԲԻ Հ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Place Comèle, (Անիէռ) ծխավաճառի վերնայարկը։

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները

Villiersէն առնել ճանրակառք 45 եւ իջնել փլաս քոմէթ (Անիէռի կառայանին մօտ):

ՊԱՆԵԼԵՕՑԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՀԱՆԴԻՍԸ

21 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ վերջ

Կը խնդրուի ուրիշ միութիւններէ նկատի ունենալ այս թուականը

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.ի ՓԱՐԻԶԻ "ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ,, ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

տեղի կ'ունենայ Յունուար 23ին Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, Salle d'Horticultureի մէջ. 84 rue de Grenelle, métro rue du Bac

Կը ներկայացուի Սուրաբեաններու կողմէ

ԱՊՈՒՇ (ՈՒՇ ԼԻՆԻ ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ)

Հայկական զուարթ օփերէթը

Սրգիւնքի 100ին 25ը կը յատկացուի գործազուրկներուն

Ներկայացումէն վերջ պարեր մինչեւ լոյս, ընտիր նուագ՝ Թաթիոս Քօրծի ղեկավարութեամբ։ Ձուկ եւ մառոնի պիւֆէ, վիճակախաղ։

ՄՈՒՏՔ 10 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Հրանդ-Սամուէլ գրատուն, Ֆլօրիա ճաշարանը եւ հանդէսին օրը կիչէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տանձատ Յակոբեաններ, իրենց հօր անուն՝ Սամո, հօր անուն՝ Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանանակին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը։

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Գ. Յակոբեանի, 14 Rue Ortolan, Paris։ Տեղեկութիւն լուր տուողին 800 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի ուրիշ հայ թերթերէն արտատպել։

— Գ. Տէյիրմէնճեան կը փնտռէ իր զաւակը Գէորգ-Տէօտ Տէյիրմէնճեանը Եօզկատի Զաթ գիւղէն։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Garabed Djandjikian Chemin de Marmoje, Villmomble (Seine) France.

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկայն ու կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3-7, բացի եշ.է։ 62 Rue de la Rochefoucauld, բակին խորը. Բ. յարկ, աջ կողմ, Métro Pigalle.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, ակն. ճաշ. կեր. ատամ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. ատամ եւ կանանց մարմին, արեան վերեր, հիւանդութիւն եւ վարքեր։ Ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12։

Հասցէի փոփոխութիւն

ԲԱՐԹՈՂ Ա. ՔՀՆՅ. ԹԱԳԸՄՃԵԱՆ

22 Bld. de la République, Chaville (S. et O).

Գ. Լեւոն Զարմիսեանի նոր հասցէն՝ 115 Route d'Orléans, Cachan, (Seine).

ԳՈՐԾ կը փնտռէ գրասենեակի կամ արհեստանոցի մէջ հայ օրիորդ մը որ գիտէ լաւ ֆրանսերէն։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Imp. A DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Իտալիա, Զուիցերիա, Իսպանիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

19 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1780

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԽԱՅՏԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆ

Վերջին պահուն Աթէնքէն պաշտօնապէս կը հաստատեն՝ թէ Ներգաղթը յետաձգուած է մինչեւ յառաջիկայ փետրուար 15, համաձայն Երեւանէն հասած հեռագրի մը։

Այս կարգադրութեան հետեւանքով, ընդհատուած են երկրորդ կարաւանին արձանագրութիւնները, եւ թեկնածուները կը մնան տարուբեր վիճակի մէջ։

Միւս կողմէ, Բարեգործականի ներկայացուցիչը, Աթէնքէն Սելանիկ անցնելով, իբրեւ առաջին գործ՝ պարտականութիւն սեպեր է յանձնարարել որ ոչ ոք շարժի իր տեղէն։ Միեւնոյն ատեն, պատուիրակը պատրաստութիւն կը տեսնէ Ֆրանսա վերադառնալու։

«Առաջաւորներն երկու ամսուան համար եկած էին, այն յաջողով թէ այդ երկու ամիսներու ընթացքին կարելի պիտի ըլլայ գոնէ երկու կարաւան ճամբայ հանել. մինչդեռ երկու ամսուան սպասումի եւ պատրաստութեան վերջ հազիւ միայն առաջին կարաւանը ճամբայ հանելու համար»։

Այսպէս, ուրեմն, կատարեալ ողբերգութեան մը կը վերածուի այն ինչ որ իբրեւ աւետիս, իբրեւ օրհնութիւն հռչակուեցաւ անցեալ ամառ, 1931 յուլիս 24ին։

Այնուհետեւ Փարիզը բա՛խում ունեցաւ աչքով տեսնելու Հայաստանի «վարչապետ» եւ անոր ուռուցիկ յայտարարութիւնները։ Ամէն ինչ պատրաստ էր, եւ առաջին վեց հազարը «վաղն իսկ» ճամբայ կրնային ելլել։ (1931 օգոստոս)։

Ահա, բառ առ բառ, իր յայտարարութիւնները, «ճշդուած» եւ սեւով ճերմակի վրայ տպուած՝ Փարիզի իրենց օրկանին մէջ (1 սեպտ. 1931).

— «Բնակարաններ չկան։ Պատրաստ եղած բնակարանները 6000 շունչի կամ 1200 ընտանիքի կը բաւեն։ Հետեւաբար վաղն իսկ, անմիջապէս 6000 շունչ կամ 120 ընտանիք կրնան խորհրդային Հայաստան մտնել։

Այս ընտանիքները ցետեւեալ կերպով պիտի տեղաւորուին եւ տեղւոյն վրայ աշխատանքի պիտի լծուին՝

Դուերու (Երեւանի մօտ) ոռոգման շրջանները՝ 800 ընտանիք՝ 4000 շունչ. Արթիկի Ցուֆի արդիւնաբերութեան շրջանին մէջ 100 ընտանիք՝ 500 շունչ. Անի Կլիմայի արդիւն. շրջանի մէջ 100 ընտ. 500 շունչ, Եղափոտի խորհրդ. տնտեսութեան մէջ 100 ընտ. 500 շունչ։ Ընդհանուր գումար 1200 ընտանիք 6000 շունչ.

3 Այդ նոյն եւ ուրիշ շրջաններու մէջ փութով նոր բնակարաններ կը շինուին արդէն, եւ խորհ. Հայաստան ծնարաւորութիւն կ'ունենայ նորէն չորս հազար գաղթական եւս ընդունիլ, որով այս տարուայ ընթացքին խորհ. Հայաստան կը փոխադրուին 10.000 շունչ կամ 2000 ընտանիք։»

Այս «հարուածային» հաւաստիքներէն յետոյ, պարզուեցաւ որ Երեւանի մէջ տակաւին նոր սկսեր են խորհրդակցութիւններ կատարել Ներգաղթի մասին։ Օգոստոս 10ին, լայն խորհրդակցութիւն մը սարքուած էր Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ, ուր կ'որոշուէր.

1.— Արտօնել աշխատաւոր Հայերու ներգաղթը Հայաստանի սահմաններէն ներս.

2.— Կազմել ներգաղթի ընդունելութեան յանձնախումբ մը.

3.— Այս յանձնախումբն է որ ՊԻՏԻ ՈՐՈՇԷ ԸՆԴՈՒՆՈՒԵԼԻՔ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ, ԱՆՈՆՑ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԸ, ինչպէս նաեւ մշակումն ու լուծումը այն հարցերուն որոնք կապուած են գաղթականներու մատակարարման եւ նիւթական ապահովման խնդրին եւ հանրապետութեան սահմաններուն մէջ ըստ մասնագիտութեան անոնց աշխատանք հայթայթելու խնդրին։

Յետոյ, այսօր-վաղը խաղալով, վերջապէս Աթէնք հասաւ Երեւանի ներկայացուցիչը, Պ. Դ. Շահվէրտեան (1931 նոյեմբեր)։ Այս առթիւ, «Նոր Օր» Երեւան հանեց կարգ մը իրողութիւններ — խորհրդային աղբիւրներէ — որոնք անգամ մըն ալ կը հաստատէին թէ «Պ. Տէր Գաբրիէլեանի յայտարարութիւնները չեն համապատասխաներ իրականութեան»։

«Մէկ անգամէն վեց հազար հոգի ընդունելու համար Հայաստանի մէջ ոչ բնակարան կայ, ոչ ալ միջոց անմիջապէս գործի կապելու գաղթականութիւնը։ Այս պատճառաւ է որ կառավարութիւնը որոշած է մաս-մաս ընդունիլ, ընդունուածները տեղաւորել եւ ապա նոր կարաւաններ պատրաստել (13 նոյեմբեր 1931)։

Այս առթիւ էր որ, գիտել կուտայինք, 1931 Նոյ. 18ին.—

Ա. Ներգաղթի համար արձանագրուած աշխատաւորները տակաւին շատ տաք ու պաղ պիտի անցընեն։ Ցայտնի չէ, ո՛վ պիտի երթայ, ո՛վ պիտի մնայ։

Գ. Ամիսներ պիտի տեւէ ծանօթ վեց հազարին փոխադրութիւնը։

Դ. - Ներգաղթը եւ տեղաւորումը պիտի կատարուին ձիւն-ձմրան, որ արդէն սկսած է։

Ե. Հետզհետէ հեռաւոր հաւանականութիւն մը կը դառնայ մնացեալ չորս հազարին փոխադրութիւնը։ Այնպէս որ, միամտութիւն պիտի ըլլար խօսիլ յաջորդ քսան հազարի մասին։

Զ — Հայաստանի «վարչապետ»ը իրականութիւնը ծածկած է գաղութներէն,— չըսելու համար ուրիշ բան։

Է Իբրեւ հետեւանք նոր կարգադրութեանց, այս ձմեռ պիտի ունենանք յուսախաբութեանց եւ թշուառութեան քստմնելի պատկեր մը՝ մանաւորապէս Յունաստանի մէջ»։

Ներգաղթի առաջին կարաւանը ճամբայ ելաւ Դեկտ. 30ին, եւ 1930 տարագիրներ այժմ կը գտնուին Հայաստան։ Թէ ինչ վիճակի մէջ,— Դժուար է ըսել։

Գիտենք միայն որ, տեղաւորման համար նշանակուած վայրերը Հայաստանի ամէնէն ցրտաշունչ մասերն են, իսկ բնակարաններու... շինութիւնը «մեծ թափով յառաջ կը տարուի», ինչպէս կը հաւաստէ «Խորհրդային Հայաստան»։

Եւ երբ այս բոլորին վրայ աւելցնենք նոր յետաձգումը — «ցուրտի պատճառով». կրնանք իրական գաղափար մը կազմել ամբողջ ողբերգութեան մասին։

Պատկերազարդ խայտառակութիւն մը, զոր կը պարտինք ափ մը «շարլաթան»ներու, Երեւանէն ներս թէ դուրս։

Հարց է տակաւին — զացո՞ղը աւելի դժբախտացաւ, թէ մնացողը, այս յարափոփոխ պայմաններուն մէջ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՕՍՔ ԵՒ ԳՈՐԾ

Ա. Աբգարեանի վրայ խօսելով. Ընկ. Մ. Պարտամեան կը գրէ Յառաջի մէջ.

— Պէտք էր զայն կարդալ, տեսնել զինքը ճանչցած ըլլալու, տեսնել հետը խօսած ըլլալու։ Այլապէս չէ՞ քիչ մը ամէն գրագէտի ու հրապարակագրի, հանրային գործիչի պարագան...

Այո՛, դժբախտաբար, այդպէս է. եւ պարագան, ընդհանրացնելով կ'արժէ քիչ մը աւելի մանրամասնել։

Իրօք, հանրային հաղուագիւտ գործիչներ միայն կրցած են փաստել գործի եւ խօսքի ներդաշնակութիւն, մինչ փաղանգ կը կազմեն անոնք որ, չորս պատի մէջ արձակելէ յետոյ ատիւծի մռունչներ, փողոց կ'ելլեն կատուի պզտիկ մլաւելով։

Խօսքը՝ անշուշտ ունի իր վերջ ուժը։ Բայց գործն է, որ կը փաստէ, կը ստորածէ անհատէ անհատ իր թելադրականութեամբ ու կը ստեղծէ հանրային շարժումն։

Կանոն մը նորութիւն չէ իր վարդապետութեամբ։ Բայց արժէք է իր գործունէութեամբ։

Եւ այս պահուն, երբ ամէնէն աւելի պէտք ունինք վարակիչ օրինակներու, մարդն է որ կը պակսի, մարդը՝ ինքն իր հետ համերաշխ, խօսքի ու գործի ներդաշնակութեամբ։

Պատրաստ-եղեր-ամենուն, տարբեր չէ ուրիշներէ եւ ինքզինք իսկ մոռցած է իր գործիչէն սպասելու խօսքին հետ, մանաւանդ գործ։

Իսկ հայ գործիչը հիմա կը բոլորէ խօսքի շրջան մը։ Կը գոհանայ ստորագրելով յօդուածներ եւ իր անունը արձանագրելով բանախօսներու շարքին մէջ։

Գործն է որ մնացած է ժողովուրդին, անոր անծանօթ այլն պայմաններու մէջ. գիտցած էր գործել առանց խօսելու։

Կ'երեւի, այդպէս ալ պէտք է շարունակէ...

Մ. Ծ.

Աղէտ մը Միսիսիփիի ձովտին մէջ

Ամերիկայէն տրուած լուրեր մանրամասնօրէն կը նկարագրեն աղէտը որ պատահած է Միսիսիփիի հովտին մէջ եւ որուն հետեւանքով, 30000 անձեր կը մնան անապաստան։

Աղէտը պատահած է հետեւեալ կերպով։ Միսիսիփիի մէկ ցիւղը որ մէկ շաբաթէ ի վեր կը բարձրանար, անցեալ գիշեր երեք տեղէ քանդեց պատնէշները եւ տեղ տեղ, երեք մեդր բարձրութենէ հեղեղի պէս թափեցաւ շրջակայ հողերուն վրայ։

Աղէտը պատահած ըլլալով կէսգիշերին, հովտին բնակիչները ստիպուեցան ապաստանիլ իրենց տան տանիքներուն վրայ, ուր անցուցին գիշերը։ Երբ աղէտին լուրը իմացուեցաւ, կառավարութիւնը հրաման տուաւ որ բոլոր ազատարար նաւերը կեդրոնանան Գլինտուրս կոչուած քաղաքը, աղէտի վայրէն 5 քիլոմեդր հեռու։ Այս կերպով կարելի եղաւ աղէտեալներէն մաս մը փրկել։

Երբ ջուրերը քաշուին, կարելի պիտի ըլլայ ստուգել թէ քանի՞ զոհեր կան ընդամէնը։

Վիճակագրութիւն մը

Աշխատանքի նախարարութեան քննիչներուն կողմէ կատարուած քննութիւն մը կը յայտնէ թէ հօրիւրէ աւելի ծարդ աշխատցնող փարիզեան շըջանի 1578 հաստատութեանց մէջ, 1931 դեկտ. 1ին, աշխատողներու թիւն էր 569,532, մինչ մէկ տարի առաջ նոյն թուականին, այդ թիւն էր 648,395։ Ուրեմն 78,863ի նուազում մը։

Ամէնէն աւելի վնասուած են մետաղագործութիւնը, պգծատեղէնը, նաեւ փայտի ճարտարարուեստը։ Մեծապէս վնասուած է նաեւ հագուստեղէնը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Արիւնանեղ կռիւ Վիէնի Հայերուն միջեւ

ՏԱՍՆԵՒՀԻՆԳ ՎԻՐԱՒՈՐ - ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լիոնէն. Յունուար 18ին «Մաթէնի» եւ Ֆրանսական ուրիշ թերթերու ուղղուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Վիէնի (Իզէռի նահանգ) նահերուն միջեւ տեղի ունեցած է արիւնահեղ կռիւ մը։ Վիէնի ճարտարագործներէն մէկը, որուն գործարանին մէջ կ'աշխատին 200ի չափ Հայեր, իրենց տրամադրած էր սրահ մը, հաւաքոյթներու, համդէսներու եւ կրօնական արարողութեանց համար։ Հեռագիրը կը հաղորդէ նաեւ թէ, Վիէնի գաղութը բաժնուած է քաղաքական երկու հատուածներու։

Առաւօտ, այս երկու հատուածներուն միջեւ կռիւ մը կը ծագի սրահին մասին, ուր հաւաքոյթ մը տեղի պիտի ունենար իրիկունը։

«Սալիքի հարուածի մը վրայ, բազմաթիւ հայեր, որոնք զինուած էին դանակներով եւ սրուակներով, գացին հասան սրճարանէ մը եւ դարձուցին կռիւ մը սկսաւ, որուն մասնակցեցան վաթսունի չափ անձեր» է ներկայութեան թաղին բնակչութեան մեծ մասին»։

Բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարուեցան Պաս Թ'էվէքի ոստիկանութեան կողմէ։

Տասնեւհինգ վիրաւորներ կան, որոնցմէ մէկ քանին ծանր։

Ֆրանսական թերթերը վիրաւորուած ցոյց կուտան Այվազեան Գրիգոր, Կօշկարեան Մարտիրոս, Մելքոնեան, Ձէլլոյեան, Շամեան։

ԽՄԲ.— Վիէնի հետ հեռաձայնական հաղորդակցութիւն մը մեզ թոյլ կուտայ յայտնելու թէ ֆրանսական թերթերու տեղեկութիւնները չափազանցուած են։ Շուտով կը հաղորդենք ստոյգ մանրամասնութիւններ։

Ներգաղթը յետաձգուած

Հաւաստի աղբիւրէ մեր առած տեղեկութեան համաձայն, Երեւանի կառավարութիւնը հեռագրով հրահանգ տուած է Պ. Դ. Շահվէրտեանին, ներգաղթը առժամապէս յետաձգելու մինչեւ 15 փետրուար, ցուրտի պատճառաւ («Նոր Օր»)։

Լուրը հաստատուած է նաեւ Թեսաղոնիկէի շրջանակէն։

Ա. Կարաւանը Պաթումէն Հայաստան մեկնած

Պաթումէն ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, ներգաղթի առաջին կարաւանը Պաթում հասած է ամսոյս 7ին եւ Հայաստան մեկնած ամսոյս 11ին։ Հօկի նեգր. Վարչութեան եւ Կարմիր Խաչի կողմէ գաղթականները ընդունելու համար Պաթում եկած են Պ. Պ. Վարդանեան եւ Մովսէսն։

Ռուսեւպարսիկ յարաբերութիւնները

Պարսիկ Նախարարի, Պ. Թէյմուրթաշի Մոսկուա այցելութեան առթիւ, ի պատիւ անոր տրուած խնճոյքի մը մէջ, Ռուսիոյ արտաքին գործոց ժողովրդական կոմիսար Լիտվինով ճառով մը շեշտեց Պ. Թէյմուրթաշի կատարած կարեւոր դերը՝ ռուսեւպարսիկ յարաբերութիւններու մէջ։ «Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը, ըսաւ Լիտվինով, նոր դարագլուխ մը բացաւ ռուսեւպարսիկ յարաբերութեանց մէջ, որոնք սկսան զարգանալ բացարձակ ազատութեան եւ երկու երկիրներու փոխադարձ իրաւունքներու փոխադարձ յարգանքի հիմերուն վրայ։

«Բարեկամական քաղաքականութիւնը, զոր խորհրդային կառավարութիւնը կը վարէ Պարսկաստանի նկատմամբ, կը բացատրէ նաեւ անոր խաղաղասիրական ընդհանուր քաղաքականութիւնը, հանդէպ դրացի երկիրներու մանաւանդ»։

Իր պատասխանին մէջ, Պ. Թէյմուրթաշ ըսաւ.— Պարսկաստան խորհրդային վարչաձեւը ողջունեց երբ փրկարարը այն ճնշումէն, որուն ենթարկուած էր իր դրացիին կողմէ։ Պարսկաստան երբէք չպիտի մոռնէ խորհրդային Միութեան դէմ ուղղուած քաղաքական սադրանքներուն մէջ, եւ մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի խորհրդային տնտեսութեան արագ զարգացման եւ կ'օգտագործէ խորհրդային փորձառութեան արդիւնքները։ Պարսիկ կառավարութիւնը իմ այցելութեամբս ուզեց ցուցնել թէ որքան կը գնահատէ Խորհրդային Միութեան բարեկամութիւնը եւ ինչ մեծ յոյսեր կը դնէ անոր զարգացման վրայ»։

Պ. Թէյմուրթաշ յոյս յայտնեց թէ Լիտվինով մօտալուտ այցելութեամբ մը պիտի նպաստէ երկու երկիրներու բարեկամութեան զօրացման։

Ոչ-յարձակման դաշինքին շուրջ

Ռուսական առաջարկ մը Ճափոնի

Պոլշեւիկ հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Թօքիոյի խորհրդային դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցած է Ճափոնի վարչապետին հետ, հասկնալու համար թէ ի՞նչ է իր կարծիքը առաջարկին մասին, զոր ներկայացուցեր էր Լիտվինով խորհրդային արտաքին գործավարը՝ երկու երկիրներու միջեւ, ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման մասին։ Այս առաջարկը Լիտվինովի կողմէ ներկայացուեր էր դեկտեմբեր 31ին, Մոսկուայի մէջ, Ճափոնի արտաքին նախարարին։

Առաջարկին կարեւորութիւնը շեշտելու համար, Լիտվինով այն ատեն շեշտեր էր տասը օրերու տեւողութիւնը օգտագործելու համար ռուսեւճափոնական ձգուած յարաբերութիւնները։

Ճափոնի վարչապետը՝ յայտնած է խորհրդային դեսպանին թէ տակաւին այդ առաջարկը չէ քննուած, իսկ արտաքին նախարարը շատ հաւանական չի գտներ ռուսեւճափոն դաշնագրի մը կնքումը։

Թեվֆիք Րուշտի Պարսկաստանի մէջ

Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Թեվֆիք Րուշտի որ Թեհրան կ'երթայ՝ ընկերակցութեամբ ծառայողներու, բանակցութիւններ կատարելու համար Թուրքեւպարսիկ սահմանային հարցերու մասին, հասաւ Փահլեւի, ուր ընդունուեցաւ պարսիկ արտաքին փոխ-նախարարին, Թուրք դեսպանին եւ ուրիշ պաշտօնատարներու կողմէ։ Սակայն, ճամբաները ձիւնով ծածկուած ըլլալուն, ստիպուեցաւ կանգ առնել Խազվին, ուր պիտի սպասէ որ ճամբաները բացուին, որպէսզի մեկնի Թեհրան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 11

Իւժինի (Սավուա) Հայորդիներէն	96
Արամ Յովհաննէսեան	10 —
Գումար՝	106
Յրդ. ցանկին գումարը	2438
Ընդհ. գումար	2544.

ԽՄԲ.— Իւժինի գումարին հետ ստացած ենք սրտառուչ նամակ մը զոր պիտի հրատարակենք վաղուան թիւով։

Փարիզի Ազգատախնամին ձեռնարկը

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Փարիզի Ազգատախնամին հրաւիրած ժողովը՝ գործազուրկներու օգնութեան մարմին մը կազմելու համար։ Ներկայ էին Հայր. Միութեանց, Բարեգործականի, Ա. Ն. Կարմիր Խաչի, Գաղթ. Յանձնաժողովի, Հօկի եւն. ներկայացուցիչները։

Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, կազմուեցաւ «Ընդհանրական Անմիջական Օգնութեան» մարմին մը, ժամանակաւոր, եւ միայն Փարիզի եւ արուարձաններու համար։ Ցեռամբարձ ընտրուեցան Պ. Պ. Վ. Գարաճեան, Եր. Յարութիւնեան, Պ. Վար. դանեան, Պ. Գորգիկեան, Գէլճեան եւ Գարապետեան, Հայր. Միութիւններու կողմէ, Լ. Թօփալեան՝ Բարեգործականի կողմէ, իսկ եկեղեցիի հոգաբարձութիւնը, Ա. Ն. Կարմիր Խաչը, Ցիւնանցը Կարմիր Խաչը եւ Գաղթ. Յանձնաժողովը պիտի նշանակեն իրենց ներկայացուցիչները։

Մեր տեսակէտը՝ յաջորդով։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի պայքարը անգործութեան դէմ

Ֆրանսայի մէջ, պաշտօնապէս ճանչցուած եւ ամէն շաբթու վիճակագրութեամբ յայտարարուած անգործներու երեք քառորդը կը գտնուի Փարիզի մէջ եւ շրջակաները։ Սէնի նահանգապետը, համաձայն իր վերջին յայտարարութիւններուն, հրահանգեց որ կարելի արագութեամբ ձեռնարկուի այն շինութիւններուն, որոնք գործ պիտի հայթայթեն փարիզեան շրջանի բանուորներուն։

Այս նպատակով ալ ճամբաներու եւ կամուրջներու սպասարկութիւնը աճուրդի դրաւ 86 զանազան ձեռնարկներ, որոնք կը ներկայացնեն 67 միլիոնի գումար մը։

Փետրուարի ընթացքին ալ կարեւոր ձեռնարկներ պիտի տրուին աճուրդի։

Օժանդակութիւն արուեստագէտներու

Փարիզի Քաղաքային խորհուրդը 50.000 ֆրանք քուէարկեց, 1932ի ընթացքին վարչական օժանդակութեան ձեւով յատկացուելու համար նկարիչներու, արձանագործներու, պարզանկարիչներու եւն., որոնք անգործ կը մնան, կամ կը հիւանդանան։

Անգլիոյ անգործները

Անգլիոյ աշխատանքի նախարարը զեկոյցով մը կը շեշտէ բարելաւում մը անգործութեան վիճակին մէջ։ 1931ի վերջին երեք ամիսներու ընթացքին, զգալի բարւոքում մը նշմարուած է անգործներու թիւին վրայ՝ 315 հազարի նուազումով։ Անցեալ դեկտեմբերի վերջին երեք շաբաթներու ընթացքին միայն, գործ գտած են 112 հազար անգործներ։

Իտալիոյ անգործները

Իտալիոյ ընկերային ապահովագրութեանց վարչութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, դեկտեմբեր 31ին, անգործներու ընդհ. թիւն էր 98,321։ Անոնց 248 հազարը միայն նպաստ կը ստանային։

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ

Այժմ, պէտք է խոստովանիլ, որ «Անմիջական Օգնութեան» կոչը սպասուած արդիւնքը չտուաւ դեռ։ Ըստ երեւոյթին, մեր հասարակութիւնը վարժուած չէ նման ձեռնարկներու։

Մեր կողքին ապրող ռուս տարագիրները «Սոված Ուրբաթ» անուն տարիներէ ի վեր հանգանակութիւն կը կատարեն այդ անունով։ Ամէն տարագիր օր մը կը զրկէ ինքզինքը եւ իր ունեցածէն բաժին կը հանէ հանրային նպատակի՝ դպրոցի, որբանոցի, ուսանողներու, թոքախտաւորներու, գործազուրկներու եւայլն։ Եւ ամէն տարի կը հաւաքուին հարիւր հազարներ։

Մենք նման գործերու վարժութիւն չունինք դեռ։ Հայ Կարմիր Խաչի փորձը՝ ծոմապահութեան օր մտցնելու՝ ցարդ յաջողութիւն չունեցաւ։ Փայլուն չերթար եւ «Անմիջական Օգնութիւն»ը։

Ինչո՞ւ։ Կարի՞քը պակաս է մեր մէջ։ Հայ մարդը կարողութի՞ւն չունի զոհողութեան։ Ի հարկէ, ո՛չ այս, ո՛չ այն։

Հայ գործազուրկներու վիճակը աւելի լաւ չէ ուրիշներէն։ Թերեւս աւելի վատ ալ։ Այնքա՛ն վատ, որ արդէն յուսահատութեան հասածներ կան։ Ինծ ծանօթ են ընտանիքներ — փարիզի մէջ — որ քիլօ մը հաց գնելու դրամ չունին։ Ընտանիքներ, որ բնակարանի վարձքը չեն կրնար վճարել եւ կը դողան փողոց նետուելու սպառնալիքէն։ Կը ճանչնամ մարդիկ — դարձեալ փարիզի մէջ — որ այս ցուրտ ձմեռը, գիշերները կ'անցընեն կամուրջներու տակ եւ իրենց անօթութիւնը կը յագեցնեն հանրային ճաշարաններէն իբրեւ ողորմութիւն ստացուած ապուրով։

Եւ այս դեռ՝ Փարիզի մէջ, ամէնուն աչքին առջեւ։ Ի՞նչ կը կատարուի «աւելի հեռու» անծանօթ ու խուլ անկիւններ...

Ո՛չ, կարիքը շատ սուր է, չըսելու համար աւելին։ Գործազրկութիւնը բռնած է արդէն հայ աշխատաւորի կոկորդէն ու կը խեղդէ։

Խօսք չի կրնար ըլլալ եւ հայ մարդու զոհաբերութեան ընդունակութեան մասին։ Ազգային ամէն աղէտ միշտ ալ կենդանի արձագանգ գտած է հայ զանգուածներու մէջ, ու դրամները հոսած են կարիքի վայրը։ Հարկ չկայ օրինակներու։ Բայց եւ այնպէս, «Անմիջական Օգնութեան» հրաւէրը լայն արձագանգ չգտաւ։ Ինչո՞ւ։

Գլխաւոր պատճառը կը թուի թէ այն է, որ օգնութեան պահանջին արձագանգողը մեր մէջ միշտ եղած է աշխատաւորութիւնը։ Իսկ այս անգամ աշխատաւորութիւնը ինքն է օգնութեան ձեռք կարկառողը։ Բոլոր հանգանակութիւններու ժամանակ, ընդհանրապէս, դրամ տուողը անոնք են, աշխատաւոր հայ մարդիկ, որ այսօր կամուրջի տակ կը քնանան կամ թեկնածու են կամուրջի, իսկ ունեւոր դասի գրպանները, սակաւ բացառութեամբ երէկ ալ, այսօր ալ գոց են։ Ունեւոր դասի հետ մէկտեղ, դժբախտաբար նաեւ մտաւորականութեան խոշոր մասը, որ սովորաբար կը սիրէ ճառել, ուրիշները մղել զոհողութեան, ուրիշի գրպանին կոչում ընել, բայց սեփական գրպանը հեռու պահել հանրային կարիքներէ։

Չէ՞ք ճանչնար մտաւորականներ, որոնք Ծնունդի իրիկունը հարիւրներ մսխեցին, աւանդական փիլաւը վայելելու եւ քանի մը կուշտ բարեկամներ հիւրասիրելու համար, բայց մինչեւ այժմ սանթիմ մը իսկ արձանագրուած չեն «Անմիջական Օգնութեան», թէեւ գործազրկութեան մասին չեն դադրիր ճառելէ ու շարունակ կը մտահոգուին...թուղթերով։ Չէ՞ք ճանչնար «ազգասէր» հարուստներ, որ հազարներ ծախսեցին Ծնունդն ու Նոր Տարին, «հայկական» անցնելու համար, նոր սեղաններ, խաւիար, շամփանեա — եւ ո՛չ մէկ ֆրանք գործազուրկներուն, անոնց որ կամուրջի տակ դիմաւորեցին Նոր Տարին եւ որոնց նմաններու արիւնքրտինքով սարքուած էին «ազգասէրներու» սեղանները։

Մարդկային սիրտը քարացած է։ Ես կուշտ ապրիմ, իմ ընտանիքը երջանիկ ըլլայ, ուրիշները ինչ կ'ուզեն թող ըլլան — ահա տիրող փիլիսոփայութիւնը։ Մէկը գիտեմ, որ 25.000 Ֆր. բնակարանի վարձ կուտայ, քանի մը սպասաւոր կը պահէ, կնոջ եւ զաւակներուն հագուստի ու հաճոյքի վրայ ծախսածովը տասը ընտանիք կարող է ապրիլ, Ծնունդի իրիկուն ընթրիք սարքած էր, որով միջակ ընտանիք մը մէկ ամիս կրնար իր գոյութիւնը պահել, — երբ իրեն ակնարկուեցաւ գործազուրկներու «Անմիջական Օգնութեան» մասնակցելու պէտքը, դէմքը խեղճ ըրաւ ու սկսաւ գանգատիլ՝ տագնապի, գործերու թուլութեան եւ ունեցած մեծ կորուստներու մասին։ Քիչ մնաց գրպանէս տասը սու հանէի ու տայի իրեն...

Եւ այս մէկը բացառութիւն չէ բնաւ։ Մեր «ազգասէր» հարուստներու մէջ սովորական են նման տիպեր։

«Անմիջական Օգնութեան» կոչը անկարելին չէր պահանջեր։ Ամէն մարդ կրնար կատարել անոր թելադրածը՝ տօնական ծախսերը կամ զէթ ծախսերու մէկ մասը յատկացնել գործազուրկներուն։ Դժուա՞ր բան էր Նոր տարուան նուէրներ չգնել ու դրամը տալ անօթիներուն։ Հերոսութի՞ւն էր Ծնունդի իրիկուն փիլաւ չուտել ու դրամը յատկացնել հաց չունեցողներուն։ Եւ, սակայն, այսքան պարզ, մարդկային խղճմտանքին դիմող կոչ մը չհասկցուեցաւ շատ շատերու կողմէ։

Բայց դեռ ուշ չէ։ «Անմիջական Օգնութեան» պահանջը կը մնայ։ Ով տօներուն չանդրադարձաւ կամ ժամանակ չունեցաւ խորհելու, թող հիմա լռէ, թող պահ մը ինքնամփոփուի ու մտածէ իր պարտականութեան մասին։ Խաւիարով ու շամփանեայով սառած լեցնող հարուստներուն չէ խօսքս — անոնք ուրիշի խորհուրդի պէտքը չունին — խօսքս ուղղուած է մարդկային կարեկցանքը չկորսնցուցած մարդոց, որոնց կուրծքին տակ կայ բաբախող սիրտ մը, ոչ պաղ քարի կտոր մը...

«Անմիջական Օգնութեան» պահանջը անցած չէ։ Ընդհակառակն, մենք կեցած ենք աւելի վատ փորձութիւններու առջեւ։ Հարկաւոր է պատրաստ ըլլալ, զինուիլ՝ դիմագրաւելու համար վերահաս չարիքին։ Անհրաժեշտ է կատարել մեր պարտքը։

Օր մը զրկենք մեզ. խնայենք հացէն ու հաճոյքէն եւ մեր խնայողութիւնը դնենք «Անմիջական Օգնութեան» արկղը։ Ֆրանսայի մէջ կայ 60 հազար հայ. տասնական ֆրանք՝ կ'ընէ 600 հազար ֆրանք։ «Սորա կէսը, կէսի կէսը...» — Մի՞թէ, իրօք, դժուար բան է...։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ... ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Յունուար 15ին հարիւր հազարաւոր ժողովուրդ պատուհաններն եւ տանիքները թափեցաւ Նիւ Եորքի մէջ, լսելու համար օդանաւով կոչ մը՝ ի նպաստ գործազուրկներու։ Դէպի վեր նայելով, կը տեսնէին, արեւու ճառագայթներուն մէջ, օդանաւ մը, հազար ոտք բարձրութեան վրայ, մինչ հզօր բարձրախօս մը լսելի ձայնով կը խօսէր մէկ քառակուսի մղոն տարածութեան վերեւ։ Թախանձագին կոչ մըն էր հին հագուստներ հաւաքելու եւ անմիջապէս յանձնելու ամենամօտ ոստիկանատունը, բաժնուելու համար գործազուրկներուն։ Յետոյ, մինչ նուագախումբը կը հնչեցնէր «Երջանիկ օրեր պիտի գան նորէն»ը, օդանաւը սաւառնեց դէպի հարաւ, սակարանին վերեւ։ Հազարաւոր անգործներ աչքերը դէպի վեր յառած՝ կ'ունկնդրէին անհամբերութեամբ։

ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ...

Լոնտոնի զինուորական շրջանակները շատ մտահոգուած են այն լուրով թէ գերման ճարտարագէտ մը հնարած է գնդակ մը, որ հիմնովին պիտի յեղաշրջէ եղեր ռազմագիտութիւնը։ Այս գնդակը այնքան ահագին արագութեամբ մը օժտուած է, որուն դէմ իբր թէ պաշտպանութեան բոլոր միջոցները անզօր են եւ առով պատճառ պիտի դառնայ որ [illegible] նաւային պատերազմի մասին։

Նոր գնդակը կրնայ դիւրութեամբ ծակել երեք սանթիմեթր թանձրութեամբ պողպատ մը, որուն ցարդ կրնային փշրել միայն մասնաւոր ռումբեր։

ԴՐԱՄԱՏՆԵՐ ԵՒ ՍԱԿԱՐԱՆՆԵՐ[1]

Այսպէս միլիոնաւոր մարդիկ Ամերիկայում եւ Եւրոպայում մասնակցում են սակարանների այս գիւտային խաղերին, որոնց մէջ միշտ շահողները դրամատները եւ սակարանների առիւծներն են, իսկ տուժողները միլիոնաւոր միամիտ, ագէտ եւ խաղի մոլիներ, որոնց համար գրաւիչը գրգռիչ գործողութիւնն է եւ ոչ թէ դրամական հաշիւները։ Սրանք յաճախ ոչ մի գաղափար չունեն այն բաժնեթուղթերի մասին, որոնք գնում կամ վաճառում են, այն ինչ դրամատները, որոնք կենդրոնացրել են իրենց ձեռներում այդ առուծախը, համարեա բոլոր արդիւնաբերական ճիւղերի մասնագէտներին պահում են իրենց մօտ, իբրեւ պաշտօնեաներ, եւ միշտ տեղեակ են իրերի իսկական վիճակին։

Վերեւը նկատեցինք, որ դրամատները մեծ դիւրութիւններ են տալիս փոքր գումարներով մասնակցելու սակարանային համեմատաբար մեծ խաղերին եւ դրանով չափազանց գրգռում են դիւրաբեկ եւ ընչաքաղց բնաւորութիւններին, իսկ ո՞վ մեր դարում ընչաքաղց եւ դիւրաբեկ չէ։ Դրամատները ամէն մի անհատի համար մեծ պատրաստակամութեամբ բաց են անում, այսպէս ասած, անկոլի (on call, դրամակոչ) հաշիւ. միայն սակարանային խաղերին մասնակցելու համար։ Եթէ դուք ազատ դրամ ունէք, օրինակ մէկ հազար դոլար, այդ դրամը կը մուցնէք դրամատուն, որ ձեզ հնարաւորութիւն կուտայ 3000ից մինչեւ 4000 դոլարի գումարի բաժնեթուղթեր գնելու, որոնց դրամատունը այդ գործողութեան համար վարկ է բաց անում առհասարակ 2000-3000 դոլարի։ Դրամատունը այս դէպքում ոչ մի րիսկ չունի (հակառակ մասնակիցների զիջման գործողութեան) որովհետեւ ձեր անունով գնած բաժնեթուղթերը մնում են գրաւական իր պահեստներում ձեր դոլարի հետ միասին. դուք կարող էք կարգադրութիւն անել այդ բաժնեթուղթերը ծախելու, բայց գեցնել չէք կարող, մինչեւ լիովին չվճարէք։ Այսինքն ձեր սեփականատիրական իրաւունքները սահմանափակուած են։ Եթէ ձեր գնած բաժնեթուղթերի արժէքը ընկնում է, դուք դրամատան առաջարկութեամբ պարտաւոր էք անմիջապէս մուցնել այնպիսի գումար, որ ձեր գրաւական դրամը լինի բաժնեթուղթերի օրուան ընդհանուր արժէքի 35 25 տոկոսը։

Դրամատներում այսպիսի հաշիւ ունեցողները կոչւում են անկոլիստներ։ Դրամատունը իր «անկոլիստներին» շահագործելու շատ միջոցներ ունի, չնայելով որ նրանց վերաբերմամբ ոչ մի րիսկի չի ենթարկւում։

1) Բացուելիք վարկի գումարի համար «անկոլիստից» նա վերցնում է սովորականից աւելի տոկոս (հարիւրին 1.1ուկէս աւելի)։

2) «Անկոլիստի» ամէն մի կարգադրութեան համար դրամատունը վերցնում է յանձնակատարական միջնորդչէք։

3) Ստանում է առանձին յանձնառողչէք (կոմիսիա) կատարած գործողութեան (միեւնոյն է գնում է թէ վաճառում ձեզ համար) գումարի համեմատ։

4) Սակայն դրամատների ամենամեծ օգուտը կայանում է նրանում, որ նրանք գեղծում են կատարուած գնելու եւ վաճառելու արժէքների մէջ։

Դիցուք դուք պատուիրած էք դրամատանը գնելու ձեր հաշուին 1000 հատ Z բաժնեթուղթեր, որոնց օրուան արժէքը տատանւում է 100-102 դոլարի մէջ, դրամատունը անշուշտ գնում է 100ով, իսկ ձեզ վրայ հաշւում է 102 դոլար, այսինքն առանց որեւէ իրաւունքի վաստակում է ձեզնից 2000 դոլար։ Դուք չէք կարող մեղադրել դրամատանը գեղծման մէջ, որովհետեւ այդ օրուան սակարանային պաշտօնական լրատուների մէջ նշանակուած է այդ բաժնեթուղթերի արժէքը հարիւրից մինչեւ հարիւր երկու դոլար։ Յաճախ նոյնիսկ աւելի մեծ տարբերութիւններ են տեղի ունենում, երբ որեւէ բաժնեթուղթեր գնելու մեծ պատուէրներ է ստանում դրամատունը։ Օրինակ՝ ենթադրենք թէ դրամատունը պատուէրներ է ստացել այսօր զանազան «անկոլիստներից» գնելու այդ Z բաժնեթուղթերից 10 հազար հատ, որոնց օրուան արժէքը հարիւր դոլար է, դրամատունը այդ օրը ինքը սկսում է գնել 20-50-100 հատերով եւ աստիճանաբար բարձրացնում է նրանց արժէքը մինչեւ 110 115 դոլարի։ Ձեզ գրում է, որ ձեր պատուէրի հազար հատի փոխարէն գնուած է միայն 200 հատ 110 դոլարով, դուք ուրախ էք որ գոնէ 200 հատ գնել են, միւս օրը գնում են ձեզ համար միւս 800 հատ 111 դոլարով։ Այն ինչ դրամատունը տասը հազար հատը մասամբ գնած կը լինի միջին թիւով 106ով։ (Մի քանի հարիւր հատը 112-115ով, իսկ մեծ մասամբ 100-102-105ով)։ Ուրեմն միջին հաշւով ամէն մի բաժնեթուղթի մէջ դրամատունը վաստակում է 4-5 դոլար, այսինքն այդ մի երկու օրուան մէջ 40-50 հազար դոլարի վաստակ է ունենում «անկոլիստների» հաշուին։

Դրամատները զարմանալի զգայուն են քմրանելու շուկայի տրամադրութիւնները այս կամ այն բաժնեթղթի վերաբերեալ։ Նրանք նոյն իսկ կարողանում են շահագործել ձեզ, երբ դուք զգուշութեան համար ձեր պատուէրի մէջ ինքներդ նշանակում էք բաժնեթուղթերի գնման կամ վաճառման արժէքը (նշանակում էք limite-սահման)։ Դրամատունը այդպիսի պատուէրը կատարում է առանց հաճոյքի կամ կատարում է այն դէպքում, երբ իրեն համար կրկին սրաչ չափով շահաւէտ է, բայց մեծ մասամբ չի կատարում, պատճառաբանելով թէ այդ արժէքով առուծախ չէ եղել այդ օրը։ Վերջին դէպքում դուք կամ հրաժարւում էք գործողութիւնը կատարելուց, կամ բարձրացնում էք limit'ը, կամ պատուէր էք տալիս գնել առանց limite։

Անկոլիստները այդ տեսակէտից դրամատների զոհերն են։

Սակայն սակարանները ժողովրդական անտեսութեան եւ արդիւնաբերութեան զարգացման տեսակէտից կատարում են եւ մեծ դրական դեր։ Նրանք են որ դիւրութիւն են տալիս ժողովրդական լայն խաւերին մասնակցելու իր անտեսած փոքրիկ գումարներով արդիւնաբերութեան խոշոր ձեռնարկների մէջ։ Այդ միջոցով է, որ խոշոր արդիւնաբերութիւնը դրամական հնարաւորութիւն է ստանում իր գործունէութիւնը անսայթաք շարունակելու եւ աստիճանաբար զարգացնելու։

Պետութեան պարտականութիւնն է գտնել այնպիսի միջոցներ եւ սահմանել այնպիսի օրէնքներ, որոնց ներկայութիւնը հնարաւորութիւն տայ սակարաններին կատարելու իրենց դրական արդիւնաբերական դերը եւ միեւնոյն ժամանակ հեռու պահէ ժողովրդի լայն զանգուածներին ընկնելու նրանց նենգաւոր թակարդների մէջ։

ՏԱՐԱԳԻՐ

(Վերջ)

[1] Տես «Յառաջ» 9 եւ 14 յունուար։

Կէս միլիոն անգործ Սպանիոյ մէջ

Համատարած անգործութիւն կը տիրէ Սպանիոյ մէջ։ Պաշտօնական ցուցակ չկայ, բայց հանրօգուտ շինութեանց նախարարը, որ ընկերվարական է, հինգ հարիւր հազարէն աւելի կը հաշուէ անգործներուն թիւը։ Բանուորներու ընդհ. միութիւնը, որ 4000 ճիւղեր ունի, մէկ միլիոն անդամներով, կը համրէ 368.000 գործազուրկ (132.000ը հողագործ)։ Ասոնք բոլորը մաս կը կազմեն ընկերվարական կուսակցութեան։ Ընկերվարական պաշտօնաթերթը կը պահանջէ ազդու միջոցներ ձեռք առնել, որովհետեւ «անօթութիւնը յուսահատութեան կը մղէ»։

Տագնապին գլխաւոր պատճառը այն է որ ունեւոր եւ միջին դասերը հակառակ են հանրօգուտ շինութիւններու, եւ մեծ դրամագլուխները կամ հրապարակէն կը քաշուին եւ կամ արտասահման կը փախցուին։ Երկրագործութիւնն ալ երեսի վրայ ձգուած է։

ԿԱԺՆԷ ՕԴԷՆ ԹՌՉԻԼԸ

Քաջալերելու համար օդանաւային հաղորդակցութիւնը Ֆրանսայի եւ Մարոքի միջեւ, զեղչուած են գիները։ Այսպէս Մարսէյլէն Քազապլանքա մէկ թռիչքը կ'արժէ 1250 Ֆր.։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՓԻՔՍԻ ՎԵՐՋԻՆ ԴԷՊՔԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀՈԳԵՐ

Վերջերս դէպքերը իրարու կը յաջորդեն Աթէնքի շրջանին եւ մանաւանդ Փիքսի գաղթակայանին մէջ։ Եւ ասիկա շատ ալ զարմանալի թող չթուի, որովհետեւ, գիշակեր ագռաւներու հոտառութեամբ, համայնավարները կը վազեն եւ գործի կ'անցնին, հոն, ուր գժգոհութիւնը դրդող հարցեր կան։

Ու Աթէնքի մօտիկ այս գաղթակայանը՝ Փիքսը, կը ներկայացնէ պայքարի լաւագոյն [illegible] համայնավարներու տեսակէտով։

Նախ եռագոյնի հարցը, որուն վար առնելու առիթով, «առաջնորդ» Շահվէրտովի օրեր առաջ կազմակերպած «քաջագործութիւնը» փակուեցաւ 6-7 հայ աշխատաւորներու վիրաւորումով։ Եռագոյնը ըստ առաջնոյն, ամէն կիրակի եւ տօնական օրեր կը պարզուի իրենց եկեղեցւոյ զանգակատան վրայ, անշուշտ մեծ ցաւ պատճառելով կարգ մը կարմրուկներու, որոնք իրենց հրճուանքով մը կը յուսային փակուած տեսնել գրոշին հարցը։ Նոր «Ճամբաբացի»ին գաւեշտն ալ արձանագրեցինք իր ժամանակին՝ իր բրական եւ տիրական տարօրութեամբ ու արժէքով։

Հիմա կայ բոլորովին նորը, եւ կրկին Շահվէրտովի յաճախանն կողմէ կանխօրօք պատրաստուած եւ նորէն Փիքսի մէջ, քանի որ, ինչպէս ըսինք, այս գաղթակայանին մէջ օգտագործելի սուբիեկտներ կան, նաեւ ճոթինէջէն՝ անգիտակցաբար քաջալերող ձեռքեր։

Յունուար 7ին հինգշաբթի օր, ինչպէս կը լսեմ եւ ինչպէս կը հաստատուի Աթէնքի հայատառ «Նոր Շարժում» եւ յունատառ «Րիզոսփաստիս» թերթերու խոստովանութեամբ, Փիքսի պատերուն վրայ կը փակցուի կարմիր գիրերով յայտարարութիւն մը, որով՝ ծանուցուր միթինկի կը հրաւիրուին բոլոր անոնք որոնց հիւղակները գրաւուած եւ կնքուած են կառավարութեան կողմէ։ Ծանօթ է որ բոլոր Հայաստան մեկնածներուն տուները, որոնք ծախուած էին աստ ու անդ, յանկարծ գրաւուեցան խնամատարական նախարար՝ Եասսոնիտի-սի կարուկ հրահանգին վրայ. մինչդեռ ըստ բուն որոշման պիտի գրաւուէին միայն այն հիւղակները, որոնք կը գտնուէին պետական հողերու վրայ։ Գրաւուած եւ կնքուած հիւղակներու բնակիչները դուրս հանեցին կոպտօրէն, ծեծելով եւ կիներուն մազերէն քաշկռտելով։ Տուներուն բոլորն ալ, առանց բացառութեան, կը գտնուին ոչ-պետական հողերու վրայ։ Փիքսի յոյն Սիլլօգօսը օգտուելով առիթէն, վարչական եղանակով, ծանակի որոշումը ընդհանրացնել տուած է, այս ձեւով օրով մեր հայրենակիցները ծառանելով դժուարին կացութեան։

Այս մանրամասնութիւնները անոր համար, որ, ուղղակի կապ ունին դէպքին հետ։

Եսի, որ յունուար 7ին համայնավար «տեղական կազմակերպիչ յանձնախումբը» ստորագրութեամբ մեր հայրենակիցները ժողովի կը հրաւիրուին։ Ժողովը տեղի կ'ունենայ, դժբախտաբար Փիքսի Ազգային Մարզապարտէզի սրահին մէջ, Թաղականութեան քթին տակ։ Այս ժողովին տեղ կուտան 15է աւելի այն համայնավարներ, որոնք կը թելադրեն, քակել կառավարութեան կողմէ դրուած տուներուն կնիքները եւ ներս մտնել, իսկ բանութեան պաշտօն դիմադրել, խոստանալով, որ իրենք ետ պիտի օգնեն կռուողներուն։

Ժողովին ներկաներուն մեծ մասը, անգիտակ անցած դարձածին՝ իրենց հիւղակներուն գրաւուած ըլլալու ցաւէն թելադրուած, կարօտէն կը հնազանդի եւ ուրբաթ օրը առաւօտ շատ կանուխէն կը գործադրեն իրենց թելադրուածը։ Կը քանդեն կնիքները եւ կը մտնեն տուներէն ներս։ Հայր կ'առնէ ոստիկանութիւնը եւ կը միջամտէ։

Եւ ահա ծեծեր կը սկսի գիրկընդխառն, ոստիկանութեան եւ կիներուն միջեւ, որոնք ծանր կերպով կը ծեծուին ոստիկաններուն կողմէ։ Հաւաք տալ կը ձերբակալուին չորս կիներ եւ հինգ այրեր, բոլորն ալ հրապարակի վրայ իբրեւ թէեւ ազգայնական-հնչակեաններ ծանօթ անձեր։

Չկրցանք հասկնալ վերջապէս սա հնչակեաններուն (խօսքս Աթէնքի շրջանին մասին է) խելքութիւնը։ Հնչակեան են տառով, համայնավար են կէսօրին եւ կը ծառայեն առհասարակ համայնավարներու շահուն։

Ահա դէպքը, չոր ու ցամաք [illegible] բոլ։ Աւելի մեծ նուած եւ «հարուածագ[illegible]» նկարագրութիւնը — «քանչելի» հայեր[illegible] մը — պէտք է կարդալ մեր Շարժ[illegible] կոչուած թուրջին մէջ։ Անշուշտ [illegible] Ուղինը, Փարիզի համայնավար կոչ[illegible] արտատպած կ'ըլլայ... ամբողջութեա[illegible]

Ձերբակալուածները սրտաւ արձ[illegible] ուեցան յունուար 10ին եւ ամիս [illegible] հիւ Ազգ. կեդր. Վարչութեան բացառ[illegible] ճիգերուն։ Վարչութիւնը հաստատապ[illegible] կալանաւորները զոհեր են եւ թէ [illegible] կանութիւնը լաւ չէ վարուած։ Միայն համայնավար քուրջը դէպքը նկարագր[illegible] ատեն բոլոր ձերբակալուածները [illegible] որակեց եւ նոյնիսկ գրեց թէ մէկ [illegible] կուխը [illegible] յանձնախումբին անդամ են...

Եւ այժմ ուրեմն, կալանաւորներ ազատ արձակուած են։ Միւս կողմէ [illegible] կերը։ Վարչութիւնը գործի [illegible] ի նպաստ հայ գաղթականութեան [illegible] տալու համար հիւղակներու խնդիրը [illegible] մեր անփութութեան երեսէն մինչեւ [illegible] տեղուանքը հասաւ։

Կը տեղեկանամ թէ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը կարուկ կերպով հրահ[illegible] ված է, Փիքսի եւ բոլոր արուարձաններու Թաղ. Խորհուրդներուն, [illegible] ազգային սրահները կամ եկեղեցիներ չտրամադրել «Հօկօ»ին, այլեւ [illegible] հետապնդել անոնք որ խառնակիչ [illegible] Թաղի մէջ կը գտնուին։

Մաղթենք, որ այս հրահանգը [illegible] գործադրուի եւ յետ այսու մեր [illegible] եւ եկեղեցիի սրահները համայնավար[illegible] մարզանքներու բոյն չդառնան, [illegible] եղաւ Շահվէրտեանի «բանախօսութ[illegible]» առիթով, Փիքսի, Լիփարծաղի, Բոքինի[illegible] եւ Ունիվրսի մէջ եւ ինչպէս կ'ըլլայ [illegible] հասարակ Փիքսի մէջ, «Հօկ»ի պիտո[illegible] տակ, Թաղականներու թուլութեան [illegible] ոմանց ալ յետ. "քաջալերութեան" [illegible] հիւ։

— Դէպքին մասին [illegible] կը վերաբերի երկրորդ կարաւանին, [illegible] ռապէս յայտնի է արդէն որ Աթէնք[illegible] պիտի կայ մեկնումի Յակուտէն ո՛չ [illegible] նողներու ցանկերը կազմուեցան, [illegible] ալ մեկնումի օրն ու թուականը յայտ[illegible] Կ'ըսուի թէ յունուարի վերջ անոր[illegible] ծան պիտի մեկնի երկրորդ կարաւան[illegible] որմէ վերջ Շահվէրտով պիտի [illegible] Մակեդոնիա, կազմակերպելու համար [illegible] րորդ եւ վերջին կարաւանը։

Երկրորդ կարաւանին համար պաշ[illegible] տօնապէս նոր արձանագրութիւն [illegible] Ուսաջինէն եւ մնացածները պիտի [illegible] նին, կ'ըսուի։ Թէեւ ձեռքի տակ [illegible] ցարասներ կը պտտցնեն, առհասարակ անգործ եւ յուսահատ վիճակ ունեցողներ[illegible] րուն։ Ասկէ կը հետեւի թէ շատեր [illegible] կան, որ հրաժարած են մեկնելէ եւ կ'[illegible] ուի անոնց տեղը լեցնել։

Տիրող անգործութիւնն ու թշուառութիւնն ալ կը շահագործուի համայնավարներու կողմէ, կառավարութեան [illegible] ազգային իշխանութեանց դէմ։

Կարեւոր աշխատանք մը [illegible] Թաղ. Խորհուրդները, զանազան միջոցներով եւ յորդորներով զգուշացնելու [illegible] գաղթականները, որպէս զի կոյր գործիք չըլլան համայնավար հրճիկներու ձեռքը [illegible] չգրգռելու համար պաշտպան կառավարութիւնը, որ կրնայ յանկարծ հիմնովին անմխիթար եւ տխուր կացութիւն [illegible] ընել հայերուն համար։ Այսպիսի պարագայի մը բոլոր «նշանաւոր» եւ «[illegible]ուածային» կօմիտէները հոս ու [illegible] ծակամուտ պիտի ըլլան, մէջտեղ [illegible] խեղճ ու կրակ կիները, ինչպէս ըլլ[illegible] յունուար 8ի դէպքին օրը։

— Վերջերս այնքան դէպքեր [illegible] ունեցան, որ չկրցայ գաղութին [illegible] կրթական եւ յարաբերական [illegible] պատկերացնել։ Ցաւօք կը յուսամ [illegible] ծան ալ լրացնել չունենալով — եւ [illegible] քանիփափաքելի է — կռիւլ եւ ծեծկուիլ [illegible] արձանագրութիւն։

[illegible]

Սէնը կը բարձրանայ

Սէն գետը կը սկսի բարձրանալ [illegible] մասնաւորաբար [illegible] բերուն պատճառով, որ կը [illegible] Ներկայիս [illegible] վրայ [illegible] անցքեր ողողուած են [illegible] աւելի [illegible] ճանաչ [illegible] այս բարձրացումը։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Գրեր էինք թէ հատուցումներու հարցին մասինանգլիական եւ ֆրանսական տեսակէտներուն միջեւ համաձայնութեան գիծ մը գտնելու յոյսը միութեան գիծ մը գտնելու յոյսը կը կերնդրուած Լոնտոնի քաղաքին շրջանակները: Անգլիացի քական շրջանակներու տեսակէտ մը Հայաստանը ... Քըն որ մասնակցած է Պալի ժողովներուն յանձնախումբին իբրեւ Անգլիոյ կան մասնակցած մէջ մատապարիրակ. ճառի մը մէջ մատնանշ պարտքերու վճարման երկրնան, եղ պարտքերու վճարման երկրնան պայմանաժամի մը անպատեհ պայմանները: Լայթըն ճառը նպատակներ արձագանգ գտած է Լոնտոնի մէջ:

Տնտեսագէտը անդրադարձաւ տեղերական տագնապին կապուած դժուարութիւններուն, որոնք աւելի կը սաստկանան քաղաքական անկայուն վիճակով եւ անվստահութեամբ: Այն կարծիքը յայտնեց թէ միջազգային պարտքերը եւ դրամական հարցը մասնակի կերպով պատասխանատու են կացութեան, որ ժամանակաւոր միջոցներով, ինչպէս կարճաւեւ պայմանաժամերը, աւելի կ'ուժգնի:

Լայթըն իր դիրման ցոյց կուտայ որ մէջ միջազգային պարտքերու եւ հատուցումներու ամբողջական շնջումը, գոնէ մասնակի շնջումը փոխադարձ համաձայնութեամբ եւ շնչնեց թէ Եւրոպայի համար անհրաժեշտ վերականգնումը անկարելի է, քանի Ֆրանսա եւ Գերմանիա չեն համաձայնիր, առաջինը ընդունելով չափաւոր առնելիք մը, զոր երկրորդը յանձն պէտք է առնէ վճարել:

ԵՒՐՈՊԱ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԴԷՄ

Իտալական «Փոփոլօ տ'Իթալիա» թերթը կիսապաշտօնական յօդուածի մը մէջ անդրադառնալով կը հատուցումներու հարցին՝ որոնց ջնջումը կը թելադրէ Եւրոպայի յօդուածի մը մէջ, որ կը կրէ «Ծաու Միացեալ Նահանգներու» խորագիրը, կը թելադրէ եւրոպական բոլոր ազգերու միացեալ ճակատ մը կազմել, սակայն համար Ամերիկան որ հրաժարի իր պահանջներէն:

Հատուցումներու շղթան, կը գրէ թերթը, հետեւեալ օղակներն ունի:

«Գերմանիա պարտական է բոլորին, համաձայն Սփայի հարիւրային համաձայնութեան: Իտալիա եւ Ֆրանսա պարտական են Անգլիոյ, Անգլիա պարտական է Միացեալ Նահանգներուն: Մէկզի գիտենք աւելի փոքր պետութիւնները եւ նախկին պետութեանց Միացեալ մասը, որոնք ո՛չ վճարեցին, ո՛չ ալ պիտի վճարեն, որովհետեւ պարզապէս չեն կրնար: Միակ պետութիւն մը կայ, որ ոչ ոքի պարտական է եւ որ բոլորէն առնելիք ունի, — Միացեալ Նահանգները:

«Այս կացութիւնը չի լուծեր, բայց կը պարզաբանէ հարցը: Որքան ալ ուշ կամ կանուխ այսպէս հասնինք. գերման հատուցումներու ջնջումը այլեւս տիեզերական խնդրին վրայ էր: Ասոնք գալով կը վերածին միայն ձեւակերպութեան հարցի մը: Գերման հատուցումները ջնջելէ առաջ, կ'ըսէին, պէտք է որ Անգլիա եւ Ամերիկա հրաժարին իրենց առնելիքներէն կամ, նախ ջնջեն հատուցումները եւ յետոյ Անգլիա եւ Ամերիկա հրաժարին իրենց առնելիքներէն:

«Հիմա, մէկ եղանակ կայ դուրս ելլելու այս կացութենէն, որ այնքան աւերներ կը գործէ աշխարհի վրայ, այդ եղանակն է եւրոպական պետութեանց հրաժարումը՝ առնելիքներու եւ տալիքներու իրենց փոխադարձ գիրքէն:

Այս առաջին քայլէն յետոյ, պէտք է եւրոպական տալիքատէրներու միացեալ ճակատ մը ներկայացնել Ամերիկայի դէմ:

Իրենց առնելիքներէն հրաժարելով, եւրոպական տալիքատէրները խղճի կատարեալ հանգստութեամբ ամերիկեան կառավարութենէն պիտի կրնային ուզել՝ իրենց պարտքերուն ջնջումը:

Առաջին քայլը պէտք է առնուի Եւրոպայի կողմէ: Պէտք չէ սպասել որ Ամերիկա ինքը պէտք է նախաձեռնարկ ըլլայ: Եւրոպան է որ այդպէս պէտք է ընէ: Կատարուած իրողութեան հանդէպ, Միացեալ Նահանգները ի վերջոյ պիտի ստիպուին ընդունիլ իրենց ալ:

Իբրեւ տեղեկութիւն աւելցնենք որ միջազգային շրջանակներու մէջ Մուսոլինիի կը վերագրեն այս անստորագիր յօդուածը:

— Վաշինկթընի պաշտօնաթերթն ալ գրութեան մը մէջ կը զգացնէ թէ Պալը ցանկալի կը գտնէ պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու ջնջումը:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ

Պուլկարիոյ վարչապետը Մուշանոֆ մամուլի ներկայացուցիչներուն կատարուած յայտարարութեամբ մը վճռապէս հերքեց եւ անհիմն նկատեց այն զրոյցները, որոնք արտասահմանի մէջ կը շրջին թէ Պուլկարիա պիտի դադրեցնէ իր վճարումները:

Մուշանոֆ ըսաւ. — Ցայտարարեցի եւ կը կրկնեմ թէ ընդհանուր տագնապն է Պուլկարիոյ դժուարութեանց պատճառը: Արտածումները տկարացած են: Արտածուած երկրագործական ապրանքներու արժէքը կատրած է, պատճառելով օտար դրամներու մթերքին նուազումը, ինչ որ կը դժուարացնէ արտասահմանի հանդէպ պուլկարական վճարումները:

Մուշանոֆ յայտնեց նաեւ թէ Ժընեւի հիմնական յանձնախումբին եւ հատուցումներու ժողովին առջեւ, Պուլկարիա պիտի պարզէ իր կացութիւնը եւ արագ եւ ազդու օժանդակութիւն պիտի խնդրէ:

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիոյ Առեւտրականներու Սենեակներու Դաշնակցութեան Վարչական Խորհուրդին մէջ քննուեցաւ տեղեկագիր մը, որ կը թելադրէ կայսրութեան բոլոր երկիրներուն համար դրամական միակ դրութեան մը հաստատումը:

Տեղեկագիրը կը յայտնէ թէ նման բարեփոխում պիտի զարմանէ գիներու անկումը, որ կը հարուածէ նպարեղէնը եւ նախանիւթերը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Շահալի-Էլյար

«Խորհ. Հայաստանի» մէջ Շահալի Էլյարի հանքերուն մասին յօդուած մը ունի Բ. Շահումեան: Կը քաղենք գլխաւոր մասերը մարդկելով լեզուն, նոյն ատեն խորհելով մենք մեզի թէ ինչ կը համենայ Հայաստանի գիւղացին սարսափ ելլի այս հայերէնէն, որ լեցուած ռուսերէն բառերով:

Շահալի կայարանէն 12 քիլոմեթր հեռու, խիտ անտառներու եւ խոր ձորերու մէջ է ինկած Ալլահվերդիի պղինձի հանքերու մէկ ճիւղը. Շահալի-Էլյարը:

Այդ հանքերը երբեւան հանած են առաջին անգամ ֆրանսացի դրամատէրները, որոնք, պատերազմէն առաջ, պլպղելով եւ հետազօտելով մէջտեղ հանեցին Քօշաքար լեռան կողերուն, այդ հարուստ հանքերը: Հօրեր բացին ու իջան Քօշաքարի արգանդը: Ֆրանսացիները այնտեղ հիմնեցին բարձր ծխնելոյզով երկու գործարաններ, ձուլելու համար պղինձը: Գատերազմի ընթացքին լռեց Քօշաքար լեռը եւ այծեամներն ու արջերը գացին խուզարկելու հօրերը: Պատերազմէն յետոյ գործարանները դարձան ուխտարանները ձմերանոց:

1929ին սոսկ ճարտարագէտները ձեռնարկեցին լիշեալ գործարաններու վերաբացումին:

Փոքր, բայց հարուստ են Շահալի-Էլյարի հանքերը: Միջին հաշուով, հանքը կը պարունակէ 8 առ հարիւր համեմատութեամբ պղինձ, զանազան երակներ՝ մինչեւ 12-23 առ հարիւր:

Հետազօտութիւնները առակուին կը շարունակուին այդ հօղերուն մէջ: Միւս կողմէ կը մաքրուին կարգ մը հօրեր, որ ջուրով լեցուած են: Այս աշխատանքները շափազանց դժուար են, — երբ հօրին մէկ աչքին մէջ ջուրը կը պարպուի, յանկարծ թաց հօղին փլուզումով՝ նորէն կը լեցուի: Եւ բանուորները մինչեւ իրենց գօտին կը մտնեն ջուրին մէջ փիրատին սկսելու համար իրենց ... կատարուած են նաեւ կարգ մը թերութիւններ, ինչպէս կը գրէ «Պղնձի ֆրոնտում» թերթը:

Քօշաքարի բարձունքին վրայ կը գտնուի բացատատ մը, որ յատկացուած է Շահալի-Էլյարի բնակիչներուն: Թիթեղով ծածկուած միայարկ 10-12 սպիտակ շէնքեր կան, ուր կը բնակին հանքերուն բանուորները:

Այդ շէնքերուն ծայրը, ձորին մէջ, անտառին եզերքը, դէպի վեր կը բարձրանան կամրջաձեւ երկու պարիսպներ: Նախկին հնացներէն դէպի վեր բարձրացող ձխնելոյզներուն բերաններն են ասոնք: Վարը կը գտնուին ձուլարանին աւերակները: Զարդուած ու թափուած կառքեր, գործիքներ ու մեքենաներ: Ձուլարանի աւերակներուն կողքին կանգնած է կիսաքանդ ուրիշ շէնք մը, որ ժամանակ մը իր լայն երախներով կ'արձարծէր ու կը հրահրէր քարանրու կրակը: Գետակի ափին, արեւին տակ կը պսպղայ սեւ ձիւթի պէս փայլուն մետաղի զանգուածը:

Տարինե՛ր են անցել եւ կարելի չէ եղած շահագործել պղնձի այդ հօրերն ու գործարանները: Որովհետեւ, ինչպէս «հարուածային» Կուրբան Ալի կ'ըսէ. «բոլշեւիկները լեցուել են ժանտ հօրերը եւ ոչ թէ մաւրճով, իսկ լեցուել պղնձն հանել չի կարելի»:

Պղնձի հանքերը կը գտնուին բանուորական գիւղեցիկ աւանէն 3,5 քիլոմեթր հեռու: Ճամբան կ'անցնի գեղեցիկ ձորակէն, զոր կ'ողողէ կապոյտ ու աղմկոտ վտակը: Եւ բանուորները ամէն առաւօտ կ'անցնին այդ ճամբէն, կ'երթան փորելու ցոյց տրուած հողամասերը: «Այսինք տղագութեամբ առաջ գնալ այսքան մեղքը: Բանուորները կը փորեն ու կը փորեն: Բայց չկայ երկրաբան որ գտնէ արդիւնքը: «Այսինք մասամ աշխատանքը կատարել այսքան մեղք... Թեքուել ալ... ազդութիւնք փոխել...առաջ գնալ...»: Եւ սակայն...երկրաբան չկայ, որ գտնէ արդիւնքը: Բանուորական ուժերու այս բարբարոսական օգտագործումը ընդվզում կը պատճառէ քննիչներուն:

Բանուորական աւանէն մինչեւ հանքերը, 3,5 քիլոմեթր հեռաւորութիւնը, բանուորները կը կտրեն ոտքով, վերադարձն ալ ոտքով: Եւ այսպէս ամէն օր: Բանուորը ստիպուած է իրեն տրուած կօշիկը մաշեցնել այդ ճամբուն վրայ վեց ամսուան մէջ.

Բայց կօշիկը կը մաշի 4 ամսէն եւ բանուորները կօշիկ կը պահանջեն: Իրենց պատասխան կը տրուի թէ պայմանագիր կնքուած է կօշիկը... մաշեցնելու 6 ամսէն:

Դիշեր է պահականոցի հեռախօսին զանգակը կը հնչէ: Զինուորը կը ցատկէ ոտքի, հեռախօսը կը դնէ ականջին:

Պահակները կը հարցնեն թէ ժամը քանի՞ն է, որպէս զի փոխեն իրենց հերթը: Զինուորը, քնաթաթախ, քիչ մըն ալ բարկացած, թիւ մը կ'ըսէ ու կը պառկի: Եւ անգին բանուորը կը չարմանայ, որ ժամը չի քալեր: Եւ այս ամէն գիշեր:

Կարծես Շահալի Էլյարը կտրուած է աշխարհէն: Բանուորները կ'աշխատին շարունակ, յաճախ հերթաբար: Պարգեւներ կը նշանակուին, բայց պարգեւը չի հասնիր բանուորին: Բանուոր մը, որ գրել կարդալ չի գիտեր, բերեւ ստորագրութիւն երկու սխալնե, գիծ քաշելով խնդրագիր մը կուտայ, որպէսզի հանեն գինքը այդ հորէն, քանի որ երկու ամիս է, չէ ստացած իր ընտանիքին համար առնելիք ալիւրը:

“Զաւիւական ոգին հաշուառներում,,

Այս խորագրին տակ «Խորհրդ. Հայաստան» (23 դեկտ.) կը գրէ.

Ղարաքալայի խորհրդային տնտեսութեան ճաշարանը կը գտնուի «չարչիւներուն ձեռքը: Այս ճաշարաններուն մէջ կը ճաշեն խորհրդային տնտեսութեան բանուորները: Խորհրդային տնտեսութիւնը բանուորներուն յատկացուցած է ամէն գինով կաթ, պանիր, կարագ, բայց այդ պարէնները բանուորներուն կը տրուին չափազանց սուղ գիներով: Այսպէս 1 բուրլի 30 նշանակուած պանիրը բանուորներուն կը ծախուի 8 րուբլի: Աշխատողները կը հետապնդուին միայն իրենց շահով: Ճաշարանը չունի խոհանոց ու մթերանոց, ամենայն որ պարտ-ծրարու, ամէն խառն ու թափթփած է ամէն բան:

Ճաշարանին աշխատաւորները լաւ գիտեն իրենց գործը եւ շահուն ճամբան: Պարէնը սուղ ծախելէ զատ, բանուորներուն համար ճաշը կը պատրաստեն սատկած կովու միսով: Երբ կը բողոքեն, ճաշարանին վարչութիւնը կը պատասխանէ.

«Դէ՛, ի՞նչ կարող էինք անել, թէկուզ մի քիչ էլ վատ, բայց անասնաաճենութիւնն պէտք է պատրաստէինք. բա՛, խամ նոր անասուն չպէտք է մորթէինք»:

Սոսիփանաւանի ճաշարանին մէջ կը ճաշեն բանուորներ եւ ուսանողներ: Այստեղ ճաշարան մըն ալ այս, տարրական մաքրութիւն իսկ չկայ: Իւղը ժանգոտած ամաններու մէջ, պարէնը խառն խուռն փռշերի տակ:

Ճաշարանը ամառն կը գնէ պարէնը եւ սուղ սուղ կը ծախէ բանուորներուն: Շարունակ ձուարով ջրոտ ապուր կը հրամցնէ անոնց: Բանուորները իրարու ձեռքէ կը զօղնան գդալն ու պատառաքաղը: Ճաշարանին վարիչը կ'ըսէ թէ «քանի որ գդալներն ու պատառաքաղները շատ են կորչում, դրա պատճառով մենք դուրս չենք բերում պահեստից, միայն մի քանի գդալ պատառաքաղով կարելի է մի կերպ հոլա գնալ: Այսուհանդերձ գտնէն կարելի է երբեմն դգալ ու պատառաքաղ գտնել»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.-Ի ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՆԻՍ. (տեփ. թղթ.). — Յունուար 10ին, Պուլվար Մատլէնի Orttelli սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի սկաուտներու Նիսի մասնաճիւղին բացման հանդէսը, գեղավարութեամբ խմբապետ Գ. Ցովհ. Իբրահեանի: Կը նախագահէր Տիկին Հ. Աբրայեան, որ իր բացման խօսքին մէջ շնորհաւորեց այս նոր կազմակերպութիւնը, գովեց փոքրիկներու ջանքերը, ապա յոյս յայտնեց որ անոնք հաւատարիմ պիտի մնան մեր ազգային սկզբունքներուն եւ հպարտութիւնը պիտի կազմեն Նիսի հայ գաղութին:

Հանդէսը, իր զուարթ բազմութեամբ եւ կարգապահութեամբ աչքի կը զարնէր:

Կոկիկ էին եղած արտասանութիւնները, երգերը, մարմնամարզական քանի մը խաղերը եւ մանաւանդ իրենց ուժերով ներկայացուած պատկերը: Հանդէսին երկրորդ մասին, յայտագրէ դուրս, երգեց Գ. Գէորգ Շէհրէքեան «Հայաստանը» եւ «Միրուհին»:

Աւելորդ չըլլար յիշել թէ բացականերու շարքին մէջ էին անոնք — մասի վրայ միայն համրանք — որոնց համար ծանր էր եռագոյնին տակէն անցնիլ, եւ գծուար՝ «Մեր հայրենիք» լսել: Բացակայ էին նաեւ մասուրին եւ դպրոցին պաշտօնէութիւնը: Ցիշատակելի պարագայ մը եւս, — Մատլէնի ազգային վարժարանի այս տարուան ուսուցիչ Գ. Ցովհ. Պէչէչեան ուզած էր սկաուտներուն ծախել իր քառորդ ժամու բանախօսութիւնը:

— «Ըը խօսիմ, պայմանաւ որ եռագոյն չպարզէք»:

Սկաուտները մերժած են գնել այդ սուղ բանախօսութիւնը եւ սրահի ճակատին պարզած հոյածական եռագոյնը:

Անուրդի դրուեցաւ ամառն մը խմորեղէն, որմէ գոյացաւ 370 ֆր.: Շահեցաւ Գ. Սուրէն Շամլեան եւ հակառակ իր տասնամենեան մասնակցութեան, նուիրեց 10 ֆրանք եւս խմորեղէնին հետ: Խմբապետը ամփոփ տեղեկութիւն տուաւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի ծրագրին եւ իրենց կատարած աշխատանքին: Յայտնեց նաեւ նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը Կ. Խալլի 100 ֆր.: Գ. Փառէն Թուրիկեանի 15 ֆր նուէրը, ստաքառը եւ զանազան նուիրատուութիւնները:

Տիկին նախագահին շնորհակալութեան խօսքերէն յետոյ, հանդէսը փակուեցաւ ժողովրդի բուռն խանդավառութեան մէջ:

Հանդէսէն անմիջապէս վերջ կազմուեցաւ սկաուտական վարիչ մարմին մը՝ հետեւեալ անդամներով, — Գ. Գ. Տէրուն Եանըքեան, Լեւոն Ժամկոչեան, Փառէն Թուրիկեան, Գարեգին Գէորգեան եւ Համբակ Ցարէթ-Նազովեան, որոնք անմիջապէս յարաբերութեան պիտի մտնեն Կեդր. Վարչութեան հետ:

Համբակ

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒ ԽՆՃՈՅՔԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ յունուար 11. — Սեբաստացիներու Սենեքերիմեան Հայր. Միութիւնը խնճոյք մը սարքած էր մասնակցութեամբ Սեբաստիոյ գաւառական ու գիւղական զանազան միութիւններու, «Սեբաստիոյ աբանց եւ կանանց վերաշինաց մասնաճիւղեր, Գոլ Հիսարի, Պուրհանի, Ցաղթի, Եարասայի, Դավրայի, Կովտանի, Խորասանայի, եւ Կավառարի Հայրենակցական Միութիւններու:

Սրահը լիքն էր երկսեռ բազմութեամբ: Բոլոր Սեբաստացի հայրենակիցները ներկայ էին իրենց ընտանիքներով: Ներքին կարգապահութեան կը հսկէին կարգադիր յանձնախումբի անդամները: Հանդէսը բացուեցաւ երգով մը, մասնակցութեամբ ջութակահար Գ. Ջէօրէքճեանի, որմէ վերջ բացման խօսքը ըրաւ օրուան նախագահ Գ. Ա. Փիրանեան, որ «Գաւառական ու Գիւղական Հայր. Միութիւնները բարի օրինակ եղան միանալու մայր միութեան, միանալով գործելու ու հետապնդելու Սենեքերիմեան Միութեան վախճանական նպատակն ու խէժալը, ինչ որ բոլոր Սեբաստացիներու երազն է, եւ կը հրաւիրենք միւս անջատ մնացած Հայր. Միութիւնները որպէսզի անոնց կուսակցական յատին մտքեր հետապնդելու միանան ու թեւ թեւի տանք հանգրուանան մեր մայր կազմակերպութեան:

Ցետոյ եղան փոքրիկներուն կողմէ արտասանութիւններ, ու երգեր: Առժամեայ յանձնախումբի կողմէ խօսեցաւ Գ. Վահագն Նալպանտեան որ փոխանակ Սենեքերիմեան Միութեան գնկուցումը ընելու, սկսաւ աջ ու ձախ լուտանքներ տեղալ կուսակցութեանց, Հայաստանի Հանրապետութեան, անոր վարիչ մարմնի անդամներուն, ու հանդէսին տալով կուսակցական համագամանք:

Բանախօսութեան ընթացքին Այրիկեան սան մը տեղէն ցատկելով բողոքեց բանախօսին դէմ, եւ կարգադիր յանձնախումբին ուշադրութիւնը հրաւիրեց: Թէեւ քանի մը կարմրուկներ պաշտպանեցին Նալպանդեանի տեսակէտը, բայց հանդիսականներուն բուռն բողոքին վրայ ճառախօսը լռեց ու տեղը նստաւ:

Մոզական լապտերով ցուցադրուեցան Նոր Սեբաստիոյ զանազան մասերը: Երկրորդ խօսողը եղաւ Թադէոս Աճէմեան որ բացատրեց Միութեան նպատակը: Ցետոյ նախագահը աճուրդի դրաւ Մուրատի ու Անդրանիկի մեծադիր նկարները ու յորդորեց որ Սեբաստացին երբեք չմոռնայ իր յեղափոխական զաւակներուն յիշատակը:

Ժողովուրդը աճուրդի մասնակցեցաւ լայն չափով ու գոյացաւ նշանակելի գումար մը: Ցետոյ հանդիսականներուն բաժնուեցաւ Կաղանդի նուէրներ:

Ն. Արծրունի

ԵՐԶՆԿԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Երզնկայի Հայր. Միութեան հանդէս-խնճոյքը տեղի ունեցաւ ուսուական զաղթականութեան դպրոցի սրահին մէջ: Ներկայ էին Մարսէյլի Երզնկացիները: Վարչութեան նախագահը քանի մը խօսքով բացատրեց Հայր. Միութիւններու նպատակը որ է կանգուն պահել հայութիւնը օտար հողերու վրայ: Նուագախումբը նուագեց «Սարերի վրով գնաց»: Ջութակահար Գ. Կարպիս Գօզոսեան մէջ ընդ մէջ մեներգեց «Այադեազ», «Տըլէ եաման», «Միրուհին» եւ «Նոր տարին»: Ցետոյ վարչութիւնը կազմեց բոլոր հանդիսականները կազմելով լի Թաշկինակներ, որ կնքուած էին Երզնկայի Հայր. Միութեան կնիքով: Գ. Ա. Շէջմանեան առաջարկեց որ ներկաններն ալ իրենց պարտականութիւնը կատարեն եւ վճարեն տասը ֆրանք: Բոլորին մասնակցութեամբ գոյացաւ 238 ֆրանք: Ցետոյ ամերիկեան աճուրդի դրուեցաւ Վարչութեան պատրաստած աւանդական խմորեղէնը եւ գոյացաւ 349 ֆրանք: Իսկ պիւֆէէն գոյացաւ 208 ֆրանք, փոխարէն՝ 92 ֆրանքի. ընդհանուր մուտք՝ 839 ֆրանք:

Կ'արժէ գնահատել Վարչութիւնը ինչպէս եւ նուագախումբը որ հանդէսի միջոցին երբեք թուրքերէն չնուագեց: Ամէն ինչ անցաւ շատ խաղաղ: Լսեցինք հայկական, եւրոպական եւ կովկասեան եղանակներ: Հանդէսին փայլ տուաւ Գ. Ցարութիւն Գասիկով, իր կովկասեան պարերով, ինչպէս եւ ուրիշներ:

Այս առթիւ պիտի թելադրէինք որ Վարչութիւնը նկատի ունենայ տիրող տագնապը, ամսականները զանձէ ամէն ամիս, որպէսզի հայրենակիցները չյետնաւորուին:

Ս. Մ. Երզնկացի

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՍԵՄԻՆ...

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Ցուսաբեր» կը նկատէ (2 յունուար).

— «Տարիները մեզ հայրենիք չբերին, սակայն անպատուղ չանցան հայրենիքի համար: Ցարուէ տարի ցեղը այժ ու կորով կ'ամբարէ, որ մը մարդկութեան երեսին նետելու համար իր մեծ ողորմութիւնը՝ Նանսէնեան անցաթուղթը, զայն իր բազուկով հայրենիքի վերափոխելու համար:

Կայր չենք խոստնալու համար, որ նաեւ այսօր, նոր տարուան սեմին, ծանր, եղերականօրէն ծանր է մեր ցաւատանջ ցեղին վիճակը:

Բայց ի՞նչ էր մեր վիճակը 1920ին:

Եւ ի՞նչ մանաւանդ... 1915ին:

Այդ սեւ ու արիւնոտ օրերուն երազ կարող է նկատուիլ 1930ը, որմէ այնքան գժգոհ ենք այսօր:

Շուրջ երկու տասնամեակ առաջ Թուրքիան 2,300,000 քառ. քիլ. տարածութիւն ունէր, մօտ 40 միլիոն ժողովուրդով: Այս «յաղթական» դաշտը, որ բիւր վէրքերու մէջ կը դալարի այսօր, հազիւ կարողացաւ 700 հազար քառ. քիլ. տարածութիւն պահել, տասնեւլագոյնը 10 միլիոն ժողովուրդով:

Եւ այս 16 տարիներու ընթացքին ան անկարող եղաւ 16 քար քով-քովի բերել այն հողերուն վրայ, ուր մեր ցեղի հազարամեայ յիշատակները կան:

Մե՜րն է Հայրենիքը. Հաւատանք այս ճշմարտութեան:

Այս կէտին մէջ անվերաքննելի է պատմութեան դատավճիռը: Թող երբե՛ք կասկած չունենանք նաեւ այս մասին:

Հա՛յ արօրը պիտի հերկէ այն հողերը, որոնք թափուր են այսօր:

Եւ այն անեզ զառածարտին մէջ, որ կը մղէ Արեւելքի ընտրելագոյն ցեղը զարհուրելի զազանին դէմ, յաղթանակը մե՛րը պիտի ըլլայ եւ ոչ իրենը:

Այս հաւատքով ղիմաւորենք Նոր Տարին»:

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ցաւով կը լսենք մահը Գ. Եղուանդ Բաշալեանի — եղբայրը Գ. Լեւոն Բաշալեանի — Գահիրէի մէջ: Գ. Եղուանդ Բաշալեան երկար տարիներէ ի վեր պաշտօն կը վարէր Եգիպտոսի փարոսներու ընկերութեան մէջ եւ լաւ անուն մը շահած էր:

Մեր ցաւակցութիւնները:

Լուսնի Արուեստի

Յորեքշաբթի օր նկարիչ Ս. Խաչատրեանի աշխատանոցը այցելեցին Տէր եւ Տիկին Berthelot, ընկերակցութեամբ թէհրանի ֆրանսական դեսպանին տիկնոջ եւ ամբողջ մէկ ժամ տեղեկութիւններ քաղեցին:

Հայ նկարչին պարսկական նկարահանդէսը պիտի բացուի Փետր. 23ին Musée Guimetի մէջ, հովանաւորութեամբ Պարսկաստանի պալատական նախարար Թիմուրթաշի եւ Պարսից դեսպանի, Գեղարուեստից նախարարութեան խորհրդական M. Jean Louvre թանգարանապետ M. Mémanի եւ M. Berthelotի եւ ...

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՐԿԻՆԵՔ, օրական Գ. Ա. Միութեան, Գ. տարի Թիւ 25, Յոբելեան թուանդակութեամբ.—

Մեր սերունդը՝ խմբ., Վահագնեան պարոց՝ Ազատեանի, Թերականական՝ Յ. Անասեան, Մեր քայլերգը՝ (Նոթա), Բանաստեղծութիւն՝ Տէր Միքայէլեան, Հէքեաթ՝ Ն. Նարդունի, Բաշն Թաթուլ՝ Ս. Պալասանեան, Պատմ. Հայաստանի աշխարհագրութիւնը՝ Հ. Եփրեմ Ցագըճեան, Որբե՛ր, զուրպան ձեզի՝ Ն. Մոմճեան, Որբութիւն՝ վէսպէր, Ո՞ւր են որբերը (մամուլ):

Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտասահման 1.5 տոլար: Դիմել Ս. Գաբրիէեան, 11 Ave. Philippe Auguste, Paris.

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ (իր կեանքն ու գործունէութիւնը) Կազմեց Թ. Ազատեան: Ա. հատոր: Հրատ. «Կոմիտաս» Օրէնսդրական Պոլսոյ Ցանձնախումբին: Գին 100 դրուշ: (Շուտով լոյս կը տեսնէ նաեւ Բ. հատորը):

Թուրք հանրային պարտքերը

Սարաճ Օղլու Փարիզ կուգայ

ԷՆԳԻՐԻ, 17 յունուար.— Լաւատեղեակ շրջանակներ կը ճաւաստեն թէ Նախկին ելմտական գործավարը, Սարաճ Օղլու եւ Նուրուլլահ պէյ վաղը կը մեկնին դէպի Նիւ-Եորք: Պիտի անցնին Փարիզէն, ուր բանակցութիւններ պիտի կատարեն Թուրքիոյ պահանջատէրերուն հետ, փոփոխութիւն մը մտցնելու համար Փարիզի համաձայնութեան մէջ: Պիտի առաջարկեն զեղչել պարտքի գումարը եւ հետեւաբար տարեվճարները: Եթէ այս հիման վրայ համաձայնութիւն գոյանայ, նոյնպէս պիտի առաջարկեն 1939ին յետաձգել տարեվճարները:

Քիւրտ պետ մը անձնատուր Իրանի

Քիւրտ հրոսապետ Սիմքօ Ճաֆֆար Սուլթան որուն ցեղախումբը երկար ատեն գիծադրեր էր պարսիկ զօրախումբերուն՝ իրաքեան սահմաններուն վրայ, յանձնուեցաւ Իրանի կառավարութեան:

Յետաձգում Լօզանի ժողովին

Լոնտոնի լաւատեղեակ շրջանակները այն կարծիքը կը յայտնեն թէ եթէ Լօզանի ժողովը յետաձգուի, պիտի թելադրուի վճարման կար ատեւ պայմանաժամ մը տալ Գերմանիոյ:

Այս թելադրութիւնը թոյլ պիտի տայ խորհրդաժողովին որ աւելի ուշ գումարուի, շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ:

Տակաւին յայտնի չէ սակայն թէ, այս յետաձգման առաջարկին ի՛նչ ընդունելութիւն պիտի ընէ Անգլիոյ կառավարութիւնը, քանի որ անոր տեսակէտը պիտի յայտնուի միայն ժողովին մէջ:

Ամերիկեան բազմաթիւ երեսփոխաններ դէմ արտայայտուեցան պատերազմական պարտքերու վճարման նոր յետաձգման մը:

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Ռանկունէն տրուած լուրերու համաձայն, ոստիկանական եւ զինուորական ջոկատ մը յարձակած է ըմբոստներու բանակատեղիի մը վրայ: Ըմբոստներէն սպաննուած են 3, վիրաւորուած 7: Ոստիկանութիւնը գրաւած է ութ ռումբեր, երեք թնդանօթներ եւ մեծաքանակ փամփուշտ:

Ցատուկ դատարանը մահուան դատապարտեց 3 հոգի, որոնք մեղադրուած էին թէ մասնակցած են թարրա վատիի խռովութեանց. Ուրիշ չորս ըմբոստներ դատապարտուեցան ցկեանս աքսորի:

— Ոսկիի արտածումը արգիլելու համար, հնդիկ ազգ. խորհուրդը մեծ աշխատանք կը թափէ: Հակառակ ասոր սակայն, 2 միլիոն 737 հազար անգլիական ոսկիի արժէքով մետաղ ղրկուած է արտասահմանէն: 1 միլիոն 382 հազար ոսկի աւելի քան նախորդ առաքումը:

— Կանտիի կինը դատապարտուեր էր վեց շաբաթ բանտարկութեան: Այս թեթեւ պատիժէն դժգոհ, ցիկին կանտի գրեց զինքը դատապարտող դատաւորին, որ աւելի խիստ պատիժ մը տայ:

— Քարաչիի մէջ, ամէն աղանդի եւ դասակարգի պատկանող բազմաթիւ երեւելիներ, առեւտրականներ, դրամատէրներ, բժիշկներ եւայլն, ներկայ եղան բացման հանդէսի մը, որ կազմակերպուած էր «Հնդկական արտադրութիւններ գնելու ընկերակցութեան» կողմէ: Այս ընկերակցութիւնը նոր կազմակերպուած է հնդիկ խորհուրդին կողմէ, քաջալերելու համար հնդկական արտադրութիւնը:

Նախագահը յայտնեց թէ ընկերակցութիւնը չի հետապնդեր որ եւ է քաղաքական նպատակ եւ թէ պիտի գործէ միայն տնտեսական ու ելմտական գետնի վրայ:

Զէնքի մաքսանենգութիւն

Կարմիր յեղափոխութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն հեռաձայնուած լուրը կը հաղորդէ.— Ատենէ մը ի վեր, գրեթէ կը շշէր թէ Թուրքիայէն եկող եւ Գոստանցա հանգրուանող նաւեր զէնք եւ ռազմանիւթ կը փոխադրեն Ռուսիա: Վերջերս, ռումանական ծովակալութիւնը լուր ստացեր էր թէ յունական նաւ մը որ կը բանէր ի հաշիւ Ռուսիոյ, զէնք կը փոխադրէ: Անմիջապէս որ այս նաւը մտաւ ռումանական ջուրերը, երկու մարտանաւեր զայն կեցուցին. յունական նաւուն մէջ կատարուած խուզարկութիւն մը երեւան հանեց ռազմաթիւթ, թնդանօթներ եւ պայթուցիկներ, մինչ նաւուն արձանագրութեան տետրակին վրայ, փոխադրուած բեռը ցոյց կը տրուէր իբր տարբեր ապրանք:

Ամբողջ բեռը արգելքի տակ դրուեցաւ, հակառակ նաւապետին բողոքին:

Գոստանցայի մէջ, երեւան հանուած է խորհրդային լրտեսական ընդարձակ կազմակերպութիւն մը: Ձերբակալուած լրտեսներուն մէջ կայ յունական նաւու մը հրամանատարը:

Այս լրտեսական կազմակերպութիւնը կարծուածէն շատ աւելի մեծ գործունէութիւն մը ունեցած է:

Թէեւ իշխանութիւնները չափազանց գաղտնի կը պահեն քննութեանց արդիւնքը, սակայն արդէն 18 անձեր ձերբակալուած են: Ցոյն նաւապետին հետ ձերբակալուած է նաեւ իր քարտուղարուհին, որ ցարական բանակի զօրավարի մը աղջիկն է:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Երկաթուղիի արկածներ.— Մոսկուայի մէկ արուարձանին, Քօզինոյի կայարանին մէջ պատահած երկաթուղիի արկածին զոհ գացած են 68 հոգի: Վիրաւորուած են 130 անձեր: Երկաթուղային 11 պաշտօնեաներ դատի քաշուած են, իբրեւ պատասխանատու:

Փարիզ-Ապպվիլ գծին վրայ, կառախումբ մը գծէն դուրս ելաւ, Սէն-Ժիւստ կայարանին մօտերը: Առաջին երկու կառախումբերը քանդուեցան ամբողջութեամբ: 10ի չափ սպաննեալներ կան եւ 15 վիրաւորներ:

Քուրանի շատ հազուագիւտ ձեռագիր մը անյայտացած է Երուսաղէմի մէկ մզկիթէն: Այս ձեռագիրը, որ 800 տարուան հնութիւն ունի, կ'արժէր 20 հազար անգլ. ոսկի:

Խնկունութեան թուղթերու մեծ գեղծարարութիւն մը երեւան հանուեցաւ Թուլուզի մէջ: Բազմաթիւ օտար բանտարկներու տրուած ինքնութեան թուղթեր՝ ճարտարօրէն կեղծուած էին:

Տասնեակ Ֆրանսացիներ եւ օտարականներ ձերբակալուած են ցարզ:

Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահութեան իր թեկնածութիւնը պիտի դնէ, կ'ըսուի, նախկին գահաժառանգը:

Երկրաշարժ.— Երկրաշարժի ուժգին ցնցումներ տեղի ունեցան Նախորդ գիշեր, Մանչեսթըրի հիւսիս-արեւմտեան կողմը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տաճատ Յակոբեանները, իրենց մօր անուն՝ Սառա, հօր անուն՝ Մանուկ: Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանակին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը:

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Գ. Յակոբեանին. 14 Rue Ortolan, Paris: Ճշգրիտ լուր տուողին 300 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր:

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Գ. Տէքիրմէնճեան կը փնտռէ իր զաւակը Գէորգ Տէտէ Տէքիրմէնճեանը Եօզկատի Չաթ գիւղէն: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Garabed Djandjikian Chemin de Marmode, Villmomble (Seine) France.

Ուշադրութիւն

Ֆրանսայի մանաւանդ Նիսի շրջանի հայ հողատէրերը եթէ կ'ուզեն իրենց հողերէն արդիւնաւորուիլ, կամ իրենց վիլլաներուն կամ բնակարաններուն շուրջը գեղեցիկ պարտէզներ ունենալ, թող դիմեն՝ ԱՌԱՔԵԼ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ, մասնագէտ երկրագործութեան եւ պարտիզպանութեան բոլոր ճիւղերուն: Ունի 25 տարուան փորձառութիւն: Հասցէ՝ Arakel Nersessian, Boulevard de la Madeleine No 77bis, Villa Andrée, Nice. A.-M.

Հասցէի փոփոխութիւն

ԲԱՐԹՈՂ Ա. ՔՀՆՑ. ԹԱԳՂ...

32 Bld. de la République ...

(S. et O).

Imp. A. DER (Agopian

17, Rue Damesme, Paris (1..

Le Gérant H. STEPHA...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (128)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

13.- ՎԷՃ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

Երբ պաշտօնատեղիս հասայ, կանչել տուի ոստիկանական տեսուչը:

— Հիմա Կալաթայի Հայոց եկեղեցիին դրան առջեւ եւ շուրջը ոստիկաններ պիտի լեցնէք: Այնպէս որ ոչ ոք կարենայ փախչիլ եկեղեցիէն:

Հրամանը տալէ յետոյ, անձամբ գացի Պատրիարքին տունը: Սպասաւորին ըսի, որ Պատրիարքին լուր տայ թէ ոստիկանական նախարար Նազըմ փաշա այցելութեան եկած է:

Պատրիարքը մինչեւ դուռը զիս դիմաւորելու եկաւ, զուարթ դէմքով մը:

— Հրամմեցէ՛ք փաշա, բարի եկաք, բարի եկաք:

Եւ ձեռքերկելով զիս իր սենեակը տարաւ: Նստած չնստած՝ առաջին անգամ ինք խօսիլ սկսաւ.

— Փաշա՛, ինչո՞ւ հոգ կ'ընէք: Դատարկապորտ Մուրատին համար այդքան խուճապ աւելորդ չէ՞: Հասարակ, անարժէք մարդ մըն է:

— Ես հոգ չեմ ըներ, որ եկեր եմ: Եկայ միայն գիտնալու թէ ինչ պատճառ կայ, որ դուք հոգ կ'ընէք: Ի՞նչ է պատճառը, որ խուճապի մատնուեր էք եւ չէք ուզեր կառավարութեան յանձնել հասարակ մարդ մը, դատարկապորտ Մուրատը:

— Ո՛չ, փաշա՛, եթէ ոստիկանները եկեղեցի մտնեն Մուրատը ձերբակալելու համար, փորձանք մը կը պատահի, թերեւս Մուրատ անիր մը կը զարնէ, այդ է որ կը մտածեմ:

— Ուրեմն Մուրատ հասարակ դատարկապորտ մը չէ, այլ վտանգաւոր մէկը, ոճրագործ մը: Մեր ոստիկանները մահէն վախցող-մարդիկ չեն: Եւ յետոյ, ձեզի ի՞նչ թէ յարձակման կ'ենթարկուին մեր ոստիկանները: Լաւ, թող ոստիկանները եկեղեցի չմտնեն, եկեղեցիին ծառաները բռնելով Մուրատը, թող զայն բերեն մինչեւ դուռը եւ յանձնեն ոստիկաններուն դրնէն դուրս:

— Ամա՛ն, փաշա՛, ի՞նչ կ'ըսէք: Մուրատ ապստամբին մէկն է: Եկեղեցին արիւնով կը ներկէ, ըլլա՞յ բան է ձեր ըսածը:

Այլեւս կարենցուցի պագարիւնս: Ուզեցի բռնել սա Պատրիարքին մօրուքէն եւ ոտքով լակոտը.— կեանքիս մէջ երբեք ասկէց աւելի անզգալի փափաք չեմ ունեցած: Այնքան անհրաժեշտ ու անխուսափելի թուեցաւ ինծի այդ բոպէին: Պահ մը ապշած իրեն նայեցայ: Պատրիարքը նայուածքիս ու գունափոխութենէս հասկցաւ կացութիւնը եւ վախցաւ: Եւ մեղմ ձայնով մը ըսաւ.

— Ի՞նչ կ'ըլլայ, փաշա՛, Աստուծոյ սիրոյն, մի՛ նեղուիք. պէտք եղածը կ'ընենք:

Հոգեկան մեծ ճիգով մը կրցայ պաղարիւնս գտնել, սիկար մը վառեցի, շունչ մը առի եւ ըսի.

— Լա՛ւ, Պատրիարք էֆէնտի, լա՛ւ, քիչ առաջ կ'ըսէիք թէ Մուրատը հասարակ դատարկապորտ մըն է, եւ կը նեղանայիք ինծի, որ հոգ կ'ընեմ, իսկ հիմա կ'ըսէք թէ Մուրատ ապստամբ եւ անզուսպ ոճրագործ մըն է, որ կրնայ եկեղեցին արիւնով ներկել: Այլեւս կ'ուզեմ վերջ տալ այս կատակերգութեան: Եկեղեցին պաշարած եմ ոստիկաններով, այս իրիկուն բանի ուժով պիտի ձերբակալեմ Մուրատը:

— Ներողութիւն, փաշա, հիմա գացէք ձեր պաշտօնատեղին: Ես կէս ժամէն Մուրատը ձեզի կը ղրկեմ, խօսք կուտամ ձեզի:

Բաժնուեցայ: Արդարեւ կէս ժամ յետոյ Մուրատը բերին ոստիկանական նախարարութեան դուռը: Անմիջապէս քանտը նետեցի: Սակայն յաջորդ օրը Պոլսոյն երկրորդ քարտուղարը, Իզզէթ պէյ ինծի կը հաղորդէր Սուլթանին հրամանը, ինչպէս կը պատմէի: «Ձերբակալեալ Մուրատ անմիջապէս խոստովանելով Սուլթանին հրամանով առաջին իսկ առ... թիւ պէտք է փոխադրուի երկրէն»: Եւ այս ոճրագործն ալ ազատ համարձակ մեկնեցաւ միւսներուն պէս, անոնց հետ խռովութեան նոր ծրագիրներ սրճելու համար Թուրքիոյ դէմ:

14.— ՀԱՅ ԿՈՄԻՏԷՃԻՆԵՐԸ ԴԱՐՁԵԱԼ ԱՆԱՏՈԼՈՒ ԿԸ ՄՏՆԵՆ.— ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԷ ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ ԱՌՆԵԼ ՀԱՅ ԿՈՄԻՏԷՃԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Հնչակեան կոմիտէն իր բախտը փորձեց նախ Պոլսոյ, յետոյ Անատոլուի զանազան շրջաններուն մէջ: Պատճառ դարձաւ որ արիւն թափի Պոլսոյ, Վանի, Մուշի, Տրապիզոնի, Պիթլիսի, Էրզրումի, Կեսարիոյ, Զէյթունի, Մարաշի եւ ուրիշ հայաբնակ վայրերու մէջ: Վերջապէս պատճառ դարձաւ բազմաթիւ Հայերու եւ Թուրքերու, ոստիկաններու եւ զինուորներու մահուան, բազմաթիւ տուներու աւերման:

Եւ այս առթիւ Եւրոպայի ու Ամերիկայի հնչակեան թերթերը յաղթանակ յօդուածներ գրեցին թանձրատառ խորագիրներով.

— Կեցցէ՛ Հայաստան եւ հայ ազգը, Անկցի՛ Օսմանեան պետութիւնը եւ Սուլթանը:

Հնչակեաններուն յաջորդեցին Դաշնակցականները, որոնք եւս արիւն թափեցին, եւ աւելի սարսափելի ... գործունէութիւն մը յառաջ բերելու համար ծանր զոհողութիւններ ... թէեւ յաջողեցան Պոլսոյ մէջ ... բել յեղափոխութեան այդ ... երբ դեռ կայծ մըն էր, ... դերձ չկրցան խեղդել ... ծարա այս կոմիտէճիները ... կառակն աւելի կատաղեցան, ... եւս ընդարձակեցին իրենց ... նէութիւնը: Պոլսոյ եւ շրջաններուն մէջ փորձեցին ահաբեկ... տիկանութիւնը սպանութիւններ ... կամ սպառնալով այն հայ ... րերուն ու երեւելիներուն, որոնք ... ուզեր անդամ գրուիլ իրենց ... տէին կամ վճարել պահանջ... փրկագինը:

Եւ սակայն անգամ մը եւս ... ցին իրենց բախտը փորձել ... տոլուի արեւելեան շրջաններուն մէջ:

Վանի, Էրզրումի, Պիթլիսի ... ներէն ազատ կոմիտէճիները ... Ռուսիա եւ Պարսկաստան ... էին. Սալմաստի Հայերուն հետ ... նալով 10 հազարնոց բանակ մը ... մեցին:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԽՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

20 JANVIER 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1781

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԻՍԿԱՏԱՐ ԳՈՐԾ

Գործադրկութեան տագնապին առթիւ Փարիզի Ազգապահինամին հրաւիրած խորհրդակցութիւնը, կիրակի օր, յանգեցաւ կիսկատար ելքի մը։

Դժբախտաբար, հրաւիրողները ոչ նախապէս մշակուած նախագիծ ունէին, ոչ ալ, հաւաքական տեսակէտ։ Կամ եթէ ունէին երկրորդը, չափազանց տարրական բան մըն էր, — մարմին մը կազմել եւ օգնել գործազուրկներուն։

Միշտ անցեալ տարուան պատմութիւնը, երբ Ազգապահինամը 10-15,000 ֆրանք հաւաքելով, բաժնեց-վերջացուց։

Կը թուի թէ հրաւիրողները եւ մասնակցողները տագնապին տարողութեան մասին ալ գաղափար չունէին։

Այսպէս, չպիտի սահմանափակուէին ժամանակաւոր օգնութեամբ միայն Փարիզի եւ արուարձաններուն համար, ինչպէս հաքցուեցաւ եւ ընդունուեցաւ առանց միճաբանութեան։

Ցեռայ, անոնցմէ էր խորական ոգին, կամ մտավախութիւնը։ Հրաւիրեր էին Գաղթականներու Ցանձնաժողովը, բայց մոռացուեր էին միւսը, բուն «օֆիս»ը որ տարիներէ ի վեր կը գրաղի այս գործով 71 Ave. Kleber»

Ձենք ուզեր չար մտքի վերագրել այս թերացումը։ Այլապէս, պէտք պիտի ըլլար եզրակացնել թէ Ազգապահինամն ալ, հակառակ իր նոր կազմին, քաղաքականութիւն կը խաղայ։ Եւ կամ, հակառակ իր կամքին, կան մարդիկ որ կը շարունակեն հին, ամսեղուկ խաղերը։

Առաջադրուած գործը ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ լայն հորիզոն, ուղղամտութիւն եւ հաւաքական աշխատանք։ Եղած-չեղած բոլոր օրկաններն եւ Միութիւնները պէտք է ապարէզ հրաւիրուէին, պարտականութեան կանչուէին, կարելի եղածին չափ սահմանափակելու համար չարիքը, որ կը սպառնայ պաշարել մեր աշխատաւոր բազմութիւնները։

Ժողովին մէջ միամիտ խօսքեր ալ արտասանուեցան, բանուորական շահերու պաշտպանութեան մասին։ Թերեւս բերան փոխանցուած շարադրանք, որոնց միտքը բարի է, բայց դժբախտաբար կապ չունի կացութեան իրականութեան հետ։

Ըսել կ՚ուզէին թէ չարիքին միակ դարմանն է բանուորներուն կազմակերպութիւնը՝ սենտիքաներու կամ գործազուրկներու կոմիտէներու մէջ։ Եւ ուրիշ բանի պէտք չունէին։ Պէտք չունէին, մանաւանդ, «ազգային» կազմակերպութեան, որ կրնայ «վտանգել» իրենց իրաւունքները...

Ժողովը բաւական խելօք էր, եւ համբերութեամբ լսելէ յետոյ այս թերխաս արտայայտութիւնները, յանգեցաւ իր ելքին։

Բայց, կիսկատար ելքի մը, ինչպէս ըսինք։

Արդարեւ, ի՞նչ իմաստ ունի կազմել յանձնախումբ մը, որ,

1. Պիտի զբաղի միայն նպաստ բաշխելով — «եղբայրական անմիջական օգնութիւն»։

2.— Պիտի սահմանափակուի միայն Փարիզի մէջ։

3.— Սահմանափակ է իր կազմով։

4. Եւ սահմանափակ՝ իր առաջադրութեամբ։

Ամիսներէ ի վեր, «Յառաջ»ը կ՚արծարծէ այս հարցը, ոչ միայն Փարիզի, այլեւ եւ մանաւանդ գաւառի համար, որ շատ աւելի դժնդակ պայմաններու մէջ կը գտնուի։

Փարիզի մէջ հազար հասցէ ունին գործազուրկները, ինչպէս բոլոր տառապողները։ Գաւառի մէջ շատ-շատ մատուռ մը, կամ անճար «երեւելի»ներ, որ ոչ լեզու գիտեն, ոչ ալ օրէնք։

Եւ բնական է — թէեւ դժբախտութիւն — որ գաւառի աչքերը միշտ ուղղուած են դէպի Փարիզ։ Դէպի հեռաւոր սուրբերը։

Ու մինչ Փարիզը կը տատանէր, Նորէն գաւառն էր որ, զանազան խորհրդակցութիւններ կատարեց եւ կոմիտէներ կազմեց։

Արդ, կացութիւնը կը պահանջէր կեդրոնական զօրաւոր մարմին մը Փարիզի մէջ, որուն կապուէին գաւառի բոլոր մեծ ու փոքր կոմիտէները, եւ հիմը դրուէր ընդհանուր կազմակերպութեան մը։

Որովհետեւ, չարիքը արագօրէն կը ծաւալի ու կը խորանայ, իսկ տեղական ձեռնարկները խարխուլ սպեղանիներ են։ Այն ինչ որ ընդունուեցաւ կիրակի օրուան ժողովին մէջ, կարելի էր ընել ո՛ր եւ է Ազգապահինամի կամ Նպաստամատոյցի միջոցաւ։

Հարց կայ ոչ միայն անմիջական օգնութեան, այլեւ վարչական դիմումներու, համահայկական հաւաքական ձեռնարկներու։ Նոյնիսկ առանձին դրամանակի մը, որ համախմբէ, կեդրոնացնէ բոլոր ճիգերը եւ վերջ տայ անշատ, կիսկատար, շուարուն գործունէութեանց, ինչպէս կը տեսնենք հիմա։

Կոչից մըն է այս — առարկեն թերեւս։

Բայց չէ՞ որ ամէն լուրջ գործի հիմը կը դրուի ընդհանուր ծրագրի մը համաձայն։

Ի՞նչպէս կ՚ուզեն որ հաւատանք թէ հետզհետէ օրուան պահանջին համապատասխան ձեւ մը պիտի առնէ «Եղբայրական Օգնութիւնը», երբ առաջին օրէն իսկ այնքան ձախող հիմերու վրայ դրուեցաւ։

Հակառակ մեր բոլոր բարիկամեցողութեան, չպիտի կրնանք ծածկել թէ գործազուրկներու պաշտպանութեան, հոգատարութեան խնդիրը կը մնայ բաց։ Գոնէ առկախ։

Ուրիշ խնդիր, եթէ կազմուած մարմինը իրաւասութիւն ունի նոր ի նորոյ ձեւակերպելու ամբողջ գործը, եւ լրացնելու թերիները։

Մենք առաջին օրէն ըսած ենք եւ կը կրկնենք, թէ բանուորները իրենք պիտի գտնեն իրենց փրկութեան ճամբը, ներքին կազմակերպութեամբ փոխադարձ օգնութեան ձեռուկներով, արհեստակցական միութիւններով եւն.։

Շատ քիչ խորհուած է այս ուղղութեամբ։ Բայց նոյնիսկ այդ պարագային, անհրաժեշտ է կեդրոնական կազմակերպութիւն մը, ամբողջ գործին ղեկավարութեան համար։ Քանի որ կը գտնուինք ոչ միայն տնտեսական աղէտի մը, այլեւ վարչական-քաղաքական անակնկալներու առջեւ։ Քանի որ չունինք միացեալ, կեդրոնական հասցէ մը, ուր դիմէին բոլոր անճարները։

Երանի՜ թէ մենք սխալած ըլլայինք, եւ Ազգապահինամին ձեռնարկը դառնար ոչ թէ կիսկատար գործ մը, ողորմութիւն բաշխելու սահմանուած մեքենայ մը, այլ բուն կորիզը մեր հասկցած կազմակերպութեան։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇԻՏԱԿ ԽԱՂԱՆՔ

Կիրակի օր, տեղի ունեցաւ Փարիզի Ազգապահինամին հրաւիրած ժողովը՝ խորհրդակցելու համար անգործութեան մասին։

Հրաւիրեալներուն մէջ կան եղեր Հօկի ներկայացուցիչներն ալ։

Ստիպուած ենք հարց տալու հրաւիրողներուն։

Իբրեւ ի՞նչ հրաւիրած են Հօկը՝ իբր որ եւ է միութի՞ւն, որ ինչպէս միւսները, քաղաքական չէ։

Այդ պարագային, պարտաւոր են մեզ բացատրելու թէ իրենց համար, ո՞ւր կը սկսի եւ ո՞ւր կը վերջանայ քաղաքականը։

Եւ կամ խոստովանելու թէ իրօք, տարիներու փորձէն յետոյ ալ, կ՚անգիտանան անոր ինքնութիւնը։

Կամ աւելի լաւը։ Հրաւիրած են պարզապէս գիտնալով որ Հօկի մարդը պիտի երթայ պառակտելու, քանդելու եւ ցրուելու իր փորձերը խաղալու։

Սակայն, վստահաբար գիտենք թէ հրաւիրողները չեն անգիտանար այդ կազմակերպութեան քաղաքական նկարագիրը, անոր ուրոյն տեսութիւնները եւ գործունէութիւնը, որոնք էապէս կը դրժեն գաղութին անմիջական շահերը։

Եթէ գիտեն, ապա ուրեմն, ինչո՞ւ նաեւ չեն հրաւիրած քաղաքական այն կազմակերպութիւնները,— Դաշնակցութիւն, Ռամկավարութիւն եւ Հնչակեաններ—, յամենայն դէպս, շատ աւելի գիտակից գաղութին շահերուն, քան Հօկը եւ անոր ներկայացուցիչները, որոնք անմիջական օգնութեան հարցին մէջ իսկ՝ միջազգայնութիւն կը խաղան....։

Կազմակերպիչները՝ որոնք ալ ըլլան — կուսակցական թէ Թունդչեզոք — առնուր եկած է վերջապէս որ շիտակ խաղան։ Որովհետեւ, յանուն չէզոքութեան, հեռու պահել այն տարրերը որոնք կրնան գործ կատարել, եւ ձեռք տալ անոնց, որոնք գիտեն թէ պառակտելու եւ քանդելու կը ծառայեն, ըմբռնելի քաղաքականութիւն չէ... մանաւանդ Ազգապահինամի չէզոքներուն կողմէ։

Օրուան տագնապը ամէն ատենէ աւելի պէտքը շեշտեց հայ զանազան կազմակերպութիւններու գործակցութեան։

Բայց, եթէ իրօք սրտցաւութիւն կայ, եթէ իրօք, դրական օգտակար լուրջ մտադրութիւն կայ, գործակցելու պիտի հրաւիրուին միմիայն անոնք — առանց որ եւ է տեսակի խտրութեան — որ կ՚ուզեն եւ բան մը կրնան ընել։

Մ. Ե.

Հնդկաստանի կացութիւնը

Փոխարքային խիստ հրամանագրերը եւ անոնց կէտ առ կէտ գործադրութիւնը չափազանց դժուարացուցած են հրապարակային ցոյցերն ու կանտիական շարժման արտայայտութիւնները։ Սակայն խռովութիւնները անպակաս են եւ հնդկական սահմանադրութիւնը խաղաղ մթնոլորտի մէջ մշակելու աշխատանքները կը դժուարանան։ Այս տեսակէտով, Հնդկաստանի կառավարութիւնը տրամադիր է բանակցութիւններ վարելու, պայմանաւ որ Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդը հրաժարի իր միահեծան կուսակցութեան ընթացքէն եւ ներկայանայ ուրիշ կուսակցութեան հաւասար իրաւունքներով։

— Գոյպէյի մէջ բախումներ տեղի ունեցան ոստիկաններուն եւ ազգայնական կամաւորներուն միջեւ։ 20ի չափ անձեր վիրաւորուեցան։ Ոստիկանները բերելով յարձակում գործեցին եւ ձերբակալեցին 50ի չափ անձեր։

Փունայի մէջ ձերբակալուեցան քանի չափ յեղափոխականներ, որոնց մէջ կան երկու կիներ։ Կիներէն մէկը դատապարտուեցաւ մէկ տարի բանտարկութեան։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՎԻԷՆԻ ԱՐԻՒՆԱՀԵՂ ՄԻՋԱԴԷՊԸ

Ռամկավարներու ցխուր եղոյթը

Վիէն բնակող Հայերու կռիւին մանրամասնութիւնները հաղորդեր էինք երէկ, լուրը քաղելով Ֆրանսական թերթերէ։ Ստորեւ, Վիէնէն գրուած սեփական թղթակցութիւն մը, որ կը յայտնէ կռիւին ներքին ծալքերը եւ յստակօրէն երեւան կը բերէ այս գարշելի խաղքութեան պատասխանատուութիւնը։

ՎԻԷՆ, 18 Յունուար.— Իրապէս տխուր միջադէպ մը տեղի ունեցաւ Վիէնի մէջ։ Կրկնապէս վրդովեցուցիչ՝ որովհետեւ գործադրկութեան այս անձուկ օրերուն, պատճառ կրնար դառնալ հայ ընտանիքներու թշուառութեան ու յետոյ կրնայ բարոյալքել այս խաղաղ աշխատաւորութիւնը։

Ահա՛ դէպքը։ Զարաշահելով տարիներէ ի վեր քայքայուած Ազգ. Միութեան մը կնիքը, Ռամկավարները չորս տարիէ ի վեր կը գործածէին գործատէրի մը կողմէ (H. Pellet) ամբողջ հայ գաղութին տրամադրուած ընդարձակ սրահ մը, խաբելով թէ՛ գործատէրը եւ թէ՛ հասարակութիւնը։ Մինչեւ այն ատենան, որ փոխանակ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կամ այլ կազմակերպութեանց դրան տրամադրելու, փորձ ըրած են սրահը տալ նոյն իսկ Հօկին, որ տանէ խորհրդայնացման տարեդարձը։ Այս չարաշահութեան մէջ՝ քաջալերուած են նաեւ իրենց ղեկավարներէն, Գ. Արշակ Չօպանեան վերջերս այցելած է գործատիրոջ, դրան թիւրիմացութեան ճամբելու յատուկ գիտաւորութեամբ, առանց մտածելու, որ կրնան աւրիչներ ալ գալ ու երեւան հանել ճշմարտութիւնը։

Ինչ որ պատահած է։ Գործատէրը այս անգամ լուսաբանուած, եւ կ՚առնէ բանալին ու կը խոստանայ նոյն իսկ, իրենց ըրած ծախքերը հատուցանել, հակառակ անոր, որ արդէն վաղուց ծախքերնին հանած էին։ Ու ահա՛ ազգի ծաղկանց ճամբուն տեղի ունենալիք գասախօսութեան մը առթիւ Հ. Արիս վարդապետ Վարդանեանի կողմէ, բանալին կը յանձնէ իր հին գործաւորներէն, մեր ընկեր Գրիգոր Ալոյեանի։ Ահա՛ այս ընկերոջ վրայ է որ Ռամկավարները վատաբար ու բազմութեամբ կը յարձակին, մինչեւ որ մեր ընկերները իմանալով վրայ կը հասնին։ Այս անգամ սակայն այս նորելուկ հերոսները խոյս կուտան նոյն վատութեամբ, որով նախայարձակ եղած էին։

Կ՚ըսուի որ չորս վիրաւորներ ունին, որոնք ծանաւոր գիտումով գործի չեն գացած երկուշաբթի առաւօտ։ Մեր ընկերներէն Գրիգոր Ալոյեան, որ թէեւ վէրքեր ստացած է գլուխէն, յարձակման ենթարկուած ըլլալով կռնակէն, այսուհանդերձ գնաց աշխատանքի։

Վիէնի նախկին քաղաքապետը ստանձնած է ընկերոջ պատին պաշտպանութիւնը։ Միւս կողմէ Հ. Արիս Վարդանեան, տեսակցութիւն մը ունեցած է գործատիրոջ հետ, որպէս զի այս առթիւ որ եւ է արձակում չըլլայ։

Ցիտսր բարքեր ու տխուր մարդիկ, որ անընդհատ կը շահագործեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրամը համբերութիւնը։

Հակառակ այս բոլորին եւ միայն նկատի առնելով թշուառութիւնն եւ երկրէն արտաքսումը, որ կրնայ սպառնալ իրենց, Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէի ներկայացուցիչը այսօր ծանաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Վիէնի քաղաքապետին հետ, որ իր եւ ծերակուտական Գրըներէի կողմէ խոստացաւ ամէն ջանք աշխատիլ, որ որ եւ է հայ աշխատաւոր երկրէն չարտաքսուի այս առթիւ։

Աւելորդ է անշուշտ աւելցնել, որ տեղական Ֆրանսական թերթեր, խեղաթիւրելով միջադէպը, պատրուակ գտան կրկին սեղծումներ պահանջելու օտար բանուորներու դէմ։

ՖԻՔՍԻ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԸ ՊԱՇԱՐՈՒԱԾ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Գաղթականներու բշուառութիւնը

«Նոր Օր» կը գրէ (15 յունուար) —

Հարիւրէ աւելի ոստիկաններ պաշարման տակ առած են Ֆիքսը, պարպելու համար այն խրճիթները որոնց մէջ նոր գաղթականներ տեղաւորուած են։ Ներքին գործոց նախարարութենէն հրահանգ տրուած է ամէն գնով օրէնքին հեղինակութիւնը յարգել տալ։

Շատ կը ցաւինք որ հիւղակներու խնդիրը այս ձախող դարձուածքը ստացաւ. խումբ մը հայ համայնավարներու տխմար գրգռութեան պատճառաւ։ Եթէ չպատահէր Ֆիքսի ծանօթ դէպքը, ամէն կարելիութիւն կար ի նպաստ մեզի լուծել տալու խրճիթներու խնդիրը։

Վերջին պահուն կը տեղեկանանք թէ այսօր հիւղակներէն դուրս նետուած գաղթականներուն վիճակը աննկարագրելի է։

Կնոջ ցուրտ, անօթեւ ու ցեխ. անկողին, կարասի. վերմակ, կահ կարասի թրջուած, կիներ ու երախաներ դողահար վիճակի մէջ։ Մեծ մասը եկեղեցի եւ վարժարան լեցուեցան։ Վարժարանը փակուեցաւ։

ՖԻՔՍԻ ՄԻՋԱԴԷՊԷՆ ՅԵՏՈՅ

Յոյն նախարարին զեկոյցը

Յունաստանի խնամատարական նախարար Գ. Եասոնիտիս, յունական թերթերու տրուած զեկոյցով մը, կը ճշդէ Ֆիքսի գաղթակայանին միջադէպին պարագաները։

Նախարարութիւնը ամիս մը առաջ չահագրգռուող Հայերուն տեղեկացուցած էր թէ՛ ոչ մէկ պարագայի տակ թոյլատրուած է մեկնողներու պարպած տուներուն երրորդներու ծախուիլը։

Այս որոշումը շահագրգռուողներուն հաղորդուեցաւ մանաւոր յայտարարութիւններով, որոնք գաղթակայանին պատերուն վրայ փակցուեցան, ինչպէս նաեւ մունետիկներու միջոցով յունարէն, հայերէն եւ թրքերէն լեզուներով յայտարարուեցան որպէսզի վերջէն չառարկուի թէ յունարէն չգիտնալով նախարարութեան որոշումը կ՚անգիտանային։ Գաղթական մարմինը նոյնպէս չէ թերացած, իր օրկաններուն միջոցով, այդ որոշումը հաղորդել Հայերու վարիչներուն։

Հակառակ այս ամէնուն Հայերը իրենց տնակները ծախեցին ուրիշներու որոնք դանէ մասամբ Մակեդոնիոյ ներքնամասէրէն բերուած էին։

Նշանակելի պարագայ մըն է որ այդ բնակարանները կամ պետութեան ծախքով եւ կամ իրենց իսկ Հայերու կողմէ շինուած էին բռնագրաւուած հողամասերու վրայ, որոնց համար կառավարութիւնը ամէն տարի հարիւր հազարաւոր դրախմի վարձք կը վճարէ։

Երբ ոստիկանութիւնը ուզեց կամայականօրէն տնակներու մէջ մտնող

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

Խնմութեան թուղթերուն պայմանաժամը

Ծերակուտական Շապարօ վերջերս հարցուց ներքին նախարարին.

— Համաձայն 20 յունուար 1928ին եւ 10 յուլիս 1929ին տրուած որոշումներու, օտարականներու ինքնութեան թուղթերը երկու տարի պայմանաժամ ունէին, եւ երկու տարուան այդ պայմանաժամը պիտի հաշուուի ինքնութեան թուղթերը տրուած թուականէն։ Արդ, 20 յունիս 1929ին տրուած ինքնութեան թուղթ մը ե՞րբ պէտք է փոխուի։

Նախարարը պատասխանեց,

— Բոլոր այն ինքնութեան թուղթերուն համար, որոնք տրուած են 10 յուլիս 1929էն առաջ, տարիները կը հաշուուին տարեսկիզբէն, այսինքն այդ ինքնութեան թուղթերուն պայմանաժամը կը սկսի 1 յունուարին եւ կը վերջանայ յաջորդ տարուան դեկտեմբեր 31ին։ Իսկ ինքնութեան նոր թուղթերուն պայմանաժամը՝ երկու տարին պէտք է հաշուել օրը օրին, այսինքն տրուած օրէն սկսեալ երկու տարի։

Սովը Իզմիրի շրջանին մէջ

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ ԽՈՏ ԿՈՒՏԵՆ

Թուրք թերթերէն առնելով, գրած էինք թէ հազարաւոր անձեր անօթութեան մատնուած են Ուռլայի շրջանին մէջ (Իզմիր), ծխախոտի բերքը ծախուած չըլլալով։

Այս առթիւ Պոլսէն կը հեռագրեն Լոնտոնի «Օպզըրվըր»ին (18 յունուար)։

— Եղերական բան մը կայ այն սովին մէջ ուր այժմ կը գալարուի Ուռլայի շրջանին ժողովուրդը։ Հակառակ ծխախոտի առատ բերքին, որ երբեմն հարստութիւն եւ բարօրութիւն կը նշանակէր, ժողովուրդը աննկարագրելի տառապանքներու մատնուած է։

Բացարձակապէս կը պակսին հացն ու ալիւրը, ու մինչ ծխախոտի անվերջ հակեր կը սպասեն գնորդներուն որոնք չեն գար, ծխախոտի մշակները հարկադրուած են ուտել ինչ որ կրնան գտնել։ *Ցանկալի իրենց գտածն ու կերածը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ջուրի մէջ խաշուած վայրի խոտ։* Շրջանին միւս գլխաւոր բերքն է գինին, բայց անցեալ տարուան խաղողի հունձքը փճացաւ հիւանդութեան հետեւանքով։

Անատոլուի մէջ սովը հազուադէպ բան չէ, եւ ընդհանրապէս հետեւանք՝ երաշտութեան կամ նման պատահարի մը, ինչպէս եւ պահեստներու չգոյութեան։ Այն ատեն գիւղացիները կ՚երթան իբրեւ բանուոր ծառայել հարեւան շրջաններու մէջ, կամ իբրեւ ծառայ եւ բեռնակիր։ Այդպէս եղաւ Գոնիայի մէջ, քանի մը տարի առաջ։ Այս կարգի թշուառութիւն երբեք չէ պատահած արտածման ձախողման պատճառով, որովհետեւ Թրքական ապրանքները միշտ յաճախորդ գտած են արտասահմանի մէջ։ Այս անգամ, երկրին մէջ տիրող ընդհանուր տագնապին հետեւանքով, սովահար գիւղացիները դժուար թէ կարենան գործ գտնել ուրիշ վայրերու մէջ։

Ոսկի կը շինէ

Լեհ գիտնական մը, Ցունիքովսկի, որ իբր խաբեբայ բանտարկութեան դատապարտուած է, ներկայիս խիստ հսկողութեան տակ փորձեր կը կատարէ ոսկեղէններու, ինչպէս կը պնդէր տարիներէ ի վեր։ Կառավարութիւնը իրեն արամադրած է գիտական անհրաժեշտ միջոցները։ Իր փաստաբանները նախորդ օր յայտներ էին թէ իրենց ներկայութեան կատարուած փորձ մը յաջողած է։

Երէկ ալ, վերջին փորձ մը պիտի կատարուէր հարցաքննիչ դատաւորին եւ մասնագէտներուն ներկայութեամբ։ Սակայն, փաստաբանները բացակայած ըլլալով, Ցունիքովսկի մերժած է փորձը կատարել։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

1250 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ 1932Ի ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Հնգամեակը չորս տարուան աւարտելու կարգախօսը, անցեալ տարուան ընթացքին հանդիսացաւ գլխաւոր ազդակը համայնավար իշխանութիւններու երկրի կրթական եւ տնտեսական զարգացման համար մղուած պայքարին մէջ։

Երկրի բովանդակ նիւթական և բարոյական հնարաւորութիւնները «հարուածային կարգով» ի սպաս դրուեցան աւարտելու տարուան յատուկ ծրագրի հետ, նաեւ յաւելածական աշխատանքը, որ յառաջ էր եկած հինգ տարին չորսի վերածելու որոշումէն։

Խօսքի եւ գործի մէջ, դեռ տարուան սկիզբը կիսամեակին յառաջ եկած ապերախտ հակասութիւնները լուրջ եւ վտանգաւոր «ճեղքւածքներ նշելին», սակայն, սահմանուած ծրագրերու մէջ։

Հայաստանի խոշոր ճարտարարուեստական ձեռնարկները — պղնձարդիւնաբերութիւնը, Լէնինականի հիւսուածեղէնի գործարանը, ինչպէս նաեւ պահածոներու եւ մեքենայական գործարաննե՛րը ստիպուած էին խոստովանելու ոչ միայն Թերակատարումը իրենց տարեկան ծրագրերու մէջ, այլեւ Թերակատարում նախորդ տարիներու համեմատութեամբ

Վճռական տարուան ընթացքին անյաջողութեամբ վերջացաւ նոյնպէս մթերումները եւ մանաւանդ բամպակահաւաքը։

Այս բոլորի համեմատութեամբ, սակայն, հնգամեակով սահմանուած աշխատանքներու մէջ, խոտելի տեղ կը բռնէր շինարարութիւնը, որ բո՛լորովին անհամապատասխան կ՚ընթանար օրուան պահանջներուն։

Արտակարգ բազմատեսակ միջոցներ, որոնց մէջ Ստալինի կողմէն Թելադրուած սկզբունքները, որոշ փոփոխութիւն յառաջ բերին իրեն. սակայն 1931ի շրջանը կը մնայ Թերակատարման տարի Հայաստանի համար։

1932ին պէտք է որ աւարտի հնգամեակը։ Ուրիշ խօսքով, այս տարուան ընթացքին պէտք է իրականութիւն դառնան Թուղթի վրայ եղած բոլոր ծրագրերը։

Խ. Ս. Հ. Միութիւնները, որոնց մէջ նաեւ Հայաստանը անտարակոյս, իրենց ճարտարարուեստով եւ առհասարակ տնտեսական զարգացումով, այս տարի է որ պիտի գերազանցեն սպառնացեալ կապիտալիստական երկիրները եւ Ամերիկան համաձայն հնգամեակի իրենց կարգախօսին։

Այս տեսակէտէն դիւրաւ կը հասկցուի 1932ի բացառիկ կարեւորութիւնը, որուն ուշադրութեամբ կը դիտէ բովանդակ աշխարհը, իսկ սրտի ուժգին տրոփիւնով կը դիտէ համայնավար իշխանութիւնը

Հայաստանի մէջ արդէն իսկ սկսած է ընդհանուր խրախուսանք «դիմաւորելու եւ յաղթանակով աւարտելու վճռական տարին»։

Հայաստանի կառավարութեան եւ Կեդր. Գործկէի կողմէն հրատարակուած որոշում մը 1932ի շինարարութեան մասին, առաջին կարեւոր քայլն է, որ կ՚առնուի վճռական տարուան հաշւոյն։

Արդար եւ տեղին է այս առաջնութիւնը, որովհետեւ ինչպէս վերը ըսինք, մեր երկրի ընդհանուր զարգացման տեսակէտէն շինարարութիւնը կը մնայ ամենայետին շարքին վրայ։

«1931ի շինարարական պլանը կատարուած է զգալի ճեղքւածքով» կը գրէ «Խորհրդային Հայաստան»ը իր գլխ. 28ի Թիւով, վերոյիշեալ որոշման առթիւ հրատարակուած խմբագրականով։ Իսկ համաձայն նոյն որոշման գնահատութեան.

«Երրորդ վճռական տարուան ցիճնական շինարարութեանը յատ՚կացուած գումարները կառուցող ու ցինարարական կազմակերպութիւնների կողմից ամբողջովին չեն իրացւել»։

Մեզի ըմբռնելի լեզուով, չեն օգտագործեր շինարարութեան համար սահմանուած միջոցները, հակառակ շինարարութեան անյետաձգելի եւ կենսական սուր պահանջին։

Հակառակ տրուած խիստ հրահանգներուն եւ եղած խոստումներուն, տակաւին անաւարտ կը մնան Ցեմենտի գործարանը, Զորագէսի ձեռնարկները, որոնք ո՛չ միայն Հայաստանի, այլեւ բովանդակ Միութեան համար խիստ կարեւոր նշանակութիւն ունին։

Թոյլ է կատարուած նոյնպէս բնակարանաշինութիւնը։ Մինչդեռ անվիճելի ճշմարտութիւն է թէ բնա՛կարաններու չգոյութիւնը գլխաւոր խոչընդոտներէն մէկն է երկրի ընդհանուր տնտեսական զարգացման։

Բանուորական ձեռքերու պակասը որուն նոյնպէս կ՚անդրադառնան ներկայիս, շինարարական յետագայ ծրագիրներու քննութեան առթիւ խոշոր չափով արդիւնք կը նկատուի բանուորական բնակարաններու պակասով։ Հետեւաբար առաջին կարգի վրայ կ՚իյնայ բնակարանային շինարարութեան ծրագիրներու լրիւ կատարումը ընթացիկ տարուան ընթացքին։

Կառավարութիւնն ու Կեդրոնական կոմիտէն մանրամասն քննութեան առնելով 1931ի ծրագրի Թերակատարման պատճառները, եւ 1932ի ամբողջական աւարտական ծրագիրը, կարեւոր տեղ կուտան գլխաւորաբար ներքին գծուարութիւններուն։

Ընդհանուր «վթափթփածութեան եւ անպատասխանատուութեան» կողքին հիմնական պատճառը ներկայացնելով կը շեշտուին նոյնպէս հետեւեալ կէտերը

Ա.) Բանուորական ուժերու անկազմակերպութիւնը։

Բ.) Բանուորական «կուլտուր-կենցաղային» անմխիթար սպասարկութիւնը, եւ առհասարակ բանուորական պահանջներու անտեսումը։

Գ.) Շինանիւթերու պակասը, եւ տեղական շինանիւթերու օգտագործման համար անհոգ եւ անփոյթ վերաբերմունքը։

Դ.) Մեքենայացման աշխատանքի բացակայութիւնը։

Ե.) Փոխադրական միջոցներու պակասը, եւ վերջապէս

Զ.) Շինարարութեան զանազան կազմակերպութիւններու խուճապելութիւնը, եւ անփոյթ վերաբերմունքը։

Այս եւ տակաւին շատ ուրիշ երկրորդական պատճառներու մատնանշումով, կառավարութիւնն ու Կեդր. Գործկէն վճռական Թելադրանքներ կ՚ընեն կուսակցական եւ կառավարական մարմիններու ձեռնուն ընթացքին նախապատրաստուելու որոշ ծրագրով, ապահովելու համար շինարարական բոլոր ձեռնարկներու աւարտումը։

Այս հրահանգներու մէջ բացառիկ կարեւորութիւն կը տրուի արտասահմանէն ապառած նիւթերը փոխարինել տեղականով։ Մասնաւորաբար սառույցը, պէտք է հոգացուի Հայաստանի անտառներէն։

Անկարող է այժմէն նախապաշարուիլ ապագայ յաջողութեան համար եղած կարգադրութիւններու առթիւ, որոնք ամէն բանէ առաջ նպատակ ունին կարգ ու կանոնի մտցնել շինարարական այս տարուան աշխատանքները.

Ծրագիրը այս տեսակէտէն պէտք է նկատել գովելի, որ անցեալի փորձառութեամբ կը կատարուի նորը արգիլելու առաւելագոյն չափով։

Ցափազանց կարեւոր այս ծրագիրը պայմանաւորուած է հսկայական գումարի հետ. 190 միլիոն րուբլի, կամ 1250 միլիոն ֆրանք։

Այս գումարը ամբողջութեամբ նոր շինուելիք ձեռնարկներու համար չէ անշուշտ, այլ անցեալ տարուան ընթացքին չաւարտած ձեռնարկներն ալ ինչպէս Զորագէսի եւ ցեմենտի գործարանները, որոնց աւարտման համար տակաւին միլիոններ պիտի ծախսուին։

Ամէն պարագայի մէջ, եղածը կը մնայ մեծ կարեւոր, նկատի ունենալով մեր երկրի աղքատիկ պայմանները։

Շինարարութիւնը կը մնայ միշտ միակ դրական երեւոյթը մեր երկրի այսօրուան իրականութեանց, որուն համար ամէն մէկը անձկութեամբ կը սպասէ անշուշտ այս տարուան ծրագրին յաջողութեան։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԴԷՄ

Ի՛նչ կ՚ընեն ուրիշները

ՌՈՒՍ ԳԱՂՈՒԹԸ

Մեզի պէս, ուրիշ ժողովուրդ մը եւս, Թիւով աւելի մեծ, Ռուսերը ապաստանած են գործազրկութեան առթիւ։ Ֆրանսերէն Թերթերը գրեցին Թէ բազմաթիւ Ռուսեր, գործազուրկ եւ Թշուառ, փողոց ինկած են, կամուրջներու տակ կը պառկին, մեծ դուռներու անկիւնը կը գիշերեն,— անհասար Թշուառութիւն։

Եւ շարժեցաւ Փարիզի ռուս գաղութը։ Ոտքի կանգնեցաւ գումար մը տանելու համար գործազրկութեան եւ Թշուառութեան դէմ։

Ռուս ժողովուրդն ալ, մեզի պէս տարագիր, չունի հարուստ կազմակերպութիւններ, ոչ ալ խնայողաբար հաւաքուած գումար մը ամէն ընտանիքի մօտ։

Ի՞նչ ընել։

Եւ ահա, ինչպէս ցառաջ, Փարիզի ռուս օրաթերթն ալ, Փօսլետնիէ Նովոստի, ձեռնարկեց առաջին օգնութեան կազմակերպութեան։ Իր կոչը արձագանգ գտաւ գաղութին մէջ։

Ցիշեալ թերթին առօրէնք, Միլիուքով, կոչի մը մէջ կը գրէր.

— «Այս տարի Թշուառութիւնը խոր է աւելի քան երբեք։ Գործազրկութիւնն էր, որ բերաւ այդ Թշուառութիւնը։ Աղէտ մը, զոր նախատեսած էինք, Թէեւ չէինք կրնար կանխարգիլել։

Ինչպէս միշտ, պիտի օգնենք մենք մեզի։ Ուրիշէն բան չենք կընար սպասել։ Այս օգնութիւնը, որ պարտականութեան մը պէս կ՚իյնայ ամէնուս վրայ, պէտք է կատարենք կրկնապատկելով մեր ճիգերը։

Մինչեւ այժմ կատարուած փորձերը մեզի հաւաստ կը ներշնչեն մեր հաւաքական խղճմտանքին ուժին մասին։ Հարկ չկայ ծնցնելու այդ ուժը, ան գոյութիւն ունի միշտ։ Կը բաւէ, որ արտայայտութեան ընդհանուր ձեւ մը գտնենք, եւ պիտի տեսնենք որ այդ խղճմտանքը պիտի երեւի։ Ծակայն պէտք է որ մեր զգածութիւնը այնքան մեծ ըլլայ, որքան մեծ է Թշուառութիւնը»։

Միլիուքովի այս կոչին միացան ռուս գրողներ եւ գիտնականներ, կամ իրենց կարգին հրաւէրներ ըրին պայքարելու գործազրկութեան ալեկոծին դէմ։ Քաղուածք մը այդ ճիչերէն։

Ռուս համբաւաւոր գրող մը, Ռեմիզով, կը գրէ.

— Երբ հրդեհ մը կը ծագի, չէ՛ պատճառ թէ «հրդեհ կա՛յ», այլ կը վազեն մարելու։ Գործազրկութիւնը հրդեհ մըն է, եւ պէտք չէ վայրկեան կորսնցնել՝ գործազրկութեան աղէտը ողբալով։ Պատերազմի ատեն կ՚ըսէինք.— «Մի՛ զանգատիք պատերազմի մասին, պատերազմը պատերազմ է»։ Եւ ամէն մարդ կը հասկնար թէ ինչ կը նշանակէ այդ խօսքը։ Այսօր եւս գործազրկութեան տագնապը բացատրութիւն մըն է, որ ամէն բան կը բացատրէ։ Սակայն կապուած են շատերու ձեռքերը։ Ինչո՞ւ,— որովհետեւ կը վախնան։ Վախ մը կայ ամէնուն հոգիին մէջ. —«Հապա վաղը ես ալ չունենա՛մ»։ Սառեցնող վախ մը։ Բայց մարդիկ պէտք կ՚ըլլան այն ատեն միայն, երբ կը յաղթեն վախին։ Մի՛ վախնաք, հայրենակիցներ, եւ տուէք, տուէ՛ք ձեր լուման օրուան գործազուրկներուն։

Ուրիշ գրող մը, Ծաուրկին, կը գրէ.

—«Մէկ ֆրանքը մէկ ֆրանք կ՚արժէ, երբ կը դնէք զայն այն ձեռքին մէջ, որ ձեզի կ՚երկարէնք։ Սակայն տա՛սը ֆրանք կ՚արժէ, երբ զայն կը դնէք այն ձեռքին մէջ, որ ձեզի չեն երկարած տակաւին՝ ամօթխա՛ծ։ Իսկ բան մը չարժեր, երբ ձեռքերը ինկած են ուժաթափ ու բեկճեալ։ Ընդհանրական կեա՛նք մը կ՚արժէ, երբ շնորհիւ այդ մէկ ֆրանքին, դարձեալ կը բարձրանան այդ ձեռքերը»։

Տիկին Բերբերովա կը գրէ.

— «Դուք որ գիտէք Թէ ի՛նչ է աղքատութիւնը եւ ցուրտը, օգնեցէք անոնց որ ոչ հաց ունին եւ ոչ ալ ապաստան։ Ոչի՛նչ կը լուանք ու կը սպասենք անանցմէ, որ տանջուած չեն անօթութենէն եւ ցուրտէն»։

Ուրիշ գրող մը, Ա. Չէրնի, կը գրէ.

— «Որքան ալ, այսօր, կեանքը տաժանելի ըլլայ բոլորիս համար, դարձեալ կրնանք, միացնելով մեր ուժերը, ի պատիւ ռուս գաղութին, փրկել գործազուրկներն ու Թշուառները փողոց իյնալէ»։

Այս կոչերուն արձագանգը կը տեսնուի արդէն ամէն օր։ «Փօսլետնիէ Նովոստի» ամէն օր կը համրէ նոր նոր նուիրատուներ եւ գումարը հետզհետէ կը մեծնայ։ Այդ նուէրները կուգան ամէն կողմէ։ Զարմանալին այն է, որ նուիրատուներէն ընդհանրապէս հասեառ Ռուսեր են, կան նաեւ Ֆրանսացիներ, — որոնք Թերթէն տեղեկացած են ցուրտէն կամ Թշուառութենէն։ Իսկ Փարիզի ռուս մեծահարուստներէն ոչ ոք արձանագրուած է կարեւոր գումարով մը, «առաջին օգնութեան» այդ ցանկին։

Ինչպէս մեր մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ

Փարիզի մէջ կազմուեցաւ յատուկ յանձնախումբ մը, բաղկացած Փարիզի Թաղապետական խորհուրդի նախագահէն, Սէնի նահանգապետէն եւ ոստիկանութեան ընդհ. պետէն, Փարիզի Կարտինալէն, Փարիզի բողոքական եկեղեցիներու Միութեան նախագահէն եւ Ֆրանսայի խախամապետէն։ Յանձնախումբը կոչ մը ուղղուած է ի նպաստ անգործներուն։

— Անգործներու բաշխուած պաշտօնական նպաստները կ՚ապահովեն անոնց առաջին պէտքերը. բայց դեռ, Թշուառութիւններ կան դարմանի կարօտ, մանուկներ զորս պէտք է փրկել։

«Ահա Թէ ինչո՛ւ մտածեցինք կազմել անգործներու օժանդակութեան նահանգային յանձնախումբ մը, Փարիզի իւրաքանչիւր Թաղապետութեան եւ Սէնի իւրաքանչիւր համայնքի մէջ մասնաճիւղով մը։

Յանձնախումբը հանգանակութիւն պիտի կատարէ։

Տեղն է որ կրկնենք. Ֆրանսա՝ հսկայ պետութիւն՝ հարստութեան անսպառ աղբիւրներով, երբ անգործներու օժանդակութեան համար, պէտքը կը տեսնէ ժողովրդային ձեռնարկներու, կ՚արժէր որ մեր ազգ. իշխանութիւնները օրինակ առնէին եւ շարժէին։

Հայագիտական Ընկերութեան ժողովը

Ուրբաթ, 15 Յունուար, երեկոյեան ժամը 5ին, École Nationale des Langues Orientales Vivantesի Թիւ 5 սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ Société des Études Arméniennesի ժողովը։

Նախագահ Փրոֆ. Charles Diehl նիստը բանալով, պատմական բրու Ընկերութեան եւ մասնաւորապէս կանգ առաւ երկու անդամներու մահուան վրայ, — Վիկտոր Պէրար եւ Պօղոս Նուպար փաշա։ Առաջինը ներկայացնելով ցեղի ու դատին ամէնէն մեծ րական բարեկամը, յիշատակեց ինչպէս ան Թիյարի, Քլէմանսոյի եւ Անաթոլ Ֆրանսի հետ ստանձնեց փրօ Արմէնիայի խմբագրութիւնը, հետապնդեց հայկական դատին զանազան փուլերը, հայկական պատուիրակութեան րավիղ ու խորհրդատուն, մինչեւ մահը եղաւ մշտական եւ անկեղծ բարեկամը հայ ցեղին։

Յետոյ Թուեց մի առ մի ղուցեալ Պօղոս Նուպար փաշայի Հայ Բարեգործականի հիմնադրի զանազան առիթներով կատարած բարեգործութիւնները։

Վերադառնալով Ընկերութեան ցաւով յայտնեց որ տագնապը ինչպէս ամէնուրեք, պէս ալ զգալ է Ընկերութեան եմուտներուն եւ այսօր անհրաժեշտ ւելու վտանգը կ՚անցնէ։ Ընկերութեան բացկերակը հրատարակած հանդէսն է, որ երկ փանուի, Ընկերութիւնը կը վերջնայ, այլեւս չունենալով գոյութեան իրաւունք։ Եւ այս կէտը յանձնարարեց հայութեան ուշադրութեան։

Ընկերութեան Գանձապետ Խ. Սվաճեան նամակով մը դութիւն կը խնդրէր իր բացակայութեան համար։ Փրոֆ. Գ. Մ նամակը կարդալով Գ. Խ. Սվաճեանի փոխարէն Ընկերութեան հաշուութիւնն ըրաւ. ուրկէ եկաւ որ Ընկերութիւնը 1931ին մուտ է ունեցեր անդամավճարէ եւ նուիրատուութիւններէ 18000 ֆրանք եւ ծախքը նոյնքան քիչ մը աւելի։ Տիրող տագնապի հետեւանքով նուիրատուութիւնն չէ կրցեր հաւաքուիլ, ու դեռ 100 ֆրանք պարտք մը կը մնայ դէսի տպագրութենէն։

Այս պայմաններուն մէջ խօս անգամ չի կրնար ըլլալ 1931ի հրատարակութեան համար։

Գ. Նախագահը ձեռամբարձ քուէարկութեան դրաւ Ընկերութիւնը պահելու խնդիրը։

Ներկաները ամէնքն ալ ձեռամբարձ Թեր արտայայտուեցան, ոչ ոք։

Գ. Նախագահի առաջարկութեամբ ողբացեալ Գ. Վիքտոր Պէրարի փոխ-նախագահ ընտրուեցաւ Փրոֆ. Մըյէ։

Յետոյ խօսքը տրուեցաւ Մարեանին, որ սահուն ֆրանսերէնով մը մօտ երեք քառորդ յարուած ունկնդրութեան մէջ հեց սրահը՝ Անատոլուի երկու հայկական վանքերու մասին կատարած ուսումնասիրութեամբ եւ լուսանկարներով։

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

„ԹՇՆԱՄԻՆ ԱՐԵԱՆ ՄԷՋ„

Քանի մը շաբաթէ ի վեր փարիզեան սինէմա մը (Palace) կը ներկայացնէ «Թշնամին արեան մէջ» (L'ennemi dans le sang) գերմանական ֆիլմը, զոր անպատճառ պէտք է տեսնել։

Թշնամին՝ Թրէփոնէմն է։

Թրէփոնէմը՝ սիֆիլիսի մանրէն է։

Սիֆիլիսը՝ ֆրանկախտն է (Ֆրէնկի), բոլոր ժողովուրդներուն մէջ չափազանց տարածուած այս հիւանդութիւնը, որ երբ ժամանակին եւ պատշաճ կերպով չդարմանուի, անհաւար չարիք մըն է, որովհետեւ կ՚աւերէ ու կը քայքայէ թէ՛ անհատական եւ թէ՛ անոր զաւակներու, երբեմն ալ թոռներուն մարմինը, միտքը եւ հոգին։ Իսկ եթէ կանխահաս կերպով զօրաւոր եւ երկարօրէն դարմանուի, գրեթէ անվնաս հիւանդութիւն մըն է։

Ահա այս է որ կը սորվեցնէ մայլթէր Ռութմանի գեղեցիկ ֆիլմը, որուն խաղագիրը (scenario) թէեւ պարզ, բայց հետաքրքրաշարժ է։ Բեմագիրը՝ գլխաւոր դերակատարներուն (բժշկական ուսանող մը, մեքենավար մը եւ իր կինը, եւայլն) կեանք փորձութիւններուն առթիւ, առանց ձանձրոյթի ժողովուրդին կը ծանօթացնէ սիֆիլիսին էութիւնը, մանրէն թրէփոնէմը, վարակման պատճառները եւ ձեւերը, մարմինին վրայ եւ ներքին գործարաններուն մէջ յառաջ բերած վէրքերը։ Յետոյ ցոյց կուտայ պերճաբար չդարմանուածներուն կամ բարեկամներու եւ շարլաթաններու խորհուրդով կէսկիսատ դարմանուածներուն ֆիզիքական եւ մտային քայքայումը, յաճախ խելագարում, այլպիսիներու հիւանդութեան ժառանգաբար փոխանցումը իրենց երախաներուն, որոնք կամ ծնելէ առաջ կը մեռնին (Ֆրանսայի մէջ տարին 40,000 երախայ այդ պատճառով կը մեռնին) կամ պակասաւոր կը ծնին (առանց ոտքի, առանց ձեռքի, ջրալի գլխով եւայլն) կամ տխրաւոր կ՚ըլլան, Թէեւ սխալ տարիներ վերջ միայն կրնայ երեւան գալ եւ հարուածել։ Եւ վերջապէս ցաւին քով կը դնէ ազդու դարմանը, որուն կանխահաս, զօրաւոր եւ երկարատեւ կիրարկումով կարելի է ոտուաղապէս գերծ մնալ այդ հիւանդութեան աւերներէն եւ առողջ զաւակներ ունենալ։

Եւ իրօք սիֆիլիսը անհաւար հիւանդութիւն է՝ երբ կէս կատար եւ պատահական կերպով կը դարմանուի. բայց գրեթէ անվնաս է, երբ լաւ ու կանոնաւոր կը դարմանուի։

Ուրեմն ինչո՞ւ նմանականները լաւ չեն դարմանուիր եւ պատճառ կ՚ըլլան թէ՛ իրենց եւ թէ՛ ուրիշներու ֆիզիքական քայքայման։

Այստեղ խօսքը կուտամ Թրէփոնէմին, սիֆիլիսի մանրէին, որ կ՚ըսէ (1).

«Կար ժամանակ, որ ինծմով վարակուած անձ մը երբ հիւանդանոց կը ներկայանար, այն ատենուան դարմանումը սկսելէ առաջ, լաւ մը կը մտրակէին զայն։ Դեռ հեռու չէ նաեւ այն ժամանակը, երբ վեներական կոչուած ախտերով, մանաւանդ սիֆիլիսով վարակուած զինուորները երբեմն ծեծ կ՚ուտէին. շատ անգամ ալ յանդիմանութիւն կը լսէին իրենց [illegible]։ Իսկ հասարակութեան մէջ կամ ընտանեկան յարկերու տակ սիֆիլիսի մասին խօսիլը, մանաւանդ կիներու ներկայութեան, գայթակղութիւն կը պատճառէր։

«Նախ անոր համար որ ամօթ էր խօսիլ սեռային գործարաններուն մասին, ամօթ եւ անպատշաճ էր խօսիլ սեռային կեանքի արտայայտութիւններուն մասին եւ ամօթալի ախտեր կը նկատուէին անոնց հետ կապ ունեցող հիւանդութիւնները։

«Երկրորդ, բարոյագէտ կոչուած աշխարհական թէ կրօնական մարդիկ, սիֆիլիսը երկնային արժանի պատիժ մը կը նկատէին ցոփակեացներուն համար, առանց նկատելու որ բաղդատաբար աւելի քիչ զոհ կ՚ընեմ ցոփակեացներէն քան անմեղ չափահասներէն եւ երախաներէն.

«Հետեւաբար մէկ կողմէ կը յանձնարարէին լռել, չխօսիլ սեռային կեանքին եւ անոր վտանգներուն մասին, իբրեւ թէ պատանիներուն կոյս միտքը չպղծելու եւ զանոնք բարոյականութեան ճամբէն առաջնորդելու համար, միւս կողմէ պատճառ կ՚ըլլային որ զոհերու ամօթի զգացումէն տարուած, չհամարձակէին դարմանուիլ, կամ տգիտութեան պատճառով դանց ընեն դարմանումը։

«Երանելի՛ էին այդ օրերը, երբ ունէի այնքան Թանկագին օժանդակներ որոնք, բարոյականութեան տարօրինակ բայց ինծի համար օգտակար ըմբռնումով մը, ժողովուրդը կը պահէին թանձր տգիտութեան եւ նախապաշարումներու մէջ։

«Երանելի՛ կ՚ըսեմ, որովհետեւ այն ատենէն, այսինքն մօտ 20-25 տարիէ ի վեր, մասնաւորութիւնները բաւական փոխուեցան ի վնաս ինծի եւ այսու շնորհիւ բժիշկներուն։

Արդարեւ պատերազմէն առաջ գայթակղեցուցիչ բան էր հրապարակաւ սիֆիլիսի մասին խօսիլ եւ նոյնիսկ «սիֆիլիս» բառը Թերթերուն մէջ յիշել։ Լուի Ֆորէ, ՄաԹէն Թերթի քրոնիկագիրը, բժշկական հաւաքոյթի մը մէջ պատմեց թէ օր մը փորձած էր avarie(2) բառին տեղ ուղղակի սիֆիլիս գրել, իր մէկ քրոնիկին մէջ։ Բայց խմբագրապետը սարսափով ջնջած էր այդ բառը եւ պատուիրած էր այլեւս չգործածել զայն, տարրկելով որ գայթակղութեան հետեւանքով Թերթը կրնար անհազին Թիւով ընթերցող կորսնցնել։ Քանի մը անգամ եւս փորձելէ յետոյ, Ֆորէ օր մը կը յաջողի իր յօդուածին մէջ սպրդեցնել սիֆիլիս բառը, որ խմբագրական քարտուղարին ուշադրութենէն վրիպելով կը տպուի։ Ահ ու սարսափ, արդեօք որքա՛ն ընթերցողներ պիտի գայթակղէին եւ պիտի դադրէին Մաթէն կարդալէ։ Կ՚անցնի շաբաթ մը, եւ, զարմա՛նք, ոչ ընթերցողները կը բողոքեն, ոչ ալ Թերթին սպառումը կը նուազի...

Պատերազմը Թոյլ տուաւ բժիշկներուն աւելի համարձակ րենան ծանօթացնել այդ հիւանդութիւնը նախ զինուորներուն, յետոյ ժողովուրդին։ Պետութիւնները եւ բազմաթիւ միութիւններ, ըմբռնելով չարիքին րութիւնը, գործօն աջակցութիւն բերին այդ փրոփականտին եւ քարին։ Անթելը եւ ֆիլմը միանալ գրիչին եւ խօսքին, քարելու համար սիֆիլիսին եւ ընդհանրապէս վեներական հիւանդութիւններուն մասին գոյութիւն ցող տգիտութեան եւ նախապաշարումներու դէմ, որոնց վերացումը հիմնական պայման է սահմանափակելու համար չարիքը, որ կրնայ ւասարապէս պատուհասել չափահասը, ծերը եւ երախան, ցոփակեացը եւ առաքինին, հարուստը եւ քաւորը։

Այդ չարիքը մեր մէջ ալ աւեր գործած է եւ այժմ ալ կը գործէ։ Ոճիր է կալ լռելու եւ ցոյց չտալ զայն Թէ ինչու ամէն ոք, երիտասարդ չափահաս, այր Թէ կին, տար է ճանչնալ բոլորին սպառնացող այդ վտանգը, որպէսզի ջանայ մնալ անկէ, եւ, հակառակ պարագային լրջօրէն դարմանուի, փելու համար Թէ՛ իրեն եւ Թէ՛ սերունդին սպառնացող անոր ներէն։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(1) Տե՛ս Տոքթ. Լ. Գրիգորեանի «Թէ ինչ պատմեց Թրէփոնէմը կամ ի՛նչ է սիֆիլիսը, ինչպէ՞ս զգուշանալ, ինչպէ՞ս դարմանել» պատկերազարդ գիրքը։

(2) Ֆրանսացիները avarie (վնաս, աւեր) բառը կը գործածէին սիֆիլիսի տեղ։ Ծանօթ է Պրիէօյի Les avariés (Աւերեալները) Թատերախաղը որ պատերազմէն առաջ երկար ատեն խաղացուեցաւ ֆրանսական եւ օտար բեմերուն վրայ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Պարերը պիտի փակուին

Նոր օրէնքին համաձայն Թուրքիոյ մէջ չպիտի կրնան գործել օտարահպատակ երաժշտագէտները եւ արուեստագէտները։ «Միլլիէթ» այս առթիւ կ'ըսէ թէ, Նոր օրէնքին տրամադրութեամբ, Բիւզանդական արուեստագէտներու չգոյութեան պատճառով, բնծր պիտի մնայ Շամիրամ, Կրքին, Վիքթորիա հանրմներուն եւ Կեւազուաւ, Կարսլուաւ, Ցակարեանի։

Ներկայիս Պոլսոյ մէջ 30-40, ին-կի բիր մէջ ալ 40 օտարահպատակ արտիսթ կայ, որոնք պառերու եւ Նշանաւոր-ներ վայրերու մէջ կը գործեն եւ որոնց գործարկին մէկ երկու Բիւզանդական արտիսթ կայ։ Որով, Նոր օրէնքի գործադրու-թեամբ, Նշանաւոր վայրերը պիտի փակուին եւ կամ պէտք պիտի ըլլայ վարժարան մը բանալ Նոր արուեստագէտներ հասցնելու համար։ Պոլսոյ օտարահպատակ արուեստագէտները Թուրքիա կուգան միջնորդներու ընորհիւ։

Պարուհի մը, ճամբու ծախքէն զատ, ամսական 5-8 ոսկի կը ստանայ, զոյգ պարողները 15-18 ոսկի, իսկ առաջնակարգ երգիչ մը կը ստանայ առաւելագոյն ութսուն քսան ոսկի։ Լարախաղացները, իրենց Ներկայացումներուն համաձայն, քսան հինգական ոսկի, իսկ «ալաֆէթ» խումբեր կը ստանան յիսունէն վաթսուն ոսկի։

Ոճրագործ Թուրքիոյ մէջ

«Թույդպէի» Թուրքիոյ Թղթակիցը յայտնելէ վերջ թէ, կառավարութիւնը ութսուն ըլլալով որ խմիքիս ծառեր կարելը Ժողովուրդը զրկուած է Անատոլի գրաւոր ամէնէն հիմնական պէտքերէն մէկէն, ծառէն, սա խորհրդածու-թիւնները կ'ընէ։

— Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը այս որոշումը առած է ծառերը փրկելու համար փճացումէն։

Անցեալ տարի պարտէզներու վրայ խրճաւանոցներ գործուած եւ ծառեր կտրուած էին։ Մասի տերեւն ալ տարա. պղծման սաստ զինքը կը պահպանէին, անոնց ուատերը ծախելու համար։

Սակայն այս չէ միակ պատճառը։ Վերջին տարիներու մէջ, Թուրք բնաւ-նիքները սովորութիւն ըրած էին Անատոլի հանդէսներ սարքել։ Էնկիւրի, որ հասա-տարիմ կը մնայ աշխարհական սկզբունք-ներուն, գոհութեամբ չի դիտեր այս կարգի քրիստոնէական սովորութեանց ընդու-նելութիւնը գանելը։

Անցեալները անգլիացի մը յանձնա-րարած էր լաւը զանուող իր «քէօշք»ին պարտիզպանին, որ պարտէզէն եղեւնի քանի մը ոստեր կտրելով բերէ։ Պարտիզպանն ալ առած հրամանը գործա-դրելով, իր տիրոջը տունը տանելու հա-մար, անոր ամառանոցին պարտէզէն կտրած է քանի մը եղեւնի ոստեր։ Բայց Ճամբուն ձերբակալուելով, ծառին ճիւղերը առնուած են ձեռքէն։

Լուցկիի գործարանը

Կնքուած պայմանագրութեան համա-ձայն, լուցկիի մենաշնորհի ընկերութիւ-նը տասը միլիոն տոլար փոխատուութենէ մը զատ, տարեկան մէկ միլիոն ինը հա-րիւր հազար տոլարի վճարում մը պիտի ընէր կառավարութեան, մինչեւ 1932 յուլիս լուցկիի բաւարար գործարան մը հաստատելով։

Ընկերութիւնը այդ տասը միլիոն պարտքին ութ միլիոն տոլարը վճարած է, եւ մնացեալ երկու միլիոնն ալ վճա-րելու պատրաստ է։ Պէօյիւք Տէրէի նո-րակառոյց գործարանը աւարտած է, եւ Ցոնուարի մէջ պիտի կատարէ իր առա-ջին փորձերը։

Տարեկան երեսունըչինգ հազար ան-տուկ, այսինքն 174 միլիոն տուփ լուց-կի պիտի կրնայ արտադրել, որ Թուրքիոյ մէկուկէս տարուան սպառումին կը բա-ւէ։ Եթէ գործարանը օրը 24 ժամ աշ-խատի, մէկ տարուան մէջ կրնայ չորս տարուան անհրաժեշտ լուցկին արտադրել։ Սինսպի գործարանի մեքենաներէն զատ, Եւրոպայէն բերել տրուած են նաեւ Նոր մեքենաներ։

Եւ այժմ երեք հարիւր գործաւոր պիտի աշխատցնէ ընկերութիւնը։ Թուր-քիոյ կազաճախիի նուազութեան պատ-ճառով, լուցկիին փայտը Եւրոպայէն պիտի բերուի կոճղի ձեւով։

Տուփերը տեղական ծառերէն պիտի շինուին։ Դեռ որ եւ է բան խորհուած չէ, դրացի երկիրներ լուցկի արտածելու մասին։

Թէյ եւ սուրճ

Ինչպէս գրած էինք, Ներածումներու վերջին ցուցակին մէջ ձգուած է թէ-յը։ Այս պատճառաւ, թէյի սակարկ մը կը տիրէ Պոլսոյ հրապարակին վրայ եւ ծանօթ պատուիրակութիւն մը գացած է Էնկիւրի։

Կարգ մը թերթեր գրած են թէ թէյի կաւ-բեւոր մթերք մը կայ Պոլսոյ մէջ, մինչ-դեռ զանուածը փոքրաքանակ սպառումի համար միայն ամիս մը կը բաւէ։

— Խաճուէի վաճառականներն ալ պատուիրակութիւն մը ղրկած են Էն-կիւրի։ Նանք կը ըսեն թէ Թուրքիոյ խահուէի տարեկան Ներածումը ոչ թէ հինգ միլիոն ոսկի այլ մէկ միլիոն հօթ հարիւր ոսկիի փոխարժէք մը կը Ներ-կայացնէ։ Ամբո՛ղ քիլոն 36 դրուշի ապ-րանք կ'ըլլայ մինչեւ Պոլիս, որուն հա-մար 31 դրուշ մաքսատուրք եւ հինգ դրուշ «օքթրուա» կը վճարուի։ Որով պետական գանձին պատճառած իր հա-սոյթը խիստ կարեւոր է։ Միւս կողմէ օխա մը սուրճը չորս օխա չաքարի սպա-ռումին պատճառ կ'ըլլայ։ Այս տեսա-կէտէ ալ խահուէի Ներածումը իր օգուտը կ'ունենայ։

Հարիւր ոսկի պաշտօնի չենքերու լրացուցիչին եղած է

Գիւտճէի յանձնաժողովը, վերջերս դեռ, ընդունած էր որ Ներքին գործավա-րութեան 95,000 ոսկի յատկացուի, Փո-խանակութեան Խառն Յանձնաժողովին տրամադրուելու համար, եւ փափաք յայտ-նած էր որ երեւան հանուին այն կալ-ուածները, որոնք պատկան օրէնքներու համաձայն պետութեան պէտք է փո-խանցուին։

Սոն Փոսթա»յի Թղթակիցը կը գրէ թէ այս ծախքին իր կատարած քննութեանց համաձայն, Պոլսոյ կուսակալութիւնը, կազմակերպուած ձեւով մը կը ջանայ երե-ւան հանել այսպիսի կալուածները։

Մինչեւ հիմա կուսակալութեան հա-րիւրէ աւելի զաղտնի չէնքերու ծախքին լրացուցիչին եղած է։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌ.— Փարիզի կեդրոնէն հինգ վեց վայրկեան հեռու, այս հօծ զաղութը 3000 հոգի կը հաշուէ, մէջն ըլլալով Պուա-Քօլոմպ, Քօլոմպ, Պէզոն, Քուրպըվուա եւ Քլիշի։

Կազմուած 1923էն, Նախ Անիէռի զետափին մօտ, Նախկին գործարանի մը մէջ խճողուած, քաղաքապետու-թեան հրամանով ցրուած, յետոյ վարձու հող գտնելով տախտակէ խուղակներու մէջ տեղաւորուած։ Մինչեւ 1926-27էն աւելի մէկը իր կարողութեան համաձայն հող գնե-լով, սկսան շինարարական աշխա-տանքի։

Այսօր իրենց մրաջան ու խնա-յողական յատկութիւններուն շնոր-հիւ, շատերը իրենց սեփական տու-նը ունին։ Վեց ամիսէ ի վեր գործ-ը թոյլ ըլլալով, այս շրջանին մէջ (այսօր) 2-300 անգործներ կը համ-րուին։ Ոմանք տուն տէր, ասոնք ի-րենք իրենց խնայողութեամբ անձ-նական գործեր կ'ընեն։ Մաս մըն ալ անգործութեան սնտուկէն կ'օգտուին։ Կան հայրենակիցներ ալ որոնց ինք-նութեան թուղթերը կանոնաւոր չեն։ Այստեղ է որ կը զգացուի «անտէր ազգի» պակասութիւնը։ Գաղթա-կանական գրասենեակները հետա-քրքրուած ե՞ն երբեք,թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ այս անտէր հայրենակիցներու վիճակը։

1925էն կազմուեցաւ Ազգ. Միու-թիւն մը չէզոք հայրենակիցներէ և հանգանակութիւն մը կազմակեր-պուեցաւ, դպրոց-մատուռի մը շինու-թեան համար։ Միութիւնը ստացիկ խոստումներէ, պաշտօնական դի-մումներէ, հանդիսաւոր այցելութիւն-ներէ յետոյ, քաշուեցաւ ասպարէզէն։ Այս էջերուն մէջ քանի մը անգամ հրապարակ կանչուեցաւ հաշիւ տա-լու համար, դարձեալ մնաց «ձայն բարբառոյ յանապատի»։ Այսօր նո-րէն կը հարցնենք — ի՞նչ եղաւ հանգանակութեան արդիւնքը։ Ըստ տեղեկութեանց 700 ֆրանքի չափ գումար մը կը մնայ։ Ո՞ւր է եւ ի՞նչ պիտի ըլլայ այդ գումարը։ Արդեօք յաւագոյն առիթը չէ՞ յատկացնելու շրջանիս մէջ գտնուած կարօտ հայ-րենակիցներու կամ որեւէ օգնու-թեան սնտուկի։

— Հ. Մ. Ը. Մ.ը կազմուեցաւ 1926էն բուռ մը մարզիկներու եւ համակիրներու նախաձեռնութեամբ։

1927, 28, 29 եւ 30էն լաւ գոր-ծունէութիւններ ունեցաւ, սկաուտա-կան շարժումը զարգացաւ եւ զարկ տրուեցաւ։ Փարիզի քաղաքային Հ. Մ. Ը. Մ.ի չհասաւ Անիէռ Պուա-Քօլոմպի շրջանն էր որ առաւ եւ պատուաստելով լաւ վիճակի մէջ դրաւ։

Դժբախտաբար այժմ թոյլ վի-ճակ մը ունի։ Քանի մը սկաուտներ միայն կրակը վառ կը պահեն ի-րենց պատանեկան եռանդով։ Կը մաղթենք որ յառաջիկային լաւ դիրքի մէջ մտնէ։ Օտար երկիրնե-րու մէջ ազգապահպանման մեծ ազ-դակն է Հ. Մ. Ը. Մ.ը, իր սկաու-տական եւ մարզական բաժիններով։

1928-29էն Նոր Միութիւն մըն ալ ստեղծուեցաւ. «Արմենիա» գնդա-խաղի խումբը որ որոշ դործունէու-թիւն մը չունեցաւ եւ լուծուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ։

Կան նաեւ կարգ մը թափթփուք-ներ, որոնք իրենց պատեանին մէջ քաշուած են։

Ամէնէն դժբախտ երեւոյթը — ինչպէս յաճախ կը կարդանք «Յա-ռաջ»ի մէջ — հոս ալ կարգ մը ան-գործ հայրենակիցներ Place Bourguignon-ի սրճարանէն դուրս չեն ելլեր։ Թղթախաղով ժամանակ կ'անցընեն եւ յաճախ անհամու-թիւններ կը հանեն, մինչեւ ոստի-կանատունները երթալով եւ հայ պա-տիւին արատ բերելով։ Պիտի զգաս-տանա՞ն վերջապէս, մտածելով որ ոչ միայն իրենց քսակին եւ առող-ջութեան կը վնասեն, այլեւ կրնան քաղաքապետութեան ուշադրութիւ-նը հրաւիրել նպաստընկալներու վրայ։

Յ. Հ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱԽՏԱՒՈՐԷՆ ԱՆԲԱԽՏԻՆ

ԻՒԺԻՆ (Սավուա), 16 ՅՈՒՆ-ՈՒԱՐ.— «Յառաջ»ի մէջ կարդալով հայ անգործներու օգնութեան հա-մար բացուած հանգանակութիւնը, փոքր գումար մը հաւաքեցինք եւ կը ղրկենք ձեզի։

Անցեալները ամփոփ տեղեկու-թիւններ տուած էի Իւժին գիւղին հայ պատանիներուն մասին։ Մեր ընկերներէն մէկ քանիները հեռա-ցան եւ ներկայիս կանք միայն 12 հոգի։ Ամէնքս ալ կ'աշխատինք միեւնոյն գործարանին մէջ եւ գոհ ենք մեր վիճակէն, բաղդատելով ուրիշ տեղերու հետ։

Թէեւ մենք հայութենէ եւ միու-թիւններէ զրկուած ենք, բայց եւ այնպէս մեր թարմ սիրտերը միշտ անոնց համար կը բաբախեն։ Մենք հոս կազմակերպուած միութիւն մը չունինք, բայց մեր կապն ու կազ-մակերպութիւնը աւելի զօրաւոր միութիւն մ'ենք քան միւս զոյներուն զանազան միութիւնները։

Մենք ամէնքս ալ Եգիպտոսէն եւ Սուրիայէն եկած որբեր ենք։

Մեր այս հանգանակութեան ըն-կերներէն իւրաքանչիւրը անկեղծ սրտով մասնակցեցաւ։ Թէեւ գոհա-ցուցիչ գումար մը չէ, սակայն մենք ալ շաբաթը 4 օր միայն կ'աշխա-տինք չնչին եւ կրճատուած օրա-վարձքով։

Ահա մասնակցողներու ցանկը.— Յովսէփ Իսճեան 15 ֆրանք, Օննիկ Լուսիկեան, Յարութիւն Խօջ-ոսիւգեան, Սեդրակ Խտոյեան 10ա-կան, Դաւիթ Թէճիրեան, Արամ Վա-հանեան, Գէորգ Տէրտէրեան 10ա-կան, Սարգիս Կարապետեան 7, Զատիկ Քոպաչեան, Գարեգին Մալ-խասեան 5ական։ Ընդհանուր գու-մար 96 ֆրանք։

Հայ ունեւորներ, չքաւորներուն օժանդակեցէք։ Անոնց երակներուն մէջ ալ կը հոսի այն արիւնը որ կը հոսի ձեր երակներուն մէջ։

Իւժինի Որբեր

ԽՄԲ.— 96 ֆրանքը արձանա-գրուած է «Յառաջ»ի Ցուցակի 1ցի Թիւին մէջ։

ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Նիսի (Զուիցերիա) քոլէժին տա-րեկան քննութիւններու մէջ մեծ յա-ջողութեամբ աւարտած է վիգէն Գարմէն, որդեգեալ ընկեր Գարսէնի զաւակը (16 տարեկան) որ ստացաւ առաջին մրցանակ գերմաներէնի (շնորհաւորութիւններով), անգլերէնի ֆրանսերէնի եւ գեղարուեստական գծագրութեանց համար։

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԱՒԱԴԻՐ ԹՈՒՐՔԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

«Ազդարար», Քալիֆորնիոյ մեր պաշտօնակիցը, դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (25 դեկտ.).

— Շատ անգամ ըսած ենք, այժմ ալ պէտք կը զգանք կրկնելու թէ, որ-քան մենք կ'անձ'րկինք ինքնապաշտպա-նութեան մէջ, այնքան Թուրքը կ'ու-ժեղացնէ իր յարձակումները ու կը բազ-մացնէ իր զէնքերու տեսակները։

Այս բոլոր սրիկայութիւններու հան-դէպ մեր՝ դաղութահայութեան ցոյց տուած վարանումը, չփոթութիւնը, եւ նոյնիսկ, ուղղակի կամ անուղղակի, Թուրքերու կատարած դաւերու պաշտպա-նութիւնը, աւելի կը քաջալերեն մեր թշնամին։

Այս բոլոր չարագործութիւններու հանդէպ, գաղութահայ մամուլի մէկ մա-սը կ'աշխատի չարիքին պատճառը փնտ-տել ո՛չ թէ Թուրքերու երդուեալ թշ-նամութեան մէջ, այլ ուրիշ տեղ։ Թուրք-իշխանութեան հաճելի ըլլալու համար, կ'առաջարկէ զօրքեցնել Թուրքերու դէմ որեւէ շարժում։ Եգիպտոսի «Արեւ»ին մէջ տասօրեն աղդանշանը տուաւ եղաւ Պ. Վահան Թէքէեան՝ այդ ծաղկով գրուած յօդուածաշարքով մը։

Դեռ աւելին, հայ տառերով շարուած թերթ մը — Նիւ Եորք հրատարակուող «Բանուոր», Թուրքերու դէմ մղելիք մեր ինքնապաշտպանութեան փոխարկանոր կամ այդ Նպատակով կազմուելիք մար-մինները կը Նկատէ, — «Քող մը միայն ծածկելու Դաշնակներու եւ ազգայնա-կաններու հակախորհրդային էնթրիկները, զորս անոնք կը սարքեն միջազգային իմ-պերիալիզմի ցուցմունքով։

Հարցնելու կարիք չկայ թէ ո՛ւրտե-ղէն դուրս կը բերուի այս հնաչխարհիկ փիլոսոփայական հրամցուածքը վերէն։ Պարզ է թէ Խորհ. Միութիւնը — մէջն ըլլալով Հայաստանի խորհ. կառավարութիւնը — Նոյնացուցած է իր դատը Թուրքիոյ դա-տին հետ եւ մեղսակից է անոր կատարած բոլոր դաւերուն՝ մեզի դէմ։

Բայց ի՞նչ կ'ըսէ գաղութահայութեան հսկայ զանգուածը։ Պիտի մնա՞յ անտար-բեր, թէ՝ պիտի աշխատի ոչ միայն բա-ւորուիլ Թուրքիոյ դաւերուն դէմ մղուե-լիք ազատագրական պայքարին շուրջ, այլ նաեւ փակել հայաշան դաւողներու բերանը։

Հայրենակցական կոչեր

ԵՐԴՄՆԻԿՑԻՆԵՐՈՒ

Երդմնիկ գիւղը կը գտնուի Խար-բերդ քաղաքէն մօտ մէկ ժամ հե-ռու, լեռան ստորոտը։ 1914էն առաջ ունէր 65—70 ընտանիք։ Մենք ալ ունեցանք բախտաւոր հայրենակից-ներ, որ տարագրութենէն վերջ կր-ցան Ամերիկա երթալ։ Գիւղը ունե-ցաւ երեք անգամ տեղահանութիւն եւ այսօր շատ քիչեր ողջ մնացած են։ Բացի Ամերիկայի հայրենակից-ներէն, Ֆրանսայի մէջ վեց ընտա-նիք ունինք։ Ֆրանսայի եւ Ամերի-կայի Երդմնիկցիները ինչո՞ւ ականջ չեն տար իրենց հայրենակիցներուն ցաւերուն։ Սուրիոյ մէջ ալ ունինք քանի մը թշուառ հայրենակիցներ։ Թող կարդան «Յառաջ»ի կոչերը եւ ձեռնարկեն կազմելու փոխադարձ օգնութեան սնտուկ մը՝ թշուառնե-րու համար։ Թող օրինակ առնեն Վալանսի, Լիոնի եւ Փարիզի Խար-բերդցիներէն, կազմելով միութիւն մը եւ օգնութեան սնտուկ մը։

Թ. Խօջաւիզեան

ՇԷՅԽՀԱՃԻՑԻՆԵՐՈՒ

Շէյխհաճիի Նր. Միութեան մը հիմը դրուեցաւ Մարսէյլի մէջ, 1925էն, 8 անդամներով։ Այս թիւը աճելով մինչեւ 927—28 արդէն բարձրացած էր 18ի։ Մեր այս եռանդը շատ չտեւեց եւ 1928էն ցր-ուեցանք Ֆրանսայի զանազան գա-ւառները (մեծ մասը Լիոն)։ Մեզ հետ ցրուեցինք մեր հայրենասիրա-կան եռանդը։

Մենք ալ ունեցանք հայրենա-կիցներ որ Թուրքի ճիրաններէն ազատելով հազիւ կրցան ապաստան գտնել Սուրիա, որուն հացի կա-րօտ։ Մեր Միութիւնն էր որ փու-թաց օգնութեան։ Միութիւնը կազ-մալուծուած է այսօր։ Միայն Ֆրանսա-յի մէջ կան 30ի չափ Շէյխհաճիցի երիտասարդներ (20—35 տարեկան), մինչդեռ միութիւնս ունի միայն 8 անդամ։

Ինչո՞ւ այսքան անտարբերու-թիւն, քանի որ ոչ կուսակցական վէճ ունինք, ոչ ալ անհատական։

Հայրենակիցնե՛ր, եթէ նայինք

***

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՊԵՏՐՈՍ ՖՐՈՒՆ-ՃԵԱՆ, Պերլին, կը ծանուցանեն ծնուն-դը իրենց անդրանիկ զաւկին՝

ԱՆԹՐԱՆԻԿ - ԹԱԳՈՒՀԻԻ։

***

մեր շուրջը, պիտի տեսնենք որ միութիւն չունեցողները կ'ուզեն ունենալ։ Ուրեմն ամօթ չէ՞ որ մենք մեր ունեցածը կորսնցնենք։

Կը բաւէ՛, եղբայրներ, մէկ կողմ դնենք մեր անհոգութիւնը եւ աշ-խատինք հնարաւոր միջոցներով օգ-տակար ըլլալ մեր անկար հայրե-նակիցներուն։ Շատերս արդէն օրը օրին կը հետեւինք «Յառաջ»ին եւ կը տեսնենք թէ ի՛նչ թափով յառաջ կ'երթայ անտեսական տագնապը։ Այսօր ուրիշը կը նեղուի, վաղը տագնապը մեզի կը հասնի, քանի որ բոլորս ալ գործարանի աշխա-տաւորներ ենք։ Այսօր աւելի շատ պէտք ունինք միութեան քան ա-ռաջ։ Ուրեմն, դէպի գործ։

Մ. Ս.

Գործ անգործներուն

Աշխատանքի եւ Հիմնայատուկի Նախա-րարութիւնները հետեւեալ համաձայնու-թեան եկած են.

Ներկայիս, անգործութեան ազգային սնտուկը, որուն յատկացուած է 250 միլիոն ֆրանք, կը հոգայ՝

1) Լրիւ անգործներու օգնութեան սնտուկները.

2) Կէս-անգործներու սնտուկները։

Այս վերջին սնտուկները հետեւեալ կերպով Նպաստ կուտան։ Ճարտարար-ուեստական օրէնք քանի որ շաբաթը ամէնէն շատը 3 օր կ'աշխատի, իրա-ւունք ունի շաբաթական երկու օրական Նպաստի, որուն վրայ կ'աւելնան Նաեւ ընտանեկան ծանրաբեռնումի յաւելեալ Նպաստները։

Այս վերջին եղանակն է որ կառա-վարութիւնը կ'ուզէ կիրարկել եւ հրա-հանգել համայնքներուն որ շաբաթը ե-րեք օր սովորական վարձքերով աշ-խատցնեն անգործները։ Այդ պարագային՝ երկու օրական Նպաստ՝ կառավարու-թիւնը ինքը պիտի հոգայ։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԵՐԲ ՎՐԷԺԸ ՁԻ ՑԱԳԵՆԱՐ

ՎԷՊ 1915 - 1918Ի ԿԵԱՆՔԷՆ

(Հատուած մը)

— Արմէ՛ն...

Աստուած լոյսը կղմինտրի պըղ-տոր ցոլք մը կը սադէ զորշ վրանէս Ներս, երբ աչքերս կը բանամ, հան-դարտ ձայնէ մը վերջ։

Արմէնը քովս նստած է, գետնին վրայ։ Կը ժպտի չկամութեամբը մէ-կու մը որ պիտի լար. եթէ սիրտ կարենալ փափկանկատութիւնը չըլլա-նանար անոր տխուր բաղձանքին վրայ։ Բայց զիրար լաւ կը հանչ-նանք։ Զինուորական երկար կենակ-ցութեան մը ընթացքին, մեր հո-գիները իրարու վստահած են իրենց գաղտնիքները... աչքս վարժուած է իջնալու անոր սրտին խորերը, ու բաց տափի պէս, հոն երեւան հա-նելու հոգը, որ դէմքէն գիծ մը կ'ջնջէ, ու կը ջանայ պարտկուիլ բանի մպի-տի մը աղօտով

— Ի՞նչ ունիս Նորէն, կը հար-ցնեմ, խաղաղ հոգիի դանդաղու-թեամբ։

Խուփ, զգուշաւոր եւ ինքնա-զուսպ, բայց մտերմութեան մէջ խօսուն ու հաղորդական այս տղան վարժեցուցեր էր զիս իր խառնուածքին նուրբութիւններուն, չորս պատերու մի-ջեւ եւ զոյգ մը բարեկամ ականջ-ներու առջեւ՝ յորդելու եւ պարպուե-լու կարօտին, երբ ցաւ մը կը մղը-տար Ներսը։ Այդ պահերուն, կը խօ-սէր հանդարտ․ աչքերը շեշտ՝ պատուտուն յոնքերու տակ, ու կը զգա-յիր թէ ամէն մէկ խօսքի հետ, բեռ մը կառըը մը մեկնի իր Ներսէն։ Ու երբ կը լռէր, հոգին թեթեւցած ու դէմքը պայծառ, կ'ըսէր,

— Լա՛ւ, հիմա խօսինք։

Ու կը խնդայինք։

Բայց այս անգամ, զարմանալի կերպով լուռ էր։ Լա՞ծ էր հար-ցումս։ Ծալապատիկ նստած գետին-ը, արմունկը ծունկին ու գլուխը ա-փին, աչքերը յառած ցողունի մը, որ վրանիս գետնէդրէն Ներս կը ցցէր վարանոտ թերթիկներ, հետաւոր երեւոյթ մը ունէր։

— Հէ՛յ, մշտեցի։

Թեթեւ մը ցնցուեցաւ, մութ ու խորունկ աչքերը, ժպիտի ձախող փորձով մը սեւեռեց վրաս։ Շրթները շարժեցան։ Սպասեցի որ սկսի խօ-սիլ, խողող հառաչ մը բանեց ու լռեց։

— Ի՞նչ ունիս, չըսե՛ս։

— Ոչի՛նչ, փսփսաց, բռնած է Նորէն. ու ժպտեցաւ, սզաւորի պէս։ Բայց Նշմարեցի որ չզայնութիւն մը կը սկսէր գրգռել զինքը։

— Դի՛հ, փսփսաց, հասնող շան-չով մը, Ե՛լ, երթանք։

— Ո՞ւր. եւ, ըսի, չորս օրէ աչ-քերս չեմ փակեր, ու կօշիկ չեմ քակեր. ոտքերս կ'այրին, մարմինս դեռ թմրած է, ձգէ՛ քիչ մը հանգ-չանիմ։

— Ցեռ՛ն, յետո՛յ, կարեցանես ամ-բեր. Ելի՛ր, երթա՛նք։

Կարծեցի որ խօսելու համար, ա-մայի անկիւն մը կ'ուզէ առանձնա-նալ ինծի հետ։

— Բայց, անօթի եմ, առարկեցի։

— Ա՛ռ, կեր. ըսաւ։ Ու ապ՛եւա բացաւ թղթէ ծրար մը։ Հաց, հաւ-կիթ, տափ մը պահածոյ միս, ու երշիկ։

— Հապա՞ այդ սրուակը։

— Օղի։

— Աստուա՛ծ կանխ՛եսւ։

— Խմէ՛, պէտք պիտի ունենաս, պատասխանեց. ու սրուակը տարաւ շրթներուն, քանի մը ումպ կուլ տուաւ ու պղտոր փայլով նայուածքը կեցուց յոնքերուս մէջտեղը։ Առա-ջին անգամն էր որ այս տղան ինծի ցոյց կուտար այլանդակ քմայք մը։ Մինչեւ այն ատեն զինքը ճանչցեր էի իր կշռուած ու չափուած բնաւ-որութեամբ։ Նկարագրին մէջ, ո՛չ մէկ ցցուն գիծ։ Գրեթէ համրանքով քալող,հանդարտ պաղարիւնսթանքի ու վախի պահերու մէջ իսկ ու միեւնոյն ատեն, ընդունակ մտած-ուած խենդութիւններու։ Սակայն խորապէս զգայուն ու սրտառ, յա-ճախ զիս զարմացուցեր էր զսպելու իր կամքով։

«Վաւերական մարդ ես», կը կա-տակէի երբեմն, ակնարկելով իր հաստատ Նկարագրին։ Եթէ ուրեմն, առտուն կանուխ քովս եկեր էր օ-ղիով Նախաճաշելու, եթէ հազիւ աչքերը բացած՝ գինովութեան մէջ կը փնտռէր մարդ խուսափում, կարելի ուրեմն ծանրատագնապի մը մատ-Նուած ու ցնցուած ըլլալու էր։ Բայց հակառակ բացուելու իր սիրական սովորութեան, որուն կը յանձնուէր մեղկօրէն, ուզուած հեշտանքով, չէր խօսեր այս անգամ։ Գիտէի թէ ա-ւելորդ էր փորձել։ Պիտի սպասէի, բայց քիչ մը ուշ. կրնայի սպասել։

— Ի՞նչ լուր, հարց տուի։

— Երկու օրէն զօրագունդը կը մեկնի։

— Ո՞ւր։

— Չեմ գիտեր։ Կ'ըսեն երե-սուն օր։

— Երեսուն օր, ոտքո՛վ։ Ո՛ւր բայց, այդքան երկար։

— Գա՛հ, ամէն ճամբայ ճակատ կը տանի։

Իր կարճ պատասխաններէն յայտնի էր որ խօսելու տրամա-դրութիւն չունէր։ Գահ մը առնելու եղայ։ Բայց լռութիւնը կը նեղէր զիս։ Կ'ուզէի որ խօսէր, բան մը պատմէր, իր ճամբու տպաւորու-թիւնները, կրկնէր ինչ որ լսեր էր ու կ'ըսուէր զօրագունդի երթի մա-սին. վերջապէս, կուռքինման լուռ ու պաղ չնստէր այդպէս դէմս։

— Դիտե՛ս, ըսի յանկարծ, Զօ-րագունդին ոստ եմ…

Բայց չկրցայ շարունակել, տե-սայ որ կիսատ սարսուռ մը փուշ կը ցանէր Արմէնի մարմնին վրայ. ա-րիւնի տժգոյն ժայթք մը կը սառէր այտերուն վրայ, շրթները գունա-թափ, մեռելի մորթի պէս, կը դող-դողային ու կոպերը կը փակէր, կար-ծես, կարմիր տեսիլներու շարանքի մը դէմ։ Ակնթարթ մը տեւեր էր սակայն յուզումի այս մասնութիւնը։ Երբ աչքերը բացաւ վրաս՝ արգա-հատանքի ժպիտով մը որ իր խռով-քին վրայ Նետուած թափանցիկ վարագոյր մըն էր, արդէն խոստ-վաներ էր իր մաղձին պատճառը։ Զօ-րագունդին ոստ չէր... Բայց ո՞ւր էր...

- Երթանք, ըսի ոտքի ելլելով։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

(Շար.)

ընտանիքները հեռացնել. բաւական թիւով Հայեր հաւաքուեցան եւ կոմտօրէն հայհոյեցին հելլէն դրօշին, նախարարներուն եւ պաշտօնէութեան եւ յետոյ քարերով եւ փայտերով յարձակեցան ոստիկաններուն վրայ, որոնք կ'ուզէին օրէնքը պարտադրել։

Կը հաւատանք որ այս ընթացքին մէջ գտնուողները Հայերու փոքրամասնութիւնը կը կազմեն, որ համայնավար կուսակցութեան կը պատկանին եւ թէ հայոց մեծամասնութիւնը Յունաստանը կը սիրէ իբր մայր։

Ամէն պարագայի տակ, ինչպէս որ յոյն գաղթականներու կ'արգիլենք իրենց տրուած տնակներու երրորդներու ծախելը, այնպէս ալ չպիտի թոյլատրենք Հայերու կառավարական տնակներու ծախուիլը, այլ այդ տնակները պիտի տրամադրենք հայ եւ յոյն անտէր գաղթականներու՝ որոնց պէտքերը պիտի քննէ խնամատարական նախարարութեան յանձնախումբը։

Յոյն խնամատարական նախարարը իր այս զեկոյցը տուած է իբր պատասխան Աթէնքի Ազգ. Վարչութեան մէկ յայտարարութեան եւ այս բացատրութիւնները տալէ վերջ կը հարցնէ.— «Ո՞ր Հայուն օրինական տնակը գրաւուած է եւ ո՞ր օրինապահ Հայը անիրաւուած ենք»։

Լօզանի ժողովը պիտի յետաձգուի

Համաձայն նախապէս տրուած որոշման մը, հատուցումներու ժողովը Լօզանի մէջ պիտի գումարուէր յունուար 25ին։ Գրիւնինկի յայտարարութիւններէն եւ այս մասին զանազան պետութեանց միջեւ կատարուած բանակցութիւններէն յետոյ, կ'ըսուի սակայն թէ պիտի յետաձգուի եւ կամ եթէ գումարուի իսկ, շուտով պիտի փակուի առժամեայ կարգադրութեամբ մը։

Անգլիական կառավարութիւնը եւ քաղաքական շրջանակները մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասեն Ֆրանսայի վարչապետին Պ. Լավալի յայտարարութիւններուն, զորս պիտի ընէ խորհրդարանին մէջ։ Այս պատճառով ալ Անգլիոյ նախարարական խորհուրդը յետաձգուեցաւ, որովհետեւ տիրող կարծիքն այն է թէ հատուցումներու հարցին մէջ Գերմանիոյ կատարուելիք զիջումներու մասին, ֆրանսական խորհրդարանի ընթացքն է որ պիտի վճռէ Լօզանի ժողովին ճակատագիրը։

Այսուհանդերձ, անգլիական պատուիրակութիւնը ամէն պատրաստութիւն տեսնելու վրայ է, որպէսզի 25ին կարենայ Լօզան գտնուիլ։

Մուսոլինի պիտի երթա՞յ Լօզան

«Տէյլի Հէրըլտ» թերթին Հռոմի թղթակիցը կը հեռագրէ, թէ Մուսոլինի մտադրութիւն յայտնած է ներկայ ըլլալու Լօզանի ժողովին։ Սակայն իր վերջնական որոշումը կախում պիտի ունենայ ուրիշ կառավարութեանց պետերու որոշումէն։ Մուսոլինի հատուցումներու խորհրդաժողովը կը նկատէ ամէնէն կարեւորը եւ ամէնէն ստիպողականը, նոյնիսկ աւելի կարեւոր քան զինաթափութեան ժողովը։

Ռուսիա կը կազմակերպէ իր բանակը

Գրեր էինք թէ ֆրանսական Ծերակոյտի արտաքին եւ զինուորական յանձնախումբերը զեկոյց մը լսեր էին Պուլկարիոյ եւ Ռուսիոյ զինուորական կազմակերպութեան մասին։

Այս առթիւ, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին.— Ռուսիա լրացնելու վրայ է ազգային բանակի մը կազմակերպումը։ Ֆրանսական վերջին ելմտացոյցի վիճաբանութեան ընթացքին, պատերազմական հանգուցեալ նախարարը Պ. Մաժինօ հաստատեր էր թէ մինչդեռ 1924էն ի վեր ֆրանսական զօրաբաժիններու թիւը 60էն իջեր էր 20ի, ռուսական բանակը արդէն կը բաղկանար 638000 զինուորէ, բաժնուած 71 զօրաբաժիններու, ինչ որ կը նշանակէ 7 պակաս՝ 1914ի զօրաբաժիններէն։

Իսկ այսօր արդէն, ռուսական բանակը կը բաղկանայ 1 միլիոնէ։ Զինուորական պարտադիր ծառայութիւնը կազմակերպուած է տարեկան 870 հազար հոգի կրթելու եղանակով։ Ռուսիա օր մը պիտի կարենայ 23 դասակարգ ճակատ հանել, ինչ որ 150 միլիոննոց բնակչութեան մը համար, կը նշանակէ 15 միլիոն զինուոր։ Վերջին ռազմափորձերուն մասնակցած են նաեւ կոմսոմոլները — երիտասարդ համայնավարները – որոնց թիւը կը հասնի 3 միլիոնի։ Ներկայիս ուրեմն, անմիջապէս զօրակոչի ենթարկելի 4 միլիոն մարդ ունին։

Ռուսական բանակը, կը ջանայ կատարելագործել նաեւ իր նիւթեղէնը։ Բանակին պետը՝ Վորոշիլով յաճախ պնդած է հրասայլերու, օդանաւերու, քիմիական պատերազմի կարեւորութեան մասին։ Քանի մը առաջ, օդանաւերու բանակը կը բաղկանար 1200 կտորէ, ինչ որ կը նշանակէ աւելի քան լեհական, ռումանական եւ պալթեան միացեալ օդանաւային բանակը։ Շատ չանցած պիտի կրկնապատկուի։ Թունաւոր կազ, հրձիգ ռումբեր եւ պայթուցիկներ արտադրող գործարանները կեդրոնացած են Ուրալի շրջանին մէջ։

Փարիզի ռուս դեսպանատան զեկոյցը

Ռուս բանակի ուժեղեցման եւ վերակազմութեան մասին, ֆրանսական Ծերակոյտի երկու յանձնախումբերուն առջեւ տրուած տեղեկութեանց առթիւ Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը զեկոյցի մը մէջ կ'ըսէ.— Խորհրդային կառավարութիւնը մաս չի կազմեր.

Ազգերու Դաշնակցութեան եւ չի ճանչնար անոր հեղինակութիւնը եւ հետեւաբար, պարտականութիւնը չունէր եւ չունի անոր յանձնելու իր սպառազինութեանց վիճակագրութիւնը որ եւ է փաստաթուղթ։

«Այսուհանդերձ, ծանուցած ըլլալով զինաթափութեան ժողովին, Խորհրդային կառավարութիւնը ժողովին ընդհ. քարտուղարութեան յանձնած է իր սպառազինումներու կատարեալ վիճակացոյցը։ Անկից զատ, Խորհրդային կառավարութիւնը փոփոխող պետութեանց առաջարկած է փոխանակել սպառազինումներու վիճակացոյցը, ինչ որ կատարուած է քանի մը պետութեանց միջեւ»։

Այս ճշդումները ընելով մէկտեղ, Փարիզի ռուսական դեսպանատունը որ եւ է կերպով չի հերքեր ռուսական բանակի մասին տրուած տեղեկութիւնները։

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի խմբական ժողովը վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի Բ. դասախօսական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ 262 Rue Duguesclins Նիւթ՝ «Թագաւորական պահանջներ»։ Դասախօս՝ ընկ. Վ. Զուլէքեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

×

ԱՍԻԷՌ-ՔՈԼՕՄ ԲՈԼՈՆԻ Չէյթուն կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին rue Charles Chefson, ծխավաճառին սրբ. ճաշարանը։

×

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։
Կը խօսի ընկ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.ի ՓԱՐԻԶԻ "ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ" ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

տեղի կ'ունենայ Յունուար 23ին Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, Salle D'Horticultureի մէջ. 84 rue de Grenelle, métro rue du Bac.

Կը ներկայացուի Սուրաբեաններու կողմէ

ԱՊՈՒՇ (ՈՒՇ ԼԻՆԻ ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ)

Հայկական զուարթ օփերէթը

Արգիւնքի 100ին 25ը կը յատկացուի գործազուրկներուն

Կէս գիշերէն վերջ պարեր մինչեւ լոյս, ընտիր նուագ՝ Թաթախ ծօրժի ղեկավարութեամբ։ Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ, վիճակախաղ։

ՄՈՒՏՔ 10 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Հրանտ-Սամուէլ գրատուն, Ֆլորիա ճաշարանը եւ հանդէսին օրը կիշէն։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ եւ շրջականներու եկեղեցական ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին 20 Ave. de Ville d'Avray, առժամեայ մանկապարտէզի սրահին մէջ։ Կը հրաւիրուին նոյն սահմաններուն մէջ բնակող եւ 21 տարեկանէն վեր ազգայինները, մասնաւոր հրաւէր ստացած ըլլան կամ ոչ։

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ, 24 Rue St. Victor: կը խօսի Պ. Ա. Շահխաթունի, նիւթ ունենալով Պետրոս Ադամեանի կեանքն ու արուեստը։

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Խաչատուր Պալեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Պօղոսեան (Ամերիկա), իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ եւ կամ նամակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին

ՏԻԿ. ԱՆՆԱ ՊԱԼԵԱՆի

դառնագէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 8 յունուար 1932, ուրբաթ օր, Մարսէյլի Քոնսէփսիոն հիւանդանոցին մէջ 43 տարեկան հասակին մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եղիայ Կօհէրկեան, Շապին Գարահիսարի Ազուտնիս գիւղէն, 1925—1926ին տեսնուած է Արտէշի նահանգին եւ Մ. Շամանի կողմերը։ Լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել իր հօրեղբօրորդուն՝ Արմենակ Կօհէրկեանի, 7 rue Batterie Raci S. P. 608.

Ձեր փնտռած գիրքը

ԹԷՕՖԱՆՕ հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Բիւզանդիոնի հայազգի կայսր Յովհ. Զմիշկն է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին իր սիրային արկածախնդրութիւններով։ Կը կարդացուի հեւ ի հեւ)։ Գին 25 ֆրանք։

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ. հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Սուլթան Համիտի հարեմականներուն իր շուայտութիւններով եւ դաւադրութիւններով, վրէժխնդիր հայ երիտասարդ մըն է վէպին գլխաւոր հերոսը)։ Գին 30 ֆրանք։

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ, Ժորժ Սանի սիրային ամէնէն գեղեցիկ վէպը։ Գին 20 ֆրանք։

ԽԵՆԹ ԵՒ ՋԱԼԱԼԵԴԴԻՆ. Րաֆֆիի։ 25 ֆրանք։

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Քրիս. Միքայէլեանի միակ հրատարակութիւնը, Բ. տպագրութիւն։ Գին 10 ֆրանք։

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գրեց Սոս Վանի։ Գին 6 ֆրանք։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լեւոն Գէւոնեանի 17, rue Damesme, Paris (13).

ՏԵՍԱՔ

"ԱՐՓԻ"Ն

Պատկերազարդ կիսամսեան

Որ պիտի ըլլայ հայ ընտանիքին թերթը, ունենալով մանուկներու, պատանիներու եւ ծնողներու բաժիններ։

Առաջին թիւը լոյս տեսաւ Յունուար 1ին։ Տարեկան բաժնեգինն է 2 տոլար։ Չէք եւ մընի օրտըր գրել A. Barseghian անունին։ Հասցէ՝ P. O. Box 77 Allston, Mass. Խմբ. հրատարակիչ՝ Դոկտ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ։ Կամ «Յառաջ»ի խմբագրատունը Պ. Լեւոն Գէւոնեանի, 17 rue Damesme, Paris (17).

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ի գիտութիւն Շավիլ եւ մօտակաները բնակող բարեպաշտ ազգայիններու կը ծանուցուի թէ 24 յունուար կիրակի օր Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի առժամեայ մանկապարտէզի սրահին մէջ 20 Ave. Ville d'Avray Chaville:

Ժամերգութիւնը կը սկսի ժամը 10ին։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (129)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

14.— ՀԱՅ ԿՈՄԻՏԷՃԻՆԵՐԸ ԴԱՐՁԵԱԼ ԱՆԱՏՈԼՈՒ ԿԸ ՄՏՆԵՆ.— ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԷ ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ ԱՌՆԵԼ ՀԱՅ ԿՈՄԻՏԷՃԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Իրենց նպատակն էր Թուրքիա մտնել՝ երբ առիթը գար, եւ իրական ճակատամարտ մը սկսիլ։ Եւ այս անգամ Թուրքին անունով ալ մէկ բան պիտի ձգէին աշխարհին վրայ, պիտի վառէին ու մոխիր դարձնէին բոլոր գիւղերն ու քաղաքները։ Այս մասին ուշադրութիւնը հրաւիրեցինք Էրզրումի եւ Վանի կուսակալներուն եւ Դ. զօրաբանակի հրամանատարութեան։ Պալեան ու Գօպը Ալին մասնաւոր գրութիւններով հրահանգեցին շարունակական հսկողութեան տակ պահել ռուսական եւ պարսկական սահմանագլուխը։ Այսուհետեւ Համիտ չէր վախնար այլեւս, ու կարեւորութիւն չէր տար արտաքին միջամտութեան։ Համաձայն Խոյի եւ Սալմաստի հիւպատոսներուն ղրկած տեղեկագիրներուն, Հայերը ամէնէն աւելի ֆէտայի հաւաքած էին Երեւանի մէջ։ Դրօշակեանները, իրենց զինուորական բոլոր ուժերովը յարձակելէ առաջ, յարմար նկատեցին 50 հոգինոց հետախուզիչ խումբ մը ղրկել Պայազիտի ուղղութեամբ, հասկնալու համար թէ կարելի՞ է յարձակման սկսիլ։ Ինչպէս ծանօթ է, Պայազիտ կը գտնուի Պարսկաստանի սահմանին մօտիկ, իսկ սահմանագծին վրայ՝ Բըզըլտիզէ։ Այդ շրջանին մէջ, Թարթաքալալաքի կողմերը, իբրեւ զգուշական միջոց, քանի մը զօրաբատակ զինուորով շղթայ կազմուած էր։ 50 հոգինոց հայկական հետախոյզ խումբը, հետեւակ եւ տրզիական հրացաններով զինուած, դէպի թրքական հողը յառաջացած պահուն՝ կը հանդիպի յիշեալ զինուորական շղթային։ Զինուորներուն հրամայուած էր թոյլ տալ, որ հայ հրոսակները մտնեն թրքական հողը, շղթայէն ներս, որպէսզի կարելի ըլլայ հարուածելով ետեւէն՝ ողջ կամ մեռած ձեռք անցընել բոլորն ալ։ Սակայն զինուորական շղթային հրամանատարը անճարակ էր։ Հազիւ թէ հեռուէն տեսաւ հայ հրոսախումբը, կրակ բացաւ։ Կոմիտէճիները քանի մը սպաննուած ու վիրաւոր ձգելով փախան ու կորսուեցան։

Ու երբ սահմանին վրայ տեղի կ'ունենային այս դէպքերը, հէջդ ինչպէս անցեալ տարի պատահեցան զանազան տեղեր, Պայազիտի մէջ եւ շրջակայքը Հայերը լքեցին իրենց խանութները, տարօրինակ գիրքեր բռնեցին, ապստամբութեան նշաններ ցոյց տուին։ Սակայն երբ սահմանին վրայ փորձուած յարձակման հետեւանքը, վիրաւոր կամ սպաննուած, քաղաք բերին, Հայերը հասկցան թէ ինչպէս վերջացաւ կռիւը եւ հրապարակը խաղաղեցաւ կարծէ պէտ։ Ապստամբութեան պատրաստուած Հայերը այնուհետեւ հաւատարիմ հպատակի կերպարանք առին։

Այն շրջանին, երբ տեղի կ'ունենային այս դէպքերը, Ֆէտայի Գրիգոր Յակոբեան, որ Վանէն Վանա փախած էր, Պետրոսեան Պետօ, Դաւիթեան Յակոբ, 4 երիտասարդ ռազմիկները կ'երթեն Վանայէն Ռուսիա երթալ յետոյ Երեւան, որպէսզի տեղւոյն կոմիտէճիներուն հետ Թուրքիա մտնեն, ինչպէս կը տեղեկագրէր Վանայի մեր մէկ մասնաւոր լրտեսը։ Նոյն լուրը կը հաստատէր նաեւ մեր առեւտրական ներկայացուցիչը, գրութիւն մը ղրկելով արտաքին նախարարութեան։ Պուքրէշի ոստիկանութիւնը մեզի հաղորդեց սակայն թէ, երբ հայ կոմիտէճիները ռումանական հողը կը մտնեն, ռումանական ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէ զանոնք, եւ անոնց վրայէն կը գրաւէ մեծ քանակութեամբ դրամ, իրենց յարուցանելիք ապստամբութեան մասին բազմաթիւ գրգռիչ յայտարարութիւններ, գաղտնի թղթակցութեան համար ծածկագրութեան բանալի մը։ Բոլորն ալ բանտ կը դրուին։ Գրաւուած յայտարարութիւններուն մէջ կային գրութիւններ, որոնք կը բացատրէին թէ յառաջադէմ ազգերու համար անիմաստ բաներ են կառավարութիւնը, կրօնքը, պատիւը, թէ մօտեցած է այլեւս այդ նախապաշարումներէն ազատելու շրջանը։ Ռումանական ոստիկանութիւնը շատ զարմացած էր, կարդալով այդ յօդուածները։ Բայց ինչպէս նախապէս ըսի, հայկական յեղափոխութեան բուն նպատակը ազատութիւն կամ անկախութիւն չէր, այլ մեր դարուն տարօրութենէն վեր ընկերային յեղափոխութիւն մը յարուցանել։ Անոր ստորներն ալ իրենց աչքով կը տեսնէին ու կը հաստատէին իմ կարծիքս։ Հակառակ թրքութեան, թէեւ ինծի չ... ռուս դեսպանն ալ համոզ... էր ասոր, բայց եւ այնպէս ...նալի էր, որ Ռուսիա աչք կը ... խռովարարական հակայ խումբ... զայութեան, եւ կը թոյլատրէ... նոնց ազատ ճամբորդութիւնը ...սիոյ մէջ։

Քարապալալաքի ընդհանուր...տոյ. ընդունեցի այցելութիւնը ... դեսպանին առաջ թարգման...րսաւ ինծի.

— Ձեր սահմանագլուխին ... Սողանլըի անտառին կից՝ ... լերան վրայ, մեր շրջուն սահման...պահները վերջերս ձերբակալե... 10 զինեալ Հայեր. Անոնց վրայ ...նուեցան բազմաթիւ թուղթեր ... մասը գրուած էր հայերէն, մէկ... ալ թուրքերէն։ Մեր շրջուն սահ...նապահ ջոկատին հրամանա... Գարաքիլիսէի ձեր զինուորակ... շղթայի հրամանատարին քով ... թալ եւ կը կարդացնէ այդ թ...թերը։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
21 JANVIER 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1782

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԱՆՁ ՄԸ՝ ՍԱ ԽԵԼԱԳԱՐՆԵՐՈՒՆ

Շաբաթ օր, 16 յունուար, ուշադրութեամբ կը յանձնէինք յունահայ գաղութին ծանր կացութիւնը, իբրեւ հետեւանք ափ մը շոշորթներու խելագար մարգա՛ քներուն:

— «Դերգաղթի խնդիրը փ ստաւոր զէնք մը դարձաւ խորհրդային իշխանութեան լրտեսներուն եւ ասոնց խ՚ոլ ու կրակ անխելք եւ անխիղճ հետեւորդներուն համար՝ որոնք ցանելու գաղութին մէջ եւ տեղի տալու շարք մը անախորժութեանց:

«... կը նշանակէ թէ «աշխուժացեր են» մեր կարմրուկները, որոնք ամէն տեղ ալ կը ծառայեն իբրեւ պայտ՝ ուրիշներու քաղաքական արշաւանքին համար»:

Այս տողերը գրուած ատեն, գաղութը արդէն լի ու լի կը վայելէր «աշխուժացման» հետեւանքները:

Յունուար 14ին, 15ին եւ 16ին տեղի ունեցան շարք մը երեւոյթներ, որոնք խոր մտահոգութեան մատնած են Աթէնքի ժողովուրդը:

Երէկ արտատպեր էինք Փիքսի նոր դէպքը.— այդ բազմահոյ եւ քիչ-շատ չէն գաղթականներն պաշարումը՝ հարիւրէ աւելի ոստիկաններու կողմէ:

— «Վերջին պահուն կը տեղեկանանք թէ այսօր հիւղակներէն դուրս հանուած գաղթականներուն վիճակը աննկարագրելի է:

«Թիւ ցուրտ, անձրեւ ու ցեխ, անկողին, կարասի, վերմակ. թրջուած գինը ու երախաներ՝ դողահար վիճակի մէջ: Մեծ մասը եկեղեցի եւ վարժարան լեցուեցան: Վարժարանը փակուեցաւ» (Նոր Օր, 15 յունուար):

Արտատպեր էինք, նաեւ, Յունաստանի խնամատարութեան նախարարին զեկոյցը, հրատարակուած՝ յունարէն թերթերու մէջ: Իբրեւ պատասխան Ազգ. կեդր. վարչութեան բողոքագրին:

Նախարարը ոչ միայն կը պնդէ իր որոշման վրայ, այլ եւ կծու խօսքեր կ՚ուղղէ: Այդ խօսքերը աւելի գոհունակութեան են Ազգ. վարչութեան անդամներուն ունկնդրութեան առթիւ:

— «Զայրոյթով կ՚ըսեմ որ, յայտարարած է Պ. Խասոնիտիս, ձեր գաղթականները յանդգնած են ոստիկաններուն կոճակները փրցնել, անոնց վրայ ձեռք բարձրացնել, հայհոյած են վարչապետին եւ իմ հասցէիս, համարձակած են վար առնել հելլենական դրօշակը»:

Եւ «Նոր Օր» անշուշտ աւելին գիտէ, երբ գիտել կուտայ իր վերջին խմբագրականով (16 յունուար),

— «Եթէ չարիքը սահմանափակուէր գործողներու շրջանակին մէջ, բնականաբար մեր մտահոգութիւնը այնքան խոր չպիտի ըլլար: ՇԱՏԵՐՈՒՆ ԿԱՐԾԱԾԷՆ ԱՒԵԼԻ ԼՈՒՐՋ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍՏԵՂԾՈՒԱԾ Է: ՅՈՅՆԵՐ-ՀԱՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՃԱԳՆԱՊԻ ՄԸ ԱՌՋԵՒ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆՔ: Այս տագնապը գոյութիւն չունէր երէկ: Ինը տարուան մէջ, ոչ մէկ նախարար՝ իրեն ներկայացող ազգային մարմիններուն հանդէպ չունեցաւ այն վերաբերումը, ինչ որ ունեցաւ Պ. Խասոնիտիս: Առաջին անգամն է որ նախարար մը իր ստորագրութեան տակ մամուլին մէջ խիստ արտայայտութիւններ կ՚ունենայ Հայերու մասին»:

«... Գաղութը հասած է անդունդին ծայրը: Վախեր կան որ յուրջ դժուարութիւններու առջեւ գտնուին ոչ միայն կայաններու, այլ եւ Աթէնքի մէջ բնակող Հայերը»:

×

Ի՞նչ կ՚ապացուցանեն այս բոլորը:

Մեր անտրբութիւնը: Արդէն տարտղնուած. մեր կերպարանքը կորմնցուցած ենք նաեւ իբրեւ ներքին հաւաքական ուժ:

Ի զուր կը փորձենք մեր՝ գաղութներու՝ ճակատագիրը վարել ձեռքերը օդին մէջ, ոտքին մէկը այս, միւսը այն կողմ: Ժպիտ մը անդին, քմծիծաղ մը անդին...

Այն աստիճան որ, ափ մը շոշորթներ — հարկ է միշտ շեշտել այս բացատրութիւնը — համարձակութիւն կ՚առնեն թուլնալ նստելու եւ գարշելի խաղեր խաղալու մեր գլխուն վերեւ:

Եւ այս՝ ոչ միայն Յունաստանի կամ Սուրիոյ մէջ, Պարսկաստանէն մինչեւ Արժանթին, այլեւ այստեղ, Ֆրանսայի մէջ:

Ճիշդ կը նկատէ Աթէնքի մեր պաշտօնակիցը.— «Եթէ չարիքը սահմանափակուէր գործողներու շրջանակին մէջ, բնականաբար մեր մտահոգութիւնը այնքան խոր չպիտի ըլլար»:

Արդ, չարիքը սահման չունի ո՛ր եւ է տեղի մէջ: Ուր որ հայկական համրանք ունինք, տեղացին գիտէ անոր տրամադրութիւնը: Գիտէ որ զանցառելի թափթփուքներ են կարմրադրօշ սոփեստիկները: Ոչ իսկ փոքրամասնութիւն:

Եւ, սակայն, ամէն երկրի մէջ ալ, մարդիկ իրենց գործին եկած ուղղութեամբ կը դատեն դէպքերը: Ու կ՚ըսեն ինչ որ կ՚ուզեն, անտանելի դարձնելու համար մեր կացութիւնը:

Յունաստանի պարագան բացառիկ երեւոյթ մը չէ: Ոչ ալ առաջինը: Երկու հոծ եւ արեւելեան գաղութներ, Յունաստան եւ Սուրիա, մինչեւ այսօր չարաչար տուժեցին պարբերական «երեւոյթ»ներէն, իսկ վաղուան գալիքը ոչ ոք պիտի կրնար գուշակել:

Այս պատկերը տեսնելէ յետոյ, պիտի շարունակե՞նք, տակաւին, երկու խօսք նետել եւ անկիւն մը քաշուիլ: Թէ՞ եկած է ժամանակը որ գաղութները իրենց ամբողջ կերպարանքով ծառանան բոլոր տեսակի շոշորթներուն եւ անոնց «քեալլագէօզութեանց» դէմ:

Ի՞նչ է կարծիքը այն հոսանքներուն, որ «հայաստանասիրութիւնը» կը շփոթեն ինքնուրացման, տարրական եւ բնական իրաւունքներու ժխտման հետ:

Հարցը դնենք շեշտակի, գաղութները իրաւունք ունի՞ն ինքնապաշտպանութեան դիմելու, երբ առտուն կանուխ արթնցողը բուրդ կը մանէ իրենց գլխուն:

Եթէ ճիշդ է որ ժողովուրդ մը արժանի է այն իշխանութեան որուն կը հանդուրժէ. ուրեմն մենք ալ արժանի ենք այն կացութեան ուր գլորուած ենք, շնորհիւ մեր անփոյթ, անկերպարան եւ ապիկար դիրքին:

Այդ ո՞ր մոգական ուժն է որ թոյլ չի տար յստակօրէն տեսնել Երեւանի ներշնչումով սարքուած դաւերը, եւ կը կապէ մեր ոտքն ու ձեռքը:

Զըլլա՛յ թէ մեր խիղճին հետ, վաղճու տուած ըլլանք նաեւ մեր խելքը, որ մինչեւ երէկ արթուն էր եւ կը բանէր մեր ճակատագիրը վարելու, իսկ այսօր կծկուեր, կռնծեր է:

Ո՞ր հեռաւոր սուրբին կը սպասենք, սանձ մը գնելու համար սա խելագարներուն:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի ՊԷՏՍ ՋԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Իտալիոյ փոխադրութեանց սէնտիքաները որոշած են իտալական լեզուէն արտաքսել ֆրանսերէն «շօֆէօր» բառը եւ այսուհետեւ գործածել «աւտիստա», որ համառօտագրութիւնն է «աւտոմոպիլիստա» բառին:

Այս առթիւ, իտալական թերթերը բազմաթիւ յօդուածներ կը հրատարակեն, պահանջելով «ջնջել այն օտար բառերը որոնք անհրաժեշտ չեն»:

Ճիշդ այս իմաստն ունի «Յառաջ»ի մղած պայքարն ալ, ուրիշ նախանձախնդրութեանց հետ:

Արդարեւ, ամբողջ բանաձեւ մը.

— Ջնջել այն օտար բառերը որոնք անհրաժեշտ չեն:

Ո՞վ պիտի կրնար ուրանալ թէ՝ այդ ոչ-անհրաժեշտ բառերն ու բացատրութիւնները պզտիկ բառարան մը կրնան կազմել, մեր մէջ:

Ականջը խօսի Մ. Յարութիւնեանին, որ իսկապէս կազմեց այդպիսի բառարան մը, տարիներ առաջ:

Բարեբախտաբար տասն անգամ ջնջուած են այդ բառերն ալ, որոնց գործածութիւնը ոչ գիտականօրէն կ՚արդարանայ, ոչ քերականօրէն, ոչ ալ ճաշակի եւ լեզուի զարգացման տեսակէտով.

— Դէգիրտէօր (դասալիք), ռէնճպէր (ուրացող), ժասաա (զանգուած), քուլթուրա (մշակոյթ), սէօսալիթա (կացութիւն), աւանտարտա, կարիէրա (ասպարէզ), արմիաթա (զօրաբաժին), ...

Եարւեցէ՞ք մինչեւ իրիկուն:

«Խ. Հայաստան» ճիշդ այս հարցին առթիւ, կարդալով «Յառաջ»ի ծանօթ յօդուածաշարքը, կը գրէր.

— «Այստեղ չատ որոշակի են երեւում թէ, տիրապետական շովինիզմի գէպի վեր ցցուած էշի ականջները»: (30 դեկտ. 1931):

Բարեւ արէք դուք իմ կողմէ կարմրակտուց երեւանցուն,

Եւ ասէք թէ խօսքն «Յառաջ»ի ուղղուած է խելօք մարդկանց,

Եւ ոչ ցցուած ականջներով դէգ ու յամառ քուռակներուն:

ՎԱՐԱԶ

Գերմանական ճառ մը

Գերմանիոյ ներքին եւ պատերազմական նախարարը, զօրավար Կրէօներ, գերման կայսրութեան հիմնարկութեան 61րդ տարեդարձին առթիւ, ճառ մը մէջ կարգ մը ակնարկութիւններ ըրաւ:

— Վէրսայլի դաշնագրին ստորագրութեան, ըսաւ, այն նուաստացուցիչ տեսարանը որ պարզուեցաւ 1919 յունիս 28ին, ոչ մէկ կերպով կրնայ նուաստացնել մեծութիւնը միութեան գործին, որ կատարուեցաւ 1871 յունուար 18ին, Վէրսայլի մէջ: (Այդ թուականին էր որ գերման կայսրութեան միութիւնը յայտարարուեցաւ Վէրսայլի մէջ, ուր տարիներ յետոյ Գերմանիա կը ստորագրէր իր պարտութեան պայմանները):

«Կասկը, շարունակեց, որ բոլոր Գերմանները կը միացնէ կայսրութեան հաստատումէն ի վեր, անխզելի է, նոյնիսկ Վէրսայլի երկրորդ դրուագէն յետոյ»:

Վերջաբանին մէջ, զօրավարը հրաւիրեց գերման ժողովուրդը որ մտնան կուսակցական վէճերը եւ ջանան փրկել կայսրութեան միութիւնը, որուն առնչուած ազգէնպահանջներ էր այնքան կարօտ եւ գոհունակ:

Հալէպը մայրաքաղաք

Էլ Ահրամի Դամասկոսի թղթակիցը կը տեղեկացնէ որ Ֆրանսացիները կ՚ուզեն այս անգամ Հալէպը մայրաքաղաք ընել, տեսնելով որ նոր խորհրդարանը Դամասկոսի պէս դիւրագրգիռ ժողովուրդ ունեցող քաղաքի մը մէջ չի կրնար գործ տեսնել:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Լավալի դահլիճը Խորհրդարանին առջեւ

Կառավարութեան յայտարարութիւնները

Լօզանի ժողովէն մէկ քանի օր առաջ, Պ. Լավալի նոր դահլիճին յայտարարութիւնները ֆրանսական խորհրդարանին մէջ՝ մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը կ՚արթնցնէին միջազգային քաղաքական շրջանակներու մէջ, քանի որ կարգ մը բարդացած հարցերու բանալին, ներկայիս կը գտնուի Ֆրանսայի ձեռքը:

Ֆրանսական խորհրդարանը բացուեցաւ նախորդ օր, ու վարչապետը կարդաց յայտարարութիւնը, որուն գլխաւոր հատուածները կուտանք ստորեւ.—

Արտաքին քաղաքականութիւնը

Կառավարութիւնը պէտք է կատարէ տալ արտաքին քաղաքականութեան մեծ պարտականութիւնները: Պարտաւոր է հետապնդելու երկու հարցերու, որոնք այս պահուս, միջազգային վիճաբանութեանց նիւթ կը հանդիսանան, — հատուցումները եւ սպառազինութեանց սահմանափակումն ու կրճատումը:

Հատուցումները

Կառավարութիւնը չպիտի թողու որ հատուցումներու իրաւունքը ժամանցի ենթարկուի:

Կրկնակ պարտականութիւն մը կը ծանրանայ մեր վրայ:

Ուղղամտութեան պարտք մը հանդէպ այն սերունդներուն որ պատերազմ տեսան: Իմաստութեան պարտք մը հանդէպ գալիք սերունդներուն:

Կառավարութիւնը բոլոր բանակցութեանց մէջ զօրս պիտի վարէ, տնտեսական տագնապի ժամանակաշրջանին յարմարցնելու համար պատերազմական պարտքերու ի զօրու եղող համաձայնութիւնները, պիտի շարունակէ խարսխել նոյնպէս այն հիմնական սկզբունքներուն, որոնց միշտ հաւատարմութիւն յայտնած է ֆրանսական խորհրդարանը:

Համբային նկուումը եւ տնտեսական տագնապ

Ֆրանսայի կացութիւնը այնքան ալ մտահոգիչ չէ, որքան կը յայտարարեն արտասահմանի մէջ: Արդէն, ազգային խնայողութեան ծրագրով, տակաւին օգնել ներքին շուկային:

Կառավարութիւնը պիտի շարունակէ ի նպաստ ճարտարարուեստի, առեւտուրի եւ երկրագործութեան գլխել յատուկ միջոցներու, որոնք կը մեղմացնեն տագնապը: Պիտի ջանայ լուծել անգործութենէ ծագած մտահոգիչ հարցերը:

Զինաթափութեան ժողովը

Սպառազինութեանց սահմանափակման եւ կրճատման խորհրդաժողովը պիտի գումարուի փետրուար 2ին: Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը այս կէտին մէջ, ճշդուած է անցեալ յուլիս 15ի յիշատակագրով:

Դաշինքին մէջ արձանագրուած այս քաղաքականութիւնը 13 տարիէ ի վեր Ֆրանսայինն է:

Վիճաբանութիւնները

Կառավարութեան յայտարարութեան մասին վիճաբանութիւնները յետաձգուեցան յաջորդ ժողովին եւ ընդունուեցաւ որ հարցապնդումն սկսի կառավարութեան կազմի մասին.

Խօսք առաւ ընկերվարական Ֆրոսառ, որ յայտնելէ վերջ թէ «պատերազմի շշուկները չարաշուք կերպով կը հնչեն քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ» շեշտեց.

— «Վերադառնալ առանց Պրիանի, այս է նպատակը ռազմագիտական ճարտար գործողութեանց, որոնց ներկայ կ՚ըլլանք»:

Ֆրոսառ, նախկին արտաքին նախարարին՝ Պ. Պրիանի եւ իր գործին մասին ներբողական մը հիւսելէ վերջ, սկսաւ ոլորներ արձակել վարչապետին Պ. Լավալի՝ մեծամասնութեան տրամադրութեան եւ ազդեցիկն մէջ:

— Պատերազմի ատեն էր, ըսաւ, մեր կողքին նստեր էիք եւ մեր խաչալին ի նպաստ կը գնէիք ձեր ձայնը: Օր մը, թարգմանն եղաք ժողովրդային անհամբերութեանց եւ խորհրդարանը քիչ մը պաղ վերաբերում ցոյց տուաւ ձեզ հանդէպ: Նորանցներուն մէջ սակայն, մարդ մը, մեծ անդրանիկ մը ձեզ մօտեցաւ եւ ձեզ կազդուրեց: Պ. Պրիանն էր: Հիմա անոր տեղը հաստատուած էք: Անոր գործը պաշտպանելու համար է:

Ֆրոսառէ վերջ, խօսք առաւ ընկերվարական համբաւաւոր պետը, Լէօն Պլում, որ երկարօրէն, եւ տեղի տալով յաճախակի եւ աղմկոտ ընդմիջումներու, անդրադարձաւ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ յարաբերութեանց եւ պէտքը շեշտեց համաձայնութեան, բայց տարբեր ոգիով:

Ամէնէն վերջ խօսք առաւ համայնավար պետը, Մարսէլ Քաշէն, որ ինչպէս միշտ, ըսելիք նոր բան չգտնելով, կրկին փչեց իր սովորական սուլիչը, գուշակելով «քաղքենի քաղաքակրթութեան վերջը...»:

Ֆրանսայի դիմումը Ամերիկայի

ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ դիմում կատարեց ամերիկեան կառավարութեան, որպէսզի Հուվըրի պայմանաժամը երկարաձգուի յառաջիկայ յուլիսէն անդին:

Ուաշինկթընի կառավարութիւնը պատասխանեց մերժումով: Փարիզի ամերիկեան դեսպանը իր կառավարութեան կողմէ յայտնեց Պ. Լավալի՝ այս մերժումը, որուն առնչուած գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են:

1) Ամերիկեան կառավարութիւնը չի կրնար ընդունիլ որ եւ է կապ հատուցումներու եւ պարտքերու միջեւ:

2) Հատուցումներու հարցին մէջ ամէն նախաձեռնութիւն կ՚իյնայ եւրոպական պետութեանց:

3) Պարտքերու յետաձգման որ եւ է նոր խնդրանք հաւանական չէ որ ընդունուի ամերիկեան խորհրդարանին կողմէ: Ամերիկեան խորհրդարանը չընդունիր որ եւրոպական պարտքերը հանդէպ Ամերիկայի ջնջուին կամ կրճատուին:

4) Ամերիկա դժգոհութեամբ պիտի տեսնէ պարտականներու մէկ ճակատ կազմելը, երբ չի կրնար անոնց հանդէպ ընդհանուր յանձնառութիւններ ստանձնել:

5) Պարտքերու մասին գոյութիւն ունեցող կարգադրութիւնները կատարուած էին անջատ համաձայնութիւններով եւ անոնց վերաքննութիւնն ալ անջատ կերպով միայն կարելի է կատարել:

6) Ներկայ կացութիւնը նկատի ունենալով, ամերիկեան կառավարութիւնը կը կարծէ թէ եւրոպական պետութիւնները կրնան իրենց պարտքերը վճարել, եթէ իրենց պատերազմական ծախքերը կրճատեն եւ փոխադարձ վստահութիւն գոյացնեն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ-էջ)

Հայեր կը սնանկանան

Փարիզի մէջ սնանկացած է կերպասեղէնի վաճառական Պ. Սիրունակ Արապեան:

Սնանկացած է նաեւ Պ. Պետրոս Թաղչեանեան «Chaussures Sahmi» 6 Րիւ տը Քրիմէ:

Հայ տղեկ մը ձգմուած

Կիրակի իրիկուն, 8 տարու հայ տղեկ մը, Սամուէլ, ինքնաշարժի մը տակ մնաց իր ծնողքին բնակարանին առջեւ, Փասաժ տը լ՚Ավընիւ եւ ճզմուեցաւ բեռնատար ինքնաշարժի մը տակ:

Խեղճ տղեկը անճանաչելի եւ ողբալի կոյտի մը վերածած էր:

Երկու վարիչները, որոնք փախուստ տալու ճարպիկութիւնն ունեցեր էին, ձերբակալուեցան Իվրիի իրենց բնակարանին մէջ:

Կիպրոսի ժողովուրդը

ՏՈՒԳԱՆՔԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Կիպրոսի կառավարական թերթին վերջին թիւը կը պարունակէ մանրամասնութիւններ այն հատուցումներու մասին՝ որոնք պարտադրուած են Կիպրոսցիներուն:

Ամբողջ գումարը վեց հարիւր հազար մարք է, զանազան քաղաքներու վրայ բաժնուած:

Ամէնէն աւելի վճարողը պիտի ըլլայ Նիկոսիա, 200.000 տրախմի: Նկատելի է որ բոլոր տուգանքը ծանրաբեռնուած է կղզիին յոյն-օրթոտոքս բնակիչներուն վրայ, եւ մահմետականները զերծ կացուցուած են: Բացարձակ անգործութիւն կը տիրէ Ծննդեան տօներէն ի վեր եւ ազգասիրութեան դէմ դրուած սահմանափակումները ջնջուած են:

Հալէպի մէջ 15 ֆէտայիներ մահափորձ պիտի ընէին եղեր...

Հալէպէն «Էլիֆ Պաշ»ի թղթակիցը կը տեղեկացնէ.—

«Հալէպի մէջ ըսի ըսաւ մը շրջան կ՚ընէ, որու համաձայն, իբր թէ 15 ֆէտայիներ նշանակուած են, մահափորձի ենթարկելու համար ընտրուած երեսփոխանները: Մինչ թէպէտ կը հաղորդենք այս զրոյցը, սակայն չենք հաւատար:

20 օր տեւող պոյքոթը վերջացած է այլեւս եւ ամէն մարդ իր բնականոն գործին սկսած: Պ.Պ. Լավասթըր, Բրօշ եւ կուսակալը պտտեցան շուկաները եւ կացութեան տեղեկացան: Ժողովուրդը շատ գոհ մնաց այդ այցելութիւնէն եւ անմիջապէս ամէն ոք բացաւ իր խանութը»:

Ռուսեւռումանական բանակցութիւնները

Ռումէն նախարարներու խորհուրդին մէջ, վարչապետը Պ. Եորկա հետեւեալ տեղեկութիւնները տուաւ ռուսեւռումէն ոչ-յարձակման դաշինքի բանակցութեանց մասին.— Խորհրդային պատուիրակը չորս օր պայմանաժամ ուզած է, Մոսկուայէն ստանալու համար նոր բանաձեւ մը, որ կարելի չափով մօտենայ ռումանական տեսակէտին:

Պ. Եորկա մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտնեց նաեւ թէ ռումէն կառավարութիւնը կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ եւ կը պահանջէ որ, ոչ-յարձակման դաշինքը յատուկ յօդուածով մը ճանչնայ ներկայ բոլոր սահմանները, ուր կը կիրարկուին վեհապետական իրաւունքները:

Պուքրէշի մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Ռուսիա պիտի յամառի Պեսարապիոյ հարցին մէջ՝ իր տեսակէտին վրայ. որով բանակցութիւնները պիտի խզուին:

ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

Լրագրական դպրոց մը պիտի բացուի Փոլսոյ Համալսարանին մէջ յառաջիկայ ապրիլին: Այս առթիւ ծրագիր մը պատրաստուած է Համալսարանին վերատեսուչը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ձարաշուք տարի մը եղաւ 1931ը Եգիպտոսի հայ գաղութին համար։ Տնտեսական անհաւոր տագնապը, ամբողջ տարին, իր ճիրաններուն մէջ ճզմեց ու գալարեց թէ՛ գաղութը եւ թէ՛ գաղութի իշխանութիւնները։

Եգիպտահայը իր պատմութեան ընթացքին, երբեք այսպիսի օրեր չէր ապրած։ Ազգային սնտուկը ոչ մէկ ժամանակ այսքան նեղութիւն ու մտահոգութեան մատնուած էր։ Ազգ. պաշտօնէութիւնը չէր երեւակայած բնաւ, որ այսքան շէն ու բարգաւաճ գաղութի մը մէջ գտնուելով, երանի պիտի տայ նորակազմ ու անկազմակերպ վիճակի մը մէջ գտնուող քոյր գաղութներու իր պաշտօնակիցներուն։

Անշուշտ տագնապը շատ մեղմ եւ գրեթէ անզգալի պիտի ըլլար, եթէ մեր ազգային իշխանութիւնները հեռատես ըլլային ու լաւ մատակարարէին իրենց խնամքին յանձնուած քանի մը հարիւր հազար ոսկիի արժէք ներկայացնող կալուածները։ Վերջին քսանամեակի ընթացքին եկող ու գացող իշխանութիւնները, լաւագոյն օրերու մէջ երբեք չեն մտածած որ սեւ օրեր ալ կրնան յաջորդել։ Պահեստի ոչ մէկ գումար մէկդի դրած են։ Ընդհակառակն խառնած ու շռայլօրէն ծախսած են բոլոր ֆոնտերն ու կտակները։ Գանիրէի Առաջնորդարանը երկիցս մտնած է Բարեգործականը եւ 500 ոսկիի նուիրատուութիւններ ըրած է այդ հաստատութեան, որ այսօր երբեք, եւ ոչ իսկ վայրկեան մը, կը մտածէ իր կարգին օգնութեան համար Առաջնորդարանին, անոր բեռը մասամբ թեթեւցնելու համար, գոնէ տնտեսական տագնապի այս դժնդակ օրերուն մէջ։

Այս տարի, բազմաթիւ անհատներ, թելադրութիւններ եղան Բարեգործականի մասնաճիւղին, որպէսզի ոսկիներու կիրակիի առթիւ հաւաքուած գումարը մասամբ կամ ամբողջութեամբ յատկացուի Եգիպտոսի հայ գաղութի չքաւորներու վիճակին մեղմացման, նկատի առնելով որ ներկայիս ոչ ոք գրեթէ չկան, եւ Բարեգործականին եղած կտակներուն կամ այլ հաստատութիւններու գումարները շատ ու շատ իսկ են եղածները պահելու համար։ Ձարամիտ ժպիտ մը եղաւ պատասխանը։ Այդ դիմումները եթէ կեդրոնին ըլլային, գուցէ կ'արժանանային նպաստաւոր ընդունելութեան մը։

Մեր զոյգ Առաջնորդարանները 1932ի սեմին, կը գտնուին անհաւոր հեռապատկերի մը առջեւ։ Իշխանութիւնները անճրկած վիճակ մը ունին։ Ազգ. պաշտօնէութիւնը հինգ ամսէ ի վեր անվճար կը մնայ. հողային կալուածներու վարձքերը չեն գանձուիր. ամսէ ամիս պարտքերու թիւը կը կրկնապատկուի, եւ այս անելէն դուրս գալու ոչ մէկ ճար ու ոչ մէկ ճամբայ։

Խեղճ ու կրակ Թաղաց. Ժողով մը կայ, որ երկու տարի առաջ, Գահիրէի մէջ, քահանայի մը քուէովը ընտրուած էր։ Ան ալ հրաժարեցաւ եւ փախուստի ճամբան բռնեց։ Հրաժարելէ առաջ ուզեց ազգային կալուած մը գրաւի դնելով, վեց հազար ոսկիի փոխառութիւն մը կնքել։ Թեմականը չհաւանեցաւ ու Թաղականը նահանջեց եւ հրաժարական տուաւ։

Հիմա, տնտեսական տագնապին վրայ աւելցաւ նաեւ Թաղաց. Ժողովի տագնապ։ Դիմումներ կ'ըլլան աջ ու ձախ նոր անձեր գտնելու եւ անոնց ուսին բեռցնելու պատասխանատուութիւնը։ Եթէ հոսանքները այս անել կացութեան առջեւ չսթափին, ջերք ձեռքի չտան ու միասնաբար չբաժնեն պատասխանատուութիւնը, դժուար թէ ուրէ հոսանք առանձին կարենայ դուրս գալ ստեղծուած վիճակէն։ Մանաւանդ երբ ընդդիմադիրները արգելքներ յարուցանեն իրենց գործունէութեան ճամբուն վրայ։ Առաջնորդարանը ներկայիս կը գտնուի ամէնէն դժնդակ ու անբաղձալի կացութեան մը մէջ։

Բոլոր հոսանքները պէտք է զգան, թէ անխելքութիւն է արդի պայմաններուն մէջ, բիւզանդական վէճերով զբաղիլ։ Ուժերու կեդրոնացման եւ տագնապը ազգովին դիմագրաւելու ժամանակն է այժմ, այլապէս գործերը աւելի գէշ կ'ընթանան եւ արդիւնքը շատ աւելի ցաւալի պիտի ըլլայ։

Եթէ պաշտօնեաներն ու ուսուցիչները հինգ ամսէ ի վեր չեն վճարուած, վաղը այդ ամիսները ամիսներու թիւը կը կրկնապատկուի եւ կրնայ անախորժ դէպքերու առիթ տալ։ Անօթի եւ յուսահատ մարդը ընդունակ է ամէն ինչ գործելու։

Աղքատները չորս ամսէ ի վեր նպաստ չեն առացած. անօթութիւնը համատարած է։ Թշուառութիւնը համատարած է։ Թշուառները ամէն դուռ բախած են եւ մինչեւ ալ ընդունայն են դարձած։ Ցուրտէն դուրս նետուելու սպառնալիքը կախուած է բոլորին գլխուն։ Տանտէրերը համբերութեան չափ ու սահման մը ունին եւ վաղը կրնան գործադրել իրենց սպառնալիքը եւ դուրս նետել իրենց վարձակալները։

Ո՞ւր պիտի դիմեն այդ խեղճերը. եթէ ոչ Առաջնորդարանները եւ հետեւանքը բազմալի բան մը պիտի չըլլայ։ Նոյնը պիտի պատահի անշուշտ ազգային պաշտօնէութեան եւ ուսուցչութեան համար։

Կալուածոց Տեսուչը, որ գլխաւոր պատասխանատուներէն մէկը կը նկատուէր ներկայ անցանկալի կացութեան, Ցունուարի սկիզբէն իր հրաժարականը տուած եւ նոր մը յաջորդած է իրեն։ Երեք տարիէ ի վեր, կ'ըսեն, հրաժարող Տեսուչը երբեք չէ այցելած ազգային կալուածները եւ անձամբ չէ տեսնուած ու վարձքերը չէ պահանջած, այլ բաւականացած է միայն Գահիրէէն նամակներ գրելով եւ վարձքերը պահանջելու եւ Թերացողներն ալ դատարան քաշելով։ 38 վարձակալներու դէմ դատ բացուած է։ Անկէ զատ ոչ մէկ վարձակալէ երաշխաւորագիրն պահանջուած է։ Հին տեսուչը կ'արթնայ ազգին թողլով 28 հազար ոսկի անվճար վարձքեր, որոնց գանձումը խնդրական է։ Թեմականէն ընտրուած ելեւմտական յանձնաժողովը այժմ կ'աշխատի իրաւախոհութեամբ գալ վարձակալներուն հետ, եւ առնել դատերը եւ կանոնաւորութիւն մը մտցնել վարձքերու գանձումի խնդրին մէջ։ Կը վստահացնեն թէ տեսուչին հրաժարականը ազդեցութիւն մը պիտի ունենայ եւ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան գալ վարձակալներու հետ եւ գանձումները կանոնաւորել ու հիններն ալ հետզհետէ գանձել։

Լաւատեսներէն չեմ։ Երանի թէ սխալէի։ Ամէն պարագայի մէջ 1932էն ներս կը թեւակոխենք բազմաթիւ մտահոգութիւններով։

ԵԳԻՊՏԱՑԻ

ՓՈԹՈՐԻԿ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՁԻՒՆ

Վերջին հեղեղանման անձրեւները, Անգլիոյ կարգ մը վայրերուն մէջ, ողողումներ պատճառեցին։ Գետակ մը յորդեցաւ եւ մօտակայ քաղաքի մը բնակիչներն ստիպուեցան ապաստանիլ բնակարաններու վերնայարկը։

Կարգ մը վայրերու մէջ, փոթորիկը քանդեց հեռաձայնի սիւները։

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ցորդառատ անձրեւներու պատճառով, Սթրումա գետը յորդեցաւ եւ ողողեց շրջակայ դաշտերը։ Բազմաթիւ գիւղեր շրջապատուած կը մնան ջուրերով եւ ուտելիք հայթայթելու միջոց չունին։

Իշխանութիւնները միջոցներ ձեռք առին, օգնութեան փութալու համար աղէտահար ժողովուրդին։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ամբողջ Պարսկաստան ծածկուած է ձիւնի թանձր խաւերու տակ։ Ամէն կողմ ցուրտը մեծ վնասներ կը պատճառէ։ Թելերը խզուած ըլլալով, շատ վայրերու մէջ հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են։

Զանազան քաղաքներու մէջ, ձիւնը վնասներ պատճառած է բնակարաններուն եւ ելեկտրական լուսաւորութեան հաստատութեանց։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Արեւելեան Անատոլուի մէջ սաստիկ ցուրտ հանդարտ օգ մը կը տիրէ։ Շարունակ ձիւն կը տեղայ։ Քանի մը օրէ ի վեր տեղացող ձիւնը Գարաքէօսէ 87, Երզնկա 37, Էրզրում 36 եւ Կարսի մէջ 43 սանդիմեդր բարձրացած է։

Սեւ Ծովի եզերքները ցուրտը բարեխառն եւ օդը անձրեւոտ է։ Սամսոնի մէջ խիստ փոթորիկներ կը տիրեն։ Անձրեւին քանակութիւնը 16էն 30 միլիմեթր է։

— Կեսարիոյ մէջ օդերը մէկէն ի մէկ աւրուած են։ 24 ժամէ ի վեր ձիւն կը տեղայ։ 20 սանթիմեթր։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

«ՄՈՒՐԱՏ»

(ԳՐԵՑ՝ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ)

«... Մենք պատուի եւ խղճի պարտք ունինք՝ մեր անձէն, սիրտէն ու միտքէն բաժին մը տրամադրելու մեր պաշտելի մեռելներուն։

«Հազարաւորներ՛ն են անոնք, որ գոհաբերեցին իրենց կեանքը հարազատ ժողովուրդին...

«Մեր սերունդ — անոնց գերեզմանը»։

«ՄՈՒՐԱՏ», էջ 9

Ա.

Մեր վաստակաւոր եւ անուանի ընկերոջ, Միքայէլ Վարանդեանի գրչին կը պարտինք, Սեբաստացի Մուրատի կեանքին ու գործին նուիրուած գեղեցիկ հատոր մը՝ մօտ 350 էջով եւ պատկերազարդ։ Հրատարակութիւն Ամերիկայի «Մուրատ Ֆոնտի Կեդր. Վարչութեան» (Տպ. «Հայրենիք»).

Մ. Վարանդեան, հակառակ իր դիւրաբեկ առողջութեան, տարիներ շարունակ կքած փաստաթուղթերու վրայ, կը թօթափէ փոշիները, կը խօսեցնէ «արխիւ»ները, զուրգուրանքով կ'անդրադառնայ հնօրեայ արտասովոր դէպքերուն վրայ, հոգեխն եւ մտովին կը փոխադրուի ժամանակի ալիքներուն մէջ տարրալուծ պատմութեան գիրկը եւ այնտեղէն, խուրձ առ խուրձ գրկած, խանդավառ ոգիով, լոյս աշխարհ կը բերէ, անթիւ դէպքերու եւ պայծառ դէմքերու շարք մը։ Եւ անընդհատ ու անդադար կ'արտադրէ, հասուն մտքով, պարզ ու թեւաւոր ոճով։ Իրարու ետեւէ լոյս կը տեսնեն անոր հեղինակութիւնները, մէկը միւսէն հետաքրքիր։ Միայն այս վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, առանձին հատորներով, լոյս է ընծայած «Ս. Զաւարեան», «Ա. Ահարոնեան, բանաստեղծ-հասարակախօս», «Մուրատ» եւ մօտ ատենէն կ'ունենանք «Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը»։

Այս վերջին տասնամեակին մէջ, «Հայրենիք»ի, «Դրօշակ»ի եւ «Ցուսաբեր»ի միջոցով եւ երբեմն առանձին հատորներով, լոյս տեսան ու կը տեսնեն տակաւին, Անդրանիկի, Սաքոյի, Ռուբէնի, Մալխասի, Սեպուհի, Արամի, Արմէն-Գարոյի, Կոմսի, Սպահանի, Մարթիկի եւ Մ. Շաթիրեանի յեղափոխական յուշերն ու ապրումները։ Այդ «Յուշերու» շարքը սոսկ նախանիւթ է հայ յեղափոխական շարժման ամբողջական պատմութեան։

Անցեալի մեր վերապրող գերակատար սերունդը, նուիրական պարտք ունի մեզ տալու փոթորկածայն յեղափոխութեան պատմութիւնը, իր բովանդակ կերպարանքին մէջ, ըլլայ դրական՝ թէ բացասական։ Դժբախտաբար մեր յեղափոխական շարժումը, քառասուն երկար տարիներ յետոյ, տակաւին չունեցաւ իր վերլուծական եւ գնահատական պատմութիւնը, նոր սերունդներուն առջեւ դրուած։

Անթիւ յեղափոխականներու շղթային բոյլ մը ունէինք, որ կուզային վարէն, ժողովուրդի խորունկ ծոցէն եւ երկիւղածութեամբ կ'արտասանէին «Սուրբ գործ», «Երկիր» մոգական բառերը եւ կ'երթային կռուելու յանուն հայ ժողովուրդի ազատագրութեան դատին։ Անոնք կը կռուէին ո՛չ միայն արտաքին թշնամիին դէմ, այլեւ ներքին թշնամու՝ մատնիչներու, դաւաճաններու եւ յեղափոխութեան չինովնիկներու դէմ։ Անոնց Ցուցարի համբարձներով յեղափոխութեան բազուկները կը կորէին։ Եւ այս տարրը, շա՛տ աւելի ծանր հարուածներ է հասցուցած յեղափոխութեան, քան արտաքին թշնամին։ Եւ արդ, այս զատող երկուութիւնն ու հայ ժողովուրդի առաջաւոր դասերու ստրկամիտ հոգեվիճակը, յօշոտեց ու ջլատեց հայ յեղափոխական շարժման գեղակերտ շէնքը։

Այս խաներով կը տարուի, Մուրատի դիւցազնական պատմութեան ընթերցանութեան։

Ամէն կողմէ, ազատիկի մտերիմներն ու ծանօթները, նիւթեր են հասցուցեր Վարանդեանի, պատկերացնելու համար Մուրատը այնպէս, ինչպէս որ է։

Գրքի բովանդակութիւնն է.— Թաղմիկի մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը, աշակերտը, Մուրատ Սասունի եւ Կովկասի մէջ, Մուրատ եւ Անդրանիկ. Հայ-թաթարական բախումները, Մուրատ «Հուրիէթ»ի օրերուն եւ մեծ պատերազմի սկիզբը, անոր Զոյլումը եւ ողբականը, Թիֆլիսէն-Երզնկա, ռուսական յեղափոխութենէն յետոյ, Էրզրում, Երզնկայի նահանջն ու վերջին ճակատամարտը եւ մահը։ Թարգէս մը Մուրատի ռազմական ճամբուն մասնանշող։

Դժուար պիտի ըլլայ մի առ մի կանգ առնել գրքի իւրաքանչիւր գլուխին վրայ։ Պէտք է գիրքը կարդալ ուշի ուշով։ Թէեւ Մուրատի կեանքը ծանօթ է հանրութեան իր գլխաւոր գծերուն մէջ, բայց հեղինակը անոնցմէ նորանոր պլուսումներով նոխացուցեր է բազմաթիւ անծիր յուշեր ու տպաւորութիւններ օգտագործելով, որ կը թուի թէ Մուրատը երբեք չէր պատկերացուած այդքան բազմիմաստ ձեւերու մէջ։

Այս հատորին մէջ, Մուրատի Սասնոյ գործունէութիւնը. մեզ չի պատկերանար իր ամբողջական տարողութեամբ։ Մուրատ հա՛ն էր որ իր հայդուկային մկրտութիւնն ստացաւ, հա՛ն էր որ ինքզինքը արժեցուց գերազանցապէս երբեւ մարտիկ, երբեւ խիզախ ու անվեհեր կռուող, երբեւ Սասնոյ լեռներու փառքերէն մին։ Եւ Վարանդեան կը նկարագրէ ընդհանուր բառերով Սասնոյ կախարդական հերոսները, ամփոփ, սեղմ, պատկերաւոր, կը թուէ Մուրատի սխրագործութիւնները Շէնքի, Սէմալի, Կէլիէկուզանի, Գալթոիկի, Տափըկի եւ Տալւորիկի կռիւներուն մէջ ու այդ գլուխը կը փակուի քանի մը հակիրճ բառերով։

Անկասկած, շա՛տ աւելի յաջող ու գեղեցիկ ձեւով տուած է Վարանդեան, Անդրանիկի եւ Մուրատի զուգահեռ նկարագիրը, թէ՛ իբրեւ մարդ եւ թէ իբրեւ հերոս։

«Մէկը՝ աւելի տարիքոտ, փորձուած ռազմավար, բնազդով ռազմագէտ, միւսը՝ օժտուած ֆիզիքական անսովոր ուժով ու ճարպիկութեամբ, աւելի գիտակ իր գինուորական ու քաղաքացիական պարտաւորութիւններուն, գուցէ նաեւ աւելի մարզուած չարքաշ կեանքի դառնութիւններուն մէջ։ Երկուքն ալ պարզ, գեղջկական տիպարներ, անզէն, անուս, բայց ուժեղ՝ իրենց բնածին իմացականութեամբ ու մարտական խառնուածքով, ինքնատիպ եւ պերճախօս, հմայիչ՝ զրոյցի մէջ։ Բնաւորութեամբ — հակոտնեաներ։ Որքան մէկը կոշտ էր, գոռոզ ու անհամբոյր, ինքնապաշտ եւ ցուցամոլ, ըմբոստ հանդէպ ամէն տեսակ կազմակերպչական շրջանակներու եւ օրէնքներու, — նոյնքան միւսը՝ Մուրատ՝ ընկերասէր էր եւ կարգապահ, բացսիրտ եւ անկեղծ, քաղցրաբարոյ եւ համեստ, սէր ցոյցերէ խուսափող, ընդհանրապէս քաշուած, effacé» (էջ 76-77)։

Եւ կը բաւէ փաստերով թէ ինչպէս Անդրանիկ «տրամադրութեան» մարդ էր «յամառ, մեծամոլ եւ խռովկան երախայի» պէս գործը լքող։ Իսկ Մուրատ՝ Ա. Ահարոնեանի բառերով իսկ, «խոհուն, անփառասէր, խորունկ ու ամբողջական տպաւորութիւն ձգող, բաց միտք, յստակ իմացականութիւն»։ Եւ կ'աւելցնէ,— Մուրատ կարող էր վէճի նստիլ ամէն մի հրապարակախօսի, ամէն մի հասարակագէտի, դրագէտի հետ, միշտ աւելցնելով մի անուշ ժպիտով, թէ «Ի՞նչ, մենք ժողովրդի մարդ ենք, անուս, ռամիկ ենք, աւելի-պակաս կը ներէք...»։ Ցիրաւի, աւելի պերճախօս չէր կարելի ներկայացնել Մուրատը։

Վարանդեան կը խօսի նաեւ Միհրանական շարժման մէջ, Մուրատի եւ ուրիշներու «ապօթանքներու» մասին։ Սակայն Միհրանական շարժումը մեր յեղափոխական պատմութեան մէջ կը մնայ՝ բովանդակութեամբ գաղափարական, ձեւով դաւադրական ու կործանարար։ Միհրանական շարժման մէջ ժողովուրդի մարդու, ազգայնական բացվածէ տենչերն էին խօսողը, բայց մեր կեանքի արտասուելի փոքրութիւնները Միհրանը տարին եւ ձգեցին ցարական ոստիկաններու ճանկին մէջ, երբեւ մատնի՛չ, Դաւոյի նման։ Եւ իր այդ սկզբնական գաղափարական «Ելոյթին» պատճառով, Սասնոյ փաղանգէն շատեր համակրութիւն ցոյց կուտային անոր, որ աչ-ազգայնական կերպարանք ունէր քան ձախ-ընկերվարական։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

Նաղըմ փաշա կը սկսի պատմել, իր յուշերուն մէջ,

ՕՍՄ. ՊԱՀՔԱՅԻՆ ԳՐԱԽՈՒՄԸ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, 19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Առաջի տարիներու ազգային կեանքի ազնուութիւնը հա՛ս ալ գանդաղած է քիչ մը, բայց չէ մարած կրակը։ Կա՛ն այլեւս ուսանողական դարձած քանի մը համալսարաններ, որոնց սաւէւ կանգ պիտի առնէ եւ իր կարելին ընէ գաղութիս մէջ գործող ամէն ատեն վարչութիւն։

Այսպէս, նոր տարիին հետ կապուած է Ծնունդեան մանկական ցանդէսը, որ այս տարի ալ տեղի ունեցաւ Տոյլըր Հօֆի սրահին մէջ, յունուար 3ի կիրակին։ Երեքշաբթի իրիկուն (5 յունուար) Ճրագալոյցի արարողութիւն, գերման կրօնից վարչութենէն 1928էն ի վեր Հայերուս տրամադրուած Տօմշթիֆթի եկեղեցիին մէջ, իսկ յունուար 10ի կիրակին՝ Ս. Ծննդեան ժամերգութիւն, Հոգեհանգիստ եւ հոգեհանգիստ Յովհաննէս Խան Մասեհեանի համար։

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ շատ յուսադրիչ էր փոքրիկներուն հանդէսը, որ «Մեր Հայրենիք»ով սկսաւ։ Ցետոյ «Աորհուրդ Մեծ»։ Գր. ծ. վ. Շահլամեան առանձնած է փափաքողներու տղոց՝ անխտիր ծրի հայերէն դաս տալ։ Տղոց մեծամասնութիւնը սակայն դժբախտաբար քիչ կ'օգտուի այս առիթէն, անշուշտ ծնողներու անհոգութեան պատճառով։ Բայց այս օրուան, այս հանդէսին համար գրեթէ ամէնքը պատրաստուած էին... պատրաստուած՝ իրենց արտասանութիւններով, երգերով եւ խաղերով, բոլորն ալ հայերէն։ Զոր խօսիլ մեր տղոց ուշիմութեան եւ նախանձելի առանձնայատուկ քաղցրութեան վրայ որ մեզ կը հպարտացնէն, այլ կ'ուզեմ յիշել վարդապետ-ուսուցիչին խօսքերը՝ ուղղուած ծնողներուն եւ պատանիներուն. «Ուսումը կրնայ օտար ըլլալ, կրնան մարդիկ իրաւունք ունենալ երբ կը փափաքին իրենց տղոց օտար լեզու եւ ուսում տալ, բայց կրթութիւնը ճայկական ըլլալու է։ Սխալ է տղոց թոյլ տալ որ օտար լեզու խօսին տան մէջ, իրենց ծնողքին հետ։ Ծնողներ չափազանց կը սխալին երբ կը խորհին թէ «մենք ալ անոնց հետ գերմաներէն խօսիլ կը սորվինք»։

Անդրադառնալով հանդէսին, ըսենք անմիջապէս որ հաջնճապով պատրաստուած ծրագրին մաս կը կազմէր նաեւ մանկական ներկայացումը, շատ յաջող եւ համարձակ խաղարկութեամբ։ Ձեզ կրնար երեւակայել թէ երկարատեւ ծափեր խլեցին մեր տղաքը, ամէնքը անխտիր...։ Օրինակ, միայն փոքրիկն օրիորդ Մարգարիտ Հաճեանը, որ Ֆրանսայէն հիւր եկած է մեր գաղութին տղոց, չորս անգամ ստիպուեցաւ կրկնել իր «Ննջի՛ր, մանկիկ իմ սիրասունը» պուպրիկն ալ գիրկը... Կաս աւելի փոքրիկն Լիւսի Մավաչեանը՝ երեք տատնաւոր անսխալ...

Եւ այսպէս մինչեւ կէս գիշեր։ Ի միջի այլոց առատ պարեց եւ զբօսանք։ Վերջապէս ուրախ տպաւորութիւն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐԷՆ ԴՈՒՐՍ ՆԵՏԵՑԻՆ ԶՈՒԲԱՐԸ

Կը ճանչնա՞ք Զաբարենց Եղիան։ Այստեղ «Երեւան» կը խմբագրէր։ Իսկ Երեւանի մէջ ալ՝ «Խորհ. Հայաստան»։ Ցետոյ երբ «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ լոյս տեսաւ յօդուած մը, որ հաճելի չերեւցաւ իր տէրերուն, դուրս նետեցին զինք թերթին խմբագրութենէն։ Վերջերս «Նոր Ուղի» պարբերաթերթին խմբագրութիւնն էր առանձնած։ Ու երբ «Նոր Ուղի»ի վերջին թիւին մէջ երեւցաւ Բալեանի մէկ յօդուածը, իմպերիալիզմի ճամաշխարհային ճգնաժամը, ուր կը քննադատուէին Լենինի եւ Ստալինի տեսակէտները, դարձեալ միջամտեց Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն։ «Բալեանի յօդուածը տպագրելը նկատած լիբերալիզմի փաստ է համարած դէպի թշնամական իդէոլոգիան եղած բոլշեւիկեան զգաստութեան բացակայութիւն»։

Ու կեդր. կոմիտէն յանդիմանագիր տուաւ խմբագրական քարտուղար Բալեանցին, իսկ խմբագիր Եղիա Զաբարը դուրս նետեց խմբագրութենէն։

«Նոր Ուղի»ի խմբագրութիւնը փոխուեցաւ։ Նոր խմբագիր նշանակուեցաւ Դրաստամատ Սիմոնեան։ Քաղաքական բաժնին խմբագրութեան ծանրն կատարուեցաւ անհրաժեշտ կարգադրութիւնը։

ՎՏԱՐՈՒՄ ՄԸ ԵՒՍ

Թիֆլիզի «Պրոլետարըջ կըգրէ.

— Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն քննութեան առաւ հակակուսակցական ելոյթը Սուրէն Թումեանի, որ ան գամ է գործաժարներու խորհուրդի պետական նախագիծներու յանձնաժողովին, բանտարկագիւղացիական տեսչութեան բլինքին։

Երբ «յանուշաք ենք յիշեալ ... ջին մէջ կը վիճաբանէին Ստալինի նամակին մասին Թումեան ... յայտարարէ — «Մինչեւ 1914 մենք կաուցկին ու Պլեխանովն էին որ ... հանրիյանային միջազգային ... ւորական շարժման պատմական դէմքերն ու ղեկավարները, ... սիզմի քարոզիչներն ու տարածողները։ Մինչեւ 1917, Լենին յայտնի դէմք մը չէր միջազգային բանւորական շարժման մէջ»։

Թումեան իր այս ... րութեան ընթացքին ըսաւ թէ ... շեւիզմը «յատկապէս ռուսական ... գում ունի», այսինքն ռուսական ... ցանկութիւններու արտայայտութիւն, թէ արտասահմանի կոմունիստ կազմակերպութիւնները ներկայիս կարելի չէ բոլշեւիկեան կուսակցութիւն համարել, որովհետեւ իրենց շարքերուն մէջ կ'ընդունին ... անոնք որ փափաք կը ... առանց գաղափարական պատրաստութեան։

Կոմունիստ կուսակցութեան կեդրոնական Կոմիտէն, քննելով Թումեանի խնդիրը, կ'որոշէ վտարել կուսակցութեան շարքերէն այս կոմունիստը, որ 1903–906 հնչակեան ու 1906–908 մենշեւիկ, 1921էն ի վեր կոմունիստ։ Եւ Երեւանի թերթերը կը սկսին Թումեանի ելոյթը անուանել «հակայեղափոխական մենշեւիկեան», «տրոցկիստական բաց ... բառանքը» ընդդէմ Լէնինի եւ ... գային բանւորական յեղափոխութեան։

Երիտասարդ Գրողներու Ժողովին Մէջ

Դեկտեմբերի վերջերը Երեւանի մէջ գումարուեցաւ Ավանգարդի Հայաստանի Պրոլետ. Գրողներու Միութեան ենթակայ երիտասարդ գրողներու «ստեղծագործական» մաժողովը։ Ավանգարդի կողմէ ... սեցաւ Գ. Սարգսեան, Պրոլետ գրողներու կողմէ՝ Ալազան, իսկ երիտասարդ գրողներու բանաստեղծութեան նիւթին մասին՝ Մամիկոնեան։ Այս առթիւ արտայայտուեցան Մուշեղ Արմէն, Ս. Տարօնցի, Ս. ... տիկեան, Հ. Քոչար, Ը. Վահանեան, Վ. Նորենց, Ա. Դիբենց, Ա. ... վոսեան, Հով. Միր, Գր. Ցոնոյեան, Ա. Փարսուղեան, Դ. Մաչարեան ուրիշներ։

Քննադատութեան մասին ... ուած պահուն, յայտնուեցաւ որ ... շուած է քննադատութիւնը ... որ Հ. Քոչարը հեռացուցած ... տասարդ գրողներու ղեկավարութենէն։ Փաստ որ ամէն քննադատութ... տրուի «նորելուկ ընդդիմադիր» ... զոր, (ինչպէս կ'ընէր Գ. Վահանեան), եւ «կաթնակեր», (ինչպէս ... րոնցի կ'անուանէր), կամ գրողութիւններ կ'ընեն, (ինչպէս ... լեա Գրողներու Միութեան ... ժողովը ըրած էր վերջերս)։

Ժողովը հաստատեց որ ... Հրաչեայ Քոչարի եւ իր ... կերներուն յօդուածը որակել ... բոնակիականութիւն, ... վակասութիւն, տրոցկիզմ։ Այդ ... պարտութիւններով կ'ուզէ ... խափանել ստեղծագործական ... բանութիւնը։

Ժողովը հաստատեց նաեւ Վահանեանի յօդուածը, հակառակ կարգ մը սխալ արտայայտութիւններուն (թէ «անպատասխան ... ւորութիւն» կը թողու պրոլետ գրողներու Միութիւնը, կամ ... տրամադրութիւն կը ներկայացնէ կը շօշափէր հարցեր, որոնց ... չէ տուած պրոլետ գրողներու ... թիւնը եւ մէկ կողմ նետած։

Դարձեալ ժողովը հաստատեց ... գրական կազմակերպութիւններ... հետաքրքրուած գրականութ... հարցերով, այլ զբաղած են ... անձնական ու խմբակային ... բով։ Այսպէս է, որ «Կոմունիստ ... տասարդները հրատարակ... մատենաշարին մէջ լոյս ... Գայլազատի Մանր մարդիկը ... մտնէ հաշ ուղղակի գիծ ...

Շուտով կը գումարուի նաեւ ... ժողով մը, քննելու համար ... սարդ գրողներու արձակը։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է Ցիքսի գաղթակայանին մէջ (Աթէնք) պատահած վերջին դէպքը, երբ կռիւ մը տեղի ունեցաւ հայ կիներու եւ յոյն ոստիկանութեան միջեւ եւ տասը հոգի ձերբակալուեցան.

Աթէնքի Ազգ. Վարչութիւնը այս առթիւ յայտարարութիւն մը ուղղած է Յունաստանի վարչապետին, Աթէնքի ընդհ. դատախազին եւ յոյն մամուլին։ Ատոր գլխաւոր մասերը.—

1.— Կը հրաւիրենք ամէն հայ որ-մէկուն հնազանդիլ իշխանութեանց հրահանգներուն, առանց բողոքի, նոյնիսկ եթէ ապօրէն ըլլան։

2.— Կը յայտարարենք թէ՝ եթէ Դաշնակից պարագաները եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը առիթ տային մեզ Հայերս ապրիլ Հայաստան, անոնք չպիտի գային այս ժամանակ սիրել Յունաստանը, իրրեւ իրենց մայրը, հիւրընկալութեամբ քիչ մը հեռուէն քոյր տղայ եւ իր կառավարութիւնը ու բոլշեւիկներ չեն, ինչպէս նաեւ Ներքի բոլոր բնակիչները Անարխիստներ չեն։

3.— Համոզուած ենք որ չպիտի շարունակէ Հայերու իրենց հիւղակներէն վտարումը։ Անոնք իրենց ծախքով կամ ծախու առնուած հողերու վրայ եւ սեփականութեան իրաւունքով՝ 1929ի պաշտօնական նոր օրէնքը ի զօրու է եւ հետեւաբար Խնամատարութեան նախարարութեան պաշտօնեաները ու ոստիկանութիւնը պարտաւո՞ր են արդեօք կատարել Նախարարութեան ապօրէն հրամանը կամ ձերբակալել զանոնք, պարոն դատախազին տրուած բողոքին հետեւանքով։

4.— Կը յուսանք թէ անհրաժեշտ է որ Հայերու համար ալ յարգուի սեփականութեան օրէնքը եւ եթէ Խնամատարութեան նախարարութիւնը բացարձակապէս պէտք ունի այդ հիւղակներուն, Հայերը պատրաստ են զանոնք յանձնելու եւ դուրս ելլելու։

5.— Կը խնդրենք Պ. Վարչապետին եւ պատկան իշխանութեանց միջամտութիւնը, կանխելու համար նոր անիրաւութիւնը.

— Սինկրուի գաղթակայանէն ալ նոյնպիսի պատասխանատուութիւն մը ներկայացուած է «Նոր Օրի», պարզելով այն յուզիչ տեսարանը որուն ականատես եղած են Սինկրուցիները։

Ծառը թշուառ ընտանիքներ բռնութեամբ փողոց նետուած են։ Ոստիկաններու վերաբերումը շատ կոպիտ եղած է։ Փողոց նետուած ընտանիքները անապաստան եւ անտէր մնալով, դիմած են Ազգ. Վարչութեան։ Կ'ըսուի թէ Սինկրուի մէջ ուրիշ հիւղակներ ալ պիտի պարպուին։

Աթէնքի «Էլէֆթէրոն Վիմա» թերթը կը գրէ —

Հայերու անկախ զօրամասի նախկին պետ, սպայ Արամ Կայծակ Աթէնքի երեսփոխաններուն եւ ծերակուտականներուն յուշագիր մը ներկայացուցած է՝ խնդրելով որ Խնամատարութեան նախարարին մօտ միջամտեն, յետաձգելու համար հիւղակներու պարպումի գործողութիւնը։

— Առաջնորդ Մաշալեան եպիսկոպոս «Ակրոփոլիս» թերթի խմբագրատունը երթալով, տեսակցած է թերթի տնօրէնին հետ Ցիքսի միջադէպի մասին։ Առաջնորդը լուսաբանութիւններ տուած եւ ըսած է թէ ձերբակալուած 5 այրերէն եւ 4 կիներէն ոչ մէկը համայնավար է, ինչպէս գրած էին թերթերը։

Մաշալեան եպիսկոպոս այս առթիւ հայութեան երախտագիտութիւնը յայտնած է կառավարութեան եւ ազգին, աւելցնելով թէ մօտ առենէն տասը հազար գաղթական պիտի մեկնի Հայաստան։

Տեսակցութեան ընթացքին, առաջնորդը ցաւ յայտնած է որ ոստիկանութիւնը ժողովրդավարական ընթացք ունեցած չէ հայ գաղթականներուն հանդէպ։

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԸ ՄՆԱՆԿ

Քանի մը շաբաթ առաջ, հրաժարական տուաւ Գահիրէի Քաղաք. Ժողովը (ռամկավար)։ Այս առթիւ Թեմական ժողովի պաշտօնական նիստին մէջ, Քաղաք. ժողովին ատենապետը ցեսուեցաւ կսկծալի խոստովանութիւններն ըրաւ գրաւորապէս.

— «Մեր ուսուցիչներէն շատերը 4 . 5 ամիսներ թոշակ ստացած չըլլալուն հետեւանօք, ենթարկուած են անտանելի կացութեան մը եւ նոյն իսկ նախատինքներու։ Անոնցմէ քանիներուն կարասիները փողոց թափուեցան կամ այդ սպառնալիքին ենթարկուեցան, պարտապահանջ նպարավաճառներու, մսավաճառներու եւ հացագործներու նախատինքին ենթարկուեցան։

Նոյն պայմաններուն մէջ կը գտնուին նաեւ եկեղեցիներու եւ առաջնորդարանի պաշտօնեաները։

Աղքատներու կացութիւնն ալ դժնդակ է։ Մի քանի կիրակի, նաեւ աղքատները եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ՝ հետեւանք թշուառութեան եւ բռնից նաեւ անօթութեան, Ազգ. Իշխանութեան վարկին վնասող արտայայտութիւններ ունեցան։

Նոյն իսկ աղքատներ ուղղակի Քաղաք. ժողովին դիմում կատարելու չվարանեցան եւ անոնցմէ խումբ մը կէս սպառնական նկարագիր ունեցող գիր մը ներկայացուց ժողովին, յայտնելով թէ իրենց վիճակը անտանելի է, թէ երեք ամիսէ ի վեր կը տառապին անօթի եւ տան տէրերու վարձք ուզելու սպառնալիքին տակ են։

Անոնք կը խնդրէին վերջ տալ իրենց տառապանքին եւ եթէ կարելի չէր տալ որոշուած նպաստը, իրենց կեանքը փրկելու համար կը խնդրէին զիրենք ներկայացնել կառավարութեան եւ օգնութիւն պահանջել՝ ըսելով թէ ներկայիս մեր ազգը ի վիճակի չէ իրենց ապրուստը հոգալու։ Եթէ ոչ՝ կը յայտնէին թէ իրենք պիտի դիմեն իրենց զաւակներով եւ պիտի խնդրեն որ իրենց կեանքը փրկուի։

ՍԻՄԱՂ

Բժիշկը.— Պարոն Հրանտ, երբ ջերմդ սկսաւ, դողացի՞ր, սարսռացի՞ր, ակռաներդ իրարու զարնուեցա՞ն։

Հրանտ.— Ես դողացի, բայց չեմ գիտեր թէ իրարու զարնուեցա՞ն ակռաներս։ Սեղանին վրայ դրած էի։

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ԿՈՆԷՍ.— Առնուվիլ կայարան Վիլիէ-լը-Պէլ-Կոնէս 25 վայրկեան կը տեւէ, Փարիզի շրջանակին մէջ Նըկրըպըը կրնայ համարուիլ իբրեւ Հայերու համախմբուած վայր։ Մօտաւորապէս երկու հարիւր յիսուն ընտանիք կը հաշուէին, լուսաւորչական եւ համայնական։ Առաւել ձեռնածանութիւնը իրենց անհատական տուները շինած են եւ բնակարանի բոյն մը վերակազմած է։ Տաները համեստ արհեստաւորներ են, մէկ մասն ալ գործարաններու մէջ կ'աշխատին Փարիզ, եւ այլուր, տեղին վրայ զբաղելով որ եւ է գործարանի։ Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ օրէ օր դպրոցը կը զգացնէ տագնապը։

Ցաւալի է ըսել որ, թէեւ 1923էն ի վեր գիւղիս հայ բնակչութիւնը օրէ օր կ'աճի, բայց հաւաքական գործունէութեան ձեռնարկ կամ հայ լեզուի ուսուցման նախաձեռնութիւն չէ եղած, կամ եղածներն ալ մարած են իրենց սաղմին մէջ։ Մանաւանդ բոլորովին կրաւորական կ'երթայ կը բանին հաւաքականները, մերժելով ծառայել որեւէ միութեան կամ հաւաքական ձեռնարկի, տեսակ մը հիւանդ եկող հոգեբանութիւն որ չարիք կը տեսնէ ամէն հաւաքական ձեռնարկի մէջ, երբ մանաւանդ ան հայ անունը կը կրէ։

Երկար ջանքերէ վերջ կազմուած է Առնուվիլի հայոց «Արարատ» Միութիւնը, որ անմիջապէս ձեռնարկեց ճաշկերոյթի մը, ծրագրելու համար անդամներու թիւը եւ արձանագրելու կարօտեալները, որովհետեւ քանի աշխատաւորներ ալ որ կառանտ թողած գործազուրկ նպաստէն ալ զրկուած են եւ մատնուած կարօտութեան.

Նորակազմ Միութիւնը իր բացման հանդէսը տուաւ շաբաթ 16 յունուար Պ. Նիկողոսեանի սրճարանին մէջ, որ ծրի տրամադրուած էր։ Ժողովուրդին տաք վերաբերումը յոյս կը ներշնչէ ձեռնարկին յաջողութեան։ Բանախօսեց Պ. Արամ Վրաբեանցի, վեր առնելով զարթող հայ ժողովրդական անմիջական պէտքը որ շատ մը նոր օրերու տեսած էր։ Ըսելով թէ հայը ներկայ տառապանքին եւ անոր բերած տագնապներուն մէջէն ալ պիտի կարենայ անցնիլ, եթէ ան գիտնայ ուժ տալ հաւաքական ձեռնարկներու իր պաշտպանման համար։

Իրենց բաժինը բերած էին յօժարակամ Պ. Սրապեան իր հայկական պզտորիկ երգերով, Պ. Պ. Պալապանեան, Գաթրճեան, Գրիգորեան եւ Սարգսեան իրենց զաւեշտալի արտասանութիւններով։ Ներկաները կարճ օրուան հոգերէն թեթեւցած, ուրախ տպաւորութեամբ մեկնեցան։

Փարիզի եկեղեցւոյ Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ միջոցներով սկսուած հայ լուսաւորչական (լուսաւորչական կ'ըսեմ որովհետեւ համայնականները իրենցինը ունին արդէն) եկեղեցւոյ մը կառուցման գործը բաւական յառաջացած են եւ հաւանաբար զարնան աւարտած կ'ըլլայ։ Սակայն անոր կից, նոր սերունդին համար իբրեւ դասարան ծառայելու սրահին շինութիւնը յետաձգուած է, նիւթական տագնապին հետեւանքով.

ՅԱՇԱՏ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՂՆԱԼԸ ՅԱՆՑԱՆՔ ՉԷ ԲԱՑՑ ԽԱՐԵԼԸ ՈՃԻՐ Է

Ոտքը բոպիկ, գլուխը բաց, փորն անօթի, դէմքը դեղնած։

Ու գրպանն ալ ծակ, ամէն մէկ քիթի վրայ։

Տօսէն՝ համբերատար է ծնէ եւ համբերատար է թնէ, չէր տրտնջար աստուածային անարդարութեան՝ եւ մարդկային անգթութեան դէմ։ Սակայն, երբ փորը անօթենար, ուտել կ'ուզէր, ինչպէս բոլոր մարդոց սովորութիւնն է։ Անշուշտ ինքը չէր որ բացառութիւն պիտի կազմէր։ Գէշը հոն էր սակայն որ խանութպան կոչուած արարածները՝ չեն վարկ կը բանան, երբ ոտքը բոպիկ է եւ փորն անօթի, ոչ ալ ծրի ապրանք կուտան քանի մը փաղաքշական խօսքի փոխարէն։

Ու Տօսէն որուն անօթութիւնը չէր փարատեր հոգեւոր այս գաղափարներու հաստատութիւններուն, գէշ աղէկ միջոց մը գտաւ։ Ինքը եւ իր Մարսիլ մէկ բարեկամը կ'անցնէին նպարավաճառ մը առջեւէն։

Արդ այդ պահուն ալ, Տօսէնի անօթութիւնը՝ չար բախտէն աւելի սաստկացաւ։ Այն առեն, մեր մարդը արագ ակնարկ մը նետեց նպարավաճառի առջեւ ցուցադրուած նմոյշներուն. աչքը կեցաւ խոզերչիկի խոշոր կտորի մը վրայ, ձեռքը երկարեց, թռցուց ու յանձնեց բարեկամին, յանձնարարելով որ հրապարակին դէմի ամայի անկիւնը իրեն սպասէ։

Ակնթարթային արագութեամբ այս գործողութիւնը պահ կը հանդարտեցուց Տօսէնի անօթութիւնը, ժարգը այս անգամ ուրիշներուն նայելու ու ամչցաւ, զգուշացաւ, պատռած ու փոթփոթած կաշիէ մը երկարքէն ոտքին մաշուածը ամօթով կը փորձէին նոր կօշիկի։ Մանաւանդ որ ցուրտ էր։ Ճիշդ այդ պահուն ալ, Տօսէն կ'անցնէր կօշկավաճառի մը առջեւէն։

Ցուցափեղկին առջեւ, սեղանի մը վրայ, կարգապահ ու խիտ շարքերով կը սպասէին կօշիկները ամէն չափի վրայ, նոր ու փայլուն։

Տօսէնի աչքին մէջ էր արդէն իր ոտքին չափը, ու նոյն չափով հետեւէն յարմար զատեց զոյգ մը, առնեց, ձեռքը երկարեց ու ու զոյգ մը կօշիկ ծածկեց գզգզուած տակը։ Զառոցաւ սակայն, կօշիկներուն համար տուփ մըն ալ ներկ թողնել ու գնաց բոլորը մէկ վաստակցաւ իր ընկերոջ որ կը սպասէր իր ճարտար աշխատանքին արդիւնքին։

Անդորրակը ուտելով կը բացուի կ'ըսեն։ Հովի պաղ շունչ մը, յիշեցուց Տօսէնի թէ կոնակը բաց էր։ Վերարկու մը լաւ պիտի երթար այս օդերուն։ Եւ լուրջ յանախորդի մը պէս, կանգ առաւ զգեստեղէնի վաճառատան մը առջեւ։ Շօշափեց, դիտեց, վարանեցաւ եւ ի վերջոյ, վերարկու մը նետեց կոնակը. լաւ էր, եւ յարմար։

Զգենք որ արդէն բարակը փնտռող չէր Տօսէն ու քալեց։ Սակայն վաճառատան աչքերը որ ներսէն գինքը դիտեր էր, հասաւ ու Տօսէնի ուրախութիւնը փորը հզեց։ Զոր բախտէն, ոստիկանն ալ գործի խառնուեցաւ եւ ընկերակցութեամբ Տօսէնի, գնաց փնտռելու ընկերը՝ որուն յանձներ էր խոզերչիկը, զոյգ մը կօշիկ ու տուփ մը ներկ։

Ճիշդ այդ պահուն ալ, ընկերը ձեռնարկէր էր առանձին եւ մասնաւոր ախորժակով ճաշակելով երշիկը։ Ու երբ իր բարեկամին քով տեսաւ օրէնքի սպասարկուն, առանց վարանելու յայտարարեց.

— Այս երշի՞կը, այս կօշիկնե՞րը։ Բայց քիչ առաջ այս մարդէն գնեցի։ Չէի գիտեր որ գողն է գողի մը հետ է։

Տօսէնի գլխուն բէջու. Այսպիսով տապանակային պատերազմութիւն կարելի՞ էր։ Ցանուն բարեկամութեան, ինքը երթայ իր ազատութիւնը վտանգէ ու բարեկամը իր աշխատանքին արդիւնքով փորը լաւ մը կշտացնէ՞, վերջ, ուրանա՛յ զինքը...։

Ու դատաւորին պահանջեց որ յանուն բարեկամութեան սրբազան բարոյականին, խատագոյն պատիժը տայ իր ապերախտ ընկերոջ։

Ի՞նչ ըսենք սակայն որ դատաւորը օրէնքէն դուրս բան չի ճանչնար եւ խե՛ղճ Տօսէնի գլխուն կարդաց երկու ամիս բանտարկութեան վճիռը, մինչ իր ապերախտ բարեկամը՝ ենթարկուեցաւ միայն ու միայն 50 ֆրանք տուգանքի...

Սակայն, երշիկը կերա՛ւ...։

ՄԱՄՈՒԼ

Թրքական բարբարոսութեան դէմ

Արժանթին շաբաթաթերթը, որ կը հրատարակուի Պուէնոս Այրէսի մէջ (Արժանթին), հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ, ճանիկեանի ողբերգութեան առթիւ (26 դեկտ.).

— «Իրաւունք չունի՞նք հարցնելու թէ ո՞ւր են ժեներները, ո՞ւր է մեր ազգային հաւաքական ուժը, որ պարտաւորութիւն ունի իր անդամները պաշտպանելու, թոյլ չտալու որ վառեակներու պէս անհետանին կամ մոլեռանդներու պէս եղմուին։

Եթէ Թուրք հանցի մէկ հայուն համար կրնայ ամբողջ Թուրք ցեղը տարուիլ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ անմեղ Հայու մը վատաբար յօշոտումին համար հայ ազգը չի ծառանար, անոր պաշտպանութեան համար ցեղի հաւաքական կարողութիւնը ասպարէզ չիջներ։ Ինչո՞ւ. ո՞ւր են միջոցները կը պակսին։

... Թուրքին ուժը, զէնքը եւ ներկայ աննպաստ պայմանները չըմբռնելու չափ յիմար չենք։ Գիտենք նաեւ որ ո՛չ մամուլի էջերէն եւ բեմերէն արձակուած սպառնալիքներն, ո՛չ մնամէջ բռունցքները ու ակռայ կրճտեցնելը եւ ոչ ալ լացն ու հեծեծանքը արժէք մը կը ներկայացնեն։

Բայց գիտենք եւ խորապէս համոզուած ենք, որ այս ցեղը ունի ինքնապաշտպանութեան ուժ եւ կարողութիւն եւ անթիւ միջոցներ, որոնցմով կրնայ Թուրքին խօսք հասկցնել եւ անոր խելքը գլուխը բերել։

Այդ միջոցները կարելի չէ մամուլի մէջ քննել եւ քուրմունքներ ընել։

Ժամանակ է որ մեր ղեկավարները, ազգի առաջնորդները իրար գան, քննեն եւ վճռական քայլեր առնեն։ Եթէ ազգն ու անհատները պիտի շարունակեն լքեալ զոյգ ըլլալ, եթէ անհատի եւ ժողովուրդի ապահովութիւնը բախտին պիտի ձգուի, ապա ինչո՞ւ համար է այս հաւաքականութիւնը եւ անոր հիգը։

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ ''ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ,,

Գրեց՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱԿԱՅ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՏԱՐԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանս. հոգատարութեան տակ դրուած Արեւելեան երկիրներու տարածութիւնն է 150,000 քառ. քիլօմեթր, որուն 127,000ը Սուրիոյ պետութեան, 10,300ը Լիբանանի կառավարութեան, 6500ը Լաթաքիոյ կառավարութեան եւ 6000ը Ճէպէլ Տրիւզի կը պատկանի։

Մշակուած հողերը կը բաշխուին հետեւեալ կերպով. 172,000 հեկթար Լիբանանի, 317,000 հեկթար Սուրիոյ, 218 հազար հեկթար Ալէվիներու եւ 45 հազար հեկթար Ճէպէլ Տրիւզի համար։

Վերջին վիճակագրութեանց համաձայն, քիլոմեթր գլուխ 82 բնակիչ կայ Լիբանանի մէջ, 37 բնակիչ Ալէվիներու երկրին մէջ, 12 բնակիչ Ճէպէլ Տրիւզի մէջ եւ 11 բնակիչ Սուրիոյ մէջ։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ

1500 ՖՐ. ՄՐՑԱՆԱԿ

Ինչպէս յայտնի է, յաւէտ ողբացեալ Պօղոս Նուպար փաշայի մասնայատուկ նուիրատուութեան տրամադրութեանց համաձայն կարգադրած ենք հայերէնի եւ հայագիտական դասախօսութիւններ Փարիզի Հայ Ուսանողական Տան մէջ (Մարի Նուպար Հիմնարկութիւն)։

Պ. Արշակ Չօպանեան ամէն երկուշաբթի գիշեր կը կատարէ այդ ուղղութեամբ կանոնաւոր դասախօսութիւններ, իսկ Պ. Լեւոն Բաշալեան ամէն ամսու առաջին եւ երրորդ չորեքշաբթի գիշերները ազգային կեանքի շուրջ շահեկան բանախօսութիւն մը կ'ընէ։

Թէ դասախօսութեանց եւ թէ բանախօսութեանց ներկայ կը գտնուին եւ կրնան մասնակցիլ ոչ միայն Ուսանողական Տան մէջ բնակող ուսանողները, Նուպարեան եւ Մարկոսեան սաները, այլ առհասարակ փարիզաբնակ հայ ուսանողները եւ երիտասարդ մտաւորականները։

Այն ուսանողները որ մինչեւ Յուլիս 31 ամէնէն աւելի կանոնաւորապէս ներկայ պիտի գտնուին այդ դասախօսութեանց եւ բանախօսութեանց, ու ատոնց մէկ ամփոփումը մրցման համար նշանակուած օրը յաջողապէս պիտի կրնան ներկայացնել, պիտի ստանան 1500 ֆր.ի մրցանակ մը, ամառնային արձակուրդի օդափոխութեան համար։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԵՐԲ ՎՐԷԺԸ ՉԻ ՅԱԳԵՆԱՐ

ՎԷՊ 1915 - 1918Ի ԿԵԱՆՔԷՆ

(Հատուած մը)

X

Քառորդ մըն էր որ կը քալէինք, քովէ քով, լուռ ու խաղաղ, որոտաձայն ամէն մէկ շշուկի, զաւազրական հարուածի փութացող ուխտաւորներու պէս զգոյշ։ Անուշ մար սողոսելու համար բանակատեղիէն դուրս, որ շրջանակուած էր պահակներու անզամ շղթայով մը, պէտք եղեր էր իջնել վար, հովտին խորը, քալել հակառակ ուղղութեամբ, եւ օգտուելով խիտ մացառուտքէ մը, սողոսկել մինչեւ ժայռի մը կռնակը, ուր անտառը կը սկսէր անկարգ ծառերու բազմութեան մը միջեւ, բարձրերու խիտ ու զետնամած ցանցով մը։

Արեւուն շողերը կը կարէին երկուած ճիւղերուն վրայ ու վար կը թափէին հայելիի փառներու պէս։ Անտառուն թաց օդը կը վէտվէտէր սօսափիւնով ու գայլայլներով. մինչ մեր ոտքերուն տակ ճզմուած չորցած ճիւղերէն, ուրիշը կը ցայտէր դողդոջ ճարճատիւնով մը։ Կը քալէինք լուռ ստուերներու պէս։ Խօսելու սիրտ չկար ու ամէն մէկ քայլի, վտարուած մղձաւանջին պատկերները կը վերադառնային միտքս։ Հոգիս նորէն կը լեցուէր ուրուային ձեւերու ծանրութեամբը ու սարսափը որմէ պիտի փախչէի ուրիշ առեն, հալածականի պէս, առանց եռեւ նայելու, կը քաշէր զիս դիւային կաշկանդումով մը։ Հասնելու տենդոտ անձկութեամբ մը կը նեղէր սիրտս ու ոտքերս կը շարժէին մեքենական կըծկանքով մը։ Կարծես իմս չըլլային անոնք։ Անծանօթ ձեռք մը լարեր ու ուղղեր էր դէպի սեւ կէտ մը զոր չէի տեսներ, բայց կը զգայի թէ ուղիղ կը քաշէ զիս իրեն։ Մարմինս պաղ էր քրտինքէ. թեթեւ խուճ մը տաքի։

— Կենա՛նք. ըսի, քալելով մէկտեղ։

Ինծի նայեցաւ հարցական զարմանքով մը. չէր հասկցեր։

— Հո՞ն է, ըսաւ։

Եզրը հասեր էինք ճամբու մը որ անտառը կը կտրէր երկուքի։

— Դիմացէն, մատնանշեց։

Ու նետուեցանք նեղ ու խոր արահետի մը մէջ։ Երկու կողմերէն հողը կը բարձրանար կքելու պատնէշով։ Ու կողերուն վրայ, դէմ դէմի ծառերը գլուխ կուտային իրարու, կազմելով տերեւախիտ կամար մը, որուն տակ լոյսը կը խեղդուէր, կանանչի եւ ստուերի զբօսանքին դէմ՝ գիժ աղբիւրութեան ճիգով։

Ցեխոտ մը փաթաթուող որ անտառին մեծ ճամբուն վրայ, պատմութիւն խորշի մը պէս բացուեր էր յանկարծ, բայց դիտմամբ, դիտակցօրէն երկար որոնումներէ եւ մտածումներէ յետոյ, կարծես, ծառայելու համար անհրաժեշտ նպատակի մը, որուն իրականացումը կը հետապնդուի կրքով, յիմարական անհանգստութեամբ. մինչեւ յաւերժութեան, բայց նաեւ, ամէն հետք անհետացնելու՝ վայրագ նրբամտութեամբ։

Անտառին այս մասին մէջ, այլապէս լուռ ու մռայլ, արահետը որ բացուեր էր մեծ ճամբուն վրայ, կը շարունակուէր անյայտ ճակատագրովը դէպքին՝ որ կը կենէր խաւարող ընթացքը կեանքի մը ու զայն կը կնքէ զալ օրերու ծանրաբեռ անդոհանքովը։

Ու քանի կը քալէինք քայլ առ քայլ վարանումի ու զգաստ սպասկումով, անհամբեր հետաքրքրութիւն մը կը կոխէր մեր վրայ անձկութեամբ ու վախով։ Վա՛խ... Այս բառը դեռ չէր արմատանալած մեր միջեւ, նոյնիսկ եղերական այն պահերուն, երբ անեղծուածի մը հետապնդուած իմաստը կը պահանջէ կեանքը գնել զրուցի։ Հպարտութի՞ւն մը թէ ահմարօրէն անակնկալ արկածներու կամ սպառած վտանգներու ելքին հանդէպ՝ երիտասարդի անմտած անփութութիւն մը. կամ հողին հաստարմատ կապանքներուն հանդէպ ծիծաղի ու հեգնանքի կըրթուած տրամադրութիւն մը, գիտուն ու վերլուծող, արգիլեր էին մեզ այդ բառին տալէ զոյգութեան մը նշանակութիւնն ու իմաստը. եւ այս անգամ դարձեալ, չէ՞ որ վտանգի մը կը վազէինք, հագուստ դիւս վայրկեանի մը պարապառատ մանուկներու թեթեւութեամբ։

Բայց այդ պահուն, կար վախ մը, խակական բայց անբացատրելի որ կը բարձրանար գետնէն, կ'իջնէր ծառերէն, կը նուաճէր ամբողջ արահետը ու կը բռնէր մեր սրտերը,— վախը որ կը զգաս սիրուած էակներու կեանքին ու բախտին, անակնկալին համար որ գիտես թէ զարհուրելի է, բայց որուն մանրամասնութիւնները կը խուսափին ենթադրութենէդ։ Ու արահետը զանոնք լեցուն էր անոնց հետքերովը, անոնց տառապանքին լուռ փաստերովը, անլուր ու մեծ ցաւի մը խոստովանութիւնովը։

Աշխարհի այս մոռցուած անկիւնէն, կենդանի բազմութիւններ անցեր էին, էն վաստ մահուան ուղղուելու գիտակցութեամբ ու մենք երկուքս կը հետեւէինք անոնց հետքերուն։ Գետնաքարշ բաղեղներու ցանցը ճզմուեր ու դեղներ էր ոտքերուն տակ ու ակսպագիր արձանագրութեան մը պէս, որ տասնէ տառ կը մատնէ անհաղ պատմութիւն մը, անոնց ամէն մէկ հետքը, մեր գերագրգիռ երեւակայութեան առջեւ կը դառնար զարհուրանքի նշան մը, եղերական համակերպութեան բառ մը, կամ խօսք մը օրհասական կարօտի, ըմբոստ այլ անզօր դառնութեան ու բոլորէն՝ զոհի ու դահիճի պատմութիւն մը կը բխէր լուռ, քստմնելի, ճիւաղային։

Ա՛հ, արահետը լեցուն էր անձորդ ու խուճապահար բազմութեան մը բոլոր հետքերովը, մինչեւ հոն ուր կը վերջանար յանկարծ, փոքր ու լերկ բացատանի մը առջեւ, զիւղական հրապարակի մը մեծութեամբ։

— Քիչ մը նստինք, առաջարկեց Արմէն։ Կը դողդղար ու գունատ էր, մէկու մը պէս որ անակնկալ յուզման մը ճիգերէն եւ անձկութեան բռպէներէ կը հանգչի։

- Շատ կա՛յ դեռ, հարցուցի։

Թեւը բարձրացուց օդին մէջ թոյլ շարժումով մը, ցոյց տալու համար տարտամ հեռաւորութիւն մը։ Բայց իր պատասխանին պէտք չունեցայ։ Հովի շունչ մը, դիակի կծու հոտ մը՝ յանկարծ զարկաւ մեր վրայ, ծնցուած՝ քունի մէջ խայթուած մարդու պէս, ոտքի ելանք։ Բացատանին հանդիպակաց կողմէն, գլուխը ցցած՝ շուն մը մեզ կը դիտէր...։

(Շար.) ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

Սպանիոյ խռովութիւնները

Քաթալոնիայէն տրուած լուրերու համաձայն, Ֆիկուէի ածխահանքերուն մէջ յայտարարուած է ընդհանուր գործադուլ.որ յեղափոխական հանգամանքստացած է։Տ0Ցի չափ գործաւորներ զրաւելէ վերջ ստորկանութեան զէնքերը, յարձակում գործած են։

Գերկա քաղաքին մէջ ալ, հիւսկոզէնի գործաւորները նոյնպէս գործադուլ յայտարարելէ յետոյ, կողոպտած ու աւերած են ոստիկանատուները։

Սէվիլի մէջ, բանիթողներու կողմէ յարուցուած խռովութեանց ընթացքին, կօշկակարներու սէնտիքայի նախագահը սպաննուեցաւ։

Նոր ձերբակալութիւններ Հնդկաստանի մէջ

Կանտիի կրտսեր զաւակը ձերբակալուեցաւ։ Պոմպէյի մէջ, ազգայնական կամաւորներ, որոնց մէջ նաեւ կիներ, սկսան պահակ սպասել փողոցին առջեւ։ Ոստիկանութիւնը ցրուելով ձերբակալեց 8 այրեր եւ 2 կիներ, որոնք վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցան։

Կուտեպովի սպանիչները բռնուած ?

Գրեր էինք թէ Ռումանիայի մէջ երեւան հանուած է պոլշեւիկ լրտեսական մեծ կազմակերպութիւն մը եւ այս առթիւ ձերբակալուած են 19 անձեր, որոնց մէջ յոյն նաւապետ մը։ Քննութիւնը երեւան բերած է անակնկալ արդիւնք մը։ Կը կարծուի թէ ձերբակալուածներուն մէջ են զօրավար Կուտեպովի առեւանգման հեղինակներէն մէկ քանին, ինչպէս նաեւ այն խարտեաշ կինը, որ յաջողեր էր զօրավարը թակարդը ձգել։

Եթէ այս կազմակերպութիւնը ժամանակին երեւան չելլէր, պիտի առեւանգուէր նաեւ ռուսէն բարձր անձնաւորութիւն մը եւ նաւով մը պիտի փոխադրուէր Ցոէնաստան, անկէ Ռուսիա։

Ռումանական գաղտնի ոստիկանութիւնը յաջողած է նաեւ շատ կարեւոր տեղեկութիւններ քաղել Փարիզի պոլշեւիկեան կազմակերպութեան մասին եւ զանոնք հաղորդած է Ֆրանսայի Հանրային Ապահովութեան։

Ռումէն ոստիկանութիւնը յունական «Ֆիլոմէն» շոգենաւին մէջ ձերբակալեց երկու պոլշեւիկ անհաբեկիչներ, որոնք պիտի առեւանգէին ռումէն անձնաւորութիւն մը։

Յ.

Հ. Դ.

ԼԻՈՆԻ Մարգպետ խումբի խմբական ժողովը ատօրհինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի Բ. դասախօսական ժողովըկայացնէ։Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ 262 Rue Duguesclins նիւթ՝ «Թագաւորական պահանջներ», Դասախօս՝ ընկ. Վ. Զուլլերեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

×

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲԻ Զէյթուն կոմիտէի դասախօսականժողովըկայացնէ Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին rue Charles Chefson, ծխավաճառին սըր. հարանը։

×

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։

Կը խօսի ընկ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ։

×

ՓԱՐԻԶԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Bld. St. Germain, Café Petit Sourceի մէջ։ Դասախօս ընկ. ՕՀԱՆ ՏԱՐՕ։

ԿՐԸՆՕԲԼԻ կոմիտէի ընդհ. ընկերական վիճաբանական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1932Ի ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՄՑԷՆ

Հայերու հասցէներ Փարիզի եւ շրջաններու, Մարսէյլի, Լիոնի, Տէսինիի, Գարտոյի, Վալանսի, Նիսի, Սէն-Շամոնի, Սէն Թ'Էթիէնի, Գրընոպլի, Շարվիէօյի եւն., ինչպէս նաեւ Անգլիոյ, Պելճիքայի, Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ ու Չեխոսլովաքիոյ։ Առկէ զատ Ֆրանսահայ գաղութին հասցէները դասաւորուած ըստ արհեստներու։ Ամենուն համար անհրաժեշտ գիրք մը։ Ընդամէնը՝ 236 էջ, մաքուր տպագրութեամբ։

Գինն է միայն 6 Ֆր., փոստի ծախքով 7.50։ Արտասահման 10 ֆրանք

Դիմել.— L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20).

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ եւ շրջականներու եկեղեցական ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին 20 Ave. de Ville d'Avray, առժամեայ մանկապարտէզի սրահին մէջ։ Կը հրաւիրուին նոյն սահմաններուն մէջ բնակող եւ 21 տարեկանէն վեր ազգայինները, մասնաւոր հրաւէր ստացած ըլլան կամ ոչ։

Զ. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ, 24 Rue St. Victor: կը խօսի Պ. Ա. Շահխաթունի, նիւթ ունենալով Պետրոս Ադամեանի կեանքն ու արուեստը։

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Ողբացեալ ԱՐՏՇ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի մահուան առթիւ, հետեւեալ նուիրատուութիւնները եղած են Հ. Բ. Ը. Մ.ի որբերուն օգտին։ Տէր եւ Տիկ. Բէլէկեան 300, Արմ. Մանուկեան 200, Արամ Մանուկեան 100, Թամիրեան 100, Տիկ. Եղիսաբէթ Կիւմիւշեան 200, Սարգ. Սագըրեան 100, Գ. Մարգարեան 100, Ն. Ճըշմարտախօս 50, Տիկ. Եղ. Մանուկեան 50, Աղասեան 50, Ն. Ցովակիմեան 10։ Գումար 1260։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ի գիտութիւն Շավիլ եւ մօտակաները բնակող բարեպաշտ ազգայիններու կը ծանուցուի թէ 24 յունուար Կիրակի օր Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի առժամեայ մանկապարտէզի սրահին մէջ 20 Ave. Ville d.Avray Chaville:

Ժամերգութիւնը կը սկսի ժամը 10ին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Իւժին, Յ. Ի.— 35 ֆրանք։
Լիոն, Օր. Ա.— 15։
Նիս, Ա. Տ. Ն.— 50։
Սէն Թ'Արօման, Ս. Թ.— 35։
Քրաչօվա, Ս. Մ.— 300։ Սկսանք ղրկել։
Փրովիտէնս, Մ. Ակ.— 200։
Տրակինեան, Ճ. Եղբ.— 70։
Սուտիս Ապապա, Ն. Հ.— 6 անգլ.։
Թրան, Վ. Զ.— 100 ֆր.։
Մարսէյլ, Խ. Գ.— 25։
Լա Մաժյըրոլ, Թ. Բ.— 70։
Թրիէսթէ, Վ. Ց.— 250։
Պու Արարիճ, Գ. Եղբ.— 140։
Պուա Քոլոնպ, Ա. Ց.— 100։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եղիայ Կոնճիկեան, Շապին Գարահիսարի Աղուանիս գիւղէն, 1915—1926ին տեսնուած է Արտէշի նահանգին եւ Ս. Շամոնի կողմերը։ Լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել իր հօրեղբօրորդւոյն՝ Արմենակ Կոնճիկեանի. 7me Batterie Racl S. P. 608.

— Գ. Տէյիրմէնճեան կը փնտռէ իր զաւակը Գէորգ Տէտէ Տէյիրմէնճեանը Եօզկատի Ջաթ գիւղէն։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Garabed Djandjikian Chemin de Marmode, Villmomble (Seine) France.

Հասցէի փոփոխութիւն

ԲԱՐԹՈՂ Ա. ՔՀՆՅ. ԹԱԳԸՄՃԵԱՆ

22 Bld. de la République. Chaville (S. et O).

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHA[N]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (130)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դատը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

14.— ՀԱՅ ԿՈՄԻՏԷՃԻՆԵՐԸ ԴԱՐՁԵԱԼ ԱՆԱՏՈԼՈՒ ԿԸ ՄՏՆԵՆ.— ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԷ ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ ԱՌՆԵԼ ՀԱՅ ԿՈՄԻՏԷՃԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

«Աստուա՛ծ իմ, ինչե՛ր գրուած էին։ Ի՛նչ եղման մարդիկ են այս հայ յեղափոխականները։ Մեր ոչնչապաշտները ոչինչ են այս հայ յեղափոխականներուն առջեւ։ Բոլորն ալ հոգեղութեան տակ կը ըրր՝ կուին Կարօս Փաշա՛, ձեր ջանքերը գնահատելի են։ Սակայն պէտք է որ հայ ֆէտայիները չունչ չկարենան առնել եւ չկարենան աչք բանալ»։

Պատասխանեցի թարգմանին.

— Մենք որքան կրնանք, այդ է որ կը փորձենք։ Սակայն Երեւանի կողմերը համախմբուած են մօտաւորապէս 10 հազար հայ ֆէտայիներ։ Ինչո՞ւ աչք կը գոցէք, որ այս մարդիկը զինեալ եւ համախմբուած շրջին սահմանին մօտերը։

— Եթէ այդպէս է խնդիրը, հիմա անմիջապէս կը հաղորդեմ դեսպանին, որպէսզի Փեթերսպուրկի ուշադրութիւնը հրաւիրէ։

— Գէշ չըլլար։ Որովհետեւ այս մարդիկը մեզի հետ, ձեր կառավարութեան հետ չէ որ կը կռուին, այլ ամբողջ աշխարհի դէմ։

Թարգմանը մեկնեցաւ։ Երկու օր անցաւ։ Էրզրումէն ծածկագիր հեռագիր մը առայ։ Թարաքիլիսէի զինուորական շրթային հրամանատարը Դ. Զօրաբանակի հրամանատարութեան ղրկած էր տեղեկագիր մը, եւ այդ տեղեկագիրն էր որ ձեզի կը հաղորդուէր։ Տեղեկագրին բովանդակութիւնը պարզապէս այն էր ինչ որ ինծի պատմեց ռուս դեսպանին թարգմանը։

15.— ՀԱՅ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐԻ ՄԸ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

30 յուլիս 1896ին Վանի ոստիկանական տեսուչը ծածկագիր հեռագրով մը կը հաղորդէր ինծի.

— 186 հոգինոց հրոսախումբ մը, որ ձեւով մը յաջողեր էր մտնել Թրքական հողէն ներս, Վանի նահանգին մէջ. Մահմուտիէէ մօտիկ ընդհարում մը կ'ունենայ մեր զինուորներուն հետ։ Հրոսախումբը մեր զինուորներուն ճնշումին պատճառով, կը նահանջէ եւ Սալմաստ լեռը կ'ապաստանի։

Մեր զինուորները կը պաշարեն լեռը եւ ամբողջ վինընաչինչ կ'ընեն 186 հոգին. Այս հրոսակներուն մէջ էր նաեւ Դաշնակեան կոմիտէին պետերէն Պետրոս Ֆէտային, որուն վրայէն գտնուեցան բազմաթիւ վաւերաթուղթեր, ծածկագիր հեռագիրներ եւ զանազան առարկաներ։ Գտնուեցաւ նաեւ՝ պահարան մը, որ կը պարունակէր անգիր ճերմակ թուղթ մը։ Բանութեամբ հասկցուեցաւ, որ քիմիական նիւթով գրուած նամակ մըն է այդ պարապ թուղթը։ Կառավարութիւնը բժիշկներու եւ դեղագործներու օգնութեամբ կրցաւ կարդալ զայն։ Նամակը գրկուած էր Պոլսոյ Հնչակեան մասնաճիւղին կողմէ։ Նամակին բովանդակութիւնը հետեւեալն էր. «Պուսակալին օգնականը, Ստեփան էֆէնտի, երբ գեռ Պոլիս կը գտնուէր, իր համաձայնութիւնը յայտնեց Հնչակեան կոմիտէին բոլոր ցանկութիւններուն մասին, խոստանալով, Վան վերադառնալէ յետոյ, իբրեւ ազգային պարտականութիւն, կատարել կոմիտէին բոլոր հրամանները, հետեւաբար այսուհետեւ կրնաք ամէն առթիւ օգտուիլ իրմէ»։

Այս նամակը ներկայիս կը գտնուի կուսակալին ձեռքը։ Այս ամէնը առ ի տեղեկութիւն կը հաղորդենք ձեզի։ Ստորագրուած՝ Վանի ոստիկանական տեսուչին կողմէ։

Կուսակալին օգնականը տեղեակ է, աւելի քան կուսակալը, կառավարական բոլոր գաղտնիքներուն, որովհետեւ բոլոր գործերը, ծածկագիր կամ բաց թղթակցութիւնները, կ'անցնին իր ձեռքէն։ Մասնաւորաբար Աբդուլ Համիտի շրջանին, բացի քանի մը կուսակալներէ, բոլոր վսեմաշուք կուսակալները կը կարծէին թէ իրենց պարտականութիւնը կը կայանար ստորագրութիւն դնելուն եւ արարողութեամբ կառավարչատան այցելելուն մէջ։

Հետեւաբար կուսակալի այսպիսի դաւաճան օգնական մը ներելի չէր վայրկեան մը աւելի թողուլ իր պաշտօնին մէջ։ Խնդիրը անմիջապէս պարզեցի ներքինախարարութեան, պահանջելով որ ձերբակալուի դաւաճանը եւ յանձնուի դատարանի։ Արդարեւ ձերբակալուեցաւ Ստեփան էֆէնտին, բայց ինչպէս միշտ, ան ալ յետոյ արժանացաւ կայսերական ներման։

16. ԴԱՒԱՃԱՆՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Զէյթունի մէջ.— ուր ... տարի Պ.Աղասին իր 15 հազար ... ուորներով յարձակեցաւ թրք... զօրանոցին վրայ, քանդեց ... նահատակեց բոլոր թուրք զի... ները եւ քերծեց անոնց մորթ... ահա այս Զէյթուն քաղաքին ... կ'ապրէր Նազարէթ չաւուշ... հայ ֆէտային առենօք ... մաւյի պաշտօն կը վարէր ... կառավարութեան մէջ, յետ... տօնէն հանուած էր։ Իր ըն... կասկած կը ներշնչէր, ... տեղական ոստիկանութիւնը ... ղութեան տակ կը պահէր զայ...

Օր մը Նազարէթ չաւուշ... ցէին երկու նամակ կը հասն... թատարին ձեռքը։ Մէկը կը ... նէր Կեսարիայէն, միւսը Սըվ... Թղթատարական վարչութիւնը ... մակը կը յանձնէ ոստիկանութ...

Ահա բովանդակութիւնը ... րիայէն հասած նամակին—

(Շար...)

ՅԱՌԱՋ

ՍՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

"LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :•: R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Seb. Missakian — 17, Rue Damesme PARIS (13e)
Rédaction & Administration — Téléphone : Gobelins 19-78
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՙԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՚ Métro: TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

22 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1783 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԵՒԱՆԸ ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՉԷ

Ուշադրութեան յանձնելով յունահայ գաղութին տագնապալի վիճակը, իբրեւ հետեւանք Թերխաշ մարզանքներու, կ'ուզէինք մասնաւորապէս կանգ առնել կէտի մը վրայ։

Տարօրինակ տրամադրութիւն մը բռնել կուտայ թէ՝ ինչ որ ընենք մենք մեզի, գաղութներու ինքնապաշտպանութեան համար, առանց Երեւանի հաւանութեան, կը հակասէ հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերուն։

Այս կանխակալ կարծիքը բռնած է շատ շատերուն գլուխը։ Եւ յաճախ անհրաժեշտ կը դառնայ մանր-մանր բացատրել, համոզել, ապացուցանել, թէ բոլորովին տարբեր բաներ են երկու պարագաները։ Թէ գաղութները իրաւունք ունին իրենց գլխուն ճարը նայելու, իրենց հաւաքական կեանքը ապահովելու եւ զարգացնելու։ Երեւանը, եթէ խելք ու խիղճ ունենար, եթէ ազգային քաղաքականութիւն վարէր, ոչ միայն պիտի ուրախանար, այլ եւ ուժ պիտի տար այս աշխատանքին։

Արդ, Երեւանը այն չէ ինչ որ կ'երեւակայեն դաս մը մարդիկ, առանց տեսած ըլլալու կամ իրենց տեսածը գաղտնի պահելով։

Եւ Երեւանը ամէն բան չէ։ Դժբախտաբար։

Աւելի շեշտելով բուն իրականութիւնը, - կրնանք պնդել թէ Երեւանին հաճելի չէ գաղութներու զօրացումը, զարգացումը, կազմակերպումն ու ինքնավար գործունէութիւնը։

Ահա տասը տարին լրացաւ — տասը դաժան տարիներ պանդխտութեան — եւ բոլոր փաստերը կը հաստատեն որ Երեւանը, ընդհակառակն, ամէն միջոցի կը դիմէ գաղութները պառակտելու, եղած օրկաններն կազմալուծելու, աշխատաւոր բազմութիւնները «շերտաւորելու» եւ կախարդական շրջանակի մը մէջ նետելու համար։

Մունետիկները չափազանց աշխոյժ էին 1925-1927, երբ դիրք բռնելով անկիւնները, Թուրքիոյ ժողովներ կը խանգարէին, Ապրիլ Տասնըմէկին անգամ կուսակիններու կը վերածէին։ Արտասովոր պատուիրակութիւն մը եկած էր Հայաստանէն, եւ թեւ առեր էին գոյնզգոյն բախտախնդիրներ։

Եկան ուրի՛շ օրեր։ Հալեցան հէքեաթներն ու օրօրները։ Յուսախաբութիւնը բացաւ շլացած աչքերը եւ մունետիկները հարկադրուեցան քաշուիլ իրենց պատեանին մէջ։

Հայաստանը այլ եւս գոց գիրք մը չէր։ Եթէ եկող - գացողները չբաւէին, կը բաւէր կարդալ խորհրդային թերթերն ու գիրքերը, հետեւիլ անհամար ժողովներուն, ճառերուն եւ բանաձեւերուն, հասկնալու համար թէ «բանը ինչո՛ւմն է»։

Երեւութական մեկուսացումէ մը յետոյ, երբ Հօկն ալ իր գոյնը դուրս տուած էր եւ դարձած՝ «ոչինչ է պիտոյ» մարզարան մը, մունետիկները նորէն թեւ առին անցեալ տարի, Ներգաղթի նոր որոշման առիթով։ Ո՛ւր որ քնացեր էին, արթնցան, ուր որ հետքը չկար, փշրանքները հաւաքեցին եւ սկսան Հօկ ու Ներգաղթ խաղալ։

Եւ որովհետեւ առաջին կարաւանները Յունաստանէն պիտի մեկնէին, աշխուժացման առաջին փորձերն ալ այնտեղ սարքուեցան։ Մանաւանդ որ. ցուցակագրութեան, փոխադրութեան ձեռնարկին գլուխը կանգնած էր չարաշուք եւ սմեղուկ մարդ մը, Դ. Շահվէրտեան։

Մնացեալը գիտէք։ Յունահայ գաղութը մատնուած է անելի մը։ Գաղթակայանները կը գտնուին այնպիսի վիճակի մը մէջ որ կը յիշեցնէ 1922 - 23ի օրերը, երբ նոր էին հասեր տարագիրները եւ մէկ հրամանով կը տեղափոխուէին, աջ ու ձախ կը քշուէին։

Իսկ մեր շօշորթները կրակին վրայ իւղ կը լեցնեն, միացած յոյն համայնավարներուն, որոնք ոչ թէ աշխատաւորներուն շահերն է որ կը պաշտպանեն, այլ կը դիւրացնեն ոստիկանութեան գործը — անխնայ հետապնդումը։

Իր կարգին, չարաշուք մարդն ալ, Դ. Շահվէրտեան, բարոյապէս եւ նիւթապէս, մ'ըսել կուտայ այս «քաջագործութեանց», փոխանակ իր չարաբաստիկ առաքելութեան հետեւանքներէն խղճահարելու եւ եկած տեղը վերադառնալու։

Այս մէկ հատիկ պարագան — Ներգաղթի առթիւ սարքուած այս գռեհիկ «շանթաժ»ը, որ արիւն ալ հոսեցուց, բաւական էր, որպէսզի գաղութներու բոլոր հոսանքները մէկ բերան ազդարարէին.

— Կանգ առէք, Պ. Պ. Երեւանցիներ։ Մենք թոյլ չենք տար որ ձեր ամսեղուկ խաղերը խաղաք մեր գլխուն, եւ խռովութեան, կազմալուծման ու թշուառութեան մատնէք ամբողջ գաղութ մը։ Ներգա՞ղթ, — այո՛ Հայրենիքի վերաշինութի՛ւն, - անշուշտ։ Բայց, եթէ ձեր պահանջն այն է որ գաղութները մխտեն իրենց գոյութեան իրաւունքը, զոհեն իրենց հանգիստն ու իրենց ինքնորոշման ազատութի՛ւնը, եթէ ձեր ծրագիրն է տգիտափառ սոփեստութեանց եւ կամայականութեանց մատաղ ընել սա «հայրենիքին» բազմութիւնները, — չի՛ք անցեր։

Այս խօսքը — այս իմաստով խօսք մը — չէ արտասանուած. որովհետեւ թանձր մշուշ մը նստեր է կարգ մը հոսանքներու գլխուն մէջ։ Մարդիկ որոշ գաղափար չունին թէ ուր կը սկսի բուն հայրենիքին շահը, գաղթեերուն ինքնապաշտպանութիւնը եւ ափ մը մարդոց ամուլ յաւակնութիւնը։

Գաղութները կորսնցուցեր են իրենց արժանապատուութիւնը, իրենց ճակատագիրը վարելու իրաւունքը։ Հանդիպողը որս կը փնտռէ պղտոր ջուրերու մէջ։

Արդ, պէտք է արտասանուի այդ խօսքը։ Ուշ է արդէն, եւ այս ընթացքով մենք պիտի դառնանք իսկական բոշաներ, ամէն ուր որ կրնայ հասնիլ կարմիր ձեռքը։

Ամբողջ նշանախօսք մըն է որ կ'առաջարկենք. Երեւանը ամէն բան չէ։

Ան պէտք է գիտնայ իր չափը, իսկ մենք՝ մեր իրաւունքները, իրենց ամբողջութիւնը։

Այլապէս — միայն «Գահպանիչ»ն է որ կը պակսի, պատկերը լրացնելու համար։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՒՆԵՑՈՂԸ ՉՈՒՆԵՑՈՂԻՆ

«Գործազուրկներու անմիջական օգնութիւնը» կրծայի քայլեր կը նետէ, մինչ տագնապը կը շարունակէ սաստկօրէն մտահոգել ու ճզմել հարիւրաւորներ, որոնք գիտցած են ճաշակել «ազգ»ին նեղ օրերուն։

Առաջին օրէն իսկ, գիտէինք որ մեծ բան սպասելու չէ «մեծ»երէն, անոնցմէ՝ որոնք օգնութեան գործին կը ներկայանան ամբափակ գրպաններով, զորս լայնօրէն կը բանան ճաշոյթի գեղեցիկ կռատուններուն մէջ։

Անոնցմէ զատ ուրեմն, որոնց վերջին պահու առատաձեռնութիւնը պէտք է կապել քմահաճոյքի մը հրաշագործ ուժին, արդէնք մը չկայ որ ունեցողը չտայ չունեցողին համար. «կաթիլ կաթիլ»… հոգ չէ, բայց պատրուակ։

Ու մասնակցութեան բաժինը որ պարտք կ'իյնայ իւրաքանչիւր բանուոր, աշխատող Հայու վրայ, մեծ բան մը չէ. շատեր կրնան առանց նեղուելու կատարել։

Եւ եթէ ցարդ, ձեռնարկը չստացաւ սպասուած արդիւնքը, հաւանաբար պատճառը վերագրելի է չփութուելուն։

Սկզբնական արձանագրութիւնները 100ականով, թերեւս շփոթի մատնեցին շատեր. նոյնպէս «փոխանորդական նուէրներու» բացատրութիւնը, որ կրնայ ժամանակաւոր ձեռնարկի գաղափարը ներշնչել։

Բայց ամէն մարդ կուտայ ինչ որ կրնայ։ Ու տօնական օրերը անցան, նաեւ նուէրներու շրջանը. սակայն տագնապը կայ ու կը մնայ իր դաժան հետեւանքներով։

Քիչ մը մտքովնիս ուրեմն։ Ամեն քողը թող տայ չունեցողին, ինչ որ կրնայ, որքան որ կրնայ, մէկով, երկուքով, չորսով ու հինգով։ Եւ ասոր համար, երկար վարանելու պէտք չկայ։ Ամէն մարդ կրնայ նամակի մը մէջ հիւ'գնոց մը ներփակել, կամ մէկ քանի ֆրանքի դրոշմաթուղթ ու ղրկել «Յառաջ»ի։

Ձեռք ու եղանակներ շատ կան, երբ կամքը չի պակսիր։ Հակառակ տագնապին, կը շարունակուին հրապարակային հանդէսներն ու ընտանեկան հաւաքոյթները զանազան առիթներով։ Որեւէ մէկը կրնայ հանդիսականներուն ու հրաւիրեալներուն յիշեցնել տագնապահարները ու հանգանակութեան մը արդիւնքը հասցնել իր նպատակին. քանի դեռ ուշ չէ։

Մ. Ե.

Հնդկական ոսկիի արտածումը արգիլուած

Հնդիկ ազգ. խորհուրդը այս վերջերս մամնաւորաբար զբաղեցաւ համաձայն կանոնի ցուցմունքին. ոսկիի արտածումը արգիլելու հարցով։

Խորհուրդին վարիչ կոմիտէն հրատարակութեան տուաւ անեցանկ մը, նշանակելով բոլոր այն սեղանաւորները որոնք անցեալ շաբթու ընթացքին զբաղած են ոսկիի արտածումով։

Բոլորը կը վախնան այս ցանկին վրայ արձանագրուելէ. որովհետեւ ատով, անհպելիներու կարգը անցած կ'ըլլան։ Ատկից յետոյ. ոչ ոք կրնայ մօտենալ այդ տեսակ անձի մը, ո՛չ ոք կը խօսի անոր ընտանիքին հետ եւ իրեն հետ ամուսնութիւնը արգիլուած է։

Նախորդ օր, երբ Պոմպէյի սակարանը բացուեցաւ, սեղանաւորներէն շատերը որոշեցին որեւէ գործողութիւն չկատարել՝ հակառակ սակարանի նախագահին ազդարարութեան։

Ծեծուած դիւանագէտը

Ատիս-Ապապայի մէջ, ոստիկանները խոշտանգեցին ամերիկեան դեսպանը, որուն ինքնաշարժը վիրաւորեր էր տեղացի կին մը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ ԿԸ ԲԱՐԴԱՆԱՅ

Լօզանի ժողովը պիտի յետաձգուի

Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը հրատարակութեան տուաւ հետեւեալ գիրգրը.— Լօզանի ժողովով պետութեանց միջեւ, խօսակցութիւնները տակաւին չեն վերջացած եւ բացայայտ է թէ ժողովը չի կրնար բացուիլ յառաջիկայ երկուշաբթի (25 յունուար), այն թուականին որ նշանակուած էր ժամանակաւոր կերպով։

Նոր խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան ներկայիս, եւ անգլիական կառավարութիւնը կը յուսայ թէ այս մէկ քանի օրերու ընթացքին կարելի պիտի ըլլայ գոհացուցիչ համաձայնութեան մը գալ՝ որդեգրելի ձեւակերպութեան մասին։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ…

Անգլիական «Տէյլի Էքսփրէս»ը խօսելով Լօզանի ժողովին յետաձգման մասին, կը գրէ.— Կը կարծուի թէ յառաջիկայ յուլիսին Հուվըրի պայմանաժամին լրացումէն վերջ, տակաւին 6 ամիս եւս հատուցումներու գլխուն վճարումները յետաձգելու մասին, Գերմանիոյ կողմէ ծրագիր մը ներկայացուած է անգլիական կառավարութեան։

«Անգլիական կառավարութիւնը իր կարգին, այս ծրագիրը ներկայացուցած է Փարիզի կառավարութեան, որպէսզի կարենայ իր դիրքը ճշդել այս մասին։

«Անգլիական կառավարութիւնը հետեւեալ երկընտրանքը ներկայացուցած է Ֆրանսայի.— Կամ Լօզանի ժողովին տեւողութիւնը նշանակել երկու երեք օր, համաձայնելու համար մէկ տարի յետաձգման մասին, եւ կամ այս յետաձգման մասին համաձայնիլ՝ առանց Լօզան երթալու։

ԵՂՆԻԿ ԾՐԱԳԻՐԻՆ ՑԻՂ

«Տէյլի Էքսփրէս» կը գրէ նաեւ թէ անգլիական կառավարութիւնը համակրութեամբ կը դիտէ ծրագիր մը որ իրեն ներկայացուած է Գերմանիոյ կողմէ եւ որ կ'առաջարկէ Եօնկի ծրագիրը փոխարինել միջազգային նոր համաձայնութեամբ մը, անգամ մը եւս ճշդելով գերմանական հատուցումներու քանակը։

Այս համաձայնութենէն անմիջապէս յետոյ, իւրաքանչիւր պարտապահանջ պետութեան պիտի յանձնուի իր առնելիքը՝ գերման երկաթուղիներու բաժնեթուղթի ձեւով։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՉԻ ՎՃԱՐԵՐ

Պերլինէն կը հաղորդեն թէ անգլիական դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցած է գերման վարչապետին հետ, որուն հարցուցած է թէ Գերմանիա պիտի ընդունի՞ Հուվըրի պայմանաժամին մէկ տարի եւս երկարաձգումը։ Այս առաջարկը մերժած է Պրիւնինկ։

Այս մերժումին առթիւ, Գերմանիոյ մէջ կը տիրէ այն կարծիքը թէ կացութիւնը հետզհետէ աւելի կը ծանրանայ եւ հետեւաբար, ժամանակաւոր որեւէ միջոց, ամէն օր աւելի անընդունելի կը դառնայ։ Կ'ըսեն նաեւ թէ, եթէ շատ կարճ ժամանակի ընթացքին, վերջնական կարգադրութիւններ տեղի չունենան, Գերմանիա պիտի ստիպուի դիմել այն տեսակ միջոցներու, որոնք կրնան ծանր անդրադարձումներ ունենալ արտասահմանի վրայ։

Գերման իրաւասու շրջանակներ կը յայտնեն թէ կառավարութիւնը որեւէ անպատեհութիւն չի տեսներ որ քննուի թէ Գերմանիա ցարդ որքա՞ն վճարած է։ Այդ պարագային, Գերմանիա պատրաստ է բոլոր փաստաթուղթերը ենթարկելու յատուկ մարմնի մը քննութեան։

Չեկան նոր գործի վրայ

Կուտեպովի սպանիչները

Ռումանական թերթ մը կը յայտնէ թէ ոստիկանութիւնը կրցած է ինքնութիւնը ստուգել ֆրանսահպատակ մէկու մը, որ վերջերս, Պոլթանեայի մէջ ձերբակալուած բոլշեւիկ ահաբեկիչներուն մէջ էր։ Լըքոք անունով մէկն է որ նախապէս. Փարիզ՝ Էթուալի հրապարակին վրայ պանդոկ մը կը բանեցնէր եւ իրր թէ ժամանակին, ռուս արքայականներու հետ յարաբերութիւններ մշակած է, մասնաւորաբար զօրավար Կուտեպովի հետ։

Ինքնութիւնը երեւան հանած է թէ Կէփէուի լրտեսները նպատակ ունէին խորամանկութեամբ կամ բռնութեամբ առեւանգելու նախկին բոլշեւիկ դիւանագէտ մը Ակասիեւ, որ ներկայիս Պուքրէշ կը բնակի։ Այս անձը Տրոցկիի հետ այցելութեան մը ընթացքին, իմացած է Կուտեպովի առեւանգման պարագաները եւ այս պատճառաւ է որ ուզած են զինքը մէջտեղէն վերցնել։

Այս լրտեսական եւ ահաբեկչական գործին մասին, ֆրանսական եւ ռումանական ոստիկանութիւնները յարաբերութեան մտած են իրարու հետ։

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Կէփէուի մարդիկը մտադրութիւն ունէին առեւանգելու ո՛չ թէ Ակասիեւը, այլ ցարական նախկին նախարար մը Սազոնովը Փօլիկակի, որ Ռումանիա կը բնակի։

Փարիզի ընդհ. ապահովութիւնը կը ստուգէ տեղեկագրին որ իրեն ուղղուած է Ռումանիայէն, ռումէն ոստիկանութեան կողմէ։

Յիշուած Ակասիեւը յայտնեց ոստիկանութեան թէ այն պահուն որ Փարիզ կը գտնուէր, խիստ հսկողութեան ենթարկուած էր Կէփէուի մարդոց կողմէ, որոնք բազմաթիւ փորձեր կատարեցին զինքը առեւանգելու եւ թէ այդ փորձերը չյաջողեցան, իր յաճախակի համբորդութեանց ընթացքին։

Ակասիեւ ճանչցաւ Լըքոքը, որուն մասին յայտնեց թէ Կուտեպովի առեւանգման գործակատարներէն եղած է։

Վէնիզէլոս Եւրոպա կուգայ

Յոյն նախարարներու խորհուրդին մէջ, Պ. Վէնիզէլոս բացատրեց դէպի Եւրոպա իր համբորդութեան նպատակը։ Եւրոպայի մէջ, Յունաստանի վարչապետը պիտի ջանայ հասկնալ պետութեանց մտադրութիւնները՝ տնտեսական մեծ հարցերու լուծման համար, ինչպէս նաեւ այն գիւղութիւնները զորս պատրաստ են տալու փոքր պետութեանց, օժանդակելու համար որ տագնապը մեղմացնեն։

Պ. Վէնիզէլոս Պիրէյնէն նաւ մտաւ, երթալու համար Պրինտիզի, ուրկէ անցաւ Հռոմ, տեսակցելու համար Մուսոլինիի եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարին Կրանտիի հետ։

Հռոմի մէջ իր տեսակցութիւններէն յետոյ, Վէնիզէլոս երէկ իրիկուն մեկնեցաւ դէպի Փարիզ։ Հոս եւս պիտի տեսակցի Ֆրանսայի վարչապետին, ելմտական նախարարին եւ Քերիօ, Ֆրանսայի Դրամատան տնօրէնին հետ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ-էջ)

Ոչ-յարձակման դաշինքներ

Լեհաստանի եւ խորհրդային կառավարութեան միջեւ, ոչ-յարձակման դաշինքի կնքման մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները տուած է Լեհաստանի արտաքին նախարարը։

—Հակառակ գերման մամուլի ակնարկութիւններուն, կատարուող բանակցութեանց ընթացքին, հարց չէ ծագած Լեհաստանի արեւմտեան սահմաններուն մասին։ Վիլնայի հարցը վիճաբանութեան նիւթ չէ դրուած։

«Այս դաշինքը՝ ընդլայնումն է Քելլոկի դաշինքին. որուն մէջ սահմանուած է յարձակող, ինչպէս նաեւ կետի պահուն՝ չէզոքութիւն բառին իմաստը։ Ասկից զատ, կը մնայ աւելցնել հաշտութեան դաշնագիր մը։

Նախարարը յետոյ յայտնեց նաեւ թէ Լեհաստանի եւ Ռուսիոյ միջեւ ոչ-յարձակման դաշինքի կնքման համար, կը մնայ միայն ճշդել խմբագրութեան եղանակը, եւ թէ անոր ստորագրումը քանի մը օրուան հարց է։

— Ռուսիոյ եւ Ֆինլանտայի միջեւ ոչ յարձակման դաշինքի բանակցութիւնները վերջացած ըլլալով, դաշնագիրը կը ստորագրուի այսօր։

Ամերիկայէն ոսկի կը ղրկեն

Նիւ-Եորքի մէջ, միջոցներ ձեռք առնուած են, շաբթու ընթացքին Ֆրանսա ղրկելու համար 25 միլիոն տոլար արժէքով ոսկի։

Ֆրանսա Ամերիկայէն ետ կը քաշէ իր ոսկին։ Կը կարծուի թէ ոսկիի առաքումը պիտի կատարուի տասն անգամէն եւ պիտի բռնէ 125 միլիոն տոլարի գումար մը։ Դիտել կը տրուի թէ ոսկիի այս առաքումները երբեք չպիտի վնասեն ամերիկեան ոսկիի պահեստին, նկատելով որ Ամերիկեան դրամատուններու մէջ, Ֆրանսայի հաշւոյն պահ դրուած ոսկին, յանձնելի է ուզուած պահուն։

— Նիւ-Եորքէն տրուած լուրի մը համաձայն, 12 միլիոն տոլարի ոսկի ճամբայ հանուած է արդէն դէպի Ֆրանսա, 4,141,800 տոլարի ոսկի դէպի Զուիցերիա, եւ 3,250,000ի ալ դէպի Անգլիա։

Սպանիոյ խռովութիւնը

Սպանիոյ մէջ յեղափոխական գործադուլի շարժումը երթալով կը տարածուի։ Պորոնյի մէջ, շարժումը ընդհանուր է։ Հանրակառքերու երթեւեկը դադրած է։ Սրճարանները, թատրոնները եւ վաճառատուները փակուած են։ Բանտերը կոստրտեցին ապակիները երկու վաճառատուներու, որոնք բաց մնացեր էին եւ կը գործէին։ Զաղակ զօրքեր, զինուած կը շրջին փողոցներուն մէջ։ Կառավարիչը յայտարարութեամբ մը առեւտրականներուն կը յանձնարարէ որ բանան իրենց խանութները, միեւնոյն ատեն կը հաղորդէ հանրային պաշտօնեաներու թէ, պիտի կորսնցնեն իրենց պաշտօնը՝ եթէ գործի գլուխ չանցնին։

Բանուորական կազմակերպութեանց կեդրոնատեղիները փակուեցան եւ վարիչ կոմիտէներու անդամները ալ ձերբակալուեցան։

Եթովպիոյ իշխանը

Եթովպիոյ իշխանը որ Փարիզէն Լոնտոն էր գացեր, անցաւ Հռոմ ուր ընդունուեցաւ թագաւորական ընդունելութեան։

Պապը նուէրներ տուաւ իշխանին ասոր քրոջը ամուսնին եւ հետեւորդներուն։

Զինաթափութիւնը

Լոնտոնէն ծրեւ, Ազգերու դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան ղրկուեցաւ 2 միլիոն 120,000 ստորագրութիւններով հանրագրութիւն մը ի նպաստ զինաթափութեան։ Հանրագրութեան թուղթերը զետեղուած են 100ի չափ մնտուկներու մէջ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԴԻՏՈՒԱԾ ԱՋԷՆ ՈՒ ՁԱԽԷՆ

Խորհրդային կառավարութիւնը օրակարգի վրայ է նորէն։ Միջազգային քաղաքական հրապարակը ամէնէն աւելի կ'ազմկեն ձայները որ Ռուսիայէն կուգան, կամ անոնք որ Ռուսիայէն հեռու ըլլալով մէկտեղ, քաղաքական թէ տնտեսական զանազան նկատումներու մղումով, թեր կամ դէմ, կը ջանան խորհրդային երկիրը ներկայացնել այլազան գոյներով։

Չինեւճափոն վէճը, ֆրանքեւռուս բանակցութիւնները եւ ատոնց հետեւողութեամբ փոքր համաձայնական պետութիւններու ձգտումն ու փորձերը կապը վերահաստատելու ցարական երկրի ժառանգորդներուն հետ, աշխարհի ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն դէպի Ռուսիա։

Դէպի Ռուսիա՝ ծայր տուած այս միջազգային շարժման մէջ, կարեւորագոյն դեր մը պէտք է վերագրել Ֆրանսայի, որ դեռ մէկ քանի ամիս առաջ ամէնէն ամուր պատնէշն էր ընդդէմ խորհրդային քաղաքական ու տնտեսական ձգտումներու տարածման՝ Եւրոպայի մէջ։

Ֆրանսական կառավարութեան այս հոգեփոխութիւնը սակայն, ընդհանրութիւն չի գտներ անշուշտ քաղաքականու հրապարակագրական բոլոր շրջանակներուն մէջ։ Ռուսիոյ հետ բանակցութիւնները ձախողեցնելու կամ յաջողցնելու համար, իւրաքանչիւր բոլշեւիկեան երկիրը կը ներկայացնէ ըստ իր կանխորոշ տեսակէտին։

Ու պէտք է ըսել թէ իւրաքանչիւրը իր տեսակէտին մէջ իրաւունք ունի...։

Ռուսիա միակ երկիրն է ուր վիճակագրութիւնը դարձած է կառավարական մենաշնորհ, խաղ մը աւելի, որ կը ներկայացուի համաձայն օրուան պահանջին։

Հիմնուիլ բոլշեւիկեան պաշտօնական վիճակագրութեանց վրայ՝ տեսակէտի մը խարիսխը դնելու եւ զայն պաշտպանելու համար, պիտի նշանակէր կռթնիլ կոտրած ճիւղի վրայ։

Ընդունիլ զբօսաշրջիկներու, պրպտողներու տպաւորութիւնները ու գիտողութիւնները եւ մանաւանդ անոնց անխուսափելի եզրակացութիւնները, նոյնքան խախուտ է ենթակայական պատճառներով։

Առարկայական գաղափար մը կը դժուարանայ ազատ քննութեան եւ ստոյգ տուեալներու անկարելիութեամբ։

Կարելի եզրակացութեան գալու համար, կը մնայ հարազատօրէն ներկայացնել միջազգային թեր ու դէմ կիրքերը...

Անուրանալի է թէ խորհրդային կառավարութիւնը վիթխարի ճիգ մը կը կատարէ բարձրացնելու իր տնտեսական ու ճարտարարուեստական մակարդակը։ Իր գոյութեան շունչը ատոր կապուած է։ Ատոր է որ կը ձգտի իր առաւելագոյն ուժով, գոյութեան օրհասական պայքարի գիտակցութեամբ, ատով է որ շահագործելով ռուս ժողովրդային հոգիին միամտութիւնները՝ երկրին ներսը կը ստեղծէ կրօնական երկիւղածութիւն մը դէպի տնտեսական վերելքը եւ օտար երկիրներուն կը ցուցադրէ հմայքի եւ հեղինակութեան հեռատեսիլներ ու դարձեալ, հոդ է սակայն, որ արտասահմանէն կը ստանայ ամէնէն մահացու հարուածները։

Հնգամեայ ծրագիրը բոլշեւիկեան ճիգերու առաւելագոյն համադրութիւնը պիտի ըլլայ, եթէ արդէն չէ։ Ու բոլոր անոնք որ օտար երկիրներու մէջ խորհրդային Ռուսիոյ թմբուկը կը զարնեն, կամ զայն կը պայթեցնեն, կ'արձանագրեն հնգամեակի յաջողութիւնները, կամ անոր թերացումներն ու ձախողութիւնները։

Բայց, մինչ մէկ կողմին համար յաջողութեան արձանագրութիւնները կը մնան պարզ հաւատքներ, անհակակշռելի նոյն իսկ ամէնէն աւելի բարեկամներուն, միւս կողմը՝ իր հակափաստերը կ'առնէ նոյն իսկ բոլշեւիկեան աղբիւրներէ։

Այսպէս է որ ֆրանսական երկու հանդէսներ՝ Vu եւ Je Suis Partout, երկրորդը առաջինին դէմ, լոյսընծայեցին երկու յատուկ թիւեր։ Մէկը պատկերներու ճոխ, ժպտուն ու դրուիչ ցուցադրութեամբ մը, փորձեց հանրային նպաստաւոր կարծիք մը ստեղծել հանդէպ Ռուսիոյ։ Միւսը, չոր թիւերու եւ փաստերու առատ հաւաքածոյով մը, ջանաց իրականութիւնը մերկացնել։ Ու երկու թիւերուն մէջ ալ, բնականաբար հնգամեակն էր որ իր ծանրութեամբ պիտի կշռէր թերին ու դէմին վրայ։

Այս տեսակէտէն, «Վիւ»ի հանդէսին խանդավառ տպաւորութիւններուն դէմ, Je suis Partout կը ճակատեցնէ փաստերու տրամաբանութիւնը։ Ռուսիա ունի անշուշտ վիճակագրութիւն եւ վիճակագրական եղանակ մը, որուն մասին «Վիւ» հանդէսին աշխատակիցը բոլշեւիկ պաշտօնատարի մը հետ իր տեսակցութիւնը կը ծախէ։ Բայց փաստ մը։ Այսքան ուժգնօրէն կեդրոնացած իշխանութեան մը տնտեսական ու ճարտարարուեստական գործունէութիւնը ճշգրտակալութիւն չունի։ Ամբողջ անցեալ ամրան, կարմիր մամուլը անհամար յօդուածներով ջանացած է հերքելու թիւերու եւ գումարումներու կարեւորութիւնը։ Ստալին ինքն իսկ, ստիպուած՝ ձեռք կ'առնէ գրիչը երեւան հանելու համար դայթակղութիւնը։ Իրողութիւն է թէ բազմաթիւ տնտեսական կազմակերպութիւններ եւ ձեռնարկներ երկար ատենէ ի վեր դադրած են հաշուելէ, իրենց ծախքերուն եւ հասոյթներուն զուգակշիռը ընելէ։ Անշուշտ, անոնք կ'ըսեն.— Պետական դրամատունը կը հայթայթէ անհրաժեշտ դրամը» («Իզվեստիա» 4 օգոստոս)։

«Ինչպէս ուրեմն ճշգրտութեան հսկայ մեքենականութիւնը որ հնգամեայ ծրագիրն է, պիտի կրնայ կանոնաւորաբար զարգացնել իր ընթացքը, երբ Մոսկուայի մէջ չեն գիտեր թէ ի՛նչ կը ծախսուի, ի՛նչպէս կը ծախսուի, եւ մերթ ալ, ի՛նչ հասոյթ կուգայ»։

Բայց, հնգամեակի թերութիւնը լոկ հաշուակալութեան պակասին մէջ չէ։ Կայ եւ «անհատական թափի բացակայութիւնը»։

Երբ խորհրդային կարգերու առաջին կրակը մարեցաւ ամբոխին սրտին մէջ, փորձուեցաւ հնգամեակին կապել խորհրդաւորութիւն մը, տեսակ մը կրօնական ջերմեռանդութեան մէջ փնտռելով աշխատանքի եռանդը կամ բանուորական ծուլութեան դէմ դարմանը։ Սակայն, բոլշեւիկեան հրապարակութիւններն իսկ կը փաստեն թէ թէեւ բանուոր ու վարիչ իրենց առօրեայ գործը կը կատարեն կէտ առ կէտ, բայց չկամութեամբ։ Ու կրակը վառելու համար, բոլշեւիկը կը դիմէ դրամատիրական եղանակներու, որոնց դէմ չի դադրիր հայհոյելէ։ Նախապէս, կը տիրէր միօրինակ վարձք։ Իվերջոյ, բոլշեւիկ ղեկավարները քաղաքակրթութեան քանդերորդ դարուն մէջ՝ հնարեցին՝ ինչ որ մարդկութիւնը գիտէր սկիզբէն իսկ, — թէ շահը կ'արծարծէ եռանդը, ու հաստատեցին աստիճանաւոր թոշակի դրութիւնը։ Ով լաւ ու շատ կ'արտադրէ, կը ստանայ բաւ արժէքին։ Բոլշեւիկեան «հարուածային»ը ծնաւ դրամատիրական այս ըմբռնումէն, որ անշուշտ պախարակելի է Ռուսաստանէն դուրս, բայց գովելի եւ ընդունելի ներսը...

Հակառակ ատոր սակայն, հնգամեակը կ'արձանագրէ յաջողութեան ողբալի համեմատութիւններ, որոնք դժուար թէ լիանգին ամբողջին ձախողութեան։

Անկից զատ, կայ նաեւ արտադրութեանց քանակի եւ որակի տարբերութիւնը, խոշոր համեմատութիւնը բաղդատմամբ հնգամեակի նախատեսութեանց։ Արտադրութեան պաշտօնական վիճակագրութիւններուն դէմ, կը վկայեն նոյն իսկ բոլշեւիկեան մամուլին մէջ, խոշոր թերացումներու մատնանշումը։ Պարզ օրինակ մը։ Անցեալ դեկտ. 3ին «Իզվեստիա» թերթը 100 հազար մեքենաշարժ արօր (թրաքթէօր) կը ծանուցանէր 1932ի համար։ Բայց նոյն թուականին, Մոսկուայի համայնավար երիտասարդներու կեդրոնական պաշտօնաթերթը կոմսոմոլսկայա փրավտա կը յիշեցնէր թէ մեքենաշարժ արօրի մը միջին արտադրութիւնը պէտք է վերածուէր 1800 ժամէն (1930ի քանակ) 2500։ Արդ. ո՛չ միայն այս յառաջդիմութիւնը չէ իրականացած, այլ յետադիմութիւն ալ կայ։ Միջին Վոլկայի մէջ, արօրներուն 40 առ հարիւրը չեն բանիր։ Նման օրինակներ կարելի է փակչէքով քաղել բոլշեւիկեան թերթերէն։

Իսկ հողերու համայնացումը, տարբեր երեւոյթ չէ որ կը ներկայացնէ։

Անցեալ օգոստոսին, հրամանագիր մը գրեթէ լրացած կը ներկայացնէր հողերու համայնացումը։ Գիւղացիներու ընդդիմութիւնը վերջացած կը ցուցադրուէր, ինչ որ սակայն, խնդամիտութիւն էր իրականութիւն։

Սակայն, ի՞նչ անցաւ դարձաւ որ, մինչ 1931ի օգոստոսին, ամէն ինչ լաւ կ'ընթանար, մթերման ծրագիրը կ'իրականանար ամբողջովին... սեպտեմբերէն սկսեալ նուազումը ծայր կուտար, սեպտեմբերի կէսին ծրագրին հարիւրին 70ը գործադրուած էր, Ուկրայինայի եւ հիւսիսային Կովկասի պէս շահմարաններ հարիւրին 62 կամ 51ը կը կատարեն ծրագրին, կ'իյնան մինչեւ հարիւրին 40ի, իսկ նոյեմբերին յանձնումները իջած են հարիւրին 28.4ի։

Ի՞նչ բանի վերագրել։ Բերքի՞ն։ Ո՛չ, կը յայտարարէ բոլշեւիկեան մամուլը։ «Ստորին Վոլկայի մէջ, տարէցները կը յայտնեն թէ ընդհակառակն, այսքան լաւ բերք չէին տեսած։ Պատճառը ուրեմն, գիւղացիներու չկամութիւնն ու ընդդիմութիւնն է։ Նախ իրենց սեփական պաշարը կը հոգան, եւ յետոյ կը հայթայթեն կառավարութեան բաժինը»...

Ու ճնշումներն ու հարստահարումները կը սկսին։ Մոսկուա կը ձեռնարկէ պայքարի, «մանաւանդ որ «յանցաւորները միայն կոլխոզներու անդամ եւ վարիչ գիւղացիները չեն, այլ նաեւ, սովխոզներու բոլշեւիկեան պաշտօնեաներն ու տնօրէնները»։

Ու կացութիւնը կը շարունակուի այսպէս, մինչեւ որ Մոլոթով եւ Ստալին կը ստիպուին հրամանագրով մը ճշդել թերացման պատճառները եւ պատիժներ տնօրինել։

Թերացման պատճառներն են,

Ա.— Թափի, ցորենհնձի եւ փոխադրութեան պահուն, անփութութենէ առաջ եկած կորուստներ.

Բ. Բերքի արձանագրութեանց մէջ հաշուակալութեան պակաս.

Գ.— Ապօրէն գիներ, որոնցմով կը հայթայթուի ցորենը.

Դ.— Իրականէն նուազ՝ բերքի քանակի յայտարարութիւն.

Ե.— Սովխոզներու վարիչներու վերաբերեալ յանցանքներ։

Եւ ահա չնաշխարհիկ դարմաններ այս կացութեան.

Ա. Վերեւի պարագաները պիտի նկատուին ոճիր, եւ իբր այն պատժի պիտի ենթարկուին։

Բ.— Անհատական գործավարութիւնը սովխոզներուն պիտի կցէ տնօրէնէն անկախ հսկիչ մը, եւլն.։

Աւելի մանրամասնելու պէտք չկայ։ Բոլշեւիկեան գործունէութեան բոլոր ճակատներուն վրայ՝ համատարած թերացում, փաստերը քաղուած բոլշեւիկեան աղբիւրներէ իսկ։

Պահ մըն ալ տեսնենք սակայն, թէ ի՛նչ է կարծիքը խորհրդային Ռուսիոյ սիրահարներուն։

(1) ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ԳԱՐԵՋՈՒՐ ԿԸ ԽՄԷԻ՞Ն ՀԻՆ ԱՏԵՆ

Զուիցերիացի հնախօս մը, Տօքթ. Լոնկէլպէր Հալպէր, որ հնագիտական երկար ուսումնասիրութիւններ կատարած է Միջագետքի մէջ, կը գրէ թէ պատմութեան ամենահեռաւոր թուականներուն իսկ մարդիկ գարեջուր կը խմէին եւ այդ գարեջուրը կը պատրաստէին գիտական սքանչելի եղանակներով, մանաւանդ Միջագետքի ժողովուրդը Քրիստոսէ 800 տար առաջ գարեջուր կը խմէր՝ թեզանիքով սրբելով մօրուքն ու պեխը։ Փարաւոններու շրջանին, գարեջրատուններ կային Եգիպտոսի մէջ։

Ռամսէս արձանագրութեան մը մէջ կը պատմէ թէ արքայական գարեջրատունը մէկ տարուան ընթացքին 466.308 կուժ գարեջուր տուած է մեհեաններուն քուրմերուն ու քրմուհիներուն։ Եւ ամէն Եգիպտացի աշխատաւոր օրական մէկ հաց եւ չափ մը գարեջուր կը ստանար։

Ասորեստանի եւ Բաբելոնի մէջ այնքան առատ կը պատրաստէին գարեջուրը, որ կը նմանէին նոյն ատեն։ Ու գարեջուրի այդ հին վարպետները գիտէին թէ, գարեջուրը երկար պահելու համար, պէտք է քիչ մը խառնուած ըլլայ ալքոլի հետ։ Ուրեմն ալքոլն ալ ծանօթ էր հիներուն։

Չիք նորութիւն ուրեմն։ Հիները գիտէին ամէն բան։

Միայն Տօքթ. Հալպէրն է, որ լուր չունի թէ [illegible] գարեջուր է խմեր Հալաստոնի գիւղերուն մէջ Քրիստոսէ շատ առաջ։

«ՀԷՔԵԱԹ»

(օփերա մէկ արար)

Գ. Ա. Պատմագրեանի երաժշտական այս գործին առաջին բեմադրութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ։

Ի ձեռին ունեցած չըլլալով լիպրէթն, ոչ ալ փարթիսիոնը, մեր քննիչները պիտի ըլլան այն միայն, ինչ որ կարելի էր քաղել միակ ունկնդրութեան մը միջոցին։

Ինքնին շատ պարզ է նիւթը մէկ բառով բացատրենք։ Խորհրդաւոր պարտէզի մը մէջ, որ կը պատկերացնէ Որբանոցը, առնուած որպէս փրկարար Ապաստան, — ծաղիկները անձնաւորուած ըլլալով որբուհիներու կողմէ — հեղինակը բեմադրած է Որբուհի մը։ Այս մէկը՝ տարբեր է միւսներէն, տարբեր՝ լոկ իբրեւ բեմական յղացում, որովհետեւ անիկա սահմանուած է ներկայացնելու մանկամարդ աղջկան մը կենդանի, ապրող դերը, մինչ միւս ծաղիկ որբուհիները համր կը մնան, բացականչելով աւանդական chœurին դերով։

Ծաղիկները ջրելու պահուն, ծեր պարտիզպանը, որ իրականին մէջ այդ երկրին թագաւորն է, կը հմայուի գեղուհիին տեսքէն, առանց սակայն ինքզինք անմիջապէս յայտնելու։

Կայ նաեւ սրտարդ մը, որ մասնաւոր խորհուրդ մը չի ներկայացներ, (գոնէ այդպէս հասկցանք) այլ պահապանի մը դերը կը կատարէ։

Աչք շլացնելու բնոյթ ունեցող կարգ մը տեսարաններէ վերջ (Թիւ-Թիւ հագած պարուհիներու վազք, ճերմակ մօրուաւոր զաճաճներ, շղարշեայ թիթեռնիկներու թռիչք) թագաւորը, առաջնորդ եւ հետեւակ զօքերով շրջապատուած, վերստին մուտք կը գործէ։ Այս անգամ երիտասարդ, շքեղօրէն պճնուած եւ իր ճշմարիտ հանգամանքով ներկայանալով խեղճ աղջկան որ, զարմացած թագաւորին իրեն հանդէպ տածած զգացումներէն, յօժարակամ կը պատասխանէ, ինք ալ ըլլալով թագուհի։

Ինչպէս արեւելեան հէքեաթներու խմորովը թրծուած սիրուն պզտիկ այս նիւթին, ընձիւղ՝ այս պատկերին շուրջ, Գ. Պատմագրեան հիւսած է երաժշտութիւն մը, զոր ինքն իսկ չընդունիր իբրեւ հայկական ըլլալու յատկութիւններ ունեցող գործ մը, հակառակ անոր որ հոս ու հոն կարելի է հետքը գտնել ժողովրդական երգերու։

Գործիական հակիրճ նախերգանք մը (prélude եւ ոչ ouverture), խմբերգներ, մեներգ, զուգերգ եւլն. կենդանի միջոլորտի մը մէջ կը պահեն թատերական նիւթը, որ ինքնին պարզունակ է, ինչպէս տեսանք։ Վերջին եռերգը (trio) բաւական յաջող կերպով գրուած ըլլալու տպաւորութիւնը թողուց։ Իր երաժշտական յօրինուածքին մէջ Գ. Պատմագրեան յաջողած է դնել որոշ շարժում, որ իր գործը կը փրկէ միօրինակութենէ։

Յաջորդութիւնը ծայրէ ի ծայր երաժշտական է, այնպէս որ դասական ouverturը եւ երկար cavatineներ, récitatifներ գոյութիւն չունենալուն հակառակ Գ. Պատմագրեանի գործածած օփերա մակդիրը, կատարեալ ընդհանուր ձեւին (բայց ոչ միշտ նկարագրին), ու նաեւ պարերուն պատճառաւ, կարելի է աստիճան մը արդարանալի նկատել։

Գործիաւորումը, թէեւ սեղմ, բաւական ճաշակաւոր կերպով կատարուած ըլլալ կը թուի. հովուական մասերը՝ boisներուն, աւելի առատաթիւ կտորները՝ պղնձեայ գործիքներուն, իսկ խոխոջանքի տեսարանը՝ դափերուն, տրամաբանօրէն բաշխուած ըլլալով։

Անկողմնակալ մնալ փափաքելով, պիտի ուզէինք ըսել, որ Գ. Պատմագրեանի երաժշտութիւնը ունի նաեւ իր բացասական կողմերը, որոնց գլխաւորը կը թուի ըլլալ— նկատի ունենալով որ ո՛չ ֆօլքլորային գործի մը առջեւ կը գտնուինք, ո՛չ ալ, անշուշտ, փաստիչի մը— ինքնատպութեան համեմատական պակասը։ Գիտենք որ քննադատութիւնը դիւրին է, իսկ արուեստը՝ դժ։ Բայց կը կարծենք որ Գ. Պատմագրեան կրնար, տրուած ըլլալով իր ձիրքերը, աւելի միաձոյլ գործ մը մէջտեղ բերել։ Անիկա ըսելով, ճիշդ չպիտի ըլլար հարցը կեդրոնացնել տեղական գոյնի վրայ միայն, (թէեւ փափաքելի էր որ հայ օպերային հէքեաթը ունենար յատուկ տեղական գոյն)։ Մերթ հանդիպեցանք անհամապատասխան երեւոյթներու, կտորներու ընդհանուր նկարագրին եւ թատերական շատ պարզունակ նիւթին միջեւ։ Բեմին վրայ, մուտքերը եւ ելքերը կարծես քիչ մը բռնազբօսիկ կերպով կը յաջորդէին իրարու։ Վերջին տեսարանին, օրինակ, անհեթեւ փոխառութիւն մը եղած էր Այտայէն։

Բաւական զգալի էին նմանութիւնները, նախերգանքէն սկսեալ, ուր հեռուէն յիշեցինք Թրավիաթան, քիչ մը անդին՝ Ռիկօլէթթօի մինուէթթօին մօտեցող եղանակ մը լսելի եղաւ։ Պէտք է աւելցնել որ ասոնք՝ procédésի պատահական նմանութիւններ էին միայն, աւելի վերջը կուգայ Ֆաուսթի պարերէն մէկուն նմանող թիւ մը. իսկ վերջին քայլերգը կը յիշեցնէ «Արիւք Հայկազունք»ը։ Ասոնցմէ զատ կայ երաժշտական պարբերութիւն մը, որ եղածին պէս կը գտնուի Օֆէնպախի La Belle Hélèneին մէջ։

Ներկայացման օրը, Գ. Պատմագրեանը անկեղծօրէն շնորհաւորելու պահուն, ուզեցինք իմանալ թէ ի՛նչ նպատակով այդ պարբերութիւնը դետեղած էր իր գործին մէջ։ Զարմացանք, երբ հեղինակը պատասխանեց թէ նոյն եղանակը La Belle Hélèneէն չէ քաղուած, այլ՝ հոլլանտական ժողովրդական երգերու հաւաքածոյէ մը։ Ուրախ ենք որ կրնանք Գ. Պատմագրեանին հետ համաձայնիլ։ Provocation բառը, զոր ինքը թիւրիմացութեամբ գործածեց, բոլորովին ճիշդ չէ այս պարագային համար։ Եղածը citation մըն է, այն ալ անգիտակցաբար կատարուած։

Խոստովանինք որ Օֆէնպախի երկը երգիծական անվերջանալի ֆանթէզի մըն է, ուր իրարու կը յաջորդեն՝ Լէ Հիւկընօ, Կիյոմ Թէլ, Լուչիա եւայլն եւայլն, գրեթէ ծանօթ օփերաներէն մասեր։ Կրնայ ըլլալ ուրեմն, որ Օֆէնպախը ինքն ալ վերյիշում ունեցած ըլլայ, որպիսին կամովին ունեցած են յաճախ շատ մը հեղինակներ։ (1)

Դիտողութիւն մըն ալ։ Ան տպաւորութիւնը ունեցանք որ սոլի [illegible]ութիւնը Հէքեաթին մէջ քիչ մը շատ յաճախ գործածուած է։ Կարելի չէ՞ր արդեօք աւելի ազատ գործածել ձայնաստիճանները (tessiture) նոյնիսկ դպրոցական աշակերտուհիներու, որոնք — անիկա պէտք է ըսել ի պատիւ թէ իրենց եւ թէ հեղինակ ղեկավարին ընդհանուր կերպով բաւական լաւ տարին իրենց վստահուած խմբական դերերը։

Գալով դերակատարներուն, տիկին Պատմագրեան, որ եւրոպական ատեաններուն ալ ծանօթ դարձած է, մեր մէջ այս անգամ եւս հանդէս եկաւ իբրեւ փայլուն երգչուհի։ Իր ձայնը ունի գեղեցիկ եւ յուզիչ շեշտ մը, զոր փափաքելի է աւելի յաճախ լսել հայկական երգերու մէջ։

Գ. Փափազեան առաջին անգամ ըլլալով երեւան կուգար, այն օրէն որ կ'աշակերտի մեծարժէք վարպետի մը։ Ունի ձայնական յատկութիւններ, որոնք պիտի անշուշտ աւելի զարգանան հետզհետէ։ Իտալական դպրոցին կը պատկանի։

Որսորդի դերը ստանձնող օտարական, Գ. Ժագ Գընուալթօն, լաւ տարաւ զայն (հայերէն)։

Նուագախումբին մէջ պղնձեայ գործիքներուն տիափազօնը զգալապէս տարբեր էր լարաւոր թէ չնչաւոր միւս գործիքներուն ձայնէն։ Եւ արդիւնքը անխորժելի չէր կրնար ըլլալ անշուշտ...

Վերջացնելով, կը շնորհաւորենք Գ. Պատմագրեանը իր այս սիրուն ձեռնարկին համար, զոր երեք ամիսէն միայն գլուխ հաներ է, ինչ որ պզտիկ բան ըսել չէ, տրուած պայմաններով։ Իր գործը նորութիւն մըն է մեր ներկայ երաժշտական կեանքին մէջ։

Ի՞նչպէս մոռնալ Գ. Ալեքսանեանը որ, ամբողջով, իսկական եւ համբերատար յարդարարը եղաւ մեր վայելած Դպրոցասէրի սիրուն բեմատան պարտէզին։

ՆՈՒՊԱՐ Ց. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

(1) Այնպէս լսած էինք թէ Ցուֆաճեանն ալ իր վերջին գործին Զէմիրէի մէջ, ընդօրինակած է Պէթհովէնի մէկ սէնֆոնիէն մաս մը։ Զէմիրէի ձեռագիր օրինակին մէջ, զոր քանի մը տարի առաջ արագօրէն թղթատելու բախտը ունեցայ, խնդրոյ առարկայ չափերը անգտանելի մնացին։ Իսկ Լէպլէպիճիին մէջ, կայ մաս մը (հէյ կիտի գէվզէկ պէտտալա խմբերգը) զոր Մեծանունն Վարպետը Շումանէն փոխ առած է, նոյնին պէս։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՄՈՒՐԱՏ»

(Գիրք՝ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԴ...

(Բ. եւ վերջին մաս...

Մ. Վարանդեան կը յիշ... ուրիշ դրուագ մը, որ շատ ... նշական է տարաբախտ հայ ... ծիկներու կեանքի ... թեան համար։

Պատմական Արաքս գա... Թադէի վանքը, որ մեր յեղա... կան շարժման պատմութեան ... բացառիկ դեր մը ունեցած է ... գոններուն առջեւ, իր խնկա... պատերը դարձուցած է նաեւ ... զաթ մը երկիր անցնող դարմ... լոր խմբերուն, գործիչներու ... գինուորներուն մասին յիշա... թիւններ, հետքեր պահելու ... Ով գիտէ, Հայաստանի դա... մենաստաններուն որքա՞ն այդ... նուիրական արձանագրութիւն... երկիւղածութեամբ կը պահեն ... խորհրդաւոր դարէջներուն ...

Մուրատ, Ս. Թադէի վանք... տերուն վրայ թողուցեր է այս... յեղափոխական արձանագրութիւն 1904 օգոստոսին...«Անցանք մեծ... Ջուր եւ ընդ ջուր, իսկ ես ... նաեւ ընդ արիւն, եւ ... թանք դէպի Ջուր եւ արիւն ... անոնք «նորէն կ'երթայի... հուր և արիւն», որովհետեւ ... թարական ընդհարումներն ... սկսած եւ հայ արիւնը կը ... սահմանին միւս կողմն եւս։

Սիւնիք, Ղափան եւ Զան... գուրի շրջանին մէջ Մուրատ... գործունէութիւնները առասպելակա... դարձնէին զինքը։ Ներսէս արք... լիք-Թանգեան, որ ականատես... գած այդ օրերու Մուրատի ... նէութեան, կը պատմէ հետեւ... զոր շրջանի թուրք մեհերէներ... բըմ բէկ Սուլթանովը, հայերն ... ուով իր աղջիկ խաստարաններ է...

— «Ձունը քանդուի ... Թեան, Եզ. ի՛նչ սարսափելի ... մակերպութիւն է, որին ենթարկ... ցան բոլոր Հայերը։ Ախր Հայը ... յող չի, միմիանց ջակառակ ... բայց ալի տես թէ ինչպէ՛ս ... Ջնազանդութեցին, ի՜նչպէս ... ցութիւնը կարողացաւ զէնքեր ... Եւ Մուրատը ամէնահար է, մի... 30 թուրքական գիւղ քշեց մինչեւ ... բազը»։

Եւ ուրիշ նման բազմաթիւ ... յութիւններ։

Այստեղ ես կ'ուզէի կանգ ... ցաւալի պարագայի մը վրայ ... կարծես մարմին կ'առնէ եւ ... մթագնէ մեր երկու անմահ ... դուկներու՝ Մուրատի եւ ... անունը։ Առիկա «զաւալիք» ... գար յիշուած չունի եւ ... ո՜րտեղ եւ ի՛նչպէս։ Ոչ ... բայց բառը դարձնուած է եւ ... բանդեկանն ուշադրութեան ... նացած։

Իրազեկի հանգամանքը ... կուտայ, որ այդ երկու հերոս... որ զարմանալի եղբայրական ... պով էին կապուած։ Սասունէն ... չեւ Երզնկա, Բաքերդ եւ Բա... ռնասական զորքի Երզրումի ... տէն քաշուելէն յետոյ, կը ... միակ իրական եւ զինական ... թրքական բանակին դէմ ... բուռ մը քաջերով, անհաւատալ... հերոսութիւններ են գործած եւ ... չեւ վերջ, յարձակման ժամանակ... առաջին գծին վրայ եղած են իրեն... իսկ նահանջի պահուն եղած են ... վերջինը։ Երզնկա, Բաբերդ, Երզր... մինչեւ Սարիղամիշ, Կարս ... են կռուած։ Մէկ թնդանօթ եւ ... ցիր են ուզած իրենց խումբին ... մար, եւ այդ ալ զլացուած է։

Կը յիշեմ միայն նշանակալի... հանդիպումը Սարիղամիշէ ... երբ Բժ. Զաւրիեվ օր մը ներս ... Մուրատի եւ Սեպուհի հետ ... տի յաւահատական կացութ... մասին խօսելէ վերջ, Բժ. Զաւրի... յայտնեց թէ մեր ամբողջ յոյսը ... երկուքին վրայ։ Մուրատ ըսաւ ...

— Մենք պատրաստ ենք եւ ... դէն մեզգինուորները դիրքերուն ... կը գտնուին, միայն, բժիշկ ... մեզի մի թնդանօթ եւ գնդաց... կարգադրեցէք որ տան։

Բժ. Զաւրիեվ ըսաւ որ, ... է այդ պահանջին դոհացում ... տրամադրութեան Զօր. Արէշեանի ... սադրութեան տակ ոչ թնդանօթ ... ո՛չ գնդացիր է մնացեր։

Ատոր վրայ Սեպուհ խօսքն ... բեց.

— Բժի՛շկ, դուք որ բժիշկ ... եւ զործիք չունիք գործողութիւն ... ընելու համար, ի՞նչ մինչեւ ... մտածէիք։

Եւ այս երկու հերոսները, մինչեւ ազատագրեալ չունէին, միայն ռազմական ուժն էին, հակառակ ամենայն ... ի վեր կազմուող «կորպուսին» եւ «տիվիզիային», որ պիտի գային...

Եւ Մուրատ ու Սեպուհ, փոխանակ շնորհակալութեան եւ երախտագիտութեան՝ որուն պէտք չունէին, Զարաի մէջ Ստ. Մամիկոնեանի կողմէ յանդիմանութեան արժանացան, երբ «անկարգապահ եւ ինքնագլուխ» գործողներ: Այս անիրաւ հեքեաթէն յետոյ, յետագային «հաւատալիք» անհետացուցին նաեւ «դաւաճանութեան» բառը: Անոնք երկուքն ալ ռազմական հմայք եւ վայել դիրք ծնունդով, կուրծք ծն տուած բոլոր դժբախտութիւնը եւ բնաւ չեն վհատած ու մխիթարած: Եւ ես պիտի ըսէի, որ «դաւաճան» բառը գործածողներն իրենք էին դաւաճանները: ... երկու օր մը գէպքերու եղերական «հանգոյցը»: Հոս տեղը չէ եւ զբուած է յօդուածի մը սահմաններուն մէջ չափել նորըը իր ամբողջականութեամբ: ... եւ անիրաւ է այդ մեղադրանքը եւ չարամտութեան արգիւնք:

Վարանդեան խի՛ստ տաք շունչով է գրած այս հատորը, զոր իբրաւունքով ընծայեր յափշտակութեամբ պիտի կարդայ: Ամէնէն յուզիչ էջերէն մին է հեղինակի ընկերական, եղբայրական տուրքը հանգիստ Մուրատի յիշատակին:

«Հանգի՛ստ, պաշտելի անձնուէր... [illegible] Դուն ... ցեղի մշակներ ... գիւղական կովկասեան հորիզոններ, համբուրել եւ երախտագիտութեան կարմիր վարդերով զարդարել նուիրական ... ու տանքդ... Չեմ կարող տարաբախտ բարեկամ, եւ զուցէ ցմահ ... պատուած եմ հեռու մնալու քու շիրմէն եւ քաղմէ ու հեռու պահած Դումանի, Աւօի, Քեռիի, Ռոստոմի, Զաւարեանի արցացած շիրիմներէն...»:

Ընկեր Վարանդեան Մուրատի հանդէպ ընկերական տուրքէ աւելի պատմական տուրք մըն է որ կատարած է եւ որքան ցանկալի պիտի ըլլար, որ մեր բոլոր հերոսները, իրենց գիրքն ունենային Մուրատի պէս, որ նոր սերունդը անապատական ... երկրական փոշին սրբած իր աչքերէն, ցոյց տրուի ... խնկելի գերեզմաններու շուրջ, եւ իր սրտին մէջ ... անմոռանալի բիւրեղ անունները, իբրեւ ներշնչումի եւ ազգային ամբողջութեան կանթեղներ:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Հայ օդանաւորդ մը

Ամերիկայի Յիթըօթի Թերթերը կը տեղեկագնեն թէ Արամ Միրաքեանի ... առաջինը հանդիսացեր էր: Ներկայիս դարձեր է օդանաւի ... մօտենող վարպետ մը եւ արդէն կ'աշխատի ... սահմանի վրայ: Այս ուզիմ երիտասարդը մեծ ապագայ կը խոստանայ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԹՈՒՐՔԻԱ

Քիւրտերու դատը Ատանայի մէջ

Արարատի ապստամբութեան դրդիչներէն եւ պարագլուխներէն 190 հոգիի դատավարութիւնը սկսած է Ատանայի մէջ: Ասոնց ատրկան զինուորներու հսկողութեան տակ դատարան բերուած են, բայց դատարանի սրահը չկարենալով ասոնք բովանդակել, հարցաքննութեան տեղ որոշուած է դատական պաշտօնատան երրորդ յարկի ընդարձակ սրահը:

Ամբաստանեալներէն շատերը Թուրքերէն չգիտնալով, դատարանի պաշտօնեաներէն մէկը թարգմանի պաշտօն կը կատարէ: Իւրաքանչիւր ամբաստանեալ անունը տրուած ատեն, նախագահին առջեւ գալով իր ինքնութեան մասին եղած հարցումներուն կը պատասխանէ: Դատավարութեան միջոցին կարգը չխանգարելու համար ... հրապարակային դատավարութիւն տեղի ունեցած է:

Արձէշէ բերուած 28 ամբաստանեալներու վերաբերեալ քննութեան թղթերուն որ առաջ ամբողջացման կ'աշխատուի: Ասոնց վերաբերեալ թուղթերն ալ Մանր Գաւիժներու դատարանին պիտի յանձնուին: Այս դատին հետ առնչութիւն ունեցող 85 ամբաստանեալներ ճամբայ ելած են դէպի Ատանա:

Հանրապետական Դրամատունը

Լոնտոնէն կը հաղորդուի թէ Հանրապետական Կեդրոնական Դրամատան կողմէ 1932 յունուար 5ին հրատարակուած հաշուական ամփոփումին համաձայն, յիշեալ դրամատան մէջ կը գտնուի 4169 քիլօ զուտ ոսկի, ձոյլ վիճակի մէջ: Ասոնց արժէքն է՝ հրապարակի ներկայ գինով 6 միլիոն 857 հազար Թրքական ոսկի որ պահեստի թղթադրամներէ յաւելուածաբար շրջաբերութեան հանուած թղթադրամներու փոխարէնը կը կազմեն:

Անկէ զատ, դրամատունը ունի նաեւ 8.5 5.000 ոսկի արժէքով ոսկեդրամ որ իր դրամագլուխն է: Օտար դրամներու արժէքն ալ 5 միլիոն 637,000 ոսկի յանձնուածական կերպով շրջաբերութեան հանուած պահեստի թղթադրամներու փոխարժէքն է: Իսկ մնացեալ 1,065,000 ոսկին ալ դրամատան դրամագլուխովը գնուած:

Ցաղագս խառնամուսնութիւնի

Լոնտոնէն կը հաղորդեն թէ Ընդհ. Ապահովութեան անօրէնութիւնը ոստիկանութեան պաշտօնին եւ իրաւասութեան մասին պատրաստուած է օրինագիծ մը որուն պիտի միացուին նաեւ ուրիշ օրէնքներու մէջ ոստիկաններու վերաբերեալ տրամադրութիւնները: Այս օրինագծին համաձայն ոստիկանութիւնը ամէն պարագայի մէջ եւ ով որ ալ ըլլայ, պիտի կրնայ ոստիկանատուն կանչել ի հարկին եւ ժողովուրդն ալ պարտաւոր պիտի ըլլայ պատասխանել այս հրաւէրին:

Զափէն աւելի գինովները եւ կիներու խօսք նետողները անմիջապէս պիտի ձերբակալուին: 18 տարեկանէն վար այրերը եւ կիները չպիտի կրնան աշխատիլ սինեմայի, պարի, թատրոնի, պանդոկի, գարեջրատան, սրճարանի եւ նմանօրինակ տեղերու մէջ: Իբր ժամադրավայր ... խաղաղ ծանօթ անձերու կը փակուի։ Այս տեսակ տեղերը պիտի ... ոեւէ դէմքի անձին ճանաչման միջոցները դիւրացուցած ըլլալը ցոյց տուող ... դատարան մը պիտի ըլլայ զանոնք գոյց տալու ոստիկանութեան: Այս օրինագիծը կը քննուի դատական պաշտօնատան կողմէ:

Տնտեսական ճգնէր

Պերլինի Թրքական Առեւտրական Սենեակէն կը հեռագրուի թէ, շաքարի պահեստին նուազութեան պատճառով գիները բարձրացած են։ Խողովին հրապարակը հանդարտ է: Գարեկական նոր բերքը հասած է, ... յաւ տեսակներով:

Երեք ամսուան մէջ Համպուրկ մտած է վեց հազար հակ Թրքական ծխախոտ, մինչդեռ անցեալ տարի նոյն շրջանին 117,000 հակ գացած էր: Սեպտեմբերին Թուրքիայէն Համպուրկ մտած է 8435 կենդինար ապրանք, իսկ Յունաստանէն 16.164 կենդինար:

— Մաքսերու եւ մենաշնորհի գործավարութիւնը շատ կարեւոր հրաման մը տուած է բոլոր մաքսատուներուն եւ այս հրամանին գործադրութեան սկսուած է: Գործավարութիւնը հրամայած է որ մաքսերէն անցնող ամէն ապրանք, անխտիր բացուի եւ կարեւորութեամբ քննուի: Պոլսոյ մաքսերու ընդհ. տնօրէնութիւնն ալ իր շրջանակին մէջ գտնուած բոլոր մաքսերու շրջաբերականով մը գեկուցած է այս հրամանը որ կը կարծուի թէ մաքսանենգութեան դէմ ձեռք առնուած միջոցներէն մէկն է:

Ներգաղթը եւ նոր ճգնէր

ԽՄԲ.— Առանց մեկնութեան հրատարակութեան կուտանք Բարեգործականի ընդհանուր գեկոյցը (19 յունուար).—

Ինչպէս յայտնի է, գաղթականներու առաջին կարաւանը Դեկտեմբեր 30ին մեկնեցաւ Պիրէոսէն եւ Յունուար 6ին Բաթում հասաւ, ուր զասս խանդավառ եւ խանդակաթ ընդունելութիւն մը գտնելէ Երեւան: Մեր հայրենակիցները այժմ Հայաստանի կառավարութեան հովանիին տակ կը տեղաւորուին իրենց շրջաններուն մէջ: Յուսալից ենք թէ անոնք այսուհետեւ կը վայելեն բարօրութիւն, իրենց սիրելի հայրենիքին մէջ, նուազելով տարագրութեան եւ տառապանքին ցաւերը:

Ուրախ է ըսել թէ առաջին օրէն սկսեալ մեր Միութիւնը ներգաղթին համար բրաւ ինչ որ կարելի էր, շղթանալով իր բարոյական եւ նիւթական անհետ... լայն օժանդակութիւնը: Դժբախտաբար անիկա մինակը մնաց որպէս ազգային կազմակերպութիւն տրամադրելու համար պէտք եղած գումարը այսքան ծանրակշիռ ձեռնարկի մը յաջողութեան համար:

Վերահաս ձմրան սաստկութեան պատճառաւ, պարտ մը խորհեցանք ասկայն թէ յուսացին էր թերեւս ներգաղթը զարնան յետաձգել եւ երկրորդ կարաւանով անմիջապէս փոխադրել ամէնէն անհամբեր գաղթականները միայն, թէ՛ ... եւ թէ՛ նոր Յունաստանէն: Մեկ հաղորդուեցաւ թէ Հայաստանի կառավարութեան հրահանգին համաձայն, ... պատուիրակ քաղ. Յունաստանի պետական իշխանութեան կողմէ պատրաստուած երկրորդ կարաւանը ճամբայ հանել, Փետրուար 15ին:

Ըստ Յունաստանի հեռագրին երեսուն մը կարգով վերջին ծիրքերը: Ըստ գործունէութեան եւ թշուառութեան ճնշումով գերագրգռուած գաղթականները եւ մանաւանդ Մակեդոնիոյ շրջաններէն կը տեղին Սելանիկ խուժել, հակառակ ցաւող հրապարակուած յայտարարութեանց թէ ոչ ոք պէտք է տեղէն շարժի, եւ իրենց անտեղի ... կը դառնան Եգիպտ. Վարչութեան եւ Միութեան Մասնաժողովի Վարիչներուն գլխը: Ասոնցմէ շուրջ 100 ընտանիքներ եւ 75 որբեր Աթէնք կ'երթան, ուր կը շարունակեն իրենց պահանջները ներկայացնել աւելի խստօրէն, գլխաւորաբար յիշեալ որբերը, ինչպէս որ Սելանիկի եւ Աթէնքի մէջ եղած յարձակումներէն սահմանափակները կը հրաժարին իրենց ազգային պաշտօններէն, ի նշան բողոքի:

Փութայինք հեռագրել Աթէնքի մեր ներկայացուցիչներուն որ այդ որբերը առժամապէս պատսպարուին Միութեան կողմէ, փութացինք նաեւ հեռագիրներով խնդրել թէ Հայաստանի կառավարութենէն եւ թէ քաղ. Յունաստանէ, որ երկրորդ կարաւանը ժամ առաջ ճամբայ հանուի, եւ անոր մէջ ընդունուին նախապատւօրէն անհամբեր որբերն ու գաղթականները, թէ՛ Աթէնքի եւ թէ՛ Սելանիկի շրջաններէն, անխտրաբար:

Այս ցաւալի կացութեան առջեւ, որ կը խանգարէ ներգաղթի գործողութիւնները, սանձելով անհամբեր բախումներ եւ շուարումի մատնելով ազգային շրջանակները, անգամ մը եւս կը խնդրենք որ ներգաղթել փափաքող հայրենակիցները չտեղափոխուին, նոր յուսախաբութեանց ենթարկուելով, այլ սպասեն ծեկնումի ազդանշանին, Հայաստանի ներկայացուցիչին կողմէ: Այգպիսիներուն մեր Միութիւնը պիտի չկարենայ որեւէ բացառիկ օգնութիւն ընծայել:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 17 Յունուար.— Թէեւ ուշ բայց շարժիլ սկսած է Լիոնի հայ գաղութը դիմագրաւելու անգործութեան տագնապին հետեւանքները: Իրարու մօտ եկած են առ այժմ 13 Հայր. Միութիւններ եւ կազմած միջհայրենակցական ... վարչութիւն մը որ կը մշակէ հիմա «Անգործներու Օգնութեան Մարմինի» Ծրագիր-Կանոնագիրը:

Գնահատելով հանդերձ նախաձեռնարկ հայրենակիցներու տարած գնահատելի աշխատանքները, ցաւալի է տեսնել որ այս «Միացեալ Միութիւնէն» դուրս կը մնան տակաւին 18 Հայրենակցականներ:

Եթէ առնենք դուրս հանենք 3.4 «Հանդուցեալ» եւ զանազան պատճառներով «չէզոք» մնացողները, անդին կը մնան դեռ 7 8 կարեւոր Հայրենակցականներ՝ որոնց կամ չեն հրաւիրուած թիւրիմացութեամբ, կամ տեղեկութիւն չունին շարժումէն:

Այս տեսակ կարեւոր կազմակերպութիւն մը որ պիտի լծուի զաղութին կեանքին ... հարցերու լուծման, պէտք է վայելէ ժողովրդական բոլոր խաւերու վստահ...

ՄԱՄՈՒԼ

Սուրիոյ ընտրութիւններու առթիւ

Պէյրութի «Ազդակ»ը, խմբագրական մը մէջ վերլուծելով Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովին ընտրութեանց արդիւնքը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (18 յունուար)

— «Հովանաւորեալ երկիրներու մէջ գտնուող հայութիւնը, համաձայն Սուրիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող իրաւակարգի, իբրեւ ուրոյն համայնք, իրաւազօր է տալու չորս երեսփոխան: Գիտակից իր քաղաքացիական իրաւունքներուն եւ պարտաւորութեանց, հայութիւնը ծանօթացաւ ընտրութեանց եւ ընտրեց իր ներկայացուցիչները, որոնք սուրիական պետութիւնը ճանչցող, այս երկրի ժողովուրդներուն եւ պետական ընթացքներուն ծանօթ եւ ընդհանուր առմամբ երկրի տնտեսական ու քաղաքական պայմաններուն լաւատեղեակ անձնաւորութիւններ են:

Նորընտիր հայ երեսփոխանները անծանօթներ չեն արդէն սուրիական ժողովուրդին: Անոնցմէ երկուքը, նախկին խորհրդարանի անդամ եղած են եւ ընիկ Սուրիացի են: Գ. Տէր Գալուստեան ոչ միայն անցին ծառայութիւններ մատուցած է իր պատկանած ժողովուրդին եւ Սուրիոյ հայութեան, այլ թանկագին օգտակարութիւններ ունեցած է ամբողջ Անտիոքի բոլոր ժողովուրդներուն, վայելելով վստահութիւնը տեղական եւ հովանաւոր իշխանութեանց: Գ. Ժամկոչեան նմանապէս, շնորհիւ իր կարողութեան եւ քաղաքացիական լայն ընթացքներուն երկրորդ անգամ ըլլալով ժողովրդականութիւն կը շահի: Կասկած չկայ անշուշտ որ Գ. Հրաչ Փափազեանի ընտրութեամբ, սուրիական խորհրդարանը կ'ունենայ քաղաքական պատրաստուած եւ ուժեղ ընթացքներ ունեցող հայ անդամ մը: Թարմացած անձնաւորութիւններէն մէկն է նաեւ Գ. Հինտեան, որ Հալէպի յայտնի ընտանիքներէն մէկուն կը պատկանի:

Այս երկրի մէջ ապրող հայ ժողովուրդը, իբրեւ քաղաքացի, ձգտող է աւելի ժողովուրդի պետական կեանքի հիմնաւորման, տնտեսական բարգաւաճման եւ ապագայ զարգացման: Իսկ այս ձգտումներուն իրականացման համար, Հայը կ'ընդունի որ՝ անհրաժեշտ է երկրի խաղաղութիւնը, անդորրութիւնը եւ ապահովութիւնը, որոնք կրնան հաստատուիլ Ֆրանսական հզօր պետութեան հետ համաձայնութեան ընդհ. եզր մը գտնելով:

... հաւատքն ու համագործակցութիւնը: Ուրախ ենք որ, մեր տուած տեղեկութեան համաձայն, միջհայրենակցականէն ծնած «Անգործներու Օգնութեան մարմին»ին պիտի օժանդակէ եւ գաւառ հովանաւորէ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնն ալ: Կը մնայ որ յառաջիկայ կիրակի, ժամը 3ին Avenue Berthelot-ի եկեղեցիին մէջ գումարուելիք միջհայրենակցական ժողովին մասնակցին նաեւ դուրս մնացած բոլոր հայրենակցականները անխտիր, աւելի ուժեղ եղբայրական միացեալ ճակատով դուրս գալու համար այն բոլոր աղէտներուն դէմ, որ անգործութիւնը կը բերէ իր հետ ինքնապաշտպանութեան միջոցներէ զրկուած մեր աշխատաւոր եղբայրներուն:

Ե. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ»

«Պերլինէր Թակէպլաթ»ի Յունուար 17 թիւին մէջ հետեւեալը կը կարդանք վերի խորագիրին տակ.—

«Վարդապետ Աստուածաբանութեան եւ Իմաստասիրութեան եւ Գրականութեան արեւելեան Գերապատիւ, Հայ-Արեւելեան Արքեպիսկոպոս եւ Գերման Նուիրակ (լեկատ)» հոյակապ եւ երոտընդաստ տիտղոսով, ամէնէ առաջ քանիցս պատմուած եկեղեցական մը, Էօժէն Լէոնարտ Շմուքըր անունին ներքեւ, անցեալները Պերլինի մէկ պարբերաթերթին մէջ յօդուած մը հրատարակած էր, ամուսնական եւ ծննդական խնդիրներու վերաբերեալ: Բայց Գերապատիւը (կամ Գերապայծառը ?) դրական աշխատութիւններով միայն չզբաղեցաւ, այլ վերջերս սկսաւ իր երեւակայական տիտղոսներուն վրայ բժիշկի կամ միսիոնար-բժիշկի յատկանիշ մըն ալ բարդել: Շթութկարտի փողոցներուն մէջ ման կուգար եկեղեցական տարազով, խոշոր խաչ մը վիզէն վար կախուած, եւ գոյնզգոյն փողփողուն գլխանոց մը, ինչպէս նաեւ ձեռքին վրայ պատկառազդու ծատանի մը: Հետաքրքրական ասպարէզ մը նկատուած էր քաղաքիս փողոցներուն մէջ:

Ոստիկանապետը Տիար Շմուքըրի հաւատաւոր կապուտին եւ վարդապետական բազմազիծ տիտղոսներուն մէջ կասկածելի այլանդակութիւն մը տեսաւ, եւ արգիլեց տիտղոսներուն գործածութիւնը եւ եկեղեցական զգեստը, եւ նայելով որ «Արքեպիսկոպոսը» բնաւ այն կողմերը չէ, յանձնեց զայն Շթութկարտի Նահանգային Դատարանին: Դատավարութիւնը սկիզբէն մինչեւ վերջը զանազան միջադէպերով հարուստ եղաւ: Տէր «Արքեպիսկոպոսը եւ գերման Նուիրակը» ի վիճակի չեղաւ ապացուցանել վարդապետական բազմաթիւ տիտղոսներուն գործածութեան արդարացումը, անկապակից, յաճախ ծիծաղելի եւ բոլորովին անհաւատալի յայտարարութիւններ ըրաւ, թէեւ նախապէս ըսած էր որ «ո՛չ է բացատրութիւն պիտի չտայ»: Իր պաշտպանողականին մէջ աչքառու դեր մը խաղցին աստուածաբանութիւնը, իմաստասիրութիւնը, միջոցը, ժամանակը, Էմմանուէլ Քանթը եւ Դպրոցական Փիլիսոփայութիւնը. (կը տեսնէ՛ք, մեր «Արք.»ը ամէն բանի հմուտ է): Նոյն իսկ քարոզ խօսեցաւ եկեղեցական ատեաններուն եւ ձեռնադրութեան, խղճի պարտականութիւններուն վրայ, բացատրեց թէ ինչպէս այցելած է հիւանդներու եւ հաղորդութիւն տուած եւ վերջին օծում կատարած:

Ընդհ. դատախազը ամբաստանեալ «Հայ-արեւելեան Արքեպիսկոպոսին» ամբողջ շարժումը եւ վարմունքը տարօրինակ, այլանդակ գտաւ եւ յիմարօրէն անպատկառ: Մեր Արք.ը սկսաւ սպառնալ ընդհ. դատախազին թէ պիտի բողոքէ իրեն դէմ Հայքենիկի Բարձրագոյն Դատարանին առջեւ, զինքը պատժել պիտի տայ: Սակայն անօգուտ: Նորին «Արեւելեան Գերապատուութիւնը կամ Գերապայծառութիւնը» հարիւր մարք տուգանքի դատապարտուեցաւ առանց արտօնութեան տիտղոսներ կրելուն համար: Արքեպիսկոպոսական տիտղոսն ալոր եւ է կերպով չկրցաւ ապացուցանել: Ցայտնի կ'երեւար որ ամբաստանեալը ախտաւոր մոլութիւն մը ունէր ծեծ երեւալու եւ կ'ուզէր ինքզինքը արժեցնել քան ինչ որ էր:

Եկեղեցական զգեստ կրելուն համար ալ զատ դատավարութիւն պիտի ըլլայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԵՐԲ ՎՐԷԺԸ ՁԻ ՑԱԳԵՆԱՐ

ՎԷՊ 1915 - 1918Ի ԿԵԱՆՔԷՆ

(Հատուած մը)

Ու երկու մանուկներու պէս, որոնք մօտէն ու փողոցներու ամայութեան դէմ գօտեպնդուելու համար, իրարու ջերմութեան կը հաղորդակցին, սկսանք քալել ձեռք ձեռքի տուած: Մտանք խիտ ծառուտի մը մէջ, ուր Թանձր մաս մը, նման աղտեղութեան փակ սենեակի մը օդին, թափանցեց մեր ռունգերէն, նզզկանքի, յոգնած ու նահանջի խորթ հակազդով

— Քիչ մըն ալ, մրմնջեց Արմէն, ակռաներուն մէջէն:

Ծառերը կը հատնէին մայրերու կռնակին զարդաշար շարքի մը առջեւ, որոնց միջեւ նեղ կածան մը կը բացուէր, մեղմօրէն ցածնալով, եւ քանի կ'իջնայինք, գիւղի հոտը կը սաստկանար. զգուշ կը շնչէի, սիրտս կը զարնէր արագ եւ ուժեղ. կեանքի պատկերներներէն կը խուժէին մտքիս մէջ, կը խառնուէին կերտելով զարհուրանքի անձեւ ամբողջութիւն մը մինչ անհամբերութեան անզուսպ մղում մը կը կքսաէր ծունկերս:

Թէ կածանը ի՞նչպէս կը վերջանար, ի՞նչպէս հասանք փողին առջեւ, չեմ յիշեր: Միտքս լեցուած եղերական այցելութիւններով, բայց չէր տար նշմարել իրերը եւ շրջավայրը: Դեռ աչանջիս մէջ է միայն խեղդուկ շշուկ մը, աղեխարշ փափուքի պէս մեղմ, վհատ ու ցաւատանջ շեշտ մը որ կը վերջանար կարծես հոնգիւնով մը.

— Հո՛ն է..., նայէ՛...

Ու կը յիշեմ միայն, միգամած տեսիլի մէջով ճանճերու թանձր ու գորշ ամպ մը որ կը դողդղար օդին մէջ գլխուս ու գետնին վրայ: Մշուշի մը ընդմէջէն այսօր դեռ, կը տեսնեմ պարարտ շունչը որ կը փախէին, խեղդուած վռնտուողներու գժկամակութեամբ ու գետ, աչքերուս առջեւ կը խորտակալ լայն խառն մը՝ կոտակը տուած տեղ մայրերու ալ, դանդաղ զանգուածի մը, ու եղերեւած ցած թափերու բազմութեամբ մը:

Բայց թէ ի՞նչ պատահեցաւ, ի՞նչպէս սայթաքեցայ, մայրի զանգուածը որուն վրայ կը բարձրանայի գիտեմ, ի՞նչպէս խախտեցաւ ոտքիս տակ, գլորեցաւ խառնչն ի վար ու գիս քաշեց իր ետեւէն, չեմ յիշեր, բայց դեռ աչանջիս կը զարնէ սարսափի կանչ մը, ոսպ, կոտրակ, անհայ վատանգի մը ազդեցութեամբ, տեսնօրէն կը պառկէ օդը ու գերմարդկային կամքի մը միջամտութեամբ, կը փորձէ կեցնել մահուան անկումը: Անիմարթի տեւողութեամբ, կը նշմարեմ դեռ Արմէնը ինծմէ երեք քայլ անդին, իր աժգոյն սարսափահար դէմքով ու կկոցուած աչքերով, բազուկները օդին, գիս բռնելու իր զուր ճիգին մէջ:

Կռնակի վրայ, արդէն տառապանք գլխապտոյտէն յետոյ, երբ աչքերս բացի խառնչին մէջ էի, քամակիս վրայ ինկած, դիակներու հետ կուշ կողքի...

Ցետոյ, շատ վերջերը պատահեցաւ որ մտածներս եւ սղձի բանաւոր ... կենակցութեան մը համակերպիմ առանց սրտէ զզացումի, առանց սրտէ մտածման, նզզկանքի, վախի կամ ընկրկումի, պաշտելի ընտանեկան անտարբերութեամբ կամ զանձնի վարժ անզգայութեամբ: Եղաւ որ տարապայման յոգնութիւն դիրտերու մարմինս համար՝ հանգստի անկիւն մը բռնեմ աւերի ու ձեռքի հրմշտուքներով փոխուած սրունքներու եւ կոտրած ծիւերու միջեւ, լերդացած արեան ու ցեխի խառնուրդ գետնի մը վրայ, կամ անհոգ ու ազատօրէն ծանրաբեռ գլուխս կռթնցնեմ դողդղած կուրծքերու վրայ, առանց դոյզն անզղջարժեմ:

Անթարթ աչքերով դիտեցի արիւնի մայթերը՝ ծակ գոտոյց դուրս ու յանձնած ջախջախ մարմիններ, որոնց երկու եղբայրական վրայ փտող մարմինները կարմիր՝ պիտի բուէին կորովի մասը մը պատառելու ... Մարդկային նեխած մարմիններու պարչանքը ծանրցաւ. ու կը խառնուէին որ որպէս թէ մ'իսկ չշարժեցաւ չոր ու ամայի նզզկանք մը միայն:

Երկրէ երկիր ու խրամէ խրամ լսեցի պատռող մեռի կանչեր, հոգեվարքի հառաչիւններ, ականջներս լեցուեցան օրհասական կարօտներով եւ չէշտերով, շարքուած օրերու, հեռացող կեանքին զուր ողբերգութեան: Հիմա միայն, տարիներ յետոյ կը զգամ թէ տխուր էին անոնք, դառն ու եղերական, բայց այն ատեն կը լսէի պարզապէս ու կ'անցնէի:

Այսպէս է պատերազմը: Ժամանակ չէ եղեր զբաղելու ուրիշին ցաւովը ու համատարած տառապանքով, ո՛չ ալ փափաք կամ տրամադրութիւն: Անոր ամէնէն մեծ ուժը վայրագութեան թմրած բնազդներուն մէջ չէ, զորս կ'արթնցնէ ու կը գերագրգռէ հանդէպ թշնամիին: Այլ զգացումներու տեղատուութեան մէջ է, որ կը պարտադրէ հանդէպ եղբօր, ազգակցին ու մարդուն: Հա՛ն է որ ան կը ծծէ իր զօրութեան ու անուականութեան աւիշը:

Վայրենիի չիղը դեռ չէ չորցած խայտառակութեան ու նոյն տարազներու ... ծածկոյթին տակ: Զարութեան հէշտանքը ու կեղեքումի ճաշակը միշտ կը հալեն սրտերու խորքը, կրօնքն ու բարոյական քնատ ու հզօր աչքերուն տակ: Ու դարերու ազնուացման ճիգէն յետոյ, կայէնը ողջ է դեռ մարդուն մէջ: Խաղաղութեան բանակը կը մնան պատերազմի խոհանոցին մէջ, ու նախամարդու ախորժակը, հում միսի վայրագ համը որ կը խլրտին զինուորական համազգեստին տակ, այսպէս կը պատժեն հակամարդկային քաղաքակրթութեան մը ճնշումները. այսպէս վրէժ կը լուծեն մահկանացու-աղջամուղներու ընկերութենէն, անոր պարտադրելով վերադարձ մը դէպի արիւնի ու փլատակի հոգեվայրը, ուրկէ փախիլ, հեռանալ կը ձեւացնէ, սեռ ու զարմանք գի ճամբաներով:

Այդ հոգեփոխութիւնը ճանչցայ ես ալ իմ մէջս. ես ալ եղայ այն երեխաները որ կեանքի վայելքն ու բարիքը չտեսած՝ խմեց անոր ամբողջ թոյնը լեղին եւ արժէ կը գտնեմ այսօր:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

Շար.)

Գերմանիոյ գաղտնի սպառազինումները

Ֆրանսական խորհրդարանի արտաքին յանձնախումբը կարեւոր զեկոյց մը լսեց Գերմանիոյ սպառազինական կացութեան մասին:

Զեկուցաբերը զօրավար Փուրժուա կը հաւաստէ թէ Գերմանիա կը պատրաստէ զօրեղ բանակ մը, հակառակ Վերսայլի դաշնագրին տրամադրութիւններուն:

Շնորհիւ ամէն տարի պատրաստուած բազմաթիւ ենթասպաներու, Գերմանիա ի վիճակի է, պատերազմի պարագային մէջտեղ հանելու նշանակելի բանակ մը, շատ լաւ մարզուած:

Այս բանակի պատրաստութեան զուգընթաց, կը հետապնդուի նաեւ ճարտարարուեստի կազմակերպումը, որով Գերմանիա պիտի կրնայ, շատ կարճ միջոցի մէջ, բանակին հայթայթել բոլոր անհրաժեշտ պէտքերն ու ռազմանիւթերը:

Տեղեկաբերը կը հաւաստէ նաեւ թէ Գերմանիոյ մէջ, պատերազմի պատրաստութեան հետ միասին, շատ ուժեղ փրոփականտ կը մղուի ի նպաստ փոխվրէժի, թէ դպրոցներուն մէջ տղաքը կը կրթուին այս մտայնութեամբ եւ թէ նոյնիսկ կարգ մը դասագիրքեր պատրաստուած են այս ուղղութեամբ:

Տեղեկաբերը կը հաւաստէ թէ Գերմանիա արդէն կրնայ մէկ անգամէն շարժման մէջ դնել մէկ միլիոն հարիւր հազարնոց բանակ մը:

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

1.— ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ Գրատուն .... 51, Rue Monsieur-le-Prince:
2.— ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ .... 7, Boulevard Saint-Michel-ի դիմացի քէօշկը
3.— ՕՏԷՕՆ .... 5, Carrefour de l'Odéon
4.— ՔԱՏԷ .... Մէթրօ Քատէյի մուտքի քէօշկը
5.— ՄՈՆՄԱՐԹՐ .... 59, Fbg. Montmartre-ի դիմացի քէօշկը
6.— ՓԼԱՍ ՏԸ ՖԷԹ .... Մէթրոյին դիմացի քէօշկը
7.— ՐԷՊԷՎԱԼ .... 92, Rue Rébéval
8.— ՊԷԼՎԻԼ .... 19, » de Belleville
9.— ՓԱԼԻՔԱՕ .... 3, » Palikao
10.— ՍԷՆ - ԼԱԶԱՐ .... Քաֆէ Թէրմինիւսի անկիւնի քէօշկը

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆ

11.— ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՕ .... Գրավաճառ l'Ecriture. 13, Boul. Galliéni
12.— ՊԻՒԹԱՆԹՈՒՐ .... Գրավաճառ Օֆէնի'ա, Փլաս Նասիոնալ:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.ի ՓԱՐԻԶԻ "ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ,, ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

տեղի կ'ունենայ Յունուար 23ին Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, Salle p'Horticulture-ի մէջ. 84 rue de Grenelle, métro rue du Bac.

Կը ներկայացուի Սուրաբեաններու կողմէ

ԱՊՈՒՇ (ՈՒՇ ԼԻՆԻ ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ)

Հայկական զուարթ օփերէթը

Արդիւնքի 100ին 25ը կը յատկացուի գործազուրկներուն

Կէս գիշերէն վերջ պարեր մինչեւ լոյս, ընտիր նուագ՝ Թաւիտ ժօրժի ղեկավարութեամբ: Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ, վիճակախաղ:

ՄՈՒՏՔ 10 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Հրանտ-Սամուէլ գրատուն, Ֆլօրիա ճաշարանը եւ հանդէսին օրը կիշէն:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ եւ շրջականներու եկեղեցական ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին 20 Ave. de Ville d'Avray, առժամեայ մանկապարտէզի սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին նոյն սահմաններուն մէջ բնակող եւ 21 տարեկանէն վեր ազգայինները, մասնաւոր հրաւէր ստացած ըլլան կամ ոչ:

ՇԱՎԻԼԻ Երիտ. Երկս. Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 20 Ave. Ville d'Avray. Օրակարգ՝ տեղեկագիր տարեկան գործունէութեան, հաշուետուութիւն, ընտրութիւն վարչութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եգեգիի Վերաշինաց Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Լ. Օվիկեանի բնակարանը 66 Րիւ Պէնար տը Պուաւ Կարեւոր օրակարգ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Տիկ. Ա. Ահարոնեանին եւ բոլոր այն տիկիններուն, օրիորդներուն եւ պարոններուն որ իրենց եռանդագին աշխատանքով օգնեցին բարենպատակ վաճառքի յաջողութեան: շնորհակալութիւն նաեւ Պ. Սուրէն Սահակեանին եւ բոլոր անոնց որ առատաձեռն նուէրներով նպաստեցին վաճառքը:

Անիւռ-Պուա-Քոլոմպի

զասախօսութիւնը յետաձգուած է յաջորդ Ուրբաթ օրուան:

×

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի Բ. դասախօսական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ 262 Rue Duguesclin: Նիւթ՝ «Քաղաքական պահանջներ»: Դասախօս՝ ընկ. Վ. Զուլլէքեան: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

×

ՍԷՆ-ԺԷՐՄԷՆ Մարթէյլի-Վիլժիւիֆի խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին կենդրոնական սրճարանի ներքնասրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ:

Կը խօսի ընկ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ:

×

ՓԱՐԻԶԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը տեղի պիտի ունենայ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Bld. St. Germain, Café Petit Source-ի մէջ: Դասախօս ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ:

×

ԿՐԸՆՕՊԼԻ կոմիտէի ընդհ. ընկերական վենապանական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Médaille d'Or 1930

Diplôme d'honneur 19..

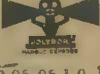

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եզեկիա Կոնեիկեան, Շապին Գարահիսարի Ազուտնիս գիւղէն, 1925—1926ին տեսնուած է Արտէշի նահանգին եւ Ս. Շամոնի կողմերը: Լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել իր հօրեղբօրորդւոյն՝ Արմենակ Կոնեիկեանի. 7me Batterie Rad S. P. 608.

— Պ. Տէյիրմէնճեան կը փնտռէ իր զաւակը Գէորգ Տէյիրմէնճեանը Եոզկատի Զաթ գիւղէն: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Garabed Djandjikian Chemin de Marmo.e, Villemomble (Seine) France.

— Կը փնտռուի Ճարգիւղցի (Քղի) Սարգիս Գասպարեան որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Լա Սիօթա: Իմացնել Յառաջի վարչութեան:

Հասցէի փոփոխութիւն

ԲԱՐԹՈՂ Ա. ՔՀՆՑ. ԹԱՓԸՄՃԵԱՆ

22 Bld. de la République, Chaville (S. et. O).

Ձեր փնտռած գիրքերը

ԹԷՕՖԱՆՕ հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Բիւզանդական հայազգի կայսրուհի: Զմիւռն է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին իր սիրային արկածախնդրութիւններով: Կը կարդացուի հեւ ի հեւ): Գին 25 ֆրանք:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ. հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Սուլթան Համիտի հարէմական նկարագիր իր շուայտութիւններով եւ դաւադրութիւններով, վրէժխնդիր հայ երիտասարդ մըն է վէպին գլխաւոր հերոսը): Գին 30 ֆրանք:

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ Ժորժ Սանի սիրային ամէնէն գեղեցիկ վէպը: Գին 20 ֆրանք:

ԽԵՆԹ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ. Րաֆֆիի: 25 ֆրանք:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Քրիստափոր Միքայէլեանի հրատարակութիւն, Բ. տպագրութիւն: Գին 10 ֆրանք:

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գրեց Սուրէն: Գին 8 ֆրանք:

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Լեւոն Գեւոնեանի 17, rue Damesme, Paris (13).

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ի գիտութիւն Շավիլ եւ մօտակաները բնակող բարեպաշտ ազգայիններու կը ծանուցուի թէ 24 Յունուար Կիրակի օր Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի առժամեայ մանկապարտէզի սրահին մէջ 20 Ave. Ville d'Avray Chaville:

Ժամերգութիւնը կը սկսի ժամը 10ին:

Imp. A. DER (Agopian

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (131)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

16.— ԴԱՒԱՃԱՆՆԵՐՈՒ ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

— «Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Կիւլլիւք Հասանը, որ մեր կոմիտէին մեծ ծառայութիւններ ըրած էր: Այժմ բանտը կը գտնուի: Հաւանական է, որ դատարանը երեւան հանէ անոր կատարած ծառայութիւնները ի նպաստ մեր շարժումներուն: Եթէ երեւան հանուի այդ եւ հաստատուի, ապահովաբար կախաղանի կը դատապարտեն խեղճը: Դուք, որ ներկայիս այդտեղ հայ ազգին ներկայացուցիչը եւ միակ ֆէտային էք, 100 ոսկի ճարեցէք եւ ղրկեցէք մեզի, որպէս զի այդ դրամը կաշառք տանք Կեսարիոյ դատաւորանի նախագահին եւ միւս դատաւորներուն, եւ այսպէսով ազատենք Հասանը: Անհամբեր ձեր պատասխանին կը սպասենք: Եթէ նեղեն Հասանը, ան պիտի ստիպուի խոստովանիլ ամէն բան, վտանգի մատնելով տեղւոյս չորսերն ու եօթները»:

Հրահանգ տրուեցաւ Կեսարիոյ կուսակալին, ուշադրութեամբ հետապնդելու համար խնդիրը: Դատական նախարարութիւնն ալ ուշադրութիւնը հրաւիրեց Կեսարիոյ դատարանի նախագահին:

Իսկ ես հիւանդ պառկած էի, խորհելով որ թէ՛ ուրք ձը կրնայ գործել պաշտպանել թուրքերուն արեան ծարաւ, թրքութեան եւ թուրք կառավարութեան թշնամի կոմիտէներուն:

Երկար քննութիւն մը կատարել տուի, եւ հասկցայ որ այս մարդը կրօնափոխ հայ մըն էր: Առաջին հասած: Ինքզինքը թուրք օղլու թուրք կը ներկայացնէր, եւ այս ձեւով օգտուած էր կոմիտէէն: Վերջապէս գիղային ներքին մղումով մը՝ օգտակար կ'ըլլար իր ազգին, միւս կողմէ՝ իր քսակին: Եւ այսպէս մէկ քարով երկու թռչուն կը զարնէր:

Նազարէթ Չավուշը ձերբակալուեցաւ, իսկ Հասանն ալ ստացաւ արժանի պատիժը: Հասան իր խոստովանութիւններով մատնեց չորսերն ու եօթները, ինչպէս նաեւ Կեսարիոյ շրջանին մէջ թաքուած հայ կոմիտէճիները: Այսպէսով մաքրագործուեցաւ այս ամբողջ շրջանը:

Իսկ այն նամակին մէջ, որ Սվազէն գրկուած էր Նազարէթ Չավուշի, կային աւելի կարեւոր կէտեր: Այն նամակը կնքուած էր Սվազի Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան կնիքով, եւ Նազարէթ Չավուշի հասցէով ուղղուած Զէյթունի աղաներուն:

Անհաւասարի բովանդակութիւնը այդ նամակին.

— «Թէ Կեսարիայէն եւ թէ Եոզկատէն 300 հնաւեակ եւ հեծեալ ֆէտայիներ միացան Սվազի մեր կոմիտէին: Այսպէսով մեր ֆէտայիներուն թիւը հասաւ 800ի: Անոնց մէկ մասը բաւական է՝ գրաւելու համար տեղւոյն կառավարութիւնը: Այս մասին գրած ենք ձեզի մեր առաջին նամակով: Որովհետեւ մինչեւ հիմա ձեր պատասխանը չստացանք, մեր երկրորդ նամակին մէջ անհրաժեշտ նկատեցինք նորէն գրել: Այո՛, մեր ֆէտայիներէն քանի մը հարիւր հոգի կրնան գրաւել տեղական կառավարութիւնը, անոնք որ միացնել ուժը կ'ուզենք ղրկել Զէյթուն, որպէսզի դուք ալ այդտեղ կարենաք ապահովել բացարձակ յաղթութիւնը: Սակայն խորհելով որ ճամբան արգելքի կը հանդիպին եւ ուժը կը նուազի, կամ կարմիր Սուլթանին ուշադրութիւնը գրաւելով, ինչպէս պատահեցաւ անգամ մը, մեր ուժերուն վրայ կը զըրկուի թիւով մեծ բանակ մը,— կը խնդրենք ձեզմէ մէկ-երկու ուղեցոյց մարդիկ ղրկել, որպէսզի առաջնորդեն մեր ֆէտայիները մի ճամբով որ յարմար է: Մի մոռնաք ձեր ուղեցոյցներուն միջոցով մեզի տեղեկացնել թէ Զէյթունի շրջակայքը որքան թրքական զինուոր կայ եւ ո՞ր գիւղերը գրաւած են»:

Հարցաքննութեան ընթացքին, Նազարէթ Չավուշ ըսաւ թէ արդարեւ նախապէս ծառայած է կոմիտէին, սակայն եղբէն, մասնաւորապէս Զէյթունի մէջ ցոյց տուած իր ծառայութիւններէն յետոյ, հասկնալով որ անել ճամբայ մըն է այդ, հրաժարեր է ամէն բանէ: Իրողութիւնը այսպէս ըլլալով հանդերձ, հայ յեղափոխականները, կարծելով թէ ինք առկաւին մաս կը կազմէ կոմիտէին, ասկից անկից նամակ կը ղրկեն իր հասցէին, թէեւ ինք կը պատռէ կը նետէ այդ նամակները: Վերջերս Սվազէն հասած նամակի մը պատասխանելով, գրեր է թէ «կը բաւէ մեր կրած նեղութիւնը, եթէ դուք իր փափաքիք բան մը ընել, ըրէք ձեր գտնուած տեղւոյն մէջ, մեզմէ ոչ ուղեցոյց ուզեցէք, ոչ ալ խորհուրդ կամ պատասխան»:

Այս մասին երկար բարակ քննութիւն կատարուեցաւ Սվազի մէջ: Հասկցուեցաւ թէ որո՛նք կը մէջն Սվազի Դաշնակցական ...ւէն: Անոնց տուները խուզարկուեցան: Գրաւուած թուղթերուն գտնուեցաւ Նազարէթ Չավուշի նամակը որուն մէջ, յանուն Զէյթունի աղաներուն, Նազարէթ Չավուշ պէս ըսաւ, կը յայտարարէր ... թունցիները հրաժարած են ... տեսակ արկածախնդրութիւն... Այս իրողութիւնը հաստատեց ... տոյ, ոստիկանութիւնը ազատ ... ձակեց Նազարէթ Չավուշը: Նազ... իրեն առաջարկուեցաւ ... պաշտօնը եւ է փափաքէր ... Նազարէթ Չավուշ կը պատասխ... թէ այլեւս կրնայ իր օրապահիկը ճարել, յետոյ եթէ ընդունի ... ջարկուած պաշտօնը, կոմիտէն ... դաւաճան կը համարէ եւ հաւ... բար մահուան կը դատապարտ... զինք մեռցնել:

Շնորհիւ ոստիկանութեան ... քերուն, կարելի եղաւ իրենց ... քերովը միասին ձերբակալել ... այն ֆէտայիները, որոնք եկած ... Սվազի, Եոզկատի, Կեսարիոյ ... Վանի կողմերէն:

(Շար...)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :•: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՇԱԲԱԹ 23 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

23 JANVIER 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1784

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԵՐՍՏԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Քանի որ Երեւանը ամէն բան չէ, ինքնին կը ծագի գաղութներու ոչ միայն ինքնապաշտպանութեան, այլ եւ ինքնավարութեան եւ զարգացման հարցը։

Այս հարցը դրուած է տասը տարիէ ի վեր, սակայն թէ հասկցողները կը պակսին եւ թէ մանաւանդ գործողները։

Երբեք այնքան վէճի եւ թիւրիմացութեան հանդիպած չենք մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ, որքան սա վերջին տասը տարիներու ընթացքին։ Ոչ ալ այնքան կորսնցուցած՝ մեր ղեկը։

Կը թուի թէ ինկած ըլլալով ազատ երկնքի տակ, եւ ազատ՝ ցեղային հալածանքէ, կողոպուտէ եւ ջարդէ, ուրիշ հոգ չունինք, եթէ ոչ խելք ծախել, ծրագիրներ պարզել կամ իրար բզքտել։ Մանաւանդ խելք ծախել տեանց մատը մոխիր թաթխելու։

Արդարեւ եթէ համբերատար պրպտող մը բան-գործ ընէր թղթատել վերջին տասը տարուան հրատարակութիւնները, թերթ կամ գիրք, պիտի գտնէր առնուազն հարիւր ծրագիր ու տեսակէտ, տասը գործի փոխարէն։

Եւ ծրագրողները բոլորն ալ անվիճելի հեղինակութիւններ են։ Ցաճախ անգիրազանցելի եւ անմրցակից։

Ոչ մէկը պարտականութիւն կը սեպէ գտնել կապը երէկուան եւ այսօրուան միջեւ։ Թաղղատել երէկն ու այսօրը։ Տեսնել իրականութիւնը այնպէս ինչպէս որ կը ներկայանայ։ Զանազանել կարելին ու ցանկալին։

Նոյնիսկ շատեր կը մոռնան կորուսած ճամբան։ Եւ հովիւը կը չփոթեն մշուշին մէջ կորսուած գիւղին հետ։

Մէկ խօսքով, քաոս է որ կը տիրապետէ միտքերու մէջ։ Անշուշտ իբրեւ հետեւանք անհնարին յուսախաբութեանց եւ զարհուրելի անելին որոնց մատնուեցանք 1920էն յետոյ։ Բայց նաեւ իբրեւ արդիւնք սանձարձակ ազատութեան, որ թեւ կուտայ գոյնզգոյն երեւակայութեանց։

Շօշափելի օրինակ մը յիշած ըլլալու համար, աչքի առջեւ բերենք, նորէն, Երեւանը։

Ասոր կորիզ-խարիսխն ալ, իր բռնած դիրքով, տուն կուտայ երեւակայական երեւակայութեանց։

Շատերու համար, եղած-չեղած այն է ինչ որ կայ։ Հոյժմ ալ-յոյժմ ալ, իմաստութիւնն ու զօրութիւնը եւ իրաւունքը պիտի ծագի միայն եւ միայն Երեւանէն։ Արտասահման դաշտէն դուրս ամէն ինչ ունայնութիւն է։ Եւ ուրեմն ամէն ինչ պէտք է ստորադասուի անոր վարիչներուն հայեցողութեան եւ կամքին։

Եթէ ոչ տեսութիւն, գոնէ պատասխանատուութենէ խուսափում կը նշանակէ այս նախապաշարումը, քանի որ ամէն բանէ առաջ կը ծառայէ մեր տունը քանդելու։

Մեր տունը քանդուելով, Երեւանը բան մը կը շահի՞։

Ի՞նչ պիտի արժէր Արագածի ստորոտը ծուարած այդ գաւառապետութիւնը — արդի Հայաստանը — առանց այն կէս միլիոնի համբանքին, որ տիրական կչիռ ունի հարազատ հայրենիքի իրականացման համար։

Ի՞նչպէս կարելի է Հայկական Դատ շահիլ, իրականացնել բուն հայկական պետութիւնը, պանց առնելով գաղութները։ Կամ թոյլ տալով որ անոնք լինելով ու եւ այլ անոնց տէրերուներու։ Առ ոին մէջ մոռցուած յարդի դէզերու։

Այս կացութեան մէջ եթէ տասը յանցանք ունին Երեւանցիները, քսան ալ կ'իյնայ մեր վրայ։ Այն վարիչ խաւերուն վրայ որ մէկ աչքը փակած, իսկ միւսը սեւեռած ու տեսակ մը աղապատանքով ուղղած են դէպի Երեւան։

Երէկ՝ սարկամտութիւն կոչեր էինք այս երեւոյթը։ Երնայինք ըսել նաեւ թիւրատեսութիւն, եթէ առարկեն թէ անկախ համոզում է, ծնած՝ «իրաց վիճակէն» կամ «դէպքերու դասաւորումէն»։

Արդ, «իրաց վիճակ»ը բոլորովին ուրիշ բան կ'ըսէ։

Եւ «դէպքերու դասաւորում»ը կը թելադրէ ոչ թէ անպայման անձնատուութիւն, ինքնուրացում կամ նահանջ, այլ գիտակցութիւն, ամփոփում եւ ինքնագործունէութիւն։

Բոլոր քաղաքական տեսութիւններն ու վերլուծումները ծանրութեան կեդրոնը դէպի պետական կորիզը մղելով հանդերձ, չեն պահանջեր լքում միւս կենսական ճակատին՝ արտասահմանի Սփիւռքին։

Այդպիսի եզրակացութիւն մը չկայ տեսականօրէն։ Բայց իրականին մէջ, այդ է որ կը տեսնենք։ Եւ շնորհիւ մեր անհեռատեսութեան ու ապիկարութեան։

Եթէ Սփիւռքը զոհն եղաւ միջազգային խաղերու, հակառակ մեր կամքին, ոճիր է թոյլ տալ որ դառնայ նաեւ մասամբ՝ Երեւանի կամկար «կոմիսարներուն», որոնք իրենց յանձնուած երկիրն անգամ մեր շահերուն համաձայն կառավարելու ոչ կարողութիւն, ոչ ալ արտօնութիւն ունին։

Գոնէ այս կէտի մասին պէտք է համաձայն ըլլան բոլոր հոսանքները — բացի վարձու մունետիկներէն։

Այլապէս, այսօր Յունաստանը, վաղը Սուրիան, եւ յաջորդաբար մեր գաղութները պիտի դառնան պատրաստ որս՝ զանազան շահատակութեանց։ Եւ մենք մեր ձեռքով դրած պիտի ըլլանք այն տապանաքարը զոր չկրցան տեղաւորել թշնամիները։

Գաղութները պէտք է որ ոտքի կանգնին աւելի քան երբեք։ Բարոյական եւ նիւթական բոլոր միջոցներով։ Կատարեալ ազատութեամբ եւ տիրաբար վարելով իրենց ճակատագիրը։ Գիտակցօրէն սանձելով, զօրացնելով ինքնապաշտպանութեան բոլոր ազդակներն ու օրկանները։ Եկեղեցիէն մինչեւ տնտեսականը։ Խնամատարութենէն մինչեւ մշակոյթը։ Լեզուէն մինչեւ քաղաքական շահերու հետապնդումը։

Չենք խառնուիր Երեւանի ներքին գործերուն։ Այդ «գործերը», իրենց ներկայ ընթացքով, վերջ ի վերջոյ իրենց գլուխն է որ պիտի ուտեն։

Բայց, երբ մեզի կը յիշեցնեն մեր պարտականութիւնները հանդէպ հայրենիքին, մենք ալ քաջութիւնն ունենանք պահանջելու, արժեցնելու մեր իրաւունքները, որպէսզի չհամարձակին իրենց լուծքը դնել մեր ոտքեր ու եւ ձեռքերուն վրայ։

«Քիչ գրոյս շատ իմացէք» — պիտի ըսէր հայ բարի գիւղացին։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ա. Ե. Կարմիր Խաչի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղը իր տարեկան ներկայացումպարահանդէսը կուտայ այս երեկոյ։ Հասոյթին հարիւրին 25ը կը յատկացուի գործադուլներու։

Երկու նպատակ ուրեմն, մէկը միւսէն աւելի ձեռ սրտի։ Մանուկներու պաշտպանութիւն եւ օժանդակութիւն գործադուլներու։

Ամէն Հայ որ իր սրտին խորը կը կրէ ազգային զգացումութիւններու պատուութիւնը, պէտք է հրճուի որ կազմակերպութիւն մը՝ այն ալ հայ կիներու նախաձեռնութեամբ, իրեն նպատակ է ընտրած մեր մանուկներուն պաշտպանութիւնը։

Ու ամէն Հայ որ կը գնահատէ ձեռնարկին անժխտելի եւ կենսական կարեւորութիւնն ու մանաւանդ դժուարութիւնները, նպաստաւորեամբ պիտի փութայ անշուշտ, իր քաջալերանքը յայտնելու կատարուած ճիգերուն։

Հայ կիներ են, մայրեր ու քոյրեր— որոնք իրենց հանգստի պահը կը զոհեն ու կը տրամադրեն գործի մը, որ կը պահանջէ անընդհատ յարատեւութիւն, յարատեւութիւն ու կորով։ Արժանի ամէն գնահատանքի։

Ու մանաւանդ, երբ առիթը կուտան մեր լաւման ձգելու գործադուլներու զանձանակը. ամէն Հայու վրայ բարոյական ու նիւթական պարտք կը ծանրանայ մասնակցիլ՝ ինչո՞ւ ո՞չ, ինչպէս որ կրնայ։

Salle d'Horticulture սրահը, այս իրիկուան պէտք է շատ նեղ գայ բազմութեան։

Մ. Ե.

ԺԱՄԱՑՈՅՑԻ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

Ջամերու Թերթը, «Երկունք» սկսաւ հրատարակուիլ դադարէ մը յետոյ, որ տեւեց քանի մը ամիս...։ Կը հաւատանք թէ այսուհետեւ յոյս պիտի տեսնէ ժամացոյցի պէս կանոնաւոր։

Չենք գիտեր թէ Ջամերը ինչ իմաստ կուտան «կանոնաւոր» բառին։ Բայց եթէ ժամացոյցը նարդունիին է, վա՛յ մեր գլխուն։ Փարիզէն Նիւ-Եորքի ժամը ցոյց կուտայ։

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Նարդունի», ձեռնարկած է հայ որբերու պատմութեան, որուն համար նիւթ կը հաւաքէ։ («Երկունք»)։

Մեզմէ կը խնդրէ խնդրել «Երկին Զապէլ Եսայեանէն եւ Գ. Արփակ Զօպանեանէն որ իրար չամչնին», որբերու պատմութեան մէջ մտնելու եւ ուզուած նիւթերը հայթայթելու։ Եթէ իրենց կեանքին մասին նորութիւն մը ունին, թող իրարու ըսեն։ Միացեալ մենք գիտենք։

ԼԵԶՈՒՆ ԿԸ ՃՈԽԱՆԱՅ

Փարիզեան ուղիղորոյս Թերթի մը մէջ, Տիկին Զապէլ Եսայեան կը պնդէ թէ հայ լեզուն չէ աղճատուած օտար բառերով, ընդհակառակն, կը ճոխանայ Հայաստանի մէջ։

«Եղբակացնելով կը զգուշացնենք մեր ընթերցողները չենթարկուիլ այն բոլոր բրոփագանտներուն, որ խորհրդային Հայաստանի ամէն զօրեղ եւ տեսակէ յայտնի եւ թաքուն թշնամիները ի գործ կը դնեն, մոլորեցնելու համար գաղութահայ աշխատաւորութիւնը եւ անոնցմէ ամէնէն խարդախ զէնքն է հայերէն լեզուի իբր թէ աղճատման հարցը, մինչ հայերէն լեզուն աննախընթաց ճոխութիւն առած է մեր, խորհրդային Հայրենիքին մէջ»։

Բանուոր մը որ լեզուին հասան ու քարակը չի նայիր, այս տողերը կարդալէ վերջ, կը խորհրդածէր.

— Այս կ'նիկը՝ ով է նէ, պանծանքիչ եղած է...

Բառը՝ անշուշտ մեր տեսակէտով. օտար է. բայց պէտք է հանդուրժելի ըլլայ տիկնոջ ըստ իր տեսակէտին մանաւանդ որ դ-ղմեալ մեր տեսակէտով, կը յարմարի իր պարագային։

ԽԱՐԶՈՒ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Լօզանի ժողովը Փետրուար 20ին

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՋՓՄԵՂԱՆՔԻ ՓՈՐՁԵՐԸ

Անգլիական կառավարութիւնը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Լօզանի ժողովը որ նախապէս որոշուած որոշման մը համաձայն, պէտք է տեղի ունենար յունուար 25ին, յետաձգուած է անորոշ ժամանակով։

Ֆրանսայի արտաքին նախարարութենէն քաղուած տեղեկութիւններու համաձայն, յետաձգումը տեղի ունեցած է ֆրանսական կառավարութեան համաձայնութեամբ, այն պատճառով որ, չահագրգռուած գլխաւոր պետութեանց միջեւ, բանակցութիւնները վերջացած չըլլալով, ժողովը չէր կրնար տեղի ունենալ որոշուած թուականին։

Քաղաքական շրջանակները սակայն կը հաւատան թէ նոր բանակցութիւններու հետեւանքով, չի կրնար ըլլալ որ ժողովը բնաւ տեղի չունենայ, այլ պիտի գումարուի փետր. 20ին։

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լաւալ հրաւէր ուղղած էր Անգլիոյ վարչապետին, Փարիզի մէջ տեսակցութիւն մը ունենալու համար, հատուցումներու հարցին շուրջ։ Սակայն, Մաքտոնըլտ չպիտի կրնայ Փարիզ գալ, խորհրդարանական զբաղումներու հետեւանքով։

— Լօզանի ժողովին յետաձգման մասին, անգլիական զեկոյցը անտարբեր չէ բերած ամերիկեան շրջանակները, որոնք կը շարունակեն հատուցումներու հարցը նկատել զուտ եւրոպական։

— Հուվըրի պայմանաժամին մասին, Գերմանիա կորս կ մերժումը։ Պերլինի քաղաքական շրջանակները կը ջանան արդարացնել հետեւեալ նկատումներով։

— Եթէ ընդունուի մէկ տարուան նոր յետաձգում մը հատուցումներու համար, պիտի նշանակէր վճարումներու վերսկսման խոստում տալ։

«1931 օգոստոսի Լոնտոնի ժողովը, որուն որ Հուվըրի ծրագրով յետաձգուած պայմանադրական տաբկճարները պիտի զանձուէին տաս տարիէն 117 միլիոն 800 հազարական հատուածներով եւ թէ, հատուցման միացեալ, մասն ալ պիտի վճարուէր 10 տարիէն, գերման երկաթուղիներու ընկերութեան կողմէ հրապարակ հանուած պարտաթուղթերու ձեւով։

«Որովհետեւ, Գերմանիա բացարձակէս ի վիճակի չէ վճարելու, մարդ չի կրնար ընդունիլ, որ վերսկսի վճարման եւ վճարելու նոր խոստում մըն ալ աւելցնելու հարց չի կրնար ծագիլ»։

Սպանիոյ խռովարութիւնները

Քաթալոնիոյ մէջ ծագած խռովութեանց մասին, Սպանիոյ վարչապետը կարգ մը տեղեկութիւններ տուաւ խորհրդարանին։ Յայտնեց թէ խռովարարները կ'ուզէին կտրել ելեկտրական թելերը եւ ջուրի խողովակները։ Պարչելոնա քաղաքը զրկելու համար ջուրէ եւ լոյսէ։ Կ'ուզէին մանաւանդ կառավարական ուժերը դուրս քաշել քաղաքէն, որպէսզի ներսը իրենց գործելու ազատութիւն ունենային։

Կառավարութիւնը ձիաւոր եւ հետեւակ ուժեր է ղրկած եւ առկից զատ, չափազանց խիստ հրահանգներ է տուած զինուորական իշխանութեանց։

Սպանիոյ վարչապետը կը յայտնէ նաեւ թէ ծայր տուած շարժումը անիշխանական է իր ծագումներով։

Սալէնտի մէջ, յեղափոխականները թռուցիկով մը ընդհանուր յեղափոխութիւն յայտարարեցին ամբողջ երկրին մէջ։

Քորտովայի մէջ, ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ ամբոխին վրայ, սպանելով մէկ ցոյցի եւ վիրաւորելով բազմաթիւ անձեր։

ՉԵԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Աղաբեկովն է որ պիտի առեւանգէին

Ռումանիոյ մէջ երեւան հանուած պոլշեւիկեան լրտեսութիւնը սկսած է կարեւոր հանգամանքներ առնել։

Երէկ հաղորդեր էինք թէ Կէֆէրի գործակալները կ'ուզէին առեւանգել Աղաբեկով անունով խորհրդային նախկին դիւանագէտ մը, որ իբր թէ Պոլսոյ մէջ Տրոցկիի հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, իմացեր էր զօրավար Կուտեպովի առեւանգման մանրամասնութիւնները։

Արդ, թէեւ ռումէն ոստիկանութիւնը գաղտնի կը պահէ ամէն մանրամասնութիւն, սակայն յայտնուած է թէ Եկատերի անունին տակ կը ծածկուի պոլշեւիկեան նախկին գործակալ մը՝ հայազգի Աղաբեկովը, որուն յայտնութիւնները անցեալ տարի բաւական լոյս սփռեցին խորհրդային Ռուսիոյ գաղտնի գործունէութեան մասին։

Պուքրէշէն սրուած հեռագիր մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ։ Ռումանիոյ շանազան քաղաքներուն մէջ, ինչպէս Եալաց, Եաշ, Քիշնեւ եւ Պուքրէշ, երեւան հանուած է բազմաթիւ ցանցերով կազմակերպութիւն մը, որուն հետաւեռին կը գտնուէր երեւան տարած ռուս գնդակ կին մը, «Մոխրագոյն զգեստով կինը» ինչպէս սովորութիւն դարձաւ կոչել զայն։ Այս կինն է եղեր որ անցեալ տարի զօրավար Կուտեպովը թակարդը ձգեր է։ Սակայն ֆրանսական երեկոյեան թերթի մը քննութիւնները կը հաստատեն թէ նոյն կինը չէ, երկու կիներուն միջեւ մեծ տարբերութիւններ կան. Կուտեպովը խաբող կինը գեղանի չէր, ոչ ալ նոյնքան երիտասարդ եւ փայլուն։

Այս գործակալը զգեստով կինոյմէն զատ որ ցայտ որ եւ է խոստովանութիւն չէ կատարած, ձերբակալուած են քանի մը հաւաքաւորներ, ինչպէս նաեւ յունական «Էլլէնօ-Միլոնէ»նոսի նաւապետը, ֆրանսացի մը ժան Լըքոք որուն համար բսեր էր թէ Փարիզ. Էթուալի հրապարակին վրայ պանդոկ մը կը բանեցնէր։

— Կարգ մը տեղեկութիւններ կը յայտնեն թէ Կէֆէրի ճարդիկը պիտի առեւանգէին ռուս նաւ մը որ Տրոցկիի աշխատակցութեամբ, խորհրդային վարչաձեւին ծաւին ազդեցայարոց գործ մը մը պատրաստելու վրայ էր։

Արդ, այս ռուս գրագէտը ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ ծանօթ Աղաբեկովը, որ անընդհատ կը հետապնդուէր Չէկայի կողմէ։ Վերջերս կը բնակէր Պուսափէշթ, ուրկէ ծնկնէր էր հաստատուելու Պուքրէշ։

«Մոխրագոյն զգեստով կինը» յաջողեր էր գրաւելու Աղաբեկովի վստահութիւնը եւ զայն քաշելու հնարանօք, որ Ճարտարօրէն պատրաստուած ծուղակի մը մէջ իյնէր եր։ Չէկիստները յաջողեր էին զայն կոչկանդել մէկ ակնթարթի մէջ՝ եւ նաւել ինքնաշարժ մը որ զայն տարեր էր Նաւահանգիստ։

Նախկին չեկիստը նաւ զրաւելու վրայ էր, երբ ռումէն ոստիկանութիւնը վրայ հասնելով, ձերբակալեր էր չեկիստները ու փրկեր Աղաբեկովը։

Աղաբեկով, Ճանչցած է Լըքոքը, որուն համար կ'ըսէ թէ Փարիզի մէջ կը բա—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 4րդ էջ)

ՈՎ Է ԱՂԱԲԵԿՈՎ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԴԱՒԵՑ ՉԵԿԱՅԻ ԴԷՄ

Աղաբեկով նորէն օրուան մարդ դարձաւ, շնորհիւ իր դէմ սարքուած դաւադրութեան, որուն զոհ պիտի երթար անշուշտ, եթէ աւելի բախտաւոր եղած չըլլար քան զօրավար Կուտեպով։

Իր բուն անունն է Արութինոֆ։ Բայց Չեկայի մէջ իր ամբողջ 10 տարուան ծառայութեան ընթացքին, ճանչցուած է Ժորժ Աղաբեկով անունով։ Չեկայի իբր գործակալ, 1929ին անցեր էր Պոլիս, Թուրքիոյ, Պաղեստինի, Սուրիոյ, Յունաստանի, Սերպիոյ, Ռումանիոյ եւ վերջապէս Մերձաւոր-Արեւելքի մէջ, պոլշեւիկեան կազմակերպութիւնը ղեկավարելու առաքելութեամբ։

Աղաբեկով, որ Պոլիս մտեր էր Չեկայի կողմէ ճարտարօրէն կեղծուած անցագրով մը եւ որուն մէջ անունը փոխուեր էր Յովսէփեանի՝ պարսիկ վաճառական, կը զբաղէր առեւտուրով իբր թէ. սակայն գործերը լաւ վարելու համար, անգլիերէնի պէտքը կը զգայ եւ կը սկսի դասեր առնել 20 տարու անգլիացի օրիորդէ մը։ Երկու քին միջեւ ծայր կուտայ սիրաբանութիւն մը, որ շուտով կը փոխուի բուռն սիրահարութեան։ Սիրահար չեկիստը կը մոռնայ ամէն խոհեմութիւն եւ իր դերը կը յայտնէ անոր, որ շատ չանցած իր նշանածը պիտի ըլլար։ Աղջիկը վախ զգաց, բայց սէրը աւելի մեծ էր եւ պայման կը դնէ.

— Կը յօժարիմ հետդ ամուսնանալ, բայց պէտք է կապերդ խզես Կէփէուէն։ Ընտանիքս այդպէս կը պահանջէ։

Աղաբեկով տեղի կուտայ։ Անգլուհիին հետ կը փախի Պոլսէն, կուգայ Մարսէյլ, յետոյ Փարիզ, ուր զանազան հրատարակութիւններով, երեւան կը հանէր Չեկայի գործունէութեան գաղտնիքները։

Սակայն, աղջկան մայրը, երեւան կը հանէ փախստական զոյգին թաքստոցը եւ Փարիզ կուգայ իր միւս աղջկան եւ փեսին հետ եւ իբր անչափահաս մը գլխէ հանող, դատի կը քաշէ նախկին չեկիստը։ Աղաբեկով Պելճիքա կը քշուի. իսկ իր սիրականը մօրը հետ կը վերադառնայ Պոլիս։ Պելճիքայի մէջ Աղաբեկով կը հանդիպի մէկու մը, որ կ'ուզէր իրմէ գնել մեծ պետութեան մը գաղթավայրերուն մէջ՝ համայնավարական գործունէութեան գաղտնիքները.

— Որքա՞ն կ'ուզէք, կը հարցնեն։

— Ոչ մէկ սանթիմ, կը պատասխանէ Աղաբեկով. կ'ուզեմ միայն կինը, որմէ բաժնեցին զիս։

Ու երեք-չորս շաբաթ յետոյ, Աղաբեկովի սիրականը կը վերադառնայ, կը կարգուի եւ նորապսակ ամոլը կը հաստատուի Պրիւքսէլ։

Այդ ամուսնութենէն վերջն է որ Աղաբեկով, որ այլեւս իր իսկական անունովը՝ Արութինոֆ՝ կը պտտէր, կը ձեռնարկէ ճամբորդութեան մը, որ զինքը կը տանի մինչեւ Պուքրէշ։ Առաջին անգամ, կ'երթայ Վիեննա, հետեւեալ պայմաններով։ 1930 յուլիսին, Յէմէյման անունով վաճառական մը սպաննուեր էր։ Սպանիչը կը կոչուէր Սթէյման։ Քննութիւնը երեւան կը հանէ թէ սպանիչ եւ սպանեալ համայնավար էին եւ թէ սպանիչը կը կոչուէր ոչ թէ Սթէյման, այլ Փիրոզովիչ։

Իսկ Աղաբեկով, անոր լուսանկարը տեսնելով թերթերու մէջ, կը ճանչնայ Կէփէուի իր նախկին պետը Շուլման որ 1929ին կը վարէր Մոսկուա 13. Լաւպիանքիա փողոցի սեւ խցիկը, այն անձը որ Աղաբեկովի տուեր էր Յովսէփեան անունով կեղծ անցագիրը։

Ահա թէ ինչո՞ւ Աղաբեկով գացեր էր Վիեննա։ Կ'երթայ բանտին մէջ իր նախկին պետը տեսնելու եւ իր աչքով հաստատելու անոր ինքնութիւնը։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԱՅՔԱՐ ՈՍԿԻԻՆ ԴԷՄ(1)

Միջազգային դրամ մը կարելի՞ է հաստատել

Տնտեսական տագնապը ծայր տալէն ի վեր, մասնագէտներէն սկսեալ մինչեւ վերջին լրագրողը, կը ջանան փնտռել անոր պատճառները՝ որոնց վերլուծումը յաճախ կը տանի զանոնք ամէնէն տարատեսակ եզրակացութիւններուն։

Այս պատճառներուն մէջ — իրական կամ ոչ — ամէնէն տարօրինակը, կարելի է ըսել թէ՝ ոսկիի խնդիրն է որուն դերը այսօր սկսեր են մատնել կարգ մը ականաւոր տնտեսագէտներ անգամ։

Ինչպէս յայտնի է, իր զանազան անվիճելի յատկութիւններուն համար, երկար ատենէ ի վեր ոսկին գրեթէ ամէն երկրի մէջ ընդունուած է իբրեւ հիմ դրամական դրութեան։ Նոյն առանձնաշնորհումին արժանացած էր նաեւ արծաթ մետաղը ալ, աւելի կամ նուազ չափով, երկմետաղեան դրութիւնը ընդունող պետութեանց մէջ։ Բայց, այս դրութեան ներկայացուցած զանազան անպատեհութիւններուն առջեւ, մօտիկէն տարիէ ի վեր արծաթը դադրած էր կարեւոր դեր մը խաղալէ աշխարհի դրամական գործառնութիւններուն մէջ։

Տնտեսական ընդհանուր տագնապը վերստին արծարծեց ո՛չ միայն արծաթ մետաղի խնդիրը, այլ եւ ոսկիի հարցն իսկ։ Պայքարի առաջին նշանները տրուեցան տնտեսագէտներուն կողմէ այն երկիրներուն՝ որոնք ոսկիի անբաւականութենէն կը տառապէին (Անգլիա), ինչպէս նաեւ այն ճարտարարուեստներուն կողմէ՝ որոնք արծաթի գործածութեան վերստին ընդհանրացումին մէջ մասնաւոր շահեր ունէին (Ամերիկայի արծաթահանքերը)։

Ամէն կողմէ պահանջուեցաւ որ արծաթին ալ, եթէ ոչ բոլորովին առանձին, գէթ ոսկիին հետ հաւասարապէս գործածուի դրամահատութեան մէջ, որպէսզի այս վերջին մետաղի քանակին կարծեցեալ անբաւականութիւնը դարմանուի։

Ոսկիի արտադրութիւնը կ՚առարկեն կարգ մը տնտեսագէտներ, անբաւական ըլլալով այս մետաղին արժէքը հետզհետէ բարձրացած է ու կը բարձրանայ, առաջ բերելով գիներու այն անկումները որոնց հանդիսատես եղանք սա վերջին տարիներուն մէջ։

Սխալ է կարծել թէ՝ աշխարհի տնտեսութեան տրամադրութեան տակ գտնուող ոսկիի քանակը նուազած է։ Այս քանակը եթէ մեծապէս աւելցած չէ, պակսած ալ չէ։ Զանազան պետութեանց դրամական դրութեան մէջ տեսնուած խանգարումներուն պատճառը ոսկիի նուազիլը չէ, այլ անոր անհաւասար բաշխումը զանազան երկիրներու մէջ։ Ան այսօր գլխաւորապէս կուտակուած է Միացեալ Նահանգներու, Ֆրանսայի, Զուիցերիոյ եւ Հոլանտայի մէջ, բայց այս կուտակումը ունի իր մասնաւոր եւ բացատրելի պատճառները։

Թէ պիտի գայ օր մը երբ ոսկիի հանքերը պիտի սպառին ամբողջովին կամ անբաւական կերպով պիտի հայթայթեն աշխարհի պէտք ունեցած ոսկիի քանակը, ատիկա խնդիր մըն է որուն մասին վերջին դարու կէսէն ի վեր միշտ վէճեր ծագած են։ Հետեւաբար, այս տեսակէտին վրայ չէ որ կարելի պիտի ըլլայ եզրակացութեան մը յանգիլ, մանաւանդ որ ապագան, հեռաւոր ապագայ մը, մեզի բոլորովին անծանօթ է։ Հակառակ ճարտարարուեստներուն եւ գիտութեան առաջդիմութիւններուն, մեր երկրագունդին ներքնամասը մեզի համար ունի դեռ գաղտնիքներ՝ զորս մարդկութիւնը տակաւին ի վիճակի չէ երեւան հանելու։

Իրողութիւն մը կայ սակայն։ Եթէ ոսկին ընդհանուր կերպով ընդունուած է իբրեւ դրամական դրութեան հիմ, պատճառը այն է որ ցարդ չէ գտնուած այս պաշտօնը պատշաճօրէն եւ կանոնաւորապէս կատարող որեւէ նիւթ։

Հակառակ իրենց [illegible] եւ յամառ պայքարին՝ արծաթի կուսակիցները չյաջողեցան իրենց դիմումներուն մէջ ու համախմբուեցան [?] ամուր ճակատ մը կազմել, աւելի եռանդով պաշտպանելու համար ո՛չ թէ արծաթը, այլ բուռն կռիւ մը մղելու համար ուղղակի ոսկիին դէմ։

Ասոնց ամէնէն ջերմ ախոյեաններէն մէկը, Սըր Հէնրի Սթրէքօշն (2) է որ անցեալ շաբթու Լոնտոնի Economist շաբաթաթերթին մէջ կը պնդէր թէ՝ գիներու ներկայ ընդհանուր անկման պատճառը ոչ գերարտադրութիւն է եւ ոչ ալ սպառման անբաւականութիւնը, այլ ոսկիի գինին բարձրացումը։ Ու այս փորձագէտը կը հանէր սա եզրակացութիւնը։ Եթէ, կ՚ըսէ, այսօր մէկ ունկի ոսկի գնելու համար 120 շիլին պէտք է, փոխանակ 84 ու կէս շիլինի, ինչպէս անցեալ սեպտեմբեր 18էն առաջ, երբ անգլիականը դեռ իր ամբողջական արժէքը կը պահէր, պատճառը այն է որ ոսկիին արժէքը բարձրացած է եւ ոչ թէ ուրիշ բան։

Սըր Սթրէքօշ եւ իր համախոհները կը մոռնան նախ որ տակաւին քանի մը տարի առաջ, երբ ոսկիին արժէքը նոյնը կը մնար, նախնական նիւթերը ամէնքն ալ բարձրացած էին արդէն, Կը բաւէ ամէնէն յատկանշական օրինակը ցոյց տալ։ [illegible] որուն կէս քիլօն 1921ին 8 փէննի կ՚արժէր միայն, 1925ին 56 փէննիի ելած էր. նոյնիսկ այս բարձրացումը Ամերիկայի մէջ շատ աւելի խոշոր համեմատութեան մը հասած էր (կէս քիլօն 11 չէնթի տեղ 110 չէնթ)։

Երկրորդ՝ երբ ոսկիին մէկ ունկին 84 ու կէս շիլինի տեղ 120 շիլին կ՚արժէ, Սըր Սթրէքօշ կը մոռնայ որ ատիկա Անգլիոյ մէջ ի զօրու եղած գինն է եւ թէ ոսկին այսօր Ֆրանսայի եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ կ՚արժէ այն՝ ինչ որ կ՚արժէր սեպտեմբեր 18էն առաջ Անգլիոյ մէջ, բան մը որ կ՚ապացուցանէ դեղին մետաղին կայունութիւնը։

×

Ոսկիի չափանիշի դրութեան հակառակորդներէն ոմանք կը ջանան ընդունիլ տալ միջազգային դրամի մը հաստատման ծրագիրը, դրամի մը որ ոչ թէ ոսկիին կամ ուրիշ մետաղի մը վրայ հաստատուած ըլլայ, այլ պարզապէս տեսակ մը միջազգային թղթադրամ։

Անշուշտ այս դրութեան շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ մեծաքանակ թանկագին մետաղ խնայել։ Սակայն անհրաժեշտ է գիտնալ թէ՝ այս տեսակ դրամական դրութիւն մը եթէ ոսկիի կամ արծաթի վրայ հիմնուած չէ, պէտք է հիմնուած ըլլայ անանկ տըվիզներու՝ (ոսկիի արժէքը ներկայացնող թղթադրամ) որոնց արժէքը տեւականապէս կայուն մնայ, բան մը՝ զոր կարելի չէ երաշխաւորել, ինչպէս որ ստերլինին անակնկալ անկումը անգամ մը ցոյց տուաւ արդէն անցեալ սեպտեմբերէն ի վեր։

Եթէ այս դրութիւնը գործնականացնել կարելի ըլլար, պարզապէս խօսել մըն է որ իրագործուած պիտի ըլլար։ Ատիկա յուսալի չէ աշխարհի ներկայ պայմաններուն եւ տնտեսական արդի կազմակերպութիւններուն տակ։

Այո՛, միջազգային թղթադրամի մը հաստատումը խօսել մըն է, բայց ոչ երազ։ Այս դրութիւնը այնքան հաւանականութիւն կը ներկայացնէ յաջողելու, որքան եւրոպական մեծ ու պզտիկ երկիրներէն կազմուած դաշնակցական պետութեան մը ծրագրին գործադրութիւնը։ Ոչ աւելի ոչ պակաս։

Միջազգային դրամ եւ եւրոպական համադաշնակցութիւն իրարու հետ սերտ առնչութիւն ունեցող խնդիրներ են եւ նոյնիսկ կարելի է ըսել թէ՝ մէկը միւսէն կախում ունի։ Առանց տնտեսական շահերու նոյնութեան՝ կարելի չէ ըմբռնել դաշնակցային պետութիւն, եւ առանց այս վերջինին, միջազգային դրամի մը հաստատման համար ձեռք առնուած միջոցները դատապարտուած են ամուլ մնալու։

Եզրակացնելու համար կ՚աւելցնենք թէ չենք կարծեր որ ժամանակը եկած ըլլայ աշխարհի մէջ ընդհանուր կերպով ընդունուած ներկայ դրամական դրութիւնը հիմնական փոփոխութեան մը ենթարկելու։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(1) Այս յօդուածը դիւրաւ ըմբռնելու համար, կարդալ նաեւ մեր նախորդ երկու յօդուածները. Ի՞նչ է «Կոյր Մթանարարը» («Յառաջ» 2 Նոյմ. 1931) եւ Դահազուրկ մետաղ մը («Յառաջ» 6 Նոյմ. 1931)։

(2) Սըր Սթրէքօշ անգլիացի նշանաւոր փորձագէտ մըն է եւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական մասնախումբին եւ կարեւոր դեր մը կատարած է ոսկիի խնդիրը քննելու համար նոյն Դաշնակցութեան կողմէ կազմուած մարմինին։ Բայց, ան միեւնոյն ատեն նախագահն է Իւնիըն Քօրփօրէյշըն անունով ոսկեհանքերու մեծ ընկերութեան որ շահ ունի բնականաբար իր պարզած տեսութիւններու գործադրութեան մէջ։ Այս պարագան բաւական նկատուած է որ այս մասին իր յայտնած գաղափարները կորսնցնեն իրենց ուժը։

ՏԱՐՕՆԷՆ ԿԻԼԻԿԻԱ

***

Մեծ հաճոյքով կը գրեմ Հայոց երգերուն եւ երգիչին մասին։

Եւ, կը կարծեմ, որ ամէն ժամանակ եւ ամէն տեղ պէտք է փառաբանել զանոնք։

Պէ՛տք է առիթ ստեղծել, որ հայ երգը ազնուական գինիի մը պէս ընդհանրանայ եւ տարածուի արեւմուտքի մէջ։

Հայոց երգը յիսուն հազար անգամ աւելի գերազօր է՝ Հայը եւ իր անցեալը ծանօթացնելու տեսակէտէն, քան թէ բազմահազար յուշագիրներ՝ Հայոց կողմէ ստորագրուած։

Եւ յետոյ, Հայոց երգին մասին գրելու ժամանակ, կը մտածեմ, որ պէտք է մի՛շտ լաւը գրել։ Պակասաւոր կողմին վրայէն լռութեամբ անցնիլ։ Գովե՛լ երգը։ Փառաբանե՛լ երգիչը։

Այս ալ անգլօսաքսոն գիծ մը, որ անհրաժեշտութիւն մըն է հայ կեանքին մէջ։

Արդ, Տարօն-Տուրուբերանի հայրենակցական միութեան կեդրոնական վարչութիւնը, օգտուելով իրենց անուանի հայրենակցին՝ Շահ-Մուրատեանի ներկայութենէն, հրաշալի գաղափարն ունեցած էր՝ երգահանդէս մը կազմակերպելու Մարսէյլի մէջ։

Շահ-Մուրատեանի երկրորդ երգահանդէսը՝ այս եղանակին։

Դարձեալ Գրէպան-Մարսէյյէի [?] սրահներուն մէջ, 9 յունուար, շաբաթ իրիկուն։

Հոծ բազմութիւն կար, մեծ մասամբ Տարօն-Տուրուբերանցիներ։

Կեդր. Վարչութեան կողմէ, Գ. Գ. Շէխիկեան, իբրեւ բացում երգահանդէսի, երկու խօսքով ծանօթացուց՝ անցեալը Տարօնի աշխարհին, ներկան՝ ցիրուցան Տարօնցիներու եւ իրենց անկշռելի հաւատքը՝ դէպի հի՛ն օրերու [illegible] խաղերը։

«Տարօնը, ըսաւ Գ. Շէխիկեան, Հայոց աշխարհի սիրտն է։ Եւ Տարօնցիները իբրեւ հայ ազգին սիրտը, մինչեւ հիմա կը բաբախեն՝ հայրենիքին եւ անոր ազատութեան համար»։

Ուժգին ծափահարութենէ մը ետքը, որ կը թնդացնէր հանդէսին սրահները, երեւցաւ անուանի Մշեցին։

Շահ-Մուրատեան։

Որոշ էր, որ այս օրերուն, շատերը անկարելի ճիգերով փութացած էին հանդիպիլ իրենց հռչակաւոր հայրենակցին։

Բեմին վրայ, մեծ յուզումով եւ խանդավառութեամբ ընդունուեցին զինք։ Եւ թնդաց կարօտով։

«Տէ՛ր կեցո զհայս...»։

Եւ մանաւանդ զՏարօնացիս։

Լաւ Հայեր են Տարօնացիները։ Կ՚արժէ աղօթել իրենց համար։

Մինչեւ հիմա մեծութիւններ տուած են այս ազգին։

Մուշի եւ զէնքի։

Ո՛վ գիտէ, նորէն առիւծներու, վագրերու, կորիւններու եւ արծիւներու ինչ երկունք ունին։

Տարօնցիները անխոտորելի ձայն ունին։ Մշոյ դաշտերուն անսահմանութիւնը եւ Սասնոյ լեռներու անծայրածիր ու վեհ արձագանգը կայ իրենց կոկորդներուն տակ։

Եւ տուած են երգիչներ։ Մեծ երգիչներ։ Նայեցէք եկեղեցական պատմութեան։

Սահակ, Մեսրոպ, Խորենացի, Դաւիթ Անյաղթ, Մամբրէ Վերծանող, Եղիշէ, Խաչատուր Տարօնացի որ հեղինակն է՝ «Խորհուրդ խորին»ի եւ բազմաթիւ եղանակներու։ Առաքել կամ Ալախօսիկ, որուն ձայնին գովեստը կը հիւսեն բազմաթիւ հրաշալի պատմութիւններով։

Եւ՝ Շահ-Մուրատեան։

Ձայն մը, որ միշտ քաղցր է եւ միշտ առնական։

Եւ մանաւանդ անսահմանելի [?] թախիծ մը կայ։

Անո՞ր համար, որ Շահ-Մուրատեան նախապատերազմեան սերունդին թանկագին Աւետարան մըն է, որուն երգերուն մէջէն կ՚ողբենք [?]՝ ամբողջ նահատակ մտաւորականութիւն մը։ Սիամանթօ, Վարուժան, Զարդարեան... Կոմիտաս։

Անո՞ր համար, որ երբ Շահ-Մուրատեան սկսաւ տարածել հայ երգը ի սփիւռս աշխարհի, հայ ազգին առջեւ աւելի յստակ հորիզոն կար քան թէ այսօր։

Չեմ գիտեր, եւ չեմ ալ ուզեր։ Կը բաւէ, որ Շահ-Մուրատեանի ձայնը երկնային թախիծով մը թաթաւուն է։

Երբ երգէ, ամբողջ յուսահատաբար եւ լռութեամբ, ե՛ւ տրտում ե՛ւ հերոսական բազմութիւններ կը քալեն մեր էութեան մէջէն։

Եւ կարծես, իր հայրենակիցներու բախտէն, այս անգամ ա՛լ աւելի քան ուժգին էր իր ձայնը։

Կարգով երգեց՝ «Տէ՛ր կեցո», «Մաղկօս մուայ» [?], «Անցի՛ր սեւ ամպ իմ սրտէս», իտալերէն՝ «Caro mio ben», «Déception» (Չայքովսկիէն)

«O mon pauvre amour,
quel dommage...»

Հոս արդէն, ձայնի կատարելութիւն եւ անձնական քաղցրութիւն։

Փօլ Վէրլէնի La bonne chanson-էն «La lune blanche», որ կատարելութիւն մըն է եւ բանաստեղծութեան եւ երաժշտութեան, իր փառքի պսակը ունեցաւ Շահ-Մուրատեանի կոկորդէն գալով։ Այս [illegible] երգին երաժշտութիւնը կը պատկանի Renaldo Hann-ի. Եւ եթէ չեմ սխալիր, իր Les chansons grises տետրակէն փրցուած է։

Այս գողտրիկ եւ զուարթ բանաստեղծութիւնը Շահ-Մուրատեան ա՛յնքան լաւ երգեց, որ իբրեւ թէ սպիտակ այդ լուսնին բոլոր խաղերը, իր դէմքին վրայ եւ աչքերուն մէջ ըլլային։

... Un vaste et tendre
Apaisement
Semble descendre
Du firmament
Que l'astre irise...
C'est l'heure exquise.

«Կիլիկիա՛...»

Երկրորդ մասին առաջին երգը։

Ամբողջ սրահը թնդաց ու կարծես համակրանքի ցոյց մըն էր որ անցաւ։

«Երբ որ բացուին դռներն յուսոյ...»

Պէտք է, որ ներկայ ըլլային Փրոֆ. Հ. [illegible] եւ իր թմբկահարները՝ ապտակելու համար «լըվանդէններու» ազնուական հաւատքէն՝ դէպի յոյսը...։

Անտարակոյս, մաքուր Հայեր էին ե՛ւ երգիչը ե՛ւ ունկնդիրները։ Որովհետեւ, որքան քաղցր եւ առնական էր Շահ-Մուրատեանի ձայնը՝ «Կիլիկիա»ի մէջ, նո՛յնքան բարձր եւ առնական եղան bis-երը ունկնդիրներուն։

Այդ իրական «լըվանդէններն» են որ կանացի ձայն ունին։

Տարօն եւ Կիլիկիա միեւնոյն ծառին երկու գլխաւոր եւ աւիշոտ թեւերն են։

Երկուքն ալ ազնուական ծագումով՝ Իշխանազուն։

Կիլիկիան՝ Մայր Հայրենիքին Ցայտ-Մուտքն [?] է։

Այո՛, այսօր կ՚երգենք, կ՚երկրպագենք, վաղը՝ «ննջելու» համար [illegible]...

«Երթամ ննջել յիմ Կիլիկիա...»

Իմաստուն, իմաստո՛ւն Ռուսինեան։

Կոմիտասի «Ալագեազը» [?] հրաշալի էր։ Սիրուն էր Մասնէի «Միրէյլը»։

«Mireille, ne sait pas encore
«Le doux charme de sa beauté.
«C'est une fleur qui vient d'éclore
«Dans un sourire de l'été.

Սիրո՛ւն, անմեղ, թեթեւ՝ ճիշդ Միրէյլի պէս։

Կարելի է միշտ [illegible] հռչակել Շահ-Մուրատեանի Aubade-ը (Roi d'Ys), իր ոչ-հայերէն երգածներուն մէջ։

Ուրիշ փոքրիկ երգ մը, ռուսական եղանակով յատկանշական էր Մելիքեանի «Աշնան երգը».

Դեղնած դաշտերին
Իջել է աշուն,
Աստառը կրկին
Ներկել է նախշուն։

Ամէնէն վերջը քայլերգ մը՝ «[illegible] Հայաստան» փրոֆ. Գալֆայեանէն։

Ջութակահար Գ. Ս. Չէօրէքճեան ինքզինք գերազանցեց H. Wieniawski-ի Legende-ին մէջ։ Լաւ [illegible] եւ ճկուն [?] շարժումներ ունի Գ. Չէօրէքճեան։

Դաշնակի համար, դարձեալ՝ Օր. Suzanne Arnoud-ն իր թանկագին եւ ցանկալի մասնակցութիւնը բերած էր այս երգահանդէսին։

ՌՈՒՍՏԱՄՈՐ

ԿԻՆԸ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԻ ՄԷՋ

Ա. Ռ. Հ. Կարմիր Խաչի անդամուհիներու վերջին զրոյցի նիւթն էր «Կնոջ դերը հանրային կեանքի մէջ»։ Այս առթիւ Տիկին Շանթ պատրաստած էր գեղեցիկ զեկուցում մը, որ լայնօրէն կուտար կնոջ հանրային կեանքի մէջ ունեցած կարեւոր դերը՝ անցեալին եւ ներկային մէջ։

Նախ առաւ կնոջ տնտեսական գործունէութիւնը ընկերութեան մէջ, վեր հանելով պատմութենէն կիներ, որոնք կրցած են այր մարդու համաչափ [?] արժէքներ ներկայացնել, ըլլայ քաղաքական ասպարէզին մէջ, Վիքթորիա, Եղիսաբէթ եւ [illegible], գեղարուեստական մարզերուն մէջ։ Տիկին Քիւրին ոչ մէկ կերպով ստորադաս է որեւէ այր գիտունէ, այլեւս չթուելով այն հազարաւոր կին գեղարուեստագէտները, գրագէտ գիտուհիները որոնք գեղարուեստական պատմութեան մէջ կարկառուն տեղեր գրաւած են։ Այսօր կան կին վաճառականներ, ճարտարապետներ, խմբագիրներ, բժիշկներ, իրաւաբաններ, եւայլն։

Ընկերային կեանքի շարք մը չարիքներու դէմ պայքարելու համար, անհրաժեշտ է հաւաքական աշխատանք։ Հոս տիկին Շանթ յիշեց այն դերը որ կ՚ունենայ կնոջ հանրային բարելաւման համար։ Անհրաժեշտ է հաւաքական ուժ՝ պայքարելու համար զանազան ախտերու դէմ. — թոքախտ, խլիրդ, վեներական հիւանդութիւններու, ալքոլամոլութեան։ Հաւաքական ուժ պէտք է պաշտպանելու համար լքուած մայրերը, անտէր մանկիկները։ Ահա կիներու բազմաթիւ միութիւններու գլխաւոր գետինը։

Սրտութեան [?] եւ բարեսիրական այս խմբակցութիւնները աւելի շուտ մարդկութեան յառաջդիմութեան նպաստող ազդակներ են քան կրօնական, միսիոնարական զգացումներու արդիւնք։ Եւ որպէսզի կինը կարենայ լայնօրէն մասնակցիլ հանրային կեանքին եւ իր գաղափարները յառաջ տանիլ, պէտք է որ ունենայ այր մարդու հաւասար իրաւունք օրէնքին առջեւ։

Ահա գլխաւորաբար այս վերջին կէտն է որ կարծիքի տարբերութիւններ առաջ բերաւ անդամուհիներու միջեւ։

Առարկողներ եղան թէ կինը չի կրնար բոլորովին հաւասար ըլլալ այր մարդուն, նկատի առնելով կազմախօսական տարբերութիւնները։ Ունենալով տարբեր ֆիզիքական կազմ, բնական կերպով պիտի ունենայ նաեւ տարբեր հոգեկան կազմ։ Ըսին թէ կնոջ մակարդակը աւելցած է քան այր մարդունը, թէ կինը աւելի զգայուն է քան այր մարդը։ Այն պարագային որ տրամաբանութեամբ պէտք է դատել եւ վճիռներ տալ, կինը զգացումով պիտի դատէ եւ թերեւս վնասակար վճիռներ տայ։ Առարկեցին թէ կնոջ քաղաքական ասպարէզին մէջ նետուելովը ընտանիքը կը քայքայուի, երախաները մօր խնամքէն, գուրգուրանքէն կը զրկուին։

Բայց կնոջ պաշտպանական ձգտումները լաւ քմայքի կամ անոր գիտակցութեան զարթնումին արդիւնքը չեն, այլ տնտեսական պայմաններու բնական հետեւանքը։ Մօտ մէկ դար է տնտեսական այնպիսի ահաւոր յեղաշրջում եւ յառաջդիմութիւն կատարուած է որ, համեմատել իսկ կարելի չէ նախորդ դարերու դանդաղ տնտեսական զարգացումին հետ։ Արդիւնաբերութեան զարգացման շնորհիւ, աշխատող ձեռքերու թիւը աւելցած է քան նուազած. ահա ինչու կինն ալ իր մասնակցութիւնը ստիպուած է բերել տնտեսութեան մէջ։

Այն թուականէն որ կինը սկսաւ հանրային խաւ կազմել, անոր իրաւական վիճակն ալ սկսաւ խնդրոյ առարկայ դառնալ։ Իրերու վիճակի փոփոխութիւնն է որ յառաջ կը բերէ նոր գաղափարախօսութիւնը. Ֆէմինիզմը նոր ժամանակներու պայմաններու բնական հետեւանքն է եւ դէպի յառաջ անոր ընթացքը կարելի պիտի չըլլայ կասեցնել հակաճառութիւններով։

Կնոջ մտաւոր մակարդակը աւելցած չէ քան այր մարդունը։ Նախակրթարաններէն մինչեւ համալսարանը ուսանողուհին հաւասար քայլերով կ՚ընթանայ եւ միեւնոյն վկայականը կը ստանայ։ Եթէ կեանքի մէջ անոնց ճամբաները շեղած են, պատճառը հին մտայնութեամբ այր մարդուն նախապատուութիւն տալն է։ Մարդիկ դեռ վարժուած չեն հաւատք ընծայելու կնոջ կարողութիւններուն։

Այն առարկութեան դէմ թէ քաղաքական խնդիրներու մէջ կինը զգացումով կրնայ դատել եւ վնասակար հանդիսանալ, ընդհակառակն բարեբաստ նշան պէտք է համարել։ Թերեւս շատ մը աղէտներէ եւ պատերազմներէ զերծ ըլլայինք այսօր եթէ կինը ունենար գործօն դեր։

Եթէ կայ բան մը որ պիտի տուժէ կնոջ քաղաքական ասպարէզ նետուելովը, այդ ալ ընտանիքն է, բայց ընտանիքը կազմակերպուած հին տնտեսական պայմաններու վրայ։ Այսօրուան ընտանիքը եւ իր ապրելու պայմանները նոյնը չեն ինչ որ կէս դար առաջ։ Կինը այսօր ստիպուած է կտրուիլ ընտանիքէն որպէսզի կարենայ ընտանիքը պահել, երախաները սնուցանել։

Յաջորդ զրոյցի նիւթ նշանակուած է ծնողներու դերը մանուկներու սեռական դաստիարակութեան մէջ.

Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

***

Թիֆլիսի «Պրոլետարը» (8 յունուար) կը գրէ.

— Յունուար 5ին, երեկոյեան, յունական [illegible] շոգենաւով Բաթում հասան հայ գաղթականներ։ Եկեր էին 1932 հոգի։ Հայաստանի կառավարական յանձնաժողովը, ղեկավարութեամբ առողջապահական գործավար Ղեւոնդեանի, [illegible] ներգաղթողները [illegible] եկած էին նաեւ Աջարիստանի կառավարութեան ներկայացուցիչները։

Շոգենաւին վրայ տեղի ունեցաւ միթինկ մը։ Նորեկները [illegible] աշխարհի դէմ, [illegible]։ Անտիֆաշիստ [?] ներգաղթողներու կողմէ խմբագրուեցաւ բանաձեւ մը, որ կը դատապարտէ աշխարհակալ պետութեանց քաղաքականութիւնը։ Այդ բանաձեւով ներգաղթողները յանձն կ՚առնեն աշխատիլ պրոլետարական պետութեան շինարարութեան ճակատին վրայ։

Ներգաղթողներուն մէջ 800ի կը հասնին երեխաները, որոնց տարիքը 1-12 է։ Աշխատող ձեռքերու թիւը՝ մօտ 750, մեծ մասամբ՝ ծխախոտի եւ բամպակի մշակներ, [illegible], հիւսներ, մեքենավարներ, ելեկտրագէտ բանուորներ, ջուլհակներ, ինքնաշարժի վարիչներ։ Կիներուն մէջ՝ մանողներ եւ հիւսողներ։

Ներգաղթողներուն համար [illegible] հաւաքուած են մասնաւոր չէնք, շրջուն խոհանոցներ ու վաճառանոցներ։

Նաւին պարպումը կը վերջանայ յունուար 7-ին։ Հայաստան փոխադրելու համար զանոնք, [illegible] կացուած է 70 վակոն։ Գաղթականները Բաթումէն կը մեկնին յունուար 10-11ին։

Ըստ «Պրոլետար»ի թղթակցին գաղթականները հետեւեալ ձեւով բանաձեւած են իրենց կարծիքը.

— «Ուրախ ենք հանդիպելով [illegible] ընկերվարական հայրենիքը, որ բոլոր աշխատաւորներուն կը պատկանի։ Մեզ կը զգանք մեր սեփական [illegible] շարքերուն մէջ, որոնք կը կերտեն երջանիկ կեանք եւ ընկերվարութիւն։ Կը բոցավառինք [illegible] փափաքելով աւելի շուտ մասնակցիլ մեծ շինարարութեան»։

«Խորհ. Հայաստան», Պաթումէն առնելով նոյն հեռագիրը, կու տայ հետեւեալ մանրամասնութիւնները ալ։

— Նկուորները պիտի տեղաւորուին ու աշխատին Լենինականի [illegible] ծխախոտի խորհրդային մշակութեան [illegible] ներուն, Լենինականի հիւսուածեղէնի գործարանին, Անի [illegible] հանքերուն, Սարդարաբադի բամպակի խորհրդային տնտեսութիւններուն եւ Զորագէսի մէջ։

ՍԱՍՏԻԿ ՑՈՒՐՏ

Սաստիկ ցուրտ է Հայաստանի մէջ։ Վերջին 25 տարիներու ընթացքին այսքան սաստիկ ցուրտ չէր տեսնուած։ Այսպէս Լենինականի մէջ 1911ին ջերմաչափը ցոյց տուր զերոյէն վար 22, իսկ այս տարի 8 յունուարին՝ զերոյէն վար 25։ Երեւանի մէջ ջերմաչափը ցոյց կուտար 1925ին զերոյէն վար [illegible]

ՋՈՒԽԱԼԻ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

ՆԱՄԱԿ ՆԵՐ ՄԵՐ ՍԵՑԻ

ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՐՑԸ. — Ի՞նչ երաշխաւորով ու խանդավառութեամբ սկսան եւ ինչ ցաւոտ եւ մութ վախճան ունեցան: Որ մը անջատ բոլոր մանրամասնութիւններն ու զանազան ենթադրութիւնները աղբիւր դարձած մէջտեղ կ'անցնի եւ երեւան կուգան դէմքերն ու դէպքերը իրենց ամբողջ մերկութեամբ: Ի հարկէ կը ճշդուին դերերն ու պատասխանատուութեան բաժինները, խղճմտօրէն եւ արդարութեամբ:

Մինչ այդ, տակաւին կապուած կը մնայ կծիկը եւ կը սպասէ որ ձեռք մը քակէ ծայրը: Գաւառականը եւ վարչութիւնը, եւ առ հասարակ կրթական խնդրով զբաղող եւ հետաքրքիր մարդիկ, խոշոր ակնկալութիւններ ունէին Գ. Վ. Յովհաննէսեանի վերջին այցելութեան առթիւ Մարսէյլ, սակայն յոյսերը ցնդեցան: Պաշտօնական եւ կողմնակի հարցումներուն եւ խօսակցութիւններուն պատասխանած է սառն եւ անտարբեր: Չէ ուզած հետաքրքրուիլ եղած կարգադրութեան եւ ծանուցումներու հետ մշակած յարաբերութիւնները աւելի անոր հիմերու վրայ դնելով ծածկուած է:

Իրաւասու մարմիններն ու անհատները կը պահեն տակաւին իրենց լռութիւնը: Դէշ նշան է սարսափունին,

Սակայն կը շարժին:

Նոր միջհայրենակցական ժողով մը ...

ՄԱՄՈՒԼ

Յունահայ գաղութին ցավնաշը

Աթէնքի Նոր Օրը դիտել կուտայ իր վերջին խմբագրականին մէջ (16 յունուար).

— Մեր գրօշակի դէպքը պատաճեցաւ, գրեցինք թէ նզամը ակդթաուորութիւն է եւ թէ համայնավարները նոր դէպքեր պիտի պատրաստեն: Դժբախտաբար, մեր ծարգարէութիւնը իրականացաւ: Անիս մը յետոյ, համայնավարները, «Ռիզոսփասթի»ի թելադրութիւնով, գրգռիչին հիւղակներու խնդրով չահագրգռուած միամիտ գաղթականները ոստիկանութեան դէմ եւ գործել տուին ծանօթ խռովութիւնը:

Ուրեմն, ծէկուկէս ամսուան մէջ, երկու ծանր դէպք, որոնց հետեւանքները կը կրէ ժողովուրդը: Աւելի քան համոզուած, կը յայտարարենք թէ համայնավարները կը պատրաստեն նոր խռովութիւններ, թերեւս աւելի ծանր, քան պատահածները:

Անհաւնապէս զոհ պիտի ըլլայինք, եթէ չիրականանար մեր նախատեսութիւնը: Բայց մեր խոր ծանօթութիւնը համայնավարներու գործելակերպի եւ գործունէութեան մասին, յաճախ կը դարձնէն մեզ ապագայի նկատմամբ:

Գ. Դ. Տաւշիւրոնեանի Աթէնք ժամանումէն ի վեր, երեք լուրջ դէպքեր պատահեցան, որոնց հեղինակները նոյն կազմակերպութիւնը եւ անձերն են: Այս փորձառութիւնը պէտք է սթափեցնէ ազգային ղեկավար մարմինները, Վարչութիւն եւ Թաղ. Խորհուրդ:

Եթէ չարիքը սահմանափակուէր գործողներու շրջանակին մէջ, ընականաբար մեր մտահոգութիւնը այնքան խոր չպիտի ըլլար: Ցաւերուն կարծածէն աւելի լուրջ կացութիւն ստեղծուած է:

Յոյնահայ յարաբերութիւններու առգնապի մը առջեւ կը գտնուինք: Այս առգնապը գոյութիւն չունէր երէկ: Իրը տարուան մէջ, ոչ մէկ նախարար՝ իրեն ներկայացող ազգային մարմիններուն հանդէպ չունեցաւ այն վերաբերումը, ինչ որ ունեցաւ Գ. Դաստիկոսի: Առաջին անգամն է որ նախարար մը իր ատորագրութեան տակ ծանօթ լին մէջ խօսա արտայայտութիւն կ'ունենայ Հայերու մասին:

Ի՞նչ կը նշանակեն ասոնք:

Եւ ի՞նչ կը խորհի Վարչութիւնը: Գաղութը հասած է անդունդին ծայրը: Վախեր կան որ լուրջ դժուարութիւններու առջեւ գտնուին ոչ թէ միայն կայաններու՝ այլեւ Աթէնքի մէջ բնակող Հայերն ալ: Ի՞նչ պէտք է ընել չարիքը ճեղքելու եւ կացութիւնը փոխելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
"ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ„

Ա. Ե. Կ. ԽՂՃԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

...

Արդիւնքին ծաւիւրին 25ը պիտի յատկացուի գործազուրկներուն:

Մանրամասնութիւնները Դ. էջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Սաամանէն դուրս ալ Հայ կ'ուռան

Ցելանիկի Հորիզոնը կը գրէ 28 յունուար.

— Գիւմիւլճինայէն մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Թուականեր մէկու կէս ամիսի չափ առաջ Գիւմիւլճինայի Թրքական հիւպատոսը Թրքական անցագրով եւ Թրքացնելէ վերջ Թուրքիա ճամբած է հայ չափահաս որբ մը, հետեւեալ պարագաներու տակ:

1925ի գաղթի օրերուն, Ամերիկեան Ըէլիֆին կողմէ Յունաստան բերուած հայ որբերուն մէջ կը գտնուէին նաեւ Սեբաստիոյ գիւղերէն եւ Թոքատի որբանոցին մէջ պատսպարուած Տիգրան եւ Մնացական անունով երկու հայ պատանիներ:

Ասոնց ժամանակ մը վերջ կ'անցնին Թաւանթիի կողմերը եւ հոն, երկու եղբայրներն ալ մեքենավարութիւն կը սորվին ու կը սկսին գիւղերը աշխատիլ: Տիգրան, որ Թուրքիա դրկուած երիտասարդն է եւ որ այսօր 21-22 տարեկան կայ, վերջին տարիներու ընթացքին կ'աշխատէր Կիւմիւլճինայի ...մէջ: Հասան ադա անունով թուրք երկրագործի մը քով. իսկ միւս եղբայրը Մնացակ (որ կարծենք ...) կ'աշխատէր Թաւանթի քաղաքին կամ գիւղերուն ...

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը, վաղը, կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը ճիշդ 2.30ին պիտի մրցի Փարիզի Համալսարանականներու «Փիւկ»ի Ա. խումբին դէմ, Սթատ Փէրշինկի հակայ ծարգավայրին վրայ: (Գառ տը Վէնսէնէն 800 մեթր հեռու):

Նկատի ունենալով մրցման կարեւորութիւնը, երկու կողմէն խնամուած կազմով դաշտ պիտի իջնեն, պատուաբեր արդիւնք մը ձեռք բերելու համար:

Վ. Հարկիկեան

ԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սակեդոնիոյ մէջ կը վախցուի անօթութեան հետեւանքով առեղի ունենալիք ծանր դէպքերէ: Քոզանի, Քայլարի, Սերֆիճէի մէջ ժողովուրդը կատարելապէս անօթի է: Լեռնային կենդանիները կը ծախէ գիւղացին: Քարտիցայի գիւղերուն ժողովուրդը պաշարած է Երկրագործական Դրամատան շտեմարանները:

Սելանիկի Սփիլոտիս թերթին առջեւ մեծ ցոյց մը կատարելով, ճառախօսները պոռացած են. «Հաց ու գործ կ'ուզենք»: Զանազան նահանգներէ գիւղացիներ իջած են շրջակայ քաղաքները ու յայտարարած են թէ գլուխ չպիտի վերադառնան, մինչեւ որ կերակուր չտրուի իրենց:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅԱՐԴԻՈՆ, գրական ամսաթերթ, Ա. տարի Թիւ 1: Յունուար 1932: Տարեկան բաժնեգին 25 Ֆր.:

Հասցէ.— Vazken Derounian, B P. 587, Beyrouth (Liban)

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԵՐԲ ՎԻՇԸ ՉԻ ՑԱՄԱՔԻ... ԵՐԲ ՎԻԷԺԸ ՉԻ ՑԱԳԵՆԱՐ

ՎԷՊ 1915 - 1918Ի ԿԵԱՆՔԷՆ

(Հատուած մը)

Բայց այն պահուն, երբ ինքզինքս զատայ դիակներու խառնուրդին մէջ, դեռ աչքս կը բանէր քաղաքներու խորդալից հոգին, այն որ խղճմտօրէն կ'արդարացնէ բոլոր զանգուածներու քրտինքը ու դիտէ արցունքի շիթ մը կեցնել աչքին մէկ անկիւնը՝ ի տես մահուան պատկերի մը եւ ի ցոյց ընկերներու, այն հոգին որ խորտակ կը վառէ ...

— Ո՞վ է:

Ու դիակներու դէզին վրայէն աչքերը կը յածէին վրաս ...

— Ո՞վ եմ դուն...

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

(Շար.)

նեցներ պանդոկ մը, ուր կը յաճախէին սեւ դաղթականներ եւ ծոմնաւորաքար գործավար կուռէկայով։

Փարիզի ոստիկանութիւնը սակայն, ոչ մէկ տեղեկութիւն ունի այս ծաղրածու եւ անոր ինքնութեան մասին։

Իսկ երեկոյեան թերթ մը՝ հետեւեալ կերպով կը պատմէ դէպքը, յայտնելէ վերջ թէ Փարիզէն մեկնելէ յետոյ, Աղաբեկով Ամերիկուհիի մը հետ կնքած էր ժիրայլին ամուսնութիւն մը եւ ապաստանած էր Ռումանիա, ուր կը բնակէր։ Վերջերս նոր վերադարձեր էր Թուրքիայէն, եւ կը պատրաստուէր Փարիզ գալ, երբ հասն առաւ վտանգի մը որ կը սպառնար երկինքէն։

Ցունական «Հելէնա-Ֆիլոմէնա» նաւուն մէջ գտնուող երիտասարդ կին մը փրկելու պատրուակով — կինը ուրիշ մէկը չէր, եթէ ոչ «մոխրագոյն գդակով կինը», — Աղաբեկովը պիտի առաջնորդէին նաւը եւ հոն պիտի բանտարկէին զայն։

Բայց, ժամանակին լուր առած ըլլալով, նախկին չեկիստը իմաց տուեր էր ռումէն ոստիկանութեան։

— Աղաբեկովի առեւանգման մասին, ամէնէն առաջ տեղեկութիւնները կը թուին հետեւեալները։ «Ժուռնալ»ի մէկ աշխատակիցի Փարիզէն Պուքրէշ հեռաձայնական խօսակցութիւն մը ունեցած է ռումէն Ներքին Նախարարութեան ընդհանուր քարտուղար եւ ընդհ. ապահովութեան պետ Պ. Վիկտոր Գատէրէի հետ, որ տուած է հետեւեալ տեղեկութիւնները։ «Մեր տեղեկատու աղբիւրները վստահելի աղբիւրէ իմացեր էին թէ բոլշեւիկեան զանազան գործակալներ իրարու պիտի հանդիպէին Կոնստանցայի մէջ եւ պիտի բռնէին Աղաբեկովը։ Աղաբեկով պիտի ապաստանէր Ռէժինա պանդոկին մէջ, ուր իջեր էր եւ հոն պիտի առեւանգուէր ու փոխադրուէր «Ֆիլոմէնա» շոգենաւը, որ անմիջապէս պիտի մեկնէր Օտեսա եւ հոն պիտի յանձնուէր Չեկային»։

«Դաւադիրները բոլորը նաւուն մէջ չէին, շատերն եկած էին Պուլկարիայէն. առակից զատ Ֆրանսացի մեղսակից մը միացած էր անոնց։ Քննութիւն մը թոյլ տուաւ երեւան հանելու թէ այս Նըգոցը քննական է Փարիզ, Թիշլիեօ փողոցի մէկ պանդոկապետին։

«Արդ, զուգադիպութեամբ մը որ չէր կրնար մեր ուշադրութիւնը վրիպել, գորշավար կուռէկայով երկար ատեն բնակած է այդ պանդոկը։

«Այս տեղեկութիւններն ունենալէ յետոյ, մեզ կը մնար ձեռնարկել դաւադիրներու ձերբակալման։

«Բայց, առիկա ընելու համար պէտք էր որ ծրագրուած գործին իրականացման սկսելու համբերութեամբ սպասեցինք, միջամտելով ճիշդ ատենին՝ փրկելու համար Աղաբեկովը։ Ցաջողեցանք։ Անարեկիչներուն կը մնար խոստովանիլ, ինչ որ ըրին շատերը։

«Հիմա կը նկատենք թէ մեր գործը լրացած է, բացի այն պարագայէն որ կը վերաբերի «մոխրագորշ գդակով կնոջ»՝ խորհրդաւոր ճեղազրեալին, որուն ինքնութիւնը երեւան հանելու զբաղած ենք»։

Վէնիզելոս Հռոմի մէջ

Ցունաստանի վարչապետը ընդունեցաւ Մուսոլինիի կողմէ, յետոյ մեկնեցաւ Փարիզ։

Պ. Վէնիզելոսի Իտալիա եւ Ֆրանսա այցելութեան նպատակն է հասկնալ երկու պետութեանց դիրքը պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու հարցին հանդէպ եւ անոնց հաղորդել Ցունաստանի տեսակէտը։ Ցունաստան համաձայն է որ հարցը ենթարկուի վերջնական հաշուեյարդարի, բայց պայմանաւ որ իբր արեւելեան հատուցումներէն ուղղակի վնասուած պետութիւն՝ իր շահերը փրկուին։

Այս տեսակէտով, Ցունաստան կը զգայ վտանգը որ կուգայ ընդունուած եւ ճանչցուած իրաւունքներու լքումէն։

"Արդար ճակատ,, Հիթլէրի դէմ

Գերմանիոյ եւ մասնաւորաբար Փրուսիոյ մէջ, լոլօրէն կը կազմակերպուի Հիթլէրեան շարժման դէմ հանրապետական ճակատ մը, «Արդար ճակատը»։ Այս շարժումը իր մէջ կը կեդրոնացնէ բոլոր այն տարրերը, որոնք վճռած են կռուիլ Հիթլէրեան շարժման դէմ, ի հարկին բռնութեամբ արգիլելով անոր իշխանութեան գլուխ անցնիլը։ Այս շարժման կը մասնակցին հանրապետականները, ընկերվարական սէնտիքաները եւ բոլոր այն կուսակցութիւնները, որոնք ուժ կուտան այս կազմակերպութեանց։

Հիթլէրեան «Գրոհի Խումբերուն» դէմ, «Արդար ճակատը» պիտի հանէ իր պաշտպանողական խումբերը։ Հիթլէր իր ռազմախումբերը կը հաշուէ 300.000 հոգի։ Իսկ «Արդար ճակատը» պիտի կրնայ երեւան բերել 350,000 հոգի, կազմակերպուած, կարգապահ եւ մարզուած։

Սիրուտական ժամերույթ

Կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ։ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաղաքապետութեան սրահին մէջ, 148 Rue Villeneuve, Alfortville։

Մուտք 3 ֆրանք

Լաւ պատեհութիւն

Վարձու են Fbg. St. Martin, երկու կահաւորուած սենեակներ, առանձին վարձք 1200 ֆր., կարասիներու համար 3000 ֆրանք։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Պ. Նազարեանի 233 Fbg. St. Martin, Paris (10), Métro Louis-Blanc.

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի գնատեխնական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։

Կը խօսի ընկ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ։

×

ՍԷՆ-ԺԷՐՄԷՆ Մարտէյի Վրէժ խումբի ընկերներու ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին կեդրոնական սրճարանի ներքնասրահին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ԳՐԸՆՕԲԼԻ կոմիտէի ընդհ. ընկերական վերճաբանական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանոթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ.Մ.Ը.Մ. — Սիրուտական ժամերույթ

Մասնակցութեամբ Կամիտաս երգչախումբի

Վաղը Կիրակի ժամը 3ին Անիէրի Salle des Fêtesի մէջ

Թատերական շէնք ներկայացում

ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

7 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

ՕՐ. ՍԱԹԵՆԻԿ ԳԱԼՕՐԻԿԵԱՆ

եւ

ԸՆԿ. ԳԱՌՆԻԿ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

Ամուսնացած

Մարսէյլ 17 յունուար 1932

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԷՆՂԱՅՐԱԿԱՆ Անմիջական Օգնութեան մարմնի Ա. ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ե. կհղեցւոյ խորհրդարանը։ Կը խնդրուի ընտրուած անդամներէն ներկայ ըլլալ այն ժողովին։

ՇԱՎԻԼԻ Երիտ. Երկս. Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 20 Ave. Ville d'Avray. Օրակարգ՝ տեղեկագիր տարեկան գործունէութեան, հաշուետուութիւն, ընտրութիւն վարչութեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եղեգիի Վերաշինաց Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Լ. Օվիկեանի բնակարանը 66 Rue Պէնար տը Պուա։ Կարեւոր օրակարգ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Ե. Ե. Միութեան բոլոր անդամներն ու անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 3ին Հայ Ակումբին մէջ։ Առաջին ժողովին մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով այս անգամ ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի համարուի։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին Bar du Petit Poucetի սրահին մէջ, Bld. Dugommier։ Պիտի դասախօսէ Տօքթ. Սէմէրճեան մարսողական գործարաններուն եւ անոնց առողջապահութեան մասին։ Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ անխտիր։

ՆԱՒԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Վ. Տ. Վ.— 70 ֆրանք։

Վիլֆռանշ, Զաւ.— 35։

Լորէթ, Բարիկ.— 35։

Իսի լէ Մուլինօ, Տօքթ. Հ.— 180։

Լիվրյուլ, Գ.Գ.— 100 ֆր.։ Սկսանք դրկել։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի ճարգիւզցի Բզի, Սարգիս Գասպարեան որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Լա Սիօթա։ Իմացնել Յառաջի վարչութեան։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ի գիտութիւն Շավիլ եւ մօտակաները բնակող բարեպաշտ ազգայիններու կը ծանուցուի թէ վաղը Կիրակի օր Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի առժամեայ մանկապարտէզի սրահին մէջ 20 Ave. Ville d'Avray Chaville։

Ժամերգութիւնը կը սկսի ժամը 10ին։

Imp A DER Agopian

17, Rue Dameame, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

16.— ԴԱՒԱՃԱՆՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Այդ ֆէտայիներուն թիւը կը հասնէր 300ի։ Բոլոր անոնք յանձնուեցան ցարական իշխանութեան։

Այսպէսով, մէկ կողմէ զուգադիպութեամբ մը, այսինքն Չէյթունցիներուն կրած պարտութեան պատճառով, երբ յուսաբեկ լեռնցիները լուծեր էին մասնակցիլ պատրաստուած այդ յեղափոխութեան, միւս կողմէ հետզհետէ տարածուելու ընդունակ այդ դէպքերուն մասին ձեռք առնուած զսպումի միջոցներուն հետեւանքով, կարելի եղաւ վիժեցնել այդ շրջան՝ խռովութիւններն ալ, մարելով իրենց օճախին մէջ։

17.— ՄԻՆԱՍԻ ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲԸ

Մինաս հրոսապետը բնիկ Գափուգիացի էր. Սամսոնի Չարշամպա գաւառէն։

Այս աւազակը Տրապիզոնի գեղերուն ընթացքին ապաններ էր երկու հայեր, որոնք չէին ուզած մասնակցիլ կոմիտէին։ Երբ ոստիկանները կը փորձեն ձերբակալել զինք, կը կրակէ ոստիկաններուն վրայ, որոնք իրենց կարգին, կը փոխադարձեն եւ վիրաւորելէ յետոյ կը բռնեն ու դատարանի կը յանձնեն։ Դատարանը զայն մահուան կը դատապարտէ։ Վճիռը սակայն չգործադրուած, Մինաս կը յաջողի խուսափիլ բանտէն։ Ու իր շուրջը կը հաւաքէ մօտաւորապէս 350 ֆէտայի որոնք մասամբ կուգային Ռուսիայէն ու Պարսկաստանէն, եւ մասամբ իրրեւ փախստական կ'ապրէին լեռներուն մէջ։ Ցետոյ կ'աշխատի յարաբերութեան մտնել Մարզուանի եւ Ամասիոյ հետ, աւելցնելու համար իր ուժերը, որպէսզի մեծ խռովութիւն մը յարուցանէ շրջանին մէջ։

Երբ ձերբակալուեցան Ամասիոյ կոմիտէճիներուն պետերը եւ առ բողջ ֆէտայիները, արտասահմանի Հնչակեան, Դրօշակեան եւ Դաշնակցական կոմիտէներու թերթերը սկսան կրակ ժայթքել մեզի դէմ։ Ու այնուհետեւ աշխատեցան իրենց ամբողջ յոյսը ու բախտը կապել Մինասի... բանակին։

Արդարեւ Մինաս հետզհետէ վտանգաւոր կը դառնար։ Շապին Գարահիսարի, Թոքատի եւ Մարզուանի միջեւ այդ ընդարձակ տարածութեան վրայ Թուրքն չէր փախցներ, չնորհիւ իր ապստամբական արհամարհութեան, որ կը յիշեցնէր ճէլալի աւազակապետին օրերը։ Եղանակը գարուն էր. այնպէս որ, հետապնդումի ժամանակ, կը պահուըտէր լեռան մը կողին, անտառի մը մէջ եւ ցոյց չէր տար իր հետքը։

Ժամանակ մըն ալ, Թէքէլէի գաւառին մէջ Թուրքմէնլուտերէ անտառն ապաստանեցաւ, եւ այնտեղ իր խումբին միացուց շրջանի աւազակները, 10 Թուրք, 4 Վրացի։ Ցետոյ շրջանի բոլոր հայ գիւղերը իրեն ենթարկելով, այնպէս մը գիւղացի ու պատրաստեց, որ ի հարկին իրեն օգնելու եւ կռուելու համար կարենայ այդ գիւղերէն զօրաշարժի ենթարկել 500 ֆէտայի։

Այս կացութեամբ կը նշանակէր թէ Արեւելեան նահանգներուն մէջ երկրորդ Զէյթուն մը ստեղծուած էր։

Օր մը ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձերբակալել այս աւազակախումբին երկու ստորնադասները, որոնք պաշտօն ունէին հաղորդակցութեան մէջ գնելու քաղաքները։ Անոնց վրայ-գլուխը խուզարկուեցաւ եւ գրաւուած նամակներէն հասկցուեցաւ, որ Մինաս ինչպէս այդ շաբթու Հավզա եւ Լատիք գիւղերը կողոպտած էր, շատով պիտի յարձակէր նաեւ Ամասիոյ վրայ։ Սակայն վերջին պահուն որոշած էր 3 ամիս յետաձգել այդ յարձակումը։ Ցետաձգման պատճառը հետեւեալն էր.—

Այդ շրջանին Սամսոնի մէջ կը բնակէր վաճառական Ակնցի Մարեան Միսաք, որ կը զբաղէր Արեւելեան Նահանգներու յեղափոխութեան պատրաստութեամբ եւ իբրեւ լիազօր ներկայացուցիչ Թղթակցութիւն կը պահէր Ռուսիոյ, Պարսկաստանի եւ Պոլսոյ կոմիտէճիներուն հետ։ Մինաս կը շարժէր համաձայն Միսաքի հրահանգներուն։ Երբ Մինաս կը տեղեկացնէր թէ, կողոպտելէ յետոյ Հավզան, Լատիքը, պատրաստ է յարձակիլ գործել նաեւ Ամասիոյ վրայ, Մարեան Միսաք, իբրեւ պատասխան, կը հաղորդէր աւազակապետին.— Հակառակ ոստիկանութեան բոլոր ջանքերուն եւ հետապնդումներուն, Պոլսոյ կոմիտէն յաջողեր է լրացնել պատրաստութիւնը կարեւոր յեղափոխութեան մը, որ պիտի պայթի Պոլսոյ մէջ։ Առանց մանրամասնութիւն տալու, Միսաք կը պնդէր թէ այս անգամ յեղափոխութիւնը այնպիսի արագ փոփոխութիւնով մը տեղի պիտի ունենար, որ, բոլորովին տարբեր ըլլալով մինչեւ այժմ տեսնուած յեղափոխութիւններէն յանկարծ քանի մը ժամուան մէջ մայրաքաղաքը պիտի խառնուէր արեան եւ բոցերու մէջ։ Ձեռք Միսաք յարմար կը նկատէր գրուած յարձակումը գործել մէկ օրը, Պոլսոյ յեղափոխութեան համընթաց։ Այդ ձեւով առաւել համարէր կառավարութեան ...

Հարցը լուրջ էր։

Արդարեւ Պոլսոյ մէջ զանազան կոմիտէներու այն շարժումները որոնք այս կամ այն ձեւով խռովութեան հին եղանակներ Այլեւս չէին հանդիպիր ... ձեռու որ կատարուէին ոստիկաններուն վրայ։ Այլեւս ոչ մէկ ... գիր կը գրկուէր։ Այս վիճակը ինծի կը յիշեցնէր յանկարծակի ղողած փոթորիկ մը, մտածել տալ ինծի։ Կոմիտէճիները ... լու համար իրենց նպատակին ... նոյնպէս յարձակման տարբեր տակագիծ մըն էին պատրաստած թաքուն կուի մը եղանակ գտեր։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) — R. C. Seine 276,286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration : 17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(ԻՋԵՆԵԼԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

24 JANVIER 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1788

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔՆԱՑՈՂԸ ԿԸ ՏՈՒԺԷ

«Ազդակ» եւ «Ցուսաբեր» կ'արձանագրեն լուր մը որ գարմանք չպիտի պատճառէ մեր ընթերցողներուն։

Քիչ անգին արտատպած ենք Պէյրութի թերթին լուրը։ Անհասկնալի բան որ կը գրեն «Ցուսաբեր»ի.

— «Լաւատեղեակ ու ծեղինակաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանամ, թէ, Թրքօ-սուրիական սահմանագլուխի վրայ կատարուած մաքսանենգութիւնները պատրուակ բռնելով՝ Թուրքիոյ նախարարական խորհուրդը կը մտածէ 15 քլ. մէջի խորութեամբ սուրիական հողը մտնել, գրաւել «մաքսանենգութեան բոյները» եւ ի հարկին քանդել ամենուն կատարուած իրողութեան առջեւ դնելով Ֆրանսացիները ու Սուրիացիները։ Այս տեսակէտը առաջ քշողն ու անոր վրայ պնդողը եղած է նոյն ինքն Քեմալ փաշան։ Բայց Մուսթաֆա Քէմալ մեծապէս ծակառակած է եւ սպառնացած հրաժարիլ՝ փոխանորդ ... ... ան լուրջ բարդութիւններէ։

Թուրք մամուլի վերջին առնողը սահմանագլուխի երկայնքին հաստատուած «մաքսանենգ Հայերուն» Սուրիոյ նպաստակ չանէր, եթէ ոչ պատրաստել մաքերը Ջենկիւրիի այս անակնկալ ռազմարշաւին շուրջ։

Վստահօրէն առայժմ անցած կարելի է նկատել, շնորհիւ Քէմալի ընդդիմութեան։ Սակայն երեւոյթը աւելի քան յատկանշական է Ջենկիւրիի վարիչներուն համար։ (15 յունուար)։

Այն օրէն ի վեր որ Թուրք մամուլը սկսաւ արծարծել Սուրիոյ հայ գաղթականներուն տեղաւորման խնդիրը, անոր կապելով մաքսանենգութեան հրաշագան հէքեաթները, մարգարէ ըլլալու պէտք չկար, համոզուելու համար թէ Ջենկիւրի նոր դաւեր կ'որոճայ։

Մենք առիթ ունեցանք շարք մը խմբագրականներով պարզելու նոր ռազմախաղը, եւ անոր անխուսափելի հետեւանքը։ Բացատրեցինք թէ այնքան բացարիկ հանդամանք տալով տեղաւորման եւ մաքսանենգութեան հարցերուն Թուրքիա իրականին մէջ կը հետապնդէ քաղաքական նպատակներ։

Մնաց որ, Թուրք թերթերը արդէն չէին ծածկեր իրենց պայքարին իմաստը։ Ոչ միայն խօսքերը յման էին եւ բացորոշ, այլ եւ սպառնալիքները։ «Ճիւմհուրիյէթ»ը չէ՞ր որ, շատ մը թթու խօսքերու կարգին, գրեց օր մը.

— «Մոռնալու չէ որ, օր մը երբ դժնակը ոսկորին հասնի, այդ մորթիլը ցիրուցան եւ թշուառ վիճակի մը պիտի մատնուին»։ (6 Դեկտեմբեր 1931)

Եւ «Ինէնի կիւնէ» ձայնակցեցաւ.

— «Վտանգը մենք չենք փնտռեր։

Իսկ «Միլլի.Էթ»ը, մաքսանենգութեան հէքեաթները կը սկսէր հետեւեալ յառաջաբանով.

«Այսօր Հալէպի շրջանը Թուրքիա կողմէն համար միայն վայր կ'ուզէ։ Փորձով մը ըսելով, երկարօր այսօր երկու մը շատոնց այս շրջանը հանած է սուրիական հողամասին։ Սուրիոյ տէրերը Թուրքիոյ թշնամի ըլլալուն համար՝ սահմանին երկայնքը թուրքերէն չուանէն եւ ցիցէն փախած հայ դաշնակները, չէչէն եւ քիւրտ աւազակները, դարեր ի վեր իրենց ծագումն եւ ծնունդը մոռցած մարդիկը...

Որոշ անձնագութեան դրօշին տակ հաւաքուեցան, —

Հանգամանքով սահմանին երկայն քը լեցուած Հայերը։

Հավանաբար սահմանին վրայ համախմբուելու հրաւիրուած Հայերը։

Չի հող տուացող Հայերոտ այն։ (17 դեկտեմբեր 1931)։

Մէկ խօսքով գլուխը պատրաստ էր, ստեղ մը քաջասմբակ արշաւելու եւ «ցիրուցան եւ թշուառ» վիճակի մը մատնելու համար հազիւ տեղաւորուած հայ փախստականները։

Եւ ահա Պէյրութի եւ Փարիզի լուրերն ալ կը հաստատեն որ, խակապէս ծրագիրը պատրաստ էր, արշաւանք մը սարքելու համար, բայց Մ. Քէմալ ընդդիմացեր է։

Կը նշանակէ թէ ծրագիրը յետաձգուած է, ոչ թէ բոլորովին մերժուած։

Մ. Քէմալ 1920ի արշաւանքին ալ հակառակած էր (Հայաստանի դէմ), ինչպէս կը պնդեն մինչեւ այսօր։ Բայց Ըամէթը եւ Գարապէքիր Քեազիմ փաշան կրցան պարտադրել իրենց կամքը եւ կատարուած իրողութեան առջեւ դնել բոլորը

Արդ, գիտենք որ «կատարուած իրողութիւնը» գերագոյն իմաստութիւնն է բոլոր տեսակի Թուրքերուն համար, սկիզբէն ի վեր։ Բայց մանաւանդ մեր ժամանակաշրջանին մէջ։ Ապրիլ Տամըրմէկն ալ ամէնէն անվիճելի փաստը՝ այդ քաղաքականութեան։

Ըսել կ'ուզենք թէ, Քէմալի մերժումը կամ ծրագրին յետաձգումը չպիտի քնացնէ մեզ։

Ամեներեւ սպառնալիք մը կը սաւառնի Սուրիոյ հայ գաղութի գլխուն։ Եթէ մաքսանենգութեան պատրուակը չբաւէ, կամ Ջենկիւրի խոհեմութիւնը չհամարէ դուրսէն զարնել, կրնայ հազարումէկ պատրուակներ ստեղծել, ներսէն հարուածելու համար մեզ։ Սուրիոյ հանրային կարծիքը չափազանց դիւրագգած է եւ մեծապէս կ'ազդուի Թուրք, Թրքաբարոյ կամ Թրքամէտ գործակալներու նենգ խաղերէն։ Կարմրախայտ աքլորներն ալ՝ առանձին։

Ահնպէս որ, մենք նորէն կը յիշեցնենք — տաղտկալի դառնալու գնով — անցեալ տարի գրուած հարցը։ Այս անգամ գլխագիր.

— «ՈՒՆԻ՞ՆՔ, ՎԵՐՋԱՊԷՍ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ, ՈՒՂԵԳԻԾ ՄԸ ԱՅՍ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

ՏՐԱՄԱԴԻ՞Ր ԵՆՔ ԸՄԲՌՆԵԼՈՒ ՎԱՂՈՒԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐԸ»։ (1931 Դեկտ 12)

Այս խնդիրը մաս կը կազմէ այն հարցին, զոր կ'արծարծենք երեք օրէ ի վեր. - ինքնապաշտպանութիւն եւ ինքնա՛լարութիւն գաղութներու բոլոր հոսանքներու գործակցութեամբ։

Մենք չունինք ոչ շռնդալից աւաջարկութիւններ, ոչ ալ ակադեմական ծրագիր։

Բոլորին ուշադրութեանը յանձնելով կացութեան պահանջները, եւ այս վերաւոր ճակատը, մենք մեր պարտականութիւնը կատարած ըլլալու գոհունակութիւնն ալ չունինք։

Մեզ մտատանջողը՝ հաւաքական, գործնական աշխատանքն է։ Որոշ քաղաքականութիւն մը, որ ապահովէ գաղութներու հաւաքական կամքը, ինքնապաշտպանութիւնը եւ տեղ-տեղ ալ՝ ֆիզիքական գոյութիւնը։

Ցուսա՞նք թէ պատասխան մը կը ստանանք այս անգամ... Շ.

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ հաղորդուած շաբաթական վիճակագրութիւնը՝ յունուար 11էն 16ի համար ցոյց կուտայ 21013ի յաւելում մը։ Անգործներու թիւը բարձրացած է 207649ի որոնց 40843ը կիներ։

Նոյն ժամանակամիջոցին, Փարիզի անգործներու թիւը բարձրացած է 60775էն 63636ի։ Իսկ Սէնի հաւաքոյթներուն մէջ 44077էն 49528ի։ Ամբողջ նահանգին մէջ ուրեմն 11498ի զարգացում։

Այս շաբթուան ընթացքին, Ֆրանսա մտած են 216, իրենց երկիրները մեկնած են 3952 օտար աշխատաւորներ։

Ռուսական պայմանները Եգիպտոսի մէջ

Խորհրդային իշխանութիւնները կը ջանան եգիպտական կառավարութեան վերցնել տալ ռուսական ապրանքներու վրայ դրուած մաքսատուրքի յաւելումները։

Միւս կողմէ, խորհրդային առեւտրական ներկայացուցիչները, հաւաքուած են եգիպտական կառավարութեան թէ Ռուսիա կը զարգացնէ բամպակի մշակումը։

Այս յայտարարութիւնը կը մեկնաբանուի իբրեւ Եգիպտոսի ուղղուած խորհուրդ մը, դիւրացնելու համար Ռուսիոյ հետ առեւտրական յարաբերութիւնները։

Ոչ-յարձակման դաշինքներ

Ռուսիոյ եւ Ֆինլանտայի միջեւ, հինգշաբթի օր կնքուած ոչ յարձակման դաշինքը կը բովանդակէ հետեւեալ տրամադրութիւնները։

Երկու կողմերը յանձն կ'առնեն զգուշանալ ամէն յարձակումէ կամ որեւէ գործողութենէ, որ կը վնասէ հողային ամբողջութեան եւ քաղաքական անկախութեան եւ չմտնել միւս կողմին հանդէպ որեւէ թշնամական դաշնագրութեան։ Եթէ մէկ կողմը յարձակման ենթարկուի երրորդի մը կողմէ, դաշնագիրը միւս կողմը չէզոք պիտի մնայ։ Եթէ մէկ կողմը յարձակի երրորդի մը վրայ, միւս կողմը կրնայ առանց ազդարարութեան խզել դաշինքը։

Դաշնագիր կողմերը յանձն կ'առնեն նաեւ իրենց միջեւ ծագած վէճերը լուծել հաշտարար եղանակով, որ պիտի ճշդուի յաւելուածական յատուկ պայմանագրութեամբ մը, դաշնագրին կցուած։

Դաշնագիրը կնքուած է երեք համար։

— Ռուս եւ ռումէն բանակցութիւնները Ռիկայի մէջ ընդհատուած են եւ Ժընեւի մէջ պիտի վերսկսին երկու կողմերու արտաքին նախարարներուն միջեւ։

Լատուիական շրջանակները կը կասկածին այս բանակցութեանց նպաստաւոր ելքին մասին։

Խռովութիւններ Գամպիայի մէջ

Գամպիայի Մէյտան կոչուած մեծ հրապարակին վրայ ուսանողները բուռն կերպով անարգանքի ենթարկեցին Հնդիկներու կողմէ։ Զինուորական խռովութիւն ի վեր առաջին անգամն էր որ այսքան մեծ անարգանքի կ'ենթարկուէին անգլիական ուժերը։

Ցոյցը կազմակերպուած էր Գամպիայի առեւտրականներու ընկերակցութեան կողմէ, նպատակ ունենալով պահանջել Կանտիի ազատ արձակումը եւ բացարիկ հրամանագրերու վերացումը։ Այս ցոյցը արգիլուած էր ոստիկանապետին կողմէ, սակայն ամբոխը հաւաքուած էր հակառակ արգելքին։ Հրապարակը բռնելով Հաւաքոյթի պահուն պարզուեցաւ հնդիկ խորհուրդին դրօշը։

Ոստիկանապետի մէջ, հարիւրաւոր անձեր, բոլորն ալ գլխաւոր, գրուեցան չուրի պառալով։ «Սպաննեցէք, կամ սպաննուեցէք մեր երկրին համար»։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ֆրանսական դանկէնը Խորհրդարանին առջեւ

Պ. Լաւալ վստահութիւն շահեցաւ

Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովին մէջ, երկու օրէ ի վեր վիճաբանութիւններն ու հարցապնդումները կը շարունակուէին ընդհ. քաղաքականութեան շուրջ։

Վարչապետը Պ. Լաւալ պատասխանելով՝ ուղղուած քննադատութիւններուն, առանց նոր յայտարարութիւններ ընելու, շեշտեց կառավարական նախորդ յայտարարութեան գլխաւոր կէտերը.—

Պրիանի գործը

Ընդհանուր հարցերուն անդրադառնալէ առաջ, Պ. Լաւալ, բուռն ծափերու մէջ, ծառագովեց նախկին արտաքին նախարարին Պ. Պրիանի կատարած գործը։ «Արիստիտ Պրիան ըսաւ, մեծ ցեղինակութիւն կը վայելէ արտասահմանի մէջ։ Ուզեց փուխացնել, կազմակերպել թրքոյ խաղաղութիւնը՝ դէմ պատերազմի, եւ հաստատ ձեւատիպով մը փորձեց պատերազմը սնուցել միջազգային համաձայնութեանց միջոց աւելի նեղ ցանցի մը մէջ։ Այսպէս, ան չահեցաւ խորհրդարաններու գնեթէ միաձայնութիւնը։ Խաղաղութեան այս քաղաքականութեան աշակերտը կը մնամ եւ պիտի ջանամ ըլլալ անոր լաւ գործաւորը»։

Հատուցումներ

Ամէն թիւրիմացութիւն փարատելու համար, Պ. Լաւալ նախ պէտքը տեսաւ դէպքերը յիշելու ժամանակագրական կարգով. Պրիւնինկի յայտարարութիւնները, Ֆրանսայի նիւթական նախարարին Պ. Ֆլանտէնի «անհրաժեշտ» բողոքը, եւ կրկին, գերման վարչապետին հաստատումը իր նախորդ յայտարարութեանց, որով կ'եզրակացնէ Պ. Լաւալ, — Գերմանիոյ կացութիւնը շատ յստակ է։ Երկար ատեն չպիտի կրնայ վճարումներու վերսկսիլ։ Ֆրանսա չի կրնար լքել իրաւունքները, զորս ստացած է հա դիւսաւոր կերպով ստորագրուած դաշնագրերով եւ որոնք կը ներկայացնեն մի միայն իր կրած վնասներուն մէկ մասը. Այս մասին արդէն, դիւանագիտական ճամբով, յաելի ըսել տուի երկրին բողոքը։

Ապկից զատ, դեռ մուտքուած չեն Պալի մասնագէտներու յանձնախումբին եզրակացութիւնները.

— Այդ եզրակացութիւնները կը շարունակէ Պ. Լաւալ, մեզ թոյլ կուտան դատապարտելու հատուցումներու վերջնական ջնջումը։ Ֆրանսական տագնապի ընթացքին, չպիտի մերժենք քննել նոր կարգադրութեան մը պայմանները ու եղանակները՝ մեր առնելիքներուն ու տալիքներուն համար։ Բայց չպիտի ընդունինք մեր առնելիքները ջնջել, եթէ մեր տալիքներն ալ այնքան չկճղուին եւ պահանջենք անպայմանադրական մարտակերտերու ... մէջ. վերջնական յանձնառութիւն մը ստանձնած է գերմանիա։ Միայն պայմանաժամի յետաձգման հարցին մասին կրնանք եւ պարտաւոր ենք վիճիլ։

Զինաթափութիւնը

— Ֆրանսա 10 տարիէ ի վեր ինքնաբերաբար նուազեցուցած է իր բանակին թիւը, իր միութիւնները եւ զինուորական ծառայութեան տեւողութիւնը եւ չպիտի գոհանայ իր օրինակը ներկայացնելով ուրիշ երկիրներու։ Այլ նաեւ. Ժընեւի Ժողովին պիտի ներկայէ դրական առաջարկներ, համոզուած ըլլալով որ, եթէ անմիջական եւ դրական փոխադարձ օժանդակութեան քաղաքական պայմանները իրականանան, միւսեալ հարցերը դիւրաւ կը լուծուին։

Պ. Լաւալ իր ճառը վերջացուց շեշտելով միութեան պէտքը։

ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ԴԷՄ ՆՈՐ ՈՃՐԱՓՈՐՁ ՄԸ

Ալաբեկով Պուքրէշէն արդէն վերադարձած է Պրիւքսէլ, ուր կը բնակի։ Չակառակ լրագրողներու պնդումներուն, առ այժմ չէ ուզած որ եւէ մանրամասնութիւն հաղորդել բոլշեւիկներու կազմակերպած վերջին առեւանգման մասին եւ յայտնած է նաեւ թէ երկուշաբթի իրիկուան պէտք է սպասել, նոր եւ ստոյգ յայտնութիւններու համար։

Ըսած է միայն թէ իր վերջին արկածին նկարագրութեան մէջ, թերթերը սուտն ու իրաւը շատ խառնած են եւ թէ «մոխրագոյն գլխարկով կինը», որուն խօսքը կ'ըլլայ, գոյութիւն չունի։

Բոլշեւիկեան գործակալները Պրիւքսէլի մէջ իսկ, նոր ոճրափորձ մը կատարած են Ալաբեկովի դէմ, որ ողջ առողջ ազատած է։ Սակայն այս վերջին փորձին մասին, որեւէ մանրամասնութիւն չի հաղորդուիր։

Գալով Ֆրանսայի Լըքրւքին որ խառնուած է այս գործին, ճարտարագէտ է, բայց յանձն առած էր Ռուսիայէն ազատելով Ֆրանսա բերել սալ հայուստ վրացիի մը կինն ու աղջիկը եւ այդ գործով ալ իբր թէ գացեր էր Պուքրէշ. Բայց ի՛նչ կերպով խառնուած է Աղաբեկովի առեւանգման կամ մահ ունեցա՞ծ է կուտեսովի գործին մէջ, տակաւին անյայտ կը մնայ։

Թուրքիա ձող կ'ուզէ Սուրիական սահմանին

Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է երկու ամիսէ ի վեր Թուրք թերթերու կողմէ սկսած պղտորի եւ աղտոտ պայքարը, ուղղուած Նոյեմբեր պետութեան եւ երբ ժողովուրդին դէմ։ Մաքսանենգութեան պատրուակին տակ ծածկուած Թուրք կառավարութեան յաւակնութիւնները յայտնի էին։ Ուսկի ի այս պայքարին մէջ կաւելացնէ պայքարը կը հետապնդէր նոր գետնային բաժին մը, քաղաքական խարդախ նպատակ մը։

Այժմ, ստոյգ աղբիւրէ մը կը տեղեկանանք որ այդ յարձակումները ծրագրուած են Թուրք գաղտնի կողմէ, Սուրիական սահմանին Թուրքիոյ կողմը պահանջուած ընդարձակ տարածութեան մը շուրջ եղած կիմալ ի նախօրեակին։ Ֆրանսական կառավարութիւնը ի նպաստ արժէք չտուաւ եւ պիտի չտայ այդ յիմարական պահանջներուն եւ ոչ Ալէքի կողմէն եւ ոչ ալ աւելի վերերէն Թուրքիոյ պիտի վիճի սաստ հաշիւներով պահանջուած հողամասերը։

Մամուլը աղբիւրէ մը կը տեղեկանանք նաեւ որ, Թուրք գաղտնի ծրագրած էր ծայրայեղ միջոցներու դիմել, «պարտադրելու» համար Ֆրանսային որ զիջանի՝ տայ իր պահանջածները, բայց Մ. Քէ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ՝ 4ը)

Գաղթականներու տագնապը Աթէնքի մէջ

«Նոր Օրէր»ի մէջ կը կարդանք. (19 յունուար).—

Խնամատարական նախարարութեան հրամանով, Հայաստան ներգաղթողներուն կողմէ ուրիշներու ծախուած հիւղակներու պարպումը կը շարունակուի։ Տասնեակ մը ընտանիքներ առժամապէս հաստատուած են ազգային մանկապարտէզին մէջ։

Կը տեղեկանանք թէ պիտի պարպուին նաեւ մնացեալ հիւղակները որոնց ընդհանուր թիւը 75ը կանցնի։

Ու՞ր պիտի գետեղուին գանէ առժամապէս, հանուող գաղթականները կամ ո՞վ պիտի զբաղի անոնց վիճակով։ Համայնավարները այնպիսի քաոս ստեղծեցին իրենց խելագար արարքներով, որ ազգային մարմինները կարծես ձեռնթափ եղանիմէջքի թաղականութիւնը ի վիճակի չէ ոչ իսկ իր անմիջական գործերը կարգի դնելու։ Ազգ. Գերագ. Վարչութիւնը գժուար թէ վերստին հրապարակ իջնէ, խնամատարութեան նախարար Պ. Եւաանիտիսի գայրացին յայտարարութիւններէն յետոյ։ Կաթողիկոսական է նաեւ Թարեգործական մասնաճիւղը, որուն առնելասնելի ու դանձապահը հրաժարեցան յայտնի պատճառներով։

Ժողովուրդը սակայն, պէտք ունի ղեկավար մարմնի մը, որ առաջնորդէ զինքը։ Ուրիշ առիթներով ալ ըսած ենք թէ ներգաղթի ցանկերուն մէջ արձանագրուածներէն դեռ շատ աւելի քան հազար հայութիւն կը մնայ Յունաստանի մէջ, որուն 1213 հազարը քաղաքացի դարձած եւ հաստատուած են։

Մարմին մը պէտք է այս բազմահազար գաղութին գործերը կարգի դնելու համար։

Միւս կողմէ, կարելի չէ երեսի վրայ թողուլ հիւղակներէն հանուած քանի մը տասնեակ ընտանիքներ։ Պէտք է նոր դիմումներ կատարել առ որ անկ է, անոնց համար տեղ մը ճարելու համար։ Պ. Եւաանիտիս խոստացած էր արդէն չքաւոր ընտանիքները վերստին գետեղել։

Կովկասի Յոյները

Պատերազմի տարիներուն Կովկաս ապաստանած Պոնտացի Յոյներ նոր դիմումներ կատարած են հելլէն կառավարութեան, խնդրելով որ արտօնութիւն տրուի իրենց Յունաստանաբնակելու եւ հաստատուելու։ Անոնք կ'ըսեն թէ ոչ մէկ բան չեն ուզեր կառավարութենէն, ոչ տուն, ոչ տեղ, ոչ ալ գործ։

Դիմողները կ'աւելցնեն թէ ծայրայեղ թշուառութեան մէջ կը գտնուին ու չեն կրնար ապրիլ Խ.Միութեան մէջ։

Պատկան մարմինները մերժած են արտօնութիւն տալ Ռուսիոյ յոյն գաղթականներուն։

Դուռանը թրիներ Պոլսոյ մէջ

Առաջին անգամ ըլլալով, ուրբաթ օր, Պոլսոյ մէկ մզկիթին մէջ գուրանը կարդացուեցաւ Թուրքերէն լեզուով։

Այս նորութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործած է Մուհամմէտի հաւատարիմ հետեւորդներուն վրայ եւ դայն կը նկատեն Մուսթաֆա Քէմալի մէկ նոր յառաջդիմութիւնը՝ արաբական աւանդութիւններէն Թուրքիան ազատելու ճամբուն վրայ։

Չեխական փոխառութիւն

Չեխօսլովաքիոյ կառավարութիւնը խորհրդարանին ներկայացուց օրինագիծ մը՝ մէկ միլիառ՝ քրաունի (600 միլիոն ֆրանք) փոխառութեան մը համար։ Այս օրինագիծը կը նկատառէ նաեւ փոխառութեան մը, որ պիտի կնքուի Ֆրանսայի հետ, 600 միլիոն ֆրանքով։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԽՕՍՔԸ ՏԱՆՔ ԹԻՒԵՐՈՒՆ

Անցեալները, փարիզեան վարկային մեծ հաստատութեան մը տնօրէնը, պատասխանելով հարցման մը, կը յայտնէր այն կարծիքը թէ տագնապի շրջագիծը հասած ըլլալով իր ամէնէն ցած կէտին, անխուսափելիկերպով վերելքը պիտի սկսի, համաձայն դարերու փորձառութեան եւ դասական տնտեսագիտութեան օրէնքին։

Յուսանք եւ մաղթենք որ այդպէս ըլլայ։

Սակայն, թիւերը առ այժմ չեն արդարացներ այդ լաւատեսութիւնը։

Ներկայ տագնապին յարաճուն սաստկութիւնը ցոյց տալու համար աւելի լաւ է դիմել թիւերու պերճախօսութեան, քան վերլուծումներու եւ խորհրդածութեան։

Այսօր տանք անգործութեան թուական պատկերը, ուրիշ անգամուան վերապահելով զանազան երկիրներու ներքին եւ արտաքին առեւտուրի բացերը։

Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին ամփոփած տեղեկութեանց համաձայն, վերջին ամիսներու ընթացքին, անգործութիւնը սաստկացած է աշխարհի ամէն կողմը։ Այս երեւոյթը կարելի է բացատրել անով որ ձմրան ամիսներուն առհասարակ գործը կը պակսի։

Անգլիա սակայն, բացառութիւն կը կազմէ. վերջին վիճակագրութիւնները այս երկրին մէջ ցոյց կուտան անգործներու նուազում մը. հոկտեմբեր 19էն մինչեւ 23 նոյեմբեր 1931.63 հազար անգործ նուազած էին. այդ թուականէն մինչեւ դեկտ. 15, նոր նուազում մըն ալ արձանագրուած է 42 հազար հոգիի։ Առոր փոխարէն 1930ի վերջէն 1931ի վերջը, զանազան երկիրներու մէջ անգործութեան յաւելումը կը ներկայացնէ հետեւեալ հարիւրային համեմատութիւնները.— Գերմանիա 34, Պելճիքա 128 լրիւ, 130 կէս անգործներ, Անգլիա 12, Իտալիա 62, Հոլանտա 92, Զուիցերիա 41, Աւստրիա 15, Աւստրալիա 34, Քանատա 80, Հունգարիա 28, Շուէտ 44, Չեխոսլովաքիա 48, Եաբոնիա 68, Լեհաստան 14, Եուկոսլաւիա 52, Ֆինլանտա 44, Ֆրանսա 666 առ հարիւր (123391 նոյեմբեր 1931ի վերջը փոխան 1930ի նոյեմբերի 8596ին) Իռլանտա 20, Լեթոնիա 125, Նորվեկիա 28 եւն.

Այս համեմատութիւնները վերածենք սակայն, թուանշաններու պարզ լեզուին։

1931 հոկտեմբերի վերջը հետեւեալ երկիրներկը ներկայացնէին անգործներու հետեւեալ պատկերները. — Հունգարիա 284 հազար, — Պելճիքա 176 հազար. — Հոլանտա 166,730. — Դանիա 36,100, — Նորվեկիա 32,431, — Շուէտ 44,261, — Եաբոնիա 634 անգործ մէկ միլիոն 200 հազար բնակչութեան վրայ, — Պուլկարիա վեց միլիոն բնակչութեան վրայ 29,884. — Ֆինլանտա 6766, — Լեթոնիա 2169, — Ռումանիա 41519.— Եուկօսլաւիա 6679, Տանցիկ ազատ քաղաքը 400 հազար բնակչութեան վրայ 21509 անգործ, իսկ 160 միլիոն բնակչութեամբ Խորհրդային Միութիւնը կը ներկայացնէ ո՛չ մէկ անգործ ունենալու հրաշքը…

1931 հոկտեմբերէն ասդին համաձայն շաբաթէ շաբաթ, կամ ամիսը երկու անգամ ամփոփուած վիճակագրութեան, Գերմանիա ունէր 4,840,000 անգործ, 63 միլիոն բնակչութեան վրայ։ Բայց վերջին վիճակագրութիւնը որ հրատարակուած է յունուար 13ին, կ'արձանագրէ վեց միլիոնի մօտ անգործ, ճիշդ 5,966 հազար, ուրեմն 3 հարիւր հազարի յաւելում յունուար 1էն ասդին. եւ մէկ միլիոն 125 հազարի յաւելում անցեալ հոկտեմբերէն ասդին։ Անգլիա եւ հիւսիսային Իռլանտա, հոկտեմբերի վերջին ունէին 2,648429։ Այս թիւն այսօր պակսելու վրայ է շնորհիւ Անգլիոյ ձեռք առած միջոցներուն։ Պէտք է սակայն ճշդում մը ընել։ Երկար պրպտումներէ եւ վիճաբանութիւններէ յետոյ, Անգլիա նպաստընկալ անգործներու ցանկէն դուրս ձգեց անոնք որ առանց իրաւունք ունենալու, անգործութեան նպաստ կը ստանային։ Նուազման մէջ կը մտնեն նաեւ այս կարգի անձեր։ Իռլանտա հոկտեմբերի վերջը ունէր 26137 անգործ, Աւստրիա 260 հազար, —Չեխոսլովաքիա 253հազար, - Լեհաստան 257 հազար, Իտալիա 799,744, դեկտեմբերի վերջը այս թիւը բարձրացած էր 928,321ի, որոնց 243116ը միայն անգործութեան նպաստ կը ստանային։

Իսկ Ֆրանսայի մէջ, հոկտեմբերի վերջը անգործներու թիւն էր 36654 Այս թիւը, արդէն վերջին անգամ հասած է 186,634ի, եւ շաբթէ շաբաթ կը բարձրանայ տասնեակներով։

Ամբողջ Եւրոպայի մէջ ուրեմն, 191 միլիոն բնակչութեան վրայ, ներկայիս պէտք է նուազագոյն հաշուել 9 միլիոն 923 հազար անգործ։

Գալով Եւրոպայէն դուրս ուրիշ երկիրներու, Ամերիկա կը համրէ 6 միլիոն 8 հարիւր հազար անգործ, Գանատա, Ճաբոն 400ական հազար, Աւստրալիա 118 հազար, Մեքսիքա 144 հազար, Պաղեստին 36 հազար, Նոր Զելանտա 50 հազար։ Կլոր հաշուով ուրեմն 710 միլիոն բնակչութեան մը վրայ 17ուկէս միլիոն անգործներու պատկառելի թիւ մը։

Գալով աշխարհի առեւտրական գործառնութեանց, Ժընեւի անտեսական յանձնախումբը, անցեալ շաբթու կը հաստատէր թէ բաղդատմամբ 1920ի, 1930էն ասդին նուազած են 15 առ հարիւր չափով, իսկ 1931ին 40 առ հարիւր։

Անգործներու այս հսկայ թիւը ինքնին արդէն ցոյց կուտայ համատարած տագնապին սաստկութիւնն ու թշուառութեան համեմատական ծանրութիւնը։

Սակայն այդ թիւը կը համապատասխանէ՞ իրականութեան։

Բացի մէկ քանի երկիրներէ — Գերմանիա եւ Անգլիա,—կանոնաւոր վիճակագրութիւն գրեթէ չկայ ուրիշ տեղ, եւ անգործներու վիճակագրումը, եթէ պատահականութեան չէ ձգուած բոլորովին, կը կատարուի սակայն թերի կերպով։

Ամերիկա, որ ամէնէն ուժեղ անգործ կը համրէ, չունի վիճակագրութեան համապատասխան կազմակերպութիւն եւ անգործներու ամենաւոր թիւը Ամերիկեան Աշխատանքի Դաշնակցութիւնն է որ ի վիճակի է հայթայթելու։

Մնացեալ երկիրները տարբեր պատկեր չէ որ կը ներկայացնեն։ Իսկ Ժընեւի Աշխատանքի Միջազգային Դիւանը, պաշտօնական յայտարարութիւններու, ենթադրութիւններու եւ աշխատաւորական կազմակերպութեանց տեղեկութիւններու հիման վրայ է որ պատրաստած է անգործութեան ընդհ. տախտակը։

Անգործներու յայտնուած թիւերը ուրեմն, ընդունուած են իւրաքանչիւր երկրի կողմէ ու չեն հերքուիր։ Ինչ որ կը նշանակէ պարզապէս թէ, նկատի առնելով բազմաթիւ երկիրներու մէջ, վիճակագրութեան պակասը, կամ թերութիւնները, անգործներու ընդհ. գումարին վրայ, անխուսափելի է կարեւոր յաւելում մը. ի՛նչ չափով, չի գիտցուիր։ Այսպէս, Ռումանիոյ համար, տարւոյն սկիզբը կ'արձանագրուէր 30 հազար անգործ, համաձայն Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ տրուած տեղեկութիւններու։ Բայց բանուորական կազմակերպութիւններու կողմէ կատարուած քննութիւն մը երեւան կը հանէր 100000 անգործ Ռումանիոյ մէջ։

Նոյնպէս Քանատայի համար, որ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին մէջ կ'արձանագրէ 300 հազար գործազուրկ։ Բայց երկրին մէջ կատարուած քննութիւն մը այս թիւը կը բարձրացնէ վեց հարիւր հազարի։

Պարագան տարբեր չէ Ֆրանսայի համար, ուր անգործները կ'արձանագրուին երբ նպաստընկալ են. այդ վիճակագրութիւնն է որ շաբթէ շաբաթ կը ներկայացուի։ Անգործներու վիճակագրութիւն մը չէ ուրեմն, այլ նպաստընկալներու։ Մինչ շաբաթականաթերթերը ծանուցանէր հազար անգործ, Աշխատանքի ընդհ. Դաշնակցութիւնը եւ ընկերվարական կուսակցութիւնը անգործներու թիւը կը գնահատէին նուազագոյն 600 հազար, մէկուկէս միլիոն կէս-անգործներով։

Տարբերութիւնը այնքան մեծ է, որ կարելի չէ մոռնել նախնական միջին եզր փնտռելու մասին։

Այս բոլորէն պէտք է եզրակացնել թէ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին վիճակագրութեան մէջ մտնող թիւերը պէտք է ընդունիլ իւրաքանչիւր երկրի համար իբր նուազագոյն։

Մ. Ի.

ՄԵՆՔ

Երիտասարդ մը միշտ գոհունակութեամբ կը թուականէ այն տարիքը, ուր այլեւս կը զգայ ամէն անհրաժեշտութեան տակ գոյութիւն ունենալ։ Կը զգայ ամէն քայլափոխի պզտիկնալը. — Երա՞կ կայ։ Բայց եթէ երբեք կ'ուզէ միշտ տղու մնալ, պէտք է զգուշանայ հիմնական փառասէր մը։ Ուրիշ այնքան շատ գիրք կը մղէ անգործութեան, որքան համակերպելի երկարատեւ լռութիւնը։ «Ի՞նչ ընեմ, ժողով արտաքսելն ամէնքան կը սպառեմ»։ Թոյնը սա է։ Վրան կարմիր étiquette փակցուցէք։

Պէտք չէ գայթակղիլ, որովհետեւ ամէն հայերէն թերթի մէջ գրականութեան մասին խօսող կայ։ Գրականութեան մասին փչող կայ։ Հաշող կայ։ Շարադրել գիտցողը գիրք վերլուծելու կ'ելլէ. երիտասարդներուն խորհուրդ տալու, խրատ տալու կ'ելլէ. եւ նոյնիսկ կը ջանայ եւրոպական գրականութիւնը հասկցնել, այսինքն լուսաբանել։ Բիթը գոցէ եւ անցիր։ Այս արձակէջները կ'ուզեն խորիմաց եւ խորաթափանց միտք ունենալ։ Գոնէ տպաւորութիւնը տալ։ Եւ որովհետեւ անկարող են ճշմարտել իմաստասիրութեան, հոգեբանութեան, արուեստաբանութեան, առողջապահութեան եւ այլ հասակէ վեր բաներու վրայ, կը բանաբանեն հայկական գրականութիւնը։ Գիտեն թէ հիւանդութիւն չպիտի առնեն. Թշուառականնե՛րը։ Ի՛նչ փոյթ, խելացի տղաքը խելացի հայրերէն չեն ծնիր միշտ։ Նախընտրելի է որ աղմուկ ելլէ քան թէ ուրիշ քար լռութիւն։ Լռութիւնը փորձանքներուն, պատուհասներուն ամէնէն մեծն է։ «Սուրբերը երբեք չպատասխանեցին» կ'ըսէ Փասքալ զգեստաւորել։

Բայց այս ժխորին մէջ երբեմն կը բարձրանան ձայներ՝ որոնց առջեւ կարելի չէ եւ պէտք չէ լռել։ Այդ ձայներէն գլխաւորն է սա հարցումը՝ ննջուած երիտասարդ գրողներու երեսին.

— «Ի՞նչ է ձեր գիրքը. ո՞րն է ձեր ստորագրին հանգանակը. գրական եւ մտաւորական գետնի վրայ ի՞նչ նորութիւն բերիք. ի՞նչ բանով կը ժողնիք «նոր» կոչել զուք ձեզ։»

Խմբերի եւ Անտոր անգամ մը սա հարցումներէն մէկը կը բարձրանայ աշխարհի մէկ չըլլալիք անկիւնէն, ուր հայ վարժապետ մը տակաւին չէ կորսնցուցած «վարկէ»ի իր սովորութիւնը։ Շատ անգամ ծանօթ տարէց գրագէտներ ալ կ'ըսեն նոյն բանը։ Դեռ քանի մը ամիս առաջ է որ Զապէլ Եսայեան խօսքը զարթեցնող երիտասարդներուն ուղղելով կը գրէր.

— «Բայց անհերքելի բան է որ նոր ներուն մը՝ հիներու դէմ պայքարած առեն՝ աւելի յառաջացած պլատֆորմ չունեցայ… և աղէ իր ապրելու իրաւունքը ապահովել գիտուած միմիայն ծննդեան թուականներով։»

Կարճ խօսք, կը պահանջեն որ յառաջապահ ըլլանք։ Երկրորդ բացատրենք եւ հաստատենք թէ ի՛նչով նոր ենք, յառաջապահ։

Կրա՞կ կայ։ Ուշքի՛։

Բացատրենք եւ հասկցէք զուք, սիրելիներ կամ խղճալիներ, տարէցներ կամ գռոսմաններ, ծախօներ կամ թաթովխօսներ, լսեցէ՛ք։

Մենք յառաջապահ չենք, այլ պահ ենք, այսինքն պահապան ենք։

Ձեր ձեռքերը վեր առէք եւ պարզեցէք այս բերկրառիթ լուրին համար։ Մեր ուսերը խանձելու սովորած համբուրեցէք մեզ, որովհետեւ վախ կայ որ վաղը պակսին պահապանները։ Այն կրակը, զոր ձեզմէ առինք եւ կը տանինք գրած սիրուն մը մէջ, որ կը կոչուի «Մ՛ի մեծաւանդ», կը վառեծէ՞ք. վառարանին կը կարծէ՞ք թէ գիրքեր պիտի փոխանցենք մեր զաւակներուն։ Լսեցէ՛ք։

Եւ արդ՝ յառաջապահ ենք։

Յառաջապահ է այն տղան, որ դեռ կը գրէ։

Յառաջապահ է այն տղան, որ յաւետութեան այս անտարակոյս վիճին մէջ, իր անանուն կեանքին մէջ, դեռ կը գրէ, դեռ կ'երգէ գեղեցիկը, հայկականը, մարդկայինը։

Յառաջապահ է ա՛ն որ իր առօրեայ անտանելի տաժանքէն վերջ, կը հակէ գլուխը եւ չանէ հուսայ մեր հրաշագեղ թերթաշարքերէն։

Յառաջապահ է ա՛ն որ ակռաները սեղմած, դառնութիւնը կուլ տալով դեռ կը քալէ, պահելով իր անկախութիւնը, ձգելով հեռու պաշտօնական ասպետները, այսինքն կուսակցութիւնները։

Յառաջապահ է ա՛ն, որ անզամ չունի, հրատարակիչ չունի, շատ քիչ ընթերցող եւ աւելի քիչ հասկցող ունի ու կը քալէ։ Մինչդեռ դուք նուազ մեծ փորձանքներու ալեկոծ օրը ու կոծ կ'արձակէիք, երկինք զեւրին բրաբ կ'անցընէիք, ան արիւնաթաթախ ու մաշ կը քալէ։

Կարծէք իրեն եւ իր ընկերներուն համար ըսեր է Mallarmé.— Toujours avec l'espoir de rencontrer la mer, ils voyageaient sans pain, sans bâtons et sans urnes, mordant au citron d'or de l'idéal amer.

Ո՛, գիտե՛մ, գիտեմ ձեր պատասխանը։ Պիտի ըսէք ինծ — «Շահան Շահնուր, sentimentalisme մի՛ ընէր։ Հեղինակ մը դէշ պայմաններու մէջ ապրած ըլլալուն համար՝ մենք պարտաւոր չենք իր գործը լաւ գտնելու։ Մանաւանդ որ ճշմարիտ գրագէտ մը ամբողջին վրայ անմիջական եւ օգտակար ազդեցութիւն մը գործելու, ազգային գրականութիւնը ճախանցնելու դիտաւորութեամբ չէ որ կ'արտադրէ։ Այլ կը գրէ, որովհետեւ c'est plus fort que lui։ Երեսս քու տարեկիցներդ կոչել արի, քաջ, հերոս, բայց ո՛չ յառաջապահ։ Այնպէս չէ՞, Շահան Շահնուր»։

Ո՛չ, այնպէս չէ։ Կը կրկնեմ սեներկիզ — Համբարձումը յառաջապահ է, քանի որ դուք վերջապահ չէք։

Չկարծէք թէ բառերու հետ կը խաղամ։ Հեռո՛ւ, հեռո՛ւ ինձմէ այդ սրբապղծութիւնը։ Ի՛նչ է վերջապահ մը։ Վերջապահ մը զինուոր մըն է որ յառաջացող խումբի մը ետեւէն կը քալէ. ետեւէն եկող թշնամիին դէմ կը դնէ ի. այդպէսով ալ միայն պաշտպանուած կ'ըլլայ ինքզինքը, այլ նաեւ յառաջապահները։

Արդ՝ դուք վերջապահ չէք, քանի որ 1. չէք քալեր այլեւս. 2. եւ, ետեւէն եկող թշնամիներէն չէք գներ. 3. չէք պաշտպաներ մեզ՝ երբոր մենք ձեզ կը կը պաշտպանենք։

Մենք ձեզ կը պաշտպանենք, քանի որ կը կրենք միշտ առկայծ կանթեղը, մինչ դուք չէք պաշտպաներ մեզ ետեւէն եկող թշնամիին դէմ որ է ձեր անցեալը։ Կը գանիք կը չորնայ, մի՛ ուրանաք։ Դուք ալ պատասխանատուութիւն մը ունիք հայկական քայքայումին (decâce) մէջ։ Սխալներ գործեցիք։ Եւ հիմա կ'ուզէք մեզի փոխանցել ձեր սխալները, այսինքն անհաղթատութիւնը, կուսակցական ոճրային եւ գձձոր վէճերը, լրագրութիւնը (ուրիշ բան…) … ռամկավարութիւնը, անպատասխանատուութիւնը, բառախաղը, սիրունը, ինչ ալ որ եւն։

Եւ չէք քալեր։ Ո՞րն է տարէց գրագէտի մը քալուածքը։ Պիտի արտադրէ խօսքով կամ գործով։ Շատ քիչեր, ո՛չ շատ քիչեր միայն կը գրեն այժմ։ Անոնք անգամ մը։ Եւ արդիւնքը սոսկոյն կրկնութիւն է, անարիւն կրկնութիւն, յամառութիւն։ Զարմեր խօսիլ այդ մասին եւ աւելորդ է գիրենք մեղադրել։ Հապա՞ գործով կատարուած օգտակարութիւնը։ Ո՞ւր է այդ վառեակը։ Ամէն անգամ որ իրենցմէ մէկուն դէմ ելած եմ rue de l'Ancienne Comédie, ըսած եմ։

— Վարպետ, «80ական թուականի», չէ՞ք կարծեր որ մեր այս օրերուն համար հայերէն գիրը, պարբերականը, մէկ խօսքով գրականութիւնը կրնայ դեր մը կատարել։ Ձեզ ըսեր թէ արմատական, հիմնական գեր մը, բայց գանէ…

— Ո՛հ ինչ կ'ըսէք, արմատական, հիմնական գեր մը կրնայ կատարել։ Ամբողջ այլասերումը, հրեշաւոր նահանջը ... եւ յետոյ մեր ծուռ մտայնութեան, մեր խաթարուած հոգիներուն համար… ո՛հ, ի՛նչ կ'ըսէք…

— Ըսածս պարզ է։ Գիտեմ թէ դուք երկար ատենէ իվեր քաշուած էք հրապարակէն. չէք արտադրեր այժմ. բայց վստահ եմ որ խոր սէր ունիք միշտ դէպի գեղեցիկ գաղափարներ եւ կ'ուզէք նիւթապէս, դրամապէս…

— Օ, գեղեցի՛կ, գեղեցի՛կ, գեղեցի՛կ դաղափարները…

Եւ բան մը չըներ անհասանալ։ Եւ կրնա՛յ ընել անհասանալ։ Անուն տալու պէտք չկայ. գիտենք թէ ովքեր են։ Կամ աւելի ճիշդը՝ առա՛մ իրենց անունը — անոնք կը կոչուին Հայադղները։

Արդ՝ Համբարձումը յառաջապահ է. քանի որ մինակ է, քանի որ վերջապահ չկայ։ Շատ՛ խօ

«Հեռացի՛ր», պիտի ըսէք ինծի. դու գինուորներէ։ Պատկեր մը շատ քիչ անգամ բացատրելի է ճիշդ ու ճիշդ կը նմանի. ամէն ինչ կարենալ բացատրելու համար։ Աւելի պարզ խօսինք։

«Մենք տարէց գրագէտներ ենք եւ դուք երիտասարդներ։ Մենք երէկ պլատֆորմ մը ունէինք, եւ այսօր ալ ունինք զայն ու կը պաշտպանենք։ Բարեփոխելով կամ ոչ։ Արդ, կ'ուզենք գիտնալ թէ ո՞րն է ձեր պլատֆորմը եւ ինչո՞վ կը տարբերի մերինէն, ինչո՞վ նոր էք»։

(Ի) ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԳՈՀԱՐՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՐՈՒԵՍՏԷՆ

ԱՖՂԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գ.

Աֆղան ցեղերու զուարթ պայքարը ծօնկօլ-թաթարական բարբարոսներու դէմ խորունկ հետքեր ձգեց իրենց գրական արուեստին վրայ։

ԺԶ. դարու կէսին ծօնկօլներու արիւնոտ լուծին դէմ կը սկսի շարժում մը որուն գլխավորն է Պայազիտ, Էնսարի աշիրէթէն։ Պայազիտ, մեծ գիտուն մը եւ արուեստագէտ մը, հիմը կը դնէ նոր եւ գաղտնի կրօնքի մը «Ռօշանիի» անունով. ան շուրջը կը հաւաքէ աֆղան աշիրէթները եւ կը յարձակի ծօնկօլներուն վրայ։

Պայազիտ Էնսարի թողած է Ռօշանի կրօնքին հիմնական վարդապետութիւն, նուիրուած առատ հատուածներ եւ բանաստեղծութեանց ծիլան մը։

Միրզա Խան Էնսարի, շարունակելէ ետք նախորդին գործը, կը դառնայ Ռօշանի հաւատալիքներուն։ Իր բանաստեղծութեանց մէկ մասը ներշնչուած է Ռօշանի կրօնքէն, բայց շատ աւելի արժէքաւոր է իր մշակած Սուֆի գրականութիւնը, [...] զօղուած է հետեւեալը, որուն մէջ կ'երեւայ «Իւձէթ» կեղծանունով։

Բանաստեղծը կը նկարագրէ իր հոգիին աստիճանական անջատումը, վերելքը, վերջնական միացումը անեզրական Մեծ Հոգիին հետ Սուֆիներու վարդապետութեան պատկերացումն է այս կտորը, որուն մէջ իրենց զաւանանքը քօղարկուած է [...]աբանական իմաստ ունեցող «գինի»ով, «աղջիկներ»ով, «գլխակ»ներով, «սէրերով» «միացման անհղանքներով» եւլն.։

Երէկ, կէս գիտակից, անցայ գինեվաճառներու թաղէն,
ի խնդիր անծանօթ գինեվաճառի մը աղջկան։

Գունիկին խորը, կոյս մը գեղադէմ կը յայտէ առջեւէս
ինչպէս կռապաշտ, գիսակները ցրիւ, կ'ըսեմ գօտի ծիսական։

Ըսի՝ «Ո՛վ կոյս, լուսինը ամօթահար շիկնեցնող յոնքերով,
ի՞նչ թաղ է այս, ո՞ւր է տունը ուր կը ծանգչիս»։

«Նստէ՛», ըսաւ, ճաւատքդ գետին, անճաւատի գօտին վրիցուր ուսերէդ,
Քարկոծէ բաժակը սրբութեան եւ յագեցիր բաժակէն գինեզուրդ։

«Ցետոյ մօտեցիր, ականջդ ի վար բառ մը մեղմիւ ծառուրդեմ,
Քանզի Ցամբադ պիտի կրնաս ճամբել, եթէ լսես խօսքիրուս։

Սիրտս գերուած առյաւէտ, յափշտակուած գացի լրին հետ,
Մինչեւ հասայ հոն, ուր ճաւատք-կրօնք լքեցին զիս։

Հեռուէն տեսայ խումբ մը մտամոլոր, խելայեղ,
Մօտեցան, ամբողջովին յիմարացած եւ խանդոտ սիրոյ նեկտարով։

Առանց սրինգ, ծնծղայ-ծափի, անո՛ւշ ճամակ երգ ու ծիծաղ [...]
Առանց գինի, բաժակ-շիշի, անվերջ գինի կը խմէին։

Երբ խնդմազայման թելը փախաւ ձեռքէս,
Ուզեցի միակ ճարցում մը ուղղել, ըսաւ՝ «Լռութի՛ւն…»

«Հոս փոզոցին տաճարը չէ որ անարգել ուզես մտնել,
Մզկիթ մը չէ աս, ուր մուտք գործես աղմուկով եւ տգիտօրէն։

«Փրախճավայրն է աս անծանօթներուն, կոչնականները՝ գինով,
Ժամանակին արշալոյսէն մինչեւ օրը դատաստանին ծիացումով փշտակուած։

«Լքէ՛ ուրեմն Թգն ւոր ամընդ, քայլերդ ուղղէ գինետուն.
Որբակեցցի սխմիւ նետէ ծափը սնաւակի վերարկուներ։

Այդպէս ըրի։ Եթէ կ'ուզես խմեցիր ճետ նոյն ճիմայքը վայլելու
Իրեն նման ծախէ ճանուերնեալ՝ ու այս աշխարհի գինի մէկ կաթ[...]

Աֆղան-ծօնկօլ պայքարին արիւնոտ գրուագներուն վրիւ կը փայլի [...] դէմք մը՝ Խուշհալ Խան, Խաթթաղ աշիրէթին, ցեղապետը, ծնած 16[...] Ամբողջ կեանքը մինչեւ խոր ծերութիւն, անիկա հիւծեցին ձեռքովը շարժեց հայր[...] լիօրէն ինքնաշէն զէնը եւ անպարտելի սուրը։ Խուշհալ Խան Խաթթաքի կեանք[...] կարելի է կարդալ իբրեւ ապրուած հէքեաթ, մինչեւ այն օրը երբ աֆղան ան[...] տելի առիւծը տարիքէն յաղթահարուած իր սուրը կը յանձնէ յաջորդներուն. [...] կելով զէնքը թաղել անկիւն մը ուր ծօնկօլ ձիերու սմբակներու փոշին իր գերեզ[...]նին վրայ չի հասնիր։

Ապստամբ ծոր է նաեւ Խուշհալ Խանի բանաստեղծական արուեստը. [...] Սուֆի-պարսկական ազդեցութիւնէն իսպառ ազատ, անիկա կ'երգէ իր մղած կռիւ[...] աֆղան աշիրէթներու եւ դրացի ցեղերու կեանքը եւ սովորութիւնները, իր [...]րենի լեռները, անոնց կարօտը եւ հրաշ գոյները լեռնցի աղջիկներուն. կ'արհամ[...] ծօպիթ-ծօլղաններու բանակցանքը եւ կ'երգէ անկաշկանդ, աֆղան գրականութ[...] հարազատնելով ամէնէն բիրապաշտ եւ գունագեղ երգերով։

Հնդկաստանէն իր հայրենի զաւառան կ'ուղղէ սա տողերը, այնքան նման կարօտի եւ հայրենասիրութեան երգերուն՝

Քաղցրիկ ո՜վ հիւս առաւօտ, թէ այրացար ոյ վերուէն
կամ Սէրոյէն թէ անցնիս դէպի ափունքը Սինտի

Բարեւիս ճետ իմ սէրս կրկնէ անոնց եւ նորէն
Երգէ երբեք լեռներուս սիրածուրաւ կարօտիս։

Ապէ-Սինտի գոռ ձայնին խառնէ երգիդ շեշտն ուժգին
Բայց շատ մեղմիւ Հէնտաշէյի ականջն ի վար մրմնջէ.

«Խմեմ թերեւս մէյ մըն ալ քու ջուրերէդ զով զուլալ
Երբ ձեռանամ ափերէն Գանգէսին ու Նէմնէյին»։

Խուշհալ Խան Խաթթաղ իր կռիւներու ընթացքին ատեն մը կը մնայ Աֆր[...] աշիրէթին մէջ։ Արդէն տարիքը առած է բայց չէ պարտուած ոչ իր բազուկը [...] նալեսին դէմ, ոչ իր քնարին աւիշը գեղեցիկին առջեւ, ինչպէս կը տեսնուի տողերէն, նուիրուած Աֆրիտի աղջիկներուն՝

Խոշոր աչքեր, երկար թարթիչ, յօնքեր աղեղ,
Մեղր շրթունք, այտերնին վարդ, լուսնկայ դէմք։

Փոքրիկ բերան, վարդի կոկոն ու ատամներ մարգարտաշար։
Եթեղ գլուխ, սաթի սեւ գոյն գանգուրներու մէջը թաղուած։

Ծարմինն իրենց կակուղ, սաճուն, ծուփ մը պէս ողորկ, փայլուն։
Մանր ոտքեր, կլոր կրունկ, ալ լքեր գիրուկ։

Կուծքերնին յաղն, ճարուստ, ցցուն, բարակ մէջքեր,
Ուղիղ կեցուածք, կ'ըսես «էլիֆ» նուրբ, սլացիկ։

Լեռներն եղան ինծ սաճմանուած, իբրեւ բաղէ որսաճալած,
Քանի գիրուկ, ճամեղ կաքաւ ծիրաններուս մէջը ինկաւ։

Երիտասարդ անփորձ բազէն կը ճալածէ իր որսն անդուլ,
Բայց ի՞նչ շիտակ եւ անշեղ է նետ սլացքը ծեր բազէին։

… — Ցիրոյ գործերն, ով Խուշճալ, կրակին պէս բոց ունին
Բոցը ծանկէ, բայց ծուխը պիտի մասնէ քեզ կկին։

ԼԵՒՈՆ ՄԵ[...]

ՄԻՋՔԵՐ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀՐԷԱՆԵՐԸ ԿԸ ԿՈՐՍՈՒԻՆ

[illegible] — D'r Untergang das Juden- [illegible]

[illegible]

Լեւոն Տէօպիկ

[illegible]

ԹՈՒՐՔԻԱ

Լէհաստանը օգնութեան կը հասնի

„ՍԱՄՈՒԷԼ ԷՖԷՆՏԻ„Ի ԽՐԱՏՆԵՐԸ

ԽՄԲ. Նախկին Ռուսական Սամուէլ Թումաեան, որ Հմ. Արամեանցի հետ արտաւորուած եւ զինադադարին օծիքը հագին աքսուած էր, գրքոյկ մը գրած է վերջերս, «Հայ ցեղափոխութիւնը պատմական տեսակէտ».

«Վագըն» յանուար 17ի թիւին մէջ խօսելով այս հրատարակութեան վրայ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ իր խմբագրականին սիւնակներուն մէջ —

— Հայ մտաւորականներէն Սամուէլ էֆ. Թումաեան հայերէն գրքոյկ մը հրատարակած է: Այս գրքոյկ [illegible]

[illegible]

Նուպար Փաշայի յուշերը

«ԹՈՒՐՔ ՄԱՅՐԵՐ ՈՂՋ ՈՂՋ ԹԱՂՈՒԵՑԱՆ»

«ԹՇՈՒԱՌ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ԱՐԻՒՆԱՔԱՄ ՄԵՌԱՆ»

Փոլսոյ «Ջիւմհուրիյէթ» կիսաշաբաթաթերթը, իր երկրորդ թիւին մէջ սկսած է հրատարակել թերթօն մը «Դաշնակները եւ աշխարհակալութիւնը» վերնագրով, որուն գլխաւոր մասերը կուտանք ստորեւ.

«Արեւմուտքը, Վէրսայլի գի[illegible] սեղաններուն վրայ, իր [illegible] [illegible]

[illegible]

Թերթը այս ուղղութեամբ իր խորհրդածութիւնները շարունակելէ յետոյ կ'ըսէ թէ ֆրանսական բանակները միայն այս նպատակով մեծ պատերազմին մասնակցեցան:

— Ուրիշն իր սկզբունքները [illegible]

[illegible]

Գլիպտոթեքն մը կը ցուժէ

Գիտնական տագնապը խստօրէն կը ճնշէ նաեւ Վիէննայի գեղարուեստական կեանքը: Գերմանական օփերային երկու գլխաւոր լոյսերը Ֆռանս Շէմէթ եւ Մէնոռ Հէռ Աֆուէթ Փիգգաֆէռ, ազդարարութիւն ստացան տնօրէն Քլէմանս Քռաուսէն թէ իրենց պաշտօնները դադրած պիտի ըլլան, քանի որ կը մերժեն ընդունիլ հատուցումներու եւ վճարումներու զեղչը, զոր կը պարտադրէր տնտեսական օրէնքը:

Աֆիլէտ Փիգգաֆէռ, որ ծնած է Հօպոքէնի մէջ՝ Անգլիացի ծնողքէ, իր բոլոր կեանքը տուած է Վիէննա, եւ գրեթէ 20 տարի անդամ եղած է պետական օփերային, ի վարձատրութիւն այսչափ դիւրատար թէնօռ իր կատարած ծառայութիւններուն: Հրամէժեշտի ներկայացում մը յուզեր ունենայ եւ ոչ ալ կ'ուզէ ձեռնալ Վիէննայէն:

Ֆռանս Շէմէթ արդէն հրաւիրուած է Փարիզ, Զուիցերիա, Նիւ Եորք եւ Գիւթիքա:

Օփերային մէկ ուրիշ գլխաւոր անդամը, Հէռ Ռոսէ, ընդունած 1 «Խնայողական պաշտօն» մը, իւրաքանչիւր եղանակի համար հօթանասունէն երեսունի զեղչելով իր բեմ բարձրանալը: Օփերայի նուագախումբին ձեռայուն անդամներուն թիւը 120էն 112ի զեղչուեցան: Փրօֆէսօր Քլայն, որ քառասուն երկու տարիէ ի վեր Կայսրէթոփ տնօրէնն էր, հանգստեան կոչուեցաւ:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՈՍԿՈՐՆԵՐԸ

Ֆրանսական կառավարութիւնը երկար ատենէ ի վեր բանակցութեան մէջ էր Թուրք կառավարութեան հետ, Կիլիկիոյ դէպքերուն ընթացքին մեռնող Ֆրանսական զինուորներու ոսկորները Սուրիա փոխադրելու համար:

Թուրք կառավարութիւնը վերջապէս բարեհաճած է համաձայնիլ եւ արդէն սկսած է փոխադրութիւնը նահատակ զինուորներու ոսկորներուն, որոնք պիտի ամփոփուին սուրիական սահմաններուն մէջ:

[illegible]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԵՐԲ ՎՐԷԺԸ ՉԻ ՅԱԳԵՆԱՐ

ՎԷՊ 1915 - 1918Ի ԿԵԱՆՔԷՆ

(Հաստատուած մը)

[illegible]

— Ո՞վ ես դուն...

[illegible]

ՄԿՐՏԻՉ ՍԻՐԵՑԱՆ

(Շար.)

մալ արգիլած է այդ միջոցները, նկատի ունենալով նման անխոհեմ ընթացքի մը տխուր հետեւանքը: («Ազդակ»)

Իսկ «Յառաջ»ը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ.—

Լաւատեղեակ ու հեղինակաւոր աղբիւրէ կըտեղեկանանք թէ Թրքօ-սուրիական սահմանագլուխին վրայ կատարուած մաքսանենգութիւնները պատրուակ բռնելով՝ Թուրքիոյ նախարարական խորհուրդը կը մտածէ 15 քիլոմեթր խորութեամբ սահմանային հող մը պարպել՝ մաքսանենգութեանց բոյն եղող եւ ի հարկին քրդական գաղթականներուն կատարուած խուզարկութեան ատեն Մահմէտական Սուրիացիներուն։ Այս ուղղութեամբ առաջ փաստ մը ունի Ճլուն նոյն թերթը...

Լաւալի եւ Մաքտոնըլտի տեսակցութիւնը

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լաւալ հրաւէր ուղղած է Անգլիոյ վարչապետին փարիզ գալու, խորհրդակցելու համար հատուցումներու հարցին մասին:

Պ. Մաքտոնըլտ չկրնալով անձամբ պատասխանել հրաւէրին, փարիզի անգլիական դեսպանին միջոցով առաջարկած է Պ. Լաւալին որ նոյն նպատակով Լոնտոն երթայ:

Պ. Լաւալ ընդունած է հրաւէրը, սակայն տեսակցութեան թուականին եւ վայրին մասին, դեռ որեւէ որոշում չէ տրուած:

Սպանիոյ խռովութիւնները

Պարշելոնայի վրայ դրկուած զօրախումբերը արդէն գրաւած են ամբողջ ըմբոստացած շրջանը: Բոլոր քաղաքներն ու գիւղերը որոնք ցարդ ըմբոստներու իշխանութեան տակ կը գտնուէին բանակին ձեռքն անցան առանց կռուի կամ բռնութեան, որ եւ է ընդդիմութեան հանդիպած չըլլալով:

Սալէն քաղաքին մէջ. փողոցները պատնէշներով պաշտպանուած էին. սակայն զօրախումբերը առանց դժուարութեան անցան:

Մէկ քանի վայրերու մէջ սակայն, ըմբոստները խռովութեանց տեղի տուին: Ցեղ մը փորձեցին յարձակիլ ելեկտրական գործարանի մը վրայ, բայց ետ մղուեցան: Պարտոնայի մէջ եկեղեցի մը կրակի տրուեցաւ:

Կրըճատայի մէջ խումբ մը գործաւորներ գրաւեցին կեդրոնական բանտը եւ ձեռնարկեցին զայն քանդելու, յետոյ կրակի տուին:

Թուրք-պարսիկ յարաբերութիւնները

Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Թէվֆիք Րիւշտի ունկնդրութեան ընդունեց Թէհրանի թերթերուն աշխատակիցները եւ հաւաստեց թէ ներկայիս Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ կատարուող բանակցութիւնները պիտի լրանան նախ քան իր մեկնումը կատարեալ համաձայնութեամբ, եւ առ այս բոլոր հարցերու, մանաւանդ սահմանի մասին վերաբերեալ հարցին կարգադրութեամբ:

Անգլիական դահլիճը պառակտուա՞ծ է

Անգլիոյ կառավարութեան անդամները, որոնք նոյն օրը երկրորդ անգամ ժողովի նստեր էին երրորդ գումարումին մէջ ալ ունեցան երկպառակութիւններ [illegible] մասնաւոր ծրագիրը, որ պիտի ենթարկուի [illegible] կարծիքներու [illegible] տարակարծութիւններ, որոնք երեւան եկած էին առաջին ժողովին մէջ. [illegible] կը հաղորդէ թէ դահլիճը [illegible] մէջ կը գտնուի միաձայն եւ բացարձակ ամբողջութեան մը գալու [illegible] մասին:

Զեկոյցը կ'աւելցնէ նաեւ թէ, միջազգային ծանր հարցերու համար [illegible] միութիւնը պահպանելու համար, նախարարաց խորհուրդը որոշած է իր անհամաձայն անդամներուն տալ խօսքի եւ քուէի ազատութիւն:

Ընդդիմադիրները արդէն սկսած են օգտուիլ այս կացութենէն եւ ազատական անդամներու պետը կը յայտնէ թէ քաղաքականութեան նախանձախնդրական նկարագիրը: Իսկ կառավարութեան կուսակիցները կը ջանան արդարացնել տրուած որոշումը, ցոյց տալով ազգային միութեան պէտքը եւ արտաքին կացութեան ծանրութիւնը:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

1.—	ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ Դրատուն	51, Rue Monsieur-le-Prince:
2.—	ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ	7, Boulevard Saint-Michel, դիմացի քէօշկը
3.—	ՕՏԷՕՆ	5, Carrefour de l'Odéon
4.—	ՔՈՒՏԷ	Մէթրօ Քատէյի մուտքի քէօշկը
5.—	ՄՕՆՄԱՐԹՐ	59, Fbg. Montmartre դիմացի քէօշկը
6.—	ՓԼԱՍ ՏԸ ՏԷՕ	Մէթրոյին գլխացի քէօշկը
7.—	ՐԷՊԷՎԱԼ	92, Rue Rébéval
8.—	ՊԷԼՎԻԼ	19, » de Belleville
9.—	ՓԱԼԻԿԱՕ	3, » Palikao
10.—	ՍԷՆ - ԼԱԶԱՐ	Քաֆէ Թէրմինիւսի անկիւնի քէօշկը

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆ

11.—	ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՕ	Դրավաճառ l'Ecriture. 13, Boul. Galliéni
12.—	ՓԻՇԷԼԱՆՏՈՒՐ	Դրավաճառ Օհէնեան, փլաս Նասիոնալ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1932Ի ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՅՑԷՆ

Հայերու հասցէները Փարիզի եւ շրջակաները, Մարսէյլի, Լիոնի, Ձէյնի, Գորտոյի, Վալանսի, Նիսի, Սէն-Շամոնի, Սէն Քէնթէնի, Վըլոնսի, Շարվիէօյի եւն., ինչպէս նաեւ Անգլիոյ, Պելճիքայի, Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ, Ամերիկոյ ու Չեխոսլովաքիոյ: Ասկէ զատ Ֆրանսահայ գաղութին հասցէները դասաւորուած ըստ արհեստներու: Ամենուն համար անհրաժեշտ գիրք մը: Ընդարձակը՝ 256 էջ, մաքուր տպագրութեամբ: Գինն է միայն 6 ֆր., փոստի ծախքով 7.50: Արտասահման 10 ֆրանք: Դիմել.— L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20).

ՀՄԸՄ.

Միութենական ժողով

Մասնակցութեամբ Կոմիտաս երգչախումբի

Այսօր կիրակի ժամը 3ին Անկիէնի Salle des Fêtes-ի մէջ

Աղքատախնամի ցերեկոյթը

Փարիզի Աղքատախնամի ընկերութեան տարեկան մեծ ցերեկոյթը պարահանդէսը 31 յունուար կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր:

ՇԱԼ ՊԻԼԻԷՐԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, 79 ԱՎԸՆԻՒ ՏԸ ՇԱԼ ՊԻԼԻԷՐ

Գեղարուեստական ցոյց բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու: Երգ, նուագ եւ զուարճալի ճաշեր միանգամայն:

Պարերու համար առաջնակարգ երկու նուագախումբեր: Պիւֆէի սեղաններ: Դիւրամատչելի գնով պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔԸ 25 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարաններու եւ Rue de Trévise-ի հայ նպարավաճառ երու մօտ:

Գրատուն Հրանդ-Սամուէլ

51 rue Monsieur le Prince, Paris (VIe) Danton 88—65

Մի՛ մոռնար որ լաւագոյն նուէրը գիրքն է

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ, ԵՐԳԻ ՄԱՅՐ ՁԵՌՔԵՆ (Մաշալէ Պէյլէրեան) 10 ֆր., ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ 30 (..., ...), ՀԱՎԱՕՇԻ ՅԱՌԱՋ [illegible], ԱԳՐՈՒՄՆԵՐ (Մալխաս, պատ. 50, Հ. Գ. Բ. (Զարզարեան 20, Հ. [illegible] 20, Գեղամ 20, Գ. Բարսեղեան 20, Արփիարեան 20 ֆր.) ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ (Քր. Միքայէլեան) 10, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐՏԷԶ (Գալըճեան) 6, ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ (Կոմիտաս վրդ.) մեներգ 25, ստուար խմբերգ 25, ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ (Ռէն) 20, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐ (Հ. Միւրայեան) 10, ՈՂԲ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ (Հ. Ր. Կ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ) Ե. Արաքելեան 25 ֆրանք:

ՆՈՒԷՐԻ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՐՔԵՐ ԵՆ, Ա. Ահարոնեանի ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ 20, ԻՄ ԳԻՐՔԸ Ա. եւ Բ. 20ական, ԿԱՐՕՏ ՀԱՅՐԵՆԻ 12, ՃԱՄԲՈՐԴԸ 35, Րաֆֆի բոլոր գործերը, Կոստան Զարեանի ԵՐԵՔ ԵՐԳԵՐԸ 60 եւ 75, Համաստեղի ԱՆԶՐԵՒԸ 20, Տերեանի ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ [illegible] 20, Կիլիկիա երգարան 40, ԳՈՀԱՐՆԵՐ ՀԱՅ ՏԱՂԱՆԴԻ ՑԵՂԻ 40, ՆԵՐԻՄ ՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ 25, Շիրվանզադէի ամբ. գործերը, Յ. Թումանեանի ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 25ական:

Պատի օրացոյց մը եւ գեղեցիկ նուէր՝ յաճախորդներուն

կազմատուն ցոլագրական գործեր

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ Ասմբէլակեան Օգնութեան մարմնի Ա. ժողովը՝ այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին եկեղեցւոյ խորհրդարանը: Կը խնդրուի ընդհանուր անդամներէն ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Ճապրղուդցի (Քղի) Սարգիս Գասպարեան որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Լա Սիոթա Իմացողներ յայտնել հասցէն «Յառաջ»ի վարչութեան:

Լաւ պատեհութիւն

Վարձու են Fbg. St. Martin-ի վրայ երկու հաստատութիւններ սենեակներ, տարեկան վարձք 1200 ֆր., կարասիները ծախու 3000 ֆրանք: Մանրամասնութեանց համար դիմել Պ. Նալպանդեան 233 Fbg. St. Martin, Paris (10), Métro Louis-Blanc.

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

'LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ՆԵՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

26 JANVIER 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1786

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տարօրինակ երեւոյթի մը ականատես կ'ըլլանք անցեալ տարիէն ի վեր։ Բայց մանաւանդ վերջին ամիսներու ընթացքին։ Ռամկավար թերթերը մէկ բերան, աւելի կամ պակաս ուժգնութեամբ, եւ «Հայաստանի կոչնակ»ը խոհականութեան քարոզներ կը կարդան Թուրքիոյ մասին։ ...

[illegible]

Արդար ըլլալու համար, խոստովանինք թէ հայ գրողներն ու ճառախօսները յաճախ կը կորսնցնեն չափի գիտակցութիւնը։ ...

[illegible]

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՂԹ ԱՌ ՍԱՄՈՒԷԼ ԷՖԷՆՏԻ

Ջեռքի տակ չունինք «Յուսաբեր»ի Սամուէլ Էֆէնտիին գրքոյկը, «Հայ յեղափոխութիւնը պատմական տեսակէտով»։

Բայց, ինչ որ գրած է Վազրթը անոր հրատարակութեան առթիւ, կը բաւէ գաղափար տալու անոր բովանդակութեան եւ ուղղութեան մասին.

Ցուրք Թերթէն կ'իմանանք թէ՝ ...

[illegible]

Չեմ գիտեր Դաշնակցականները ի՞նչ պատասխան պիտի տան այս շնականութեան։

Բայց, անոնք որ մօտէն կը ճանչնան «Յուսաբեր»ի Սամուէլ Էֆէնտին, անշուշտ մէկ խրատ ունին։ ...

[illegible]

ՎԱՐԱԶ

Ինչո՞ւ առեւանգեցին Կուտեպովը

[illegible]

Բանակի փախուստ

[illegible]

ՎԱՂԸ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

"ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ,"

Գրեց՝ Կ. ՄԵԶԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՆՈՐ ԼՈՒԾԸ

Հոգեւոր պետերու ընտրութիւնը

կարգ մը պայմաններու պիտի ենթարկուի

ԺԸՆԵՒ... [illegible]

Այս օրինագիծը ստորագրել պիտի ըլլայ Գործադիր Մարմնոյ ...

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ընդհանուր խորհուրդը կը ձուլուի

[illegible]

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ճիզուիթ միաբանութիւնը լուծուած

[illegible]

Սեւանի Փրկութեան շէնքերի փոխակալ

[illegible]

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ՝ էջ)

ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ

ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՀԱՆԷ

ՅՈՅՆ ՄԸ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՑԻ ՄԸ, ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՄԸ, ՌՈՒՍ ՄԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԸ

Թանի Աղաբեկով չէ հրապարակած իր խոստացած յայտնութիւնները, պատմութիւններ կ'երկարին ու կը ճառնան, կոնստանդնայի առեւանգման շուրջ։ ...

[illegible]

Վենիզելոս Փարիզի մէջ

[illegible]

Մուլանօֆ Փարիզի մէջ

[illegible]

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԴԻՏՈՒԱԾ ԱՋԷՆ ՈՒ ՁԱԽԷՆ

Պոլշեւիկեան իշխանութիւնը իր հաստատումէն քանի մը շաբաթ յետոյ առաւելագոյնը, պէտք է տապալէր, եթէ հաւատայինք հակառակորդներուն։

Բայց աշխարհի մէջ, բաղձանքը չէ որ գործ կը տեսնէ ու պոլշեւիկները մօտ 14 տարի է կը վարեն հսկայ երկրի մը ճակատագիրը ու սանձելով մէկտեղ ներքին խլրտումները, կուրծք կու տան նաեւ արտաքին ճնշումներու, բոլոր այն միջոցներով, որ յատուկ են առհասարակ ամէն տեսակի իշխանութեան։ Անոնք սկզբունքին մէջ դրած են միայն գալիք լուսաշող օրերու հեռանկարը, իսկ գործնականին մէջ՝ նախապաշարման իշխանութիւններու քաղաքականութիւնը։ Պարզապէս եղանակը սաստկացուցած են։

Բայց, փաստ է որ կը տեսնուի եւ այս է որ շփոթի կը մատնէ շատերը ու հակառակորդ բանակներէն կը խլէ համակիրներ։ Սկզբնական դժկամակութիւնը հանդէպ Ռուսիոյ, շատ բան կորսնցուցած է օտար պաշտօնական թէ անպաշտօն ղեկավար շրջանակներու մէջ։ Տնտեսականէն յետոյ, քաղաքական պաշարումն ալ, հետզհետէ կը քակէ իր բերդերը ու թէեւ, տակաւին ամէն դուռ լայն չէ բացուած աշխարհի վեցերորդ մասի մարդուն առջեւ, բայց արդէն, ան սկսած է հարթել իր ճամբան՝ միջազգային գետնի վրայ։

Եւ օտար համակիրները՝ փոքր ծառայութիւն չէ որ կը մատուցանեն։ Պաշտպանողական իրենց եղանակը, ամէն երկինքի տակ ալ նոյնն է, — արդարացնել յեղափոխական առաջին շրջանի կազմակերպական փորձումները, հանդէպները ու ձախողութիւնները, ցոյց տալ վերակազմութեան ու բարգաւաճման հսկայ ճիգերը եւ գոհացուցիչ արդիւնքներ ներկայացնել երկրի մը համար, որ ստիպուած էր ամէն բան ծայրէն սկսիլ։

Եթէ, սակայն, բոլշեւիկեան շինարարական տեղեկութիւններն ու կատարուած վիճակագրութիւնները մէկ կողմ դնենք, կ'ունենանք միայն գոհունակութեան կանխակալ տպաւորութիւններ։

Այս տպաւորութեան արտայայտումն է ԷՎՍ հանդէսին բացառիկ թիւը՝ նուիրուած խորհրդային երկրին։

Մէկը այն մտաւորականներէն որոնք խմբովին այցելեցին մարդկութեան աւետաբեր այս դրախտը..., Ժոզէ Ժերմէն, իր յօդուածը կ'եզրակացնէ. - Այսօր, դժուար է յետոյ խորհուրդի վրայ հիմնուած պետութեան քաղաքական եւ տնտեսական կազմակերպութեան մը կարելիութիւնը, կառավարութիւնները իր արժէքով կը գնահատեն պատանեկան սովիետականութիւնը, որուն վերջին արտայայտութիւնն է հնգամեայ ծրագիրը։

«Համերկրին առաջին ժամանակամիջոցէ մը վերջ, անցեալ տարի, Ռուսիոյ մէջ իսկ կրցայ հաստատել այս երկրին գործնագոյն յառաջդիմութիւնները։ Նիւթական յառաջդիմութիւններ՝ եթէ ոչ հաւասարապէս, գոնէ ժողովուրդի խոշոր զանգուածին համար, բարոյական յառաջդիմութիւններ՝ որոնց արդարութիւնը կը զարմացնէ անկողմնակալ որ եւ է դիտողը։

Այո՛, բայց, կը մոռնայ թէ անկողմնակալ դիտողը պէտք է դիտել գիտնայ։

Ու Ժերմէ իր կողմէ, մոլորուն ու լուսացոյց լուսանկարներու շրջանակի մը մէջ կ'արձանագրէ.— Ինչպէ՞ս է ռուս բանուորը, ի՞նչ է անոր ֆիզիքական վիճակը։ Այս հարցերուն պատասխանելու համար, չէինք կրնար աւելի լաւն ընել, եթէ ոչ արտատպել անոր պատկերը։

Բայց հարց է գիտնալ թէ ի՞նչպէս քաղուած է այդ պատկերը, եւ մանաւանդ, ինչպէ՞ս օտար այցելուներու մէջ կը ստեղծեն նպաստաւոր տրամադրութիւններ ու տպաւորութիւններ, ճարտար բեմադրութեամբ եւ միշտ Չէքիստի անդորր հսկողութեան տակ։

Որովհետեւ մտաւորականներու նոյն խումբէն ուրիշ մը Մաքս Տասոուլն ԼՎ հանդէսին մէջ ամփոփելէ յետոյ, որչափ տպաւորութիւններ, [illegible] կը տեսնէ ճշդումներ ընելու [illegible] հանդէսի մը մէջ. [illegible] քիչ մը վերջ [illegible] համեստ-

սոր այցելուներու յառաջխաղացութիւնը կ'աւելցնէ.

— «Միւսիք առանց այս հեռաթափանցութեան երեսէն՝ պատմեց ինծի տեղեկատուները։ Թիֆլիզի մէջ, ինծ յիշեցին Ռուսի մը պարագան, որ կրցածին չափ, լաւ կերպով առաջնորդեց վերջ Ամերիկացի լրագրող մը, իբր վարձք իր ծառայութեան. Օրպերիս աքսորուեցաւ Սոլովկի. Ամերիկացիին տեղեկագրութիւնը շատ խանդավառ չէր եղած։ Այս բարեմիտ ուղեցոյցներու թերութիւնները մէջտեղէն վերցնելու համար, բոլշեւիկները հաստատեցին վկայեալ ուղեցոյցներու կազմակերպութիւն մը, ուղղակի եւ իրենց քրիստոնէականին դիմակ, — «Ինտուրիստը», շրջագայութեան եւ հսկողութեան գործակալութիւն, որ ուղղակի կախում ունի Կէփէուէն։

Ու խօսք ստորագրողը որ «Ինտուրիստի բարեացակամ... հոգածութենէն անկախ, կ'ուզէ իր աչքով տեսնել եւ իր ձեռքով շօշափել, կ'իյնայ անելի մէջ։

«Որովհետեւ, առանց այս ամենազօր կազմակերպութեան, խումբէն անջատուած ճամբորդը բերանները պիտի գտնէ փակ, ականջները խուլ եւ դռները գոց։ Պանդոկներուն մէջ, բացի թերեւս Լէնինկրատէն եւ Մոսկուայէն, նման ճամբորդ մը երջանիկ զգալու է ինքզինք, եթէ գտնէ մլուկներով լեցուն խշտիք մը՝ այս ինքնակոչ հիւրին հազիւ անբարեացակամ 5-6 ընկերներու միջեւ, — ինչպէս ինծի պատահեցաւ Խարքովի մէջ, ուր քանի մը ժամուան համար, փախեր էի պաշտօնական խնամակալութենէն։

Առով արդէն կը պարզուի շատ ուրիշներէ յետոյ, ՎՍ-ի աշխատակիցներուն լաւատես եւ ուրախ տրամադրութիւնները։ Որովհետեւ, եթէ «Ինտուրիստ»ն է որ զանոնք առաջնորդեց, անշուշտ լայնատարած Ռուսիան ունի մէկ քանի զուարթ անկիւններ՝ ինչպէս անապատն իր ովասիսը...

Եւ այդպէս է որ անոնք իբր իրականութիւն կ'ընդունին եւ կը հրամցնեն, ինչ որ իրենց ներկայացուած է, կենդանի պատկերներ՝ որոնք եթէ նախապատրաստուած ու բեմադրուած ալ չեն, հարազատ եւ ընդհանուր իրականութիւնը չէ որ կը համազրեն, — թիւեր՝ ու վիճակագրական տուեալներ՝ որոնց հակակշիռն ու ստուգումը իրենց չէ տրուած, ոչ ալ իրենց նման ուրիշներու։ Իբր ստոյգ՝ կ'ընդունին ու բանի, ինչ ու կ'ըսեն բոլշեւիկներ իսկ կը հերքեն իրենց մամուլին մէջ։

Օրինակ մը։ «Լաստ հնգամեայ ծրագրին, կը գրէ ՎՍ-ի մէկ աշխատակիցը, կոլխոզները պիտի ունենային սերմանուած 20 միլիոն 600 հազար հեկտար հող։ Բայց տրուած ըլլալով որ միայն այս տարի, 40 միլիոն հեկտար հող համայնացաւ, 1931ին համայնացուած հողերու քանակը արդէն եղած է 78 միլիոն 500 հազար։ Արդ, ծրագիրը իրականացած է մօտ 400 առ հարիւր չափով», եւ այլն...

Թերթին բոլոր փաստերը՝ այս կարգէն են, մինչ բոլշեւիկեան թերթերն իսկ ամէն օր կ'արձանագրեն հակառակը։

Բոլշեւիկներուն [illegible] ջատագովներու ուրիշ մէկ խորամանկութիւնն է ներկայի աղմկոտ հռչակը, բաղդատութեան դնել ցարական խաւարն ու խաւարուած վարչաձեւի գործին հետ։

Նման բաղդատութիւն մը անշուշտ, հեռու է պարզելէ իրական կացութիւնը եւ յստակօրէն ցոյց տալէ ներկայի տառապանքները՝ անցեալին վրայ։

Կարգերու եւ վարչաձեւի փոփոխութեան անհրաժեշտութիւնը առով չէ որ պիտի արդարանայ, ոչ ալ խանդավառ գովեստներու անհաշիւ տարափով մը, ինչպէս կ'ընէ բոլշեւիկ կին մը — Նախկին կոմսուհի — «Ձէկայ որեւէ երկիր, ուր այնքան աշխատին որքան Ռուսիոյ մէջ, երբ միլիոնաւոր անձեր բնակչութեան մէկ հինգերորդը միշտ հանգստի մէջ են, լայն, պլուզով եւ ճերմակ շրջազգեստով պիտի մշակէին ճեմավայրերը, թանգարաններն ու ժողովրդական դաշտերը»։

Ինչ որ ստոյգ [illegible] քաղաքին տուեալ [illegible] թիւնները կը մղէ խորհրդային կառավարութեան հետ ձեռնարկելու յարաբերութեանց վերսկսման, թէեւ ու դէմ այս կարծիքները չեն, այլ վստահելի սուփհատութիւն մը, որ սկսած է տեղ բռնել ղեկավար մարդոց մէջ։ — Եթէ հնգամեայ ծրագրութիւնը մեզ կը վրդովէ, սովետիզմը մեզ չի նեղեր»...

Մ. Ե.

ՄԵՆՔ

ԽՄԲ.— Հրատարակութեան տուած ենք այս գրութիւնը, իբրեւ ձայնը երիտասարդ ծուանքի մը, որ կը կարծէ թէ հասած է իր ժամը, բայց զրկուած կը մնայ խօսելու եւ գործելու իրաւունքէն։

Պիտի խօսինք առանձին։

2

Հոս պէտք է անմիջապէս մատնանշել տխուր մը։ Հայուն մէջ անհատականութիւնը այնքան զօրաւոր է որ մեր հայրենակիցը չի կրնար շատով նուիրուիլ հեղինակի մը։ Չի կրնար հեղինակը գտնել բառ ինքնաքան։ Կ'ուզէ միշտ գերակշռութիւն մը ունենալ անոր վրայ, կ'ուզէ մինչեւ վերջին վայրկեանը առարկութիւն մը ընել, բաղդատելով օտար հանճարներու հետ։ Ողբասիրութը շարունակելով կարծէք ըսել կ'ուզէ.— «Միամիտ չեմ, տակաւին չեմ գար»: (Ճիշդ է բառը։ Բայց միամիտ է ու տակաւին կուգայ քաղաքականութեան մէջ)։ Այդ պատճառաւ բերնի ծամոց ըրած է «այո, բայց...»ը։ Երբ որ երկ մը տուիք ձեռքը, պիտի ըսէ հաւնի կամ ոչ, «այո», բայց շատ կարճ է, (երկարեցինք), այո՛, «բայց նիւթը թեթեւ է», (քիչ մը աւելցուցինք) այո՛, բայց այժմէական չէ (նոր իրենութեան թուղթ տուինք) այո՛, բայց հէքեաթ է (մէջէաթ ըրինք) այո՛, բայց գեղագիտական չէ (եւն. եւն.)։ Անհուսալի այս կարգի առարկութիւններէն մէկն է նաեւ — ու գլխաւորը — պլատֆորմը։ Եւ ամէնէն սրտառուցը հոն է որ անոնք որ այսօր մեզմէ պլատֆորմ կը պահանջեն, իրենք չունէին պլատֆորմ։

Մեծ ազգերէն առնուած ամէն տեսակ գրական հանգանակներու տժգոյն մանրանկարը կար իրենց մէջ։ Դրողները ծննդեան թուականներով եւ արտաքին տարազով է որ զով զովի եկած էին։ Եթէ կար բան մը, զոր կրնանք բոլորին ալ հասարակաց նկատել՝ ան ալ Թուրքի դէմ հայհոյելու փափաքն էր։ Այդ փափաքը պէ՞տք է պլատֆորմ նկատել։ Կարելի չէ եւ լաւ է որ չնկատենք, գիտնալով անոր հետեւանքը։ Կրկնենք՝ չունէին եւ չունին պլատֆորմ։ Բնաւ երբեք։ Եթէ ունենային գրօշակ մը, զայն պիտի ճօճէին այժմ մեզի դէմ, քանի որ իրենց չենք նմանիր եւ պիտի ըլլար վէճ մը։ Երբեք վէճ չէ եղած։ Միայն կը պահանջեն որ մենք խօսինք եւ իրենք քննադատեն (վերը յիշած գրութեամբս, «այո՛, բայց»ով) ու ծեծեն սրճարանային մթնոլորտի մէջ։

Խօսինք եւ քննադատեցէք։ Մենք չէ որ կը վախնանք սրճարաններէ, այսինքն մեր օրօրոցէն։

Կարծեմ սխալած չպիտի ըլլամ երբ որ ըսեմ թէ պլատֆորմ ընդունիլ կը նշանակէ զինուորագրուիլ, այսինքն ձեռքը ունեցած զէնքը (գեղեցիկ գրելու կարողութիւնը) երթալ ի սպաս դնել դատի մը։ Իմաստասիրութիւն մը ունենալ եւ դիրք մը բռնել։ Կեցուածք մը ունենալ եւ տեղ մը առաջնորդել ընթերցողը։ (Անշուշտ՝ յառաջապահի դերը կրնայ ըլլալ զուտ գեղարուեստական, լեզուական, ձեւի, ոճի։ Եւ արդէն գեղագիտական գետնի վրայ է որ միայն յառաջդիմութիւն գոյութիւն ունէր մեր նախորդ գրական սերունդներուն մէջ։ Այսինքն անոնց պլատֆորմը ձեւի պլատֆորմ էր քան թէ խորքի)։

Այս պլատֆորմը պէտք չէ որ չափէ դուրս հակի ընկերային շեշտուած թէզի մը վրայ։ Ոչ միայն թէզը իր շեշտուած վիճակովը գրագէտ մը կը կաշկանդէ, երկը կ'ընէ «ուզուած», հերոսները կրքուռնակ, այլ նաեւ վախ կայ որ թէզը կարծուածէն աւելի շուտ ջուրը իյնայ եւ ոչնչացնէ նաեւ գրական երկը։ Այս ճշմարտութիւնը այնքան խորապէս հասկցուած է որ երիտասարդ գրողներէն ոչ ոք կ'երթայ պրոլետարական գրականութեանը, ոչ ալ Աղաբովեանի գրականութեանը։ Մենք սպաննեցինք այն գրականութիւնը որ կը կոչուէր «ազգասիրական» եւ Թուրքիայէն տրամադրուած նոր ազդանքը ի զուր մեր դուռը կը բախէ։ Գիտենք թէ երկու գրականութիւններն ալ չափէ դուրս կ'եզրակացնեն— Malheur au livre qui conclut, կ'ըսէ Ժիտ։

Ուրեմն, գրագէտ մը իր մտքը ամէնէն աւելի պէտք է դնէ մարդկայինին ու գեղեցիկին վրայ։

Ըսէք տեսնեմ, կ'ուզէ՞ք որ ձեզ հրամցնենք նորագոյն «պլատֆորմ» մը որ հաստատուած ըլլայ միայն մարդկայինին ու գեղեցիկին վրայ։

Ըսէ՛ք եթէ կ'ուզէք։ Անմիջապէս կրնանք մտաւոցանել՝ հիմա որ կ'առաջինք [illegible] աւելի լաւ եւ շատ աւելի ծանօթ ենք նոր շարժումներուն, որքան գուշակէիք երբեր նաւած էինք Պոլիս կամ այլուր։ Հիմնէք մեզ բաւական խորամանկ ըրած է եւ կրնանք հետեւողական էջեր մրցանել, խորքէն աւելի ձեւը իւրացնելով կրնանք աչք շլացնել։ Ըսէ՛ք, կ'ուզէ՞ք որ ձեզի տանք ֆութուրիզմ, [illegible], Վալէրի, Ժիտ կամ միստիկականութիւն, սրտառուցը կամ գերիրապաշտութիւն։ Դեռ շատ ուրիշ բաներ կան, բայց մէ՞թէ չպիտի բացականչէք Պուշկինի հետ.

Գիտե՞նք որ ծայրերէն գիտես, մէկ ծատ
մը ընտրէ եւ ըսէ.
ըսէ այս ամսուան վրայ, այս ժողովուրդին վրայ, այսօրուան կեանքին
վրայ.
խօսք դիւրիմաց ըլլայ, մուծ ու կնճռոտ բաներ մի՛ ըսեր.
գիտես որ պանդուխտ եմ ես, պանդուխտին սիրտը մի՛ կոտրեր:

Այո՛, վստահ եմ թէ մեր ժողովուրդին համար «մութ ու կնճռոտ բաներ» չպիտի ուզէք, մանաւանդ որ դուք իսկ չպիտի հասկնաք զանոնք։ Չեմ չափազանցեր։ Պատահեցաւ որ ասկէ առաջ մէկ երկու երիտասարդներ հետեւողական էջեր գրեն եւ գայթակղեցաք, մինչեւ որ ձեզի յայտնուեցաւ թէ անոնց նման եւ աւելի յաջող ստորներ կան։ Խօսքս ձեր բոլորին չէ, բայց առ հասարակ այս ապէս է։

Ուրեմն ձեր պահանջած «յառաջացած պլատֆորմը» այս չէ՞, հապա՞։

Բիչ մը վերը ըսի.— «Գրագէտ մը իր մտքը ամէնէն աւելի պէտք է դնէ մարդկայինին եւ գեղեցիկին վրայ»: Այս նախադասութիւնը թերի էր։ Մենք 1932ի Հայերս, եթէ ոչ օտար տարբերներէ աւելի, գոնէ անոնց չափ պարտաւորուած ենք զբաղիլ նաեւ ընկերային հարցերով։ Մարդկութիւնը երկունքի մէջ է եւ չափազանց փոքր պէտք է ըլլալ, անտեսելու համար հրամայական հարցեր։ Տիկին Եսայեան կը գրէ.— «Չէ կարելի այլեւս խուսափիլ, ապաստանիլ որեւէ անկիւն։ Հետզհետէ կը հեռանանք անդորր ափունքներէն, ալիքն ծովի ալի եւ գաւն չունին կը խուժէ մեր վրայ, բայց կ'ըլլանք ուզենք թէ չուզենք, եւ գիտենք որ կամ պիտի ընկղմինք, կամ պիտի յաղթենք»:

Ճիշդ է։ Միայն թէ մեզի քիչ մը մանկամտակ կը թուի սա խօսքը «կամ պիտի ընկղմինք, կամ պիտի յաղթենք»։ Մենք աս այժմ կ'ըսենք. — «Պիտի դիմագրենք», որովհետեւ ափսո՛ս, յստակօրէն չենք կրնար տեսնել թէ ի՞նչպէս պիտի յաղթենք։ Կը նշմարէք որ ընկերային հարցէն կը ցատկեմ անմիջապէս ազգային հարցը։ Որովհետեւ մեզի համար այսօր, այս ճգնաժամային պահուն, գոյութիւն չունի, գոյութիւն պէտք չէ ունենայ Հայուն փրկութենէն դուրս որեւէ բան։ Մեզի համար նախապատուութեան, փանջանիքական խնդիր մը չունին սա բառերը,—ընկերային հարց, մարդկութիւն, աշխատաւորութիւն։ Անոնք ամէն բանէ առաջ կը նշանակեն. —Աշխարհը դէպի Հա՛յը։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

Չինաստանը եւ Ամերիկա

Միացեալ-Նահանգները որ եւ է առարկութիւն չեն ըներ ֆրանսական տեսակէտին որ կը պահանջէ «ապահովութիւն» զինաթափութենէ առաջ, քանի ամերիկեան կառավարութիւնը չէ հրաւիրուած երաշխիք ներկայացնելու։

Գալով սակայն նաւային զինաթափութեան մասին ֆրանսական առաջարկին, որ պիտի ներկայացուի Ժընեւի մէջ, ամերիկեան իշխանութիւնները կը նկատեն որ անհրաժեշտ է սահմանափակել ցամաքային զէնքերը, եւ պատրաստ են օժանդակելու ֆրանքօ-իտալական նաւային համաձայնութեան մը կնքման, սակայն չեն ուզեր որ մեծ մարտանաւերու տարողութիւնը 35000 թոնայէն վար ըլլայ։

Մեր պաշտօնակիցներուն

Կարգ մը պաշտօնակիցներ կը շարունակեն հին հասցէով ղրկել իրենց թերթերը։

Կրկին կը խնդրենք նկատի առնել մեր նոր հասցէն՝

17 Rue Damesme, Paris (13e)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՏԱԳՆԱՊ ՏԱԳՆԱՊԻ ՎՐԱՅ

ՀԻՒՂԱԿՆԵՐՈՒ ԳՐԱՒՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ.— ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿԸ ՊՆԴԷ.— ՊԱՐՊՈՒԱԾ ԵՆ ՍԻՆԿՐՈՒԻ ՄԷՋ 10—15 ՀԻՒՂԱԿՆԵՐ, ՔՕՔԻՆԻՈՅ ԵՒ ԼԻՓԱԶՄԱՅԻ ՄԷՋ՝ ՆՈՅՆՔԱՆ, ՑԻՔՍԻ ՄԷՋ 44.— ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁԵՌՆԹԱՓ.— ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԽՈՒՃԱՊԻ ՄԱՏՆՈՒԱԾ — ՄԱՀԵՐ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ.— ՀՕՒԱՏԱՐՄԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՐԱՆ ՄԸ.

Կ'աճապարեմ գրի առնել, ինչ որ պատահեցաւ վերջին դէպքէն յետոյ։

«Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ է, որ խնամատարական նախարարին (Եասօնիտիս, Պոլսեցի, եւ բուն ներշնչողը՝ հելլէնեւթուրք դաշնագրին) ստորագրութեամբ եւ կարգադրութեամբ բացարձակապէս արգիլուած էր առ ու ծախը այն հիւղակներուն, որ կը պատկանէին ներգաղթողներուն։

Համաձայն այս հրամանագրին, ոստիկանութիւնը պարպած էր բռնօրէն քանի մը տուներ, եւ զանոնք կնքած, առանց պատասխանատուութիւն ստանձնելու փողոց նետուած թշուառներուն։

Կարգ մը փանջունիներ, հայ եւ յոյն հոգեւմբերիկներ մասնաւոր ժողով մը գումարած եւ որոշած էին բռնօրէն բանալ կնքուած դուռները եւ կրկին տեղաւորել դուրս հանուածները։ Իրենց այս որոշումը գործադրած էին յունուար 11ին, Ցիքսի մէջ, եւ պատահած էր ծանօթ արիւնալի կռիւը, որու ընթացքին թեթեւ կերպով վիրաւորուած էին երեք ոստիկաններ եւ սպայ մը, իսկ ծանրօրէն խոշտանգուած էին չորս կիներ, մէկը՝ յղի, եւ հինգ երիտասարդներ։

Գրած էի թէ, ձերբակալուած ինը Հայերը, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան բացառիկ աշխատանքներուն շնորհիւ ազատ արձակուած էին, իսկ հիւղակներու հարցը մասնաւոր ուշադրութեամբ պիտի հետապնդուէր վարչութեան կողմէ։

Անկէ վերջ է, որ կը սկսի բուն դժբախտութիւնը։ Երբ այս դէպքերը տեղի կ'ունենային, խնամատարական նախարարը կը գտնուէր Սելանիկ՝ իբրեւ այդ քաղաքին երեսփոխանը։ Վերադարձին՝ հարցին քննութիւնը ինքը ստանձնեց ուղղակի, առաջին անգամ ներշնչուելով հելլէն մամուլէն, որուն բոլոր օրկանները, ուժգնօրէն կը պախարակէին միջադէպը, ոստիկաններու վրայ գործուած յարձակումը, կնքուած դուռներուն բռնօրէն բացուիլը, համայնավարական ցոյցը, Հայերու ապերախտութիւնը, եւն.։ Վրայ հասաւ նաեւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան զեկոյց-լուսաբանութիւնը, որ պախարակելով հանդերձ եղածը՝ հիւղակներու մասին նախարարութեան տուած որոշումը կը գտնէր աչ-օրինական. հելլէն դատարանին իսկ որոշումով։

Եւ ահա, խնամատարական նախարարը, շատ խիստ լեզուով մը փութաց պատասխանել Կեդր. Վարչութեան զեկոյցին, հրաւիրելով զայն, որ իր ներքին գործերով զբաղի եւ «անուանարկումներ չընէ նախարարութեան» եւլն.։

Մենք ալ, մեր կարգին փութանք ճշդել քանի մը կէտեր, սպասելով որ նոյնը ընէ նաեւ Աթէնքի Կեդր. Վարչութիւնը, յանուն ճշմարտութեան եւ արդարութեան։

Ահա այդ կէտերը.

1.— Ճիշդ է, որ հիւղակներէն բռնօրէն դուրս հանուած մեր հայրենակիցները պէտք չէր, որ համայնավարներու դրդումով յանդգնէին կառավարութեան կնիքները քանդել։

2.— Ճիշդ է, որ շատ յանցաւոր են անոնք որ ձեռք բարձրացուցին ոստիկաններու վրայ։

3.— Ճիշդ է, որ ուժգնօրէն պախարակելի են անոնք, որ յանդգնեցան հայհոյել կառավարական դէմքերու, միշտ համայնավար «փանջուններու» դրդումով։

Բայց՝

1.— Ճիշդ չէ, որ ներգաղթողներուն հիւղակներուն մէջ բնակելու համար Մակեդոնիայէն գաղթականներ բերուած են։

2.— Ճիշդ չէ, որ գրաւուած հիւղակները կը պատկանին կառավարութեան, (բացի Սինկրուէն, ուր կան պետական հիւղակներ) եւ կամ հոգին համար հարիւր հազարաւոր տրախմներ կը վճարուին եղեր։

3.— Ճիշդ չէ նաեւ, որ բաց երկինքի տակ լքուած Հայեր չկան։ Միայն Ցիքսի մէջ՝ փողոցները մնացած են աւելի քան քառասուն ընտանիք, որոնց մէկ մասը կը գիշերէ ազգ. մանկապարտէզին մէջ, [illegible] անկանոնութեան։

Այս կէտերը պէտք է նկատի ունենալ նոր դիմումներու առեն [illegible] առայժմ վճռապէս [illegible] է գործադրել նախարարին որոշումը եւ իրարու ետեւ բոլոր [illegible] քաղաքներէն մեկնողներու տուները կը պարպեն, զանոնք գնողները փողոց ձգելով։ Մինչեւ հիմա՝ Սինկրուի մէջ 10-15, Քօքինիոյ մէջ նոյնքան, Լիփազմայի մէջ ալ նոյնքան, իսկ Ցիքսի մէջ պարպուած են [illegible] հիւղակներ։ Ժողովուրդը մատնուած է յուսահատութեան եւ խուճապի։ Թաղային մարմինները գրեթէ ձեռնթափ եղած են, նոյնպէս եւ Ազգ. Վարչութիւնը։

Ինչպէս կ'երեւայ, կառավարական շրջանակները շատ դէմ [illegible] են հայ համայնավարներու [illegible] ծունէութենէն եւ հայկական [illegible] գոյնին հետ հելլէնական դրօշին վար առնուած ըլլալու միջադէպէն [illegible] այս դէպքին։ Մինչեւ [illegible] խնամատարական նախարար [illegible] է.

— «Ձեր հայրենակիցները [illegible] իշխանութեան մէջ իշխանութիւն ստեղծել, որուն չենք կրնար հանդուրժել»։

Եւ ահա գաղութը մատնուած ծանր տագնապի մը։ Թէեւ [illegible] աղբիւրներէ իսկ կը հերքուի զանազան [illegible] բրուուման մասին, բայց ժողովուրդ [illegible] ճամբի։

× Առաջին կարաւանին [illegible] բը սկսան հասնիլ Պաթումէն։ [illegible] մեռած են բաւական թիւով [illegible] եւ քանի մը երիտասարդներ։ Գրուած նամակէ մը կ'իմանանք, [illegible] երիտասարդ մը մեռած է [illegible] եւ անօթութենէն, ուրիշ մը՝ [illegible] կամրջակէն վար՝ ամբարին մէջ [illegible] նալով մեռած է։ Այս վերջինը [illegible] ամուսնացած էր։ Յղի կին մըն ալ մեռած է. նաեւ երկու ծերունիներ եւ քանի մը պզտիկներ։ Իսկ հիւանդացողներ շատ։

Բ. Կարաւանին մեկնումը [illegible] ձգուած է մինչեւ փետրուար [illegible] առայժմ։ Տեսնենք տակաւին [illegible] ջուրեր կ'անցնին ու պիտի [illegible] տաք ու պաղ։

× Հիւղակներու ծանօթ խնդիր [illegible] առթիւ, գաղթական Յոյներ [illegible] բաժնուած են երկու մասի։ [illegible] ղային պիտի մղեն ընտրական [illegible] քար ալ։ Հիւղակներու գրաւ[illegible] կողմնակիցները կը պատկանին [illegible] սօֆուլիս խմբակին, իսկ [illegible] բակ հակառակորդ կողմը կը [illegible] կանի Ձիյունտալիսի խմբակին [illegible] վերջինը շատ ազդեցիկ [illegible] կան երեսփոխան մըն է։

× Ինչպէս կը տեղեկանամ, [illegible] գործականը տակաւին որ եւ է [illegible] պաստ չէ ղրկած դպրոցներուն [illegible] Բարեգործականի լիազօրը կ'[illegible] խառն մասնաճիւղեր կազմել հոն։

Միւս կողմէ, մասնաւոր [illegible] ցարաններ ուղղած է դպրոցներ[illegible] ուսուցիչ եւ ուսուցչուհիներուն [illegible] նոնց կենսագրականը հասկնալ[illegible] ու նաեւ— եւ մասնաւորաբար [illegible] շուշտ— գիտնալու թէ՝ «կուսակցական էք, չէ՞ք կարծեր որ [illegible] գտնելով ձեր անկախութիւնը [illegible] կրնայիք աւելի օգտակար [illegible] առնել իբրեւ ուսուցիչ»։ Հարցարան մը եւ հարցումներ, որոնց [illegible] չեն եղած նոյնիսկ Ազգ. վարչ[illegible] խանութեան, Կեդր. Վարչութեան [illegible] կողմէ, եւ որ պէտք է ըլլային [illegible] եթէ անհրաժեշտ էր— Ազգ. իշխանութեան կողմէ, իբրեւ [illegible] եւ պատասխանատու մարմին [illegible] օրինական տէր դպրոցներուն։

Յաջորդով մեր գաղութին ընդ[illegible] հանուր պատկերը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ՎԱՐՇԱՄ ԵՒ ԹՈՂԱՍՄԱՓ»

ՓԱՐԻԶ.— Արեւելեան լեզուներու եւ պատմութեան կաճառին կողմէ եղած Մատենադարանի հրատարակութեան մը [illegible] Օր. Ս. Տէր Ներսէսեան Յունուար 19ին Փրինսէթի Fondation [illegible] մէջ հրապարակային բանախօսութիւն մը ըրաւ, [illegible] ունկնդիրներու ընտրեալ բազմութեան մը ներկայութեան։

Բանախօսութիւնը նիւթն էր՝ «Վարշամ եւ Թովմասափ» պատկերազարդ ձեռագիրը՝ բիւզանդական ձեռագիրներու համեմատութեամբ։

Կաճառին փոխ-նախագահ՝ Պ. Հ. Կրէկուար, որ նմանապէս բիւզանդագէտ է, եւ ծանօթ յոյնալէն ու հայերէն լեզուներու, ներկայացուց բանախօսը ըսելով որ Օր. Տէր Ներսէսեան բիւզանդական արուեստի [illegible] վերջին գործը բոլոր մասնագէտներու ուշադրութիւնը գրաւած է։

Օր. Տ. Ներսէսեան մէկուկէս ժամ տեւող բանախօսութեամբ մը իր ուսումնասիրութեան եւ հետազօտութեան արդիւնքները պարզեց [illegible] ձեռագրին վրայ, ցոյց տալով բիւզանդական արուեստի զանազան ազդեցութիւնները, բաղդատելով ուրիշ ձեռագիրներու մանրանկարներուն հետ [illegible] եւ ընդհանրապէս բիւզանդական արուեստին հետ ունեցած կապերը եւ ինքնատպութիւնները։

Անմնացորդ ու մանրակրկիտ պրպտումներու եւ ուսումնասիրութեանց [illegible] Օր. Տէր Ներսէսեան յաջողած է խոր հմտութիւն մը ձեռք բերել բիւզանդական արուեստի [illegible] գանազան երեւոյթներուն մէջ, ինչ որ յարգելի տեղ մը կու տայ իրեն եւ թէ իր պատկանած համայնքին։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Վառնախմբերը կը կռուին

Այս օրերուն, Հայաստանի պարբերականներն ու թերթերը լեցուն են վարչական ամսական փորձերով.— ոչ մէկ պահանջ կը լեցնեն բաժինին մասին, ոչ մէկ լուր երկրին կեանքէն, [illegible] որ Հայաստանի [illegible] մէջ կրնայ գաղափար մը տալ [illegible] կացութեան մասին։

Նախ առնենք Ա. Բզնունիի յօդուածը (Այս այն Բզնունին է, որ Ներ Ոսկի պարբերականին մէջ, վերջերս, երկրորդ յօդուածով մը եւ յանդիմանութիւն առաւ)։ Բանձ. [illegible] ու ամբողջութեան, կը յարձակի Լ. Լեփ կոմունիստ [illegible] ռականներուն վրայ։ Ահա օրինակ, իր մէկ յօդուածը «Խորհ. Հայաստան» մէջ (9 յունուար).— Նացիոնալ օպորտունիզմի եւ փտած լիբերալիզմի դէմ։

Իր խօսքը կապելով Ստալինի վերջին նամակին պոչին, կը քննադատէ Ա. Խանջեանի յառաջաբանը, որ կ՚երեւի Ց. Բաշալեանի Դաշնակցութիւնը սլլլօս անմիջ չուսի գրքին մէջ։ Ու կ՚ըսէ.— «Խանջեան կը հրատարակէ Բաշալեանի գրքին վրայ։ Խանջեան իր յառաջաբանին մէջ գրած է, թէ Բաշալեանի գիրքը «պատմական է իր պայմաններով։ Նշանակալից է իր մէջ ամփոփուած գիտողութիւններով եւ իր ամփոփումներով եւ որ կուգայ կրկին ու կրկին հաստատելու աշխատաւորութիւնը թէ որքա՛ն ճշմարիտ արտայայտիչ ենք հանդիսացել մենք հայ աշխատաւորութեան շահերին՝ այն միջոցին, երբ դաշնակցական մաւզերը մեզ հալածում էր։ անւանարկում...»։ Ու կ՚եզրակացնէ թէ «Բաշալեանու գիրքով խօսում է հայ բըլկուած, բայց ազգայնօրէն մոլորուած ժողովրդի ուրոյ հատուածի [illegible]»։ Ու ի վերջոյ կը հրաւիրէ.— «Թող օրինակելի ու վարակիչ լինի այդ դրսեւորուած խիզախ, շիտակ ու անկեղծ»։

Այսպէս Բզնունի կը կասկածի ու կ՚ըսէ.— «Պատարելով իրերը եւ լիբերալ օպորտունիստական մօտեցում դասակարգային թշնամու նկատմամբ»։

Ու խանդածին հայհոյանքով մը կը յարձակի Խանջեանի վրայ, վախնալով որ այդ «վարակման» ունակութիւնը կրնայ բանւորներն ու գիւղացիները չեղոքացնել իրենց ճակատին։ Վերջապէս ազգային շեշտ մը կը տեսնէ Խանջեանի գանկութեան մէջ։

Ցետոյ Բզնունի, բզզալով կ՚անցնի ու կը կենայ Ա. Կարինեանի մէկ գրքին վրայ։ Նացիոնալիզմի նոր վերելքը, զոր ներկայացուցած է «Թաւալշտիր[?] յանիներով»։

Ըստ Բզնունիի, Ա. Կարինեան իր գրքոյկով հերոսական ճիգեր կը թափէ ազատագրանքը [illegible] ամբողջին [illegible] յեղափոխական [illegible] վերջինները «խորհրդային [illegible] թեան համազոյած կողմնակիցներ են»։

Այսպէս ուրեմն, Կարինեան եւ Խանջեան երկու [illegible] կասկածելի կը դառնան վասնակներուն մէջ, որոնք սկսած են հրապարակը աղմկել իրենց կոկորդով։

Սակայն մեզի համար, այս վէճին մէջ կարեւորը գիրքերը չեն, այլ այն որ դարանի խորամանկով մը տեսն կը սորուի երիտասարդներուն՝ հրապարակէն քշել երկու խմբակները, [illegible]։

Գաղտնի խորհրդակցութեան մը նիւթը [illegible] մեղադրել կուտայ, վաղը Դիմըր Արզարեր, ինչպէս շուտով պիտի ներկայացնենք։ Նոյն խորհրդակցութեան մէջ [illegible] կը ձգէ Բզնունին այս։

Բայց այս փորձերէն յետոյ, կ՚արժէ հարցնել.—

— Ո՞վ է տէրը Երեւանի, ո՞վ իրաւունք ունի բարձր խօսելու Արովեանի փողոցին վրայ։

Կամ.

— Ո՞ւր կ՚երթայ «Խորհրդային» Հայաստանը։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Թշուառութիւնը Մակեդոնիոյ մէջ

«Հորիզոն»ի խմբագիրը, որ վերջերս պտոյտ մը կատարած էր Մակեդոնիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Ցրամայի եւ Գավալայի գաղթականներու կացութեան մասին.—

Գիւղերու մէջ ցրուած հայ ընտանիքներու եւ չափահաս որբերու վիճակը բառին բովանդակ առումով զարհուրելի է։ Անգործ են ամսներէ ի վեր։ Շատ չեն[?] օրավարձով, ամբողջ ամիսներուն աշխատած են արտերու մէջ եւ հազիւ ապրած օրը օրին։ Իսկ հիմա, երբ ա՛լ գործ չկայ, երբ իր նաւազագոյն չափին իջած է մաքառողական ծխախոտի մշակութիւնը եւ երբ գիւղացին ինքն ալ կ՚ապրի գծուծ ծանր պայմաններու տակ, անօթութիւնն է որ ուղղակի կը սպառնայ գիւղաբնակ հայ թշուառներուն։

...Գավալայի մէջ հանդիպեցայ աղքատիկ կնոջ մը, որ վեց ամիսէ ի վեր հիւանդ իր երախային 25 տրախմինոց դեղագիր մը շինել տալու համար, 15 քիլոմեթր հեռուն գտնուող Մէսլրովի գիւղէն քայլած իջած եւ թաղ ի թաղ բղին ըրած էր։

Միեւնոյն գիւղէն չափահաս որբ մը կը պատմէր, թէ Մէսլրոփի մէջ իրենց 16 հոգի են։ Վեց հոգին [illegible] ի վեր անգործ եւ խեղճ վիճակի մէջ ըլլալով, վայելեր էին իրենց միւս 10 ընկերներուն աջակցութիւնը։ Հիմա ի՛նչ պիտի ըլլայ անոնց վիճակը, կ՚ըսէր երիտասարդը, երբ այդ 10 չափահաս որբերն ալ իրենց կարգին, սաստ թշուառութեան մը մատնուած են։

Նոյն դժուարին պայմաններու տակ կ՚ապրին նաեւ Գավալայի եւ Տրամայի շրջանի գիւղերուն եւ գիւղաքաղաքներու մէջ գտնուող չափահաս որբերն ու ընտանիքները։ Թէեւ Գավալայի մեր համայնքը ամէնէն կարող համայնքն է, թաղ. Խորհուրդի ատենապետն ու հոգեւոր հովիւը կ՚ըսէին ինծի, թէ համայնքի շուրջ 300 ընտանիքներէն 100ը, այսինքն մէկ երրորդը կը գտնուի օգնութեան քաջալերականապէս կարօտ վիճակի մը մէջ։ Զարհուրելի է այս համեմատութիւնը, որ զժբախտաբար, պակսելու տեղ, ներթալով աւելնալու վրայ է։

Վերջերս, Թաղ. Խորհուրդի ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր Գավալայի նորաբաց հանրային ճաշարաններուն վրայ։ Կատարուած գիտումներուն յնորհիւ, Գաղաքապետութիւնէն ստացուած է օրական մէկ ծրի ճաշի կարօտ 35 հոգիի համար։ Սակէ զատ միջոցներ կը սահմանեն որպէսզի հանրային նպաստներով ուրիշ կարօտներ ալ գնուին եւ յատկացուին աղքատներու։ Մէկ ճաշի (տաք ապուր կամ կերակուր մը եւ հաց) արժէքն է երեք տրախմի (1 ֆրանք)։

ՎԻԷՆՆԱ

Բուսական ամեն ի վեր երիտասարդներու կողմէ ծախուած ջանքերը՝ սահմանելու մշակութային կազմակերպութիւն մը, արդիւնաւոր եղած են եւ «Հայ Երիտասարդաց Մշակութային Միութիւն» մը կազմուած եւ պաշտօնապէս վաւերացուած է աւստրիական իշխանութիւններէն։ Յունուար 20ին գնութեան ենթարկուեցաւ. Ծրագիրը եւ ընտրուեցաւ Վարչութիւն մը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՆ ԱԼ Կ՚ՕԳՏՈՒԻՆ ՆՊԱՍՏԷՆ

ՎԱԼԱՆՍ, 22 յունուար (Սեփթեթ).— Գործերը միշտ թոյլ են, բայց որոշ բարեփոխում կայ, Նոր Տարիէն ի վեր։

Մինչեւ նոր տարի, տեղացիի եւ օտարականի խնդիր կար։ Բայց նոր տարիէն սկսեալ կարծես փոփոխութիւններ եղած են։ Առաջին հերթին օտարականները կ՚արձակուէին, բայց քանի մը օր յետոյ տեղացիներն ալ սկսան ատեն։ Նաեւ խորութիւն չկայ 100էն 10ի օրէնքին մէջ։ Անշուշտ տեղացիները կը սրանեցին որ օտարականները ալ իրենց չափ իրաւունք ունին, բայց անօգուտ է. սրավհեսեւ քաղաքապետէն մինչեւ գործատէրերը այդպէս կ՚ուզեն։

Կարելի է ըսել թէ 1932ը թէ չարիք է եւ թէ բարեբախտութիւն այն է որ գործերը օրէ օր կը թուլնան, իսկ բարիքը այն որ մեր բէլասա հայրենակիցները իրենց թիւին համեմատ կը ստանան գործազրկութեան նպաստ։ Նպաստական 21էն մինչեւ 123 ֆրանք ստացող կայ։ 24 ֆր. կը ստանան կիները, որոնց ամուսինները կ՚աշխատին։ Նաեւ նոր տարիէն սկսեալ ընտանիքներէ թէ ամուրի ամիսը 100 ֆրանք անծախ կուտան։ Վերջապէս, Վալանսի գաղութը բախտաւոր վիճակի մը հասաւ։ Կարելի չէ՞ որ Փարիզի հայ ֆրանսագէտները Տրոյի նաեւ հանգամանքին եւ քաղաքապետէն շնորհակալութիւն յայտնեն, որ մեր բէլասա եւ անհայրենիք ժողովուրդը իր վայելէ անհրաժեշտ աջակցութիւնը։

Ցաւալի է որ մեր հայ համայնքի ապուներ[?] գործելով գոյքերուս կը մասնակցին։ Նոր տարուան առթիւ տեղացի համայնքավարները ցոյցեր կազմակերպեցին։ Համար հրապարակային բանախօսութիւն մը սարքեցին, մեր հայ կարմիրները ալ սիրով սպասարկեցին. կը յաջողին բաւական թիւով գործադուրներ մասնակցելու այդ հաւաքոյթին։ Իրենց ալ հայ կարմիր մը հրաւիրուած էին խօսելու։ Վալանսի ասորիկանութեան ալ քաղաքային տարազով ներկայ կ՚ըլլայ ժողովին, կը տեսնէ որ խեղճ ու կրակ հայեր, 2-3 գաւակի հայրեր, գացեր են խորհրդարանները քաջալերելու։ Լիոնէն եկող կարմիրը մէկ երկու բառ խօսելով բեմէն վար կ՚իջնէ։ Ռուսիկանապետը սպասող ռուսիկաններուն աչք կ՚ընէ որ բռնեն ու ռուսիկանատան տանին։ Եւ հայ կարմիրը կ՚ատարմացուի ռուսիկանատան։ Երկար հարցաքննութիւններէ յետոյ, կը հաստատուի իր[?] գաղափարը եւ կ՚արձակուի։

Ցաւլոց տառտան ռուսիկանութեան զգուշացման յանցաւոր հայուն որ կը կանչէ եւ կ՚ազդարարէ որ զգուշանայ։ «Եթէ 15 երկամեայ գաւակներու տեւելէն խորհուրդ ալ ընեն, թող գիտնան որ մեր ռուսիկանները այնպէս ներկայ են։ Եւ կը թելադրէ որ հաղնուր հովիւը եկեղեցիին բեմէն յայտարարէ այս հրահանգը։ Այսպէս ալ եղաւ։

Ն. ԹԷպպեան

ՆԱՄԱԿ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 19 Յունուար.— Ռամկավարները, ընտրած Միջկուսակցական Ներկայացուցչական Ժողովի կողմէն, այսօր կուզենք պարզաբանել բոլոր իրադարձութիւնները որ պատահեցան Հ. Ճանիկեանի (Գ. Վիզինեանի) դասին նուիրուած Բողոքի Միթինկին, առ ի բաւականութիւն գալով մեզ եւ առ ի պատասխան այն անտեղի եւ անպատասխանատու հրապարակութիւններուն, որոնք այս օրերս Մարսէյլէն Փարիզ տեղաւոր ըրին բամբասելով հրապարակը աղմկեցին, բերնի ծանօթ գործիքներով այնքան պոռոտախօսութիւն մը որ դուրս է մեր խորունկ ցաւը այս մասին։

Ահա ամբողջ պատմութիւնը խնդրոյն, իր հաճաւոր գիծերուն մէջ.—

Եղերաճակ Հրանդ Ճանիկեանի սրիկոտ դասին հետապնդման գաղափարին առաջին յղացողները կ՚ըլլան Բաղերդի եւ Բալուի Հայր. Միութիւնները, որոնք գիտ. Ցի կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Bar de la Posteի սրահը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրեն իրենց քոյր միութիւնները։

Այս առաջին հրաւէրին կը պատասխանեն միայն 13 քոյր կազմակերպութիւններ, որոնք կ՚ընտրեն Ոաժանձայ Յանձնախումբ մը, եւ անոր վրայ պարտք կը դնեն գումարել երկրորդ ներկայացուցչական ժողով մը, աւելի լայն սահմաններու վրայ, որով կ՚ըլլայ երկրորդ հրաւէր մը, որուն կը պատասխանեն հետեւեալ Հայրեն. Բաղաք. ու Մշակութային կազմակերպութիւնները.— Եղէէնիր, Բալու, Բարձր Հայք, Սեւերեկ, Երզնկա, Խնուս, Բաբերդ, Հաճըն, Զարաւմազ, Վասպուրական, Ցարօն Ցոդ բաբերան, Պէշիրի, Եդի, Չէրդաղ, Թիլիթանի, Թըրամաս, Կարճկան, Հ. Յ. Դ. Փոստան Միութիւն, Զաֆարոս Որբեր, Զարաման Գասնեան Միութիւն, Քօչմաք, Օթա-Բէգի, Բալու-Խարբ. Բայլու-Բղնաթն, Բարձր Հայքի Երիտասարդաց Միութիւն, Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութիւն, Ռամկավար Ազատական կուսակցութիւն եւ Դաշնակցութիւն, որոնց բոլորին մէջէն միայն Հաճնոյ ներկայացուցիչն էր որ հակառակ պատճառաբանութիւններու ցուցադրութեամբ դէմ արտայայտուեցաւ, ու ծնուած բոլորը անխտիր իր բացարձակ եղերաճակ Ճանիկեանի դատը հետապնդելու հարցը։ Հոս պէտք է ընդգծել առանձնապէս այն պարագան որ բոլոր ներկաներն առանց բացառութեան դատապարտեցին Հաճնոյ ներկայացուցիչին «անթաքոյց» ու ծիծաղելի վերաբերմունքը, յանկանչականին էր ի միջի այլոց, Հնչակեան կուսակցութեան ներկայացուցիչ Պ. Կ. Փիրէճեանի անոր ուղղած յարձակողական քննադատականը, որով ան խարանեց յիշեալի այլայլանելի ընթացքը։ Ուշէն ու ժամէն եղած խիստ բանավէճերէ ետք, Հաճնոյ ներկայացուցիչը ցրուեցաւ ըսելով որ վերջ ժողովը անցնելով իր օրակարգին, միաձայնութեամբ ընտրեց ծարմինը, պատոյ անոր ամէն լիալորութիւն, վերոյիշեալ դատը համագամանօրէն հետապնդելու։

Հուսկ ուրեմն մեր բողոքի բանաձեւը ինչ խորհրդականի ծիծաղաւ սպարկուեցաւ ծասին լուրջ վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան, եւ ի վերջոյ ընդունուեցաւ Ռամկավար կուսակցութեան ներկայացուցիչ Պ. Գ. Ցովհաննէսեանի համեղ գրեալ առաջարկը, որ հետեւեալն է.— Սոյն ներկայացուցչական ժողովին լիագօրուած գործադիր մարմնոյն կողմէ խմբագրուելիք բողոքի բանաձեւը յղել Ազգերու Դաշնակցութեան Փոքրամասնութեանց Յանձնաժողովին Հ. Հ. Պատուիրակին, Մարդու Իրաւանց Պաշտպան Ընկերակցութեան Հայկ. Բաժնի Նախագահին եւ Ազգերու Դաշնակցութեան Պալքանեան Պրոտեկտոնի՝ հայկ. Բաժնի վարիչին խորհրդակցով։

Գործադիր Մարմինս համաձայն ներկայացուցչական Ընդհ. Ժողովի գծած ուղիին, անմիջապէս ձեռնարկեց դատին ըմբռնումը եւ ընթացիկ կարգադրութիւններ ընելէ յետոյ, դիմեց Պ. Հ. Սէքէնկիւլեանի, որ Նախագահն է բողոքի միթինկին, Մարսէյլի Փաստաբանական Խորհուրդի փոխ Նախագահ M. Marius Masseին, որ զայն հովանաւորէ, եւ Պ. Ճագլամեանին, որ օժանդակէ։ Պէտք է ըսել որ այս երեքն ալ սիրով ընդառաջեցին մեր դիմումին, եւ խրախուսիչ ըրին կատարեալապէս ի գլուխ հանել իրեն ինկած աշխատանքի բաժինը։

Բողոքի Միթինկը իրենց ներկայութեամբ պատուեցին Le Petit Marseillaisի, Le Petit Provençaleի ու Soleil թերթերու ներթղթակիցները, որոնք իրենց թերթերով արձագանգ եղան մեր այս արդար դատին բողոքի ձայնին։ Միթինկէն քանի մը օր յետոյ, Le Petit Marseillaisի մէջ երեւցած երկարօրէ պատմաբանական հետաւ[?] է քանի մը ազգային հայերու ձեռք նամակին, աչալուրջ՝ յիշեալ թերթին։ Միեւնոյն բանը ըրած են նաեւ Le Petit Provençaleն, սակայն այս վերջինը առանց պատիւ եւ ուղղակի վնասած է գանոնք։ Մնաց որ այս ցանկ ալ գործածուելու անհրաժեշտ ծիծաղները ձեռք առնուած են։

Միջկուսակցական — Միջհայրենակցական Գործադիր Մարմին

Ատենապետ Արամ Ճէվիզեան, Ատենադպիր Ա. Ա. Ցակոբեան, Խորհրդականներ Գ. Ցաուաճեան, Յ. Ոսկանեան, Վ. Փիրքեան, Ժ. Տէր Վարդանեան։

ԵՐԲ ՎԻԷԺԸ ՁԻ ՑԱՊԵՆԱՐ

ՎԷՊ 1915-1918Ի ԿԵԱՆՔԷՆ

(Հաւսուած մը)

Երեք արունքներու մէջտեղէն, յոյց մը բազուկներ կը բարձրանային դրկելով գլուխ մը, որուն ատեղը դուրս էր վիժեր, քունքին վրայ բացուած ճեղքէ մը։ Մերկ կռնակի մը վրայէն թեւ մը կը սողոսկէր ու կը միրճուէր պատռած արգանդի մը մէջ. կռնակին վրայ տարածուած, ազդրները ծածկուեր էին որդերու եռուն բազմութեամբ մը։ Ու դիակոյտը կը հոսէր խոռոչին հանդիպակաց կողին աղէն, ուր թուփի մը առաւելքէն տակ երկու մերկ դիակներ իրարու փարած կը հալէին։ Մե՛րկ [illegible] նման ձեռքերու։ Երկուքն ալ մերկ, այր մը եւ կին մը որուն ստինքը՝ առնական կուրծքին վրայ ճնշուած, ափի մէջ՝ սեղմուող խմորի պէս դուրս կը պոռթկար առուէն։ Կինը արունքները ցաց, նաւեր էր պորտ պորտի, գիրկը փակուած, ու թեւերը խաչեր էր անոր մէջքին։ Իսկ կնոջ թեւերը կը պլլուէին մարդուն կռնակէն։ Մէկուն գլուխը ինկեր էր միւսին ուսին վրայ, կարծես մահացու աղջամուղջին մը պահուն ստած ըլլալու հրապարակային մեղանչումի համբոյրէն...

Բայց, ալ անգէշին չէին՝ իրենք բանիլ այսքան վայրագութիւն, նոզգանքով կը փախէին անոնց մերկ դիակներէն, մոռացման անկարելի ապառապանի մը որոնումով ու կարծես, արգիլելու համար կարմիր պատկերներու խուժումը, ծանր կափարիչներու պէս կոպերը կը [illegible] յին փակ։ Զէին կրնար բանալ զանոնք, իբր թէ կպած ըլլային ամբողջովին։ Շօշափելի մղձաւանջին նայելու վախը քարացուցեր կը զանոնք. ու կոպերուն այս կարծրացումը՝ պահ մը գիտ ապրեցուց կուրութեան անդորրանքով, ու անոր այս գուրին մէջ, դիակներու ընկերակցութեամբ, ամբողջ տարածքը տառապեցայ անդարմանելի մեկուսացման մը, անել միմակութեան, ողջ թաղուած ըլլալու զիտակցութեան։ Սիրտս կը նեղուէր, կը կծկուէր խիտ պրոհանի մը ճնշումէն, ու լերդացած արիւն մը արտաքսելու ճիգերուն տակ կ՚ընկճուէր. անտես ձեռքեր կը սեղմէին կոկորդս. պիտի խեղդուէի բայց կը գիտակցէի մէկու մը պէս, որուն տանջանքը ալ աւելի կը չատնայ քննախնդիր ու հեգնոտ հոկոզութեան մը պարապրութեամբ։ Ու յանկարծ, ինծի եկաւ թէ գլխէս բան մը կը փրթի անակնկալ ու ցաւագին պրկումով մը. դդալի թէ մարմինս ամբողջ կը դողդղար, գլխէս մինչեւ ծունկերուս կը ծփալէր պաղ ցանց մը որ անդրադարձ չարժումով մը, կը կեղրոնանար ու կըմարէր ձեռքերուս վրայ, մինչ դուրը կը լեցուէր գիւային ցրտիչի մը շէշտերով. կարուկ, հեշտ. Ջղային կարծես թմրեցնող հարուածներ է որ վարժ ձեռք մը կը տեղացնէր պողպատ տախտակներու, կամ թեթեւակայ ցնցակ մըն էր որ կ՚ատոտակէր մարմար սալայատակի վրայ։ Նախ բռնադատող ու խեղդուկ, երբ թէ թմրուած բերնէ մը մեկնէր, հետ ու յատուկ հնչիւնով. նման տեղատարափ կարկուտի մը առաջին հատիկներուն, ցրտիչը կը բարձրանար աստիճանաբար, կարճ պահ մը կ՚երկարէր միօրինակ սաստկութեամբ ու յանկարծ կը պայթէր, կը տարածուէր, ալիք ալիք կը զարնուէր զուրին կողերուն, կը խառնուէր իր իսկ արձագանգին, կը բազմանար այս կերպով ու հեծագնած կը հասնէր անկարգ ու անդաշն եղեւէջներով, նման ուռած աղմուկի մը, որուն փողէն օդը կը փախի սուլելով. ձեռքի մը քմահաճ ճնշումներուն տակ ու կը մարէր խուլյատ հանդիսնով մը։

Ու այս անգամ կը սկսէր հեծկլտուք մը, փսփսուք մը որ կը զգայի գիմադրելով, վերաւոր գազան մը որ կը խեղդուի սարսափելի քարայրի մը ներսը, բազմութեան մը մոլեգին բախումը գնդակի մէջ, ուրէ ազմուկը օդէն կը մատնուի հառաչ պատերու ծեղսլին։ Ու յանկարծ, փսփսուկը կը տեւէ իր օ-րէնքին ու կը պայթի. զազանը կը փրցնէ իր վզին հանգոյցը ու կ՚ոստնու տառապանքի իր կանչը. գնդակին պատերը կը փլին ու արգելառ փակ գոռ ու գոչին կը տրամադրեն օդի տարածութիւնը։

Հեծկլտուքը կը սկսէր ջինջ ու անխառն շեշտերով, երկչոտ մեղմութեամբ, իբր թէ մեկնէր լալէն յոգնած կուրծքէ մը. կարծես, լացողը ինքնիրեն իր ձեռքերով իր կոկորդը սեղմէր, խեղդելու համար ձայնը որ յանկարծ, վրթող լալի շեշտ մը կ՚արձակէր, ակնթարթ մը կը լռէր, ու ժանգոտ կոհինչ մը վերջ, կը դառնար հանդարտ ու անյոյս լաց մը։

Ո՞վ էր սակայն որ կը թրջէր ու կուլար փոխն ի փոխ, լսմարի պէս։ Երկրորդ անգամ ըլլալով, կարծեցի թէ լաց ու թրջիլ կը մեկնէին իմ կոկորդէս. բայց ձայնը իմս չէր։ Կարճ պահ մը, թէեւ թաքի չափ, խենթեցած ըլլալու հաւանութը վաղեց մտքիս մէջ եւ այլանդակ վասաութիւն մը բռնեց կամքս։ Ալ ո՛չ իսկ կը մտածէի զուրէն ելլելու վրայ. չէի շարժեր, ելլելու փորձ մը չէի ըներ։ Անխնայ հալածանքէ մը յետոյ, մէկու մը պէս որ վերկուցութեան ելք չի գտներ, բախտս կապեր էի սպասման մը անծանօթ խաղերուն, անձնատուր եղեր էի դիակներուն... ու նորէն լսեցի եւ իմ ձայնս, այս անգամ յստակ որ շեշտ առ շեշտ ականջիս մէջ կը տեղաւորուէր [illegible] մը ձայնը ու շնչառ, դողդոջ, բառեր կը հեծեցէր։

— Ի՞նչ կ՚ուզէ ըլլայ...

Ու նորէն յիմարական, նոյն անհնառ թրթիռը որ վախէն կը դողդղար, կը փորձէր յանգոյնի, շեշտ կ՚առնէր. պահ մը կ՚ամչնար ու հեւքի պէս կը քաշուէր ու կարծես, բռնուած հեղձանքի պոռթկումէ մը յետոյ, կը ջանար հանդարտիլ եւ հուսկ ուրեմն խնդուքի ու լացի խառնակ կանչի մը մէջ կ՚երկարէր եղերական տխրութեամբ։

Ու յանկարծ, ինծի այնպէս եկաւ թէ խլրտում մը կ՚իյնայ դիակներուն եւ միս ու ոսկորի կարտուանքներուն մէջ, ի՛է անոնց հոգի կ՚առնեն, կ՚երկրեն, կը կենդանանան, թէ այս բոլոր փրթած թեւերն ու սրունքները կը փնտռեն իրենց մարմինները. զուրը կը լեցուի շարժումի աղմուկով, փսփսուքներով ու խօսքերով, որոնք իրար կը խառնուին ու կ՚արգիլեն իմաստի մը լրացումը եւ ըմբռնումը։ Թանձր մշուշի մը ընդմէջէն աչքեր կը բացուէին վրաս, զայրոյթով ու առելութեամբ խոժոռած, հաղարաւոր ձեռքեր կ՚ուղղուէին ինծի. ճանկի պէս բացուած ու կորացած մատներով, որոնք շատ կը նմանէին երկաթ ձեռներու ու կը մխրճուէին մարմինիս, որ ծանրօրէն կը բարձրանար օդին մէջ. ոտքերս կը չէին գետնէն, զգայի իսէ գոյգ մը ձեռքեր ուսերէս բռնած կը քաշէին զիս վեր, ճիգով, յոգնութեամբ, բայց կորովով ու յամառութեամբ. պահ մը, օդին մէջ կախուած շարժելու ապաւորութիւնը ունեցայ, գլուխս կը դառնար։ Զգացի թէ այնտեղ ոտքս նուաղիմ։ Բայց նոյն միջոցին, ձայն մը որ կարծես հեռուներէն կուգար անուշ երգի մը հատուած արձագանգներուն նման, քաղցրութիւն եւ ուժ կը փոխեր ականջիս ու փրկութեան յոյսը որ բոլորովին կորսնցուցեր ու մոռցեր էի, հետզհետէ կը շատնար սրտիս մէջ։ Անգիտակցաբար, որդին հասեր էի խոռոչի կողին կէս բարձրութեան։ Դիակոյտը կը խլրտէր միշտ, շարժող բանակի մը պէս որ յանկարծ կանգ կ՚առնէ ու տեղին վրայ քայլ կը նետէ, առանց յառաջ խաղալու։ Զարդուած մարմինները գտեր էին իրենց կտորները եւ ամբողջացած, զարհուրելի կերպով ողջ, կարծես, արտաշխարհային երազ մը կ՚ապրէին։ Կը խոյանային առաջ կատաղութեամբ, ըղձանքով, կեանքի կարօտներուն ու աքէրներուն վերադառնալու անհամբերութեամբ, բայց կարծես, գերմարդկային ձեռք մը զանոնք կը քարացնէր իրենց խոյանքին մէջ, ու այդպէս, անոնք կը դառնային կենդանի արձաններ, կեանքով եռուն ու մեռնողական անշարժ, ներքին մղումներու եւ արտաքին ճնշումներու հաւասար բախումէն ճզմուած...

Բուռն ճիգ մը ըրի. կռուփներս կոթնեցուցի հողին, ոտքերս կծկեցի ու սողացի զէպի վեր կռնակի վրայ։ Երբորդ կծկումին, զուրէն դուրս էի...

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

(ՎԵՐՋ ՀԱՏՈՒԱԾԻՆ)

Լաւալի ճառը եւ Գերմանիա

Ֆրանսայի երեսփ. ժողովին մէջ, վարչապետ Պ. Լավալի արտասանած ճառը որոշ գոհունակութիւն պատճառած է գերմանիոյ: Քաղաքական շրջանակները չէին սպասեր որ ֆրանսայի վարչապետը նոր եւ յստակ առաջարկներ ընէ հատուցումներու հարցին կարգադրութեան համար: Գոհունակութեամբ կը հաստատեն նաեւ թէ Պ. Լավալ իր ճառին մէջ չմեղադրեց գերման կառավարութիւնը թէ կ՚ուզէ պատռել Երնկի ծրագիրը, սակայն չեն ընդունիր, ինչ որ ան ըսաւ դաշնագրերու եւ Երնկի ծրագրին նուիրական հանգամանքին մասին:

— *Երնկի ծրագիրը կ՚ըսեն, չէ եւ չի կրնար ըլլալ անփոփոխելի համաձայնութիւն մը: Ան կնքուած է կարգ մը պայմաններու տակ եւ նկատի առնելով այն ատենի տնտեսական կացութիւնը, որ այսօր ամբողջովին փոխուած է:*

Նոյնպէս, գերման քաղաքական շրջանակները չեն ընդունիր Պ. Լավալի տեսակէտը դաշնագրերու եւ մասնաւոր համաձայնութեանց մասին, երբ երկուքը կը մօտեցնէ իրարու:

— *Անհատական կեանքի մէջ իսկ կ՚ըսեն, պայմանները կրնան անհրաժեշտ դարձնել միջազգային համաձայնութեանց փոփոխութիւնը, եւ ատոր համար, բարոյական օրէնքները խախտած չեն ըլլար:*

Եւ վերջապէս, Պ. Լավալի ճառէն կը քաղեն այն եզրակացութիւնը թէ Հատուցումներու խորհրդաժողովին մօտալուտ գումարումը, աւելի քան անհրաժեշտ դարձած է:

Ըմբոստութիւն բիւտանի մէջ

Զօրս ժամուր բիւպարտներ կ՚ըմբոստանան

3 մեռեալ, 72 վիրաւոր, 6 փախստական

Տարթմուրի (Անգլիա) թիապարտներու կայարանին մէջ, թիապարտներն ըմբոստացան: Երկու ժամ, կայանը ապստամբներու վերածուեցաւ: Չորս հարիւրի չափ թիապարտներ կատաղօրէն պայքարեցան զինեալ պահապաններուն դէմ, որոնք օգնական ուժ ստացեր էին:

Առաւօտ, նախաճաշէն յետոյ, դատապարտեալները երբ հաւաքուեցան բանտին բակը, անմիջէ սկսան յարձակեցան կառավարիչին գրասենեակին վրայ, եւ կրակի տուին շէնքը, որ ամբողջովին այրեցաւ: Ու կռիւը ծայր տուաւ բանտապահներուն եւ բանտարկեալներուն միջեւ: 3 մեռեալ կայ, իսկ վիրաւոր 60 բանտարկեալ եւ 12 պահապան: 6 փախստականներ կան:

Անգլիոյ դաշինքին պատասխանը

Անգլիոյ դաշինքին անդամներէն Հէրպըրթ Սէմուըլ որ իբր ազատական կուսակցութեան պետ, ինքզինքը կը զգայ շատ աւելի պատասխանատուութեան ենթարկուած նիւթին վէճերու մասին, անգլիական դաշինքին տուած որոշումներուն հետեւանքով, զեկոյցով մը կը ջանայ արդարացնել իր դիրքը եւ ազատ փոխանակութեան կուսակից իր պաշտօնակիցները:

Ենչտեղէ յետոյ վէճի անլուծելի պատճառները որոնք երկուքի կը բաժնեն կառավարական կազմը, ինչպէս նաեւ մաքսային օրէնքին շուրջ՝ համաձայնելու անկարելիութիւնը: Նախարարը կ՚ընդունի թէ ըստ խորհրդարանական աւանդութեան, ինքը եւ իր կողմնակիցները պարտաւոր էին քաշուիլ:

Սակայն կարգ մը պատճառներով, յարմար նկատած են մնալ դաշինքին մէջ նախ, իրենց քաշուիլը Անգլիոյ վարչապետին ազդեցութիւնը պիտի նուազեր եւ չպիտի կրնար անհրաժեշտ հեղինակութեամբ վարել երկիրը:

Անկից զատ, միջազգային կացութիւնը չափազանց նուրբ է եւ հնդկական հարցն ալ առկախ մնացած ըլլալով, անհրաժեշտ է որ, կ՚աւելցնէ հնդկական կամ եւրոպական խորհուրդներու մէջ, կառավարութեան տեսակէտներն ըլլան ամբողջ երկրինը եւ ո՛չ թէ կուսակցութեան մը:

Խորհրդային Ռուսիոյ ճարտարարուեստը

Մոսկուայի մէջ հրատարակութեան տրուեցաւ այն տեղեկագիրը որ պիտի ներկայացուի համայնավար 17րդ ընդհ. ժողովին, 1931ի ընկերային ճարտարարուեստի զարգացման արդիւնքին եւ 1932ի ընթացքին՝ կատարուելիք աշխատանքներու մասին:

Ըստ այդ տեղեկագրին, ճարտարարուեստի արտադրութիւնը 1932ին կը ներկայացնէ 27 միլիառ ռուբլիի գումար մը, ըսել է 21 առ հարիւր աւելի քան 1930ի արտադրութիւնը: Այս գումարին մէջ կը մտնէ նաեւ ծանր ճարտարարուեստի արտադրութիւնը որ միայնակ կը բռնէ 12 միլիառ ռուբլի, ըսել է 28 առ հարիւր աւելի քան նախորդ տարուանը:

Ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղեր, ինչպէս քարիւղը, մեքենական շինութիւնները, ելեկտրականութիւնը, շաքարեղէնը, պահածոները հնգամեայ ծրագիրը իրականացուցած են երկու եւ կէս կամ երեք տարուան ընթացքին:

Դարձեալ ըստ տեղեկագրին, Խորհրդային Միութեան մէջ անգործութեան հարցը հարթուած է: 1930էն 1931 գործաւորներու թիւը կրած է 2 միլիոնի յաւելում մը՝ իսկ օրավարձերը աւելցած են հարիւրին 16 չափով:

Տեղեկագիրը կը հաստատէ թէ արտադրութեան որակը լաւացած է եւ ճարտարարուեստի նոր ճիւղեր բացուած են:

Օդային արշաւներ

Ֆրանսացի երկու օդանաւորդներ Քոտոս եւ Ռոսսի յաջողութեամբ վերջացուցին օդային արշաւ մը որ տեւեց 7 օր եւ 9 ժամ, Փարիզ-Հանոյի-Փարիզ գծով: երկու օդանաւորդները Փարիզէն մեկնած էին յունուար 14ին եւ վերադարձան երկուշաբթի գիշեր ժամը երեքին:

— Երկու ուրիշ Ֆրանսացի օդանաւորդներ Գուսսուէրո եւ Ռոսսի 6747 քիլոմեթր Թուլէ յետոյ, մեքենայի խանգարման պատճառով, ստիպուեցան իջնալ Օրանի կայանը.

Յ. Դ.

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Գրաւարանի սրահին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատոմսով:

Տիկ. Աղլի Գէորգեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Աստուրեան (Նիւ-Եորք), Արշակ, Գէորգ եւ Յարութիւն Գէորգեաններ (Փարիզ), Պաղտասար Հախվերդեան (Երեւան), Տիկ. Նէկտար Գաբրիէլեան (Պարսկաստան), Մովսէս Սայեադեան (Պարսկաստան) եւ բոլոր ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի որդւոյն, եղբօր եւ ազգականին՝

ԱՉԻՋ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 23 յունուար շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 3ին, 28 տարեկան երիտասարդ հասակին, Hopital Tenon-ին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր՝ երեքշաբթի, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Clichy-ի գերեզմանատան մէջ (rue Général Rouget, Clichy)

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

Ձեր փնտռած գիրքերը

ԹԻՕՖԱՆՕ հեղինակ Բոլ Տիմիթրաքօփուլօ (Բիւզանդիոնի հայազգի կայսր Յովհ. Չմշկիկ է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին իր սիրային արկածախնդրութիւններով: Կը կարդացուի հետ ի հետ): Գին 25 ֆրանք:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ. հեղինակ Բոլ Տիմիթրաքօփուլօ (Սուլթան Համիտի հարեմականներուն իր շուայտութիւններով եւ դաւադրութիւններով. վրէժխնդիր հայ երիտասարդ մըն է վէպին գլխաւոր հերոսը): Գին 30 ֆրանք:

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ, Ժորժ Սանդի սիրային ամէնէն գեղեցիկ վէպը: Գին 20 ֆրանք:

ԽԻՆԹ ԻՐ ՉԱԼԱԼԷԴԴԻՆ. Րաֆֆիի: 25 ֆրանք:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Քրիս. Միքայէլեանի միակ հրատարակութիւնը, Բ. տպագրութիւն: Գին 10 ֆրանք:

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գործ Սոս Վանի: Գին 3 ֆրանք:

Ստանալու համար գիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը կամ Գիւտնեանի 17, rue Damesme, Paris (13).

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

Աղքատախնամի ցերեկոյթը

Փարիզի Աղքատախնամի ընկերութեան տարեկան մեծ ցերեկոյթը պիտի տրուի Փետրուար 31 յունուար կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր,

ՇԱՆ ՋԷԼԻԶԷԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, 79 ԱՎԸՆԻՒ ՏԷ ՇԱՆ ՋԷԼԻԶԷ

գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու: նրգ. նուագ եւ զանազան հաճելի անակնկալներ.

Պարերու համար առաջնակարգ երկու նուագախումբեր: Գրիճի սեղաններ: դիւրամատչելի ճոխ պիւֆէ՝

ՄՈՒՏՔԸ 25 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարաններու եւ Rue de Trévise-ի հայ նպարավաճառներու մօտ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (133)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

17.— ՄԻՆԱՍԻ ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲԸ

Պիտի պատմէի այնպիսի յեղափոխութիւն մը, զոր չէր կրնար երեւակայել սարսափելութիւնը: Պիտի փորձէին մէկ քանի ժամէն արեան եւ բոցերու մէջ խեղդել ամբողջ մայրաքաղաքը: Ի՞նչ տեսակ յեղափոխութիւն էր արդեօք այդ: Շատ շատ կը մտածէինք թէ կոմիտէճիները պիտի փորձեն անաւոր հրդեհ մը սարքել, փողոցներու մէջ ռումբեր եւ ռմբաձիգներ նետելով, սարսափելի ջարդ մը կազմակերպել: Այսքան պարտութիւններէ եւ պարտիճէ յետոյ, տակաւին մտածե՛լ յարձակման եւ յեղափոխութեան մասին, ի՞նչ կը նշանակէր այս: Եւ գիտէի նշանակութիւնը, ձեռքիս մէջ ունէի հրաշալի վաւերաթուղթեր:

Հայերը իրենց խռովարարական ծրագիրները բաժնած էին երկու մասերու.— Մերձաւոր նպատակ եւ հեռաւոր նպատակ: Անմիջական նպատակն, էր ինչպէս հայ յեղափոխական թերթերը բազմիցս յայտարարած էին, ներկայացնել կարգ մը պահանջներ յանուն Հայաստանի, որպէսզի այդպէսով կարելի ըլլայ ստեղծել անկախ հայրենիք մը: Այս էր որ կը քարոզէին հատորակ ժողովուրդին, կապելու համար զայն իրենց կոմիտէին: Իսկ հեռաւոր նպատակը, զոր կը ծածկէին եւ միայն կոմիտէին պետերը գիտէին, ընկերային խռովել մըն էր: Անոնք կը փափաքէին ազգային կալուածները, հարստութիւնները ինչպէս նաեւ բոլոր հողերը հաւասարապէս բաշխել ժողովուրդին, հիմնել ժողովրդային կառավարութիւն մը, ջնջել կրօնքի ազատութիւնը, պատկը եւլն: Նախ յանուն անմիջական նպատակին, շոյելով ազգային զգացումները՝ գրգռել հայ ժողովուրդը, եւ անմիջական նպատակին հասնելէ յետոյ, տարածելու համար անիշխանական գաղափարը, միանալով Եւրոպայի ընկերավարականներուն եւ անիշխանականներուն հետ՝ պահանջել իրենց հեռաւոր նպատակը: Այս էր անոնց կոմիտէի պետերուն միակ երազը, գերագոյն իղձը: Այս իղձը ընկերային այնպիսի գաւանանք մըն է, որ ոչ միայն ներկայ դարուն, այլ եւ յաջորդող դարերուն իսկ դժուար թէ մարդիկ յօժարին ընդունիլ իբրեւ վարչաձեւ, կառավարութեան նոր եղանակ: Կեանքիս վերջին օրերուն հանգիստ եղայ համայնավարութեան վարչաձեւին, բայց չեմ կարծեր թէ նոր բան մըն է այդ: Սոդոն փորձած էր կիրարկել այդ ձեւը Յունաստանի մէջ: Հողերը բաշխեց, շատ մը բաներ ստեղծեց, սակայն ի վերջոյ կառավարութիւնը հիմնուեցաւ դրամատէրերուն վրայ:

Պոլսոյ մէջ իմ միակ մտահոգութիւնս էր, գիշերը ցերեկին խառնելով, հասկնալ թէ ի՞նչ զաղտնի ձեռնարկի լծուած է կոմիտէն, որպէսզի փորձանքը չծագած կարելի ըլլար վիժեցնել: Միւս կողմէ անհրաժեշտ կը համարէի ժամ առաջ գտնել Մինասի հրոսախումբը, որովհետեւ արեւելեան նահանգներուն մէջ հողաբանութիւնը դարձեալ փոխուած էր, այնպէս որ երբ առիթ մը երեւան գար, բոլորը պատրաստ կը թուէին մասնակցելու խռովութեանց:

Հետաքրական թելերը ամէն օր Գասը Ալիին եւ Պալատին գաղտնի հրամանները կը տանէին Դ. զօրաբանակի հրամանատարութեան, եւ ամէն օր Դ. զօրաբանակի տեղեկագիրները՝ դէպի Պալատ կամ Գասը Ալի:

Մինաս իր բանակատեղը հաստատած էր թէրմէ գաւառին Քուրշունլու աէրէ անտառին մէջ: Բանակատեղը ես կը գործածեմ. այն շրջանին պաշտօնական բացատրութիւնը կը գործածէր «ապաստան» բառը: Սակայն հրոսապետը ոչ միայն անտառ ապաստանած չէր, այլ նոյնիսկ տապարէգ կը կարգար: Արդարեւ, անտառը այնքան ընդարձակ էր, որ պաշարելու համար անհրաժեշտ էր ամբողջ բանակ մը: Մինչդեռ Պալատը այնպիսի աւելորդ ծախքեր եւ շռայլութիւն կը կատարէր, որ պետութեան պաշտօնեաները քանի մը ամիսը անգամ միայն կրնային, հազար դժուարութեամբ, ամսական ստանալ, իսկ զինուորը կէս անօթի կէս մերկ կը մնար: Զինուորները զօրակոչի ենթարկելու, մէկտեղէն միւսը փոխադրելու համար, անհրաժեշտ էր դրամ եւ պիւտճէ:

Այսուհանդերձ, ինչ ալ ըլլար կացութիւնը, անհրաժեշտ էր մէջտեղէն վերցնել այս փորձանքը, որ կը սպառնար պետութեան գլխուն: Որովհետեւ Մինաս տապարէգ կը կարգար, ուզած ձեւովը կ՚ապաստանէր գիւղերուն մէջ, դրամ կը հաւաքէր, յեղափոխական կոմիտէներուն համար զինուոր կը պատրաստէր:

Օր մը, 30 հոգինոց շրջուն պահակախումբ մը, Լաւրիքի եւ Չարշանպայի միջեւ, կը հանդիպի 150 հոգինոց հայ հրոսախումբի մը, որ կը ղեկավարէր հրոսապետ Մինաս: Հրոսախումբը կը յարձակի թէ պահակախումբին վրայ: Թէ պահակախումբին զինուորները քաջ յիմարաբար մը անվախ չավուշ մը. Վէլի աղա: Դուռը այնպէս ըրաւ, որ թշնամի պահակախումբը դիրք բռնէ յարմար վայր մը:

Զինուորները դիրք բռնեցին բլուրի մը վրայ, զոր բնութիւնը պատրաստած էր կարծես իբր ռազմական դիրքի մը պէս: Մինասի հրոսախումբը մնաց բաց եւ դաշտի մը մէջ:

Մեր պահակախումբը ... վեր յառկացուած էր հրոսախումբին հետապնդումին, այնպէս մասնագէտ դարձած էր: Կը բացատրէր հրաշալի նշանառու զինուորներ, որոնք գիտէին թէ ինչպէս դակը կ՚իջեցնեն ճիշդ իրենց նշանակէտին գլխուն: Վերջապէս բանակին զինուորներ էին: Առաջին հրացանաձգութեան, Մինասի խումբը 30 է աւելի կորուստ ունեցաւ եւ պարտաւորուեցաւ նահանջել:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dames̲me PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ. —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
27 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1787

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ԱՉՔՈՎ, ՄԷԿ ՈՏՔՈՎ

Քրիստոնէական քարոզներէն զատ, զոր մատնանշեցինք երէկ, «Հայաստանի Կոչնակ»ը եւ ռամկավար թերթերը կը ցուցադրեն ուրիշ «խոհականութիւն» մը, որ դարձեալ կը յանգի միեւնոյն եզրակացութեան. — Բան մը չընել։

«Իմացականութիւնը չզոհենք Զգացականութեան», — կ'աղաղակէ պատուելիներու «Կոչնակ»ը, բայց կը մոռնայ որ իրենք իմացականութիւնը գրուանին տակ պահած, կ'օրօրուին անսուղ «զգացականութեան» մը պատրանքներով։

Այսպէս, ոչ միայն իրենց մասը մոխիրը չեն թաթխեր երբ հարցը Թուրքիոյ մասին է, այլեւ ազգային կեանքի մէջ բռնած են ամէնէն դիւրին ճամբան, — բան մը չընել։ Գոհանալ խելք ծախելով, խրատներ տալով եւ ... աղօթելով։

Իբրեւ հեղնութիւն չէ որ գրի կ'առնենք այս տողերը։ Պատկերը այնքան եղերական է, որ ոչ հեգնելու, ոչ ալ ակադեմական վէճեր սարքելու տրամադրութիւն ունինք։

«Հայաստանի Կոչնակ»ին, ինչպէս միւսներուն համար, Երեւանն է «աղբիւրն իմաստութեան» կամ «աղբիւրը լոյսին»։ Երեւանը՝ տիրաբար եւ տարամերժօրէն։ Երեւանը՝ ե՛ւ Թուրքիոյ հանդէպ, ե՛ւ Հայկական Դատին ե՛ւ գաղութներու ներքին կեանքին համար։

Այս միականի տեսակէտը այնքան զարգացած եւ միտքերը նախապաշարած է որ, եթէ փորձես ընդդիմախօսել, պատասխանն ալ պատրաստ է,— Դաշնակցութիւնը թշնամի ըլլալով Երեւանին, ուրիշ կերպ չի կրնար դատել։

Հազար փաստ՝ չեն կրնար փարատել այս նախապաշարումը։

Երբ մարդիկ որոշած են մէկ աչքով նայիլ իրականութեան վրայ եւ մէկ ոտքով քալել, դժուար, գրեթէ անկարելի է արժեցնել տրամաբանութեան խօսքը։

Վկայ՝ տասը տարուան պատմութիւնը։

Ուրիշ ո՛ր եւ է ժողովուրդ, եթէ գտնուէր մեր կացութեան մէջ, լեռներ պիտի գլորէր, գոնէ տարրական հարցերու մասին համաձայնելու, ընդհանուր ուղեգիծ մը եւ գործակցութիւն մը հաստատելու համար։

Միայն մեր մէջ է որ մարդիկ ամէն բան կը մոռնան, հաճոյք պատճառելու համար զօրաւորին։ Հոգ չէ թէ կասկածելի դարձնեն իրենց անշահութիւնը եւ պարկեշտութիւնը։

Եւ միայն մեր մէջ է որ ջուրը պատէն վեր հանելու մարզանքներ կը կատարուին, ամէնէն տարրական հարցերու առթիւ։

×

Առնենք նորէն Թուրքիոյ պարագան։

Փաստ է որ հակահայ կամ թրքանպաստ քարոզութիւնը լայն գետին գրաւած է Ամերիկայի մէջ։ Թալիաթ էտիպը եւ ուրիշներ հետեւողականօրէն կը բարեփոխեն հանրային կարծիքը՝ Թուրքիոյ հանդէպ։ Եթէ քիչ մըն ալ առաջ երթան, պիտի ապացուցանեն, պիտի համոզեն թէ Թուրքիոյ մէջ կոտորուած, թալանուած կամ երկրէն վտարուած ժողովուրդը հայ չէր, այլ Թուրք։

Տակաւին քանի մը ամիս առաջ, Ամերիկա գնաց Թուրքիոյ ելմտական նախկին գործավարը, Սարաճօղլու Շիւքրի պէյ, եւ վերադարձաւ լաւագոյն տպաւորութիւններով։ Հիմա նորէն Փարիզ եկած է, եւ պիտի անցնի Ամերիկա, տնտեսական աջակցութիւն ապահովելու համար։ Եթէ յաջողի փոխառութիւն մը կնքել, ապահովաբար պիտի կրնայ երկարատեւ վարկեր ստանալ, ճարտարարուեստի կամ հանրօգուտ շինութեանց համար։

Հանգամանքներն ալ նպաստաւոր են։ Տակաւին քանի մը տարի առաջ, Էնկիւրի մտքէն չէր կրնար անցընել այդպիսի առաջնորդութիւն մը ղրկել Ամերիկա։ Իսկ այսօր ջուրի ճամբայ դարձեր են ոչ միայն Միացեալ Նահանգները, այլեւ երկրին ամենաբարձր պաշտօնատարները։

Արդ, «Հայաստանի Կոչնակ»ները, որ իրենց աչքին առջեւ կը տեսնեն այս աշխատանքը, ո՞ր եւ է պարտականութիւն զգացե՞ր եւ ո՛ր եւ է առեն։

Այստեղ ոչ մարտադաշտ արտայայտութիւններու խնդիր կայ, ոչ ալ սար ու ձոր իյնալու պահանջ։ Կը բաւէ իրենց քարոզած «խոհականութիւնը», Ամերիկայի հանրային կարծիքը լուսաբանելու եւ զայն զգուշացնելու համար։ Մանաւանդ որ, ունին մամուլ, բարոյական եւ նիւթական լայն միջոցներ։ Ունին հինաւուրց կապեր ու փորձառութիւն։ Երէկուան նորեկները չեն, եւ գիտեն թէ ամերիկեան աշխարհը ի՛նչով, ի՛նչպէս այս կամ այն կողմ կը դառնայ։

Կը հարցնենք, — զգացե՞ր են ո՛ր եւ է պարտականութիւն, ո՛ր եւ է առեն։

Պարագայ մը եւս,— այս հարցումը չի նշանակեր անպատճառ Թուրքիոյ դէմ գործել, գրգռել «գերագօր, հսկայամարմին եւ ազատագէն» հակառակորդը։ Պարտականութիւն է, նախ, մտածել, խոհարհիլ եւ «սիրտ շինել», ինչպէս կը թելադրէ Հ. «Կոչնակ»ը։

Ահա առիթ մը, արժեցնելու այդ իմաստութիւնը։ —Սարաճօղլուներու կամ անոնց թակարդն ինկած Ամերիկացիներու ականջին փսփսալու քրիստոնէական քարոզները, յանուն այս ժողովուրդի բարիքին։

Ո՞ր եւ է առեն մտածե՞ր են այս ուղղութեամբ։

Պարտաւոր են պատասխան տալ այս հարցումին, այլապէս իրենց քարոզած «խոհականութիւնը» կը դառնայ շահ - քարոզ։

Հայ ժողովուրդը այնպիսի վտանգի մը մատնուած է, որ ոչ մէկ հատուած, ոչ իսկ պատուելիներն ու չէզոք ռամկավարները իրաւունք չունին մեկուսանալու եւ իմաստութիւն ծախելու փղոսկրեայ աշտարակներու կատարէն։

Կռիւը, բանաւոր կամ զօրենական պայքարը նպատակ չէ, այլ միջոց։ Անոնք որ չեն հաւատար այս քաղաքականութեան, պարտաւոր են ամէն միջոց փորձել, միւսը յաջողցնելու համար։

Երեւա՞ն այդ ճամբան բռնած է արդէն։ Բայց չուզեր վար իջնել «բարձր քաղաքականութեան եթերային վերնադաւաններէն»։

Կը մնայ որ «Հ. Կոչնակ»ի եւ միւսներուն իմաստուններ վար իջնեն վերնատունէն, կամ տուն կանչեն իրենց խելքը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«LA TURQUIE LIBRE»

Նոր պառակտում՝ արտասահման ապաստանած Թուրք ընդդիմադիրներուն միջեւ:

Ապացոյց՝ այս նոր թերթը, La Turquie Libre (Ազատ Թուրքիա), որ լոյս տեսաւ յունուար 15ին, խմբագրութեամբ Նէճաթի Րիֆաթ պէյի։

Նէճաթի Րիֆաթ մինչեւ վերջերս խմբագրապետն էր La République Enchaînée-ի, զոր կը հրատարակէ Մէհմէտ Ալի պէյ, ներքին նախարար՝ զինադադարի շրջանին, իբրեւ օրկան «Թուրք ռամկավար կուսակցութեան»:

Իրականին մէջ, այս «կուսակցութիւն»ն ալ կը բաղկանայ քանի մը անհատներէ, առանց որոշ ծրագրի: եւ զարմանազան տեսակէտներով:

Պառակտումը այնքան բացորոշ է որ, Նէճաթի Րիֆաթ իր թերթի առաջին թիւին մէջ բաց նամակ մը ուղղած է Մէհմէտ Ալիի, որուն կը բացատրէ իր հրաժարման պատճառները, միեւնոյն ատեն քաշուելով «Թուրք ռամկավար կուսակցութենէն»:

Այս առաջին խմբագիրը կամ գործակիցը չէ որ կը բաժնուի Մէհմէտ Ալիէն:

Նոր թերթը ճակտին գրած է «Սահմանադրական միապետական օրկան»:

Պիտի ձգտի Թուրքիան բաժնել խորհրդային Միութենէն եւ «կովկասի Թուրանական շարժումէն» եւ մերձեցում հաստատել Արեւմուտքի, մասնաւորապէս Ֆրանսայի հետ:

Պիտի ջանայ վերահաստատել խալիֆայութիւնը եւ միապետութիւնը եւ անոնց հետ կապուած աւանդութիւնները:

Ուրեմն, խալիֆայութիւն եւ միապետութիւն — եւ ասէն խիչ փրկուած է: Թուրքիան ալ, անոր հետ կապուած ժողովուրդներն ալ:

Եւ այս՝ մէկ-մէկ թերթ հրատարակելով Փարիզի մէջ, երեւութապէս Մ. Քէմալի դէմ, բայց փաստօրէն՝ իրար բզքտելու համար:

Պարապ տեղը չէ որ Էնկիւրի Թուրք ընդդիմադիրներէն աւելի, «դաշնակցականներով» եւ հայ մաքսանենգներով կը զբաղի:

ՎԱՐԱԶ

Կրիփը Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ մէջ կրիփը այնքան տարածուած է որ ամէն մէկ տան մէջ հիւանդ մը կը հաշուուի։

Դատաւորներու ամենամեծ մասը կրիփէ բռնուած ըլլալով, միայն երկու դատարաններ կրցան գործել նախորդ օր։ Դպրոցական աշակերտներու աւելի քան հարիւրին 30ը հիւանդացած են։ Հրահանգուած է դպրոցները փակել։

Սպանիոյ խռովութիւնները

Սպանիոյ մէջ, հանրապետութեան դէմ, ուղղուած համայնավարական յարձակումները առ այժմ դադրած են շնորհիւ կառավարութեան կտրուկ միջոցներուն:

Կարգ մը վայրերու մէջ ծագած խռովութիւնները շուտով զսպուեցան: Ամէնէն աւելի սակայն Սեվիլի մէջ է որ կացութիւնը ծանրացած է: Ամբողջ քաղաքը ընդհանուր գործադուլի մէջ է, Ամբողջ օրը վաճառատունները փակ կը մնան: Իսկ մէկ քանի հացագործի խանութները որ բաց մնացած են, կը գտնուին զօրախումբերու հսկողութեան տակ.

Ապարանները որոնք մտադրած էին քաղաքին բանտին վրայ յարձակիլ՝ ազատելու համար բանտարկեալները՝ չհամարձակեցան, որովհետեւ բանտը պաշտպանուած էր կարեւոր ուժերով:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԵՒՊԱՐՍԻԿ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Փոքր Արարատը կը յանձնուի Թուրքերուն

Թէհրանէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարները յունուար 23ին շաբաթ օր, ստորագրեցին համաձայնութիւն մը, որ վերջնապէս կը կարգադրէ Թուրքեւպարսիկ սահմանային հարցը։

Այս համաձայնութեամբ, Պարսկաստան Թուրքիոյ կը թողու Փոքր Արարատը եւ Այպէգ լեռը։ Փոխարէն Թուրքիա Պարսկաստանի կը թողու Գազըրկէօլէն հողամաս մը Քօտուրի շրջանին մէջ. Թուրքիա Պարսկաստանի կը թողու վիճելի հողերէն մաս մը։

Ստորագրուեցաւ նաեւ հաշտութեան եւ իրաւախոհութեան դաշնագիր մը։

Խառն յանձնախումբ մը՝ յառաջիկայ գարնան պիտի երթայ Թուրքեւպարսիկ սահմանային շրջանները, որոնց շուրջ գոյացած է համաձայնութիւնը եւ պիտի ձեռնարկէ նոր սահմաններու ճշգրտման։

Էնկիւրիի մէջ հրատարակուած զեկոյց մը կը յայտնէ թէ երկու երկիրներուն միջեւ, առկախ ոչ մէկ խնդիր կը մնայ եւ թէ անոնց գոյաւոր բարեկամական յարաբերութիւնները այս կերպով աւելի ամրացած են։

Թուրքեւլեհ առեւտրական դաշնագիրը

Էնկիւրիէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, արտաքին գործավարութիւնն ստացած է հաղորդագրութիւն մը, որով՝ լեհական կառավարութիւնը կ'առաջարկէ ջնջել լեհեւթուրք առեւտրական դաշնագիրը, քանի որ Թուրքիա՝ ներածումները նեղացած ըլլալով բաժնեցոյցի, այլեւս չի համապատասխաներ ներկայ պայմաններուն։

Ռուսեւպուլկար յարաբերութիւնները

Պուլկարիոյ ելմտական նախարարը, Պ. Ստեֆանօֆ որ Պերլինի մէջ՝ անցեալ նոյեմբերին՝ բանակցութիւններ կատարեր էր Ռուսիոյ հետ առեւտրական յարաբերութեանց վերսկսման համար, Ժընեւի մէջ խորհրդային արտաքին գործավար Լիտվինովի հետ պիտի շարունակէ նոյն բանակցութիւնները։

Պուլկարիոյ երկրագործական եւ ազատական կուսակցութիւնները, ինչպէս նաեւ այն քաղաքական կազմակերպութիւնները որոնք կը մասնակցին կառավարական կազմին, համամիտ են Ռուսիոյ հետ առեւտրական պայմանագրութեան մը կնքման, որուն պիտի յաջորդէ քաղաքական համաձայնութիւն մը։

Ռուսեւլեհ բանակցութիւնները

վերջացան համաձայնութեամբ

Պոլշեւիկեան Թաս Գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ ռուսեւլեհ չյարձակման դաշնագիրը մակագրուեցաւ երկուշաբթի իրիկուն խորհրդային արտաքին գործավար Լիտվինովի եւ Մոսկուայի լեհ դեսպան Փաթէքի կողմէ։

Լիտվինով մեկնեցաւ Ժընեւ, ուր դաշնագիրը պիտի ստորագրուի հաւանաբար։

Դաշնագրի ներածութեան մէջ, երկու կողմերը կը հաստատեն երկու երկիրներու միջեւ խաղաղութիւնը պահպանելու իրենց փափաքը եւ կը յայտարարեն թէ 1921ի խաղաղութեան դաշնագիրը կը մնայ իբր հիմ իրենց յարաբերութեանց։ Երկու կողմերը կը յայտնեն նաեւ թէ ցարդ իւրաքանչիւրին վրայ ծանրացող պարտաւորութիւնները արգելք չեն խաղաղ յարաբերութեանց զարգացման եւ թէ դաշնագրին հետ հակադրութիւն չեն կազմեր:

Լեհաստան եւ Ռուսիա կը յայտարարեն թէ, այս դաշնագրին նպատակն է աւելի ընդլայնել Քէլլոկի դաշնագիրը։

Առաջին յօդուածին մէջ, երկու երկիրները կը հրաժարին պատերազմէ, իբր ազգային քաղաքականութեան միջոց եւ իւրաքանչիւր կողմ յանձն կ'առնէ խուսափիլ յարձակողական որ եւ է գործունէութենէ, ինչպէս նաեւ որ եւ է արարքէ որ կը վնասէ միւս կողմին քաղաքական անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան։

Երկրորդ յօդուածը կը պարունակէ դաշնագիր կողմերուն որեւէ կերպով չօժանդակել երրորդ պետութեան մը որ կը յարձակի կողմերէն մէկուն վրայ։ Եթէ կողմերէն մէկը յարձակի երրորդի մը վրայ, միւս կողմը պիտի կրնայ խզել ներկայ դաշնագիրը:

Երրորդ յօդուածով կողմերը յանձն կ'առնեն չկնքել որեւէ պայմանագրութիւն որ հակառակ ըլլայ միւս կողմի շահերուն։

Չորրորդ յօդուածը կը նախատեսէ թէ դաշնագրին առաջին եւ երկրորդ յօդուածները չեն կրնար փոխել երկու կողմերու անցեալ պայմանագրութիւններէն բխող իրաւունքներուն եւ յանձնառութիւններուն, եթէ այդ պայմանագրութիւնները կիրարկութեան դրուած են ներկայ դաշնագրէն առաջ, պայմանաւ սակայն որ այս պայմանագրութիւնները չբովանդակեն յարձակողական որեւէ տրամադրութեան։

Հինգերորդ յօդուածը նախատեսած է հաշտութեան կանոնագրութիւն մը, որ պիտի մշակուի մասնաւոր համաձայնութեամբ, ճշդելով մանրամասնութիւնները։ Այս համաձայնութիւնը լրացուցիչ մասը կը կազմէ ներկայ դաշնագրին եւ պիտի ստորագրուի միեւնոյն ատեն։

Ոչ-յարձակման դաշնագիրը կնքուած է երեք տարուան համար, լրացումէն յետոյ երկու տարի եւս երկարաձգուելու տրամադրութեամբ։

Մէկ կամ միւս կողմը, պիտի կրնայ դաշնագիրը խզել երեք տարուան ժամանակամիջոցին լրացումէն 6 ամիս առաջ տրուած ազդարարութեամբ։

ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կոստանցայի առեւանգման գործը կը մնայ միշտ խորհրդաւոր

Աղաբեկով լրագրողներուն յայտներ էր թէ պէտք է սպասէին երկուշաբթի երեկոյեան, լսելու համար իր յայտնութիւնները, որոնք լոյս պիտի սփռէին Կոստանցայի առեւանգման ու թերեւս նաեւ՝ Կուտեպովի անյայտացման պարագաներուն վրայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 4. էջ)

Թուրքիա օտարներուն դէմ

Գրած էինք թէ Թուրքիա բնակող օտարականներուն արգիլուած են կարգ մը արհեստներ:

«Օպզըրվըր»ի թղթակիցը այս առթիւ կը գրէ Պոլսէն (20 յունուար).—

Լօզանի դաշնագրէն ի վեր, հետզհետէ աւելի խստութիւններ դրուեցան օտարականներուն վրայ: Նոր օրինագիծ մը, որուն հաւանութիւն յայտնած է Ազգային Ժողովի քննիչ յանձնաժողովը, մեծապէս կ'ընդլայնէ այդ սեղմումները եւ բազմաթիւ օտարականներու կ'արգիլէ զանազան արհեստներ:

Նախեւառաջ, օտարականներէն ոչ մէկը պիտի կրնայ խանութ բանցնել կամ որեւէ արհեստ ի գործ դնել գլխաւոր քաղաքներէ դուրս: Այս քաղաքներուն մէջ ալ, անոնք չպիտի կրնան ըլլալ արհեստաւոր, շրջուն վաճառորդ, պարտիզպան, երաժիշտ, տպագրիչ, խաղալիքի գործարանատէր, լրագրող, գրաշար, լրագրավաճառ, սեղանաւորական միջնորդ եւ գործակալ, մնացորդի ապրանքներ ծախող, առաջնորդ-թարգման, աճուրդի կազմակերպիչ, կառապան, ամէն տեսակ բանուոր, բեռնակիր, ծառայ, կապելայի արուեստագէտ, բժիշկ, անասնաբոյժ, քիմիագէտ, դեղագործ, ատամնաբոյժ, երկրաչափ, ճարտարագէտ եւ փաստաբան:

Այն օտարականները որ այդ գործերով կը զբաղին այժմ, պիտի կրնան շարունակել զանոնք մինչեւ երեք ամիս, այնուհետեւ պիտի արգիլուին:

Այս օրինագիծը ամէնէն առաջ կը հարուածէ Յոյները, որոնք ամենամեծ օտար համայնքութիւնը կը կազմեն այստեղ: Յոյները մասնագէտ են ձեռարուեստի եւ մեծ թիւով կը գտնուին արգիլուած արհեստներուն մէջ: Այնպէս որ, օրինագիծը մեծ յուզում պատճառած է Աթէնքի մէջ: Յունական թերթերը յոյս կը յայտնեն թէ Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը պիտի բարեփոխէ օրինագիծը, նկատի առնելով երկու երկիրներուն միջեւ հաստատուած նոր քաղաքականութիւնը. այլապէս բազմաթիւ Յոյներ պիտի հարկադրուին գաղթել:

Ռուս գաղթականներն ալ մեծապէս պիտի ազդուին, քանի որ գլխաւորաբար շարժավար են (շօֆէօռ), խաղալիքներ շինող, արուեստագէտ եւ կապելայի սպասարկու։ Շատերը պիտի ստիպուին հեռանալ Թուրքիայէն։

Կը պահանջեն խան հազար Հայեր հեռացնել Յունաստանէն

Աթէնքի «Վրատինի» թերթը կը գրէ «Յունաստանի Հայերը» խորագրին տակ, իբրեւ բաց նամակ (21 յունուար).

— «Տնտեսական տագնապի եւ անգործութեան այս շրջանին, Հայերու ներկայութիւնը Յունաստանի մէջ բեռ մըն է: Ազգերու Դաշնակցութիւն եւ կառավարութիւն պէտք է վերջնական կարգադրութիւն ընեն, Հայերը Յունաստանէն հեռացնելու համար:

Առ նուազն քսան հազար հայ գաղթական պէտք է մեկնի, որպէս զի անոնց տեղը գրաւեն յոյն գաղթականները»:

«Նոր Օր» այս առթիւ գրելով կուտայ.

— «Նամակագիրը ծանօթութեան պակաս ունի հայ գաղթականներու մասին: Երեք շաբաթ առաջ երկու հազար գաղթական մեկնեցան եւ մինչեւ երկու ամիս երեք հազար եւս պիտի մեկնին: Աւելորդ է ուրեմն հակահայ հրատարակութիւններ ընել, որոնք երկու ժողովուրդներու եղբայրական կապը թուլցնելէ տարբեր բանի չեն ծառայեր։

Խմբագրութեան կողմէ պէտք եղած բացատրութիւնները տուինք «Վրատինի»ի:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՔՍԱՆ ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐ ՓՐԿՈՒԱԾ

ՇՆՈՐՀԻՒ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ»ի հանգանակութիւնը, զոր անցեալ գարնան կատարեց ի նպաստ Մակեդոնիոյ չափահաս որբերուն, բառ իր հրահանգին, անձեռնմխելի կը մնար երկու տարուան մէջ, յատկացուելու համար հիմնական նպատակի մը: Վերջապէս առիթը ներկայացաւ: Մակեդոնիոյ մեր չափահաս որբերը դարձեալ ժամանուեցան դէշ կացութեան մը: Անոնցմէ հարիւրի մօտ տղաներ թափած էին Սելանիկ, երկրէն դուրս գալու հնար մը գտնելու յոյսով: Ի զուր աշխատեցան Հայաստան մեկնելիք առաջին կարաւանին մաս կազմել: Կեդրոնէն եկած հրահանգին համաձայն, կտրուկ կերպով մերժուեցան, ու յանձնարարուեցաւ սպասել Սելանիկէն մեկնելիք կարաւանին:

Յանձնախումբը, որ խմբագրութեան հետ համախորհուրդ պաշտօն ունէր պատեհ առիթով գործածելու «Յառաջ»ի հանգանակած գումարը, իր մօտ հրաւիրեց քանի մը տղաք, եւ հարցուց թէ կը փափաքի՞ն Սուրիա երթալ, եթէ իրենց ծախքերը հոգացուին: Երկրորդ օրը արդէն որբերը պատրաստակամ էին, բայց հնարաւորութիւն չկար բոլորն ալ ղրկելու: Ուստի յարմար նկատուեցաւ բոլորովին անգործ ու անապահով որբերու նախապատուութիւն տալ: Արձանագրութիւնը քանի մը ժամէն վերջացաւ: Յաջորդ օրը անցագրային բոլոր գործողութիւններն ալ աւարտած էին: Ֆրանսական հիւպատոսարանը ձրի վիզէ տուաւ, եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Գ. Քոթէլնիքօֆ հարկ եղած դիւրութիւնները ընծայեց անոնց, մինչեւ անոնց յարմար շոգենաւի կարգադրութիւնները վերջացնելը: Այսպէս, երկու շաբաթ Սելանիկի մէջ քսան որբեր «Յառաջ»ի հանգանակութեան գումարով կերակրուելէ վերջ, ճամբայ ելան դէպի Աթէնք, իրենց հետ ունենալով մինչեւ Պէյրութ ճանապարհի անուոր, ինչպէս նաեւ ճամբու ընթացքին հաւանական ծախքերու բաւարար դրամ:

Աթէնքի մէջ անոնք կը հանդիպին Բարեգործականի ներկայացուցիչ Գ. Օ. Թաղէոսեանի հոգածութեան, ու Գ. Քոթէլնիքօֆի ջերմ վերաբերմունքին: Յունուար 6ին, իտալական շոգենաւով մը կը մեկնին Պէյրութ, ուր անշուշտ մինչեւ հիմա տեղաւորուած պէտք է ըլլան:

Որբերը մեկնելու պահուն, իրենց սրտագին երախտագիտութիւնը յայտնեցին «Յառաջ»ի, ու անոր կոչին պատասխանող իրենց բախտակից ընկերներուն, որոնց կաթիլներուն շնորհիւ կ'երթան երկիր մը, ուր հնարաւորութիւն պիտի ունենան աշխատելու, շէնցնելու ու շէնցնելու, եւ իրենց կարգին, օր մը իրենց բախտակիցներուն եղբայրական ձեռք կարկառելու: Այդ համոզումով ու խանդումով մեկնեցան քսան չափահաս որբեր, բոլորն ալ հոգի ու արհեստի չարքաշ տղաքներ: (ԽՄԲ. — Ցուցակը պիտի հրատարակենք առանձին):

Հոս անկարելի է անտեսել այն անմիտ խաչակրութիւնը, զոր կատարեցին Հօկճինները, պաշտպանելով ու համոզելով քանի մը որբեր, որպէսզի հրաժարին Սուրիա երթալու փափաքէն: Նախապէս արձանագրուած քանի մը տղաք, որոնց անցագրային գործողութիւնները վերջացած էին, վերջին օրերը չներկայացան Յանձնախումբին: Թակարդը ինկած էին խեղճ տղաքը: Անոնց տեղ ուրիշներ անցան, ու հիմա անոնք կը սպասեն Հայաստան մեկնելիք կարաւանին, որ կ'ուշանայ: Անոնք դառնօրէն զղջացած են այսօր ու վայ կուտան իրենց միամտութեան: Բայց ուշ է արդէն: Երանի թէ միջոց մը առնէր այս տղաքը շուտով Հայաստան ղրկելու, կամ հնարաւորութիւն տրուէր Սուրիա փոխադրելու: Անփորձ տղաքը յանցանք չունին: Գործադրէս զոհերն են կարգ մը պատեհապաշտներու, որոնք «հայաստանէրութիւն» կը խաղան, — փոխանակ ներգաղթը դիւրացնելու — խաղալով նաեւ չարչարուած տղոց ճակատագրին հետ:

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՅԵՏԱՁԳՈՒՄԸ

Ն. Հայաստան ներգաղթը դարձեալ յետաձգուեցաւ, ու այս անգամ գրեթէ անորոշ ու բաւական երկար ժամանակով: Շաբաթ մը առաջ ռումբի պէս պայթեցաւ այն հեռագրալուրը, որով երկրորդ կարաւանին մեկնումը կը յետաձգուէր փետրուար 15ին: Սպասումներէ հիւծած ներգաղթողներուն համար յուսահատեցուցիչ էր այս հարուածը, մանաւանդ Նոր Յունաստանի ներգաղթողներուն, որոնք բոլորովին անհրկած են, չգիտնալով իրենց մեկնելու մօտաւոր կամ հեռաւոր թուականը: Հօկի մարդիկը, որոնք յարաբերութեան մէջ են Շահվէրտեանի հետ, իրենց բերանը ամուր մը կցպած՝ հրահանգի կը սպասեն, ու չեն գիտեր ի՞նչ ըսել իրենց դիմողներուն: Բարդ կացութիւն մըն է ստեղծուած, որուն լուծումը կախում ունի Երեւանէն ու Բարեգործականի կեդրոնէն:

Ինչպէս նախորդ թղթակցութեանս մէջ ըսած էի, օգնութեան յանձնախումբ մը կազմուեցաւ, որ առաջին առթիւ, օգտուելով Բարեգործականի մօտ գտնուած եւ Գարակէօզեաններու կողմէ յատկացուած 25 հազար տրախմի գումարէն՝ հացաբաշխութեան սկսած է, ու որոշած է շուտով հանգանակութեան ձեռնարկել տեղացի հայ բարեկեցիկներու մօտ, գոնէ քանի մը ամիսով շարունակելու համար չոր հացի նպաստը: Թշուառութիւնը անհուն է սակայն, ու դժուար թէ, օգնութեան Յանձնախումբը կարենայ մինակը գլուխ ելլել հասարակած չքաւորութեան հետ: Սելանիկի կայանաբնակ հայութեան ներկայ կացութիւնը խիստ անմխիթար է, մանաւանդ ներգաղթի յետաձգումէն վերջ: Այս պարագան կը յանձնենք Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնի ուշադրութեան, ու կը սպասենք որ ան շարժի, ու շուտով շարժի, քանի որ ներգաղթի ձեռնարկին մէջ ունի իր պատասխանատուութեան որոշ բաժինը:

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգային կեանքը Սելանիկի մէջ մի՛շտ խանգարուած կը մնայ: Մէկ խօսքով կեդրոնական մարմին մը գոյութիւն չունի: Կարգ մը կազմի անհատներ հրապարակ իջած են, օգնութեան գործը կազմակերպելու ժառոտութեամբ, բայց անոնց ձեռքին տակ գտնուող միջոցները այնքան սահմանափակ են, որ եթէ դուրսէն անմիջական օգնութիւններ չըլլան, կիսատ պիտի ձգեն սկսուած աշխատանքը ու անոնք ալ պիտի քաշուին իրենց պատեաններուն մէջ:

Տեղական իշխանութիւններէն օգնութեան որ եւ է յոյս չկայ, որովհետեւ անոնք ալ չքաւորներու մեծ բազմութիւն մը ունին ու հազիւ կը հասնին անոնց նուազագոյն կարիքներուն: Երբ այս է կացութիւնը Նոր Յունաստանի, ու մանաւանդ Սելանիկի շրջանին, արտասահմանի քիչ մը աւելի բախտաւոր հայ գաղութներուն կը մնայ հացագին մը հայթայթել ու հասցնել կամ Բարեգործականի մասնաճիւղին, եւ կամ օգնութեան Յանձնախումբին, որոնք կը գործեն ներդաշնակ ծրագրով մը, միեւնոյն նպատակին շուրջ:

Ժամանակ է, որ ներգաղթի զոհերուն խնայենք անօթութեան տառապանքը: Ժամանակ է, որ այս ցուրտ ձմրան, հիւղակներու մէջ կծկուած փոքրիկներուն ու անոնց անճար ծնողներուն սիրտ տանք, ամոքենք փոքր հովին խստութիւնը, ու անոնց վաղուան սպասելու, շնորհ մը հացով գաւաթ մը թէյ հասցնենք մեր չարչարուած բազմութիւններուն:

Ազգասէրնե՛ր, Հայրենակցականնե՛ր, Հ. Կ. Խաչե՛ր ու Բարեգործական, կը լսէ՞ք:

ՎԱՀԱԳՆ

ՄԵՆՔ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ու մենք ձեզմէ կը տարբերինք անով որ՝

1.— Առաջին թշնամիներէ աւելի կը վնտռենք ներքին թշնամիները: Կը կռուինք ներքին թշնամիներու դէմ: Դուք մեզ բոլորովին տարբեր տեղ մը առաջնորդեցիք: Անվերջ հայհոյեցիք Թուրքին: Կը նմանէիք մանուկի մը որ քնացող գազանի մը վրայ խճաքարեր կը նետէ՝ բարկացած եւ դժգոհ ըլլալուն համար: Բայց նախ քան այդ՝ ինքզինքը չէ պատսպարած վանդակին մէջ: Նախ քան այդ՝ չէ սորված գազանազսպութիւն: Հապա եթէ գազանը արթննա՞յ: Արթնցաւ: Մենք կը խորհինք որ եթէ երբեք մենք պարտուեցանք որովհետեւ «անգլիական դրահաւորները չէին կրնար Արարատը ելլել», պարտուեցանք նաեւ անոր համար որ մենք չէինք կրնար մեր մէջը իջնել: Այդ բոլ պատճառաւ այսօր սկսած է ինքնաճանաչման շրջան մը: Բան մը՝ որ եթէ աւելի կանուխ եղած ըլլար, թերեւս այս վիճակին չը հասնէինք: Բայց դուք արդէն միջոց չունէիք ժողովուրդը այդ ուղղութեամբ պատրաստելու, քանի որ մէկ առաւօտէն միւսը կը սպասէիք [illegible]ին: Փոխանցման շրջան մը կը կարծէիք ապրիլ: Ազգային ոգի կը կարծէիք աւելի՛ կը շահուէր պատրաստակ ամբողջային ուժ: Իսկ մենք այժմ կ'ապրինք կայունութեան շրջան մը: Եւ շատ բնական է որ մեր ակնարկը դարձնենք դէպի ներս եւ սկսի հաշուեկշիռը, ինքնաքննադատութիւնը, սկսի տարբեր, իրական «հայրենասիրութիւնը»՝ դրական ուժի մէջ:

Կ'ուզենք ճանչնալ մեր կարողութիւնները, մեր արժանիքներն ու թերութիւնները: Կը կռուինք այդ թերութիւններուն դէմ: Կը ջոկանք ցնցելու համար: Մեր այս ճիգը ձեզ կը զայթակղեցնէ, որովհետեւ դուք միայն արտաքին թշնամիին դէմ պոռալ վարժուած էիք: Դուք չէիք հակադրեր ժողովուրդին, այլ կը հետեւէիք անոր, կը հետեւէիք — նոր քանի մը պլատֆորմ չունէիք: Ֆլօպէր կ'ըսէ — Quand on ne peut pas entraîner la société derrière soi, on se met à sa remorque: Մենք չենք հետեւիր: Մենք ունինք նաեւ պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը: Կը հարցնէի օր մը երէց խմբագիր-գրագէտի մը — Ձեր ո՞ր ուժին վստահելով այդքան շատ կը հայհոյէիք Թուրքին, երբոր անոր թաթին տակն էիք: Պատասխանեց — եթէ այդպէս չընէինք, թերթ կարդացող չէր ըլլար: Ահա ձեր պատասխանատուութիւնը: Պիտի ըսէք — բայց այդ բոլորը գրեխէ քաղաքականութիւն է, գրագէտներու երկրորդ գրագումն է միայն: Կ'ըսեմ ձեզի — թերեւս մեծ յառաջդիմութիւն մը չէ գրականութիւնը քաղաքականութենէն անջատելը, բայց մե՛ծ, շա՛տ մեծ բարիք մըն է այս ժողովուրդին համար ազնուաբար քաղաքականութիւն մը չընելը: Անդրադառնալը թէ մենք երիտասարդներ ենք միայն եւ պատասխանատուութիւն քսուած բան մը կայ: Անդրադառնալը թէ՝ գիրին զօրութիւնը սահմանաւոր է: Գաղափար մը կրնայ երբեմն ծնունդը ըլլալ գործունէութեան, բայց երբեք զայն չի կրնար փոխանորդել:

2. Ասով կ'երեւայ թէ դուք ազատ ապաւէրեց կուտայիք ձեր զգացումներուն: Կար սանձուռութիւնը՝ եւ զայն կ'արտայայտէիք անկեղծ, այսինքն կ'ընէիք վիպապաշտութիւն: Այժմ մեր մէջ ալ, բոլոր երիտասարդներու մէջ ալ կայ այդ տեսակ թոյն մը: Եթէ զայն արտայայտենք, գիտենք թէ բոլոր հայերուն պիտի խօսինք, քանի որ բոլորին հասարակաց բան մըն է: Եւ սակայն, որուն տեղ մոգին գերակշռութիւնը ընդունելով կը զսպենք մենք մեզ գիտնալով որ թոյն մըն է անմեղելին կայ՝ կը պայքարինք անոր դէմ: Այդ թոյնը կը կոչուի — Ջղասպառութիւն: Դարձեմ անուրանալի իրողութիւն է որ բոլոր հայերս անխտիր նեղուած ենք, մեր ծանրութեան կեդրոնը կորսնցուցած ենք, դժգոհ, յուսահատ, ջղագրգիռ ենք եղած: Հողը փախաւ մեր ոտքին տակէն եւ այլն եւ այլն: Արդ՝ աւելի այժմ այն նոր երկեր որոնց յաջողութիւն գտ[illegible] այս վերջին տարիներու, եթէ անոնց մէջ կայ հասարակաց գիծ մը, ան ալ առաջնորդութիւն մըն է դէպի հոգեկան եւ մտաւորական խաղաղեցումը: Կա՛յ անոնց մէջ Ջղայնոտութեան թոյնը, տառունել կամ նուազ չափով, սակայն այդ երկնքածն կեդրոնական ջիղը ոտքնուած է այն տարրին որ մեզ ամէնէն աւելի կը պակսի, apaisement'ն: Այս ժառանգուած ջղեւլու համար անպարկեշտ բան է ուրոշ քշել խեղճ գրիչներու անուններ: Գիտեմ թէ կան ակարներ որոնք «ինկած գրականութիւն» կ'ընեն եւ օրաթերթի կիրակնօրեայ թիւերէն չեն դադրիր «ա՜խ տուներ... ա՜խ գիւղս» վայելէ: Կան այնպիսիներ որոնք ֆրանսական նորագոյն կերպերը դէշ կերպով կը կապկեն ու մէջտեղ կը բերեն խառնիճաղանճ մը, ուրացում մը, հիւանդագին ջերմ մը եւ զառանցանք: Սակայն ամէն շրջան հասարակաց այդ ակարներով չէ որ պիտի կարենանք բացատրել յետ-պատերազմը:

3. Որով մենք կեցած ենք Թրքահայուն կողքին, գաղթահայութեան կողքին: Մենք կը հաւատանք «փոքրիկ Հայաստաններու»: Տիկին Եսայեան արհամարհանքով կը նայի անոնց եւ կ'ըսէ թէ հոն ծաղկած գրականութիւնը, հայրենի հողէն հեռու՝ «Ջերմանոցային» քանի մը անուշ բոյսեր միայն կրնայ բուսցնել: Ողին մէջ խօսիլ չենք ուզեր: Երկերը առջեւնիդ առնելով խօսեցէք: Բաղդատեցէք մեզ պրոլետ գրողներուն հետ: Ուրիշ խօսք թէ ժամանակին մեր հայրենի հողին վրայ բուսած գաւառական գրականութիւնը աւելի նուազարժէք էր քան թէ այն որ կը ծաղկի այսօր գաղութներուն մէջ: Թերեւս վաղը պիտի չծաղկի, բայց այսօ՞ր: Մինչդեռ դուք ձեր աչքերը Երեւան էք դարձուցած եւ կը դրադիք համայնքով մը որ դրազող ունի ու կը լքէք Թրքահայը, մենք կեցած ենք անոր կողքին: Թրքահայը կը լքէք ըսելով չափազանցեցի՞, աւելի՛ լաւ: Կ'ուզեմ որ ամանք վշտանան, իրենց գիրենք խայթուած զգան եւ ըսեն թէ կը սխալիմ: Որովհետեւ քիչ մը շատ անվայել եւ վատ հանգամանք առած է Թուականայաստանի հանդէպ տածուած սէրը: Ճշմարիտ նորաձեւութիւն՝ մատուցական որոշ դասակարգի մը մէջ: Շատեր կարծեն թէ բոլորովին վստահ են արեւելահայերէնին յաղթանակին վրայ՝ եւ արեւմտահայերէնով գրուած ամէն բան ժամանակաւոր ու անցաւոր կ'ընկատեն: Անոնք հետաքրքրութեամբ եւ մեծ լրջութեամբ կը հակին Կովկասէն եկող ամենախեղճ թերթի մը վրայ (միամտաբար կարծելով թէ համայնավար հայ գրականութիւնը կրնայ փէշին հասնիլ համայնավար ռուս գրականութեան, որ իր լաւագոյն բարձունքներուն վրայ համայնավար իսկ չէ) բայց երբոր իրենց ակնարկը կը դարձնեն Թրքահայուն բոկելու համար է միայն սա — Նիւթապէս օգնեցէք Երեւանին: Եթէ ո՛չ նիւթապէս, գոնէ բարոյապէս կ'օգնենք եւ պիտի օգնենք միայն եւ միայն գաղթահայութեան: Այդպէսով օգնած ալ կ'ըլլանք ամբողջ հայութեան: Աւելի լաւ:

Տարբերութեան այս երեք կէտերը որ կան մեր եւ երէց գրողներուն միջեւ, ինչպէս կ'երեւայ՝ ազգային հանգամանք ունին: Զուտ գեղարուեստական մարզին մէջ ալ տարբերութիւններ եւ յառաջդիմութիւններ կան: Առաջինը հետեւեալն է.— Ոտանաւորը սկսաւ տեղի տալ արձակին առջեւ. Գրական սեռերուն մէջ երկու ծայր... դորն սիկլիները պէտք է ... մէջն ու բանաստեղծութիւնը ... զազոյն պլատֆորմ ունի քանա... ծութիւնը, եւ տառուելագոյն վէպ... Նախորդ սերունդին պլատֆորմ... խեղճ էր կամ գոյութիւն չունէր, ... բովհետեւ ոճար էր վէպը: Ոտան... ւոր, «Հեանքի նաւակը», «ա՜խ ... լի», ըլլայի», հոգիս, հեքեաթ, ... պալոյս, հացին երգը, ասոնք ... ֆորմ չեն կրնար ունենալ: Մինչ... հիմա, նոյնիսկ եթէ պլատֆորմը ... ցորոշ չէ մեր մէջ, պիտի ըլլայ ... նի որ կարելի չէ վէպ գրել (... ուան ըմբռնումով) առանց ... բռնելու: Եւ յետոյ մեր երէցներ... շատեր inadaptés էին, կ'... բէին անօգուտ, անբերրի երազ... քով եւ չէին կրնար ըսել — l... vierge, le vivace et le be... aujourd'hui: Մենք կ'ըսենք ... սօր:

2.— Անոնցմէ ամանք — եւ ... ժէքաւորներ զոհ գացին ... սխալ հանգանակներու: Գեղամ Բա... սեղեան, Արտ. Յարութիւնեան, ... չական (կ'ըսեն շատեր), ուրիշն... ալ նորաձեւութեամբ դաճուեցան ... իրենց հակումին հակառակ ... բայ մը ընդգրկեցին: Իրենց գիրեն... չգտան: Այն պահուն երբ ամէնէ... աւելի պէտք ունէինք affirmation'ի, աչքաբաց եւ կայտառ գրականութեան, սէնպօլիզմը ունէնք... գործեց: Մեր մէջ գրական ... ները իրարու կը յաջորդէին, ... հետեւ կը յաջորդէին Փարիզի ... եւ նոյն շարքով: Եւ տանց որ ... կը միւսին բնական հակազդե... թիւնը ըլլայ: Եւ տանց որ իր ... յութիւնը արդարանալի ըլլայ ... պատշաճի արեւելքցիի մեր... Նոյնը չէ այսօր: Նորերը ... թէ ինչ բան է ական, հիմնակ... կարեւոր է գրականութեան ... Անկեղծութիւնը, համարձակութիւն, ինքնորոնումը գերծ պահեցին ... կանգուն: Անոնք իրենց նու... գոյնը տային, մենք կրնանք ... տառուելագոյնը տալ՝ եթէ քիչ ... աւելի լաւ ըլլան կեանքի պայմա... ները:

3.— Որով՝ իբրեւ յառաջդիմութիւն պէտք է մատնանշել նաեւ ... ուին directe, ճկուն, հատու ... խտացած ըլլալը: Այլեւս ... հայերէն չենք խաբուիր:

Ահա այսքանը: Կը տեսնէք որ մեր ... եւ ձեր միջեւ գոյութիւն ունեցող ... տարբերութիւնները շատ փոքր ... են: Գոյութիւն ունեցող տարբերու... թիւնները շատ մեծ են: Գորդ... բարեկամէն եւ ընթերցողին թափ... ցուած կարողութենէն կախում ... ամէն բան — «Tant vaut l'â... tant vaut la doctrin[e]»:

Եւ մի՛ զարմանաք որ 8 տարուան մէջ քիչ թիւով յաջողած երկ... սորագրուած են նորերու կող... Անոնք առհասարակ հազիւ քանի ... տարիէ ի վեր եկած են մէջ... Սկիզբները եկած գրականութ... մէջ ապաստան էին փնտռած ... գիկ՝ որոնք այլեւս անկարող ... րենց խակական մարզին մէջ ... բելու: Այդ ուսուցիչները, քաղաք... գէտները եւ յաւիտենական ... նողները փտած տանձերու պէս ... կան: Կամ վար տուինք: Հիմա՝ ... սեցէք:

Ձեզ կ'ապահովցնեմ թէ ...

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

4.— Թոքաճնշում

Թոքերը պարփակուած են նուրբ տոպրակի մը մէջ, որ Թոքապատ (plèvre) կը կոչուի: Իւրաքանչիւր թոք ունի իր թոքապատը, որ երկու շատ նուրբ թերթիկներէ, մաշկերէ կազմուած է: Ներքին թերթիկը թոքին փակած է, իսկ արտաքինը կողերու ներքին երեսին: Երկու թերթիկներուն միջեւ պարապութիւն չկայ, այլ լպրծուն հեղուկ մը, որուն շնորհիւ իւրաքանչիւր թոքապատի թերթիկները իրարու վրայ կը սահին եւ կը դիւրացնեն համապատասխան թոքին շարժումները: Այդ թերթիկներուն միջեւ է որ ջուր կը հաւաքուի ջրաւոր թոքապատատապի (սուլու սաթլըճան, pleurésie avec épanchement) պարագային:

Շունչ առնելու կամ շունչ տալու համար պէտք է որ կուրծքի վանդակը լայննայ եւ կծկուի: Մասնաւոր մկաններ վեր կը քաշեն կողերը եւ կ'ընդլայնեն կուրծքը: Իսկ զոյգ մը ջիղեր, մէկը աջէն, միւսը ձախէն, կը պրկեն եւ վար կը մղեն ստոծանին (կուրծքը որովայնէն բաժնող կամարաձեւ մկանը), որ վարէն տեղ կը բանայ թոքերու ընդլայնումին: Ասոր համար է որ շնչառութեան ատեն փորը պարբերաբար կ'ուռի եւ կը քաշուի:

Ուրեմն, թոքերէն մէկը մասամբ անշարժեցնելու համար կարելի է երեք միջոցի դիմել:

ա) Կազով թոքաճնշում (pneumothorax) ընել, այսինքն օդ կամ ազոթ ներարկել հիւանդ թոքի թոքապատին երկու թերթիկներուն միջեւ եւ այդ ձեւով ճնշել թոքը եւ սահմանափակել անոր ընդլայնումը: Երբեմն իսկ պէտք կ'ըլլայ իւղով թոքաճնշում (oléothorax) ընել, այսինքն օդին տեղ իւղ ներարկել:

բ) Ջղահատումով թոքաճնշում (phrénisectomie) ընել, այսինքն հիւանդ թոքին համապատասխանող ստոծանիին մասը անդամալուծել, կտրելով զայն շարժող մէջ դիոող ջիղը: Ստոծանին այլեւս վար չիջնար, ընդհակառակն հետզհետէ վեր կ'ելլէ եւ վարէն վեր կը ճնշէ հիւանդ թոքը:

գ) Կողահատութեամբ թոքաճնշում (thoracoplastie) ընել, հիւանդ կողմի կողերէն մաս մը կը կտրեն ու կը հանեն, ինչ որ կը սահմանափակէ կուրծքի վանդակին, հետեւաբար հիւանդ թոքին ընդլայնումը եւ մասամբ կ'անշարժեցնէ զայն:

Կողահատութեամբ թոքաճնշումը ծանր գործողութիւն մըն է, այդ պատճառաւ ալ յատուկ պարագաներու մէջ կը կիրարկուի եւ երբեմն հիւանդը կը փրկուի:

Ջղահատութեամբ թոքաճնշումը, որ քանի մը տարիէ ի վեր կը կիրարկուի, պարզ եւ անվտանգ գործողութիւն մըն է: Բայց ուշ կ'ազդէ եւ առանձինն լաւ արդիւնք կուտայ երբ թոքախտը թոքին ստորին մասը վարակած է: Ասոր համար ալ յաճախ կը կիրարկուի կամ իբրեւ օժանդակ միջոց կազով թոքաճնշումին, կամ երբ այս վերջինը անկարելի է, եւն.:

Կազով թոքաճնշումը, զոր Իտալացի Ֆորլանինին գտաւ 1894ին, քանի մը տարիէ ի վեր միայն լայն գործածութեան մէջ մտած է: Ներկայիս թոքաճնշման ամէնէն արդիւնաւոր եւ գործնական միջոցն է: Հարկ մասնագիտութիւն եւ փորձառութիւն պէտք է ունենայ զայն կիրարկող բժիշկը, որովհետեւ անոր ձեռնհասութիւնը թոքաճնշումին յաջողութեան պայմաններէն մէկն է:

Ինչպէս ըսի, մասնագէտը թոքապատի երկու թերթիկներուն միջեւ 4-7 օրը անգամ մը օդ կամ ազոթ կը ներարկէ, այնքան որ կարելի ըլլայ լեցնել: Յետագային այդ ներարկումը կը կատարուի 10-15-20-30 օրը անգամ մը, պարպուած օդին տեղը լեցնելու եւ օդով ուռած թոքապատը միշտ լեցուն պահելու համար: Որքան լաւ լեցուած եւ ուռած ըլլայ թոքապատը, այնքան շատ կը ճնշուի եւ քիչ կը գործէ հիւանդ թոքը: Մասնագէտը ներարկումները կը շարունակէ 2 կամ 3 տարի: Երբ բաւական համարուի, կը դադրեցնէ եւ ճնշուած թոքը յաճախ իր նախկին վիճակը կը գտնէ եւ կը գործէ:

Ուրեմն սխալ ըմբռնումով է որ ժողովուրդը կը կարծէ թէ թոքերը «կը չորցնեն» կամ «կ'ոչնչացնեն»: Ընդհակառակն թոքին չեն դպչիր, այլ դուրսէն քիչ-շատ կը ճնշեն ու կ'անշարժեցնեն: Այդ ճնշումին եւ անշարժեցումին շնորհիւ, թոքին մէջ գոյացած վէրքերը շարունակ չեն բացուիր եւ գոցուիր, հանգիստ կը մնան, հետզհետէ կը գոցուին եւ կը սպիանան: Այնպէս որ թոքաճնշումը սկսելէն 2-3 ամիս յետոյ հիւանդին վիճակը արդէն զգալիօրէն կը փոխուի դէպի լաւը, նոյնիսկ եթէ իր բնակած վայրը, օդն ու կլիման չփոխէ, եւ յաճախ առաջին տարուան վերջը, երբեմն ալ աւելի կանուխ, կրնայ իր աշխատանքը վերսկսիլ: Ուրեմն, եթէ թոքաճնշումը լիովին յաջողի, ինչ որ 2,3 ամիսէն յայտնի կ'ըլլայ, հիւանդը 70-75 առ հարիւր փրկուած կարելի է համարել:

Բայց, որպէսզի կազով թոքաճնշումը լիովին յաջողի, պէտք է որ 1) միայն մէկ թոքը հիւանդ ըլլայ եւ 2) կարելի ըլլայ օդ ներարկել, հետեւաբար թոքապատին թերթիկները բորբոքած եւ փակած չըլլան(1): Այս գլխաւոր պայմանները հաւանական է գտնել հիւանդութեան սկզբնական շրջանին: Որքան յառաջացած ըլլայ հիւանդութիւնը, այնքան կը նուազին թոքաճնշումի կարելիութեան եւ յաջողութեան, հետեւաբար բուժումի հաւանականութիւնները: Ահա թէ ինչո՛ւ հրամայել է զանց չառնել կասկածելի ախտանիշեր, եւ հիւանդութիւնը հաստատուելու պարագային թոքաճնշումին խորհուրդներով [illegible]գին ժամանակ չկորսնցնել:

Թոքաճնշումի զանազան ձեւերով թոքախտին դարմանումը յառաջդիմութիւն մըն է մասնակի ... եւլին վրայ, երբ դարմանումին ... բեւ հիմնական եւ գլխաւոր միջ... ունէինք միայն կլիման, օդը, հանգիստը, այն ալ մասնաւոր ... բերու եւ սանաթորիոններու ... որոնք թէ անբաւական էին ... շատ շատերուն անմատչելի: ... այժմ թոքաճնշումն է դարման... գլխաւոր եւ գործօն միջոցը, ... օդն ու կլիման, սանաթորիո... եւ դեղերը օժանդակ եւ կրաւո... կան միջոցներ են, որոնց օժան... դութեան կրնայ չդիմել հիւանդ... եթէ միջոցներ չունի, քանի որ ... րիզի պէս միջավայրի մը եւ ... լորտի մը մէջ իսկ կրնայ բուժ... եթէ թոքաճնշումը ժամանակին ... յաջողութեամբ կիրարկուի:

Ահա այս կէտն է որ պէտք է մտաբերել երբ հիւանդութիւն... սուած է:

ՅՈՎԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(1) Ատենէ մը ի վեր, երկու թոքերն ալ թոքաճնշումի կ'ենթարկեն որոշ պայմաններու մէջ, երբ երկուքն ալ հիւանդ են, եւ կը փորձեն թոքապատի թերթիկները գործողութեամբ անջատել, երբ փակած են:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԸ

«Պրոլետարի Թղթակից» կը գրէ Երեւանէն (14 յունուար), հին լուրի մը նոր տպագրութիւնը, հա-[illegible]։

– Երեւանի հանրակառքին շինութեան աշխատանքները աւարտած են 70 առ հարիւր համեմատութեամբ։ Հողի եւ քարի աշխատանքները լրացած են բոլորովին։ Ատաղձագործներն ու հիւսները կատարած են իրենց բաժին ինկած գործը 45 առ հարիւր համեմատութեամբ։

Եթէ հանրակառքին շինութեան ծրագիրը կարելի չեղաւ իրականացնել մինչեւ այժմ, պատճառն այն է որ շինութեանց նիւթերը, մասնաւորապէս փայտեղէնը, չհասան ժամանակին։ Հակառակ կատարուած պատուէրներուն, մատակարար մարմինները չեն կրցած հայթայթել պահանջը ճիշդ ժամանակին։ Այնպէս որ դժուար թէ հանրակառքին շինութիւնը աւարտի ըստ ծրագրի։

Այս պատճառով, անցեալ տարուան «ճեղքը» (ուշացումը) դարմանելու եւ շինութիւնները ժամանակին վերջացնելու համար, կազմուած կառավարական յանձնախումբը ...

...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

...

ՀՒԱՍԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

...

ՊԱՅՔԱՐ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

...

Կառավարական յանձնախումբը Ցուցատախտակէն նոր հետագիր մը ստացած է թէ շուտով հաւաք կ'ըլլէ նաեւ Ներգաղթի երկրորդ խումբը. 3000 հոգի, բոլորն ալ արգիւնաբերութեան մասնագէտ բանուորներ։ Այս խումբը Պաթում պիտի հասնի յունուարի 21ին։ Արդէն վարձուած է մասնաւոր նաւ մը։

...

Երկու ուսանողները կ'ըսեն թէ դասախօսներուն մէջ հեռ կան մարդիկ, որոնք, իրենց դասախօսութիւններու ընթացքին, ելոյթներ կ'ունենան կամունիստ կուսակցութեան նպատակներուն դէմ։ Այսպէս, Խնդադափարներուն դէմ։ Այսպէս, ... դասախօսներէն Արզումեան յայտարարեր է թէ «մարդկութեան մասնաւորեալ սովորութիւններն ու վարքերը բացատրուած են երկրաբանութեամբ»։ Ըստ Արզումեանի, —

...

ՄԱՄՈՒԼ

Մէկ ծայրէն միւսը

«Հայրենիք» դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (13 յունուար).

— «[illegible] առթիւ «Հ. Դրօշակ» խմբագրական յօդուածի մը մէջ կը շեշտէ ազգային նոր ծրագրի մը անհրաժեշտութիւնը եւ կ'առաջարկէ այդ նոր ծրագրին իբրեւ հիմնական սկզբունք՝ խաղաղականութիւնը։

«Հ. Դրօշակ» շարք մը միանգամայն արդար ու տեղին դիտողութիւններ կ'ընէ մեր կարգ մը հանրային գործիչներու եւ գրողներու անխոհեմ, անզգոյշ, գրգռիչ ու [illegible] ելոյթներու մասին։ Սակայն, ինք ալ կը մեղանչէ իր պաշտպանած խաղաղականութեան դէմ, երբ զայն չափազանցութեան կը տանի։

Պարզենք մեր միտքը։ «Հ. Դրօշակ», օրինակ, ծայրայեղութեան կը տանի խաղաղականութիւնը, երբ փաստօրէն ...

... մէկին յանձնուած կ'ըլլայ, թէ ազգ մը միայն խաղաղականութեամբ չապրիր եւ թէ արդարացի խռովութիւնները կամ անխոհեմութիւնները եւս երբեմն անհրաժեշտ են ազգ մը կենդանի պահելու եւ լաւագոյն ապագայի ուղիով առաջնորդելու համար»

...

կացութիւնը կեանքի եւ գրականութեան մէջ՝ Վ. Համբարձումեան.— Փետրոս Ադամեանի մահուան քառասնամեակի առթիւ՝ Ա. Ճաքխաթունի.— Միսիթարեան Միաբանու- ...

...

բայց նիւթ մեր Թղթակիցն ալ մերժեց, լով գրպարտութեան մեղադրանքը, երկար Թղթակցութեամբ մը կը սփռէ իր գրածին վրայ։ Միւս կողմէ, կ'ամբաստանէ ծոցեւոր ծովիւը թէ մեծութեան պղտորած է, արգելք ծառայելով «Մեր Հայրենիքի»ին, Եռագոյնին եւ Կ. Խաչի կազմութեան։

Ո՛րքան ցաւալի է որ զանազան թիւրիմացութիւններ կը խուվեն փոքր գաղութի մը ծանգստութիւնը։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ՎԵՐՋԻՆ ՇՐՋԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

...

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Սկաուտական Կեդրոնի Մարմինը կը տեղեկացնէ թէ Պուրքէշի այն հայ սկաուտները որ Հ. Մ. Ը. Մ.-էն բաժնուելով անջատ խմբակ մը կազմած էին, վերադարձած են Մայր-Միութեան գիրկը։ Այս կերպով Պուրքէշը առաջինը կ'ըլլայ տալու համանութեան դաս մը՝ որուն փափաքելի է որ հետեւին միւս բոլոր վայրերն ալ։

Մարմնամարզական զառնեխպացը որուն ձեռնարկած էր Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Մարզական Կեդրոնի Մարմինը, արդէն բացուած է յունուար 10ի կիրակիէն ի վեր, Եման ժոռէսի ընդարձակ մարզարանին մէջ, ...

...

''ՅԱՌԱՋ''Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻՆ

Նաւարկական օրով

Ա. ՄԱՍ

1

...

(Շար.)

Կ. ՄԻՀՐԵԱՆ

Արդ, Աղաբեկով ըրաւ այդ յայտարարութիւնները, յաւակնելով բոլորը՝ գոնէ առայժմ։

Աղաբեկով լրագրողներուն յայտնեց նախ թէ Կուտանցայի գործին մասին, ժամուլը աւելի սխալ քան թէ շիտակ լուրեր է հաղորդած։ Թէ իրեն կը վերապահէ մօտ ատենէն մանրամասնութիւնները հրատարակել։

Գալով Կուտեպովի առեւանգման, Աղաբեկով ըսաւ.— Այն պահէն ի վեր որ ես ալ ենթարկուեցայ առեւանգման փորձին, կը հաւատամ Կուտեպովի առեւանգման։ Փալ իզ համենըլուա, ասկէ մէկուկէս տարի առաջ, չէի հաւատար, բայց փորձառութիւնը կրթեց զիս։

Աղաբեկով յայտնած է նաեւ թէ ոչինչ գիտէ Կուտեպովի առեւանգման մասին։ Իսկ իր Ռուսանիա մեկնումին մասին հետեւեալը ըսաւ.— Կրնամ հաստատել թէ զիս Ռումանիա քաշեցին Կէփէուի գործակալները, որոնց հանգամանքը չէի գիտեր։ Ընդունելի պատճառներ ցոյց տուեր էին ինծի։ Բայց մանրամասնութիւնները կը վերապահեմ։

— Ֆրանսացի ճարտարապետը Լըքօգ, որուն շուրջ պատմութիւնները կը շարունակուին, կը մնայ խորհրդաւոր շրջանակի մը մէջ։ Իսկ Ֆիլիա, Վրացին որուն կ'ըսեն ու աղջիկը պիտի փախցնէին Ռուսաստան, անհետացած է։ Իր տեղ երեւան ելած է անունը իր մէկ ազգականին, երիտասարդ մը՝ նոյնպէս Ֆիլիա անունով, որ կը պաշտօնավարէր Փարիզի խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան մէջ։ Այս երիտասարդը որ միեւնոյն ատեն Չեկայի գործակալ էր, յարաբերութեան մէջ էր Փարիզի խորհրդային դեսպանատան երկրորդ քարտուղար Սիմենիկ Փիբումեանի հետ։ Այս վերջինը, Կուտեպովի առեւանգումէն քիչ առաջ, իր պաշտօնը յանձնեց համբաւաւոր Կէլֆէնթի որ առեւանգումէն քիչ յետոյ, Ռուսիա չուեց դիւանագիտական պաշտօնաթուղթերու ծրարով մը։

Այս մանրամասնութիւնները կը յայտնեն թէ Կուտանցայի գործին մէջ մաս ունեցող անձերը՝ միեւնոյն ատեն խառնուած էին զօրավար Կուտեպովի գործին։

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին 66րդ նիստը բացուեցաւ նախագահութեամբ Ֆրանսական պատուիրակութեան պետին՝ Փօլ Պոնքուրի։

Խորհուրդը, Լորտ Սէսիլի առաջարկով համակրանքի ուղերձ մը ընտրեց Ֆրանսայի նախկին արտաքին նախարար, եւ խորհուրդին նախկին նախագահ Պ. Պրիանի, որ առողջական պատճառներով քաշուած է գործէ։

Խորհրդակցութեան դրուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարին Սըր Էրիք Տրըմընտի հրաժարականը։ Դռնփակ նիստի մը մէջ, խորհուրդը լսեց քարտուղարին հրաժարականը։ Անդամները բոլորն ալ մնալ ուզեցին որ ընդհ. քարտուղարը ետ առնէ իր հրաժարականը։

Խորհուրդը քննեց նաեւ չինեւ-ճափոնական վէճը։ Նախագահը պարզեց կացութիւնը։ Չինաստանի ներկայացուցիչը յայտնեց իր կառավարութեան տեսակէտը, թէ Ճափոն յաջորդաբար դրժած է Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին առջեւ իր ստանձնած բոլոր յանձնառութիւնները։

Իսկ Ճափոնի ներկայացուցիչը հերքեց չինական ներկայացուցչին փաստերը։

Զինաթափութիւնը եւ Գերմանիա

Գերմանիոյ պատերազմական նախարարը կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ իտալական թերթի մը թղթակցին՝ Ժընեւի զինաթափութեան ժողովին մասին։

Գերմանիոյ հիմնական տեսակէտն է ըսաւ, ամէնէն առաջ պահանջել ազգերու միջեւ իրաւունքներու հաւասարութիւն։ Այս հաւասարութիւնը գոյութիւն չունի, թէ մէկ կողմէն, ազգեր կան որ յոտից ցգլուխ զինուած են եւ միւս կողմէ, ազգեր որ որեւէ միջոց չունին։ Իրաւունքներու հաւասարութեան պէտք է համապատասխանէ զինաթափութեան եղանակի եւ ապահովութեան հաւասարութիւն մը։

«Գերմանիա չի կրնար ընդունիլ նկատել զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբին պայմանագրութեան նախագիծը, քանի որ ան յաղթականի եւ պարտեալի միջեւ անհաւասարութիւնը չի ջնջեր եւ կը ձգտի պահպանել արդի գոյավիճակը։

«Գերմանիա պիտի ջանայ ժողովին ընդունիլ տալ նոյն եղանակները զորս ինք գործադրեց Վէրսայլի դաշնագրէն ասդին, զինաթափ ըլլալու համար։ Ֆրանսական տեսակէտը «նախ ապահովութիւն՝ յետոյ զինաթափում» չի կրնար ընդունուիլ։ Գիտական այն անձերը որոնք դաշնագիրը մշակեցին, ճանչցան Գերմանիոյ իրաւունքը իր երկիրը պաշտպանելու։ Գերմանիա ուրեմն կը սպասէ ընդհ. զինաթափութեան, ան չափով որ իրեն պարտադրուեցաւ»։

Գալով գաղտնի սպառազինման, պատերազմական նախարարը յիշեցուց թէ Գերմանիոյ զինաթափութիւնը քննուած եւ ճանչցուած է ամբողջ աշխարհի կողմէ։

Լավալ—Մաքտօնըլտ տեսակցութիւնը

Հաւանական կը նկատուի որ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետները ժամադրութիւն մը ունենան մօտ օրերս։

Նախորդ օր երկու ժամու չափ, Պ. Լավալ եւ Անգլիական նախարարը տեսակցութիւն ունեցան Փարիզի անգլիական դեսպանին հետ, հատուցումներու հարցին շուրջ։

Խորհրդակցութիւն կատարուած է նաեւ թէ ի՞նչ կերպով պիտի արձանագրուի Լօզանի ժողովին ժամանակաւոր յետաձգումը եւ թէ ինչ կերպով յուլիս 1էն սկսեալ մէկ տարուան համար պիտի փոխարինուի Հուվըրի պայմանաժամը։

ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Մուրատ խումբի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Զորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Գրադարանի սրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միթիւալիթէի սրահին մէջ 24 Rue St. Victor։ Նիւթն է Հայ ժողովուրդին ապագան։ Վիճաբանութիւնը կը բանայ Պ. Յովհ. Տէր Յովհաննէսեան։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միթիւալիթէի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ձեկոյց հաշուեքննիչ յանձնախումբի, վարչութեան ընտրութիւն եւ կարեւոր հարցեր։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ, 241 rue Jean Jacque Rousseau։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մարսէյլ, Ն. Շ.— 140։
Լիոն, Ս. Թ.— 125։
Վիվիէ, Ա. Ք.— 75
Սէփթէմ լէ Վալօն. Պ. Տ.— 140
Բլամօռ, Զ. Վ.— [illegible]

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լա Սիօթայի Հ. Յ. Դ. Ձեմակ խումբի ընկերները իրենց խոր վշտակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Ղազարոս Ազատեանի իր անդրանիկին ԳՈՀԱՐԻԿԻ մահուան առթիւ, նաեւ, ընկեր Սարգիս Սարգիսեանի որ կորսնցուց իր կրտսերը ՄԱՐԻՆ կարճատեւ հիւանդութենէ վերջ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Մ. Ֆ.— 105 ֆր.։
Մոնիւթրօլ, Մ. Ա.— 35։ Սկսանք ղրկել։
Լա Սիօթա, Մ. Զ.— 23։
Փուաթիէ, Շ. Մ.— 35։

Գտնուած են

— Պ. Արմենակ Կոնճիկեան, Ձեր հօրեղբօրորդւոյն հասցէն՝ Gondjikian c)o Me. Christidis, 38 rue Michel-Rondet, St. Etienne, Loire, France:

— Ա. Տ. Վարդանեան.— Սարգիս Գասպարեանի հասցէն՝ c)o Azadian, 11 rue Palamideu, La Ciotat (B. du R.).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սիվրի Հիսարցի Օննիկ Հաճի Դոլուտեան, մօր անուն՝ Սողոմէ, հօր անուն՝ Ղազել (Ղազար), եղբայրները. Մարտակ եւ Գէորգ, քրոջ անուն՝ Եղիսաբեթ։ 1918ին Հալէպի մէջ տեսնողներ եղած են։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Գէորգ Դոլուտեանի, 28 rue Grenoble, Bourgoin, (Isère). Ճշգրիտ հասցէն տուողին 700 ֆրանք, մէկ տարեկան «Յառաջ» եւ մէկ տարեկան «Երկունք» նուէր։

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Ուշադրութիւն

Ֆրանսայի մանաւանդ Նիսի շատ հայ հողատէրերը եթէ կ'ուզեն իրենց հողերէն արդիւնաւորել իրենց վիլլաներուն կամ բնակարաններուն շուրջը գեղեցիկ պարտէզներ ունենալ, թող դիմեն՝ Պ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆի, մասնագէտ երկրագործութեան եւ պարտիզպանութեան Լոր ճիւղերուն։ Ունի 25 տարուան փորձառութիւն։ Հասցէ՝ Arakel Nersessian, Boulevard de la Madeleine, No 77bis, Villa Andrée, Nice.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (134)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դատին կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

17.— ՄԻՆԱՍԻ ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲԸ

Նահանջի պահուն իր աջեւն եկաւ ուրիշ շրջուն պահակախումբ մը։ Երկու կրակի միջեւ մնաց հրոսախումբը։ Այլեւս փախուստի ճամբայ չունէր։ Սակայն պատիւ չհամարեց անձնատուր ըլլալ, եւ մինչեւ վերջին զինուորը կռուելով յնաշինջ եղաւ։ Դիպուածի բերումով եւ մեր զինուորներուն հերոսական կռիւին շնորհիւ էր, որ կարելի եղաւ վիժեցնել մեծ խռովութիւն մը, որ ապառնալիքի մը պէս կախուած էր արեւելեան նահանգներուն վրայ։

Արդէն աւելի կանուխ ձերբակալեր էինք Մարեան Միսաքը, Սամսոնի մէջ։ Միսաք խոստովանեցաւ իր յարաբերութիւնները կոմիտէին հետ, սակայն բառ մը չկրցանք հանել իր բերնէն այն մասին թէ եւ ի՛նչպէս պիտի սկսի յեղափոխութիւնը Պոլսոյ մէջ։

Խուզարկել տուինք Մինասի տունը։ Գրաւուած վաւերաթուղթերուն մէջ գտնուեցան Պատրիարք Իզմիրլեանի ձեռքով գրուած բազմաթիւ նամակներ, ուրիշ գրութիւններ, ծրագիրներ, հրահանգներ, եւայլն, ինչպէս նաեւ Լոնտոնէն, Սոֆիայէն, Պուքրէշէն, Թիֆլիզէն և ուրիշ կեդրոններէ Հնչակեան, Դրօշակեան եւ Դաշնակցական յեղափոխական կոմիտէներու պետերէն հասած գրութիւններ։ Բոլոր այս գրութիւնները կը հաստատէին թէ շուտով ահաւոր յեղափոխութիւն մը պիտի ծագի Պոլսոյ մէջ եւ այս անգամ, շնորհիւ այդ խռովութիւններուն, վերջ պիտի գտնէ թրքական տիրապետութիւնը եւ պիտի հշտուի հայ ժողովուրդին ճակատագիրը։ Եւ սակայն, ոչ մէկ խօսք թէ ինչ ձեւով տեղի պիտի ունենայ այդ յեղափոխութիւնը։ Միայն թէ յիշատակուած էր որ այս անգամ բոլոր ֆէտայիները գլխարկով պիտի գան, իբրեւ օտարահպատակներ։

18. ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Այլեւս համոզուած գոյացուցած էի, շնորհիւ այն գրութիւններուն, զորս ձեռք անցուցի Պոլսոյ եւ գաւառներուն մէջ, շնորհիւ այն լրտեսներուն որոնք օրը օրին տեղեկութիւն կը բերէին ինծի, շնորհիւ հայ յեղափոխականներու թերթերուն, որոնք յօդուածներ կը հրատարակէին իրենց շարժումներու մասին, թէ երրորդ անգամ ըլլալով ահաւոր յեղափոխութիւն մը պիտի պայթի մայրաքաղաքին մէջ, որ պիտի ներկուի արեամբ։ Կասկած չունէի թէ յեղափոխական կոմիտէները օժանդակութիւն կը ստանային օտար կառավարութենէ մը, եւ կը շարժէին այդ կառավարութեան դիւանագիտական մարմնին թելադրանքովը։ Այդ կոմիտէներուն պետերը ժողով մը գումարելով Լոնտոնի մէջ, միացուցին բոլոր հայ յեղափոխական կուսակցութիւնները։ Այսինքն, Հնչակեան, Դրօշակեան եւ Դաշնակցական կոմիտէները դաշնակցելով Պոլիս ղրկեցին իրենց ամէնէն ազդեցիկ եւ գործունեայ մարդիկը, գործադիր կոմիտէներու անդամները եւ ֆէտայիները։ Այլեւս Պոլսոյ մէջ ամէն կողմ կը վխտային այս մարդիկը։ Այնպէս որ ինծի հետ համոզուած էին նաեւ Պապը Ալին ու Պալատը թէ շուտով տեղի պիտի ունենար այդ սարսափելի յեղափոխութիւնը։ Ապա-հանդերձ չկրցանք անշան փաստ մը կամ յայտարարութիւն մը ձեռք ձգել, հասկնալու համար թէ ինչ միջոցներու դիմած են կոմիտէները, ինչ ձեւով պիտի գործեն, ե՞րբ, ո՞ւր եւ ի՛նչպէս պիտի խռովութիւն յարուցանեն։ Ուստի մեզի կը մնար շրջահայեաց ըլլալ։ Մեր ըրածն ու չըրածը այն էր, որ զգուշութեամբ կը հետեւէինք կոմիտէին շարժումներուն ու կը սպասէինք դէպքերուն։ Եւ զգուշութեան համար ալ, աւելցուցինք շրջուն պահակախումբերուն թիւը եւ ուժը, գիշեր-ցերեկ հսկողութեան տակ առինք կասկածելի թաղերն ու տուները։

14 օգոստոս 1896ին էր, Չորեքշաբթի առաւօտ մը։ Պաշտօնատեղին եկայ։ Ինծի ըսին թէ Բերայի կողմը, Թօլապաշիի մէջ, հայ մը, Ցակոբ, ռումբ մը կը նետէ ոստիկանական շրջիկ խումբի մը վրայ, որ այդ տեղէն կ'անցնէր։ Խումբը կը յաջողի, օգտուելով տեղագրական դիրքերէն, նետուիլ պատի մը ետեւ եւ ազատիլ այդ մահէն։ Դիպուածով այդ պահուն Թօլապաշիէն կ'անցնէր մաավարճառ Նիքօն, որ ծանրապէս կը վիրաւորուի։

Շրջիկ խումբը կը յաջողի կայն հետապնդել ու ձերբակալել Ցակոբը, որ ձեռքը երկաթ զարնուած՝ կը փախչէր։ Կը յանձնեն Բերայի կառավարչութեան հարցաքննութեան ընթացքին, Ցակոբ յայտարարէ թէ կը պատկանի յեղափոխական կոմիտէին, թէ միջոց գտնէր, պիտի նետէր ռումբերն ալ։ Ցետոյ [illegible] կ'աւելցնէ.

— Այսօր տեղի պիտի ունենայ մեծ յեղափոխութիւն մը։ Վերջ պիտի գտնէ ձեր կառավարութիւնն ալ, տիրապետութիւնն ալ։ Եթէ կ'ուզէք, հիմա կախաղան բարձրացուցէք զիս, կամ եթէ կ'ուզէք ողջ ողջ այրեցէք զիս, բերնէս ոչ մէկ խօսք կրնաք կորզել։

Կէսօր չեղած, Սամաթիոյ ոստիկանատեղին ենթակայ ոստիկան մը ձերբակալեց հայ մը, որ բոլորովին զինուած էր։ Երեսունեօթ փամփուշտ մըն էր, վրան-գլուխը կոկիկ, շապիկ ջէյֆի ատրճանակ զինուած։ Գլխէն ծանրօրէն կ'ելլէր զինովութենէն։ Վարժապետ անուղէ։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ) Métro: TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
28
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1932
28 JANVIER
1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1788

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇՌԱՅԼԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՆՈՐՀԸ

Մէկ-երկու ամիսէ ի վեր, խոհեմ. «խոհական» լռութեան մը պատանին մէջ քաշուած են այն բերանները որ օրհնութիւն կը տեղային Ներգաղթի աւետիսին առթիւ, իբրեւ անսպառ բարեկամներ Երեւանի։

Չկայ նախկին խանդավառութիւնը։ Ոչ ալ, թերեւս, հետաքրքրութիւն կը տպեն ինչ որ գրեն իրենց թղթակիցները, բայց չեն ուզեր կարդալ տողերուն մէջ ծածկուած իմաստը, — յուսախաբութիւնը։

Շքեղ մեկուսացման համբան բռնած է նաեւ Բարեգործականը, որ իբրեւ գլխաւոր հոգատարը Ներգաղթին, ստանձնած էր խոշոր պատասխանատուութիւններ։ Հակառակ շեշտ մը կը դալարուէր իր վերջին գեկոյցին մէջ (19 յունուար)։

— «...Միութիւնը մինակը մնաց որպէս ազգային կազմակերպութիւն, տրամադրելու համար պէտք եղած դրամը՝ այսքան ծանրագոյն ձեռնարկի մը յաջողութեան համար։

«...Այսուհանդերձ ցաւագին երեւոյթ մը կուգայ վրդովել միտքերը։ Միգործութեան եւ թշուառութեան հետեւանքով գերագրգռուած գաղթականները եւ մասնաւորապէս որբեր, Մակեդոնիոյ շրջաններէն կը սկսին յելանիլ լուծել, հակառակ ցարդ հրատարակուած զանազան յայտարարութեանց թէ ոչ ոք պէտք է տեղէն շարժի, եւ իրենց անվերջ դիմումներով անտանելի կը դարձնեն Ազգ. վարչութեան եւ Միութեան մասնաժողովի վարիչներուն դիրքը։

«...Այս ցաւալի կացութեան առջեւ, որ կը խանգարէ Ներգաղթի գործողութիւնները, ստեղծելով անհաճոյ բախումներ եւ շուարումի մատնելով ազգային շրջանակները, անգամ մը եւս կը խնդրենք որ ներգաղթել փափաքող հայրենակիցները չտեղափոխուին, Նոր յուսախաբութեանց ենթարկուելով, այլ սպասեն մեկնումի ազդանշանին։»

Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ «այդպիսիներուն մեր Միութիւնը պիտի չկարենայ որեւէ բացառիկ օգնութիւն ընծայել»։

Այս բոլորը կ'ենթադրեն նահանջ մը, որ սակայն չպիտի կրնայ արդարանալ։

Բարեգործականի վարիչները շատ լաւ գիտեն որ, անգործ, անօթի, հալածական մարդը չի կրնար տրամաբանել, որպէսզի կարենայ համբերել։

Անհաւասարակ վեց ամիս է որ Ներգաղթ կը խաղանք։ Առաջին լուրերը տրուեցան այնպիսի գունաւորումներով, այնքան վրան-բաց շռայլաբանութեամբ (թարգմանէ՝ «շարլաթանութիւն»), որ մարդիկ եղած-չեղածը ծախեցին, տուն-տեղ պարպեցին եւ շոգենաւի սպասեցին, «վաղն իսկ» մեկնելու միամտութեամբ։ Մակեդոնիոյ լեռներէն բարակ ոտքերով, գլխաբաց, յաճախ հեռուոտն քաղաք թափեցան բազմաթիւ որբեր, որոնց համբերութեան բաժակը շատոնց լորդած էր։ Նոյն իսկ Բարեգործականի զեկոյցները այն վստահութիւնը կը ներշնչէին թէ ամէն ինչ կարգին է, «Այսօր էգուց» համբայ կ'ելլեն թեկնածուները։ Գոնէ ամէնէն անճարներն ու Մակեդոնիոյ 6-700 որբերը։

Յուսախաբութիւնը չուշացաւ։ Երեւանի լիազօրը, արեւելեան «չինովնիկ»ի մը դաժանութեամբ, վեր ի վայր շրջեց մինչեւ իր ժամանումը եղած արձանագրութիւններն ու կարգադրութիւնները։ Աւրեց, գրեց, փոխեց, սաստեց, — եւ առաջին կարաւանը ճամբայ հանեց այնպէս ինչպէս իր խելքին փչած էր։ Չլսեց ո՛չ ոք եւ ո՛չ թելադրութիւն։ Զբաղեցաւ անցնիլ Սելանիկ եւ գոնէ տեղեկանալ կացութեան։ Բանի տեղ չդրաւ նոյն իսկ Բարեգործականի ներկայացուցիչը, որ, խելօքիկ եւ չափազանց հանդուրժող մարդ, հազիւ կը համարձակէր փափսալ թէ քաղաքացի Շահվերտեան ինքնագլուխ կը գործէ։

Եւ ահա պատկերը,— զարհուրելի անտէրութիւն եւ թշուառութիւն Աթէնքի չորս գաղթակայաններուն մէջ։ Մօտ հարիւր հիւանդներ պարպուած կամ պարպուելու դատապարտուած։ Եւ կատարեալ խառնութիւն։

Զարհուրելի թշուառութիւն մանաւանդ Սելանիկի մէջ, որուն Պէշ Չինարի գաղթակայանը սովորական ժամանակ ալ սիրտ կը բզքտէր։ (Գ. Մալէզեանը, որ բանաստեղծ մարդ է, անշուշտ պիտի բարեհաճի ուշադրութեամբ կարդալ — եւ միւսներուն թարգմանել — իրենց լիազօրին տեղեկագիրը, գոնէ ... ներշնչուելու համար)։

Միւս կողմէ, կազմալուծման մատնուած են ազգային իշխանութիւնները Բարեգործականի մասնաճիւղերն ալ երկու կեդրոններուն մէջ։ Ձեռնթափ եղած են բոլորը, չդիմանալով տիրող կացութեան։

Իսկ Ներգաղթը յետաձգուած է փետրուար 15ին։ Բայց որովհետեւ երկրորդ կարաւանն ալ Աթէնքէն պիտի մեկնի, դիւրին է նախատեսել կացութիւնը՝ Նոր Յունաստանի թշուառներուն,— անոնց որ բեռ կապած՝ հրամանի եւ շոգենաւի կը սպասեն ամիսներէ ի վեր։

Տակաւին ուրիշ խնդիր թէ ե՞րբ, ո՞ր ամսուն պիտի բարեհաճին ճամբայ հանել երրորդ կարաւանը։ Կամ, ո՞վ պիտի կրնայ երթալ եւ ո՞վ պիտի դատապարտուի մնալ իր տեղը։

Արդ, այս քաոսեկլի անորոշութեան մէջ, մարդիկ արդէն սկսեր են հացագին մուրալ։ Սելանիկի մէջ կազմուած է Անմիջական Օգնութեան Մարմին մը, որ ձեռքի տակ ունի միայն 25,000 դրախմի (8400 ֆրանք)։ Հաց պիտի բաշխեն այս գումարով. — բայց մինչեւ ե՞րբ... Սելանիկի մեր թղթակիցը ճշմարիտ ահազանգ մը կը հնչեցնէ երէկ.

— «Թշուառութիւնը ահաւոր է սակայն եւ դժուար թէ օգնութեան խանձիախումբը կարենայ մինակը գլուխ ելլել համատարած թշուառութեան հետ։

«... Զեղալեան իշխանութիւններէն օգնութեան ո՛ր եւ է յոյս չկայ. ռուբլիներու առնեք ալ չկուռոներու մեծ քազմութիւն մը ունին եւ հազիւ կը հասնին անոնց նուազագոյն կարիքներուն։

«...Աղքատախնամներ, Հայրենակցականներ, Հ. Կ. Խաչեր ու Բարեգործական, կը լսե՞ք»։

Կը լսե՞ք դուք ալ, կարմիր ճպուռներ եւ դեղին «բարեկամներ»։ Ամիսներու շռայլաբանութեան շնորհն է որ կը վայելենք...։

Ամբողջ ամառը «փա՛ռք ի բարձունս» երգեցիք, առանց աջ ու ձախ նայելու։ Առանց գոնէ լսելու. Ներգաղթի հնարաւորութիւնները եւ պայմանները ստուգելու երկիւղածութեամբ եւ գլխաբաց խրացուցիք ինչ որ շռայլեցին.

Իսկ հիմա՞... Ո՞վ պիտի հարէ տուն-տեղ քանդած թշուառներուն հացագինը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՕՃԱ ՆԱՍՐԷՏՏԻՆ ԵՒ ԱՆՈՆՑ "ՈՒՂԻՆ,,

Աոհն մըն է փարիզահայ ուղեկոբոյս թերթը՝ գոյգ սիւնակի վրայ կ'արձանագրէ քողոքներ, որոնք եթէ հրաշքով մը՝ սուրի ու հուրի փոխուէին, աշխարհի վրայ մէկ հատիկ դաշնակցական չէր մնար նմոյշի համար։

«Վարպետ գողը՝ տանտէրը կախել կուտայ» ըսեր են։ Եւ լրագրական տեսակ մը բռնութեամբ, մարդիկը ձեռնարկած են ճաւատացնելու թէ դաշնակները մահափորձ են սարքեր Դանոյշ Եաղվէրտեանի դէմ, որ թէեւ «արիւնից չի վախենում», ինչպէս ինքն է բարբառեր, բայց գինքը մոտէն ճանչցողներ կը հաւաստեն թէ նոյնիսկ Աստուծմէ վախցող մարդ է եւ միջոցը վտած է բոլշեւիկութիւնը հաչտեցնելու լուսաւորչական տիրացուի իր խմորին հետ։

Կը հաւաստեն նոյնիսկ թէ այնքան թարեմիտ մարդ է, որ իր դէմ սարքուած մահափորձի սուտին, ի վերջոյ սկսած է ինքն իսկ հաւատալ։

Կը մնան միայն դաշնակցականները որոնք կասկած կասկածի վրայ կը յայտնեն՝ իրենց վերագրուած այս սխրագործութեան դէմ եւ իբր փաստ՝ կ'ըսեն.— եթէ մերինները սարքած ըլլային, չէր խուսափեր... եւ քանի որ խուսափեր է, ըսել է մոքէ իսկ չեն անցուցած։

Տրամաբանութիւն մը, որ վէճ չի վերցներ.

Այս առթիւ իր շահեկանութեան համար, կ'արձանագրեմ դաշնակ բարեկամիս պատասխանը։

— Սուտ է, կը պնդէր, յերիւրածոյ է. իրենց թափթփած շարքերը շլացնելու համար, օդին նետուած պարիկ մըն է։

— Եղբա՛յր, կ'ըսէի. կարելի՞ է։ Եթէ սուտ ըլլայ, այսքան կը պնդե՞ն։ Ամէն օր իրենց թերթը լեցուն է գայթոյթով եւ սպառնալիքներով։

Դաշնակ բարեկամս գայրացած՝ կարճ կապեց։

— Ինծի չես հաւտար, անոնց կը հաւտաս։

Այս պատասխանը համոզեց զիս, մանաւանդ որ կը յիշեցնէր Նասրէտտինը՝

— Ինծի չես հաւտար, աւանակի՞ս կը հաւտաս...

Ոչ-յարձակման դաշինքներու շուրջ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԿՆՔԵԼ

Ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման համար, Ռիկայի մէջ կատարուած բանակցութիւններուն մասին, ռումէն իրաւասու շրջանակներ կը յայտնեն. — Ռումանական կառավարութիւնը դաշինքի խորհրդային նախագծի առաջին իսկ հատուածէն ստիպուած էր հաստատել թէ, խորհրդային կառավարութիւնը Ռումանիոյ հետ ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման մէջ ուրիշ բան չի տեսներ, եթէ ոչ երկու երկիրներու միջեւ նախապէս գոյացած համաձայնութեանց արժէքը կոտրելու առիթ մը։

«Ռումէն կառավարութիւնը ի զուր առաջարկեց Մոսկուայի կառավարութեան որ իր նախագիծը յարմարցնէ այն բացարձակ խոստումներուն, որոնց հիման վրայ Ռումանիա յանձն առած էր բանակցութեան մտնել, ինչպէս նաեւ նկատի առնէր ոչ-յարձակման դաշինքի մը հիմնական յատկանիշները։

«Այս պայմաններուն տակ, մինչ եւ որ խորհրդային կառավարութիւնը չփոխէ իր ընթացքը, Ռումանիա կը նախընտրէ պահպանել այն իրաւունքները զորս ստացած է փարիզի դաշնագրով եւ Մոսկուայի պայմանադրութեամբ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Աղաբեկովէն Կուցեպով

Ի՞նչպէս տեղի ունեցաւ առեւանգումը

Ի՛նչպէս տեղի ունեցաւ Աղաբեկովի առեւանգումը եւ մանաւանդ ի՛նչ պատճառներով։ Վերջին կէտը թերեւս սաոյգ կերպով չլուսաբանուի, մինչեւ որ առեւանգման հեղինակները կատարեալ խոստովանութիւններ չընեն։ Սակայն Աղաբեկովի առեւանգման մասին, Ռումանիայէն հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն։ Կարգ մը կէտեր կը համապատասխանեն Աղաբեկովի յայտնութիւններուն։

Յունուար 9ին, յունական դրօշ կրող նաւ մը որ Պոլսէն մեկներ էր, կը մտնէր Կոստանցայի նաւահանգիստը։ Նաւուն ճամբու արտօնագրերը եւ ճամբորդներուն անցագրերը բոլորը կանոնաւոր էին։

Նաւապետը — Թոքատլեթիս անուն յոյն մը եւ ոչ թէ ճարտարապետ Հրաչ.— որուն համար նախապէս ըսուեր էր թէ նաւուն նաւապետն էր. — ինչպէս նաեւ հինգ ճամբորդներ եւ նաւաստիները ցամաք ելան։ Այս ճամբորդներն էին Յունաստանցի մը Հրաչ, Վառնա բնակող Ռուս մը, Պոլիսբնակող Ռուս մը եւ ուրիշ երկու խորհրդաւոր անձեր, որոնք անմիջապէս կայարան գացին՝ Պուքրէշի ճամբով՝ Փարիզ մեկնելու համար։

Շատ չանցած, քարափին վրայ, նաւապետին եւ միւս երեք ճամբորդներուն կը միանար կին մը, որ կը կարծուի թէ գերմանացի է եւ բոլորը մէկ, Կոստանցայի Ռեքսալ պանդոկին մէջ, կը սկսէին զուարճութեան, առանց կասկածելու սակայն թէ, իրենց գտնուած սենեակներուն մէջ գետեղուած էին «միքրոֆոններ», որոնք կապուած էին ընդհ. ապահովութեան գրասենեակներուն։

Միւս կողմէ, երեք ամիս առաջ, հրապարակ պատրուակով մը, որ գեռ անյայտ է մնացած, Աղաբեկովը կը կանչուէր Փարիզ։ Հոն իր բնակած պանդոկին մէջ, կը հանդիպէր սիրուն կնոջ մը, որ կը ջանար իր սիրտը գրաւել։

Սակայն, Աղաբեկով՝ կասկածելով՝ կը վերադառնար Պրիւքսէլ, քանի մը օր յետոյ, մեկնելու համար Պուքրէշ՝ գործով մը։ Բայց որովհետեւ Պերլինէն պիտի անցնէր, հոն պանդոկի մը մէջ, այս անգամ կրկին կը հանդիպէր նոյն կնոջ։

Կասկած չկայ որ կը հետապնդուէր։ Աղաբեկով կրկին խոհեմութիւն սեպեց վերադառնալ Պրիւքսէլ։ Բայց այս վերադարձէն յետոյ, երբ Վիեննա գնաց, հոն նորէն հանդիպեցաւ նոյն կնոջ ու նորէն վերադարձաւ Պրիւքսէլ՝ ընտանեկան բոյնին մէջ փնտռելով ապահովութիւն։ Բայց գինքը նեղը կը դնէին անոնք, որոնց գործը կարգադրել յանձն առեր էր եւ այս անգամ ուղղակի մեկնեցաւ Ռումանիա, յուսալով թերեւս որ իր հետքը չպիտի գտնէին ճամբուն վրայ։ Սակայն կը սխալէր։ Հազիւ Պուքրէշ հասած, նոյն կինը դարձեալ իր դէմ կը կանգնէր։ Ու այս անգամ Աղաբեկով, կը սկսէր լրջօրէն վախնալ։ Հայր տասը ռումէն սատիկանութեան, որ յայտնեց թէ մինչեւ իր դէմ փորձ մը չկատարուէր, չէր կրնար միջամտել։

Աղաբեկով, անկից յետոյ ալ չհանդիպեցաւ այդ կնոջ. քանի մը օր իր գործը ձգձգեց եւ հազիւ թէ սկսեր էր ստանալ ու քիչ մը ապահովութիւն զգալ, Պոլիս բնակող իր մէկ ազգականէն կը ստանար հեռագիր մը, որով կ'իմացնէր որ կարեւոր գործի մը համար կ'երթայ Կոստանցա եւ կ'ուզէր իրեն հանդիպիլ։

Այս անգամ դարձեալ, Աղաբեկով, լուր կուտար ոստիկանութեան, որ կը ձեռնարկէր լուրջ հսկողութեան, մինչ Աղաբեկով կը մեկնէր Կոստանցա, հանդիպելու իր այդ ազգականին։

Աղաբեկովի Կոստանցա ժամանումը՝ կը զուգադիպէր յունական նաւուն մեկնումին։ Նաւապետը եւ իր ընկերները իրենց թուղթերը կանոնաւորեր եւ ամէն պատրաստութիւն տեսեր էին մեկնելու։

Նոյն օրը, երեկոյեան 4.30ին Աղաբեկով դուրս կ'ելլէր պանդոկէն, նաւահանգիստ երթալու։ Եւ երբ թէ պատահմամբ ալ, պանդոկին առջեւ կը գտնուէր վարձու ինքնաշարժ մը, որ ազատ էր։ Աղաբեկով հեծաւ ինքնաշարժը նաւահանգիստ երթալու համար։ Նշմարե՞ց թէ ո՛չ, ուրիշ ինքնաշարժներ կը հետեւէին իրեն։ Ամէնէն վերջը կուգար ոստիկանութեան ինքնաշարժը։ Ճամբան խճողում մը տեղի ունեցաւ եւ Աղաբեկովի հեծած ինքնաշարժը, երբ նաւահանգիստ հասաւ, կանգ առաւ յունական նաւուն առջեւ, որ քարափին կապուած էր կամրջակով։

Ու ինքնաշարժէն դուրս կ'ելլէին երեք մարդեր. ո՞րը մտեր էին, ինչպէս, ու Աղաբեկովը ծալած ու ծրարած, երբ կը փորձէին նաւ նետել պարկ մը բամպակի պէս, ոստիկանները երեւան կ'ելլէին ու կը ձերբակալէին առեւանգիչները, փրկելով Աղաբեկովը։

Նաւը որ շոգիի վրայ էր, չկրցաւ մեկնիլ։

Նաւուն մէջ գտնուեցաւ թուագիր նամակներու ծրար մը։ Նաւապետը եւ ձերբակալուած առեւանգիչները խոստովանեցան թէ կ'աշխատին Կէ-Փէ-Ուի հրամանին տակ։ Իսկ գեղանի կինը որ նոյնպէս ձերբակալուած է, ո՛չ մէկ յայտնութիւն ըրած է եւ կ'ուզէ ընել։

Որովհետեւ առեւանգման պարագաները նոյնն են, ինչ որ Կուտեպովինը, կը յուսացուի որ քննութիւնը շարունակելով, կարելի պիտի ըլլայ երեւան հանել Կուտեպովի առեւանգիչները։

Լեհեւխորհրդային դաշնագրին վրայ

Գերման մամուլը երկարօրէն անդրադառնալով լեհեւխորհրդային ոչ-յարձակման դաշնագրի ստորագրման, կուգայ այն եզրակացութեան թէ Լեհաստան պէտք է այլեւս գինաթափուի։ «Պերլինէր Թակէպլաթ» կը գրէ.— Շնորհիւ այս դաշնագրին, Լեհաստան հիմա կը վայելէ ամէնէն կատարեալ ապահովութիւնը։ Իր արեւելեան կողմին վրայ հիմա կը գտնուի պետութիւն մը, որ ազատօրէն յանձն առած է չյարձակիլ իր վրայ։ Արեւմուտքէն գերմանիան կայ, որ բոլորովին գինաթափ է։ Գալով Պալթեան պետութեանց եւ Չեխոսլովաքիոյ, չեն կրնար նկատուիլ իբր հաւանական յարձակողներ։ Այս իրողութեամբ, Լեհաստան ամէն պատրուակ կը կորսնցնէ ելլելու ընդդէմ գինաթափումին։

"Արոյրէ ճակատ,,ը Հիդլերի դէմ

Գերմանիոյ մէջ կազմուած «Արոյրէ Ճակատ»ը կոչ մը ուղղեց բոլոր այրերուն եւ կիներուն, եւ որպէս զի մտնեն պայքարի մէջ եւ թելադրեց որ պայքարը կազմակերպուի կանոնաւորաբար, նոյն միջոցներով, որոնց կը դիմեն Հիդլերականները։

Կոչը կը թելադրէ նաեւ պայքարին ուժ տալու համար, մինչեւ փետր. 21 Ճակատը կազմակերպուած ըլլայ եւ հանրապետական բոլոր շրջանակները համգամանակութիւն կատարեն, ամէն միջոցով կռուելու համար ֆաշիստական սպառնալիքին դէմ։

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 12

Պելկրատի հանգանակութիւնը	500.—
Որբուկ, Փէռմն	10.—
Ս. Թորոսեան, Լիոն	25.—
Մ. Ֆըռնըզլեան, *Monistrol*	5.—
Գումար՝	540.—
11րդ ցանկին գումարը	2541.—
Ընդհ. գումար	3081.—

... Խմբագիր

Պելկրատ, 21 Յունուար.— Ներփակ պիտի ստանաք 500 ֆրանք, հաւաքուած՝ ծննդի առթիւ, խումբ մը հայրենակիցներէ, ի նպաստ չքաւոր գործազուրկներու։

Զմռնամ ըսել որ այս փոքրիկ հանգանակութեան հիմը դրած է նորէն, ինչպէս անցեալ տարի, սերպ սպայ մը։ Հիշդ քանի մը օր առաջ այս տմներէն՝ մեզ մօտ եկաւ եւ ըսաւ որ հայ կարօտեալներու ղրկենք իր փոքր նուէրը, հարիւր տինար։ Այս օրինակէն քաջալերուած, մեր հայրենակիցներն ալ մասնակցեցան։ Ահա ցանկը.—

Սերպ սպայ մը՝ գնդապետ 100 տինար, Գ. Գ. Խորէն Կարապետեան, Մամաս Դաւիթեան, Յարութիւն Դաւիթեան, Յարութիւն Շէխեան, Լեւոն Նալպանտեան, Համբարձում Մոլցիկեան, Յարութիւն Չալգեան, Արշակ Գրիգորեանց, Սարօ Մելիքեան 100ական տինար։ Գ. Գ. Գրիգոր Սեֆէրեան, Երուանդ Չալգեան 50ական տինար։ Գ. Գ. Գրիգոր Մոլցիկեան, Եղիա կոկանեան 20ական տինար։ Գումար 1140 տինար։ (Ֆրանսական դրամով 500 ֆրանք)։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Լիոնի Թաղապետական խորհուրդը, գումարուած Պ. Էրիոյի նախագահութեամբ, գլխաւորաբար զբաղեցաւ անգործութեան հարցով եւ հաշուեկշռով։ Երկուեւկէս միլիոն նոր վարկ մը քուէարկուեցաւ անգործներու օժանդակութեան համար, տրուած տեղեկագրի մը վրայ։

Լիոնի քաղաքապետը Պ. Էրիօ յայտնեց թէ յունուար 1էն ասդին, միայն Լիոն քաղաքը բաշխած է 1 միլիոն 700 հազար ֆրանք իբր անգործութեան նպաստ։ Եւ այս առթիւ դիտել տուաւ թէ անգործներու օգնութեան կոմիտէին կողմէ բացուած հանգանակութիւնը գոհացուցիչ արդիւնք չի տար։

Լաւալ-Մաքտոնըլտ տեսակցութիւնը

Հատուցումներու հարցին մասին, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ կատարուող բանակցութիւնները տակաւին չյանգեցան սպասուած ելքին։ Անգլիական կառավարութիւնը անգամ մը եւս պնդած է որ Հուվըրի պայմանաժամին լրացումէն յետոյ, մէկ տարի եւս պայմանաժամ տրուի Գերմանիոյ, իսկ Ֆրանսա մերժած ըլլալով, շատ ալ յոյս չկայ որ երկու կողմերը եզրակացութեան մը յանգին։

Այս պայմաններու մէջ, Լաւալ-Մաքտոնըլտ տեսակցութիւնը յետաձգուած է։

Ընդծովեայ մը ընկղմած 60 նաւաստիով

Անգլիական ընդծովեայ մը որ ռազմափորձերու կը մասնակցէր, ջուրին տակ խորասուզուելէ յետոյ, չկրցաւ այլեւս երեւան ելլել։ Ընդծովեային մէջ կային վաթսուն նաւաստիներ։

Փութով կատարուած փնտռտուքները, ընդծովեաներու եւ ականահատ նաւերու կողմէ, որեւէ արդիւնք չտուին։ Վերջին պահուն միայն լուր տրուեցաւ թէ նաւը նշմարուած է 27 մետր խորութեան վրայ։ Սակայն կարելի չէ եղած ստուգել։ Նաւը եթէ ծանր կերպով չէ վնասուած, նաւաստիները կրնան 48 ժամ դիմանալ։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

«ՊԵՏԱՊԱՐԱՏ»Ի ԲԱՐԵԼԱՒՄԱՆ ԹՆՃՈՒԿԸ

Տարուան բոլոր օրերուն Հայաստանի մէջ առօրեական է լսել «բարելաւման վարչական խնդիրներ» այս կամ այն ձեռնարկին հաստատութեան մասին։

Անհամ եւ անիմաստ այս բոլշեւիկեան նշանաբանը, որ իբր թէ արդիւնք է իրենց արտօնած ինքնաքննադատութեան, տարիներու ընթացքին ո՛չ միայն չէ կորսնցներ իր մարտական թափն ու նշանակութիւնը, այլ եւ երթալով կարծես աւելի խիստ հրամայականութիւն մը կը ստանայ։

Այլապէս ինչո՞վ բացատրել այս երեւոյթը որ, հակառակ իրենց 11 տարուան տիրապետութեան, տակաւին գոյութիւն չունի եւ ո՛չ մէկ ձեռնարկ արդէն իսկ բարելաւ վիճակի մէջ։

Տնտեսական, քաղաքական, կուսակցական բոլոր կազմակերպութիւնները, իրենց խառնիխուռն Թերութիւններովը, կը կանգնին օրուան հրատապ խնդիրներու առաջին շարքին մէջ։ Մանաւանդ վարչական կազմակերպչական աշխատանքները, իրենց ցուցադրած Թերիներովը, եւ անուղղելի սայթաքումներովը, կը Թուի թէ գամապարուած են անբուժելի հիւանդութեան մը։

Ո՛չ մէկ քննութիւն, «մարտական» ըլլայ թէ «հարուածային», չէ կրցեր լոյս պատասխան տալ այս հիւանդութեան հիմնական պատճառներու մասին։ Եւ բնականաբար ո՛չ մէկ ցուցմունք ալ իր կարգին պիտի յաջողի դարմանել հիւանդութիւնը, որ կը դառնայ տեւական ախտ։

Ասով մէկտեղ բոլշեւիկները, «առաջինութիւն» մը ունին, որ կը Թելադրէ խօսիլ, խօսիլ ու անվերջ խօսիլ։ Եթէ այս միջոցը չկրնար նպաստել որեւէ հիմնական խնդրի լուծման, գոնէ կը նպաստէ մարդոց մէջ համակերպման տրամադրութիւնը զարգացնելու։ Այսպէս ալ խօսելով շարունակ իրենց անուղղելի Թերիներու մասին, համայնավարները կը յաջողին մարդոց այն միտքը խորացնել թէ անուղղելի Թերիները բնական են համայնավար տիրապետութեան մէջ։

Տարբեր կերպ ալ անհնար է լսել «բարելաւման մարտական խնդիրներու» պահանջը, այս անգամ պետական վարչական կազմակերպութիւններու մասին։

«Բանուորների եւ գիւղացիների» իշխանութեան երկրին մէջ, այսօր ալ տակաւին պետական վարչութիւնները շատ հեռու են ժողովուրդը խանդավառելէ։

Դանդաղութիւնը, ձգձգումը, իրենց սահմանուած պաշտօնին հանդէպ անձեռնհասութիւնն ու անպատասխանատուութիւնը, ամբարտաւանութիւնը, գռեհիկ ու կոպիտ վերաբերմունքը, չարաշահութիւնն ու գողութիւնը, ինչպէս նաեւ կատարեալ քաոսը ներկայ իշխանութեան գլխաւոր յատկանիշերն են։

Այս վտանգաւոր ախտերու հետ համայնավար կուսակցութիւնը իր լրտեսական ցանցովը կատարեալ դժոխքի է վերածեր պետական վարչութիւնները։

Մշտական վախի ազդանշանները ալ իր գէշ ազդեցութիւնները կը Թողու այդ շրջանակին մէջ։

Անկէ զատ, եթէ նկատի ունենանք առհասարակ մտաւորական ուժերու սովը եւ հետեւաբար անոնց պակասը պետական պաշտօնէութեան մէջ, ինչպէս նաեւ ոգէտ ու ամբարտաւան կուսակցականներու գերադասութիւնը, եւ կուսակցութեան միջամտութիւնը պետական ամէն կարգի աշխատանքներու մէջ, աւելի պարզօրէն կը դիտուի Հայաստանի պետական կազմին պատկերը։

Հոս ըսենք խոկոյն, որ խորհրդային աշխարհի մէջ, ի բացառութիւն կուսակցական մարմին իրաւասու է ուղղակի միջամտելու պետական վարչութեանց աշխատանքներուն, ինչ ալ ըլլայ այդ աշխատանքի բնոյթն ու կարեւորութիւնը։ Նոյն դերն ունին նաեւ անհատ կուսակցականներն ալ իրենց զարմանազան հանգամանքներով։

Համայնավար կազմակերպութիւնը իր ստեղծած այս խառնիխուռն վիճակէն դժգոհ է անհանգստանալու, մանաւանդ հիմա։ Բայց անոնց դժգոհութիւնը տարբեր եղանակներով է որ կ'արտայայտուի։

Մտավախ միշտ ներքին Թշնամիներու երեւակայական սանձարձակութիւններէն, «Խորհրդային Հայաստանը», այդ կարգի արտայայտութիւններ կը տեսնէ նաեւ պետական վարչութիւններու մէջ։

«Այդ դիմադրութիւնն արտացոլում է նաեւ պետապարատում՝ [illegible], բիւրոկրատիզմի, դասակարգային գծի խեղաթիւրման ձեւերով եւ աջ ու «ձախ» օպորտունիզմի զանազան արտայայտութիւններով» («Խորհրդ. Հայաստան» 20 դեկտ. 931)։

Գնահատութեան այս եղանակը, որ կը ձգտի ամէն բանի մէջ դասակարգային Թշնամին տեսնել, պարզապէս անմտութիւն է։

Հիմնականը այն Թունաւոր մԹնոլորտն է որու մէջ համայնավարութիւնը խեղդելով անհատական մտքի անկաշկանդ զարգացումը, այլասերելով մարդիկը, ինքնին զըրկուած է տիպար վարչութիւններ ստեղծելու հնարաւորութիւններէն։

Պաշտօնատար մը երբ իր ամենօրեայ պարտականութիւններու մէջ շարունակաբար ստիպուած է պաշտպանուիլ անտեղի միջամտութիւններու անտեսանելի եւ անտեսանելի լրտեսական հայեացքներուդէմ, վերջապէս երբ կեանքի վտանգուելէն իր աշխատ. բնականաբար պարտականութեան նուիրումը պիտի ստորադասէ ինքնապաշտպանութեան բնազդին։

Անկէ ալ կը ծնի ա՛յն ցուցադրական աշխատանքի մտահոգութիւնը։ Ուրիշ խօսքով հիմնական աշխատանքներէն աւելի, մարդիկ կ'առաջնորդուին ցուցական աշխատանքներով։

Պաշտօնատարը, մանաւանդ գըլխաւորները, գոհ են որ ստորադրեր են այս կամ այն որոշման համապատասխան հրահանգները, ի հարկէ հոգ տանելով այն բոլոր քանակու եւ նախադասութիւններու վրայ, որոնք կրկնուած են աւելի բարձր վարչութիւններէն դուրս եկած հրահանգներու մէջ։ Իսկ թէ ինչ ճամբաներով տեղ պէտք է հասնի ստորադասուած հրահանգը եւ ինչ արդիւնքներով, այլեւս հետաքրքրական չէ։

Ժամանակին այս ուղղութեամբ եղած չափազանցութիւններուն վերջ տալու համար, կազմուեցաւ կեդրոնական կառավարութեան կից «կատարման յանձնախումբ» մը, իր ստորաբաժանումներով։ Այս նոր կազմակերպութեան պարտականութիւնն է քննել բոլոր կառավարութիւններու անցեալ գործադրութիւնը, ի հարկին պատասխանատուութեան կանչելով բոլոր Թերացողները։

Առով հանդերձ, կացութիւնը այս ուղղութեամբ գրեթէ միշտ նոյնն է։

— «Սակայն մինչեւ այժմ ամենահիմնականը, որ բացառաբար է բնորոշում գոյութիւն ունեցող պետապարատը, դա դիրեկտիվի եւ նրա կատարման միջեւ եղած անհամապատասխանութիւնն է, որ նկատւում է մեր ապարատի մի շարք օղակներում։»

Վերահսկողութեան համար եղած կազմակերպութիւնն ալ իր գործի տէրը չէ, ան եւս վարակուած է «ձեւական վերահսկողութիւն կազմակերպելով»։

Այս բոլորը ըստ իրենց խոստովանութեան, պիտի շարունակուին ցորչափ «ճշգրիտ պատասխանատուութիւն հաստատուի կատարուած գործի համար»։

Ճիշդ եզրակացութիւն մը, որ սակայն նոյնպէս պիտի մնայ ձեւական պահանջ, համայնավար սանձարձակութիւններու եւ անպատասխանատուութեան յիմարանոցին մէջ։

Պետական վարչութիւններու Թերիները ուղղելու առաջադրութեամբ նորէն մէջտեղ կը գրուի «հիմնական կադրերի», ուրիշ խօսքով, հմուտ եւ պատրաստուած պաշտօնատարներու պատրաստման խնդիրը։ Մեր հաշուին՝ ըսենք թէ բոլշեւիկեան շունչին տակ անհնար է այս պահանջին իրականացումը։ Եւ արդէն իրենք ալ կը Թուի թէ սովորութեան համար միայն կը կրկնեն այդ ամէնը, առանց հաւատք ունենալու։

Թէ ինչ աստիճան անզօր է բոլշեւիկեան հրահանգն ու մարտական պահանջները այս կարգի «բարելաւման» հարցերու մէջ, — այդ կը փաստուի նաեւ մէկ ուրիշ գալթակցութեան փաստով, դարձեալ պետական վարչութիւններու բարեխնամնութիւններէն։

Դեռ շատ են միամիտներ որ կը կարծեն թէ մեր երկրի պետական պաշտօնատարներու գրական լեզուն հայերէն է, ճանչցուած պետական օրէնքով։ Հակառակ ուղղութեամբ եղած պնդումները, նոյնիսկ Խանջեանները խոստովանութեամբ, մինչեւ կը նկատուին չափազանցութիւններ։ Այս անգամ եւս փաստ մը, իբրեւ գնահատութիւն մեր պետական վարչութիւններուն։

«Մինչեւ այժմ էլ նիւթերն եւ հրահանգները շրջաններին են ուղարկւում տեղական աշխատանքների համար դժուար հասկանալի ռուսերէն լեզուով»։

Երբ լեզուական հարցի շուրջ եղած բոլոր մարտական խնդիրները այսպէս են լուծուեր, ինչ կը մնայ ուրիշ ստացուածքային մարտական բարելաւման կարգադրութիւններու շարունակական պահանջքին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Կօշկեղէնը Ֆրանսայի մէջ

Ֆրանսական ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերէն ամէնէն աւելի վնասուածներէն է կօշկեղէնը՝ ընդհանուր տագնապին հետեւանքով։ Կօշկեղէնը Ֆրանսական ճարտարարուեստին մէջ կը բռնէ առաջնակարգ տեղ մը եւ գործ կը հայթայթէ մօտաւորապէս չորս հարիւր հազար հոգիի։

1930էն սկիզբէն ի վեր, Ֆրանսական կօշկեղէնը հարուածող պատճառներուն վրայ աւելցած է նաեւ օտար կօշկեղէնին ներածումը, որ ամէն ամիս շատցած է։ 1929ին Ֆրանսա մտած է մօտ մէկ միլիոն զոյգ օտար արտադրութիւն։ 1930ին, 1,800,000. իսկ 1931ի առաջին 11 ամիսներուն արտասահմանէն Ֆրանսա մտած է երեք միլիոն վեց հարիւր հազար զոյգ կօշիկ։

Մաքսային վիճակագրութիւնները միայն 1931 նոյեմբերին Ֆրանսա մտած ցոյց կուտան վեց հարիւր հազար զոյգ կօշիկ, գլխաւորաբար գըրկուած Գերմանիայէն եւ Չեխոսլովաքիայէն։

Ընդհակառակն, ուրիշ երկիրներու մէջ, մաքսատուրքերու բարձրացումը եւ դրամական ելեւէջները հետզհետէ արգիլեցին Ֆրանսական կօշիկի ներածումը։ Դեկտեմբերի վերջէն, օրինակ, Գերմանիա ներածման վրայ մաքսատուրքը կը բարձրացնէր հարիւրին 240էն 260։ Իտալիա, Սպանիա եւ ուրիշ երկիրներ ալ, որոնք Ֆրանսական կօշիկ կը ներածէին, հետզհետէ մաքսային պատնէշներ կանգնեցին։ Եւ վերջապէս, անգլիական անկումը, բոլորովին փակեց Անգլիոյ շուկան Ֆրանսական կօշիկին առջեւ։

Մէկ կողմէն ուրեմն, ներածումներու յաւելումը, միւս կողմէ արտածումներու նուազումը, պատճառ դարձան որ Ֆրանսական կօշկեղէնը մեծապէս վնասուի։

Կօշկակարութեան մէջ անգործներու Թիւը շատցաւ, բազմաթիւ գործարաններ փակուեցան եւ կօշկավաճառներ սնանկացան։

Ներկայիս կօշկեղէնի եւ յարակից գործերու մէջ բանող աշխատաւորներու հարիւրին 40ը կը նկատուի լրիւ կամ կէս - անգործ։

Մուսոլինիի պահանջը

Տնտեսական փնտռտուք

«Խենթութեան ալիք մը» խորագրին տակ, Մուսոլինի անգլիական Թերթի մը մէջ հրատարակած է յօդուած մը, ուր հետեւեալ կարծիքը կը յայտնէ.

— Տնտեսական տագնապը, կ'ըսէ Մուսոլինի, այն տեսակ կէտի մը հասաւ, որ պէտք է ամէնէն կարուկ եւ ամէնէն յարմար միջոցներուն դիմենք արագ դարմանելու համար, որեւէ կիսամիջոց՝ այլեւս արժէք չի ներկայացներ։ Կացութիւնը կը պահանջէ բոլոր ազգերու կորովը, քաջութիւնը եւ իմացականութիւնը։

«Միջազգային առեւտուրը անդամալոյծ է [illegible] մը մէջ։ Անգլիական արգելքը նոր մաքսատուրքերու հաստատումով, զրկեց ազգերը որ բարձրացնեն մաքսային պատնէշները։ Եւ մեր առաջարկներէն վրայ բան մըն ալ աւելցնելու համար, եղմած կը մնանք պարտքերու եւ հատուցումներու խնդրին տակ։ Տըրուած ըլլալով որ Ֆրանսայի եւ Միացեալ-Նահանգներու ձեռքը կեդբռնուած է ամբողջ տրամադրելի ոսկիին հարիւրը 75ը, ինչ պարտաւոր են ընել պարտական ազգերը՝ իրենց պարտքերը վճարելու եւ իրենց դրամին արժէքը պահպանելու համար։ Ինչպէս կարելի է սպասել որ ազգերը վճարեն իրենց պարտքերը, երբ իրենց կը պակսի ոսկին, որով պիտի վճարեն։

Ապրանքով ալ չեն կրնար վճարել, որովհետեւ պարտատէր ազգերու մաքսային պատնէշները հիմա այնքան բարձր են որ կ'արգիլեն օտար ապրանքներու մուտքը։ Բազմաթիւ երկար տարիներ պէտք են, մինչեւ որ պարտական ազգերը իրենց պարտքերը վճարելու չափ ոսկի հաւաքեն։

«Երկար ամիսներէ ի վեր, աշխարհը մտած է տնտեսական պատերազմի վիճակի մը մէջ։ Հիմա պէտք է կոչ ընել տնտեսական զինադադարի մը, որպէսզի առեւտուրը ազատօրէն կատարուի սահմանէ սահման»։

Ֆրանսայի ճիգերը անգործութեան դէմ

Ֆրանսա 3 միլիառ 476 միլիոն յատկացուցած է ազգային շինարարական ծրագրին իրականացմանը։ Այս գումարէն 130 միլիոն պիտի յատկացուի մեծ ճամբաներու եւ սովորական ճամբաներու շինութեան, 70 միլիոն՝ ձեռնարկուած շինութիւններու. իսկ 60 միլիոն ալ, նման շինութիւններու համար յատկացուած է այն նահանգներուն, որոնց ամէնէն աւելի անգործ կը համրեն։ 400 միլիոն ֆրանք տրամադրուած է նախակրթարանի յատուկ շէնքերու շինութեան, եւ զանազան գումարներ ալ յատկացուած են Փարիզի համալսարանին, Լիլի համալսարանին, Վէրսայլի ազգային մատենադարանին, ուսանողներու տան նորոգութեան եւ բարձրագոյն վարժարաններու շինութեան։

180 միլիոն բոլորովին նոր հիւանդանոցներու շինութեան։ Իսկ 170 միլիոն յատկացուած է քաղաքային չարիքներու դէմ պայքարին։

Երկրագործութեան համար ալ յատկացուած է 660 միլիոնի գումար մը, որ պիտի տրամադրուի ջրաբաշխութեան, ըմպելի ջուրի հայթայթման եւ գիւղերու ելեկտրականացման։ 20 միլիոն յատկացուած է երկրագործական արտածման յատուկ շուկաներու կազմակերպման, սակայն այս ձեւը տակաւին կ'ուսումնասիրուի։

Զանազան մեծաքանակ գումարներ ալ յատկացուած են հանրօգուտ շինութիւններու, ծովային առեւտուրին, նաւարաններու, օդանաւութեան եւն։

Վերադարձ դէպի հող

Ֆրանսացի ծերակուտական մը, Ծերակոյտին ներկայացուց օրինագիծ մը, որուն նպատակն է գիւղացիները դէպի հող վերադարձնել այն առեւտրական եւ ճարտարարուեստական կեդրոններէն կամ գործատուներէն, որոնց նախապէս երկրագործ էին կամ երկրագործի զաւակ էին։

Օրինագծի պատճառաբանութեան մէջ, կը շեշտուի թէ ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի մէջ անգործութեան պատճառներէն մէկն է գիւղերու լքումը, բազմաթիւ երկրագործներու կողմէ, որոնք կը յաւելյին քաղաքներու մէջ գտնել նուազ տաժանելի աշխատանք եւ աւելի հաճելի ապրուստ։

Այս կարգի անձերու դէպի երկրագործական աշխատանքի վերադարձը դիւրացնելու համար, օրինագիծը կ'առաջարկէ անոնց դիւրութիւններ տալ, որպէսզի կարենան սահմանել լքուած ագարակներու դաշտեր, զանոնք մշակելու համար. Եւ այս նպատակով կ'առաջարկուի տրամադրել երկու հարիւր միլիոնի գումար մը։

Հատուցումներու հարցը

Անգլիացի համբաւաւոր տնտեսագէտը Ուօլթըր Լէյթըն ճառի մը մէջ շեշտեց Գերմանիոյ առանձնաշնորհեալ եւ արտասովոր կացութիւնը հանդէպ իր պահանջատէրերուն, որ պարզապէս որ այս վերջինները յօժարին ամբողջովին ջնջել գերման պարտքերը։

Այդ կերպով Գերմանիոյ վրայ պիտի մնար միայն 500 միլիոն ոսկեղէնի հանրային պարտք մը, բանի է մարդ գլուխ 8 ոսկեղէնի, մինչ Ֆրանսայինը, պիտի հասնէր 2 միլիառ 300 միլիոնի, ըսել է՝ 56 ոսկեղէն մարդ գլուխ։

Անգլիոյ պիտի իյնար 6 միլիառ 600 միլիոնի գումար մը՝ մարդ գլուխ 150 ոսկեղէն։

Ամերիկային՝ 3 միլիառ 200 միլիոն, մարդ գլուխ 27 ոսկեղէն։

Թէ ինչ պիտի ըլլայ գերման երկաթուղիներու վիճակը հատուցումներու ջնջման հետեւանքով։

Եունկի ծրագրով գերման երկաթուղիներուն կ'իյնար իբր հատուցման տարեվճար 660 միլիոն մարգ (իր տարեկան շահէն վար է այս գումարը)։

Այս կէտը անցած է Եունկի ծրագրին մէջ։ Եթէ ջնջուէր գերման երկաթուղիներու կացութիւնը՝ բաղդատմամբ ուրիշ ազգերու երկաթուղիներուն, պիտի ըլլար հետեւեալը։

Վարձատրելի դրամագլուխ երկաթուղիներու.— Գերմանիա 12 միլիառ մարգ, Ֆրանսա՝ 60 միլիառ ֆրանք, — Անգլիա՝ 100 միլիառ ֆրանք Ամերիկա՝ 675 միլիառ ֆրանք։

Երկաթուղիներու շահագործման համար, հասոյթներու տոկոսը որ պիտի յատկացուէր դրամագլուխներուն, պիտի ներկայացնէին հետեւեալ համեմատութիւնները — Գերմանիա հարիւրին 3,5, Ֆրանսա հարիւրին 23, Անգլիա հարիւրին 23. Ամերիկա հարիւրին 17։

Եթէ գոհացում տրուելով Գերմանիոյ պահանջին, հատուցումները ջնջուէին, այս Թիւերով կը տեսնուի թէ ինչ նպաստաւոր դիրք պիտի ունենար գերման երկաթուղին՝ բաղդատմամբ ուրիշ ազգերու երկաթուղիներուն։ Այս կացութեան առաւելութիւնը շատով պիտի տարածուէր նաեւ ճարտարարուեստի միւս ճիւղերուն վրայ, որոնց արտադրութեան գիները նուազելով, ծանրօրէն պիտի անդրադառնային միջազգային շուկային վրայ։

Ինչո՞ւ սղեցուցին

Ֆրանսայի ելմտացոյցի նախարարը զեկոյցով մը կը յայտնէ թէ լուցկիի գինին սղումը անգործութեան յատկացուած վարկերու յաւելման հետեւանքով։

Լուցկիները սղած են 5 կամ 10 սանթիմ։

Տան վարձերը

Փարիզեան շրջանի փոքր եւ միջին կալուածատէրերը որոշած են եղեր դիմում կատարել՝ որպէսզի արտօնուի իրենց, վարձակալներէնին բնակարաններու վարձքը զանձել ամէն ամիս, մինչ համաձայն հին սովորութեան կը զանձուի եռամսեայ. Կարգ մը քաղաքներու մէջ վարձքը կը վճարուի տարին մէկ անգամ։

ՊԱՐՈՆԻԿԵԱՆԻ «խաչագործութիւնները»

ԶՈՀԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԽՄԲ.— Տեղի անձկութեան պատճառով, ուշացաւ այս գրութեան հրատարակութիւնը։

Հինգ հայ երիտասարդներ, որ 1930ի օգոստոսին [illegible] իբրեւ [illegible] Պարոնիկեանի «նորաբաց Խրիմեան ճեմարանի աշակերտներ» իր հետ Գերմանիա եկան։ Ութը ամսուան միջոցին յուսախաբութենէ յուսախաբութեան գլորուելէ յետոյ, որոշեցինք միաձայն խնդրին վերջնական ելք մը տալ եւ իրողութիւնը պարզել գերման եւ ազգային պաշտօնական մարմիններուն առջեւ։ Մեր որոշումը հիմնուած էր հետեւեալ հաստատուն պատճառներու վրայ.

Ա.— Պարոնիկեան միշտ կը բռնադատէր մեզ ամէնուս ստորագրութեամբ շողոքորթ լուրեր ղրկել հայ ազգային եւ եկեղեցական պաշտօնէութեանց, թէ «Ճեմարանը ակադեմական ամէն բարեձեւութեամբ, ներով արագօրէն կը յառաջանայ» եւ թէ «ամէն հայու պարտքն սրբազան է շուրջ պէտք է բոլորուի, իբրեւ մօտալուտ կեդրոն-վառարանը ազգային եւ կրօնական բարձրագոյն ուսմանց եւն.։ Մինչդեռ ճշմարտութիւնն այն էր, որ մենք՝ «պարոն քահանայ» ստիպուած էինք դառնագոյն պայմաններու ներքեւ, չըսեմ ճեմարանական՝ այլ նոյն իսկ մարդկային կեցութեան անհրաժեշտ գոյութիւն մը քաշքշել։ Որովհետեւ ոչ միայն ուսում առնելու մասին անկարելի էր մտածել, այլ անօթի չմնալու համար պէտք էր «իբր յեղերեն» նպաստակներուն իբրեւ գործիք կարօրէն ծառայել, պէտք էր օրն ի բուն նաեւ իր անտառին եւ տան մէջ ծանր աշխատանքներ… բաւ նեքքեւ անտառաուն մեր … կըգէլ, աշխատանքներ՝ որոնց որակէն իսկ կ'ամչնանք։

Բ.— Պարոնիկեան ամենաշատ… բերել Գերմանիոյ մէջ կեդրոն… արցունքով «հայ ժողովուրդ… լի ցաւով կ'օգնայ եւ … մարդիկ կը հաւաքէ… միանգամայն Գերմանները, թէ … ուած դրամները կը ղրկուին … գաղթավայրեր «կարօտեալ … բին եւ այրիին խնդրանքին … ջելու, մինչդեռ իրականութ… այն է, թէ բացի քանի մը … անհատներէ, մինչեւ ցարդ … հայ այդ դրամէն զոյնը … Տրեզոնին քաղաքական … սպա աղքատութիւնը … դրաւոր ծանուցանելու, թէ … դրամին մեծագոյն մասը իր … կան ուսմանց եւ ընտանիքին … մար կը գործածէ։

Գ.— Պարոնիկեան կը … ծէր Գերմաններ, այն … համոզման բերելով զանոնք … հայ լուսաւորչական եկեղեց… մտաւոր աւետարանական… ոչ թէ օտարազգի միսիոնար… տեղի կրնայ ունենալ, այլ … կան աստուածաբանութեամբ … րացուած հայերով, այսինքն … մով, որով դրամը պէտք … տալ։ Միւս կողմէ կը փորձէ … գել հայ եկեղեցականութիւնը … ինք յաջողած է Գերման… այն հայեցակէտին յանգեցնել, … անոնք միամտօրէն իրենց դրամ… րը կը տրամադրեն ուրիշ յարանո… նութեան մը, որպիսին է մեր … դեցին, լուսաւորչական հոգեւոր… կաններ հասցնելու։

Դ.— Պարոնիկեան … անդրադառնալով իր բախտախնդ… թենէն յառաջ եկած անխոհե… պատասխանատուութեան, … Գերմանիոյ մէջ իր կատարած … Ճշտական խաչագործութեան … գային ճանաչմամբ զգեցնելու … քանի մը հայերէ իրեն … նմնական նամակներուն … նական գործ տալով, Գերման… տարածեց այն սուտը, թէ հայ … գեցին նեցուկ վանդուած է իր … քին։

Վերջապէս ազգային պաշտ… այս կեղտոտ ստորութենէն … տելու համար, հայ եկեղեցական… իր աւանդու օրօրէն հեռու պահե… համար, մեր դժբախտ վիճակին … Թեամբ ուրիշ հայ երիտասարդներու … կեանքին խնայելու համար, եւ … նաեւ մեր անորոշ վիճակին վերջ… նական ձեւ մը տալու համար, … թերան բողոքի ձայնը բարձրացն… ցինք իրեն դէմ, իր բոլոր … եւ անպատիւ ընթացքը երեւան … լով։ Ինք սակայն խորամանկ … խուսափել մտածեց մեզ դուրս … հէն բոլորովին կզգիւցնել, … պաշտօնական Թուղթերը, … գրերը եւ զգեստեղէնները … գրաւեց եւ անօթի վիճակի մէջ … լով սպառնաց մեր քաղաքը … կոչել։ Խեղճ ընկերներս ճարահատ … խոհեմութիւն նկատեցին դեռ … մանակ մըն ալ համակերպիլ … ճամբան բանալ։ Ես չէի կարող … համակերպել։ Անտեղեակ սակայն … ղական օրէնքներուն, գերման … ուէն հազիւ ծանօթ, յուսահատ … ճակի մէջ առանձին լքուած, … չեցի ի գին ամէն ինչի հանրապետ… եւ դատարանը այս անմահ… բնակայութեամբ հետաքրքր… ուստի կրակ դնելով տանը մէկ … կրինը՝ ներկայացայ … տուն։

Այս եղելութիւնը մանրամասն … նորէն պարզելու համար՝ … ցայ հարցաքննական … Դատավարութեան օրը … դէպքին մեծագոյն պարագաները … դատաւորները ջանացին … կցնել, թէ գերման օրէնքը … լորովին ազատ ձգել չի … րով օրէնքին մեղմացուցիչ … ծով դատապարտեցին 9 ամսուան … բանտարկութեան։ Այս ամբողջ … կան պարագայ … արտայայտել Տրեզոնին … առաւ… որ հինգ ամիսէ … կատարելով ընդհանուր … պարաւութեան … ամիսէ միայն, եւ … Թոյլ տուաւ որ … դեռ Գերմանիա մնամ։

Նախապէս կը կարծէի թէ … րոնիկեան այս անգամ եւս … ճարպիկ դարձուածքներով … պիտի կարենար ազատել, երբ … ղաքական ատեանը ինծ … տեղեկացներ թէ, Պարոնիկեան … խնդիրը իբրեւ դրամաշորթ … քայ՝ նոր ջըլլալուն, այս

ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅԷՆ ՍՈՒՐԻԱ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐԸ

Ինչպէս գրած էր Ցեղանիկի մէջ Թղթակիցը, Մակեդոնիայէն Սուրիա փոխադրուած են քսան չափահաս որբեր, «Յառաջ»ի հանգամանակութեան գումարով։ Իւրաքանչիւր որբի տրուած է 750 տրախմի տոմսակի գին (Սելանիկ - Պէյրութ), ճամբու ուտելիքի համար՝ 150 տրախմի. Ցեղանիկ - Պիրէոս նաւուղեկ՝ 80 տրախմի, նաւամատոյցը գնուած ուտելիք՝ 20 տրախմի. Պիրէոս մնալու համար 15 օրուան, օրական 10 տրախմիէն՝ 150։ Գումար 1150 տրախմի (մէկ ֆրանքը երեք տրախմի է)։ Մեզի ղրկուած են բոլոր հաշիւները եւ որբերու ստացականները, զատ-զատ ստորագրուած։

Ստորեւ կը հրատարակենք փոխադրուած որբերուն ցանկը՝ իրենց ծննդավայրով եւ արհեստներով։—

ԱՆՈՒՆ ԵՒ ՄԱԿԱՆՈՒՆ	ՀՕՐ ԱՆՈՒՆ	ՄՕՐ ԱՆՈՒՆ	ՏԱՐԻՔ	ԾՆՆԴԱՎԱՅՐ	ԱՐՀԵՍՏ
1 Եդուարդ Թաշճեան	Գրիգոր	Մարիամ	21	Խարբերդ	հողագործ
2 Կարապետ Քիպարեան	Մելքոն	Մաննիկ	30	Թոմարզա	ածխատէտ
3 Արշաւիր Յովհաննէսեան	Յովհաննէս	Տիլոր	25	Կեմերէկ	հողագործ
4 Յովհաննէս Օհանեան	Թորոս	Մարիամ	21	Սեւերեկ	»
5 Գէորգ Յովհաննէսեան	Յովհաննէս	Նազենի	27	Կեսարիա	»
6 Սարգիս Սոլեօզեան	Կարապետ	Խոնարհիկ	24	Չէնկիլէր (Պրուսա)	կօշկակար
7 Գրիգոր Գալայճեան	Յարութիւն	Եղիսաբեթ	28	Կ. Պոլիս	արծաթագործ
8 Երուանդ Գույումճեան	Յակոբ	Մարիամ	20	Ատանա	հողագործ
9 Երուանդ Յակոբեան	Հրանդ	Հայկանոյշ	23	Կ. Պոլիս	զինագործ
10 Կարապետ Չանքճեան	Գէորգ	Աննա	25	Նիկոմիդ	կօշկակար
11 Սեդրակ Գափուլեան	Եղիա	Էլմաս	24	Նիկոմիդ	կօշկակար
12 Յակոբ Թիւն Չիրիշեան	Սարգիս	Մարիամ	25	Աֆիոն-Գարահիսար	հողագործ
13 Հայկազ Թորլաքեան	Սարգիս	Բերուզիկ	25	Կեմլէյիկ (Պրուսա)	ծխախոտի բանուոր
14 Կարապետ Պաղտասեան	Պետրոս	Մարիամ	23	Ատանա	հողագործ
15 Արամ Տօնէեան	Աւետիս	Զուլում	24	Մուշ	սափրիչ
16 Աւետիս Թէրզեան	Աբրահամ	Սուլթան	22	Մալաթիա	դերձակ
17 Միհրան Տէվեան	Նշան	Կիւրճի	28	Մարաշ	չիթ վաճառորդ
18 Արշակ Անդրեասեան	Պետրոս	Եղսանի	28	Թոմարզա	հացագործ
19 Նազարէթ Խաչեան	Ղազար	Իւղաբեր	29	Մարաշ	գործաւոր
20 Սարգիս Սարգիսեան	Յակոբ	Եղիսա	28	Արմաւիր	երկաթագործ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Հիւպատոսի խնդիրը

Աթէնքի Ազգային Կեդր. Վարչութեան հետ համախորհուրդ, առաջնորդ Մազլըմեան եպիսկոպոս նախապէս ժամադրութիւն խնդրած եւ ընդունուած էր Ենթամատարական նախարարին կողմէ։

Նախարարը յարգանքով ընդունած է առաջնորդը, որ երեք խնդիրներ ներկայացուցած է.—

Ա. Հայաստան ներգաղթողներէն հիւպատ գնողները չհանել։

Բ. Թիւրիմացութեամբ կամ սխալմունքով, հիւպատի հին սխալանքները հանուած են։ Աղգային անձերուն վերադարձնել հիւպատները։

Գ.— Հայաստան գաղթելիք գաղթականներուն հաստատում մը ընել, քանի որ արգիլուած է հիւպատներու առուծախը։

Նախարար Պ. Ծաւսնիտիս իր ցաւը յայտնած է Յիքսի մէջ առանկանութեան վրայ կատարուած յանձնման մասին, աւելցնելով թէ ազգ. վարչութեան գեկոյցն ալ գէշ տպաւորութիւն թողած է կառավարութեան վրայ։ Այս առթիւ յիշած է երկու տարի առաջ Աթէնքեան վարչութեան կողմէ արտաքին նախարարութեան յանձնուած յուշագիր մը պարագան, որով այդ օրուան վարչութիւնը կը բողոքէր 28 տարեկանէն վար Հայերը հիւլէն քաղաքացի ընդունող օրէնքին դէմ։

մանրակրկիտ հարցաքննութեան առնուած է. ինչ կը վերաբերի իրեն վստահուած տղաքը չարչարած ըլլալու հարցին, նոր դատավարութեամբ մը կը մերկացուի։ Որովհետեւ ինքն յետոյ Պարոնիկեան ըմբոստացող տղաներէն մէկը բարբարաբար կը դանակոծէ եւ իր առերեկեայ մառանին մէջ սինիի մը կապելով, անօթի կը բանտարկէ, մինչեւ որ ողորմելի տղան կերպով մը ինքզինքը կ'ազատէ եւ առաջին յունէն ոստիկանատուն կը քաշէ։ Տղաքին թերթերն ալ անտարբեր չմնացին, եւ վերջերս կը գրեն թէ Պարոնիկեանի ներքին արարքներու մերկացումը դատավարութեան կողմէ իր ընթացք ստացած է։ Սաքսոնիոյ կառավարութիւնը սահմանած է նոյնիսկ իր արժանաւոր պատիժը տալ։ Դեռ գերմանական սահմաններէն։ Ապա տղաքներէն երկուքը զանազան ձեւերով կը յաջողին Գերմանիա վերադառնալ։ Իսկ միւս երկուքը դեռ Նիւրնպէրկ կը գտնուին այլ տեղ մը քով, որ տարուելով Պարոնիկեանի անուշիկ խոստումներէն,

իր անուան վրայ տուն մը կը վարձէ եւ այժմ անկէ վարձքը չտալով, ստիպուած է մեր երկու հայ տղոց հետ խեղճութեան մէջ դէտ ապրելու փորձեր ընել։ Իսկ այդ երկու խեղճ երիտասարդները կ'իմանանք թէ պատրաստ են ամէն առիթ օգտագործել, եւ վերադառնալ կարենալու համար։ Ահա այս ցաւալի իրականութեան մէկ հետաւոր մանրանկարը։ Այս է քանի մը երազախաբ զլուխներէ մեզի աւետուած «հայ սրտի ամենամօտիկ գործը»։

Գլուխ թօթվելով հարցը մէկ կողմ չնետենք։ Աչք մը տանք այդ խաղին տակ դաժ եղած երիտասարդներու վիճակին, անդրադառնանք վերջապէս Պարոնիկեանի մը կողմէ Գերմանիոյ մէջ հայ չարչարուած անունին եւ փրկելու միջոցը փնտռենք։ Ետ ի վեր անհատական ապահովութեան, կեղծիքը կարելիին չափ արագ քօղազերծել փորձեցի։ Մեր ազգային պատուին վրայէն այս սեւ արատը սրբել՝ կը մնայ ամէն Հայու խղճի պարտականութիւնը։

ՅԱԿՈԲ ՓԵՏՐՈՍԵԱՆ

Դաշինքի նիւթին մէջ, աւելցուցած է նախարարը, այս անգամ դարձեալ յիշուեցաւ երկու տարի առաջ գործուած այդ տգեղ արարքը։

—«Մենք ձեզ կը ճանչնանք իբր կրօնական համայնք, ըսած է Պ. Ծաւսնիտիս։ Դուք փոքրամասնութիւն չէք։ Ձեր խնդրած կէտերէն առաջինը անկարելի է ընդունիլ։ Որովհետեւ օրէնքը միայն Հայերու յատուկ չէ։ Գաղթականներէն մեկնող հայ եւ յոյն գաղթականներուն հիւպատները կը պատկանին կառավարութեան։ Առուծախը արգիլուած է։ Անոնց մէջ պիտի տեղաւորուին խեղճեր եւ թշուառներ։ Միւս երկու կէտերուն դէմ չենք։ Զանոնք պիտի ներկայացնեմ նախարարաց խորհուրդի նիստին։ Բայց եղէք դրաւորապէս ներկայացնել զանոնք։

Առաջնորդը շատ լաւ տպաւորուած է նախարարին խօսքերէն։ Ներկայացուած երկու կէտերու մասին վարչութեան հետ համախորհուրդ յուշագիր մը պիտի պատրաստուի եւ պիտի յանձնուի ենթամատարական նախարարութեան։

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Շաբաթ օր, Յունուար 30, ժամը 16.30ին, Մուրատեան վարժարանի սրահին մէջ պիտի դասախօսէ Ֆրանսացի յայտնի հայագէտ Հայր Փուատըպառ, նախագահութեամբ Երեսփոխան Հանրի Հարէնի։

Պատերազմէն առաջ Հ. Փուատըպառ զանազան անգամներ այցելած է Հայաստան եւ մօտէն ծանօթացած է հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ քաղաքական պայմաններուն։ Պատերազմի ընթացքին եղած է խորհրդական ֆրանսական զինուորական ապայակոյտին։ Զինադադարէն անմիջապէս յետոյ, մանաւոր պաշտօնով ղրկուած է Հայաստան, իբրեւ զինուորական կցորդ Հայաստանի կառավարութեան մօտ։ Ներկայիս Հ.Փուատըպառ կը դասախօսէ Պէյրութի համալսարանին մէջ եւ խորհրդական է Սուրիոյ ֆրանսական մարզպանութեան։ Այս վերջին պաշտօնով կրցած է անհամբ օժանդակել հայ գաղթականներու գետեղման գործին։

Հ. Փուատըպառ իբրեւ աշխարհագէտ մեծ յարգ կը վայելէ եւրոպական շրջանակներու մէջ եւ այս օրերս Ֆրանսական Ակադեմիան կը զբաղի իր փառաւոր գործերով։ Պէլճիքայի Թագաւորը եւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը, պատերազմական նախարարութիւնը եւն., մասնաւոր ընդունելութիւն ըրած են իրեն։ Բանի մը օր առաջ զօր. Վէյկան հանդիսաւոր կերպով Հ. Փուատըպառի յանձնեց Légion d'Honneurի Ասպետութեան ատիճանը։

Հ. Փուատըպառ նոյն օրը պիտի խօսի Սուրիոյ հայ գաղթականութեան վիճակին մասին. պիտի ներկայացնէ հայ արուեստը եւ ֆրանսական կառավարութեան հոգածութիւնը եւ բարեկարգական ընթացքը՝ հանդէպ Սուրիոյ հայ գաղթականութեան։ Դասախօսը լուսապատկերով պիտի ներկայացնէ գաղթականներու կեանքը...

կան կայաններ, գաշտեր եւ Հայոց շինարար աշխատութիւնները։

Նկատի ունենալով Սրահաւանին կիրակի օրուան հանդէսը, բանախօսութիւնը նշանակուած է շաբաթ, մէկէ կերպով արգելք չհանդիսանալու համար։

Ա. Ե. Կ. ԽԱՉԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ա. Ե. Կ. Խաչին Փարիզի մասնաճիւղին պարահանդէսը իր սրոշ ու պատուաբեր տեղը ունի այլեւս Փարիզի գաղութին մէջ։ Ժողովուրդը հոն կ'երթայ իրական հաճոյք մը վայելելու օգտակարնպատակի մը նպաստելու գիտակցութեամբ։

Շաբաթ գիշեր այդպէս էին հաւաքուած, Salle Horticultureի մէջ, քանի մը հարիւր հայրենակիցներ, որոնք թատերական ներկայացումէն յետոյ, եւրոպական եւ կովկասեան պարեր վայելեցին մինչեւ լոյս, ընտանեկան տաք մթնոլորտի մը մէջ։

Սուրբեան ամալը կրցաւ զուարթացնել ու ծիծաղ բաժնել բոլորին, մասնակցութեամբ Տիկին Փ. Շահպարոնեանի, Պ. Ա. Գաբէթեանի, Սրապի եւն.։

Պարերը ոգեւոր, փոխն ի փոխ եւրոպական եւ կովկասեան, տեւեցին մինչեւ առաւօտ, օրինակելի կարգապահութեամբ։

Գիւֆէն հոյն ու մատչելի եւ մատուցուած Կ. Խաչի անդամուհիներու կողմէ, կը միացնէր պարողներու թափը եւ կ'ոգեւորէր անդամակիցներու տաք խօսակցութիւնները։

Այսպէս առաւօտ լուսով փոխադրուեցաւ մէջ ցրուած բազմութիւնը իրեն հետ տանելով ոչ միայն վիճակահանութենէն շահած սիրուն մէկ առարկան, այլեւ իրական զուարճութեան մը եւ հանրային ձեռնարկի մը «Մանուկներու պաշտպանութեան եւ անզորներու օգնելու» նուիրական պարտականութիւնը կատարած ըլլալու գոհունակութիւնը։

Փայլուն հաւաքոյթի մը մասին խօսիլ՝ կը նշանակէ հերքել անատական ծանր տագնապը։ Բայց վստահ ենք որ այնքան նուիրումով մինչեւ լոյս հոն վազվզող մեր ժրաջան տիկիններն ու օրիորդները յուսախաբ չեղան։ Ա.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ, 8 յունուար.— Երկար ժամանակէ ի վեր է որ գաղութը հանդիստ քուն կը քաշէ... կարծես երգելով կօշկակարին յանկերգը. «Հովը թող փչէ, ծովը թող չչէ, աշխարհը հոգս չէ՛, Իսկապէ՞ս...

«Յառաջ»ի խմբագրական էջէն դառնութեամբ արձանագրուած էր Պոլէնի անշարժութիւնը։ Ի՞նչ է պատճառը։ Առաջինը՝ անգործութիւն։ Ահա տարիէ մը ի վեր է որ գործադրկութենէն կը տառապի Պոլէնը։ Ոչ ոք գործարաններուն մատնուած էր, երբ շաբաթական 2 կամ 3 օր ունէին, իսկ վերջին 6 ամսուան ընթացքին խմբովին դուրս նետուեցան բոլոր գաւառակարգի գործաւորները։

Այս անգործութեան համար միայն 4-5 ընտանիքներ են որ մեկնեցան, իսկ միւսները կը մնան անշարժ, օգտուելով նպաստի մնացուկէն։ Ալրերուն 7, փոքրերուն 3 եւ կիներուն 2 ֆրանք։ Յունուար 1էն սկսեալ, 3 զաւակի հայրը կը ստանայ 18 ֆր., իսկ ամուրին 9 ֆր.։

ՄԱՍՈՒԼ

Ի՛նչ համարձակութիւն...

Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը, որ չափազանց քնքոյշ զգացումներ կը տածէ Փարիզի հին գաղութի երեւելիներուն հանդէպ, խմբագրականի մը մէջ համարձակեր է ծաղկել անոնց քար անտարբերութիւնը՝ Դպրոցասէրի հանդէսին առթիւ։

Ճշմարիտ եղոյթ մը։ Կարդացէք եւ դատեցէք (Աբագայ, 20 յունուար)

— «Սակայն բաց մը երեւան հանեց այդ հաւաքոյթը, զոր ձգած էր Փարիզի հին գաղութը։ Ըսինք թէ գաղութին բոլոր խաւերը ներկայ էին, բայց Փարիզի հին գաղութը եւ ծանօթ...

Բո՛յց չէինք սպասեր որ այսպիսի հաւաքոյթի մը, ուր ո՛չ հատուածական հարց կար, ոչ դոհացում գտնել-չգտնելու երկիւղը կրնար ունենալ, ուր ձեր խօսքով, բացակայելու իրաւունք տալու որեւէ առիթ կամ պատրուակ կը պակսէր, Փարիզի հին գաղութը ցոյց տար այսքան անքաղաքի անտարբերութիւն։ Ընդհակառակն Դպրոցասէրի Սանուց Միութեան կազմակերպած այս գեղարուեստական ցերեկոյթը լաւագոյն պատեհութիւններէն մէկն էր այդ դասուն համար թեթեւցնելու իր կեղծ կապած թերացումները։ Բայց այդքանն անգամ խորհիլը, ինչպէս կ'երեւի, աւելորդ համարած էին անոնք։

Այս ծնծղէ իրողութիւնը, կը կարծենք թէ ուրիշ բացատրութիւն մը չունի իր մէջ, եթէ ոչ դասուն ճշմարտութիւն մը։— Շատ բարակցած է այն թելը որ կը կապէ Փարիզի հին գաղութը իր ազգային կեանքին հետ։ Ուծացումը իր դրոշմը դրած է նաեւ այս հատուածին վրայ, որ տակաւ իր պատանին մէջ կը կծկուի եւ կը մեկուսանայ հարազատ միջավայրէն։»

Մինչեւ հիմա կը փորձէին շոյելով ամրացնել «բարակցած թելը», — բայց անօգուտ։ Իսկ հիմա չի՞ն վախնար որ, խարանելով... բոլորովին կը փրթի թելը։

Հոս միայն գոհ ենք անոր համար որ չկայ տեղացիի եւ եկւորի խտրութիւն, կազմուած է կոմիտէ մը անգործներու կողմէ, ի հարկին կառավարութեան ներկայացնելու անգործներու պահանջները։ Այդ կոմիտէին կը մասնակցին բոլոր ազգերը մէկ մէկ ներկայացուցիչներով։ Այս փոքրիկ գիւղը յունուար 1ին կը հաշուէր 150 անգործ, որոնց 40ը հայ։ Քանի մը ընտանիքներ յունահպատակ եւ սուրիահպատակ ըլլալով կը մերժուին Օգնութեան Սնտուկէն։

Կան քանի մը դժբախտաւորներ ալ որ շաբաթը 3—4 օր գործ ունին։ Չկայ որեւէ կազմակերպութիւն եւ ազգային մարմին մը։ Այսպէս ուրեմն ոչխարի նման գլուխն առած կ'երթայ այս գաղութը։

Նոր Տարին ու Ծնունդն ալ անցան շատ տխուր։ Մեր հոգեւոր պետերը պատարագն անգամ զլացան։ Երեւի տէրտէրն ալ կ'ուտէ շոմաժին նշանակութիւնը։ Ա. Տ.

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՀԵՐՈՒ ՆՈՒԱԶՈՒՄԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Ազգերու Դաշնակցութեան առողջապահական ճիւղը հրատարակեց խիստ հետաքրքրաշարժ տեղեկագիր մը, եւրոպական երկիրներու ծնունդի եւ մահուան համեմատութեան մասին։

Տեղեկագրին եզրակացութիւնը այն է թէ վերջին տարիներու ընթացքին զգալապէս նուազած են թէ ծնունդները եւ թէ մահերը։

Ծնունդներու համեմատութիւնը մեծապէս կը տարբերի երկիր երկիր։ Գերմանիոյ մէջ, ծնունդներու նուազումը 40 առ հարիւր աւելի է քան Փորթուգալի մէջ եւ հինգ անգամ աւելի՝ Ֆրանսայէն։ Եւրոպայէն դուրս, Ճափոնն է այն երկիրը որ ունեցած է ծնունդի յաւելումի Ֆրանսա, որ երկար ատեն ցանկին ամէնէն վարի մասը կը գրաւէր իր ծնունդներով, շատ աւելի ծնունդ ունի քան Անգլիա, Աւստրիա, Շուէտ, Նորվեկիա, Զուիցերիա եւ Էսթոնիա։

Մահուան նուազումը մեծ տարբերութիւններ չի ցուցներ։ Ամենամեծ նուազումը կ'երեւայ Ռուսիոյ, Սպանիոյ, Գերմանիոյ, Գերմանիոյ, Հունգարիոյ, Տանիմարքայի, Զուիցերիոյ եւ Պելժիոյ մէջ. 20րդ դարու սկիզբէն ի վեր ծնունդներու նուազման առաւելագոյն չափը եղած է հարիւրին 47, իսկ մահերու նուազումը՝ հարիւրին 39։ Այս երկու առաւելագոյն չափերուն հասած է Գերմանիան։ Յուցակագրուած 28 երկիրներու ցին մէջ ծնունդները նուազած են աւելի քան երկու երրորդ համեմատութեամբ, իսկ ուրիշին մէջ՝ հարիւրին 35էն 33։

Վերջին տարիներու ընթացքին ժողովուրդներու միջին աճումը ընդհանուր նուազում չի ցուցներ, բաղդատելով 1900ի եւ 1908ի հետ։

Սակայն եւ այնպէս շատ մը երկիրներու մէջ զգալի նուազում կայ։ Անգլիոյ, Գերմանիոյ Նորվեկիոյ, Շուէտի եւ Պելժիոյ մէջ վերջին տարիներու բնական աճումը հազիւ մէկ քառորդն է 25 տարի առաջուան։ Ֆրանսայի, Աւստրիոյ եւ Զուիցերիոյ մէջ նուազումը հարիւրին 50էն աւելի է։ Միւս կողմէ, Ճափոն, Սպանիա, Փորթուգալ, Իռլանտա եւ Ռուսիա 1928էն ի վեր աւելի մեծ բնական աճում ունեցած են քան տարուան սկիզբը։ 1928ին Եւրոպա երեք միլիոնի յաւելում ունեցեր, առանց հաշուելու խորհրդային միութիւնը, որուն յաւելումը կը հաշուէն 2,800,000։

Լեհաստան, Գերմանիա եւ Իտալիա տարեկան բնական աճում ունեցած են աւելի քան 400,000։ Յետոյ կուգան Ռումանիա, Սպանիա եւ Անգլիա, 200 հազարէն 300 հազար յաւելումով։ Եւրոպայէն դուրս, Մ. Նահանգները ունեցած են 870 հազար, իսկ Ճափոն 900 հազար յաւելում։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԽՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

1

Ուրիշ ճար չկար, քաշեց գուշը, փոխեց ծածկոցը գետին, քէչ մը ալիւր դրաւ վրան — այնպէս, ինչպէս հօրքուրը ըրած էր առջի իրիկուն — ու, ակիշով խմորը առնելով դուրս, սկսաւ գնդել զայն, Յետոյ կրկին գետեղելով գուշին մէջ, դրաւ գլխուն եւ տարաւ փուռ։

Վերադարձին, ճամբան զառիվեր էր ու քարոտ։ Քանի մը թուրք տղաք, պղտիկի ճամբէն զարձին, տափարակ տեղ մը կանգ առեր վէգ կը խաղային։ Մօտեցաւ նիգ մը տուաւ շարուած վէգերուն, ծեծեց՝ խլեց քանի մը հատ եւ սլացաւ դէպի տուն։ Իրարանցում մը ըլլաւ... քանի մը հայհոյութիւններ։ Կանգ առաւ Գրիգոր, դարձաւ ետ, քար մը խլեց ու՝

— Էս ձեր հօրը, մօրը...

Բայց, տղաքը արդէն կծիկը դրած էին ու, իրենց վազքէն, փողոցի շունները նետուեր էին վրանին, հաչելէն ու ծոլալէն։

Երբ տուն հասաւ, շունչը բռնուեր էր։ Անհանդարտ ցանկութիւն մը կ'եռեւեփէր ներսը։ Այգի պիտի երթային։ Ու քեռին, նախորդ իրիկունը, զինքը տանելու խոստացեր էր իրենց՝

— Վաղը «ծիրեր» խաշել պիտի 'երթանք — ըսեր էր։

Գոմէշները պատրաստ էին։ Գրիգոր ընտելացած էր նման պարագաներու իրեն վիճակուած աշխատանքին։ «Տրցակ»ը առաւ պատէն ու անցաւ ասիին։ Սափորը կախեց ծայրէն եւ «Խրդարան»ին մէջ դրաւ քանի մը գլուխ սոխ, հաց մը, ինչպէս նաեւ ձեզ երկու պղինձ սիսեռ՝ հօրքուրին համար։ Ջիթապտուղը կ'ուտէին «Պղտի Պախալէն», Այդպէս կ'ըրկէին զինքը, — թէեւ անունը Պետրոս էր, — հնդկական ձեւով, իր արտակարգ գիրութեանը համար։ Իսկ «Պետրոսէ» այսինքն՝ քանի մը Պետրոսներ՝ Թրքերէն յորջորջեր մը... Պղտին ունէր լեցուն քիթ, կարմիր հաստ կզակ մը, սիշուած բերան մը փորս՝ կարճ կէն վար, ու ծիծաղը էր՝ զիւղացի քառասունը անցուցած տղամարդու մը նման կը քալէր հեւիհեւ, փչալէն, փչփչալէն։ Թեւերը փառաւորուէն եւ երերուալէն։

Անկած Միքէին մէկ հատիկ էր զայն բարկացնելու համար։ Երբ չկրցած օրը, սրճարան երկարած ատեն, «կապ գէճը» մէկ մը անպատճառ կը ցուցնէր Պղտին։ Ու, ներս մտնելով խանութէն, իբրեւ թէ տիկի պանիր գնելու համար, կը հարցնէր՝

— Ղուշէ՞րդ ազատ, դէ՞մ տիկին...

Ու Պղտին կը բարկանար, պակնուր կը շարժուէր։ Մանաւանդ որ կինը շատ գեղեցիկ էր ու «Էրիսները» կը վառէին։ Ու, կշիռքին փոշին փչելէն։

— Հայտէ՛, հայտէ՛, տառատանցով — կը ծռլաար — քու կնիկդ ազատ է նէ, քեզ ալ...

— Է՛, աղէ՛կ, աղէ՛կ... «չիրօզմ խնո՛ր է, ո՞վ...

— Մէկ հատ ծնոց... կ'ուզէ՞ս...

Ու խնդուքը կը սկսէր։

Յետոյ, կը ծռնէար եւ փորին ակնարկելով՝

— Պղտի, քանի՞ ամսու է... «էջիզ» պէտ զայ «զաքիզա»...

Ու յանկարծ, վրայ կուգար Թաղին միակ աղան, Բէլ Մարտիրոսը, ու Պղտին ծիծին գպելէն, աչք մը կ'ընէր Միքէին, ու կը սկսէր կատակել.

— Օ՛խ, «ծաշշալը՞ն»... ի՞շ կ'ըսես, Միքէ...

Բայց, ձայնը չէր բարձրացներ Պղտին։ «Ի՞նչ ընենք, ամէնուն ալ ջուրին պէտ 'թանք՝ գործերուս խաթրը համար,» կը ծռծէր ու «տաղան կը զղէր»...

Ու իրաւ ալ, ամէնքին հետ հաշիւ մը ունէր։ Թէեւ ո՛չ մէկ տեղական։ Խանութին ամէն մէկ անկիւնը մէյմէկ կտոր խուճապ կար — լոխտի տափի կտոր, սինկարի տափէ փրցուած մաս մը։ Ասոնցմէ ամէն մէկը սրոշ յաճախորդի կը պատկանէր։ Մէկուն բան մը տալու՝, կը շարժուէր, ծիծերն ու փորը երերցնելէն կ'երթար կ'առնէր թղթիկը վար, ծախուը աղուոր մը կը թրջէր լեզուին վրայ, ու կը գրէր. — «1 օխ. չաք.», ու կը դնէր տեղը։ Ալ այդ թուղթին վրայ պատ կը զառնային փոշին ու ճանճերը։ Այնպէս որ, որ մը, հաշուին տակէն չկրցաւ ելլել։

Ամէն անգամ որ Գրիգոր իր քեռիին տունը կը գիշերէր, գլխուն կը ժողվէր քանի մը տղաք, եւ, կռթնած Պղտիին խանութին հանդիպակաց պատին, բոլորը մէկ կը յանկերգէին.

> Պզտի կնիկ, ռընտիկ կնիկ
> Ճալվար դնենք երկա տանինք,
> Գիր ու կլոր հարմնուկ անինք
> Գնդիկ Թոտիկ, Մոծկակ Ծիթիկ
> պզտի կնիկ...

Ու մինչ Պղտին, ճարահատ, երկաթեայ տրամը կը վերցնէր ու թափէր դունէն դուրս՝

— Ձեր հօրը... պոռալէն, տղաքը կծկած էին արդէն, Տեւ տղոցուրին եւ տուն։ Իր խանութէն աղիւրը գտնի մը տեղ էր, բայց, Պղտին ի՞նչպէս հետամար իր դռնէն. մանաւանդ որ շատ դանդաղաշարժ էր ու աւելի շատ կը գլտորէր, քան կը քալէր։ Ատոր համար էր որ, օր մը, երբ Գրիգոր՝ հօրքուրին հետ փուռն էր, Սափիկ Թէլօն, երգին կառքը քաշած տուն, սրտնեղ պոռացեր էր.

— Հէ՛յ, Պզտի՛ կնիկ, ժեղվտկէ «պօղդ-պօղշադ» տէ անցնինք։

Այդ օրէն ասդին, ապուրին ու «կնիկ»ը բերնի ծամոց ըրեր էին տղաքը։ Եւ որովհետեւ երբեք չէին կրնար մոռնալ անոր, այն առտուն Գեռին առանձին ծոտս խանութէն ներս, տաքին հետ ձայնը դնելէն ներս.

— Վախնամ «զէթինօղ աւրիցիր, Պզտի... հէ՞... մեզի ալ...

Յետոյ, Գրիգորին ակնարկելով

— Կուլա մըն ալ պանիր մեր «քերքենէզի»ն համար, — աւելցուց ազջուրը սրբե՛ու ամէն...

Ու, ճամբայ ինկան, գոմէշները եւ էշը ձգած առջեւնին։ Գրիգոր կը քալէր քովընտի արահետէն, ամէն քայլափոխի ծաղիկներ ժողվելէն ու չափրակները փետտելէն։ Օդը պայծառ էր ու արեւը հինա քսեր էր ճամբուն վրայ։ Գեռին տունը քաղքին ծայրն էր, զառիվերի մը վրայ, ուրկէ անոնցին պզտիկ բլուր մը կը ցցուէր՝ ուղտի մը սապատին նման։

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ՄՈՒԼԷՆՕՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Մուրատ խումբի բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։

×

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Մուրատ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բարտաւորիչ ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ Սաքօ խումբի ընկերահամախմբական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, Ընկ. Կ. Ղամպէրեանի արճարանը։ Կը դասախօսէ ընկ. Վարդան Զուլէրեան (Լիոնէն)։ Կլինդրուի եւ հիմնական ժամանակին ներկայ գտնուիլ։

×

ՎԻՋԻ (Լիոն)Անդրանիկ խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին ընկ. Յ. Տօնօյեանի բնակարանին մէջ։ Կը խօսի ընկ. Բ. Ազարէկեան նիւթ ունենալով (Հայ ժողովուրդի ապագան)։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կը հրաւիրուի զաղութի հայութիւնը։ Մուտքը ազատ է։

×

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր եւ Ասլանեան խումբերը։ Քրիստափոր խումբը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն 10, խմբակ Ակումբին մէջ։ Իսկ Ասլանեան խումբը այս Կիրակի ժամը 3էն 4, Պատ. միութեան Ակումբին մէջ։ Կը դասախօսէ ընկ. Արամ Գարօնէ։ Նիւթ՝ Հ. Յ. Դ. Կանոնագիր ծրագրի մեկնաբանում։ Սոյն դասախօսական ժողովներուն կը հրաւիրուին նոյնպէս բոլոր համակիր երիտասարդները եւ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան անդամները։

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 3ին, Café Décousus-ի սրահը, Place de la Liberté Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

×

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի դասախօսական ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Նիւթ՝ Նոր սերունդը եւ հայրենիքի գաղափարը։ Կը խօսի ընկ. Բ. Ազարէկեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ)Ընկեր Կարօ խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին ընկ. Յովհաննէս Վանոյեանի բնակարանը։ Կը դասախօսէ ընկ. Գ. Հիւսեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

×

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ընկերական վիճարանական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հրապարակային դասախօսութիւն Սէն Լուի մէջ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Լուի (Մարսէյլ)Ակումբենթակոմիտէին կողմէ, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին.տեղւոյն դպրոցին մէջ։Կը խօսի ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ նիւթ ունենալով «Համաշխարհային պատերազմը եւ իր հետեւանքները»։

Ազգասիրականի ցերեկոյթը

Փարիզի Ազգասիրականի ընկերութեան տարեկան մեծ ցերեկոյթ պարահանդէսը 31 յունուար կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր։

ՇԱՆ ՋԷԼԻԶԷԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, 79 ԱՎԸՆԻՒ ՏԷ ՇԱՆ ՋԷԼԻԶԷ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու՝ երգ, նուագ եւ զանազան հաճելի անակնկալներ։

Պարերու համար առաջնակարգ երկու նուագախումբեր։ Պրիֆի սեղաններ։ Դիւրամատչելի ճոխ պիւֆէ։

ՄՈՒՏՔԸ 25 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարաններու եւ Rue de Trévise-ի հայ նպարավաճառներու մօտ։

Լոյս տեսաւ

Ազգային հերոս Սեբաստացի Մուրատի կենսագրութիւնը.

„ՄՈՒՐԱՏ"

Գրեց՝ Գ. Միքայէլ Վարանդեան, հրատարակութիւն Մուրատ Ֆոնտի կոմր. վարչութեան։ Գիրքը կը բաղկանայ 350 էջերէ եւ 45 նկարներէ։ «Մուրատ» տպուած է սահմանափակ թիւով. փոխ ուշէ օր առաջ ապահովել օրինակ մը։ Գին՝ թղթակազմ 30 ֆրանք, լաթակազմ 40 ֆրանք։ Գաւառներու համար դրկել փոստի ծախք 2 ֆրանք։ Դիմել «Մուրատ Ֆոնտ»ի խմբագրատունը Լ. Գեւոնեանի կամ Ներսէս Գրիգորեանի, 24 ru Anatol Fiance, Issy-les-Moulineaux. (Seine) France

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ս. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Զեկոյց հաշուեքննիչ յանձնախումբի, վարչութեան ընտրութիւն եւ կարեւոր հարցեր։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Ա. Ե. Կ. խաչի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ, 241 rue Jean Jeacques Rousseau։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ազատեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց փոքրիկն ԳՈՀԱՐԻԿ ԱԶԱՏԵԱՆի (ծնած 22 յունուար 193.) դժբաղդաբար մահուան առթիւ։ Ցաւակցութիւնը կատարուեցաւ յունուար 13ին։ Ծաղկեպսակ դրկած էին Հ. Յ. Դ. Խաժակ խումբը. Տէր եւ Տիկ. Ազատեան, Տէր եւ Տիկ. Թաշճեան, Տէր եւ Տիկ. Թաքէսեան, Տէր եւ Տիկ. Ճաղրեան, Տէր եւ Տիկ. Պալեան եւ հայրենակիցներ։

Լա Սիոթա. 26 յունուար 1932

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սեվրի Հիսարցի Օննիկ Հաճի Գալուստեան, մօր անունը Սողոմէ, հօր անունը Ղազէլ (Ղազար), եղբայրները Մարտակ եւ Գէորգ, քրոջ անունը Եղիսաբէթ։ 1918ին Հալէպի մէջ տեսնողներ եղած են։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Գէորգ Գալուստեանի, 28 rue Grenoble, Bourgoin, (Isère), France. Ծխախոտ հասցէն ա. ե գին 700 ֆրանք. մէկ տարեկան «Յառաջ»ի. մէկ տարեկան բաժնեգին։

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Զարտիզակցի Զարեհ Ազնաւուրեան կը փնտռէ իր եղբայրը Արամ (Գեղեցիկ) Ազնաւուրեանը, որ երեք տարի առաջ կը գտնուէր Հարմանլը (Պուլկարիա)։ Կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել իր եղբօր՝ Զ. Aznavourian, c/o Nersessian, 25 rue Polignais, St. Etienne. Loire, France

— Կը փնտռուի Սրապիոն Մաճարեան հօր անուն՝ Մկրտիչ։ 1924ին Պէյրութէն որբերու հետ փոխադրուած է Յունաստան։ Լուր կայ թէ Լիոնի կողմերը կը գտնուի։ Իմացնել իր քրոջ Սիմա Մաճարեանի, Americain Univer. ity. Beyrouth. (Grand Liban).

Ցուցահանդէս

Կազմակերպուած Լիոնի Համախոհներու միութեան կողմէ ի պատիւ Խարբերդի գրագէտներուն, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին. Գրաւ Թագաւորութեան սրահին մէջ։ Բանախօսութիւն, երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ քօմիքական պարեր։ Կը մասնակցին՝ Լիոնահայ «Գուսան» երգչախումբը, գ.կ. Պր. Գ. Գեւորգեանի. Օր. Գ. Վարդանեան (մեներգ), Գ. Գ. Գուլամանեան (մեներգ). Մութաֆեանց (կովկասեան պար). Հայկազեան (պանտօ), Ե. Մոմճեան (երգով)։ Կը ներկայացուի «Շառախօս Սարգիսը»։ Մուտքը ձրի է։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Riv li, էջ. Շաթլէ. Արտաքին եւ ներքին հիւանդութիւններ, դարման այրերու եւ կանանց, մորթի, արեան եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Ամէն օր 9–12 2–8. Կիրակի 9–12։

Imp. A. DER (Agopian

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (135)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

18.— ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆ-ԸՐ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Այս կոմիտէճին, կաբինայի մը մէջ նստած տեղը, յանկարծ կը ճառէ.

— Ի՛յ ժողովուրդ, թուրք, յոյն, հայ, բոլորդ ալ մտիկ ըրէք։ Այսօր է, որ տեղի պիտի ունենայ այն որուն կը սպասէինք։ Այսօր նոր արեւ մը պիտի ծագի, բոլորովին տարբեր արեւ մը։ Այսօր իրիկուան դէմ Պոլսոյ ամբողջ ժողովուրդը պիտի ստիպուի պոռալ.

—«Կեցցէ՛ Հայաստան»։

Այս ճառին վրայ, ոստիկանը կը ձերբակալէ զայն եւ ուղղակի ոստիկանական նախարարութիւն կը բերէ։ Ուզեցի հարցաքննութիւնը կատարել անձամբ։ Գինովութեան պատճառով, տէրը չէր իր գիտակցութեան, այնպէս որ սախակի պէս կը խօսէր ու կը պատմէր.

— Դուք յաջողեցաք հրամարեցնել եւ աթոռէն նետել Իզմիրլեանը։ Անշուշտ անալ երկարգին վրէժ պիտի լուծէ։ Բայց միայն ձեզ չէ, որ պիտի նետէ աթոռէն, այլեւ ձեր Սուլթանը։ Պիտի սրբէ մաքրէ ձեր կառավարութիւնը։ Հիւզիւեանց (Նաւասարդեանց?) հոս կը գտնուի։ Անցեալները զայն աքսորեցիք, բայց ի՞նչ եղաւ նորէն եկաւ վերադարձաւ։ Ա՛հ, հիմա տեսնեք ինչ կ'ընէ Միհրդատը Սամաթիոյ մէջ։ Հարկաւ վերջացաւ ժողովուրդի ոստիկանները կէս ձգել տալին օգնու հող չէ, այս իրիկուն տատա տատա կը ի մե։ Եա Իզմիրլեան...

Վարդան գուշակած էր։ Դժուար էր բերնէն առնել, բայց Սամաթիոյի այդ Միհրդատը ծանօթ էր ոստիկանութեան։ Ցայտնի կոմիտէճի մըն էր։ Հասկցուեցաւ որ Միհրդատի տանը մէջ ժողով կայ։ Ըսի ոստիկանին.

— Վայրկեան մը մի՛ կենար։ Վազէ Սամաթիա գնա եւ պաշարէ Միհրդատի տունը։ Ով որ կայ ձերբակալէ եւ հոս բեր։ Գիտեմ անշուշտ Միհրդատին տունը։ Նշանաւոր ձուլիչ Միհրդատը։ Սամաթիոյ մէջ Սուլումանաստերիքով է տունը։

— Գիտեմ, փաշա՛, տակայն եթէ յարմար կը դատէք, ես չպիտի ուզէի քամնուիլ ձեր քովէն։ Աւելի լաւ կ'ըլլայ, որ ոստիկանական ընդհանուրէնը երթայ։

— Շատ լաւ։ Հիմա գնա եւ ըսէ Հիւսէյին էֆէնտիին, որ Սամաթիա մեկնի։

Հիւսէյին էֆէնտի մեկնեցաւ եւ մէկ ժամ յետոյ վերադարձաւ՝ միայն բերելով Միհրդատը, եղբայրը՝ Յովսէփ եւ մօրեղբայրը՝ Յովհաննէսը.

Միհրդատ կրակ կը ցայտէր.

— Ի՞նչ արժէք ունի մեզ ձերբակալելու ձեր փութկոտութիւնը։ Ի զուր կը յոգնիք։ Արդէն մինչեւ այս վայրկեանը ինչ որ պիտի պատահէր, պատահեցաւ անպայման։ Մէկ ժամէն դուք ալ կը տեսնէք եւ կը հասկնաք։

Այնքան վստահ եւ լիրբ համարձակութեամբ կը խօսէր, որ չէի կրնար ըսել թէ բարբանջանք (փուչ լակոտ) են ըսածները։ Անպայման մեծ փորձանք մը պիտի պատահէր Պոլսոյ մէջ, յայտնի էր ատիկա։ Կը հասկցուէր, որ կոմիտէն այս անգամ յարձակումը ամբողջ պիտի գործէր եւ հրապարակը պիտի առնէր ու կործանէր։ Սակայն ուսկի՞ց պիտի սկսէր եւ ի՞նչպէս, չէինք գիտեր։

Միհրդատն ու ընկերները տակաւին դուրս չէին ելած դրասենեակէն, յանկարծ հեծեալ պահակ մը զօրանոցէն տասնապետ մը ներս մտաւ եւ ըսաւ.

— Փաշա՛, Օսմ. Մանսաթերի մօտ, ձուլիչ Գաբրիէլեան Միհրդատին տունը ժողով գումարած են կոմիտէճիները։ Նախօրդ պատրիարքը Իզմիրլեանն ալ ներկայ է ժողովին։ Ոստիկանական շրջան պահակախումբ մը պաշարեց տունը։ Զարկինք դրանը, բայց չբացին։ Միւս պատուհանէն դուրս հանեց գլուխը եւ ըսաւ.— «Ի՞նչ կ'ուզէք մեզմէ։ Մենք կարեւոր գործ ունինք։ Այսօր դուրս չպիտի ելլենք տունէն։ Ասոնք հրաման տուած են մեզի մեր հրամանատարները։ Եթէ դուք հրամանատար ունիք, մենք ալ ունինք։ Եթէ իրիկուան դէմ գաք, այն ատեն միայն անձնատուր կ'ըլլանք։ Արդէն մինչեւ իրիկուն, անձնատուր ըլլալու հարկ չի մնար, ոչ ալ մեզ անձնատուութեան հրաւիրելու համար դուք ու ձ կ'ունենաք։ Եկայ ձեր հրամանը առնելու։

Հրաման տուի տասնապետին.

— Եթէ յամառին ու չբանան դուռը, պատերուն եւ դրան վրայ քարիւղ սրսկեցէք եւ այրեցէք։ Եթէ զէնք արձակեն, զէնքով փոխադարձեցէք։ Հիմա շուտով ողջ կամ մեռած բոլորը հոս բերէք։

Տասնապետը մեկնեցաւ։ Միհրդատն ու ընկերները բանտ դրկեցի։

Ցանկարծ այդ պահուն, ... լուր եկաւ պայթիւն մը։ Արդէն ձայն մըն էր, որ ենթադրել ամբարձակութեան մը արձագանգ...

Այդ պահուն Միհրդատ ... կ'իջնէր ... սանդուղներու ձայնը, պտտեց վարէն վեր.

— Լսեցի՞ր, Նազըմ փաշա, ... ներքն սկսաւ, Աստուած ... ըսէ։

Քիչ յետոյ, յանկարծ. ... պահակ անհետաքնդտ ... ոստիկանական տնօրէնը եւ ...

— Փաշա՛, Դաշնակցականները ... գրաւեցին Օսմանեան ... Դրան պահակ զինուորը ... է Կ'երեւի, որ առաջուընէ ... նախօրդ գէնք. ու ... մանէթ մեծերած են ...

Այս առտու, բոլորն ալ ... գլուխը գլխարկ դրած, ... թէին չզգուելու համար, մէկ-մէկ երկու երկու գրասեղան ... ներս մտեր են։ Մեր ... համաձայն 23 հոգի են։ ... բերին թէ ապահոված են ... հակ զինու որը, անմիջապէս ... ոստրական եւ ոստիկանական ... դրկեցինք դրասատան շրջակայ...

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

29 JANVIER 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1789

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ, ԲԱՅՑ ՕՐ-ՊԱԿԱՍ

Նոյնութեամբ հրատարակեցինք երիտասարդ գրագէտին, Շահան Շահնուրի գրութիւնը: («Յառաջ», Յունուար 24, 26 եւ 27):

Հրատարակեցինք իբրեւ ձայնը, ճիչը «հոսանքի մը», որ կը կարծէ թէ հասած է իր օրը, բայց զրկուած կը մնայ խօսելու եւ գործելու իրաւունքէն:

Բուն բառը չէ այստեղ «հոսանք»ը: Բայց ոչինչ: Նստելով դէմ դիմաց, խօսինք մենք ալ, եւ փորձենք պարզել ծուռն ու շիտակը:

Մեծխօսիկ, ինչպէս եղած ենք բոլորս ալ նոյն տարիքին մէջ, ծեծծեքուն եւ միամիտ, մեր երիտասարդ բարեկամը կ'արծարծէ խնդիրներ, որոնք ձեռքը գլխուն տանիլ կուտան:

Ու կը յաւակնի խօսիլ յանուն դասս մը երիտասարդներու — եւ ճերմակներու — որոնք շատ բան կրնան ըլլալ, բայց ոչ «մենք»: Գոնէ առ այժմ: (Նկատի չունինք այդ անունով հրատարակուած պարբերագիրը):

Ինչ որ աչքի կը զարնէ հրատարակուած գրութեան մէջ, անկեղծութիւնն է: Ու պայծառութիւնը: Գառնառ մը աւելի՛ բաց խօսելու

Միայն գրական-գեղարուեստական խնդիրներ չէ որ կը յուզէ Շ. Շահնուր, այլեւ ազգային-քաղաքական: Հարցեր, որոնց հանդէպ «առմաքօրի» կամ գեղապաշտի կամէութիւններ միայն ունեցած են այս դասու տղաքը:

Կան որ արհամարհանքով կը նային այդ բոլորին վրայ: Եւ ուրիշներ որ կը խօսին անթացութեան մը կոծեան: Ման գալով կախարդական շրջանակի մը մէջ:

Բայց նախ քան այդ խնդիրները, կ'արժէր ճանչնալ այս տղաքը, իրենց առաւելութիւններով եւ թերութիւններով:

Առաւելութիւններուն ամէնէն տիրականը՝ գրական-գեղարուեստական տենդն է: Տքնելու, քրտնելու, արտադրելու ճիգը: Բեղնաւորութիւնը: Ու սարսափը՝ միջակին: Խոյանքը՝ դէպի Նորը, Նուրբը, կատարեալը: Ե՛ւ արուեստով, և՛ լեզուով:

Դեռ լաւագոյն «Յառաջ»ի օրերէն, աւելի առաջ կամ վերջը, մենք առիթ ունեցած ենք ուշադրութեան յանձնելու այս իրողութիւնը: Ու միշտ ալ խանդավառանքով հետեւած՝ իրենց նուաճումներուն:

Բուն գեղարուեստական տենդէն զատ, այս տղաքը — շատերը — ունին նաեւ կամք՝ հմտանալու կամ պաշար ամբարելու: Ինչ որ կը փրկէ վերագնահատման աշխատանքը: Եւ կ'օգնէ գտնելու յաւագոյն ճամբան:

Անջատ-անջատ առնելով, իրական արժէքներ կան այսօր: Թիչ մը առասատուն եւ ուռուցիկ, բայց տոկուն:

Այս առաւելութիւնը աւելի կը շեշտուի, երբ նկատի առնենք այն պայմանները ուր հասան այս տղաքը. հրելով-հրմշտկելով: Տրորուելով եւ ճչալով, բայց միշտ հետք մը ձգելով:

Արմատախիլ եւ ցիրուցան, մեծ մասով կորուսած՝ հողէն ու ջուրէն, եւ դարձեալ մեծ մասով անծանօթ, անհաղորդ՝ երէկուան պատմութեան, անոնք նետուեցան, մաքառեցան եւ թառ կապեցին, ուր որ հասաւ իրենց հոգեկան եւ մտաւոր կորովը:

Եւ եթէ տակաւին չունին դիմագիծ՝ իբրեւ հաւաքականութիւն — յաճախ իբրեւ անհատ — այդ չի նշանակեր թէ պիտի չունենան աւելի վերջը:

Խմորման շրջան է, եւ անոնք որ սահմանուած են ապրելու — տարուբնականութիւն — ուշ-կանուխ պիտի զգան մեկուսացման չարիքները:

Այլապէս, պիտի դառնային կեր՝ միջազգային պողոտաներու կամ թանգարանի:

Իսկ կը վերաբերի բացասական գիծերուն, դարձեալ ամէնէն տիրականն է բոլորովին չարչրկուած, լքուած, զոհուած տարր մը երեւալու հիւանդութիւնը: Նահատակ ձեւանալու միտումը:

Գիտենք շատերուն պատմութիւնը: Մեր միջոցէն չանցնիր բաղդատութիւնն իսկ փորձել անոնց երէկուան ողբերգութեան եւ երէցներուն տառապանքին:

Շատերն այս տղոց փրկուեցան ու հասակ նետեցին քանի մը վեր ի վայրումներու մէջ: «Օր ու արեւ չտեսան»: Ու չեն տեսներ այսօր ալ: «Մրճարան-օրօրոցը» դեռ ամէն բան չի բացատրեր:

Բայց, այս ողբերգութիւնը իրաւունք չի տար աւելի դժբախտ երեւալու, քան ուրիշ սերունդ մը: Գոնէ կարգ մը տեսակէտներով:

Հաւաքական գուրգուրանք չպակսեցաւ այս տղոց: Ոչ ալ մանաւանդ պատեհութիւն՝ ուսանելու մտաւորապէս:

Երէկ, երբ Թուրքիա կը գտնուէինք, նոյն տարիքի եւ նոյն խառնուածքով, նոյն արդար յաւակնութիւններով երիտասարդներու համար երա՜զ էր Եւրոպան:

Ցնորք էին Փարիզն ու Ժընեւը՝ շատերուն համար: Եւ դեռ Փոքր Ասիոյ, Մեծ եւ Փոքր Հայքի մէջ՝ երազ էր Պոլիսն անգամ: Գերճանք՝ եւրոպական թերթն ու գիրքը: Կամ փորձանք:

Շա՜տ պիտի ուզէինք որ Շահնուրներն ու միւսները պզպտէին, իմանային, թէ ի՛նչպէս «ծլեցաւ ու ծաղկեցաւ», Արտաշէս Յարութիւնեան մը՝ փերեզակի կրպակին մէջ: Օշականը՝ Սէօլէօզի նախակրթարանին անկիւնը, անտպայ թաղական-հոգաբարձու բարեհա՜ճ հրամաններուն տակ, առձեռն-առձեռն ոտք նետելով Պոլիս, ի խնդիր Mercure de France-ի կամ Rémy de Gourmont-ի մէկ հատորին: Եւ կամ Գեղամ Բարսեղեանը՝ մինչեւ գիշերուան 3-4 աչքի լոյս քամելով տպագրական փորձերու վրայ: Եւ դեռ քանիներ: Ու Թլկատինցիները, Զարդարեանները...

×

Անհամեմատ էին այս խորհրդածութիւնները — թէեւ կցկտուր — աւելի լաւ հասկնալու համար իրար:

Որովհետեւ գործ ունինք նոր, բայց օր-պակաս խմբակի մը հետ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՒՏԻ ԿՌՈՒԻԼ...

Ընծրելի է մեր Նամիկը.

Կ'արտադրէ անընդհատ կը ճախրէ արձակի եւ տաղաչափի բոլոր լարերուն վրայ:

Հերոսապատում, ծաղրի, Ցուլի 14, գաղթային յուզաչափեր, [illegible] կեանք, [illegible] — «Նէ ալբրամ ա՛լ» Պատրաստ է միշտ:

Անշուշտ չպիտի ճանչայ վէպի ալ խառնակի ձեռնելով բոլոր հին ու նոր գրողները: Մանաւանդ նորերը, որոնք ոչ անոր սաստանաթեւ երեւակայութիւնն ունին, ոչ ալ բառամթերքը:

Խորին յուզումով կարդացի իր վերջին տաղաչափը.— «Պիտի կռուիլ...»

Պիտի կռուիլ բռնաւորի լուծին դէմ,
Խոլխտապանծ, սէգ խիզախ
Եւ անցնիլ այդ ադէտքը ոտքոգ [illegible],
Արեւ սփռել ակնբախ:

Պիտի կռուիլ ամբարտաւան ժխորին դէմ,
Չակայ ուժով տիտանի,
Ոը խորտակենք այդ վտանգը սիգաճեմ
'ի աշխարհին անկէ փրկուի:

Եւ խորտակել ներքնչուած, փորձանքայ հեւալ տաղերը մըռայլ.—
Պիտի կռուիլ սոփեստիկին, սագին դէմ,
Ստանալ եւ կամ արձակ մուկին դէմ,
Որպէսզի գիրքն ու թերթն Հայոց աշխարհի,
Իր բարձունքէն մինչեւ նուրբ չսահի:

ՎԱՐԱԶ

Վէնիզելոս Եւրոպայի մէջ

Յունաստանի վարչապետ Պ. Վէնիզելոս Հռոմի եւ Փարիզի մէջ՝ կարգ մը տեսակցութիւններ ունենալէ վերջ, մեկներ էր Լոնտոն ուր երկարխօսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարին Սայմընի հետ, ելմտական եւ տնտեսական հարցերու մասին: Յետոյ տեսակցեցաւ նաեւ արտաքին նախարարութեան այն դիւանապետներուն հետ, որոնք մասնաւորաբար կը զբաղին յունական գործերով:

Նոյնպէս, տեսակցութիւններ ունեցաւ Մագտոնըլտի եւ կարգ մը դրամատէրներու հետ:

Լաւատեղեակ շրջանակներ կը յայտնեն թէ Պ. Վէնիզելոսի այս տեսակցութեանց ընթացքին, Կիպրոսի հարցը չէ դրուած դետ.

Ընտրական կանոնի փոփոխութիւն

Իր նախորդ օրուան նիստին մէջ Ֆրանսայի երեսփ. ժողովը զբաղեցաւ ընտրական օրէնքի փոփոխութեան հարցով: Ընկերվարականները կ'առաջարկէին վիճաբանութիւնը յետաձգել: Մեծամասնութիւնը յաջորդաբար մերժեց յետաձգման վեց առաջարկներ:

Վիճաբանութիւնները պիտի սկսին ուրեմն, այսօր:

Երուսաղէմի Յոյն Պատրիարքը

Երուսաղէմի գերագոյն դատարանի վճռին համաձայն յունական Սինոդի ներկայ կանոնագիրը ի զօրու չի կրնար ըլլալ եւ հետեւաբար այդ կանոնագրին հիման վրայ, չի կրնար ընտրուիլ հանգուցեալ Դամիանոս արքեպիսկոպոսին յաջորդը՝ իբր Երուսաղէմի Յունաց Պատրիարք:

Խորտակեալ ընդծովեան

Անգլիական ընկղմած ընդծովեան որուն մէջ 60 ծովային [illegible] կային, գտնելու ամէն յոյս կ'անհետանայ հետզհետէ:

Ընդհակառակ շարունակուող փնտռտուքները [illegible] 30 [illegible] մնացած են:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հատուցումներու հարցին շուրջ

Անգլօ-ֆրանսական բանակցութիւնները

Անգլիոյ արտաքին եւ ելեւմտական նախարարները կը քննեն Ֆրանսական կառավարութեան հակառաջարկները հատուցման հարցին մասին:

Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց կարելին կ'ընեն Գերմանիոյ տրուելիք յետաձգման նոր պայմանաժամի մը շուրջ համաձայնելու համար: Անգլիոյ մասնագէտները չեն ուրանար ֆրանսական առարկութեան իրաւական արժէքը, սակայն կը նկատեն որ բացառիկ պարագաները անհրաժեշտ կը դարձնեն աւելի լայն միջոցներ քան վճարումներու ժամանակաւոր յետաձգումը որ կ'առաջարկուի Ֆրանսայի կողմէ, պահելով մէկտեղ եղնիկ մնայամնադրական տարեվճարներու վրայ ամէն իրաւունք:

Անգլիա կ'առաջարկէ ամբողջովին յետաձգել բոլոր պարտքերու վճարումը, մինչեւ որ կարելի ըլլայ մօտաւոր ապագայի մէջ՝ նոր կարգադրութիւններու ենթարկել գերմանական պարտքերը, ինչ ալ ըլլայ Ամերիկայի դիրքը, որուն հետ հակիկին դաշնակիցները, ըստ անգլիական տեսակէտին, պէտք է պարտքերու մասին բանակցին՝ գերմանական հատուցումներու հարցը լուծելու համար:

Իսկ ֆրանսական կառավարութիւնը չուզեր այդ ճամբուն մէջ մտնել, մինչեւ որ Ամերիկայի հանդէպ իր պարտքերէն ազատած չզգայ ինքզինք:

Գերման մամուլը մէկ բերան կը բողոքէ պատերազմական «հարկերու» դէմ եւ զանազան հաշիւներով կը փորձէ ցոյց տալ թէ հատուցումներու հաշուէն Ֆրանսա շատ աւելի ստացած է, քան ինչ որ ծախսած է իր աւերեալ շրջաններու վերաշինութեան համար: Ազգայնական-հիւլէրեան թերթեր նոյն իսկ կը պնդեն որ Ֆրանսա պարտաւոր է միլիառներով ոսկի մարք վերադարձնել Գերմանիոյ:

Պերլինի քաղաքական շրջանակները հանդարտութեամբ կը սպասեն Ֆրանսայի դրամատան որոշման: Կ'ըսուի թէ եթէ վարկի պայմանաժամը չերկարաձգուի, Գերմանիա վճարումներու յետաձգում պիտի յայտարարէ:

Ռուսեւռումէն բանակցութիւնները

Խորհրդային արտաքին գործավարը, բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութեան միջոցով՝ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ Ռուսիոյ հետ կատարուող ոչ-յարձակման դաշինքներու բանակցութեանց մասին, եւ հաւաստեց թէ մօտ ատենէն Ռումանիա եւս հետեւելով Լեհաստանի օրինակին, Ռուսիոյ հետ պիտի կնքէ դաշնագիր մը ինչ որ ըստ Լիտվինովի կարծիքին, մեծ փոփոխութիւններ պիտի մտցնէ ոչ միայն կեդր. Եւրոպայի, այլ նաեւ արեւմտեան պետութեանց քաղաքականութեան մէջ:

Այս առթիւ, Ռումանիոյ արտաքին նախարարը որ այս օրերս՝ Փարիզ կը գտնուի, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Պ. Լիտվինով կը յայտարարէ թէ ռուսեւռումէն բանակցութիւնները լաւ ճամբու մէջ են: Ճշմարտութիւնն այն է որ խօսքեր փոխանակուած են: Տեսակցութիւններ այո՛, բայց, ո՛չ բանակցութիւններ: Ցգենք որ դրական որեւէ լուծման չենք յանգած: Խորհրդային կառավարութիւնը փորձեց դաշինք մը կնքել մեզ հետ, սակայն մէկդի ձգելով Պեսարաբիոյ հարցը: Ասիկա կը նշանակէր թէ որեւէ պարագայի մէջ, չէր ուզեր որ «անբռնաբարելիութեան եւ ամբողջականութեան» սկզբունքները հիմ ծառայեն ոչ-յարձակման դաշինքին: Այս պայմաններու մէջ, անկարելի դարձաւ շարունակել կարծիքներու փոխանակութիւնը, եւ մեր յարաբերութիւնները խորհրդային կառավարութեան հետ, ճշդուած կը մնան, 1929ին՝ երկու երկիրներուն միջեւ կնքուած պայմանադրութեամբ:

Բացայայտ է թէ խորհրդային կառավարութիւնը այդ ձեւի դաշինք մը կնքել ուզելով մտածեր էր զայն շահագործել ի նպաստ իր փրոփականտին: Եթէ այս տեսակ դաշինքներ կը կնքեն ուրիշ պետութիւններու հետ, որովհետեւ կ'ուզեն Ժընեւի մէջ երեւնալ գառնուկի երեւոյթով, որ կը ջանայ խաղաղօրէն համաձայնիլ աշխարհի ամբողջ մասին հետ:

Գերմանիոյ յատկացուած վարկերը

Ֆրանսայի դրամատան կողմէ Գերմանիոյ յատկացուած 25 միլիոն տոլարի վարկին երկարաձգման հարցը կը քննուի դրամատան վարչութեան կողմէ: Այս գումարը, ինչպէս կը յիշուի, կը մտնէ 100 միլիոն տոլարին մէջ, որուն հայթայթման մասնակցած են նաեւ Անգլիա, Ամերիկա եւ միջազգային դրամատունը:

Կը կարծուի թէ Ֆրանսայի դրամատունը պիտի երկարաձգէ 25 միլիոն տոլարի վարկը, բայց մէկ ամսուան համար միայն:

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Փաթնա քաղաքին մէջ «Անկախութեան Օրուան» տօնակատարութեան առթիւ կազմակերպուած ցոյցերը տեղի տուին ծանր խռովութիւններու: Ամբոխը յարձակեցաւ ոստիկանութեան վրայ, որ ի զուր փորձեց դիմադրել եւ զայն ետ մղել բիրի յարձակումով: Բազմութիւնը դիմադրած ըլլալով, ոստիկանները ստիպուեցան զէնք գործածել եւ կրակեցին ամբոխին վրայ: Ցուցարարներէն երկու հոգի սպաննուեցան եւ բազմաթիւ ուրիշներ վիրաւորուեցան: Ոստիկաններէն ալ կան շատ վիրաւորներ, որոնց մէկ քանին ծանր:

Հրաժարում Աւստրիոյ դահլիճին

Աւստրիոյ վարչապետը՝ հանրապետութեան նախագահին ներկայացուց դահլիճին հաւաքական հրաժարականը: Նախագահը անմիջապէս կրկին իրեն յանձնեց նորին կազմութիւնը:

Այս հրաժարումը ո՛չ մէկ զարմանք պատճառած է Աւստրիոյ քաղաքական շրջանակներուն, որոնք արդէն կը սպասէին նման ելքի մը, աւստրիական ճաքատային ծրութեան ձախողութենէն ի վեր:

Պուլկարիա եւ Ռուսիա

Փարիզի պուլկար գեսպանը ընկերոջ մը կը հերքէ այն զրոյցները թէ Պուլկարիոյ ելմտական նախարարը Սթէֆանով տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ խորհրդային արտաքին գործավարին Լիտվինովի հետ՝ Ժընեւի մէջ, երկու երկիրներու միջեւ, առեւտրական յարաբերութեանց վերականգնման մասին: Ընկերը կը հերքէ նաեւ այն զրոյցը թէ պուլկար ելմտական նախարարը Պերլին է գացած նման բանակցութիւններ վարելու համար:

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 13

Տոքթ. Նորայր	50.—
Աստուր Վարդանեան (Մարսէյլ)	30.—
Օր. Խաթուն Թադէոսեան (Մարսէյլ)	20.—
Գումար՝	100.
12րդ ցանկին գումարը	3084.
Ընդհ. գումար	3184.

Կոնստանցայի դաւադրութիւնը

Վրացին՝ Ֆիլիա որուն կինն ու աղջիկը պիտի փախցնէին Ռոմանիայէն, գրեր էինք թէ անյայտացեր էր: Ֆրանսական թերթ մը կը գրէ թէ ընդհ. ապահովութեան տնօրէնին յանձնարարութեամբ էր որ յիշեալը մէկ քանի օր, լրագրողներու հետաքրքրութիւններէն ազատելու համար, պահուըտեր էր: Երկու օրէ ի վեր սակայն, մասնաւոր հանգոյց մը կը զգայ իր վրայ խօսելով լրագրողներու հետ: Պատմածները այնքան ալ շահեկան չեն, եւ լոյս չեն սփռեր Կոնստանցայի դէպքին ներքին անծանօթ կէտերուն վրայ:

Փարիզի մէջ, ոստիկանութիւնը կը ջանայ ճշդել Կոնստանցայի մէջ՝ Լըքոթի, Ֆիլիայի եւ Աղաբեկովի կատարած դերերը, մինչ ռումէն ոստիկանութիւնն իր կողմէն կը շարունակէ քննութիւնները:

Այսպէս է որ կլլած է երեւան հանել նոր հետք մը:

Յունուար 24ին, վայելչօրէն հագուած մէկը կը ներկայանար Կոնստանցայի հեռագրատունը եւ գերմաներէն շարադրուած ու Վիեննայի խորհրդային դեսպանատան ուղղուած հեռագիր մը կը զարնէր.— «Ամէն ինչ լաւ է, գործը յաջողեցաւ», կը հաղորդէր անծանօթին հեռագիրը:

Նոյն օրը, կէս օրէն վերջ, հեռագրական պաշտօնեան այս իրողութիւնը յայտներ էր ոստիկանութեան եւ աւելցուցեր էր թէ վճարելու համար մարդը բացեր էր դրամապանակ մը, որուն մէջ նշմարեր էր աւստրիական թղթադրամ:

Ռումէն ոստիկանութիւնն անմիջապէս փնտռտուքի սկսաւ: Մարդուն հետքը գտաւ Բէժինա պանդոկին մէջ, բայց քանի մը ժամ առաջ մեկներ էր Վիեննա:

Այս հեռագիրը որ ուղղուած էր Վիեննայի խորհրդային դեսպանատան, ենթադրել կուտար թէ մարդը սերտ կապ ունեցեր էր գործին հետ: Սակայն հեռագրին բովանդակութիւնը ցոյց կուտար թէ «գործը յաջողեցաւ» բացատրութիւնը կապ չէր կրնար ունենալ դաւադրութեան հետ, քանի որ Աղաբեկով ողջ առողջ վերադարձեր էր Գրիգոսէլ, իսկ դաւադիրները բռնուեր էին:

Ասկից զատ, ձերբակալեալներուն հարցաքննութենէն ալ յայտնուած է թէ կ'անգիտանային որ հսկողութեան տակ կը գտնուէին:

Վիեննայի ոստիկանութիւնը կը յայտնէ թէ Աղաբեկով Վիեննա գտնուած է նոյեմբերին եւ թէ դիմում կատարած է ընդհ. Ապահովութեան, հաղորդելու համար կարգ մը տեղեկութիւններ բոլշեւիկ գործակալներու մասին: Տուած տեղեկութիւնները գոհ չեն ձգած աւստրիական ոստիկանութիւնը, որ ճամբած է Աղաբեկովը...

Լուրջ կասկածներ կան որ Կոնստանցայի մէջ ձերբակալուած աւեւանգիչներէն մէկը, մասնակցած է նաեւ Կուտեպովի առեւանգման: Այս մարդը՝ պուլկար մը, 1930ի սկիզբը, ուրեմն Կուտեպովի անյայտացումէն առաջ, Լիէժի ոստիկանութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած էր իր վրայ:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջացող տարուան ընթացքին, Թուրքիա կարեւոր քայլեր առաւ իր միջազգային կացութիւնը ամրապնդելու տեսակէտէն։

Ներքին ճակատին վրայ, արեւելքի մէջ խեղդեց Մէնէմէնի յետադիմական շարժումը։ Ու կախաղաններու սարսափին առաջ բերած նպաստաւոր մթնոլորտին մէջ, նոր ընտրութիւններ կատարելով, չորս տարուան շրջանի մը համար եւս քէմալական վարչաձեւը ամրապնդած եղաւ։

Դալով քրտական հարցին, անցնող տարուան ընթացքին կարեւոր շարժում մը մը տեղի չունեցաւ։ Խորհրդային Միութեան, Պարսկաստանի եւ Իրաքի գործակցութեամբ, այս խնդիրն ալ ժամանակաւոր կերպով կորսնցուց իր բուռն թափը։ Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ ապրող խռովայոյզ ցեղախումբեր խմբովին տարագրուեցան դէպի Արեւմտեան Թրակիա։ Հարիւրաւոր Քիւրտեր, որոնք քիչ շատ դեր մը կատարելու վիճակին մէջ կը գտնուէին, ձերբակալուելով տարուեցան Անատոլու, ուր կը գտնուին ներկայիս զինուորական տեսանք մը տակ։ Միւս կողմէ, քանի մը ամիս առաջ, յարձակում մը ծրագրուեցաւ Տէրսիմի դէմ, որ դարերէ ի վեր կիսանկախ կեանք մը ունի, եւ որ սակայն քրտական վերջին շարժումներու ընթացքին աւելի բարեացակամ գիրք բռնած էր Թուրք բռնակալներու հանդէպ։ Ինչ ալ ըլլայ այս նոր յարձակողականին արդիւնքը, սա՛ ստոյգ է որ ներկայիս քրտական հարցը մեծ մտատանջութիւն չի պատճառեր այլեւս Էնկիւրիի վարիչներուն։

Բացի տնտեսական աննախընթաց տագնապէն, որմէ ազդուած են մանաւանդ Իզմիրեան շրջանի երկրագործները, ներքին ճակատին վրայ, Թուրքիա քաղաքական ո՛չ մէկ հոգ ունի։ Կիլիկիոյ շրջանին, մասնաւորապէս Գօզանի լեռներուն վրայ պայթած հակաքէմալական նոր շարժումն ալ լուրջ արդիւնք մը չունեցաւ։ Նոյնպէս չհաստատուեցան զինուորական խլրտումներու մասին պարբերաբար շրջած զրոյցները։

Ինչ տարուան յանակալ տիրապետութենէ մը վերջ, Քէմալ այսօր որոշ գոհունակութիւն ունի, որ յաջողած է ամրապնդել Թուրքիոյ միջազգային կացութիւնը, սահմանակից բոլոր երկիրներու հետ բարեկամութիւն հաստատելով։ Քէմալի եւ Ըսմէթի ամէնէն ոխերիմ հակառակորդներն անգամ, այսօր կը խոստովանին այս յաջողութիւնը եւ իրենց անձնական առելութիւնը պահելով հանդերձ, գոհ են ներկայիս ստեղծուած կացութենէն։

Խորհրդային Միութեան հետ իր բարեկամութիւնը շարունակուեցաւ նաեւ վերջացող տարուան ընթացքին։ Հոկտեմբեր 26ին Պոլիս հասնելով անկէ Էնկիւրի գնաց խորհրդային արտաքին գործավար Լիտվինով։ Այս այցելութիւնը զուգադիպեցաւ Պալքանեան խորհրդաժողովին, որ գումարուեցաւ Պոլսոյ մէջ (հոկտ. 20-26)։ Տարի մը առաջ ալ Գարախանը այցելած էր։ Մոսկուայի պաշտօնական ներկայացուցիչները պարբերաբար Էնկիւրի կ'երթան, մօտէն հսկելու համար Թուրքիոյ գործերուն վրայ եւ թոյլ չտալու համար որ անիկա առնէ ոեւէ քայլ, որ ուղղակի կամ անուղղակի կերպով վնասէ Խորհրդային Միութեան շահերուն։ Լիտվինով վերադարձին այցելեց Հռոմ Մուսոլինիին հետ ալ տեսնուելու։ Մոսկուայէն դէպի Էնկիւրի եւ Հռոմ կատարուած այս ճամբորդութիւնը անշուշտ շատ յատկանշական էր։ Թուրքիոյ դիրքը այս երկու զօրաւոր պետութեանց միջեւ կրաւորական է միայն. ամէն քայլ որ կ'առնէ՝ անոնց հրամանով կամ հաւանութեամբն է։ Այլ կերպ չի կրնար ըլլալ։ Իր հողային ամբողջութիւնը կախուած է այս երկու պետութեանց բարեհաճակամութենէն։ Տրուած պայմաններուն մէջ, Էնկիւրիի վարիչները լաւագոյն քաղաքականութիւնը կը վարեն։ Իրենցը ճարպիկ լարախաղացի դերն է։ Այս խաղը կը յաջողի որոշ ատեն մը միայն։ Երբ ժամը հնչէ, Էնկիւրի մինակ պիտի մնայ դարձեալ, յոյսը դնելով միայն սեփական ուժին վրայ։

Իտալիոյ հետ իր յարաբերութիւնները սիրալիր են միշտ։ Մուսոլինի խնդրին սպառնական օրերուն, Իտալիոյ հետ կնքուած դաշնագիրը քայլ առ քայլ կը գործադրուի։ Իտալացի ճարտարագէտներ կը շարունակեն ուսումնասիրել Իզմիր-Անատոլիա շրջանին մէջ շինուելիք նաւահանգիստներու եւ երկաթուղիներու ծրագիրները, Իտալացի գործաւորներ հետզհետէ կը տեղաւորուին Միջերկրականի եզերքներուն վրայ։ Անցնող տարուան ընթացքին իտալական նաւարաններու մէջ շինուած քանի մը մարտանաւեր յանձնուեցան Թուրք ծովային իշխանութեանց։ Յունուար 1ին ժընեւի մէջ Իտալիոյ պատուիրակը պահանջեց որ Թուրքիա եւս մասնակցի Եւրոպայի միութեան խորհրդակցութեանց։ Իտալիա կերպով մը Թուրքիոյ պաշտպանի դերը կը ստանձնէ պաշտօնական աշխարհի առջեւ։ Վերջերս կարգադրուեցաւ նաեւ Քասթէլլօրիզօ կղզիին խնդիրը, որ առկախ կը մնար։

Բայց անցնող տարուան միջազգային ամէնէն կարեւոր դէպքն է Թուրքեւյոյն յարաբերութեանց ամրապնդումը։ Հակառակ 1930 հոկտեմբեր 30ին Էնկիւրիի մէջ, Վէնիզէլոսի ներկայութեամբ ստորագրուած համաձայնագրին, Թուրքեւյոյն յարաբերութիւնները շատ լարուած հանգամանք ունէին 1931ի ընթացքին։ Այն ատենէն որ Պոլսոյ պատրիարքը կը մերժէր ճանչնալ յոյն Պատրիարքարանի գոյութիւնը եւ կոչնագիր կը գրէր՝ «պաշ փափագութիւն» անունով։ Թուրք թերթերը կը շարունակէին իրենց ազգայնամոլ սլաքները Յոյներուն դէմ։

Բարւոքումը սկսաւ այն օրէն, երբ օգոստոս 23ին, Եւրոպայի մէջ ճամբորդութենէ մը վերադարձին, Պոլիս հանդիպեցաւ Վէնիզէլոս եւ մէկ օր միայն մնալով տեսակցեցաւ վարչապետ Ըսմէթի եւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտիի հետ։ Այս տեսակցութեան մէջ որոշուեցաւ Ըսմէթ փաշայի Աթէնք այցելութիւնը։

Հոկտեմբեր 1ին, արտաքին գործավարին ընկերակցութեամբ հասաւ Ըսմէթ հասնելով շքախումբով մը Յունաստանի մայրաքաղաքը մեկնեցաւ Ըսմէթ փաշա։ Այս առթիւ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուեցան Աթէնքի եւ Պիրէօսի մէջ։ Օրեր առաջ, հարիւրաւոր Թուրք ոստիկաններ գացին Յունաստան եւ հելլէն ոստիկանութեան հետ ձեռք ձեռքի տուած, ձերբակալեցին բազմաթիւ «կասկածելիներ», որոնց մէջ նաեւ Հայեր։ Իսկ Թուրքեւհելլէն այս եղբայրակցութեան առաջին զոհը եղաւ Կարապետ Վիտրինեան (Հրանտ Ճանիկեան), որ Ղալաթիոյ քարափը խարսխած ռումանական շոգենաւով Քոսթանցա կ'երթար։ Այս առթիւ յիշեցուեցաւ Ըսմէթ փաշայի դէմ մահափորձի մը առասպելը։ Իսկական նպատակն էր առիթ չտալ, որ Վէնիզէլոս համարձակի ոեւէ բարեխօսութիւն ընել Ըսմէթ փաշայի մօտ ի նպաստ Հայերուն։ Այս ակնյայտ սուտերը մարսեց քաղաքակիրթ Եւրոպան, Թուրքիոյ սիրտը չկոտրելու համար։

Յունաստանի մէջ Թուրք վարչապետին եղած ընդունելութիւնը վեր է ամէն երեւակայութենէ։ Մօտաւոր Արեւելքի վերջին տարիներու պատմութեան մէջ, այս դէպքը ամէնէն նշանակալիցն է։ Ապագան ցոյց պիտի տայ թէ ո՛րքան անկեղծ էին կողմերը՝ այս արտայայտ ողջագուրումներուն մէջ։

Շնորհիւ Թուրքեւհելլէն նոր բարեկամութեան, յոյն առեւտրականներուն առջեւ ասպարէզ կը բացուի, շահաւէտ գործառնութեանց համար։

Այս դէպքէն երկու ամիս վերջ, ճիշդ դեկտեմբեր 1ին Թուրքիա այցելեց Պուլկարիոյ վարչապետը Մուշանօֆ, շքախումբով մը, որուն մէջ էր նաեւ զօրավար Սաւօֆ։ Մեծ կարեւորութիւն տրուեցաւ այս այցելութեան։ Թուրքիա եւ Պուլկարիա բարեկամ են արդէն, բայց Մեծ Պատերազմէն ի վեր։ Բսան տարի առաջուան Պալքանեան պատերազմը պատմութեան կը պատկանի այլեւս։ Այսօր երկու դրացի պետութեանց միջեւ բարեկամութիւնը աւելի սերտ հանգամանք ստացած է։ Թուրքիա քայլ մը եւս առաջ երթալով, հաշտարար միջնորդի դեր կը կատարէ զանազան պետութեանց միջեւ։ Մանաւանդ Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի կնճռոտ վէճերը լուծելու համար Իտալիոյ կողմէ պաշտօն յանձնուած է իրեն։ Վերջերս խօսուեցաւ որ Ռումանիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ եւս միջնորդած է։

Մէկ խօսքով, Թուրքիա ներկայիս եւրոպական դրացիներուն հետ բարեկամական դաշինք կնքելէ եւ սահմանները ապահովելէ ետք, իբրեւ արբիտրի պաշտօն ալ կը կատարէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։

Ասիոյ իր դրացիներուն հետ եւս դաշինք կնքած է եւ սահմանները ապահոված. Յունիս 6ին Իրաքի Ֆէյսալ թագաւորը Էնկիւրի այցելեց եւ հանդիսաւոր ընդունելութեան արժանացաւ։ Բնակութեան եւ առեւտրական դաշնագիր մը կնքուեցաւ երկու երկիրներու միջեւ։ Դեռ վերջերս (դեկտեմբեր 20) Իրաքի վարչապետը Նուրի փաշա կրկին այցելեց Թուրքիոյ մայրաքաղաքը։ Այս յաճախակի երթեւեկները շատ նշանակալից են մանաւորապէս այնպիսի շրջանի մը, երբ Իրաք կ'ազատի անգլիական հոգատարութենէն եւ կը պատրաստուի Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցիլ իբրեւ անկախ պետութիւն, երբ Սուրիոյ մէջ թագաւորութիւն հաստատելու, նախկին Խտիվ Ապպաս Հիլմին թագաւոր անուանելու մասին կը խօսուի։ Արաբական այս երկիրներու ապագայ վարչաձեւով շատ շահագրգռուած է Թուրքիա, որ կոչուած է կարեւոր դեր մը խաղալու այդ մարզին մէջ ալ։ Իրաքի հետ այս սիրաբանութեան մէջ կարեւոր ազդակ մըն է նաեւ քրտական խնդիրը։

Անցնող տարուան իր վերջին գործը եղաւ Պարսկաստանի հետ համաձայնութեան եզր գտնելը։ Քըրտական շարժման սկզբնաւորութենէն ի վեր, Էնկիւրի կ'աշխատէր ձեռք անցընել Արարատեան շրջանին մէջ կարդ մը հողեր, որոնք ռազմագիտական մեծ արժէք կը ներկայացնեն եւ կեդրոն դարձած էին քիւրտ ապստամբներուն։ Երկար բանակցութիւններէ վերջ, Թէհրանի Թուրք դեսպանը յաջողեցաւ համաձայնիլ պարսիկ կառավարութեան, որ գիշեր փոքր Մասիսի ռազմագիտական կէտերը, փոխարէն ստանալով կարգ մը հողեր Ծրքական լաժինէն։ Տարածութիւնը ... շահաւոր է անշուշտ Թուրքիոյ, որ քրտական շարժումը խափանած ըլլալ կը կարծէ ընդմիշտ այս ձեւով։ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ եւս Թէհրան գնաց, համաձայնագիրը ստորագրելու համար պարսիկ կառավարութեան հետ։

Սակայն կը մնայ միայն Սուրիոյ վերջնական սահմանագծումը, Օսմանեան պարտքի խնդիրը։ Առանց ալ կարգադրելէ վերջ, Թուրքիա քաղաքական ուրիշ կնճիռ չունենար։ Իր բոլոր ճիգերը լարած է այժմ տնտեսական տագնապին դէմ պայքարելու համար։ Նախկին ելմտական գործավար Սարաճօղլու Շիւքրի վերջերս Ամերիկա ճամբորդեց՝ ամերիկեան դրամագլուխ շահագրգռելու համար Թուրքիոյ ճարտարարուեստի գործերով։ Այս օրերս ալ Փարիզ կուգայ զբաղելու համար Հանրային Պարտքի խնդրով։

Նոր տարիի սեմին վրայ, Թուրքիա մեզի կը ներկայանայ քաղաքականապէս զօրաւոր, տնտեսապէս ընկճուած վիճակի մէջ։ Պիտի կրնայ հարթել տագնապին պատճառած դժուարութիւնները։ Առելէ կախուած պիտի ունենայ իր ապագան։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրավարձի նուազում

Նորի նաճանգին եւ ֆա տը Քալէի ճանքային ընկերութիւնները որոշած են դրժել օրավարձքերու մասին գործաւորական կազմակերպութեանց հետ կնքուած պայմանագրութիւնները։ Այսօր հետեւանքով՝ օրավարձքերու վրայ 5 առ հարիւր զեղչ մը պիտի կատարուի փետրուար 1ին։ Իսկ 5 առ հարիւր ուրիշ զեղչ մըն ալ պիտի կատարուի մարտ 16ին։

Գերմանիայէն դուրս

Վիէննա հրատարակուող աւստրիական թերթ մը կը գրէ թէ գերման կառավարութիւնը մտադրած է իր սահմաններէն դուրս հանել 45000 Աւստրիացիներ, որոնք երկար ատենէ ի վեր Գերմանիա հաստատուած էին արդէն։

Այս որոշումը տրուած է անգործութեան հետեւանքով եւ Գերմանիա արդէն ձեռնարկած է իրագործելու իր որոշումը։

ԿԸ ԽԱՒԱՐԻ՞

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Մանաւորապէս պատերազմէն վերջ, այս նիւթի մասին շատ գրեցին գիտունները եւ փիլիսոփաները։ Գերման ծանօթ փիլիսոփան՝ Օ. Շփինկլէր, հրատարակութիւն մը ունեցաւ, — «Արեւմուտքի Մայրամուտը»։ Իր այս արժէքաւոր գործին մէջ, հեղինակը, փիլիսոփայական քննադատութեամբ, մարդկային մշակոյթի, գիտութեան յառաջդիմութեան, ինչպէս նաեւ թէքնիքայի եւ ճարտարարուեստի հարցերը կը քննէ ու հարց կուտայ թէ դեռ ինչքան պիտի ապրինք ու տեւենք։

Եւրոպան, որ ընդհանուր պատերազմը ծնաւ, իր ելքի դուռը չի՛ գտնուիր, քանի որ թոյլ տուաւ որ ոչնչացուի մինչ այժմեան մշակոյթի մեծ մասը։ Միշտ կը գրենք ու կը խօսինք խաղաղութեան մասին, բայց մի՛շտ պայմաններ կը պատրաստէին նոր պատերազմի համար։ Բոլոր մեծ պետութիւնները նոյնը կ'ընեն։

Շփինկլէր, իր գրքին մէջ, կը խօսի աշխարհի ու մարդոց յառաջ այս միեւնոյն հարցերու մասին, որոնց շուրջ արտայայտուած են արդէն, Շէյլինկ, Ռուսօ, Քանթ եւն.։

Հարցը, որ դարերէ ի վեր կը խռովէ մարդկութիւնը, միշտ միեւնոյնն է, — ի՞նչ է մարդը. ինչ է իր նպատակը եւ ինչ միջոցներով պէտք է հասնի իր այդ նպատակին։

Գիտութիւնը, կրօնը, փիլիսոփայութիւնը եւ արդարադատութիւնը կուտան տարբեր տարբեր պատասխաններ. Շփինկլէր, սակայն, դատենք կը համարէ կամ կը համամիացնէ կարեւոր եւ իրական հարցի մը մէջ, ու կ'ըսէ.— Մարդը՝ իր զարգացման ու կատարելագործման ճամբուն մէջ պէտք է ձգտի դէպի բարոյական կատարելագործութիւն։

Իսկ մենք ի՞նչ կը տեսնենք Եւրոպայի մէջ։ Մէջտեղ դրուած են եղբայրութեան, հաւասարութեան եւ ազատութեան նշանաբաններ։ Բայց, անոնց իրականացման տեղ, պատերազմի միջոցաւ կը ստեղծուի աւելի ծանր գերութիւն մը՝ մտքի, աշխատանքի եւ դրամագլուխի։ Իսկ ամէնէն անհանդուրժելին եւ ծանր գերութիւնն է քանութեան գերութիւնը։

Այն քաղաքակրթութիւնը, զոր ստեղծած է Եւրոպան, տեւական չէ, ան գիտութեամբ կ'աւրուի եւ կը քանդուի միայն զէնքով ու սուրով։

Անա թէ ինչո՞ւ, կ'ըսէ Շփինկլէր, այդ քաղաքակրթութիւնը պէտք է խաւարի։ Ու մենք կը տեսնենք արդէն, որ, իրաւ՛ն, ան դանդաղօրէն բայց տեւականօրէն կը շիջի։ Այդպէ՛ս է եղած ճակատագիրը աւելի հին քաղաքակրթութիւններուն.— եգիպտական, հռովմէական, աթենական, ասորա բաբելական, հնդկական եւ աւրական այլ մեղ մօտ ժողովուրդներու։

Շէյլինկ եւս նոյնը ըսած է.—«Քաղաքակրթութիւն մը կը խաւարի, որպէսզի երեւան գայ նորը»։

Եւ սակայն, ընդհանրապէս խօսելով, քաղաքակրթութիւնը, մշակոյթը եւ մարդկային յառաջդիմութիւնը պիտի չխաւարին։

Ո՛րքան ատեն որ գոյութիւն ունին մարդ էակն ու կեանքը, այնքան ատեն գոյութիւն պիտի ունենան նաեւ Թեխնիքը դէպի գիտութիւնը, մշակոյթը եւ արհեստագիտութիւնը։ Բայց կայ ուրիշ կարեւոր հարց մը, որուն վրայ կանգ առած է Ժ. Ժ. Ռուսօ։ Ան հարց տուած է.— Միթէ՞ գիտութիւնը, յառաջդիմութիւնը եւ քաղաքակրթութիւնը մարդը ըրած են աւելի լաւ, աւելի արդար եւ աւելի կատարեալ, քան ինչ որ էր ան՝ մարդկային քաղաքակրթութեան նախնական շրջանին։ Անա հարց մը որուն ո՛չ Շէյլինկ, ո՛չ Շփինկլէր վճռական ու վերջնական պատասխան մը կուտան։

Եւրոպական քաղաքակրթութեան խաւարումը, դուցէ, Շփինկլէր կը տեսնէ ապագայ պատերազմի մէջ, որ պիտի գայ միանգամ ընդմիշտ քարուքանդ ընելու ամէն բանը։ Չէ՞ որ այդ քաղաքակրթութիւնը ամբողջովին նուիրուած է, այսօր, ոչնչացումի ամենազօրաւոր ու ամենիմաստուն արդոզ միջոցները գտնելու մեծ աշխատանքին...

Այդպէս միայն կրնայ իրականանալ բառ մեզի. գերման փիլիսոփային նախատեսութիւնը, որ գիրքը կը բերէ Եւրոպայի խաւարումը բացայայտ դարձնող եզրակացութեան մը։

Կարծէ՞ք էր...արգելօք. առոր ՝հա... կարելի ուրիշ բան մը.— Եւրոպա կը խաւարի, բայց Ասիան կը ծնի։

Ծափանցիք դանդաղ բայց յարատեւօրէն քայլ կ'առնեն։ Մանչուրիան ճամբայ մըն է դէպի Եւրոպա։ Բայց անոնց դէմ պիտի կանգնի այսւ հսկան.— Ռուսիան։

Շփինկլէր, իր առաջին հատորի վերջաւորութեան, կը խօսի մանաւորապէս ռուս մշակոյթի մասին։ Ան ամբողջովին կ'ընդունի Տոսթոյեւսքիի մարգարէական մտքերը եւ կ'ըսէ թէ ռուսական մշակոյթը պիտի գայ փոխարինելու արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը։ Ան կ'ըսէ թէ, այս վերջինը, իբրեւ մշակոյթ եւ մեքենայ, անկման մէջ է, որովհետեւ երկրաչափներ, արհեստագէտներ եւ ատրքաբաններ չկրցան յաջողցնել Փերփէթում-մոպիլէն, յաւիտենական շարժումը։

Յաւուտեան հոգին ունկնդրեց բնութեան կշռոյթը, բայց չկրցաւ միջոց գտնել, ոչ ալ՝ կերպ ու ձեւ, թեատ՝ զայն տիրապետելու։ Եւ քանի որ մարդը յանդգնեցաւ աստուածութեան դերը խաղալ, ինքզինք ջնջեց։ Այդպէս է Նիցշէի գերմարդը, որ կ'ուզէ եղեւ տկարներու եւ անբախտներու իրանին վրայ։ Այդ ձգտումին մէջ, գերմարդը կը գտնէ իր վախճանը։

Արեւմտեան ժողովուրդներու ապագան մեզի ցոյց պիտի տայ թէ արդեօ՞ք անոնք ընդունակ են շարունակելու իրենց մինչեւ այժմեան քաղաքակրթութիւնը, թէ պարտաւոր պիտի ըլլան իրենց տեղը զիջելու ուրիշ ազգերու, որոնք պիտի ցոյց տան նոր ուժեր, նոր ստեղծագործութիւն, նոր մշակոյթ եւ նոր քաղաքակրթութիւն։

Վ.Օ.Զէ

Խեցեվճիռ

Որպէս գի չկարծուի թէ Հին Յունաստանի ժողովուրդին ձեռնային մէջ յայտնի պետական մարդ մը, կամ զինուորական մը եւ կամ փիլիսոփայ մը «կը սեւցուի», բռնմ անմիջապէս որ մեր վա՛իր Գերմանիոյ արգի նախագահ Հինտէնպուրկի համար է... Թէեւ գերման կէօթէն իր Ֆաուստին մէջ յիշած է տող մը «Թէ ինչի ի՞նչ, երբ Արեւելքի մէջ մարդիկ իրար կը բզկտեն...»։

Նորէն, ուզենք չուզենք աշխարհի անցուդարձին պիտի հետեւինք, մանաւանդ որ ան յղի է նոր անակնկալներով. Առնենք, Ռեխլըինի մը անկումը շատ մը սկզբունքներ հովին տալու պատճառ դարձաւ։ Ի՞նչ գիտնանք որ Հավրըրի եւ Հինտէնպուրկի նախագահական պաշտօնին շրջանին այս դարնան լրանալը յեղաշրջումներ չպիտի բերէ «աշխարհքի բաներուն մէջ»։ Եւ ի՞նչ է քաղաքականութիւնը – խօսքի լարախաղացութեան արուեստ մը՝ մանաւանդ յետ պատերազմէն յետոյ գնացք մը միջին ճամբաներէ... Պահե՛լ կրակը, հսկել, խառնել, միացնել նոյն իսկ, բայց չբռնկցնել։ Եւ այս կարգի մարդիկ են այսօրուան պատմութեան դէմքերը։

Մինչ այդ՝ օրէ օր կ'աւելնայ դժգոհներու փաղանգը, առ այժմ ամէն երկիր, ինքն իր մէջ։ Առնենք Գերմանիան։ Վարչապետ Պրիւնինկ, շարունակելու համար իր գործը, տ. գեց միջխորհրդարանային կարգադրութեամբ վերընտրել տալ Հինտէնպուրկը, ինչ որ կը նշանակէ իր մնալը պաշտօնի վրայ։

Արդ, երկու ազգայնական պետերը, Հուկէնպերկ եւ Հիթլէր մերժեցին այս առաջարկը, յարգելով հանդերձ ծերունի մարաջախտին անձը։

Բայց ո՞վ չի գիտեր Գերմանիոյ դժգոհներու ազգային բանակին, Հիթլէրեաններու մեծ թիւը։ Եւ ո՞վ կրնայ երաշխաւորել որ եթէ Հինտէնպուրկ պահէ իր չափաւոր ընթացքը, դէմ ըլլայ ծայրայեղ միջոցներու եւ վարչապետ Պրիւնինկ անձնապէս չքաշուի եւ ուշէ մնալ գործի գլուխ, այն ատեն Դանընպերկի, գերման եւ ռուս ճակատի նշանաւոր եւ փառայեղ յաղթակը, չի կրնար խեցեվճռի ենթարկուիլ, յառաջիկայ Մարտի ընտրութեանց մէջ։

ԾԱՂՐՈՒՆԻ

Մեր պաշտօնակիցներուն

Կարգ մը պաշտօնակիցներ կը շարունակեն հին հասցէով ղրկել իրենց թերթերը։

Կ'ընենք կը խնդրենք նկատի առնել մեր նոր հասցէն՝

17 Rue Dameame, Paris (13e)։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գաղթականներն սկսան աշխատանքի

Երեւանէն կը հաղորդեն լէոտարին 16 յունուար Թուականո...

— Հայաստան հասած գաղթականները, 1922 հոկ... ջովին տեղաւորուեցան ... արդիւնաբերական կազմակ... թեանց մէջ համաձայն իրեն... նագիտութեան։ Մէկ որ ... ընելէ յետոյ, արդէն սկսած ... խատանքի։

Լենինականի հիւսա... գործարանին մէջ տեղաւորու... 31 ընտանիք եւ 37 ամուրի։ Զ... վէրդիի հանքային աւանին ... ընտանիք եւ 7 ամուրի։ Սար... բայի մետաքսագործութեան ... նին մէջ 59 ընտանիք եւ 7 ... Իջեւանի ղորգագործական ... տանոցներուն մէջ 50 ընտանի... երկու ամուրի։

Գաղթականներուն ... բնակարան եւ վառելափայտ...

14 յունուար թուականով ... գիր մը, Երեւանէն «Պրոլետ...» ղրկուած, կը տեղեկացնէ.

— Այս երեկոյ Սարգարա... կայարանը հասաւ հայ գաղթ... ներու առաջին կարաւանը, ... լցուած 13 վակոնի մէջ։ ... ու կուսակցական մարմիններ... մաւորեցին գանոնք կայարանին...

Յունուար 13ին պիտի տեղա... ուին բոլոր այս գաղթական... իրենց յատկացուած վիճակներ...

Հայկական ազգայնականութիւն Նախիջեւանի մէջ

Բագուի «Կոմունիստ»ը, ... թին կը գրէ Նախիջեւան...

Նախիջեւանի դպրոցներ... ուսչ Սաշա Մ'անուէլեան ... կանէն կը հրաւիրէ Անուշաւան... պարհանը եւ դատաստան կը ... գայն Նախիջեւանի դպրոցին... լաւ վիճակով այս նոր ... դիրքը ազգային քաղաքակա... թեան մէջ։ Արդէն նոյն ... մէջ կը պաշտօնավարէ ... ազգայնական ուսուցիչ մը, ... որ սովորութիւն ըրած է ... շակերտները անջատել հայ ... կերտներէն։ Օր մը հայ ... մը, Բաղդասարեան կուզա... գատի ուսուցչին։ Գալեան կը ... թարէ ու կը քշէ ... «Մի վախնար, ես ... պարտաւոր եմ պաշտպանել ... աշակերտներին»։

«Կոմունիստ»ի թղթակից ... ցաւի, որ այսքան համարձակ... պով ազգայնական ... թիւններ կ'ըլլան Նախիջեւան... նամեայ վարժարանին մէջ։

Նոյն թղթակիցը յետոյ կը ... գատի, որ Նախիջեւանի Փա... թեագագիլ եւ Բիստ գիւղեր... հոգ չի տարուիր թուրք... կերտներու անուանը։

Դարձեալ Ջուլֆայի միջ... եօթնամեայ վարժարանը ոչ ... ուսուցիչ ունի, ոչ ալ դասագ... գրենական պիտոյք։ «Կոմ...» կը գանգատի նորէն, որ Ջուլ... միջազգային դպրոցին հայ... դասարաններուն մէջ թուրք... դաս չեն տար ուսուցիչները, ... տես առած են հրահանգները ... մասին։

Անօթի՞ են, մի՛ս չէն ... բանուորները

Ալլահվերդիի հանքային ... նէն կը հեռագրեն Թիֆլիսի ... տարին (16 յունուար) թէ ... ժողովի մը մէջ քննութեան ... նուած է հետեւեալ մեղադրանք...

Երեք կոմունիստներ, Լազ... Չէնֆաոնով եւ Բարխուդարեան, ... փազանցելով Ալլահվերդիի ... յին բանուորներուն սնունդի ... կարարութեան թերութիւնը ... վարկաբեկելու համար ... մարմինները, ամէն անգամ կը ... բաժնեն զանազան զրոյցներ։

Ֆէնֆանով, անկուսակցական ... ղովի մը մէջ կը յայտարարէ ... Ալլահվերդիի հանքերուն բան... ները օրերով անօթի կը մնան, ... բայց սամանքով կ'աշխատին ... ոչ ոք կայ, որ պաշտպանէ բան... ներուն շահը։

Վարդան Բարխուդարեան ... իր կարգին ամէն անգամ ... է թէ Ալլահվերդիի բանուոր... շաբաթը միայն 2—3 անգամ ... երես կը տեսնեն։

Այս վարկաբեկիչ զրոյց...

յանելով հանգերձ, կոմունիստ Հրանտ Աջէմեան ալ մէկ փորձ կը կատարէ յունգնելու համար զանոնք։

Բոլոր այս մեղադրեալները դատի կանչուած են։ Լազարեւ եւ Ֆէոտի կանչուած եւ քուակցութեամբ վտարուեցան կուսակցութենէն, իսկ Բարխուդարեան եւ Աջէմեան, խօսք տուած ըլլալով որ այսուհետեւ նման խօսքեր չպիտի արտասանեն, դարձ յանդիմանութիւն մը առացան։

Իւ սակայն այս պատիժները կրնա՞ն համոզել թէ անօթի չեն Ալեքսանդրի բանուորները եւ ամէն օր միս կ'ուտեն։

5,5 միլիոն շինարարութեան համար

Ներկայ տարուան ընթացքին Հայաստանի համայնական եւ բնակարանային շինարարութեան համար բացուած է 11,470,000 ռուբլի վարկ։ Միայն համայնական շինարարութեան համար 5,5 միլիոն ռուբլի։

Երեւանի մէջ պիտի կատարուին հետեւեալ ծախքեր, — կոյուղիի նախնական աշխատանքներուն համար մէկ միլիոն, Ջրմուղին աւարտական աշխատանքներուն համար 600 հազար ռուբլի, բաղնիքի աւարտական շինութեան համար 400 հազար ռուբլի, ժողովրդական լուացարանի շինութեան համար 200 հազար ռուբլի, նոր պանդոկին երրորդ շէնքին համար 600 հազար ռուբլի։ Իսկ Երեւան քաղաքի բարեզարդութեան համար 1,525 հազար ռուբլի

Ինտերնացիոնալ խուլիգաններ

Խորհրդային Հայաստանի մէջ (14 Յունուար, Զա կադրի Թերթին խմբագրութեան կողմէ նամակ մըն է հրատարակուած։ Բողոք մըն է այդ։

7 յունուարին Երեւանի անասնաբուժական միջազգային համալսարանին մէջ, Դ. դասարանի ուսանող Դմիտրիյ Կուչինվիլի լաւ մը կը ծեծէ Զա կադրի Թերթին խմբագրութեան անդամ Գէորգ Բուշեանը։ (Այս Թերթը օրկանն է անասնաբուժական համալսարանի կոմունիստներուն։)

Ծեծին տակ, ուշաթափ գետին կ'իյնայ Գէորգը։ Երբ ուսանող Յովհաննէս Թալալեան կը միջամտէ, «Ինտերնացիոնալիստ» հերոսը սաստիկ կը ծեծէ նաեւ զայն։ Ժամ մը յետոյ, այս հերոսը փողոցին մէջ կը յարձակի յիշեալ Թերթին մէկ ուրիշ անդամին վրայ։ 10 վայրկեան ետք խմբագրին ընկերները Ալիֆոնս Տոնձէ, Ա. Կոպաշվիլի, Թ. Ջելաձէ, Գ. Շոբամելիձէ, կը խուժեն անասնաբուժական համալսարանի ուսանողական պանդոկէն ներս եւ ոտքերով կը ծեծեն յիշեալ Թերթին խմբագրին ընկերակին դուրս։

Այս անգամ ծեծը սոսկալի պիտի ըլլար։ Բարեբախտաբար դուռը գիտադրեց։ Բոլոր այս ծեծերուն պատճառն այն է, որ այս «Ինտերնացիոնալ խուլիգաններուն» անհանդուրժելի ընթացքին մասին յօդուած է երեւցեր Թերթին մէջ։

Յիշեալ Թերթը, սարսափած եւ ահաբեկ, կը դիմէ խորհր. Հայաստանի ժողովրդականութեան, որպէսզի ազատէ զիրենք տէրէջպէյիներէն։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

ԳԱՅԼՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՆԿԷՆ.— Փարիզի շրջանի հայաշատ կեդրոններէն Անկէնը ազգային կեանքի տեսակէտէն ոգեւորուելու շատ քիչ պատճառներ ունի։ Ընդհակառակ այս տեղ հաստատուած հայրենակիցներու համեմատաբար բարեկեցիկ վիճակին, եւ մասամբ՝ կանոնաւոր Թիւին, կրթական-բարեսիրական գործունէութիւնը անշուք է։ Բարեգործականի եւ Տիկնանց վարժարանին օժանդակող մասնաճիւղերէն զատ, ունինք Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը։

Նախորդ տարիներու ներքին վէճերէն Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղն ալ կազմալուծուած էր։ Վերջերս միայն կարելի եղաւ վերակազմել երիտասարդ տարրերով, որոնց յօժարութեամբ կը գործակցին նաեւ աւելի տարեցներ։

Յունուար 23ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ գայլուկներու ցերեկոյթը, կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեամբ։ Ցերեկոյթի ամբողջ ծրագիրը հայեցի էր, երգ, արտասանութիւն եւ խաղ։ Բացառիկ իրողութիւն մը Անկէնի համար, որ այնքան ալ շատ բան չի հասկնար հայերէնով կազմուած նման ձեռնարկներէն.

Գայլուկներու եւ արենուշներու արտասանութիւնները, մանկական խաղերը, սկաուտական կեանքէ վերցուած տեսարանները չափազանց հաճելի տպաւորութիւն Թողուցին բոլոր ներկաներուն վրայ։ Յուզիչ էր ի մասնաւորի դրօշակին աղօթքին տեսարանը։ Մեր այս փոքրիկ աղջիկներն ու մանչերը, որոնք առաջ հազիւ թէ քանի մը հայերէն բառեր կրնային արտասանել, մէկ երկու տարուան ընթացքին, շնորհիւ սկաուտական կեանքին եւ հայերէնի դասընթացքներու, այսօր սահուն կը խօսին ու կ'արտասանեն իրենց մայրենի լեզուով։ Այս առթիւ գնահատելի են դասընթացքի վարիչ Օր. Աղամեան, ինչպէս նաեւ արենուշներու վարիչ Օր. Ընքապալեան եւ գայլուկներու վարիչ Պ. Վահէն։

Հանդէսին առանձին փայլ տուաւ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Նշան Սերգոեանի, որ սիրայօժար հարակազմ խումբով երգեց քանի մը խմբերգներ եւ մեներգներ։

Տիկին Էլլէն Բիւզանդ, սկաուտական վերի յանձնախումբի կողմէ, յուզիչ ճառով մը վեր հանեց մեր ժողովրդին սպառնացող վտանգը տարագրութեան մէջ եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դերը այդ վտանգին դէմ կռուելու համար։ Կոչ ըրաւ հայ ծնողներուն ուժ տալ սկաուտական շարժումին։

Հանդէսը փակուեցաւ մասնաճիւղի ատենապետ Պ. Սարգսեանի փակման խօսքով։

Այս փոքրիկ ցերեկոյթը իր բովանդակութեամբ պատիւ կը բերէ մեր մասնաճիւղին։

Թղթակից

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ Թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ 5 յուն. (Սեփ. Թղթ.) — Նկատի ունենալով գործազրկութեան օրըստօրէ սաստկանալը, որ խուճապի մատնած է մեծ ու փոքր շրջաններ, այստեղ ալ քանի մը հայրենակիցներ խորհրդակցական ժողով մը սարքած էին յունուար 10ին։

Այդպէս գի գործը առաւել հիմնովին վրայ դրուի, առաջարկուեցաւ ընտրել առժամեայ մարմին մը, նախնական աշխատանքներու հետ միասին նաեւ դասաւորել երկրորդ ընդհ. ժողով մը, հրաւիրելով անխտիր բոլոր հայրենակիցները։ Այդ ժողովն էր որ տեղի ունեցաւ յունուար 24ին, ներկայութեամբ 45 հայրենակիցներու։ Առժամեայ մարմնի զեկուցումը լսելէ եւ պանազան կարծիքներու փոխանակութենէ յետոյ, որոշուեցաւ ընտրել ծնողական մարմին մը, «Ազգ. Միութիւն», որ ի հարկին պիտի զբաղի նաեւ գործազուրկներով եթէ ունենանք, այլապէս իր աշխատանքներու գլխաւորագոյնը պէտք է ըլլայ նոր սերունդի դաստիարակութեան հոգը։

Ժողովը միաձայնութեամբ համաձայնութիւն յայտնելէ յետոյ, ընդհանուր եւ գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրեց իր Ազգ. Միութիւնը բաղկացած 7 հոգիէ։ Ընտրուեցան Պ. Պ. Յովհաննէս Բիւզանդեան, Գալուստ Գոյաճեան, Աշոտ Գորդոշեան, Ֆիլիփ Կէօվճեան, Կղեմէս Սարաֆեան, Նուպար Խաչիկեան, Յովհաննէս Տէօքմէճեան։

Ցեռայ եղան նուէրներ ներկաներու կողմէ։ Գոյացաւ 177 ֆրանքի գումար մը։

Կը յուսանք որ նորընտիր մարմինը իր նախնական աշխատանքները լրացնելէ եւ իր կազմը վաւերացնելէ յետոյ, պիտի լծուի լուրջ աշխատանքի, ըլլայ այդ գործազուրկներու խնդիր թէ նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան անյետաձգելի պահանջք։

Յ. Զմայլեցի

Տագնապը Տէսինի մէջ

ՏԷՍԻՆ.— 1931ը անցաւ գրեթէ մշուշի մէջ, իսկ 32ը այնքան յուսատու չերեւիր։ Անգործութիւնը իր Թաթը երկարած է ամէն անկիւն, առանց խնայելու ունեւորին եւ չունեւորին։ Ունինք բաւական մեծ Թիւով անգործներ, որոնց Թիւը օրէ օր կ'աւելնայ։ Արուեստական մետաքսի մանարանը, Թէեւ արձակեց գործաւորներ, սակայն մինչ աշխատանք ունեցաւ բազմանդամ ընտանիքները եւ անկարողները։ Իսկ ներկայիս օրական վեց ժամ կ'աշխատցնէ, փոխանակ դուրս նետելու։ Մեր հայրենակիցները գոհ են այս կարգադրութենէն։ Իսկ Վիլօրպանի մէջ որ գործարաններու կեդրոնավայր մըն է, բաւական հայեր կ'աշխատին մեր քաղաքէն։ Գործերը ընդհանրապէս նուազած են եւ մինչ բանուորներ կ'արձակուին, Թշուառութիւն սփռելով աջ ու ձախ։

Հակառակ օրէ օր սպառնացող վտանգին, ինքնապաշտպանութեան ոչ մէկ ձեռնարկ եղած է մինչեւ հիմա։ Գաղութը կը բաղկանայ մօտ 3000 Հայերէ, որոնք ունին առանձնակ մը եւ աւելի հայրենակցական միութիւններ, բայց անտարբերութիւնը կատարեալ է։ Գործազրկութեան մասին աւելի որոշ տեղեկութիւններ յառաջիկային։

— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տան, նը լրանալու վրայ է։ Ներկայիս արդէն գետնայարկը տրամադրուած է գաղութին, իբրեւ առժամեայ եկեղեցի։ Դժբախտաբար այստեղ ալ վէճը պակաս չէ։ Քանի մը հոգի վիճելէն քաշուած մը յերեւով, կ'ուզեն երկուքի բաժնել...

Խամանճիկներ, ե՞րբ պիտի զգաստանաք։

Ենովք

Սուրիոյ ազգայնական պայքարը Ֆրանսայի դէմ

Հարիւրապետ Կիւս, Դամասկոսի մամուլի տեսուչը, իր մօտ հրաւիրած է բոլոր լրագրողները եւ անոնց պատուիրած է որ գրգռիչ եւ անխոհեմ հրատարակութիւններ չընեն։ Միեւնոյն ատեն Պ. Սոլոմիադ իր մօտ հրաւիրած է ազգայնականներու օրկան «Էլ Եէօվմ»ի խմբագրապետը եւ զայն հարցաքննած է վերջին մէկ տարուան ընթացքին հրատարակած յօդուածներուն շուրջ։ Պ. Սոլոմիադ հարցուցած է նաեւ անոր որ ինք կ'ընդունի՞ այդ յօդուածներու պատասխանատուութիւնը եւ չիտա՞կ է որ ինք կը հաստատէ թէ Ֆրանսան կը շահագործէ հովանաւորեալ երկիրները եւ կ'ուզէ գաղթավայր դարձնել զանոնք։

«Էլ Եէօվմ»ի խմբագրապետը հաստատական պատասխաններ տուած է եւ յայտնած որ ինք գաղափարներու առջեւ կրնայ փաստել իր գրածներուն ճշտութիւնը։ Աւելցուցած է նաեւ թէ Ֆրանսայի գործելակերպէն յայտնի է որ կ'ուզէ գաղթավայր մը դարձնել իրեն համար Սուրիան։

Պ. Սոլոմիադի եւ «Էլ Եէօվմ»ի խմբագրապետին միջեւ տեղի ունեցող վիճաբանութիւնը տեւած է երեք ժամ, առանց արդիւնքի մը յանգելու։

Հետեւեալ օր, ժամը 9ին, «Էլ Եէօվմ»ի խմբագրապետը Ընդհ. Ապահովութեան կողմէ հրաւէր կը ստանայ։ Պ. Վէբրոն անոր յանձնած է հրամանագիր մը, որ անժամանակ կախակայման կը դատապարտէր «Էլ Եէօվմ» Թերթը։ Հրամանագիրը ստորագրուած է Մարզպան Պ. Փօնսոյի եւ Սուրիոյ պատուիրակ Պ. Սոլոմիադի կողմէ։

Ասկէ վերջ, Մարզպանին պատուիրակը իր մօտ կանչելով ազգայնականներու միւս Թերթին «Էլ Շապապ»ի խմբագրապետը սպառնացած է անոր որ եթէ շարունակէ գրգռիչ հրատարակութիւնները, պիտի դատապարտուի կախակայման։

Գիւղացիներու բանակը

Խորհրդային կառավարութիւնը զօրակոչի... բանակոչի ենթարկեց 40 հազար գիւղացիներ։ Ասոնց գործը պիտի ըլլայ աշխատանքի դրդել այն շրջանները ուր արտադրութիւնը նկատուած է շատ դանդաղ։

Այս գիւղացիներուն գլուխը պիտի անցնին փորձուած եւ վստահելի բոլշեւիկներ։

ՍԱՄՈՒԼ

Հարաւ. Ամերիկան 1931ին

«Արժենթինա», Հարաւ. Ամերիկայի մեր պաշտօնակիցը, իր տարեկան տեսութեան մէջ կը նկատէ (2 յունուար).

— «Համաշխարհային աղէտը իր ընդհանուր հետեւանքներով, արդէն 1931ի տարեմուտին, զգալիօրէն կը ծեծէր Հարաւ. Ամերիկեան մեր ափերն ալ։ Քանի խորացանք տարւոյն մէջ, մեր գաղութներուն կեանքն ալ այնքան դարձաւ նեղ եւ անհամբոյր։

Բարեբախտաբար մեր հայրենակիցները, մասամբ արհեստաւոր եւ մանր առեւտրականներ, համեմատաբար քիչ ազդուեցան եւ կերպով մը կրցան քիչ շատ իրենց օրապահիկը հայթայթել։

Հակառակ նիւթական անձկութեան, գործերու կոյանութեան եւ այլ աննպաստ պայմաններուն, ուրախ ենք նկատելու, որ մեր երեք քոյր գաղութներու հայութիւնը հաւատ եւ սատարեց ազգային եւ հանրային ամէն ձեռնարկի։

Կրթական գործին նամանաւանդ զարկ տրուեցաւ։ Համեստ եւ աշխատաւոր ժողովուրդի լումաներով է որ կանգուն մնացին մեր 12 վարժարանները եւ յաջող շրջան մը բոլորեցին։

Ինչպէս է դարձեալ որ ազգը տէր եղաւ մեծ շէնքի մը Մոնթէվիտէոյի մէջ՝ որ իբր դպրոց-եկեղեցի կը ծառայէ. հսկայ շէնքի մը Պուէնոս Այրէսի մէջ՝ որ աւարտման մօտ է, եւ որ կը բաղկանայ ամէն յարմարութիւններով օժտուած ընդարձակ սրահէ մը եւ յարակից երկյարկանի սենեակներէ՝ դարձեալ միեւնոյն նպատակներով գործածուելու համար։

Հանդէս, հաւաքոյթ եւ ներկայացումներ այս տարի աւելի ծաղկած առոյգ եւ բազմաբովանդակ դարձան. մանաւանդ Պ. Այրէսի, լաւ կազմակերպուած հանդէս ներկայացումներու փայլուն շարք մը ունեցաւ, բոլորն ալ քաջալերուեցան ժողովուրդէն։

Գաղութները օգտուեցան նաեւ ծածուկ մը — «Արմենիա» — որու մասին խօսիլն իսկ աւելորդ է։

Երկու կարեւոր խնդիրներ — Ազգային Իշխանութիւն եւ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ առաջնորդական կազմակերպութեան հարցերը վերջնական ձեւ մը չառին, — յուսով ենք որ 1932ը պիտի բերէ յաջող լուծում մը։ Դպրոցական ընդհ. կազմակերպութեան խնդիրն ալ գտնուածնային վիճակի մէջ է եւ շուտընդփոյթ լուծման կը կարօտի։

1931ը Թէեւ ընդհանուր առմամբ դժբախտ տարի մըն էր, բայց մեր գաղութներուն համար եղաւ դէպի առաջդիմութիւն նշանակելի Թուական մըն։

Ամառնային ժամը

Ֆրանսայի Նախարարաց Խորհուրդին մէջ, հանրօգուտ շինութեանց նախարարը՝ հանրապետութեան նախագահին ստորագրել տուաւ հրամանագիր մը, որուն համաձայն, ամառնային ժամի վերադարձը տեղի պիտի ունենայ ապրիլ 2էն 3ի գիշերը։

Յունաստանի նիւթական վիճակը

Աթէնքի Առեւտր. Սենեակը, իր անդամներուն ու Յունաստանի բոլոր Առեւտրական Սենեակներուն ուղղած է շրջաբերական մը, ուր կը ներկայացնէ վարչապետին նախագահութեամբ վերջերս գումարուած խառն ժողովին եզրակացութիւնները։

Այս եզրակացութիւններէն, կ'ըսէ շրջաբերականը, բացայայտօրէն երեւան կուգայ որ, առեւտրական աշխարհը պէտք է ըմբռնէ այլեւս անողոք իրականութիւնը եւ պէտք չէ բան ակնկալէ առեւտրականներէն։ Պէտք չէ նոյնպէս շատ տատանելու յոյս ունենալ, եթէ ուզուած շահը չպիտի յառաջացուի կենսանիւթերու՝ ինչպէս ցորենի եւայլն գնումին։

Եթէ, կը շարունակէ շրջաբերականը, արմատական լուծումներ չանօրինէ գումարուելիք միջազգային խորհրդաժողովը, առկէ յետոյ, կացութիւնը աւելի անողոք եւ դաժան պիտի դառնայ։

Ի վերջոյ, Աթէնքի Առեւտրական Սենեակը կը յանձնարարէ առեւտրականներուն համակերպիլ կացութեան եւ ձգել ձեռքի աշխատանքի, որպէսզի անարդար վնասներու չենթարկուին։

Եկեղեցին բանտարան

Բոլշեւիկեան «Փրաւտա» Թերթը կը գրէ Թէ Լենինկրատի հին Մայր Եկեղեցին պիտի վերածուի հակակրօնական տպարան Թանգարանի։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Երեկոյթի մը հաշիւը

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպաներու Միութեան 1931 դեկտ. 5ին տեղի ունեցած երեկոյթին արդիւնքը.

ԵԼՔ.— Սրահի եւ buffetի վարձք 2053, buffetի ծախք 1774, երաժիշտներուն եւ նուագախումբին 912, տպարան եւ ծանուցում 300, տուրքեր 409։ Գումար 5448 ֆրանք։

ՄՈՒՏՔ. Տոմսերու վաճառում եւ նուէրներ 3786, buffetի առեւտուրը 3689, վիճակահանութիւն 673, vestiaireի արդիւնք 180։ Գումար 8328 ֆրանք։ Մինչեւ օրս գոյացած զուտ արդիւնք 2879 ֆրանք։ Գանձելի կը մնայ ընդունուած տոմսերէ՝ 300 ֆրանք։

Միութիւնը այս առթիւ իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր այն տիկիններուն, օրիորդներուն եւ պարոններուն, որոնք դրամական նուէրներով, ուտեստեղէններով, վիճակահանութեան նիւթերով օգնեցին երեկոյթին յաջողութեան։ Նաեւ այն արուեստագէտներուն որ սիրայօժար մասնակցութիւն բերին գեղարուեստական բաժնին եւ վերջապէս Թերթերուն, Վօզրօժդէնիէ, Յառաջ եւ Ալյագայ, որ ձրի հրատարակեցին ազդերը։ Դրամական նուէրներ ուղարկողները կը ստանան մասնաւոր նամակ-ընկալագիրներ։

Վարչութիւն

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԱՀԻՏ, Հանդէս Մտածման եւ Արուեստի։ Նոր Շրջան։ Գ. Տարի, Թիւ 3-4։ Սեպտ.-դեկտ. 1931։ Խմբագիր հրատարակիչ՝ Ա. Չօպանեան, 9 Rue Say, Paris։

LA TURQUIE LIBRE, Թուրք սահմանադրական կիսամսեայ Թերթ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Ա. ՄԱՍ

1

Բլուրը անցած՝ ջաղացքները երեւցան, որոնց խուլ ու միօրինակ մրմուռը բաներ էր չորս դին։ Ջաղացքներուն քովէն կ'անցնէր ջինջ առու մը, որուն քով, երկու դարձին, ռնգաւորները, առուակները ձեռքերնին «քէֆ մը ստլու կ'առնէին», եւ իրենց ոտքերը կը լուային, կսկուած ձմեռելու համար քաղաք։

Անկէ անդին գիւղեցիկ ու հրաշալի բնութիւն մը կը փռուէր անոնց առջեւ։ Աջին, դէպի վար ընդարձակ ու տափարակ հովիտ մը կը տարածուէր, ասկեզօծ ու ալեծուփ ցորեան մը։ Անոնք կը յառաջանային անխօս ու միօրինակ քայլերով։

Մինչեւ Հարթին Թաղը ձեր խօսքը քեռին՝ եթէ կանուխ ճամբայ ելած ըլլար։ Այդպէս էր սովորութիւնը։ Դանէն դուրս ելած՝ կը մրմնջէր «Տէ՛ր, եթէ զօրութեամբ քու բանսա»ը, կը խաչակնքէր դէմքը, ու կը քալէր։ Անխօս հրաշանին դեղին պտուղը կտեր ձգած գորիէն։ Տուները հազիւ անցած, կաղկաղ կ'ընէր կակոզ Սիմոնին տափին ծայրը, կը փնտռէր՝ կը գտնէր՝ շալվարին ծակը, եւ...։ Եւ Գրիգոր հօրքուրէն գիտէր, որ քեռին «տատտուտ դէհիրը Թափած» կ'ըլլար այլեւս...։ Անկէ յետոյ սրտամօտութիւնը կը փոխուէր։ Կը ծօմեկար, կը շոյէր գամէշներուն ագուտէջը՝ ճանճերը վանելու համար, ու կը խօսէր մինչեւ Բարթող Էմմին էգին, մինչ վերջինիս հաւակը կ'երեւէր հեռուէն, համեղ ձայնին հետ.

— Օրարապին հնացի։ քեռի...

Էրազդ բարի՛ն...

Ժպտուն ու կատակասէր մարդ էր Բարթող Էմմին։ Ու բարի՝ «ձռուշին վրայ չկախող»։ Տարիկին Թուերը եւ տառին վարի ծայրը սեթոտ, օրն ի բուն կը կանգնէր իր էգին եզերքը, մինչ խօսող ու զուարճացնէ զէփիւռէ մը կը վէտվէտէր եղիպտացորեններուն կանանչ տերեւներն ու շէկ ծօպերը։ Բարթող Էմմին՝ քեռին «զիթին Թրխուշն էր»։ Երուսաղէմ գացած եկած ու լեցուն գլուխ, ազա՜հ մարդ։

Այգին ծայրը հինաւուրց ընկուզենի մը կար, հաստաբուն եւ հորանտ ճիւղերով, որուն տակ տնակ մը շիներ էր Էմմին, աղուոր ու կոկիկ, փոքրիկ պատուհաններով, ու ո՞վ անցնէր կ'անցնէր հոն։ Էմմին ամէն բանի «ամին» չէր բեր։ Ու, անգամ մը որ խօսիլ սկսէր, — ձմեռը, օրինակ, արմտանի մէջ, Պ. Վարդաշէն իսկ կը լսէր, կ'լսէին, հակառակ անոր որ «աստուածնական երիտասարդ» էր, Արմաշ՝ Դպրեվանք գացած, նորեկ կարդացած, Եղիշէ Վարդապետէն գրաբար սորուած, եւ սակայն, վարդապետ չօծուած առած քալած էր՝ «սատանան փորը մտած» ըլլալով...

Քիչ վերջ Բարթող Էմմին քով հասան։ Մեծ ընկուզենիին տակ շարքած ու կես յօտիւ գիջուած էին։ Երկար եւ ուղղաձիգ Թափնոց մը դրուած էր գետնին։ Հաւ ու հան կուտակուած էին դուրս ու կարծր գաղձեր։ Հողը դեռ խոնաւ էր ասոր գիշերուան յորդառատ անձրեւներէն։ Ծնակի ճակտին, ողամբի ճիւղերով շինուած քիւէն տակ, ուր ծով մը շուք կար, Էմմին շունը, պինչը Թաթին դրեր, կը բացխփէր աչքերը։ Շունը կը ճանչնար քեռին։ Երբ ան մօտեցաւ այգիին, չհաչեց։ Ճարմակեցաւ, պոչը կարկաւ հոգին ու կանչին, ապա ելաւ քիթը երկարեց՝ շունչը քաշելով վեր, մօտեցաւ սրբճատորդ, քսուեցաւ անոր ոտքերուն, Թաթերը բարձրացուց աւելի վեր՝ աչքերը սառած քեռիին աչքերուն, եւ սրտվճռեց ան իր սովորական «հը՞», «քէքքէնէկ»ը դուրս հանելու ու լզուեց զինքը, գնաց կրկին պառկելու շուքին մէջ։

Քեռին սովորութիւն ունէր նստելու առուին հանին քով, մինչ Բարթող Էմմին սկսէր մը մէջէն ափովը բռնած ուլեր կը Թխէր փռանը իրբեւ նախաճաշ եւ կամ ծարիկը կոտրած խաւերկ մը մէջէն անելով քանի մը կոտր արցանցած կը ծամէր, զոր քովէն իրեն կը դրկէր։ Անոնց՝ իր ազոպ գայլը՝ մի՛ն օրէն առաջին, երբ Էմմին, «յանցանքի վրայ» բռնած ըլլալով իր կինը, առաջնորդին ելեր, աղեխեկ գլուխը երերցնելէն ու Թուքը կլլելէն «եթէ ազը անհամեցի, ի՞ւ համեցի» բռեր, «հալխին բերանը չինկած եւ երեսի ջուրով ընել լմնցնելու իդին» ուզեր, եւ, ճամբելով կինը, Թողեր՝ հեռացեր էր քաղաքը, «կնկան տեղ՝ հատուարին շունը առնելով իրեն ընկեր»...

Ու անկէ յետոյ, «կնկայ երես տեսած չէր», ու ինչպէս Գրիգորին հօրը, Վարպետ Ռուբէն կ'ըսէր, իբրեւ որ «հեղ մը աղջուրք տեսած քաշուակ վարդապետէ մը էւելի էծնիյէթլի էր» տաներէ ներս...

Այն առաւօտ բացառապէս տրամադրուած էր Էմմին։ Մալուպատիկ նստաւ քեռիին քով, իր տնկածան գաւազանը կիսով մը պատկերցուց գիտակին, սիկառ մը փաթթեց ու սկսաւ ծխել։ Քեռիին էջը, որուն համետը ծանր էր մասամբ, առասանը կոխ Թողած, հեռացեր էր գամէշներէն ու կը ճարակէր արտեզրի խոտերը, քթփչելէն առնելը մէջ։

Արփագունդը հետզհետէ կը բարձրանար՝ ականատեսներ եւ շառագոյն, կապոյտ ու անպարագիծ երկնակամարին վրայ։ Երկինքին, պարզաբան ու քաղցրաբերիկ կանանչներու խումբ մը, Թուխ ու կ'անցնէր անոնց վերեւէն, եւ կամ, հօսր ամպի մը նման, կ'իջնէ՞ր մինչեւ կատարը ծառերին, գծագրուող տասերու պէս կը յարափոխուէր իսկոյն, ու կը բարձրանար պտուտուելէն, մինչ Էմմին շունը պինչը ցցած եւ Թաթերուն վրայ կը ձգէր անոնց՝ ակնապիշ ու շնչասպ...

Էմմին արագիլին կտիկտիփը լսուեցաւ, յանկարծ։

Գրիգոր, ամէն այգի գալուն, երբ այդ ձայնը կուգար ականջին, կը յուզուէր։ Կը յիշէր Թէ ինչպէս, քանի մը տարի առաջ, այսպէս, յուլիսի օր մը, քար մը շպրտեր սպաններ էր անոր նախկին էգը։

Հիմա, կրկին ազդուեցաւ Գրիգոր։ Իրեն այնպէս կը Թուէր Թէ Էմմին կուտակուած գայրոյթ մը ունի։ Ցանցառաբար ու ճի՛ծ բեւեռ մը տակ կը զգար իր մանուկ հոգին։ Ու, ամէն անգամուն ալ, կը փորձէր աչնարկը հեռացնել Էմմին ակնարկէն

Հիմա, կանգնած էր առուին եզերքը ու նայուածքը տուած՝ անոր ակամակիտ ջուրին։ Ու մինչ կ'ուզէր որ խօսէր Էմմին, կշտամբէ՞ր զինքը. բայց չըսեր այդպէս։ Էմմին, խօսքը ուղղելով քեռիին.

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Մուրատ խումբի բոլոր ընկերները այսօրՈւրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ Մանուկեան, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը վաղըՇաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Մուրատ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բարեկամներին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՇԱՎԻԼԻ Արղութեան խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 4.30ին Մանփարնասի մօտի սրճարանը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գուլվար Օտտօի Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ եւ երդման արարողութիւն նոր ընկերներու։

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ Սաքօ խումբի ընկերահամախմբական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, Ընկ. Կ. Ղամպէրեանի սրճարանը։ Կը դասախօսէ ընկ. Վարդան Զուլէյքեան (Լիոնէն)։ Կըխնդրուի ճիշդ ժամանակին ներկայ գտնուիլ։

ՎԻՋԻ (Լիոն)Անդրանիկ խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին ընկ. Յ. Տօնօեանի բնակարանին մէջ։ Կը խօսի ընկ. Բ. Ազարէկեան նիւթ ունենալով (Հայ ժողովուրդի ապագան)։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կը հրաւիրուի գաղութի հայութիւնը։ Մուտքը ազատ է։

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր եւ Ապառաժ խումբերը։ Քրիստափոր խումբը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն 10, Խաժակ Ակումբին մէջ։ Իսկ Ապառաժ խումբը այս Կիրակի ժամը 2էն 4, Գատ. միութեան Ակումբին մէջ։ Կը դասախօսէ ընկ. Արամ Գասունէ։ Նիւթ՝ Հ. Յ. Դ. Կանոնագիր-ծրագրի մեկնաբանում։ Սոյն դասախօսական ժողովներուն կը հրաւիրուին նոյնպէս բոլոր համակիր երիտասարդները եւ Հ. Յ. Դ. Գատ. միութեան անդամները։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ ժամը 3ին, *Café Décousus*ի սրահը, *Place de la Liberté* Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի դասախօսական ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Նիւթ՝ Նոր սերունդը եւ հայրենիքի գաղափարը։ Կը խօսի ընկ. Բ. Ազարէկեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ)Ընկեր Կարօ խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին ընկ. Յովհաննէս Վանոյեանի բնակարանը։ Կըդասախօսէ ընկ. Գ. Հիւսեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

ԿՐԸՆՈԳԼԻ ընկերական վիճաբանական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հրապարակային դասախօսութիւն Սէն Լուի մէջ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն-Լուի (Մարսէյլ)Ակնունիենթակոմիտէին կողմէ. վաղըշաբաթ երեկոյ ժամը 8ին,տեղւոյն դպրոցին մէջ։Կը խօսի ընկ. Մ.ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ նիւթ ունենալով «Համաշխարհային պատերազմը եւ իր հետեւանքները»։

Աղքատախնամին ցերեկոյթը

Փարիզի Աղքատախնամի ընկերութեան տարեկան մեծ ցերեկոյթ պարահանդէսը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր։

ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, 79 ԱՎԸՆԻՒ ՏԷ ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու։ Երգ. նուագ. եւ զանազան հաճելի անակնկալներ։

Պարերու համար առաջնակարգ երկու նուագախումբեր։ Գրիցի սեղաններ։ Գիւրամատչելի ճոխ պիւֆէ։

ՄՈՒՏՔԸ 25 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարաններու եւ *Rue de Trévise*ի հայ նպարավաճառներու մօտ։

ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐ ՓՈՒԱՏԸՊԱՌԻ

Ֆրանսացի յայտնի հայագէտ։ Կը նախագահէ երեսփոխան ՀԱՆՐԻ ԼՕՐԷՆ

Նիւթ՝ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գաղթականական կայանները, Հայոց շինարար աշխատութիւնները գունաւոր լուսապատկերով

Վաղը շաբաթ կէսօրէն վերջ, ժամը 4.30ին, Սեւրի Մուրատեան Վարժարանին մէջ, *26 Rue Troyon, Sèvres.*

ՓԱՐԻԶԻ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 rue Cambronne. Métro Vaugirard։ Կը խօսի Վահան Թէքէեան նիւթ ունենալով «Արեւմտահայ գրականութիւնը 19րդ դարու վերջին տասնամեակին»։ Մուտքը ազատ է։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միութիւն-ի Թէի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Զեկոյց հաշուեքննիչ յանձնախումբի, վարչութեան ընտրութիւն եւ կարեւոր հարցեր։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

ԻՍԻ_ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա Ե. Կ.°Խաչի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ. 241 rue Jean Jeacques Rousseau։ Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի ԲԻՒԹԱՆԻՈՅ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2էն Կրան Քաֆէ Նոայլ, Գուլվար Տիւկոմիէ Թիւ 1, Քանըպիէրի անկիւնը։

Հ. Յ. Դ. Անիէռ-Գուա-Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերներ Ազիզեան եղբայրներու, իրենց եղբօր՝ ընկեր ԱԶԻԶ ԳԷՈՐԳԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ տիկին Յ. Զ. Փօյաճեան (Բալաթի Հաւաւ գիւղէն) իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի զաւկին փոքրիկն ՍԱՌԱ ՓՕՅԱՃԵԱՆի դառնակսկիծ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 22 Յունուար 1932 Ուրբաթ, օր։

Լիոն 28 Յունուար 1932

Բացուած է բաժանորդագրութիւն

«ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ»

Հայագիտական ուսումնաթերթի

ԽԶ. ՏԱՐԻ — 1932

«Հանդէս Ամսօրեայ» հայագիտական ուսումնաթերթը կը հրատարակուի Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէն աշխատակցութեամբ ազգային եւ օտար բանասէր-գրագէտներու։

Կը ջանայ, կ'ուսումնասիրէ հայ մշակոյթի պատմութիւնն անցեալին եւ ներկային մէջ. կը ծանօթացնէ հայագիտական աշխատասիրութիւնները հայ եւ օտար մամուլին մէջ. կը պահէ տեղեակ իր ընթերցողները հայ գրական կեանքի ընթացքին։

Կը հրաւիրուին բաժանորդագրուելու բոլոր հայ մտաւորականները՝ վաճառականները, անհատները, գործատէրերն եւ գրասէր հայրենակիցները։

«Հանդէս Ամսօրեայ»ի տարեկան բաժանորդագինն է ամէն երկիրներու համար 3 տոլար։ Դիմել *Rédaction «Handes Amsorya». VII., Mechitharistengasse 4. Vienne. (Autriche).*

Վերջին ճռաճէր

Ալֆորվիլի Հայ Ե. Երիտասարդաց միութեան բոլոր անդամ-անդամուհիները ,Գ անգամ ըլլալով ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հայ Ակումբին մէջ։ Օօրակարգ հաշուետուութիւն վարչութեան եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Եթէ այս անգամ անդամներըներկայ չգտնուին, վարչութիւնը իրաւունք պիտի ունենայ լուծուած հռչակելու միութիւնը եւ գոյքերը յանձնել առ որ անկ է, համաձայն կանոնագրի տրամադրութեան։

ՆՈՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Շէրպուրկ, Մ. Հ.— 35։
Նանթ, Գ. Ս.— 35։ Ղրկեցինք։
Մարսէյլ, Մ. Գ.— 140։
Մարսէյլ, Գարձ.— 85։
Գելկրատ, Գ. Գ.— 100։
Կարտան, Հ. Ա.— 147։
Գորրփէա, Հ. Ա. 35։
Մարսէյլ, Բանթ. 75։
Լը Քրէօզօ, Կ. Կ.— 35։
Բոլոնէ, Գ. Տ.— Սկսանք ղրկել նոր բաժանորդին։
Ռոբէյ, Գ. Ս.— Սկսանք ղրկել նոր բաժանորդին։

Ձեր փնտռած գիրքը

ԹԷՕՖԱՆՕ Հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Բիւզանդիոնի Հայազգի կայսր Յովհ. Զմիշկի է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին իր սիրային արկածախնդրութիւններով։ Կը կարդացուի հեւ ի հեւ)։ Գին 25 ֆրանք

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ. Հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Սուլթան Համիդի հարէմականներուն իր շուայտութիւններով եւ գաւազանութիւններով, վրէժխնդիր հայ երիտասարդ մըն է վէպին գլխաւոր հերոսը)։ Գին 30 ֆրանք։

ՎԱՅԱՆԹԻՆ ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ Քոփէ Սասի ռիւտային ամէնէն գեղեցիկ վէպը։ Գին 20 ֆրանք։

ԽԵՆԹ ԵՒ ՋԱՅԱՅԻԴԻՆ Րաֆֆի 25 ֆրանք։

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Քրիս. Միքայէլեանի միակ հրատարակութիւնը. Բ. տպագրութիւն։ Գին 10 ֆրանք

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գրեց Սօս Վանի։ Գին 6 ֆրանք։

Ստանալու համար դիմել Յառաջ-ի խմբագրատունը Լեւոն Գեւոնեանի 17, rue Damesme, Paris (13)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Փիլիճիքցի (Պրուսա) Փօլ Աւետեան 22-23 տարեկան, ամուրի։ 8 տարիէ ի վեր Ամերիկա կը գտնուի։ Ճշգրիտ հասցէն տուողին 500 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Garabed Avedianի, 40 RuePomme-de-Pin,Toulon(Var). Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել.

— Կը փնտռուի Սեւրի Հիսարցի Օնիկ Հաճի Գալուստեան, մօր անուն՝ Սողոմէ, հօր անուն՝ Ղազէլ (Ղազար)։ եղբայրները Մարտակ եւ Գէորգ, քրոջ անուն՝ Եղիսաբեթ։ 1918ին Հալէպի մէջ տեսնողներ եղած են։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Գէորգ Գալուստեանի, 28 rue Grenoble, Bourgoin, (Isère). France. Ճշգրիտ հասցէն տուողին 700 ֆրանք, մէկ տարեկան

«Յառաջ»ի «Մէկ Զօրաւարի կանչ Երկունք» նուէր։

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Պարտիզակցի Զարեհ Ագնաւուրեան կը փնտռէ իր եղբայրը Արամ (Գեղեցիկ) Ագնաւուրեան, որ երկար տարի առաջ կը գտնուէր Հարմանլը (Պուլկարիա)։ Կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել իր եղբօր՝ Զ. Aznavourianի. c/o Nersessian, 25 rue Polignais. St. Etienne. Loire,France

— Կը փնտռուի Սրապիոն Մաճարեան հօր անուն՝ Մկրտիչ։1924ին Պէյրութէն որբերու հետ փոխադրուած է Ֆրանսա։ Լուր կայ թէ Լիոնի կողմերը կը գտնուի։ Իմացնել իր քրոջ Սիմա Մաճարեանի, *American University. Beyrouth. (Grand Liban).*

Ուշադրութիւն

Ֆրանսայի մանաւանդ Նիսի 25 շանի հայ հողատէրերը եթէ կ'ուզեն իրենց հողերէն արդիւնաւորութիւն իրենց վիլլաներուն կամ բնակարաններուն շուրջը գեղեցիկ պարտէզներ ունենալ,Թող դիմեն ԱՌԱՔԵԼ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆի,մասնագէտ երկրագործութեան եւ պարտիզպանութեան բոլոր ճիւղերուն։ Ունի 25 տարուան փորձառութիւն։ Հասցէ՝ *Arakel Nersessian, Boulevard de la Madeleine No 77bis, Villa Andrée, Nice.*

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (136)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դաժիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

18. ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Բերայի կառավարիչն ալ անձամբ հասաւ դէպքին վայրը։ Եւ սակայն կոմիտէճիները գրաւած էին դրամատան դուռը։ Զինուորներուն վրայ ռումբ նետեցին։ Սպաննուեցան յիսնապետ Մէհմէտ աղա, Հասան չաւուշ, զինուոր Իսմայիլ եւ Յոյն մը, Թանաշ։ Ծանրապէս վիրաւորուեցան տասնապետ Սալիհ, պահակագօրքէն երկու հոգի, հինգ ոստիկան,2 Յոյն, 2 Հրեայ։Բազմաթիւ Թուրքեր գործի համար դրամատուն մտած էին, անոնցմէ շատեր վիրաւորուեցան եւ շատեր ալ սպաննուեցան։ Կոմիտէճիները գրաւած են նոյն ատեն օտարականներու բոլոր այն տունները, որոնք կը գտնուէին Վոյվոտայի հրապարակին վրայ։ Եւ զէնք կ'արձակեն, ռումբ կը նետեն անցորդներուն վրայ։ Անկարելի էր մօտենալ, սոխրուեցանք հանդիսատեսի պէս հեռուէն դիտել դէպքերը բոլորովին ապշահար։ Ինչ պիտի ընենք հիմա:

— Մէկ վայրկեան սպասեցէք։

Անմիջապէս զինուորական հրամանատար փաշային զրուցին մը խմբագրեցի։ Համապատասխի բացատրելէ յետոյ կացութիւնը, խնդրեցի կարելի եղածին չափ շուտով եւ մեծ թիւով զինուոր հասցնել դէպքին վայրը։ Խնդիրը ուրիշ դրութեամբ մըն ալ հաղորդեցի Պոլսոյ Զինուորական հրամանատարին մօտ զրկեցի ոստիկանական տեսուչը։

Զինուորական հրամանատարը այս անգամ արագ շարժեցաւ։ Անմիջապէս քանի մը գումարտակ զինուոր ղրկեց, ապառազէն։ Զինուորները գրաւեցին Վոյվոտայի հրապարակին երկու ծայրերը եւ զէնք կապեցին։ Սկսան հնչեցնել փողերը, հրաւիրելով ապստամբները, որ անձնատուր ըլլան, սակայն կոմիտէճիները, իբրեւ պատասխան, ռումբ եւ գնդակ տեղացին զինուորներուն վրայ։ Այն ատեն իրենց կարգին, զինուորներն ալ սկսան կրակել փոխադարձաբար։

Ընդհարումը տեւեց մինչեւ երեկոյ։

Բազմաթիւ կոմիտէճիներ թաքնուած էին Բերայի կառավարչատան դիմացի բնակարաններուն մէջ եւ պատուհաններէն զէնք կ'արձակէին ու ռումբ կը նետէին անցորդներուն վրայ։ Ջոկատ մը զինուոր, երբ Բերայի զօրանոցէն ելլելով կառավարչատուն կ'երթար, յարձակման ենթարկուեցաւ կոմիտէճիներուն կողմէ, որոնք կառավարչատան կից գերեզմանի խրամներու մէջ տեղաւորուած, ռումբ մը կը տեղային զինուորներուն վրայ։ Նահատակուեցան մէկ զինուոր եւ մէկ ոստիկան, եւ վիրաւորուեցան 27 զինուոր ու 2 ոստիկանապետ, ինչպէս նաեւ խուժան ժողովուրդէն 24 հոգի, որոնք իրենց գործերը հետապնդելու համար կառավարչատուն կը դիմէին։ Յետոյ խռովարարները իրենց զէնքն ուղղեցին կառավարչատան քարտուղարներու սենեակներուն, կառավարիչին գրասենեակին, այսպէսով վիրաւորելով ու սպաննելով քանի մը պաշտօնեաներ։

Ու մինչ զինուորական եւ ոստիկանական ուժերը կը համախմբուէին Ղալաթիոյ ու Բերայի կողմերը, անդին Գասըմփաշայի Հայերը զինեալ կը յարձակին խուժան ժողովուրդին վրայ։ Նախ ամենայն վայրագութեամբ կը յօշոտեն Թուրք նաւաստիները, որոնց կը հանդիպին իրենց ճամբուն վրայ, յետոյ կը յարձակին Թուրք կիներու վրայ։ Տոլապտէրէի մէջ համախմբուած հայ ֆէտայիներն ալ կը յարձակին օրհնաբանի մը վրայ, ուր նստած էին 8 Թուրքեր։ Տեղն ու տեղը կը սպանննէն զանոնք։

Խուժան ժողովուրդը, տեսնելով այս ամէնը, կատաղօրէն կը յուզուի եւ կը գրգռուի, ու կը սոխրուի, պաշտպանելու համար ինքզինքը, դիմել փոխադարձութեան։ Ու մինչեւ զինուորական ուժերուն հասնիլը երկուստեք հարիւրաւոր վիրաւոր ու մեռեալ կը ձգեն փողոցին մէջ։

Արեւը մարը կը մտնէր արդէն, երբ դադրեցան զէնքի ձայները։ Կոմիտէճիները պահուեցան իրենց թաքստոցին մէջ։ Զինուորները սկսան հաւաքել վիրաւորներն ու մեռեալները։ Վիրաւորները փոխադրուեցան հիւանդանոց։

Գիշերուան ապօքթի պահուն, Հասքէօյի մէջ, Փատէմլիքի շրջակայքը համախմբուած հայ ֆէտայիները, գերեզմանաքարերուն ետեւ դիրք բռնելով, սկսան գնդակ տեղալ խուժան ժողովուրդին վրայ։ Թասուն Գազը վայրին մօտ, Աւետիսի տունէն հրացանի գնդակ մը արձակուեցաւ եւ սպաննուեցաւ ծովային զինուոր տասնապետ Թէվֆիք։ Այսպէս վիրաւորուեցաւ նաեւ ոմանձիւթեան վարժարանի սրճեփը։ Իսմայիլ աղա։

Հայ յեղափոխականներէն 100 մը բեր հոգի, կնոջ պէս հագուելով, ամենէն խուժան թաղերուն մէջ եւ յանկարծական յարձակում մը կը գործեն ժողովուրդին վրայ։ Միւս կողմէ, եկեղեցիներուն մէջ ապաստանած կոմիտէճիները անընդհատ գնդակ տեղացին ամէն կողմ։

Այդ օրը եւ այդ գիշերը, Պոլիս սարսափի անմոռանալի վայրկեաններ անցուց։ Ժողովուրդը, տեսնելով որ զինուորական ուժերը չեն հասնիր, փորձեց փոխադարձել։ Ու սկսան հեծեալ զինուորներու ջոկատներ դադրեցնելու համար ջարդը եւ խռովութիւնները, սարսափ. հասան, հասան, ֆէտայիները կրակ տեղացին անոնց վրայ։

Այն ատեն հետեւակ ու հեծեալ զօր բոլոր ջոկատները, ոստիկան եւ զինուոր, զէնքով փոխադարձեցին եւ երկուստեք մեծ կորուստներ եղան։ Ի վերջոյ կարելի եղաւ ճնշել կոմիտէճիներուն մեծ մասը։ Ձերբակալուեցան անոնք որ չկրցան փախչիլ ու պահուըտիլ։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Օրաթերթ՝ Ազգային՝ Քաղաքական Գրական

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Dameme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 30 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

30 JANVIER 1932

Ը ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1790

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բացատրութիւն մը. — «Նոր, բայց օր-պակաս», բսինք երէկ։ Բառը «օր-պակաս», կը նշանակէ ժամանակէն առաջ ծնած։ Բայց մեր բուն միտքն էր — տժգոյն, երերուն, թերակատար՝ նորութեամբ եւ ...ականութիւններով.

Փորձենք ստկել Շ. Շահնուրի փիլիպպեանին մէջ արծարծուած միտքերը.

«Մինչդեռ դուք նուաղ փորձանքներու առջեւ ողբ ու կոծ կ'արձակէք, ...կինք գետին իրար կ'անցընէիք, ան արիւնաթաթախ ու մեռայլ կը ... կը քալէ այս տղան՝ իբրեւ յառաջապահ, «ակռաները սեղմած, ...ութիւնը կուլ տալով»։ Կը քալէ ան միւսը «որ սեղան չունի, հրատա... չունի, շատ քիչ ընթերցող եւ աւելի քիչ հասկցող ունի»» Եւայլն։

...մեզ կը պաշտպանենք» քանի որ կը կրենք միշտ առկայծ կանթեղը ...մինչ դուք չէք պաշտպաներ մեզ ետեւէն եկող թշնամիին դէմ, որ ...մեր տնկիալը. Լեզունիդ կը չորնայ, մի՛ ուրանաք։ Դուք ալ պատասխանատու ...ութիւն ունիք հայկական քայքայումին մէջ (débâcle)։ Սխալներ գործեցիք եւ հիմա կ'ուզէք մեզի փոխանցել ձեր սխալները, այսինքն անմիաբանութիւնը, կուսակցական ոճրային եւ գռեհիկ վէճերը, յեղփոխութիւնը ...ութիւն», Թուլամորթութիւնը»։ Եւայլն։

Երէկ գիտել տուինք թէ ամէնէն գծբախտ գոհերը. նահատակներն երեւալու հիւանդութիւն մը կը տիրէ այս տղոց մէջ։

Ուրիշ բացասական գիծ մըն ալ այն՝ որ յաճախ կը լսենք թէ գոհողութիւն, շնո՞րհ է որ կ'ընեն Հայոց ազգին, շարունակելով պահպանել կրակը, Թալով պահապանները աւանդին։

«Յառաջապահ է այն տղան որ, Դեռ կը գրէ»

«Յառաջապահ է այն տղան որ» յուսահատութեան այս անօրակելի ... մէջ, իր անանուն լքումին մէջ» Դեռ կը գրէ»։ Եւայլն։

Արդ. մենք չգիտի ներէինք որ ո եւ է մէկը, ամէնէն տաղանդաւորէն ամէնէն խմասուսը, հինը կամ նորը, ինքզինքը աւելի բարձր համարէր քան այս հալածական ժողովուրդը։ Կամ իր աշխատանքը, իր տառապանքը, իր «անանուն լքումը» աւելի ծանր, աւելի սեւ տեսնէր քան ճիգն ու երկունքը ուրիշ հազարաւորներու։ Նոյն իսկ համբակ աշխատաւորներու։ Նոյն իսկ ամէնէն խոնարհին, որ իր պորտը կապած է այս ժողովուրդին։

Այսպէ՞ս է եղեր Հայոց պատմութիւնը։ Եւ այսպէս ալ պիտի շարունակուի։

Ճիշդ է որ որդիները կը քաւեն հայրերուն մեղքերը, բայց այդ խնդիրը կապ չունի մեր սնդումին հետ։ Այդ հարցը՝ իր կարգին։

Եթէ Շահնուրները թղթատած ըլլային հայ ժողովուրդի մտաւոր զարգացման պատմութիւնը, նոյնքան խանդաղատալից նախանձախնդրութեամբ որքան կը քրքրեն Եւրոպայի մատենադարանները, պիտի հանդիպէին այնպիսի անանուն ողբերգութեան մը, որ ապահովաբար... հայութենէ պիտի բաժնէր զիրենք։

Կը բաւէ ուշադրութեան յանձնել տառապանքը ոչ միայն հայ գրողին, այլ մանաւանդ հայ ուսուցչին, Պոլսէն մինչեւ Կիլիկիա, մինչեւ Սասուն, Զանգեզուր կամ Սպահան։ Այն ալ՝ ամէնէն նպաստաւոր պարագաներուն մէջ, երբ տուն-տեղ ունէինք, հող ու ջուր ունէինք, եւ ամէնէն սեւ գուժկանն ալ չէր կրնար միտքէ անցընել... Նանսէնեան անցագիրը կամ «Հայմաթլոս»ը։

Մնաց որ, Հայաստան աշխարհին մէջ իսկ, այսօր հայ գրողը, մանաւանդ երիտասարդ գրագէտը դատապարտուած է այնպիսի խաչելութեան մը որ անկասկած անձնազոհութեան պիտի մղէր Փարիզի պոզոտաներուն «յառաջապահները»։

Բախտաւորներ, եւ իրենց բախտաւորութեան մէջ իսկ լալկաններ, վայրերաններ, բռշաներ միշտ ալ ունեցած ենք։ Փարիզ, Պոլիս կամ Թիֆլիս։ Անհրաժեշտ չէ անուններ յիշել։

Բայց, իբրեւ ընդհանուր կանոն, պատկերը այն է ինչ որ կը տեսնենք մեր աչքերուն առջեւ։

Այո՛, կը գրեն — ու պիտի գրեն — «անանուն լքումի մէջ»։ «Ակռաները սեղմած, դառնութիւնը կուլ տալով»։ Կարօտը քաշելով սեղանի, հրատարակիչի, ընթերցողի»։ Բայց պիտի գիտնան, ոչ թէ «լաց լինեն»։ Ուրիշներ արիւն են տուած, առանց ճիչ մը արձակելու։

Պիտի տոկան, պիտի ճանկռտեն, ու արտադրեն այնպէս ինչպէս այս արի ժողովուրդը,— արմատէն կտրուած եւ չորս հովերուն արձակուած։

Այստեղ արդէն կը ծագի «պլատֆորմ»ի հարցը։

Շ. Շահնուր այս խնդիրը շօշափած է խառն ի խուռն։ Տեսակ մը ի միջի այլոց։ Բայց ինչ որ կ'ըսէ քիչ մը հոս, քիչ մը հոն, արդէն գաղափար կուտայ որոշ կէտերու մասին։

Ցետաձգելով բուն քաղաքական մասը, քրքրենք մէկ-երկու պարագաներ ալ։

Սին յաւակնութիւն է նոր «մենք»երու վերածել, սեփական առաքինութիւն հռչակել ինքնաճանաչումն եւ պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը։

Աւելի հեռուները չերթալու համար, պիտի յիշեցնէինք վերջին տասը տարուան պատմութիւնը, երբ երեւան եկաւ ոչ միայն սթափում եւ ընդվզում, այլ եւ վերադնահատութիւն եւ ձաղկում։ Մարդիկ այլեւս այնպէս չեն խորհիր ու գործեր ինչպէս պատերազմէն առաջ։ Եւ եթէ պարագաներ կան ուր լռութիւնը նախամեծար կը համարուի, իբրեւ նուազագոյն չարիք, այդ չի նշանակեր թէ «1932ի Հայերը» գլուխ մը կրած են։

Դեռ աւելի առաջ երթալով, պիտի ըսէինք թէ ինչ որ կ'ուզեն ընորոշել իբրեւ «մենք» — իբրեւ նոր սերունդ կամ հոսանք — ոչ միայն չի կրնար պարծիլ ինքնաճանաչումով եւ պատասխանատուութեան գիտակցութեամբ, այլեւ կը խախտէ, կը խանգարէ իսկական ինքնաճանաչումն ու վերադնահատութիւնը։

Արդարեւ, ի՞նչ կը նշանակէ «մենք», երբ գիտենք թէ մատնանշուած հոսանքէն ոչ իսկ երեք հոգի կան, որ՛ մտօքն ու գործէն միեւնոյն հասկացողութեամբ։ Եւ ընդհակառակն, կան բազմաթիւ գծբխներ հին հոգեբանութեան։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՌԱՋԻ՛ՆՆ Է

Յուսաբեր խորին վրդովումով կը յայտնէ թէ՝ Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, *Արեւ*, իր Յունուար 16ի թիւին մէջ, միեւնոյն գրութեան մէջ երկու անգամ «դաշնակցական» թերթ կոչած է Պոլսոյ *Արեւելք*ը։

Չեմ տեսած *Արեւ*ը։ Բայց գիտեմ որ Պոլսոյ *Արեւելք*ն ալ հերքումբողոք մը հրատարակած էր այդ առթիւ։

Դժբախտաբար, առաջինը չէ թիւրիմացութեան, մտացրիւ «դագէթաճութեան» այս փաստը։

Աճաւասիկ տասը տարի է որ արտասահման ապաստանած ենք, եւ խեղճութեան՝ մեր վայելած ազատութենէն, գրի կ'առնենք ինչ որ կուգայ լեզուի, գրչի ռակ։

Չեմ խօսիր խորհրդահայ թերթերու մասին, որոնք Դաշնակցութեան դէմ կռիւը կը շփոթեն «Գրոմը Սիասի»ի գործունէութեան հետ։

Բարի եղէք թղթատել հաւաքածոները։ Նոյն իսկ փարիզի համգուցեալ *Երեւան*ը եւ անոր ժառանգորդը, ուղեկորոյս *Ուղի*ն։

Իսկ եթէ ատոնք ալ չբաւեն, քրքրեցէք 1924ի Պոլսոյ թերթերը, իմանալու համար յեղափոխական՝ Գոզոս Մակինցեանի գարշելի եղոյթը՝ Թուրքերէն *Իլեր* թերթին մէջ, *Ճակատամարտ*ի դէմ։

Բայց միայն թերթե՞րն է որ կ'ռբակուին։

Հապա սա հրաշագան տպագիր ...թեւթներն ու գրոյցնե՞րը, «ուսումնասիրութիւններ»ն ու տպաւորութիւնն ըր՝ համոզելու համար Թուրքն ու Արաբը, թէ դաշնակները — եւ բոլոր ազգայնականները — նոր Հայաստան կը շինեն Սուրիոյ մէջ...։

Վ.ԱԶԷ

Զինաթափութեան Համագումարը

Անգլիոյ աշխատաւորական նախկին նախարար Հէնտըրսըն Լօնտօնէն մեկնեցաւ Ժընեւ, նախագահելու զինաթափութեան համագումարին։

Լօնտօնէն մեկնելէ առաջ, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.— Երբեք յուսալքուած չեմ այն յոռետես տպաւորութիւններէն, զորս կը յայտնեն կարգ մը շրջանակներ զինաթափութեան ժողովին համար, որ կը գումարուի ներկայ պայմաններու մէջ։ Ընդհակառակն, ծրնեւ կ'երթամ վստահութեամբ եւ յոյսով։ Զինաթափութեան հարցը ամէնէն արագ լուծելի հարցերէն մէկը կը կազմէ։ Ասկէ զատ, շատ երկիրներու տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը հրամայական կը դարձնէ որ ամէն ջանք թափուի զրահներ եւ զօրանոցներ արգիլելու ...նալու։

«Ամբողջ աշխարհի մէջ, կը տարածուի այն կարծիքը թէ պատերազմներու բնաւ պէտք է թելադրել միջազգային համաձայնութեամբ»։

Չինաճափոնի վէճը

Կ'ըսուի թէ Մանչուրիոյ մէջ անկախութիւն պիտի հռչակուի փետրուար 2ին։

Խարպինի մէջ ծագած են նոր խռովութիւններ, որոնց ընթացքին սպաննուած են 18 ճափոնցիներ եւ 10ի չափ ալ անհետացած։

Թօքիոյէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ, Եթէ Խարպինի մէջ կացութիւնը աւելի ծանրանայ եւ այնտեղ հաստատուած 6000 ճափոնցիները վտանգի ենթարկուին, ճափոնական կառավարութիւնը անհրաժեշտ պիտի դատէ հոն ղրկել զօրախումբեր՝ պաշտպանելու համար իր հպատակները։

Վերջին լուրի մը համաձայն ճափոնցիները գրաւած են Եանկիայ քաղաքը, ուր հանած էին 2000ի չափ ծովային հրացանակիրներ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ

Իրաքի Հոգատարութիւնը կը վերնայ

Անգլիոյ կառավարութեան դիմումին վրայ եւ համաձայն Հոգատարութեանց Յանձնախումբին տեղեկագրին Ազգ. Դաշնակցութեան Խորհուրդը որոշեց Իրաքէն վերցած նկատել Անգլիոյ հոգատարութիւնը։

Խորհուրդը լսեց Հոգատարութեանց Յանձնախումբի տեղեկաբերին մէկ զեկոյցը որ առաջարկեց քուէարկել հետեւեալ բանաձեւը։ «Խորհուրդը՝

1) Նկատի կ'առնէ Իրաքի հոգատարութեան վերացման առաջարկին մասին՝ Հոգատարութեանց Յանձնախումբին կողմէ բանաձեւուած կարծիքը.

2) Կը նկատէ որ իրեն տրուած տեղեկութիւնները բաւարար են հաստատելու համար թէ Իրաքը ընդհանուր կերպով կը գոհացնէ 1931 Սեպտեմբեր 4ին, Խորհուրդին որոշման կէտ յիշուած պայմանները.

3) Կը յայտարարէ թէ սկզբունքով պատրաստ է ընդունելու Իրաքի վրայէն հոգատարական վարչութեան վերացումը, երբ այս պետութիւնը Խորհուրդին առջեւ ստանձնէ յանձնառութիւններ, համաձայն հոգատարութեանց Մնայուն յանձնախումբին տեղեկագրին բովանդակած թելադրութիւններուն, պայմանաւ որ միջազգային արդարութեան Մնայուն ատեանին դիմելու իրաւասութիւնը վերապահուած ըլլայ Խորհուրդին մէջ ներկայացուած անդամներուն։

4) Հետեւաբար կը խնդրէ հոգատարութեանց միջազգային օրէնքի, փոքրամասնութեանց հարցերու համար նշանակուած տեղեկաբերներէն, ինչպէս նաեւ Խորհուրդին մէջ՝ Անգլիոյ ներկայացուցիչէն որ իր հարկին, Հոգատարութեանց Յանձնախումբին մէկ ներկայացուցչին հետ խորհրդակցաբար պատրաստեն եւ յառաջիկայ նստաշրջանին՝ Խորհուրդին ներկայացնեն նախագիծ մը.

5) Կ'որոշէ որ այն պարագային երբ, ի տես Իրաքի կառավարութեան ստանձնած յանձնառութիւններուն, Խորհուրդը վճռէ այդ երկրէն հոգատարական վարչաձեւին վերացումը, այդ որոշումը ի զօրու պիտի ըլլայ այն ատեն որ Իրաք ընդունուի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։»

Այս բանաձեւը ընդունուած է եւ հաստատ կերպով կարելի է ըսել թէ յառաջիկայ Սեպտեմբերին Իրաք պիտի մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

Նիստին վերջաւորութեան, Խորհուրդին նախագահը Գ. Փօլ Պոնքուր յիշեց թէ Սուրիոյ մէջ, ֆրանսական կառավարութիւնն ալ կը գտնուի նոյն հարցերուն հանդէպ, որոնց լուծումը պարտադրուած էր Անգլիոյ՝ Իրաքի հոգատարութեամբ եւ բսաւ.— Հոգատար պետութեան մը առաջին պարտքն է փութացնել իր խնամքին յանձնուած երկրի մը հասունացումը, որպէսզի Խորհուրդը կարենայ որոշել այդ վարչաձեւին վերացումը։

Հոգատարութեանց յանձնախումբին բանաձեւը ընդունելէ առաջ, Իտալիոյ ներկայացուցիչը կարգ մը դիտողութիւններ ըրաւ, մասնաւորաբար պնդեց այն իրողութեան վրայ թէ Իրաքի ազատագրումը կը ներկայացնէ յատուկ պարագայ մը՝ եւ թէ ամէն անգամ որ առիթը ներկայանայ, Խորհուրդը ուշադրութեամբ պէտք է քննէ երաշխիքները, զոր պէտք է պահանջել հոգատարութեան մը վերացման համար։

Իտալիոյ ներկայացուցիչը շեշտեր էր թէ Իրաքի ազատագրումը կը ներկայացնէ յատուկ պարագայ մը։

Այս դիտողութիւնը հերքելու համար էր որ Խորհուրդին նախագահը Փօլ-Պոնքուր իբր Ֆրանսայի պատուիրակ խօսք առնելով յայտնեց թէ Իրաքի եւ Սուրիոյ պարագաները նոյնն են եւ կը պահանջեն միջազգային նոյն կանոններու կիրարկումը։

Թուրքիա եւ Իտալիա Լահէյի մէջ

Իտալական իշխանութեան յանձնուած կղզիներու ցոյները կալուածներ ունէին Անատոլուի մէջ։ Էնկիւրիի կառավարութիւնը, ըստ դարաւոր ու զուտ թրքական օրէնքին, բռնագրաւեր էր գանոնք ու տուեր թուրք գաղթականներու, իսկ Իտալիա իր նոր հպատակներուն իրաւունքները պաշտպանելով, Թուրքերէն պահանջեր էր 5 միլիոն թրքական ոսկի։ Իսկ Թուրքիա, վեհանձնօրէն յանձն առած էր տալ ընդամէնը կէս միլիոն...

Այս պայմաններու տակ, Իտալիա հարցին կարգադրութիւնը յանձնած է Լահէյի միջազգային ատեանին, թէեւ Թուրքիա կը պնդէ թէ թրքական դատարանները միայն իրաւասու են զբաղելու անով։

Թուրքիոյ կողմէ՝ Լահէյի ատեանին առջեւ կը ներկայանայ նախկին դատական նախարար Մահմուտ Էսատ։

Լեհաստան պիտի ստորագրէ երէ...

Պուքրէշի լեհ դեսպանը պաշտօնապէս ռումանական կառավարութեան հաղորդեց թէ լեհ կառավարութիւնը չպիտի ստորագրէ Խորհրդային կառավարութիւնը եւ Լեհաստանի միջեւ կնքուած ոչ-յարձակման դաշինքը, եթէ ռուսեւռումէն բանակցութիւնները չյանգին։

Լեհ դեսպանը յայտնեց նաեւ թէ Լեհաստան մակագրած ըլլալով ոչ-յարձակման դաշինքը, ներկայիս կրնայ իբր միջնորդ ներկայանալ Ռուսիոյ եւ Ռումանիոյ։

Ազգերու Դաշնակցութեան յայտարարութիւնը Չինաճափոնական վէճին մասին

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը, գաղտնի նիստի մը մէջ երկարօրէն զբաղեցաւ չինաճափոնական վէճով եւ մանրամասնօրէն քննեց իր նախագահին Փօլ-Պոնքուրի յայտարարութիւնը որ պիտի կարդացուի խորհուրդին հրապարակային նիստին մէջ։

Այս յայտարարութիւնը որ դէպքերու պարզ ճշդում մը պիտի ըլլայ, իր ընթացքին մէջ պիտի հաստատէ զեկուցիչներ 10ին, խորհուրդին կողմէ որդեգրուած բանաձեւը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ. էջ)

Եղբայրական Անհիշական Օգնութեան Մարմին

Փարիզի Ազգ. առաջնորդի նախաձեռնութեամբ կազմուած Եղբայրական Անձնական Օգնութեան Մարմնի Ա. ժողովը տեղի ունեցաւ 24 Յունուար կիրակի առաւօտ, Եկեղեցւոյ Խորհրդարանը։ Ներկայ էին բոլոր անդամները։ Ժողովը ընտրեց իր Դիւանը հետեւեալ կազմով.— Տիկին Գ. Խաչերեան՝ նախագահ, Գ. Յ. Զաւրիեւ՝ Փոխ-նախագահ, Գ. Ա. Չաքըրեան ատենադպիր, Գ. Խ. Քէպապճեան, գանձապահ։

Որոշուեցաւ դիմել Փարիզի բարեսիրական եւ Հայրենակցական Միութիւններու, ինչպէս նաեւ բարեսէր հայրենակիցներու, որպէսզի իրենց նիւթական աջակցութիւնը բերեն այս ձեռնարկին։

Որոշուեցաւ դաղութիս ինքնաբաւ դարձած հայրենակիցներուն համար հաստատել Ազգային Տուրքի ձեւով տարեկան նուազագոյն 5 ֆրանքի վճարում։ Վարչութեան նոր անդամ ընտրուեցաւ Գ. Գիսակ Փափազեան։ Պիտի հրաւիրուի նաեւ Հայ Գաղթականներու Օֆիսը։

Վարչութեան Բ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը, կիրակի 31 Յունուար առաւօտեան ժամը 10ին, Եկեղեցւոյ Խորհրդարանը։

Գերմանիոյ վարկերը

Հաւանական կը նկատուէր որ Գերմանիոյ տրուած 100 միլիոն տոլարի վարկէն Ֆրանսայի ինկած բաժինին համար, Ֆրանսայի դրամատան ընդունի մէկ ամսուան նոր պայմանաժամ մը եւս։

Տակաւին որեւէ պաշտօնական զեկոյց չկայ. սակայն գրեթէ ստոյգ կը նկատուի որ Ֆրանսայի դրամատան Վարչական Խորհուրդը հաւանած է մէկ ամսուան պայմանաժամ մը եւս տալ Գերմանիոյ։

Կը յիշուի թէ յունիսին՝ Գերմանիոյ յատկացուած էր 100 միլիոն տոլարի վարկ մը, որուն մասնակցեր էին երեք պետական դրամատուններ եւ միջազգային դրամատունը։

Գ. Փիէր Լավալի եւ Ռուս դեսպանին տեսակցութիւնը

Փարիզի խորհրդային դեսպանը Տովկալեւսկի այցելեց Ֆրանսայի վարչապետին՝ Գ. Լավալի։ Այս այցելութեան կը տրուի քաղաքավարական հանգամանք։ Սակայն, ֆրանսական թերթերը կ'ենթադրեն թէ խօսակցութիւնը տեղի ունեցած է ոչ-յարձակման դաշինքներու կնքման շուրջ։ Ֆրանքեւխորհրդային դաշինքը մակագրուած է եւ գործադրութեան պիտի դրուի անմիջապէս որ լեհեւռուս դաշինքը կնքուի։ Իսկ այս վերջինն ալ կախում ունի ռուսեւռումէն դաշնագրի կնքումէն, որ ներկայիս կը ձգձգուի, այն պատճառով որ Ռուսիա կը մերժէ ոչ-յարձակման դաշինքին մէջ մտցնել Պեսարապիոյ վերաբերեալ յատուկ տրամադրութիւն մը։

Ֆրանսական ընտրութիւնները

Նոր ընտիր խորհրդարանի բացման թուականը նշանակուած է սահմանադրական օրէնքով՝ յունիս 1ին։ Որպէսզի ներկայ խորհրդարանը լրացնէ իր աշխատանքները, հաւանական կը նկատուի որ ընտրութիւնները տեղի ունենան Մայիս 22 ին եւ 29ին։ Ոմանք կ'ենթադրեն թէ ապրիլ 17ին եւ 24ին, տեղի պիտի ունենան։

Սակայն այդ թուականին խորհրդարանը տակաւին վերջացուցած չպիտի ըլլայ իր աշխատանքները։

Նախ քան խորհրդարանական նստաշրջանի փակումը, Երեսփ. Ժողովը պիտի ջանայ քուէարկել ելեւմուտքը։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Անցեալ դեկտեմբերի վերջերը, Գերմանիոյ խնդրանքին վրայ, Պազըլի Միջազգային Վճարումներու Դրամատան կողմէ ժողովի հրաւիրուած Խորհրդակցական մասնաւոր Յանձնախումբը իր տեղեկագիրը ներկայացուցած էր: Գերմանիոյ տնտեսական եւ ելմտական վիճակը քննելով Յանձնախումբը սա եզրակացութեան կը յանգէր թէ՝ այս երկիրը առ այժմ ի վիճակի չէ Եունկի ծրագրին տրամադրած վճարումները ընելու, թէ՝ անհրաժեշտ է իրեն տալ կարգ մը դիւրութիւններ, բայց թէ՝ որպէսզի կատարուելիք նոր կարգադրութիւններէն աշխարհի ընդհանուր վիճակին վրայ բարելաւում մը առաջ գայ, պէտք է որ այս կարգադրութիւններէն օգտուին ո՛չ միայն Գերմանիան, այլ նաեւ այն բոլոր պետութիւնները՝ որոնք փոխադարձաբար պարտական են իրարու:

Ներկայացուած տեղեկագրին բրած թելադրութիւններուն մասին վերջնական որոշում մը տալ՝ կ'իյնար շահակից պետութիւններուն: Այս մասին անհրաժեշտ նկատուած գումարումը որ այս Յունուար 25ին տեղի պիտի ունենար Լօզանի մէջ, յետաձգուեցաւ, որովհետեւ վերջնական համաձայնութեան մը համար հարկ եղած նախնական որոշումներուն մասին կարելի չեղաւ շահակից պետութիւններուն միջեւ համաձայնութեան եզր մը գտնել:

Սպասելով ուրեմն որ ծրագրուած ժողովին համար նոր թուական մը որոշուի, հետաքրքրական է առ այժմ գիտնալ թէ դարմանումներու խնդրին մէջ ի՛նչ է տեսակէտը այն զանազան գլխաւոր պետութիւններուն՝ որոնք աւելի կամ նուազ չափով շահ ունին անոր վերջնական լուծման մէջ:

Միացեալ Նահանգներէն սկսինք, հակառակ անոր որ, ներկայ պայմաններուն տակ, այս երկրին կատարած դերը արժանի չէ նկատողութեան առնուելու: Իրականին մէջ տակաւին խնդրին լուծման բանալին հոն պէտք է փնտռել, որովհետեւ այս այն միակ երկիրն է՝ որ գրեթէ միայն պահանջներ ունի եւ ոչ պարտքեր:

Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ տարուան յուլիսին, նախագահ Հուվըր նախաձեռնութիւնը ունեցած էր առաջարկելու որ պատերազմէն ծագում առած միջազգային պարտքերու վճարումը մէկ տարուան համար յետաձգուի ընդհանուր կերպով: Այս առաջարկը պետութեանց հաւանութեան արժանացաւ ու գործադրուեցաւ ալ: Բայց, վերջերս Միացեալ Նահանգներու Խորհուրդը բացորոշապէս արգիլեց կառավարութեան որ եւ է նոր յետաձգում ընել կամ դիւրութիւններ տալ: Մինչեւ որ այս երկրին քաղաքականութեան մէջ հիմնական փոփոխութիւն մը տեղի չունենայ, Եւրոպացիք որ եւ է օգնութիւն ակնկալելու չեն ուրեմն Միացեալ Նահանգներէն՝ որոնք բացարձակապէս հեռու մնալ կ'ուզեն եւրոպական խնդիրներէն, անոնց լուծումը Եւրոպայի թողլով:

Մինչեւ անցեալ ամառ, Գերմանացիները կը գոհանային կարգ մը դիւրութիւններով եւ վճարմանց ժամանակաւոր յետաձգումով: Նոյնիսկ վարչապետ Պրիւնինկ քանիցս յայտարարած էր թէ՝ Գերմանիա կարելին պիտի ընէ յարգելու համար իր յանձնառութիւնները: Ծայրայեղ ազգայնականներն էին միայն որ կը պահանջէին Եունկի ծրագրին ջնջումը:

Սա վերջին ամիսներուն մէջ սակայն, գերման հանրային կարծիքին մէջ անօրինակ փոփոխութիւն մը առաջ եկած է: Մոռցուած չէ դեռ Յունուար 9ին, վարչապետ Պրիւնինկի դղրդալից յայտարարութիւնը, որուն մէջ բացէ ի բաց կ'ըսուէր թէ այլեւս անկարելի է Գերմանիոյ համար քաղաքական հանգամանք ունեցող որ եւ է վճարում ընելու:

Այսօր խնդիրը այն չէ թէ՝ Գերմանիա պէ՞տք է վճարէ կամ կրնա՞յ վճարել: Աւելի առաջ կ'երթան հիմայ ըսելու համար թէ՝ իրենց իրաւունքն իսկ է պահանջել որ հատուցումի անունով գոյութիւն ունեցող ամէն պարտք ջնջուի ու կը պնդեն նոյնիսկ յայտարարելով թէ՝ Գերմանիոյ բրած զանազան վճարումները տասը տարիէ ի վեր, լիուլի կը բաւեն հատուցանելու դարմանումներէն ծագում առած իրենց պարտքը:

Ֆրանսա եւ իր հետ նաեւ Պելճիքա կ'ընդունին որ զանազան պատճառներով Գերմանիա ի վիճակի չէ ներկայիս կատարելու իր վճարումները, բայց երբեք չեն հաւանիր որ երկու եւ առ առաւելն երեք տարիէ աւելի յետաձգում մը շնորհուի անոր: Ճիշդ է թէ Գերմանիոյ ելմտացոյցը երկու միլիառ մարքի չափ բաց ունի, բայց եթէ ուշադիր քննութիւն մը կատարուի — Պազըլի Յանձնախումբը բրած է արդէն այդ քննութիւնը — պիտի տեսնուի որ շատ դիւրաւ կարելի պիտի ըլլայ մեծ գումարներ գեղչել ծախքերու կողմէն:

Անկէ զատ, երկրին հանրային պարտքերը որոնք մարքի անկումին հետեւանքով ջնջուած էին ինքնաբերաբար եւ ամբողջութեամբ, 1931ին 24 միլիառ մարքի գումար մը կը ներկայացնէին միայն: Եւ հիմնուելով քննութեան վրայ Սըր Ուօլթըր Լէյթընի՝ որ Economistի խմբագրապետն է եւ Մեծն Բրիտանիոյ ներկայացուցիչը Պազըլի Յանձնախումբին մէջ եւ ծանօթ է իբրեւ անկողմնակալ տնտեսագէտ, Ֆրանսացիները կ'ըսեն, որ միջազգային բոլոր պարտքերու ջնջման պարագային, Գերմանիա անբաղդատելիօրէն նպաստաւոր կացութեան մը մէջ պիտի գտնուի: Իրաւ ալ անոր հանրային պարտքը մարդ գլուխ 8 անգլիական ոսկի միայն պիտի մնայ, մինչդեռ Ֆրանսայինը՝ 56 անգլիական, Անգլիայինը՝ 150 անգլիական, Միացեալ Նահանգներունը՝ 27 անգլիական:

Գերմանիոյ բրած պահանջներուն դէմ, Ֆրանսա ուրիշ փաստ մը ունի ոչ նուազ կշիռ ունեցող: Մինչդեռ, կ'ըսէ, գրեթէ բոլոր երկիրներու առեւտրական կշիռը տեւական բացեր կը ներկայացնէ, Գերմանիոյ վաճառականութիւնը, ընդհակառակն, օրէ օր առաջ կ'երթայ. ապացոյց՝ իր առեւտրական կշիռը որ վերջացող տարուան մէջ մօտ երեք միլիառ մարքի արտածումի նպաստաւոր առաւելութիւն մը ցոյց կուտայ:

×

Իտալիա նմանապէս արմատական լուծման մը կողմնակից է, կը պահանջէ բոլոր պարտքերու ջնջումը, բան մը՝ զոր Մուսոլինի յանձնարարած է սկիզբէն ի վեր: Բայց թէ յառաջիկային գումարուելիք խորհրդաժողովին մէջ ինչ պիտի ըլլայ իր տեսակէտը, եթէ ամբողջական ջնջման թէզին շուրջ միաձայնութիւն չգոյանայ, այս մասին որոշ յայտարարութիւններ բրած չէ:

Անգլիոյ գալով՝ հոս կառավարութիւնը ամբողջական ջնջման կողմնակից չերեւար: Ասով մէկտեղ, Մաքտոնըլտ յայտարարեց թէ անգլիական կառավարութիւնը իր տեսակէտը խորհրդաժողովին մէջ միայն պիտի պարզէ: Մամուլին եւ ելմտական բարձր շրջանակներուն մէջ կարծիքները կը տարբերին: Ընդհանրապէս յետաձգումի համար երկար պայմանաժամ մը (հինգ տարի) յարմար կը տեսնուի շնորհել Գերմանիոյ:

Այս տեսակէտը կը պաշտպանեն մասնաւորապէս Լոնտոնի մեծ դրամատուները, չվտանգելու համար կարճ պայմանաժամով գերման դրամատուներու փոխ տուած իրենց գումարները: Այսպէսով կը յուսան թէ՝ մինչեւ դարմանումներէ գոյացած պարտքերուն վճարումներու վերսկսումը՝ այս գումարները իրենց վերադարձուած կ'ըլլան արդէն:

Տրուած ըլլալով Միացեալ Նահանգներու կամաւոր մեկուսացումը, հատուցումներու այս փշոտ հարցը այն ատեն միայն պիտի կրնայ գոհացուցիչ լուծում մը յանգիլ եթէ Անգլիա եւ Ֆրանսա մէկ կողմ դնելով իրենց քօղարկեալ բայց խոր հակամարտութիւնը, համաձայնութեան եզր մը գտնեն իրենց մէջ, հակազդելու համար Գերմանիոյ բրած պահանջներուն:

Եւ սակայն հատուցումներու խնդիրը որքան ալ նպաստաւոր կերպով լուծուի, յուսալի չէ որ այս լուծումը աշխարհի տնտեսական վիճակին վրայ թողու վճռական ազդեցութիւն. Չափազանցուած կը գտնենք կարծիքը այն պետականվարիչներուն եւ տնտեսագէտներուն՝ որոնք տնտեսական ներկայ տագնապին վերջանալուն արգելք կը նկատեն միջազգային պարտքերու խնդիրը միայն: Այս հարցին կարգադրութիւնը ընդհանուր կացութեան բարուքման համար անհրաժեշտ բազմաթիւ միջոցներէն մէկն է միայն եւ ոչ աւելի:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Ց. Գ.— Մեր նախորդ շաբթուան յօդուածին մէջ արծաթատէրերը կարդալ արծաթականները (silver-men).

Ո՞ՐՆ Է „ԾԱՂՐԱՆԿԱՐ„Ը

Երբ փոքր էինք, ծաղիկներ եւ եւ ոսկեզօծ պատկերներ փնտռող միամիտ տղաք, շատ կը սիրէինք խաղալ: Մեր մեծագոյն հաճոյքն էր պահուըտուքը, աչքերը կապելով, կամ գերանի մը երկու ծայրերը նստած, թեթեւ եւ պարզ իջնելն ու բարձրանալը:

See-Saw...

Այս խաղերն ու ծաղիկները, See-Sawն եկաւ մտքիս վրայ, իր առագաստները լայն բացած, երբ անակնկալօրէն կարդացի Ենովք Արմէնի բանախօսութեան խտացումը, «Մշակոյթի Օրուան առթիւ, Մարսէյլի մէջ, գիշեր մը:

Լուսաշող սրահի մը մէջ՝ ուր հաւաքուած էր հայ ստեղծագործ եւ այլամերժօրէն շինարար ժողովուրդը: Ոչ գիր կար պատերուն վրայ, ոչ պատկեր, ոչ իսկ աերեւաթափ ճիւղ մը: Չոր, անխօս եւ սպիտակ պատեր կային միայն, պաղ, շատ պա՛ղ: Այսօր երբ կրնայինք այնքա՛ն հեշտ եւ գեղեցիկ գաղափարով յարդարել եւ ներկայացնել, գրերու գիւտէն ոսկեղէնիկ գրքի մը էջը, գոնէ Մաշթոցի լուսաճեղ շրջագիծը, մեր տպագրութեան նմոյշներէն նիհար ժապաւէնի կտոր մը, եւ քանի մը ազգային արժէք յօրդած դիմագծեր եւ ստուերներ՝ մութի մէջ կամ լոյսով օծուն:

Հիմա երբ արիւնն ու հեկեղ խօլապար աչքերը չկան, ճնշում եւ կեղեքում չկայ, նպաստաւոր եւ ազատ պայմաններ ու միջոցներ ունինք: Երբ մեր առագաստանաւը խրած է արեւոտ հորիզոններու տակ:

Կը բռնկիս, ի տես այս չքաւորութեան:

Եւրոպայի մէկ գեղեցիկ քաղաքին մէջ Հայ Մշակոյթը կը փառաբանեն, առանց կեդրոնացումի, առանց հրդեհումի, եւ հպարտութեան: Աւազներուն վրայ, անձրեւի անապատի մը մէջ ըլլայինք կարծես, արեւին տակ չորցած ոսկորներով:

Հրաւիրուած էին խօսելու ճերմակ մազեր ունեցող ծանօթ մարդիկ: (Պէտք չկայ մակդիրի): Բանախօսնե՛ր, որոնք զգացումով եւ աչքերով հինը կը փնտռեն: «Նորը» նստած չէ տակաւին անոնց վրայ:

Խօսեցան, մտիկ ըրինք, հաւատացինք եւ խնդացինք երբեմն:

Ծնծղայ զարկին մեր անցեալին եւ կորուստներուն, հին փառքերուն եւ օրերուն տիրապետող եւ բիւրաշատ շրջանին: Շատ լաւ: Իսկ այսօրուան հասուն աղբիւրին առջեւ ոտքի կեցած լացին: Շատ գէշ: Կարծես «Աւերումն Անիին» ըլլար, եւ ժողովուրդը սգակիրներ: Ծափով ու պարով երգեցին երէկը՝ այլեւս գրի առնուած: Այսօրը դարձուցին անորսնայար, անարիւն, ձգձգուած եւ անճառագայթ:

Տօնական շուք ունեցող օր էր, պէտք էր պարբերակէն դուրս ելլել, հրապարակ գալ եւ ցնծագին՝ ազատօրէն «յարատեւ» անցեալը, իրենց ուղեղներուն մէջ կաղապարուած եւ ժանգ բռնած: Պէտք էր խանդավառել այս սլճացած եւ անսնունդ զանգուածը, տաքցնել, հնչեղ եւ լեցուն բառերով, երբեմն կրակոտ եւ յաճախ ալ դանդաղ, տարածուող շունչով մը:

Եւ կերակրեցին հոն հաւաքուած ժողովուրդը, ճառերով, անցնելու համար գոնէ իրենց յանձն առած պահը: Փաստելով որ իրենք դեռ իրենց ոտքերուն վրայ ունին ճամբաներու փոշին եւ մտքերուն մէջ կը շրջի անցեալէն մնացած ծառաբաւ աշխարհ:

Չէ՞ որ իրենք են տարիքաւորները ու հինէն մնացած «դրօշակներ» դէմքերը: Իրենց ուսերուն վրայ բեռ ունին, անտարա բերք: Կը սկսին ցանել հինուր կակուղ հող կայ: (Ամէն եղանակի):

Խօսեցա՛ն Մշակոյթի մասին, տուի՛ն թուականները մեր գրերու գիւտին, տպագրութեան, եւ քանի մը կարեւոր եւ ուժեղ շրջաններու. Տուի՛ն երկու անուն: Կեցա՞ն մեր գրականութեան, թատրոնի, վէպի, երգի եւ պարի վրայ, ճարտարապետութեան եւ նկարչութեան՝ վայրկեան մը գոնէ: Ո՛չ:

Կանգ առի՛ն այսօրուան վրայ, իր խորքով, ծաւալով եւ երկունքով գծելու համար: Ենթա՛ւ ճառ, ճառ եւ դարձեալ ճա՛ռ արտասանեցին, չէզոքացնելու համար սրտերը:

Հին ճամբան, նոր դաշնակի վրայ ձայնագրուած:

Անտեղի, բովանդակութենէզուրկ, անշրջահայեաց, եւ տակը մնացած ծրագիրնե՞րն էին որ պիտի մտնէին հոգիէ հոգի: Երբ այսօր այժմէական չլուծուած հարցեր կան, մեր վզին չոքած, ժամանակ երբ այնքան ուժեղ, խտացած եւ լեցուն է ներկան: Պատկերաւո՛ր շատ:

Ծաղրանկար չէ՞ միշտ երազով ապրիլ, կորսուիլ կեանքէն եւ լալ, ծրագիրներով զարման գտնելու հաւաքով: Զառանցել, ճռալ ծովէ ծով տարածուած բեկորներու աչքերուն եւ բազուկներուն, ծիծաղիլ ներկային վրայ, անտեսել բոլոր մարզերուն մէջ մեր յաւակոր եւ ցնցող զարթօնքը, եւ գտնել հանել միայն անցեալէն, կը նշանակէ չհետեւիլ, չզգալ: Ինչո՞ւ ցրուած եւ անտարբեր ներկայացնել իրական կացութիւնը տղոց: Տե՞ղ չինելու համար նոր կամ հինցած ծրագիրներու: Անպայման:

Ծանրանանք եւ մանրամասնենք Ենովք Արմէնի մտքերը, որոնց համար իր բրած գիտողները կը պատշաճի՝ ծաղրանկար»:

— «Անոնց (Հայր. Միութիւններու) ծաղկածոլալումով կազմել ծառաքական ուժեղ մարմին մը՝ որ տառամերժօրէն նուիրուի Հայ Մշակոյթի տեւականացմանը եւ շարունակմանը, այն կէտին, ուր ան խորտակուեցաւ եւ կանգ առաւ»:

Հոս նստինք քիչ մը եւ մտածենք: Նախ սխալ է կարծել որ կազմուած բոլոր Հայր. Միութիւններու ծրագրին Հայկական կողմը մշակոյթին ծառայելն է: Աչք մը նետեցէք եւ պիտի համոզուիք որ անոնց հիմնական մտահոգութիւնն է պահել ազգային ոգին, սովորութիւնները, հաւաքուիլ, վառ մնալ հայրենիքի գաղափարով եւ հանել անմիջական պէտքերուն, անկարներուն, թշուառներուն եւ փրկելու ջանալ կորսուած անյայտ բեկորները: Կեանքը եւ դրական աշխատանքները կուգան որոշապէս հաստատել մեր այս մէջբերումը: Մշակոյթով զբաղած են այն ատեն միայն, երբ աւելի ազատ եւ հնարաւոր պայմաններու մէջ գտնուած են, եւ նուած ընթացիկ եւ տեղական հարցեր ունեցած՝ սեղանի վրայ: Կրնա՞ն իրենց վրայ վերցնել Մշակոյթի տեւականացման եւ շարունակման հոգը, ունի՞ն ուժ եւ միջոց: Պէ՞տք է որ այս գործին ալ լծուին: Բնա՛ւ: Մանաւանդ այսօր:

Հիմա, Հայոց թափառաշրջիկ եւ բեկբեկուած ժողովուրդը անկիւնադարձի մը առջեւ կը գտնուի: Օտար մշակոյթի թեւերուն մէջ եւ լոյսերուն տակ կը ծիւրի, քաղաքական այնպիսի դասաւորումով մը որուն չենք հանդիպեր Հայոց պատմութեան մէջ: Կը մեռնինք հաւաքականօրէն, իբրեւ ժողովուրդ: «Ըլլալ թէ չըլլալու» հարցն է գրուած մեր սրտին վրայ: Կը վազենք արտավարէ-արտավար, իյնալով ամէն ջուրի վրայ կիսամեռ: Թէեւ այս ներում ցաւին մէջ կը պրկուինք, կ'ուռինք եւ կը մեռնինք:

Հասունցած է մեր այսօրը եւ հասած է խճողուած հանգրուանի մը: Տարբեր էր երէկ: Կաւոր նուազ զգայուն, նուազ լարդ եւ կարդացող էր քան այսօր: Պայմանները անհամեմատօրէն յեղաշրջուած են, միջավայրը փակագծի մէջ մնաց, իսկ պահանջներն ու նիւթերը այլազան գոյներով: Հիմա, գաւառի հայն է, հանդէզ եւ աշխատող դասակարգը գլխաւոր սպառողը թէ գիրքին եւ թէ մամուլին, կը հետեւի ամէն եւեւէջի: Բայց չի բաւարարուիր մեր մշակոյթի հոգերով: Եւ լաւ է այսպէս, այլապէս պիտի մնայէին ուրիշ աշխատանքներու:

Այսօր մեզի համար կարեւոր է կազմակերպութիւնը, հաւաքական ներքին ուժը, տոկալու եւ դիմադրելու ճիգը: Ի հարկէ, ճիւղաւորումները ընդհանուր շարժումին մաս են, սակայն արծարծուած այդ կեդրոնացումը պիտի ըլլայ խթանը մեր ներքին համերաշխ եւ անդորր համագործակցութեան, կարգ մը այժմէական ազգային հարցերու շուրջ՝ ազգային իշխանութիւնները, դպրոցները, քաղաքական եւ տնտեսական տագնապները որոնք շաղկապուած են միջազգային փափուկ հարցերու: Պէտք է տաուելապէս նիւթ գտնել մեր քաղաքական կացութիւնը որ կապ ունի մեր ազգային պահպանումին հետ խորապէս: Օրն է եւ ժամանակը զբաղելու եւ հետաքրքրուելու լայնօրէն: Իրար քով գալու ձգտումը, տեղացիական միութիւններ կազմելու համար դրական ճիգերը խօսուն երեւոյթները են այս ուղղութեամբ: Միայն պէտք է գանենք հունի մէջ ձգել եւ մէկ մականի տակ առնելով համախմբել բոլորը, արդիւնաւոր եւ գործօն դարձնելու համար:

Սխալ է եւ անտեղի, այլամերժօրէն այս Միութիւններու վզին կապել նոր չուան մը, խեղդելու համար նոր ձեւի մը տակ անոնց արժէքներն ու գործը: Դրականութիւնը կանգ չէ առած, որպէսզի լծկաններ փնտռելու վազենք: Վերջին գծի վրայ կը մնայ մշակոյթի հոգը:

Հին զէնքերը չեն որ մեր պաշտպանութեան ազդակ պիտի դառնան: Գրքով եւ գրով մեծցաւ աշխարհի մէկ անկիւնը ծնած այս ցեղը՝ եւ դարձաւ էջերը կորուած բաց գիրքը: Շատ կարդաց եւ շատ մոլորեցաւ: Օրն է որ փոխէ հակատը եւ գործին եւ նիւթին մասին մտածէ:

Ենովք Արմէն մոռցած է յիշել սակայն որ ինք բերանացի կը միացնէր Ազգային իշխանութիւններու եւ քաղաքական կուսակցութիւններու չկապուած» միութիւնները: Դրասը տարբեր է: Հաւաքականութիւն մը որուն մէջ կուսակցականներ չըլլան, այլ անկաշկանդ եւ ազատ «որմնադիրներ՝ նոր շէնքի կառուցման ըն՛թացքին: Կարգ մը մարդոց պաշտպանած սկզբունքը նոր վարագոյրի մը տակ մշակոյթի անունով մկրտուած: «Մշակոյթ»ին ու խղուած է եւ «կանգ առած»: Այսօ՞ր: Ո՛ւր:

Թէեւ քննական ակնարկ մը պտտցուցէք այսօր արտասահմանի մեր մամուլին, տպագրութիւն, հրատարակութիւններուն, գրական կազմակերպութիւններուն եւ հրատարակչական տուներու եւ մարմիններու վրայ, բաղդատեցէք նախապատերազմեան շրջանին հետ եւ պիտի գտնեք տարամերժօրէն աւելի զարգացած, փայլուն կուռ եւ հոգեկրա: Ոչ մէկ ատեն մենք այս ատոնմանը, բովանդակութիւնը եւ հաստակը չենք ունեցած: Հրաշալի շրջան մըն է որ կը բոլորենք այժմ եւ տարօրինակ ուժերով, անհամեմատ աւելի պայմաններու տակ ճնշուած միջոցներով: Եւ երգի՞ք տակ չենք: Այս բոլորը չանսալ կը նշանակէ մեր մշակոյթին չհետեւիլ: Շրջան մըն է որ կ'եփէ մեր լեզուն, փշրելով բոլոր սահմանները: Մոխիրն ու փոշին ջուրին տալով:

Պ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հիթլեր հետզհետէ կը տարածէ իր սահմանները: Նախորդ օր, Տիւսէլտորֆի մէջ, ծանր ճարտարարուեստի ներկայացուցիչներուն առջեւ, գերման ազգայնամոլութեան առաջնորդը պարզեց իր կուսակցութեան քաղաքական ըմբռնումներն ու նպատակները:

Հիթլեր, Միւնիխի իր թերթին մէջ կը գրէ թէ իր կուսակցութեան թիւը կրած է 120,000 նոր անդամներու յաւելում մը՝ միայն դեկտեմբերի ընթացքին եւ թէ արդէն ամբողջ թիւը բարձրացած է մօտ մէկ միլիոնի: Եւ կը նախատեսուի որ կարճ ատենուան մէջ Հիթլերականներու թիւը պիտի անցնի մէկ միլիոնը, գլելով ընկերվարականները, որոնք մէկ միլիոնէն քիչ աւելի անդամ կը համրեն:

Սակայն երկու կուսակցութեանց անդամներուն միջեւ, կարելի չէ բաղդատութիւն ընել: Ընկերվարականները մեծ մասով երկար տարիներէ ի վեր անդամ են կուսակցութեան, կարող եւ փորձ ղեկավարներ ունին: Մինչ Հիթլերեանները նոր է որ կը կազմակերպուին:

Սակայն նիւթական տեսակէտով Հիթլերեաններն անշուշտ շատ աւելի նպաստաւորուած են քան ուրիշ կուսակցութիւններ: Ամէն նոր անդամ, պարտաւոր է մուտքի տուրք վճարել 10 ֆրանք, իսկ ամսավճար 9 ֆրանք: Անկից զատ, երբ հասոյթի աղբիւր, Հիթլերեանները մեծապէս կ'օգտուին նաեւ իրենց կազմակերպած հրապարակային հաւաքոյթներէն: Բոլոր հաւաքոյթները մուտքով են, 1·50 կամ 3 ֆրանք, իսկ երբ խօսողները հիթլէրեան յայտնի դէմքեր են, մուտքը կը բարձրանայ 6 ֆրանքի:

Այս հաւաքոյթները Պերլինի կամ կարեւոր քաղաքներու մէջ, բոլոր ծախքերը հանելէ վերջ, կը ձգեն 20-30.000ի զուտ հասոյթ մը. երբեմն նոյնիսկ աւելի:

Արդ, Հիթլերեանները ամէնէն աւելի կը կազմակերպեն հրապարակային հաւաքոյթներ, … կը քաղեն կրկնակի շահ. նախ … դովութիւնը գլուխը կը թխեն … բորդ իրենց անուտը կը … Բայց հիթլերեաններու ամբողջ … ւոյթը գիտնալու համար, … ժեշտ է առուգել թէ սակայն … նպաստներ կը ստանան ճարտ… գործներէ եւ առեւտրականներ… որ անշուշտ, անկարելի է. Այս … մարները կը մտնեն գաղտնի … սոյթներու մնատուկը..

Բայց, ի՞նչ կը ծախսեն …

Հիթլեր այնքա՛ն չի ծախս… կուսակցութեան վրայ, որքա… ստանայ: Հիթլերեան կեդրոն… հաւատալ, քէ 300 հազարնոց … մը ունի իր տրամադրութեան … եւ կը վճարէ: Սակայն այս … որ կը կազմէ «գրոհի ջոկատ… այնքան ալ լաւ վճարուած … ամէն մէկ մարդ՝ ստիպուած … գրպանէն վճարելու իր … զարդը, փոխարէն կուսակցութ… կը ստանայ փոքր օժանդակ… մը: Կուսակցութիւնը ամբողջ… կը հոգայ միայն 10-12 հա… մարդ, որոնք կը կազմեն պաշտ… նութեան գաւակները:

Ամէնէն աւելի դրամ կը ծախս… ընտրական պայքարի համար… մանաւանդ հիմայ որ պատերա… թիւններ կը տեսնուին հանրապե… թեան նախագահի ընտրութեան… կարգ մը գերման պետութեանց… ալ խորհրդարանական ընտրութ… պահեստի գումարներու … պիտի բացուի անշուշտ եւ … ընտրական պայքարներու նախ… տութեամբ էր անշուշտ, որ … պէտքը տեսեր էր ճառով … կուսակցութեան տեսակէտները… գելու գերման ճարտարարուեստ… եւ վստահութիւն ներշնչելու …

Գերմանի հատուցումներ…

Ի՞ՆՉ ՍՏԱՑԱԾ Է ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ՊԱՀԱՆՋԱՏ…

Գերման ազգայնական թերթ… կը պնդեն թէ Ֆրանսա հատուց… ներու գլուխէն այնքան առաւ… Գերմանիայէն, որքան չէ ծա… աւերեալ շրջաններու վերա… թեան համար, եւ կը պահանջ… վերադարձնէ քանի մը միլիառ… կի-մարք..

Իսկ երբ պատասխան՝ Ֆրանս… ելմտական նախարարը՝ Սրբա… գովի ելմտական յանձնախում… կը ներկայացնէ մեծ ու չոր թ…

Պ. Ֆլանտէն ցոյց կուտայ … Գերմանիա ի՞նչ վճարումներ է … տարած թէ Եունկի ծրագրին … նախընթաց համաձայնութիւն… հիման վրայ, նշուելով նաեւ … թեղէնով վճարումները: Միեւ… ատեն, Ֆրանսայի ելմտական … խարարը ցոյց կուտայ այն գու… ները որոնք յատկացուած են … եալ շրջաններու վերաշինութ… եւ համաձայն միջազգային … դրութիւններու, Անգլիոյ եւ Ա… մերիկայի հանդէպ Ֆրանսայի … քերուն:

Հատուցումներու գլուխէն … մանիա վճարած է հետեւեալ … մարները Դաշնակից պետութ… (Վճարումները նշանակուած են … մարքով):

1) դրամով	6.097.587.0…
2) նիւթեղէնով	11.573.679.0…
3) գրաւման ծախքեր	3.006.742.0…
Գումար	20.677.959.0…

Սակայն, այս գումարէն պէ… գեղչել համաձայն Սփայի … պայմանագրութեանց, … 447,362,000 ոսկի մարք Դաշնակ… ներուն համար: Բուն գումար… րենի՝ վճարուած իբր հատուցում… նայ 14,230.596.000 ոսկի մ…

Ֆրանսա Գերմանիայէն ստա… է ոսկի մարքի հաշուով՝

1) դրամ	2,416,721.0…
2) ապրանք	3,824.968.0…
3) զանազանք	409.340.0…
Գումար	6,651.62…

Սակայն, Սփայի եւ Լոնտոնի … մանագրութիւններուն համաձ… այս գումարէն պէտք է հանել … միլիառ 985,886,522 ոսկի մ… Անդին կը մնայ 5,165,147,000 մարք:

Ֆրանսա պէտք է ստանար … մանականվճարումներու 100ին … երկուքը: Սակայն նախընտր… տրուած է Պելճիքայի:

Այս գանձումներուն փոխար… Ֆրանսա ծախսած է՝

1) Աւերեալ շրջաններու վե… շինութեան համար՝ 97 միլիառ … միլիոն ֆրանք:

Կարգադրելի կը մնան 8 միլ…

... միլիոնով։ Գումարը՝ 102էն 403 միլիոն ֆրանք, առանց նկատի առնելու տոկոսները եւ դրամական փոխանակութեան տարբերութիւնները։

Այս տարբերութիւններով, երեսուն կուպայ 175 միլիոնի մօտ գումար մը, իսկ տոկոսներով միասին 880 միլիոն։

9) Անհատական վնասուց հատուցման համար, Թրանսա վճարած է զուտիկս միլիոն 1914էն 1928, իսկ տոկոսագրամագլուխի վերածուածուածներով, գումարը կը բանէ 190 միլիոն ֆրանք (օրուան արժէքով)։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՆԳԼԻԱ

15 հայ որբուհիներ Լոնտոնի մէջ

Լոնտոնի մեր Թղթակիցը կը գրէ.

– Այստեղ կը գտնուին 15 հայ որբուհիներ, պատսպարուած՝ Bible Lands, Armenian Missionի կողմէ որուն քարտուղարը, Mr. Gentle ... 11 ինծի եկաւ անցեալ օր։ Լոնտոնէն բաւական հեռու տեղ մըն է որբանոցը։ Գացի տեսայ զիրենք եւ որբանոցը։ ... 10-15 տարեկան աղջիկներ են։ Որբանոցը հետզհետէ պիտի ... խնդրած են որ ... ձեւով մը գտնել ...

Նորփակ կ'ուզարկեմ իրենց համար ցանկը մը։ ...

Անուանի փնտռողները.—

1.— Սիրանուշ Ղազարեան, հայրը՝ Միսաք, մայրը՝ Պայծառ, եղբայրը՝ Յարութիւն, պզտիկ եղբայրը՝ Սիմոն, քոյրը՝ Մարիամ Ղազարեաններ։ Ծննդավայրը՝ Զէյթ։

2. Եւգինէ Արսէնեան կը փնտռէ ազգականները։ Վերջին անգամ կը յիշէ միայն իր մէկ մօրաքոյրին ծանօթութիւնը Պաղտատի որբանոցին մէջ։

3.— Հերմինէ Գրիգորեան, կը փնտռէ իր մայրը՝ Տիկ. Սիւլիկ Գրիգորեան։ Վերջին անգամ ծանօթացած է իր մօր Գալֆաեան Որբանոցին մէջ, իսկ ներկայիս կը կարծէ թէ Ամերիկա կը գտնուի։

Որբանոցին հասցէն.— c/o Rev. S. W. Gentle Cackett, «Salem» Bedfont, Feltham, Middlesex London.

Կամ – Armenian Delegation 119, Bishopsgate, London E. C. 2.

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Թշուառութիւնը Տրամայի մէջ

Տրամայէն կը գրեն «Հորիզոն»ի (20 յունուար).

– Թաղաքապետութիւնը սկսած է իբր նպաստ հաց եւ վառելափայտ բաժնել քաղաքիս բոլոր գործազուրկներուն։ Այս նպաստէն օգտուելու ...

... յուսահատութեան քուռն նոպայի մը մէջ ուզած է սպաննել իր զաւակները, որպէսզի չլսէ անոնց անօթութեան սրտակեղեք ճիչերը։ Կարելի եղած է սակայն կանխել սարսափելի ոճիրը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Սուրիոյ Հայերը մինչեւ այժմ փառք

ԹԵՐԹԵՐԷՆ ՑԵՏՈՑ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐԸ

Մարտինի (Տիարպէքիր) կուսակալ Թալէաթ պէյ ծեռեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է «Վագըթ»ի թղթակցին, (28 յունուար).

— Մարտինի կուսակալութիւնը իրեն յատուկ կարեւորութիւն մը ունի։ Սահմանակից է Սուրիոյ եւ Միջագետքի։ Կուսակալութեան ...

[illegible]

Այս վերջ կացութիւնը յառաջ բերող ազդակներէն է՝ ... կը ... Թրանսա, մանաւանդ ... Թուրքիոյ հանդէպ իր ...

[illegible]

... ամբողջականութեան եւ յարգանքին ... 30-40ի չափ գիւղեր գնած եւ անոնց մէջ բնակող ժողովուրդին բաժնած ու ... հոգին կապուած են եւ իրենց աշխատութեանց արդիւնքը կը վայելեն։

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

Սկաուտական հանդէս

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Շաբաթ երեկոյ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ... իր տարեկան սկաուտական հանդէսը։ ...

[illegible]

Ալֆորվիլցիներ, ...

Վ. ...

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Մեր աշխատակիցներէն յիշուած նշանակել ... երբ թարգմանութիւններ կը կատարեն օտար ...

ՄԱՄՈՒԼ

Չմոռցուող բաներ

«Ցուսաբեր» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով Թուրք մամուլին բուռն պայքարը՝ վերջին ամիսներու ընթացքին, կ'եզրակացնէ (20 յունուար).

— «Մարդասիրական հրէշին հաճոյանալով մենք կը գրգռենք, մենք կը կազմակերպենք, մենք կը զինենք ու մենք կը վարենք իր գոյութեան թշնամի բոլոր ուժերը.

Դաշնակցութիւնն է քրտական շարժման բուն հեղինակը։

Դաշնակցութիւնն է 150նոցները կազմակերպողը։

Դաշնակցութիւնն է Թուրք երկրի դէմ բոլոր ընդդիմադիր տարրերը վարողը։

Դաշնակցութիւնն է ծագսաննեգութեան գեկավար բազուկը։

Դաշնակցութիւնն է Թրքասէր պրօքի մը կազմութեան խոչընդոտը Անգորայի մէջ.

Դաշնակցութիւնն է Թերական ազգայնութեան ծաւալումին արգելիչ ուժը Միջին Արեւելքի մէջ.

Դաշնակցութիւնն է հակաթուրք պրոպականդի վարիչ ձեռքը Եւրոպայի մէջ.

Դաշնակցութիւնն է ան միակ ուժը, որ տեւաբար կը կազմակերպէ ու մինչեւ այ հակաթուրք զգացմունքը վառ կը ճաղ ժողովուրդին մէջ

Խնդիրը այն չէ՝ թէ մենք ինչ կ'ընենք եւ ինչ չենք ըներ։ Կարեւորն այն է, որ ո՞րքան ալ ամէն տեղ եւ ամէն առիթով, իր կրած բոլոր ձախողանքներուն մէջ, ...

...Մենք գիտենք, Թուրքը բնաւ չի քնանար. ապացոյց՝ Ապրիլ 24ը։

Ու գիտենք նաեւ, որ ան երբե՛ք քնացած չէ իր պատմութեան մէջ. ապացոյց — իր ներկան, ...

Բայց պատմութեան «անըմբռնելի» ... «քնացող»ները — Բուլկարիա, Սերպիա, Մակեդոնիա, Ալպանիա, Յունաստան, Ալճերիա, Թունուզ, Տրիպոլիս, Եգիպտոս, Սուրիա, Պաղեստին, Հիճազ, Անդրյորդանան, ...

Կը հաւատանք, որ նոյնը պիտի ըլլայ նաեւ մեր նկատմամբ։

«ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ» — (վէպ մեր ժամանակներէն)

ՀԱՏՈՐ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՐԳԱՆԴԻ ՃԱՄԲՈՎ

Գրեց՝ Յ. ՕՇԱԿԱՆ

«Յուսաբեր» յունուար 16ին սկսաւ իրրեւ թերթօն հրատարակել Յ. ՕՇԱԿԱՆի այս հոյակապ գործը, որ աննախընթաց է իր երկունքով եւ ծաւալով

«Մնացորդաց»ը միեւնոյն ատեն պիտի տպուի գրքի ձեւով, եւ պրակ-պրակ պիտի ծախուի նաեւ Յառաջի մէջ։

ԻՆՉ ԿԸ ԳՐԵՆ ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐԸ

Հայաստանցին մեռած չէ

Սորաստ ... «Յառաջ»ի յունուար 17ի խմբագրականէն (Արթո՞ւն ենք մենք ալ), գրի այս երկտողը։

Թուրք խուժանը օգտուելով մեր անպատրաստութենէն, մեր ազգի մէջ գտնուող դաւաճաններէն, ... ծնած եւ սորկութեան վարժ ... «կերաւ կշտացաւ Հայի արիւնէն»։

Անպատրաստ էինք մենք, այո

Հայոց աշխարհի սիրտը՝ Տարօնը ... 50–100 տանոց գիւղին մէջ հազիւ կը համրէր 5—10 կանոնաւոր զէնք։ ...

[illegible]

Սիրելի «Յառաջ», ...

Թող խօսքը, հայրենասէրի կոչը կը խօսի միայն իսկական Հայաստանցիի սրտին, եւ կը դպի անոր ջիղերուն։ ...

Եւ Թուրքը, աշխարհի այդ արտառոց ու պղծագոյն զաւակը, ...

[illegible]

— Վասն ..., վասնութիւն ... եւ ... բարեւ եւ։

Հայաստանցին մեռած չէ։

ՅԱՌԱՋ կը նուիրէ

Վ. ... Յառաջ ...

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

— Գարըզը, բաւ., կ'ըսեմ ալ ... մենք գիրքը գնենք Գիրգորը, գլուխ կարծիքը հաւկ կ'երեւայ կար...

Ծնգուեցաւ Գրիգոր։ ...

[illegible]

... Բարթօ՛ղ, ինծ ... ։

Ու ... ։

II

— Եկաւ։

[illegible]

(Շար.)

Կ. ՄԻՋԵԱՆ

Հնդկաստանի խռովութիւնները

«Կյոր Սեղանի» յանձնախումբը

Հնդկաստանի փոխարքան Տէլհիի մէջ նախագահեց կլոր Սեղանի խորհրդակցական յանձնախումբին առաջին նիստին: Բացման ճառին մէջ, փոխարքան անդրադարձաւ յանձնախումբին աշխատանքներու կարեւորութեանը եւ յոյս յայտնեց թէ պիտի նպաստէ սահմանադրական բարեկարգումի յաջողութեան, որուն կը ձգտի խորհրդաժողովը: Իր մեծ գիծերուն մէջ ներկայացնելով ծրագիրը, որուն իրականացման պիտի աշխատի յանձնախումբը, փոխարքան շեշտեց հետեւեալ գլխաւոր կէտերը.— սահմանուած եւ պահպանուած նոր վարչաձեւի հիմնական իրաւունքներուն, կեդրոնական եւ նահանգային օրէնսդիր խորհուրդներու իրաւասութեանց ճշդում, փոքրամասնութեանց հարց եւ մահմետականներու պահանջներ, նահանգային եւ կեդրոնական իշխանութեանց սահմանադրական յարաբերութիւններ.

— Գումպէյէն տրուած լուրի մը համաձայն, հազարաւոր խանութպաններ եւ առեւտրականներ, թղթատարի միջոցով ստացած են հնդիկ գործադիր կոմիտէի մէկ գրութիւնը, որով կը յանձնարարուի 5 օր սուգ պահել բողոքելու համար կառավարութեան քաղաքականութեան դէմ:

Գրութիւնը կը յայտնէ նաեւ թէ հէթէ սուգ չբռնուի, անհնազանդները սպառնալիքներու պիտի ենթարկուին իբր կարգապահութեան եւ հայրենասիրութեան դէմ գործող:

Այս գրութենէն յետոյ, ամբողջ քաղաքը գրեթէ սուգ կը պահէ խանութները փակելով:

— Տէլհիէն տրուած լուրերու համաձայն, Սամարիայի մէջ խռովութիւններ ծագեցան, ոստիկանութիւնը արգիլած ըլլալով կամաւոր պահակներու գործունէութիւնը:

Ամրիսր յարձակում գործեց ոստիկաններուն վրայ որոնք վէնք գործածեցին: Յուցարարներէն 3 հոգի սպաննուեցան, բազմաթիւ վիրաւորներ կան:

Հրապարակային բանախօսութիւն Սէն Լուի մէջ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն-Լուի (Մարսէյլ) Ակնունիենթակոմիտէին կազմ. այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, տեղւոյն դպրոցին մէջ. Կը խօսի ընկ. Մ. ՄՌՈՒԹԵԱՆ նիւթ ունենալով «Համաշխարհային պատերազմը եւ իր հետեւանքները»:

ՓԱՐԻԶԻ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 151 rue Cambronne. Métro Vaugirard. Կը խօսի Վահան Թէքէեան նիւթ ունենալով «Արեւմտահայ գրականութիւնը 19րդ դարու վերջին տասնամեակին»: Մուտքը ազատ է:

Աղխատախնամին ցերեկոյթը

Փարիզի Աղքատախնամ ընկերութեան տարեկան մեծ ցերեկոյթ՝ պարահանդէսը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ. 79 ԱՎԸՆԻՒ ՏԷ ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու: Երգ. նուագ եւ զանազան հաճելի անակնկալներ:

Պարելու համար առաջնակարգ «Pizarro» նուագախումբը եւ ճազ: Գրիճի սեղաններ: Դիւրամատչելի ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔԸ 25 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարաններու եւ Rue de Tr... հայ նպարավաճառներու մօտ:

ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐ ՓՈՒԱՏԸՊԱՌԻ

Ֆրանսացի յայտնի հայագէտ: կը նախագահէ երեսփոխան ՀԱՆՐԻ ԼՕՐԻՆ

Նիւթ՝ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գաղթականական կայաններ, Հայոց շինարար աշխատութիւնները գունաւոր լուսապատկերով

Այսօր շաբաթ կէսօրէն վերջ, ժամը 4.30ին, Սեւրի Մուրատեան Վարժարանին մէջ. 26 Rue Troyon, Sèvres.

ՄԱՌԻ ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

եւ

ԱՐՄԷՆԱԿ ԹՕՓԵԱՆ

Ամուսնացած

Պրանսէնի — Մէլիւն

24 Յունուար 1932

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Չարշանճագի Հայրենակցական Միութեան Գամօն Սէն Մարթէն մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 5ին Պ. Այվազեան Դարբինեանի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ:

Մարսէյլի ԲՈՒԹԱՆԻՈՅ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 3էն կրտն Քաֆէ Նոայլ, Պուլվար Տիւկամիէ թիւ 1, Բանքրիէրի անկիւնը:

Պ. Կիւլպէնկ Տարբինեան Հայկակ իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Տիկ. Տիգրանուհի Մուրատեանի իր ամուսնոյն, Տօքթ. ՀՐԱՉ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ գանազգէս մահուան առթիւ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, գարծ.— 900:

Մոնթրէօյլ Սու Պուա, Հ. Ն.— 70:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Պրլէփրաի (Պրուսա) Փոլ Աւետեան 22-23 տարեկան, ամուրի: 8 տարի է ի վեր Ամերիկա կը գտնուի: Ճշգրիտ հասցէն ստացողին 500 ֆրանք նուէր իմացնել՝ Garabed Avedian, 10 Rue Pomme-de-Pin, Toulon (Var).

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Սրապիոն Մաճարեան հօր անուն՝ Միքայէլ: 1924ին Պէյրութէն ազգերու հետ փախադրուած է Յորդանան: Լուր կայ թէ Լիբանի կողմերը կը գտնուի: Իմացնել իր քրոջ Սիմա Մաճարեանի, American University, Beyrouth (Grand Liban).

— Լոնտոնէն կը փնտռուի Միհրան Չաքմաքճեան, Տարսոնցի, 50 տարեկան: Ունի անգլիացի կին մը, Gertrude, զոր ... Եգիպտոս Հէլիկ 7-8 տարեկան: Տղոցին անունը՝ Արթունամ եւ Մարիցա: Դիմել Friends of Armenia, 47 Victoria St. London, S. W. 1.

ԳԻՐԾ

կը փնտռէ Արեւելեան կերակուրներու եւ ... նել բէլպայի մասնագէտ խոհարար մը: Դիմել Aslanian Haig, No 80 Ave. Verdun. Issy-les-Moulineaux, Seine.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

116 R. Rivoli. ՄԹ. Շաթլէ՝ Արմաւ. եւ Նոր Ժէ-Թօռ, գարմ. արգանդ եւ կանանց մորթի, արեան վերեր. հիւանդութիւն եւ վարիօ: Ամէն օր 12, 2 Ռ. կիրակի 9—12.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Մուրատ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ. Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇԱՎԻԼԻ Արզումեան խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 4.30ին Մոնփառնասի մօտի սրճարանը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ընկերական ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէն յետոյ ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Խումակ ակումբին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ Արամ Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ եւ երդման արարողութիւն նոր ընկերներու:

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ Սաքօ խումբի ընկերահաւաքական ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին. Ընկ. Կ. Ղամպէրեանի սրճարանը: Կը դասախօսէ ընկ. Վարդան Զուլլէրեան (Լիոնէն): Կը խնդրուի ճիշդ ժամանակին ներկայ գտնուիլ:

ՎԻԷՆԻ (Լիոն) Անդրանիկ խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին ընկ. Յ. Տօնօեանի բնակարանին մէջ: Կը խօսի ընկ. Բ. Ազարէկեան նիւթ ունենալով (Հայ ժողովուրդի ապագան): Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը հրաւիրուի գաղութի հայութիւնը: Մուտքը ազատ է:

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր եւ Ապառաժ խումբերը: Քրիստափոր խումբը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն 10, Խումակ Ակումբին մէջ: Իսկ Ապառաժ խումբը վաղը Կիրակի ժամը 3էն 4, Պատ. մրութեան Ակումբին մէջ: Կը դասախօսէ ընկ. Արամ Գաոօնէ: Նիւթ՝ Հ. Յ. Դ. Կանոնագիր-ծրագրի մեկնաբանում: Սոյն դասախօսական ժողովներուն կը հրաւիրուին նոյնպէս բոլոր համակիր երիտասարդները եւ Հ. Յ. Դ. Պատ. մրութեան անդամները:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ ժամը 3ին, Café Déconsusի սրահը, Place de la Liberté: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի դասախօսական ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ: Նիւթ՝ նոր սերունդը եւ հայրենիքի գաղափարը: Կը խօսի ընկ. Բ. Ազարէկեան: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ խումբի դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին ընկ. Յովհաննէս Վանոյեանի բնակարանը: Կը դասախօսէ ընկ. Փ. Հիւսեան: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ընկերական վիճաբանական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (137)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դամիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

18.— ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Մեր զինուորները Օսմ. Պանքան մտան միայն գիշերուան ժամը 11ին առտուները: Կոմիտէճիները մինչեւ այդ ժամանակ զէնք գործածած էին: Չերքեզակալութեան 13 հոգի ողջամբ, մաս մըն ալ վիրաւոր կամ մեռած: Զինուորները գրաւեցին նաեւ 60 ռումբ, զորս նետելու ժամանակ չէին ունեցած կոմիտէճիները:

Իսկ անդին Սամաթիայ մէջ մեր զինուորները պաշարած էին տուն մը, ուր պահուըտած էին կոմիտէճի Միսաք, տղան Արտաշէս, Խաչիկ Գնունի եւ երկու ուրիշ ընկերներ: Հրաման ըրի քարից թափել տան պատերուն ու գլխուն վրայ եւ այրել տանը: Սակայն կարելի չեղաւ գործադրել այս հրամանը, որովհետեւ թէ պաշարուած տան պատուհաններէն, եւ թէ դիմացի տան պատուհաններէն կոմիտէճիները սկսան ռումբ ու գնդակ տեղալ զինուորներուն վրայ: Հարկ եղաւ զինուորական ուժ ղրկել: Բայց կոմիտէճիները զինուորներուն վրայ ալ անընդհատ գնդակ տեղալով, անցք բանալ չէին տար: Վիրաւոր ինկան քանի մը զինուորներ եւ 2 քահանայ: Զինուորները քանի մը թեւի բաժնուելով, յառաջացան եւ յարձակեցան այն տուներուն վրայ, ուսկից գնդակ կը տեղային Հայերը: Այսպէս կարելի եղաւ ողջամբ ձերբակալել բոլոր անոնք, որ անձնատուր չեղան եւ զէնքով փոխադարձեցին: Սակայն այստեղ դժուար էր խաղաղութիւնը վերահաստատել, այնպէս որ ընդհարումը տեւեց մինչեւ յաջորդ առաւօտ, հինգշաբթի:

Խուզարկութեան ընթացքին Սամաթիոյ մէջ գտանք 53 ռումբ, որոնք շինուած էին զանազան ձեւերով,— պայթեցան Միսաքի տունէն 5 հատ, Ղազմաճի Սիմոնի տունէն 7, Լուլէճի Տիգրանի տունէն 1, ձերբակալեալ Միհրդատի տունէն 1, Հայոց մանչերու դպրոցէն՝ Աղջկանց դպրոցի ուսուցչուհիին դարակին մէջ գտանք նաեւ 7 տուփ շղթիկ (փամփուշտ), 7 տուփ արճճանակի փամփուշտ, եւ 1 ծրար ումանակի շաքիկ:

Դարձեալ այդ օրը, եւ իրիկունը, ներքին ապրանքներու մաքսատան հայ բեռնակիրներէն ոմանք ռումբ նետեցին զինուորներուն, ոստիկաններուն ու ժողովուրդին վրայ: Նոյնպէս ռումբ նետեցին կամ զէնք արձակեցին Պանչէ Դափուի մէջ Զէյթուն եան խանէն, Եյուպի մէջ Նշանճի Խազին Հայոց տուներէն. Զինուորներն ալ իրենց կարգին փոխադարձեցին, եւ այսպէս բաւական արիւն թափեցաւ:

Թավուքփազարի մէջ Մէհմէտ Էֆէնտիի խանին պատուհաններէն, Զաքմաքճըլարի մէջ Նուրուֆեան խանին պատուհաններէն, Բալըքբազարի մէջ Հաքաճեան, Մըսըր Թըրշուճեան խաներուն պատուհաններէն ռումբ նետեցին ու զէնք արձակեցին ոստիկաններու շրջանը խուժաններուն վրայ: Եւ այս դէպքերը տեւեցին ամբողջ ժամեր, այնպէս որ Պոլիս պատերազմի դաշտի մը երեւոյթին էր առած: Այլեւս կարելի չեղաւ զսպել խուժան ժողովուրդին յուզումն ու զայրոյթը՝ Զինուորներն ու ոստիկանները յարձակման ենթարկուած ըլլալով, ինքնապաշտպանութեան մէջ էին, այնպէս որ չէին կրնար խորհիլ կամ միջոց գտնել զսպելու խուժան ժողովուրդին զայրոյթը: Եւ խուժան ժողովուրդը քալեց Հայոց վրայ: Թափառաշրջիկ դասակարգը օգտուեցաւ առիթէն եւ թալանի տուաւ քանի մը խանութներ եւ վաճառատուներ: Այլեւս զօրանոցներուն մէջ ոչ մէկ զինուոր մնաց, բոլորը կանչուեցան կարգուկանոնը վերահաստատելու: Ի վերջոյ հինգշաբթի երեկոյեան, Պոլիս քիչ մը կրցաւ իր բնականոն վիճակը գտնել:

Ու մինչ Պոլիս հանդիսատես կ՚ըլլար այս դէպքերուն, նման խռովութիւններ տեղի կ՚ունենային նաեւ անդին Ակրոսարի. Գանտիլլիի, Չէնկէլքէօյի կողմերը. եւ բաւական արիւն թափեցաւ այնտեղերն ալ: Սակայն դէպքերը երկար չտեւեցին այդ կողմերը: Երբ Գանտիլլիի նաւամատոյցին բաղնիսպանը Յովհան նէս, որ հայ յեղափոխականներուն պարագլուխներէն մէկն էր, ծանրապէս կը վիրաւորէ Թալէթը, խուժան ժողովուրդը զայրոյթով լեցուած, կը յարձակի Հայոց վրայ: Եւ խռովութեան ընթացքին կը սպաննուին հայ կաթոլիկ քահանայ մը, հայր Աթանաս. քոյրը՝ Վերժին, եղբօր աղջիկը՝ Սօֆիկ, որոնք կը բնակէին Չէնկէլքէօյ, եւ Ծիչօ, որ կը բնակէր Գանտիլլի: Ոստիկանները եւ զինուորները անմիջապէս կը հասնին ու կը վերահաստատեն կարգը: Հայր Աթանաս, քոյրը Վերժին եւ եղբօր աղջիկը Սօֆիկ ոչ մէկ կապ ունէին հայ յեղափոխական շարժման հետ. նոյնիսկ շատ հաւատարմութիւն ցոյց կու տային կառավարութեան: Պարկեշտ մարդիկ էին: Այնպէս որ ընդհանուրին մեծ ցաւ պատճառեց անոնց սպանութիւնը խռովութեանց ընթացքին: Կառավարութիւնը խուզարկութիւն կատարեց եւ ձերբակալեց ոճրագործները, Քանդըրըլի Թօլլահ Արիֆ եւ անծանօթ Թօլլահ մը, որոնք յանձնուեցան զատական իշխանութեան:

Երբ ցամաքին վրայ տեղի կ՚ունենային այս դէպքերը, Զրոյց եւ Սալըփազարի առջեւ, ծովու վրայ բեռնատար նաւերու մէջ ալ ունէր էին բազմաթիւ մարդիկ. ծեծ բանի մը կը սպասէին եւ ...ունէն հարիգոնը կը լրտեսէին ոստիկանները հարցուցին թէ կ՚ընեն ծովուն վրայ, ինչու ... մտած են, կը պատասխանեն ... բեռնակրութիւն կ՚ընեն, թէ նաւ ... պիտի գայ, պարպելու համար պատրաստ կեցած են:

Պէտք

կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.886

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	36 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 31 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

31 JANVIER 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գին 30 սանթիմ

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1791

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ՀԵՐԿԻ

Հասարակ ճշմարտութիւններ են, — այսօրը պիտի գերազանցէ երէկը։ Եկողը աւելի բան պիտի տայ քան գացողը։ Շատ գիտցողէն շատ կը պահանջուի։

Շ. Շահնուր կը գանգատի թէ հինները կ'ուզեն իրենց փոխանցել իրենց «սխալները», անմիաբանութիւնը, կուսակցական ոճրային եւ դռնբաց վէճերը, լրագրութիւնը (ղազէթաճիութիւն), թուլամորթութիւնը, բառախաղը, սիրունը, չնչազարդը»։ Եւայլն։

Եթէ այս բոլորը իմաստ մը ունին եւ գրի առնուած չեն իբրեւ բառախաղ, այս ուրեմն կը կարօտին լուրջ լուսաբանութեան։

Արդարեւ, ոչ թէ սխալներ, այլ քրէական յանցանքներ են անմիաբանութիւնը, կուսակցական ոճրային եւ դռնբաց վէճերը, լրագրութիւնը (ղազէթաճիութիւն), թուլամորթութիւնը»։ Եւ այլն։

Եւ հակառակ այնքան զարհուրելի վերիվայրումներուն եւ փորձառութեանց, կը շարունակուին այդ չարիքները։ Անոնք այս ժողովուրդի գլխուն թառած են իբրեւ ճակատագրական անէծք մը, եւ մենք ի զուր կը փորձենք անկարելին ու կարելին, գոնէ սահմանափակելու համար։

Իսկ ի՞նչպիսի գիւտ մը յղացած են նորերը, «արճարան-օրօրոց»ի այս կամ այն խորշին «մենք»երը։

Թերեւս անզարմանելի են «անմիաբանութիւնը, կուսակցական ոճրային եւ դռնբաց վէճերը»։ Բայց ի՞նչ նոր շամեթարգիլ գտած են «ղազէթաճիութեան» դէմ, — բառը առնելով իր բուն պոլսական իմաստով։

Պատիւ ունինք յայտարարելու բոլոր տեսակի «մենք»երուն, թէ «ղազէթաճիութիւնը իր մահացու հարուածը ստացաւ դեռ 20-25 տարի առաջ, սահմանադրութեան օրերուն։ Նոյնիսկ աւելի առաջ, համիտեան խաւարակուռ լուծին տակ։ «Ղազէթաճիութիւն» չէր որ կ'ընէին Շահնազար-Արփիարի «Հայրենիք»ները, Զօհրապ-Հրանդ Ասատուրի «Արեւելք»ն ու «Մասիս»ը։ «Ղազէթաճիութեան» մուխը մարեցին Պոլսոյ «Ազատամարտ»ը եւ ինչ որ լոյս տեսաւ անոր հետ եւ այնուհետեւ։

Չարիքը, դժբախտաբար, կը տեւէ տակաւին։

Կը տեւէ ազատ երկինքի տակ, եւ յաճախ աւելի գեհենիկ ձեւերով։

Կը տեւէ ոչ միայն հիներուն, «արճառաւորներ»ուն, այլեւ նորերուն մէջ։

Ոչ միայն օրագրական, քաղաքական-կուսակցական ժխորին մէջ, այլ եւ գրական-գեղարուեստական գետնի վրայ։ Ոչ միայն Պոլիս, այլեւ Փարիզ։

Ո՞ւր կը սկսի բաժանման գիծը՝ «յառաջապահ»ներուն միջեւ, այս գետնին վրայ։

Ո՞ւր է առաջիններուն բացած ակօսը, կտրած ճամբան, որպէս զի կարելի ըլլար բաղդատել արդէն իսկ եղած յառաջդիմութեան հետ։ Անուազն երկու սերունդի կատարած նուաճումներուն հետ։

Եւ քանի որ կարգը եկաւ, նոյն հարցումը նաեւ ուրիշ կէտի մը մասին։

Շ. Շահնուր իբրեւ յառաջդիմութիւն կը մատնանշէ «լեզուին directe, ճկուն, հատու եւ խտացած ըլլալը»։

Ուղիղ իսկ այդ լեզուն նո՞ր դարձաւ «ճկուն, հատու եւ խտացած»։ Տեղւոյն նպատակին դարձաւ։

Նո՞ր է որ հրեւոյ-հրմշտկելով թանգարան ղրկուեցան կամ տիրացուներու բաժին դարձան ճապաղութիւնը, բառակոյտը (ֆրազէօլոժի), վարդապետական եւ վարժապետական ճոռոմաբանութիւնը, բանիք չունեցող «չնչազարդը», անդիմագիծ նմանողութիւնը, թրքաբանութիւնը, ֆրանսաբանութիւնը, պոլսական փետրազարդ, ուսուցիկ սեթեւեթը կամ կովկասեան պանիր-հաց, աղքատ-Ղարաբաղ շարադրութիւնը։

Սրանց կը շնորհաւորենք ձեր կատարած նուաճումները։ Բայց քիչ մը համեստութիւն, սիրելի Շահնուր։

Եթէ հիներէն եղան որ «նորաձեւութեամբ զոհուեցան», (գրական հանգամանքներու մէջ), նորերէն քանինե՞ր կը յամառին մնալ գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար անձնատուր՝ նոյն նորաձեւութեան։ Իբրեւ հետեւանք խառնուածքի տկարութեան, միջավայրի եւ խառն ի խուռն ընթերցումի։

×

Խորագիրը չի՞ համապատասխաներ այս դիտողութիւններուն։

Քիչ մը համբերութիւն։ Զանազան կէտեր, միջանկեալ հարցեր վերլուծելէ յետոյ, եկանք արդէն բուն քաղաքական ճնճուկին։

Ուրեմն, վերջին խօսակցութիւն մը՝ յաջորդով, յատկապէս այդ հարցերու մասին։

Բայց հիմակուընէ ըսենք որ, նահանջ մը կը մատնեն Շ. Շահնուրի տողերը՝ այս գետնին վրայ։ Նահանջ մը որ հետեւանք է անտեսելի դաւանութիւններու։ Մեր գլխուն իջած փոթորիկներուն եւ այն եղերական կացութեան ուր կը տորուինք բոլորս։

Այս նահանջը արդիւնք է նաեւ անփորձութեան, կամ հարեւանցի ծանօթութեան։ Ոչ միայն նահանջ մը «առանց երգի», այլեւ առանց հերկի։

Շ. Շահնուր չէ հերկած, չէ պրպտած պատմութիւնը։ Չէ կարդացած Հայոց պատմութիւնը։ Ոչ այն որ Հայկ ու Բէլով, Արտաշէսով եւ Տիգրան Մեծով կը սկսի, այլ այն որ կը սկսի 18րդ դարէն, աւելի ճիշդ՝ 1860էն։ Որ չէ գրուած տակաւին, եւ որ կը շարունակուի մինչեւ այսօր, սեւ ու ճերմակ թանալուներով։

Այդ պատմութիւնը փակած է շատ մը դուռներ, եւ մեզ նետած՝ անկիւնադարձի մը առջեւ։

Այլեւս նախասիրութիւնները չեն որ հարց պիտի լուծեն, այլ որոշակութիւնը, լրջութիւնը, վճռական կամեցողութիւնը եւ հաւատքը։ Պրպտումը՝ անցած-գացածին եւ հետապնդումը՝ գալիքին։

Չարաչար խաբուեցանք, այո՛։ Տուն քանդեց «վիպապաշտութիւնը»։ Արշալոյսներ երազեցինք եւ վերջալոյսը աւելի շուտ հասաւ։

Բայց, ի՞նչպէս ընել որ չկրկնուի պատմութիւնը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

„Մեր Հայրենիքն ներս եւ դուրս„

Մէկ անգամուան համար փոխ առնենք Ցառաշի աշխատակցին Ս. Թաթուլի խորագիրը, հաստատելու համար թէ «մեր հայրենիք»ը դուրսէն ներս կ'առնէ, ներսէն դուրս տալու համար։

Իրօք, եթէ հաւատանք ժընեւէն տրուած եւ ցունաստանի մէջ հրատարակուած լուրի մը, Հայաստանի կառավարութիւնը Ռուսիոյ խորհրդ աքսորած է երկու հարիւր մոաւոր. րականներ։

Լուրը այսօրուան համար, կրնանք ընդունիլ վերապահութեամբ, թէեւ ...չըլլալիք բան, պարզ այն պատճառով որ Հայաստանի մէջ նախ, այդքան մտաւորական չէ մնացած։

Ցաբբեր բան, եթէ անդոյները ըլլան թէ տակաւին կայ եւ հետեւաբար լուրը ճիշդ է։

Այդ պարագային, կը մնայ մտաւորական բառին իմաստը ենթարկել գնահատութեան եւ այդ կերպով, գաղթահայ մտաւորականներուն հայթայթել զբաղում, եւ թերթերուն մէջ բանալ կենդանութեան շրջան մը։

Բայց հարցը հոդ չէ ինծի համար, որ այս աքսորի քաղաքականութեան կը նայիմ աւելի լուրջ դիտանկարներով։

Հայաստանի բարեխնամ կառավարութիւնը, անշուշտ իր մտաւորականները կ'աքսորէ անոնց խելքը գլուխը բերելու համար։ Եթէ այդ է աքսորի նպատակը, աւելի լաւ չըլնե՞ր զանոնք ձամբելով գաղութները։ Գրովինտեւ, Սիպերիա աքսորուողը գիտէ թէ ի՞նչ ընել կ'երթայ։ Գիտի տանջուի։ Այդ գիտակցութիւնը մեծ բան կը պակսեցնէ տանջանքէն որ ի վերջոյ կը դառնայ վարժութիւն, մինչ գաղութ աքսորուած մտաւորականը, չի գիտեր թէ ի՞նչ պիտի ընէ։ Ու շփոթը՝ ամէն օր, նոր բան մը պիտի աւելցնէ իր տանջանքին վրայ, մինչեւ որ խելքը՝ իրօք տեղը գայ։

Փոխարէն սակայն, աքսորեալներու մեծերը չսպառելու համար, Հայաստանի կ'առաջարկեմ մտաւորականներ ներածել գաղութներէն, մինչեւ որ անոնց ալ խելքը թափի Հայաստանի մէջ։

Այս կերպով Հայաստանի եւ գաղութներու միջեւ հաստատուած կ'ըլլայ խենթութեան եւ խելօքութեան հաւասարակշռութիւն մը, ու նաեւ կ'արդարանայ Ցառաշի ալ խորագիրը։

Բայց դեռ, պէտք է մանրամասնօրէն պարզեմ աքսորի հիմնամեայ ծրագիրս։

ԽԱՐՏՈՑ

Ռուսիա եւ Ռումանիա

Խորհրդային կառավարութեան եւ Ռումանիոյ ոչ-յարձակման դաշինքին բանակցութեանց խզման մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին։

1) Ռուսիա Ռումանիոյ կ'առաջարկէր վերապահում մը արձանագրել Գրիանդ-Քէլլոկի դաշինքին եւ Լիտվինովի պայմանադրութեան տարողութեան մասին։

2) Ռուսիա կը մերժէր երկու երկիրներու ներկայ սահմաններուն մասին անընդունելիութեան փոխադարձ երաշխիքի սկզբունքը եւ փոխարէն կ'առաջարկէր պատերազմի չդիմելու յանձնառութիւն։

3) Ռուսիա կը մերժէր հաւանական վէճերու կարգադրութեան համար, հաշտարար եղանակի որեւէ կանոնադրութեան, մինչ իր կնքած ուրիշ ոչ-յարձակման դաշինքներու մէջ, այդ տրամադրութիւնը ընդունած է։

4) Ռուսիա կը մերժէր նաեւ Ռումանիոյ առաջարկը, դրացի երկիրներու մէջ, ըմբոստական որեւէ շարժում չկազմակերպելու մասին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքերը կը պահանջեն տեղափոխել Սուրիոյ սահմանի քիւրտերը

Թուրք թերթերը կը գրեն.—

Արաբ Փունարի շրջակայքը Ճէզիրէի սահմանը անցնող փորձող 10 մաքսանենգներու հետ, թուրք կառավարական ուժերը երկու ժամ տեւող ընդհարում մը ունեցած են, որուն հետեւանքով երեք հալէպցի մաքսանենգներ սպաննուած, իսկ միւսները իրենց բոլոր ապրանքները ու զէնքերը թողլով փախած են։ Ֆրանսական սահմանապահ զինուորները թէեւ իրենց կարգին հետապնդած են մաքսանենգները, սակայն չեն յաջողած զանոնք ձերբակալել։

Կ'ըսուի թէ Ֆրանսացիներուն ցոյց տուած այս փափկութիւնը պատճառ է այն գէպքերուն, զոր թուրք կառավարութիւնը յանձնարարած է Սուրիոյ մարզպանութեան, պահանջելով որ սահմանի մաքսանենգները այլուր փոխադրուին։ Այս առթիւ թուրք կառավարութիւնը յիշեցուց մաքսանենգներուն անունները եւ թաքստոցները ճշդող ընդարձակ ցանկ մըն ալ տուած է Սուրիոյ մարզպանին։

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԷՆ ԱՌԱՋ

Լիտվինով-Գրիւնինկ տեսակցութիւն

Խորհրդային արտաքին գործոց Լիտվինով որ Ժընեւ կ'երթայ մասնակցելու զինաթափութեան ժողովին, Պերլինի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ գերման վարչապետին հետ՝ զինաթափութեան եւ ոչ-յարձակման դաշինքներու շուրջ։

Այս առթիւ, գերման կիսապաշտօն թերթ մը կը գրէ թէ Գերմանիա համամիտ է որ ոչ-յարձակման եւ խուսափման դաշինքներ հաստատուին, որովհետեւ անոնց տրամաբանական հետեւանքը կը նկատէ զինաթափութիւնը։ Այսուհանդերձ, գերման ընկերվարականները զարմանալի հակառակութիւն ցոյց կուտան այս կարգի դաշինքներու հանդէպ։

Մակտոնըլտ-Գրիւնինկ հանդիպում մը

Անգլիական «Տէյլի Թէլէկրաֆ» թերթը կը գրէ թէ Գերմանիոյ վարչապետը Գրիւնինկ մտադրութիւն ունի Ժընեւ համնելու Անգլիոյ վարչապետին Մակտոնըլտի հետ միաժամանակ եւ հետեւաբար, կը կարծուի թէ երկու կառավարութեանց պետերը, տեսակցութիւն մը պիտի ունենան զինաթափութեան հարցին շուրջ։

Զինաթափութիւնը եւ Անգլիա

«Թայմզ» կը պարզէ այն պայմանները՝ որոնց մէջ կը բացուի զինաթափութեան ժողովը եւ համառօտակի կը ներկայացնէ մասնակցող իւրաքանչիւր մեծ պետութեանց տեսակէտներն ու անոնց զինուորական ուժերը։

Այս առթիւ «Թայմզ» կը հաստատէ թէ, եթէ Գերմանիա եւ իր զինակիցները կարելի եղաւ զրկել յարձակողական պատերազմ մղելու միջոցներէն, սակայն պատճառներ կան հաւատալու թէ գերման ճարտարարուեստը յաջողած է սահմանակից երկիրներու մէջ կազմակերպել ծանր զէնքերու արտադրութիւնը, երբ արդէն իր բանակը օժտուած է յաւագոյն թեթեւ զէնքերով։

Գալով Անգլիոյ, «Թայմզ» կը հաւաստէ թէ անգլիական բանակի թիւին վրայ կատարուած նուազումները՝ «իրեն կը ձգեն միայն գաղթային կայսրութեան կարգապահութիւնը ապահովելու չափ բաւարար ուժ եւ թէ քաղցալուտ է որ այս պայմաններու մէջ, անգլիական կառավարութեան համար յիմարութիւն պիտի ըլլար առաջարկել — ինչպէս նախատեսեր էր աշխատաւորական գահիթը — որ ներկայ զինուորական ուժերը կրեն հարիւրին 25ի ընդհանուր նուազում մը»։

Ընկերվարական ցոյցեր Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը եւ Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը, ուրբաթ իրիկուն կազմակերպած էին հրապարակային մեծ հաւաքոյթ մը, ընդդէմ պատերազմի եւ ի նպաստ զինաթափութեան։ Ֆրանսայի ընկերվարական ծանօթ հռետորներէն զատ հրաւիրուած էին խօսելու նաեւ Պելճիքայէն Վանտէրվէլտ, Անգլիայէն Թոմ Շօ, Գերմանիայէն Թօնի Սանտէռ։

Համայնավարները գլխաւորութեամբ երեսփոխան Տօրիոյի, մտադրած էին խանգարել հաւաքոյթը, մինչ արդէն, ընկերվարականները սրահին բացումէն առաջ, իրենց կարգապահական խումբերը տեղաւորած էին ներսը եւ խիստ կազմակերպութեամբ մը, զտելով ներս կ'առնէին ունկնդիրները։

Այս կերպով կարելի եղաւ հազար հինգ հարիւրի չափ համայնավարներ դուրս ձգել, որոնք իրենց վրէժը լուծեցին... ուրիշ սրահի մը մէջ՝ իրարու հետ խօսելով։

Փարիզի ոստիկանութիւնն ալ սրահին շուրջը կը կատարէր խիստ եւ ուժեղ հսկողութիւն մը։

Ընկերվարական հռետորները բոլորն ալ կրցան համարձակութեամբ պարզել իրենց տեսակէտները մօտ տասը հազար ունկնդիրներու։

— Լոնտոնի մէջ, Ընկերվարական սէնտիքան եւ Աշխատաւորականները կազմակերպած էին նման հաւաքոյթ մը, որուն կը մասնակցէին ֆրանսական եւ գերմանական պատգամաւորութիւններ։

Աշխատաւորականներու կողմէ, Լէնսպըրի որ կը նախագահէր, նախ՝ ցաւ յայտնեց Մայրաքաղաքի Արքեպիսկոպոսին դէպքերուն համար, «որոնք բուռն, կը կազմեն շնական դրժում մը խաղաղութեան դաշնագրերու եւ պայմանագրութեանց»։

Ֆրանսայի Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ Ժուհօ, որ առաջարկից բանաձեւ մը, շեշտելով թէ խաղաղութիւնը միջոց ապահովելի քի տակ պիտի ըլլայ, քանի պետութիւնները զինաթափ չըլլան եւ թէ Ժընեւի ժողովին մասնակցող պետութիւնները պէտք է գործեն այս ուղղութեամբ։

Չինաճապոնական կռիւը եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Շանկհայի ամերիկեան հիւպատոսը իր կառավարութեան հաղորդեց թէ Չինացիներու եւ Ճափոնցիներու միջեւ կնքուած զինադադարը զօրաւորութեան դրուած է երէկ կէսօրէն սկսեալ։ Հակառակ ասոր սակայն, բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան երկու կողմերուն միջեւ։

Ամերիկեան կառավարութիւնը նոր ռազմանաւեր ղրկեց Շանկհայ, պաշտպանելու համար ամերիկացիները եթէ հարկ ըլլայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ՝ Էջ)

Հինգ հարիւր փրանք նպաստ

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ԱՓ ՄԸ ԳԱՂՈՒԹԷՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԻՍԿ Ո՞ՒՐ Է ԲԱԺԻՆԸ ԲՈՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԶՄԱՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐՈՒՆ, ՍԿՍԵԱԼ ՓԱՐԻԶԷՆ, ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ԵՒ ԼԻՈՆԷՆ։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Վիճակագրութիւն

Յունուար 18էն 23 երկարող շաբթուան ընթացքին, անգործներու թիւը կրած է 18,175ի նոր յաւելում մը։ Այս կերպով, անգործներու թիւը ամբողջ Ֆրանսայի մէջ ներկայիս՝ 225,824 է, որուն 44,366ը կիներ։ Պաշտօնական թիւ՝ որուն իրական արժէքին մասին, յաճախ խօսած ենք։

Անգործներու բազմութեամբ, ցանկին գլուխը կը գտնուի ինչպէս միշտ, Փարիզ քաղաքը որ կը համրէ 70,513 անգործ, իսկ փարիզեան արուարձանները 53.434, ուրեմն միայն Սէնի նահանգին մէջ կան 123,767 անգործներ։

Սէնէն վերջ կուգան Նոռը՝ 24,363, Ռօնը՝ 11,269 (Լիոն քաղաքը կը համրէ 7340 անգործ), Սէն-է-Ուազը (Վէրսայլի նահանգ) 10,250, եւլն.։

Այս թիւերուն փոխարէն, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ՝ ընդամէնը 581 համայնքներ 12 միլիոն բնակչութեամբ՝ օգնութեան մնտուկներ ունին։

Այդ շաբթուան ընթացքին Ֆրանսա մտած են 133 իսկ Ֆրանսայէն մեկնած են 4057 օտար գործաւորներ։

Տագնապը եւ տուրքերը

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԵՆ ԻՐԵՆՑ ՏՈՒՐՔԵՐԸ

Ներկայ տագնապալից հետեւանքով շատ է թիւն անոնց որոնք չեն կրնար վճարել իրենց տուրքերը։ Այս պարագան նկատի առնելով, Ելէնի նահանգապետը, Թաղապետական խորհրդականի մը հարցման իբր լուսաբանութիւն տուաւ հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Ելմտական նախարարը հրամանագրած է կարգ մը միջոցներ, որոնք կը ձգտին մեղմացնելու՝ ուղղակի տուրքերու վճարումը պահանջելու մասին 1926ի օրէնքին տրամադրութիւնները։

Այս հրամանագրուած միջոցները մէկ կողմէ կը շահագրգռեն գործաւորները եւ պաշտօնեաները որոնք ներկայիս անգործ են, միւս կողմէ այն ճարտարագործներն ու առեւտրականները՝ որոնք նեղութեան մատնուած են։

Այն գործաւորները որոնք երկար ատենէ ի վեր եւ լրիւ անգործ են, իրենց վիճակը հաստատող վաւերաթուղթերու հիման վրայ՝ իրաւունք ունին պահանջելու որ՝ իրենց վրայ նշանակուած տուրքը արձանագրուի անգանձելի առնելիքներու ցանկին մէջ։

Կէս-անգործներուն համար, հարկահաւաքը պիտի տայ վճարման երկար պայմանաժամեր, ասոր հետ կէս-անգործները իրաւունք ունին խնդրագիր ներկայացնելու որ իրենց վրայ դրուած տուրքը չեղչուի։

Գալով ճարտարագործներուն եւ առեւտրականներուն որոնք տագնապի հետեւանքները կը կրեն, իրենց վիճակը հաստատելու պայմանաւ իրենց տուրքը վճարելու համար, կրնան երկար պայմանաժամեր ստանալ։ Իսկ երբ խնդրեն որ իրենց վրայ դրուած տուրքը զեղչուի, իրենց խնդրանքը կը քննուի ուշի ուշով եւ գոհացում տալու ձգտումով. իւրաքանչիւրին պարագան նկատի կ'առնուի առանձին։

«ԼԸՎԱՆԴԷՆ»ՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Ընկերները պիտի ունենանք այս յօդուածին առթիւ։

Այս վերջերս մեր մամուլին մէջ հայ «Լըվանդէններն» ի պատուի են։ Նոյն իսկ այնքան հոգածութիւն ցոյց կը տրուի լըվանդէններու, որ չակերտները եկած ու իրենց արդարացնող օղակին մէջ առած են բառը, որ դաւանանք մը ու քաղաքական ուղղութիւն մը կը բնորոշէ։ Անիկին դէռ, — տխուր թիւրիմացութեամբ մը, կամ անգիտութեամբ՝ լըվանդէնիզմը բերուածու փաթթուած է ամբողջ ժողովուրդի մը վզին, ու կան մարդիկ որ այդ ժողովուրդի ծոցի պաշտպանութիւնը ստանձնած են։ Սխալ հասցէագրուած պաշտպանութիւն մը, որ բնաւ հայրենի ժողովուրդին չերթար, այլ կը միայ պաշտպանութիւն մը իրական լըվանդէններու։ Մինչդեռ անդին լըվանդէնները, խորամանկ ու շահադէտ՝ քմծիծաղով կը դիտեն այս վրիպած տեսարանը։

Վերջին առիթն այս երկտողին՝ թղթակցութիւն մըն է, նուիրուած Ա. Շահմուրատեանի երգահանդէսին, ստորագրուած Ուխտաւորի կողմէ։ Գեղեցիկ թղթակցութիւն մը՝ արժանի արժանաւոր երգիչին։

Բայց ո՞ւրկէ ուր հետեւեալ տողերը.

— «Զէտոք է, որ ներկայ ըլլային փրոֆ. Ն. Ադոնցները եւ իր Թմկաճարները՝ ապտակելու համար «լըվանդէններու ամուսական ճաւատքէն՝ դէպի յոյս...»

«Անտարակոյս, մաքուր Հայեր էին ե՛ւ երգիչը ե՛ւ ունկնդիրները՝

«Տարօն եւ Կիլիկիա միեւնոյն ծառին երկու գլխաւոր եւ ամբողջ ճիւղերն են։ Երկուքն ալ ամուսական ծագումով՝ իշխանազուն։»

Որտեղէն որտեղ Տարօնէն մինչեւ Կիլիկիա փռուած բուն հայրենի ժողովուրդին վերագրել լըվանդէն անունը եւ «փրոֆ. Ադոնցն ու իր Թմկահարներ»ը առնել հրապարակին վրայ, երբ այդպիսի՝ բան գոյութիւն չունի։ Եւ ինչո՞ւ համար ճիգ թափել ապացուցանելու որ երգիչն ու իր ունկնդիրները մաքուր Հայեր էին։ (Ադոնց գրած է Չօպանեանի դէմ եւ անոր քաղաքական բացատրութիւնները Կիլիկիոյ մասին արուած է որպէս լըվանդէն հայու հոգեբանութիւն)։

Զուր է ժողովուրդն ու երկիրը չփոթել իսկական լըվանդէններուն հետ, որոնք գոյութիւն ունեցած են անցեալին մէջ եւ տակաւին գոյութիւն ունին այսօր ալ։ Անոնք ազգէն ու հայրենիքէն կտրուած, ամէն ազգի գոյնով ներկուած, զանազան մի՛ջավայրերու յարմարելու ճկունութեամբ, անձնական շահի եւ փոքրիկ փառասիրութեան խաղալիկ դարձած են, տեղ մը ուրանալով իրենց ազգութիւնը, ուրիշ տեղ մը, բառ պարզապէս, «ազգասիրութեան» ծիրանին իրենց ուսին առած են։ Ամբողջովին կլանուած իրենց նիւթական բարեկեցութեամբ։ Երբեմն երբեմն, նետուած փշրանքներով «բարեգործ» տիտղոսին արժանացած են, անշուշտ միշտ նախատելով հայ ժողովուրդը։ (Բացառութիւնները չնչին թիւ մը կը կազմեն եւ դուրս՝ այս ընդհանրացումէն)։ Եւ իրապէս մեր պատմութեան մէջ բազմաթիւ են փաստերը, որոնք ցոյց կուտան թէ՝ անոնք որ մեր ժողովուրդի նախատինքը կը կազմեն, անոնք են որ ամէնէն աւելի նախատած են ու կը նախատեն այս անմաքուր, բայց հաւատաւոր ժողովուրդը։

Այգի ու հայրենիքի գաղափարէն զուրկ, ազգային հաւաքական արմատէն կտրուած, անորոշ ազգութեան դիւրափոփոխ անուան կառչած բազմութիւն մը, դարերու ընթացքին, տարածուեցաւ Պոլիս, Իզմիր, Թիֆլիս, Մոսկուա ու Պետրոգրատ, Վենետիկ, Հնդաստան ու Եւրոպա, Արեւելք եւ Արեւմուտք միջնորդը հանդիսացաւ, լըվանդէններուն խառնուեցաւ, անոնց պէս ճկուն դարձաւ եւ հայութեան ներկայացուցիչն եղաւ ամբողջ աշխարհի առջեւ։ Հայութիւնը որ իր բացարձակ մեծամասնութեամբ գիւղացի, աշխատաւոր ու շինարար ազգութիւնն էր տասնեակ դարերու ընթացքին, կը ներկայանար միայն վաճառականի հանգամանքով, ու եթէ մասամբ մը իր պատուաւոր տեղը կ՚ապահովէր միջազգային անտեսական գործառնութեան մէջ, միւս կողմէ, մեծ մասամբ չարչի ու խաբեբայ անպատուաբեր տիտղոսին կ՚արժանանար։

Լըվանդէնիզմը, ընդհանրապէս անտեսական երեւոյթ է. չեմ ուզեր քննութեան առնել այդ երեւոյթը որպէս այդպիսին։ Ընթերցողներու ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ անոր քաղաքական արտայայտութեան վրայ։ Հայ լըվանդէն դասը, համաձայն իր ապրած միջավայրին եւ մթնոլորտին, ունեցաւ մասնաւոր եւ քաղաքական արտայայտութիւններ՝ «ազգասիրութեան» անորոշ ու անբովանդակ անուան տակ, ցրուած ու փոփոխական գաղափար մը, յար ու նման անտեսական լըվանդէնիզմին։ Ամբողջական հայրենիքի եւ ազգային անկախ պետութեան գաղափարը խորթ ու անըմբռնելի մնաց այդ դասին եւ անոր ետեւէն քաշքշուող մտաւորականութեան համար։

Անոնք, անցեալին մէջ, ազգային ազատագրութեան քաղաքական յստակ ըմբռնում չունեցան, իսկ հայկական ազատագրական շարժման ընթացքին, անտարբեր ու թշնամական դիրք բռնեցին հայ յեղափոխութեան դէմ, նիւթապէս ու բարոյապէս չօժանդակեցին Հայաստանի ազատութեան մեծ գործին, ու գոհացան աժան ազգասիրութեան փոքրիկ փառքերով։

Աժան ազգասիրութեան ամէնէն ցայտուն արտայայտութիւնը կը գտնենք հայ լըվանդէններու երբեմնի այն ողբերգական ճիգին մէջ, ուր անոնք Հայաստանը կը փնտռեն, ու չեն գտներ։ Այսպէս, աւելի խառնելով այդ ողբերգութիւնը, անոնք կ՚ուզեն որ եւ է տեղ մը գնել ու Հայաստան դարձնել, չեն կարող, ու թշուառ ինքնագոհութեամբ մը, մէկը իր բարեգործական հաստատութիւնը, միւսը իր հիւանդանոցը, մէկալը իր որբանոցը անկախ Հայաստան մը կը ներկայացնէ եւ գոհունակութեամբ պեխերը շոյելով չորս կողմը կը դիտէ։

Այս ապազգային ու անհայրենիք խաւի չարաշահ մասին դէմ նողկանք, իսկ միամիտ ու հրապարակ մասին դէմ՝ արգահատանք՝ ունինք։ Ու կը կարծենք, թէ Փրոֆ. Ն. Ադոնցի սլաքը այս խաւի քաղաքական տհաս մտքերուն դէմ ուղղուած է եւ ոչ թէ այն ժողովուրդին, որ Ղարաբաղէն մինչեւ Կիլիկիա նետուեցաւ հայկական ազատութեան հրդեհին մէջ։ Այդ սուր սլաքը կը պատկանի Հայ Յեղափոխութեան, որմէ զայն փոխ առած է Փրոֆ. Ադոնց, հետեւաբար, մէկ կողմ թողունք Փրոֆէսօրը։

Հայ ազատագրական յեղափոխութիւնը, մասնաւորաբար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր որ իր սլաքներն ուղղեց լըվանդէններուն դէմ, ու «Դրօշակ»ի միջոցաւ քառասուն տարի անընդհատ մտրակեց անոնց անտարբերութիւնը եւ ցնդաբանութիւնները։ «Ազատամարտ»ն էր որ սահմանադրութեան շրջանին Շահրիկեանի եւ Վռամեանի նշդրակներուն տակ առաւ լըվանդէնիզմը։ Ու ինչո՞ւ աւելի հեռուն երթալ, թղթատեցէք Յառաջի հաւաքածոն, հոն պիտի գտնէք Ազատամարտի շարունակութիւնը ընդդէմ լըվանդէն մտքին։

Լըվանդէնիզմի սպասարկուներն անպակաս են։ Այս պղտոր օրերուն, անոնք կարող են նոր կղզիներ փնտռել եւ կոտորակել հայ քաղաքական հաւաքական կամքը, բայց մեր երիտասարդութիւնը չպիտի վրիպի ու կարծէ թէ սլաքը ուղղուած է ազատագրութեան տենդէն բռնուած ամբողջ ժողովուրդի մը կուրծքին։

Հայոց իշխանազունը, հայ ազատագրական յեղափոխութիւնն է։ Ան հրապարակ եկած է եւ կը շարունակէ պայքարիլ ամբողջական Հայրենիքի ազատութեան եւ անկախ ազգային պետութիւն մը հիմնելու համար։ Այնքան ճանապարհ կտրելէ, ու այնքան փորձառութիւն հաւաքելէ յետոյ, մենք հայ ժողովուրդի մեծամասնութիւն, կը քալենք այս հիմնական ճանապարհէն։ Ամէն մէկ զարտուղի քայլ կը նկատենք ցնորամտութիւն, վրիպում եւ քաղաքական հիմնական պայքարի ջլատում։ Ըսենք նաեւ որ այդ զարտուղի քայլերն արդիւնք են ընդհանրապէս լըվանդէն հոգեբանութեան։

Քանի մը օրինակներ վերջին տասնեւհինգամեակէն։

1917ին, Ամերիկահայ փաստաբան մը, բարեմիտ Հայ, բայց քաղաքական խնդիրներուն մէջ բոլորովին տհաս, կը պահանջէր դիմել նախագահ Ուիլսընին, խնդրելու համար Միքայէլի հովիտէն հողամաս մը, հոն հաւաքել Հայերը եւ հոն հիմնել հայկական պետութիւն մը։ Նոյն այդ տհաս մարդը, կտրուած հայ արմատէն եւ հետեւաբար անոր արմատական ազգային քաղաքականութենէն, հիմա նոր գիւտ ըրած մը պէս Կիլիկիան ազատութիւնը կը ջատագովէ։ Անշուշտ Կիլիկիոյ մոռնալով այնպէս ինչպէս մոռցած էր Միքայէլի հովիտին, կամ դրօշուելիք կղզի մը։

Լօզանի դաշնագրէն յետոյ, հայ հրապարակագիր մը հրապարակ եկաւ առաջարկելու հայ հարուստներուն, որ կղզի մը կամ երկրամաս կը գնեն Հարաւային Ամերիկայէն, Ափրիկէէն կամ որեւէ տեղէ, ու հոն փոխադրեն հայ ցրուած ժողովուրդը, ազգային օճախ մը հիմնելու համար։

Ինչպէս կը տեսնէք, ազգային ազատագրութեան խնդիրը, լըվանդէն առեւտրական գործ մը դարձած էր։

Նոյն լըվանդէն հոգեբանութիւնը առիթ մը սաւառնեցաւ յուսակտուր հայ պօլիտիկոսներու հոգու վրայէն, երբ անոնք կարծեցին թէ Նանսէնի միջոցաւ պիտի տրուին Սարտարապատը, հոն պիտի փոխադրեն բանական թիւով Հայեր, կազմելու համար հայ ազգային օճախ մը։ Ըմբռնեցի՞ք կատակերգութիւնը։ Լըվանդէնիզմի ողբերգութիւնը շատ խոր է, այն աստիճան, որ հայ արիւնով փրկուած փոքրիկ Հայաստանի այս փոքրիկ անապատը գնուելիք կղզի մը կամ Միքայէլի հովիտը կը նկատէ։ Օճախին մէջ՝ հաւնոց մը։

Հայ բոլշեւիկներն իրենց կարգին միջազգային յեղափոխութեան լըվանդէն միջնորդները կը հանդիսանան ներկայ Հայաստանի մէջ, ու այդ սեղմուած պատերէն դուրս՝ չեն տեսներ հայկական ազատագրութեան ամբողջական գործը։ Այս երկրամասը որ մեր հայրենիքի սիրտն է, կտրուած իր գլուխէն ու ոտքերէն, հայ բոլշեւիկներուն համար Ռուսաստանէն առանցուած նաւէր կղզի մըն է, լըվանդէն «յեղափոխականին» միջնորդներու կամուրջ մը։ Ու ասկէ կը բխի մեր խոր դժգոհութիւնը անոնց անհաշիւ ինքնագոհութեան հանդէպ։ Մինչդեռ աշխարհի երեսին ցրուած հայ լըվանդէնները, օճախներուն եւ կղզիներուն հետամուտ՝ հայ բոլշեւիկներուն հետ եղբայրացած են։ Հիմքը այս եղբայրութեան եթէ պրպտենք, պիտի տեսնենք որ երկու ճակատի վրայ գործող լըվանդէններն այդ կէտին իրար միացած են, որովհետեւ հայրենիքի գաղափարը կը բացակայի անկէ։

Արդ, այս քաղաքական խեղկատակութիւնները, հեռուէն ու մօտէն չեն կրնար առնչութիւն ունենալ հայ ազատագրական շարժման հետ, որ ձեւակերպուած ամբողջութիւն մըն է, որ իր ուղին ունի եւ որ կրնայ աճիլ միայն հայ ազգի ու հայրենիքի արմատին վրայ, ճիւղաւորուիլ ու տարածուիլ այնչափ, որչափ ուժ ու աւիշ ունի։

Կղզիներու եւ Միքայէլեաններու առեւտուրը (ծիծաղելի ու արգահատելի) կը մնայ լըվանդէններու բաժին։ Ու եթէ անոնք լըվանդէն հոգեբանութեամբ, օր մը Ղարաբաղը, օր մը Վասպուրականը, ուրիշ օր մը Կիլիկիան չնկատած կղզի նկատեն, ու միայն խօսքով հայկական օճախ ստեղծելու ձգտին, մենք ոչ միայն պէտք արգահատինք անոնց, այլ պիտի պայքարինք այս կեղծ առեւտուրին դէմ, որ ո՛չ հիմք ունի եւ ո՛չ հետեւանք։

Հայրենի բոլոր հողերու ազատագրումը կ՚իյնայ հայ ազատագրական շարժման ամբողջութեան մէջ։ Անկէ դուրս մնացածը լըվանդէնիզմ է, չարաշահ տեսակէն, ու հայ յեղափոխական երիտասարդութիւնը չէ որ պիտի մոլորուի այդ ճանապարհին վրայ։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

Ոսկեղէն Ֆրանսա

Հինգշաբթի օր Եւրոպա շոգենաւը 482 ծրար ոսկի բերաւ Ամերիկայէն Ֆրանսա, իսկ ուրբաթ օր Նախագահ Հարտինկ եւ Ալպեր Պալէն շոգենաւերը նոյնքան մեծ քանակութեամբ ոսկի բերին Ֆրանսա։ Ֆրանսա մտած այդ ոսկիներուն ընդհանուր արժէքն է մէկ միլիար։

ԿԱՐՕՆ

(Հատուած)

Ասում են՝
Մի օր ծովափին, երբ Կարօն
Ջարդած ձկներ էր հաւաքում,
Ու հրճւում ինքն իրան.
Երբ ծովի ալիքներն սարսափով
Գալիս ու զարնւում էին քարափին,
Հալածուած շողենաւի տենչի սաւլեցից.

Ասում են՝ էն օրը Կարօն
Երկար մտածեց ծովափին.
Աչքերը յառած հեռաւոր
Ջրերին կապոյտ.
Երազեց առաջին անգամ իր կեանքում,

Երջանիկ ապրելու մասին։
Մտածեց, մտածեց Կարօն.
Ու յետոյ գնաց նաւապետի մօտ,
Իր կեանքի պատմութիւնը նրան
Ծիծաղով պատմելու նպատակով.
Ու ինքն էլ մնաց նաւի մէջ
Իբրեւ մի ծառայ
Մինչեւ այն ժամանակ՝
Եւ նաւն իր խանւ քիթը
Եւրոպի ափերին քսեց։
Եւ այսպէս, մի առաւօտ,
Երբ նաւը ծածուեց իր կրծքից
Անհեղի դալրոյթ արձակեց,
Բղաւեց,
Երբ արփին՝
Որ ծովի ջրերում կապոյտ
Լողում էր,
Վախեցած դուրս եկաւ,
Ծամբով բանալու եկուորին,
Երբ նաւի շղթաները
Մարաւ գրնգոցով
Իջան ջուր խմելու ծովում,
Կարօն Ֆրանսա հասաւ...
Մի երկիր հարուստ ու սիրուն,
Մի երկիր հիւրընկալ, բարի,
Ու Կարօն որոշեց իսկոյն
Օրերն այս երկրին բաշխել,
Աշխատել, ապրել...

×

Աղմկում էին անվերջ ու զոռում
Մեքենաները կատաղի,
Գոռում էին անիւները բազում,
Իսկ մարդիկ, անծանօթ, օտար,
Մէկ այս կողմ, մէկ այն կողմ վազում...

Մեքենան երկաթ էր ծամում
Մնոսը տուած մօտորին,
Գարանները քաշում էին անվերջ,
Գամէշի պէս յարուած ջիգերով,
Մարդը դարձել էր մի սարուկ,
Իր չինած աշխարհում այն մխոր,
Վերերաա, փայրացած մի ճեփ,
Անելի հիւանդ,
Քան հսկայ ֆաբրիկի
Ելեկտրական լամպերի շարանը՝
Սուներների վրայով քայլող...

Մեքենան երկաթ էր ծամում,
Մնոսը տուած մօտորին,
Շարժւում էր հսկայ գործարանը
օթօի,
Որ ինչպէս մի ցնկնող շուն,
Օթօներ է նետում փողոց.
Ճչալու, սուլելու...

Կապոյտ շապիկի քեւերը
Քաշուած վեր,
Ահա քրտնած ու խոժոռ մարդիկ։
Նստում են սեւս մեքենայի հետ,
Իւղոտ ու մուրոտ ձեռներով։
Ու դառնում են, դառնում են անիւները,
Աղմկում են անվերջ ու զոռում,
Ոռնում է հսկայ գործարանը,
Իր հազար սրտերի,
Մօտորների թնդիւնից,
Դողում են կողերը՝ պատերը...
Որսորդի չար ձեռքից հալածուած,
Ինչպէս մի եղնիկ վայրի,
Որ վերջին շունչն է առնում
Նեղ ու մութ անկիւնում այրի,
Ու տրտում աչքերով դիտում
Դիմացի սարերն ազատ,
Արեւոտ ճամբաները,
Ուր ամէն օր՝
Վազել ու ցատկոտել է ուրախ...
Կանգնել է այդպէս Կարօն
Իր մթին անկիւնում, մեքենայի առաջ,
Բայց միտքով մի հեռու երկրում
Արեւոտ ճամբաներ է փնտռում,
Շարօն գետ մասաղ մի ազայ՝
Տանեւուոթ գարուններ
Հագին բոլորած,
Ցիշում է գիւղն իր հայրենի,
Դաշտերը լայնածիր, կանաչ,
Տնակները խոժոռ ու հին,
Որ իրենց սեւացած պատերից ներս,
Այնքան սէր, փափկութիւն,
Ջերմութիւն ու կարօտ,
Հէքեաթ ու երազ ունէին...
Ցիշում է սարերը յուլիսի,
Ու հայրը հասկերի ծովում,
Գլխին մի կապոյտ թաշկինակ,
Գերանդին ձեռքին,
Քաշում է ու գիզում ցուարթ
Երգերով արտերի ոսկին։
Ցիշում է մայրը, հովերին ձեռքին,
Կիթում է կարգով հօրթերը
Հանդից նոր դարձած.
Իր կարմիր գոգնոցի ծայրը
Փռել է գետին,
Ու կովը իր Թրիքոտ ոտը
Դրել է ճօթին...
Ցիշում է իր տատը պառաւ,
Աղօթող, բարի,
Երեկոյեան քայլերով, դողդոջ,
Դարձել է ժամից,
Խունկի հոտ է բուրում նրա
Ոտների հետքից,
Տիրամօր պատկերն է ասես,
Կախուել իր դէմքից։
Ցիշում է...
Բայց... քնել է Կարօն.
Մեքենան դառնում է, դառնում,
Երկաթ է ծամում մեքենան,
Մնոսը տուած մօտորին...

ԱՐԱՄ - ԳԱՌՕՆԷ

ԳՈՀԱՐՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՐՈՒԵՍՏԷՆ

ԱՖՂԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Դ.

Խուշհալ Խան Խաթթաքի ապրուած գիւցազներգութիւնը չվերջացաւ իր հետացումով։ Ոչ ալ իր արուեստին աւանդութիւնը մարեցաւ Խաթթաք աշիրէթին մէջ։

Հակաթուրանական պայքարին մէջ բացի Խուշհալ Խանէն Աֆղան. ներու պատմութեան մէջ կը գտնենք իր երեք զաւակներու անունները՝ Գահրամ, Աֆզալ եւ Ապտ-ուլ-Քատիր Խան Խաթթաք։

Առաջինը զարհուրելի դաւաճանութեամբ կ՚անցնի իր հօրը մահացու թշնամիներուն՝ Մանկոլներու կողմը։ Դաւադրօրէն գերի կը բռնէ Աֆզալ Խանը եւ կը յանձնէ Մանկոլներուն։

Աֆզալ Խան իր տասնամեայ գերութեան ընթացքին գրած է միաթեկ բանաստեղծութեանց տիվան մը, Բօշթու լեզուով։ Աֆղանները մեծ յարգ կուտան այդ գործին, թէեւ իր ոճը կը գտնեն յաճախ դժուարահասկնալի եւ մանուածապատ։

Խուշհալ Խանի բանաստեղծական արուեստին բուն ժառանգորդը, սակայն իր միւս որդին է, Ապտ-ուլ-Քատիր Խան Խաթթաք, որ իր արուեստին նրբութիւնով եւ զգացման քնքշութիւնով կը գերազանցէ իր հայրը։

Ապտ-ուլ-Քատիր Խան Խաթթաք ծնած 1652ին, հօրը նման անվեհեր զօրմիկ մը եւ Խաթթաք աշիրէթին յաւագոյն բանաստեղծը, գրած է ընդհանրապէս Բօշթու լեզուով, վերջին ծայր խնամուած եւ յղկուած մաքրութեամբ։

Ապտ-ուլ-Քատիրի Տիվանէն կը քաղեմ սա երկու կտորները.—

Այխալն ու մեղուն, ի՛նչ յիմարութիւն.
Սէր տուին վարդին աշնան օրերուն։
Պարտէզին լապտերն մինչ ե՞րբ կը վառի.
Ցուրտ ծակատագրի ահեղ շունչին տակ։

Գիշերը փայլող շքեղ միջատին
ցերեկն ի՛նչ տգեղ է աստուան լոյսին։

×

Կ՚արբշամարբես զիս, սիրուհիս,
Եւ կը զրկես քու սէրէդ,
Ճակատագի՛ր, որ ես տգեղ՝
Դուն ծածոյք ես աչքերու։

Եկուր նորէն, ո՛վ սիրուհիս,
Նետէ ակնարկ պուրակին,
Որ զերթ զեփիւռ պիտի բանայ
Կոկոնները վարդերուն։

Քեզմէ ծնաւ վարդն իր կուրծքը աբունեց
Եւ չինարը, ո՛վ իմ կախարդս, արտասուեց։
Ինչո՞ւ, ո՛վ վարդ, կ՚արբշամարբես սոխակը,
Փա՛ռք չէ՞ որ իր ողբերուն կը պարտիս։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐՆԵՐԸ

Նիւ-Եորքի մէջ խորհրդարանի եկամտական յանձնախումբի նիստին ընթացքին, դրուած զեկոյցէ մը յայտնի կ՚ըլլայ թէ 1929էն ասդին, ճիշդ երկու տարուան մէջ՝ Ամերիկայի միլիոնատէրներու թիւը իջած է 23,406ի... Նուազում մը։ Ասոր հետեւանքով ալ, ամերիկեան ելեւմուտքի հասոյթները նուազած են զգալի չափով։

Երկու տարի առաջ, 362 Ամերիկացիներու տարեկան հասոյթ էր մէկ միլիոն տոլարէն աւելի։ Ներկայիս ասոնց թիւը իջած է 149ի։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Բանաստեղծութիւնը դատարանի առջեւ

Լուի Արակոն, որ ծանօթ է իբր «Ձախ» բանաստեղծ եւ անհանգիստ երիտասարդ, դարձեալ կը խօսի իր վրայ։ Մեր ընթերցողները թերեւս կը յիշեն, որ Արակոն հայհոյելէ եւ սպառնալէ յետոյ ... րիզեան գրական թերթի մը ... գրին, արգիլեց խօսել իր ... ամէն առթիւ։ Ու երբ ... մտիկ չըրաւ, գաւազանն ... ծեծելու գնաց զայն։

Այս անգամ տարբեր է ...

Լուի Արակոն, գերիրապաշտ ... նաստեղծ, կարմիր գրական ... համակիր, վերջերս Littérature de la Révolution Mondiale պարբերաթերթին մէջ հրատարակած էր բանաստեղծութիւն մը ... մը ցակատ խորագրով։

Ոստիկանութիւնը անմիջապէս գրաւեց յիշեալ թերթին հրատարակուած բոլոր թիւերը, միեւնոյն դատական իշխանութիւնը ... տանեց Արակոնը թէ այդ բանաստեղծութեամբ անհնազանդութեան կը հրաւիրէ զինուորները եւ ... խանական շեշտով մը, ... կը քարոզէ իր ընթերցողներուն ...

Եւ ահա կ՚ընդվզին ու կը ... զբքին Արակոնի բարեկամները, ... րոնք կ՚ըսեն թէ Պօուլէրի ... գայլէն ի վեր, առաջին անգամ ... որ քերթուածի մը համար ... տանութեան տակ կ՚իյնայ ... տեղծ մը։ Բանաստեղծութիւնը ... սեն անոնք, ունի արտայայտութեան ... իւրայատուկ եղանակ եւ ... լեզու, այնպէս որ կարելի չէ ... տել քերթողական արտայայտութիւնները։

Այս միջադէպին մասին ... թերթ խօսեցաւ, բացի Le Populaireէն, որ դատական իշխանութենէն կը խնդրէր կարեւորութիւն չտալ քերթողական այդպիսի ... զումներու, որպէսզի Արակոն ... իր գլուխը զարդարել մարտիրոսի փուշէ պսակով եւ չշահագործէ ... ջաղէպը համբաւ շինելու համար։

Բողոքագրին հեղինակները ... գայրոյթը կը յայտնեն յիշեալ ... նութեան մասին եւ, ինչպէս Արակոն իր կարմիր քերթուածով, գովեստ հիւսեն խորհրդային Ռուսիոյ ... րած յեղափոխութեան ու կը ... րագրեն Մաքսիմ Ալեքսանդր, ... րէ Պրըթոն, Ռընէ Շար, Ռընէ ... վէլ, Փօլ Էլիւար, Ժորժ Մալ... Փիէր Մառօ, Պէնժամէն Փէ... Ժորժ Սատուլ, Իվ Թանկի, ... Թիրիոն, Փիէր Իունիք։

Կինեման տանելու կ՚անձնատանայ

Բամպանճի հոգատար իշխանութիւնը ցաւով կը հաստատէ, ... րին արհեստը հետզհետէ ... տանայ։ Արեւմտեան արուեստ... որ կը ճնշէ երկրին արուեստաւորներուն վրայ։ Բազմաթիւ ... որոնք ծանօթ են առեղծուածայնութեան, չեն բանիր այլեւս եւ կը ... խընտրեն արեւմտեան ... Նուազած է թիւը ոսկերիչներու ... քանդակագործներուն, զարդա... րիչներուն, եւ վերջապէս ... արուեստի բոլոր ներկայացուցիչներուն։

Պատճառն այն է, որ կ՚... մասնագէտները, բարքերը փոխ... են եւ եւրոպականացած։ Այնպէս ... ժողովուրդը կը փնտռէ եւրոպական ճաշակը ամէն բանի մէջ։

Տեղացի ազնուականութիւնը ... անոր հրամարած էր ... արուեստէն։ Եւ երբ ներկայիս ... զովուրդն ալ վարժուեցաւ եւրոպական ներածուած գործերուն, ... կան արուեստագէտները մնացին ... ռանց յաճախորդի։ Ժողովուրդը ... եւս չէր ուզեր աչքերը դիրել ... տղան, սորվեցնելու համար ... դական արուեստը։ Այնպէս որ ... նակի համար տեղական ... բարբարութեան զաղտնիքները ... տեն միայն ծերերը։

Վաղը թերեւս գժուար ըլլա... նել հին արուեստագէտ մը, որ ... բաստէր այս կամ այն զարդը։ ... պանճի արուեստագէտները ... ւոր աշխատանոց չունին ... տին իրենց տուներուն մէջ, ... որ յաճախորդը եթէ կ՚ուզէ ... գնել, պարտաւոր էր փնտռել ... ուեստագէտը։ Այս ալ պատճառ ... է, որ հին արուեստը չէր...

Հոգատար իշխանութիւնը ... ջերս որոշեց բանալ թանգարան ...

որ առնուազն մը ցուցահանդէս պիտի բանայ տեղական ստեղծագործութեանց։ Ցետոյ պիտի հիմնէ արհեստանոցներ, ուր գործի պիտի կանչէ հին արուեստագէտները, որոնք պիտի ունենան աշակերտներ, որոնց պիտի ուսուցանեն արուեստը։ Պիտի հիմնէ նաեւ տեղական արուեստներու դըպրոց մը, ուր պիտի դրուին աշխատանքներ, ինչպէս նաեւ տեղական արուեստներու նմուշներ։

Եւ այս ամէնը փրկելու համար մեծ ու թանկագին արուեստ մը, հարկ է որ հայ արուեստի գանձերը գտնուին, բոլորն ալ ի մի հաւաքուին եւ կորսուելու վտանգէն ազատին, ու մի խախտին։ Եթէ կրնայ, Թանգարաններուն։

Նախապատմական արուեստը

Բազմաթիւ տեսակէտներ կան, բացատրելու համար նախապատմական արուեստին նկարագիրը, կամ կան արուեստին ծագումը։

Պարզապէս արուեստին ծագումը։ Թուլուզի փրոֆէսէօրներէն Պէկուէն, գաղափարութիւն մը տալով կ'ըսէ, Արուեստի եւ Պատմութեան ընդհանուր Թանգարանին մէջ, բացատրեց որ արուեստը, իր ծագումով, մոգական է, Քարանձաւներու մէջ, երբ նախամարդը մըթութեան մէջ կը գծագրէր մամութի, ձիու, եղնիկի եւ այլ կենդանիներու պատկերը, կը հաւատար թէ շնորհիւ իր գծագրութիւններուն պիտի հմայէին ու կախարդէին այն կենդանիները, զորս կ'ուզէր որսալ։

Ուրեմն, արուեստը իր ծագումով կախարդանք մը ըլլալով հանդերձ, հետզհետէ զարգացուց գեղեցկագիտական ճաշակը նախամարդուն, որ սկսաւ քիչ մը աւելի նմանութիւն, քիչ մը աւելի իրականութիւն, քիչ մը աւելի հմայք ու գեղեցկութիւն դնել իր գծերու խաղին մէջ։ Այսպէս է, որ այդ գործերը զարգացան եւ յանախ իրական գեղեցկութիւններու աստիճանին հասան, մտնելով ճիգը, որ կը հաստատէ արուեստագէտի ծիրքերը նախամարդուն մէջ։ Ու եթէ գծագրական առաջին փորձերը կը կատարուէին արագ ու պարզ, պարզապէս կախարդական նպատակով, ետքէն անոնք դարձան յանախ աշխատանքներ մը արդիւնքը միայն, արտադրուած՝ գեղեցկագիտական փափաքով ու ներշնչումով։ Արուեստագէտ այսօր իսկ արուեստի գործեր կան, որոնք կարծես ստեղծուած են հմայելու համար ոչ թէ նիւթը, այլ հանդիսատեսը։

1,597,700 ֆրանք

Ընտրութիւնները, գիտենք թէ կը բանան ոչ միայն թեկնածուներու գրպանը, այլ նաեւ համայնքներու մառանին դռները։

Ահա թէ ինչ կը նախատեսէ Փարիզ քաղաքին խորհրդարանը յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ։

Յօդ. 222.— Քաղաքական ընտրութեանց ցանկերու վերաքննութեան եւ ընտրական քառաթղթեր հաւաքումներու վերաբերեալ ծախքեր՝ 400,000 ֆրանք։

Յօդ. 223.— Ծանուցումներ թիւով եւ փողոց փողոց ընտրական ցանկերու պատրաստութիւն՝ 47,700 ֆր.։

Յօդ. 225.— Ընտրական յայտարարութեանց շրջանակներու վերաբերեալ ծախքեր՝ 550,000 ֆր.։

Յօդ. 226.— Երեսփ. ժողովի ամբողջական փոփոխութեան՝ 600,000 ֆրանք։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստանի այգիները

Ա. Սարգսեան յօդուածով մը կը ներկայացնէ այգեգործութեան ներկայ վիճակը եւ հեռանկարները Հայաստանի մէջ։ Հետաքրքրական է գիտնալ թէ ինչ ծրագիրներ կը ներկայացնեն երկրի գիւղատնտեսները այգեգործութեան համար, թէ այգեգործութեան զարգացման ի՛նչ ճամբաներ կ'որոնեն, գիւղատնտեսութեան այս կարեւոր ճիւղը բարձրացնելով, անհատական մշակութեան եղանակներէն մինչեւ այգիներու ընկերվարական տնտեսութիւն։

Քաղ մը Սարգսեանի խորհրդածութիւններէն.—

Հայաստանի բնական կլիմայական պայմանները չափազանց նպաստաւոր հող են ստեղծած ծաւալուն այգեգործութեան համար։ Անոնք որ ամէն բան ունինք՝ յաջողութեամբ մրցելու համար այգեգործութեան դասական երկրին՝ Քալիֆորնիայի հետ, շնորհիւ մեր խաղողին։ Արդէն 1927ին Հայաստանի բերքը Փարիզի պտուղներու ցուցահանդէսին մէջ Grand Prix մրցանակն առաւ։

Խորհրդային իշխանութիւնը, գնահատելով այգեգործութեան արժէքը, 1928ին այգիներու ընդհանուր տարածութիւնը հասցուցած էր 10,615 հեկտարի։ Դեռ ծրագիր կայ, աւելի եւս ընդարձակելու այդ տարածութիւնը։ Պէտք է խոստովանիլ, որ ոչ միայն ամբողջ Ռուսիոյ, այլ եւ մասնաւորաբար Հայաստանի մէջ դեռ շատ յետամնաց է այգեգործութիւնը, այնպէս որ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ պտուղներու սպառման համեմատական չափը շատ անշան է, տարեկան 15-17 քիլօ ամէն մէկ բնակիչի։ Ընդհակառակն Ամերիկայի մէջ 112 քիլօ ամէն մէկ բնակիչի։ Արդ, պէտք է գիտնալ, որ խաղողը, ինչպէս բոլոր միւս պտուղները, կը կազմեն թանկագին սնունդ մը։ Ահա թէ ինչո՛ւ անհրաժեշտ է զարգացնել այգեգործութիւնը։

Այժմ աշխատանք կը թափուի, անհատական այգեգործութիւնը վերածել հաւաքական այգեգործութեան։ 1929ին հաւաքական այգեգործութեան ընդհ. տարածութիւնը կը հասնէր 284 հեկտարի, 1930ին 1210 հեկտարի, այս տարուան սկիզբը՝ 2894 հեկտարի։ Այս տարուան վերջը հաւաքական այգեգործութեան ընդհանուր տարածութիւնը պիտի ընդարձակուի 27 առ հարիւր համեմատութեամբ։ Միւս կողմէ հետզհետէ կ'աճի այգեգործական խորհրդային տնտեսութիւններուն թիւը։ Ինչպէս փորձը ցոյց տուաւ, շնորհիւ ընկերվարական այգեմշակութեան՝ աճեցաւ խաղողին բերքը։

Նախապէս Հայաստանի այգիները կուտային 1 հեկտարէն 33 կենդինար խաղող, (նախապատերազմեան շրջանին՝ 71), իսկ այսօր հաւաքական այգեգործութեան կարգ մը շրջաններ կը գերազանցեն նախապատերազմեան շրջանի բերքի առատութիւնը,— այսպէս Էջմիածինի այգեգործական հաւաքական տնտեսութիւնը՝ 100 կենդինար, Աշտարակինը՝ 78։ Ղամարլուի մէջ եւս հաւաքական այգեգործութիւնը փայլուն յաջողութիւններ ունեցաւ։

Այգեմշակութիւնը այսպէս ընկերվարական ծրագրով զարգացնելու եւ այգիներու ընդհ. տարածութիւնը աւելցնելու համար, անհրաժեշտ հողային քանակութեամբ անկիւններ եւ խաղողի մասեր։ Նոյնպէս օրէ օրին լրացնել հողի պատրաստութիւնը, (անհրաժեշտ է քանդել եւ մաքրել, փորելու համար հողը)։ Մասնաւորաբար Ղամարլու եւ Վաղարշապատ կը պահանջեն մեքենաշարժ արօր, պատրաստելու համար հողը։

Այգեգործութեան զարգացման համընթաց պիտի զարգանայ նաեւ գինեգործութիւնը։ Եւ պէտք է գիտնալ, որ «խաղողին արիւնը» արտադրելի թանկագին ապրանք մըն է, եւ իբր այդ մեծ նշանակութիւն ունի նոյն իսկ ամբողջ Ռուսիոյ համար։

Այգեգործութեան հետ, պէտք է խորհիլ նաեւ այն անտառային պտուղներուն համար, որոնց կը մեծնան վայրի հողերու վրայ։ Պէտք է պատուաստով մշակել Հայաստանի վայրի պտուղներու հարուստ անտառները, համընթաց Հայաստանի ընկերվարական խաղողի անտառներուն։

Ցետոյ անհրաժեշտ է տնտեսական շրջաններու եւ ենթաշրջաններու բաժնել երկիրը։ Հայաստանի տնտեսական շրջանացման շնորհիւ, կարգ մը շրջաններ այլ եւս ի զուր չպիտի վատնեն իրենց արտադրական ուժը։

Այսպէս Մեղրին, որ մերձ-արեւադարձային բուսականութեան շրջան է, անօգուտ կը վատնէ իր ուժերը ցորենի մշակութեամբ։ Նոյնը կարելի է ըսել Աշտարակի, Դարալագեազի, Կապանի մասին։ Մասնագիտացնելով շրջանները, կ'ունենանք ոչ միայն շրջաններ ամբողջովին խաղողի այգիներով, այլ եւ շրջաններ անասնաբուծական հակայական ագարակներով։ Անցած է այն շրջանը, երբ իւրաքանչիւր շրջան կամ քաղաք, ինքնամփոփ, կ'աշխատէր արտադրել ամէն ինչ որ անհրաժեշտ էր իրեն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Տագնապը կը սաստկանայ

ԳԵԼՑՈՐ.— 28 յունուար իմ բոլոր թղթակցութիւններով պարզած եմ այս տեղի կեանքի ու գործերու ընթացքը։

Քաղաքին գլխաւոր գործարանն է նախկին S. A. C. M. որ Alstom ընկերութեան փոխանցուելէ վերջ շատ կորսնցուցած է իր դիրքը։ Բաւական թիւով բանուորներ արձակած է արդէն իսկ փորձագրկութիւնը եկաւ աւելի ուժգին հարուած մը տալու։ Այժմ գործերը շատ դանդաղ են, հազ մեծամասնութիւնը 4-5 օր կ'աշխատի։

Երկրորդ գործարանն է D.M.C.էն որ մինչեւ այսօր չէր ազդուած, իսկ նոր տարիէն ասդին ան եւս սկսած է բանուորներ արձակել։ Բաւական թիւով հայրենակիցներ, մեծ մասով կիներ, որոնք ամէն օր անհուզողի մէջ են, արձակուելու մտավախութեամբ։ Կան քանի մը կաւի գործարաններ ուր ունինք փոքր թիւով աշխատաւորներ։ Կան նաեւ ձուլարանի եւ ներկի գործարանները։ Անոնք թէեւ չեն ազդուած տագնապէն, բայց հոն եւս կը նշմարուի գործերու թուլութիւն մը։

Հայկական կեանքը մնացած կայնելի է համարել, եթէ Հ. Յ. Դ.եան «Վազգէն» խումբը իր գոյութեամբ չզգացնէ այդ։ Հակառակ արդէն տաղնապին, կանոնաւորապէս կը հետեւէին կուսակցական բոլոր աշխատանքներուն։ Միայն մէկ կէտի վրայ թերացած են — անգործութեան մնացած մը հաստատուած, եւ ի նպաստ անոր պարահանդէս մը կազմակերպուած։ Այս ձեռնարկներու համար առիթներ չեն պակսիր, բայց կը պակսի հրապարակ դալու համարձակութիւնը։

Կան քանի մը անգործ հայրենակիցներ, իսկ անգործութեան պատճառաւ ընտանիք մը մնացած է գէշ թնանալ։ Ունինք քանի մը սափականատէր հայրենակիցներ, որոնք իրենց ճակատին քրտինքով տուներ շինած են։ Մեր հայրենակիցները միշտ ջերմ փափաքը ունին փոքրիկներու դասատնդութիւն մը հաստատելու, բայց ափսոս որ ժամանակին չիրականացաւ այդ գովելի գաղափարը։ Կը մաղթեմ որ մեր ընկերները աշխատին թէ այդ ուղղութեամբ եւ թէ հայ գործաւորներու միութիւն մը հաստատելու համար։

Գործերու վիճակը օրէ օր փոխանակ լաւնալու, աւելի կը ծանրանայ, իսկ անգործներու թիւը միշտ կ'աւելնայ։

Գելֆորէն 11 մղոն հեռու է Հերիքուր գիւղը։ Հոս կան քանի մը ընտանիքներ, որոնք կ'աշխատին, իրենց վիճակը աւելի լաւ է, թէեւ օրավարձերը քիչ են, բայց գործատիրոջ կողմէ սրանց տրամադրուած են տուներ, չնչին վարձքով։

Չկայ ոչ մէկ կազմակերպութիւն։ Մեծ մասով համակիր են Դաշնակցութեան։

Իսկ Գելֆորէն 8 մղոն հեռու կը գտնուի Շաթնաւա գիւղը։ Հոս եւս ունինք քանի մը բանուորներ։

Քիչ մը աւելի հեռու է Օտէնքուր, ուր կը գտնուին քանի մը ընտանիք եւ քանի մը ամուրի երիտասարդներ որոնք կը պատկանին Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Կ'աշխատին չնչին օրավարձերով։

Այս գիւղէն աւելի վար է Մօպէրզ գիւղաքաղաքը, ուր կը գտնուի Փէժօ հեծելանիւի ու ինքնաշարժի գործարանը, ուր ունինք քանի մը հայրենակիցներ։ Հոս գործերը շատ գէշ վիճակ մը ունին, անցեալ տարուան մարտէն ի վեր մէկ խօսքով, այս շրջանը, այսինքն Հօթ Ռէնի նահանգը ամբողջութեամբ մեծապէս ազդուած է տագնապէն։

Անցորդ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ցաւիրը

ԳՈՒՇԱԿԵՑ ՈՒ ԴԱՏԻ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ

Այն օրէն ի վեր որ մենակեաց ու մամկալ Ֆաքիրը իր ճգնարանէն բարձրացաւ ցուցադրութեան պերճափայլ ու շքեղազարդ բեմերը, զարմանալի նորօրինակ անպարար մը եւ սակայն, դեռ յայտնի չէ թէ բան մը կորսնցո՛ւց իր խորհրդաւորութենէն։ Առայժմ կարելի է հաւաստել թէ կրցած է հասատատել ծանօթ ա-

սածը.— «Մարգարէն իր գաւառին մէջ պատիւ չունի»։ Ո՞վ կը նայէր իր վրայ՝ իր բնակավայրին մէջ։ Մինչ հոս՝ Փարիզ՝ քաղաքակրթութեան մեծ տաճարին, լոյս-քաղաքին մէջ՝ բազմութիւնը ամէն իրիկուն հեւիհեւ կը վազէ ո՛չ միայն դիտելու անոր անդրաշխարհային 'անճարպութիւնները, այլեւ դիմելու անոր միջնորդութեանը՝ պատռելու համար ապագային քօղը...։ Դիւրին գործ, որեւէ Ֆաքիրի համար, որուն լեզուն կը դառնայ բերնին մէջ, բայց նաեւ բացառաբար վտանգաւոր։

Ու այս մէկ ֆաքիրը որ կնոջ մը բախտը գուշակեր էր, պէտք է ըսել թէ ինքը բախտ չունէր։ Քանի որ, պատահմա՛մբ թէ ո՛չ, չէտակ գուշակած եղաւ անգամ մը ու դատարան ինկաւ։

Իրիկուն մը, մեր Ֆաքիրը — չշփոթել թահրային հետ — երբ իր սովորական ներկայացումը կուտար փարիզեան սրահի մը մէջ, կարդը եկաւ գուշակութիւններու մասին։

Ու բազմահոգ ու անհանդարտ Փարիզուհիները խուժեցին վրան։

— Նաւէ սաստեղ, փափկութեամբ հրամայեց Ֆաքիրը, տիկնոջ մը, փակէ՛ աչքերդ, ուշադրութիւնդ կեդրոնացուր այն հարցին վրայ որ քեզ կը մտահոգէ... եւ սպասէ որ հոգին սուրբ ճշմարտութիւնը ներշնչէ ինծի։

Ուշադրութիւն կեդրոնացնել որեւէ բանի վրայ, բաւական դժուար գործ է կնոջ մը համար։ Բայց տիկինը մեծ հոգ մը ունէր եւ ուրիշ բանի վրայ չէր կրնար մտածել։ Ֆաքիրին ուզածն ալ այդ էր արդէն ու գուշակեց.

— Տիկի՛ն, ամուսինդ քեզ կը խաբէ թուխ կնոջ մը հետ, որ օրն ի բուն կ'աշխատի իր քովիկը...

Ցնցուած, զայրացած ու գորգոջուն, գիշերը քուն չըննացաւ տիկինը, մանաւանդ որ իր զաղտնիքը ամբողջ հասարակութիւն մը լսեր ու գուարճացեր էր։

Մտածեց.— Ամուսինս նուագախումբ մը կը վարէ, իր ձեռքին տակ նուագածու կիներ կան։ Կիներուն մէջ ալ թուխ մը կայ։ Պէտք է հըսկել ու տեսնել։

Եւ իրօք, հսկեց ու տեսաւ։ Ֆաքիրը ճիշդ էր գուշակեր։

Եւ իր ամուսինն ալ որ թուլեռանին մէկն էր, խոստովանեցաւ իր մեղապարտ սէրը, թերեւս յուսալով որ՝ խոստովանութեան մէջ գտնելով քիչ մը անկեղծութեան չէշտ, թողութիւն առանայ կնոջմէն։ Այրերը երբեմն, գիտեն կնոջ քթէն բռնելու եղանակը։ Յաջողեցաւ։ Սակայն ինք խմացաւ թէ ի՛նչ միջոցով իր դաղտնիքը երեւան էր ելեր, ատոր յանկարծական զայրոյթ մըզգաց ու դնաց փաստաբանին եւ երկուքը մէկ խօսք ըրած՝ դիմեցին դատարան, վնասուց հատուցում պահանջելու Ֆաքիրէն։

— Եթէ յաճախորդս, կ'ըսէ փաստաբանը, սխալը գործեց իր կինը խաբելու, ատիկա իրաւունք չի տար Ֆաքիրին, որ ճշմարտութիւնը յայտնէ երեք հազար հոգիներու առջեւ։

Բայց, տեսնենք թէ դատարանը ի՛նչ պիտի ըսէ։

ՄԱՄՈՒԼ

«Արփի»ն եւ իր դերը

Սելանիկի «Հորիզոն»ը խմբագրական մը մէջ շնորհաւորելով մեր աշխատակից Տոքթ. Արմ. Բաբսեղեանի հրատարակած կիսամսեայ «Արփի»ն, ետեւեալ դիտողութիւնները կ'ընէ (24 յունուար).

— «Անվերապահօրէն գնահատելով ձեռնարկին արժէքը, պիտի թելադրէինք յատուկ հանդերձ «Արփի»ի խմբագիր-հրատարակիչին, որպէս զի արդարութիւն մը ծածկէր պարբերաթերթի հետապնդած առաջադրութեան մէջ եւ փոխանակ զայն նկատելու հայ ընտանիքին պարբերականը, նկատէր պարբերական մը նուիրուած՝ գերազանցապէս հայ մանուկին ու պատանիին զարգացման։ Այսինքն, երրորդական գծի վրայ միայն «Արփի»ն տրամադրել հայ ծնողքին, եւ անոր բովանդակութեան չորս հինգերորդը նուիրել միշտ, երախան ու պատանին հետաքրքրող նիւթերու։

Մեր թելադրութիւնը պատճառաբանելով կ'ըսենք, որ հայ ծնողքը, կրնայ իրեն համար միջոցներ ստեղծել, գինքը հետաքրքրող նիւթերը ուրիշ հրատարակութեանց մէջ եւս գտնելու ու կարդալու համար։ Օրաթերթեր ու պարբերականներ ունինք, որոնք յանձախ տեղ կուտան ընտանիքներն ու ծնողքները շահագրգռող նիւթերու։ Գրքեր կան, որոնք ազգային, առողջապահական եւ նման այլ նիւթերու մասին առատ պաշար կրնան տրամադրել չափահասներուն։ Հայ ծնողքին համար ծառայելի այդ հրատարակութիւնները չեն խօսիր սակայն հայ փոքրիկին։ Այս վերջինը կ'ուզէ բան մը, որ միայն իրը ըլլայ։ Կ'ուզէ օրինակի համար, որ պարբերականը իր պէտքերուն բովանդակութեամբ, իր պատմուածքներով, ոտանաւորներով, զուարճալիքներով, իր մանկական խաղերով, նկարներով եւ նման այլ նիւթերով, միայն եւ միայն զինքը հետաքրքրէ, իր մտքին ու հոգիկան պահանջներուն բաւարարութիւն տայ, զինքը զուարթացնէ, խանդավառէ եւ դաստիարակէ։ Եւ երախան ու նոյնիսկ պատանին շատ աւելի սուր հետաքրքրութեամբ կը կարդայ այդպիսի բովանդակութիւն ունեցող թերթ մը, որ միշտ նորութիւն մը պիտի բերէր իրեն, քան իր ամէնէն նախասիրած պատմուածքներով ու պատկերներով»։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ, Հնախօսական ուսումնաթերթ։ 1931 դեկտ.։ Տարեկան բաժնեգին 5 տոլար բոլոր երկիրներու համար։ Հասցէ.— Rédaction Handes Amsorya. VII Mechitharistengasse No. 4, Vienne Autriche)։

ԲԱԶՄԱՎԷՊ. Թիւ 1 (1932 յունուար)։ 90րդ Տարի։ Տարեկան բաժնեգին 3,50 տոլար։ Հասցէ՝ Rédaction de la Revue «Pazmaveb». St. Lazare, Venise (Italie)

Մեր պաշտօնակիցներուն

կարգ մը պաշտօնակիցներ կը շարունակեն հին հասցէով ղրկել իրենց թերթերը։

կրկին կը խնդրենք նկատի առնել մեր նոր հասցէն՝

17 Rue Dameame, Paris (13e)

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

II

— Օ՜, Մըկոյին զաղաւէին խօսք մը՜ — վրայ բերաւ վարպետ Ռուբէն — հը՞, Մըկօ՛, չըսե՞ս, ալդու՛ր։

— Ի՞նչ ասեմ, Ռուբէն ադէր, խէյֆէյն քեյֆ ի՞նչ ֆայտէ... Է՛ս քէյֆ չունեմ, է՛ս...

— Ինչո՞ւ, կրկին մէջ ինկաւ Բարթող Էֆէնտի։

— «Ինչպէ՞ս ո՞ւն ա, Բարթող էֆէնդի, երկրեց նորից նամակ չկայ... կ'ասեն գրեր յորձակեր են...

Ու դարս եղաւ, «Թեզվէն» Թաշմեջ ըսաւ ըսելէն։

Ճի՛շդ էր։ Բանակալութեան այդ շրջանին, անսովոր բան մը չէր առիկա։ Բայց, թերթերը ոչինչ կը գրէին այդ մասին։ Այս լուրը խռովեց Էֆէնտին։

— Օր նոր, լուր նոր — մըռնչեց դաւադրին ծայրը հոգին մէջ մեղմ'եղէն։

Իրիկնանին երկրթէ չերխեր, Ռուբէ՛ն... առ չերխեր կը փրկէ մեզ...

— Վա՛յ անցեր, Ճանը՛ձ էֆէնդի, Իրիզեանէն ալ, Իդիրզեանէն ալ... Ըա չերխեր չէ՞ր քի խաչնարկեց կեցաւ...

Ցետոյ, ձայնը բարձրացնելով,

— Դուն ալ Ճերմակ Ցերեն նոյնէ, աւելցուց, լաւը ծայր նէ, անկէ՛ ալ ծայր...

— Աղէկ ամմա, մեծ ձուկը պզտիկ ձուկը կ'ուտէ, Ռուբէ՛ն, հասկցա՞ր...

— Է՛, կ'ուտէ՛ կ'ուտէ... ի՞նչ ընենք, ա՛ս է գիրերնիս...

— Ատանկը չէ... խօսք որ ամենք կը յաղթէինք թէ որ անձնուրաց ծարդ ունենայինք... Թուրքիան հիւա՛նդ մարդ է, չի գիտնար, վարպետ Ռուբէն, կ'իյնայ, անպա՛ստ ա՛ռ կ'իյնայ...

Մունետիկի մը կանչը լսուեցաւ։ Շուկան իրարանցած մըն է ծայր առաւ։ Վարպետ Ռուբէն ուզեց դուրս ելլել, բայց Էֆէնդին արգիլեց.

— Նստէ հոս, տղաս, նստէ, Ռաստ սիրես։ Մէկալ ձայներն նոյն գան, մեկուն՛... տէյյալէն խեր չկայ...

Վարպետ Ռուբէն գիտէր, որ կարելի չէր Բարթող Էֆէնդիին հակառակիլ։ Երբ ծանուցող խօսքը Թուրքերու մասին էր, կը կատղէր, աղէտ կ'ելլէր, կը փրփրէր ու կը սկսէր «Ճիկեն ու ճիպիլէթին»...

Խօրէնը թաշկինակովը քրտինքը կը սրբէր, երբ Էֆէնդին այդ խօսքերը իր մէջ ամփոփելէն տարօրէն խաղ մը։ Աչքերը կայծկլտա՛ն նայեցաւ Էֆէնդիին։ Գրիգոր մտածեց, կոնտներ էր Ցիչեց, յանկարծ, որ Աստղիկը կէս թողեր էր իր պատմութիւնը։ Ցետոյ ի՞նչ էր պատահած արդեօք։ Անդրադարձաւ իր վերջին միտքին, որ մոռցեր՝ ցոյց չէր տուեր գանձը Աստղիկին։ Իսկ եթէ հարցնէ՞ր թէ ո՛ւրկէ է, պիտի յայտնէ՞ր։ Ոչ, անշուշտ։ Բայց պիտի ըսէր թէ մէկ քարով ծակէ ծակ փախցուցած էր Թուրքերը...։ Բայց, ծանօթներէն ձայնը ցնցեց զինքը։ Շուրջը նայեցաւ։ Ցիչեց որ դարը պարապ էր. տուն ու հօրը գնաց։ Ու առիկա ապրի տուաւ Բարթող Էֆէնդիին, որ նիւթը փոխէ ու խօսք բանայ զղրոցի մասին։

— Ռուբէ՛ն — ձայն տուաւ — երկու տարի է կ'ըսեմ քեզի, ակնո՛ց առէ, կը ձգես, ու ծախին ու մայրին մէջ կը խանգրի, կը սեւնայ ատ տղիկը։

Ու բոլոր շրջապ հաճեցաւ։ Միշդ է որ Ռուբէն կրկին գծկամակեցաւ։ Նեղացաւ նոյնիսկ, Բարթող Էֆէնդիին երկար պնդումներէն։ Բայց, ի վերջոյ աղջի տուաւ կնոջը՝ Թագուհիին ձայնակցութեանը առջեւ։ Մա՜յրը, ի՞նչ դառնութեան ու հօր չէշտ մը դրաւ ան, երբ նոյն իրիկունը վարպետ Ռուբէն բացատրեց իրեն Բարթող Էֆէնդիին հետ ունեցած խօսակցութիւնը։ Ոգեւորուեցաւ։ «Ուսմունքի՞ն գովքն ըրաւ՝ մէկ առ մէկ յիշելէն Ղամպար Մինասին տղան, որուն «վրայէն քիմարութիւնը կը վազէ», Զէնոբին պզտի տղուցը՝ առեւ պլանծը, որ «ամարդ եղեր, օրթո եղեր է», ու մայրական սերտլի եւ ինքնատէր բնազդէ մը մղուած, այդ բոլորին առաւելութիւններուն կազդուրուած իր Գրիգորը երեւակայեց...

Ու յետոյ, աղքի ելլելով,

— Էս ծարդ ի՛քէն, — ըսաւ — այդը բնէէն չեմ կրնայ զատել, գի՛րը՝ ծարդը ծարդէն կը զատէ, Ռո՛ւբէն...

III

Առաջին օրէն վերջ, Գրիգոր ալ առանձին կ'երթար դպրոց, առկառը թեւին տակ։ «Սակառ» կ'ըսէր ինք իրենին եւս, թէեւ երբ հենքէ լաթ մըն էր, ու նման չէր հօրեղբօրը տղուն՝ Ցակոբին սակառին, զոր կը կրէր անոնց ծառան եւ որ խնամքով լեցուած կ'ըլլար։ Ցակոբը «թօծպուլիկ ու նոհօշիկ ճանչուկ» մըն էր, լեցուն ու ազնուակ մխերով, դորշ աչքերով, ու երեսներուն ափ կարմիր։

Այս երկուքին զաւակից էր Ն'ւ Նազարը։ Սեւաչուի, գուռող ծադերով, չարաճճի ու կամակոր տղայ մը։ Ցաճախ, Գրիգոր ու Նազար միասին ճամբայ կ'իյնային։ Բայց, հայրն երկու քայլ առած, կոփոց ծայր կուտար։ Նազար կա՛մ կէս կուտար, կամ երկու խօսք մէկ՝ հայհոյանք մը կը գլրէր։ Երբեմն ալ եռ կը ծնոր ու կը կոխէր Գրիգորի ոտնամանին շէխշըխկացող ծայրին։ Ու, պլլուած կ'ըլլային արդէն։ Եկած ծի՛րտ ծի՛րտ։ Այսուհանդերձ, Նազար երբ դասատակը կամ ձեռքը ձեռք տուած կ'ըլլար ու ձայնը կ'առնէր Գրիգորի կճռող ականջներուն, դէմքին վրայ բուղէական ժպիտ մը կ'ուրուագծուէր, անուշի կը կապէր գործը եւ իր կօշիկներուն հետ ժողվելով, նաեւ, Գրիգորին եէճէնիները, կը դնէր առջին։ Անկէ յետոյ, մէկուն կամ միւսին քիթը արիւնած, կը հասնէին Թանգարանին փողոցը։ Հոգ՝ պատն էր, արդէն, վանքին, որ հսկայ եւ տախտակեայ չէնք մըն էր՝ շինուած յատկապէս ախտաւորներու համար։ Վանքին քարկեր, երկայն ու բաւականին բարձր պատը կը հասնէր մինչեւ եկեղեցիին դուռը, որմէ նեղս կը սկսէր դպրոցին բակը։

Պատի կիսուն աղբիւր մը կար։ Զարդած աղբիւր մը, որուն կապարէ ծորակը իրիկուն մը, մութին մէջ, փրցուցեր էր Նազարը եւ ծախած առնն բռնուեր ու տիրուեր՝ «գործ գու պատուիրեցեր...»։ Գուռին մէջ կանանչի զարկած ջուր մը կար միշտ։

(Շար.)

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Շանկհայի մէջ, անգլիական ուժերը առիպուեցան բռնութեամբ օտարականներու թաղէն արտաքսել հոն ապաստանած Չինացիները։

Ֆրանսական թաղին վրայ ինկան ու պայթեցան մէկ քանի ռումբեր, առանց վնաս պատճառելու սակայն։ Չի գիտցուիր թէ ռումբերը ո՞ւրկէ արձակուած են։

Հաւանական կը նկատուի որ ֆրանսական կառավարութիւնը Հնդկաչինէն նոր զօրք մը փոխադրէ Շանկհայ, պաշտպանելու համար իր հպատակները։

— Չինական կառավարութեան ներկայացուցիչը, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին ներկայացուց դեկուցագիր մը, որով կը պահանջէ Ազգերու Դաշինքին 10 եւ 15րդ յօդուածներուն կիրարկումը չինեւճապոնական վէճին մէջ։ 10րդ յօդուածին տրամադրութեամբ, Ազգերու Դաշնակցութեան անդամները յանձն կ'առնեն արտաքին որ եւ է յարձակման դէմ պաշտպանել բոլոր անդամներու քաղաքական անկախութիւնն ու հողային ամբողջութիւնը։ 15րդ յօդուածին համաձայն, խորհուրդը կը խմբագրէ եւ կը հրատարակէ տեղեկագիր մը, պարզելով վէճին պարագաները եւ յուծման եղանակները։

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

1.— ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, Գրատուն	51, Rue Monsieur-le-Prince:
2.— ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ	7, Boulevard Saint-Michel-ի դիմացի քէօշկը
3.— ՕԴԷՈՆ	5, Carrefour de l'Odéon
4.— ՔԱՏԷ	Մէթրօ Քատէյի մուտքի քէօշկը
5.— ՄՈՆՄԱՐԹՐ	50, Fbg. Montmartre-ի դիմացի քէօշկը
6.— ՓԼԱՍ ՏԸ ՖԷԹ	Մէթրօյին դիմացի քէօշկը
7.— ՐԷՊԷՎԱԼ	92, Rue Rébéval
8.— ՊԷԼՎԻԼ	19, » de Belleville
9.— ՓԱԼԻՔԱՕ	3, » Palikao
10.— ՍԷՆ - ԼԱԶԱՐ	Քաֆէ Թէրմինիւսի անկիւնի քէօշկը

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆ

11.— ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՕ	Գրավաճառ l'Ecriture. 13, Boul. Galliéni
12.— ՊԻՏԵԱՆՔՈՒՐ	Գրավաճառ Ալիէնեա, Փլաս Նասիոնալ:

Հ. Յ. Դ. Խասսոսի ենթակոմիտէի ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հասցէին։

տարեկան։ Ունի անգլիացի կին մը՝ Gertrude, զաւակ մը՝ Հայրենէ Տրէյլա Հէյկ 7—8 տարեկան։ Ծնողքին անունը՝ Աբրահամ եւ Մարիցա։ Գրել Friends of Arménia, 47 Victoria St. London, S. W. 1.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Այսօր կիրակի «Արարատ» մարզականի Ա. խումբը պիտի մրցի Stade Enghien Ermonts Licencie B խումբին դէմ St. Gratien-ի մէջ (53 Avenue de Soisy) ժամը 2.45։

Մարզիկներու ժամադրութիւնն է Gare du Nord ժամը 1ին, մեկնում ժամը ճիշդ 1.30ին, իջնել Champs du Course d'Anghien.

ԳՈՐԾ կը փնտռէ Արեւելեան կերակուրներու եւ տէօնէր քէպապի մասնագէտ խոհարար մը։ Գրել Aslanian Haig, No. 80 Ave. Verdun, Issy-les-Moulineaux, Seine.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, Մ.Թ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, զարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան վնեւր. հիւանդութիւն եւ փորխ։ Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Օրտուի Գօշաճա գիւղէն Մարիամ Համալեան, որ Ամերիկա գացած է 1918ին Բժ. Արմագանի հետ։ Կը խնդրուի իր հասցէն տեղեկացնել Նշան Երայեանի, 10 Rue François Garcin Lyon։ «Հայրենիք»ներն ու Ամերիկայի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

— Կը փնտռուի Պիլէճիքցի (Պրուսա) Փոլ Աւետեան 22-23 տարեկան, ամուրի։ 8 տարի է ի վեր Ամերիկա կը գտնուի։ Ճշգրիտ հասցէն տուողին 500 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Garabed Avedian-ի, 40 RuePomme-de-Pin,Toulon(Var). Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել.

— Լոնտոնէն կը փնտռուի Միհրան Զարմաքեան, Տարսոնցի, 50

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՔԷՆԻ

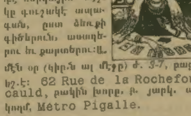

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (կիրակի ալ մէջը) ժ. 3-7, բացի եշ. է։ 62 Rue de la Rochefoucauld, բակին խորը, բ. յարկ. աջ կողմ, Métro Pigalle.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant : H. STEPHAN

Médaille d'Or 1930

ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

"ՇԻՐԱԿ"

26 Rue de Trévise, Paris (9) Métro Cadet, Tél. Prov. 38—63

ԲՈԼՈՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ 100ԻՆ 10 ԶԵՂՉ

Diplôme d'Honneur 1931

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

GYMNASE JAURÈS-ի մէջ, Փարիզ

21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԿԻՐԱԿԻ, ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ

Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

«ՃԳՆԱՒՈՐ»ԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

MAISON DE LA MUTUALITÉ-ի մէջ

24 Rue St. Victor, Paris (5) (Métro Maubert-Mutualité)

6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Հովանաւորութեամբ Գ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Տիկ. Սուրաբեան, Օր. Անահիտ, Տիկ. Ժ. Շահ-Պարոնեան, Օր. Աթանասեան, Օր. Ս. Քօլմանօֆ, Օր. Սօֆի Քօլմանօֆ Գ.Գ.կոթիկեան, Սարաֆեան, Տէրվիշեան, Հայ-վարդ, Կ. Սրապ եւ Գմբէթեան կ'արտասանեն, կ'երգեն, կը նուագեն։ Գեղարուեստական բաժինը կը տեւէ մինչեւ կէս գիշեր։

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐԸ. ԳՐԻԶ Է...

եւ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՌԸՎԻՒ

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ շքեղ պարահանդէս

Եւրոպական օրքէսթր ղեկավարութեամբ Թաթիոս ձորժի

Քօթիլիոնի առարկաներ, ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով

ՄՈՒՏՔ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին ամէն տեղ եւ դավառնի խմբագրատունը՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10).

ՊԱՆԵԼԷՕՅԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

21 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ վերջ

Կը խնդրուի ուրիշ միութիւններէ նկատի ունենալ այս թուականը

Աղխատախնամի ցերեկոյթը

Փարիզի Աղքատախնամի ընկերութեան տարեկան մեծ ցերեկոյթ՝ պարահանդէսը այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր։

ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ. 79 ԱՎԸՆԻՒ ՏԸ ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու։ Երգ, նուագ եւ զանազան ճաշակի անակնկալներ։

Պարերու համար առաջնակարգ «Pizaro» նուագախումբը եւ ճազ։ Գրիճի սեղաններ։ Դիւրամատչելի ճոխ պիւֆէ։

ՄՈՒՏՔԸ 25 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարաններու եւ Rue de Trévise-ի հայ նպարավաճառներու մօտ։

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

44 Rue Poissonnière. Մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՒՆ, ՊՌԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ. կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1932Ի ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

Հայերու հասցէներ Փարիզի եւ շրջաններու, Մարսէյլի, Լիոնի, Տէսինի, Գրընոպլի, Վալանսի, Նիսի, Սէն-Շամոնի, Սէն Թ'էթիէնի, Կրընոպլի, Շարվիէօյի եւն., ինչպէս նաեւ Անգլիոյ, Պելճիքայի, Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ ու Չեխոսլովաքիոյ։ Ասկէ զատ Ֆրանսահայ գաղութին հասցէները դասաւորուած ըստ արհեստներու։ Ամենուն համար անհրաժեշտ գիրք մը։ Ընդամէնը՝ 256 էջ, մաքուր տպագրութեամբ։

Գինն է միայն 6 ֆր., փոստի ծախքով 7.50։ Արտասահման 10 ֆրանք։ Դիմել.— L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20).

Ընդհանուր ցանկացած հայկ. ճաշարանը բացուած է փարիզի կեդրոնը

44 Rue de Trévise Metro: Cadet Tél. Provence 64-74

Au Duc de Trévise

Ղեկավարութեամբ՝ Գ. ՄԱՔՍՈՒՏ ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆի

Կէս օրէն ՄԱՔՍՈՒՏԻՆ եկուր, հոն եմ 7.50 ֆրանքով կը ճաշեմ, կը կշտանամ ու միշտ գոհ եմ։

Մաքսուտը կը յարմարի օրուան տագնապին, եկէք եւ տեսէք։ Արեւելեան եւ կովկասեան կերակուրներ, ամենաընտիր օղի եւ գինի պոլսական եւ ռուսական ապանդրներով։

Տրամադրելի սրահ հարսնիքներու, հանդիպումներու եւ ժողովներու։

ՎԱՐՁՈՒ Է նպարավաճառի խանութ մը՝ իր բոլոր կազմածներով, Փարիզի բազմամարդ թաղի մը մէջ, Bld. de la Villette-ի մօտ, տարեկան վարձք՝ 3000 ֆրանք, ըէփրիզ 15,000 ֆրանք։

Դիմել՝ Յ. Արզէլեանի 226 Rue Lafayette, Tél. Nord 89-06 95-79.

ՎԱՐՁՈՒ Է 10րդ թաղամասի մէջ 50 քառակուսի մէթր տարածութեամբ արհեստանոց մը եւ բնակարան մը՝ երկու սենեակ խոհանոց, ամէնքը միասին տարեկան վարձք՝ 4,500 ֆրանք։

Դիմել՝ Յ. Արզէլեանի 226 Rue Lafayette, Tél. Nord 89-06 95-79.

Etude de Me BERNARD VAHÉ (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

(11 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73.97

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutume-ներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները, կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6-7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական ճգնաժամը, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին։

ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ-ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.

211 bis, Bld. Jean Jaurès, Billancourt (Seine)

Ապսպրանքի վրայ կը կարենք ամենավերջին նորաձեւութեամբ արանց եւ կանանց կօշիկներ։ Կը կատարենք կօշիկներու նորոգութիւն ամենալաւ տեսակի կաշիով։ Մատակարար ենք Գիյանքուրի, Իսի լէ Մուլինոյի եւ շրջանի հայրենակիցներուն։

ԾԱՆՕԹ.— Ամենուն Հասցէին մէջ բոլորովին սխալ արձանագրուած է մեր վաճառատան հասցէն։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԵՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, ճառագայթագրում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, լուսաճառագայթում եւ ուլթրավիոլէտ ճառագայթում (radiothéraphie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻի բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ապլանթին են։

Թոքախտաւորներու համար pneumothorax-ի գործողութիւն։ Հոկաւոր ճախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Զգային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ բնական, ելեկտրական եւ փրկութեան միջոցներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդաբանական եւ վեներական հիւանդութիւններու համար։

Assurance Sociale-ի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Դարմանատունը ունի առանձնաբուժարանը որուն մասնագէտն է Գ. Վ. ԹԱՇՃԵԱՆ.

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներու։

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:

Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՐՔԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

51 rue Monsieur-le-Prince, Paris (6). Tél. Danton 88.65

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ — ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Հայե՛ր մի վարանիք եւ անմիջապէս դիմեցէք համբաւաւոր Պոլսեցի ժամագործ-ոսկերիչ

ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ

Maison E. Charles ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1869

29, Rue Mathis	*Paris (19e)*
Métro Crimée	*Direction Pte. de la Villette-Pte. d'Ivry*
Հեռ. *Nord 56-97*	*Tram. 50* եւ *52 Autobus AJ* եւ *AV*

Ուր պիտի գտնէք ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ ամէն տեսակ գրպանի, թեւի, շղթայի եւ զարդարուելիք ժամացոյցներ, գոհարեղէններ եւ տնային սպասներ։

Մեր հայրենակիցները կրնան վստահ ըլլալ մեր ուղղամտութեան։

Բոլոր ապրանքներու վրայ 100ին 10էն մինչեւ 20 ԻՐԱԿԱՆ ԶԵՂՉ եւ նոր տարւոյ առթիւ սիրուն նուէրներ կը տրուին։

ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ եւ խնամքով կը նորոգենք ամէն տեսակ ժամացոյցներ, կը ստանձնենք գոհարեղէններու շինութիւն եւ փոփոխութիւն։

Անմիջական գոհացում կուտանք գաւառի ապսպրանքներու։

Գին 18 եւ 20 ֆր.

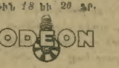

REGISTERED TRADE MARK

H. Artinian, 26 rue Lesage, Paris XX. Tel. Ménil. 61-85

Ամէն ամիս կը ստանանք հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն փլաքներ նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։

Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Բաց է ամէն օր։

ԾԱԽՈՒԻ Է գուլպայի, փուլօվէրի եւ այլն կրպակ մը, շատ աժան գիներով, բանուկ փողոցի մը վրայ։ Ամէն օր շուկայ մարզէ։ Պայմաններու համար անձամբ դիմել Պէրպէրեանի 13 Rue des Martyrs, Փարիզ։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՏԵՍԱՐԱՆ, ՄԱՔՈՒՐ ՕԴ

*Porte d'Orléans*էն ՈՒԹԸ ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՄԻԱՅՆ ՀԵՌՈՒ

1, 2, 3 սենեակնոց յարկաբաժիններ, *Entrée, W. C.*, խոհանոց, *Cave, chauffage central*, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Այցելելու եւ պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել ամէն օր տեղւոյն վրայ *115 Route d'Orléans* (առնել *Porte d'Orléans*էն *88* թիւ թրամվէյը, իջնել *Bagneux*) կամ ժամը *10-12* Ջորմիսեանի, *80 Rue de Bondy, Paris (Porte St. Martin).*

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

CONSTANTINOPLE

Եւրոպական եւ արեւելեան առաջնակարգ նպարեղէններ անմրցելի գիներով։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԷՔՍԹՐԱ ՍՈՒՐՃ = Ապրանքները կը յանձնուին բնակարան։

Թէլ. *Taitbout 56-96 R. C. Seine 519,052.* Մէթրօ *Cadet.*

ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ ԵՒ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

37. Rue de Trévise, PARIS (9)